Fau Alanga'inga Faolu Ana Ala'anga Kwara'ae

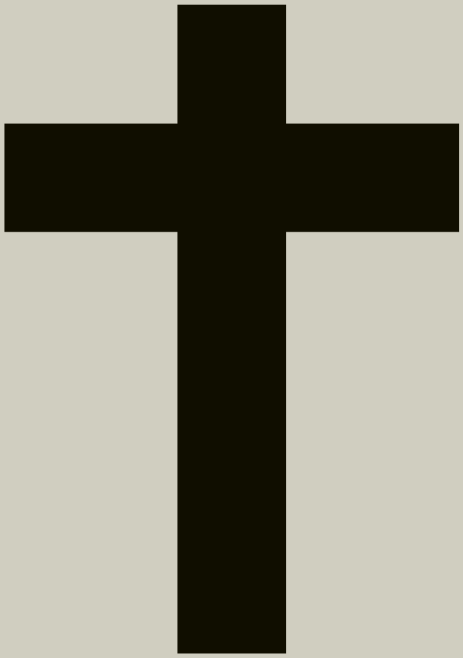

The New Testament and Genesis in the Kwara'ae language of the Solomon Islands

Fau Alanga'inga Faolu Ana Ala'anga Kwara'ae

The New Testament and Genesis in the Kwara'ae language of the Solomon Islands

Niu Testament na Stat long langguis Kwara'ae

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kwara'ae

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.
For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-14

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 19 Aug 2021
100e8c4b-3c10-5adf-8b7e-9b5cdcfb9b38

Contents

Jenesis 1
Matthew 77
Mark 135
Luke 171
John 231
Acts 274
Rom 328
1 Korint 353
2 Korint 378
Galesia 394
Efesus 404
Filipae 413
Kolose 419
1 Tesalonika 425
2 Tesalonika 430
1 Timoti 433
2 Timoti 440
Titus 445
Filemon 449
Hebrus 451
James 470
1 Peter 477
2 Peter 484
1 John 489
2 John 495
3 John 496
Jude 497
Reveleson 499

JENESIS

Na sata ˈi Genesis neˈe fadalana neˈe ˈuri: Na safalilana ru ki taˈifau. Na buka neˈe alaˈa sulia ru maˈi ua ˈi naˈo ki ana kaidaˈi God saungaˈinia ru ki taˈifau saena magalia. Ma buka neˈe ka alaˈa logo sulia kaidaˈi God nia saungaˈinia na ngwae, faˈinia na fulilana maˈi taˈangaˈa saena magalia, ma kulu ka nonifii maˈi saena taˈangaˈa leleka ka dao ˈi taˈena.

Na buka neˈe, nia ˈaˈemae maˈi sulia fulilana na magalia neˈe maˈi ˈi naˈo ma sulia logo neˈe God ili ˈuana ˈadoˈa faˈinia ngwae ma noaˈa nia kasi mamalo faˈasia faˈarongoˈa ˈania liana fuana ngwae nia ki. Genesis neˈe toˈo ana ro maˈe alaˈanga ˈinotoˈa ki. Etana faˈi boˈi alaˈanga ˈita maˈi ana bali buka taˈi ru leleka ka sui ana bali buka akwala ma taˈi ru. Nia alaˈa sulia na kaidaˈi God nia saungaˈinia magalia faˈinia na ngwae neˈe kira eta tua saena na magalia. Nia alaˈa logo sulia sa Adam faˈinia ˈi Eve, sa Kein ma sa Abel, faˈinia sa Noa ma na faka doe ba nia saungaˈinia. Nia alaˈa logo sulia na **fera keta ˈato** ba ngwae ki kira iliili ˈuana saungaˈilana ˈi Babilon.

Ruana faˈi boˈi alaˈanga ana na buka neˈe nia ˈita ana bali buka akwala ma ro ru ka dao ana lima akwala **ru ˈafu ki.** Na bali buka neˈe nia toˈo ana ˈaˈemae sulia fuuˈi ngwae **neˈe** ˈi Israel ki, kira futa olitada. Na faˈinaˈonaˈo kira neˈe sa Abraham, na ngwae neˈe na fitoˈonga nia ana God ngasingasiˈa liu. Ma nia ka roˈosulia fatalana God. Buri ˈana nia ka ˈaˈemae laˈu sulia ngela nia sa Aesak faˈinia koˈo nia sa Jakob neˈe kira saea logo ˈani sa Israel. Ngwae neˈe sa Jakob toˈo ana akwala ngela ma ro ngela neˈe na fuuˈi ngwae ˈi Israel ki kira futa olitada.

Ana suilana na buka neˈe, na ˈaˈemae alaˈa naˈa sulia sa Josef, ta ngela ana sa Jakob. Ru neˈe fuli fuana sa Josef neˈe kwaiˈia tala fuana sa Jakob faˈinia ngela nia ki ma na tuaˈa nia kira ka leka ˈuana saena fanoa ˈi Ejipt.

Ru doe saena ˈaˈemae neˈe ki neˈe sulia ru neˈe God nia fulia fuana fuuˈi ngwae nia. Na etangilana buka neˈe, ˈaˈemae sulia kaidaˈi God nia saungaˈinia magalia neˈe, ma na suilana God ka fata alangaˈi faˈinia fuuˈi ngwae nia ana kaidaˈi ki taˈifau neˈe nia ke tagi leˈa sulia fuuˈi ngwae nia. Na ˈaˈemae saena na buka neˈe ki ˈidufaˈi leka sulia God faˈinia na ru neˈe God nia fuliˈi ki, ma ka alaˈa logo sulia na kwai matalangaˈi ˈanga God ana ru noaˈa ˈiri saga ki. Ma God ka nangasia logo na fuuˈi ngwae nia. God nia talaˈia fuuˈi ngwae nia, ma nia ka ˈafida logo. Ma nia ka faˈataˈinia logo na falafala leˈa nia ki saena maurilada. Na buka neˈe fulangaˈinia faˈamamanalana fuuˈi ngwae ˈi Israel fuana ˈafilana na ngwae neˈe kira futa ˈi burida ki fasi ˈiri faˈamamanalada ke ngasi, ma ka teo tari ma noaˈa kasi funu.

Na ˈaˈemae saena na buka neˈe ki niˈi ˈuri:

God neˈe saungaˈinia na magalia neˈe faˈinia na ru ki taˈifau saena. 1:1-2:15

Na taˈangaˈa nia eta fuli maˈi saena magalia neˈe ma na ngwae ki taˈifau kira ka nonifii. 3:1-24.

Na isuisuˈa sulia sa Adam leleka dao ana sa Noa. 4:1-5:52

Na ˈaˈemae sulia sa Noa faˈinia na faˈi asi doe ba kurua fanoa ki taˈifau. 6:1-10:32

Na faˈi lalafe keta liu ngwae ki saungaˈinia ˈi Babilon. 11:1-9.

Na ˈaˈemae sulia ngwae ki ˈita ana sa Siem leleka ka dao ana sa Abraham. 11:10-32

Na ˈaˈemae sulia uulu koˈo bora kulu ki sa Abraham, sa Aesak, ma sa Jakob. 12:1-35:29.

Na ˈaˈemae sulia fuuˈi ngwae sa Esau na ngela ˈi naˈo sa Aesak. 36:1-43.

Na ˈaˈemae sulia sa Josef faˈinia ngwae futa nia ki. 37:1—45:28

Sa Jakob faˈinia ngwaˈi ngela nia kira tua ˈi Ejipt 46:1—55:26.

God saungaˈinia na magalia

1 Ana etangilana, God saungaˈinia
ˈafutana na magalia ma na mamanga.
2 Na magalia nia fioroˈa, ma na kafo doe
ka fungu fafia, ma maˈe rodo ka buta

fafia. Ma na Mangona God tua ma ka ˈasua fafona na kafo neˈeri.*

Na etana asoa

3 Ma God ka fata ˈuri, “Madakolaˈanga ke dao naˈa maˈi.” ˈUnaˈeri goˈo na madakolaˈanga ka fuli naˈa diˈia nama neˈe nia saea. 4 Ma God ka saeleˈa faˈinia na madakolaˈanga, ma nia ka alua naˈa na dangi ma na rodo kera ka tua matali. 5 Ma nia ka faˈasata na madakolaˈanga neˈeri ˈani na Asoa, ma nia ka saea na maˈerodo neˈeri ˈani na Rodo. Ma na asoa neˈeri ka sui naˈa. Ma na asoa neˈeri naˈa neˈe na etana asoa ana na magalia.

Na ruana asoa

6-7 Ma God ka fata laˈu ˈuri, “Alua ta kula ke teo ˈi safitana na kafo neˈeri ˈiri ke daroˈia na kafo ka teo ˈi lifua ma na kafo ka teo ˈi olofa.” Ma na kula neˈeri ka raˈe maˈi diˈia God nia oga. Na kula neˈeri nia fulia ma kafo ka daroˈia ta kafo ka teo ˈi lifua ma ta kula ka teo ˈi olofa. 8 Ma nia ka faˈasata kula neˈeri ˈani na mamanga. Ma na asoa neˈeri ka sui, na ruana asoa ana magalia.

Na uula asoa

9 Ma God ka fata laˈu ˈuri, “Kafo loˈoko teo ˈi olofana mamanga, muke fiku taˈifau fasi ˈiri kula langa langa ke raˈe maˈi,” ma na ru neˈeri ka fuli diˈia nama ba nia saea. 10 Ma nia ka saea na kula langa langa neˈeri ˈania Ano, ma nia ka saea na kafo neˈeri ˈania na Asi. Ma God ka lisia na raoˈa nia ma nia ka saeleˈa faˈinia.

11 Ma God ka fata laˈu ˈuri, “Ru mata-mata marako toˈo toˈo ki taˈifau, muke bulao ana ano neˈe. Ma na ano ka toˈo nama ana ru matamata marako toˈo toˈo ki taˈifau faˈinia maga ru kira ki. Ma na maga ru neˈeri ki ke alu laˈu na ru neˈe kira leka faˈasia.” Ma ru neˈeri ki ka fuli nama diˈia neˈe nia saea. 12 Na ru matamata marako ˈoro ki neˈe taˈe maˈi ma ka bulao maˈi na ano neˈe, ma na maga ru kira ki ka alu laˈu na ru neˈe kira leka faˈasia. Ma God ka lisia na raoˈa nia ma nia ka saeleˈa faˈinia. 13 ˈIu na asoa neˈeri ka sui naˈa, na uula asoa ana magalia neˈeriˈa.

Na faina asoa

14 Ma God ka fata laˈu ˈuri, “Madakolaˈanga ki muke raˈe maˈi ˈi lofana mamanga ˈiri muke daroˈia na dangi ma na rodo. Na ru neˈe ki fuana faˈataˈilana asoa ki, ma faˈi ngali ki, ma na kaidaˈi ki.† 15 Na ru neˈe ki ke baˈa teo ˈi lifua saena na mamanga ma kike rara maˈi ˈi ano fasi ˈiri ka toˈo ana madakolaˈanga.” Ma na madakolaˈanga neˈeri ki ke fuli nama diˈia nia saea naˈa. 16 Nia ka saungaˈinia madaˈafi ka sina ngasingasiˈa fasi ˈiri ka sina ana asoa ki. Ma nia ka saungaˈinia na madamo neˈe nia noaˈa kasi sina ngasingasiˈa diˈia na madaˈafi, fasi ˈiri ke sina ana rodo. Ma nia ka saungaˈinia laˈu goˈo na bulubulu ki. 17 ˈIu God aluda kira ka tua saena na mamanga ma kira ka rara maˈi ˈi ano fasi ˈiri ke toˈo ana madakolaˈanga. 18 ˈIu na madaˈafi inaˈu ana sinaˈa ana na asoa, ma na madamo ka inaˈu ana sinaˈa ana rodo. Ma kera ka toˈolangaˈinia dangi ka matali faˈasia na rodo. Ma God ka lisia na raoˈa nia ma nia ka saeleˈa faˈinia. 19 ˈIu ma asoa neˈeri ka sui, ma na faina asoa ana magalia neˈeriˈa.

Na limana asoa

20 Ma God ka fata laˈu ˈuri, “Na iˈa matamata toˈotoˈo ki, muke tua saena asi ma muka faˈafungua. Ma na faˈi noˈo matamata toˈotoˈo, muke tua muka lofo kwailiu saena na mamanga.” 21 Nia ka saungaˈinia iˈa doe ki saena asi, ma gwaˈi iˈa matamata toˈotoˈo ki logo neˈe kira faˈafungua na asi. Ma nia ka saungaˈinia na faˈi noˈo matamata toˈotoˈo ki. Ma God ka lisia na raoˈa nia ma nia ka saeleˈa faˈinia. 22 Ma nia ka faˈaleˈada ma ka fata ˈuri ada, “Na gwaˈi iˈa ki, nia leˈa fuamuˈa muke alu ngela ˈoro ˈamuˈa fasi ˈiri kamu ke faˈafungua asi neˈe. Ma na faˈi noˈo ki logo, nia leˈa fuamuˈa muke toˈo ana ngela ˈoro ki, fasi ˈiri muke baˈa ˈoro laˈu.” 23 ˈIu ma asoa neˈeri ka sui, niaˈa na limana asoa ana magalia.

Na onona asoa

* **1:2** nama ˈoko saiana rokisilana ˈuri: Ana etangilana, kaidaˈi God talaˈae fuana saungaˈinia ˈafutana na magalia ma na mamanga, na magalia nia fioroˈa, ma na kafo doe ka fungu fafia, ma maˈe rodo ka buta fafia. Ma na Mangona God tua ma ka ˈasua fafona na kafo neˈeri. † **1:14** nama kaidaˈi ana fangaˈa ki

24 Ma God ka fata laʼu ʼuri, “Na ru
mauri ki, kamu ke tua saena ano neʼe.
Nia ke toʼo nama ana ru ʼaeʼaela ki ʼi
fanoa, ma na ru ʼaeʼaela doe ki ma na ru
ʼaeʼaela tiʼitiʼi ki saena masuʼua.” Ma na
ru neʼeri ki ka taʼe maʼi ka diʼia nama
neʼe nia saea. 25 Nia ka saungaʼinia ru
matamata ki neʼe kira toʼo ana mauriʼa
neʼe kira tua saena ano neʼe. Nia ka
saungaʼinia ru ʼaeʼaela ʼi fanoa ki, ma
na ru ʼaeʼaela doe ki ma na ru ʼaeʼaela
tiʼitiʼi ki saena masuʼua. Ma God ka lisia
na raoʼa nia ma nia ka saeleʼa faʼinia.
26 Ma God ka fata laʼu ʼuri, “Nia leʼa
fuana kuke saungaʼinia ngwae ki fasi
ʼiri kira ka diʼia logo kuluʼa, ma kira
usulia kuluʼa taʼifau naʼa. Kira ke baʼa
gwaungaʼi fafia na iʼa ki, faʼinia faʼi noʼo
ki, ma na ru ʼaeʼaela ʼi fanoa ki, ma ma
na ru ʼaeʼaela doe ki ma na ru ʼaeʼaela
tiʼitiʼi ki saena masuʼua.”‡ 27 ʼUnaʼeri
God ka saungaʼinia na ngwae ki fasi ʼiri
kira ka diʼia logo niaʼa, ma kira usulia
niaʼa taʼifau naʼa. God nia saungaʼinia
ngwae ki ʼania ngwangwane ma na kini.
28 Ma God ka faʼaleʼadaroʼo ma ka fata
ʼuri fuadaroʼo, “Nia leʼa fuana koroʼo
ke toʼo ana ngela ʼoro ki ʼiri kike baʼa
tua ana kula ki taʼifau saena magalia.
Ma moke ʼaʼana fafia ru ki taʼifau saena
magalia. Nau ku alu koroʼo ke gwaungaʼi
fafia na iʼa ki, faʼinia na faʼi noʼo ki, ma
ru ki taʼifau neʼe kira mauri ma kika tua
saena na magalia neʼe.”
29 Sui God ka fata laʼu ʼuri, “Rongoa
basi, ru matamata marako toʼo toʼo ki
taʼifau faʼinia maga ru kira ki ma na
fuaʼi ru kira ki, nau ku aluda taʼifau naʼa
fuamuroʼo. Na ru neʼeri ki, kike kwatea
fanga fuamuroʼo. 30 Bore ma nau ku alua
ru matamata marako toʼo toʼo ki taʼifau
niʼi fanga fuana na ru mauri ki taʼifau
saena ano neʼe: na ru ʼaeʼae ki, na faʼi
noʼo ki, ma na ru ʼaeʼaela tiʼitiʼi ki saena
masuʼua.” ʼIu na ru neʼeri ki fuli ka diʼia
nama ba nia saea. 31 Ma God ka lisia na
raoʼa nia ki taʼifau ma nia ka saeleʼa liu
faʼinia. Na onona asoa ana magalia naʼa
neʼeriʼa.

2

1 ʼUnaʼeri na raoʼa God ki ana
saungaʼilana na mamanga ma na ano
faʼinia na ru neʼe teo saeni ki niʼi sui
naʼa.

Na fiuna asoa

2 Na raoʼa neʼeri God fulia ka sui
naʼa, ma na fiuna asoa nia ka mamalo.
3 Ma nia ka faʼaleʼa fiuna asoa, ma ka
toʼolangaʼinia fiuna asoa ana wiki nia
abu, osiʼana nia mamalo naʼa, duʼungana
na raoʼa nia fuana saungaʼilana na ru ki
taʼifau nia sui naʼa.

God nia saungaʼinia na ngwangwane eta eta faʼinia na kini eta eta

4 Na ʼaʼemae sulia God neʼe saungaʼinia
naʼa na mamanga ma na ano faʼinia na ru
ki taʼifau neʼe tua adaroʼo nia ʼuri:
Ana kaidaʼi neʼe Iawe na God nia
saungaʼinia na mamanga faʼinia na ano
ma na ru neʼe teo adaroʼo ki, 5 noaʼa
ta ru ʼiri bulao ʼua ana na ano, osiʼana
noaʼa nia kasi kwatea ʼua na uta, ma
ka noaʼa ʼua ta ngwae neʼe ke oʼo ʼua
ta oʼola. 6 Na maʼe busu ki goʼo neʼe
kwate ma ano ka ngwangasiʼoraʼa. 7 ʼIu
na God Iawe ngalia na buli ano ma ka
saungaʼinia ʼani taʼi ngwae, ma nia ka ufi
sulia ngongorana fasi ʼiri nia ka toʼo ana
mauriʼa. ʼUnaʼeri mala neʼe ngwae ka fiʼi
mauri.
8 Sui, ʼi bali ana fanelana madaʼafi ana
taʼi kula neʼe kira saea ʼani ʼi Iden, na
God Iawe nia sasi akaʼu ana taʼi kula leʼa
liu, ma nia ka ngalia na ngwae neʼe nia
saungaʼinia, ma nia ka kwate nia ka tua
ana. 9 Ma nia ka alua na ʼai matamata
toʼotoʼo ʼoro ki saena kula neʼeri. Ma na
ʼai neʼeri ki lisilada leʼa/kwanga liu ma
na fuaʼi ru ki ka leʼa liu fuana ʼanilani.
Ma saena tofongana kula neʼeri, ta ro ʼai
laʼu neʼe kera uu ʼi neʼeri. Ta ʼai neʼe
fufuana ke kwate ngwae ke mauri, ma taʼi
neʼe fufuana ke kwatea ma ngwae ki ka
saiana tae neʼe taʼa ma tae neʼe leʼa.
10 ʼIu taʼi kafo nia busu maʼi ʼi Iden
ma nia ka afe saena oʼola neʼeri ʼiri ke
faʼangwangasiʼora. Ana kaidaʼi na kafo
neʼeri nia afe naʼa kwau faʼasia ʼi Iden,
nia ka alu laʼu ta fai kafo matamata.
11 Etana kafo neʼe kira saea ʼani ʼi Pison
neʼe afe kwau saena kula kira saea ʼani
ʼi Havila, kula neʼe gol leʼa liu nia ana.
12 Ma gol neʼeri nia sikasika liu. Ma na ru

‡ **1:26** Ana kaidaʼi neʼe God saungaʼinia na ngwae, nia saungaʼinia fuana ngalilana na falafala nia ki talana.

moko leˈa liu neˈe kira saea ˈani ‘beliam’ teo ˈi Havila, ma na fau lisilana leˈa liu neˈe kira saea ˈani ‘oniks’ teo ˈi neˈeri logo. 13 Ma ruana kafo neˈe kira saea ˈani ˈi Gihon, ma nia ka afe kwailiu saena fanoa ˈi Kus. 14 Ma uula kafo neˈe kira saea ˈani ˈi Taegris nia teo karangi ana fanoa ˈi Asiria, ana bali ˈuana fanelana sina. Ma faina kafo neˈe kira saea ˈani ˈi Iufretes.

15 ˈIu na God Iawe ngalia ngwae neˈeri ma ka alua nia ka tua ana kula leˈa neˈeri fasi ˈiri nia ka oˈo ˈi saena ma ka lia sulia na ru neˈe teo ˈi neˈeri ki. 16 Ma na God Iawe ka fata totongaˈi ˈuri fuana, “ˈOke ˈania fuaˈi ru ki ana ˈai ki saena na kula neˈe. 17 Bore ma taˈi ˈai goˈo neˈe nia abu noaˈa ˈoe kosi ˈania fuaˈi ru ki ana. Na ˈai neˈe ke kwatea ma ngwae ki ka saiana tae neˈe taˈa ma tae neˈe leˈa.* Diˈia ˈoko ˈania na fuaˈi ru ki ana ˈai neˈe, ˈoke baˈa mae nama ana asoa neˈeri.”

18 Ma na God Iawe ka fata ˈuri, “Noaˈa nia ˈiri leˈa fuana ngwae neˈe ke tua taˈifilia. Nia leˈa fuana nai saungaˈinia nama ta taˈi ngwae kwaima fuana neˈe totolia ke kwaiˈafi ana.” 19 ˈI naˈo, na God Iawe ngali na buli ano ka saungaˈinia ˈania na ru ˈaeˈaela ki neˈe ke leka fafona ano, faˈinia faˈi noˈo ki neˈe kike lofo kwailiu ˈi lifua saena mamanga. Niniˈari, Iawe ngalida maˈi fuana ngwae neˈeri fasi ˈiri nia lisia na ngwae faˈasatada. Na sataˈi ru neˈe ngwae neˈe ke saeda ˈania neˈe niˈi teo tari naˈa ˈunaˈeri. 20 Na ngwae ka faˈasata na ru ˈaeˈaela ki ˈi fanoa, ma na ru ˈaeˈaela ki saena masuˈua, ma na faˈi noˈo ki logo. Bore ma noaˈa nia ˈiri dao toˈona ta ru neˈe ka kwaima ma ka kwaiˈafi ana ngwae. 21 Goˈo, na God Iawe ka kwatea ngwae neˈeri ka maliu liu. Sui nia ka lafua taˈi suli karokaro ana ma ka fono logo ˈusia kula neˈe nia lafua maˈi faˈasia ana. 22 Ma nia ka ngalia suli karokaro neˈeri, ma ka saungaˈinia taˈi kini, ma nia ka ngalia maˈi fuana na ngwae neˈeri.

23 Ma kaidaˈi ngwae neˈeri lisia nia ka fata ˈuri fuana God, “Reala kwa! Niaˈa diˈia logo nauˈa! Na sulina saka maˈi ana suliku, na sulina saka maˈi ana suliku, ma nonina ka saka maˈi ana noniku. Satana naˈa neˈe ‘kini’, osiˈana nia saka maˈi ana ngwangwane.”

24 Duˈungana ru neˈeri, ngwae ke faˈasia na maˈa nia faˈinia teˈa nia, ma ka tua ratai faˈinia na ˈafe nia, ma kera ke alua naˈa taˈi manataˈanga diˈia taˈi ngwae goˈo. 25 Ma na ngwae neˈeri faˈinia ˈafe nia kera ka dadara goˈo ˈadaroˈo, ma noaˈa kera kasi ˈeke goˈo ˈanidaroˈo talada.

3

Na ngwae faˈinia ˈafe nia kera aburongo ana fatalana God

1 ˈIu ana ru ki taˈifau neˈe God Iawe nia saungaˈinida na faˈi loi naˈa neˈe taˈi ru neˈe nia kwaˈatafa liu fuana ˈosoˈa. ˈUnaˈeri ana taˈi asoa, na faˈi loi leka maˈi ma ka saefilo ˈuri ana kini neˈeri, “ˈUri ma nia mamana neˈe God nia saea fuamuroˈo noaˈa koroˈo kasi ˈania fufuana ˈai ki taˈifau saena oˈola neˈe?”

2 Ma kini neˈeri ka fata ˈuri, “Noaˈa ˈuiri ˈiira laˈu. Keroˈo ke ˈania goˈo ˈamiroˈo fufuaˈi ru ki ana ˈai ki saena oˈola neˈe, 3 bore ma God ka saea, ‘Taˈi ˈai neˈe uu goˈo saena tofongana oˈola neˈe noaˈa koroˈo kasi ˈania nama koroˈo kasi sama toˈona fuaˈi ru ki ana. Si diˈia koroˈo ˈoia ru abu neˈeri koroˈo ke baˈa mae.’ ”

4 Bore ma faˈi loi neˈeri nia fata lala ˈuri, “Alaˈanga neˈana noaˈa ˈiri mamana. Koroˈo kasi mae goˈo. 5 God fata ˈunaˈeri osiˈana nia saiana ka sui naˈa, si diˈia koroˈo ˈania fuaˈi ˈai neˈana, maamuroˈo ke baˈa ˈifi, ma koroˈo ke baˈa diˈia logo niaˈa, ma koroˈo ka sai logo ana falafala neˈe taˈa ki ma na falafala neˈe leˈa ki logo.”

6 Na kini neˈe nia lisia na ˈai neˈe lisilana leˈa liu, ma fuaˈi ru ki bore ka leˈa logo fuana ˈanilani. Ma nia ka oga liua naˈa neˈe nia ke kwaˈatafa. Goˈo nia ka ngalia naˈa ti fuaˈi ru ana ˈai neˈeri, ma ka ˈania naˈa, ma nia ka kwatea logo fuana araˈi nia, ma nia ka ˈania logo. 7 Tona goˈo ma maadaroˈo ka ˈifi naˈa, ma

* **2:17** nama “Na fufuana neˈe kwatea ma ngwae ki talada ka filia tae neˈe taˈa ki ma tae neˈe leˈa ki.” This means that people can choose to live apart from God and not obey His Word. People can choose what is good and bad for themselves. But living apart from God and disobeying His word brings death. God is the only sourse of life.

kera ka lia saiana neˡe keraˡa tua dadara naˡa. Kaidaˡi neˡeri kera ka taia naˡa raˡi figi ki, ma kera ka toro naˡa ˡaniˡi fafidaroˡo.
8 Ma nia saˡulafi naˡa, na God Iawe nia liliu logo ˡana ana kula neˡeri, kera rongoa ma kera ka leka ago naˡa ˡadaroˡo faˡasia God ˡi safitana na ˡai ki ana kula neˡeri. 9 Bore ma na God Iawe nia ri kwau ˡuana na ngwae neˡeri ka ˡuri, “Se, ˡuri ma ˡaeˡo naˡa ˡi faˡi kwa?”
10 Ma na ngwae neˡeri olisia ma ka ˡuri, “ˡIu nau ku rongoa ˡoko leka maˡi, ma nau ku maˡu, niniˡa nau ku leka ku ago ˡi neˡe, osiˡana nau ku dadara.”
11 ˡUnaˡeri ma God ka fata ˡuri fuana, “ˡUri ma sa tai neˡe saea neˡe ˡoko dadara kwa? ˡUri ma ˡoko ˡania fuana ˡai ba nau ku luia koroˡo kasi ˡania?”
12 Ma na ngwae neˡeri ka fata ˡuri, “ˡIu, bore ma na kini ba ˡoko alua ka tua faˡi nau niniˡa kwatea fuaˡi ˡai neˡe fuaku, ma nau ku ˡania naˡa.”
13 ˡUnaˡeri goˡo na God Iawe ka fata ana na kini neˡeri ka ˡuri, “Faˡutaneˡeˡokosasi ˡuri kwa?”
Ma na kini neˡeri ka fata ˡuri, “Na faˡi loi naˡa niniˡa soke nau kwate ma nau ku ˡania fuana ˡai neˡe.”

God matalangaˡinida

14 ˡIu na God Iawe nia fata ˡuri fuana faˡi loi neˡeri, “Duˡungananeˡeˡokosasiru neˡe, na ˡafitaˡiˡanga ke dao toˡomu. Ana ru ˡaeˡaela ki taˡifau, ˡaeˡo goˡo neˡe ˡoke toˡo ana ˡafitaˡiˡanga neˡe. Nia ka ˡita ana kaidaˡi neˡe, ˡoke ango naˡa ˡania olofamu, ma ˡoke ˡania naˡa gegeo ana ano sulia bongi firi leleka ka dao ana kaidaˡi ˡoke mae. 15 Nai baˡa kwatea kini neˡe ke ˡailangaˡi koroˡo kwailiu, moke tuani fuˡali lamuroˡo toˡotoˡo kasi mango. Na kwalafa ˡoe ma na kwalafa kini neˡe kera ke tua ˡani malimae ˡanga adaroˡo. Ma na kwalafa nia ke baˡa bulia ngisia gwaumu, ma ˡoke baˡa ˡalea buira ˡaena.”
16 God ka fata laˡu ˡuri fuana kini neˡe, “Nai baˡa kwate ke ˡafitaˡi fuamu ana kaidaˡi ˡoke ina. ˡOke baˡa fii liu ana kaidaˡi ˡoke faˡafuta ngela. Sui ka ˡunaˡeri bore ˡana, ˡoke oga nama ˡamu na araˡi ˡoe, ma nia ke gwaungaˡi fuamu.”*
17 ˡUnaˡeri God ka fata laˡu ˡuri fuana ngwangwane neˡeri, “Ana kaidaˡi neˡe, nai baˡa faˡalia ano neˡe ke taˡa naˡa, duˡungana ˡoko rongo sulia fatalana ˡafe ˡoe, ma ˡoko ˡania naˡa fuana ˡai ba nau ku luia faˡasiˡo noaˡa ˡoe kosi ˡania. Ana kaidaˡi firi ana maurilamu, ˡoke baˡa inaˡu naˡa ana rao laga ulafu ˡanga ˡuana fanga lamu. 18 Na kwalo ngarangaraˡa ki ma na ˡai taˡa ki kike bulao maˡi saena na ano. ˡOke baˡa ˡania goˡo ˡamu na ru neˡe bulao ki saena ano. 19 ˡOke baˡa rao laga ulafu, ma ˡoko ˡidaˡida, fasi ˡiri na ano ke toˡo ana fanga leleka ka dao ana kaidaˡi ˡoke mae, ma na nonimu ke oli saena na ano niniˡa nau ku saungaˡiniˡo maˡi ana. Nau ku saungaˡiniˡo ana na ano, ma ˡoke baˡa oli laˡu saena na ano.”
20 Ma satana na ngwae neˡeri neˡe sa Adam.† Ana kaidaˡi neˡeri nia ka saea na ˡafe nia ˡani ˡi Eve, osiˡana niaˡa naˡa neˡe na teˡa na ngwaˡi toˡa mauri ki.
21 ˡIu na God Iawe saungaˡinia ifi fuadaroˡo ana ˡuliˡulina na ru mauri ˡaeˡaela ki, ma ka faˡatoroda roˡo ˡania.

God alua sa Adam ma ˡi Eve ˡi maa faˡasia na kula leˡa neˡeri

22 Ma na God Iawe ka fata ˡuri, “Kaidaˡi neˡe na ngwae nia raˡe maˡi ka diˡia naˡa kuluˡa, osiˡana nia sai naˡa ana falafala taˡa ki ma na falafala leˡa ki. Kaidaˡi neˡe kulu kasi alaˡania noaˡa nia kasi ngalia laˡu fuaˡi ru ki faˡasia na ˡai ana mauriˡa. Si diˡia nia ˡania fuaˡi ru ki ana na ˡai neˡe, noaˡa nia kasi mae naˡa.”
23 Sui, na God Iawe ka alua naˡa ngwae neˡeri ˡi maa faˡasia na kula leˡa neˡeri ˡi Iden. ˡIu, God nia saungaˡinia na ngwae ana na ano. Ma nia ka alua ngwae neˡe ka rao naˡa saena na ano neˡe, ma ka oˡofia naˡa oˡola nia ki. 24 ˡI buri ˡana God ka alua ngwae neˡeri ˡi maa, nia ka alua na ˡainsel ki ka folo ˡusia bali ˡuana fanelana sina ana kula leˡa neˡeri ˡi Iden. Ma kira ka folo suli bongi firi ˡania sele ni ofoˡa ki. Na sele neˡeri ki, na meamea ana mafula neˡe ke duˡa maˡi ˡi maani, ma ka liu kalia kula neˡeri ma noaˡa kasi mamalo. Na God Iawe nia sasi ˡunaˡeri

* **3:16** nama Sui bore ˡana ˡoke oga gwaungaˡi fafi araˡi ˡoe, nia ke ˡaˡana fuamu.” † **3:20** Ana alaˡanga ˡi Hebru, sa ‘Adam’ fadalana neˡe ‘Ngwae etaeta’.

ꞌiri ka fonea na ngwae ki noaꞌa kira kasi leka karangi maꞌi ana na ꞌai neꞌe fufuana kwatea ngwae ke mauri firi.

4

Sa Kein saungia sa Abel

1 ꞌIu sa Adam faꞌinia ꞌafe nia ꞌi Eve, keroꞌa tua fiku naꞌa leleka nia ka ina ma ka faꞌafuta naꞌa taꞌi ngela ngwane sa Kein.* Ma ꞌi Eve ka fata ꞌuri, “ꞌIu Iawe nia kwaiꞌafi aku niniꞌa nau ku ngali maꞌi na ngela ngwane.” 2 Ma ꞌi buri ꞌana, nia ka faꞌafuta laꞌu ruana ngela ngwane sa Abel.

Ma kaidaꞌi sa Abel nia ꞌaꞌana maꞌi, nia ka sarea ma ka lia sulia na sipsip ki. Ma sa Kein ngwae ni rao saena oꞌola. 3 Ana ta kaidaꞌi, sa Kein ka ngalia naꞌa ti fanga saena oꞌola nia, ka kwateꞌe ꞌani na foꞌosi nia fuana Iawe. 4 Bore ma sa Abel nia ngalia bibi sipsip eta futa ana na sipsip nia ki, ma nia ka saungia ka mae, ma nia ka ngalia na fasi ru saela ki, ma nia ka foꞌosi ani fuana Iawe. Ma Iawe ka saeleꞌa liu faꞌinia sa Abel ma na foꞌosi nia, 5 bore ma noaꞌa nia kasi ala goꞌo fafia sa Kein faꞌinia na foꞌosi neꞌe nia duꞌafia. ꞌUnaꞌeri sa Kein ka saetaꞌa ka lilisu liu naꞌa, ma na maana ka rada naꞌa.

6 Sui Iawe ka fata ꞌuri fuana sa Kein, “Faꞌutaneꞌe ꞌoko saetaꞌa liu ma maamu ka rada naꞌa ꞌira kwa? 7 Diꞌiaꞌoke sasi na ru saga, na maamu bore ka lia sae leꞌa logo. Bore ma diꞌia ꞌoke ꞌaila ꞌani sasi na ru saga, taꞌangaꞌa neꞌe nia diꞌia ta ru kwasi neꞌe tua karangi amu, ma ka kwaimaꞌa kwali fuana faꞌali lamu. Taꞌangaꞌa neꞌe oga liua ke liufiꞌo, bore ma ꞌoke liufia nama.”

8 Ana taꞌi asoa sa Kein fata ꞌuri fuana ngwae futa nia sa Abel, “Koro leka saena oꞌola.” Ana kaidaꞌi keraꞌa tua saena oꞌola, sa Kein ka fuꞌalia ngwae futa nia, ma ka saungia ka mae naꞌa.

9 ꞌUnaꞌeri ꞌi buri ꞌana, Iawe ka saefilo ꞌuri ana sa Kein, “ꞌUri ma ngwae futa ꞌoe sa Abel nia ꞌi faꞌi?”

Bore ma sa Kein ka fata lala ꞌuri, “Nau ku ꞌiri saiana. ꞌUri ma na raoꞌa nai lala neꞌe fuana liaꞌa sulia na ngwae futa nau?” 10 Sui Iawe ka fata ꞌuri ana, “Faꞌutaneꞌe ꞌoko sasi na ru taꞌa neꞌe kwa? Nau ku rongoa na ꞌabuna ngwae futa ꞌoe inaꞌu ana angiꞌa maꞌi fuaku faꞌasia ꞌi ano, ma nia ka amasi nau fuana faꞌasaga lana na ru neꞌe! 11-12 Kaidaꞌiꞌoko saungia na ngwae futa ꞌoe, na ꞌabuna nia afe toli saena ano, ma na ano ka ꞌifi fuana ngali lana ꞌabuna. Osiꞌana ru neꞌeri na ꞌafitaꞌi ꞌanga ke baꞌa dao nama fafiꞌo. Kaidaꞌiꞌoko oꞌolia na oꞌola ꞌoe, noaꞌa nia kasi alua ta fanga. ꞌI niniꞌari noaꞌa ꞌoe kosi toꞌo naꞌa ana ta ano ꞌamu saena magalia neꞌe sulia kaidaꞌi ki taꞌifau ana maurilamu. ꞌAeꞌo ngwae naꞌa fuana liu kwailiu ꞌanga, ma noaꞌa ꞌoe kosi mango.”

13 Goꞌoꞌo, sa Kein ka fata ꞌuri fuana Iawe, “Na kwaꞌikwaꞌinga neꞌana nia ꞌato liu naꞌa fuaku. 14 Kaidaꞌiꞌoko lali nau naꞌa faꞌasia na ano neꞌe ma noaꞌa nau kusi tua laꞌu ana kula neꞌe ꞌoko tua ana. Ma kaidaꞌi ki taꞌifau ana mauri laku, nai baꞌa dau goꞌo ꞌani liu kwailiu ꞌanga naꞌa. Ma si diꞌia ta ngwae goꞌo ꞌana ke dao toꞌoku, ma nia ka saungi nau, nai mae naꞌa!”

15 Bore ma Iawe nia fata ꞌuri ana sa Kein, “Noaꞌaꞌoo. Si diꞌia ta ngwae saungiꞌo ꞌoko mae, nai baꞌa kwatea kwaꞌikwaꞌinga nia ke fiu fau ki ka liufia kwaꞌikwaꞌinga ꞌoe.” Sui, na Iawe ka alua maꞌetoto ana, fasi ꞌiri diꞌia ta ngwae bore ꞌana dao toꞌona noaꞌa nia kasi saungia ka mae. 16 Goꞌoꞌo, sa Kein ka leka naꞌa kwau ꞌana faꞌasia kula Iawe nia tua ana. Ma nia ka tua naꞌa ana bali ana fane lana madaꞌafi ana ꞌi Iden na kula kira saea ꞌani ꞌi Nod.†

Na ꞌato kaleꞌa sa Kein

17 Sa Kein faꞌinia ꞌafe nia kera tua fiku naꞌa, leleka ꞌafe nia ka ina naꞌa, ma nia ka faꞌafuta taꞌi ngela ngwane, kera ka faꞌasata ꞌani sa Enok. Ana kaidaꞌi neꞌeri, sa Kein ka saungaꞌinia taꞌi fanoa, ma ka saea ꞌani ꞌi Enok sulia satana na ngela nari nia. 18 Sa Enok alua sa Irad. Sa Irad alua sa Mefujael. Sa Mefujael ka alua sa Metusael. Ma sa Metusael ka alua sa Lamek.

19 Araꞌiꞌeꞌe sa Lamek, nia toꞌo ana ro ꞌafe ki ꞌi Ada ma ꞌi Sila. 20 ꞌI Ada faꞌafuta

* **4:1** Ana alaꞌanga ꞌi Hebru, ‘Kein’ fadalana neꞌe ‘Ngali maꞌi’. † **4:16** Ana alaꞌanga ꞌi Hebru, ꞌi ‘Nod’ fadalana neꞌe ‘Kula neꞌe noaꞌa ngwae kasi tua toꞌo ana. Nia liu kwailiu ꞌanga’.

ngela ngwane neˡe satana sa Jabal, ma na ngwae neˡe kira futa olitana sa Jabal ki, kira tua goˡo saena babala ki, ma na raoˡa kira neˡe ngwae kira sare buluka goˡo ma na nanigot ma na sipsip ki. 21 Na satana na ngwae futa sa Jabal neˡe sa Jubal, ma na ngwae neˡe kira futa maˡi olitana sa Jubal ki, kira sai leˡa liu ana kidili lana na gita ma faˡinia ufi lana ˡau ki. 22 Ma ˡi Sila ka faˡafuta taˡi ngela ngwane neˡe satana sa Tubalken, ma na ngwae neˡe futa olitana sa Tubalken ki, kira sai leˡa liu ana saungaˡilana na ru fuana raoˡa ki ˡania na barasi ma na aean. Na ngwaingwaena sa Tubalken neˡe satana ˡi Naama.

23 Sa Lamek nia ngu fuana ro ˡafe nia ki ka ˡuri, “ˡI Ada ma ˡi Sila ro ˡafe nau ki, moro sailinga leˡa maˡi fuaku. Diˡia ta ngwae nama ta ˡalako kwaˡi nau, nai baˡa saungia ka mae.‡ 24 Diˡia ta ngwae saungia sa Kein ka mae, God ke baˡa kwatea kwaˡikwaˡinga nia ke fiu fau ki ka liufia kwaˡikwaˡinga sa Kein. Bore ma, diˡia ta ngwae faˡalia nauˡa, kwaˡikwaˡinga nia ke fiu akwala ma fiu fau ki ka liufia kwaˡikwaˡinga sa Kein.”

Sa Set faˡinia ngwaˡi ngela nia

25 Sa Adam faˡinia ˡafe nia ˡi Eve keroˡa tua fiku nama ˡadaroˡo ka leleka ˡi Eve ka faˡafuta laˡu ta taˡi ngela ngwane neˡe sa Set. Ma ˡi Eve ka fata ˡuri, “God nia kwatea laˡu maˡi ta ngela ngwane laˡu fuaku, ˡiri ka didifulia sa Abel ba sa Kein saungia ka mae naˡa.”§ 26 Sui ˡunaˡeri laˡu ˡi buri ˡana, sa Set araˡi ma ka alua taˡi ngela ngwane ma ka faˡasata ˡani sa Enos. Ana kaidaˡi neˡeri mala na ngwae ki ka fiˡi talaˡae fuana foˡosia God ˡani satana Iawe.

5

Na ˡato kaleˡa Sa Adam talaˡae ana sa Set leleka maˡi ka dao ana sa Noa

1 Na ˡaˡemae sulia kwalafa sa Adam nia ˡuri:

Ana kaidaˡi neˡe God saungaˡinia na ngwae ki fasi ˡiri kira ka diˡia logo niaˡa. 2 God nia saungaˡinia ngwae ki ˡania ngwangwane ma na kini. Ma nia ka faˡaleˡadaroˡo, ma nia ka saeda roˡo ˡani na Ngwae.

3 Sa Adam tuatua ka dao ana 130 faˡi ngali ki sui, nia ka alua laˡu taˡi ngela ngwane neˡe diˡia logo niaˡa talana. Ma nia ka saea na ngela neˡeri ˡania sa Set. 4 Sui sa Adam nia ka tua laˡu sulia 800 faˡi ngali ki, ma ana kaidaˡi neˡeri nia ka alua laˡu ti ngela ngwane ma ti ngela kini laˡu. 5 Ma ana kaidaˡi nia mae nia tua naˡa sulia 930 faˡi ngali ki.

6 Kaidaˡi sa Set nia dao ana 105 faˡi ngali ki, nia ka alua sa Enos. 7 Sui sa Set ka tua laˡu sulia 807 faˡi ngali ki, ma nia ka alua laˡu ti ngela ngwane ma ti ngela kini laˡu. 8 Ma ana kaidaˡi nia mae nia tua naˡa sulia 912 faˡi ngali ki.

9 Kaidaˡi sa Enos nia dao ana 90 faˡi ngali ki, nia ka alua sa Kenan. 10 Sui sa Enos ka tua laˡu sulia 815 faˡi ngali ki, ma ana kaidaˡi neˡeri nia ka alua laˡu ti ngela ngwane ma ti ngela kini laˡu. 11 Ma ana kaidaˡi nia mae nia tua naˡa sulia 905 faˡi ngali ki.

12 Kaidaˡi sa Kenan nia dao ana 70 faˡi ngali ki, nia ka alua sa Mahelalel. 13 Sui sa Kenan ka tua laˡu sulia 840 faˡi ngali ki, ma ana kaidaˡi neˡeri nia ka alua laˡu ti ngela ngwane ma ti ngela kini. 14 Ma ana kaidaˡi nia mae nia tua naˡa sulia 910 ngali ki.

15 Sa Mahelalel tua sulia 65 faˡi ngali ki ka sui, nia ka fiˡi alua sa Jered. 16 Sui sa Mahelalel ka tua laˡu sulia 830 akwala faˡi ngali ki, nia ka alua laˡu ti ngela ngwane faˡinia ti ngela kini laˡu. 17 Ma ana kaidaˡi nia mae nia tua naˡa sulia 895 faˡi ngali ki.

18 Kaidaˡi sa Jered nia tua ka dao naˡa ana 162 faˡi ngali ki, nia ka alua sa Enok. 19 Sui sa Jered ka tua laˡu sulia 800 faˡi ngali ki, ana kaidaˡi neˡeri nia ka alua laˡu ti ngela

‡ **4:23** nama Nau ku saungia taˡi ngwae ka mae, duˡungana nia kwaˡi nau. Nau ku saungia taˡi ngwae ˡalako ka mae, osiˡana nia fuˡali nau. § **4:25** Ana alaˡanga ˡi Hebru ‘Set’ neˡe rongo lana diˡia fadalana neˡe ‘Kwatea’.

ngwane ma ti ngela kini laˈu. 20 Ma
kaidaˈi nia mae, nia tua ka dao naˈa
ana 962 faˈi ngali ki.
21 Kaidaˈi sa Enok nia dao ana 65 faˈi
ngali ki, nia ka alua sa Metusala.
22 Sui sa Enok ka tua laˈu sulia 300
faˈi ngali ki, ma nia ka donga God
ana maurilana taˈifau. Ma nia ka
alua laˈu ti ngela ngwane faˈinia ti
ngela kini. 23-24 Nia ka donga God
ana manatalana taˈifau leleka God
ka lafua faˈasia na magalia neˈe
kaidaˈi nia mauri goˈo ˈana. Ma
noaˈa ta ngwae kasi lisia naˈa. Ana
kaidaˈi neˈeri nia dao naˈa ana 365
faˈi ngali ki.
25 Kaidaˈi sa Metusala nia dao ana 187
faˈi ngali ki, nia ka alua sa Lamek.
26 Sui sa Metusala ka tua laˈu sulia
782 faˈi ngali ki, ma nia ka alua laˈu
ti ngela ngwane ma ti ngela kini.
27 Ma kaidaˈi nia mae, nia dao naˈa
ana 969 faˈi ngali ki.
28 Kaidaˈi sa Lamek nia dao ana 182 faˈi
ngali ki, nia alua taˈi ngela ngwane.
29 Nia ka fata ˈuri, “Na ngela neˈe
nia ke baˈa kwaiˈafi akulu, fasi ˈiri
kulu ka taˈi mamalo tiˈitiˈi basi ana
raoˈa ngasi kulu ki ana ano neˈe,
niniˈa Iawe matalangaˈinia ka sui
naˈa.” Ma nia ka saea na ngela
neˈeri ˈani sa Noa.* 30 Sui sa Lamek
tua laˈu sulia 595 faˈi ngali ki. Ma
ana kaidaˈi neˈeri nia ka alua laˈu ti
ngela ngwane ma ti ngela kini laˈu
goˈo. 31 Ma kaidaˈi nia mae nia dao
naˈa ana 777 faˈi ngali ki.
32 Kaidaˈi sa Noa nia dao ana 500 faˈi ngali
ki, nia alua uulu ngela ngwane ki.
Ma nia ka faˈa satada ˈania sa Siem,
sa Ham, ma sa Jafet.

6

Na tualana ngwae ki taˈa liu

1 Ana kaidaˈi na ngwae ki ˈoro naˈa
saena na magalia neˈe, ma na kini ˈoro ki
kira futa logo, 2 na ngela ngwane God ki
kira lisia ngela kini Ngwae ki lisilada leˈa
liu, ma kira ngali ta kini goˈo ada kira oga
kike korea, ma kika koreda toˈotoˈo naˈa.
3 ˈUnaˈeri na Iawe ka fata ˈuri, “Noaˈa
nia ˈiri leˈa neˈe Mango ˈaku ka teo tari
ana ngwae ki. Kiraˈa na ngwae saena
magalia ki goˈo niniˈa neˈe ta asoa kike
baˈa mae. ˈIta ˈi taˈena kike baˈa tua goˈo
sulia 120 faˈi ngali ki.”
4 Ma ana kaidaˈi neˈeri ma ˈi buri ˈana
logo, ngwae doe liu ki* kira tua logo saena
magalia. Na ngwae neˈeri ki futa ana kini
Ngwae ki ba na ngela ngwane God ki kira
ki koreda ma kika tuatua faˈinida ˈi naˈo
ki. Na ngwae doe liu neˈeri ki ˈi naˈo,
kiraˈa ngwae mala fuana fuˈanga ki, ma
satada ka talo liu ana fanoa ki.
5 Ma kaidaˈi neˈeri Iawe ka lisia na
ngwae ana magalia kira taˈa liu naˈa.
Kaidaˈi ki taˈifau manatalada ngwae ki
taˈifau ka taˈa. 6 Ma na manatana Iawe ka
kwaimanatai liu naˈa. Nia manata sulia
neˈe nia saungaˈinida ma ka aluda saena
magalia neˈe, ma na manatana ka dila
liu naˈa sulia. 7 Sui Iawe ka fata laˈu
ˈuri, “Nau kui baˈa faˈasuia na ngwae ba
nau ku saungaˈinida ki faˈasia na magalia
neˈe. Ma na ru ˈaeˈaela ki, faˈinia ti ru
neˈe ango fafona ano, ma na faˈi noˈo ki
logo, nai baˈa faˈasuida. Nauˈa goˈo neˈe
nau ku saungaˈinida. Bore ma ˈi taˈena
nau ku manataida liu.” 8 Bore ma sa Noa
goˈo neˈe Iawe nia saeleˈa liu faˈinia.

Sa Noa saungaˈinia taˈi faka doe liu

9-10 Na ˈaˈemae sulia sa Noa nia ˈuri:
Sa Noa toˈo ana uulu ngela ngwane ki,
ma satada neˈe sa Siem, sa Ham, ma sa
Jafet. Sa Noa goˈo neˈe taˈi ngwae neˈe
tua ˈoloˈolo, ma noaˈa nia ˈiri fulia ta ru
fuana ngalia kwaˈi kwaˈinga ana kaidaˈi
nia tua saena magalia, ma nia ka donga
God ana manatalana taˈifau.
11 Bore ma na ngwae ki taˈifau ana
magalia, kira abula rora ka taˈa lilisu naˈa
ˈi naˈona God. Kira tuani fuli bareˈa ma
kika dau goˈo ˈani sau ngwaeˈa. 12 God
lisia maˈi na magalia neˈe ki, lisilana
taˈa ka lilisu naˈa, osiˈana na ngwae ki
taˈifau na falafala kira ki taˈa liu naˈa.
13 ˈUnaˈeri God ka fata ˈuri fuana sa Noa,
“Osiˈana na fanoa nini ˈi ano nia fungu
naˈa ˈani taˈangaˈa neˈe na ngwae ki
fulia, nai baˈa faˈasuia ngwae ki taˈifau.

* **5:29** Ana alaˈanga ˈi Hebru ‘Noa’ neˈe rongo lana diˈia fadalana neˈe ‘Kwaiˈafi’. * **6:4** ngwae doe liu ki Nefilim lisia Numbas 13:33.

Mamana liu, naˈi baˈa malangisia na magalia neˈe faˈinia na ngwae ki taˈifau.
14 Nia neˈe ˈoke ngalia na reba ˈai leˈa ki naˈa, ma ˈoko saungaˈinia taˈi faka doe liu, ˈoke saungaˈinia kala maˈe luma ki ˈi saena, ma ˈoko saia ˈi saena ma ˈi iila logo ˈania na buli saia ki. 15 ˈOke saungaˈinia ketalana ke baˈa dao ana 135 mita. Ma reba lana ke dao ana 22 mita. Ma fanelana ke dao ana 13 mita.
16 “Ma kaidaˈi ˈoko saungaˈinia na luma ana na faka neˈeri, noaˈa ˈoe kosi ˈodoa ˈi ninimana leleka ka dao ˈi gwaofana. ˈOke alaˈania ro bali ninimana ki ke ˈifi goˈo ˈani. Gwauni ke raˈe ka bolo faˈinia taˈi ˈoiˈa†. ˈOke saungaˈinia uulu tatafe ki‡ ˈi saena, ma ˈoko saungaˈinia taˈi sina maa ˈi ninimana.
17 “Nai baˈa kwatea maˈi taˈi kafo afe doe liu ke fungulia magalia neˈe, ka mumunia ru neˈe mauri ki taˈifau ˈiri kike funu. Na ru saena na magalia neˈe ki ke baˈa mae taˈi taˈifau. 18 Bore ma ana kaidaˈi neˈe nau kui baˈa fata ˈani taˈi fau alangaˈi ˈanga faˈiniˈo, nai baˈa tagi suliˈo saena na faka neˈeri ma faˈinia ˈafe ˈoe ma na uulu ngela ˈoe ki faˈinia uulu ˈafe kira ki. Kaumulu taˈifau muke raˈe saena faka neˈeri fasi ˈiri muke mauri.
19-20 Ma ˈoke baˈa ngalia ro faˈi noˈo ki saena na faka neˈeri, ma ro ru ˈanga ana ru ˈaeˈaela, ma na ru ki taˈifau neˈe mauri fafona ano neˈe. Na ru neˈeri ki ˈoke baˈa ngalia ta taˈi ru ngwane faˈinia ta taˈi ru kini saena na faka faˈi kaumulu ˈiri kike mauri. 21 Ma ˈoke baˈa ngalia logo ti fanga ˈi saena faka neˈeri ke totoli kaumulu ma na ru neˈe kira mauri ki logo.”
22 Sui sa Noa ka sasi naˈa sulia ru ki taˈifau neˈe God nia fata totongaˈi fuana.

7

God kwatea taˈi kafo afe doe liu ka faˈa kwaˈufia ru ki taˈifau

1 Aia, God nia ka fata ˈuri fuana sa Noa, “Kaidaˈi neˈe naˈa ˈaeˈo faˈinia na ˈafe ˈoe ma na ngela koroˈo ki, muke leka naˈa saena na faka neˈe, osiˈana nau ku lisia ka sui naˈa, taˈi ˈaeˈo goˈo neˈe ˈoko ˈoloˈolo liu ka liufia na ngwae ki saena magalia neˈe. 2 ˈOke ngali akwala ma fai ru ana ru ˈaeˈaela sikasika ki, ta fiu ru ana ai ngwane ki, ma ta fiu ru ana ai kini ki. Ma ˈoko ngalia logo ro ru ˈanga ana ru neˈe noaˈa ˈiri sikasika ki, ta taˈi ru ngwane faˈinia ta taˈi ru kini. 3 Ma ˈoko ngalia akwala ma fai ru ana ta noˈo bore ˈana. Ta fiu ru ngwane ma ta fiu ru kini. ˈOke sasi nama ˈunaˈeri fasi ˈiri neˈe kaidaˈi na kafo ke gwaˈu na ru neˈeri ki taˈifau kike kale ma kike alu ngela laˈu saena magalia taˈifau. 4 Kaidaˈi neˈe, fiu asoa ki naˈa neˈe teo ma nau kui baˈa kwate na uta doe ke dao maˈi, ma nia ke baˈa toˈo sulia fai akwala asoa ma fai akwala rodo, ma nai baˈa malangisia na ngwae ki taˈifau ma faˈinia ru ki taˈifau neˈe nau ku saungaˈiniˈi saena na magalia neˈe.”
5 Ma sa Noa ka sasi sulia ru neˈe God fata totongaˈi fuana.
6 Kaidaˈi na kafo afe doe neˈeri dao ka mumunia ru ki taˈifau, sa Noa nia tua naˈa sulia 600 faˈi ngali ki. 7 Ma niaˈa faˈinia ˈafe nia, ma na uulu ngela nia ki faˈinia uulu ˈafe kira ki, kira ka ruˈu naˈa saena na faka doe neˈeri, kira ka ago naˈa faˈasia na kafo afe doe neˈeri. 8 Ma ru ˈaeˈaela neˈe sikasika ki, faˈinia ai noaˈa ˈiri sikasika ki, ma faˈi noˈo ki, ma ru angoango ki, 9 kika leka naˈa saena faka neˈeri faˈinia sa Noa, ma ru ki ana ro ruˈa, kika leka fiku. Ta taˈi ru ngwane faˈinia ta taˈi ru kini kira ka ruˈu naˈa diˈia nama neˈe God nia fata totongaˈi fuana sa Noa.
10 Ma na fiu asoa ki ˈi buri ˈana, na kafo afe doe liu afe ka fungulia na magalia.
11 Ana ruana madamo ana akwala asoa ma fiuna asoa ana faˈi ngali neˈe sa Noa nia dao naˈa ana ono talangaˈi faˈi ngali ki, na kilu kafo ki saena ano neˈe niˈi ka ˈifi, ma kafo ka luluasa maˈi ka doe, ma maˈe uta doe ki ka toˈo maˈi. 12 Ma na uta neˈeri ka toˈo toˈo leleka ka dao ana fai akwala asoa ma fai akwala rodo.
13 Ma ana asoa neˈeri nama neˈe sa Noa faˈinia ˈafe nia ma uulu ngela nia ki, sa Siem, sa Ham ma sa Jafet, faˈinia uulu ˈafe kira ki, kira ka raˈe naˈa saena na faka neˈeri. 14 Ma kwalu kaela ru ˈaeˈaela naˈa saena magalia neˈe, kira leka naˈa saena na faka faˈinia sa Noa. Nia toˈo ana ru ˈaeˈaela ˈi fanoa ki faˈinia ru ˈaeˈaela ki taˈifau saena masuˈua, ai doe ki ma na ai tiˈitiˈi ki, ma faˈi noˈo ki taˈifau, kira

† **6:16** 45 sentamita ‡ **6:16** decks

leka logo saena na faka neˈeri. 15-16 Ru ki taˈifau neˈe kira toˈo ana mauriˈa kira leka ro ruˈa, ai ngwane faˈinia ai kini, kira leka naˈa saena faka faˈinia sa Noa diˈia ba God saea. Ma kaidaˈi kira tua taˈifau naˈa saena faka neˈeri, Iawe ka fono naˈa ˈusia sina maa ana na faka.

17 Na kafo neˈe ka afe ka doe liu laˈu, ma nia ka fungu naˈa fafia magalia neˈe, leleka ka dao ana fai akwala asoa ki. Ma kaidaˈi kafo neˈeri fungu maˈi ka fungulia kula neˈe faka nia teo ana, ma kafo ka lafutaˈinia naˈa na faka neˈe, ma ka faˈolangaˈinia, ma nia ka faˈofaˈo ka leka leka naˈa ˈana. 18 Na kafo neˈe ka inaˈu ana fungaˈa fafia magalia neˈe, ma faka neˈe nia faˈofaˈo ka leˈa goˈo ˈana, 19 leleka kafo neˈe ka fungu fafia na faˈi ua ki, ma ka raˈe ka leleka ˈana. Gwauna faˈi ua ki bore ka fungu fafiˈi ka ˈato liu. 20 Fafona ua ki kafo fungu ka ˈato liu, nia koso ka dao karangia fiu mita ki. 21-23 Ru ki taˈifau neˈe toˈo ana mangoˈi ru ki neˈe kira tua ana magalia nini God saungaˈinida, kaidaˈi neˈe nia kuruda, ma kira ka mae taˈifau naˈa. Ngwae ki taˈifau faˈinia ru ˈaeˈaela ki taˈifau ma na ru angoango ki fafona ano neˈe ma faˈi noˈo ki taˈifau, God nia malingaˈinida taˈifau naˈa. Sa Noa goˈo faˈinia luˈuluˈua nia, ma ru ki taˈifau neˈe tua faˈinia saena faka doe neˈe goˈo neˈe kira mauri. 24 ˈIu na kafo neˈeri fungu nama ˈanaˈeri ka leka sulia taˈi talangaˈi asoa ma lima akwala asoa.

8

1 Bore ma God nia manata nama toˈona ˈua sa Noa, ma na ru ki taˈifau neˈe kira tua faˈinia saena na faka neˈeri, sui nia ka kwatea taˈi maˈe iru iru ka iru fafia kafo neˈeri, ma kafo ka talaˈae ka koso laˈu. 2 Nia ka fono ˈusia na kilu kafo ki saena ano, fasi ˈiri kafo noaˈa kasi busu tafa naˈa maˈi, ma nia ka faˈasuia naˈa uta doe neˈeri. 3 Ma kafo neˈeri ka etangia naˈa gwaˈunga leleka ka dao naˈa ana talangaˈi asoa ma lima akwala asoa. 4 Na faka doe neˈeri ka teo naˈa ˈi gwauna ua doe ˈi Ararat ki, ana akwala asoa ma fiuna asoa saena fiuna madamo. 5 Na kafo ka ˈidu ka koso laˈu, ma ana tangafula madamo ana faˈi ngali neˈe ana etana asoa ana madamo, ti gwaˈi ua talaˈae ka raˈe naˈa maˈi. 6 Buri ˈana fai akwala asoa ki laˈu, sa Noa ka ˈifingia na maa olofolo ana faka neˈeri, 7-8 osiˈana nia oga ke saiana fasi diˈia kafo neˈeri nia gwaˈu naˈa ana kula neˈeri. Aia, nia ka kwatea kwau na taˈi faˈi noˈo doe neˈe satana na refen, ma ka faˈa lofotaˈinia kwau. Bore ma faˈi noˈo neˈeri ka leka ana kula ki taˈifau, ma nia ka tuani lofo kwailiu goˈo ˈana, leleka ka dao ana kaidaˈi kafo neˈeri gwaˈu ka langa langa naˈa. Buri ˈana laˈu sa Noa ka kwatea laˈu kwau na bola, ma ka danga ˈania ka lofo laˈu kwau, 9 bore ma na bola neˈeri noaˈa kasi dao toˈona ta kula fuana tuaˈa, osiˈana na kafo fungu goˈo ˈana ˈua fafia ano, ma nia ka oli laˈu maˈi saena na faka. Kaidaˈi nia oli maˈi, sa Noa taga kwau limana sulia sinamaa olofolo, ma na bola neˈeri ka lofo maˈi, ma ka toˈo ana limana. Ma sa Noa ka ngalia maˈi saena na faka. 10 Nia masia laˈu fiu asoa ki ka sui, nia ka fiˈi danga laˈu kwau ˈania bola neˈeri. 11 Ma ka saˈulafi naˈa bola neˈeri ka oli laˈu maˈi, ma nia ka ngalia maˈi raˈi olif faolu ˈani kwakwana ˈi neˈeri. Sa Noa ka sai ˈuri ana na kafo neˈe gwaˈu karangi ka sui naˈa. 12 Nia ka masia laˈu ta fiu asoa ka sui, ˈi neˈeri nia ka danga ˈania na bola neˈeri ka leka laˈu kwau, bore ma kaidaˈi neˈe, nia noaˈa ˈiri oli naˈa maˈi siana.

13 Etana asoa ana madamo etaeta ana faˈi ngali neˈeri, kaidaˈi neˈeri sa Noa nia dao naˈa ana ono talangaˈi faˈi ngali ma taˈi faˈi ngali, kafo neˈe ka langa langa taˈifau naˈa fafona magalia neˈe. Sui sa Noa nia ˈifingia sinamaa ana na faka neˈeri, ma na ano ˈekeˈeke ka tataˈe laˈu maˈi. 14 Ma ana ro akwala ma faina asoa ana ruana madamo ana faˈi ngali neˈeri, na ano nia langa langa taˈifau naˈa.

15 Sui God nia ka fata ˈuri fuana sa Noa, 16 “Kaidaˈi neˈe naˈa, ˈafe ˈoe faˈiniˈo, faˈinia uulu ngela ˈoe ki faˈinia uulu ˈafe kira ki, kaumulu taˈifau mulu saiana muke raˈe naˈa maˈi faˈasia na faka neˈana. 17 Ma muke logea ru ki taˈifau nena tua faˈiniˈo saena na faka, kike raˈe logo maˈi, fasi ˈiri kike baˈa alu ngela ˈiri kike ˈoro saena magalia neˈe.”

18 ˈUnaˈeri sa Noa faˈinia luˈuluˈua nia, kira ka raˈe naˈa maˈi faˈasia faka neˈeri,

19 ma ru ki taˈifau neˈe kira tua faˈinia,
kira ka leka logo maˈi ˈi maa, ma kira ka
ruˈu maˈi ˈi maa sulia fuuˈi tuaˈa kira ki
sulida talada.

Sa Noa kwatea foˈosi fuana God

20 Aia, sa Noa nia ˈuia taˈi sulufaua
fuana foˈosilana Iawe, ma nia ka ngalia
ti ru ˈaeˈaela faˈinia ti faˈi noˈo neˈe
kira sikasika fuana ˈau abuˈa, ma nia
ka saungida kike mae, ma ka doˈofida
fafona sulufaua neˈeri. 21 Iawe nia saeleˈa
liu ana moko leˈangaˈa ana foˈosi neˈeri
ki, ma nia ka manata ˈana talana ˈuri,
“Nau ku saiana falafala ngwae ki, ˈita
ana kaidaˈi neˈe kira tiˈitiˈi nama ˈua,
manatada nia teo sui naˈa ana taˈangaˈa.
Ka ˈunaˈeri bore ˈana, noaˈa naisi baˈa
faˈalia laˈu na magalia neˈe duˈungana
fuli ru lana ngwae ki. Kaidaˈi neˈe nau
ku faˈafunua na ngwae ki faˈinia ru toˈo
ana mangoˈi ru ki, kira ka mae ka sui
taˈifau naˈa. Bore ma naisi baˈa sasi
naˈa ˈuri ˈi buri, diˈia nini nau ku sasi
ana kaidaˈi neˈe. 22 Kaidaˈi neˈe ka raˈe
ˈalaˈa, na magalia nia toˈo ana kaidaˈi
fuana fasi lana oˈola, ma nia ka toˈo ana
kaidaˈi fuana loi lana fuaˈi ru ki. Nia
toˈo ana kaidaˈi fuana gwariˈa, ma nia
ka toˈo logo ana kaidaˈi fuana ˈakoˈako
ˈanga. Nia toˈo ana kaidaˈi fuana rauna
ˈai ke aragwata, ma nia ka toˈo logo ana
kaidaˈi fuana rauna ˈai ke ngosa laˈu. Nia
toˈo ana kaidaˈi ana dangi, ma ka toˈo
logo ana maˈerodo. Ma na ru ˈunaˈeri
ki noaˈa kira kasi sui, leleka ka dao ana
ˈisilana magalia.”

9

God fata alangaˈi faˈinia sa Noa

1 Sui God faˈaleˈa sa Noa, faˈinia uulu
ngela nia ki, ma nia ka fata ˈuri fuada,
“Kaumulu ke toˈo ana ngela ˈoro, fasi
ˈiri magalia neˈe ke fungu ˈanida. 2 Na
ru ˈaeˈaela ki taˈifau ana magalia neˈe,
faˈinia faˈi noˈo ki taˈifau, ma iˈa ki
taˈifau, kira ke maˈungi kamu naˈa. Ma
na ru ˈaeˈaela neˈe ki taˈifau, nau ku
aluda ˈi saena limamulu. 3 Etaeta nau
ku kwatea goˈo ˈaku ru saena oˈola ki
fuamuˈa fuana ˈanilaniˈi, bore ma ˈita
ana kaidaˈi neˈe, nau ku kwate na ru
ˈaeˈaela ki ma na faˈi noˈo ki, ma na gwaˈi
iˈa ki logo fuamuˈa, fasi ˈiri kira naˈa
neˈe diˈia fanga fuamuˈa fuana ˈanilani.
4 Bore ma noaˈa kamu kasi ˈania sibolo
neˈe na ˈabu teo ˈua ˈi saena. Nau ku
luia ru neˈeri duˈungana na mauriˈa nia
teo saena ˈabu. 5 Ma nai baˈa kwatea
kwaˈikwaˈinga fuana ta ngwae neˈe nia
saungia ta ngwae ka mae. Ma si diˈia ta
ru ˈaeˈaela saungia ta ngwae ka mae, kike
baˈa saungia ka mae logo. 6 Na ngwae
neˈe saungia ta ngwae ka mae, kike baˈa
saungia nia ke mae logo, duˈungana nau
ku saungaˈinia ngwae ka diˈia nauˈa ta-
laku. 7 Kamu ke toˈo nama ana ngela ˈoro,
ma ngela kaumulu ki kike toˈo nama ana
ngela ˈoro kira ki, fasi ˈiri kike faˈafungua
magalia neˈe.”

8 Sui God ka fata ˈuri fuana sa
Noa faˈinia ngwaˈi ngela ngwane nia,
9 “Kaidaˈi neˈe nau ku saea taˈi fau
alangaˈi ˈanga fuaumulu faˈinia ngela
neˈe kike baˈa futa olitamulu ki, 10 ma
faˈi noˈo ki, ma ru ˈaeˈaela ki, ma ti ru
laˈu neˈe toˈo ana mangoˈi ru ki, neˈe
kira tua faˈi kaumulu saena faka neˈana.
11 Nau kui saea na fau alaˈangaˈi ˈanga
neˈe fuaumulu, noaˈa naisi baˈa kwatea
laˈu ta kafo afe doe ˈuri ke oli laˈu maˈi
fuana faˈa funua ru ki taˈifau neˈe mauri,
noaˈa ta kafo doe ˈuri laˈu fuana faˈali
lana magalia neˈe.”

12 Ma God ka fata laˈu ˈuri, “Na fau
alangaˈi ˈanga nau niniˈa nau ku fata ˈani
faˈi kaumulu ma na ru ki taˈifau neˈe
kira mauri, noaˈa nia kasi baˈa sui, ma
maˈetoto nia neˈe ka ˈuri: 13 Nai baˈa
alua tafisiˈoro nau ke teo saena gwaˈi
salo, ma tafisiˈoro neˈe na maˈetoto ana
fau alangaˈinga nau neˈe nau ku alangani
faˈi kaumulu. 14 Kaidaˈi nau ku kwatea
maˈi gwaˈi salo ki saena mamanga, na
tafisiˈoro ke saka naˈa maˈi ana gwaˈi
salo, 15 ma nai baˈa manata toˈo ana na
fau alangaˈinga nau neˈe nau ku alangaˈi
faˈi kaumulu ma ru ki taˈifau neˈe mauri.
Noaˈa naisi baˈa faˈalia naˈa mangomuˈa
ˈania ta faˈi kafo doe laˈu ˈuri. 16 Kaidaˈi
na tafisiˈoro ke saka maˈi ana gwaˈi salo,
nai baˈa lisia, ma nau kui baˈa manata
toˈona na fau alangaˈi ˈanga neˈe nau ku
alangani faˈi kaumulu ma ru ki taˈifau
neˈe mauri. Na fau alangaˈi ˈanga neˈe
nau tutua kasi baˈa sui.”

17 Ma nia ka fata laʼu ʼuri fuana sa Noa,
“Na tafisiʼoro neʼe naʼa neʼe na maʼetoto
ana fau alangaʼinga nau neʼe nau ku
alangani faʼiniʼo ma ru ki taʼifau neʼe
mauri saena magalia.”

Sa Noa faʼinia uulu ngela nia ki

18 Na uulu ngela sa Noa ki neʼe kira leka
maʼi faʼinia ana faka doe neʼeri neʼe sa
Siem, ma sa Ham, ma sa Jafet. (Sa Ham ka
alua sa Kenan.) 19 Ma ngwae ana magalia
taʼifau, kira futa maʼi ana kwalafa uulu
ngwae neʼe ki.

20 Sa Noa ngwae naʼa fuana oʼongaʼa,
ma niaʼa na ngwae etaeta fuana oʼoli
lana oʼola ʼani grep. Nia saungaʼinia ʼani
waen ana fuaʼi grep ki. 21 Taʼi kaidaʼi nia
kwaʼufia waen neʼeri, ma nia ka burasia
liu naʼa, ma nia ka kanusua toro nia ki,
ma nia ka maliu dadara ʼana ʼi saena na
babala nia. 22 ʼIu ana kaidaʼi sa Ham nia
lisia neʼe maʼa nia maliu dadara ʼunaʼeri,
nia leka kwau ma ka faʼarongoa ro ngwae
futa nia ki. 23 ʼIu sa Siem ma sa Jafet
kera ka ngalia taʼi toro keta ʼi gwauna
ʼabaʼabada roʼo, ma kera ka leka faʼiburi
ʼuana babala maʼa kera, ma kera ka suu
fafia laʼu. Kera ka faʼitaʼi matamata ana
maadaroʼo, fasi ʼiri kera kasi lisia laʼu
neʼe maʼa kera maliu dadara.

24 Aia kaidaʼi sa Noa nia ada laʼu nia ka
rongoa ru neʼe susu buri nia sa Ham sasi
ana, 25 sui nia ka fata ʼuri fuana olitana
sa Ham ki,

“Nia ke taʼa ka lilisu fuamuʼa sa Kenan
faʼinia kwalafaʼa nia. Kira ke baʼa
rao laga ulafu fuana kwalafaʼa ro
ngwae futa nia ki.

26 Baʼatafea na Iawe niaʼa na God ana sa
Siem. Na kwalafaʼa sa Kenan ki ke
baʼa rao laga ulafu fuana kwalafaʼa
sa Siem.

27 Nau ku foʼo ʼiri neʼe God ke baʼa
faʼa ʼoroa ʼato kaleʼa sa Jafet, ma
kira ke baʼa tua ʼania leʼangaʼa
faʼinia kwalafaʼa sa Siem, ma na
kwalafaʼa sa Kenan ke baʼa rao
laga ulafu logo fuada.”

28 Aia, buri ʼana kafo afe doe neʼeri, sa
Noa ka tua laʼu sulia 350 faʼi ngali laʼu.
29 Ma kaidaʼi nia mae, nia dao naʼa ana
950 faʼi ngali ki ana maurilana.

10

Kwalafa kira uulu ngela sa Noa ki

1 Na ʼaʼemae sulia kwalafa uula ngela
sa Noa ki, sa Siem, sa Ham, ma sa Jafet,
nia ʼuri: ʼI buri ʼana kafo afe doe baera
kira toʼo laʼu ana ngela ʼoro kira ki.

Kwalafa sa Jafet

2 Na ngela ngwane sa Jafet ki, satada neʼe
sa Goma, ma sa Megog, sa Madae,
ma sa Javan, ma sa Tubal, sa Mesek
ma sa Tiras. Ma kwalafa kira ki
neʼe kira toʼo ana sataʼi ru neʼe ki,
kira futa maʼi ana kwalafa kira ki.
3 Na ngela ngwane sa Goma ki, sa-
tada neʼe sa Askenas, sa Rifat,
sa Togama. Ma na fuuʼi ngwae
ngwaʼi toʼa neʼe, kira futa maʼi ana
kwalafa kira ki.
4 Na ngela ngwane sa Javan ki, satada
neʼe sa Elisa, sa Spen, sa Saepras,
ma sa Rojes. 5 Nia neʼe na kwalafa
leka maʼi buri ʼana sa Javan kira
tua kwailiu ana bubunga kira ki,
ma ninimana na asi.
Nia neʼe na kwalafa leka maʼi buri ʼana
sa Jafet ngwae ʼua baera. Kira
ka leka sulia kwalafa toʼotoʼo kira
ki, ma kira ka toʼo ana alaʼanga
toʼotoʼo kira ki logo.

Kwalafa sa Ham

6 Na ngela ngwane sa Ham ki, na satada
neʼe sa Kus, sa Ijip, sa Libia, ma
sa Kenan. Ma na ngwae ana fanoa
neʼe ki, neʼe kira toʼo ana sataʼi ru
neʼe ki, kira futa maʼi ana kwalafa
kira ki.
7 Na ngela ngwane sa Kus ki, na satada
neʼe sa Seba, sa Havila, sa Sakta, sa
Raama, ma sa Sabteka. Ma ngela
ngwane sa Raama ki, neʼe sa Seba
ma sa Dedan. Ma ngwae nini ana
fanoa neʼe ki nini satada kira futa
ana kwalafa kira ki.
8 Ma sa Kus nia toʼo ana taʼi ngela
ngwane neʼe satana sa Nimrod, nia neʼe
ngwae etaeta saena magalia neʼe nia ka
ʼinotoa fafia kula ʼoro. 9 Kaidaʼi ʼoro na
Iawe nia kwaiʼafi ana, ma nia ta ngwae
talingaʼi logo fuana lululana ru ʼaeʼaela
ki fuana ʼanilana, nia neʼe leleka ka dao ʼi
taʼena, ngwae ki kira ka fata ʼuri, “Nau ku

foˈo ˈiri na Iawe ke baˈa kwateˈo ta ngwae talingaˈi fuana lululana ru ˈaeˈaela kwasi ki, diˈia sa Nimrod ba ˈi naˈo.” 10 Etaeta nia gwaungaˈi fafia fai fanoa doe ki neˈe kira saeda ˈania ˈi Babilon, ˈi Erek, ˈi Akad ma ˈi Kadne. Kira tua ana kula kira saea ˈani ˈi Babilon. 11 Ma ˈi buri ˈana nia ka leka ˈuana fanoa ˈaˈana kira saea ˈania ˈi Asiria, ma nia ka saungaˈinia fanoa doe ki neˈe kira saea ˈania ˈi Ninifa, ma ˈi Rehobotir, ma ˈi Kala, 12 ma ˈi Resen. Fanoa doe neˈe kira saea ˈania ˈi Resen, nia tua ˈi tofongana ˈi Kala ma ˈi Ninifa.

13 Ma ngwaˈi toˈa neˈe kira futa maˈi ana
kwalafa sa Ijip, kira ana kwalafa
sa Lud, ma kwalafa sa Anam, ma
kwalafa sa Lehab, ma kwalafa sa
Naftu, 14 ma kwalafa sa Patrus
ki, ma kwalafa sa Kasluliu ki, ma
kwalafa sa Krit. Ma Krit neˈe, na
ngwaˈi toˈa ˈi Filistia naˈa neˈe,
kira futa maˈi ana kwalafa nia. Ma
ngwae ana kula ki neˈe kira toˈo
ana sataˈi ru ki, kira kwalafa kira
naˈa.
15 Ma na ro ngela ngwane sa Ke-
nan ki, satadaroˈo neˈe sa Saedon
na faˈinaˈonaˈo nia, ma sa Het.
Ma toˈa neˈe kira saka maˈi ana
kwalafa ˈi buri ana ro ngwae neˈeri
ki, kira toˈo ana satadaroˈo. 16 Ma
ti kwalafa neˈe sa Kenan nia koˈo
naˈa ada ki, neˈe kwalafa sa Je-
bus, ma kwalafa sa Amoro ki, ma
kwalafa sa Gigas ki. 17 Ma olitana
Hivi ki, ma olitana Aki ki, ma
olitana Sini ki, 18 ma olitana Awad
ki, ma olitana Semar ki, ma olitana
Hamat ki.

ˈI buri kwalafa sa Kenan ki, kira ˈoro liu ma kira ka tuafia kula ˈoro ki laˈu. 19 Ma ano kira ki ka doe liu naˈa nia ka leka ka dao ana fanoa doe kira saea ˈania ˈi Saedon ana ˈaena fanoa, ma ka leka ka dao ana fanoa doe kira saea ˈania ˈi Gerara, karangia fanoa doe neˈe kira saea ana ˈi Gasa ana ˈaena fanoa, ma ka leka ka dao ana fanoa doe ki neˈe kira saea ˈania ˈi Sodom ma ˈi Gomora, ma ˈi Adma, ˈi Seboeim karangi ana ˈi Lasa, neˈe kira tua ˈi bali ana fanelana sina.

20 Nia neˈe fufuˈi ngwae kira futa maˈi ana kwalafa sa Ham. Ngwaˈi toˈa neˈeri kira tua kwailiu ana kula toˈotoˈo kira ki, leka nama sulia kwalafa kira ki talada, ma kira ka toˈo ana alaˈanga toˈotoˈo kira ki talada logo.

Kwalafa sa Siem

21 Ma sa Siem nia etaeta ngwaefuta nia sa
Jafet. Sa Siem nia toˈo ana ngela ki.
Ma na fuuˈi ngwae sa Eba futa maˈi
ana. 22 Na ngela ngwane sa Siem ki
na satada neˈe sa Elam, sa Asuru, sa
Afaksad, sa Lud, ma sa Aram. Ma
fuuˈi ngwae neˈe saka maˈi burida
ki, na satada neˈeriˈa.
23 Ma na ngela ngwane sa Aram ki satada
neˈe sa Us, sa Hul, sa Geta, sa
Mesek.
24 Sa Afaksad nia alua sa Sela, ma sa
Sela ka alua sa Eba. 25 Sa Eba ka
alua ro ngela ngwane ki, ma nia
ka saea faˈinaˈonaˈo nia ˈania sa
Pileg, osiˈana nia futa ana kaidaˈi
ngwae ana magalia kira ka daro ma
ka talo. Ma nia ka saea ruana ngela
nia ˈania sa Joktan.
26 Ma ngela ngwane sa Joktan ki, sa-
tada neˈe sa Almodad, sa Selef, sa
Hasamaret, sa Jera, 27 sa Hadoram,
sa Usal, sa Dikla, 28 sa Obal, sa
Abimael, sa Seba, 29 sa Ofir, sa
Havila, ma sa Jobab. Na ngwaˈi
toˈa neˈeri kira koˈo bora ana fuuˈi
ngwae kira futa maˈi ana sa Joktan.
30 Ma kula kira nia tua ana bali ana
fanelana sina, ˈi safitana faˈi ua ki,
nia eta ˈi Mesa leleka ka dao ˈi Sefa.
31 Nia naˈa na fuuˈi ngwae sa Siem. Ngwaˈi toˈa neˈeri ki kira tua ana kula ki taˈifau ana kula kira ki, leka sulia kwalafa kira ki, ma kira ka alaˈa ˈania alaˈanga toˈotoˈo kira ki.

32 Nia naˈa neˈe na kwalafa sa Noa neˈe futa maˈi ana, faˈinia tuaˈa kira ki neˈe kira tua ˈani. Buri ˈana kafo afe doe baera, ngwae ki taˈifau ana magalia, kira futa maˈi ana uulu ngela niniˈa sa Noa ki, ma kira ka talo saena magalia.

11

ˈI Babilon, ngwae ki kira saungaˈinia taˈi luma neˈe raˈe ka leka ˈana ˈi lifua

1 ˈI naˈo maˈi, ngwae ana fanoa ki ana magalia kira toˈo goˈo ana taˈi alaˈanga goˈo, ma kira ka alaˈa goˈo ˈani alaˈanga

neˈeri goˈo. 2 Ma kaidaˈi kira ˈidu ˈuana
bali ana fanelana sina, kira ka dao toˈona
taˈi oleolea neˈe kira saea ˈania ˈi Babilon.
Ma kira ka saungaˈinia fanoa doe kira
ˈi neˈeri. 3 Ma kira ka fata ˈuri, “Reala
kwa! Kulu ngalia ta afu ano, ma kulu
ka saungaˈinia ˈania ti afu brik, ma kulu
ka doˈofiˈi ana mafula fasi ˈiri ke ngasi.”
Kaidaˈi kira sasi ˈunaˈeri kira toˈo ana
brik ˈoro fuana saungaˈi lumaˈanga, ma
kira ka toˈo ana saia fuana ˈadolani. Kira
kasi rao ˈani fau ki ma sement. 4 Sui
kira ka fata ˈuri, “Nia leˈa fuakulu kuke
saungaˈinia ta fanoa doe fuakulu neˈe nia
ke baˈa toˈo ana ta luma ana neˈe raˈe ka
leka leka ˈana ka dao maˈi ana mamanga.
ˈI neˈeri kuke baˈa toˈo ana sataˈi ngwae
doe, ma noaˈa kulu kasi tua taka fili kulu
saena magalia neˈe taˈifau, bore ma kulu
ke tua fiku goˈo.”

5 Ma kaidaˈi kira saungaˈi fanoa doe
faˈinia luma neˈeri, Iawe ka koso maˈi ka
lisia raoˈa kira, 6 ma nia ka fata ˈuri, “Lia
basi, kira tua fiku goˈo diˈia taˈi ngwae,
ma kira ka alaˈa goˈo ˈania taˈi alaˈanga.
Na luma nini kira fiˈi saungaˈinia goˈo na
ru etaeta kira ke sasi. ˈI buri, kira ke baˈa
sasia ta ru bore ˈana neˈe kira naia. 7 Ru
leˈa fuana kuke koso toli ma kuka kwatea
alaˈalada ke kwaidolangaˈi, fasi ˈiri kira
kasi rongo saiana alaˈalana ti ai.”

8 ˈIu Iawe ka kwate kira ka tua kwailiu
ana kula ki taˈifau ana magalia, ma
kira noaˈa kasi saungaˈinia naˈa fanoa
doe neˈeri. 9 Na satana fanoa neˈeri
neˈe ˈi Babilon,* osiˈana kula neˈeri na
Iawe nia kwatea alaˈanga ngwae ki ka
kwaidolangaˈi saena magalia, ma ana
kula neˈeri, ma nia ka lalia ngwae ki
fasi ˈiri kike leka tua kwailiu ana kula ki
taˈifau saena magalia.

Kwalafa sa Siem leleka ka dao ana sa Abram

10 Na ˈaˈemae sulia kwalafa sa Siem nia
ˈuri:

Ana kaidaˈi kafo afe doe baera nia sui
naˈa, sa Siem nia dao naˈa ana 98
fai ngali ki, ma ta ro fai ngali laˈu ˈi
buri, nia ka alua sa Afaksad. 11 Sui
sa Siem ka tua laˈu sulia ta 500 faˈi
ngali ki, ma nia ka alua laˈu ti ngela
ngwane ma ti ngela kini logo.

12 Kaidaˈi sa Afaksad nia dao ana 35 faˈi
ngali ki, nia ka alua sa Sela. 13 Sui
sa Afaksad nia tua laˈu sulia 403
faˈi ngali ki, nia ka alua laˈu ti ngela
ngwane ma ti ngela kini logo.

14 Kaidaˈi sa Sela nia dao ana 30 faˈi ngali
ki, nia ka alua sa Eba. 15 Sui sa Sela
tua laˈu sulia 403 faˈi ngali ki, ma
nia ka alu laˈu ngela ngwane ki ma
ai kini ki logo.

16 Kaidaˈi sa Eba nia dao ana 34 faˈi ngali
ki, nia ka alua sa Pileg. 17 Sui sa Eba
ka tua laˈu sulia 430 faˈi ngali ki,
ma nia ka alua laˈu ngela ngwane
ki ma ngela kini ki logo.

18 Kaidaˈi sa Pileg nia dao ana 30 faˈi ngali
ki, nia ka alua sa Riu. 19 Sui sa Pileg
nia tua laˈu sulia 209 faˈi ngali ki,
ma nia ka alua laˈu ti ngela ngwane
ma ti ngela kini logo.

20 Kaidaˈi sa Riu nia dao ana 32 faˈi ngali
ki, nia ka alua sa Sirag. 21 Sui sa Riu
nia tua laˈu sulia 207 faˈi ngali ki,
ma nia ka alua laˈu ti ngela ngwane
faˈinia ti ngela kini logo.

22 Kaidaˈi sa Sirag nia dao ana 30 faˈi
ngali ki, nia ka alua sa Neho. 23 Sui
sa Sirag nia tua laˈu sulia 200 faˈi
ngali ki, ma nia ka alua laˈu na
ngela ngwane ki ma ngela kini ki
logo.

24 Kaidaˈi sa Neho nia dao ana 29 faˈi
ngali ki, nia ka alua sa Tera. 25 Sui
sa Neho ka tua laˈu sulia 119 faˈi
ngali ki, nia ka alua laˈu ti ngela
ngwane ma ti ngela kini logo.

26 Ma sa Tera ka dao naˈa ana 70 faˈi ngali
ki, nia ka alua sa Abram, sa Neho,
ma sa Haran.

27-29 Na ˈaˈemae sulia kwalafa sa Tera
nia ˈuri:

Na ngela ngwane nia ki neˈe sa Abram,
sa Neho, sa Haran. Ma ngela sa Haran ki
neˈe sa Lot, ˈi Milka, ˈi Iska. Sa Haran
ni ka mae naˈa ana fanoa doe nia ˈi Ur
ana ˈi Kaldia, bore ma maˈa nia sa Tera
mauria ˈua. Aia, sa Abram nia korea taˈi
ngela kini sariˈi neˈe satana ˈi Serae. Ma

* **11:9** Ana alaˈanga ˈi Hebru, ‘Babilon’ fadalana neˈe ‘Confused-kaubare’. Ma ˈi Babilon nia ta mae toto ana ngwae aburongo ana God.

sa Neho ka korea ˈi Milka kini ngwaefuta nia. 30 ˈI Serae nia noaˈa kasi alua ta ngela, osiˈana nia ˈabaraˈa.

31 Aia, sa Tera ka ngalia ngela nia sa Abram faˈinia ˈi Serae ˈafe sa Abram, ma nia ka ngalia koˈo tiˈitiˈi nia sa Lot neˈe maˈa nia sa Haran, ma kira ka leka faˈasia fanoa doe ˈi Ur neˈe tua ˈi Kaldia, ma kira ka leka ˈuana abaˈi kula ˈi Kenan. Bore ma kaidaˈi kira dao ana fanoa ˈi Haran, kira ka sasia naˈa fanoa kira ˈi neˈeri.

32 Sa Tera nia ka mae naˈa ana fanoa neˈeri kaidaˈi nia dao naˈa ana 205 faˈi ngali ki.

12

God ri ˈuana sa Abram

1 Iawe nia fata ˈuri ana sa Abram, “ˈAeˈo, ˈoke leka naˈa faˈasia fanoa nini ˈoe, ma faˈasia kwalafa ˈoe, ma faˈasia luˈuluˈua maˈa ˈoe, ma ˈoke leka naˈa ˈuana na ano neˈe nai baˈa faˈataˈinia amu.

2 “Nai baˈa kwatea ˈoke toˈo ana kwalafa
ˈoro,
ma kira ke baˈa tatakolaˈa ka alu taˈi
fuuˈi ngwae doe liu.
Nai baˈa faˈaleˈa ˈoe.
Nai baˈa lafutaˈinia satamu ke talo.
Ma ˈoke baˈa faˈaleˈa ngwae ki laˈu.

3 Na ngwae neˈe kira sasia ru leˈa ki
fuamu,
nai baˈa sasia logo ru leˈa ki fuada.
Bore ma ngwae ki neˈe kira faˈali ˈoe,
nai baˈa kwaˈikwaˈi kira.
Nai baˈa faˈaleˈa kwalafa ki taˈifau ana
magalia suliˈo.”

4-5 Ana kaidaˈi neˈe sa Abram nia dao naˈa ana fai akwala ma lima faˈi ngali, Iawe ka saea fuana nia ke faˈasia naˈa fanoa ˈania ˈi Haran. Ma sa Abram nia roˈo sulia, ma nia ka ngalia ˈafe nia ˈi Serae, ma sa Lot na ngela ngwaefuta sa Abram, faˈinia ngwae rao ˈoˈo kira ki, ma ru ki taˈifau neˈe kira toˈo ani, kaidaˈi kira tua ˈi Haran. Ma kira taˈifau, kika faˈasia naˈa ˈi Haran, ma kira ka leka naˈa ˈuana abaˈi kula ˈi Kenan.

Ma kaidaˈi kira dao naˈa ˈi Kenan, 6 kira ka leka liliu naˈa ˈi Sekem. Sui kira ka leka dao ana taˈi ˈai doe ˈua neˈe nia tua ˈi More karangi Sekem. Ana kaidaˈi neˈeri na fuuˈi ngwae ˈi Kenan ki, kira tua ˈua goˈo ˈada ana kula neˈeri. 7 Sui Iawe ka faˈataˈinia talana fuana sa Abram, ma nia ka fata ˈuri fuana, “Nai baˈa kwatea ano neˈe fuana kwalafa ˈoe.” Sui sa Abram ka ˈuia taˈi sulufaua ana kula neˈeri fuana foˈosilana Iawe neˈe faˈataˈinia talana fuana.

8 ˈI buri ˈana nia ka ˈidu ˈuana gwauna ua ki ana bali ana fanelana sina ana fanoa doe kira saea ˈani ˈi Betel. ˈIu sa Abram ka saungaˈinia fanoa nia ˈi safitana ro fanoa doe ki neˈe kira saea ˈanida ˈi Betel ma ˈi Aiae. ˈI Betel nia tua ana bali ˈi sulana sina. Ma ˈi Aiae ka tua ana bali ˈi fanelana sina. Ma ana kula neˈeri logo nia ˈuia taˈi sulufaua fuana Iawe ma nia foˈosia ˈani satana Iawe. 9 Ma ˈi buri ˈana, nia ka faˈasia kula neˈeri, ma nia ka ˈidu laˈu ˈuana abaˈi kula ˈi gwauna fanoa Kenan neˈe kira saea ˈani Negev.

Sa Abram leka ˈuana ˈi Ejipt

10 Aia kaidaˈi sa Abram nia tua ˈi Negev, taˈi fioloˈa doe liu ka dao fafia kula ki taˈifau ˈi Kenan. Goˈo sa Abram nia ka leka laˈu nama ˈana ˈuana gwauna fanoa leleka ka dao ana ˈi Ejipt fasi ˈiri kira taˈi tua tiˈitiˈi ˈi neˈeri. 11 Ana kaidaˈi kira karangi dao ana ˈi Ejipt, sa Abram ka fata ˈuri fuana ˈafe nia ˈi Serae, “ˈAeˈo niniˈa, ˈaeˈo taˈi ˈafe ˈoloˈolo lisilana leˈa liu. 12 Kaidaˈi ngwae ana ˈi Ejipt kira ke lisiˈo, kike baˈa fata ˈuri, ‘Na ˈafe neˈe, ˈafe ngwae loˈoko.’ ˈUnaˈeri kira ka saungi nau nau ku mae, ma kira ka kwate ˈoko mauri. 13 Nia leˈa fuana ˈoke saea fuada neˈe ˈaeˈo na ngwaingwaena nau goˈo niniˈa. ˈUnaˈeri noaˈa kira kasi saungi nau. Ma ru ki taˈifau ke baˈa leˈa fuaka, osiˈana fatalamu.”

14 ˈIu kaidaˈi kira dao ˈi Ejipt, ngwae ˈi Ejipt ki kira ka lisia neˈe ˈafe neˈe lisilana leˈa liu. 15 Ma kaidaˈi ngwae ˈaˈana tatalafaˈa ki kira lisia, kira ka faˈarongoa na tatalafaˈa neˈe ˈi Serae taˈi kini lisilana leˈa ma ka leˈa liu. ˈUnaˈeri na tatalafaˈa ka baˈea nia ka tua ˈi luma nia. 16 Sui, tatalafaˈa ka kwatea naˈa daurˈia ka folia naˈa ˈania kini neˈeri fuana sa Abram sulia nia fia fasi na ngwaingwaena nia neˈe ˈi Serae. Na tatalafaˈa neˈeri ka kwatea na sipsip ki, ma nanigot ki, ma buluka ki, ma dongki ki, ma kamel ki, faˈinia na ngwae rao ˈoˈo ki, ma kini rao ˈoˈo ki fuana sa Abram.

17 Bore ma duˈungana na tatalafaˈa
ngalia ˈi Serae ˈafe sa Abram ka tua
faˈinia, Iawe ka kwatea maˈi mataˈinga
taˈa ki fuana faˈalilana tatalafaˈa neˈeri
faˈinia na ngwae nia ki. 18 ˈUnaˈeri nia
ka saea sa Abram ka leka maˈi siana, ma
ka fata ˈuri ana, “Faˈuta neˈe ˈoko sasi
ˈuri aku kwa? Faˈuta neˈe noaˈa ˈoe kosi
saea fuaku neˈe na kini neˈe ˈafe ˈoe?
19 ˈOko saea lala ˈania na ngwaingwaena
ˈoe goˈo, nia ne nau fasi kui ngalia fuana
ˈafe nau. Aia, ngalia naˈa kwau na ˈafe
ˈoe, moro ka leka naˈa kwau.” 20 Sui na
tatalafaˈa ka fata silolo fuana ngwae nia
ki, kira ka leka baˈea sa Abram faˈinia
ˈafe nia, kera ka ngalia ru keraˈa ki taˈifau
neˈe kera toˈo ani, ma kera ka leka naˈa
faˈasia kula neˈeri.

13

Sa Abram ma sa Lot kera daro

1 Goˈo sa Abram faˈinia ˈafe nia ma
sa Lot na ngela ngwaefuta nia, kira uulu
ngwae ki, kira ka ngalia ru kira ki taˈifau
neˈe kira toˈo ani, ma kira ka faˈasia naˈa
ˈi Ejipt. Ma kira ka leka liu naˈa ˈuana ˈi
ˈaena fanoa, leleka kira ka dao ˈi Negev
ana gwauna fanoa ˈi Kenan. 2 Sa Abram
nia taˈi ngwae toˈoru, neˈe nia toˈo ana
sipsip ki, ma nanigot ki, ma buluka nia
ki, faˈinia silva ki, ma gol ki logo. 3 Noaˈa
kasi tau ˈi buri ˈana, nia ka faˈasia kula
neˈe, ma nia ka ˈidu laˈu ˈuana ta kula
laˈu, leleka nia ka oli ka dao ana na fanoa
ˈua ba nia safitana fanoa doe ˈi Betel ma
ˈi Aiae. 4 ˈI neˈeri naˈa neˈe nia ka fiˈi ˈuia
na sulufaua ma ˈi neˈeri nia ka fiˈi foˈosia
laˈu Iawe.

5 Ma kaidaˈi sa Lot nia leka leka faˈinia
sa Abram, nia toˈo logo ana sipsip ˈoro
ma nanigot ki, ma buluka ki, faˈinia na
luˈuluˈua nia, ma ngwae ˈoro rao nia ki.
6 Sa Abram ma sa Lot kera toˈo ana ru
ˈoro liu ki neˈe kera noaˈa kasi bolo naˈa
faˈinia neˈe keraˈa ke tua ana taˈi kula,
osiˈana na ano nia noaˈa kasi bolo naˈa
faˈinia ru ˈaeˈaela kera ki. 7 ˈUnaˈeri na
ngwae ni rao neˈe lia sulia na ru ˈaeˈaela
keraˈa ki, kira ka kwaifatai. Ma kaidaˈi
neˈeri laˈu goˈo, na fufuˈi ngwae sa Kenan
faˈinia fufuˈi ngwae sa Peris, kira tua goˈo
ˈada ana abaˈi kula neˈeri.

8 Sui sa Abram ka fata ˈuri fuana sa Lot,
“Koroˈa taˈi luˈuluˈua goˈo, bore ma ng-
wae ni rao nau ki ma ngwae ni rao ˈoe ki,
kira inaˈu goˈo ada ana kwaifataiˈanga.
Ru neˈeri nia noaˈa kasi saga nai. 9 Nia
leˈa fuakoro, koro ke daroˈi koro. Ano
neˈe ki ne teo goˈo ˈana, nia leˈa fuana
ˈoke filia ta taˈi bali neˈe ˈoko oga, sui nau
ku ngali ta bali.”

10 ˈIu sa Lot ka lia kalia, ma ka lisia
na oteotea doe fafona kafo ˈi Jodan leleka
ka dao fanoa ˈi Soa ana gwauna fanoa.
Ano neˈe, ano leˈa liu mala. Nia lisia neˈe
ano neˈe nia toˈo ana kafo leˈa ka diˈia
na kula leˈa neˈe Iawe nia saungaˈinia
etaeta ana ˈi Iden, ma nia ka diˈia na
ano ˈi Ejipt logo. (Ma ana kaidaˈi neˈeri,
Iawe noaˈa kasi faˈalia ˈua ro fanoa doe
ˈi Sodom ma ˈi Gomora ki.) 11-12 Aia sa
Lot nia filia fuana ˈidua ˈuana bali ana
fanelana sina ana oteotea fafona kafo ˈi
Jodan, ma nia ka tua ana, ma nia ka
leka naˈa ˈuana kula neˈeri. Sa Abram
goˈo neˈe tua buri ˈi Kenan, bore ma sa
Lot nia leka ka tua ˈi safitana fanoa doe
ki neˈe kira tua kalikalia kafo ˈi Jodan,
karangia fanoa doe ˈi Sodom. Kera neˈe
kera daroˈidaroˈo goˈo ˈunaˈeri. 13 Na
ngwaˈi toˈa ˈi Sodom ki, kira taˈa liu naˈa,
sulia kira inaˈu ana na sasilana abula
taˈangaˈa ˈi maana Iawe.

Sa Abram leka ka tua ˈi Hebron

14 Buri ˈana neˈe sa Lot faˈasia ka sui
naˈa, Iawe ka fata ˈuri fuana sa Abram,
“ˈOke lia ana kula ki taˈifau kalikaliˈo.
15 Na ano ki taˈifau nini ˈoko lisiˈi, nai
baˈa kwateˈe fuamu faˈinia kwalafa ˈoe,
na ano neˈe ru kamu naˈa sulia kaidaˈi
firi. 16 Nai baˈa kwatea kwalafa ˈoe, kira
ke baˈa ˈoro liu, ma noaˈa ta ngwae kasi
saiana toˈolada. Nia ke baˈa ˈato liu
fuana toˈolada, ka diˈia logo neˈe nia ˈato
liu fuana toˈolana gegeona ano. 17 ˈOke
mataˈe, ma ko leka liu naˈa ana kula ki
taˈifau fafona ano neˈe, osiˈana nau ku
kwatea naˈa ano neˈe ki taˈifau fuamu.”

18 Sui sa Abram ka faˈasia kula neˈeri,
ma nia ka leka ma ka sasia na fanoa
nia laˈu ˈi Hebron ana ano ba karangi
ana ai doe ki ˈi Mamre. ˈIu, ana kula
neˈeri, sa Abram ka ˈuia taˈi sulufaua
fuana foˈosilana Iawe.

14

Sa Abram faʹamauria sa Lot

1 Aia, ana kaidaʹi neʹeri, na fai tata-
lafaʹa ana fai fanoa doe ki, kira fiku
kwailiu fuana fuʹanga. Na satada neʹe sa
Amrafel na tatalafaʹa ʹi Babilon, sa Ariok
na tatalafaʹa ʹi Elasara, sa Kedolama
na tatalafaʹa ʹi Elam, ma sa Tidal na
tatalafaʹa ʹi Goem. 2 Na fai tatalafaʹa
neʹe ki, kira leka maʹi fuana fuʹalilana
lima tatalafaʹa ki ana lima fanoa doe
ki, neʹe satada sa Bera na tatalafaʹa ʹi
Sodom, sa Birsa na tatalafaʹa ʹi Gomora,
sa Sinab na tatalafaʹa ʹi Adma, sa Semeba
na tatalafaʹa ʹi Seboeim, ma tatalafaʹa ʹi
Bela neʹe ta sata ana fanoa doe neʹeri
neʹe ʹi Soa. 3 Na lima tatalafaʹa neʹeri ki,
kira ngalia ngwae ni ofoʹa kira ki, kira ka
fiku maʹi ana oteote ʹi Sidim. Kaidaʹi neʹe
na Asi Mae naʹa neʹe kurua kula neʹe.

4 Na lima tatalafaʹa neʹe ki, kira tua
naʹa sulia akwala ma ro faʹi ngali ʹi olo-
fana limana sa Kedolama na tatalafaʹa.
Taʹi faʹi ngali ʹi buri ana, na lima tata-
lafaʹa ki kira taʹe maʹi ma kira ka fuʹalia
laʹu na tatalafaʹa neʹe. 5 Ma taʹi faʹi
ngali ʹi buri ru neʹeri, na tatalafaʹa sa
Kedolama faʹinia ta uulu tatalafaʹa neʹe,
kira kwaima, ma na ngwae ni ofoʹa kira
ki, kira leka maʹi fuana fuʹanga ana kula
neʹeri. Etaeta, na fai tatalafaʹa kira leka
maʹi ana fanoa ʹi Astarot Kenaem, ma
kika fuʹa faʹinia na ramo ki ana fuuʹi ng-
wae sa Refaem, ma kira ka liufida. Ma ʹi
buri, kira ka leka maʹi ana fanoa ʹi Ham,
ma kika fuʹa faʹinia fuuʹi ngwae sa Susim,
ma kira ka liufida logo. Kaidaʹi kira dao
maʹi saena oteotea ʹi Sabe Kiriataem, kira
ka fuʹa faʹinia fuuʹi ngwae sa Emin, ma
kira ka liufida laʹu. 6 Kaidaʹi kira leka
maʹi ana gwauna ua ki ʹi Idom, kira ka
fuʹa faʹinia fuuʹi ngwae sa Hori, ma kira
ka liufida, ma kika lalida leleka ka dao
ana fanoa ʹi Elparan karangia taʹi kula
ʹeʹeredeʹa doe. 7 Sui fai tatalafaʹa neʹeri
ki kira ka oli ʹuana fanoa ʹi Kades neʹe ʹi
naʹo maʹi kira saea ʹania ʹi Enmispat. Ma
kira ka dau fafia na ano neʹe fuuʹi ngwae
ʹi Amalek. ʹI buri ʹana kira ka leka laʹu
ʹuana fanoa ʹi Hasasontama, ma kira ka
fuʹa faʹinia fuuʹi ngwae sa Amoro neʹe
kira tua ʹi neʹeri, ma kira ka liufida logo.
Sui kira ka leka maʹi ma kika fuʹa faʹinia
na lima tatalafaʹa neʹeri ki.

8 Sui na lima tatalafaʹa neʹeri ki, kira
ka ngalia ngwae ni fuʹanga kira ki, kika
leka maʹi ana ote ʹi Sidim, kira ka salisali
masia fuʹanga. Ma kira ka fuʹa naʹa
9 faʹinia fai tatalafaʹa neʹeri ki. 10 Na
ano ana oteotea neʹeri nia ka matamata
laʹu ana sulia na kilu ʹoro ki neʹe teo
kwailiu ana neʹe kira fungu ʹania moʹa
taʹa. Kaidaʹi lima tatalafaʹa neʹeri ki kira
talaʹae fuana afirongwaʹanga, kira ka tafi
naʹa faʹasia fuʹanga neʹeri. ʹIu na tata-
lafaʹa ʹi Sodom ma tatalafaʹa ʹi Gomora
faʹinia ngwae ni ofoʹa kera ki kika tafi,
bore ma kira ʹasida saena kilu neʹeri
ki. Bore ma ta uulu tatalafaʹa faʹinia
ngwae ni ofoʹa kira ki tafi, ma kika ago
ʹi gwauna ua ki. 11 Aia na fai tatalafaʹa
neʹeri ki kira leka saena ro fanoa doe ʹi
Sodom ma ʹi Gomora, ma kira ka ngalia
taʹifau ru ki ana, faʹinia fanga ki logo.
12 Ana kaidaʹi neʹeri sa Lot neʹe na ngela
ngwaefuta sa Abram, nia tua ʹi Sodom,
ma kira ka ngalia logo faʹinia ru nia ki
taʹifau. 13 Bore ma ta ngwae ana fanoa
doe neʹeri, nia tafi ma nia ka leka siana sa
Abram, nia ngwae ana kwalafaʹa sa Eba,
ma nia ka faʹarongoa ʹania ru ki taʹifau
fuana. Kaidaʹi neʹeri sa Abram nia tua
goʹo ʹana ana fanoa nia karangia ʹai
doe ki sa Mamre, na ngwae ana kwalafa
sa Amoro. Sa Mamre neʹe faʹinia ro
ngwaefuta nia ki sa Eskol ma sa Anere,
kira uulu ngwae kwaima sa Abram ki, ma
kira alangaʹi faʹinia fuana fikuʹa faʹinia
kaidaʹi ana ta fuʹanga. 14 Sa Abram
ka rongo faʹarongoʹa neʹe fai tatalafaʹa
neʹe ki kira daua naʹa sa Lot ma kika
ngalia ma kika leka faʹinia, ʹunaʹeri nia
ka saea maʹi ngwae ni ofoʹa ana kula
neʹeri kike fiku maʹi, ma kira ka salisali
masia fuʹanga. Ngwaʹi toʹa neʹeri kira
ʹoro ka dao ana 318 ngwae ana kiraʹa
taʹifau. Ma kira ka leka ʹi buri ana fai
tatalafaʹa neʹeri ki, leleka ka dao ana
fanoa ʹi Dan, neʹe nia tua tau liu ʹi ʹaena
fanoa. 15 Saena rodo neʹeri, sa Abram
nia ka daroʹia ngwae nia ki ʹania fiku
taʹi ngwae ki fuana fuʹalilana na malimae
neʹeri ki, ma kira la liufida, ma kira
ka lalia malimae kira ki leleka ka dao
ana fanoa ʹi Hoba ana bali loʹoko ana ʹi

Damaskas. 16 ˈIu sa Abram ka olitaˈinia
ru ki taˈifau neˈe kira ngaliˈi ki. Nia ka
olitaˈinia logo sa Lot faˈinia ru nia toˈo
ani ki, faˈinia ngwaˈi kini ma faˈinia ti
ngwae neˈe kira ngalida ki.

Tatalafaˈa Melkisadek nia faˈaleˈa sa Abram

17 Kaidaˈi sa Abram nia oli maˈi faˈasia
fuˈanga neˈe nia liufia fai tatalafaˈa ki, na
tatalafaˈa ˈi Sodom ka leka kwau masia ka
kwaloa maˈi ana oteote kira saea ˈania ˈi
Sabe, ta sata laˈu ana ote neˈeri neˈe na
oteotea tatalafaˈa. 18 Sui sa Melkisadek
nia na tatalafaˈa ana fanoa doe ˈi Salem
ma nia ta fata abuˈa laˈu ana God neˈe
tasa ka liu, nia leka maˈi ana kula neˈeri,
nia ka kwatea fanga ma waen fuana sa
Abram. 19 Ma nia ka faˈaleˈa sa Abram,
ma ka fata ˈuri,

“Abram, God neˈe tasa ka liu neˈe nia
saungaˈinia mamanga ma ano nia
ke baˈa faˈaleˈa ˈoe.
20 Kulu tafea God neˈe tasa ka liu. Niaˈa
kwaiˈafi amu ˈoko liufia na mali-
mae ˈoe ki ana fuˈanga.”

Sui sa Abram ka ngalia taˈifau ru neˈe
nia ngaliˈi maˈi faˈasia fai tatalafaˈa neˈe
kiri, ma nia ka daroˈia ˈania akwala kabu
ru, ma nia ka kwate ta taˈi kabu fuana sa
Melkisadek na tatalafaˈa.
21 Sui tatalafaˈa ˈi Sodom ka fata ˈuri
ana sa Abram, “Ru neˈe ki taˈifau niniˈa
ˈoko ngalia ana fai tatalafaˈa neˈe ki, ˈoko
saiana ˈoke goniˈi naˈa fuamu. Bore ma
ngwae nau ki goˈo neˈe, ˈoke olitaˈinida
maˈi fuaku.”
22 Bore ma sa Abram ka fata ˈuri ana, “ˈI
maana God Iawe neˈe tasa ka liu neˈe nia
saungaˈinia na mamanga, ma ano, nau
ku sasia taˈi alangaˈi ˈato ˈania satana,
23 nau noaˈa naisi dau fafia ta ru ana
ru ˈoe ki. Ta ˈaba dadalo ˈua fuana
firiˈilana butu ˈoe ki, niˈi ke baˈa oli
nama fuamu, ˈasu ˈubani ˈoe koto fata
ˈuri aku ana ta kaidaˈi, ‘Nauˈa goˈo neˈe
nau ku faˈatoˈoru sa Abram.’ 24 Noaˈa
naisi gonia ta ru ana ru nini nau ku ngaliˈi
maˈi fuaku ki. Na fanga neˈe na ngwae
nau ki kira aniˈi ka sui goˈo ki neˈe nau
ku saeleˈa aniˈi. Bore ma uulu ngwae
kwaima nini nau ki sa Anere, sa Eskol,
ma sa Mamri, neˈe kira fiku faˈinau fuana
fuˈanga, kira goˈo neˈe nia leˈa fuana ˈoke
alaˈania kira ke lafua kabu kira ki faˈasia
ru neˈana ki.”

15

God nia alangaˈi ka kwatea ano ˈi Kenan fuana kwalafa sa Abram

1 Buri ˈana kaidaˈi neˈeri Iawe ka fata
faˈinia sa Abram saena taˈi maliu boleˈa
ka fata ˈuri ana, “Abram kwa! Noaˈa ˈoe
kosi maˈu. Nai baˈa liaˈa leˈa suliˈo ˈasu
ˈubani ta ru taˈa ka fiˈi faˈali ˈoe. Ma nai
baˈa kwaiara ˈoe.”
2 Bore ma sa Abram ka fata ˈuri, “God
kwa! ˈAeˈo Iawe, faˈuta neˈe ˈoko oga
kwaiaralaku? Nau ku ˈiri toˈo ana ta
ngela neˈe ke baˈa ngalia fuliku ma ka
ngalia ru neˈe nau ku toˈo ani ki. Na
ngwae rao ˈoˈo neˈe sa Eliesa na ngwae ˈi
Damaskas goˈo neˈe ke baˈa ngalia fuliku
kaidaˈi nai mae ana. 3 Noaˈa ˈoko ˈiri
kwatea ta ngela fuaku. Ma kaidaˈi nau ku
mae, na ngwae rao ˈoˈo neˈe goˈo neˈe ke
baˈa ngalia na ano nini nau ki faˈinia ru
nau ku toˈo ani ki taˈifau.”
4 Sui nia ka rongoa laˈu neˈe Iawe
fata ˈuri ana, “Na ngwae rao ˈoˈo neˈana
noaˈa kasi ngalia taˈifau ru ˈoko toˈo ani
ki, taˈi ngela mamana ˈoe naˈa talamu
neˈe ke baˈa futa amu, nia naˈa neˈe ke
baˈa ngalia fulimu.” 5 Buri ˈana, Iawe
ka ngalia sa Abram ka leka ˈi maa, ma
nia ka fata ˈuri ana, “ˈOke lia alaˈa
saena mamanga kwa! Ma ˈoko ili ˈuana
toˈolana bulubulu loeri ki. ˈOko fia ˈoko
saiana toˈolada leleka ka sui kwa? Sali nia
noaˈa ne! Nau ku saea fuamu, na ngela
neˈe ke baˈa futa maˈi ana kwalafa ˈoe,
kike baˈa ˈoro liu diˈia na bulubuluna salo
loeri.”
6 Sa Abram nia faˈamamana Iawe, ma
osiˈana neˈe nia faˈamamana ˈunaˈeri,
Iawe ka lisia nia na ngwae ˈoloˈolo. 7 Aia
Iawe ka fata ˈuri ana, “Nauˈa naˈa neˈe
Iawe, nau ku talaˈiˈo maˈi faˈasia fanoa
doe ˈi Ur ana ˈi Kaldia, ˈiri ˈoke leka maˈi
ana kula neˈe fasi ˈiri nai kwatea ano neˈe
ki na ru ˈoe ki.”
8 Bore ma sa Abram ka lidi ˈuri ana,
“God kwa! ˈUri ma nai baˈa sai faˈuta ana
neˈe ano neˈe ru nau?”
9 Ma Iawe nia ka fata ˈuri ana, “Leka
ˈoko ngalia maˈi ta taˈi buluka, ma ta taˈi
nanigot, ma ta taˈi sipsip ngwane neˈe
kira tua naˈa sulia uulu faˈi ngali ki. Ma

ˈoko ngalia maˈi ta taˈi bola ma ta taˈi faˈi fao fiˈi doe, ˈoke ngalida maˈi siaku.”

10 ˈIu ma sa Abram nia ka leka ma ka ngali taˈifau maˈi ana ru neˈeri ki fuana Iawe. Ma nia ka saungida ka mae, ma nia ka kakasia na uulu ru ˈaeˈaela neˈeri ki ˈania ro balibali ruˈa, ma nia ka aluda ˈania ro tatalaˈi ru ki, neˈe ta taˈi balibali ru ana ru ˈaeˈaela neˈeri ki nia tua taˈi bali, ma ta balibali ru ai ka tua ana ta bali. Bore ma ro faˈi noˈo neˈeri ki, nia ˈiri kakasi kera. 11 Na faˈi noˈo doe neˈe kira tua fuana ˈanilana noni ru mae ki, kira leka maˈi, bore ma sa Abram ka lalida.

12 Kaidaˈi sina nia talaˈae ka kuru naˈa, sa Abram ka maliu liu naˈa diˈia naˈa ta ngwae mae, ma nia ka maliu bolea, nia lisia taˈi maˈerodo doe nia leka maˈi ma ka suˈu fafia, ma nia ka maˈu liu. 13 Sui Iawe ka fata ˈuri fuana, “Na ngela ˈoe ki neˈe kira ke baˈa saka maˈi burimu, kike baˈa leka tua ana ta kula matamata neˈe kira ke baˈa diˈia ngwae kwaita ki ana kula neˈeri. ˈIu kira ke baˈa rao ˈoˈo goˈo fuana ngwae ki ana kula neˈeri, ma ngwae ana na kula neˈeri kira ke baˈa faˈakaisida liu naˈa leleka na fai talangaˈi fai ngali ki ka sui, 14 bore ma nai baˈa nangasia ngwaˈi toˈa neˈe kira ke faˈakaisi kamu. Ma kaidaˈi ngela ˈoe ki ke baˈa faˈasia fanoa neˈeri kira ke baˈa ngalia ru ˈoro leˈa ana fanoa neˈeri faˈinida. 15 Ma ˈaeˈo sa Abram, ˈoke baˈa mauri tau, leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe ˈoko ngwaro ko kokoˈo naˈa, ma ˈoke fiˈi mae ˈani aroaroˈa ma kira ke baˈa kwaiato leˈa amu. 16 Bore ma ngelamu neˈe kira ke futa maˈi ana kwalafa ˈoe, kike baˈa tua ana ta fanoa matamata sulia kaidaˈi tau, sui mala fuuˈi ngwae ˈoe fiˈi oli laˈu maˈi ana ano neˈe. Noaˈa naisi baˈa lalia basi fuuˈi ngwae sa Amoro neˈe kira tua ˈi Kenan ana kaidaˈi neˈe, leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe na falafala kira ki ke taˈa liu mala. Ana kaidaˈi neˈeri mala neˈe nai fiˈi nangasida, ma nau ku fiˈi lalida faˈasia fanoa neˈe, sui mala ngela neˈe futa ana kwalafa ˈoe ki, kira ka fiˈi oli laˈu maˈi ana kula neˈe.”

17 Aia kaidaˈi neˈe sina nia kuru ka sui naˈa ma kula neˈeri ka maˈerodoˈa naˈa, tona bore sa Abram nia lisia taˈi fai tini nia fungu naˈa ana mafula neˈe sasuna nia sasu maˈi faˈasia, ma taˈi bobo raˈi ˈai neˈe mafula dua ka doe ana. ˈIu na ro ru neˈeri ki kera leka ˈi safitana ˈania ro tatalaˈi ru ˈaeˈaela ba kiri. 18 Ma ana asoa neˈeri nama Iawe ka sasia fau alangaˈinga faˈinia sa Abram, ma nia ka fata ˈuri, “Nai baˈa kwatea na ano neˈe ki fuana fuuˈi ngwae ˈoe neˈe kira futa olitamu. Na ano neˈe nia ˈita ana kafo tiˈitiˈi neˈe ana gwauna fanoa, neˈe maˈetoto ano ngwaˈi toˈa ˈi Ejipt, leleka ka dao ana kafo ˈi Iufretes ana ˈaena fanoa. 19-21 Na ngwaˈi toˈa neˈe kira tua ˈua ana ano neˈeri ki ana kaidaˈi neˈe, kira ana fuuˈi ngwae sa Ken, olitana sa Kenis, olitana sa Kadmon, olitana sa Het, olitana sa Peris, olitana sa Refaem, olitana sa Amoro, olitana sa Kenan, olitana sa Gigas, ma olitana sa Jebus.”

16

ˈI Hega alua ta ngela ngwane fuana sa Abram

1 Aia nia leleka maˈi ka dao ana kaidaˈi neˈe ˈi Serae, na ˈafe sa Abram, nia noaˈa kasi toˈo ana ta ngela. Bore ma nia toˈo ana taˈi kini rao ˈoˈo, nia kini ˈi Ejipt, ma satana neˈe ˈi Hega. 2 Goˈo ˈi Serae ka saea fuana sa Abram ka ˈuri, “Nia leleka maˈi ka dao naˈa ˈuri, Iawe nia lui nau noaˈa naisi alu ngela. Nau ku fia ru neˈe leˈa, ˈoke leka teo goˈo faˈinia kini rao ˈoˈo nau, sali nia saiana ke alua ta ngela fuaku.”

Ma sa Abram ka alafafia alaˈanga nia. 3 Ma kira tua naˈa sulia akwala faˈi ngali ka sui naˈa ˈi Kenan, kaidaˈi ˈi Serae nia saea fuana araˈi nia sa Abram ka ngali ˈi Hega. 4 Aia ma sa Abram ka teo naˈa faˈinia ˈi Hega leleka ma nia ka ina naˈa. Ma kaidaˈi nia saiana neˈe nia ina ka sui naˈa, na manata ka lafua liua naˈa, ma nia ka inaˈu ana lia fafilana ˈi Serae.

5 ˈUnaˈeri ˈi Serae ka fata ˈuri fuana sa Abram, “Na kini neˈe na gwauna taˈa liu naˈa aku, ma ˈaeˈo naˈa niniˈa ˈoko sasia ru neˈe. Nau ku kwatea maˈi ka ˈafe ˈoe, bore ma kaidaˈi nia saiana neˈe nia ina naˈa, nia lafe liu naˈa, ma kaidaˈi ˈoro ki goˈo neˈe nia lia toli goˈo ˈana ana nauˈa. Ru neˈe nia kasi leˈa. Nau ku oga Iawe ka matalangaˈi koro fasi ˈiri ke faˈataˈi koro sa taˈi neˈe saga akoro.”

6 Ma sa Abram ka fata ˈuri ana, “Aia,
nia leˈa goˈo ˈana, kini rao ˈoˈo neˈe
nia ru ˈoe niniˈa, ma nia ka tua goˈo ˈi
olofana limamu. ˈOko saiana ˈoke sasia
goˈo ˈamu ta ru ana niaˈa neˈe ˈoko oga.”

Aia ma ˈi Serae ka tua naˈa fuana
faˈalagalana ˈi Hega, ma leleka ˈi Hega
ka tafi naˈa. 7 Ma nia ka leka tua naˈa
ˈana ana taˈi kula ˈeˈeredeˈa ˈi ninimana
taˈi mae kafo busu neˈe teo ˈi ninimana
tala neˈe leka ˈuana ˈi Suru ana gwauna
fanoa. Ma na ˈainsel Iawe nia leka maˈi
ma ka lisia ana kula neˈeri, 8 ma nia ka
saefilo ˈuri ana, “Hega kwa! ˈOko talaˈae
ko leka maˈi faˈasia ˈi faˈi niniˈa? Ma ˈoke
leka ˈi faˈi niniˈa? ˈAeˈo niniˈa na kini rao
ˈoˈo ba ˈi Serae niniˈa!”

Ma ˈi Hega ka fata ˈuri, “Nau ku tafi
maˈi faˈasia kini ˈaˈana nau ˈi Serae
niniˈa.”

9 Ma ˈainsel neˈeri nia ka fata ˈuri ana,
“ˈOke oli nama fuana ˈi Serae, ma ˈoko
roˈo nama sulia fatalana laˈu.” 10 Ma
na ˈainsel neˈeri ka fata laˈu ˈuri fuana,
“Na ngela neˈe ke baˈa futa maˈi amu
ki, nai baˈa kwateda kira ke ˈoro liu, ma
noaˈa ta ngwae kasi bolo faˈinia toˈolada.
11 Ana kaidaˈi neˈe, ˈoko ina naˈa, ma
ˈoke baˈa faˈafuta taˈi ngela ngwane. Ma
ˈoke baˈa faˈasata nama ˈania sa Ishmael,
duˈungana ˈoko nonifii liu naˈa, ma ˈoko
angi maana Iawe, ma nia ka rongo ˈoe.*
12 Bore ma ngela nari ˈoe nia ke baˈa
diˈia ta dongki kwasi neˈe nia donga
manataˈanga nia ki talana. Ma nia ke
baˈa fuˈalia ngwae ki ma ngwae ki taˈifau
kike baˈa fuˈalia. Nia ke baˈa tua tau
taˈifilia faˈasia luˈuluˈua nia.”

13 Sui ˈi Hega ka manata ˈana ˈuri
talana, “Reala kwa! Nau ku lisia naˈa
Iawe neˈe nia lisi nau ma nia lia sulia
nau.” ˈUnaˈeri ˈi Hega nia ka kwatea ta
sata laˈu fuana Iawe, sata neˈeri ˈuri, “El
Roe” fadalana neˈe ˈuri, “God nia lisi nau
ma nia lia sulia nau.” 14 ˈUnaˈeri neˈe ka
talaˈae maˈi ana kaidaˈi neˈeri leleka ka
dao ˈi taˈena, na ngwae ki kira ka saea
na maˈe kafo busu neˈe nia ˈi safitana ro
fanoa doe neˈeri ki ˈi Kades ma ˈi Bered
ˈania ˈi “Bere Lahai Roe” fadalana neˈe “ˈI
maˈe busu na God niniˈa nia mauri, ma
niniˈa nia ka lisi nau maˈi.”

15 Sui ˈi buri ˈana ˈi Hega nia ka faˈafuta
taˈi ngela ngwane neˈe maˈa nia nama
neˈe sa Abram, ma sa Abram ka faˈasata
ˈania sa Ishmael. 16 Ana kaidaˈi neˈeri
sa Abram nia tua naˈa sulia na kwalu
akwala faˈi ngali ma ono faˈi ngali.

17

God ka fada laˈu sulia fau alangaˈinga nia faˈinia sa Abram

1 Aia sa Abram nia dao naˈa ana siko
akwala ma siko faˈi ngali, Iawe nia leka
maˈi ma ka fata ˈuri fuana, “Nauˈa naˈa
neˈe God neˈe nau ku toˈo ana ngasin-
gasiˈanga ki taˈifau. ˈOke roˈo nama suli
nau, ma ˈoke sasia nama na ru ˈoloˈolo ki,
fasi ˈiri 2 nai baˈa sasia na fau alangaˈinga
faˈiniˈo, ma nai baˈa kwatea ngela ki neˈe
kira ke futa maˈi ana kwalafa ˈoe kike
baˈa ˈoro liu.”

3 Sui sa Abram nia ka ˈoto gwau toli
leleka na maana ka toˈo toˈona ano. Ma
God ka fata ˈuri fuana, 4 “Bali nau ana fau
alangaˈinga nini nai baˈa sasia faˈiniˈo
nia ˈuri: Nau ku alangaˈi fuamu, ˈoke
toˈo ana kwalafa ˈoro, ma kira ke baˈa
tatakolaˈa ka alu fuuˈi ngwae ˈoro liu ki.
5 Noaˈa kira kasi baˈa saeˈo naˈa ˈania sa
Abram. Nia eta ana kaidaˈi neˈe ka oli
alaˈa, na satamu sa Abraham, osiˈana nau
ku sasia ˈoko koˈo bora ana fuuˈi ngwae
ˈoro liu ki. 6 Nai baˈa kwatea ˈoke toˈo
ana ngela ˈoro, ma kira ke baˈa tatakolaˈa
ka alu fuuˈi ngwae ˈoro liu ki, ma ti ai
ada kike baˈa tatalafaˈa ana kula kira ki.
7 Na fau alangaˈinga nini nau ku sasia
faˈiniˈo ana kaidaˈi neˈe, nia ke baˈa teo
tari faˈiniˈo ma faˈinia ngela neˈe kike
baˈa futa maˈi ana kwalafa ˈoe. Nauˈa
naˈa neˈe God ˈoke foˈosia. Ma nauˈa
naˈa neˈe God na ngelamu neˈe kike baˈa
futa maˈi ana kwalafa ˈoe, kira ke foˈosia
logo. 8 Kaidaˈi neˈe kamu tua ana ano
neˈe, diˈia goˈo amuˈa ta ngwae kwaita,
bore ma nai kwate naˈa ano neˈe fuamu
faˈinia ngelamu neˈe kira futa maˈi ana
kwalafa ˈoe. Na ano neˈe ki ru kwalafa
sa Kenan ki, niˈi ke baˈa ru kamu ki naˈa.
Ma kamu ke baˈa toˈo naˈa ana ano neˈe
sulia kaidaˈi firi, ma nauˈa naˈa neˈe God
kamu ke foˈosia.”

* **16:11** Ana alaˈanga ˈi Hebru, ‘Ishmael’ fadalana neˈe ‘Nia rongoa’.

9-11 Sui God ka fata laʼu ʼuri fuana,
“Bali ʼoe ana fau alangaʼinga nini nia
ʼuri: ʼAeʼo faʼinia ngwae neʼe kira ke
baʼa futa maʼi ana kwalafa ʼoe, kamu
alangaʼi ke roʼo sulia nau. Na toto neʼe
faʼataʼinia kamu dauʼa sulia alangaʼinga
kamu nia ʼuri: Kamuʼa ngwangwane ki
taʼifau kamu ke ʼolo faʼataʼinia nama.
12 Talaʼae naʼa ana kaidaʼi neʼe kamu ke
ʼolo faʼataʼinia ana ngela ngwane tiʼitiʼi
neʼe kira futa maʼi ana kwalafa ʼoe,
neʼe nia futa ka tua sulia kwalu asoa
ki. Ma kamu ke ʼolo faʼataʼinia logo na
ngwae rao ʼoʼo kamu ki neʼe kamu folida
maʼi ana ngwae kwaita ki. 13 Ngwae ki
taʼifau neʼe kira tua faʼi kamu, kamu
ke ʼolo faʼataʼinia nama. Na falafala
neʼeri na toto neʼe nia faʼataʼi firi ana na
alangaʼinga nau ku sasia faʼi kamu, nia
kasi baʼa sui. 14 Ta ngwae neʼe nia noaʼa
kasi ʼolo faʼataʼinia, noaʼa naisi baʼa lia
saiana neʼe nia ta ngwae ana ngwae nau
ki, osiʼana nia kasi dau sulia na bali nia
ana alangaʼinga nini nau ku sasia ka sui
naʼa maʼi faʼi kamu.”
15 God nia ka fata laʼu ʼuri, “Eta ʼi
taʼena, ʼoe kosi saea naʼa ʼafe ʼoe ʼania
ʼi Serae. Kaidaʼi neʼe satana ʼi Sera naʼa.
16 Nai baʼa faʼaleʼa nia ma nia ke baʼa
faʼafuta taʼi ngela ngwane fuamu. Ma
osiʼana neʼe nau ku faʼaleʼa nia ʼi Sera,
nai kwatea nia ke baʼa teʼa fuana ngwae
ana fuuʼi ngwae ʼoro ki. Ma na tatalafaʼa
ki ke saka maʼi faʼasida.”
17 Sui sa Abraham ka ʼoto gwau toli
leleka maana ka toʼo toʼona ano, bore ma
nia talaʼae ka gaʼa lala kaidaʼi nia manata
ʼuri, “Reala kwa! ʼAfitaʼi liu ta ngwaeʼa
neʼe tua sulia 100 faʼi ngali ka alua ta
ngela. Ma ʼi Sera bore nia ka siko akwala
faʼi ngali naʼa ana, nia bore noaʼa kasi
bolo naʼa faʼinia alu ngelaʼa.” 18 Sui sa
Abraham ka saefilo ʼuri ana God, “Faʼuta,
diʼia nau ku mae, ʼaeʼo alaʼania neʼe sa
Ishmael ke ngali ru ki taʼifau neʼe ʼoke
kwateʼe fuaku?”
19 Bore ma God nia fata ʼuri, “Noaʼa kasi
ʼuira laʼu! Na ʼafe ʼoe ʼi Sera ke baʼa
faʼafuta taʼi ngela ngwane, ma ʼoke baʼa
saea ʼania sa Aesak. Nai baʼa dau sulia
na fau alangaʼinga nau faʼinia, ma faʼinia
kwalafa nia. Na fau alangaʼinga nari nau,
nia noaʼa kasi baʼa sui. 20 Nau ku rongoa
naʼa na tae neʼe ʼoko saefiloa fuana sa
Ishmael, nai baʼa faʼaleʼa, fasi ʼiri nia ke
toʼo ana ngela ʼoro, ma ngela ʼoro laʼu
ke baʼa futa ana kwalafa nia. Nia ke
baʼa maʼa fuana na akwala ma ro ngwae
ʼaʼana, ma nai baʼa kwatea kwalafa nia
ke alu ta fuuʼi ngwae doe liu. 21 Bore ma
nai baʼa dau sulia na fau alangaʼinga nau
faʼinia ngela ʼoe sa Aesak neʼe ʼi Sera ke
baʼa alua ana kaidaʼi ʼuri nama ana faʼi
ngali loeri maʼi.” 22 Kaidaʼi God nia alaʼa
faʼinia sa Abraham ka sui, nia ka leka
naʼa ʼana.
23-24 Ana faʼi asoa neʼeri, sa Abraham
ka sasi naʼa diʼia neʼe God nia saea fuana.
Sa Abraham ma ngela nia sa Ishmael,
faʼinia ngwae ki taʼifau neʼe kira tua
faʼinia, kira ka ʼolo faʼataʼinia naʼa. Na
ngwae neʼe futa saena luma nia, ma
ngwae rao ʼoʼo nia ki taʼifau neʼe nia
folida, kira bore kira ʼolo faʼataʼinia naʼa
taʼifau logo. Ana kaidaʼi neʼeri nia dao
naʼa ana siko akwala ma siko faʼi ngali
ana. 25 Ma na ngela nia sa Ishmael ka
dao naʼa ana akwala ma uulu faʼi ngali.
26 Sa Abraham faʼinia sa Ishmael keroʼa
ka ʼolo faʼataʼinia ana taʼi asoa neʼeri
nama, 27 faʼinia ngwae neʼe futa saena
luma nia ki ma na ngwae kwaita ki logo.

18

God nia dao toʼona sa Abraham

1 Iawe nia leka laʼu maʼi saena sa Abra-
ham karangia ana ai doe ki ʼi Mamre. Ana
taʼi kaidaʼi saena tofongana asoa, kaidaʼi
sina nia ʼakoʼako liu, sa Abraham nia
tua ʼana maana sinamaa ana babala nia.
2 Nia lia kwau, nia ka lisia na uulu ngwae
ki, kira uu goʼo ada ana ʼi maana. Kaidaʼi
nia lisia na uulu ngwae neʼeri ki, nia
tataʼe ʼaliʼali, ma ka leka saka fuana na
uulu ngwae neʼeri ki. Ma kaidaʼi nia dao
karangida, nia ka ʼoto gwau toli leleka
maana ka toʼo toʼona ano, 3 sui nia ka
fata ʼuri, “Uulu ngwae neʼe ki, nia leʼa
liu mala neʼe kaumulu leka maʼi muka
dao ana fanoa nau. Reala ʼae, noaʼa
kamu kasi liu daofaʼi liu, mulu leka muka
mango tiʼitiʼi basi faʼi kaimili. Nau ku
saeleʼa liu mala fuana ʼafilamuʼa. 4 Nai
baʼa leka ngalia maʼi kala kafo fasi ʼiri
muke taufia ʼaemuʼa. Kamu saiana muke
mango tiʼitiʼi basi ʼi nununa ʼai neʼe ki.

5 Kaidaˈi neˈe nai leka ngalia basi maˈi ta
kala fanga fuaumulu ˈiri muke faˈangasi
basi ˈania fuana lekaˈa. Nia leˈa liu mala
neˈe kamu leka maˈi muka dao ˈi fanoa
kami ˈuri, ma nau ku saeleˈa liu mala
fuana ˈafilaumulu.”
Sui uulu ngwae neˈeri ki kira ka fata
ˈuri, “Baˈafakuˈaliuˈkaimili saeleˈa liu
mala fuana neˈe ˈoko sasi ˈuira.”
6 Sui sa Abraham ka lima lakolako ka
leka ruˈu saena babala nia, ma ka ˈuri
ana ˈi Sera, “ˈAliˈali! Leka ngalia maˈi ta
kala buta flaoa leˈa mala ma ˈoko sasia
maˈi ta kala afu beret.”
7 Ma nia ka lalili ana kula neˈe na
buluka nia ki tua ana, ma nia ka efoa
mala taˈi bibi buluka kubu leˈa. Sui nia ka
saea fuana taˈi ngwae ni rao nia ka ˈaliˈali
ka saungia ka mae, ma ka salisali ana ti
fasi buluka fuana uulu ngwae neˈeri ki,
kira ke ˈaniˈi. 8 Ma kaidaˈi fanga ki duˈa
naˈa, nia ka ngalia ti meleke ma ti krim
faˈinia fanga neˈeri ki, ma ka ngalia fuana
uulu ngwae neˈeri ki, ˈi ˈaena ˈai neˈe
kira tua ana, ma nia ka alua fanga ki ˈi
naˈoda. Kaidaˈi neˈe kira fanga ˈada, nia
ka lia sulida.
9 Ma uulu ngwae neˈeri ki kira ka lidi
ˈuri ana sa Abraham, “Faˈutanaˈafeˈoeˈi Sera nia mo ˈi faˈi?”
Ma nia ka fata ˈuri, “Nia tua goˈo ˈana
saena babala loˈoba.”
10 Taˈingwaeadulu ana uulu ngwae
neˈeri ki ka fata ˈuri fuana sa Abraham,
“Ana faˈi ngali loeri maˈi, ana madamo
neˈe logo, nai baˈa oli maˈi, kui lisi kamu
laˈu, ma ana kaidaˈi neˈeri ˈafe ˈoe ke
baˈa faˈafuta taˈi ngela ngwane.”
ˈIu ˈi Sera nia tua ˈi buri ana sa
Abraham, ˈi saena na babala karangi na
sinamaa, ma nia rongoa alaˈanga neˈeri.
11 Ma ana kaidaˈi neˈeri, sa Abraham ma
ˈi Sera kera ngwaro naˈa, ma ˈi Sera noaˈa
kasi toˈo naˈa ana mataˈinga kini ki. 12 Ma
nia ka tua ka manata ana ˈuri, “Nau ku
ngwaro ka sui naˈa. ˈAfitaˈi liu nai baˈa
saeleˈanga sulia alua ta ngela. Ma araˈi
nau bore nia ka ngwaro ka sui naˈa.” Sui
na liana ka gaˈagaˈala ˈana talana.
13 GoˈoIawekafata ˈuri ana sa Abraham, “FaˈutaneˈeˈiSerakagaˈa? Faˈutaneˈenianakasaeaneˈeniangwaroka sui
naˈa, ma nia noaˈa kasi bolo neˈe nia
ke faˈafuta ta ngela? 14 NauˈanaˈaneˈeIawe. Noaˈagoˈotarukasiˈafitaˈifuana
Iawe ka sasia. Faˈingalioeri, nai baˈa
oli laˈu maˈi kui lisi kamu laˈu, ma ana
kaidaˈi neˈeri ˈi Sera ke baˈa toˈo naˈa
ana taˈi ngela ngwane.”
15 ˈI neˈeri ˈi Sera ka maˈu liu, ma nia
ka ˈoso ka ˈuri, “Nau noaˈa kusi gaˈa goˈo
ba.”
Bore ma Iawe nia fata ˈuri, “Noaˈaˈokogaˈaba!”

Sa Abraham lidilana God fuana manatalana ngwae ˈi Sodom ki

16 Kaidaˈi uulu ngwae baera kira fanga
ka sui, kira ka leka ˈuana fanoa doe
ˈi Sodom. Ma kaidaˈi uulu ngwae
neˈeri ki kira leka, sa Abraham leka
logo faˈinida fuana faˈasilana uulu ngwae
neˈeri ki saena taˈi tala. 17 Ma kaidaˈi
kira leka goˈo ˈada, Iawe nia manata
ˈuri, “Ru niniˈa nai baˈa sasiˈi ki, noaˈa
naisi sofongaˈinida faˈasia sa Abraham.
18 Na ngela neˈe kike baˈa futa maˈi ana
kwalafa nia ki, kike baˈa ˈoro liu mala,
ma kira ke alua fuuˈi ngwae ngasingasiˈa.
Ma nai baˈa rao ˈania ngwae neˈe fuana
faˈaleˈalana fuuˈi ngwae ki taˈifau ana
magalia nege. 19 Nai kwatea ma nia ke
faˈamanata ngela nia ki, ma ngwaˈi toˈa
neˈe kike baˈa futa maˈi ana kwalafa nia
ki, fasi ˈiri kike roˈosuli nau, ma kira ke
sasi sulia falafala saga, ma ka leˈa ki. Ma
si diˈia kira sasi ˈunaˈeri, nai baˈa sasia
ru ki taˈifau neˈe nau ku fata alangaˈiniˈi
ka sui naˈa fuana.”
20 Sui Iawe ka fata ˈuri fuana sa
Abramham, “Nau ku sai naˈa ana ru
taˈa ki neˈe ngwaˈi toˈa ˈi Sodom ma ˈi
Gomora kira fuliˈi. 21 Nia taˈa ka tasa, ma
nia kwate ma nau kui koso nama toli ana
ro fanoa doe neˈe ki fasi ˈiri nai dao toˈoni
niˈi mamana nama ka noaˈa.”
22 Sui, ro ngwae ka liu dao faˈi liu ˈuana
ˈi Sodom. Bore ma Iawe nia tua buri
faˈinia sa Abraham. 23 Sui sa Abraham
ka leka karangi ana Iawe, ma ka saefilo
ˈuri ana, “Faˈutakwaˈurimaˈokebaˈa
saungia logo ngwae leˈa ki faˈinia ngwae
taˈa ki? 24 Si diˈia ˈoko dao toˈona
na lima akwala ngwae leˈa ki kira tua
goˈo ˈada ˈi Sodom, ˈoke baˈa alaˈania
ngwae ki taˈifau ana fanoa doe fuiri kike
mauri osiˈana lima akwala ngwae leˈa

neˈeri ki. 25 Nau ku fia, noaˈa ˈoe kosi malangisia kiraˈa taˈifau ˈunaˈeri. Si diˈia ˈoko malangisia fanoa doe neˈe na ngwaˈi toˈa taˈa ma ngwaˈi toˈa leˈa kike mae taˈifau goˈo, sasiˈa ˈunaˈeri noaˈa laˈu falafala ˈoe neˈeriˈa. Noaˈa ˈoe kosi sasi bolo fuana ngwae taˈa ki faˈinia ngwae leˈa ki. ˈAeˈo naˈa neˈe ngwae fuana na matalangaˈilana na magalia, ma kwai matalangaˈilamu fuana ngwae nia ka saga."

26 ˈUnaˈeri Iawe ka fata ˈuri, "Si diˈia nau ku dao toˈona na lima akwala ngwae leˈa ki kira tua goˈo ˈada ˈi Sodom, nai baˈa alaˈania ngwae ki taˈifau ana fanoa doe fuiri kike mauri osiˈana lima akwala ngwae leˈa neˈeri ki."

27 Sui sa Abraham ka fata laˈu ˈuri, "Iawe ˈae, ˈoe kosi manata suli nau neˈe nauˈa na ngwae goˈo, nau ku uu ˈi naˈomu fuana fataˈa sulia ru neˈe. Nau ku saiana neˈe nau ku ˈiri toˈo ana ta ngasingasiˈanga fuana alaˈanga ˈuri. 28 Bore ma, si diˈia ˈoe noaˈa kosi dao ana ta lima akwala ngwae leˈa ki, bore ma ˈoko dao goˈo ana ta fai akwala ma lima ngwae goˈo neˈe tua, ta tae neˈe ˈoke baˈa sasia kwa! ˈUri ma ˈoko saiana ˈoke baˈa malangisia goˈo ˈamu ngwae ki taˈifau ana fanoa doe fuiri, osiˈana neˈe lima ngwae leˈa ki kira olidoko?"

Ma Iawe ka fata ˈuri, "Si diˈia nau ku dao toˈona fai akwala ma lima ngwae leˈa kira tua goˈo ˈada, nau noaˈa kusi malangisia fanoa doe neˈana."

29 ˈUnaˈeri sa Abraham ka fata laˈu ˈuri, "Sali ta fai akwala ngwae leˈa ki goˈo neˈe kira tua."

Sui Iawe ka fata ˈuri, "Si diˈia nau ku dao toˈona ta fai akwala ngwae leˈa ki neˈe kira tua ana, noaˈa naisi malangisia fanoa doe neˈeri."

30 Ma sa Abraham ka fata laˈu ˈuri, "Aofia ˈae, ˈoe kosi oga taˈa fuaku, bore ma nai alaˈa laˈu ne. FaˈutaTa kwa, si diˈia ta uula akwala ngwae leˈa ki goˈo neˈe kira tua, ˈuri ma ˈoke malangisia goˈo ˈamu fanoa doe fuiri?"

Ma Iawe ka fata ˈuri, "Si diˈia neˈe nau ku dao toˈona neˈe ta uulu akwala ngwae leˈa ki neˈe kira tua, noaˈa naisi malangisia."

31 Sui sa Abraham ka fata laˈu ˈuri, "Aofia ˈae, ˈoe kosi fia laˈu neˈe nau ku manata lafu nau, kaidaˈi nau ku alaˈa faˈiniˈo ˈuri, faˈuta si diˈia ta ro akwala ngwae leˈa ki goˈo neˈe kira tua?"

Ma nia ka fata ˈuri, "Si diˈia neˈe nau ku dao toˈona ta ro akwala ana ngwae leˈa ki neˈe kira tua, nau noaˈa naisi malangisia."

32 Sa Abraham ka fata laˈu ˈuri, "Iawe ˈae, noaˈa ˈoe kosi oga taˈa, nia naˈa ne na alaˈanga isi nau, ma noaˈa naisi baˈa alaˈa laˈu. FaˈutaTa kwa, si diˈia ta taˈi akwala ngwae leˈa ki goˈo neˈe kira tua."

Ma Iawe ka ˈuri fuana, "Si diˈia neˈe nau ku dao toˈona ta taˈi akwala ngwae leˈa ki neˈe kira tua, nau noaˈa naisi malangisia fanoa doe neˈana."

33 Ma kaidaˈi keroˈa alaˈa ka sui naˈa, Iawe ka faˈasia naˈa sa Abraham, ma sa Abraham ka oli naˈa ˈi fanoa nia.

19

God faˈalia ˈi Sodom ma ˈi Gomora

1 ˈUnaˈeri ro ngwae neˈeri ki kera ka leka naˈa ˈuana ˈi Sodom, keraˈa neˈeriˈa na ro ˈainsel ki, ma saˈulafi naˈa neˈe kera dao ana fanoa neˈeri. Ma sa Lot nia tua goˈo ˈana karangia na maana maˈe taˈelo ana faˈi labu ana fanoa doe neˈeri. Ma kaidaˈi nia lisidaroˈo, nia tataˈe ka leka kwa ka alaˈa faˈinidaroˈo. Nia ka ˈoto gwau toli ˈi naˈodaroˈo leleka maana ka toˈo toˈona ano, 2 ma nia ka fata ˈuri, "Ro ngwae ˈaˈana moro leka maˈi, kulu ke leka ˈi luma nau fasi ˈiri nai ˈafi amoro. Koroˈo saiana moro ke taufia ˈaemuroˈo, ma koroˈo ka maliu naˈa ˈi neˈe. Ma rorodo, koroˈo ke baˈa ada ˈaliˈali goˈo ˈofodangi taˈa, ma moro ka leka ˈamuroˈo ana lekaˈa koroˈo."

Bore ma ro ngwae neˈeri, kera ka fata ˈuri, "Noaˈa, nia leˈa goˈo ˈana. KeroˈoTa ke baˈa leka maliu saena labata ana maˈe taˈelo ana faˈi labu neˈe."

3 Bore ma sa Lot ka gani ngangata laˈu adaroˈo leleka kera ka alafafia neˈe kera ke leka ˈi luma nia. Sui, sa Lot ka saea fuana ngwae ni rao nia ki ˈiri kike daua ti afu beret neˈe noaˈa ta isi ana, ma kira ka salisali ana fanga leˈa ki fuana ro ngwae neˈeri ki. Kaidaˈi fanga neˈeri ki dua naˈa, kira ka kwatea kera ka fanga naˈa.

4 Sui ma kera ka fiˈi leka maliu, na ngwae
ana fanoa neˈeri eta ana ngwae fiˈi doe ki
leleka ka dao ana ngwae ngwaro ki, kira
fiku kalikalia maˈi luma neˈeri. 5 ˈUnaˈeri
kira ka ako maˈi ˈuri fuana sa Lot, “Ro
ngwae baera ki kera ˈi faˈi kwa? Ba kera
leka maˈi siamu taˈena saˈulafi? Kwatea
keraˈa maˈi fuaimili, kami oga mike ˈusu
faˈinidaroˈo.”

6 Bore ma sa Lot leka kwau ˈi maa,
ma ka fono usia sinamaa ˈi burina, 7 sui
nia ka fata fuada, “Kwaima kina ˈae, na
falafala nini kamu ki taˈa liu mala. Reala
ˈae, noaˈa kamu kasi sasia laˈu ru taˈa
ˈira. 8 Na ro ngela kini sariˈi nau ku
tua goˈo adaroˈo, ma noaˈa ta ngwae ˈiri
teo ˈua faˈinidaroˈo, nai baˈa ngalidaroˈo
maˈi fuaumulu fuana ta tae neˈe kamu
oga muke sasia adaroˈo. Bore ma ro
ngwae dao neˈe ki, kera naˈa saena luma
nau, ma nau ku lia leˈa sulidaroˈo.”

9 Bore ma kira taˈifau kira ka fata ˈuri,
“Noaˈa ˈoe kosi fone kaimili. ˈAeˈo noaˈa
laˈu ngwae ana fanoa neˈe. ˈOko ˈiri
toˈo ana ta ngasingasiˈanga neˈe ˈoke fata
ˈunaˈeri fuaimili. ˈOko ˈasiˈo, ko leka, uu
faˈasia tala. Diˈia noaˈa, kaimili ke baˈa
faˈaliˈo ka liufia kera ne!”

ˈIu ma kira ka sulangaˈinia sa Lot ˈi
maa, ma kira ka leka naˈa maˈi fuana
fogalana sinamaa neˈeri. 10 Bore ma ro
ngwae neˈeri ki ˈi saena luma, kera ka
ˈifingia sinamaa, ma kera ka dau ana
sa Lot, ma kera ka lalafia maˈi saena
luma laˈu, ma kera ka fono ˈusia sinamaa.
11 Ma kera ka kwatea ngwaˈi toˈa neˈe
kira ˈi maa, na maada ka rodo, ma kira ka
sama gagalo naˈa ˈuana sinamaa neˈeri.

12 Goˈo ma ro ngwae neˈeri ki kera
ka fata ˈuri fuana sa Lot, “Si diˈia ˈoko
toˈo ana ti ngwaefuta amu neˈe kira
tua saena fanoa neˈe, ˈoke leka ngalida
naˈa. ˈOke leka ngalia ngela ˈalako ˈoe
ki, faˈinia kini sariˈi ˈoe ki, ma funga
ˈoe ki, faˈinia ta ngwaefuta bore ˈana ˈoe
neˈe kira tua ana fanoa neˈe, ˈoke leka
ngalida naˈa ma muka leka naˈa faˈasia
fanoa neˈe. 13 DuˈungaNa keroˈo ke baˈa
malangisia naˈa fanoa doe neˈe. Iawe nia
sai naˈa ana sulia abula taˈangaˈa neˈe
ki, ma nia ka kwate keroˈo maˈi fuana
malangisilana fanoa neˈe taˈifau naˈa.”

14 Sui sa Lot ka leka lisia ro ngwae
neˈe kera ke baˈa korea ro kini sariˈi nia
ki, ma nia ka fata ˈuri fuadaroˈo, “Moro
ˈaliˈali naˈa. Kuke baˈa leka naˈa faˈasia
fanoa neˈe. Kaidaˈi neˈe goˈo Iawe ke
baˈa malangisia naˈa fanoa neˈe taˈifau!”
Bore ma kera ka fia fasi nia ˈoidorole goˈo
adaroˈo, ma kera kasi leka goˈo maˈi.

15 Ana ˈofodangi taˈa ˈua, na ro ˈainsel
neˈeri ki kera ka fata fuana sa Lot fasi ˈiri
nia ke ˈaliˈali. Kera fata ˈuri, “ˈOke ˈaliˈali
naˈa, ngalia ˈafe ˈoe faˈinia ro sariˈi ˈoe
ki, ma mulu ka leka naˈa kwau. Diˈia
noaˈa, kaidaˈi keroˈo ke malangisia fanoa
doe neˈe, kaumulu ke baˈa mae naˈa ˈi
saena.”

16 Kaidaˈi sa Lot nia tua ka dole ana
ˈi neˈeri, Iawe ka manataia. Goˈo ro
ngwae neˈeri ki ka dau ana limana faˈinia
ro sariˈi ki, ma kera ka talaˈida kira ka
leka faˈasia fanoa neˈeri. 17 Sui ta taˈi
ai adaroˈo ka fata ˈuri fuada, “Mulu tafi
ni maelamuˈa naˈa, noaˈa kamu kasi lia
faˈi buri ˈuana fanoa neˈe, muke tafi naˈa
ˈuana gwauna ua toˈoba ki. Noaˈa kamu
kasi mango leleka kamu ka faˈasia kula
ote neˈe toli, ma kamu ka raˈe gwauna
ua toˈoba ki. ˈI neˈeri naˈa neˈe kamu
ke mauri ana. Diˈia noaˈa goˈo, kamu ke
mae naˈa.”

18-19 Bore ma sa Lot nia ka fata ˈuri,
“Ngwae ˈaˈana ˈae, noaˈa goˈo, noaˈa ˈoe
kosi sasi kami kasi leka tau laˈu ˈunaˈeri.
Nau ku saiana neˈe ˈoko kwaima liu aku,
ma ˈoko faˈamauri nau naˈa. Bore ma si
diˈia nau ku tafi laˈu ˈuana gwauna faˈi
ua toˈoba ki, ta ru doe ke baˈa fuli fuaku
tofongana taˈi tala loeri, ma noaˈa naisi
dao goˈo ˈi gwauna faˈi ua ma nau kui
baˈa eta mae goˈo ˈaku. 20 FaˈutaNa, ˈuri ma
ˈoko lisia kwau kala fanoa tiˈitiˈi loko ˈi
loˈoba? Nia karangi goˈo loko, ma nau ku
saiana nai tafi tua ana. Kala fanoa tiˈitiˈi
goˈo lokonia, ma nau ku saiana nai baˈa
mauri goˈo ana.”

21 ˈUnaˈeri nia ka fata ˈuri, “Nia leˈa
goˈo ˈana. Noaˈa naisi faˈalia fanoa
loˈoba. 22 Bore ma ˈoke tafi ˈaliˈali, noaˈa
naisi sasia ta ru leleka ˈoko dao ana fanoa
loˈoba.” ˈIu osiˈana neˈe sa Lot nia saea

* **19:22** Ana alaˈanga ˈi Hebru, ‘Soa’ fadalana neˈe ‘TiˈitiˈiNa’.

fanoa neˈeri tiˈitiˈi goˈo, kira saea fanoa neˈeri ˈania ˈi Soa.*
23 Kaidaˈi sa Lot nia dao ˈi Soa, na
sina nia raˈe naˈa maˈi. 24 Tona goˈo
ma Iawe ka kwatea naˈa maˈi toli salfa†
neˈe kwasu ka ˈasia naˈa maˈi faˈasia
na mamanga fafona ro fanoa neˈeri ki ˈi
Sodom ma ˈi Gomora. 25 Na mafula neˈeri
ka faˈali taˈa naˈa ana fanoa ki taˈifau ana
abaˈi kula neˈeri. Nia ka saungia ngwae
ki taˈifau ana fanoa neˈeri ki, ma ru neˈe
bulao logo ki. 26 Bore ma kaidaˈi neˈeri,
na ˈafe sa Lot ka lia faˈi buri goˈo, nia ka
faˈitaˈi ka iliˈi fauˈa ana fiki asi.
27 Sui ˈofodangi taˈa goˈo ana ruana
asoa naˈa, sa Abraham ka leka ˈaliˈali
naˈa ana kula ba nia alaalaˈa faˈinia Iawe
ana ˈi naˈo, 28 ma nia ka lia toli ana ˈi
Sodom ma ˈi Gomora ma na abaˈi kula
kalikalia ro fanoa neˈeri ki, ma nia ka
lisia na sasu nia raˈe maˈi ana kula neˈeri,
diˈia sasuna ta mafula doe neˈe duˈa maˈi.
29 Kaidaˈi God nia malangisia fanoa ki
taˈifau ana oteote doe neˈeri neˈe sa Lot
nia tua ana, bore ma nia ka manata
toˈona ganiˈa sa Abraham. Ma God ka
alafafia sa Lot ka tafi etaea nia malangisia
fanoa neˈeri ki.

Sa Lot nia koˈo ana ngwaˈi toˈa ana kwalafa ˈi Moab ma ˈi Amon ki

30 ˈI buri, sa Lot maˈu ˈania tuaˈa ana
fanoa kira saea ˈania ˈi Soa, ma nia faˈinia
ro sariˈi nia ki, kira ka faˈasia fanoa
neˈeri, ma kira ka raˈe alaˈa gwauna faˈi
ua, ma kira ka leka tua saena taˈi faoda.
31 Ana taˈi kaidaˈi, na faˈinaˈonaˈo ana ro
ngela kini neˈeri ki, nia fata ˈuri fuana ai
burina, “Na maˈa koro nia ngwaro naˈa,
ma kula neˈe ta ngwae ˈiri tua naˈa ana
fasi ˈiri ke kore koro, ma koro ka toˈo
ana ti ngela. 32 Nia leˈa diˈia koro ke
faˈakwaˈufia maˈa koro ˈania waen ˈoro
ki, ma kaidaˈi neˈe gwauna ka lilinga,
ta taˈi ai akoro ka leka teo faˈinia. Nia
ˈunaˈeri neˈe koro ke baˈa alua ti ngela
fuana kwalafa nia.”
33 ˈIu ma saena rodo neˈeri, kera ka
faˈakwaˈufia leleka nia ka gwaulilinga
naˈa, sui goˈo faˈinaˈonaˈo ka leka
teo naˈa faˈinia, bore ma sa Lot ka
gwaulilinga ka ˈiri saiana na tae neˈe nia
fulia.
34 Sui ma asoa ˈi buri, na faˈinaˈonaˈo
neˈeri ka fata ˈuri fuana ai burina, “Na
rodo nini sui toli nau ku teo faˈinia maˈa
koro, taˈena koro ke baˈa faˈakwaˈufia
laˈu saena rodo neˈe, ma ˈaeˈo laˈu
neˈe ˈoke teo faˈinia. ˈUnaˈeri neˈe
koro ke alua ti ngela fuana ladolana
kwalafa nia.” 35 ˈIu saena rodo neˈeri
kera ka faˈakwaˈufia, nia ka kwaˈu ka
gwaulilinga ka taˈa naˈa, ma ruana ngela
neˈeri ka leka ka teo laˈu faˈinia. Bore ma
sa Lot ka gwaulilinga ka ˈiri sai naˈa ana
tae neˈe nia sasia.
36 ˈI neˈeri na ro sariˈi neˈeri ki kera
ka ina ana maˈa kera. 37 Na faˈinaˈonaˈo
ka faˈafuta taˈi ngela ngwane, ma nia ka
saea ˈania sa Moab. Ma kira ka faˈasata
fuuˈi ngwae nia ˈani ˈi Moab. 38 Ma
ruana ngela kini ka faˈafuta logo na ngela
ngwane, ma nia ka saea ˈani sa Benami,
ma kira ka faˈasata fuuˈi ngwae nia ˈania
Amon naˈa.

20

Sa Abraham ma tatalafaˈa sa Abimelek

1 ˈIu sa Abraham nia faˈasia ˈi Mamre,
ma nia ka ˈidu ana abaˈi kula ˈi Negev
neˈe tua ˈi gwauna fanoa ˈi Kenan, ma
nia ka tua ana fanoa Gerara tofongana
fanoa ˈi Kades ma fanoa ˈi Suru. Kaidaˈi
nia ˈidu, 2 nia saea naˈa ˈafe nia ˈi
Sera ˈania ngwaingwaena nia goˈo. Ma
kaidaˈi tatalafaˈa sa Abimelek neˈe nia
gwaungaˈi ˈi Gerara, nia saiana ru neˈeri,
ma ka kwatea kwaˈu na ngwae nia, kira
ka baˈea maˈi ˈi Sara ka tua saena luma
nia.
3 Ana taˈi rodo Iawe nia leka maˈi
siana tatalafaˈa ˈania taˈi maliu boleˈa,
nia ka fata ˈuri ana, “ˈOke baˈa mae
ne, osiˈana ˈafe nini ˈoko ngalia, na
kwasitoˈola niniˈa.”
4 Ka dao ana kaidaˈi neˈeri, sa Abimelek
ˈiri taˈi karangi tiˈitiˈi nama ana ˈafe neˈe,
ma nia ka fata ˈuri, “Aofia kwa, nau noaˈa
kusi fulia ta roraˈa. Faˈuta ˈoke baˈa
faˈali nau naˈa faˈinia ngwaˈi toˈa nau?
5 Sa Abraham ka saea neˈe ˈafe neˈe na
ngwaingwaena nia, ma kini neˈe ka saea
neˈe na ngwaefuta nia neˈe sa Abraham.

† **19:24** salfa Na one ngwabinabina sakosakoˈa neˈe duˈalana ˈakoˈako liu ma ka moko bosoˈa.

Kaidaʼi nau ku ngalia kini neʼe, ana manataʼanga nau, nau ku saiana nau noaʼa kusi fulia ta roraʼa.”

6 God nia fata laʼu saena maliu boleʼa neʼe ka ʼuri, “ʼIu, nau ku saiana kaidaʼi ʼoko sasia ru neʼeri, ana manataʼanga ʼoe, ʼoko sasia ru saga. ʼUnaʼeri goʼo, nau ku foneʼo faʼasi fulia ta roraʼa fafi nau, ma nau ku foneʼo faʼasi ʼoko sama toʼona nonina ʼi Sera. 7 Ma kaidaʼi neʼe naʼa, ʼoke olitaʼinia fuana araʼi nia! Na araʼi nia, niaʼa ta taʼi profet, ma nia ke baʼa foʼo fuamu fasi ʼiri ʼoe kosi mae. Bore ma nau ku faʼabasu ʼoe, si diʼia ʼoe kosi olitaʼinia, ʼaeʼo faʼinia ngwaʼi toʼa ʼoe, kaumulu taʼifau muke baʼa mae.”

8 ʼUnaʼeri ana laʼa bilabila ʼua, sa Abimelek ka ri maʼi ʼuana ngwae faʼinaʼonaʼo nia ki, ma nia ka faʼarongoda ʼania maliu boleʼanga neʼeri. Ma kira ka maʼu liu naʼa. 9 Sui nia ka ri maʼi ʼuana sa Abraham, ma ka fata ʼuri fuana, “Faʼuta neʼe ʼoko sasia ru neʼe aimili kwa! Ta tae neʼe nau ku sasia ka taʼa amu? Faʼuta neʼe ʼoko sasia ʼafitaʼinga doe neʼe ka dao amiʼa kwa! Nia noaʼa ʼiri bolo faʼinia neʼe ʼoke sasia ru neʼe aku. 10 Faʼuta neʼe ʼoko sasi ʼuri ana ru neʼe?”

11 Goʼo sa Abraham ka fata ʼuri, “Nau ku fia fasi noaʼa ta ngwae ana fanoa neʼe kasi manata doe goʼo ana God, ma kira kata fiʼi saungi nau ka mae ma ka fiʼi ngali ʼafe nau. 12 ʼIu nia mamana, ʼi Sera na ngwaingwaena nau niniʼa. Na maʼa nau niniʼa alua, bore ma keroʼo kasi futa laʼu ana taʼi teʼa, nia ne nau ku korea. 13 ʼIu kaidaʼi God nia ri ʼuaku, nai leka faʼasia fanoa maʼa nau, ma nau ku leka ʼuana ta fanoa matamata, nau ku fata ʼuri fuana ʼafe nau, ‘Si diʼia koro leka tua faʼinia ti ngwae matamata, nia leʼa fuana ʼoke saea neʼe ʼaeʼo ngwaingwaena nau. Ru ʼunaʼeri neʼe faʼataʼinia neʼe na liamu teo liu aku.’ ”

14 ʼUnaʼeri sa Abimelek ka olitaʼinia ʼi Sera siana araʼi nia, ma nia ka kwatea na sipsip ki, ma buluka ki, ma na ngwae rao ʼoʼo ki logo. 15 Ma nia ka fata ʼuri fuana, “Na ano neʼe ki ru nau ki ne. ʼOko saiana ʼoke leka tua ana ta kula goʼo ʼana neʼe ʼoko lisia ka leʼa fuana tuaʼa.”

16 Ma sa Abimelek ka fata ʼuri ana kini neʼe, “Kaidaʼi neʼe nai baʼa kwatea 1,000 selene* fuana ngwaefuta ʼoe, fuana faʼamadakolana manataʼanga ti ngwae, ʼasu ʼubani ti ngwae kira ka fiʼi manata taʼa fuamu ana kaidaʼi nini ʼoko tutua faʼinau. ʼIu ngwae ki taʼifau kira ke baʼa saiana neʼe ʼoko ʼiri fulia ta ru rora.”

17-18 Kaidaʼi na tatalafaʼa sa Abimelek nia ngalia ʼi Sera saena luma nia, Iawe nia luia na ngwaʼi ʼafe ana luma neʼeri, noaʼa kira kasi ina naʼa. Osiʼana ru ʼunaʼeri naʼa neʼe sa Abraham nia ka foʼo fuana tatalafaʼa neʼe, ma God ka gura laʼu, ma nia ka gura logo ʼafe nia, ma kini rao ʼoʼo nia ki, fasi ʼiri kira ke ina laʼu ma kika alu ngela nama.

21

ʼI Sera faʼafuta ngela ngwane nia sa Aesak

1 ʼIu God nia dao na kwaiʼafi ʼi Sera, diʼia nama ba nia fata alangaʼinia. 2 Ana kaidaʼi neʼe sa Abraham nia ngwaro ka kokoʼo naʼa, ʼi Sera ka ina naʼa, ma nia ka faʼafuta taʼi ngela ngwane keraʼa. ʼI Sera nia faʼafuta na ngela neʼe ana kaidaʼi saga neʼe God nia ʼolea nia ka futa. 3 Ma sa Abraham ka saea ʼania sa Aesak. 4 Kaidaʼi sa Aesak nia dao ana kwaula bongi nia, sa Abraham ka sasia na ʼolo faʼataʼi ʼanga ana, diʼia ba God nia saea nama. 5 Ana kaidaʼi sa Aesak nia futa ana, sa Abraham nia talangaʼi faʼi ngali sui naʼa ana.

6 ʼIu ma ʼi Sera ka fata ʼuri, “God kwate nau ku saeleʼa liu, ma nau ku gaʼa koko. Ma ngwae neʼe kira rongo sulia ru neʼe, kira ke baʼa saeleʼa faʼinau, ma kira ka gaʼa koko logo. 7 ʼI naʼo maʼi, noaʼa ta ngwae saiana ka fata ʼuri ana sa Abraham, ‘ʼI Sera ke faʼafuta ta ngela.’ Sui bore ʼana sa Abraham keroʼo ka ngwaro ka kokoʼo naʼa, nau ku alua goʼo aku na ngela ana.”

Sa Abraham baʼea kwau ʼi Hega ma sa Ishmael fasi ʼiri keraʼa ke faʼasia fanoa nia

8 ʼIu sa Aesak nia doe naʼa, ma kaidaʼi nia abu susu naʼa, sa Abraham nia ka sasi taʼi fangaʼa doe liu ana asoa neʼeri.

* **20:16** selene neʼe nia 1,000 sekel, nia bolo faʼinia 11.5 kilos silva.

9 Ana kaidaˈi ˈi Sera lisia sa Ishmael ke
ˈoidorole ˈania sa Aesak. Sa Ishmael ta
ngela ana sa Abraham neˈe ˈi Hega kini
ˈi Ejipt nia alua. 10 ˈUnaˈeri ˈi Sera ka
fata ˈuri ana sa Abraham, “ˈOke baˈea
kwau na kini rao ˈoˈo neˈe faˈinia ngela
nia, kera ke leka faˈasia fanoa neˈe. Nau
noaˈa kusi oga na ngela neˈe nia ke ngalia
ti ru. Na ngela nau sa Aesak lala neˈe ke
ngalia ru neˈe ˈoko toˈo ani ki taˈifau.”

11 Alaˈanga neˈeri sasia sa Abraham ka
manata ˈabera liu, sulia sa Ishmael neˈe
na ngela leˈa nia logo. 12 Bore ma God
nia ka fata ˈuri ana, “ˈOe kosi manata
ˈabera goˈo ana kini rao ˈoˈo neˈana
faˈinia ngela nia. Sasia lala tae neˈe ˈi
Sera saea fuamu, osiˈana nauˈa ba nau
ku fata alangaˈinia fuamu neˈe ˈoke baˈa
toˈo ana ngela ˈoro neˈe kira ke futa maˈi
ana kwalafa ˈoe ma kwalafa sa Aesak neˈe
kira ke baˈa saka maˈi ana. 13 Bore ma nai
baˈa kwatea logo na ngela ˈoro ki ke futa
logo ana kwalafa sa Ishmael neˈe kira ke
baˈa ˈoro liu, ma kira ke baˈa tataˈe ta tai
fuuˈi ngwae ngasingasiˈa, osiˈana nia ta
ngela logo amu.”

14 Ana ˈofodangi taˈa ˈua ana ruana
asoa, sa Abraham nia ka ngalia na fanga
ki faˈinia faˈi kafo doe, ka kwatea fuana
kini rao ˈoˈo neˈeri. Nia ka alaˈania
ngela neˈeri fuana, ma nia ka baˈedaroˈo
faˈasia fanoa neˈeri. ˈUnaˈeri kera ka
leka dalafa goˈo adaroˈo saena abaˈi kula
ˈeˈeredeˈa kira saea ˈania ˈi Bereseba.
15 Kera ka liu dalafa goˈo adaroˈo saena
ˈeˈerede neˈeri leka leleka na kafo keraˈa
ka sui naˈa. Goˈo na kini neˈeri ka faˈasia
naˈa ngela nia ˈi olofana kala ˈai tiˈitiˈi.
16 Buri ˈana nia ka taˈi leka tiˈitiˈi laˈu
kwau sulia taˈi talangaˈi mita goˈo, ma
nia ka tua ˈi ano. Sui nia ka manata ˈana
ˈuri, “Noaˈa nau kusi oga naˈa lisilana
ngela nau neˈe ke mae.” Sui nia ka tua
ˈana ana kula neˈeri fuana angiˈa.

17 ˈIu God nia rongoa angilana ngela fiˈi
doe neˈeri, goˈo na ˈainsel nia ˈi langi ka
fata maˈi fuana ˈi Hega ka ˈuri, “Hega
kwa! Faˈutaneˈeliamukaˈaberaliunaˈa
ˈuri? ˈOe kosi maˈu goˈo! God nia rongoa
naˈa angilana ˈalako ˈoe. 18 TataˈeKoUU,
leka siana ˈalako ˈoe, ma ka dau ˈi limana,
ma ka taˈea, osiˈana nai baˈa kwatea na
ngela ˈoro ke futa maˈi ana kwalafa nia,
ma kira ta fuuˈi ngwae ngasingasiˈa.”

19 Buri ˈana goˈo God nia ka faˈataˈinia
taˈi maˈe kafo fuana ˈi Hega neˈe kira ˈilia
naˈa maˈi naˈo neˈe na kafo nia ˈi saena,
ma nia ka leka ufia maˈi na faˈi kafo nari
nia, ma nia ka ngalia maˈi siana ngela nia
ka kwaˈufia.

20-21 ˈIu kaidaˈi ngela neˈeri nia fiˈi doe
maˈi, God nia dangiˈi lia leˈa sulia. Nia
tua saena kula ˈeˈeredeˈa neˈeri ˈi Paran,
ma kaidaˈi nia doe ka alua naˈa ngwae,
nia ta ngwae logo fuana fanaˈa ˈania na
basi ma sima. Sui teˈa nia ka baˈea maˈi
taˈi ngela kini ˈi Ejipt nia ka korea.

Sa Abraham sasi ta alangaˈinga faˈinia sa Abimelek

22 ˈIu ana kaidaˈi neˈeri, sa Abimelek na
tatalafaˈa faˈinia sa Fikol, na gwaungaˈi
ana na ngwae ni ofoˈa nia ki, kera leka
maˈi fuana lisilana sa Abraham. Sui na
tatalafaˈa neˈeri ka fata ˈuri ana, “Nau ku
lisia naˈa neˈe God nia tua faˈiniˈo ana ru
ki taˈifau ˈoko sasi. 23 ˈUnaˈeri nau ku oga
ˈoke fata alangaˈi fuaku ˈi maana God ko
ˈuri, ‘ˈOe kosi soke nau faˈinia ngelaku,
ma ngela neˈe ke baˈa futa maˈi ana
kwalafa nau ki. Na manataˈanga nau ki
nia teo ngangata firi amu, nia ne ˈoke fata
alangaˈi nama fuaka neˈe manataˈanga
ˈoe ke baˈa teo tari ngangata aku, faˈinia
logo na ngwae ana fanoa nini ˈoko tua
ana.’ ”

24 ˈUnaˈeri sa Abraham nia ka fata ˈuri,
“Nau ku fata alangaˈi ˈi maana God, nai
baˈa sasia.”

25 Sui nia ka fata buri ana sa Abimelek
ka ˈuri, “Tatalafaˈa neˈe kwa! Na ngwae
ni rao ˈoe ki kira leka maˈi ma kira ka
ngalia naˈa taˈi maˈe kafo ˈilia kami, ma
kira ka luia naˈa ana ngwae nau ki faˈasia
ufi kafoˈa ana.”

26 Bore ma sa Abimelek ka ˈuri, “ˈIu
kwaimanatai, nau noaˈa kusi saiana sa tai
neˈe nia sasia ru neˈana, ma noaˈa ˈoko
ˈiri tai faˈarongo nau nama, etana neˈe
nau ku fiˈi rongoa ru neˈana.”

27 ˈUnaˈeri goˈo sa Abraham nia ka
ngalia ti sipsip faˈinia ti buluka ana, ma
nia ka kwatea fuana tatalafaˈa neˈeri, ma
nia ka fata alangaˈi faˈinia. 28 Buri ˈana
nia ka ngalia na fiu sipsip kini tiˈitiˈi ki

ma ka alu fiku ani. 29 Sui na tatalafaʼa ka lidi ʼuri ana, “Faʼuta laʼu neʼe ʼoko alu matali ana fiu sipsip kini tiʼitiʼi neʼana ki?”

30 ʼUnaʼeri sa Abraham nia ka fata ʼuri, “Nau ku oga ʼoke ngalida fuamu, falafala neʼe nia faʼataʼinia neʼe nauʼa mamana neʼe nau ku ʼilia na maʼe kafo neʼe, ma na maʼe kafo neʼe ru nau.”

31 ʼUnaʼeri neʼe ngwaʼi toʼa ʼi naʼo kira ka saea kula neʼeri ʼania ʼi Bereseba nama na “Maʼe kafo ʼilia ana fata alangaʼinga,” osiʼana kera ro ngwae neʼe ki, kera fata alangaʼi ana kula neʼeri. 32 Na kaidaʼi alaʼanga neʼeri ki niʼi saga ka sui naʼa, na tatalafaʼa sa Abimelek faʼinia sa Fikol, kera ka oli laʼu ʼuana ʼi Filistia. 33 Sa Abraham nia ka fasia taʼi ʼai ʼi Bereseba. Na ʼai neʼeri kira saea ʼania Tamaris. Ma ana kula neʼeri, nia ka foʼosia God neʼe mauria firi ʼani satana Iawe. 34 ʼI buri ʼana kaidaʼi neʼeri, sa Abraham nia ka tua tau ano neʼeri ana ngwaʼi toʼa ʼi Filistia.

22

God nia ka ilitoʼona fitoʼonga sa Abraham

1 ʼIu, ʼi buri ʼana kaidaʼi neʼe, God nia ka ilitoʼona na fitoʼonga sa Abraham, nia ka fata ʼuri fuana, “Abraham kwa!”

Sa Abraham ka olisia ka ʼuri, “ʼIu, nauʼa niniʼa.”

2 Sui God nia ka fata ʼuri, “Na ngela neʼe ʼoe sa Aesak, nia taʼi ngela mutaʼi neʼe ʼoko toʼo goʼo ana niniʼa, ma ʼoko kwaima liu mala ana. Nau ku oga ʼoke ngalia, ma ʼoko leka ʼuana abaʼi kula ʼi Moraea. Nai baʼa faʼataʼinia taʼi faʼi ua ana kula neʼeri neʼe ʼoke baʼa saungia ngela neʼe ana, ma ʼoke duʼafia ʼania na foʼosi fuaku.”

3 Ana laʼa bilabila ʼua ana asoa ʼi buri, sa Abraham ka kwaʼia na soʼi fuana duʼafilana foʼosi, ma nia ka alua naʼa ʼi fafona na dongki nia. Ma nia ka ngalia ngela nia sa Aesak faʼinia na ro ngwae rao nia ki, ma kira ka leka naʼa ʼuana na kula neʼe God saea fuana. 4 Ma na uula asoa ana lekaʼa kira, sa Abraham ka lisia naʼa kwau na kula neʼeri bore ma nia taʼi tau ʼua. 5 Ma nia ka fata ʼuri fuana na ro ngwae ni rao ni ki, “Moro kwaimaʼakwali basi ʼi neʼe faʼinia na dongki neʼe. Keroʼo sa Aesak, keroʼo ke baʼa etaeta basi ʼi loʼoba fuana foʼosiʼanga. Sui keroʼo ka fiʼi oli laʼu maʼi siamuroʼo.”

6 Sui sa Abraham nia ka dau ana na sele ma na mafula, ma nia ka kwatea ifi soʼi ki fuana sa Aesak ka ʼakaʼi, ma kera ka leka naʼa. 7 Kaidaʼi kera leka ʼua goʼo adaroʼo, sa Aesak nia ka fata ʼuri, “Maʼasi kwa!”

Sa Abraham ka olisi ʼuri ana, “Ngela nau ʼae, nia faʼuta?”

Sui sa Aesak ka fata ʼuri, “Kulu toʼo ana na mafula ma na ifi soʼi ki, ʼuri ma na kala sipsip fuana foʼosiʼanga nia ʼi faʼi?”

8 Sui sa Abraham ka fata ʼuri ana, “Ngela nau ʼae, God naʼa neʼe ke baʼa kwatea maʼi na kala sipsip fuana foʼosi ʼanga.”

ʼUnaʼeri kera ka leka adaroʼo, 9 ma kaidaʼi kera dao naʼa ana kula neʼe God nia saea, sa Abraham ka ʼuia taʼi fulikooʼa, ka salisali ana ifi soʼi ki ʼi fafona, ma nia ka firiʼia na ngela nia, ma nia ka alua ʼi fafona ifi soʼi neʼeri ki. 10 Ma nia ka ngalia na sele fuana saungilana ke mae naʼa. 11 Bore ma na ʼainsel Iawe nia ka fonea. Nia tua ʼi langi, ma ka ri maʼi ka ʼuri, “Ai Abraham, Abraham kwa!”

Sui sa Abraham ka olisia ka ʼuri, “ʼIu, nauʼa niniʼa!”

12 Goʼo ma ʼainsel neʼeri nia ka fata ʼuri, “Noaʼa ʼoe kosi saungia ngela nena ʼoe, nama ʼoko sasia ta ru ka toʼea! NiniʼariI nau ku sai naʼa ana ʼoko manata doe ana God. Ma ʼoko maʼudi fuana kwatelana ma noaʼa ʼoe kosi dau fafia taʼi ngela mutaʼi ʼoe neʼe ʼoko toʼo ana, ma ʼoko alaʼania goʼo ʼamu fuana maeʼa.”

13 Sa Abraham nia ka lia kalikalia, ma nia ka lisia taʼi sipsip ngwane neʼe na konana nia firu ana rara ʼai ana ai tiʼitiʼi. ʼUnaʼeri goʼo nia ka leka ngalia naʼa maʼi na sipsip neʼeri, ma ka olisia naʼa ʼania na ngela nari nia. Sui nia ka sasia naʼa ʼania foʼosi ana God. 14 ʼUnaʼeri nia ka saea naʼa na kula neʼeri ʼania, “Iawe nia ke kwatea.” Nia ne leleka maʼi ka dao ʼi taʼena, na ngwae ki kira ka alaʼa ʼuri, “ʼI gwauna faʼi ua Iawe, nia ke kwatea.”

15 Sui na ʼainsel Iawe nia ka fata ʼuri maʼi ʼi langi 16 fuana sa Abraham ka ʼuri, “Osiʼana neʼe ʼoko maʼudi ko kwatea taʼi ngela mutaʼi ʼoe neʼe ʼoko toʼo ana, ma ʼoko ʼiri daufafia faʼasia nau, nau ku fata alangaʼi ʼania sataku talaku, 17 mamana

liu nai baʼa faʼaleʼa ʼoe, ma ngwae neʼe
kike baʼa futa maʼi ana kwalafa ʼoe ki,
kike baʼa ʼoro liu mala. Kike baʼa ʼoro ka
diʼia na bulubulu ana salo, ma ka diʼia na
one ninimana na asi. Ma kike baʼa inaʼu
ana liufilana malimae kira ki. 18 Nai baʼa
faʼaleʼa kwalafa ki taʼifau ana magalia
sulia kwalafa ʼoe, osiʼana ʼoko roʼo sulia
fatalaku.”
19 Sui sa Abraham faʼinia sa Aesak kera
ka oli naʼa maʼi siana ro ngwae ni rao
nia ki, ma kira ka oli laʼu maʼi ʼuana ʼi
Bereseba. Ma nia ka sasia fanoa nia ʼi
neʼeri, ma nia ka tua naʼa ana.

Sulia ʼi Rebeka

20 Buri ʼana kaidaʼi neʼeri, sa Abra-
ham nia ka rongoa faʼarongoa neʼe na
ngwaefuta nia sa Neho faʼinia na ʼafe nia
ʼi Milka, kera toʼo ana na kwalu ngela
ngwane ki. 21-23 Na satada neʼe sa Us, na
faʼinaʼonaʼo, ma sa Bus, sa Kemuel (nia
na maʼa sa Aram), sa Kessed, sa Haso, sa
Pildas, sa Jidlaf, sa Betuel ni na maʼa ʼi
Rebeka. Nia naʼa na satana kwalu ngela
sa Neho ki neʼe ʼi Milka nia faʼafutaʼi.
24 Ma sa Neho neʼe nia ka toʼo laʼu ana ta
ʼafe neʼe satana ʼi Reuma, ma nia ka alua
na fai ngela ngwane ki laʼu, na satada
neʼe sa Teba, sa Gaham, sa Tahas, ma sa
Mahaka.

23

ʼI Sera nia mae, ma sa Abraham nia ka folia taʼi afu ano fuana kwaiatolana

1 ʼI Sera nia tua leleka ka dao ana taʼi
talangaʼi faʼi ngali ma ro akwala ma fiu
faʼi ngali sui nia ka mae naʼa. 2-3 Nia
mae ana abaʼi kula ʼi Kenan ana fanoa
ʼi Kiriataba, neʼe niniʼari kira saea ʼania
ʼi Hebron. ʼUnaʼeri sa Abraham nia ka
kwaimanatai liu naʼa, ma ka angi liu naʼa
ʼuana ʼafe nia neʼe nia mae naʼa. ʼI buri
ʼana nia ka tataʼe faʼasia kula neʼe kira
faʼateoʼa ʼafe nia ana, nia ka leka lisia
na ngwaʼi toʼa ʼaʼana ana fuuʼi ngwae
sa Het, ma nia ka fata ʼuri fuada, 4 “Nau
ku tua ana fanoa kaumulu, bore ma nau
na ngwae kwaita goʼo. ʼIu na ʼafe nau
nia mae naʼa, ma nau ku oga nai folia ta
afu ano faʼasi kamu, fasi ʼiri nai kwaiatoa
ana.”
5 Bore ma kira ka fata ʼuri, 6 “Araʼi
ʼaʼana ʼae, ʼoke rongo maʼi sulia alaʼa
laimili. ʼAeʼo naʼa ta faʼinaʼonaʼo ngasin-
gasiʼa fuaimili. ʼOko saiana ʼoke leka
goʼo ʼamu ana ta kula ni alu ngwaeʼa
aimili ma ʼoko kwaiatoa ʼafe ʼoe ana kula
leʼa mala. Diʼia ʼoko filia ta kula ni alu
ngwaeʼa aimili ma ʼoko kwaiatoa ʼafe ʼoe,
noaʼa ta ngwae aimili kasi foneʼo goʼo.”
7 Sa Abraham nia tataʼe ma ka ʼoto
gwau toli fuada, 8 ma ka fata ʼuri, “Si diʼia
neʼe kamu saeleʼa mamana, ma kamu ka
alaʼania neʼe nai kwaiatoa na ʼafe nau
ana kula neʼe ngwaʼi toʼa kaumulu, kamu
ke saefiloa maʼi sa Efron na ngela sa Soha,
9 fasi ʼiri nia ke faʼafoli ʼania na kala afu
ano tiʼitiʼi loʼoko na faoda nia teo ana,
loʼoko kira saea ʼania ʼi Makpela, loʼoko
nia teo ʼi ninimana oʼola nia. Ngwae
futa kina ʼae, moro saefiloa maʼi ʼiri nia
ke alaʼania nai folia ʼi maamulu ʼania
folifoliʼa aliʼafu nia fasi ʼiri nai toʼo naʼa
ana diʼia na kula ni alu ngwaeʼa kami.”
10 Sui ngwaʼi toʼa ana fuuʼi ngwae sa
Het, kira ka tua goʼo ʼada ana sinamaa
ana faʼi labu ana fanoa doe neʼeri.* Ma
kaidaʼi neʼeri sa Efron logo neʼe nia tua
faʼi kira, ma nia ka fata ʼuri ʼi maada,
11 “Araʼi ʼaʼana kwa! Na alaʼalaku neʼe
ʼuri nau ku saeleʼa liu fuana kwatelana
ano neʼe ki fuamu faʼinia faoda loʼoko. ʼI
maana ngwaʼi toʼa nini ʼi fanoa nau, nau
ku kwatea goʼo fuamu ʼi niniʼari naʼa,
fasi ʼiri ʼoke kwaiatoa ʼafe ʼoe ana.”
12 Ma ʼi maada, sa Abraham nia ka ʼoto
gwau toli laʼu, 13 ma nia ka fata ʼuri fuana
sa Efron, “Ngwadela ʼae, ʼoke rongoa basi
alaʼalaku. Nau ku oga nai foli taʼifau naʼa
ana folifoliʼa ana afu ano neʼe. Ngwadela
ʼae, ngalia naʼa mani neʼe ki, fasi ʼiri nai
leka kwaiatoa ʼafe nau ana ano neʼeri.”
14 Sui sa Efron nia ka fata ʼuri, 15 “Araʼi
ʼaʼana kwa! Na folifoliʼa ano neʼe na 400
selene ki ana silva.† Bore ma na ru ʼoʼo
goʼo ʼana ʼi safitakoro neʼeriʼa. Nia leʼa,
leka kwaiatoa ʼafe ʼoe naʼa.”
16 Sa Abraham alafafia neʼe nia ke
kwatea na folifoliʼa neʼe sa Efron saea
kwau ʼi maana na ngwaʼi toʼa ana fanoa
neʼeri. ʼIu ʼi maana ngwaʼi toʼa neʼeri
nia ka ilia na kulu kulu fana na mani nia

* **23:10** ana falafala kira, na sinamaa ana faʼi labu ana fanoa neʼeri naʼa neʼe kula fuana ngwae ka fikua ka alaʼa sulia ru talingaʼi ki. † **23:15** selene neʼe nia 400 sekel, nia bolofaʼinia 4.5 kilo silva.

ki ma nia bolo naˈa faˈinia 400 selene ki ana silva. Ngwae ki taˈifau alafafia na kulu kulu fana na mani neˈeri nia saga.

17 ˈUnaˈeri neˈe sa Abraham nia ka ngalia naˈa na afu ano ˈi Makpela, neˈe nia teo ana bali fanelana sina ana ˈi Mamre. ˈI naˈo na ano neˈeri nia ana sa Efron, bore ma niniˈari na ano sa Abraham naˈa. Kera faˈasaga ru neˈeri. ˈUnaˈeri sa Abraham folia na afu ano faˈinia faoda neˈe, ma na ˈai neˈe teo ana ki logo faˈasia sa Efron. 18 Ma fuuˈi ngwae sa Het neˈe kira tua logo ana fiku alaˈanga neˈeri, kira ka sai leˈa naˈa ana na ano neˈeri neˈe na ru sa Abraham naˈa. 19 ˈI buri ˈana naˈa sa Abraham nia ka leka ka kwaiatoa naˈa ˈafe nia ˈi Sera saena faoda neˈe ˈi Makpela karangia ˈi Mamre ana ˈi Kenan. 20 Ma ˈi neˈeri na ano neˈe na ru na fuuˈi ngwae sa Het ˈi naˈo faˈinia na faoda neˈe teo ana, ma ˈi niniˈari na ano sa Abraham naˈa. ˈI buira nia ka rao naˈa ˈania faoda neˈeri fuana kwaiatolana ngwae mae kira ki ana kwalafa nia.

24

Sa Aesak nia araˈi

1 ˈIu sa Abraham nia ngwaro liu naˈa, ma Iawe ka faˈaleˈa nia ana ru nia sasiˈi ki taˈifau. 2-4 ˈUnaˈeri nia ka saea maˈi na taˈi ngwae ana ngwae ni rao ni ki, neˈe nia ngwae ˈaˈana naˈa ana ngwae rao nia ki. Ma sa Abraham ka fata ˈuri fuana, “Nau ku oga ˈoko leka ma ko ngalia maˈi taˈi kini sariˈi fuana ngela nau sa Aesak. ˈOko alua naˈa limamu ˈi olofana ˈaeku ma ko sasia fata alangaˈinga ˈi maana Iawe na God ˈi langi ma ˈi ano, ˈoko fata ˈuri, ‘Noaˈa naisi filia ta sariˈi ˈi neˈe ˈi Kenan fuana ˈalako ˈoe ke korea. Nai baˈa oli nama ana fuuˈi ngwae ˈoe neˈe maˈa ˈoe futa ana. Ma nai baˈa filia nama ta kini neˈe futa ana ta taˈi ngwae ada fasi ˈiri ˈalako ˈoe ke korea.’ ”

5 Bore ma na ngwae rao neˈeri ka saefilo ˈuri ana, “Ngwae ˈaˈana kwa! Faˈuta diˈia nau ku filia ta kini bore ma nia kasi oga lekaˈa maˈi faˈinau, nai baˈa sasi laˈu ta taˈe? Nai baˈa kwatea laˈu ngela ngwane ˈoe ke leka tau laˈu saena maˈe fanoa ba ˈoko leka maˈi faˈasia ˈi naˈo?”

6 Bore ma sa Abraham ka fata ˈuri fuana, “Noaˈa! Noaˈa ˈoe kosi kwatea ngela ngwane nau ka oli ˈuana kula neˈana! 7 Iawe nia na God ˈi langi, nia ngali nau ka sui naˈa faˈasia abaˈi kula neˈana maˈa nau, ma nau ku faˈasia ka sui naˈa na fanoa neˈana fuuˈi ngwae nau kira tua ana. Iawe nia sasia taˈi fata alangaˈinga ngasingasiˈa fuaku neˈe na ano nini kulu tua ana kaidaˈi neˈe nia ke baˈa kwatea maˈi fuana ngela neˈe kike baˈa futa maˈi ana kwalafa nau. Ma nia ke baˈa asungaˈinia ˈainsel nia ka eta eta amu kaidaˈi neˈe ˈoke baˈa saiana ˈoke dao toˈona taˈi ngela kini sariˈi ana kula neˈeri fasi ˈiri ngela ngwane nau ke korea. 8 Bore ma si diˈia ngela kini neˈe ˈoko filia, nia kasi oga lekaˈa maˈi faˈiniˈo, ˈunaˈeri ˈoko aloge naˈa faˈasia fata alangaˈinga neˈe fuaku. Bore ma nau kusi oga neˈe ˈoke ngalia ngela ngwane nau ku leka ˈuana fanoa neˈana.” 9 Nama goˈo na ngwae ni rao neˈeri ka alua naˈa limana ˈi olofana ˈaena sa Abraham ma ka sasia fata alangaˈinga neˈeri, diˈia ba sa Abraham eta saea fuana.

10 Sui, na ngwae ni rao baera ka ngalia akwala kamel ngwae ˈaˈana ma faˈinia ru matamata ˈoro lisilana leˈa ki neˈe ngwae ˈaˈana kwateˈe fuana kwatelana fuana ngwaˈi toˈa loˈoba, ma nia ka leka naˈa ˈuana abaˈi kula neˈeri. Nia leka ka liu ana fanoa doe ˈi Mesopotemia, ana bali ˈi ˈaena fanoa doe neˈe sa Neho nia tua ana. Nia leka sulia asoa ˈoro ki, 11 ma kaidaˈi nia dao ana maˈe fanoa neˈeri, nia ka leka mamalo karangia taˈi maˈe kafo ˈilia ana kula neˈeri, ma nia ka kwatea kamel nia ki kira ka mamalo logo. Ana kaidaˈi neˈeri na madaˈafi nia ka koso naˈa, ma ngwaˈi kini ana fanoa neˈeri kira leka maˈi ˈuana maˈe kafo neˈeri fuana ufi kafoˈa.

12 Ma nia ka foˈo ka ˈuri, “Aofia, ˈoe Iawe na God ngwae ˈaˈana nau, sa Abraham. ˈOke kwatea raoˈa neˈe nau ke ngwaluda taˈena. Nau ku amasiˈo ˈoke faˈataˈinia neˈe ˈoko alafe fuana ngwae ˈaˈana nau, ma ˈoko dau sulia na fata alangaˈinga ba ˈoe fuana. 13 Kaidaˈi nini nau ku tua ˈi maana maˈe kafo ˈilia neˈe, ngwaˈi kini fiˈi doe ana fanoa neˈe kike baˈa leka maˈi ana kula neˈe fuana ufi kafoˈa. 14 Nai baˈa lidi ˈuri ana ta taˈi ai adulu, ‘ˈUri ma ˈoko saiana ˈoke kwatea

ta kala kafo fuaku, ˈiri nai kwaˈu?’ Sui nia ke fata ˈuri, ‘Nia leˈa goˈo ˈana, ˈoke kwaˈu, nai baˈa leka ngali kafo logo fuana kamel ˈoe ki.’ Aia, nau ku amasiˈo, ˈoke alaˈania na alaˈanga neˈeri naˈa neˈe na maˈetoˈo neˈe ˈoko filia ngela kini neˈeri, fuana ngwae ni rao ˈoe sa Aesak ke baˈa korea. ˈUnaˈeri neˈe nau ku saiana ˈoko dau sulia fata alangaˈilamu fuana ngwae ˈaˈana nau sa Abraham.”

15 Ana kaidaˈi ngwae neˈe ˈiri faˈasuia ˈua na foˈongaˈa nia, taˈi ngela kini fiˈi doe ka dao naˈa ana kula neˈeri, nia ngalia taˈi faˈi botel fuana kafo ˈi gwauna ˈabaˈabana. Kini sariˈi neˈeri satana neˈe ˈi Rebeka. Nia na defo sa Betuel. Sa Betuel nia futa ana ˈi Milka ma sa Neho. Sa Neho neˈeri ngwae futa sa Abraham. 16 ˈI Rebeka taˈi ngela kini sariˈi neˈe lisilana ˈoloˈolo liu, ma nia noaˈa kasi teo ˈua faˈinia ta ngwae. Nia ka koso saena kilu kafo neˈeri ma ka faˈafungua faˈi botel kafo nia ma ka oli maˈi.

17 Ma ngwae rao nini sa Abraham ka lalili siana, ma ka fata ˈuri fuana, “Nau ku kwaiamasi amu ˈoko saiana ˈoke kwatea fuaku ta kala kafo fuaku ana faˈi botel kafo neˈana ˈoe fasi ˈuri nai kwau?”

18 Tona bore ma, sariˈi neˈe faˈakosoa naˈa na faˈi botel kafo faˈasia gwauna ˈabaˈabana, ma ka daua kwau fuana ngwae neˈeri ka kwau, ma nia ka fata ˈuri, “Araˈiˈaˈanakwa, kwaˈu!”

19 Ma kaidaˈi ngwae neˈeri kwau ka sui naˈa, sariˈi neˈeri ka fata laˈu ˈuri, “ˈOke mango basi, nai baˈa leka ngali kafo maˈi fuana kamel ˈoe ki fasi ˈiri kike kwaˈu logo.” 20 Ma lima lakolako goˈo nia ka ˈiria na kafo neˈeri saena faˈi botel kafo nia ˈuana kula ru ˈaeˈaela ki fuana kwaˈunga, ma nia ka lalili ka oli ˈuana kilu kafo fuana faˈafungulana kafo saena faˈi botel kafo nia, ma nia ka inaˈu ana ngali kafoˈa maˈi, leleka na kamel neˈeri ki, kira ka kwaˈu ka sui taˈifau. 21 Ma na ngwae neˈeri nia tua aroaro ma ka bubungia goˈo ˈana sariˈi neˈeri, ma nia ka manata ˈana sulia diˈia neˈe Iawe kwatea raoˈa nia ka leka leˈa naˈa.

22 Ma kaidaˈi kamel ki kwaˈu ka sui naˈa ngwae neˈe ka ngalia taˈi komeˈe gol neˈe kululana nia lima gram ki, ma nia ka dauraˈinia ˈi maana ngongorana kini neˈeri. Ma nia ka lafua ro gol sen neˈe kululadaroˈo taˈi talangaˈi gram, ma nia ka alua ˈi limana. 23 Ma nia ka lidi ˈuri ana, “Nau ku oga ˈoke saea fuaku. Sa tai mo neˈe satana maˈa ˈoe? NauˈafaˈiniaNa ngwae nau ki, kaimili lulu ˈuana ta taˈi kula fuana maliu ˈanga ana. ˈUri ma ˈoko fia kaimili saiana mike leka maˈi ka tua ˈi luma nia?”

24 Aia sariˈi neˈeri nia ka olisi ˈuri ana, “Na satana maˈa nau neˈe sa Betuel, na ngela sa Neho ma ˈi Milka. 25 Ma na luma kami toˈo ana kula kaumulu saiana muke tua ana, ma nia ka toˈo ana kula logo fuana camel ki, ma fanga ˈoro kira teo goˈo ˈana.”

26 Ma na ngwae neˈeri ka ˈoto gwau toli leleka maana ka toˈo ˈi ano, ma nia ka foˈosia Iawe, 27 ma nia ka fata ˈuri, “Iawe, ˈoe God ngwae ˈaˈana nau sa Abraham. Nau ku baˈatafea satamu, ˈoko gonia nama ˈamu ˈua na fata alangaˈinga ba ˈoko sasia faˈinia. ˈOko ngali nau saga maˈi aku ˈuana luma ta taˈi ngwae ana fuuˈi ngwae nia.”

28 GoˈoˈiRebeka ka lalili ˈuana ˈi luma, ma nia ka faˈarongo ˈani ru ki taˈifau fuana fuuˈi ngwae teˈa nia. 29-30 Ma sa Laban na sasina ˈi Rebeka nia tua. Ana kaidaˈi sa Laban lisia na komeˈe gol neˈeri ana ngongorana ˈi Rebeka, ma faˈinia ro gol sen ki tua ˈi limana, ma ka rongoa nia faˈarongo ˈania alaˈanga neˈe ngwae neˈeri nia saea ki, nia ka leka kwau faˈasia luma ka lalili fuana lisilana na ngwae neˈeri. Ngwae neˈeri uu ˈana ˈua ˈi maana kilu kafo, karangia kula kamel nia ki tua ana. Kaidaˈi sa Laban dao maˈi, 31 nia ka fata ˈuri fuana, “Leka maˈi kwa! Koro ke leka ˈi luma. ˈAeˈo taˈi ngwae neˈe Iawe nia faˈaleˈa. Nia ˈiri leˈa neˈe ˈoke uu goˈo ˈamu ˈuri ana kula neˈe. Nau ku toˈo ana kula ka sui naˈa maˈakwaliˈo ˈi luma kaimili, ma kula fuana kamel ˈoe ki tua logo naˈa.”

32 Sui sa Laban ka baˈea ngwae neˈeri ˈi luma, ma ka lafua ru ki faˈasia ngwaˈi ana camel ki, ma ka kwatea na fanga fuana kamel neˈeri ki, ma nia ka fiˈi aluda ana kula kira ka maliu ana. Buri ˈana nia ka ngali maˈi kafo fuana ngwae neˈeri faˈinia ngwae nia ki fuana kira ka taufia ˈaeda ana. 33 Bore ma kaidaˈi ngwae

sa Laban ki ngalia maˈi fanga ki, ngwae neˈeri ka fata ˈuri, “Nau noaˈa naisi fanga basi ˈua, nau ku toˈo ana taˈi alaˈanga neˈe nai eta saea nama fuaumulu.”

Sa Laban ka fata ˈuri, “Nia leˈa, faˈarongo kaimili ˈamu ˈania.”

34 Ma na ngwae neˈeri ka fata ˈuri, “Nauˈa taˈi ngwae rao goˈo, ma na ngwae ˈaˈana nau neˈe sa Abraham. 35 Iawe nia faˈaleˈa ngwae ˈaˈana nau ˈania ru ˈoro ki mala. Ma nia ka lafutaˈinia niaˈa taˈi ngwae toˈoru neˈe nia toˈo ana sipsip ki, ma nanigot ki, ma na buluka ki, ma nia ka toˈo ana silva ki, ma na gol ki, ma na ngwae rao ˈoˈo ki, ma na kini rao ˈoˈo ki, ma na kamel ki faˈinia dongki ki logo. 36 Ma na ˈafe nia ˈi Sera, nia faˈafuta taˈi ngela ngwane kaidaˈi nia ngwaro ka kokoˈo naˈa, ma na ngwae ˈaˈana nau ka kwatea ru nia ki taˈifau naˈa fuana ngela nia. 37 Ma nia ka saea taˈi ru fuaku, ma nia ka kwatea nau ku fata alangaˈi ana taˈi falafala neˈe nai baˈa sasi diˈia nama neˈe nia saea. Nia ˈuri, ‘Noaˈa ˈoe kosi filia ta sariˈi ˈi neˈe ˈi Kenan fuana ˈalako nau ke korea. 38 ˈOke oli nama ana fuuˈi ngwae nau neˈe maˈa nau futa ana. Ma ˈoko filia nama ta kini neˈe futa ana ta taˈi ngwae ada fasi ˈiri ˈalako neˈe nau ka korea.’ 39 Ma nau ku saefiloa ngwae ˈaˈana nau ku ˈuri, ‘Faˈuta, diˈia nau ku filia ta taˈi sariˈi, bore ma noaˈa nia kasi leka maˈi faˈinau, taˈe neˈe nai baˈa sasia laˈu?’ 40 Bore ma nia ka fata ˈuri, ‘Kaidaˈi ki taˈifau nau ku kwairoˈoi ana Iawe, ma nia ke baˈa kwatea na ˈainsel nia ka leka faˈiniˈo ˈi toˈoba, ma na raoˈa ˈoe ke baˈa ngwaluda. Ma nia ke baˈa talangwaraˈu goˈo fuamu neˈe ˈoke dao toˈona ta taˈi sariˈi fiˈi doe ana fuuˈi ngwae nau neˈe kira futa maˈi ana maˈa nau, fasi ˈiri ngela nau ke korea. 41 Taˈi falafala goˈo neˈe teo fuamu fuana logelamu faˈasia alangaˈinga ba ˈoe, diˈia ˈoko leka siada, ma kira kasi saiana ˈafilamu, nia neˈe kwate ma ˈoke aloge faˈasia na alangaˈinga neˈe.’

42 “Ana kaidaˈi kami dao ˈi maana kilu kafo neˈe ˈi taˈena, nau ku foˈo ku fata ˈuri, ‘Iawe, ˈoe God ngwae ˈaˈana nau sa Abraham. Nau ku kwaimasi amu ˈoke kwatea raoˈa nau ka ngwaluda. 43 Kaidaˈi neˈe nau ku tua naˈa ana kilu kafo neˈe, diˈia ta sariˈi fiˈi doe nia leka maˈi ka ngali kafo ana kilo kafo neˈe, nai baˈa saefilo ˈuri ana, “Nau ku amasiˈo ˈuri ma ˈoko saiana ˈoke kwatea ta kala kafo saena faˈi botel kafo ˈoe fasi ˈiri nai kwaˈu kwa?” 44 Ma nia ka fata ˈuri, “Leˈa goˈo ˈana, ˈoke kwaˈu, ma nai baˈa ngali kafo logo fuana kamel ˈoe ki.” ˈIu nau ku amasiˈo alaˈania alaˈanga neˈeri na toto neˈe ˈoko filia naˈa sariˈi neˈe ˈiri ngela ngwane ngwae ˈaˈana nau nia ke baˈa korea. 45 Kaidaˈi nau ku foˈo goˈo ˈaku ˈua ˈunaˈeri saena manataˈanga nau, ˈi Rebeka ka dao naˈa maˈi. Ma nia ka ngalia faˈi kafo ki ˈi gwauna ˈabaˈabana, ma nia ka koso toli saena kilu kafo ka ongi kafo. Ma nau ku fata ˈuri fuana, “ˈOko saiana ˈoke kwatea ta kala kafo fuaku, nau ku oga nai kwaˈu” 46 Tona bore ma nia faˈakosoa naˈa faˈi kafo neˈeri ˈi gwauna ˈabaˈabana, ma ka fata ˈuri, ‘Leˈa goˈo ˈana, ˈoke kwaˈu. Ma nai baˈa ngali kafo fuana kamel ˈoe ki logo.’ Ma nau ku kwaˈu, ma nia ka kwate kafo fuana kamel nau ki, kira ka kwaˈu logo. 47 Ma nau ku lidi ˈuri ana, ‘Sa tai neˈe satana maˈa ˈoe?’ Ma nia ka fata ˈuri, ‘Satana maˈa nau neˈe sa Betuel. Niaˈa ngela sa Neho ma ˈi Milka.’ Sui nau ku dauraˈinia na kome ngongorana, ma nau ku alua ro saen ki ˈi limana. 48 Sui nau ku bobo uruuru ma ku baˈatafea Iawe, duˈungana nia na God ngwae ˈaˈana nau sa Abraham, ma nia ka ngali saga maˈi aku ˈuana luma kwalafa ngwae ˈaˈana nau. Ma nau ku lisia taˈi kini sariˈi neˈeri nia na koˈo na ngwaefuta ngwae ˈaˈana nau. Ma neˈe na ngela ngwae ˈaˈana nau ke baˈa korea kini sariˈi neˈeri. 49 Nia ke baˈa faˈuta niniˈa? Si diˈia kamu oga mike faˈataˈinia neˈe kamu alafe fuana ngwae ˈaˈana nau, ma kamu dau sulia ˈoga amulu, nau ku gani kamu muke faˈarongo nau nama. Bore ma diˈia noaˈa, kamu ka saea fasi ˈiri nai baˈa sasia laˈu ta lia ˈi ngwae.”

50 Sa Laban ma maˈa nia sa Betuel ka fata ˈuri, “Ru neˈana nia saka maˈi ana Iawe! Keroˈo noaˈa kasi saea naˈa ta ru ana. Nia leˈa goˈo ˈana. 51 Na sariˈi neˈe niniˈa tua goˈo ˈana. Nia ke baˈa leka faˈi kaumulu, kaidaˈi kamu ke oli ana ˈi fanoa kamu. Nia leˈa fuana nia ka ˈafe fuana ngela ngwae ˈaˈana ˈoe, diˈia nama neˈe

Iawe nia saea.”
52 Ma kaidaˈi na ngwae neˈeri rongoa alaˈanga neˈeri, nia ka bobo uruuru ma
ka baˈatafea Iawe. 53 Goˈo nia ka lafua
maˈi na ˈaba ifi kwanga ki, ma kekefa
neˈe kira saungaˈiniˈi ˈani silva ma gol
ki ba kira ngaliˈi maˈi, ma nia ka kwate
taˈifau ani fuana ˈi Rebeka. Ma nia ka
ngalia ti ru matamata laˈu neˈe folilani
doe liu, ma ka kwateˈe fuana ngwaefuta
sariˈi neˈe faˈinia teˈa nia.
54 Ma na ngwae neˈeri faˈinia na ngwae
nia ki kira fiˈi nguta, ana rodo neˈeri kira
ka maliu ana luma neˈeri. Ma ˈofodangi
nia ka fata ˈuri fuana ngwaˈi toˈa ana
luma neˈeri, “Nia leˈa fuaumulu muke
alaˈani nai oli naˈa ˈuana ngwae ˈaˈana
nau.”
55 Bore ngwaingwaena ˈi Rebeka ma
teˈa nia kera ka fata ˈuri, “Noaˈa, alaˈania
ˈi Rebeka ke tua sulia basi ta kaidaˈi tiˈitiˈi
faˈi kaimili, ru diˈia ta akwala asoa goˈo
ˈi buria nia ka fiˈi leka ˈana.”
56 Bore ma na ngwae neˈeri nia ka
fata ˈuri, “Noaˈa, nau ku amasi kaumulu
noaˈa kamu kasi lui nau laˈu. Iawe nia
kwatea na raoˈa nau ku leka leˈa liu. Nau
ku gani kamu muke alaˈani nau nai oli
siana ngwae ˈaˈana nau.”
57 Sui kira ka fata ˈuri, “ˈIOke mango
basi. Kulu saea sariˈi neˈe ke leka maˈi
fasi ˈiri kulu ke rongoa manataˈanga nia.”
58 Goˈo kera ka ri maˈi ˈuana, ma kera ka
fata ˈuri fuana, “Na ngwae neˈe oga ke
oli ˈi taˈena. ˈOko saeleˈa goˈo ˈamu neˈe
ˈoke leka naˈa faˈinia niniˈari?”
Ma nia ka fata ˈuri, “ˈIu, nia leˈa goˈo
ana.”
59 Ma kera ka alaˈania ˈi Rebeka ka leka
faˈinia na ngwae neˈeri faˈinia ngwae
nia ki. Ma kira ka kwatea taˈi kini rao
neˈe lia maˈi sulia eta ana kaidaˈi nia
tiˈitiˈi ka leka faˈinia. 60 Ana kaidaˈi nia
salisali fuana faˈasilana kula neˈeri, na
fuuˈi ngwae nia kira ka faˈaleˈa kika fata
ˈuri,

“Ngwaingwaena kamu, kaimili foˈo fasi
ˈiri ˈoke baˈa raˈe maˈi ko teˈa
fuana ngwae ˈoro liu ki neˈe liufia
na mole ana ngwae.
Ma kwalafa ˈoe kike baˈa liufia fanoa doe
malimae kira ki.”

61 Ma ˈi Rebeka faˈinia kini rao ˈoˈo nia
ki, kira ka leka faˈinia, kira ka raˈe fafona
kamel ki, ma kira ka donga ngwae rao sa
Abraham, ma kira ka leka naˈa ˈada.
62 Ma ana kaidaˈi neˈeri, sa Aesak nia
ka faˈasia na maˈe busu ana kafo neˈe
satana, “Maˈe busu God mauri neˈe nia
lia maˈi fuaku.” Ma sa Aesak ka leka tua
ˈi Negev ana abaˈi kula ˈi gwauna fanoa
ˈi Kenan. 63 Ana taˈi asoa, kaidaˈi sina ka
suˈu naˈa, nia ruˈu ˈi maa ka leka liliu, ma
nia ka lisia ti kamel kira leka maˈi. 64 Ana
kaidaˈi ˈi Rebeka nia lisia, nia lofo ˈi ano
faˈasia kamel nia, 65 ma nia ka saefiloa
ngwae ni rao sa Abraham ka ˈuri, “Sa tai
neˈe satana ngwae loˈoko nia leka maˈi?”
Ma na ngwae ni rao neˈeri ka fata
ˈuri, “Na ngela ngwane ngwae ˈaˈana nau
loˈoko nia.” Goˈo ˈi Rebeka ka ngali ifi ka
sufafia maana faˈasia.*
66 Kaidaˈi kira leka kika dao siana sa
Aesak na ngwae ni rao neˈeri ka alaˈa
sulia fuana ma ka faˈarongo ˈani ru ki
taˈifau neˈe fuli maˈi loˈoba. 67 Ma sa
Aesak ka baˈea sariˈi neˈeri ka tua naˈa
saena gwaurau neˈe teˈa ni ˈi Sera neˈe
tua ana ˈi naˈo. Ma sa Aesak ka korea
naˈa ˈi Rebeka, ma ka kwaima liu ana kini
neˈe, ma na kwaimanatai ˈanga sa Aesak
ˈuana teˈa nia ka sui naˈa.

25

Ti ngela laˈu ana fuuˈi ngwae sa Abraham

1 Sa Abraham nia korea laˈu ta ˈafe
matamata neˈe satana ˈi Ketura. 2 ˈAfe
neˈe ka faˈafuta ngwaˈi ngela ngwane
na satada neˈe sa Simran, sa Joksan, sa
Medan, sa Midian, sa Isbak, ma sa Suaha.
3 Sa Joksan neˈe na maˈa sa Seba ma
sa Dedan, ma ngwae neˈe futa maˈi ana
fufuˈi ngwae sa Dedan neˈe kira ana
kwalafa sa Asuru, ma na kwalafa sa Letus
faˈinia kwalafa sa Leum. 4 Sa Midian
neˈe ngela nia ki neˈe sa Efaha, sa Efa,
sa Hanok, sa Abida, ma sa Eldaha, na
kwalafa neˈeri ki neˈe futa ana ˈi Ketura.
5 Ma sa Abraham ka alaˈa totongaˈi nia
ke baˈa alua ru ki taˈifau neˈe nia toˈo ani

* **24:65** it was the custom at the marriage ceremony for the bride to wear a veil over her face when she was presented to her husband. This may be why Jacob did not recognize Leah at the wedding ceremony in Genesis 29.

saena limana ngela nia sa Aesak. 6 Bore ma kaidaʼi nia tua ʼua, nia kwatea na kwateʼa ki fuana ta ngela ngwane ana ba nia alua ana ta ro ʼafe ana. Ma nia ka kwateda kwau kira ka leka tau naʼa ana ta bali kula ʼi fanelana sina neʼe tau faʼasia kula sa Aesak tua ana.

Sa Abraham mae ma sa Aesak ma sa Ishmael kera ka kwaiatoa

7-8 Sa Abraham nia ngwaro liu naʼa ana kaidaʼi nia mae, na anona ka leka tua faʼinia anona maʼa nia faʼida ba kira mae naʼa ʼi naʼo. Nia toʼo ana maurilana leʼa, ma kaidaʼi nia mae, nia dao naʼa ana taʼi talangaʼi faʼi ngali ma fiu akwala ma lima faʼi ngali. 9 Na ro ngela neʼe nia ki, sa Aesak ma sa Ishmael kera ka kwaiatoa ʼi saena faoda neʼe satana ʼi Makpela neʼe tua ana taʼi afu ano neʼe nia ʼi fanelana sina ana ʼi Mamre. Kaidaʼi ʼi naʼo, afu ano neʼe ru sa Efron, taʼi ngwae ana fuuʼi ngwae sa Het, na satana maʼa nia neʼe sa Soha. 10 Bore ma ʼi buri ʼana neʼe sa Abraham folia ano neʼeri ana ngwae neʼe, na ano neʼeri ru nia naʼa. Ana kula neʼeri naʼa neʼe kera kwaiatoa nonina sa Abraham, ma ana faoda neʼeri logo neʼe kira kwaiatoa logo ʼi Sera saena ʼi naʼo. 11 Kaidaʼi ʼi buira neʼe sa Abraham nia mae naʼa, ngela nia sa Aesak ka leka ka saungaʼinia naʼa fanoa nia karangia maʼe busu kafo ʼi Bere Lahai Roe.* Ana kaidaʼi neʼeri God ka faʼaleʼa sa Aesak.

Na kwalafa sa Ishmael

12-13 Na ʼaʼemae sulia kwalafa sa Ishmael nia ʼuri:

Sa Ishmael nia ngela sa Abraham, ma teʼa nia neʼe ʼi Hega kini ʼi Ejipt nia na kini rao ʼi Sera. Sa Ishmael toʼo ana ngela ngwane ki, satada neʼe sa Nebaeot, sa Kedar, sa Adbeel, sa Mibsam, 14 sa Misma, sa Duma, sa Masa, 15 sa Hadad, sa Tema, sa Jaturu, sa Nafis, ma sa Kedema.

16 Na fufuʼi ngwae neʼe futa ana akwala ma ro ngela sa Ishmael ki, kira saea satana mae fanoa ki ma fanoa neʼe kira leka tua ʼani ki ka donga logo satana akwala ma ro ngela neʼe ki. 17 ʼUnaʼeri sa Ishmael ka mae naʼa, ma anona ka leka tua faʼinia anona maʼa nia faida ba kira mae ʼi naʼo. Ma kaidaʼi nia mae ana nia dao ana taʼi talangaʼi fai ngali ma uulu akwala ma fiu fai ngali. 18 Na olitana sa Ishmael noaʼa kira ʼiri tua faʼinia kwalafa sa Abraham, kira tua ana ano ʼi safitana ro fanoa ʼi Havila ma ʼi Suru, bali ana fanelana sina ana ʼi Ejipt, ana tala neʼe ki faʼasia ʼi Ejipt ma ki leka ʼuana ʼi Asiria.

Sa Aesak alua ro ʼiʼiu ki sa Esau ma sa Jakob

19 Na ʼaʼemae sulia kwalafa sa Aesak, na ngela sa Abraham, nia ʼuri: 20 Kaidaʼi sa Aesak nia korea ʼi Rebeka, nia tua naʼa sulia fai akwala faʼi ngali ki. ʼI Rebeka neʼe ngela kini sa Betuel, taʼi ngwae ʼi Mesopotemia ana abaʼi kula kira saea ʼani ʼi Aram. Ma sa Laban na sasina ʼi Rebeka.

21 Sa Aesak ka foʼosia Iawe duʼungana ʼafe nia ʼabaraʼa, ma Iawe ka rongoa foʼongaʼa nia. Kaidaʼi neʼeri ʼafe neʼe ka ina naʼa ma nia ke baʼa faʼafuta ro ʼiʼiu ki. 22 Bore ma kaidaʼi kera noaʼa kasi futa ʼua, kera diʼia neʼe kera ka fuʼa ʼi saena sirana teʼa keraʼa, ʼunaʼeri ʼi Rebeka ka fata ʼuri, “Faʼuta? Tae neʼe sasi ma nau ku ʼuri reala.” Sui nia ka saefilo Iawe ʼuana ru neʼeri.

23 Sui Iawe ka fata ʼuri fuana, “Ro ngela ki neʼe tua saena siramu, na ai buri ke baʼa ngasingasi liufia na ai etaeta. Kera ke baʼa koʼo bora fuana ro fufuʼi ngwae matamata ki. Na fufuʼi ngwae ana ai buri ke baʼa ke baʼa ngasingasi liufia na fufuʼi ngwae ana ai etaeta.”

24 ʼUnaʼeri nia ka dao naʼa ana madamo fuana kini neʼeri fuana faʼafutalana ngela, goʼo nia ka faʼafuta ro ngela ngwane nia ki neʼe kera ro ʼiʼiu ki. 25-26 Na faʼinaʼonaʼo nonina meo ma ka rangoʼa taʼifau diʼia ifi kira saungaʼinia ʼani ʼuʼuila nanigot, ʼunaʼeri kira ka saea ʼania sa Esau.† Ana kaidaʼi kera futa, na ngela ʼi buri dau ngasi maʼi ana ʼaena ngela ʼi naʼo, ʼunaʼeri kera ka saea ʼani sa Jakob.‡ Ana kaidaʼi neʼeri sa Aesak nia tua naʼa sulia ono akwala faʼi ngali ki.

Sa Esau faʼi danga ʼania gwaʼi ngwaluda nia

* **25:11** lisia Genesis 16:14 † **25:25-26** Ana alaʼanga ʼi Hebru, ‘Esau’ fadalana neʼe ‘Ifula’. ‡ **25:25-26** Ana alaʼanga ʼi Hebru, ‘Jakob’ fadalana neʼe ‘Nia daua ʼaena’ ma ‘nia sokea/deceives’.

27 Kaidaˈi ro ngela ngwane neˈe ki doe maˈi, sa Esau sai liu ana luluˈa ˈuana
ru kwasi ˈaeˈaela ki, ma nia noaˈa kasi
oga tuaˈa ˈi fanoa, nia oga lala tuaˈa
saena masuˈua. Bore ma sa Jakob nia
ngwae nene goˈo ˈana, ma kaidaˈi ˈoro
nia oga liua lala tuaˈa ˈi fanoa. 28 Ana
kaidaˈi ˈoro sa Aesak nia kwaima ana sa
Esau, osiˈana nia oga liua ˈanilana fasina
ru kwasi ˈaeˈaela ki, bore ma ˈi Rebeka
kwaima lala ana sa Jakob.
29 Ana taˈi asoa, kaidaˈi sa Esau leka
lulua ru kwasi ˈaeˈaela ki, sa Jakob nia tua
goˈo ˈana ˈi luma, ka saungaˈi fanga goˈo
ana ˈania faˈi bin meo ki. Kaidaˈi sa Esau
nia oli maˈi nia ka fiolo liu naˈa, 30 ma nia
ka fata ˈuri ana sa Jakob, “Se, nau ku fiolo
liu naˈa kwa! ˈOke ngalia maˈi ˈaliˈali na
sufusufu meo neˈana.” Nia neˈe ngwae ki
kira ka saea ˈani sa Idom.§
31 Bore ma sa Jakob ka fata ˈuri, “Si
diˈia ˈoko fata alangaˈi ma ˈoko saea
ˈoke kwate taˈifau naˈa ngwaludu ˈa ˈoe
ki sulia ˈaeˈo na faˈinaˈonaˈo fuaku, diˈia
ˈunaˈeri nia leˈa nai baˈa kwate ti fanga
fuamu.”
32 Goˈo sa Esau ka fata ˈuri, “Leˈa, nia
leˈa goˈo ˈana. Karangi nau ku maelia
naˈa fioloˈanga neˈe. Diˈia nau ku mae,
ru neˈe ki kasi ˈafi nau goˈo ne.”
33 Bore ma sa Jakob fata ˈuri, “Leˈa
goˈo ˈana, bore ma etaeta ˈoke sasia ta
taˈi fata alangaˈinga ngasingasiˈa neˈe
gwaˈi ngwaluda neˈe ˈoko toˈo naˈa ana
niniˈari, nauˈa naˈa neˈe nai ngalia laˈu.”
Sui sa Esau ka sasia taˈi fata
alangaˈinga ngasingasiˈa fuana sa Jakob
ma nia ka fata ˈuri, “Sa Jakob naˈa
neˈe ke baˈa toˈo ana ru ki taˈifau neˈe
faˈinaˈonaˈo goˈo neˈe ka toˈo ani faˈasia
maˈa nia.”
34 Goˈo sa Jakob ka ngalia naˈa maˈi
fanga ki faˈinia beret ma ka kwate fuana
sa Esau. Ru neˈeri faˈataˈi leˈa naˈa ana
neˈe sa Esau noaˈa ˈiri manata kulukul-
ufaˈa goˈo ana na gwaˈi ngwaluda sulia
nia na faˈinaˈonaˈo.

26

God dau ana alangaˈinga ba nia faˈinia sa Abraham ma sa Aesak logo

1 Ana kaidaˈi sa Aesak tua ˈi Bere Lahai
Roe, taˈi fioloˈa doe liu ka dao fafida, ka
diˈia logo kaidaˈi ana ˈafitaˈi ˈanga ba dao
fafida ˈi naˈo ana kaidaˈi sa Abraham tua
ana. Sui sa Aesak ka leka ˈuana ˈi Gerara
taˈi kula ana kula ngwaˈi toˈa ˈi Filistia
ki. Nia leka ka tua faˈinia tatalafaˈa
sa Abimelek, nia neˈe tatalafaˈa kira.
2 Kaidaˈi neˈeri Iawe ka dao maˈi siana
sa Aesak ka fata ˈuri fuana, “ˈOe kosi koso
toli ko tua ˈi Ejipt. ˈOke baˈa leka tua ana
kula neˈe nai baˈa saea fuamu. 3 ˈOke tua
basi ˈamu ˈuri ana kula neˈe. Nai baˈa
tua faiˈiniˈo, ma nai baˈa faˈaleˈa ˈoe.
Ma nai baˈa kwatea ano neˈe ki fuamu,
ma ngela neˈe ke baˈa futa maˈi ana
kwalafaˈa ˈoe ki logo. Nai dau nama ˈaku
ana alangaˈinga ba nau ku sasia faˈinia
maˈa ˈoe sa Abraham. 4 Na ngwaˈi ngela
neˈe kike baˈa futa maˈi ana kwalafaˈa
ˈoe kike baˈa ˈoro liu, diˈia na bulubulu
na salo. Nai baˈa kwate ano neˈe fuada.
Nai baˈa faˈaleˈa kwalafa ki taˈifau ana
magalia sulia kwalafa ˈoe. 5 Nau ku dau
ana alangaˈinga nau, osiˈana ˈi naˈo sa
Abraham kwairoˈoi aku, ma ka leka sulia
na taki nau ki, ma fatalaku.” 6 ˈUnaˈeri
sa Aesak ka leka naˈa nia ka tua naˈa ˈi
Gerara.
7 Kaidaˈi ngwae ana fanoa neˈeri ki kira
lisia ˈi Rebeka kira ka saefilo ˈuri ana sa
Aesak, “Faˈuta? ˈUri ma kini neˈe ˈafe
ˈoe niniˈa?” Ma nia ka fata ˈuri fuada,
“Noaˈa, nia na ngwaingwaena nau.” Nia
sofongaˈi ˈunaˈeri ana sulia kini neˈe
lisilana leˈa liu mala, ma nia ka maˈu,
ˈasu ˈubani ngwaˈi toˈa ana fanoa neˈeri
kira ka saungia, ma ka ngalia ˈafe nia.
8 Sa Aesak faˈinia ˈafe nia, kera taˈi tua
ka tau tiˈitiˈi ana fanoa neˈeri. Ana taˈi
faˈi asoa sa Abimelek na tatalafaˈa nia
tua ˈana ˈi luma nia, nia ka kelefai sulia
ˈolofolo, nia ka lisia sa Aesak nia lolofafia
ˈafe nia. 9 Sui nia ka ri ˈuana sa Aesak
ka leka maˈi siana, nia ka fata ˈuri fuana,
“Se, faˈuta neˈe ˈoko saea fasi ˈafe neˈe na
ngwaingwaena ˈoe kwa? Na ˈafe ˈoe goˈo
niniˈa.”
Sui sa Aesak ka fata ˈuri, “Nau ku fiˈa
kira kata saungi nau ma kika ngalia ˈafe
nau.”
10 Sui sa Abimelek ka fata ˈuri, “Faˈuta
neˈe ˈoko sasia ru neˈe aimili kwa? Lisia

§ **25:30** Ana alaˈanga ˈi Hebru, ‘Idom’ fadalana neˈe ‘Meo’.

basi! Nia talangwaraʼu goʼo ʼana fuana ta taʼi ngwae ana ngwae nau ki neʼe ke leka teo faʼinia ʼafe ʼoe. Ma diʼia nia ʼunaʼeri nia ke baʼa taʼa fuaimili, bore ma roraʼa ʼoe naʼa." 11 Ma nia ka fata ngasingasiʼa fuana ngwae ki ka ʼuri, "Diʼia ta ngwae nia sasi ta ru ka taʼa ana ngwae neʼe nama ana ʼafe nia, nia ke baʼa mae."

Sa Aesak faʼinia ngwae ana ʼi Filistia kira fuʼa faʼinia kafo

12 Ana faʼi ngali neʼeri nama neʼe sa Aesak oʼolia na oʼola nia ana kula neʼeri. Iawe nia faʼaleʼa sa Aesak. Fuana ta taʼi magana witi neʼe nia fasiʼi ki, nia loia maʼi 100 magana witi. 13 Na raoʼa nia ki ka leka leʼa liu, ma nia taʼi ngwae toʼoru liu. 14 Ma duʼungana neʼe nia toʼo ana sipsip ʼoro ki, ma buluka ʼoro ki, ma ngwae ni rao ʼoro ki, ʼunaʼeri ngwaʼi toʼa ʼi Filistia kira ka oga guʼuguʼu liu fuana. 15 ʼI naʼo kaidaʼi maʼa nia mauri ʼua na ngwae rao maʼa nia ki kira ʼilia na kilu kafo ki kwailiu ana kula neʼeri, bore ma ngwae ʼi Filistia ki kira oga guʼuguʼu liu, kira ka leka kika ʼili fafia kilu kafo neʼeri ki laʼu.

16 ʼUnaʼeri sa Abimelek na tatalafaʼ ka fata ʼuri ana sa Aesak, "ʼAeʼo niniʼa na ngwae ngasingasiʼa liu mala ma ʼoko liufi kaimili taʼifau naʼa. ʼOke leka faʼasia kula neʼe naʼa."

17 Sui sa Aesak ka faʼasia kula neʼeri, nia ka leka sasia na fanoa nia ana oteotea ʼi Gerara. 18 Aia, na kilu kafo neʼe teo ʼi neʼeri ki, maʼa nia sa Abraham neʼe ʼiliʼi, bore ma ʼi buri ʼana neʼe nia mae naʼa, na ngwaʼi toʼa ʼi Filistia ki kira ka ʼili fafiʼi laʼu. ʼI neʼeri sa Aesak ka oli ma ka ʼilida laʼu, ma nia ka saea nama ʼani sata ʼi ru neʼe maʼa nia eta saeda ʼaniʼi.

19 Kaidaʼi neʼeri na ngwae rao sa Aesak ki kira ka ʼilia ta taʼi kilu kafo saena ote neʼeri ma kira dao toʼona kafo leʼa. 20 Bore ma ngwaʼi toʼa neʼe kira folo ʼusia sipsip kira kiʼi Gerara kira ka olisuʼusuʼu faʼinia kilu kafo neʼeri ki, ma kira ka fata ʼuri fuana ngwae rao sa Aesak ki, "Kafo neʼe ru kami niniʼa." Goʼo sa Aesak ka faʼasata kilu kafo neʼeri ʼani ʼi Esek neʼe fada ʼani "Olisuʼusuʼu." 21 Kaidaʼi ngwae nia ki kira ʼilia laʼu ta kilu kafo, kira ka olisuʼusuʼu logo faʼinia. Nia ka saea logo kilu kafo neʼeri ʼani Sitna nama Fuʼanga. 22 Sui laʼu, nia ka ʼidua fanoa nia ka ʼidu tiʼitiʼi laʼu faʼasia kula neʼeri, ma ngwae ni rao nia ki kira ka ʼilia laʼu ti kilu kafo. Ma ana kaidaʼi neʼeri kira ka ʼiri olisuʼusuʼu naʼa. Sui ma ka saea kilu kafo neʼeri ʼani Rehobot neʼe fada ʼani "Kula Abitako." Ma nia ka fata ʼuri, "Kaidaʼi neʼe Iawe kwatea naʼa kula doe neʼe fuakulu. Taʼena raoʼa kulu ki ke baʼa leka leʼa."

23 Buri ʼana neʼe sa Aesak nia faʼasia laʼu kula neʼeri, nia ka leka tua ana kula kira saea ʼani Bereseba. 24 Ana kaidaʼi nia dao ʼi neʼeri, Iawe ka dao maʼi siana saena rodo ka fata ʼuri fuana, "Nauʼa God ana maʼa ʼoe sa Abraham. ʼOe kosi maʼu, osiʼana nau ku tua faʼiniʼo. Nau ku sasia taʼi fata alangaʼinga faʼinia sa Abraham neʼe kwairoʼoi aku. Ma osiʼana fata alangaʼi neʼeri, nai baʼa faʼaleʼa ʼoe, ma nau ku kwatea kwalafa ʼoe kike ʼoro liu." 25 Ma ana kula neʼe nia ʼuia taʼi sulufaua fuana Iawe ma nia foʼosia ʼani satana Iawe. Ma nia ka sasia naʼa fanoa nia ana kula neʼeri, ma ngwae ni rao nia ki kira ka ʼilia laʼu ta kilu kafo fuada.

Na tatalafaʼa sa Abimelek sasia alangaʼinga faʼinia sa Aesak

26 Aia na tatalafaʼa sa Abimelek faʼinia sa Ahusat, na ngwae faʼamanata nia, ma sa Fikol, na faʼinaʼonaʼo ana fuani ʼoro nia, kira faʼasia ʼi Gerara kira leka fuana lisilana sa Aesak. 27 ʼUnaʼeri sa Aesak ka saefilo ʼuri ada, "Faʼuta neʼe kamu ka leka maʼi fuana lisilaku re! Kaidaʼi ba sui, kaumulu ka ʼiri oga nau, ma kaumulu ka lali nau faʼasia kula kamu."

28 Goʼo kira ka fata ʼuri, "Niniʼari kaimili saiana neʼe Iawe nia tua faʼiniʼo. Ma kaimili ka manata ʼuri, nia leʼa fuamili kaimili ka sasia ta fata alangaʼinga ngasingasiʼa faʼiniʼo neʼe noaʼa kulu kasi fuʼalikulu. Kaimili oga ʼoke fata alangaʼi ʼuri: 29 Noaʼa ʼoe kosi faʼali kaimili, diʼia ʼi naʼo ba kaimili ʼiri faʼaliʼo goʼo. ʼI naʼo ba kaimili leʼa fuamu. Ma kaidaʼi ʼoko faʼasi kaimili, noaʼa kami kasi faʼaliʼo goʼo. Ma ana kaidaʼi neʼe nia madako neʼe Iawe nia faʼaleʼa ʼoe."

30 Sui sa Aesak ka saungaʼinia taʼi fafangaʼa fuana kira ka fanga fiku faʼinia. 31 ʼOfodangi laʼa bilabila ʼua ana asoa ʼi buri, niaʼa faʼinia tatalafaʼa neʼeri, kera ka sasia naʼa alangaʼinga ngasingasiʼa ʼi

maana God neˈe noaˈa kera kasi sasia ta mae. Sui sa Aesak ka saea alaˈanga ˈani olioliˈa ana tatalafaˈa neˈeri faˈinia ngwae nia ki, ma kira ka oli ˈi fanoa kira, ma kira taˈifau kira ka maˈe ngwane leˈa laˈu.

32 Ma ana asoa neˈe nama na ngwae rao sa Aesak ki kira ˈilia taˈi kilu kafo, ma kira ka leka maˈi, kira ka faˈarongoa ˈani kilu kafo neˈeri, ma kira ka fata ˈuri, “Kaimili dao naˈa toˈona kafo ana kula neˈe.” 33 ˈUnaˈeri nia ka saea kilu kafo neˈeri ˈani Seba neˈe fada ˈani “Alangaˈinga Ngasingasiˈa.” Nia neˈe buri ˈana kira ka saea fanoa neˈe tua karangia kilu kafo neˈe ˈani ˈi Bereseba, neˈe fada ˈani “ˈI kilu kafo ana alangaˈinga ngasingasiˈa.”

Sa Esau kore kini kwaita ki

34 Kaidaˈi sa Esau dao naˈa ana fai akwala faˈi ngali, nia ka korea ro ˈafe kwaita ki neˈe futa ana kwalafa sa Het. Nia ngalia ˈi Judit na kini sa Beeri ma ˈi Basemat na kini sa Elon. 35 Ru neˈe kwatea sa Aesak ma ˈi Rebeka kera ka taˈi noni taˈa ma kera ka liadila liu.

27

Sa Aesak faˈaleˈa sa Jakob

1 Ana kaidaˈi neˈe sa Aesak nia ngwaro liu naˈa, ma na maana bore ka rodo, nia kasi lia naˈa. Taˈi asoa nia ri maˈi ˈuana na faˈinaˈonaˈo nia sa Esau ka leka maˈi siana, ma nia ka fata ˈuri fuana, “Ngela nau ˈae.”

Ma sa Esau ka fata ˈuri, “ˈIu maˈasi.”

2 Goˈo maˈa nia ka fata ˈuri, “ˈOko lisia naˈa niniˈa nau ku ngwaro naˈa, ma nau ku sai ana nia kasi tau goˈo nau ku mae naˈa. 3 Nia leˈa fuamu ˈoke ngali na basi ma maˈe sima ˈoe, ˈoko leka lulua maˈi ta ru ˈaeˈaela fasi ˈuri ˈoke doˈofia maˈi fasina nai ˈania. 4 ˈOke doˈofia diˈia neˈe nau ku oga, neˈe nia rakufa mala sui ˈoko ngalia maˈi fuaku. ˈI buri ˈana neˈe nau ku ˈania ka sui, nai baˈa faˈaleˈa ˈoe ˈi naˈo mala nau ku fiˈi mae.”

5 ˈUnaˈeri kaidaˈi sa Aesak nia fata fuana sa Esau, na ˈafe nia ˈi Rebeka ka fafarongoa alaˈanga neˈeri. Kaidaˈi sa Esau leka kwau ka lulu sibolo, 6 ˈi Rebeka ka fata ˈuri fuana sa Jakob na ruana ngela adaroˈo, “Rongo basi! Kaidaˈi neˈe goˈo neˈe nau ku rongoa maˈa ˈoe saea fuana ngwae futa ˈoe 7 ka fata ˈuri, ‘ˈOke leka lulua maˈi ta sibolo ko doˈofia maˈi fuaku. ˈI buri ˈana neˈe nau ku ˈania ka sui nai baˈa faˈaleˈa ˈoe ˈi maana Iawe mala nau ku fiˈi mae. 8 Ngela nau ˈae, ˈoke rongo leˈa fuana alaˈalaku, ma ˈoko sasi diˈia neˈe nau ku saea fuamu. 9 ˈOke leka ana kula loˈoko na nanigot kulu ki tua ana, ma ˈoko efoa ta ro nanigot tiˈitiˈi neˈe figula leˈa, ma ˈoko ngalia maˈi fasi ˈiri nai doˈofia fasina ka leˈa mala diˈia neˈe maˈa ˈoe oga liua. 10 Sui ˈoko leka kwatea fuana maˈa ˈoe fasi ˈiri nia ke faˈaleˈa ˈoe mala nia ka fiˈi mae.’ ”

11 Bore ma sa Jakob ka fata ˈuri, “Teˈasi kwa! ˈOko saiana sa Esau na nonina rangoˈa taˈifau, bore ma nau ku ˈiri toˈo ana. 12 Si diˈia maˈa nau nia sama toˈo aku, nia ke baˈa sai goˈo aku neˈe nau ku soke. ˈUnaˈeri noaˈa nia kasi faˈaleˈa nau, bore ma nia ke baˈa kwatea ru taˈa ki ke dao toˈoku.”

13 Goˈo teˈa nia ka fata ˈuri fuana, “Ngela nau ˈae, diˈia nia sasia ru taˈa ki ka dao toˈomu, alaˈania ru taˈa neˈeri ke leka maˈi fuaku talaku. ˈOke sasia lala ru nau ku saea fuamu. ˈOke leka ngalia maˈi ta ro nanigot.”

14 ˈUnaˈeri sa Jakob ka leka saungia ro nanigot neˈeri ki naˈa, nia ka ngalida maˈi ka kwatea fuana teˈa nia, goˈo teˈa nia ka doˈofia ka diˈia neˈe maˈa nia oga. 15 Sui teˈa nia ka ngalia toro leˈa sa Esau ki neˈe teo ˈi luma, ka ngaliˈi maˈi sa Jakob ka ruˈufiˈi. 16 Sui nia ka ngalia ˈuˈuila nanigot neˈeri ka alua ˈi limana ma ˈi luana logo kula noaˈa ta ifu ana. 17 Sui, nia ka ngalia fasina nanigot ma na afu beret nia fiˈi doˈofiˈi goˈo, ka kwateˈe kwau fuana sa Jakob. 18 Sui sa Jakob ka ngaliˈi kwau fuana maˈa nia ma ka fata ˈuri, “Maˈasi kwa!”

Goˈo maˈa nia ka fata ˈuri, “ˈIu, ˈaeˈo sa tai niniˈa?”

19 Goˈo sa Jakob ka fata ˈuri, “Nauˈa sa Esau, na ngela ˈi naˈo ˈoe. Nau ku sasia ka sui naˈa tae ba ˈoko saea fuaku. Nia naˈa ne na sibolo ki nau ku ngalia maˈi. Nau ku amasiˈo ˈoke gwauru ko ˈania, fasi ˈiri ˈoke faˈaleˈa nau.”

20 Kaidaˈi neˈeri maˈa nia alaˈa ˈuri, “Ngela nau ˈae, ˈoko ˈaliˈali liu! ˈOko

dao goˈo faˈuta toˈona ru ˈaeˈaela neˈe niniˈa?”
Ma nia ka fata ˈuri, “Iawe na God ˈoe, niniˈa ˈafi nau fuana daoˈa toˈona.”
21 Sui maˈa nia ka fata ˈuri, “Ngela nau ˈae, ˈaeˈo sa Esau mamana naˈa niniˈa? ˈOke leka karangi maˈi ˈiri nai sama toˈomu.”
22 Goˈo sa Jakob ka leka karangia maˈa nia, ma nia ka sama toˈona ma ka fata ˈuri, “Nau ku rongoa lingamu diˈia lingana sa Jakob, bore ma limamu neˈe limana sa Esau naˈa.” 23 Nia noaˈa kasi sai goˈo ana ngwae neˈe sa Jakob, duˈungana ifu neˈe ki ana nanigot neˈe teo kwailiu ˈi limana nia diˈia nama limana sa Esau. Kaidaˈi nia salisali fuana faˈaleˈalana, 24 nia saefiloa taˈi ru laˈu ka ˈuri, “ˈAeˈo sa Esau mamana naˈa niniˈa?”
Ma sa Jakob ka olisi ˈuri ana, “ˈIu maˈasi. Nauˈa naˈa niniˈa.”
25 Kaidaˈi neˈeri maˈa nia ka fata ˈuri, “Ngela nau ˈae, ˈoko ngalia maˈi na sibolo neˈana nai ˈania. Ma buri ˈana, kaidaˈi nau ku fanga ka sui, nau kui baˈa faˈaleˈaˈo.”
Sa Jakob ka ngalia maˈi fanga fuana maˈa nia. Ma ˈi buri nia ka ngalia logo maˈi ta waen ma maˈa nia ˈania. 26 Sui, sa Aesak ka fata ˈuri fuana, “Ngela nau ˈae, leka maˈi fuana nonoˈilana nauˈa.”
27 Ma kaidaˈi nia leka maˈi fuana nonoˈilana maˈa nia, maˈa nia ka moko saiana toro nia, sui nia ka faˈaleˈa naˈa. Nia fata ˈuri, “Ngela nau ˈae, na mokolana toro ˈoe nia leˈa liu ka diˈia mokolana ta oˈola neˈe Iawe nia faˈaleˈa. 28 Alaˈania God ka kwatea uta ˈoro fuana faˈaisila lana ano, fasi ˈiri ano ka leˈa ma ka kwatea fanga ˈoro leˈa. Alaˈania nia ka kwatea fuamu fuaˈi ai leˈa ki ana ˈai grep fuana waen ˈoro. 29 Alaˈania fuuˈi ngwae ˈoro ki kira ke rao fuamu ma kike roˈosuliˈo. ˈOke gwaungaˈi fafia ngwaefuta ˈoe ki ma kike roˈosuliˈo. God ke baˈa sasia ru leˈa ki fuana na ngwae neˈe kira sasia ru leˈa ki fuamu. Bore ma nia ke baˈa kwaˈikwaˈi silolo na ngwae neˈe kira faˈali ˈoe.”
30 Ana kaidaˈi sa Aesak faˈaleˈa sa Jakob ka sui goˈo, sa Jakob ka tataˈe, ka leka naˈa ˈana ˈi maa. Bore ma tona goˈo faˈinaˈonaˈo sa Esau ba leka kwaˈi sibolo maˈi, nia oli naˈa maˈi luma. 31 Nia ka duˈafia fanga neˈeri ki diˈia neˈe ˈani toˈonilana rakufa liu, sui nia ka ngalia maˈi fuana maˈa nia, goˈo nia ka fata ˈuri, “Maˈasi kwa, nia naˈa ne na sibolo nau ku ngaliˈi maˈi ki. Nau ku amasiˈo ˈoke gwauru ko fanga naˈa, fasi ˈiri ˈoke faˈaleˈa nau.”
32 Bore ma maˈa nia ka lidi ˈuri ana, “Ai, ˈaeˈo sa tai niniˈa?”
Ma nia ka fata ˈuri, “Nauˈa sa Esau niniˈa ngela ˈi naˈo ˈoe.”
33 ˈUnaˈeri maˈa nia ka tona ka lebelebe liu naˈa, ma ka fata ˈuri, “Bore ma sa tai mo neˈe saungia ru ˈaeˈaela ka duˈafia ka sui niniˈa ka ngalia naˈa maˈi fuaku? Nau ku fanga ka fiˈi sui goˈo ne, kaidaˈi ˈoko ˈiri ruˈu maˈi ˈua. Ma nau ku faˈaleˈa niaˈa, ma na faˈaleˈanga neˈeri ru nia firi naˈa.”
34 Kaidaˈi sa Esau rongoa alaˈanga neˈeri, nia ka kwaimanatai liu naˈa, ma nia ka angi ka oˈomae liu naˈa, ma nia ka fata ˈuri, “Maˈasi ˈae, ˈOke faˈaleˈa nau logo maˈi.”
35 Bore ma maˈa nia ka fata ˈuri, “Na ngwaefuta ˈoe leka maˈi ka ˈoso leˈa goˈo aku. Ma nia ka ngali na faˈaleˈanga ba ˈoe.”
36 Sui sa Esau ka fata ˈuri, “Nia ne ruana faˈi kaidaˈi naˈa neˈe nia aurafu nau, ma ka bili nau ana. ˈUnaˈeri neˈe nia ka sata ana sa Jakob. Etaeta nia ngalia ka sui naˈa gwaˈi ngwaluda nau, sulia nau na faˈinaˈonaˈo. Ma niniˈari nia ka ngali taˈifau laˈu ana faˈaleˈanga nau. Faˈuta? ˈUri ma ta faˈaleˈanga noaˈa ˈiri teo naˈa ˈiri ˈoke kwatea fuaku?”
37 ˈUnaˈeri maˈa nia ka fata ˈuri, “Nau ku kwatea sasimu ka ˈaˈana fuamu, ma fuuˈi ngwae ˈoe faˈinia ngelamu neˈe ke baˈa futa maˈi buri, kira ke baˈa rao fuana. Ma nau ku kwate fanga ma waen fuana. Ngela nau ˈae, noaˈa ta ru ˈiri ore naˈa neˈe nai baˈa kwatea fuamu.”
38 Bore ma sa Esau ka ˈingoa laˈu maˈa nia ka saefilo ˈuri, “Maˈasi, faˈuta, ˈuri ma ˈoko toˈo goˈo ana taˈi faˈaleˈanga baniˈa? Nau ku amasiˈo ˈoke faˈaleˈa nau logo?” Ma nia ka angi koko ka doe liu.
39 Maˈa nia ka fata ˈuri, “Ngela nau ˈae, fanoa ˈoe ke baˈa tua tau faˈasia na ano leˈa, ma ka tau logo faˈasia kula uta ka toˈo ana. 40 ˈOke baˈa fuˈa ˈani sele

ni ofoˈa ˈoe ˈiri ˈoke mauria. Ma ˈoke baˈa rao naˈa fuana sasimu. Bore ma kaidaˈi ˈoko uu ngasingasiˈa ˈusia, ˈoke baˈa aloge goˈo ˈamu faˈasia, ma ˈoko faˈasia goˈo ˈamu.”

41 Buri ˈana sa Esau noaˈa liu kasi oga naˈa sa Jakob, osiˈana maˈa kera nia kwate taˈifau naˈa na faˈaleˈanga fuana sa Jakob. ˈUnaˈeri nia ka manata ˈuri, “Nia noaˈa ka tau, maˈa nau ke mae, ma kaimili ke baˈa kwaimanatai ma mika angi ˈuana. Sui mala, nai baˈa saungia ngwaefuta nau ka mae.”

42 Kaidaˈi teˈa kera rongoa neˈe sa Esau naia ke saungia sa Jakob, nia ka ri maˈi ˈuana sa Jakob ka leka maˈi siana, ma nia ka fata ˈuri fuana, “Ngela nau ˈae, fafarongo basi. Na ngwaefuta ˈoe nia naia saungilamu. 43-44 ˈOke sasi sulia tae neˈe nau ku saea fuamu. ˈOke tafi ˈuana ˈi Haran. Ma ˈoke tua faˈinia ngwaefuta nau sa Laban, leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe manatana ngwaefuta ˈoe ka aroaro ma saetaˈangaˈa nia ka koso, 45 ma ka takadalafa na ru niniˈa ˈoko sasia ana. Ana kaidaˈi neˈeri mala naˈi baˈa fiˈi asungaˈinia ta ngwae ni rao ka oli maˈi faˈiniˈo ˈi neˈe. Nia ˈiri leˈa fuana neˈe nai faˈasia ro ngela nau ki ana taˈi asoa neˈeri nama.”

Sa Aesak kwatea sa Jakob ka leka lisia sa Laban

46 Buri ˈana ˈi Rebeka ka fata ˈuri fuana sa Aesak, “Nau ku ˈaila liu naˈa ˈania ro kini niniˈa ana fuuˈi ngwae sa Het ki niniˈa sa Esau koreda. Si diˈia sa Jakob ke korea laˈu ta kini ana fuuˈi ngwae sa Het, sali nia leˈa fuaku nai mae goˈo aku.”

28

1-3 Aia, sa Aesak ka ri ˈuana sa Jakob ka leka maˈi ka lisia, ma nia ka alaˈa totongaˈi ˈuri fuana, “ˈOe kosi korea ta kini ˈi neˈe ˈi Kenan. ˈOke oli nama ˈuana ˈi Mesopotemia, na fanoa koˈo ˈoe sa Betuel. Sa Laban na ngwaefuta teˈa ˈoe, nia tua ana fanoa neˈeri. Nia leˈa fuamu diˈia ˈoke korea ta taˈi ngela kini ana.” Nia ka faˈaleˈa, ma ka ˈuri fuana, “AlaˈaniaGod neˈe toˈo ana ngasingasiˈanga ki taˈifau ka faˈaleˈa ˈoe, ma ka kwatea fuamu ngela ˈoro ki, ma na kwalafa ana ngwaˈi ngela neˈe kike baˈa futa maˈi amu ki, kike baˈa ˈoro liu. 4 AlaˈaniaGod ka kwatea fuamu faˈinia ngwae neˈe kike baˈa futa amu ki na leˈangaˈa nia kwatea fuana koˈo ˈoe sa Abraham. ˈI naˈo maˈi, God nia alangaˈi ke kwatea na ano nini fuana sa Abraham. Ana kaidaˈi neˈe, kulu tua diˈia ngwae kwaita ki ana ano neˈe. Bore ma ˈoke baˈa toˈo ana na ano neˈe diˈia ba God alangaˈi ka sui.”

5 Buri ˈana ka sui goˈo, sa Aesak ka alaˈania sa Jakob ka leka naˈa ana. Sui sa Jakob ka leka naˈa ˈuana ˈi Mesopotemia, fasi ˈiri nia ke leka tua faˈinia ngwai nia sa Laban. Sa Laban, na ngwaefuta ˈi Rebeka nia na teˈa sa Jakob ma sa Esau. MaˈaniasaBetuel, ma taˈi ngwae ˈi Mesopotemia nia tua ana abaˈi kula ˈi Aram.

Sa Esau kore kini kwaita laˈu

6 Sa Esau rongo ka sui naˈa neˈe sa Aesak kwatea ka sui naˈa ngwangwaneˈanga fuana sa Jakob, ma kwatea ka leka naˈa ˈi Mesopotemia ke lulua ta kini fuana korelana. Nia ka rongoa naˈa logo, kaidaˈi maˈa keraˈa nia faˈaleˈa sa Jakob, ma nia ka fata luia noaˈa nia kasi korea ta kini ˈi Kenan. 7 Ma nia ka rongoa logo neˈe ngwaefuta nia roˈo sulia tae neˈe maˈa nia faˈinia teˈa nia kera saea. 8 Aia sa Esau ka lia saiana naˈa neˈe maˈa kera noaˈa kasi oga neˈe ro ngela nia ki kera ke korea ta kini ˈi Kenan. 9 Sa Esau toˈo ana ro ˈafe ki ka sui naˈa, bore ma nia ka leka laˈu siana sa Ishmael ba maˈa nia sa Abraham, ma ka korea ta taˈi kini ana, ka alua laˈu uula ˈafe. Kini neˈeri satana ˈi Mahalat, ma nia na sasina ˈi Nebaeot na faˈinaˈonaˈo sa Ishmael.

God nia alangaˈi fuana sa Jakob

10 Sa Jakob nia faˈasia ˈi Bereseba, nia ka leka nama ˈi Haran, 11 kaidaˈi nia dao ana taˈi kula, na sina nia suu toli naˈa, ma nia ka tua ana kula neˈeri ka maliu. Nia ka teo ka maliu, ma ka bogwau ana taˈi gwaˈi fau. 12 ˈUnaˈeri sa Jakob ka maliu bole, nia lisia taˈi faˈi lalaefa nia uu, ma ˈaena neˈe ka uu ˈi ano, bore ma na isilana alaˈa ka teo ˈi langi. Ma nia ka lisia na ˈainsel ki kira koso maˈi ma kika raˈe alaˈa sulia faˈi lalaefa neˈeri. 13 Sui nia ka lisia Iawe nia uu maˈi gwauna faˈi lalaefa

neˈeri, ma ka ˈuri fuana, “Nauˈa naˈa neˈe Iawe, na God koˈo ˈoe sa Abraham ma maˈa ˈoe sa Aesak. Nai baˈa kwatea na ano niniˈa ˈoko maliu ana fuamu ma kwalafa ˈoe. 14 Kira ke baˈa ˈoro liu, ka diˈia gegeona ano. Ma na ano neˈe kira toˈo ana, nia ke baˈa doe liu laˈu ana bali ki taˈifau diˈia ˈi gwauna fanoa, ˈi fanelana sina, ma suulana sina. Ma na ngwae na fanoa matamata saena magalia kike ba saefilo nau fuana faˈaleˈalada, ka diˈia logo niniˈa nau ku faˈaleˈa ˈoe faˈinia ngwae neˈe kike baˈa futa maˈi ana kwalafa ˈoe. 15 Aia ˈoke manata nama toˈona neˈe nai baˈa tua faˈiniˈo ku lia suliˈo ana kula ki taˈifau neˈe ˈoko leka ana, ma nai baˈa olitaˈiniˈo logo maˈi ana kula neˈe laˈu. Noaˈa naisi baˈa danga ˈaniˈo, nai baˈa sasia ru ki taˈifau neˈe nau ku fata alangaˈi niˈi fuamu.”

16 Buri ˈana sa Jakob ka ada, ma ka ˈuri, “Mamana naˈa, kula neˈe Iawe tua ana, bore ma nau ku ˈiri sai nama ana.” 17 Sui nia ka maˈu, ma ka fata ˈuri, “Nau ku maˈu liu ˈania kula neˈe! Kula neˈe na luma God, ma na sinamaa ˈi langi mamana naˈa niniˈa.”

18 Ana ˈofodangi makalokaloˈa goˈo ˈua, sa Jakob ka tataˈe naˈa ka ngalia na gwaˈi fau ba nia bogwau ana, ma ka faˈa uua, ka sasia na ru fuana mamanata ˈanga toˈona ana kula neˈeri. Nia ka ngalia kala fiki ngwaingwai olif ma ka kisitaˈinia ˈi fafona ka faˈa abua fuana God. 19 Etaeta satana fanoa doe neˈe nia tua ana ˈi Lus, bore ma kaidaˈi neˈe nia saea naˈa ˈani Betel.* 20 Sui ˈi buri ˈana sa Jakob ka sasia taˈi fata alangaˈinga fuana Iawe ka ˈuri, “Si diˈia ˈoko tua faˈinau ma ˈoko inaˈu ana kwatelana fanga ma toro fuaku, 21 ma ˈoko ngali nau ko baˈa olitaˈi leˈa maˈi aku ana kula niniˈa maˈa nau laˈu, ˈirai ˈaeˈo na God nau. 22 Na fau neˈe nau ka kataˈinia fuana manata firi ˈanga toˈona ru neˈe, kula neˈe kami ke baˈa foˈosi ˈoe ana. Ma ru ki taˈifau neˈe ˈoke baˈa kwateˈe fuaku, nai daroˈia ˈani akwala balibali ru, ma nai baˈa kwate ta taˈi bali ana akwala balibali ru neˈeri fuamu.”

29

Sa Jakob leka ˈuana luma sa Laban

1 ˈI buri ˈana sa Jakob ka leka tau ana lekaˈa nia, ˈunaˈeri nia ka dao ana bali fanoa ˈaˈana ˈi fanelana sina. 2 Kaidaˈi nia lia kwau, nia ka lisia taˈi kilu kafo neˈe tua ana kula abitako. Ma na uulu amuˈi sipsip ki neˈe kira teo ˈada karangia, duˈungana ngwae folo ˈusia sipsip ki kira ke kwate firi ana kafo ana kilu kafo neˈeri fuada. Na maana kilu kafo neˈeri na taˈi fau doe nia bokota ˈua. 3 Kaidaˈi na amuˈi sipsip neˈeri ki kira ka fiku taˈifau ana kula neˈeri ngwae folo ˈusida ki. Kira ka gilosia kwau fau faˈasia ma kira ka kwatea kafo fuada. Ma ˈi buri ˈana kika ka gilo olitaˈinia fau ka bokota laˈu kilu kafo neˈeri.

4 Sa Jakob ka saefilo ˈuri ana ngwae neˈe kira folo ˈusia sipsip ki neˈe kira tua ana kula neˈeri, “Kwaima kina, kaumulu faˈasia ˈi faˈi?” Ma kira ka fata ˈuri, “Kaimili faˈasia ˈi Haran.” 5 Buri ˈana nia ka fata laˈu ˈuri, “Faˈuta, ˈuri ma kaumulu sai ana sa Laban, nia kala koˈo tiˈitiˈi sa Neho?” Ma kira ka olisi ˈuri ana, “ˈIu, kaimili saiana.” 6 Sui nia ka fata laˈu ˈuri, “Faˈuta, ˈuri ma nia tua ka leˈa goˈo ana?” Ma kira ka olisi ˈuri ana, “ˈIu, nia tua ka leˈa goˈo ana. ˈOke lia kwau na ngela kini loˈoko leka maˈi faˈinia sipsip ki satana ˈi Rachel.”

7 Goˈo nia ka fata ˈuri, “Kwaima nau kina, na sina nia ˈua ˈi langi ne. Kaidaˈi neˈe noaˈa ˈua fuana ngalilana maˈi sip-sip ki ana ta kula. Nia leˈa fuana muke kwatea na kafo fuada, sui kamu ka fiˈi baˈeda kira ka fiˈi fanga laˈu.” 8 Bore ma kiraˈa taˈifau kika fata ˈuri, “Noaˈa, kaimili ˈiri saiana sasia ˈira. Kaimili ke masia amuˈi sipsip ki taˈifau kike dao fiku maˈi, sui kaimili taˈifau fiˈi fiku gilosia na fau neˈe. Sui mala kami ka fiˈi kwate kafo fuada.”

9 Ana kaidaˈi sa Jakob alaˈa goˈo ˈana ˈua faˈinia ngwae neˈeri ki, sariˈi neˈeri ka leka maˈi faˈinia sipsip maˈa nia ki. Nia neˈe lia sulia sipsip neˈeri ki. 10 Ma kaidaˈi sa Jakob nia lisia na sariˈi neˈe ngwai nia, faˈinia sipsip neˈeri ki, nia tataˈe ka leka kwau ˈuana kilu kafo, ma ka gilosia kwau na fau doe neˈeri goˈo taka filia, ma ka kwatea kafo fuana sipsip neˈeri ki. 11 Buri ˈana nia ka leka nonoˈia

* **28:19** Ana alaˈanga ˈi Hebru, ‘Betel’ fadalana neˈe ‘Luma God’.

ꞌi Rachel, ma ana kaidaꞌi neꞌeri nia ka angi naꞌa, osiꞌana nia saeleꞌa liu mala. 12 Ma nia ka fata ꞌuri fuana, “Nauꞌaꞌa na ngela ꞌi Rebeka ne. Na maꞌa ꞌoe nia ngwai nau.” Sui ngela kini neꞌe ka lalili ka faꞌarongoa alaꞌanga neꞌe ꞌania maꞌa nia. 13 Ma kaidaꞌi maꞌa nia rongoa alaꞌanga niniꞌa ana ngwai nia, nia ka lalili maꞌi ma ka lolofafia, ma ka nonoꞌia, ma ka leka faꞌinia ꞌi luma nia. ꞌUnaꞌeri sa Jakob ka alaꞌa leꞌa fuana sulia ru ki taꞌifau neꞌe fuli. 14 Buri ꞌana ngwai nia ka fata ꞌuri fuana, “ꞌIu, nia mamana naꞌa! Koroꞌaꞌa taꞌi ꞌabu goꞌo ne!” Sa Jakob ka tua ana fanoa neꞌe sulia taꞌi madamo.

Sa Jakob korea ꞌi Lia ma ꞌi Rachel

15 Buri ꞌana sa Laban ka fata ꞌuri ana sa Jakob, “ꞌAeꞌo na ngwai nau, bore ma nia ꞌiri leꞌa neꞌe ꞌoke rao ꞌoꞌo goꞌo ꞌamu fuaku. Ta tae neꞌe ꞌoko oga nai baꞌa foliꞌo ꞌania?”

16 Ma ngwae neꞌe nia toꞌo ꞌana ro kini sariꞌi ki, Ai eta futa neꞌe satana ꞌi Lia, ma ruana sariꞌi ana neꞌe ꞌi Rachel. 17 ꞌI Lia maana leꞌa liu, bore ma ꞌi Rachel neꞌe maana ꞌoloꞌolo liu mala diꞌia bola ki. 18 ꞌUnaꞌeri ma sa Jakob nia kwaima liu ana ꞌi Rachel, ma nia ka fata ꞌuri fuana ngwai nia, “Nau ku saeleꞌa neꞌe nai rao sulia fiu faꞌi ngali ki fuamu, si diꞌia ꞌoko alaꞌania nai korea ruana sariꞌi amu.”

19 Sui sa Laban ka fata ꞌuri, “Nia leꞌa fuana neꞌe nai kwatea fuamu ka liufia ta ngwae laꞌu, ꞌunaꞌeri ꞌoke tua naꞌa ꞌamu ꞌuri faꞌi nau.” 20 Goꞌoꞌo sa Jakob ka inaꞌu naꞌa ana raoꞌa fuana ngwai nia sulia fiu faꞌi ngali ki, fasi ꞌiri nia ke korea ꞌi Rachel. Bore ma fiu faꞌi ngali neꞌeri ki diꞌia goꞌo ꞌana ta ro nama ta uulu asoa ana, osiꞌana nia kwaima liu ana sariꞌi neꞌeri. 21 Kaidaꞌiꞌi fiu faꞌi ngali neꞌeri ki sui, nia ka fata ꞌuri ana funga nia, “Na kaidaꞌi nau nia sui naꞌa, ala maꞌi ꞌani kini nau nai korea naꞌa.”

22 ꞌUnaꞌeri sa Jakob ka sasia taꞌi fafangaꞌa doe ana ara araꞌinga neꞌeri ka saea maꞌi ngwae ki. 23-24 Bore ma saena rodo neꞌeri, nia noaꞌa kasi ngalia ꞌi Rachel ka leka fuana sa Jakob, nia ngalia lala ꞌi Lia, na kini eta futa nia, ka leka kwatea fuana. Sui nia ka kwatea na kini rao ꞌoꞌo neꞌe kira saea ꞌania ꞌi Silpa ka leka faꞌinia fuana raoꞌa saena luma nia. ꞌUnaꞌeri sa Jakob ka teo naꞌa faꞌinia ꞌi Lia ana rodo neꞌeri. 25 Aia ꞌofodangi nia lia, bore ma nia ka tona liu naꞌa, osiꞌana ꞌi Lia lala neꞌe nia teo faꞌinia. Sui nia ka leka ka fata ꞌuri fuana sa Laban, “Faꞌutaꞌa neꞌe ꞌoko sasia ru neꞌe aku kwa! Nau ku laga liu naꞌa ana raoꞌa fuamu fasi ꞌiri nai ngalia ꞌi Rachel. Faꞌutaꞌa neꞌe ꞌoko ꞌoi aku ꞌuri?”

26 Bore ma funga nia ka fata ꞌuri, “Na falafala ana fanoa kami nia noaꞌa kasi ꞌunaꞌeri. Noaꞌaꞌa kami kasi alaꞌania neꞌe ngela kini ꞌi buri ka eta ꞌafe, ma ai ꞌi naꞌo ka ꞌafe ꞌi buri. 27 Alaꞌaniaꞌa ru fuana fafangaꞌa ana ara araꞌinga ꞌoe ki ke masia ana kini eta futa ka leka basi ꞌana sulia fiu asoa neꞌe ki, buri ꞌana ꞌoko fiꞌi alangaꞌi ko rao sulia ta fiu faꞌi ngali laꞌu. Kaidaꞌiꞌi fiu asoa neꞌe ki ka sui, kami ke baꞌa kwatea laꞌu ruana ai fuamu.” 28 ꞌI neꞌeri sa Jakob ka alafafia ke sasi ꞌunaꞌeri, ma kaidaꞌi fiu asoa ana fafangaꞌa neꞌeri nia sui naꞌa, na funga nia ka kwatea laꞌu ꞌi Rachel fuana. 29 Ma nia ka kwatea ta sariꞌi rao ꞌoꞌo fuana, neꞌe kira saea ꞌani ꞌi Bilha nia ka leka faꞌinia, fasi ka rao saena luma nia. 30 ꞌUnaꞌeri sa Jakob ka teo naꞌa faꞌinia ꞌi Rachel saena rodo neꞌeri, nia kwaima liu laꞌu ana ka liufia ꞌi Lia. Sui nia ka rao laꞌu sulia ta fiu faꞌi ngali fuana funga nia.

Kaela sa Jakob

31 Kaidaꞌiꞌi Iawe nia lisia neꞌe sa Jakob kwaima ana ꞌi Rachel ka liufia ꞌi Lia, nia ka kwatea ꞌi Lia ka ina, bore ma ꞌi Rachel noaꞌa kasi ina. 32 Noaꞌaꞌa kasi tau goꞌo ꞌi Lia ka ina naꞌa, ma ka faꞌafuta taꞌi ngela ngwane goꞌo nia ka fata ꞌuri, “Iawe nia lisia naꞌa ꞌatoꞌanga nau ki. Kaidaꞌiꞌi neꞌe naꞌa na araꞌi nau ka kwaima aku.” Ma nia ka saea ngela neꞌeri ꞌania sa Ruben.* 33 ꞌI buri ꞌana nia ka ina laꞌu, ma nia ka faꞌafuta laꞌu ta ngela ngwane ana, sui nia ka fata ꞌuri, “Iawe kwatea ngela neꞌe fuaku, sulia nia rongoa araꞌi nau kasi kwaima liu goꞌo aku.” Ma nia ka saea ngela neꞌeri ꞌania sa Simion.†

* **29:32** Ana alaꞌanga ꞌi Hebru, ‘Ruben’ fadalana neꞌe ‘Nia lisia ꞌatoꞌanga nau ki’. † **29:33** Ana alaꞌanga ꞌi Hebru, ‘Simion’ fadalana neꞌe ‘Nia rongoa’.

34 ʻUnaʻeri nia ka ina laʻu, ma ka faʻafuta laʻu ta ngela ngwane ana, nia ka fata ʻuri, “Ngela nini nau ke baʻa kwatea araʻi nau ke manata ngasingasiʻa aku, osiʻana nau ku alua naʻa uulu ngela ngwane ki fuana.” Ma nia ka saea ngela neʻeri ʻania sa Lifae.‡ 35 Ma ana taʻi kaidaʻi laʻu, nia ka ina ma ka faʻafuta laʻu ta ngela ngwane nia ka fata ʻuri, “Kaidaʻi neʻe nai baʻatafea ʻaku Iawe, ma nia ka faʻasata ʻania sa Juda.§ Buri ʻana ma noaʻa nia kasi ina naʻa.”

30

1 Kaidaʻi ʻi Rachel nia saiana nia noaʻa kasi ina naʻa nia siana nia kasi leʻa ana, ma nia talaʻae liana ka guʻuguʻu fuana sasina, ma nia ka fata ʻuri fuana sa Jakob, “ʻOke kwatea nama ta ngela fuaku si diʻia noaʻa, nia leʻa fuaku nai mae goʻo.” 2 ʻUnaʻeri sa Jakob ka talaʻae fuana saetaʻanga fuana, nia ka fata ʻuri fuana, “ʻUri ma ʻoko fia fasi nai sasia ru neʻe God saiana ka sasia? Niaʻa neʻe luiʻo faʻasia inaʻa.”

3 Goʻo ʻi Rachel ka fata ʻuri, “ʻIrai nia leʻa, na kini rao nau ʻi Bilha niniʻa tua goʻo ʻana. Nia leʻa fuana ʻoke leka maliu faʻinia, fasi ʻiri nia ke faʻafuta ta ngela fuaku. Falafala ʻunaʻeri naʻa neʻe nai baʻa toʻo ana ngela nau ki ana.” 4 Sui nia ka kwatea kwau kini rao neʻeri ka leka tua faʻinia sa Jakob, ma ka teo faʻinia. 5 Goʻo kini neʻeri ka ina naʻa, ma ka faʻafuta taʻi ngela ngwane ana sa Jakob. 6 Sui ʻi Rachel ka fata ʻuri, “God nia lisia maʻi na ʻatoʻanga niniʻa teo fafi nau, ma nia faʻataʻinia neʻe noaʻa laʻu roraʻa nau. Nia rongoa foʻolaku, ma nia ka kwatea ngela ngwane neʻe fuaku.” Ma nia ka saea ngela neʻeri ʻani sa Dan.* 7 Sui ʻi buri ʻana ʻi Bilha ka ina laʻu, ma ka faʻafuta ta ngela ngwane laʻu ana sa Jakob. 8 ʻI neʻeri ʻi Rachel ka fata ʻuri, “Nau ku fuʻa ngasingasiʻa ʻusia ai naʻoku, ma nau ku liufia naʻa.” Ma nia ka saea ngela neʻeri ʻani sa Naftali.†

9 Ana kaidaʻi ʻi Lia nia saiana neʻe noaʻa kasi ina naʻa, nia ka fatamana kini rao ʻoʻo nia ʻi Silpa ka leka maliu faʻinia sa Jakob logo. 10 Kaidaʻi ʻi Silpa ka faʻafuta taʻi ngela ngwane ana sa Jakob, 11 goʻo ʻi Lia ka fata ʻuri, “Ngwae neʻe nia ʻoilakiʻa fuaku!” Ma nia ka saea ngela neʻe ʻania sa Gad.‡ 12 Sui kini rao neʻe ka faʻafuta laʻu ta ngela ngwane ana sa Jakob, 13 Ma ʻi Lia ka fata ʻuri, “Nau ku saeleʻa liu naʻa. ʻAfe ki taʻifau kike baʻa sae nau ʻani ʻi Saeleʻa.” Ma nia ka saea ngela neʻe ʻania sa Asa.§

14 Kaidaʻi kira ka loia na witi ki saena oʻola ngela tiʻitiʻi neʻeri, sa Ruben ka leka ʻi oʻola, ma ka dao toʻona ti fuaʻi ru ana Mandrek, nia ka gweea ti faʻi ru ma ka ngalia maʻi ka kwatea fuana teʻa nia. ʻUnaʻeri ʻi Rachel ka saefilo ʻuri ana ʻi Lia, “Nau ku amasiʻo ʻoke kwatea maʻi ti fuaʻi ru fuaku ana Mandrek neʻe ngela ʻoe nena ngaliʻi maʻi.”

15 Bore ma ʻi Lia ka fata lala ʻuri, “ʻOko ngalia naʻa ʻamu na araʻi nau! Faʻuta laʻu neʻe ʻoko iliili ʻuana ngalilana laʻu na fufuna Mandrek neʻe ngela nau nia ngaliʻi maʻi fuaku? Taʻi noaʻa goʻo!” Bore ma ʻi Rachel ka fata ʻuri, “Diʻia ʻoko kwateʻa fuaʻi ru neʻana ki fuaku, nai baʻa alaʻani ʻoke teo faʻinia sa Jakob saena rodo neʻe maʻi.”

16 ʻUnaʻeri ana agi saʻulafi neʻe sa Jakob oli maʻi faʻasia ʻi oʻola ʻi Lia ka leka kwau ka saka fuana, ma ka fata ʻuri fuana, “Rodo taʻena ʻoke leka maʻi ko teo faʻinau sulia nau ku foliʻo naʻa ʻania fuaʻi ʻai ki ana Mandrek, neʻe ngela nau nia kwateʻe fuaku.” Ma ana rodo neʻeri, sa Jakob ka leka maliu faʻinia ʻi Lia.

17 Buri ʻana God ka rongoa foʻongaʻa ʻi Lia, sui nia ka ina laʻu ma ka faʻafuta limana ngela ngwane sa Jakob. 18 Sui nia ka fata ʻuri, “God nia kwate nau ana tae neʻe nau ku folia, osiʻana nau ku kwatea naʻa kini rao nau ku leka tua faʻinia araʻi nau.” Ma nia ka saea ngela neʻeri ʻania sa Isakar.* 19 Nia ka ina

‡ **29:34** Ana alaʻanga ʻi Hebru, ‘Lifae’ fadalana neʻe ‘Tua karangia’. § **29:35** Ana alaʻanga ʻi Hebru, ‘Juda’ fadalana neʻe ‘Baʻatafea’ * **30:6** Ana alaʻanga ʻi Hebru, ‘Dan’ fadalana neʻe ‘Nia faʻataʻinia neʻe noaʻa laʻu roraʻa nau’. † **30:8** Ana alaʻanga ʻi Hebru, ‘Naftali’ fadalana neʻe ‘Nau ku fuʻa ngasingasiʻa’. ‡ **30:11** Ana alaʻanga ʻi Hebru, ‘Gad’ fadalana neʻe ‘ʻOsi’. § **30:13** Ana alaʻanga ʻi Hebru, ‘Asa’ fadalana neʻe ‘Saeleʻa’. * **30:18** Ana alaʻanga ʻi Hebru, ‘Isakar’ fadalana neʻe ‘Kwaiara’.

laˈu ma ka alua onona ngela ngwane ana sa Jakob. 20 Sui nia ka fata ˈuri, “God nia kwatea taˈi kwateˈa ˈoˈo leˈa fuaku. Kaidaˈi neˈe araˈi nau ke baˈa manata lafu nau, duˈungana nau ku faˈafuta naˈa ono ngela ngwane ki fuana.” Ma nia ka saea ˈani sa Sebulun.† 21 Ma ˈi buri ˈana nia ka faˈafuta taˈi ngela kini nia ma nia ka saea ˈania ˈi Daena. 22 Buri ˈana God ka manata toˈona ˈi Rachel, ma ka rongoa foˈongaˈa nia, ma nia ka kwatea nia ka bolo faˈinia ka alu ngela laˈu. 23 Ma nia ka ina laˈu, ma ka alua taˈi ngela ngwane nia ma ka fata ˈuri, “God ngalia naˈa ekeˈa ba nau.” 24 Ma nia ka saea ˈania sa Josef‡ ma nia ka ˈuri, “Alaˈania Iawe ka kwatea laˈu ta ngela ngwane fuaku.”

God kwatea toˈoruˈa sa Jakob ka tatakolaˈa

25 Sui buri ˈana neˈe sa Josef nia futa, sa Jakob ka fata ˈuri fuana funga nia, “Nia leˈa fuana neˈe ˈoke alaˈani kaimili ke oli naˈa ˈi fanoa nau. 26 Nau ku rao ngasi liu fuana folilana ro ˈafe nini nau ki faˈinia ngwaˈi ngela nini nau ki. Nau ku amasi ˈoe ˈoke ala naˈa maˈi anidaroˈo saena limaku, faˈinia ngela nau ki fasi ˈiri kaimili ke leka naˈa. ˈOko sai leˈa naˈa ana raoˈa leˈa ˈoro nini nau ku sasiˈi fuamu.”

27 Bore ma funga nia ka fata ana, “Nau ku oga nai saea taˈi ru. Na maˈetoto nini nau ku lisiˈi ki, niˈi faˈataˈinia fuaku neˈe Iawe nia faˈaleˈa nau osiˈana ˈoko tua faˈinau. 28 Nia leˈa fuana ˈoke saea fuaku ta tae neˈe nai baˈa foliˈo ˈania, ˈiri neˈe nai foliˈo ˈani.”

29 Sui sa Jakob ka fata ˈuri, “ˈOko sai ana ka sui naˈa rao laga ulafuˈa nau ku sasiˈi fuamu ki, ma ˈoko logo ana neˈe ru ˈaeˈaela ˈoe ki kira ˈoro kaidaˈi nau ku lia sulida. 30 Kaidaˈi nau ku eta dao ana fanoa neˈe, ru ˈoe ki noaˈa kasi ˈoro goˈo, bore ma kaidaˈi neˈe kira ˈoro liu naˈa. Na raoˈa nau ku sasiˈi fuamu ki, Iawe faˈaleˈa ˈoe. Bore kaidaˈi neˈe naˈi sasia nama ti ru fuana ˈafilana ngela nau ki naˈa.”

31 Bore ma funga nia ka saefilo laˈu ˈuri ana, “Diˈia nia ˈuira, ta tae neˈe nai kwatea fuamu kwa?” Goˈo nia ka fata ˈuri, “Noaˈa nau kusi oga neˈe ˈoke foli nau ˈania ta mani. Nai baˈa saea kwau taˈi ru, si diˈia ˈoko alafafia ru neˈeri nai lia laˈu sulia ru ˈaeˈaela ˈoe ki. 32 ˈOke baˈa alaˈania nau nai leka lia ˈaku talaku ana ru ˈaeˈaela ˈoe ki taˈena. Na sipsip neˈe goa taˈifau ki faˈinia nanigot tiˈitiˈi neˈe kira ˈiri goa taˈifau ki, neˈe kira toˈo ana kala kwakwaoˈa tiˈitiˈi ki ˈi nonida, ai neˈeri ki neˈe nai baˈa ngalida fuaku. Ma nia naˈa neˈe folifoliˈa nau. 33 Ma nia ka talangwaraˈu goˈo ana fuamu fuana sasilana diˈia nau ku sasia ka saga nama ka noaˈa. Kaidaˈi ˈoko lisia neˈe nau ku toˈo ana nanigot neˈe goa taˈifau ki, ma ku toˈo ana sipsip neˈe ˈiri goa taˈifau ki, ˈirai kaumulu saiana muke saea neˈe nau ku bili.”

34 Sui funga nia ka fata ˈuri, “Nia leˈa goˈo ˈana kuke baˈa sasi diˈia neˈe ˈoko saea.” 35 Bore ma asoa neˈeri nama goˈo, sa Laban leka ka ngalia na nanigot nia ki neˈe noaˈa kira kasi goa taˈifau ki neˈe kala kwaoˈa tiˈitiˈi neˈe teo ˈi nonida ki, faˈinia sipsip ki neˈe kira goa taˈifau, ma nia ka aluda saena limana ngwaˈi ngela ngwane nia kira ka lia sulida. 36 Nia ka alaˈania ti ai saena limana sa Jakob, ma niaˈa faˈinia ngwaˈi ngela nia kira ka ngalia ru ˈaeˈaela nia ki kira ka leka faˈasia kula neˈe sa Jakob tua ana, ma kira ka ngasingasiˈa sulia uulu asoa ki, ma kira faˈinia ru ˈaeˈaela neˈeri ki kira ka tua tau faˈasia sa Jakob.

37-38 ˈUnaˈeri sa Jakob ka tufua rarana ˈai neˈe taˈetaˈeda marako ki. Ma nia ka ragia ti taˈetaˈe ˈai ana ˈai neˈeri ki fasi ˈiri ke alua kula kwao ana. Goˈo nia ka alua faˈi aˈo aˈo neˈeri ki ana kula nanigot ki leka maˈi fuana kwaˈu kafoˈa ana, kaidaˈi kira kwaˈu, kira ka bubungia faˈi aˈo aˈo neˈeri ki. Nia ka ngalia rarana ˈai neˈe kira saea ˈani Popla. Nia sasi ˈunaˈeri osiˈana kaidaˈi na nanigot kira leka maˈi fuana kwaˈunga ana kafo neˈeri, na nanigot ngwane ki ka raˈefida nanigot kini ki. 39 Ana kaidaˈi neˈe taˈi nanigot ngwane nia ka raˈefia ta nanigot kini, kira ka bubungia fai ˈai neˈeri ki, na bibi nanigot neˈe ke baˈa futa

† **30:20** Ana alaˈanga ˈi Hebru, ‘Sebulun’ fadalana neˈe ‘Manata lafu’. ‡ **30:24** Ana alaˈanga ˈi Hebru, ‘Josef’ fadalana neˈe ‘Alaˈania nia kwatea taˈi laˈu’.

ana nanigot kini neˈeri ka noaˈa kasi goa taˈifau, nia ka taˈi toˈo ana kwaoˈa ki ˈi nonina. 40 ˈUnaˈeri sa Jakob ka daroˈia ru ˈaeˈaela neˈeri ki, nia ka ngalia sipsip ki faˈasia nanigot ki, ma ka aluda sipsip ki kwau ana kula neˈe kira saiana kike lisia na sipsip funga nia ki neˈe kira goa ma kika goa bore ma kira taˈi kwakwaoˈa tiˈitiˈi ˈi nonida ki. Sui nia ka fikua ai nia ka tua fiku noaˈa kasi dola laˈu faˈinia ai funga nia ki, ma ka ˈunaˈeri neˈe nia ka sasi kika ˈoro laˈu. 41 Ma kaidaˈi nia lisia neˈe nanigot kini ngasingasiˈa ki kira oga nanigot ngwane ki, nia ka ngalia na faˈi ˈai neˈeri ki ka alua ana kula fuana kwaˈu kafoˈa. Sui kaidaˈi na nanigot ngwane ki kira ka raˈefida ma kira ka bubungia na faˈi ˈai neˈeri kira ka toˈo ana toto kwao ki ˈi nonida. 42 Bore ma kaidaˈi nia lisia na nanigot neˈe noaˈa kasi ngasingasiˈa kira leka maˈi, nia ka lafua faˈi ˈai neˈeri ki laˈu. Sui kasi tau goˈo na nanigot neˈe noaˈa kasi ngasingasiˈa ki, nia neˈe ai funga nia ki. Bore ma ai neˈe ngasingasiˈa taˈifau ki, ai nia ki. Ka ˈunaˈeri neˈe nia taˈi ngwae toˈoru liu. 43 Nia ka toˈo ana sipsip ˈoro, faˈinia nanigot ˈoro, ma ngwae rao ˈoˈo ˈoro, ma kini rao ˈoˈo ˈoro, ma kamel ˈoro, ma dongki ˈoro logo.

31

Sa Jakob tafi faˈasia funga nia sa Laban

1 Ana taˈi asoa sa Jakob rongoa neˈe lumaˈa nia ki kira alaˈa sulia. Kira ˈuri, “Lumaˈa kulu sa Jakob nia ngalia taˈifau naˈa ana ru maˈa kulu ki. Ma nia ka toˈo ru naˈa, ana ru neˈe maˈa kulu nia toˈo ani ki ˈi naˈo.” 2 ˈUnaˈeri sa Jakob ka lisia logo neˈe funga nia kasi kwaima leˈa naˈa ana diˈia ba nia sasia maˈi etaeta.

3 Buri ˈana Iawe ka fata ˈuri fuana, “ˈOke oli naˈa ˈuana tuaˈa neˈe koˈo ˈoe ma maˈa ˈoe ma fuuˈi ngwae ˈoe neˈe kira tua maˈi ana. Ma nai baˈa leka faˈiniˈo.”

4 Sui sa Jakob ka kwatea alaˈanga fuana ro ˈafe nia ki ˈi Rachel ma ˈi Lia, fasi ˈiri kera ke leka saka fuana ana kula abitakoˈa neˈe na ru ˈaeˈaela nia ki tua ana. 5 Nia ka fata ˈuri fuadaroˈo, “Nau ku lisia naˈa neˈe maˈa koroˈo noaˈa kasi kwaima leˈa naˈa faˈinau, diˈia ba nia sasasia maˈi etaeta. Bore ma God niniˈa maˈa nau, nia tua faˈi nau leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe. 6 Koroˈo saiana ka sui naˈa neˈe nau ku lagaˈi rao naˈa fuana sasilana raoˈa maˈa koroˈo ki. 7 Bore ma nia ka ˈidufaˈi aurafu nau logo ˈana. Kaidaˈi ˈoro sui naˈa nia rokisia na fo-lifoliˈa neˈe nia foli nau ˈani. Bore ma God noaˈa kasi alaˈania neˈe nia ka faˈali nau. 8 Kaidaˈi nia ˈuri, folifoliˈa ˈoe ˈoke baˈa ngalia na nanigot tiˈitiˈi neˈe ki nini kira goa, bore ma kira toˈo lala ana kala kwaoˈa ki ˈi nonida, sui na nanigot kini nia ki ka kalea na ngela ˈi ru ˈunaˈeri ki logo. Bore ma kaidaˈi nia ka ˈuri folifoliˈa ˈoe naˈa neˈe ˈoke baˈa ngalia kala nanigot neˈe kira goa, bore ma kira toˈo logo ana kala toto kwao ki ˈi nonida.” Ma na nanigot kini nia ki kira ka kalea logo ngela ˈi ru ˈunaˈeri ki diˈia neˈe nia saea. 9 ˈUnaˈeri neˈe God ka ngalia ru ˈaeˈaela neˈeri ki faˈasia limana maˈa koroˈo, ma ka aluˈi lala saena limaku.

10 Ana kaidaˈi nanigot kini ki oga nanigot ngwane ki ka raˈefida, nau ku lisia taˈi maliu boleˈa. Ana maliu boleˈa neˈeri nau ku lisia na nanigot ngwane ki neˈe kira raˈefia ae kini neˈeri ki, kira goa bore ma kira toˈo logo ana toto kwao ki ˈi nonida. Ti ai kira kwao tatala asiˈa ma ti ai ada ka toˈo ana toto kwao doe ki ana nonida, ma ti ai ada kira ka toˈo ana kala toto kwao ki ˈi nonida. 11 Sui ˈainsel God ka sae nau saena maliu boleˈa neˈeri, ma nia ka fata ˈuri, “Jakob.” Ma nau ku olisi ˈuri ana, “ˈIu.” 12 Sui nia ka fata ˈuri, “Lisia basi, na nanigot loˈoko raˈefia na nanigot kini goa loˈoko bore ma kira toˈo ana toto kwao ki ˈi nonida. Nau ku sasia ru neˈe ka fuli ˈuri, sulia nau ku lisia falafala taˈa niniˈa sa Laban nia sasia amu. 13 Nauˈa na God ba nau ku dao maˈi siamu ˈi Betel, kula ba ˈoko kisitaˈinia ngwaingwai olif ana taˈifau ba ˈoko faˈa abu ma na ru fuana mamanata ˈanga firi toˈoku. Ma ana kula neˈeri logo ba ˈoko sasia taˈi fata alangaˈinga ngasingasiˈa fuaku. Kaidaˈi neˈe nau ku ogaˈo ˈoke faˈasia kula neˈe ma ˈoko oli ˈi fanoa ˈaˈana ba ˈoko futa maˈi ana.”

14 ˈUnaˈeri ˈi Rachel ma ˈi Lia kera ka fata ˈuri fuana, “Na maˈa keroˈo noaˈa kasi baˈa toˈo naˈa ana ta ru neˈe nia ke alua saena limamiroˈo kaidaˈi nia ka kwaimaˈa kwali fuana maeˈa. 15 Nia lisi keroˈo ka diˈia neˈe keroˈo noaˈa laˈu

ngela nia ki, kero'o ka di'ia na'a ta ngwae kwaita go'o 'ana. Nia 'oifoli 'ani kero'o fuamu, ma mani ki ta'ifau ne'e nia ngalia ana folilamiro'o, kaida'i ne'e nia foli ani'i ka sui na'a. 16 Aia, God nia ngalia na'a ru ki ta'ifau fa'asia ma'a kero'o, ma nia ka kwatea na'a fuamu. Ma ana kaida'i ne'e, ru ki ta'ifau ru kero'o ki na'a, fa'inia ngela kero'o ki. 'Oke sasi na'a di'ia ne'e God saea fuamu."

17-18 Sui sa Jakob ka salisali ana ru nia ki ta'ifau 'iri ke oli 'uana ma'a nia 'i Kenan. Kira ka kwatea ro 'afe nia ki fa'inia ngela nia ki, kira ka leka 'i fafona kamel ki, ma ngwae nia ki kira ka leka 'i na'o fa'inia ru nia ki ta'ifau ne'e nia to'o ani kaida'i nia tua 'i Mesopotemia. 19 Bore ma kaida'i sa Laban leka kwau fuana sufilana ifuna sipsip nia ki, 'i Rachel ka leka bilia kala god kala 'oso'oso ma'a nia ki ne'e teo 'i luma. 20 'Iu sa Jakob 'iri saea fuana funga nia ne'e nia ke ba'a leka, nia sofonga'inia liua na nai 'i ruu'a ne'eri. Nia tafi go'o 'ana fa'asia. 21 Nia ngali ta'ifau ru nia ki 'ali'ali go'o kira ka tafi na'a. Kira ka to'ofolo ana kafo 'i Iufretes, kira ka leka 'uana fa'i ua 'i Gilead ki.

22 Buri 'ana uulu asoa ki, sa Laban ka rongoa fa'arongo'a ne'e funga nia sa Jakob nia tafi na'a. 23 Go'o nia ka ngalia ngwae ana fuu'i ngwae nia, kira ka leka 'i burida. Buri 'ana fiu asoa ki sa Laban ka dao fafia ana fa'i ua 'i Gilead ki. 24-25 Ana kaida'i ne'eri, sa Jakob fa'inia ngwa'i to'a nia ka saunga'inia na'a na fanoa kira 'i gwauna ta'i fa'i ua 'i Gilead. Ma ana rodo ne'eri, God ka leka ma'i siana sa Laban ana ta'i maliu bole'a ma ka fata 'uri fuana, "'Oke madafi'o 'okoto fi'i sasia ta ala'anga silolo fuana funga 'oe sa Jakob."

26 Sui sa Laban ka leka siana funga nia ma ka fata 'uri, "Fa'uta ne'e 'oke ngalia ro kini nau ki, ma 'oko tafi ago 'uri? 'Oko sasi di'ia ne'e 'oko liufidaro'o ana ta ma'e. 'Oko 'iri ta'i saea na'a ta ala'anga fuaku! 27 Fa'uta ne'e kaumulu ka 'oi 'aku 'uri, ma kamu ka tafi? Si di'ia kamu fa'arongo nau 'ania lekalamu'a etaeta 'irai nai ngali ngwae ni kwa'i gita fa'inia ngwae ni masa'a 'ania kete ki, 'irai nai ba'a ngulia fa'i ngu ni oli oli'a 'ania falafala le'a. 28 Lisia basi! 'Oko 'iri ala'ania ne'e nai nono'ia kala ko'o nini nau ki fa'inia ro kini nini futa aku ki, ma nau ku oli oli ada. 'Oko bolebole'a liu na'a kwa! 29 Nau ku bolo fa'inia nai fa'ali kaumulu go'o 'aku ta'ifau. Bore ma rodo ne'e, God ma'a kaumulu nia leka ma'i siaku ana maliu bole'a, ma ka ala'a ngasingasi'a fuaku 'iri noa'a naisi ala'a silolo fuamu. 30 Nau ku saiana ne'e 'oko oga liua na'a olia 'uana fanoa 'oe, bore ma fa'uta lala ne'e 'oko bilia kala god kala'a nau ki ne'e ni'i teo saena luma nau?"

31 Sui sa Jakob ka fata 'uri, "Noa'a naisi saea leka laku fuamu sulia nau ku ma'u, 'asu 'ubani nau ku saea fuamu, ma 'oko fi'i ngali ro 'afe nau ki fa'asi nau. 32 Bore ma si di'ia 'oko dao to'ona ta ai aimili nia bilia na god 'oe ki, na ngwae ne'eri ke ba'a mae. Na ngwae nini ana fufu'i ngwae 'oe ki ne'e kike fa'amamana aku. 'Oke lia 'amu 'uana god 'oe ki. Ma si di'ia 'oke dao to'ona ta ru amu, 'oke ngalia." Bore ma nia noa'a kasi sai go'o ana ne'e 'i Rachel go'o ne'e bilia god kala'a ne'eri ki, ma ka agota'i ni'i.

33 Sui sa Laban ka leka lulu kwailiu 'uana god kala'a ne'e ki saena babala sa Jakob, ma nia ka leka sasi logo 'una'eri saena babala 'i Lia, ma saena babala ro kini rao 'o'o, ma ro kini nia ki logo, bore ma nia noa'a 'iri dao to'oda. Sui ni ka ru'u 'i saena babala 'i Rachel. 34 Bore ma 'afe ne'e sofonga'inia saena ta'i ngwa'i ana kula ni gwauru 'anga fafona kamel nia, nia ka tua fafia na ngwa'i ni ru ne'eri. Sui bore 'ana nia ka dao ma'i ka lulu kwailiu ana kula ki ta'ifau saena babala ne'eri, noa'a nia kasi dao to'ona. 35 Sui 'i Rasel ka fata 'uri ana ma'a nia, "Kwaimanatai liu na'a ma'asi 'ae, nau ku mata'i ne, ma nau kusi bolo fa'inia uu'a 'i maamu, nau ku amasi'o 'oe kosi saeta'a la'u fuaku." Ma sa Laban ka lia ana kula ki ta'ifau 'uana god kala'a nia ki bore ma nia kasi dao na'a to'ona.

36 'Una'eri sa Jakob ka balufia funga nia ka 'uri, "'Uri ma tae ne'e nau ku sasia ka ta'a kwa! Nau ku 'iri 'oia na taki ne'e kaumulu ka leka ma'i muka lali nau 'uri! Nia 'iri saga ne'e kamu ka sasi 'uri. 37 Mulu leka lia 'i safitana ru lo'oko nau ki, bore ma tae ne'e kamu ke dao to'ona? Di'ia kamu lisia ta ru, muka ngalia ma'i!

Ngwae kulu ki ne tua goˈo ˈada. Moro alua ˈi maada, fasi ˈiri kike lia saiana sa tai aumulu neˈe saga. 38 Ro akwala faˈi ngali ki naˈa neˈe nau ku inaˈu ana raoˈa fuamu. Ma ana kaidaˈi ˈoro goˈo ana neˈe sipsip ˈoe ki ma nanigot ˈoe ki kira toˈo ana ngela ˈi ru ˈoro ki, bore ma ta taˈi sipsip ngwane nama ta taˈi nanigot ngwane noaˈa nau kusi ngalia nama faˈasiˈo fuana ˈanilana ˈaku. 39 Kaidaˈi ki taˈifau na ru kwasi ki kira faˈalia na ru ˈaeˈaela ˈoe ki, nauˈa goˈo neˈe nai didifulia. Nau noaˈa kusi ngalia naˈa maˈi siamu ˈiri ˈoke lisia. Falafala ˈoe naˈa neˈe diˈia ta ru ˈaeˈaela amu nia noˈana ana dangi nama ana rodo, nauˈa nama neˈe nai didifulia. 40 Kaidaˈi ˈoro ki nau ku saiana noniku nia taˈa. Ana dangi, na madaˈafi nia sina fifi aku, ma nau ku maruku liu naˈa, ma ana rodo nau ku gwari liu naˈa, ma nau kusi maliu. 41 Ana kaidaˈi firi sulia ro akwala faˈi ngali, nau ku tua faˈi kaumulu ki, kamu sasi nama diˈia neˈe nauˈa ta ngwae rao laga ulafu, ma ru neˈe kamu kasi rokisia goˈo. Nau ku rao sulia fai akwala faˈi ngali ki fuana ngalilana ro kini ˈoe ki, ma nau ku inaˈu ana raoˈa sulia ono faˈi ngali ki laˈu fuana ru ˈaeˈaela nini ˈoe ki. Ma ana ono faˈi ngela neˈe ki, ˈoko rokisia folifoliˈa nau ana kaidaˈi ˈoro. 42 Bore ma diˈia God nini koˈo nau ki nia kasi ˈafiˈafi nau, ˈirai ˈoko lali nau ka sui naˈa. Ma noaˈa naisi ngalia naˈa ta ru. Bore ˈana ma God nia tua faˈi nau, ma ˈoe kosi lali nau. Koˈo nau sa Abraham nia foˈosia ˈi naˈo ma faˈinia maˈa nau sa Aesak logo neˈe inaˈu ana foˈosilana ma ka fuˈusi doe ana. Bore ma nia ka lisia goˈo ˈana na ˈatoˈanga nini nau ku toˈo ana, ma rao ngasiˈa nini nau ku fulia, ma saena rodo neˈe nia faˈataˈinia ana maliu boleˈa neˈe ˈoko faˈataˈinia sa tai akoro neˈe saga.”

Sa Laban fata alangaˈi faˈinia sa Jakob

43 Sui sa Laban ka fata ˈuri fuana funga nia, “Na ro ˈafe neˈe ki, ro kini nau ki niniˈa. Na ngela keroˈa ki faˈinia ru ˈaeˈaela neˈe ki ru nau ki taˈifau. Ru neˈe ki taˈifau ru nau ki goˈo. Bore ma duˈungana nau noaˈa kusi sasia ta ru fuana goniladaroˈo ro kini nau ki faˈinia ngela kira ki. 44 Nau ku salisali naˈa nai sasia fata alangaˈinga faˈinidaroˈo. Nia leˈa kuke sasia taˈi sulufaua doe ˈi neˈe, fasi ˈiri ke diˈia toto kulu ana alangaˈinga nini kulu.”

45 ˈUnaˈeri sa Jakob ka ngali taˈi fau doe ka faˈauua ˈi neˈeri ka sasia taˈi ru fuana mamanata ˈanga toˈona. 46 Ma nia ka fata ˈuri fuana ngwae ana fufuˈi ngwae nia ki, “Muke leka ngalia maˈi gwaˈi fau ki, kuke baˈa saungaˈinia taˈi sulufaua ana kula neˈe.” Buri ˈana kike baˈa sasia kala fafangaˈa, karangia sulufana neˈe fuana toto ana ru neˈe.

47 Sui sa Laban ka saea sulufaua neˈeri ˈania alaˈanga nia, “Jegara Sahaduta,” neˈe fadalana, “Sulufaua ana toto kulu.” Ma sa Jakob ka saea sulufaua neˈe ˈania alaˈanga nia, “Galeed,” neˈe fadalana ˈunaˈeri logo. 48 Goˈo sa Laban ka fata ˈuri ana, “Na sulufau neˈe nia ke baˈa diˈia toto fuakoro, ana fata alangaˈinga niniˈa koro.” Nia neˈe sa Jakob ka saea kula neˈe ˈani Galeed. 49 Goˈo sa Laban ka fata ˈuri fuana, “Alaˈania Iawe ke filo koro kaidaˈi koro leka faˈasikoro.” Nia neˈe sa Jakob ka saea kula neˈeri ˈania ˈi Mispa nama kula fuana filolana. 50 Ma nia ka fata laˈu ˈuri, “Diˈia ˈoko sasia ta ru ka taˈa ana ro kini neˈe nau ki nama ˈoko korea lala ta ˈafe laˈu, nia leˈa fuana ˈoke manata toˈona God neˈe lisi koro, sui bore ˈana ta ngwae kasi filo koro. 51 Na sulufaua neˈe nau ku alua ˈi safitakoro, ma na fau nini ˈoko faˈauua diˈia ta ru ni manata firiˈanga toˈona kera ke baˈa tua ˈi neˈe. 52 Na sulufaua neˈe faˈinia ru fuana mamanata ˈanga toˈona neˈe kera ro toto ana fata alangaˈi lakoro. Noaˈa naisi baˈa leka liufia sulufaua neˈe fuana faˈalilamu. Ma ˈaeˈo logo ˈoe kosi liufia na sulufaua neˈe faˈinia na ru fuana mamanata ˈanga firi toˈona neˈe ana ta kaidaˈi goˈo ˈana fuana fuˈalilaku. 53 Alaˈania God maˈa koro ki sa Abraham ma sa Neho ke mata-langaˈinia ta ai akoro neˈe nia ke ˈoio alangaˈinga neˈe!” ˈUnaˈeri sa Jakob ka alangaˈi ˈania satana God neˈe maˈa nia sa Aesak foˈo satana, diˈia neˈe nia ka dau sulia alangaˈinga niniˈa sa Laban sasia faˈinia. 54 Buri ˈana nia ka saungia taˈi ru ˈaeˈaela ma ka foˈosi ˈania ˈi gwauna ua neˈeri ma nia ka saea ngwae ana kwalafa

nia ki kira ka leka maˈi kika ˈado faˈinia fuana ˈanilana foˈosi neˈeri. Ma kaidaˈi fuana ˈanilana foˈosi neˈeri, ma kaidaˈi kira fanga ka sui ana rodo neˈeri, kira ka teo naˈa maˈi gwauna faˈi ua neˈeri. 55 Ana ˈofodangi laˈa bilabila, sa Laban ka nonoˈia kala koˈo nia ki, faˈinia ro kini nia ki fuana olioliˈa ada. Sui nia ka faˈasia fanoa neˈeri, ma ka oli ˈi fanoa nia.

32

Sa Jakob salisali fuana lisilana sa Esau

1 Ana kaidaˈi sa Jakob nia leka kwau, na ˈainsel ki kira leka maˈi ma kika saka fuana. 2 Ma kaidaˈi nia lisi kira, nia ka fata ˈuri, “Kula neˈe nia kula na ˈainsel God ki kira sasia fuana fanoa kira. Sui nia ka saea kula neˈeri ˈania ˈi Mahanaem nama ro fanoa.”

3-5 Sa Jakob ka asungaˈinia ti ngwae kira ka ngalia alaˈanga nia ka leka fuana ngwaefuta nia sa Esau ˈuana fanoa ˈaˈana kira saea ˈani ˈi Seiri, neˈe ta sata ˈi Idom. Nia saea fuada ˈiri kike fata ˈuri fuana sa Esau, “AraˈI kwa, ngwae ni rao ˈoe sa Jakob, nia asungaˈi kaimili mika leka maˈi mike faˈarongo ˈoe ˈania fatalana. Nia fata ˈuri: AraˈI ˈaˈana nau ˈae. ˈI naˈo nau ku faˈasia kula neˈe ma nau ku leka tua faˈinia sa Laban, ma nau ku tua faˈinia leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe, ma nau ku oli naˈa maˈi, nau ku toˈo ana buluka ki ma dongki ki, ma sipsip ki, ma nanigot ki, ma na ngwae rao ˈoˈo ki ma kini rao ˈoˈo ki. Nia ne nau ku kwatea kwau alaˈanga neˈe fuamu, si diˈia ˈoko saeleˈa fuana lisilaku.” GoˈO nia ka asungaˈinia ngwae ki kira ka leka etaeta ana fuana lisilana sa Esau.

6 Kaidaˈi ngwae neˈeri kira oli maˈi, kika fata ˈuri fuana, “Kaimili leka lisia ngwae futa ˈoe ka sui naˈa. Kaidaˈi neˈe nia faˈasia naˈa fanoa nia ka leka naˈa maˈi fuana sakaˈa fuamu. Ma nia toˈo ana fai talangaˈi ngwae ki kira ka leka maˈi faˈinia.”

7 ˈUnaˈeri sa Jakob ka maˈu liu, sui nia ka daroˈia ngwae neˈe kira tua faˈinia ki, faˈinia logo ru ˈaeˈaela nia ki ˈania na ro fikutaˈi lekaˈa ki. 8 ˈUnaˈeri nia ka manata ˈuri, “DiˈIa sa Esau nia leka maˈi, ma ka saungia naˈa ta taˈi fikutaˈi ngwae, sali ta fikutaˈi ngwae kira saiana kike tafi.”

9 Sui nia ka foˈosia God ka ˈuri, “Aofia Iawe, ˈaeˈo God koˈo nau sa Abraham ma maˈa nau sa Aesak. Nau ku amasiˈo ˈoke rongo nau maˈi. ˈOko saea fuaku nai oli nama maˈi ˈi fanoa nau ma luˈuluˈua nau, ma ˈoko fata alangaˈi ˈuri ˈoke baˈa kwatea maurilaku ka leˈa. 10 Falafala ˈoe ki fuaku nia ˈuri. Kaidaˈi ki sui ˈoko kwaima liu aku, ma kaidaˈi ki sui ˈoko dau sulia fata alangaˈinga ˈoe ki fuaku. Bore ˈana ma nauˈa taˈi ngwae taˈa goˈo ˈana niniˈa, nau ngwae rao ˈoe goˈo, ma nia ka ˈiri saga goˈo fuamu neˈe ˈoke sasia ti ru leˈa fuaku ˈuri, ˈI naˈo maˈi kaidaˈi nau ku toˈofolo ana kafo ˈi Jodan, nau ku ˈiri toˈo nama ana ta ru, faˈi kubu goˈo neˈe nau ku dau fafia. Bore ma niniˈari nau ku oli maˈi, nau ku toˈo ana ro fikutaˈi ngwae faˈinia ma ti ru matamata laˈu. 11 Aofia Iawe ˈae, nau ku amasi ˈoe ˈoke faˈamauri nau faˈasia na ngwae futa neˈe nau. Nau ku maˈu liu, ˈasu ˈubani nia ka dao maˈi ma ka saumusi kaimili faˈinia kini neˈe ki ma ngela ki logo. 12 ˈI naˈo ba, ˈoko fata alangaˈi ˈuri, ‘ˈOke baˈa sasia ru ki taˈifau ke leˈa ana maurilaku, ma ˈoke baˈa sasia ngela neˈe futa ana kwalafa nau ki, kira ke baˈa ˈoro liu neˈe noaˈa ta ngwae saiana kasi toˈoda, kira ke ˈoro diˈia na one ninimana asi. Nau ku amasiˈo ˈoe kosi manata bura ana alangaˈinga nini ˈoe fuaku.’ ”

13 Ana rodo nia ka maliu naˈa ana kula neˈeri, ma ˈofodangi, nia filia ti ru ˈaeˈaela fuana kwatela fuana ngwaefuta nia. 14 Na kwateˈa neˈeri nia toˈo ana ro talangaˈi nanigot kini ki, faˈinia ro akwala nanigot ngwane ki ana etana fikutaˈi ru, ma ro talangaˈi sipsip kini ki faˈinia ro akwala sipsip ngwane ki ana ruana fikutaˈi ru, 15 ma na uulu akwala kamel kini ki faˈinia kaela kamel kira ki ana uula fikutaˈi ru ma na fai akwala buluka ki faˈinia akwala buluka ngwane ki, ana faina fikutaˈi ru ma na ro akwala dongki kini ki faˈinia akwala dongki ngwane ana limana fikutaˈi ru. 16 Nia ka daroˈida ˈania lima fikutaˈi ru ki, ma nia ka alua lima ngwae rao ki kira ka lia sulida taˈifau neˈe taˈi ngwae fuana taˈi fikutaˈi ru. Sui nia ka fata ˈuri fuada, “ˈIu nia leˈa, muke etaeta ˈi naˈo bore ma kamu kasi leka fiku. Na fikutaˈi nanigot kike baˈa etaeta, ma na

fikutaˈi sipsip kike taˈi kwaimaˈakwali tiˈitiˈi sui kika fiˈi leka ˈi buri, sui uulu fikutaˈi ru neˈeri ki kira ka fiˈi dongada logo ˈunaˈeri.” 17 Sui nia ka fata ˈuri fuana ngwae neˈe lia sulia nanigot ki, “Si diˈia na ngwaefuta nau saka fuamu sulia tala, ma nia ka saefilo ˈuri amu, ‘ˈOke leka ˈi faˈi niniˈa? Na nanigot neˈe ki ru sa tai ki niniˈa? Sa tai mo neˈe araˈi ˈaˈana ˈoe?’ 18 ˈUnaˈeri ˈoke baˈa fata ˈuri fuana, ‘Araˈiˈaˈanakwa! Nanigot neˈe ki, ru ngwae ni rao ˈoe sa Jakob. ˈAeˈo naˈa neˈe araˈi ˈaˈana nia, ma nia naˈa ne na kwateˈa ˈoˈo neˈe nia kwatea maˈi fuamu. Nia ke lekaleka maˈi ˈua ˈi burummili.’ ” 19 Ma nia ka saea nama taˈi alaˈanga neˈeri laˈu fuana fai ngwae ni rao neˈe kira lia sulia ti ru ˈaeˈaela laˈu. Nia fata ˈuri, “Si diˈia kaumulu saka fuana ngwaefuta nau, kaumulu taˈifau muke saea goˈo taˈi alaˈanga neˈeri nama logo. 20 Ma kaumulu noaˈa mu kasi manata bura ana alaˈanga ˈuri, ‘Ngwae ni rao ˈoe sa Jakob nia ke leka leka ˈua maˈi ˈi burimili. Ma nia kasi tau, nia ka dao ˈi neˈe.’ ” ˈUnaˈeri sa Jakob ka manata ˈana ˈuri, “Si diˈia nau ku eta kwatea na kwateˈa neˈe ki. Sali nia ke sasia manataˈanga nia ke leˈa tiˈitiˈi fuaku. Ma ˈi buri ˈana neˈe nai baˈa lisia. Sali nia ke saeleˈa fuana lisilaku.” 21 Sui nia ka kwatea na kwateˈa neˈeri ki ka etaeta, bore ma nia ka tua goˈo ana kula neˈeri saena rodo neˈeri.

Sa Jakob fuˈa faˈinia taˈi ngwae

22 Ma saena rodo neˈeri sa Jakob nia tataˈe ma ka ngalia ro ˈafe nia ki faˈinia ro kini rao ˈoˈo kera ki faˈinia akwala ma taˈi ngela nia ki ma kira ka faˈasia kula neˈeri ma kira ka toˈofolo ana kafo ˈi Jebok nia ka ngalida ka toˈofolo faˈinida ˈi bali loˈoba. 23 Ana kaidaˈi kira ˈi bali loˈoba ka sui nia ka oli maˈi ma nia ka kwatea ru nia ki taˈifau ka toˈofolo ana kafo neˈeri. 24 Sui nia ka tua buri talana ana ta bali kafo neˈeri neˈe kira tua ana. Goˈo taˈi ngwae ka leka maˈi ma ka dau nia, kera ka kwainamutaˈi leleka karangi sina ka raˈe maˈi. 25 KaidaˈingwaeneˈeriI saiana nia kasi liufia naˈa sa Jakob, nia ka fele giroa faˈi ˈagena ma faˈi ˈagena sa Jakob ka adunga naˈa. 26 Sui ngwae neˈeri ka fata ˈuri, “ˈOke danga naˈa ˈani nau! Karangi ka dangi naˈa ne!” Bore ma sa Jakob ka fata ˈuri, “Noaˈa! Nai baˈa danga ˈaniˈo si diˈia ˈoko faˈaleˈa nau basi!” 27 Sui ngwae neˈeri ka lidi ˈuri ana, “ˈUri ma satamu sa tai kwa?” Ma nia ka olisi ˈuri ana, “Sataku sa Jakob ne.” 28 Goˈo ngwae neˈeri ka fata ˈuri, “Satamu ke baˈa noaˈa laˈu sa Jakob. Satamu sa Israel naˈa, duˈungana ˈoko fuˈa saulia God, ma na ngwae logo, ma ˈoko liu.” 29 Buri ˈana sa Jakob ka lidi ˈuri ana ngwae neˈeri, “ˈUri ma satamu sa tai?” Bore ma ngwae neˈeri ka olisi ˈuri ana, “Faˈuta neˈe ˈoko oga saiˈa ana sataku?” Goˈo nia ka faˈaleˈa nia naˈa.

30 Sui sa Jakob ka fata ˈuri, “Reala kwa! Nau ku lia leˈa naˈa ana maana God ˈania maaku, bore ma nau ku mauri goˈo ˈaku ˈua!” Goˈo nia ka saea kula neˈeri ˈania ˈi Peniel, nama “Maana God.” 31 Ma kaidaˈi nia faˈasia ˈi Peniel, na sina nia fane ngasi naˈa, ma nia ke leka labusula naˈa, sulia ˈaena taˈa naˈa. 32 Ka eta ana kaidaˈi neˈeri leleka ka dao ˈi taˈena, na ngwae ana fuuˈi ngwae ˈi Israel kira kasi ˈania ta fasi ru ana kula neˈe na suli nia lado ana nonina ru ˈaeˈaela ki, osiˈana kaidaˈi ngwae neˈeri nia giroa faˈi ˈagena sa Jakob.

33

Sa Jakob saka fuana ngwaefuta nia

1 Sa Jakob lia kwau ka lisia na ngwae futa nia sa Esau faˈinia fai talangaˈi ngwae nia ki neˈe kira leka maˈi. Sui nia ka daroˈia ngela nia ki kira ka leka tua faˈinia teˈa kira ki. 2 ˈUnaˈeri nia ka kwate kira ka uu tataleˈa taˈifau etaeta, ro kini rao ˈoˈo ki faˈinia ngela keraˈa ki, ˈi buri ˈi Lia faˈinia ngela nia ki, ˈi burida laˈu, ˈi Rachel faˈinia ngela nia sa Josef. 3 Sui nia ka leka ˈi naˈoda ka saka fuana sasina, ma kaidaˈi nia dao karangia, nia ka bobo uruuru fiu faˈi kaidaˈi ki ˈi ano leleka na maana ka toˈo toˈona ˈi ano. 4 Bore ma sa Esau ka lalili maˈi ka saka fuana, nia ka lolea ngwaefuta nia ma nia ka lolo ngiringiri ana ma ka nonoˈia. Ma kera ka angi taˈifau. 5 Kaidaˈi sa Esau lisia ˈafe neˈeri ki faˈinia ngela ki neˈe kira tua faˈinia, nia ka saefilo ˈuri ana, “ˈAfe nini kira tua faˈiniˈo, ma ngela nini

kira faˈiniˈo ki ngela sa tai ki niniˈa?” Sui sa Jakob ka olisi ˈuri ana, “Ngwae ˈaˈana God nia sasi leˈa fuaku. Nia niniˈa kwatea ngela neˈe ki fuaku.” 6 Ma ro kini rao neˈe ki faˈinia ngela keraˈa ki, kira leka karangi, ma kira ka bobo uruuru naˈona sa Esau. 7 ˈI Lia faˈinia ngela nia ki logo kira leka ma kira ka bobo uruuru, buira ˈi Rachel ma sa Josef, kera leka maˈi ma kera ka bobo uruuru logo ˈi naˈona sa Esau.

8 Ma sa Esau ka saefilo ˈuri ana, “ˈUri ma na lima amuˈi ru ˈaeˈaela neˈe nau ku saka maˈi fuana sulia tala, ru fuana tae ki baniˈa?” Ma sa Jakob ka olisi ˈuri ana, “Ngwae ˈaˈana ru neˈana ki ru ˈoe ki, fasi ˈiri ˈoke saeleˈa fafi nau.”

9 Goˈo sa Esau ka fata ˈuri, “Noaˈa ngwaefuta nau ku toˈo naˈa ana ru ˈoro ki. Gonia ˈamu ru neˈana ki.” 10 Bore ma sa Jakob ka fata ˈuri, “Noaˈa ˈoke ngalia ˈamu ru neˈe ki. Diˈia ˈoko saeleˈa fafi nau, nau ku oga ˈoke ngalia naˈa ˈamu kwateˈa neˈe nau. Kaidaˈi neˈe nau ku saeleˈa liu neˈe nau ku lisia laˈu maomu nia diˈia neˈe nau ku lisia maana God. 11 ˈOke ngalia naˈa ˈamu kwateˈa nini nau ku ngalia maˈi fuamu. God nia sasia ru leˈa fuaku, ma nau ku toˈo ana ru ˈoro ki naˈa.” Sa Jakob ka ˈingoa ngwaefuta nia fuana ngalilana ru neˈeri ki, leleka nia ka ngalia nama kwateˈa neˈeri. 12 Buri ˈana sa Esau ka ˈuri, “Leˈa liu koro leka, nai baˈa leka faˈiniˈo.”

13 Bore ma sa Jakob ka fata ˈuri, “Ngwae ˈaˈana, nia leˈa goˈo ˈana, bore ma ˈoko sai ana, na ngela nau ki kira ˈiri ngasingasiˈa. Ma nau ku manata toˈona ru ˈaeˈaela neˈe ki logo neˈe kira ngelaˈa. Si diˈia nau ku kwatea kira ka leka ngasingasiˈa fuana asoa laˈulaˈu, ˈirai kira ke baˈa mae taˈifau. 14 Nia leˈa fuana ˈoke etaeta ˈamu kaimili ke baˈa leka maˈi buri, ˈiri kaili ke leka sarafaˈi. Kaimili ke baˈa ara faˈinia kwau lekaˈa, diˈia neˈe ngela neˈe ki ma ru ˈaeˈaela ki kamu leka naˈa maˈi, kaili ke baˈa ˈado naˈa faˈi kamu ˈi Idom.”

15 Sui sa Esau ka fata ˈuri, “Nia leˈa ˈirai nai faˈasia ti ngwae aku kike tua faˈiniˈo.” Bore ma nia ka ˈuri, “Noaˈa araˈi ˈaˈana ˈoe kosi ˈabera liu goˈo. Nia leˈa goˈo ˈana. Diˈia ˈoko saeleˈa fafi nau, nia leˈa naˈa fuaku neˈeriˈa.” 16 Ana asoa neˈeri nama neˈe sa Esau faˈasia kula neˈeri, nia ka oli ˈuana ˈi Idom. 17 Bore ma sa Jakob ka leka ˈuana kula kira saea ˈania ˈi Sukot, nia ka saungaˈinia taˈi luma nia, ma nia ka saungaˈinia babala ki fuana ru ˈaeˈaela nia ki. Nia neˈe kira ka saea kula neˈeri ˈania ˈi Sukot nama “Babala ki.”

18 Sa Jakob ka faˈasia ˈi Mesopotemia ka raˈe ˈalaˈa maˈi ka mauri ana fanoa ˈaˈana neˈe kira saea ˈania ˈi Kenan. Nia ka leka ka tua ana maˈe fanoa doe neˈe kira saea ˈani ˈi Sekem, ma nia ka saungaˈinia fanoa nia ana kula abitako karangia fanoa doe neˈeri. 19 Nia ka foli dangalu naˈa ana ano neˈeri ˈani taˈi talangaˈi ngisingisi silva ana ngela sa Hamor ki, maˈa sa Sekem. 20 Nia ka ˈuia taˈi fuli kooˈa ana kula neˈeri, nia ka saea ˈania ˈi El Elohe Israel neˈe fadalana, “God nia God Israel.”

34

Sa Sekem tuaraˈinia ˈi Daena ka teo faˈinia

1 Ana taˈi asoa, ngela kini sa Jakob ma ˈi Lia, satana ˈi Daena nia leka ana taˈi fanoa doe neˈe kira saea ˈani ˈi Sekem, kira leka lisia ti kini ana kula neˈeri. 2 Ma sa Hamor ta taˈi ngwae ana kwalafa sa Hivi, nia neˈe gwaungaˈi ana maˈe fanoa neˈeri, ma nia toˈo ana taˈi ngela ngwane nia neˈe satana sa Sekem. Ana kaidaˈi ˈalako neˈeri lisia ˈi Daena nia ka lolea ma ka ˈingoa ka teo faˈinia. 3 Ma ana kaidaˈi nia lisia sariˈi neˈeri ta taˈi kini lisilana teˈa liu, nia ka oga liua naˈa, nia ka gaea naˈa fasi nia ke oga. 4 Ma nia ka fata ˈuri fuana maˈa nia, “Maˈasi ˈae, nau ku oga liua naˈa nai korea kini neˈe. ˈOke leka ko ili toˈona ganilana maˈi ana maˈa nia.”

5 Sui sa Jakob ka rongoa alaˈanga neˈe ngwae neˈeri nia faˈalia ngela kini nia, osiˈana neˈe ngela ngwane nia ki kira lia sulia ˈua na ru ˈaeˈaela nia ki, nia noaˈa kasi saea ta ru, nia ka maˈakwalida kike dao basi. 6-7 Ana kaidaˈi neˈe ngela ngwane nia ki kira oli naˈa maˈi siana, sa Hamor faˈinia ˈalako nia, kera raˈe maˈi, kera ka lidia sariˈi neˈeri. Bore ma kaidaˈi neˈe ngwaingwaena nia ki kira rongoa alaˈanga neˈe, ˈalako neˈeri ˈingoa ngwaingwaena kira ka teo faˈinia,

kira ka saetaˈa lilisu naˈa. ˈI maada na falafala neˈeri nia taˈa liu mala, ma noaˈa ta ngwae kasi bolo naˈa fuana sasilana. Ma kira ka lisia ru neˈe ˈalako neˈe sasia, nia kwatea luˈuluˈua kira ka ˈeke liu naˈa. 8 Sui na maˈa ˈalako neˈeri ka fata ˈuri ada, “Ngela ˈalako neˈe nau nia oga liua naˈa sariˈi nini ˈoe, nia leˈa diˈia ˈoke alaˈania nia ke korea. 9 Nia leˈa fuana kuke alua ta taˈi alaˈanga neˈe ˈalako kamu ki kike baˈa kore kini amiˈa, ma ˈalako kamu ki ka kore kini amuˈa. 10 Ma kamu saiana muke baˈa tua faˈi kami saena ano neˈe kami. Kamu ke baˈa tua ana ta kula goˈo ˈana neˈe kamu oga ˈi neˈe. Ma kamu saiana muke fulia goˈo amuˈa ta ru ni toˈomaniˈa faˈi kami, ma kamu saiana muke toˈo ana ta ano ˈamuˈa ana kula neˈe.”

11 Na ˈalako neˈeri ka fata ˈuri fuada, “Reala kwa! Diˈia kamu alafafia alaˈanga neˈeri, nai baˈa kwatea goˈo ˈaku ta ru goˈo ˈana neˈe kamu oga. 12 Nia leˈa diˈia kamu saea maˈi ta fita ru neˈe kamu oga nai kwatea fuamuˈa. Ma kamu saiana muke faˈaraˈea folifoliˈa ana sariˈi neˈe ke dao ana ta fita ru mala neˈe kamu oga. Diˈia kamu alaˈania nia ke ˈafe fuaku, ta folifoliˈa mala ˈana faˈuta neˈe kamu alua, nai baˈa folia.” 13 Bore ma osiˈana neˈe nia sasia ˈekeˈa doe ana sariˈi neˈe, na ngwae futa nia ki kira tataˈe maˈi, ma kira ka sokea ˈalako neˈe faˈinia maˈa nia. 14 Kira fata ˈuri, “Nia leˈa goˈo ˈana bore ma kaimili noaˈa kami kasi alaˈania ngwaingwaena kami kasi ˈafe fuana ta ngwae neˈe noaˈa kasi ˈolo faˈataˈinia, nia neˈe kwate ma kami ke baˈa ˈeke liu. 15 Taˈi falafala goˈo neˈe ˈuri, ‘Diˈia kaumulu raˈe maˈi ka diˈia kaimili neˈe ngwae ki taˈifau aumulu kamu ke ˈolo faˈataˈinia nama, nia neˈe kaimili ke alafafia. 16 Diˈia kamu sasi ˈunaˈeri, ˈalako kamu ki kike kore kini amiˈa, ma ˈalako kami ki kike baˈa kore kini amuˈa. Nia ˈunaˈeri neˈe kuke baˈa diˈia ngwae ana taˈi fufuˈi ngwae goˈo. 17 Bore ma diˈia kamu kasi alafafia ru neˈe, na ngwae kamu ki kira ka ˈolo faˈataˈinia, kami ka ngalia ngwaingwaena kami mika leka faˈasia ˈi neˈe.’ ”

18 Nia leˈa goˈo ana, sa Hamor faˈinia ˈalako nia kera rongoa alaˈanga neˈeri nia saga goˈo ˈana. 19 Goˈo ˈalako neˈeri ka leka ka sasi diˈia neˈe kira saea nama fuana osiˈana nia oga liuˈa naˈa kini neˈeri. Sa Sekem ta taˈi ngwae fiˈi doe neˈe kira manata lafua ka liufia ti ˈalako ana luˈuluˈua kira. 20 Sui kera ka leka tua ˈi maana sinamaa ana faˈi labu ana fanoa doe neˈeri, na kula neˈeri ana falafala kira, kula naˈa fuana alaˈanga sulia fuli ruuˈa kira ki ana. Na maˈa ˈalako neˈeri ka fata ˈuri ana ngwaˈi toˈa ana fanoa neˈeri, 21 “Reala, ngwaˈi toˈa neˈe kira oga kike kwaima leˈa faˈi kulu ne. Nia leˈa fuana kuke alaˈanida kike tua saena ano kulu kike fuli ru ˈada. Ano neˈe doe liu mala ne, ma nia ka bolo goˈo ana fuakulu taˈifau. Ma nia ka leˈa fuakulu kuke alaˈania ˈalako kulu ki kike korea kini kira ki, ma ˈalako kira ki ka korea kini kulu ki. 22 Bore ma taˈi ru goˈo neˈe fonea ru neˈeri, na falafala kira, na ngwangwane ki kike ˈolo faˈataˈinia. Ma kira ka saea diˈia kulu oga kike tua faˈi kulu, ˈiri kuke alua goˈo taˈi fuuˈi ngwae, kulu ngwangwane ki taˈifau kuke ˈolo faˈataˈinia nama. 23 Ma mulu lisia basi! Si diˈia kulu alafafida ma kira ka tua faˈi kulu na ru ˈaeˈaela kira ki taˈifau ma ti ru laˈu kike baˈa ru kulu ki logo. Nia leˈa kuke alafafia kulu ke sasi diˈia neˈe kira saea, ma kira ke baˈa tua faˈi kulu.” 24 Ma na ngwae ana fanoa doe neˈeri kira ka alafafia na fatalana ro ngwae neˈeri ki. Ma ngwaˈi toˈa ana fanoa neˈeri taˈifau kira ka ˈolo faˈataˈinia naˈa.

25 Ma buri ˈana uulu asoa ki, ngwangwane ana fanoa doe neˈeri, kira saiana ˈolo faˈataˈinia kira ki gagaˈai ˈua. ˈUnaˈeri goˈo ro ngela sa Jakob ki neˈe satadaroˈo sa Simion ma sa Lifae, na ro ngwae futa mamana sasiˈi neˈeri, kera ka ngalia ro sele ni ofoˈa kera ki, ma kera ka saumusia ngwangwane ana fanoa doe neˈeri, 26 faˈinia sa Hamor ma ˈalako nia. Ma kera ka ngalia ngwaingwaena kera faˈasi luma ˈalako neˈeri ma kira ka leka naˈa faˈasia luma neˈeri. 27 Kaidaˈi ngwangwane ki kira mae ka sui naˈa, ti ngwaefuta adaroˈo sa ro ngwane kira ka leka maˈi saena fanoa neˈeri, ma kira ka ngalia ru ngwae ana fanoa neˈeri ki taˈifau, ma kira ka faˈalia naˈa fanoa doe neˈeri. Ma na falafala neˈeri neˈe kira ka duˈua na ˈekeˈa doe neˈe ˈalako neˈeri nia sasia ana ngwaingwaena kira.

28 Kira ka ngalia sipsip faˈinia nanigot,
faˈinia buluka ma dongki kira ki, ma ti ru
matamata laˈu neˈe teo saena fanoa doe
neˈeri ma ano kalikalia kula neˈeri. 29 Ma
kira ka ngalia kini ki, ma ngela ana fanoa
neˈeri, ma ru ki taˈifau ana luma kira ki.
Ana kaidaˈi neˈeri, kira ka ngalia leˈalana
ru neˈe teo ana fanoa neˈeri, ma kira ka
ngalida ma kira ka leka naˈa ˈada.
30 Sui sa Jakob ka fata ˈuri fuana ro
ngela nia ki, “Ro ngwane! Koroˈo sasia
naˈa taˈi fuli bareˈa doe fuaku. Kaidaˈi
neˈe fufuˈi ngwae ˈi Kenan faˈinia fufuˈi
ngwae ˈi Peris, ma ti ngwae matamata
neˈe kira tua kwailiu ana fanoa ˈaˈana
neˈe, kira kasi oga nau naˈa, kike baˈa
abula sauli nau, bore ma kulu ˈiri ˈoro
goˈo. Si diˈia kira fiku, ma kika fuˈali
kulu, kulu kasi baˈa liu naˈa.” 31 Bore ma
keraˈa ka fata ˈuri ana, “Faˈuta? ˈOko oga
kike sasia ngwaingwaena keroˈo ke diˈia
ta kini sesele goˈo ana?”

35

God faˈaleˈa sa Jakob ˈi Betel

1 ˈUnaˈeri Iawe ka fata ˈuri ana sa
Jakob, “ˈOke oli ˈuana ˈi Betel ko tua ˈi
neˈeri, ˈOke ˈuia nama ta fuli fuˈa fuana
foˈosilaku. Nauˈa naˈa neˈe God ba nau
ku dao toˈomu ana kaidaˈi ba ˈoko tafi
faˈasia ngwaefuta ˈoe sa Esau.”
2 Sui sa Jakob sa fata ˈuri fuana
luˈuluˈua nia ma faˈinia ngwae ki taˈifau
neˈe kira tua faˈinia, “Kaumulu muke
toˈosia na god ana ti fanoa matamata neˈe
kaumulu toˈo ani saena luma kamu ki.
Kamu ke faˈasikasika kamu talamuˈa ˈi
maana God, ma kamu ka ofi ˈania ifi faolu
ki. 3 Kulu ke baˈa faˈasia kula neˈe, ma
kulu ka leka tua ˈi Betel. Ma ana kula
neˈeri nai baˈa ˈuia ta sulufaua fuana
foˈosilana God. Kaidaˈi ki, kaidaˈi nau ku
toˈo ana ˈafitaˈi ˈanga, nia ka ˈafi nau, ma
ka tua tari faˈi nau ana kula nau ku liu ani
ki.” 4 Ma kira ka ngalia god ana ti fanoa
matamata ki, ma kome ˈi alingada ki logo
neˈe kira aluˈi, ma kira ka ngalia maˈi
ru ki taˈifau, ma kira ka kwatea fuana sa
Jakob. Ma nia ka leka kwau faˈasia fanoa
doe neˈeri, ma ka kwaiatoa ru neˈeri ki
ˈaena ai Ok karangia fanoa doe ˈi Sekem.
5 Kaidaˈi sa Jakob ma ngwaˈi ngela nia
kira faˈasia kula neˈeriˈa, kira leka bore
ma noaˈa ta ngwae kasi leka ˈi burida ka
lalida, duˈungana God nia kwatea ngwae
ki ana na fanoa neˈeri kira ka maˈungida
liu. 6 ˈUnaˈeri kira ka dao naˈa ana fanoa
doe ˈi Lus neˈe sata ˈua ana ˈi Betel, neˈe
tua ana fanoa ˈaˈana neˈe kira saea ˈani
ˈi Kenan. 7 Nia ka ˈuia taˈi sulufaua ana
kula neˈeri, ma nia ka saea kula neˈeri
ˈania ˈi El Betel, neˈe fadalana “God ˈi
Betel,” osiˈana ˈi naˈo kaidaˈi ba nia tafi
faˈasia sasina, God dao toˈona ana kula
neˈeri.
8 Sui na kini ngwaro neˈe kira saea
ˈania ˈi Debora ka mae ana kula neˈeri,
ma kira ka kwaiatoa ˈi ˈaena taˈi ai Ok
bali ˈuana gwauna fanoa ana ˈi Betel.
Ma osiˈana ru neˈeri, kira saea ˈai Ok
neˈeri ˈani Aloubakut, neˈe fadalana “Ai
Ok neˈeri kula fuana angiˈa.” Na kokoˈo
neˈe nia lia sulia ˈi Rebeka, ˈafe sa Aesak,
kaidaˈi ˈi Rebeka tiˈitiˈi ˈua.
9 Tala ˈae maˈi ana kaidaˈi neˈe sa Jakob
nia faˈasia ˈi Mesopotemia, leleka maˈi
ka dao ˈi Betel, God nia dao laˈu toˈona,
ma ka faˈaleˈa. 10 God eta fata maˈi ˈuri
fuana ba, “Satamu neˈe sa Jakob, bore ma
eta ˈi taˈena satamu neˈe sa Jakob naˈa.”
Sui God ka saea ˈania sa Jakob. 11 Ma
nia ka fata ˈuri fuana, “Nauˈa naˈa neˈe
God, nau ku toˈo ana ngasingasiˈanga ki
taˈifau. ˈOke toˈo ana ngela ˈoro neˈe kike
baˈa futa maˈi ana kwalafa ˈoe. ˈAeˈo
ˈoke baˈa koˈo fuana ngwae ana kula ˈoro
ki, ma na tatalafaˈa ki kike baˈa futa ana
kwalafa ˈoe. 12 ˈI naˈo nau ku kwatea na
ano neˈe fuana sa Abraham ma sa Aesak
ma nai baˈa kwatea laˈu fuamu ma na
kwalafa ˈoe neˈe kira futa amu.”
13 Sui God ka faˈasia laˈu. 14 ˈUnaˈeri sa
Jakob ka faˈauua taˈi gwaˈi fau laˈu ana
kula neˈeri, nia ka kisitaˈinia waen ma
olif ngwaingwai ka kwatea ka abu ma nia
na ru fuana manata ˈanga toˈona kaidaˈi
neˈe God alaˈa faˈinia. 15 Ma nia ka saea
laˈu kula neˈeri ˈania ˈi Betel.

Maelana ˈi Rachel

16 Sa Jakob faˈinia ngwae nia ki, kira
faˈasia ˈi Betel ma kira ka leka ˈuana kula
kira saea ˈania ˈi Efrat. Bore ma kaidaˈi
kira ˈua sulia tala, ˈi Rachel ka saiana
neˈe nia ke faˈafuta laˈu ta ngela ana.
Bore ma nia ka toˈo ana ˈafitaˈi ˈanga,
sulia ngela neˈeri kasi futa ˈaliˈali. 17 Ma
kaidaˈi ˈi Rachel nia faˈafuta na ngela

neˈeri nia ka nonifii liu naˈa. Ma na kini neˈe ka kwaiˈafi ana nia ka lisia na ngela, nia fata ˈuri, “Rachel, ta ngela ngwane laˈu niniˈa. ˈOe kosi maˈu.” 18 Bore ma ˈi Rachel karangi ka mae naˈa, ma nia ka saea ngela neˈeri ˈania sa Benoni fadalana neˈe “Ngela nau ku nonifii ana.” Ma kaidaˈi nia faˈasata ngela neˈeri ka sui nia ka mae naˈa. Bore ma buri ˈana, sa Jakob ka saea ˈani sa Benjamin neˈe fadalana “Ngela neˈe ke baˈa toˈo ana mauriˈa leˈa.”

19 Maelana ˈi Rachel neˈe ˈunaˈeri. Ma kira ka kwaiatoa ˈi ninimana tala neˈe leka ˈuana kula kira saea ˈania ˈi Efrat neˈe niniˈari kira saea ˈani ˈi Betlehem. 20 Siu sa Jakob ka faˈauua taˈi gwaˈi fau ana kula neˈeri fuana mamanata ˈanga toˈona kilu gwaˈu neˈeri leleka ka dao ˈi taˈena. 21 Buri ˈana sa Israel ka faˈasia kula neˈeri ka leka ˈuana ˈi gwauna fanoa leleka ka liufia luma ni lialiaˈa ana kula neˈe kira saea ˈania ˈi Eda. Ma kira ka saungaˈinia fanoa kira ˈi neˈeri. 22 Kaidaˈi kira tua ana kula neˈeri sa Ruben ka leka teo faˈinia kini rao neˈe kira saea ˈani ˈi Bilha, neˈe ta ˈafe ana maˈa nia. Ma kaidaˈi maˈa nia rongoa alaˈanga neˈeri nia ka saetaˈa liu.

Ngela sa Jakob

Sa Jakob nia toˈo ana akwala ma ro ngela ngwane. 23 Ngela ˈi Lia ki neˈe sa Ruben faˈinaˈonaˈo sa Jakob, ma sa Simion, sa Lifae, sa Juda, sa Isakar, ma sa Sebulun. 24 Ma ngela ˈi Rachel ki neˈe sa Josef, ma sa Benjamin. 25 Ma na ngela ˈi Bilha na kini rao ˈi Rachel neˈe sa Dan, sa Naftali. 26 Ma ngela ˈi Silpa na kini rao ˈi Lia ki neˈe sa Gad ma sa Asa.

Sa Aesak nia mae

27 ˈUnaˈeri sa Jakob ka leka ˈi Kiri-ataba neˈe niniˈari satana ˈi Hebron neˈe karangia ˈi Mamre. ˈI neˈeri neˈe kula koˈo nia sa Abraham nia tua ana ˈi naˈo, ma buri ˈana na maˈa nia sa Aesak ka tua laˈu ana. Ana kaidaˈi neˈeri, nia ka leka tua naˈa faˈinia maˈa nia.

28-29 Sa Aesak tua leleka nia ka ngwaro liu naˈa, nia ka fiˈi mae, ma nia ka leka sulia koˈo bora nia ki ˈi naˈo ba kira mae ka sui naˈa. Ma kaidaˈi nia mae, nia tua naˈa sulia taˈi talangaˈi ma kwalu akwala faˈi ngali. Ro ngela neˈe nia ki, sa Esau ma sa Jakob naˈa neˈe kera kwaiatoa.

36

Ngwae neˈe kira futa maˈi ana kwalafa sa Esau

1 Sa Esau neˈe ta sata laˈu ana sa Idom. Na ˈaˈemae sulia kwalafa sa Esau nia ˈuri: 2 Nia korea ro kini ki ˈi Kenan, neˈe satadaroˈo ˈi Ada, ma ˈi Oholibama. ˈI Ada neˈe maˈa nia sa Elon ngwae ana kwalafa sa Het, ma ˈi Oholibama neˈe maˈa nia sa Ana, ma nia na koˈo tiˈitiˈi sa Sebeon nia ngwae ana kwalafa sa Hivi. 3 Ma nia ka korea laˈu ta kini neˈe satana ˈi Basemat, ma maˈa nia neˈe sa Ishmael ma na ngwaingwaena leˈa sa Nebaeot. 4-5 Ma ngela sa Esau ki neˈe satada sa Elifas, neˈe teˈa nia ˈi Ada, ma sa Jehus, sa Jalam, sa Kora ma teˈa kira ˈi Oholibama, ma sa Rehuel neˈe teˈa nia ˈi Basemat. Ngela sa Esau ki neˈeriˈa, neˈe kira futa ana fanoa ˈaˈana neˈe kira saea ˈani ˈi Kenan.

6 ˈUnaˈeri sa Esau ka ngalia uulu ˈafe neˈe ki, faˈinia ngela nia ki faˈinia ngwae neˈe kira tua faˈinia ki, ma faˈinia ru ˈaeˈaela nia ki, ma ru nia ki taˈifau neˈe nia toˈo ani ki ˈi Kenan, nia ka faˈasia ngwaefuta nia sa Jabok ma nia ka leka tua naˈa ˈana ana ta fanoa matamata. 7 Nia ka faˈasia, osiˈana ano neˈe kera tua ana noaˈa ˈiri bolo faˈinidaroˈo naˈa, fuana kwatelana fanga fuana ru ˈaeˈaela keroˈa ki sulia ru ˈaeˈaela keraˈa ki ˈoro liu naˈa. 8 ˈUnaˈeri sa Esau leka ka tua naˈa ˈi gwauna faˈi ua ana fanoa kira saea ˈani ˈi Idom neˈe sata ˈua nia ˈi Seir.

9 Na ˈaˈemae sulia kwalafa sa Esau neˈe kira tua ˈi gwauna faˈi ua ki ˈi Idom, nia ˈuri:

10-13 Na fuuˈi ngwae neˈe kira futa maˈi ana kwalafa sa Esau neˈe ˈuri. Ngela nia sa Elifas neˈe ˈi Ada nia alua, nia alua lima ngela ngwane ki. Satada neˈe sa Teman, sa Omar, sa Sefo, sa Gatam, ma sa Kenas. Sa Elifas nia toˈo ana taˈi kini rao neˈe satana ˈi Timna, ma nia ta ˈafe logo ana neˈeriˈa. ˈAfe neˈeri ka alua taˈi ngela ngwane na satana neˈe sa Amalek. Ngela sa Esau, sa Rehuel neˈe ˈi Basemat nia alua, nia toˈo ana faˈi ngela ngwane ki neˈe satada sa Nahat, sa Sera, sa Sama,

ma sa Misa. 14 Ma uulu ngela sa Esau
ki, sa Jehus, sa Jalam, sa Kora neˈe kira
futa ana ˈi Oholibama uulu ngwae neˈeri
ki kira toˈo laˈu ana ti ngela ada.
15-16 Nia ne na kwalafa sa Esau neˈe kira
alua maˈa kira ki. Na kwalafa sa Teman
ki faˈinia kwalafa sa Omar ki, ma kwalafa
sa Sefo ki, ma kwalafa sa Kenas ki ma
kwalafa sa Kora ki, ma kwalafa sa Gatam
ki, ma kwalafa sa Amalek ki. Na fufuˈi
ngwae neˈeri ki neˈe koˈo kira sa Elifas,
kiraˈa neˈe kira futa maˈi ana ˈi Ada ˈafe
sa Esau.
17 Na kwalafa sa Nahat, ma kwalafa sa
Sera, ma kwalafa sa Sama, ma kwalafa
sa Misa ma kwalafa koˈo kira sa Rehuel,
kiraˈa neˈe futa ana ˈi Basemat na ˈafe
sa Esau. 18 Ma kwalafa sa Jehus, ma
kwalafa sa Jalam ki ma kwalafa sa Kora
ki, na kwalafa neˈeri ki neˈe koˈo kira
sa Esau, kiraˈa neˈe kira futa maˈi ana ˈi
Oholibama na ˈafe sa Esau na maˈa kini
neˈeri neˈe sa Ana.
19 Kiraˈa taˈifau neˈe kwalafa sa Esau.

Fufuˈi ngwae neˈe kira futa ana kwalafa sa Seiri

20-21 ˈI naˈo maˈi ti fuuˈi ngwae mata-
mata lala neˈe kira tuafia kula neˈeri neˈe
kira saea ˈania ˈi Idom. Kira futa ana ta
taˈi ngwae neˈe satana sa Seiri na kwalafa
sa Hori. Sa Seiri nia toˈo ana fiu ngela ki
neˈe futa ana kwalafa nia neˈe koˈo kira
ta ngwae ana ta kwalafa matamata. Na
satada neˈe sa Lotan, sa Sobal, sa Sibeon,
sa Ana, sa Dison, sa Esa, ma sa Disan.
22 Sa Lotan nia koˈo ana kwalafa sa Hori
faˈinia kwalafa sa Heman. Ma sasina neˈe
ˈi Timna.
23 Sa Sobal nia koˈo ana kwalafa sa Al-
van ma kwalafa sa Manahat, ma kwalafa
sa Ebal, ma kwalafa sa Sefo faˈinia
kwalafa sa Onam.
24 Sa Sibeon nia alua ro ngela ngwane ki
na satadaroˈo neˈe sa Aea, ma sa Ana. Na
Ana neˈe ba dao toˈona maˈe busu kafo
ˈakoˈako ba nia tua ana kula langalanga.
Na lisia maˈe busu neˈe kaidaˈi nia tua
ana abaˈi kula ˈeˈerede neˈe nia folo ˈusia
na dongki maˈa nia ki. 25-26 Sa Ana sa
Dison ke maˈa ana ma sa Dison na koˈo
kira kwalafa sa Hemdan ma kwalafa sa
Esban, ma kwalafa sa Itran ma kwalafa sa
Keran. Ana neˈe nia alua taˈi ngela kini
neˈe satana ˈi Oholibama.
27 Sa Esa na koˈo kira kwalafa sa Bil-
hana, ma kwalafa sa Saavan ma kwalafa
sa Akan.
28 Sa Disan na koˈo kira kwalafa sa Us,
ma kwalafa sa Aran.
29-30 ˈUnaˈeri neˈe kira ka toˈo ana
kwalafa sa Lotan ki ma kwalafa sa Sobal,
ma kwalafa sa Sibeon ki ma kwalafa
sa Ana ki, ma kwalafa sa Dison ki ma
kwalafa sa Esa ki, ma kwalafa sa Disan
ki. Nia neˈe kwalafa sa Hori ki, neˈe kira
eta tuafia fanoa neˈe kira saea ˈani Idom.

Na tatalafaˈa ki ana fufuˈi ngwae ˈi Idom

31 ˈI naˈo maˈi kaidaˈi fuuˈi ngwae ˈi
Israel noaˈa kira ˈiri toˈo ˈua ana ta
tatalafaˈa fuada talada, bore ma ngwaˈi
toˈa ˈi Idom ki kira eta toˈo naˈa ana
tatalafaˈa kira satada neˈe ˈuri.
32 Etaeta kira toˈo ana tatalafaˈa sa
Bela neˈe maˈa nia sa Beo, ma nia ana
maˈe fanoa doe kira saea ˈania ˈi Dinaba.
33 Burina kira ka toˈo ana tatalafaˈa sa
Jobab na maˈa nia neˈe sa Sera, ma nia
ngwae ˈi Bosera. 34 ˈI buri ˈana niaˈa kira
ka toˈo ana sa Husam ka tatalafaˈa, na
ngwae ˈi Teman. 35 Buri ˈana niaˈa, kira
ka toˈo ana tatalafaˈa sa Hadad, na maˈa
nia sa Bedad, ma nia ana fanoa doe kira
saea ˈania ˈi Aut. Tatalafaˈa Hadad nia
leka ka fuˈalia Midian ki ana fanoa ˈaˈana
kira saea ˈani Moab ma ka liufida. 36 ˈI
buri ˈana niaˈa kira ka toˈo ana tatalafaˈa
sa Samlah na ngwae ˈi Masreka. 37 ˈI
buira kira ka toˈo ana tatalafaˈa sa Siaol,
na ngwae ˈi Rehobot fanoa doe kira
saungaˈinia karangia kafo ˈi Iufretes. 38 ˈI
buira kira ka toˈo ana tatalafaˈa Balanan
neˈe maˈa nia sa Akbor. 39 ˈI buri ˈana
niaˈa kira ka toˈo ana tatalafaˈa sa Hadad
na fanoa doe nia neˈe kira saea ˈani ˈi
Pao, na ˈafe nia neˈe ˈi Mehetabel, neˈe
teˈa nia ˈi Matred, ma koˈo nia neˈe sa
Mesahab.
40-43 Na kwalafaˈa sa Esau ki neˈeriˈa
neˈe kira tua ˈi Idom. Kiraˈa na kwalafa
sa Timna, ma kwalafa sa Alvah, ma
kwalafa sa Jetet, ma kwalafa ˈi Oholibama
ma kwalafa sa Elaha, ma kwalafa sa
Pinon, ma kwalafa sa Kenas, ma kwalafa
sa Teman ma kwalafa sa Mibsar, ma
kwalafa sa Magdiel, ma kwalafa sa Iram.
Kiraˈa taˈifau ana kwalafa sa Esau. Ma
kaidaˈi ki kula kira tua ani ki, kira
faˈasata ˈania koˈo kira ki.

37

ˈAˈemae sulia sa Josef faˈinia ngwae futa nia ki

1 Sa Jakob tua ˈua ˈana ana fanoa ˈaˈana
kira saea ˈani ˈi Kenan, kula neˈe maˈa
nia tua ana ˈi naˈo. 2 Na ˈaˈemae sulia
kwalafa sa Jakob nia ˈuri:

Sa Josef taˈi ngwae fiˈi doe neˈe nia doe
naˈa maˈi sulia akwala ma fiu faˈi ngali
ki, ma ana kaidaˈi ˈoro ki nia leka faˈinia
ngwaefuta nia ki fuana foloˈa ˈusia sipsip
ma nanigot maˈa kira ki. Na ngwaefuta
nia ki neˈe ngela ˈi Bilha, ma ˈi Silpa ta
ro ˈafe ana maˈa kira. Kaidaˈi ˈoro nia
ngali alaˈanga fuana maˈa kira, ru taˈa
neˈe ngwaefuta nia ki kira sasiˈi ki.

3 Osiˈana maˈa kira nia alua kaidaˈi
nia ngwaro naˈa, nia ka kwaima ana
sa Josef ka liufia naˈa ti ngwaefuta ana.
Nia ka taia taˈi toˈongi keta fuana neˈe
kedokedoˈa liu. 4 ˈUnaˈeri ngwaefuta nia
ki kira ka lisia neˈe maˈa kira kwaima ana
ka liufida, goˈo kira ka ˈaila liu naˈa ˈania,
ma kira ka ilangani liu naˈa, ma noaˈa
kira kasi alaˈa leˈa naˈa fuana.

5-7 Ma ana taˈi rodo nia ka maliu bole,
ma asoa ˈi buri, nia ka alaˈa sulia maliu
boleˈa neˈeri fuana ngwae futa nia ki.
Nia fata ˈuri, “ˈAi reala, mulu rongoa basi
maˈi maliu boleˈa nau ana rodo sui toli,
nau ku maliu bole, ma nau ku lisia kulu
uu taˈifau saena oˈola witi, ma kulu ka
foˈota na fofo witi neˈe toˈo naˈa ana
fuaˈi ru ki. Ma fofo ai neˈe nau ku
foˈota nia uu saga, bore ma fofo ru neˈe
kaumulu foˈotaˈi ki, kira uu kalia ma kira
ka bobo uruuru ma kira ka faˈa ˈaˈana
fofo ai nau.” Bore ma kaidaˈi kira rongoa
alaˈanga neˈeri, kira ka ˈaila laˈu ˈania.
8 Ma kira ka fata ˈuri ana, “Faˈuta, ˈoko fia
fasi ˈoke baˈa tatalafaˈa, ma ˈoko ˈaˈana
fuaimili niniˈa kwa?” Ma kira ka ˈaila liu
naˈa ˈania faˈinia maliu boleˈa nia ki, ma
alaˈanga neˈe nia saeˈe ki. 9 Sui ˈi buri nia
ka lisia laˈu ta maliu boleˈa ma nia ka leka
alaˈa sulia fuada ka ˈuri, “Nau ku lisida
laˈu ta maliu boleˈa neˈe madaˈafi ma na
madamo ma akwala ma taˈi faˈi bulubulu
kira bobo uruuru ma kira ka faˈa ˈaˈana
nau.” 10 Ma nia ka faˈarongoa logo maˈa
nia ˈania maliu boleˈa neˈeri, goˈo maˈa
kira ka fata ˈuri ana, “Maliu boleˈa faˈuta
naˈa niniˈa re! ˈOko fia nauˈa faˈinia
teˈa ˈoe faˈinia ngwae futa ˈoe ki mike
baˈa leka maˈi mika bobo uruuru fuamu?
Falafala faˈuta neˈe ˈunaˈeri?” 11 ˈUnaˈeri
ngwae futa nia ki kira ka manata ˈugalia,
bore ma maˈa kira tua ka manata ana
sulia fadalana ru neˈeri ki.

Ngwaefuta sa Josef ki kira ˈoifoli ˈania fuana rao ˈoˈo ˈanga

12 Ana taˈi kaidaˈi, ngwae futa sa Josef
ki kira leka ˈuana ˈi Sekem fuana foloˈa
ˈusia sipsip faˈinia nanigot maˈa kira ki.
13 Sui maˈa kira sa Israel ka fata ˈuri
fuana sa Josef, “Nau ku oga ˈoke leka
ˈuana kula ngwaefuta ˈoe ki tua ana
fuana liaˈa sulia ru ˈaeˈaela nau ki.” Ma
nia ka fata ˈuri, “Nia leˈa goˈo ˈana. Nai
baˈa leka.”

14 Goˈo maˈa kira ka fata ˈuri fuana,
“Nau ku oga ˈoke leka ngali maˈi ti
alaˈanga faˈasia na ngwaefuta ˈoe ki, fasi
ˈiri nai saiana neˈe kira tua leˈa goˈo
ada, ma ru ˈaeˈaela kira ki leˈa goˈo ˈana
nama faˈuta. Buri ˈana ˈoko oli maˈi,
ko faˈarongo nau.” ˈUnaˈeri maˈa nia ka
asungaˈinia ka leka kwau.

Ana kaidaˈi neˈeri sa Jakob nia tua goˈo
ana oteotea ˈi Hebron, ma sa Josef ka
faˈasia kula neˈeri, ma ka liu ka leka naˈa.
Ana kaidaˈi nia dao ˈi Sekem, 15 nia ka
leka liu ana kula abitako karangi fanoa
doe neˈeri, ma taˈi ngwae ka saka fuana
ma ka fata ˈuri ana, “Sa tai neˈe ˈoko
lulua?” 16 Ma nia ka fata ˈuri, “Nau ku
lulua ngwaefuta nau ki ne. Kira folo ˈusia
sipsip ki ma nanigot maˈa kami ki. ˈUri
ma ˈoko ˈiri lisida ana ta kula?” 17 Sui
ngwae neˈeri ka fata ˈuri, “ˈIu, nau ku
lisida, bore ma kira faˈasia naˈa kula
neˈeri. Nau ku rongoa kira saea kike leka
ˈuana ˈi Dotan.” ˈUnaˈeri sa Josef ka leka
ˈi burida, ma kaidaˈi nia dao ˈi Dotan, nia
ka lisida naˈa.

18 Kaidaˈi sa Josef nia dao tau ˈua maˈi,
kira ka lisia naˈa, ma kira ka naia naˈa
neˈe kike saungia nia ka mae. 19 Kira ka
alaˈa ˈuri talada, “Mulu saungia ngwae
ba fuana maliu boleˈa nena nia naˈa
maˈi. 20 Kulu saungia ke mae, kulu
ka ˈui ˈania nonina saena ta taˈi kilu
kafo ana kilu kafo neˈe ki. Kuke baˈa
leka saea fuana maˈa kulu neˈe ta ru
kwasi neˈe saungia ka mae naˈa, ma ka
ˈania. Ru neˈeri neˈe ke baˈa fonea maliu

bole'a ba nia ki." 21 Bore ma kaida'i
sa Ruben nia rongoa ala'alada, nia ka
ili 'uana ke fa'amauria sa Josef. 22 Nia
ka fata 'uri, "Noa'a kulu kasi saungia.
Noa'a kulu kasi fa'alia. Nia le'a fuana
kulu ke 'ui go'o 'ania saena ta kilu kafo
ana kilu kafo saena kula 'e'erede ne'e."
Nia fata 'una'eri du'ungana nia naia ke
fa'amauria fa'asida, ma 'i buri 'ana nia
ke ba'a ngalia ka oli fa'inia siana ma'a
kira. 23-24 Ana kaida'i sa Josef nia leka
karangi go'o ma'i, kira ka loba na'a, kira
ka kanusua na'a ifi keta nia, ma kira ka
'ui 'ania toli saena ta'i kilu kafo ne'e
langalanga na'a.

25 Ma kaida'i kira fanga na'a 'ada,
kika lisia ta'i fikuta'i ngwae 'oifoli ana
kwalafa sa Ishmael ne'e kira 'ita ma'i
fa'asia 'i Gilead ne'e kira leka 'uana 'i
Ejipt. Na kamel kira ki ngalia koko ru
'oro ki, di'ia ru fuana gura'a ki ma ti ru
la'u ne'e moko ufi ufi le'a liu. 26 'Una'eri
sa Juda ka fata 'uri fuana ngwaefuta nia
ki, "Di'ia kulu saungia na ngwaefuta kulu,
ma kulu ka sofonga'inia go'o akulu ru
ne'e, kulu kasi liufia go'o ta ru. 27 Nia
le'a kulu ke 'oifoli go'o 'ania ana ngwae
lo'oko ki. 'Una'eri ne'e noa'a kulu kasi
fa'alia, du'ungana ngwaefuta kulu go'o
nini'a! Ma kulu'a ta'ifau kulu futa go'o
ana ta'i ma'a." Ma kira'a ta'ifau kika
alafafia, bore ma sa Ruben ne'e noa'a 'iri
tua fa'inida. 28 'Una'eri kaida'i ngwae
'oifoli ki 'i Midian kira leka karangi ma'i,
kira ka leka lafua ma'i sa Josef fa'asia kilu
kafo ne'eri la'u, ma kira ka foli 'ania ana
ngwae 'oifoli ne'eri ki fuana ro akwala
selen silva ki, ma ngwa'i to'a ne'eri kira
ka ngalia na'a 'uana 'i Ejipt.

29 Bore ma kaida'i sa Ruben oli la'u
'uana kilu kafo ne'eri, nia noa'a kasi lisia
na'a sa Josef 'i saena. Ma nia ka saiana
nia ta'a liu na'a ana, ma nia ka gasia na
toro nia talana, osi'ana nia kwaimanatai
liu na'a. 30 Nia ka oli siana ngwaefuta nia
ki, ma ka 'uri, "Ai reala kwa! Sa Josef nia
noa'a na'a saena kilu kafo lo'oba. Tae
na'a nini nai ba'a sasia?"

31 'Una'eri kira ka ngalia ta'i nanigot,
kira ka saungia, kira ka alua to'ongi
sa Josef saena 'abuna nanigot ne'eri.
32 Burina kaida'i kira ngalia to'ongi kika
oli fa'inia fuana ma'a kira, kika fata 'uri
ana, "Ma'asi, kaimili dao to'ona to'ongi
ne'e. 'Oke lia le'a ana. Sali to'ongi ba sa
Josef taka nini'a?"

33 Ma sa Jakob ka lia saiana to'ongi
ne'eri ma nia ka fata 'uri, "'Iu, toro
nia na'a nini'a. Ngela nau nini'a ta ru
'ae'aela nini saungia ka mae na'a! Ta
ta'i ru 'ania ka sui na'a." 34 'Una'eri sa
Jakob ka gasia na toro nia ki osi'ana nia
kwaimanatai liu na'a. Sui nia ka ofi na'a
'ania mu'imu'i na toro, ma nia ka angi
tau liu na'a 'uana ngela nia. 35 Ma ngwa'i
ngela ngwane nari nia fa'inia ngela kini
nia ki kika leka ili 'uana gwalelana, bore
ma noa'a nia kasi saele'a na'a. Nia
ka ina'u na'a ana ala'anga 'uri, "Nai
ba'a kwaimanatai 'uri 'uana ngela nau,
leleka ka dao ana kaida'i nai mae." Ma
nia ka ina'u ana angia 'uana ngela nia.
36 Bore ma ana kaida'i ne'eri, ngwa'i to'a
'i Midian, kira ngalia sa Josef 'uana 'i
Ejipt, kira ka 'oifoli la'u 'ania ana ngwae
'a'ana ana fanoa ne'eri. Ngwae 'a'ana
ne'eri, satana sa Potifa, nia ne'e na ngwae
gwaunga'i fuana ngwae ki ne'e kira lia
sulia luma tatalafa'a.

38

Sa Juda ma 'i Tamara

1 Ana kaida'i ne'eri, sa Juda ka fa'asia
na ngwaefuta nia ki, nia ka leka tua ana
luma ta'i ngwae na satana sa Hirah ne'e
tua ana fanoa doe 'i Adulam. 2 Ana kula
ne'eri sa Juda ka lisia kini sari'i sa Sua
ta'i ngwae 'i Kenan, ma nia ka korea na'a.
3 Kero'a ka tua fiku na'a, ma 'afe nia ka
ina ma ka fa'afuta ta'i ngela ngwane, ma
ma'a nia ka saea 'ania sa Era. 4 Sui 'i
buri 'ana 'afe ne'eri ka fa'afuta ta ngela
ngwane la'u, nia ka saea 'ani sa Onan.
5 Ma 'i buri la'u nia ka fa'afuta la'u ta
ngela ngwane, ma nia ka saea 'ania sa
Sela. Kaida'i ngela ne'eri nia futa, kera
tua na'a ana ta kula ne'e kira saea 'ani 'i
Kesib.

6 Buri 'ana sa Juda ka leka lia 'uana
ta ngela kini sari'i fuana 'alako nia sa
Era, 'una'eri nia ka ba'ea ma'i ta'i sari'i
ne'e satana 'i Tamar, ma 'alako ne'eri ka
korea. 7 Bore ma falafala 'alako ne'eri
ta'a, ka 'iri saga 'i maana Iawe, go'o

Iawe ka saungia nia ka mae. 8 Sui sa
Juda ka fata ꞌuri ana ruana ngela neꞌe sa
Onan, “Nia leꞌa fuana ꞌoke ngalia ꞌuruna
ngwaefuta ꞌoe. Araꞌi nia na ngwaefuta
teꞌa ꞌoe mala, ma nia leꞌa fuana ꞌoke tua
faꞌinia ꞌunaꞌeri neꞌe na ngwaefuta ꞌoe ba
mae naꞌa saiana ke baꞌa toꞌo ana ngela
nia ki.” 9 Bore ma ruana ngwaefuta neꞌeri
sai leꞌa ana diꞌia ꞌafe neꞌeri nia faꞌafuta
ngela ki, na ngela neꞌeri ki noaꞌa laꞌu
ngela nia ki bore ma kira ngela ngwaefuta
nia ki lala ba mae ka sui naꞌa. Ma nia ka
ngalia kini neꞌeri, bore ma kaidaꞌi nia ka
teo faꞌinia, nia sasia ru neꞌe kini neꞌeri
kasi toꞌo ana ngela neꞌe kike saea ꞌania
satana ngwaefuta nia. 10 Bore ma falafala
neꞌeri noaꞌa kasi saga ꞌi maana Iawe,
ꞌunaꞌeri Iawe ka saungia nia ka mae logo.
11 Sui sa Juda ka fata ꞌuri ana ꞌuru neꞌeri,
“ꞌOke oli naꞌa ꞌi lima maꞌa ꞌoe, ma ꞌoko
aroaro naꞌa ꞌamu. Ma noaꞌa ꞌoe kosi ꞌafe
laꞌu, leleka ngela ꞌisiꞌisi neꞌe nau sa Sela
ka ꞌaꞌana.” Nia alaꞌa ꞌunaꞌeri sulia nia
maꞌu, ꞌasu ꞌubani Iawe ka fiꞌi saungia
ngela ꞌisiꞌisi neꞌeri ka mae logo, diꞌia logo
ba nia saungia ro ngwaefuta nia ki. Ma
gwaꞌi ꞌuru neꞌeri ka oli naꞌa ꞌi luma maꞌa
nia.
12 ꞌI buri ꞌana neꞌe ꞌafe sa Juda nia
mae, ma sa Juda ka angi ꞌuana leleka ka
dao ana suilana kwaimanatai ꞌanga, nia
faꞌinia ngwae kwaima nia sa Hirah kera
ka leka ꞌi Timna. Ana kula neꞌeri ngwae
nia ki kira sufia ifuna sipsip nia ki ana.
13 Na gwaꞌi ꞌuru neꞌeri nia rongoa neꞌe
maꞌa araꞌi nia mae ꞌunaꞌeri, nia ka leka
ꞌuana ꞌi Timna ka lulua ngwae rao nia ki.
14 Sui nia ka lafua toro bulibuli nia ki neꞌe
nia ruꞌufiꞌi sulia nia na ꞌuru, ma nia ka
ruꞌufia laꞌu ti toro, ma nia ka alua taꞌi
ꞌaba toro ka fonea maana, fasi ꞌiri ngwae
ki noaꞌa kasi lia saiana, nia ka leka ꞌuana
fanoa ꞌaꞌana kira saea ꞌania ꞌi Enaem, nia
ka leka tua ꞌi maana sinamaa ana faꞌi
labu doe. Fanoa doe neꞌeri tua sulia tala
leka ꞌuana ꞌi Timna. Nia sasi ꞌunaꞌeri
sulia nia sai leꞌa ana sa Sela, susu buri
ana araꞌi nia ꞌi naꞌo, nia doe naꞌa, bore
ma maꞌa ꞌalako neꞌe noaꞌa ꞌiri saea fuana
neꞌe ke leka ma ka korea. 15 Ma kaidaꞌi
sa Juda nia lisia, nia ka manata ꞌuri, “Sali
ta kini sesele goꞌo ꞌana niniꞌa, osiꞌana
nia fonea maana ꞌania ꞌaba ifi ꞌunaꞌeri.”
16 Nia ka leka karangia ꞌi ninimana tala,
nia ka fata ꞌuri fuana, “Ai, nau ku oga nai
teo faꞌiniꞌo.” Bore ma nia ꞌiri saiana goꞌo
neꞌe kini neꞌe na ꞌuruna ro ngela ngwane
naꞌo nia ki. ꞌUnaꞌeri kini neꞌeri ka saefilo
ꞌuri ana, “Ta fita ru neꞌe ꞌoke baꞌa foli
nau ꞌania?” 17 Ma nia ka fata ꞌuri, “Nai
baꞌa ngalia taꞌi kala nanigot nau, nau ku
kwatea kwau fuamu.” Sui kini neꞌeri ka
fata ꞌuri, “Leꞌa goꞌo ꞌana, bore ma ꞌoke
kwatea maꞌi ti ru fuaku ke faꞌataꞌinia na
alangaꞌilamu neꞌe nai eta dau ana ꞌi naꞌo,
leleka kala nanigot neꞌana ka dao maꞌi.”
18-19 ꞌUnaꞌeri nia ka saefilo ꞌuri ana, “Ru
faꞌuta neꞌe ꞌoko oga nai kwatea fuamu?”
Sui kini neꞌeri ka fata ꞌuri, “ꞌOke kwateꞌa
maꞌi ru ba fuana totolana kerekereꞌa ꞌoe
ki, faꞌinia gwaꞌi dadalo ꞌoe, ma faꞌi kuba
ꞌoe.” Nia ka kwatea ro ru neꞌeri ki fuana.
Ma nia ka leka ka teo naꞌa faꞌinia. Buri
ꞌana, kini neꞌeri ka oli ꞌi fanoa nia sui nia
ka lafua na ꞌaba ifi neꞌe nia fonea ꞌania
maana, ma nia ka ruꞌufia laꞌu toꞌongi
bulibuli nia ki neꞌe nia ruꞌu ruꞌufiꞌi,
osiꞌana nia na gwaꞌi ꞌuru. Noaꞌa ꞌiri tau
goꞌo nia ka lisia neꞌe nia ina naꞌa.
20 ꞌUnaꞌeri sa Juda ka kwatea taꞌi kala
nanigot fuana kwaima nia sa Hirah, ma
nia ka kwatea nia ke olitaꞌinia maꞌi ro
ru ba nia faꞌasia maꞌi faꞌinia kini baera.
Bore ma ngwae neꞌeri kasi dao toꞌona
kini baera. 21 Nia ka saefiloa ngwae
ꞌi Eneam ki ka ꞌuri, “Na kini sesele ba
tuatua ꞌi ninimana tala nia tua ꞌi faꞌi ba?”
Bore kiraꞌa taꞌifau kika fata ꞌuri, “Kaimili
noaꞌa ꞌiri toꞌo ana ta kini sesele ana fanoa
neꞌe.”
22 Sui nia ka oli maꞌi siana sa Juda,
ma ka fata ꞌuri fuana, “Nau noaꞌa kusi
dao toꞌona kini baera. Ma ngwaꞌi toꞌa ꞌi
Enean kika saea kira noaꞌa kasi toꞌo ana
ta kini sesele ꞌi fanoa kira.”
23 ꞌUnaꞌeri sa Juda ka fata ꞌuri,
“Alaꞌania nia ke gonia ꞌana ro ru ba kiri.
Nia leꞌa ꞌasu ꞌubani ngwae ki kira kata
gaꞌasi nau. Na roraꞌa nia naꞌa. Nau
ku kwate naꞌa kala nanigot fuana, bore
ꞌoe kosi dao toꞌona.” 24 ꞌIu, karangi uulu
madamo ki ka sui naꞌa, na faꞌarongoꞌa
ꞌuri ka dao siana sa Juda, “Na ꞌafe ba
ngela ꞌoe, nia kini seseleꞌa baera, ma
kaidaꞌi neꞌe nia ina naꞌa.” Ma nia ka fata

ˈuri, “Mulu ngalia ˈi maa faˈasia fanoa doe, ma muka doˈofia nia ka mae.”
25 Ma kaidaˈi kira abalangaˈinia kini neˈeri ˈi maa nia ka kwatea kwau ro ru ba nia kwatea fuana nia ka goniˈi ki nia ka kwatea kwau alaˈanga ˈuri, “ˈOko lisia ru ba ngwae baera nia aluˈi aku ki ne na toto ana kerekereˈa, faˈinia gwaˈi dadalo nia ma faˈi kuba nia ne. Nau ku ina naˈa, bore ma ngwae neˈe kwatea ngela fuaku, ro ru neˈe ki, ru nia ki. ˈOko lisia naˈa? ˈOke saea nia ke leka maˈi siaku, ro ru neˈe ki, ru sa tai ki niniˈa?”
26 Sui sa Juda ka lia saiana ro ru neˈeri ki, ma nia ka fata ˈuri, “Kini neˈana bali nia saga, nauˈa neˈe nau ku rora. Nau ku bolo fuana nai ngalia nia ka korea ngela ˈisiˈisi nau, bore ma nau ku ˈiri sasia.” ˈI buri naˈa noaˈa nia kasi teo naˈa faˈinia kini neˈeri.
27 Kaidaˈi ˈi Tamara nia karangi faˈafuta na ngela neˈeri, kira lisia nia ke baˈa faˈafuta ro ˈiˈiu ki. 28 Ma kaidaˈi nia faˈafuta, taˈi ana ro ˈiˈiu neˈeri ki, nia ruˈungaˈinia maˈi limana ˈi maa ka sakatafa, sui kini neˈe lia sulia ka ngalia ˈaba kwalo meo ka firiˈia ˈi limana ngela neˈeri, nia ka fata ˈuri, “Nia neˈe ai eta futa adaroˈo.” 29 Bore ma ngela neˈeri lalafia limana ma ka olitaˈinia ˈi saena laˈu. Ma ngwaefuta nia naˈa neˈe ka eta futa. Goˈo kini neˈeri ka fata ˈuri ana ngela neˈeri, “Falafala ˈoe neˈe ˈunaˈeri, ˈaeˈo ngwae fuana suˈumaˈilamu talamu.” Nia neˈe kira ka saea ˈani sa Peres neˈe fadalana, “Nia suˈumaˈinia talana ka eta ruˈu maˈi.” 30 ˈI buri ˈana na ngwaefuta nia neˈe na aba kwalo meo nia ˈi limana fiˈi futa maˈi, ma kira ka saea ˈani sa Sera neˈe fadalana, “Meo.”

39

Sa Josef rao fuana sa Potifa

1 Kaidaˈi ngwae ana kwalafa sa Ishmael ki kira ngalia sa Josef ˈuana ˈi Ejipt, kira ka ˈoifoli laˈu ˈania. ˈUnaˈeri taˈi ngwae ˈaˈana ana tatalafaˈa ana fanoa neˈeri satana sa Potifa ka folia niaˈa. Ma niaˈa naˈa neˈe gwaungaˈi fuana ngwae lialia ana luma tatalafaˈa. 2 Iawe nia tua faˈinia sa Josef, ma ru nia sasiˈi ki ka leˈa liu. Sa Josef tua saena luma sa Potifa, ngwae neˈe ngwae ˈi Ejipt nia ˈaˈana fuana. 3 Sa Potifa lisia neˈe Iawe tua faˈinia sa Josef nia ka sasia raoˈa nia ki ka leka leˈa liu mala. 4 ˈUnaˈeri nia ka saeleˈa liu fafia, ma nia ka tua faˈinia ana kaidaˈi ˈoro fuana ˈafilana. Ma nia ka filia sa Josef ka faˈinaˈonaˈo ana ru ki saena luma nia, faˈinia ru ki taˈifau neˈe nia toˈo ani. 5 Ma ka eta ana kaidaˈi neˈeri, osiˈana raoˈa leˈa sa Josef ki, Iawe ka faˈaleˈa ngwae neˈeri, ma ru ki taˈifau saena luma nia, ma saena oˈola nia ru ki ka leka leˈa. 6 ˈUnaˈeri sa Potifa ka alua ru ki taˈifau neˈe nia toˈo ani saena limana sa Josef, ma nia noaˈa kasi ˈabera laˈu ˈania ta ru. Nia tua goˈo ˈana fuana manataˈanga sulia fanga nia ki.

ˈAfe sa Potifa fulia fuli bareˈa ana sa Josef

Sa Josef nia ta taˈi ngwae fiˈi doe neˈe lisilana leˈa liu. 7 Noaˈa kasi tau goˈo ˈafe sa Potifa ka kwaiogai naˈa ana, ma nia ka lidia fuana teoˈa faˈinia. 8-9 Bore ma sa Josef noaˈa kasi oga falafala ˈunaˈeri, nia ka fata ˈuri fuana ˈafe neˈeri, “Noaˈa liu, ˈoe kosi sasi ˈunaˈeri aku! Lisia basi kwa! Kaidaˈi neˈe ngwae ˈaˈana nau nia noaˈa kasi ˈabera naˈa ˈania ta ru saena luma nia, osiˈana nau ku tua faˈinia. Nia alu nau ku ˈaˈana naˈa ana ru nia toˈo ani ki. Ma nau ku toˈo ana ngasingasiˈanga fuana raoˈa ˈania ru nia toˈo ani saena luma neˈe. Bore ma ˈaeˈo neˈe ru nia talana, osiˈana ˈaeˈo neˈe ˈafe nia, ma nau noaˈa liu kusi sasia ta ru ana. Si diˈia nau ku teo faˈiniˈo ˈirai ru taˈa liu, noaˈa liu nau kusi fuli ru taˈa ˈuira. Ma nia ka kwatea taˈangaˈa ˈi maana God logo.” 10 Asoa ki taˈifau goˈo neˈe ˈafe neˈeri tuaraˈi nia fuana leka teoˈa faˈinia, bore ma nia noaˈa kasi oga goˈo falafala ˈunaˈeri ki. Ma nia ka noaˈa kasi oga logo tuaˈa karangia.
11 Leleka, ana taˈi asoa, kaidaˈi nia leka ˈi saena luma fuana sasilana raoˈa nia, ka noaˈa ta ngwae neˈe ka tua faˈinia. 12 ˈUnaˈeri goˈo ˈafe neˈeri ka dau ngiringiri naˈa ana toˈongi nia ma ka fata ˈuri ana sa Josef, “Nau ku amasiˈo ˈoke teo naˈa maˈi faˈi nau!” Bore ma sa Josef ka fai danga ˈania toro keta nari nia, ma ka tafi naˈa ˈi maa. 13 Kaidaˈi ˈafe neˈe lisia nia tafi naˈa faˈasia toˈongi nia, 14 nia ka

ri ˈuana ti ngwae rao neˈe kira rao ana ta luma kira ka leka maˈi. Goˈo nia ka fata ˈuri fuada, “Ai reala. Mulu lisia! Ngwae nini ana kwalafa sa Eba ngwae taˈa liu malaˈ! Nia faˈa ˈeke kulu ne! Araˈi nau ngalia maˈi ˈi neˈe fuana tae niniˈa? Nia ruˈu maˈi saena maˈe luma nau ma nia ka tuaraˈi nau fuana teoˈa faˈinia, bore ma nau ku ako doe. 15 Ma ana kaidaˈi nia rongoa neˈe nau ku ako ˈunaˈeri, nia ka tafi ˈi maa faˈasia toˈongi neˈe nia.” 16 Nia ka gonia naˈa ˈana toro sa Josef leleka araˈi nia ka oli maˈi luma. 17 ˈUnaˈeri nia ka saea nama ana taˈi alaˈanga neˈeri fuana, nia ka fata ˈuri, “Na ngwae rao ˈoˈo nini ana kwalafa sa Eba nini ˈoko ngalia maˈi, nia leka maˈi saena mae luma nau taˈena, nia sasia nau ku ˈeke. 18 Bore ma kaidaˈi nau ku ako doe, nia ka tafi ˈi maa faˈasia toˈongi nini nia.”

19 Kaidaˈi ngwae neˈeri rongoa alaˈanga neˈe ˈafe nia saea, nia ka saetaˈa liu. 20 ˈUnaˈeri nia ka asungaˈinia ngwae nia ki ka leka daua sa Josef, ma kira ka ˈui ˈania saena lokafo. Nia lokafo neˈeri, kaidaˈi ˈoro kira alua ngwae rao tatalafaˈa ki ˈi saena. Sui bore ˈana sa Josef ka tua saena lokafo, 21 Iawe nia tua tari goˈo ˈana faˈinia, ma nia ka ˈoilakitaˈinia. Ma ngwae ˈaˈana ana lokafo neˈeri ka saeleˈa fafia sa Josef, 22 ˈunaˈeri nia ka alua ka lia sulia ti ngwae lokafo neˈe kira tua saena lokafo neˈeri, ma nia ka kwatea ka ˈaˈana ana raoˈa saena lokafo neˈeri. 23 Sui ngwae ˈaˈana neˈeri kasi ˈabera naˈa ˈania raoˈa neˈeri ki, sulia Iawe nia tua faˈinia sa Josef, ma nia ka sasia raoˈa neˈeri ki ka leˈa liu.

40

Sa Josef fada ro maliu boleˈa ki

1 Sui buri ˈana tiˈitiˈi goˈo, ro ngwae rao tatalafaˈa ki kera kwatea tatalafaˈa ka saetaˈa liu fuadaroˈo ro ngwae neˈeri ki, taˈi ngwae ˈaˈana fuana ngwaˈi toˈa kira lia sulia na waen tatalafaˈa, ma taˈi ka ˈaˈana fuana ngwaˈi toˈa kira rao ana beret tatalafaˈa. 2 Tatalafaˈa nia saetaˈa liu fuadaroˈo, 3 goˈo nia ka aludaroˈo saena lokafo neˈe sa Potifa ˈaˈana ana. Nia neˈe taˈi lokafo nini sa Josef nia tua logo ana. 4 ˈUnaˈeri sa Potifa ka alu keraˈa saena limana sa Josef ka lia sulia kera, ma kera taˈi tua tau tiˈitiˈi saena lokafo neˈeri.

5 Ana taˈi rodo, kaidaˈi kera tua ˈua saena lokafo, kera maliu bole, ma fadalana ro maliu boleˈa neˈeri ki ka matamata daofaˈi liu naˈa. 6 Sui ˈofodangi kaidaˈi sa Josef leka maˈi fuana lisi ladaroˈo, nia lisia kera manata ˈabera liu naˈa. 7 Nia ka saefilo ˈuri adaroˈo, “Nau ku lisia koroˈo manata ˈabera ana taˈi ru. Ru faˈuta niniˈa?” 8 Ma kera ka ˈuri, “ˈOko saiana rodo sui, keroˈo maliu bole, bore noaˈa ta ngwae ana kula neˈe saiana ke saea fadalana ro maliu boleˈa neˈe ki fuamiroˈo.” Ma nia ka fata ˈuri fuadaroˈo, “God talana goˈo neˈe toˈo ana ngasingasiˈanga fuana saelana fadalana maliu boleˈa. Bore ˈana, moro ili sae toˈona maˈi ro maliu boleˈa neˈana ki fuaku.”

9 ˈUnaˈeri na ngwae neˈe ˈi naˈo nia ˈaˈana ana ngwae nia kira lia sulia waen tatalafaˈa, nia ka fata ˈuri, “Nau ku maliu boleˈa fasi nau ku lisia taˈi ˈai grep. 10 ˈAi grep neˈeri toˈo ana uulu rara ˈai ki ana, ma kaidaˈi rara ˈai neˈeri ki toˈo ana raˈi ru ki, tona bore ma nia toˈo logo ana taka ru ki, ma nia ka toˈo naˈa ana fuaˈi ru ki ana ma kira ka kwasa naˈa. 11 Nau ku dau ana titiu ni kwaˈu tatalafaˈa, nau ku ngalia fuana ˈai grep neˈeri, ma nau ku losia suluna saena titiu ni kwaˈu neˈeri, buri ˈana nau ku kwatea kwaˈu titiu ni kwaˈu neˈeri fuana tatalafaˈa.”

12 Sui sa Josef ka fata ˈuri, “Na fadalana maliu boleˈa neˈana ˈuri, uulu rara grep neˈana ki, na uulu asoa ki neˈana. 13 Kaidaˈi noaˈa kasi dao ˈua ana uulu asoa ki, tatalafaˈa ke baˈa ngaliˈo faˈasia luma lokafo, ma nia ke baˈa alu ˈoke oli laˈu ana raoˈa ba ˈoko sasasia ˈi naˈo. ˈOko saiana ˈoke baˈa kwatea nama ˈamu titiu ni kwaˈu tatalafaˈa fuana, diˈia nama ba ˈoko sasasia ˈi naˈo, kaidaˈi ba ˈoko ˈaˈana fuana ngwae kira lia sulia waen nia. 14 Ma kaidaˈi neˈe ˈoke leka faˈasia luma lokafo, ˈoe kosi takadalafa nau! ˈIu, ˈoke manatai nau, ma ˈoko faˈarongoa tatalafaˈa ˈani nau fasi ˈiri nia ka lafu nau logo faˈasia luma lokafo. 15 ˈOko lisia! Nauˈa kwalafa sa Eba ne, bore ma etaeta kira bili nau faˈasia fanoa kami, ma kira ka ngali nau maˈi neˈe. Ma kaidaˈi nau ku tua ˈi neˈe, nau ku ˈiri sasia ta ru neˈe

bolo faˈinia kike ˈui ˈani nau saena luma ni lokafo neˈe.”
16 Ana kaidaˈi ta ngwae rongoa neˈe fadalana maliu boleˈa neˈeri neˈe sa Josef saea ka mamana, nia ka fata ˈuri, “Nauˈa logo nau ku lisia ta taˈi maliu boleˈa. Nau ku maliu bole ˈuri, uulu kukudu ˈi beret ki uu fafona gwauku. 17 ˈI saena kukudu isi ˈi fafo, na kwalu kaela afu keke goˈo neˈe teo ˈi saena ma nau ku ngaliˈi fuana tatalafaˈa. Bore ma noˈo ki kira ˈania afu keke neˈeri ki.” 18 Sui sa Josef ka fata ˈuri, “Fadalana maliu boleˈa ˈoe nia ˈuri. Uulu kukudu neˈana ki neˈe uulu asoa ki neˈe saena luma lokafo. 19 Nia ˈiri dao ˈua ana uulu asoa ki, kike baˈa sikilia gwaumu, ma kike baˈa dauraˈinia nonimu ana ta taˈi faˈi ˈai. Ma faˈi noˈo ki kike leka maˈi ma kira ke ˈania fasi ˈi nonimu ki.”
20 Ana uula asoa ana saena lokafo na tatalafaˈa ka sasia taˈi fafangaˈa ana kaidaˈi nia futa ana. Nia sasia taˈi fafangaˈa doe liu ma nia ka laefia ngwae ˈaˈana nia ki ka leka maˈi. Ma ˈi maana ti ngwae ˈaˈana ana nia ka lafua maˈi ro ngwae ba nia ki laˈu neˈe kera tua saena luma lokafo. 21 Ngwae ba ˈi naˈo nia ˈaˈana ana ngwae ki fuana liaˈa sulia waen nia, nia ka alua laˈu ana raoˈa ba nia. 22 Bore ma ngwae ba ˈi naˈo nia ˈaˈana fuana ngwae saungaˈilana beret nia, kira ka saungia nia ka mae, ma kira ka dauraˈinia nonina ana taˈi faˈi ˈai. Ru ki taˈifau fuli diˈia nama neˈe sa Josef eta saea. 23 Bore ma ngwae neˈe ˈaˈana fuana ngwae ki neˈe lia sulia waen tatalafaˈa nia noaˈa ˈiri manata naˈa toˈona sa Josef, nia takadalafa liu naˈa.

41

Sa Josef saea fadalana maliu boleˈa tatalafaˈa

1 Buri ˈana ro faˈi ngali ki na tatalafaˈa ˈi Ejipt nia ka toˈo ana taˈi maliu boleˈa. Nia lisia fasi nia uu ˈi ninimana kafo ˈi Nael. 2 ˈUnaˈeri nia ka lisia fiu buluka ki raˈe alaˈa maˈi faˈasia kafo, ma kira ka ˈani karasi ninimana kafo neˈeri. Ma fiu buluka neˈeri ki doe liu, ma ˈuliˈulida ka ngwasinasina logo. 3 Buri ˈana ta fiu buluka ka raˈe maˈi faˈasia kafo neˈeri, ma kira ka tua karangia logo na buluka ba kira eta taˈe maˈi ki. Buluka neˈeri ki, suli ˈoˈo ki naˈa ma lisilada ka taˈa liu. 4 Ma ai neˈe suli ˈoˈo oˈa ki, kira ka ˈania ai neˈe doe leˈa ki leleka ka sui. Goˈo tatalafaˈa ka ada.
5 Buira nia ka maliu laˈu, ma ka lisia laˈu ta maliu boleˈa. Nia lisia fasi taˈi ˈai ˈaiˈi witi nia toˈo ana fiu fingi ru doe ki ana, neˈe kwaimaˈa kwali naˈa fuana ngalilani maˈi. 6 Sui nia ka lisia laˈu ta ˈaiˈaiˈi witi neˈe nia toˈo ana fingi ru tiˈitiˈi neˈe saˈosaˈofiˈa liu ma ka karangi mae naˈa, sulia iru ˈakoˈako ana ˈeˈerede nia ˈakoˈako liu. 7 Goˈo fiu fingi ru tiˈitiˈi neˈeri ki kira ka ˈania na fingi ru doe lia leˈa ki. Ma tatalafaˈa ka ada laˈu, nia ka saiana neˈe nia maliu bole goˈo. 8 Bore ma ˈofodangi na tatalafaˈa ka manata ˈabera liu naˈa, sui nia ka riˈi ˈuana maˈi ngwae liatoˈo ana fanoa neˈeri kike leka maˈi fuana lisilana. ˈUnaˈeri nia ka faˈarongo kira ana ro maliu boleˈa neˈeri ki, bore ma ta ngwae ˈada noaˈa ˈisi saea fadalana ro maliu boleˈa nia ki fuana.
9 ˈUnaˈeri mala ngwae neˈe nia ˈaˈana ana ngwaˈi toˈa fuana liaˈa sulia waen nia, nia ka fiˈi fata ˈuri fuana, “Tatalafaˈa kwa! nau ku fiˈi manata toˈona taˈi ru nau ku fata alangaˈi fuana sasilana bore ma nau ku manata bura ana. 10 ˈI naˈo ba ˈoko ogataˈa fuaku faˈinia ngwae ba ˈaˈana fuana ngwaˈi toˈa fuana saungaˈilana beret ˈoe, ma ˈoko alu kamiroˈo saena luma ni lokafo, saena luma ngwae faˈinaˈonaˈo ana ngwae lialia ana luma ˈoe. 11 Taˈi rodo keroˈo maliu bole, ma fadalana ro maliu boleˈa keroˈo ki ka matamata daofaˈi liu naˈa. 12 Taˈi ngwae fiˈi doe ana kwalafa sa Eba neˈe rao ˈoˈo fuana faˈinaˈonaˈo ˈoe, nia tua faˈi keroˈo saena luma ni lokafo. Kaidaˈi keroˈo faˈarongoa ˈani ro maliu boleˈa keroˈo ki fuana, nia saea fadalana ro maliu boleˈa neˈeri ki fuamiroˈo. 13 Ma buri ˈana ru ki taˈifau ka diˈia nama neˈe nia saeˈe. Nauˈa ˈoko alu nau laˈu ana raoˈa nau, bore ma ta ngwae ˈoko kwatea ngwae ˈoe ki fuana saungilana ka mae.”
14 ˈUnaˈeri na tatalafaˈa ka kwatea kwau ngwae rao nia ki ka baˈea maˈi sa Josef. Ma ka ˈiri tau goˈo kira ka leka baˈea maˈi faˈasia luma ni lokafo. Nia ka sufi guguru ma ka rokisia toro nia, ma ka leka uu ˈi naˈona tatalafaˈa.
15 Sui tatalafaˈa ka fata ˈuri fuana, “Josef

kwa! Nau ku lisia taˈi maliu boleˈa, bore ma noaˈa ta ngwae ana kula neˈe saiana saelana fadalana fuaku. Bore ma taˈi ngwae nia saea fuaku ka ˈuri, ‘Kaidaˈi ˈoko rongoa maliu boleˈanga ˈoko saiana ˈoke saea fadalana.’ ”

16 Bore ma sa Josef ka fata lala ˈuri,
“Nau noaˈa naisi saiana saelana fadalana
maliu boleˈa ki. Bore ma God naˈa neˈe ke
baˈa saea fadalana maliu boleˈanga ˈoe,
neˈe ˈoke baˈa saeleˈa ana.”
17 GoˈoGo tatalafaˈa ka fata ˈuri, “Ana
maliu boleˈanga nau, nau ku lisia fasi nau
ku uu ˈi ninimana kafo ˈi Nael. 18 ˈUnaˈeri
fiu buluka ki ka raˈe maˈi faˈasia kafo
neˈeri, ma kira ka ˈani karasi ninimana
kafo. Na fiu buluka neˈeri ki doe ka
leˈa liu, ma nonida ka ngwasinasina logo.
19 Ma ˈi buri ˈana ta fiu buluka laˈu ka
raˈe maˈi faˈasia kafo ma kiraˈa suli ˈoˈo
ki naˈa ma ka lia taˈa logo. Kira lia taˈa
liu ka liufia ti buluka neˈe nau ku lilisiˈi
ana ti kula ˈi Ejipt. 20 GoˈoGo kira ka ˈania
ai nonina leˈa ki leleka ka sui. 21 Bore
ma ta ngwae noaˈa kasi lia sai goˈo ana
neˈe kira ˈania buluka doe neˈeri ki sulia
kira suli ˈoˈo ˈanga goˈo, diˈia logo ˈae
etaeta ba kiri. Buri ˈana nau ku ada
naˈa. 22 Sui buri ˈana nau ku lisia laˈu ta
maliu boleˈa, nau ku lisia taˈi ˈai ˈaiˈi witi
neˈe toˈo ana fingi ru doe ki kwaimaˈa
kwali naˈa fuana ngalilana maˈi. 23 Sui
nau ku lisia laˈu ta ˈai ˈaiˈi witi neˈe
toˈo ana fiu fingi ru tiˈitiˈi ki ana neˈe
saˈosaˈofia liu, karangi mae naˈa, osiˈana
iru ˈakoˈako ana kula ˈeˈerede ˈakofia liu
na witi neˈeri. 24 ˈUnaˈeri fiu fingi witi
tiˈitiˈi saˈosaˈofia neˈeri kika ˈania fingi
ru doe lia leˈa neˈeri ki. Nau ku saea
ro maliu boleˈa nini nau ki fuana ngwae
lia toˈo neˈe ki bore ma noaˈa ta ngwae
ada kasi saea fadalana ro maliu boleˈanga
neˈe ki fuaku.”
25 Sui sa Josef ka fata ˈuri ana tatalafaˈa,
“Ro maliu boleˈanga neˈana ki fadalani
taˈi ru goˈo. God saea naˈa fuamu ru
neˈe nia ke baˈa fulia. 26 Na fiu buluka
leˈa neˈana ki, nia fada ˈani fiu faˈi ngali
ki. Ma fiu fingi witi leˈa neˈana ki, nia
fada logo ˈani fiu faˈi ngali ki logo. Ro
maliu boleˈanga neˈana ki fadalani taˈi
ru goˈo. 27 Na fiu buluka suli ˈoˈo aˈa
neˈana ki, neˈe kira saka maˈi faˈasia
saena kafo ˈi buri, faˈinia fingi witi tiˈitiˈi
neˈe saˈosaˈofiˈa karangi ka mae naˈa,
kira fada ˈani fiu faˈi ngali ana fioloˈanga
ma ˈatoˈanga ana fanga. 28 Ru neˈe ke
baˈa dao maˈi diˈia naˈa ba nau ku saea
fuamu. God nia faˈataˈinia fuamu tae
neˈe nia karangi ke fulia. 29 Fuana fiu faˈi
ngali etaeta ki na oˈola ˈi Ejipt ki taˈifau
ke fungu ana fanga. 30 Bore ma buira
fiu faˈi ngali ana fioloˈanga ma kaidaˈi
fanga ke ˈato ke baˈa dao maˈi. Ma ana
kaidaˈi neˈeri, ngwae ki noaˈa kira kasi
manata naˈa toˈona kaidaˈi kira toˈo ana
fanga ˈoro, osiˈana kaidaˈi ˈato neˈe nia
ke faˈalia naˈa fanoa taˈifau. 31 Ngwae ki
taˈifau kike baˈa takadalafa kaidaˈi leˈa
neˈe kira eta toˈo ana sulia fioloˈa neˈe
ke dao maˈi, buri ˈana ke baˈa taˈa lilisu
mala. 32 Ro maliu boleˈa neˈe ki fadalani
taˈi ru goˈo niniˈa. Ma ai neˈe faˈataˈinia
neˈe God salisali naˈa ana ru neˈe, ma nia
karangi ka dao naˈa maˈi.
33 “ˈIu ˈoke filia nama ta taˈi ngwae
sai ˈi ru neˈe ke lia saiana ru neˈe ke
baˈa dao maˈi ki, ma ˈoke alua nia ngwae
ˈaˈana leˈa ˈoe ana fanoa neˈe. 34 Ma ˈoke
alua ti ngwae ˈaˈana laˈu kira ka rao ˈi
olofana niaˈa fasi ˈiri kike lia saiana fanga
neˈe ngwae ki ngaliˈi maˈi. Ana fiu faˈi
ngali etaeta neˈe ki, na fanga ke baˈa ˈoro
liu mala, ma faˈi ngali ki taˈifau kaidaˈi
ngwae ki kira ngalia maˈi fanga kira ke
daroˈia nama ˈania lima kabu ki na fai
kabu ru ki ru kira, ma taˈi kabu ru ngwae
neˈeri ka ngalia ka goni leˈa ana. 35 Ana
kaidaˈi leˈa neˈeri, faˈi ngali ki taˈifau
kira ke alu leˈa nama ana fanga ka teo
leˈa saena fanoa doe ki, ma kira ngwae ni
ofoˈa ki kira ke lia nama sulia. 36 ˈUnaˈeri
fanga neˈeri ki ke teo kwaimasi fuana fiu
faˈi ngali ana fioloˈanga ki ma kaidaˈi
ˈato neˈe ke dao maˈi fafia fanoa neˈe.
Falafala ˈunaˈeri neˈe, ngwae ki noaˈa
kira kasi baˈa maelia fioloˈanga ana fanoa
neˈe.”

Sa Josef ˈaˈana ana fanoa ˈi Ejipt

37 ˈUnaˈeri tatalafaˈa faˈinia gwaungaˈi
nia kira ka saeleˈa fafia nai ˈi ru ˈanga
neˈeri, 38 ma tatalafaˈa ka fata ˈuri fuada,
“Sa Josef, ngasingasiˈanga God tua faˈinia
mamana naˈa. Noaˈa kulu kasi dao naˈa
laˈu toˈona ta ngwae neˈe lia toˈo ka
liufia niaˈa.” 39 Ma nia ka fata ˈuri fuana

sa Josef, “God ˈoe faˈataˈinia ru neˈe ki fuamu. Nau ku lia sai naˈa ana ˈoko sai ˈi ru liu, ma ˈoko lia saiana ru neˈe ke fuli ki ka liufia ta ngwae. 40 ˈUri, nai baˈa alua ˈaeˈo ta ngwae ˈaˈana aku fuana liaˈa sulia fanoa neˈe nau, ma ngwae nau ki taˈifau kike kwairoˈoi ana fatalamu. Ka ˈunaˈeri ˈaeˈo neˈe na ruana ngwae aku, ma ka noaˈa laˈu ta ngwae neˈe ka toˈo ana ngasingasi ˈanga ana fanoa neˈe ka diˈia ˈaeˈo. 41 Kaidaˈi neˈe nau ku aluˈu ˈoko ˈaˈana ana maˈe fanoa ana fanoa neˈe.” 42 ˈUnaˈeri na tatalafaˈa ka kanusua taˈi kome efoa ˈi ˈuˈuna neˈe nia alua ana kaidaˈi ki nia ka toto nia ˈani kerekereˈa, goˈo nia ka alua ana ˈuˈuna sa Josef. Ma nia ka ngalia taˈi toro kwao nia ka toro ˈania, ma nia ka dauraˈinia kwala kekefa gol ˈi luana. 43 Nia ka ngalia ruana kad nia neˈe na hos nia tara, ma ka kwate fuana sa Josef fuana lekaˈa ˈania. Ma kaidaˈi sa Josef liu kwau kaidaˈi ˈoro ki na ngwae lialia ˈafia tatalafaˈa neˈe kira leka ˈi naˈona, kira ako doe kika ˈuri, “Bobo uruuru! Bobo uruuru!” Nia naˈa neˈe falafala tatalafaˈa nia sasia fuana sa Josef neˈe lia sulia maˈe fanoa ana fanoa ˈaˈana neˈeri. 44 Ma tatalafaˈa ka fata ˈuri fuana, “Nauˈaˈnaˈaneˈe na tatalafaˈa, ma fatalaku neˈe ˈuri, ngwae ki taˈifau ana tuaˈa neˈe diˈia kira oga sasilana ta raoˈa, nama kira ka leka ana ta kula, kira ke eta lidi ˈoe basi.” 45-47 Sui tatalafaˈa nia ka kwatea ta sata laˈu fuana sa Josef. Ma sata neˈeri neˈe sa Safenat Paneh, neˈe sata faolu nia, ma nia ka ngalia taˈi sariˈi ana fanoa neˈeri, ma ka kwatea fuana nia ka korea. Sariˈineˈerineˈesatanaˈi Asenat. Nia ana fanoa doe ˈi Heliopolis, ma maˈa nia sa Potifera ma niaˈa taˈi fata abu ana falafala ana kula abu kira saea ˈani ˈi On.

Na kaidaˈi neˈe sa Josef nia talaˈae ka rao fuana tatalafaˈa ˈi Ejipt, nia tua naˈa sulia uulu akwala faˈi ngali ki. Nia leka kwau ana kula tatalafaˈa nia tua ana ma kaidaˈi ki saena fiu faˈi ngali neˈeri ki, nia liu ana kula ki taˈifau ana fanoa neˈeri. Ma saena fiu faˈi ngali neˈeri ki nia toˈo ana kaidaˈi leˈa fuana oˈola witi ki ka toˈo ana fanga ˈoro.

48 ˈIu ma fanoa doe ki taˈifau neˈe nia leka ani, nia ngalia witi ki, ma ka goniˈi leˈa saena luma ni goni ruˈa saena fanoa neˈeri. 49 Sa Josef ukua witi ki, leleka ka ˈoro liu diˈia naˈa one sulia asi neˈe noaˈa ta ngwae kasi saiana toˈolana.

50 Ma kaidaˈi neˈe fioloˈa doe neˈeri ˈiri raˈe ˈua maˈi sa Josef faˈinia ˈafe nia kera toˈo naˈa ana ro ngela ngwane ki. 51 Kaidaˈi ngela ˈi naˈo nia futa, sa Josef fata ˈuri, “God kwatea nau ku takadalafa naˈa raoˈa ulafu ba nau ku sasiˈi maˈi Ejipt ki. Ma ru taˈa ba kiri taˈifau ba ngwaˈi ngela maˈa nau kira sasia aku.” Ma nia ka saea ngela neˈeri ˈani sa Manase. 52 Ma buri ˈana ruana ngela ana ka futa nia ka fata ˈuri, “God kwatea ngela neˈe ki fuaku ana kula neˈe ru ˈafitaˈi ki fuli fuaku.” Ma nia ka saea ruana ngela ˈani sa Ifrem.

53 ˈUnaˈeri fiu faˈi ngali neˈe oˈola ki toˈo ana fanga ˈoro, ma na ngwae ˈi Ejipt ki ka saeleˈa, kaidaˈi leˈa neˈeri sui naˈa. 54 ˈUnaˈeri fiu faˈi ngali fuana fioloˈanga ma kaidaˈi ˈato fuana toˈonga ana fanga ka dao naˈa, ma ka diˈia nama ba sa Josef nia saea ˈi naˈo. Ma ti fanoa ˈaˈana ngwae ki noaˈa kasi toˈo naˈa ana fanga, bore ma ˈi Ejipt fanga ˈoro nia teo. 55 Sui kaidaˈi ngwaˈi toˈa ˈi Ejipt kira talaˈae ana olidokoˈa ana fanga, kira fioloˈa naˈa. ˈUnaˈeri kira ka leka maˈi kira ka saefiloa tatalafaˈa fuana kwatelana fanga fuada. Goˈotatalafaˈakasaeafuadakiraklekasiana sa Josef, ma kira ke sasia tae neˈe nia saea. 56 Ma kaidaˈi ˈato ana fioloˈanga nia dao ka taˈa liu naˈa, sa Josef ka ˈifingia luma ni goni fangaˈa ki, ma ka alaˈania ngwae ki kira ka leka maˈi kika folia witi ana fanoa neˈeri. 57 ˈUnaˈeri ngwae ana fanoa ˈaˈana ki taˈifau logo neˈe kira leka maˈi Ejipt fuana folilana witi, osiˈana fioloˈanga neˈeri dao ana fanoa ki taˈifau saena magalia naˈa.

42

Ngwaefuta sa Josef ki leka ˈi Ejipt fuana foli fangaˈa

1 Ana kaidaˈi neˈeri sa Jakob tua tua maˈi ˈana ˈi Kenan, ma kaidaˈi nia rongoa kira ˈoifoli ˈani witi ˈi Ejipt, nia ka fata ˈuri fuana ngwaˈi ngela nia, “Faˈutaneˈekaumulukasisasiaˈaru? 2 Nau ku rongoa neˈe kira ˈoifoli naˈa ˈania witi ˈi Ejipt. ˈUnaˈeri kaumulu ke leka folia

nama maˈi ti fanga fuakulu, nia taˈa neˈe
kuke mae ana fioloˈanga.” 3 Sui goˈo
akwala ngwaefuta sa Josef kira ka faˈasia
ˈi Kenan ma kira ka leka ˈi Ejipt fuana
foli fangaˈa ˈada. 4 Bore ma sa Jakob
noaˈa kasi saiana neˈe ke alaˈania sa
Benjamin na sasina sa Josef fuana lekaˈa
faˈinida, osiˈana nia maˈu ˈasu ˈubani ti
ru kata fuli fuana sulia tala. 5 ˈUnaˈeri
ngwaˈi ngela sa Jakob kira ka leka faˈinia
ti ngwae ˈi Kenan neˈe kira leka ˈuana ˈi
Ejipt fuana foli fangaˈa sulia kaidaˈi ˈato
ma fioloˈa dao naˈa fafia fanoa kira.
6 Ana kaidaˈi neˈeri, sa Josef naˈa neˈe
lia sulia fanoa ˈaˈana neˈeri, ma nia ka
ˈoifoli ˈania fanga ana ngwae ki ana
fanoa matamata ki saena magalia. Sui
ngwaefuta nia ki kira leka maˈi, ma kira
ka bobo uruuru ˈi naˈona leleka maada
ka foto ana ano. 7 Ma kaidaˈi nia lisida,
nia lia saiada neˈe kiraˈa ngwaefuta nia
ki goˈo, bore ma nia fata ˈania alaˈanga
ˈi Ejipt, ma nia ka toˈo ana taˈi ngwae
fuana rokisilana fatalana fasi ˈiri noaˈa
kira kasi lia saiana. Ma nia balufida ka
ˈuri, “Kaumulu leka maˈi faˈasia ˈi fai?”
Ma kira ka olisi ˈuri ana, “Kaimili faˈasia
ˈi Kenan ne, ma kaimili leka maˈi fuana
foli fangaˈa ˈamiˈa.”
8 Sa Josef lia sai goˈo ana na ngwaefuta
nia ki, bore ma kira ˈiri lia sai nama
ana. 9 ˈUnaˈeri nia ka manata toˈona ro
maliu boleˈa nia ki ba nia lisiˈi ˈi naˈo,
neˈe kira bobo uruuru fuana. Nia fata
ngasingasiˈa fuada ka ˈuri, “Sali kaumulu
leka goˈo maˈi fuana saiˈa ana fanoa
neˈe kami taka nini. Kaumulu oga muke
dao toˈona kamiˈa, sali kami ngasingasiˈa
nama noaˈa fasi ˈiri kamu ke leka maˈi
fuana fuˈali lamiˈa.” 10 Bore ma kira fata
ˈuri, “Noaˈa kwala ngwae ˈaˈana, nia ˈiri
ˈuira laˈu. Kaimili niniˈa diˈia goˈo ngwae
ˈoe ki. Kaimili leka goˈo maˈi fuana
foli fangaˈa ˈamiˈa. 11 Kaimili taˈifau
ngwaefuta ki ne, ma kami sa toˈo goˈo
ana taˈi maˈa. Kaimili noaˈa kasi leka laˈu
maˈi fuana iro fanoa ˈanga. Kaimili leka
saga goˈo maˈi.”
12 Sui nia ka fata laˈu ˈuri fuada,
“Noaˈa! Kaumulu leka maˈi muka sai
aimili ne!”
13 ˈUnaˈeri kira ka fata ˈuri, “Ngwae
ˈaˈana kwa! Kaimili niniˈa ngela ana taˈi
ngwae goˈo niniˈa, ma kami tua ˈi Kenan.
Etaeta kaimili akwala ma ro ngela, bore
ma ta taˈi ngwaefuta aimili nia noˈana,
ma susu buri kaimili nia tua maˈi faˈinia
maˈa kami ˈi fanoa.”
14 Bore ma nia ka fata ˈuri, “Nau ku
saea ka sui naˈa ba! Kaumulu leka goˈo
maˈi fuana irolana fanoa neˈe! 15 Nai
dao nama toˈona neˈe kaumulu alaˈa
mamana! Nia leˈa, nia mamana ˈani
satana tatalafaˈa, nau ku saea ru mamana
fuaumulu. Si diˈia susu buri kamu noaˈa
kasi leka maˈi ana kula neˈe, ˈirai noaˈa
kamu kasi baˈa leka naˈa faˈasia ˈi neˈe.
16 Ta taˈi ai aumulu ke leka ka ngalia
nama maˈi! Kaumulu ai neˈe ki kaumulu
ke tua saena luma lokafo, leleka kaimili
ka dao toˈona neˈe fata laumulu nia
mamana nama ka noaˈa. Si diˈia noaˈa,
nau ku saea naˈa ru mamana fuaumulu,
kaimili ke sai leˈa naˈa ana neˈe kaumulu
leka goˈo maˈi fuana irolana fanoa neˈe.”
17 Ma nia ka aluda saena lokafo sulia uulu
asoa ki.
18 Ma uula asoa, nia ka fata ˈuri ada,
“Nauˈaˈngwaefuanamanatalafulana
God, ma diˈia kaumulu sasi diˈia neˈe
nau ku saea, nai baˈa alaˈani kamu ke
mauri. 19 Diˈia kaumulu oga neˈe muke
faˈataˈinia fatalamuˈa mamana, nia leˈa
ta taˈi ai aumulu ke tua saena luma lokafo
neˈe, ma ti ai muke saiana muke ngalia
fanga niniˈa kamu folia, ma muka oli
muka kwatea fanga neˈe ki fuana ngela
kamu ki neˈe kira fiolo goˈo ada kaidaˈi
neˈe. 20 Bore ma kamu ke ngalia nama
maˈi susu buri ngwaefuta kamu ke leka
maˈi fuaku, fasi ˈiri nai lisia niaˈa. Diˈia
nia ˈunaˈeri neˈe, ke baˈa faˈataˈinia neˈe
fatalaumulu nia mamana, ka ˈunaˈeri
noaˈa naisi saungi kaumulu ka mae.”
Ma ngwaˈi ngwaefuta neˈeri kira ka
alafafia fatalana, 21 ma kira ka alaˈa ˈuri
fuada talada, “Se reala! Kaidaˈineˈekulu
toˈo naˈa ana kwaˈikwaˈinga faˈasia ru
taˈa ba kulu sasia ana ngwaefuta kulu ˈi
naˈo! Kulu lisia ka sui naˈa ru taˈa neˈe
kulu sasiˈi ana ki, bore ma kaidaˈi nia
angi fuakulu fasi ˈiri kulu ka ˈafia, noaˈa
kulu kasi rongoa na fatalana. Kaidaˈineˈerudoeneˈekadaonaˈafafikulu!”
22 ˈUnaˈeri sa Ruben ka fata ˈuri fuada,
“Ana kaidaˈi baera, nau ku saea naˈa
fuaumulu ba nia ngwae fiˈi doe goˈo ne,

noaˈa kaumulu kasi faˈalia laˈu, bore ma noaˈa kaumulu kasi saiana rongolana fatalaku. Kaidaˈi neˈe kulu toˈo naˈa ana kwaˈikwaˈinga duˈungana maelana.” 23 Sa Josef nia rongo saiana alaˈanga kira ki taˈifau, bore ma kira ˈiri sai goˈo ana neˈe niaˈa ngwaefuta kira, osiˈana kiraˈa taˈifau alaˈa fuana ta ngwae matamata lala neˈe rokisia fatalada fuana. 24 Ma nia ka leka faˈasida ka angi, ma kaidaˈi nia saiana nia leˈa laˈu, nia ka oli maˈi. Nia ka ngalia sa Simion ma ka firiˈia ˈi maada.

Ngwaefuta sa Josef ki oli ˈuana ˈi Kenan

25 Goˈo sa Josef ka fata ˈuri fuana ngwae ni rao nia, “Mulu faˈafungua fanga ki saena ngwaˈi ngwaˈi toˈa neˈana ki. Kira folia fanga neˈana ki naˈa, bore ma mani neˈe ngwae neˈana ki taˈifau kira foli aniˈi, niˈi ke oli saena ngwaˈi kira ki faˈinia fanga kira. Ma kamu ka kwatea fanga fuada fuana ˈanilana sulia tala.” Ma ngwae ni rao nia ki ka sasi naˈa ˈunaˈeri. 26 ˈUnaˈeri ngwaefuta nia ki kira ka alua na ngwaˈi ni fanga ki fafona dongki kira ki, ma kira ka leka naˈa. 27 Ana rodo kaidaˈi kira mamalo, ta taˈi ada ka ˈifingia ngwaˈi nia ka kwatea fanga fuana dongki nia, goˈo nia ka tona ˈania mani nia neˈe teo goˈo ˈani saena ngwaˈi faˈinia fanga ki. 28 Ma nia ka fata ˈuri fuada, “Ei reala kwa! Kira olitaˈinia goˈo mani nau ki! Niˈi teo goˈo ˈani faˈinia fanga ki saena ngwaˈi nau.” Manataˈanga kira ki taˈa liu naˈa, sulia kira maˈu liu. Sui kira ka saefilo ˈuri ada talada, “Tae naˈa niniˈa God sasia akulu re?”

29 Ma kaidaˈi kira oli laˈu maˈi siana maˈa kira ˈi Kenan, kira ka faˈarongoa ˈani ru ki taˈifau neˈe dao toˈoda. 30 Kira fata ˈuri, “Ngwae loˈoko lia sulia tuaˈa ˈi Ejipt, nia fata balubaluˈa liu naˈa fuaimili. Nia fia fasi kaimili leka lala fuana irolana fanoa nia. 31 Ma kaimili ka fata ˈuri fuana, ‘Kaimili noaˈa ˈiri leka laˈu maˈi fuana irolana fanoa ˈoe. Kaimili leka lala maˈi fuana foli fangaˈa. 32 Kaimili niniˈa ngela ana taˈi maˈa goˈo. Etaeta kaimili akwala ma ro ngela, bore ma ta taˈi ngwaefuta aimili nia noˈana, ma susu buri kaimili nia tua goˈo maˈi faˈinia maˈa kami ˈi Kenan.’ ” 33 Goˈo ngwae neˈeri nia ka ˈuri, “ˈIrai taˈi ru neˈe nai faˈamamana fatalaumulu faˈinia nama ka noaˈa. Taˈi aumulu nia ke baˈa tua faˈinau ˈi neˈe. Ma kaumulu ti ai kamu ka oli faˈinia fanga fuana ngela kamu ki neˈe kira fiolo maˈi fanoa. 34 Bore ma kamu ke ngalia nama maˈi na ngwaefuta ˈisiˈisi ba kamu ˈi neˈe fasi ˈiri nai lisia. Ru ˈunaˈeri neˈe nau ku saiana kaumulu noaˈa laˈu ngwae iro fanoa ki, ma fatalaumulu ka mamana. ˈUnaˈeri mala, nau ku fiˈi alaˈania ngwaefuta kamu ka oli ka tua faˈi kamu, ma kamu ke baˈa leka goˈo amuˈa ana ta kula ana fanoa neˈe, neˈe kamu oga.”

35 Ma kaidaˈi kira kisitaˈinia ngwaˈi kira ki, kiraˈa taˈifau kira lisia ngwaˈi mani kira ki teo goˈo faˈinia fanga ki. Ma kaidaˈi kira lisia mani neˈeri ki, kira maˈu liu, ma maˈa kira bore ka maˈu liu logo. 36 Ma nia ka fata ˈuri ada, “Faˈuta, ˈuri ma kaumulu oga nai koloa naˈa ˈaku na ngela neˈe nau ki niniˈa? Sa Josef noˈana naˈa! Ma sa Simion ka noˈana laˈu, ma kaidaˈi neˈe kaumulu oga laˈu ngalilana sa Benjamin? Ru neˈe ki taˈifau leka naˈa maˈi fuana faˈalilaku goˈo.”

37 ˈUnaˈeri sa Ruben ka fata ˈuri fuana maˈa nia, “Maˈasi kwa! Ru leˈa goˈo neˈe ˈoke alua sa Benjamin saena limaku, ma nai baˈa olitaˈinia logo maˈi fuamu. Si diˈia nau noaˈa kusi olitaˈinia maˈi, ˈirai ˈoke baˈa saungia naˈa amu ro ngela ngwane loˈoko nau ki.” 38 Bore ma maˈa kira ka fata ˈuri fuada, “Noaˈa nia ˈato liu naˈa fuaku neˈe nai alaˈania ngela nau ka leka faˈi kamu. Na ngwaefuta leˈa nia mae naˈa ma nia taˈifilia goˈo neˈe tua neˈe nia futa ana ˈafe nau ˈi Rachel. Sali ta ru taˈa kata fiˈi dao laˈu toˈona sulia tala. Nau ku ngwaro liu naˈa, ma si diˈia ˈoko sasia ta ru taˈa ka dao toˈona, nai baˈa mae goˈo ana kwaimanatai ˈanga.”

43

Sa Benjamin leka ˈi Ejipt faˈinia ngwaefuta nia ki

1 Ma kaidaˈi ˈato fuana toˈonga ana fanga nia lilisu naˈa ˈi Kenan, 2 ma kaidaˈi sa Jakob faˈinia ngwaˈi ngela nia kira faˈasuia naˈa fanga neˈe ngela nia kira ki kira folia maˈi Ejipt nia ka fata laˈu

ˈuri fuada, “Kamu ke oli laˈu ˈi Ejipt muke folia laˈu ti fanga fuakulu.”

3 Bore ma sa Juda nia fata ˈuri ana, “Maˈasi kwa! Ngwae ˈaˈana loˈoko ˈi Ejipt nia alaˈa ngasingasiˈa fuaimili, nia saea diˈia kaimili oli laˈu ˈi buri ma ngwaefuta neˈe kami noaˈa kasi leka faˈi kaimili, nia noaˈa liu kasi oga naˈa lisilana maˈamili laˈu. 4 Si diˈia ˈoko alaˈania ngwaefuta neˈe kaimili ka leka faˈi kaimili, ˈirai kaimili saiana mike baˈa leka foli fanga. 5 Bore ma si diˈia noaˈa ˈoe kosi alaˈania, ˈirai noaˈa kaimili saiana mi kasi leka, osiˈana ngwae loˈoko fata ˈuri, ˈi buri diˈia kaumulu leka maˈi ma diˈia ngwaefuta kamu noaˈa kasi leka maˈi faˈi kaumulu, nau noaˈa kusi oga lisilana maa mulu ˈi neˈe.” 6 ˈUnaˈeri sa Jakob ka fata ˈuri, “Faˈuta neˈe kaumulu ka saea fuana ngwae neˈana neˈe kaumulu toˈo ana ta ngwaefuta laˈu? Kaumulu sasia naˈa foli bareˈa ˈoro fuaku.”

7 Bore ma kira ka fata ˈuri, “Niaˈa naˈa neˈe saefiloa lidiˈa ˈoro aimili ˈuana kaimili faˈinia luˈuluˈua neˈe kaimili. Nia saefilo ˈuri, ‘Maˈa kamu nia tua ˈua? Kaumulu toˈo laˈu ana ta ngwaefuta?’ Kaimili ka olisia goˈo na lidiˈa nari nia ki. Kaimili ke sai faˈuta ana neˈe nia ke baˈa saefilo kaimili fuana ngalilana ngwaefuta neˈe kami fuana lekaˈa fuana?”

8 Sui sa Juda ka fata ˈuri ana, “ˈOke alua ˈalako neˈe saena limaku, fuana kaimili ke leka naˈa kaidaˈi neˈe, fasi ˈiri ta ai akulu noaˈa kasi baˈa mae ana fioloˈanga. 9 Nau ku alangaˈi nai baˈa lia leˈa sulia, ma ˈoˈogaˈa nai naˈa fuana olitaˈilana maˈi neˈe. Ma si diˈia nia noaˈa kasi oli maˈi fuamu, nauˈa naˈa neˈe nai baˈa ngalia kwaˈikwaˈinga firi ana ru neˈe leleka nau ku mae. 10 Alaˈanga neˈe ki nini dau kaimili liu naˈa, sali diˈia kaimili kasi manisuiˈa ana kaidaˈi ˈoro ˈuri ki, sali kaimili leka ro ru naˈa ˈuana fanga ki.” 11 Ma maˈa kira ka fata ˈuri, “Nia leˈa. Diˈia nia ˈirai, kamu ke toˈongia ru leˈa ˈi neˈe ki saena ngwaˈi kaumulu ki, fasi ˈiri kaumulu ke kwate na kwatea fuana ngwae ˈaˈana neˈana. Kaumulu ke ngalia ta kala insens, faˈinia ta kala ngingidua ma faˈinia raˈi ru fuana alulana ana fanga neˈe kwatea fanga ˈanilana ka rukufa ma fuana pistasio faˈinia ti fuaˈi amon. 12 Ma kaumulu ka olitaˈinia mani ba ana eta lekaˈa kaumulu, faˈinia ta mani laˈu ana lekaˈa neˈe. Kaidaˈi ba sui, kira olitaˈinia mani kaumulu ki saena ngwaˈi kaumulu ki, sali ta taˈi roraˈa kira goˈo. 13 Mulu ngalia ngwaefuta kamu muka leka naˈa niniˈari fuana ngwae loˈoko. 14 God toˈo ana ngasingasi ˈanga ki taˈifau, alaˈania nia ke kwatea ngwae neˈana ke kwaima aumulu, nia ke baˈa alaˈania fuaumulu muke ngalia ta ngwaefuta amuˈa faˈinia sa Benjamin, fasi ˈiri kera ke oli maˈi faˈi kaumulu. Noaˈa naisi saea naˈa ta ru. Diˈia nau ku koloa naˈa ro ngela neˈe nau ki, leˈa goˈo ˈana, alu ke ˈunaˈeri naˈa ˈana.”

15 ˈUnaˈeri ngwaˈi ngwaefuta neˈeri kira ka ngalia ru neˈeri ki, faˈinia mani ana lekaˈa ba sui, ma ti mani laˈu, ma kira ka ngalia susu buri neˈeri sa Benjamin faˈi kira ma kira ka leka naˈa. Kaidaˈi kira dao ˈi Ejipt, kira ka leka uu laˈu ˈi naˈona sa Josef. 16 Ma kaidaˈi nia lisia neˈe susu buri neˈeri leka maˈi faˈinida, nia ka fata ˈuri ˈana ngwae rao ˈoˈo neˈe ˈaˈana ana ru saena luma nia, “ˈOke baˈea kwau ngwaˈi toˈa neˈe saena luma nau, kike baˈa fanga faˈi nau ana tufungana asoa. Ma kaidaˈi ˈoko leka ˈoke saungia taˈi buluka, ma ko salisali ana fanga fuaimili.” 17 Ma ngwae ˈoˈo neˈeri ka sasi diˈia naˈa neˈe sa Josef saea ma nia ka baˈeda ˈuana luma sa Josef. 18 Bore ma kaidaˈi nia baˈeda kwau kira maˈu liu, ma kira ka fata ˈuri, “Kira baˈe kulu ˈuana luma neˈe fafia mani ba kira aluˈi saena ngwaˈi kulu, ki kaidaˈi ba sui. Kike baˈa dau kulu naˈa ma kira ka ngalia na dongki kulu ki, ma kira ke sasia kulu ke rao ˈoˈo fuada.” 19 Ma kaidaˈi kira leka dao ana sinamaa ana luma sa Josef, kira ka fata ˈuri ana ngwae rao ˈoˈo neˈeri, 20 “Ngwae ˈaˈana, kaimili toˈo ana taˈi ru fuana saelana fuamu. Kaimili leka maˈi ana fanoa neˈe ˈi naˈo fuana foli fangaˈa. 21-22 Ma kaidaˈi kami oli, kami ka mango sulia tala mika maliu ana rodo, ma kaimili ka ˈifingia ngwaˈi kaimili ki, ma kaimili taˈifau ka lisia mani kaimili ki teo faˈinia fanga saena ngwaˈi kaimili ki. Kaimili ˈiri saiana, sa tai neˈe alua

mani ki ka oli saena ngwaʼi kami ki. Niʼi teo goʼo ʼani, nia ne kaimili olitaʼiniʼi maʼi mika kwateʼe fuamu. Ma kaimili ka ngalia laʼu maʼi ti mani fuana folilana fanga ana lekaʼa neʼe kami maʼi.”

23 Bore ma ngwae rao ʼoʼo neʼeri ka fata ʼuri, “Kaumulu noaʼa mu kasi manata ʼabera, ma noaʼa mu kasi maʼu. Na mani ba ʼi naʼo ki, nau ku ngaliʼi ka sui naʼa ba. God kamu ana kwalafa sa Eba neʼe God maʼa kamu, nia nena alua mani saena ngwaʼi kamu ki.” Goʼo ngwae rao ʼoʼo neʼeri ka baʼea maʼi sa Simion siada laʼu. 24 Ma nia ka ngalida saena luma sa Josef, ma ka ngalia maʼi kafo fuana taufilana ʼaeda, ma nia ka kwatea fanga fuana dongki kira ki. 25 Kira rongoa naʼa neʼe kike baʼa fanga faʼinia sa Josef ana tufungana asoa, ma kira leka ma kika ngalia maʼi na kwateʼa neʼe kira ngaliʼi maʼi ki, ma kira ka salisali ani fuana kwatelani fuana kaidaʼi nia ke dao ʼi luma.

26 Ma tufungana asoa, kaidaʼi sa Josef leka maʼi luma, kira leka ma kira ka ngalia maʼi kwatea ki ma kira ka leka maʼi saena luma. Ma kira ka bobo uruuru ʼi naʼona fuana faʼadoelana leleka maada ka toʼo ʼi ana, ma kira ka kwatea na kwateʼa neʼeri fuana. 27 Sui nia ka saefilo ʼuri ada, “Faʼuta kaumulu leʼa goʼo ʼaumulu? Ma kaidaʼi ba sui kaumulu faʼarongo nau ʼania maʼa kamu, faʼuta nia leʼa goʼo ʼana?” 28 Ma kira ka fata ʼuri, “Ngwae ʼaʼana ʼae, maʼa kaimili manata doe amu, nia tua leʼa goʼo ʼana, ma nia ngasingasiʼa ua.” Ma kira ka bobo uruuru laʼu fuana faʼadoelana.

29 Ma kaidaʼi sa Josef lisia ngwaefuta leʼa nia sa Benjamin neʼe kera futa ana taʼi teʼa, nia ka saefilo ʼuri, “O sali na ngwaefuta ʼisiʼisi ba kamu taka nama neʼe kamu saea fuaku kaidaʼi ba sui?” Sui nia ka fata ʼuri ana sa Benjamin, “Ngela nau ʼae, alaʼani God ka kwatea mauriʼa leʼa fuamu.” 30 ʼAliʼali goʼo sa Josef ka tataʼe ka ruʼu saena maʼe luma nia ka angi, sulia kaidaʼi nia lisia ngwaefuta nia, nia saeleʼa liu. 31 Buira neʼe nia taufia maana, nia ka kwatea manatana ka aroaro, nia ka leka laʼu maʼi maa, nia ka ri ʼuana ngwae rao saena luma nia kira ka ngalia maʼi fanga. 32 Nia tua ana ta tatafe ni fanga, ma ngwaefuta nia ki kira ka tua ana ta tatafe ni fanga, ma ngwaʼi toʼa ʼaʼana ana fanoa neʼeri neʼe kira fanga faʼinia kira tua logo ana ta tatafe ni fanga, sulia nia abu kira ka fanga faʼinia kwalafa sa Eba. 33 ʼUnaʼeri ngwae rao neʼeri ka kwatea ngwaefuta neʼeri kira ka tua ana tatafe neʼe kira taʼifau kira faʼi naʼo kwau ʼuana sa Josef. Nia talaʼae ana ai eta futa ana tatafe kira ka tua tatalaʼa diʼia neʼe kira futa ʼani, leleka ai futa ʼisi ka tua naʼa ʼi ʼisilana tatafe ni fanga neʼeri. Ma kaidaʼi kira lisia neʼe ngwae neʼeri sasia kira ka tua tatalaʼa ʼunaʼeri, kira ka ʼarefo liu, ma kira ka lia fuada talada kwailiu. 34 Ma ngwae saena luma ki kira ka ngalia fanga faʼasia tatafe ni fanga sa Josef ma ka kwateʼe fuada. Ma fanga neʼe kira ngaliʼi fuana susu buri neʼeri, nia bolo mala faʼinia fanga fuana lima ngwae ki. Ma falafala neʼeri neʼe kwatea ma kira ka fanga faʼinia sa Josef, ma kika kwaʼu leleka kira ka abusu lui naʼa.

44

Titiu ni kwau sa Josef nia noʼana

1 Sui sa Josef ka fata ʼuri ana ngwae rao ʼoʼo nia neʼe ʼaʼana ana ru ki saena luma nia, “ʼOke faʼafungua fanga saena ngwaʼi ngwae neʼana ki, leleka ka fungu leʼa mala. Ma ʼoko alua mani kira ki ka oli taʼifau saena ngwaʼi kira ki laʼu faʼinia fanga ki. 2 Ma ʼoko ngalia titiu ni kwau ngwasinasina ba nau ʼoko alua ʼi saena ngwaʼi susu buri kira faʼinia mani nia ki neʼe nia foli fanga aniʼi.” Goʼo ngwae neʼeri ka sasi naʼa diʼia neʼe sa Josef nia saea fuana.

3 Sui ruana asoa ʼofodangi goʼo ʼua, na ngwae rao ʼoʼo sa Josef ki kira ka ʼafia sa Juda faʼinia ngwaefuta nia ki fuana alulana ngwaʼi ki fafona dongki kira ki, ma kira ka leka naʼa. 4 ʼIu kaidaʼi noaʼa kira ʼiri leka tau ʼua, sa Josef ka fata ʼuri ana ngwae rao ʼoʼo nia, “Aia, ʼaliʼali ko lalili ʼi buira toʼa baera kaidaʼi ʼoko dao toʼoda, ʼoke fata ʼuri fuada, ‘Ngwae ʼaʼana nau nia sasia ru leʼa liu fuaumulu! Faʼuta kaumulu ka sasia ru taʼa neʼe ana? 5 Faʼuta neʼe kaumulu ka bilia titiu ni kwau ngwasinasina nia? Titiu neʼe naʼa neʼe nia ʼidufaʼi kwaʼu ana ma nia ka

rao logo ˈani fuana daoˈa toˈona fadalana maliu boleˈa ki. Falafala nini kamu sasia nia taˈa liu mala.’ ”

6 Ma kaidaˈi ngwae rao ˈoˈo neˈe dao fafida, nia saea alaˈanga fuada. 7 Bore ma kiraˈa taˈifau kika fata ˈuri, “Ngwae ˈaˈana ˈae, kaimili noaˈa ˈiri sai naˈa ana sasilana ta ru ˈuira. Nia noaˈa ˈiri leˈa fuamu neˈe ˈoke suˈumani alaˈanga neˈana maˈi aimili. 8 ˈOko sai naˈa ana na mani nini kaimili lisia saena ngwaˈi kaimili ki, kaidaˈi ba sui, kaidaˈi kami faˈasia ˈi Kenan, kaimili olitaˈiniˈi maˈi fuamu ba. Kaimili ke bili faˈuta laˈu ana gol nama silva saena luma ngwae ˈaˈana ˈoe? 9 ˈOke ili lulu ˈuana! Si diˈia ˈoko dao toˈona titiu neˈana ana taˈi aimili, nia leˈa ˈirai nia ke mae nama. Ma kaimili ti ai, kaimili ke baˈa rao ˈoˈo naˈa fuana ngwae ˈaˈana ˈoe.”

10 Goˈo ngwae neˈeri ka fata ˈuri, “Leˈa goˈo ˈana, nia ke baˈa ˈuira naˈa. Bore ma ngwae neˈe bilia titiu ni kwau neˈeri, nia ke baˈa rao ˈoˈo fuana ngwae ˈaˈana nau, bore ma kaumulu ti ai, kamu saiana muke leka aloge.” 11 Ma ˈaliˈali goˈo kira ka ngalia kwau na ngwaˈi fanga ana dongki kira ki, kira ka faˈakosoˈi ma kira ka ˈifingiˈi. 12 Ma ngwae rao ˈoˈo ka lia ˈi saena ngwaˈi kira ki, nia eta ana ngwaˈi ngwae eta futa leleka ka dao ana ngwaˈi ngwae futa ˈisiˈisi. Ma na ngwaˈi ngwae ˈisiˈisi nia ka dao toˈona titiu ni kwaˈu ˈi saena. 13 Ma bara ngwaˈi asina neˈeri ka taˈa liu mala ada ma kira ka gasia toˈongi kira ki. Kira ka alua laˈu ngwaˈi neˈeri ki fafona dongki ki, ma kira ka oli laˈu ˈi fanoa doe. 14 Ma kaidaˈi kira dao laˈu ˈi luma sa Josef, ma nia tua goˈo ˈana ˈi neˈeri, ma kira ka bobo uruuru ˈi naˈona leleka maada ka toˈo ˈi ano. 15 Ma nia ka fata ˈuri ada, “Faˈuta neˈe kaumulu ka fulia ru taˈa ˈuri? Kaumulu noaˈa mu kasi sai laˈu ana nau ngwae ˈaˈana ˈuri saiana nai lia saiana maˈe toto ki ma fadalana maliu boleˈa ki logo? Nau ku sai goˈo ˈaku ana tae neˈe kaumulu sasia.”

16 ˈUnaˈeri sa Juda ka fata ˈuri, “Ngwae ˈaˈana ta tae laˈu neˈe kaimili ke baˈa saea. Kaimili rora ka sui naˈa. God faˈataˈinia naˈa neˈe kaimili rora. Nia leˈa neˈe ngwae kamu dao toˈona titiu ni kwau saena ngwaˈi nia, nia neˈe ke rao ˈoˈo fuamu, bore ˈana ma kaimili taˈifau naˈa.”

17 Bore ma sa Josef nia ka fata ˈuri, “Noaˈa, nauˈa noaˈa kusi sasia ru ˈuira. Ngwae neˈe bili goˈo titiu ni kwaˈu neˈe ke baˈa rao ˈoˈo fuaku. Kaumuluˈa ti ai, muke oli goˈo siana maˈa kamu.”

Sa Juda lidi fuana sa Benjamin

18 Buri ˈana sa Juda ka ˈidu karangia sa Josef ma ka fata ˈuri, “Ngwae ˈaˈana, rongoa basi kala alaˈanga nau. Nau ku saiana ˈaeˈo ngwae ˈaˈana mamana, ma ˈoko bolo faˈinia tatalafaˈa ana fanoa neˈe, bore ma ngwadela ˈoe kosi oga taˈa fuaku. 19 Kaidaˈi sui, ˈoko saefilo ˈuri aimili, ‘Faˈuta ˈuri ma maˈa kamu tua ˈua? Kaumulu toˈo ana ta ngwaefuta laˈu tua ˈua?’ 20 Ma kaimili ka ˈuri, ‘ˈIu, maˈa kami tua goˈo ˈana, bore ma nia ngwaro naˈa. Ma susu buri kami tua goˈo ˈana, nia futa kaidaˈi maˈa kami nia ngwaro naˈa. Na teˈa susu buri neˈeri nia alua goˈo ro ngela ki, bore ma ai eta futa nia noˈana naˈa, ma susu buri goˈo neˈe tua. Ma maˈa kami nia kwaima liu ˈana.’ 21 Ma ˈaeˈo ba ˈoko fata ˈuri fuaimili, ‘Nia leˈa mulu leka ngalia maˈi siaku ˈiri nai lisia.’ 22 Bore ma kaimili fata ˈuri, ‘Ngwae ˈaˈana ˈae, ngela neˈeri noaˈa kasi faˈasia naˈa maˈa kami. Diˈia nia faˈasia maˈa kami. Maˈa ke baˈa mae naˈa.’ 23 Ma ˈaeˈo ba ˈoko fata ˈuri, ‘Leˈa goˈo ˈana, si diˈia ngwaefuta nena kamu noaˈa kasi leka maˈi faˈi kamu, nau noaˈa kusi oga lisilana maa mulu laˈu ˈi neˈe.’ ”

24 “Ma kaidaˈi kami oli siana maˈa kami, kaimili saea alaˈa lamu fuana. 25 Ma buri ˈana kaidaˈi maˈa kami fata ˈuri fuaimili, ‘Leˈa, mulu koso laˈu toli ˈi Ejipt, ma muka folia ta kala fanga laˈu ˈakulu.’ 26 Bore ma kaimili ka fata ˈuri, ‘Kaimili noaˈa kasi leka.’ Ngwae loˈoko nia saea naˈa fuaimili ka ˈuri, ‘Si diˈia ngwaefuta ˈisiˈisi kamu noaˈa kasi leka maˈi faˈi kamu. Nau noaˈa kusi oga naˈa lisilana maa mulu laˈu. ˈIu nia ke leka nama faˈi kaimili. Tala neˈe fuaimili neˈe ˈunaˈeri naˈa. Diˈia noaˈa, kaimili kasi leka naˈa.’ 27 Goˈo maˈa kami ka fata ˈuri, ‘Kaumulu saiana neˈe teˈa nia alua goˈo ro ngela ngwane ki. 28 Ta taˈi ai adaroˈo nia noˈana naˈa faˈasi nau. Sali ti ru ˈaeˈaela kwasi taka neˈe ˈania,

sulia kaidaˈi nia leka faˈasi nau, nau ku ˈiri lisia naˈa, leleka ka dao ˈi taˈena.
29 Nau ku ngwaro liu naˈa. Diˈia kamu
ngalia laˈu kwau ai neˈe, sali ta ru taˈa
ke baˈa sasia laˈu ˈi loˈoba, ˈirai nai
kwai kwaimanatai ka dao ana kaidaˈi nai
mae.’ ”
30-31 ˈUnaˈeri sa Juda ka fata laˈu ˈuri,
“Ngwae ˈaˈana ˈae, diˈia kaimili oli siana
maˈa kamu, ma susu buri neˈe noaˈa kasi
leka faˈi kaimili, ma maˈa kami noaˈa
kasi lisia, nia ke baˈa mae goˈo. ˈUri
ma ˈoko manata faˈuta ana tae neˈe ke
baˈa fuli diˈia kaimili dao ˈi fanoa, ma
maˈa kami noaˈa kasi lisia faˈi kami?
Nia ne mangona maˈa kami naˈa ne, ma
si diˈia noaˈa nia kasi lisia faˈi kaimili,
ˈirai kaimili naˈa neˈe kwatea nia ke mae.
32 Ma nau ku fata alangaˈi naˈa fuana, ku
ˈuri, ‘Nai lia sulia susu buri neˈe.’ Nau ku
fata ˈuri fuana, ‘Maˈasi, diˈia noaˈa nia
kasi oli maˈi siana, nauˈa naˈa neˈe nai
baˈa ngalia kwaˈi kwaˈinga ana ru neˈe
leleka nau ku mae.’ 33 Ngwae ˈaˈana, nau
ku kwaimaˈa kwali goˈo ˈaku fuana tuaˈa
ˈi neˈe fuana ngalilana fuila, fasi ˈiri nai
rao ˈoˈo fuamu. Bore ma ngwade ˈae,
alaˈania nia ke oli faˈinia ngwaefuta nini
nau ki. 34 Si diˈia nau ku oli bore ma nia
noaˈa kasi oli faˈinau, nau noaˈa kusi oga
naˈa lisilana ˈatoˈanga doe neˈe ke dao
toˈona maˈa nau.”

45

Sa Josef fulani niaˈa fuana ngwaefuta nia ki

1 Sa Josef noaˈa kasi sofongaˈinia naˈa
abulaˈanga nia, ma nia ka saiana neˈe nia
ke baˈa angi ˈi maana ngwae rao ˈoˈo nia
ki goˈo nia ka saea kira ka leka ˈi maa.
Kaidaˈi ngwaefuta nia ki goˈo neˈe tua
faˈinia, nia ka fiˈi talingaˈinia fuada sa tai
neˈe niaˈa. 2 Ma nia ka angi doe liu, ma
ngwaˈi toˈa ˈi Ejipt neˈe kira tua maˈi maa
kira ka rongoa, ma kira ka leka ma kika
faˈarongoa ˈania ngwaˈi toˈa neˈe kira tua
ana luma tatalafaˈa. 3 Sui sa Josef ka fata
ˈuri fuana ngwaefuta nia ki, “Nauˈa sa
Josef goˈo niniˈa. ˈUri ma nia mamana
neˈe maˈa nau nia mauri ˈua?” Bore ma
kaidaˈi kira rongoa alaˈanga neˈeri, kira
ka maˈu liu, ma kira kasi saea naˈa ta
ru. 4 ˈUnaˈeri nia ka fata ˈuri fuada,
“Ngwadela kina mulu ˈidu karangi maˈi.”
Ma kira ka ˈidu karangia maˈi ana, ma
nia ka fata laˈu ˈuri, “Nauˈa sa Josef
naˈa niniˈa. Nauˈa naˈa niniˈa ngwaefuta
kamu ba kamu ˈoifoli ˈania ˈi naˈo, diˈia
ta ngwae rao ˈoˈo ka leka maˈi neˈe.
5 Bore ma noaˈa kamu kasi manata ˈabera
nama muka oga taˈa fuamuˈa talamuˈa
sulia kamu ˈoifoli ˈani nau maˈi neˈe. Ru
neˈe noaˈa laˈu naiˈi ru ˈanga kamu, na
naiˈi ruˈa God lala, neˈe nia eta kwate
nau maˈi aumulu ˈi neˈe, fasi ˈiri nai
faˈamauria mangoˈi ngwae ki. 6 Na ruana
faˈi ngali goˈo ana ˈatoˈanga neˈe noaˈa
ta fanga kasi bulao ˈi neˈe, na ngwae ki
noaˈa kasi baˈa oˈolia oˈola ma kika kasi
ngalia ta fanga ana oˈola. 7 God neˈe
sasia ma nau ku eta leka maˈi aumulu ˈi
neˈe fasi ˈiri nai faˈamauri kaumulu ˈania
falafala niniˈa kulu taˈifau ˈarefo liu ana,
fasi ˈiri nai sasia tala fuana toˈa neˈe kira
ke baˈa futa maˈi buri mulu noaˈa kira
kasi noˈana bore ma kike tua leˈa. 8 Nia
noaˈa laˈu kaumulu neˈe kwate nau maˈi
neˈe. God lala neˈe kwate nau maˈi. Nia
lafu nau ta ngwae ˈaˈana ana tatalafaˈa,
ma nau ku gwaungaˈi ana ru ana luma
nia ki logo, ma nau ku lia logo sulia fanoa
ki taˈifau ana tuaˈa neˈe.
9 “Mulu ˈaliˈali muka oli fuana maˈa
kulu, ma kaumulu ka faˈarongo ˈani fata
laku fuana, muke ˈuri, ‘Nauˈa ngela ˈoe
sa Josef. God kwate nau ku lia sulia fanoa
ki taˈifau ana tuaˈa nini ˈi Ejipt. Nia leˈa
fuamu ˈoke faˈasia fanoa ˈoe ma ˈoko leka
maˈi ko tua faˈinau. 10 ˈOke baˈa tua
ˈi Gosen, fasi ˈiri ˈoke tua karangi nau.
Ma ˈaeˈo faˈinia ngwaefuta nau ki, ma
faˈinia kala koˈo ˈoe ke, faˈinia ru ˈaeˈaela
kamu ki, ma ti ru neˈe ˈoko toˈo ani ki,
kaumulu saiana muke tua taˈifau ˈi neˈe.
11 Diˈia kaumulu leka maˈi muka tua ˈi
Goshen, nau ku saiana nai lia leˈa suliˈo.
Na ˈatoˈanga nini ana fioloˈa nia ke leka
laˈu sulia lima faˈi ngali ki, ma nau noaˈa
kusi oga ˈaeˈo faˈinia ngwaefuta nau ki
ma ru ˈaeˈaela kamu ki neˈe kike baˈa
mae ana fioloˈanga.’ ”
12 Ma nia ka fata ˈuri fuada, “ˈIu,
kaumulu niniˈa faˈinia ˈaeˈo sa Benjamin,
kaumulu taˈifau sai leˈa ana neˈe nauˈa
sa Josef mamana naˈa niniˈa. 13 Kaumulu
ke saea fuana maˈa kia neˈe tatalafaˈa

kwatea ngasingasiˈanga ki taˈifau ana fanoa neˈe saena limaku ma kaumulu ka saea ru neˈe ki taˈifau fuana neˈe kaumulu lisiˈi ˈi neˈe. Mulu ˈaliˈali naˈa muka baˈea maˈi siaku.” 14 Ma nia ka daua ngwaefuta nari nia ma ka talaˈae ana angia. Ma ngwaefuta nia ka lolofafia. Ma nia ka angi logo. 15 Ma nia leka ma ka lolofafia logo ti ngwaefuta ana, ma ka nonoˈida ma nia ka angi. Buri ˈana ngwaefuta nia ki kira fiˈi alaˈa naˈa faˈinia.

16 ˈUnaˈeri kaidaˈi na tatalafaˈa faˈinia gwaungaˈi nia ki ˈi luma nia, kira rongoa neˈe ngwaefuta sa Josef ki kira dao, kira ka saeleˈa liu. 17 ˈUnaˈeri tatalafaˈa leka maˈi ma ka fata ˈuri fuana sa Josef, “Nau ku saeleˈa liu. ˈOke saea fuana ngwaefuta ˈoe ki, ko ˈuri, ‘Kira ke ngalia ngwaˈi kira ki fuana dongki kira ki, ma kira ka oli laˈu ˈi Kenan, 18 ma kira ka baˈea maˈi maˈa kamu faˈinia ngela kira ki, ma kika oli laˈu maˈi siaku ana kula neˈe. Nai baˈa kwatea afu ano leˈa ˈi Ejipt fuada, ma kira ke baˈa ˈania fanga leˈa neˈe kulu toˈo ani ˈi neˈe. 19 Ma ˈoko saea nama logo fuada neˈe kira ke ngalia nama ti kati ˈi neˈe Ejipt, fuana ngalilana maˈi ˈafe kira ki, faˈinia ngela tiˈitiˈi ki. Ma kira ka ngali nama maˈi maˈa kamu logo. 20 ˈOke saea fuada kira kasi ˈabera fuana ngalilana maˈi ru kira ki taˈifau, osiˈana ru ˈoro leˈa nini kulu toˈo ani ki ˈi Ejipt kuke baˈa kwateˈe fuada.’ ”

21 ˈUnaˈeri ngwaefuta sa Josef ki kira ka sasi diˈia neˈe nia saea nama. Sa Josef ka kwatea kati doe liu ki fuada diˈia nama neˈe nia saea ma nia ka kwatea fanga fuada fuana ˈanilana sulia tala, 22 ma nia ka kwatea toro faolu ki logo fuada. Bore ma ngwaefuta leˈa nari nia, nia kwatea mala lima toro faolu ki fuana, faˈinia uulu talangaˈi mani ana mani ngwasinasina ki. 23 Ma nia ka kwatea akwala dongki ka leka siana maˈa nia neˈe ngalia ru leˈa liu ki faˈasia ˈi Ejipt, ma ta akwala dongki laˈu neˈe kira ngalia witi ma beret ma ti fanga fuana ˈanilana sulia tala kaidaˈi kira ke leka maˈi, 24 ma nia ka kwatea kira ka leka, ma kaidaˈi kira salisali fuana lekaˈa, nia ka fata ˈuri fuadulu, “Kaidaˈi kaumulu leka, kaumulu kasi fuˈali kamu talamuˈa.”

25 ˈUnaˈeri ngwaˈi ngwaefuta neˈeri kira ka faˈasia ˈi Ejipt, ma kira ka oli siana maˈa kira ˈi Kenan. 26 Kaidaˈi kira dao ˈi fanoa, kira ka fata ˈuri fuana, “Maˈasi! Sa Josef noaˈa ˈiri mae! Nia mauri goˈo ˈana, ma kaidaˈi neˈe nia naˈa neˈe lia sulia fanoa ki taˈifau ˈi Ejipt.” ˈUnaˈeri maˈa kira ka lebe liu ˈani alaˈanga neˈeri, bore ˈana nia noaˈa kasi faˈamamanada.

27 Bore ma kaidaˈi kira saea ru ki taˈifau neˈe sa Josef saea fuada, ma nia ka lisia na kati ki neˈe nia kwateˈe maˈi fuana ngalilana ˈuana ˈi Ejipt, na manatana ka fiˈi leˈa laˈu. 28 Goˈo nia ka fata ˈuri, “ˈIu, nia mamana naˈa ngela nau nia mauri ˈua! Nai leka lisia nama sui nau ku fiˈi mae.”

46

Sa Jakob faˈinia ngwaˈi ngela nia kira leka tua ˈi Ejipt

1 ˈUnaˈeri sa Jakob ka salisali naˈa ana ru nia ki taˈifau, nia ka talaˈae naˈa ana lekaˈa nia ˈuana ˈi Ejipt. Kaidaˈi nia leka maˈi ka dao ˈi Bereseba, nia ka sasia kula ni foˈosi fuana foˈosilana Iawe neˈe God maˈa nia sa Aesak. 2 Saena rodo neˈeri goˈo, Iawe ka fata ˈuri fuana ana taˈi maliu boleˈa, “Jakob, Jakob kwa!” Ma nia ka olisi ˈuri ana, “ˈIu, nauˈa niniˈa.”

3 Ma God ka fata laˈu ˈuri fuana, “NauˈaI naˈa neˈe Iawe, God maˈa ˈoe. ˈOe kosi maˈungia lekaˈa ˈuana ˈi Ejipt sulia fanoa neˈeri neˈe nai baˈa kwatea ngela neˈe kike baˈa futa maˈi burimu ki kike ˈoro liu. 4 Nai baˈa leka faˈiniˈo, ma buri ˈana nai baˈa lafua ai neˈe ke futa maˈi burimu ki, kike oli laˈu maˈi ˈuana ˈi Kenan. Ma ana kaidaˈi ˈoke baˈa mae, sa Josef talana naˈa neˈe ke tua faˈiniˈo fuana bokotalana maamu.”

5 Buri ˈana sa Jakob ka faˈasia ˈi Bereseba ka leka naˈa ˈuana ˈi Ejipt. Na ngela nia ki kira ka alu nia faˈinia ngela tiˈitiˈi kira ki ma ˈafe kira ki, kika tua saena na kati ki ba tatalafaˈa ˈi Ejipt nia kwateˈe maˈi. 6-7 Ma kira ka ngalia logo na ru ˈaeˈaela kira ki ma ti ru laˈu neˈe kira toˈo ani kaidaˈi kira tua ˈi Kenan, ma kira ka leka faˈiniˈi ˈi Ejipt. Ma nia ka ngalia kwalafa nia taˈifau: ngela ngwane nia ki, faˈinia ngwaˈi ngela kini nia, ma ngela

ngwane kira ki faˈinia ngela kini kira ki,
kira leka ma kika tua naˈa ˈi Ejipt.

Ngwaˈi ngela sa Jakob neˈe kira leka tua ˈi Ejipt

8 Nia ne ngwaˈi ngela sa Jakob neˈe kira
leka ˈuana ˈi Ejipt. Ngela ˈi naˈo nia neˈe
sa Ruben, 9 faˈinia ngela nia ki neˈe satada
sa Hanok, sa Palu, sa Hesron, sa Kami.
10 Ma tai neˈe sa Simion faˈinia ngela
nia ki neˈe satada sa Jemuel, sa Jamin, sa
Ohad, sa Jakin, sa Soha, ma sa Siaol neˈe
nia ngelana ta kini ˈi Kenan.
11 Ma tai neˈe sa Lifae faˈinia ngela nia
ki, neˈe satada sa Gerson, sa Kohat, sa
Merari.
12 Ma tai neˈe sa Juda faˈinia ngela nia
ki neˈe satada sa Sela, sa Peres, sa Sera.
Ta ro ngela ana neˈe satadaroˈo sa Era,
ma sa Onan kera mae naˈa ˈi Kenan. Ro
ngela sa Peres ki, satadaroˈo sa Hesron
ma sa Hamul.
13 Ma tai neˈe sa Isakar faˈinia ngela nia
ki neˈe satada sa Tola, sa Pua, sa Jasub, sa
Simron.
14 Ma tai neˈe sa Sebulun faˈinia ngela
nia ki neˈe satada sa Sered, sa Elon, sa
Jaliel.
15 Nia ne ngela ngwane futa ana sa
Jakob ma ˈi Lia faˈinia kala koˈo keraˈa ki,
kaidaˈi kira tua ˈua ˈi Mesopotemia. Ma
kera ka toˈo goˈo ana tai ngela kini logo,
ma satana neˈe ˈi Daena. Kiraˈaneˈeriˈaˈorolada dao ana uulu akwala ma uulu
ngwae.
16 Ma tai neˈe sa Gad faˈinia ngela nia
ki, neˈe satada sa Sefon, sa Hagi, sa Suni,
sa Esbon, sa Eri, sa Arodi, sa Areli.
17 Ma tai neˈe sa Asa faˈinia ngela nia
ki neˈe satada sa Imna, sa Isva, sa Isvi, sa
Beria faˈinia ngwaingwaena kira ˈi Sera.
Ro ngela sa Beria ki satadaroˈo neˈe sa
Heba ma sa Malkiel.
18 Nia ne ngela futa ana sa Jakob ki ma ˈi
Silpa faˈinia koˈo tiˈitiˈi keraˈa ki. ˈI Silpa
nia kini rao ˈoˈo neˈe sa Laban kwatea
fuana kini nia ˈi Lia kira ˈorolada dao ana
taˈi akwala ma ono ngwae.
19 Sui sa Jakob faˈinia ˈafe nia ˈi Rachel
kera alua ro ngela ngwane ki satadaroˈo
neˈe sa Josef ma sa Benjamin.
20 ˈI Ejipt sa Josef nia korea ngela kini
taˈi ngwae ˈi Heliopolis neˈe satana sa
Potifera, nia na fata abu ˈi Heliopolis. Kini
neˈeri satana ˈi Asenat, ma kera ka alua
ro ngela ngwane ki, satadaroˈo neˈe sa
Manase ma sa Ifrem.
21 Ma ngela sa Benjamin ki, satada neˈe
sa Bela, sa Bekere, sa Asbel, sa Gera, sa
Naman, sa Ehi, sa Ros, sa Mupim, sa
Hupim, ma sa Ada.
22 Nia ne ngela neˈe futa ana sa Jakob
ma ˈi Rachel faˈinia koˈo tiˈitiˈi keraˈa ki.
KiraˈaˈorolaDao ana akwala, ma fai
ngwae.
23 Ta ngela ana neˈe sa Dan faˈinia ngela
nia neˈe satana sa Husim.
24 Ma tai neˈe sa Naftali faˈinia ngela
nia ki, neˈe satada sa Jasiel, sa Guni, sa
Jesa, sa Silem.
25 Nia ne ngela neˈe futa ana sa Jakob
ma ˈi Bilha faˈinia koˈo keraˈa ki. ˈI Bilha
nia kini rao neˈe sa Laban kwatea fuana
ngela kini nia ˈi Rachel. Na ˈorolada dao
ana fiu ngwae ki.
26 Ngwaˈi ngela neˈe kira futa ˈi buira sa
Jakob ma gwaˈi toˈa neˈe kira leka faˈinia
ˈi Ejipt kira ˈoro ka dao ana ono akwala
ma ono ngwae, kira ˈiri toˈoa goˈo ˈafe
kira ki na ngela nia ki. 27 Sa Jakob faˈinia
afutana ngela nia ki neˈe kira leka tua ˈi
Ejipt, faˈinia sa Josef ma ro ngela nia ki
neˈe futa ana fanoa neˈeri, kiraˈa taˈifau
fiu akwala ki.

Sa Jakob faˈinia ngela nia ki dao ˈi Ejipt

28 ˈUnaˈeri sa Jakob kwatea sa Juda ka
leka etaeta ˈi naˈo fasi ˈiri ke leka lisia sa
Josef ka saea fuana ke leka saka fuana ˈi
Gosen. Ma kaidaˈi sa Jakob faˈi kira dao ˈi
Gosen, 29 sa Josef leka ˈania kati nia neˈe
hos nia tara, ka leka maˈi ka saka fuana
maˈa nia. KaidaˈikeraSakaFuadaroˈo, sa
Josef alua limama ka lolo ˈi buira luana
maˈa nia, nia ka lolofafia, nia ka angi sulia
kaidaˈi tau. 30 ˈUnaˈeri maˈa nia ka fata
ˈuri fuana, “Ngela nau ˈae, kaidaˈi neˈe
diˈia nau ku mae, nia taˈa goˈo, sulia nau
ku lisia naˈa maamu, ma nau ku sai leˈa
ana neˈe ˈoko mauri ˈua.”
31 Ma sa Josef ka fata ˈuri fuana ng-
waefuta nia ki faˈinia ngela kira ki, “Nai
leka saea fuana tatalafaˈa neˈe kaumulu
naˈa ˈi neˈe. Nai baˈa fata ˈuri fuana,
na ngwaefuta nau ki faˈinia ngela kira ki,
neˈe kira tua ˈi Kenan, kaidaˈi neˈe kiraˈa

taʼifau kira dao naʼa maʼi fuana tuaʼa faʼi nau. 32 Kiraʼa ngwaʼi toʼa fuana liaʼa sulia sipsip ki, kira toʼo ana sipsip ki, ma nanigot ki, ma buluka ki faʼinia ti ru laʼu ada neʼe kira ngaliʼi maʼi. Ma kike baʼa lia sulia goʼo ru ʼaeʼaela kira ki ʼi neʼe. 33 Ma diʼia tatalafaʼa ri ʼuamulu fuana lisilana, ma nia ka saefilo ʼuri aumulu, ‘Raoʼa faʼuta ki neʼe kaumulu saiana sasilani?’ 34 Kamu ka alaʼa leʼa fuana neʼe eta maʼi naʼo, kaumulu ngwaʼi toʼa fuana liaʼa sulia ru ʼaeʼaela ki goʼo diʼia koʼo kia ki ʼi naʼo. Ka ʼunaʼeri neʼe nia saiana ke baʼa alaʼani kaumulu ka saungaʼi nia fanoa kamu ʼi neʼe. Nia ka fata ʼuri sulia falafala kira ngwaʼi toʼa ʼi Ejipt ki, kira noaʼa kasi oga tua fikuʼa faʼinia ngwae lia sulia sipsip ki.”

47

1 ʼUnaʼeri sa Josef ka ngalia lima ngwaefuta nia ki, kira ka leka lisia tatalafaʼa. Kaidaʼi kira dao ʼi luma tatalafaʼa, sa Josef ka fata ʼuri fuana, “Maʼa nau faʼinia ngwaefuta nau kira dao naʼa. Kira ngalia sipsip ki, ma nanigot ki ma buluka kira ki faʼinia ti ru laʼu ada, ma kira ka faʼasia ʼi Kenan, ma kira ka dao naʼa ana fanoa neʼe. Ma kaidaʼi neʼe kira tua naʼa ʼi Gosen.” 2 Ma nia ka saea satada ngwaefuta nia ki fuana tatalafaʼa.

3 Goʼo tatalafaʼa ka saefilo ʼuri ada, “Raoʼa faʼuta ki neʼe kaumulu saiana sasilana?” Ma kira ka fata ʼuri, “Tatalafaʼa kaimili niniʼa ngwae goʼo fuana liaʼa sulia sipsip ki, diʼia nama koʼo kami ki maʼi ʼi naʼo. 4 Kaimili leka maʼi neʼe sulia ʼi Kenan, kaidaʼi ʼato ana fioloʼa nia ngasingasiʼa liu, ma ru ʼaeʼaela kami ki noaʼa kira kasi toʼo naʼa ana ta fanga. ʼOke alaʼani kaimili mike sasia fanoa kaimili ana fanoa ʼaʼana nini ʼoe, ana ano nini ʼi Gosen.”

5 Ma tatalafaʼa ka fata ʼuri fuana sa Josef, “Kaidaʼi neʼe maʼa ʼoe faʼinia ngwaefuta ʼoe ki kira leka naʼa maʼi siamu, 6 na fanoa neʼe ʼifi fuada. Nia leʼa fuana ʼoke alaʼanida kike saungaʼinia fanoa kira ʼi Gosen, ana ano leʼa ʼi neʼe ki. Ma diʼia ti ai ada kira leʼa fuana liaʼa sulia ru ʼaeʼaela ki, nia leʼa fuamu ʼoke aluda fuana kike lia sulia ru ʼaeʼaela nau ki.”

7 Buri ʼana sa Josef ka ngalia maʼa nia ka dao siana tatalafaʼa. Ma sa Jakob ka faʼaleʼa tatalafaʼa. 8 Sui tatalafaʼa ka saefilo ʼuri ana, “Kwala araʼi kwa, ta fita faʼi ngali naʼa neʼe ʼoko tua sulia?”

9 Ma nia ka fata ʼuri, “Nauʼa niniʼa taʼi talangaʼi ma uulu akwala faʼi ngali ki goʼo niniʼa, ma kaidaʼi ʼoro ana maurilaku, nau ku tua ʼiduʼidu ana kula ki. Maurilaku noaʼa ʼiri diʼia koʼo nau faʼida ʼi naʼo neʼe kira tua tau ma kira ka leka ana kula ki taʼifau. Maurilaku nia ngwaraʼu goʼo ma nau ku dao toʼona kaidaʼi ʼato ki.” 10 Ma nia ka faʼaleʼa tatalafaʼa neʼeri, ma nia ka fata ni olioliʼa ana, ma nia ka ruʼu naʼa ʼi maa.

11 Sui sa Josef ka saungaʼinia fanoa maʼa nia faʼinia ngwaefuta nia ki, ana fanoa ʼaʼana neʼeri. Ma nia ka ngalida kira ka tua karangia ʼi Rameses fanoa doe, ma nia ka kwatea ano leʼa ki ana kula neʼeri fuada, diʼia tatalafaʼa ba saea nama. 12 Ma nia ka kwatea fanga fuada neʼe bolo faʼinia ʼorolada.

ʼAto ʼanga fuana toʼonga ana fanga nia nama ana ʼua

13 ʼUnaʼeri ʼatoʼanga ana daoʼa toʼona fanga nia ka lilisu laʼu, ma noaʼa naʼa ta fanga saena oʼola ki. Ma na fioloʼa neʼeri ka taʼa liu mala ana ngwaʼi toʼa ʼi Ejipt ma ngwaʼi toʼa ʼi Kenan logo. 14 Ma kaidaʼi ʼoro, kaidaʼi ngwae ki kira foli fanga ana sa Josef, nia ka dau fafia mani neʼeri ki ma ka goniʼi saena luma tatalafaʼa. 15 Ana ta kaidaʼi buri, ngwae ʼi Ejipt ki ma ʼi Kenan ki, noaʼa kira kasi toʼo naʼa ana ta mani goʼo ngwae ʼi Ejipt ki kira leka maʼi fuana lisilana sa Josef, ma kira ka fata ʼuri fuana, “ʼOke kwatea nama fanga fuaimili! Na mani kami ki sui dangalu naʼa. Ma si diʼia ʼoko ʼiri dao naʼa toʼona ta kula fuaimili, kami ke baʼa mae naʼa.”

16 Ma nia ka fata ʼuri fuada, “Nia leʼa diʼia mani kamu ki sui, kaumulu ke ngalia maʼi ru ʼaeʼaela kamu ki, ma nai baʼa olisia kwau ʼania fanga fuamuʼa.” 17 Ma kira ka ngalia kwau na ru ʼaeʼaela kira ki siana, ma nia ka kwatea kira ka rao ʼania fuana foli fangaʼa fuada. Ana faʼi ngali neʼeri kira ka ngalia maʼi hos ki, ma sipsip ki, ma nanigot ki, ma buluka ki, ma dongki kira ki fuana, ma nia ka alaʼani kira ka foli fanga ada ʼania ru ʼaeʼaela

neˈeri ki. 18 Bore ma faˈi ngali ˈi buri laˈu, kira leka maˈi ma kira ka fata laˈu ˈuri fuana, “Araˈiˈaˈanaˈae, mani kami ki sui naˈa, ma ruˈaeˈaela kaimili ki ka sui naˈa maˈi fuamu. Kaimili ˈiri toˈo naˈa ana ti ru laˈu neˈe kaimili ke kwate fuamu. Kaimili ngwae ki goˈo neˈe tua, faˈinia ano kaimili ki. 19 ˈIu kaimili amasi ˈoe, ˈoe kosi alaˈani kami fuana maeˈa! ˈOke dao toˈona ta kula fuamiˈa. ˈOe kosi alaˈani ano kami ki ka gwaˈu laˈu. Si diˈia ˈoko kwatea fanga fuamiˈa, na fanga neˈeri naˈa neˈe ke foli kami faˈinia ano kaimili ki, ma ano neˈeri ki ru tatalafaˈa naˈa, ma kaimili ke baˈa rao ˈoˈo naˈa fuana. Bore ma kaimili oga ˈoke kwatea fanga fuaimili, fasi ˈiri noaˈa kami kasi mae, ma ˈoko kwatea maˈi magana witi fuaimili, fasi ˈiri kami ke fasiˈi ˈania oˈola kaimili ki.”

20 Ma ka ˈunaˈeri, nia ka folia ano ngwaˈi toˈa ˈi Ejipt ki ka alua naˈa ano tatalafaˈa. Na kaidaˈi ˈato neˈe raˈe maˈi ka lilisu liu fafida nia kwatea ma kira taˈifau kika ˈoifoli ˈania ano kira ki ˈuana fanga, ma ano ana fanoa neˈe taˈifau ano tatalafaˈa naˈa. 21 Ka ˈunaˈeri, kwatea ngwaˈi toˈa ˈi Ejipt kira ka rao ˈoˈo naˈa fuana tatalafaˈa. 22 Nia foli musia naˈa ano ngwae ki fuana tatalafaˈa, bore ma ano na fata abu ki goˈo neˈe niaˈa kasi foliˈi, osiˈana kaidaˈi ki tatalafaˈa nia kwatea kala mani ki fuana fata abu ki fasi ˈiri kike foli fanga ˈada aniˈi. Ma kaidaˈi ˈato neˈeri noaˈa kasi sasia neˈe kira ka ˈoifoli ˈani ano kira ki. 23 Sui nia ka fata ˈuri fuana ngwae ki, “Kamu ke sai nama ana neˈe nau ku foli kamu ka sui naˈa ne, faˈinia ano kamu ki logo. Kaidaˈi neˈe ano ki taˈifau ru tatalafaˈa ki naˈa, ma kaumulu niniˈa ngwae rao ˈoˈo nia ki logo. Bore ma kaumulu saiana muke oˈolia oˈola ki ana ano neˈe ki, na magana witi tua goˈo ˈana fuana muke leka fasia. 24 Bore ma kaidaˈi neˈe diˈia kamu ngalia fanga neˈana ki, kamu ke baˈa daroˈia ˈania lima kabu ru ki, ta taˈi kabu ru tatalafaˈa, ma fai kabu ki neˈe fuamuˈa faˈinia ngela kamu ki fuana ˈanilana, ma fasilana laˈu ana oˈola kamu ki.”

25 ˈUnaˈeri kira ka fata ˈuri fuana, “Ngwae ˈaˈana ˈae, ˈoko faˈamauria mango mia. ˈOko leˈa aimili. Kaimili saeleˈa goˈo ˈaimili neˈe mike rao ˈoˈo fuana tatalafaˈa!” 26 ˈUnaˈeri nia ka alua taˈi taki ˈi Ejipt neˈe nia ˈuri, ana faˈi ngali ki taˈifau na ngwae ki taˈifau kike daroˈia fanga neˈe kira ngaliˈi maˈi ana oˈola lima kabu ru ki, ma ta taˈi kabu kike kwatea fuana tatalafaˈa. Ma taki neˈeri nia teo ˈua leleka ka dao ˈi taˈena. Na ano fata abu ki goˈo neˈe noaˈa laˈu ano tatalafaˈa ana kaidaˈi neˈeri.

Ru ˈisi neˈe sa Jakob nia oga

27 ˈUnaˈeri sa Jakob faˈinia kwalafaˈa nia kira tua ˈi Ejipt ana kula kira saea ˈani Gosen, ma kira ka toˈoru liu, ma kira ka toˈo logo ana ngela ˈoro. 28 Sa Jakob tua ana kula neˈeri fuana akwala ma fiu faˈi ngali, leleka ka dao ana taˈi talangaˈi ma fai akwala ma fiu faˈi ngali ki ana. 29 Ma kaidaˈi nia saiana nia karangia naˈa kaidaˈi nia fuana maeˈa, nia ka saea ngela nia sa Josef ka leka maˈi ka lisia. Ma nia ka fata ˈuri fuana, “Leka maˈi, diˈia ˈoko kwaima liu aku, ˈoke alua maˈi limamu ˈi olofana sasafaku, ma ˈoko fata alangaˈi fuaku neˈe ˈoe kosi baˈa kwaiato nau ˈi neˈe ˈi Ejipt. 30 Ana kaidaˈi nai mae, ˈoke ngali nau nama faˈasia ˈi neˈe, ma ˈoko aka nau ko leka kwaiato nau ana kula ba kira kwaiatoa koˈo nau faˈida ana.”

Then Josef said, “I will do what you say to me.”

31 Bore ma nia ka fata laˈu ˈuri, “ˈOke alangaˈi ˈania satana God neˈe ˈoke baˈa sasi ˈunaˈeri.” Ma sa Josef alangaˈi nia ke baˈa sasia runeˈeri. Ma ana kaidaˈi neˈeri, maˈa nia ka bobo uruuru saena ˈifitaˈi nia, ma ka baˈatangoa God.

48

Sa Jakob nia faˈaleˈa sa Efrem ma sa Manase

1 Ana ta kaidaˈi buri, sa Josef nia rongoa neˈe maˈa nia mataˈi liu. GoˈoniakangaliarongelaniakisaManasemasa Ifrem kira ka leka lisia. 2 Ana kaidaˈi sa Jakob rongoa neˈe ngela nia leka maˈi fuana lisilana, sui bore ˈana nia ka teo ana ˈifitaˈi, nia suˈute ka tataˈe ka tua nama saena ˈifitaˈi. 3 ˈUnaˈeri nia ka fata ˈuri ˈana sa Josef, “God neˈe toˈo ana ngasingasiˈanga ki, nia dao siaku ˈi Lus ana fanoa ˈaˈana ˈi Kenan ma nia ka faˈaleˈa nau. 4 Nia fata ˈuri fuaku, ‘Nai baˈa kwatea ngela ˈoro fuamu, ma ana

ngela neˈe kike baˈa futa maˈi burimu ki, kike baˈa ˈoro liu. Ano neˈe nai baˈa kwatea naˈa fuada, ma ano kira fuana kaidaˈi firi naˈa.’ ”
5 Ma nia ka fata laˈu ˈuri, “Josef, ro ngela nini ˈoe ki neˈe kera eta futa ˈi neˈe kaidaˈi noaˈa nau kusi leka ˈua maˈi neˈe, keraˈa ro ngela nau ki naˈa. Nau ku lisia sa Ifrem faˈinia sa Manase, kera diˈia naˈa ro ngela nau ki naˈa, diˈia ro ngela nau ki sa Ruben ma sa Simion. 6 Si diˈia ˈoko alua laˈu ti ngela, kiraˈa neˈe na ngela ˈoe ki talamu, ma kike baˈa toˈo ana ano nini nau ku kwatea fuana sa Efrem ma sa Manase. 7 Nau ku sasi ˈunaˈeri ana ro ngela ngwane neˈe ˈoe ki sulia nau ku kwaimanatai liu ana teˈa ˈoe ˈi Rachel neˈe nia mae maˈi Kenan ana kaidaˈi nau ku oli maˈi faˈasia ˈi Mesopotemia ma nau ku kwaiatoa ˈi ninimana tala neˈe leka ˈuana fanoa doe kira saea ˈani Efrat.” Kaidaˈi neˈe kira saea ˈi Eprat ˈani ˈi Betlehem naˈa.
8 Ma kaidaˈi nia lisia ro ngela nini sa Josef ki, nia ka saefilo ˈuri ana, “Sa tai faˈida niniˈa ro ngela ngwane neˈe ki?”
9 Ma sa Josef ka fata ˈuri, “Na ro ngela ngwane nau ki niniˈa, neˈe God kwateda fuaku kaidaˈi nau ku tua ˈi neˈe.”
Sui sa Jakob ka fata ˈuri, “ˈOke baˈedaroˈo maˈi karangi nau, fasi ˈiri nai faˈaleˈadaroˈo.” 10 Kaidaˈi neˈe sa Israel nia ngwaro liu naˈa, ma maana ka taˈa naˈa, ma nia noaˈa kasi lia madako naˈa. Sa Josef ka baˈea maˈi ro ngela neˈe ki siana, ma nia ka ofi keraˈa ma ka nonoˈidaroˈo, 11 ma nia ka fata ˈuri ana sa Josef, “ˈI naˈo nau ku fia fasi naisi baˈa lisiˈo laˈu, bore ma niniˈari God nia alaˈani nau fuana lisilana ro ngela neˈe ˈoe ki.” 12 Ma kera ka tua ˈi fafona ˈaena fasi ˈiri nia ke faˈataˈinia neˈe nia lisidaroˈo ka diˈia ro ngela mamana nia ki. Sui sa Josef ka lafudaroˈo laˈu, ma nia ka bobo uruuru ˈi naˈona maˈa nia, leleka maana ka toˈo ˈi ano.
13 ˈUnaˈeri sa Josef ka alua sa Ifrem ana bali mauli ana maˈa nia, ma ka alua sa Manase ana bali ˈoloˈolo nia. 14 Bore ma maˈa nia ka alu kwairokisi ana limana, ma sui bore ˈana sa Ifrem na ruana ngwae, nia alua lima ˈoloˈolo nia ˈi gwauna, ma nia ka alua lima mauli nia ana gwauna sa Manase na ai eta futa.
15 ˈUnaˈeri nia ka faˈaleˈa sa Josef ana satana God, na God sa Abraham ma sa Aesak. Nia fata ˈuri, “Na God koˈo nau, nia God maˈa nau, ma nia God nau, kaidaˈi ˈoro nia talaˈi nau leleka ka dao ˈi taˈena, 16 ma ˈainsel nia ka faˈamauri nau faˈasia ru ke faˈali nau ki. Alaˈani nia ke faˈaleˈa ro ngela ngwane neˈe ki. Alaˈani sataku, ma satana maˈa nau, ma satana koˈo nau ke kwatea ngasingasiˈanga talau fuana ro ngela neˈe ki. Ma kera ke manata toˈona sataˈi ru neˈe firi. Alaˈani kera ke baˈa toˈo ana ngela ˈoro ki, ma ngela ˈoro ki laˈu ke baˈa futa ˈi buridaroˈo.”
17 Ma kaidaˈi sa Josef lisia ma nia neˈe alu lima ˈoloˈolo nia ˈi gwauna sa Ifrem, nia ka kwaimanatai ˈuana ngela nia. Ma nia ka dau ana limana maˈa nia ka ˈidua faˈasia gwauna sa Ifrem ma ka alua ˈi gwauna sa Manase. 18 Ma nia ka fata ˈuri, “Maˈasi ˈae, noaˈa ˈoe kosi sasi laˈu ˈuri, sa Manase naˈa neˈe eta futa, ˈoke alua nama lima ˈoloˈolo ˈoe ˈi gwauna.”
19 Bore ma maˈa nia ka fata ˈuri, “Ngela nau, nau ku saiana, bore ma nau kusi sasi ˈuira. Ngela neˈe kike baˈa futa maˈi buira sa Manase kira na fuuˈi ngwae ngasingasiˈa. Bore ma ruana ai neˈe ke baˈa ngasingasiˈa liufia niaˈa, ma ngela neˈe kike baˈa futa maˈi burina ki kike baˈa ˈoro liu.”
20 Nia faˈaleˈa kera ana asoa neˈeri, ma nia ka fata ˈuri, “Ro ngwane, ngela neˈe kike futa maˈi buriku ki, kike baˈa rao ˈani satamuroˈo fuana faˈaleˈalana ti ngwae. Kike baˈa fata ˈuri, ‘Alaˈani God ke faˈaleˈa ˈoe diˈia nia faˈaleˈa sa Ifrem ma sa Manase.’ ” Ka ˈunaˈeri neˈe nia ka alua sa Ifrem ka etaeta, ma sa Manase ˈi buira.
21 Ma nia ka fata ˈuri ana sa Josef, “Ngela nau ˈae. Karangi nau ku mae naˈa. Bore ma God ke baˈa tua faˈi kaumulu, ma nia ke baˈa ngali kaumulu ka oli ˈuana kula koˈo kamu ki. 22 Na ano nini ˈi Sekem nia leˈa liu mala, ma nau ku kwatea naˈa fuamu. Nau ku ngalia kula neˈe faˈasia kwalafaˈa sa Amoro ana fuˈanga. Nau noaˈa kusi kwatea ano neˈe fuana ngwaefuta ˈoe, nau ku oga nai kwatea fuamu talamu, ma ru ˈoe naˈa.”

49

Alaʼanga ʼisi sa Jakob ki

1 ʼUnaʼeri sa Jakob ka saea ngwaʼi ngela
nia ka leka maʼi siana, ma nia ka fata
ʼuri fuada, “Mulu leka karangi nau maʼi
fasi ʼiri nai saea fuamuʼa ru neʼe ke baʼa
dao toʼomulu ki. 2 Kaumulu ngela nauʼa
sa Jakob ki, mulu leka karangi nau maʼi,
muka fafarongo leʼa maʼi aku sa Israel.
Nauʼa naʼa neʼe maʼa kamu.
3 “Ruben, ʼaeʼo ngela eta futa nau, ʼaeʼo
naʼa neʼe ngasingasiʼanga nau. Kaidaʼi
nau ku araʼi ma ku ngasingasiʼa ʼua,
ʼaeʼo naʼa neʼe ngela eta futa nau. Sa-
tamu nia dufaʼa liu, ma ʼoko ngasingasiʼa
liufia ti ngwaefuta amu. 4 ʼOko diʼia ta
kafo afe doe ma noaʼa ta ngwae kasi
fonea. Bore ma eta ʼi taʼena, satamu
noaʼa kasi lafua liufia ngwaefuta ʼoe ki,
sulia ʼoko sai goʼo ʼamu ana neʼe nauʼa
na maʼa ʼoe, bore ma ʼoko faʼa ʼeke nau
liu, kaidaʼi ʼoko teo faʼinia kini rao ʼoʼo
nau neʼe nia ta ʼafe logo aku.
5 “Sa Simion ma sa Lifae, koroʼo taʼi
ngwae ngwaefuta ki goʼo. Koroʼo rao
ʼania ru ni fuʼanga koroʼo ki fuana
faʼalilana ti ngwae. 6 Nau noaʼa kusi ʼado
faʼinia alaʼanga ago koroʼo ki. Kaidaʼi
koroʼo oga taʼa, koroʼo ke saungia ti
ngwae ka mae. Ma koroʼo ka leka
tufua lololi ʼi burina ʼaena buluka ki
ma moro ka gaʼa gaʼa goʼo amuroʼo
ʼanida. 7 Alaʼani God ke nangasi koroʼo
faʼinia oga taʼangaʼa kamuroʼo ki neʼe
ngasingasiʼa ma falafala koroʼo ki fuana
faʼalagalana laʼu liu ngwae ki. Nai baʼa
daroʼia ngwaʼi ngela neʼe kike futa maʼi
burimu roʼo ma kike tua kwailiu safitana
ti ngwae neʼe kira ke baʼa futa maʼi
buriku.
8 “Juda ngwaefuta ʼoe ki kira ke baʼa
baʼatafe ʼoe, ʼoke baʼa faʼakosoa mali-
mae ʼoe ki, leleka kira ka tua goʼo ʼi
olofana ngasingasilamu. Ngwaefuta ʼoe
ki kike bobo uruuru fuana faʼa ʼaʼana
lamu. 9 ʼOko diʼia ta lion ba leka fuana
saungilana ta ru ʼaeʼaela fuana ʼanilana.
Kaidaʼi nia oli maʼi saena kilu nia, nia teo
ka ʼoʼolosia na noina, ma ngwae ki taʼifau
kika maʼungia, ma noaʼa ta ngwae saiana
neʼe ke leka faʼa ada. 10 Ta taʼi ai ada
neʼe ke baʼa futa maʼi burimu, nia ke baʼa
tatalafaʼa, ma ai neʼe kike baʼa futa maʼi
buri ana, kike baʼa dau firi fafia ngasin-
gasiʼanga ana tatalafaʼa ʼanga. Ma kiraʼa
goʼo neʼe kike baʼa tatalafaʼa, leleka
ngasingasiʼanga ka leka ana ngwae neʼe
toʼo ana sagaʼa fuana daulana ngasin-
gasiʼanga neʼeri, ma ngwae ki taʼifau kike
kwairoʼoi ana. 11 Ngwae neʼeri ke baʼa
firiʼia na dongki nia ana ʼai grep, ma ka
firiʼia dongki fiʼi doe nia ana rara ʼai leʼa
mala ana ʼai grep, sulia ʼai grep ki ʼoro
liu ma nia kasi ʼabera goʼo si diʼia dongki
neʼeri ʼania rauna ʼai grep neʼeri. Ana
kaidaʼi neʼeri, kula neʼeri ke baʼa fungu
ana grep fuana sasilana ʼania waen leʼa.
12 Tatalafaʼa neʼeri maana ke baʼa meo liu
osiʼana nia kwaʼufia waen ʼoro, ma lifana
ke baʼa kwao liu sulia nia kwau liua susu
ʼoro.
13 “Sebulun, ʼoke baʼa saungaʼinia
fanoa ʼoe karangia asi. Fanoa ʼoe ke baʼa
kula fuana agoʼa neʼe faka ki kike ago
ana, ma ano ʼoe ke baʼa leka daofaʼi liu
leleka ka dao ʼi Saedon.
14 “Isakar, ʼoko diʼia dongki rao ki neʼe
nia saeleʼa goʼo fuana tagalana ʼaena ma
nia ka maliu safitana ro ngwaʼi nia ngaliʼi
ki. 15 Kaidaʼi nia lisia kula neʼe nia tua
ana neʼe leʼa, ma ano nia tua ana leʼa, nia
fiʼi saeleʼa laʼu fuana ngalilana ru kulu ki,
ma nia ta ngwae rao ʼoʼo.
16 “Dan, ʼaeʼo ʼoke baʼa kwaitalaʼi
ngasingasiʼa. Ma ʼoke baʼa lia leʼa sulia
ngwae neʼe kike futa maʼi burimu ki,
ka diʼia logo ai neʼe kike baʼa futa maʼi
buri ana ngwaefuta ʼoe ki. 17 Bore ma
ngwae ki taʼifau neʼe kike baʼa futa maʼi
burimu, kike baʼa lialia liu diʼia faʼi loi
ki neʼe boboro ʼi ninimana tala, kike baʼa
diʼia fai baʼeko tolo neʼe toʼo ana io saena
kwakwana, ana kaidaʼi nia ʼalea ʼaena
hos, hos neʼeri ka uu ʼani ro ʼae nia ki,
ma ngwae neʼe ka tua ʼi fafona ka ʼasia,
ma ka fotongaʼinia ngwaʼi nia ana ano.
18 Aofia Iawe, nau ku masiʼo naʼa fasi ʼiri
ʼoke faʼamauri nau.
19 “Gad, na ngwae bili ki kike baʼa leka
maʼi fuana fuʼanga faʼi ʼoe, bore ma ʼoke
baʼa liufida, ma ʼoke baʼa lalida logo.
20 “Asa, ano ʼoe ke baʼa toʼo ana fanga
leʼa ki, ma fanga neʼe ʼoko sasiʼi ki,
tatalafaʼa bore saiana ke aniʼi goʼo ʼana.

21 “Naftali, ˈoke baˈa diˈia taˈi kirio neˈe
nia aloge fuana siu kwailiu ˈanga saena
asi, ma ngela nia ki lisilada ka leˈa liu.
22 “Josef, ˈoko diˈia taˈi ˈai grep neˈe nia
bulao karangi ana, mae kafo busu, ma nia
ka toˈo ana fuaˈi ru ˈoro ana, ma rarana
ka doe ma ka tatara toli fafona sulufaua.
23 Na malimae ˈoe ki, kira ke leka maˈi
fuana fuˈalilamu, ma kike fanasiˈo ˈani
basi ma sima kira ki. 24 Bore ma God
nauˈa sa Jakob, nia ngasingasiˈa liu. God
nauˈa sa Israel, nia ke baˈa lia leˈa sulia
ai neˈe kike baˈa futa maˈi burimu, diˈia
ba ta ngwae lia leˈa sulia amuˈi sipsip nia,
ma ka tagi sulida. Ma nia ke baˈa lia leˈa
suliˈo, ma nia ke baˈa faˈangasingasiˈo
ma limamu neˈe ˈoko dau fafia ˈania basi
noaˈa kasi baˈa lebelebe. 25 Ngela nau
ˈae, God neˈe toˈo ana ngasingasiˈanga ki
taˈifau, ma niaˈa God nau, nia ke baˈa ˈafi
ˈoe, ma ka faˈa leˈa ˈoe. Ma nia ke baˈa
faˈakosoa maˈi uta ka ˈasia maˈi fafiˈo,
ma ke baˈa kwatea kafo fuamu neˈe raˈe
alaˈa maˈi faˈasia na kafo busu maˈi ano.
Ma nia ke baˈa kwatea ngela ˈoro fuamu,
ma ngela neˈeri ki kike doe leˈa, ma kika
ngasingasiˈa. Ma ru ˈaeˈaela ˈoe ki kike
baˈa toˈo ana ngela ˈoro logo. 26 Faˈi ua
doe neˈe ki niniˈa teo ˈua naˈa maˈi naˈo,
niˈi ke baˈa tua tari naˈa ma noaˈa kasi
sui, ma ru leˈa ki neˈe saka maˈi faˈasida
niˈi ˈoro liu, bore ma nauˈa maˈa ˈoe, ma
ru leˈa niniˈa nau ku saea fuana faˈaleˈa
lamu, niˈi leˈa ka liufia laˈu ru leˈa neˈeri
ki. Ma ˈaeˈo sa Josef, ˈoko leˈa ka tasa ana
ngwaefuta nini ˈoe ki. Ma alaˈania ru leˈa
ki niˈi ke tua amu.
27 “Benjamin, ˈoke diˈia kui kwasi neˈe
ˈafaˈafa ma ka ˈafaˈafa, neˈe ˈofodangi
ma na rodo nia saumaelia ru ki, ma ka
ˈanida.”
28 Kira naˈa ne akwala ma ro ngwaefuta
neˈe kira koˈo ana akwala ma ro kwalafa
sa Israel, neˈe sata etaeta nia sa Jakob.
Ma nia ne na alaˈanga araˈi ngwaro
neˈe kwatea fuana ngwaˈi ngela nia ma
ka saea alaˈanga ˈisi nia ma ka kwatea
ngwangwane ˈanga nia fuada taˈifau neˈe
bolo faˈinida. 29-30 Ma sa Jakob ka alaˈa
totongaˈi ˈuri fuada, “Nau ku karangi
mae naˈa. Bore ma kaumulu ke kwaiato
nau nama ana faoda ba kira kwaiatoa
maˈa nau faˈida ˈi naˈo ana. Kamu ke
baˈa ngalia noniku ka oli ˈuana ˈi Kenan
ana kula neˈe kira saea ˈani ˈi Makpela,
ninimana ˈi Mamre bali fanelana sina.
Ano neˈeri ˈi naˈo nia ru taˈi ngwae ana
kwalafa sa Het, neˈe satana sa Efron,
ma nia toˈo ana taˈi faoda saena fau.
Afu ano neˈeri koˈo nau neˈe folia fuana
kwaiatoˈanga. 31 Faoda neˈe naˈa neˈe
kira kwaiatoa nonina ro koˈo nau ki sa
Abraham, ma ˈi Sera. Ma ana kula neˈeri
logo kira kwaiato nonina maˈa nau ma
teˈa nau, ma nau ku kwaiatoa logo ˈi Lia
ana. 32 Maˈa kulu nia foli musia naˈa ano
neˈe ana kwalafa sa Het. Ma na afu ano
neˈe faˈinia faoda nini ana fau ru kulu
ki. Kaumulu muke kwaiato nau ana kula
neˈeri.” 33 Kaidaˈi nia faˈasuia alaˈanga
neˈeri ki fuana ngela nia ki goˈo, nia ka
teo kwau saena ˈifitaˈi ma ka maˈe naˈa.

50

Kira kwaiato sa Jakob

1 ˈUnaˈeri sa Josef ka ego kwau ana
maˈa nia, ma ka daua maˈa nia, ma ka
angi doe liu ˈuana, ma nia ka nonoˈia
maana. 2 Ma nia ka ri ˈuana ngwaˈi toˈa
ˈi Ejipt neˈe kira rao fuana kira ka leka
maˈi, ma nia ka saea fuada neˈe kira sai
leˈa ana falafala fuana sasilana nonina
ngwae mae neˈe noaˈa kasi ngwaˈa, fasi
ˈiri kira ke sasi logo ˈunaˈeri ana nonina
maˈa nia. 3 Raoˈa neˈeri kira ke rao ana
sulia fai akwala asoa ki. Ma fai akwala
asoa neˈeri ki naˈa neˈe kaidaˈi leˈa fuana
sasilana raoˈa neˈeri. Ma ngwaˈi toˈa ˈi
Ejipt kira ka kwaimanatai ˈuana sulia fiu
akwala asoa ki.
4 Ma kaidaˈi fuana kwaimanatai ˈanga
nia sui, sa Josef ka fata ˈuri ana ng-
wae ˈaˈana tatalafaˈa ki, “Ngwadela kina,
mulu leka saea fatalaku fuana tatalafaˈa.
5 Kaidaˈi maˈa nau karangi mae, nia
kwatea nau ku fata alangaˈi ˈani sa-
tana God neˈe nai baˈa olitaˈinia nama
nonina fuana kwaiatolana ˈi Kenan, ana
taˈi faodaˈi fau neˈe nia salisalia naˈa
ana. ˈOke alaˈani nau nai leka fuana
kwaiatolana maˈa nau, ma buri ˈana nai
baˈa oli laˈu maˈi.” 6 Sui na tatalafaˈa
ka olitaˈinia maˈi alaˈanga ka ˈuri, “Nia
leˈa goˈo ˈana. ˈOko saiana ˈoke leka
kwaiatoa maˈa ˈoe diˈia nama neˈe ˈoko
fata alangaˈi fuana ka sui naˈa fuana
sasilana.”

7 ˈUnaˈeri sa Josef leka ka kwaiatoa naˈa maˈa nia. Na ngwae ˈaˈana tata-
lafaˈa ki, faˈinia ti ngwae laˈu fuana
ˈafilana, ma gwaungaˈi ki taˈifau ˈi Ejipt
kira leka faˈinia. 8 Ma ngela nia ki logo,
faˈinia ngwaefuta nia ki, ma ti ngwae laˈu
ana fuuˈi ngwae kira, kira leka taˈifau.
Kira ngela tiˈitiˈi ki faˈinia ru ˈaeˈaela
kira ki goˈo neˈe tua ˈi Gosen. 9 Ngwaˈi
toˈa neˈe leka ˈi buri ˈana, ti ai ada leka
saena kati neˈe hos tara, ma ti ai ada ka
tua fafona hos, ma kira ka leka ˈoroˈa liu.
10 Ana kaidaˈi kira dao ˈi Atad ta bali
ana kafo ˈi Jodan bali fanelana sina, kira
ka angi sulia kaidaˈi tau. Kula neˈeri kula
fuana ˈefolana witi ana, bore ma kula
neˈeri sa Josef nia tua sulia fiu asoa, ma
nia ka angi ˈuana maˈa nia. 11 Kaidaˈi
ngwaˈi toˈa ˈi Kenan kira lisia neˈe ngwaˈi
toˈa neˈe kira angi liu naˈa, kira ka fata
ˈuri, “Reala, ngwaˈi toˈa ˈi Ejipt kira angi
liu naˈa ˈuana maˈa kira.” Kula neˈeri ˈi
naˈo kira saea ˈani ˈi Atad, kira ka saea
laˈu ˈania ˈi Abelmisraem neˈe fadalana
ˈuri, “Kwaimanatai ˈanga ngwae ˈi Ejipt
ki.” 12 Ka ˈunaˈeri neˈe ngwaˈi ngela
sa Jakob kira ka sasi naˈa diˈia maˈa
kira nia saea. 13 Kira ngalia nonina ka
oli ˈuana ˈi Kenan ˈi Makpela ana bali
loˈoko ana ˈi Mamre bali fanelana sina,
ma kira ka kwaiatoa saena faodaˈi fau,
ana afu ano neˈeri etaeta kula sa Efron
ngwae ana kwalafa sa Het, bore ma sa
Abraham nia folia ana, ma nia ano naˈa
fuana kwaiato ˈanga kira. 14 Ma kaidaˈi
sa Josef kwaiatoa ka sui naˈa, nia faˈinia
ngwaefuta nia ki, ma ti ngwae laˈu kira
faˈasia kula neˈeri, ma kira ka oli laˈu
maˈi ˈuana ˈi Ejipt.

Sa Josef faˈatolia laˈu manata ng-waefuta nia ki

15 Kaidaˈi ngwaefuta sa Josef ki lisia
neˈe maˈa kira mae naˈa, kira ka alaˈa
ˈuri fuada talada, “Faˈuta, diˈia sa Josef
nia manata nama ˈana toˈona ru taˈa ba
kulu sasiˈi ana ˈi naˈo, ma nia ka oga
ke duˈua laˈu ru taˈa ba kulu sasiˈi ana
ˈi naˈo ki akulu, kuke baˈa faˈuta naˈa
niniˈa?” 16 Ma kira ka kwatea alaˈanga
ka leka ˈuana ma kika fata ˈuri, “ˈI naˈo
kaidaˈi maˈa kulu tua ˈua, 17 nia saea
taˈi alaˈanga fuaimili fasi ˈiri kaimili ke
saea fuamu. Nia fata ˈuri ba, ‘ˈI naˈo
ba ngwaefuta ˈoe ki kira sasia ru rora
liu ki amu, ma kira ka fulia taˈangaˈa.
Nau ku amasiˈo ˈoke rufuanata ada.’ ˈIu,
kaimiliˈa ngwae rao God maˈa kulu logo
niniˈa. ˈOke rufuanata aimili faˈinia
taˈangaˈa nini kami ki.” Ma kaidaˈi sasina
ki kira fafarongoa ˈania alaˈanga neˈeri,
nia ka angi. 18 Goˈo ngwaefuta nia ki
kira ka leka ma kira ka bobo uruuru ˈi
naˈona kika faˈadoea, ma kira ka fata
ˈuri, “Kaimili ngwae rao ˈoˈo ˈoe ki naˈa
ne.”
19 Bore ma nia ka fata lala ˈuri fuada,
“Noaˈa kamu kasi maˈu laˈu. Nau noaˈa
kusi sasia tae neˈe God goˈo neˈe saiana
sasilana. 20 Kaumulu neˈe naia sasilana
ru taˈa ki aku, bore ma God bulasia naiˈi
ru ˈanga kamu, ma ka sasia ka leˈa. Nia
rao ˈania naiˈi ru ˈanga kaumulu fuana
faˈamaurilana ngwae ˈoro. Kira mauri
ka dao ˈi taˈena, osiˈana ru taˈa neˈeri ki
neˈe kaumulu sasiˈi. 21 Nia ne noaˈa mu
kasi maˈu. Nai baˈa tagi suli kamu faˈinia
ngela kamu ki.” Ru ˈunaˈeri neˈe nia ka
alaˈa leˈa fuada, ma nia ka sasia kira ka
manata leˈa laˈu.

Maelana sa Josef

22-23 Sui sa Josef faˈinia luˈuluˈua maˈa
nia kira tua ˈi Ejipt. Sa Josef tua ˈua
kaidaˈi sa Ifrem toˈo ana ngela nia ki ma
kala koˈo nia ki logo. Ma nia ka lisia
kala koˈo sa Manase ki logo ana ngela
nia sa Makiri neˈe faˈafutaˈi, ma nia ka
saea ngela sa Makiri ki, neˈe nia lisida ka
diˈia na ngela leˈa nia ki. Ma kaidaˈi nia
mae, nia dao ana taˈi talangaˈi ma akwala
faˈi ngali ana. 24 Ma na alaˈanga ˈisi nia
fata ˈuri ana ngwaefuta nia ki, “Nau ku
karangi mae naˈa, bore ma God ke baˈa
lia suli kamu, ma nia ke baˈa lafu kamu
faˈasia ˈi neˈe. Ma nia ke baˈa ngali kamu
ka olifaˈi kamu laˈu ˈuana fanoa ba nia
alangaˈinia ana maˈa kulu ki sa Abraham,
sa Aesak, sa Jakob ka ˈuri, nia ke baˈa
kwatea fuakulu.” 25 Sui nia ka kwatea kira
ka sasia fata alangaˈinga ngasi ngasiˈa
fuana. Nia fata ˈuri, “Kaumulu ke fata
alangaˈi ˈania satana God, kaidaˈi nia ke
baˈa ngali kaumulu faˈasia ˈi neˈe, ma
kamu ka oli laˈu ˈuana ˈi Kenan, kaumulu
ke baˈa ngalia na suliku ki faˈi kaumulu

logo.” Ma kira ka fata alangaˈi ˈunaˈeri neˈe kira baˈa sasi nama ˈunaˈeri. 26 Buri ˈana goˈo sa Josef ka mae, kaidaˈi nia dao ana taˈi talangaˈi ma akwala faˈi ngali. Ma kira ka sasia na nonina noaˈa kasi ngwaˈa, ma kira ka alu leˈa ana saena faˈi kisi kaidaˈi kira tua ˈua ˈi Ejipt.

Na Faˈarongoˈa Leˈa Neˈe Sa Matthew Nia Keresia

Sa Matthew ta ngwae ana akwala ma ro ngwae fafarongo ba sa Jesus ki. Sa Matthew keresia buka neˈe fuana fuuˈi ngwae nia ˈi Jiu. ˈIta ana kaidaˈi na profet ki saena Fau Alangaˈinga ˈUa, kira alaˈa sulia God ke baˈa kwatea maˈi taˈi ngwae faˈamauri neˈe kira saea ˈania na Christ nama na Mesaea. Na Jiu ki kira kwaimaˈa kwali naˈa ana niaˈa. Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, kaidaˈi sa Jesus dao naˈa maˈi kira manata ˈuri, “Nia noaˈa laˈu na Christ neˈeri. Nia noaˈa laˈu na Mesaea.” Na Farasi ki, ma na Sadusi ki, ma na gwaungaˈi ngwae Jiu ki, kira ˈaila ˈani sa Jesus. Na ngwae Jiu ki fia fasi na Christ ke dao ˈani ngasingasiˈanga doe, ma ka tatalafaˈa fafia ngwae ki taˈifau. Kira kasi fia nia totolia fuana na Christ ka mae ana ˈai rara folo. ˈIu sa Matthew keresia buka neˈe fuana ˈafilada ˈiri kika lia saiana neˈe sa Jesus na Christ mamana, ma nia tatalafaˈa mamana kira. Kaidaˈi ˈoro sa Matthew nia faˈataˈinia alaˈanga saena Kerekereˈa Abu neˈe kira alaˈa sulia na Christ. Ma nia ka faˈataˈinia neˈe alaˈanga ki niˈi dao mamana, kaidaˈi sa Jesus dao maˈi ka tua saena magalia.

Na ru talingaˈi ki saena buka neˈe:

Futalana maˈi sa Jesus & 1:1—2:23
ˈI naˈona neˈe sa Jesus tatabula na raoˈa nia & 3:1—4:11
Sa Jesus talaˈae ana raoˈa nia ˈi Galili & 4:12—18:35
Sa Jesus talaˈae ana raoˈa nia ˈi Judea & 19:1—20:34
Na asoa ˈisiˈisi ki sa Jesus nia tua ˈi Jerusalem & 21:1—25:64
Sa Jesus mae ma ka mauri laˈu & 26:1—28:20

Isufutaˈanga sulia sa Jesus na Christ (Luke 3:23-38)

1 Isufutaˈanga sulia sa Jesus na Christ.
Nia futa maˈi ana sa David na ngwae
tatalafaˈa neˈe nia futa maˈi ana kwalafa
sa Abraham.
2 Ma na isufutaˈanga neˈe, nia talaˈae
maˈi ana sa Abraham.
Na ngela sa Abraham neˈe sa Aesak,
sa Aesak alua sa Jakob,
ma sa Jakob ka alua sa Juda faˈinia
ngwaefuta nia ki.
3 Ma na ngela sa Juda ki neˈe sa Peres
faˈinia sa Sera. (Teˈa kera satana
ˈi Tama.)
Ma na ngela sa Peres neˈe sa Hesron,
sa Hesron neˈe alua sa Ram.
4 Sa Ram ka alua sa Aminadab,
sa Aminadab ka alua sa Nason,
sa Nason ka alua sa Salmon.
5 Sa Salmon ka alua sa Boas, ma teˈa nia
satana ˈi Rahab.
Sa Boas ka alua sa Obed, ma teˈa nia
satana ˈi Rut.
Sa Obed ka alua sa Jesi.
6 Sa Jesi neˈe alua sa David na ngwae
tatalafaˈa Israel.
Sa David ka alua sa Solomon, ma teˈa nia
neˈe ˈuruna sa Iuraea.
7 Sa Solomon ka alua sa Rihoboam,
sa Rihoboam ka alua sa Abaeja,
sa Abaeja ka alua sa Asa.
8 Sa Asa ka alua sa Jehosafat,
sa Jehosafat ka alua sa Joram,
sa Joram ka alua sa Iusaea.
9 Sa Iusaea ka alua sa Jotam,
sa Jotam ka alua sa Ehas,
sa Ehas ka alua sa Hesikaea.
10 Sa Hesikaea ka alua sa Manase,
sa Manase ka alua sa Emon,
sa Emon ka alua sa Josaea.
11 Sa Josaea ka alua sa Jekonaea faˈinia na
ai burina ki.
Kira futa ka sui mala na malimae kira
ki ka fiˈi ngalia ngwae ˈi Israel ki
ˈuana fanoa ˈaˈana ˈi Babilon.
12 ˈI buri ana na malimae kira ki ka ngalia
ngwae ˈi Israel ki ˈuana ˈi Babilon,
sa Jekonaea ka fiˈi alua sa Sialtiel.
Ma sa Sialtiel ka alua sa Serababel.
13 Sa Serababel ka alua sa Abaeud,
sa Abaeud ka alua sa Elaeakim,
sa Elaeakim ka alua sa Aso.
14 Sa Aso ka alua sa Sadok,
sa Sadok ka alua sa Akim,
sa Akim ka alua sa Eliud.
15 Sa Eliud ka alua sa Elaesa,
sa Elaesa ka alua sa Matan,
sa Matan ka alua sa Jakob.
16 Sa Jakob ka alua sa Josef araˈi ˈi Mary
teˈa sa Jesus neˈe kira saea logo
ˈani na Christ, osiˈana niaˈa neˈe na

ngwae God nia filia fuana tatalafaʼa ʼanga.

17 Ma talaʼae maʼi ana sa Abraham leleka ka dao ana sa David na ngwae tatalafaʼa, akwala ma fai unitaʼi ngwae. Sui ka talaʼae maʼi ana sa David na ngwae tatalafaʼa leleka maʼi ka dao ana kaidaʼi ba malimae kira ki ngalia ngwae ʼi Israel ki ʼuana ʼi Babilon, taʼi akwala ma fai unitaʼi ngwae. Ma ka talaʼae ana kaidaʼi ngwae Israel ki kira leka ʼuana ʼi Babilon leleka maʼi ka dao ana kaidaʼi sa Jesus na Christ nia futa, taʼi akwala ma fai unitaʼi ngwae laʼu.

Na futalana maʼi sa Jesus na Christ (Luke 2:1-7)

18 Na futalana maʼi sa Jesus na Christ nia ʼuri: Kaidaʼi kira alu fafia ʼi Mary na teʼa sa Jesus fuana sa Josef, ma noaʼa kera kasi tua fiku ʼua, ʼi Mary ka saiana nia kulufaʼa naʼa sulia na Anoʼi ru Abu. 19 Ma sa Josef, na ngwae neʼe kira alu fafia fuana, nia ka manata ʼuana ka ilangaʼinia, osiʼana niaʼa na ngwae saga. Bore ma nia ʼaila ʼani faʼaʼekelana ʼi maana ngwae ki, ma ka manata ʼuana ka ilangaʼi ago ana. 20 Bore ma kaidaʼi nia ka manata goʼo ʼana ʼua sulia na ru neʼeri ki, na ʼainsel God ka faʼataʼi fuana ʼi saena maliu boleʼa ka ʼuri, “Josef ʼae, ʼaeʼo ngwae ana kwalafa sa David, ʼoe kosi maʼu ʼani korelana ʼi Mary fuana na ʼafe ʼoe. Duʼungana nia kulufaʼa lala sulia na Anoʼi ru Abu. 21 Ma nia ke baʼa faʼafuta taʼi ngela ngwane, ma ʼoke saea ʼani sa Jesus (neʼe fadalana ‘Faʼamauri’), sulia nia ke baʼa faʼamauria na ngwae nia ki faʼasia na abula taʼangaʼa kira ki.”

22 Ma na ru neʼe ki ka fuli fasi ʼiri ka faʼamamana ru ba God nia faʼarongo maʼi ʼani, ana kaidaʼi ba profet nia fata ʼuri, 23 “Taʼi sariʼi abugani ke baʼa ina ma ka faʼafuta taʼi ngela ngwane, ma kira ke saea ʼani sa Emanuel.”✡ Ma fadalana sata neʼeri: “God nia tua faʼi kia.”

24 Ma kaidaʼi sa Josef ada naʼa, nia ka sasi naʼa sulia ru neʼeri ki neʼe ʼainsel God saeʼe fuana. Ma nia ka korea naʼa ʼi Mary. 25 Bore ma noaʼa kera ʼiri tua fiku ʼua leleka ka dao ana kaidaʼi ʼi Mary nia faʼafuta na ngela ngwane. Ma sa Josef ka faʼasata ʼani sa Jesus.

2

Na ngwae neʼe kira saiana na bulubulu ki

1 Ana kaidaʼi neʼe sa Herod tatalafaʼa naʼa, sa Jesus nia futa ʼi Betlehem, na fanoa ʼi saena na abaʼi kula ʼi Judea. Ma noaʼa kasi tau goʼo ʼi buri ʼana, ti ngwae faʼasia ʼi fanelana sina neʼe kira saiana na bulubulu ki, kira ka dao maʼi ʼi saena na fanoa doe ʼi Jerusalem. 2 Ma kira ka saefiloa ngwae ki ma kika ʼuri, “ʼUri ma na ngela ba ke baʼa tatalafaʼa fuana Jiu ki, nia futa ʼi faʼi? Kami saiana nia futa ʼi neʼe, osiʼana kaidaʼi kaimili tua ʼua maʼi ʼi fanelana sina, kami lisia naʼa faʼi bulubulu neʼe faʼataʼinia futalana maʼi, ma kami ka leka maʼi ʼiri mika bobo uruuru, ma mika faʼa aofia.”

3 Ma na manatana sa Herod na ngwae tatalafaʼa nia manata ʼabera liu kaidaʼi nia rongo sulia na ru neʼeri, ma na ngwae ʼi Jerusalem ki logo. 4 Ma nia ka ri ʼuana na fata abu doe ki, ma na ngwae faʼamanata ana taki ki, fuana kira ka fiku maʼi, ma nia ka saefilo ʼuri ada, “ʼUri ma ʼi faʼi neʼe na Christ baera ke baʼa futa maʼi ana?”

5 Ma kira olisia kira ka fata ʼuri, “ʼI Betlehem ba, na fanoa saena abaʼi kula ʼi Judea. Osiʼana na kerekereʼa profet ba fata ʼuri,

6 ‘Betlehem ʼae, na fanoa saena abaʼi kula
ʼi Judea, noaʼa ʼoe kosi tiʼitiʼi ʼi
safitana fanoa ʼinotoʼa ki ʼi Judea,
osiʼana taʼi ngwae ʼinotoʼa ke baʼa
leka maʼi faʼasi ʼoe, fasi ʼiri ke
talaʼia na ngwae nau ki ʼi Israel.’ ”✡

7 Ma sa Herod ka ri ago maʼi ʼuana na ngwae neʼe dao maʼi ki faʼasia fanelana sina fuana alaʼanga agoʼa, ʼiri nia ke dao toʼona kaidaʼi tae neʼe kira eta lisia na faʼi bulubulu baera. 8 Ma nia ka baʼe kira kwau ʼuana ʼi Betlehem, ka fata ʼuri, “Muke leka, muka lulu ngangata ʼuana na ngela neʼeri. Ma diʼia kamu ka dao toʼona, muke faʼarongo nau maʼi, fasi

✡ **1:23** Aesea 7:14 ✡ **2:6** Maeka 5:2

ˈiri nauˈa bore nau kui leka fuana faˈa aofialana.”
9-10 Ma ˈi buri ˈana sa Herod nia fata ˈunaˈeri ka sui, kira ka leka naˈa ˈada. Ma ana kaidaˈi kira dao naˈa kwau sulia na tala, kira ka lisia laˈu faˈi bulubulu ba kira eta lilisia logo maˈi ˈi fanelana sina. Kira ka saeleˈa liu ana kaidaˈi kira lisia laˈu. Ma faˈi bulubulu neˈeri ka etaeta ˈi naˈo ada leleka ka daudau bolo faˈinia na kula ba sa Jesus nia teo ana. 11 Kira ruˈu ˈi luma, ma kira ka lisia na ngela faˈinia teˈa nia ˈi Mary. Kira ka bobo uruuru kika faˈa aofia na ngela neˈeri, ma kira ka ˈifingia na ngwaˈi kira ki, ma kira ka kwatea naˈa kwateˈa liulani doe ki fuana: gol, ma na ru neˈe sasuna moko leˈa, ma na ngwaingwai moko leˈa ki.*
12 Sui kira ka oli naˈa ˈada sulia ta tala matamata ˈuana fanoa kira, osiˈana God nia lui totongaˈi ada saena maliu boleˈa, ma ka saea noaˈa kira kasi oli laˈu siana sa Herod.

Na tafiˈa ˈuana ˈi Ejipt

13 Ma ˈi buri ˈana na ngwae neˈeri ki kira oli naˈa ˈada ˈuana fanoa kira, na ˈainsel God ka faˈataˈi fuana sa Josef ˈi saena na maliu boleˈa, ma ka fata ˈuri, “Josef ˈae, ˈoke tataˈe, ko ngalia na ngela neˈe faˈinia teˈa nia, muka tafi ˈuana ˈi Ejipt, ma kamu ka tua maˈi ˈi neˈeri leleka ka dao ana kaidaˈi nau kui saea muke oli laˈu maˈi. Osiˈana sa Herod nia lulu ˈuana na ngela neˈe fasi ˈiri ke saungia.”
14 Ma sa Josef ka tataˈe, ma ka ngalia na ngela faˈinia teˈa nia ˈi Mary, ma kira ka leka saena rodo neˈeri ˈuana maˈe fanoa ˈi Ejipt. 15 Ma kira tua ˈi neˈeri leleka sa Herod ka mae. Ma na ru neˈeri ka faˈamamana naˈa tae ba God saea fuana na profet ba keresia ka ˈuri, “Nau ku ri maˈi ˈuana na ngela nau faˈasia ˈi Ejipt.”✡
16 Ma kaidaˈi sa Herod na ngwae tatalafaˈa ka saiana neˈe ngwae neˈeri ki kira leka maˈi faˈasia fanelana sina kira ˈosoa niaˈa, na liana ka saetaˈa liu. Ma nia ka kwatea fatalana fuana ngwae fuani oro nia ki fasi ˈiri kike saungia taˈifau kaela ngela ngwane ki ˈi Betlehem ma ana maˈe fanoa kalikalia ki taˈifau. Nia falamaada ˈiri kike saungia kaela ngela ngwane neˈe noaˈa kasi dao ˈua ana ro faˈi ngaliˈa, diˈia na alaˈanga ba na ngwae baera ki sulia kaidaˈi ba faˈi bulubulu baera nia eta faˈataˈi ana.
17 ˈUnaˈeri na ngwae neˈe kira tua saena ˈi Betlehem, kira ka angi ˈuana ngela kira ki neˈe mae naˈa. Kira angi ˈunaˈeri, diˈia ba sa Jeremaea na profet nia saea naˈa maˈi ˈi naˈo,
18 “Kira rongoa lingaˈi angiˈa neˈeri leka
maˈi faˈasia na fanoa ˈi Rama neˈe
lingaˈi oˈomaeˈa doe.
ˈI Rachel ka angisia ngela tiˈitiˈi nia ki.
Kaidaˈi nia angi, noaˈa ta ngwae kasi
gwaˈoa niaˈa, sulia neˈe ngela nia
ki kira mae taˈifau.”✡

Na oliˈa maˈi faˈasia ˈi Ejipt

19 Ma ˈi buri ˈana sa Herod ka mae naˈa, na ˈainsel God ka faˈataˈi laˈu ˈi saena maliu boleˈa fuana sa Josef ˈi Ejipt, 20 ma ka fata ˈuri, “Josef ˈae, tataˈe, ˈoke ngalia naˈa ngela faˈinia teˈa nia ˈi Mary, muka oli naˈa ˈuana ˈi Israel, osiˈana ngwae ba kira sasi ˈuana saungilana na ngela neˈe, kira mae naˈa.”
21 Ma sa Josef ka tataˈe, ma ka ngalia naˈa ngela faˈinia teˈa nia ˈi Mary, ma kira ka oli naˈa ˈuana ˈi Israel. 22 Bore ma kaidaˈi sa Josef nia rongoa sa Akilas nia tatalafaˈa didifulia maˈa nia sa Herod ˈi Judea, nia ka maˈu ˈani tuaˈa ˈi neˈeri. Ma na ˈainsel ka saea laˈu fuana ˈi saena na maliu boleˈa, fasi ˈiri kike leka ˈuana na abaˈi kula ˈi Galili. 23 Nia neˈe kira ka tua ana fanoa ˈi Nasaret ˈi saena abaˈi kula ˈi Galili. Ma ka faˈamamana naˈa tae ba na profet ki kira alaˈa ˈuri ana, “Kira ke baˈa saea ˈani na ngwae faˈasia ˈi Nasaret.”

3

Sa John saea ngwae ki kike sasi akaˈu fuana daoˈa toˈona na Christ
(Mark 1:1-8; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

1 Ma bara faˈi ngali ˈi burina, kaidaˈi sa Jesus nia ˈaˈana naˈa, sa John ngwae ni Siuabu ka dao maˈi, ma ka etangia naˈa faˈamanataˈanga saena na abaˈi kula kwasi ˈi Judea, ka fata ˈuri, 2 “Muke kakari alifaˈi faˈasia na abulaˈanga taˈa kamu ki,

* **2:11** gold, incense, ma myrrh ✡ **2:15** Hosea 11:1 ✡ **2:18** Jeremaea 31:15

sulia kaidaˈi neˈe God ke gwaungaˈi fafia na ngwae nia ki karangi dao naˈa.”
3 Sa John na ngwae ba na profet Aesea nia fata maˈi sulia, ma ka ˈuri,
“Taˈi ngwae ka ri ˈi saena na abaˈi kula
kwasi neˈe noaˈa kasi bolo faˈinia
ta ngwae ka tua ana.
Ma nia ka ˈuri, ‘Na Aofia nia ke dao maˈi!
Muke faˈasaga na tala fuana!’ ”✡

4 Sa John ruˈufia na ifi ˈani ifuna kamel, ma ka nikia na foˈosae nia ˈi liˈitana ana na ˈuˈuila buluka. Ma na fanga nia neˈe siko ki ma na ngingidua kwasi.* 5 Ma na ngwae ˈoro ki kira ka leka maˈi siana faˈasia na fanoa ba ˈi Jerusalem, ma na fanoa ki taˈifau ˈi saena abaˈi kula ˈi Judea, ma faˈasia na fanoa ki taˈifau karangia na kafo ˈi Jodan. 6 Ma kira ka fulangaˈinia taˈangaˈa kira ki, ma nia ka siuabu kira ˈi saena kafo ˈi Jodan.
7 Ma kaidaˈi sa John ka lisia na ngwae ˈoro ana Farasi ki ma na Sadusi ki kira leka logo maˈi siana fasi ˈiri nia ka siuabu kira, nia ka fata ˈuri fuada, “Kamu diˈia goˈo ˈamuˈa kaela baˈeko tolo ki! Noaˈa nau ku ˈiri saea laˈu fuamuˈa neˈe na siuabuˈanga ke faˈatafi kamu faˈasia na kwaˈikwaˈinga God, sui bore ˈana noaˈa kamu kasi kakari alifaˈi. 8 Muke sasia lala ru neˈe nia faˈataˈinia kamu kakari alifaˈi naˈa faˈasia na abula taˈangaˈa kamu ki. 9 Ma noaˈa kamu kasi manata ˈuri ˈi saena liamuˈa, ‘Kamiˈa na ngwae neˈe kami futa naˈa maˈi ana kwalafa sa Abraham. ˈAfitaˈi ta kwaˈikwaˈinga faˈasia God ka dao amiˈa.’ Ma nau ku sae saga ana fuamuˈa, nia talangwaraˈu goˈo ˈana fuana God ka ngalia ti gwaˈi fau ana fau neˈe ki, ma ka saungaˈinia ˈani kwalafa sa Abraham ki! 10 Ana kaidaˈi neˈe, God sasi akaˈu naˈa ana kwaˈikwaˈinga, diˈia ta ngwae ba nia dau ana kwaˈikwaˈi, ma ka sasi akaˈu fuana na tufulana ˈai ki. Ma na ˈai ki taˈifau neˈe noaˈa kasi fungu ˈani ta fuaˈi ai leˈa ki, nia ke tufuda ma ka toˈosida ˈi saena mafula.
11 “Nau ku siuabu kamu ˈani kafo fasi ˈiri ka faˈataˈinia neˈe kamu kakari alifaˈi naˈa faˈasia na abulaˈanga taˈa kamu ki. Bore ma taˈi ngwae neˈe ke leka maˈi buriku, nia ke baˈa siuabu kamu ˈani na Anoˈi ru Abu ma na mafula. Ma nia talingaˈi ka liufi nau, ma nau noaˈa naisi leˈa ka bolo faˈinia naˈa ngalilana na taˈe butu nia ki. 12 Ma nia sasi akaˈu naˈa fuana matalangaˈilana ngwae ki taˈifau, ka diˈia ta ngwae ba nia efoa na maga ru leˈa ki faˈasia na taˈetaˈeru ki. Ma nia ka fikua na maga ru leˈa ki ˈi saena luma ni goniruˈa. Ma nia ka doˈofia naˈa taˈetaˈeru ki ˈi saena na mafula neˈe duˈaduˈa kasi mae.”

Na siuabuˈanga sa Jesus
(Mark 1:9-11; Luke 3:21-22)

13 Ana kaidaˈi neˈeri, sa Jesus ka leka maˈi faˈasia abaˈi kula ˈi Galili ˈuana kafo ˈi Jodan siana sa John fasi ˈiri sa John ke siuabu nia. 14 Bore ma sa John ka ili ˈuana na rokisilana na manatana sa Jesus, ka ˈuri, “Nia bolo faˈinia ˈaeˈo neˈe ˈoke siuabu nau, ma ˈoko leka lala maˈi siaku fuana nau kui siuabu ˈoe.”
15 Ma sa Jesus ka olisia ka fata ˈuri, “Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, ˈoke sasi naˈa maˈi ˈamu ta ru fuaku, osiˈana sasilana na ru neˈe, koro sasi naˈa ru ki taˈifau neˈe God nia oga.” Ma sa John ka ala naˈa fafia.
16 Ma ana kaidaˈi sa Jesus siuabu ka sui naˈa, nia ka tataˈe maˈi faˈasia kafo. Ma ˈi langi ka ˈifi fuana, ma nia ka lisia na Anoˈi ru Abu God ka koso maˈi diˈia ta bola, ma ka toˈo ˈi fafona. 17 Ma taˈi lingalinga ˈi ru nia talo maˈi faˈasia ˈi langi ma ka ˈuri, “Nia naˈa neˈe ngela mutaˈi nau neˈe nau ku alafe liu ana, ma nau ku saeleˈa liu faˈinia.”

4

Sa Saetan ilitoˈona sa Jesus
(Mark 1:12-13; Luke 4:1-13)

1 Ma ˈi buri ˈana na ru neˈe, na Anoˈi ru Abu ka talaˈia sa Jesus ˈuana abaˈi kula kwasi fasi ˈiri sa Saetan ke ilitoˈona. 2 Ma sa Jesus ka abu fanga sulia fai akwala faˈi asoa ki, ma fai akwala faˈi rodo ki, ma nia ka fiolo liu naˈa. 3 ˈUnaˈeri, sa Saetan ka leka maˈi siana, ka fata ˈuri, “Osiˈana neˈe ˈaeˈo na Ngela God, ˈoke fata fuana gwaˈi fau neˈe ki ˈiri ke alua ta beret.”

✡ **3:3** Aesea 40:3 * **3:4** Na toro ma na fanga neˈe nia talangwaraˈu fuana daoˈa toˈona saena abaˈi kula kwasi. Sa Elaeja na profet ruˈufia ifi neˈe. 2 Kings 1:8; Matthew 17:11-13.

4 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Na Kerekereˈa Abu ba saea, ‘Na ngwae noaˈa kasi mauri goˈo ana fanga taˈifilia. Bore ma, nia mauri naˈa ˈani alaˈanga ki taˈifau neˈe saka maˈi faˈasia God.’ ”✡
5 Sui sa Saetan ka talaˈi laˈu sa Jesus ˈuana na fanoa abu ˈi Jerusalem, ma nia ka faˈauua ana taˈi kula neˈe nia raˈe liu ˈi langi, fafona na Luma Abu God. 6 Ma ka fata ˈuri fuana, “Osiˈana ˈaeˈo na Ngela God, ˈoke lofo toli ˈi ano faˈasia ˈi neˈe, sulia na Kerekereˈa Abu ba fata ˈuri, ‘God ke kwatea maˈi na ˈainsel nia ki fuamu, ma kike sakuˈu, fasi ˈiri na ˈaemu bore kasi foto ana ta gwaˈi fau.’ ”✡
7 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Ma na Kerekereˈa Abu ba fata logo ˈuri, ‘Noaˈa ˈoe kosi ilitoˈona God ˈoe.’ ”✡
8 Sui sa Saetan ka talaˈia laˈu sa Jesus ˈuana gwauna totoloa fane liu neˈeri, ma ka faˈataˈinia na ˈinotoˈanga ki taˈifau ana magalia ma na kwangaˈa kira ki fuana sa Jesus. 9 Ma sa Saetan ka fata ˈuri, “Na ru neˈe ki taˈifau goˈo nau ku kwateda fuamu, diˈia ˈoko bobo uruuru ˈi maana ˈaeku, ma ˈoko faˈa aofia nau.”
10 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Saetan ˈae, ˈoke leka tau kwau faˈasi nau! Sulia na Kerekereˈa Abu ba saea, ‘Taˈifilia God ˈoe goˈo neˈe ˈoke faˈa aofia, ma ˈoko rao fuana.’ ”✡
11 Sui ana kaidaˈi neˈeri, sa Saetan ka leka naˈa faˈasia sa Jesus. Ma na ˈainsel ki kira ka leka maˈi, ma kika kwaiˈafi naˈa ana niaˈa.

Sa Jesus etangia naˈa raoˈa nia (Mark 1:14-15; Luke 4:14-15)

12 Kaidaˈi sa Jesus rongoa neˈe kira alua naˈa sa John saena na luma ni lokafo, nia ka oli ˈuana abaˈi kula ˈi Galili. 13 Ma nia kasi tua saena fanoa nia ˈi Nasaret. Nia ka leka, ka tua lala ˈana ˈi Kapaneam, na fanoa ˈi ninimana na ˈosi ˈi Galili, ana na abaˈi kula ˈi Sebulun ma ˈi Naftali. 14 Nia sasi ˈunaˈeri fasi ˈiri ka faˈamamana na fatalana profet Aesea ba ˈuri,

15 “Na fanoa ˈi Sebulun ma na fanoa ˈi Naftali, kira tua saena abaˈi kula ˈi Galili, ma kira tua sulia tala ˈuana ˈosi doe, ma ka tua taˈi bali ana kafo ˈi Jodan, kula neˈe ngwae noaˈa laˈu Jiu ki kira tua ana.
16 Na ngwae neˈeri ki, kira tua saena na maˈerodo, kike baˈa lisia madakoˈanga doe.
Ma sa tai faˈida neˈe kira tua saena fanoa rorodoˈa ana maeˈa neˈe, madakoˈanga ka tala ˈafi kira.”✡

17 ˈIta ana kaidaˈi neˈeri, sa Jesus ka faˈarongo ˈani faˈarongoˈa nia ka ˈuri, “Muke kakari alifaˈi faˈasia na abulaˈanga taˈa kamu ki, sulia kaidaˈi God ke gwaungaˈi fafia ngwae nia ki nia dao karangi kamu naˈa!”

Sa Jesus laefia fai ngwae dee ki (Mark 1:16-20; Luke 5:1-11)

18 Ana kaidaˈi sa Jesus liu sulia na ˈosi ˈi Galili, nia ka lisia sa Simon (neˈe nia saea logo ˈani sa Peter) faˈinia sa Andrew na ngwaefuta nia. Keroˈa ro ngwae dee ki. Keroˈa dee adaroˈo ˈani furai kera saena ˈosi ˈi Galili. 19 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuadaroˈo, “Moro leka maˈi faˈinau, koroˈo ro ngwae dee iˈa ki, bore ma nai baˈa faˈamanata koroˈo ˈani ngali ngwaeˈa maˈi fuaku.” 20 Ma kaidaˈi neˈeri nama goˈo, kera ka faˈasia naˈa na furai keroˈa ki, ma kera ka leka naˈa faˈinia.
21 Sui sa Jesus ka leka laˈu kwau, ma ka lisia laˈu ta ro ngwae, sa James ma sa John na ro ngela sa Sebedi ki. Kera tua adaroˈo ˈi saena na gwaˈi baru faˈinia maˈa kera sa Sebedi, ma kira subungia furai kira ki. Sa Jesus ka saedaroˈo. 22 Ma ana kaidaˈi neˈeri goˈo, kera ka faˈasia naˈa adaroˈo na gwaˈi baru faˈinia na maˈa kera, ma kera ka leka naˈa faˈinia sa Jesus.

Sa Jesus leka kwailiu faˈinia raoˈa nia (Luke 6:17-19)

23 Sa Jesus ka liufia naˈa fanoa ki ˈi saena abaˈi kula ˈi Galili, ma ka faˈamanata na ngwae ki saena na luma fuana foˈongaˈa Jiu ki. Ma nia ka faˈarongo ˈani na Faˈarongoˈa Leˈa sulia na Gwaungaˈi ˈanga God, ma ka gura na ngwae neˈe kira mataˈi ˈani mataˈinga matamata ki taˈifau neˈe saungida. 24 Ma

✡ **4:4** Diutronomi 8:4 ✡ **4:6** Sam 91:11 ✡ **4:7** Diutronomi 6:16 ✡ **4:10** Diutronomi 6:13 ✡ **4:16** Aesea 9:1, 2

na alaʻanga ki sulia sa Jesus ka talofia fanoa ki taʻifau ʻi saena abaʻi kula ʻi Siria. Ma ngwae ʻoro ki neʻe kira mataʻi ʻani mataʻinga matamata ʻoro ki, kira ka ngalida maʻi siana. Na ngwae neʻe nonida fii liu, ma ngwae neʻe anoʻi ru taʻa ki ka kwaiʻida, ma na ngwae neʻe baʻasi saungida ki, ma ngwae neʻe ʻaeda ka mae, kira leka maʻi siana. Ma sa Jesus ka gurada taʻifau. 25 Ma na ngwae ʻoro liu ki logo, kira ka leka sulia sa Jesus ana kaidaʻi neʻeri. Ngwae faʻasia abaʻi kula ʻi Galili, ma fanoa ʻi Jerusalem, ma ti fanoa laʻu saena abaʻi kula ʻi Judea, ma ana abaʻi kula ʻi Dekapolis, ma faʻasia na bali kafo ʻi Jodan raʻe lana sina.

5

Na faʻamanataʻanga sa Jesus (Luke 6:20-23)

1 Ma ana kaidaʻi neʻe sa Jesus nia lisia naʻa fikuʻa doe neʻeri, nia ka raʻe ʻi gwauna na kula neʻe taʻi fane, ma ka tua ʻi ano. Ma na fafarongo nia ki kira ka fiku kalia, 2 ma nia ka talaʻae naʻa ana faʻamanatalada, ka ʻuri,

3 “Saesaeleʻanga fuada ngwae neʻe kira
saiana kira dalaʻa ʻi maana God,
osiʻana neʻe kira ka toʻo naʻa ana
ru leʻa ki, kaidaʻi God ka gwaungaʻi
fafi kira.
4 Saesaeleʻanga fuada ngwae neʻe kira
kwaimanatai ki, osiʻana God ke
baʻa gwaleda.
5 Saesaeleʻanga fuada ngwae neʻe kira
faʻatiʻitiʻi kira talada ki, osiʻana
God ke baʻa kwatea na magalia
neʻe fuada.
6 Saesaeleʻanga fuada ngwae neʻe kira
oga liua sasilana ru ʻoloʻolo ki,
osiʻana God ke baʻa faʻatolia mau-
rilada.
7 Saesaeleʻanga fuada ngwae neʻe man-
atada ofia ngwae matamata ki,
osiʻana God ke baʻa ofida logo.
8 Saesaeleʻanga fuada ngwae neʻe liada
sakadola fuana God, osiʻana kira ke
baʻa lisia God.
9 Saesaeleʻanga fuada ngwae neʻe kira
rao fuana na aroaroʻa ʻi safitana
ngwae ki, osiʻana God ke baʻa sae
kira ʻani na ngela nia ki.
10 Saesaeleʻanga fuada ngwae neʻe kira
faʻakaisida duʻungana sasilana ru
saga ki, osiʻana neʻe kira toʻo naʻa
ana ru leʻa ki, kaidaʻi God ka
gwaungaʻi fafi kira.

11 “Saesaeleʻanga fuamuʻa kaidaʻi neʻe ngwae ki kira ka fata buri amuʻa, ma kira ka faʻakaisi kamu, ma kira ka saea ru taʻa ʻoro ki amuʻa osiʻana kamuʻa naʻa neʻe fafarongo nau ki. 12 Nau ku saea ru neʻeri osiʻana kike baʻa sasia logo ru taʻa ki fuamuʻa neʻe ngwae ki kira sasi ana profet ki maʻi ʻi naʻo. Muke saeleʻa amuʻa, osiʻana God ke baʻa kwatea kwa-iaraʻanga doe neʻe nia gonia fuamuʻa ʻi langi.”

Fiki asi faʻinia na unu (Mark 9:50; Luke 14:34-35)

13 Sa Jesus inaʻu ana fatalana ka ʻuri, “Na fiki asi neʻe faʻaleʻa na fanga fuamuʻa. Ma kamu logo muke diʻia na fiki asi fuana faʻaleʻalana na ngwae ki taʻifau. Bore ma diʻia neʻe asilalana nia leka faʻasia, nia ʻafitaʻi liu ʻoko faʻa asila laʻu. Ma noaʻa kasi leʻa naʻa fuana sasilana laʻu ʻani ta ru, ma nia leʻa fuana muke ʻui naʻa amuʻa ʻani ʻi maa, fasi ʻiri na ngwae ki kike uria naʻa ʻada.

14 “Kaumulu diʻia logo na faʻi unu fuana na ngwae ki taʻifau saena magalia. Na luma neʻe kira saungaʻinia ʻi gwauna faʻi ua nia ʻafitaʻi ka ago. 15 Ma noaʻa ta ngwae kasi faʻaduʻa na faʻi unu, sui ka alua ʻana ʻi olofana na dako. Kaidaʻi nia faʻaduʻa faʻi unu ka sui mala, nia ka ngalia, ka dauraʻinia ana kula ʻi langi, fasi ʻiri ka rara fuana na ngwae ki taʻifau ʻi saena na luma. 16 Ma ka ʻunaʻeri logo, na faʻi unu kamu ka sina kwau ʻi naʻo ana ngwae ki taʻifau, fasi ʻiri ana kaidaʻi kira lisia na ru leʻa neʻe kamu sasiʻi ki, kika fiʻi baʻatafea na Maʻa kamu neʻe nia tua maʻi ʻi langi.

Faʻamanataʻanga sulia taki sa Moses

17 “Noaʻa kamu kasi fia fasi nau ku leka maʻi fuana na faʻasuilana na taki sa Moses ki ma na faʻamanataʻanga na profet ki. Nau kusi leka laʻu maʻi fuana na faʻasuilada, bore ma nau ku leka lala maʻi fuana na faʻa aliʻafulana na

faʻamanataʻanga kira ki. 18 Nau ku saea
ru mamana fuamuʻa, ana kaidaʻi neʻe ʻi
langi ma na magalia kira teo ʻua, noaʻa ta
ru tiʻitiʻi ana na taki ki kasi sui leleka ka
dao ana ta kaidaʻi neʻe ru ki taʻifau ana
na taki ki ke dao mamana. 19 Nia neʻe,
sa tai bore ʻana neʻe noaʻa kasi roʻosulia
ta taki tiʻitiʻi, ma ka faʻamanata ti ngwae
fuana ʻaila ʻanga ana ta taki tiʻitiʻi logo,
God ke baʻa alu nia ka ʻisiʻisi ana na
ʻInotoʻanga nia. Bore ma sa tai neʻe ka
roʻosulia na taki ki ma ka faʻamanata
ti ngwae fuana roʻosulilana diʻia niaʻa,
God ke baʻa alu nia ke ʻaʻana ʻi saena na
ʻInotoʻanga nia. 20 Nau ku saea fuamuʻa,
diʻia noaʻa kamu kasi sasi leʻa ka liufia
na ngwae faʻamanata ana taki ki, ma na
Farasi ki ana sasiʻa sulia ru neʻe God
nia oga, nia ʻafitaʻi liu muke tua faʻinia
ngwae neʻe God ke gwaungaʻi fafida ki.

Faʻamanataʻanga sulia saetaʻanga

21 “Kaumulu rongoa taʻifau naʻa na
fataʻa totongaʻi neʻe kira saea fuana koʻo
bora kia ki ʻi naʻo ba ʻuri, ‘Noaʻa ʻoe
kosi sau ngwae. Diʻia sa tai bore ʻana
neʻe ka sau ngwae, kike baʻa ngali nia ʻi
naʻona na ngwae kwaigiosi ki.’✡ 22 Bore
ma kaidaʻi neʻe, nau ku saea fuamuʻa, sa
tai neʻe ka saetaʻa fuana na ngwaefuta
nia, kike baʻa ngali nia ʻi naʻona na
ngwae ni kwaigiosi ki. Ma sa tai neʻe
ka saea fuana na ngwaefuta nia, ‘ʻAeʻo
na ru ʻoʻo goʻo ʻana,’ kike baʻa ngalia
ʻi naʻona na ngwae ni kwaigiosi ki. Ma
sa tai neʻe ka saea na ngwaefuta nia
ʻani, ‘Na ru bolebeleʻa,’ nia ke baʻa leka
saena tala ʻuana na mafula neʻe duʻaduʻa
noaʻa kasi mae. 23 Ta neʻe, diʻia ʻoko
sasi akaʻu naʻa ana kwai suʻusiʻanga ʻoe
fuana God fafona na fuli fuʻa, ma ʻoko
manata toʻona noaʻa kasi madako ʻua
ʻi safitamuroʻo toʻolamu sulia na roraʻa
ʻoe, 24 ʻoke faʻasia basi kwai suʻusiʻa ʻoe
ʻi maana fuli fuʻa, sui ʻoko oli, ma ʻoko
fata kwaima basi faʻinia. Sui ʻi buri,
ʻoko oli maʻi, ma ko fiʻi kwate na kwai
suʻusiʻanga ʻoe fuana God.

25 “Ma diʻia ta ngwae ka ngali ʻoe fuana
kwai matalangaʻinga, ʻoko fata kwaima
basi faʻinia, kaidaʻi noaʻa koroʻo kasi dao
ʻua. Si diʻia koroʻo dao naʻa, nia ke baʻa
kwate ʻoe naʻa fuana na ngwae kwaigiosi,
ma ʻi buri ʻana nia ka matalangaʻi ʻoe,
nia ka fiʻi kwate ʻoe laʻu fuana ngwae firi
ngwae ki, ma na ngwae firi ngwae ki ka
fiʻi alu ʻoe laʻu saena lokafo. 26 Nau ku
saea fuamu, diʻia nia ʻunaʻeri, nia ʻafitaʻi
ʻoko ruʻu faʻasia na lokafo leleka ʻoko
kwatea nama na mani ʻisi ʻoe neʻe nia
bolo faʻinia kwaʻikwaʻinga ʻoe.

Faʻamanataʻanga sulia araʻinga

27 “Kamu rongoa taʻifau naʻa na fataʻa
totongaʻi ki kira saea, ‘Noaʻa ʻoe kosi kak-
abara.’✡ 28 Ma kaidaʻi neʻe, nau ku saea
fuamuʻa, sa tai bore ʻana neʻe bubungia
ta kini ʻani lia ʻi ngwae ni kakabaraʻanga,
nia kakabara ka sui naʻa ʻani liana. 29 Nia
neʻe, diʻia ʻoko oga ʻoke fulia ta ru taʻa
ʻani bali maa ʻoloʻolo ʻoe, ʻoko lafua, ma
ʻoko ʻui ʻania faʻasi ʻoe. Nia taʻi leʻa goʻo
ʻana fuamu diʻia ʻoko ʻui ʻania ta bali
ana na nonimu, ʻasu ʻubani God ka fiʻi
ʻui ʻania na nonimu taʻifau ʻi saena na
mafula ana kula ni maeʻa. 30 Ma diʻia
ʻoko oga ʻoke fulia ta ru taʻa ʻani bali
lima ʻoloʻolo ʻoe, ʻoke siki muusia ma
ʻoko ʻui ʻania faʻasi ʻoe. Nia taʻi leʻa
goʻo ʻana diʻia ʻoko ʻui ʻania ta bali ana
nonimu, ʻasu ʻubani God ka fiʻi ʻui ʻania
na nonimu taʻifau ʻi saena na mafula ana
kula ni maeʻa.

Faʻamanataʻanga sulia kwai ilangaʻi ʻanga

(Matthew 19:9; Mark 10:11-12; Luke 16:18)

31 “Kamu rongoa taʻifau naʻa na fataʻa
totongaʻi ki kira saea, ‘Sa tai bore ʻana
neʻe ilangani na ʻafe nia, nia ka kwatea
kerekereʻa ana kwai ilangaʻinga fuana.’✡
32 Bore ma kaidaʻi neʻe, nau ku saea
fuamuʻa, noaʻa ta ngwae kasi ilangani na
ʻafe nia. Diʻia ngwae ilangani ʻafe nia,
niaʻa neʻe kwatea ʻafe nia ka kakabara.
Ma diʻia ta ngwae ka korea laʻu na kini
neʻeri, na ngwae neʻeri nia kakabara
logo ʻi naʻona God. Taʻi ru goʻo neʻe
ngwae saiana ka ilangaʻinia na ʻafe nia
duʻungana, diʻia nia kakabara ana ta
ngwae matamata.

33 “Kamu rongoa logo na fataʻa to-
tongaʻi ki kira saea fuana na ngwae

✡ **5:21** Eksodas 20:13; Diutronomi 5:17 ✡ **5:27** Eksodas 20:14; Diutronomi 5:18 ✡ **5:31** Diutronomi 24:1

ki ˈi naˈo ˈua naˈa maˈi, ‘Diˈia ˈoko faˈangasingasia alangaˈinga ˈoe ˈani satana God, tama noaˈa ˈoe kosi ˈoia naˈa alangaˈinga ˈoe.’✡ 34 Ma kaidaˈi neˈe, nau ku saea fuamuˈa, noaˈa ˈoe kosi faˈangasia alangaˈinga ˈoe ˈani ta ru. Ma noaˈa ˈoe kosi faˈangasia alangaˈinga ˈoe ˈani ˈi langi, osiˈana God nia gwaungaˈi neˈeri. 35 Ma ˈoe kosi faˈangasia alangaˈinga ˈoe ˈani magalia, osiˈana God nia gwaungaˈi logo ˈi neˈeri. Ma ˈoe kosi faˈangasia alangaˈinga ˈoe ˈani ˈi Jerusalem, sulia nia neˈe fanoa na ngwae tatalafaˈa doe ka tasa. 36 Ma noaˈa ˈoe kosi faˈangasia alangaˈinga ˈoe ˈani gwaumu, sulia nia ˈafitaˈi ˈoko saungaˈinia taˈi ifu ˈi gwaumu ka kwao nama ka goa. 37 Diˈia ˈoko alangaˈi, saea goˈo, ‘ˈIu.’ Nama diˈia ˈoe kosi alangaˈi, saea goˈo ‘Noaˈa.’ Ma diˈia ˈoko saea laˈu ta ru, na ru neˈeri nia leka naˈa maˈi faˈasia sa Saetan na ngwae taˈa.”

Faˈamanataˈanga sulia kwaiduˈui ˈanga
(Luke 6:29-30)

38 Sa Jesus alaˈa laˈu ka fata ˈuri, “Kamu rongoa taˈifau naˈa na fataˈa totongaˈi ki fata ˈuri, ‘Diˈia ta ngwae ka faˈalia na maana ta ngwae, kike faˈalia logo maana ngwae neˈeri. Ma gwaˈi lifa logo fuana duˈulana ta gwaˈi lifa.’✡ 39 Bore ma kaidaˈi neˈe, nau ku saea fuamuˈa, noaˈa ˈoe kosi duˈua ta ru neˈe ta ngwae sasia ka taˈa fuamu. Diˈia ta ngwae ka fidalia na bali sate ˈoloˈolo ˈoe, ˈoko alaˈania nia ka fidalia laˈu ta bali sate mauli amu. 40 Ma diˈia ta ngwae ka ngali ˈoe ˈuana na matalangaˈinga fuana ngalilana na toˈongi fafo doe ˈoe, ˈoke alaˈania nia ke ngalia logo na toˈongi sae ˈoe fuana. 41 Ma diˈia ta ngwae ka suˈumaˈinia ˈoko ngalia na ˈoko ru nia sulia taˈi kadi tala, ˈoko ngalia laˈu sulia ruana kadi tala. 42 Ma ˈoke kwatea fuana ta ngwae neˈe nia ke gania ta ru amu. Ma kaidaˈi ta ngwae ka oga na ngali langalana ta ru amu, ˈoko kwatelanga ana fuana.

Muke alafe fuana ngwae ki ka diˈia logo God alafe fuana ngwae ki
(Luke 6:27-28, 32-36)

43 “Kamu rongoa taˈifau naˈa na fataˈa totongaˈi ki fata ˈuri, ‘Muke alafe ˈamuˈa fuana na ngwae kwaima kamu ki,✡ ma muke suulangaˈinia na malimae kamu ki.’ 44 Bore ma kaidaˈi neˈe, nau ku saea fuamuˈa, muke alafe fuada na malimae kamu ki, ma muke foˈo fuada sa tai neˈe kira faˈakaisi kamu. 45 Diˈia kamu sasi ˈunaˈeri, muke alu naˈa na ngela na Maˈa kamu maˈi ˈi langi. Sulia nia saungaˈinia na sina, ma ka rara ˈafia na ngwae taˈa ki, ma na ngwae leˈa ki taˈifau goˈo, ma ka kwatea na uta fuada sa tai faˈida neˈe kira fulia ru leˈa ki, ma fuana sa tai faˈida neˈe kira fulia ru taˈa ki. 46 Diˈia muke alafe goˈo amuˈa fuana na ngwae neˈe kira alafe fuamuˈa, God noaˈa kasi kwaiara kamu goˈo. Osiˈana na ngwae ˈaurafu ni goni maniˈa ana takisi bore, kira sasia logo ru neˈeri! 47 Ma diˈia kamu fata leˈa goˈo ˈamuˈa faˈinia na kwaima kamu ki, noaˈa kamu kasi matamata goˈo faˈasia na ngwae ki taˈifau. Sulia na ngwae kira kina God ki bore, kira sasia logo ru neˈeri! 48 Muke saga taˈifau naˈa, diˈia na Maˈa kamu ˈi langi ba saga taˈifau.”

6

Faˈamanataˈanga sulia sasilana na ru leˈa ki

1 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Muke madafi kamu, ˈasu ˈubani muke sasia goˈo amuˈa na ru leˈa kamu ki, fasi ˈiri ngwae ki kike lisia, ma kika auraˈe kamu faˈiniˈi. Diˈia kamu sasi ˈunaˈeri, noaˈa kamu kasi ngalia ta kwaiaraˈa faˈasia na Maˈa kamu maˈi langi. 2 Diˈia ˈoko kwatea na kwateˈa fuana ˈafilana ngwae dalaˈa ki, noaˈa ˈoe kosi faˈafulangaˈinia fuana ngwae ki fasi ˈiri kike baˈatafe ˈoe fafiˈi. Sulia na falafala neˈeri, ngwae kwalabasa ki kira sasi. Kira kwaiˈafi ana ngwae dalaˈa ki saena luma fuana foˈongaˈa ki ma sulia na tala doe ki logo, fasi ˈiri ngwae ki taˈifau kira ka baˈatafeda. Ma nau ku saea fuamuˈa, God noaˈa kasi kwatea ta kwaiaraˈa fuada,

✡ **5:33** Nambas 30:2 ✡ **5:38** Eksodas 21:24; Diutronomi 19:19; Levitikus 24:20 ✡ **5:43** Levitikus 19:18

sulia kira ngalia naˈa na kwaiaraˈa kira ki. 3 Ma kaidaˈi ˈoko kwatea ta ru fuana kwaiˈafiˈanga, noaˈa ˈoe kosi faˈataˈinia fuana ta ngwae, fasi ˈiri ta kwaima amu bore noaˈa kasi saiana. 4 Kaidaˈi ˈoko kwatea ta ru fuana ta ngwae, ˈoke sofongaˈinia faˈasia ta ngwae bore ˈana noaˈa kasi lisia nama ka saiana. Sui bore ˈana ˈoko kwate ago ana, na Maˈa ˈoe neˈe nia tua maˈi langi, nia ka lisia tae ki neˈe ˈoko sasia, ma nia ka kwatea kwaiaraˈa fuamu.”

Faˈamanataˈanga sulia na foˈongaˈa (Luke 11:2-4)

5 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Kaidaˈi kamu foˈo, noaˈa kamu kasi diˈia ngwae kwalabasa neˈe kira foˈo goˈo ˈada fasi ˈiri neˈe ngwae ki ka lisida. Sulia ana kaidaˈi kira foˈo, kira oga liu uuˈa saena luma fuana foˈongaˈa ki, nama sulia tala doe ki, fasi ˈiri neˈe ngwae ki kira ka lisida, ma kika auraˈeda. Ma nau ku saea fuamuˈa, kira ngalia naˈa na kwaiaraˈa kira ki faˈasia na ngwae neˈe kira auraˈeda ki. 6 Ma ana kaidaˈi ˈoko foˈo, ˈoke leka ana ta kula neˈe tua banitaˈi, ma ˈoko tua ˈi neˈeri, ma ˈoko foˈosia God, ma noaˈa ta ngwae kasi lisia. Sui bore ˈana noaˈa ta ngwae kasi lisi ˈoe ana kaidaˈi ˈoko foˈo, Maˈa ˈoe neˈe tua maˈi ˈi langi neˈe ke baˈa lisiˈo. Ma nia logo neˈe ke baˈa kwaiara ˈoe fuana tae ki neˈe ˈoko sasiˈi.

7 “Ana kaidaˈi kamu foˈo, noaˈa kamu kasi diˈia laˈu ngwae neˈe kina God ki. Sulia ana kaidaˈi kira foˈo, kira fata keta liu, ma noaˈa kira kasi sai madako ana na tae ki neˈe kira saeˈe. Manatada fia diˈia kira foˈo keta ˈunaˈeri, God ke baˈa rongoda. 8 Ma noaˈa kamu kasi sasi laˈu diˈida, sulia Maˈa kamu maˈi ˈi langi nia saiana taˈifau naˈa tae ki neˈe kamu boˈoboˈo ˈuana, sui mala kamu fiˈi gania.

9 “ˈIu, ana kaidaˈi kamu foˈo, muke fata ˈuri,

‘Maˈa kami ˈi langi ˈae,
Kami oga ngwae ki taˈifau kike faˈadoea satamu, osiˈana nia abu liu.
10 Dao maˈi ˈani gwaungaˈi ˈanga ˈoe fafia maurilana ngwae ki taˈifau.
Ma na kwaiogaiˈanga ˈoe kike sasia naˈa ˈi ano diˈia logo ˈi langi.
11 ˈOke kwatea maˈi fuamiˈa na fanga neˈe bolo fuana asoa neˈe.
12 ˈOke rufuanata ana taˈangaˈa kami ki, diˈia logo neˈe kami rufuanata ana taˈangaˈa ngwae ki taˈifau neˈe kira fulia ru taˈa ki amiˈa.
13 ˈOe kosi danga ˈani kami fuana ilitoˈonga ka liufi kami.
Ma ˈoko olitaˈi kami faˈasia sa Saetan.’

14 “Aia, ma diˈia kamu rufuanata ana sa tai neˈe fulia ru taˈa amuˈa, Maˈa kamu maˈi ˈi langi nia ka rufuanata logo ana taˈangaˈa kamu ki. 15 Ma diˈia kamu kasi rufuanata ana sa tai neˈe nia fulia ru taˈa amuˈa, Maˈa kamu maˈi ˈi langi bore noaˈa kasi rufuanata logo amuˈa.”

Faˈamanataˈanga sulia abu fangaˈa

16 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Ana kaidaˈi kamu abu fanga fuana foˈongaˈa ngasingasiˈa, noaˈa kamu kasi diˈia ngwae kwalabasa ki. Sulia ana kaidaˈi kira abu fanga, kira lia diˈia ngwae kira kwaimanatai fasi ˈiri neˈe ngwae ki ka lisi neˈe kira abu fanga, ma kika fataleˈa ada. Aia, ma nau ku saea fuamuˈa, na ngwae neˈe ki ˈafitaˈi kira ka ngalia ta kwaiaraˈa laˈu, sulia ngwae ki kira kwatea naˈa na kwaiaraˈa kira ˈani tafelada. Ma God noaˈa kasi kwatea naˈa ta kwaiaraˈa fuada. 17 Bore ma ana kaidaˈi ˈoke abu fanga, ˈoke siu ˈamu, ma ˈoko salaifu ˈamu diˈia ˈoko sasia sulia asoa ki, 18 fasi ˈiri ta ngwae kasi lia saiamu neˈe ˈoko abu fanga. Ma sui bore ˈana ta ngwae kasi lia saiamu, Maˈa ˈoe ˈi langi ka lisi ˈoe, ma nia ka kwatea na kwaiaraˈa fuamu osiˈana na tae ki neˈe ˈoko sasiˈi. Nia saiana ka lisiˈo sulia asoa ki, sui bore ˈana noaˈa ˈoe kosi lisia.”

Faˈamanataˈanga sulia toˈoruˈa (Luke 12:33-36)

19 Sui, sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Kamu kasi gonia na toˈoruˈa kamu ki ˈi neˈe saena magalia ana na kula neˈe sufusufu ma na furaˈa ke faˈalia, ma na ngwae bili ki ka bilia. 20 Muke gonia na toˈoruˈa kamu ki ˈi langi, kula sufusufu ma na furaˈa kasi faˈalia, ma na ngwae bili noaˈa kasi bilia. 21 Osiˈana kaidaˈi na

toˈoruˈa kamu nia teo ˈi langi, na maurilamuˈa ka agwaˈi taˈifau naˈa ˈuana ˈi langi. Ma kaidaˈi na toˈoruˈa kamu nia teo saena magalia, na maurilamuˈa ka agwaˈi taˈifau naˈa ˈuana ru saena na magalia ki.

22 “Si diˈia maamu leˈa, ˈoko tua saena na madakolaˈa ana faˈamanata ˈanga God, osiˈana na maamu neˈe dau talaˈia maˈi madakolaˈa saena nonimu. 23 Diˈia noaˈa ˈoe kosi lisia na madakolaˈa neˈe, maamu neˈe taˈa, ma ˈoko tua goˈo ˈamu saena maˈerodo. Muke madafi kamu, si diˈia kamu ilangani na madakolaˈa God, saena maurilamuˈa nia rodoˈa liu mala.”

Sa Jesus faˈamanata sulia God faˈinia toˈoruˈa
(Luke 16:13; 12:22-31)

24 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “ˈAfitaˈi ta ngwae ka rao fuana ta ro ngwae ˈaˈana matamata. Diˈia nia ˈunaˈeri, nia ke baˈa malimaeˈa ana ta ngwae ˈaˈana, ma ka kwaima ana ta ngwae ˈaˈana. Ma nia ka rao leˈa fuana ta ngwae, ma ka danga faˈiburi ˈani ta ngwae. Nia neˈe, ka ˈafitaˈi liu diˈia neˈe muke rao fuana God ma na mani laˈu ana taˈi kaidaˈi.

25 “Ta neˈe nau ku saea fuamuˈa, noaˈa kamu kasi manata ˈabera sulia tae neˈe kamu ke ˈania, ma muka kwaˈufia, ma tae neˈe kamu ke toro ˈani fafia nonimuˈa. Osiˈana na mauriˈa neˈe, nia leˈa ka tasa liufia na fanga, ma na noni neˈe, nia leˈa ka tasa liufia na toro. 26 Lisia na faˈi noˈo ki saena mamanga, noaˈa kira kasi ˈabera goˈo sulia raoˈa ana ta oˈola. Ma noaˈa kira kasi loia goˈo ta fanga, ma kira kasi saungaˈinia goˈo ta babala fuana alu fangaˈa. Bore ma Maˈa kamu ˈi langi sareda goˈo ˈana. Aia, God nia lia doe liu amuˈa ka liufia mala faˈi noˈo ki. Nia neˈe, God ka sare kamu goˈo ˈana. 27 Sui bore ˈana kamu ka manata ˈabera sulia mauriˈa kamu ki, nia ˈafitaˈi liu kamu ka sasi maurilamuˈa ka taˈi tau tiˈitiˈi laˈu.

28 “Ma faˈuta mo neˈe muka manata ˈabera sulia na toro ki? Muke lisia basi na takana ˈai neˈe kira afola ki. Noaˈa kira kasi rao goˈo, ma noaˈa kira kasi saungaˈinia goˈo ta toro fuada. 29 Ma nau ku saea fuamuˈa, kira lia kwanga ka tasa liufia toro neˈe sa Solomon na tatalafaˈa nia ruˈufiˈi ki. 30 Ma na takana ˈai ki, kira teo goˈo ˈada sulia kala kaidaˈi dokodoko, ma kira ka ˈui logo ˈanida saena mafula. Sui ka ˈunaˈeri bore ˈana, God nia faˈaruˈufida ˈani ru leˈa ki. ˈUri ma kamu fitala fasi God noaˈa kasi faˈatoro kamu logo? Na fitoˈonga kamu ki nia tiˈitiˈi.

31 “Ta neˈe, noaˈa kamu kasi manata ˈabera ˈuri, ‘Na fanga, ma na ru ni kwaˈufilana, nama na toro nau ki ke baˈa leka maˈi faˈasia ˈi faˈi?’ 32 ˈIu, na ngwae tua kwaikinai ana God ki, kira saiana manata ˈaberaˈa sulia ru neˈeri ki. Ma kamuˈa, Maˈa kamu ˈi langi nia saiana ka sui naˈa neˈe kamu boˈoboˈo ˈuana ru neˈeri ki. 33 Muke oga liu lala ˈamuˈa na mauriˈa neˈe God nia gwaungaˈi fafia ka tasa faˈinia sasilana na ru saga ki. Muke oga liu ˈamuˈa ru neˈe ki ka liufia na ru matamata ki taˈifau, ma nia ke baˈa kwatea fuamuˈa na ru ki taˈifau neˈe kamu boˈoboˈo ˈuana ki. 34 Nia neˈe, noaˈa kamu kasi manata ˈabera sulia boˈoboˈo ˈanga fuana rorodo. Teo naˈa ˈana fuana rorodo. Noaˈa kasi bolo fuana muke fikua na ˈabera ˈanga rorodo ki faˈinia na ˈabera ˈanga ki ana asoa taˈena logo. Osiˈana asoa taˈena toˈo ana ˈaberaˈanga bolo faˈinia taˈena.”

7

Faˈamanataˈanga sulia matalangaˈilana ta ngwae
(Luke 6:37-38, 41-42)

1 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Noaˈa kamu kasi matalangani ta ngwae matamata, ˈasu ˈubani God ka matalangaˈi kamu logo. 2 Diˈia kamu matalangani ta ngwae, God ke matalangaˈi ˈunaˈeri logo amuˈa. Ma taki tae neˈe kamu matalangaˈinia ˈani ta ngwae, na taki neˈeri logo neˈe God ke baˈa matalangaˈi kamu ˈani. 3 ˈOko toˈo ana taˈangaˈa doe ki, bore ma ˈoko balufia goˈo ˈamu ta ngwae neˈe nia toˈo ana taˈangaˈa tiˈitiˈi. ˈOko diˈia taˈi ngwae neˈe nia lisia na gegeo ˈi saena na maana sa toˈolana, bore ma nia kasi lisia goˈo ta buli ano doe neˈe nia saena maana talana. 4 Ma ˈoko fata ˈuri fuana na ngwae matamata, ‘ˈOko fulia ta ru neˈe nia taˈa, alaˈania nai faˈasaga maurilamu.’ Bore ma ˈoe kosi manata ˈabera goˈo sulia taˈangaˈa doe neˈe ˈoko

sasiˈi ki. 5 ˈAeˈo ngwae kwalabasa. ˈOke faˈasia basi na taˈangaˈa ˈoe ki. Sui, ˈoko fiˈi bolo fuana kwaiˈafiˈanga kwau ana ta ngwae matamata fuana na taˈangaˈa nia ki.
6 “Ma noaˈa kamu kasi kwatea ru abu ki fuana kui ki, sulia kira ke abula, ma kike baˈa ˈale kamu. Ma noaˈa kamu kasi kwatea na laungi kamu ki fuana gwata ki, ˈasu ˈubani kira kata uria goˈo ˈada.”*

Faˈamanataˈanga sulia tae neˈe God sasia ana kaidaˈi kulu gania (Luke 11:9-13)

7 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Kamu ke gani ana God ˈiri muke ngalia ru neˈe kamu gani ˈuana. Kamu ke lulua ru kamu boˈoboˈo ˈuani ki ana God, ma nia ka ˈafi kamu, ˈiri muke lisia. Kamu ke faˈafo ana sinamaa, ma God ke ˈifi fuamuˈa. 8 Osiˈana na ngwae ki taˈifau neˈe kira gani ana God, kira ngalia naˈa ru neˈe kira gania. Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira lulua ru kira boˈoboˈo ˈuani ki ana God, kira ka lisia. Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈafo ana sinamaa, ma God ke ˈifi fuada.
9 “ˈUri ma, sa tai aumulu ana maˈa ki, neˈe diˈia na ngela ˈoe nia ganiˈo ˈuana fanga, ˈoke kwatea lala na fau fuana? 10 Ma diˈia na ngela ˈoe nia gani ˈuana ta iˈa, ˈoke kwatea lala faˈi loi fuana? Noaˈa liu! 11 Sui bore ˈana kamuˈa taˈifau ngwae taˈa ki, kaumulu saiana kwatelana na ru leˈa ki fuana ngela kaumulu ki. Bore ma na Maˈa kamu neˈe nia ˈi langi, nia leˈa ka tasa liufi kamu. ˈUnaˈeri neˈe nia ka kwatea na ru leˈa ki fuana ngwae ki neˈe kira gani nia ˈuana.
12 “Ta tae neˈe kamu oga ana ngwae matamata ki kike sasia fuamuˈa, muke sasia logo fuada. Sulia nia neˈe na fadalana na faˈamanataˈanga ana taki sa Moses ki, ma na profet ki taˈifau.”

Na tala ˈuana mauriˈa ma ˈuana maeˈa (Luke 13:24)

13 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Muke ruˈu kwau ana sinamaa neˈe susukuru, sulia na tala ma na sinamaa neˈe doe ma ka reba, nia leka ˈuana na maeˈa firi. Ma na lekaˈa sulia ka talangwaraˈu goˈo ˈana, ma na ngwae ˈoro liu ki neˈe kira leka sulia na tala neˈeri. 14 Aia, na tala ma na sinamaa neˈe susukuru nia leka ˈuana na mauriˈa firi, ma na lekaˈa sulia ka ˈafitaˈi, ma bara ngwae goˈo neˈe kira leka sulia.”

Sulia na profet ˈosoˈoso ki (Luke 6:43-44)

15 Sa Jesus ka alaˈa laˈu ka fata ˈuri, “Muke madafi kamu faˈasia na profet ˈosoˈoso ki. Muke madafi kamu sulia kira lia diˈia ngwae leˈa ki, bore ma na manatalada neˈe diˈia kui kwasi ki neˈe kira oga faˈali lamuˈa. 16 Ma muke baˈa lia sai goˈo ˈamuˈa ana na profet ˈosoˈoso neˈeri ki ˈani ru taˈa neˈe kira sasiˈi ki. Kulu saiana ˈai ki taˈifau nia leˈa nama ka taˈa, osiˈana fufuaˈi ru kira ki neˈe kira fungu ˈani. Ma nia ˈafitaˈi ta ngwae ka fisua na fufuana ˈai leˈa faˈasia na kwalongarangaraˈa. 17 Ma na ˈai leˈa nia fungu nama ˈani fuaˈi ru leˈa ki, ma na ˈai taˈa ki ka fungu logo ˈani fuaˈi ru taˈa ki. 18 ˈAi leˈa ˈafitaˈi ka fungu ˈani fuaˈi ru taˈa, ma na ˈai taˈa ˈafitaˈi ka fungu ˈani fuaˈi ru leˈa. 19 Na ˈai ki taˈifau goˈo neˈe noaˈa kasi fungu ˈania ta fuaˈi ru leˈa, kira ka tufuda, ma kika ˈui ˈanida ˈi saena mafula. 20 Nia neˈe, nau ku saea fuamuˈa, muke baˈa lia saiana na profet ˈosoˈoso ki ˈani ru neˈe kira sasiˈi ki.”

Faˈi asoa ana kwai matalangaˈinga (Luke 13:25-27; 6:47-49)

21 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Noaˈa laˈu na ngwae ki taˈifau neˈe kira fata ˈuri aku, ‘Aofia ˈae! Aofia ˈae!’ kira ke tua faˈinia ngwae neˈe God ke gwaungaˈi fafida ki. Ma sa tai faˈida neˈe kira sasi sulia na kwaiogaiˈanga Maˈa nau ˈi langi goˈo neˈe, kike tua faˈinia ngwae neˈe God ke baˈa gwaungaˈi fafida ki. 22 Ma na ngwae ˈoro ki kike baˈa fata ˈuri fuaku ana faˈi asoa ana matalangaˈinga neˈeri, ‘Aofia ˈae, kaimili faˈatalo naˈa sulia fatalana God ˈani na satamu, ma kami ka ifulani na anoˈi ru taˈa ki ˈani na satamu, ma kami ka sasia ru ˈoro ni ˈarefoˈanga ki ˈani satamu.’ 23 Bore ma nai baˈa fata madako ˈuri fuada, ‘Nau noaˈa kusi sai aumulu. Kaumulu na

* **7:6** Jesus fata ˈuri ka faˈataˈinia neˈe Faˈarongoˈa Leˈa noaˈa ˈiri totolia ngwae aburongo neˈe ˈidufaˈi ˈaila ˈani.

ngwae taˈa ki. Muke leka tau kwau faˈasi nau!’
24 “Nia neˈe, na ngwae ki taˈifau neˈe
kira rongoa alaˈanga nau ki, ma kira ka
sasi sulia, kira diˈia na ngwae liatoˈo neˈe
nia saungaˈinia na luma nia ˈi fafona na
diro ˈai ki neˈe nia ˈilia ka koso lalo. 25 Na
uta doe ka toˈo, ma na kafo ki ka igo, ma
na iru doe ka kwaiˈia na luma neˈeri, bore
ma na luma neˈeri kasi ˈasia goˈo, sulia
nia uu ngasi ˈi fafona na diro ˈai ngasi ki.
26 “Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira
rongoa na alaˈanga nau ki, ma noaˈa kasi
sasi sulia, kira diˈia na ngwae bolebole'a
neˈe saungaˈinia na luma nia ˈi fafona
one, ma noaˈa nia kasi ˈilia diro ˈai ki kasi
koso lalo goˈo. 27 Na uta doe ka toˈo, ma
na kafo ki ka igo, ma na iru doe ka kwaiˈia
na luma neˈeri, ma na luma neˈeri ka
ˈasia, ma ka mangisi taˈifau naˈa.”
28 Ana kaidaˈi sa Jesus faˈamanata na
ngwae ki ˈani na ru ki taˈifau ka sui, kira
ka ˈarefo liu, 29 sulia kira sai leˈa ana
neˈe sa Jesus nia faˈamanata ˈani ngasin-
gasiˈanga ma na mamanaˈanga maˈi ana
God. Noaˈa nia kasi donga laˈu sai ˈi
ruˈanga ngwae faˈamanata ana taki sa
Moses ki, osiˈana kira faˈamanata lala
ˈani ngasingasiˈanga kira ki talada.

8

Sa Jesus gura ngwae mataˈi (Mark 1:40-45; Luke 5:12-16)

1 Kaidaˈi sa Jesus nia koso naˈa maˈi
ˈana faˈasia ˈi gwauna faˈi ua neˈeri, na
fikuˈa doe liu kira ka leka maˈi sulia. 2 Ma
taˈi ngwae neˈe kuu saungia nonina ka
leka maˈi, ma ka bobo uruuru naˈona sa
Jesus, ma ka fata ˈuri, “Araˈi kwa, diˈia
ˈoko maˈudi, ˈoko saiana ˈoke gura nau
goˈo ˈamu kwa.”
3 Sui sa Jesus ka taga kwau na limana,
ma ka sama toˈona nonina, ma ka fata
ˈuri, “ˈIu, nau ku maˈudi. ˈOko mafo
naˈa.” Ma ˈaliˈali ˈi buri ˈana alaˈanga
neˈeri ki sa Jesus saea goˈo, na kuu neˈeri
ka siki naˈa faˈasia ngwae neˈeri. 4 Sa
Jesus ka fata ˈuri fuana, “Noaˈa ˈoe kosi
faˈarongoa laˈu ta ngwae ˈani ru neˈe
nau ku sasia fuamu. Bore ma ˈoke leka
basi, ma ˈoko faˈataˈinia naˈa nonimu
fuana na fata abu God, ˈoko alaˈania
fata abu God ka iroˈo. Sui ma ˈoko
kwatea na kwaisuˈusiˈanga ˈoe diˈia ba
sa Moses nia saea fuana kwatelana, fasi
ˈiri ke kwatea faˈamamanaˈanga fuana
na ngwae ki taˈifau neˈe nonimu nia mafo
naˈa.” Ma sa Jesus ka kwatea ngwae
neˈeri ka leka naˈa ˈana.

Sa Jesus nia gura taˈi ngwae (Luke 7:1-10)

5 Ma ana kaidaˈi sa Jesus nia dao
naˈa ana fanoa ˈi Kapaneam, taˈi ngwae
faˈinaˈonaˈo ana ngwae ni fuˈa ki faˈasia
ˈi Rom, nia ka leka maˈi siana sa Jesus,
ma ka gania fuana ke ˈafia 6 ma ka ˈuri,
“Aofia ˈae, na ngwae ni rao nau, nia
mataˈi liu, ma ka teo goˈo ˈana, ma ka
kina faˈitaˈilana nonina, ma na nonina ka
fii liu.”
7 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Leˈa goˈo
ˈana, nau kui baˈa leka maˈi ˈuana ˈi
luma ˈoe fuana guralana.”
8 Ma ngwae faˈinaˈonaˈo neˈe ka fata
laˈu ˈuri fuana sa Jesus, “Kwala Aofia
kwa, noaˈa nau kusi totolia fasi ˈiri
nau ku kwalo ˈoe ˈi saena luma nau.
ˈOke saea goˈo maˈi ta alaˈanga, si diˈia
ˈoko saea bore ˈamu maˈi ta alaˈanga,
na ngwae rao nau nia ke baˈa ˈakwa
naˈa. 9 Nau ku saiana ˈoko bolo goˈo
ˈamu fuana sasilana ru neˈeri, duˈungana
nauˈa talaku na ngwae nau ku rao ˈi
olofana na ngwae doe ki, ma nau ku toˈo
ana ngwae ni fuˈa ki neˈe kira rao ˈi
olofana na gwaungaˈinga nau. Ma diˈia
nau ku fata ˈuri fuana ta ngwae, ‘ˈOke
leka,’ ma nia ka leka naˈa. Ma diˈia nau
ku fata ˈuri fuana ta ngwae, ‘ˈOke leka
maˈi,’ nia ka leka logo maˈi. Ma diˈia nau
ku saea ta ngwae rao nau ma nau ku ˈuri,
‘ˈOke sasia nama ru neˈe,’ nia ka sasia
naˈa.”
10 Ma kaidaˈi sa Jesus rongo na ru neˈe,
nia ka ˈarefo liu. Ma nia ka abula fuana
ngwae neˈe kira leka sulia ki, ma ka fata
ˈuri fuada, “Nau ku saea fuamuˈa, naisi
lisia ˈua ta ngwae neˈe nia faˈamamana
ka ˈuri, sui bore ˈana saena ˈi Israel. 11 Ma
nau ku saea fuamuˈa, ngwae ˈoro neˈe
noaˈa laˈu Jiu ki kike leka maˈi faˈasia
fanoa ˈoro ki saena magalia fuana ˈadoˈa
faˈinia na koˈo bora kia ki sa Abraham,

sa Aesak, ma sa Jakob ana maoma ana saeleˈanga ˈi langi. 12 Ma ˈorolada Jiu ki neˈe fuila kira ka ˈado ana ru leˈa ki ana ˈi langi, God ke baˈa lalida ˈuana kula rorodoˈa. Ma kaidaˈi kira tua ana kula neˈeri, kike baˈa angi, ma kike ˈala girigiri ˈani lifada, osiˈana kira nonifii.”

13 Ma sa Jesus ka kakari abula laˈu fuana ngwae doe neˈeri, ka fata ˈuri fuana, “ˈOko oli kwau. Nau ku sasia naˈa ru neˈe ˈoko gania, osiˈana ˈoko faˈamamana ana nauˈa.” Ma ana kaidaˈi neˈeri nama goˈo, na ngwae rao ba nia ka ˈakwa naˈa.

Kaidaˈi sa Jesus gura ngwae mataˈi ˈoro
(Mark 1:29-34; Luke 4:38-41)

14 Ma ana taˈi asoa, sa Jesus ka leka maˈi ˈi luma sa Peter. Kaidaˈi sa Jesus ruˈu ˈi luma, nia ka lisia funga kini sa Peter nia teo goˈo ˈana, neˈe nia mataˈi ana ˈakoˈakoˈa doe. 15 Ma sa Jesus ka sama toˈona limana na kini neˈe. Ma ana kaidaˈi neˈeri goˈo, na ˈakoˈakoˈanga neˈe ka sui naˈa faˈasia. Nia ka ˈakwa naˈa, ma ka tataˈe ka sasi fanga naˈa ˈana fuana sa Jesus.

16 Ma kaidaˈi nia saˈulafi naˈa, ngwae ana fanoa neˈeri kira ka ngalia maˈi ngwae ˈoro ki siana neˈe anoˈi ru taˈa ki kira ruˈufida. Ma sa Jesus ka ifulani anoˈi ru taˈa neˈeri ki faˈasida ˈani fatalana goˈo. Ma nia ka gura logo ngwae mataˈi ki taˈifau. 17 Kaidaˈi nia sasia na ru neˈeri ki, nia faˈamamana na fatalana na profet Aesea ba keresia ka fata ˈuri, “Niaˈa neˈe faˈamauri kia faˈasia na mataˈinga kia ki.”✡

Dongalana sa Jesus neˈe ˈuri mala
(Luke 9:57-62)

18 Ma kaidaˈi sa Jesus nia lisia ngwae ˈoro kira fiku maˈi kalikalia, nia ka fata ˈuri fuana fafarongo nia ki, “Kulu toˈofolo ˈuana bali ˈosi loˈoko.” 19 Ana kaidaˈi neˈeri logo, taˈi ngwae faˈamanata ana taki ki ka leka maˈi siana sa Jesus ka fata ˈuri, “Ngwae Faˈamanata ˈae, nau ku oga nai leka faˈi ˈoe ˈi faˈi bore ˈana neˈe ˈoke leka ˈuana.”

20 Kaidaˈi sa Jesus rongoa na ru neˈe, nia ka fata ˈuri, “Noaˈa nia kasi talangwaraˈu. Na kui kwasi ki kira toˈo ana na kula kira ki fuana teoˈa, ma na noˈo ki logo kira ka toˈo ana na nuˈi kira ki. Bore ma nauˈa, na Ngela Ngwae, noaˈa nau kusi toˈo ana ta luma ˈaku talaku fuana maliuˈa ana.”

21 Ma taˈi ngwae ana fafarongo nia ki, ka fata fuana sa Jesus ka ˈuri, “AraˈI kwa, ˈoke alaˈani nau ˈiri nau kui leka, ku tua basi faˈinia maˈa nau, leleka nia ka mae mala, nau ku kwaiatoa ka sui, nau ku fiˈi dongaˈo.”

22 Sa Jesus olisia ka fata ˈuri, “Noaˈa. ˈOke leka naˈa maˈi faˈinau ana kaidaˈi neˈe. AlaˈAnia na ngwae neˈe noaˈa kira kasi toˈo ana mauriˈa ana God ki, kike kwaiatoa naˈa ˈada na ngwae mae kira ki.”

Kaidaˈi sa Jesus nia balufia na iru ma na nafo
(Mark 4:35-41; Luke 8:22-25)

23 Ma sa Jesus ka taˈe saena gwaˈi baru faˈinia fafarongo nia ki. 24 Ma ana kaidaˈi kira ˈidu tau naˈa kwau, maˈe kauburu ka dao ˈaliˈali maˈi, ma na asi ka lualuaˈa, ma ka magara naˈa maˈi fafia na gwaˈi baru neˈeri. Ma na gwaˈi baru neˈeri ka karangi kuru naˈa. Bore ma sa Jesus nia ka maliu goˈo ˈana saena gwaˈi baru neˈeri. 25 Na fafarongo nia ki kira ka faˈa ada, kira ka fata ˈuri, “Aofia kwa! ˈOke faˈamauri kulu! Kulu karangi mae naˈa.”

26 Ana kaidaˈi neˈeri sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Faˈuta neˈe kamu ka maˈu? Nau ku lisia na faˈamamana ˈanga kamu aku noaˈa ˈiri doe.” Sa Jesus ka fata ˈunaˈeri fuada taˈifau ka sui, nia ka tataˈe, ma ka fata ngasingasiˈa fuana iru ma na nafo, fasi ˈiri kira ka tua aroaro. Ma ana kaidaˈi neˈeri goˈo, na iru ma na nafo ki kera ka tua aroaro naˈa, ma ka folaˈa naˈa.

27 Ma na fafarongo nia ki kira ka ˈarefo liu, ma kika fata ˈuri, “Ngwae faˈuta naˈa niniˈa re? Na iru ma na nafo ki bore kira roˈo naˈa sulia!”

Sa Jesus ifulani anoˈi ru taˈa ki faˈasia ro ngwae ki
(Mark 5:1-20; Luke 8:26-39)

✡ **8:17** Aesea 53:4

28 Ma kaidaˈi kira dao naˈa ana ta bali ˈosi ana maˈe fanoa ˈi Gadara, sa Jesus ka dao toˈona ro ngwae neˈe anoˈi ru taˈa ki tua adaroˈo. Ro ngwae neˈe ki kera tua maˈi saena maˈe faoda ana alu ngwae maeˈa saena. Ma osiˈana keroˈa balubaluˈa liu, neˈe kwate ma noaˈa ta ngwae kasi dao karangia goˈo kula neˈe kera tua ana. 29 Ana kaidaˈi anoˈi ru ki neˈe tua ana ro ngwae neˈeri ki, kira lisia sa Jesus, kira ka ri ˈuri, “Ngela God ˈae, tae neˈe ˈoko oga ˈoke sasia aimili? Faˈuta ˈoko leka maˈi fuana faˈakaisi laimili ˈi naˈona mala na kaidaˈi neˈe faˈakaisi ˈanga ke dao?”

30 Ana kaidaˈi neˈeri, na gwata ˈoro ki kira fanga karangia ˈi neˈeri. 31 Na anoˈi ru neˈeri ki kira ˈengo ana sa Jesus kika ˈuri, “Diˈia ˈoko ifulani kaimili, ˈoke lali kaimili ˈuana saena gwata loˈoko ki.”

32 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana anoˈi ru neˈeri ki, “Mulu leka naˈa!” Ma kira ka faˈusaka, ma kira ka leka naˈa ˈuana saena gwata neˈeri ki. Ma gwata neˈeri ki taˈifau kira leka toli naˈa sulia ninimana faulifu neˈeri ˈuana saena ˈosi baera. Ma kira ka mae taˈifau ˈi neˈeri.

33 Ma na ngwae neˈe kira lia sulia gwata neˈeri ki, kira ka lalili ˈuana fanoa kira. Ma kira ka alaˈa sulia ru neˈe sa Jesus sasia, ma na tae neˈe nia fuli fuana na ro ngwae baera ki faˈinia na anoˈi ru ba kiri. 34 Ma na ngwae ki taˈifau ana maˈe fanoa neˈeri kira ka leka taˈifau maˈi fuana lisilana sa Jesus. Ana kaidaˈi kira dao siana, kira ka ˈengoa niaˈa fasi ˈiri nia leka faˈasia fanoa kira.

9

Sa Jesus gura taˈi ngwae nonina mae (Mark 2:1-12; Luke 5:17-26)

1 Aia, sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki, kira raˈe ˈi saena gwaˈi baru, ma kira ka toˈofolo laˈu ana gwaˈi ˈosi doe neˈeri ˈi Galili. Ma kaidaˈi kira dao naˈa ana fanoa nia ˈi Kapaneam, 2 ti ngwae kira ka ngalia maˈi taˈi ngwae neˈe nonina mae ˈi fafona ˈifitaˈi siana sa Jesus, ˈiri nia ka gura. Ma kaidaˈi sa Jesus ka lisia naˈa faˈamamanaˈanga kira, nia ka fata ˈuri fuana ngwae nonina mae neˈeri, “Noaˈa ˈoe kosi maˈu laˈu ngwade, nau ku rufuanata naˈa ana taˈangaˈa ˈoe ki taˈifau neˈe ˈoko sasiˈi.”

3 Ana kaidaˈi neˈeri, ti ngwae faˈamanata ana taki ki kira ka manata ˈuri, “Talitoˈona goˈo God neˈe saiana rufuanatalana taˈangaˈa ki. Nia ka faˈabolotaˈinia naˈa faˈinia God.”

4 Ma sa Jesus nia sai logo ana manataˈanga kira ki saena liada, ma nia ka fata ˈuri fuada, “Kamu kasi manata taˈa laˈu ˈunaˈeri.”

Ma sa Jesus saiana logo neˈe kira faˈamamana talitoˈona goˈo God neˈe ke gura ngwae ki. 5 Goˈo ˈunaˈeri nia ka fata ˈuri, “Diˈia nau ku fata ˈuri fuana ngwae nonina taˈu neˈe ku ˈuri, ‘Taˈangaˈa ˈoe ki, nau ku rufuanata naˈa ani,’ kaumulu kasi lisia goˈo neˈe nia fuli. Bore ma diˈia nau ku fata ˈuri, ‘Mataˈe ma ˈoko fali,’ ˈi neˈeri kamu ka fiˈi lisia neˈe ngasingasiˈanga nia aku fuana guraˈa. 6 Kaidaˈi nai baˈa gura ngwae neˈe, nai faˈataˈinia fuamuˈa neˈe nauˈa, Ngela Ngwae, nau ku toˈo ana ngasingasiˈanga fuana rufuanatalana ana taˈangaˈa ki.”

Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana ngwae nonina taˈu neˈeri, “ˈOke mataˈe naˈa, ngalia ˈifitaˈi ˈoe, ma ˈoko leka naˈa ˈi fanoa ˈoe.”

7 Ana kaidaˈi neˈeri goˈo, ngwae neˈeri ka mataˈe, ma ka oli naˈa ˈuana fanoa nia. 8 Ana kaidaˈi neˈe ngwae ki kira lisia tae neˈe sa Jesus nia fulia, kira ˈarefo, ma kika maˈu. Ma kira ka baˈatafea God sulia nia kwatea na ngasingasiˈanga ˈunaˈeri fuana na ngwae ki.

Sa Jesus ri ˈuana sa Matthew (Mark 2:13-17; Luke 5:27-32)

9 Ma ana kaidaˈi sa Jesus nia leka naˈa faˈasia kula neˈeri, nia ka lisia sa Matthew. Nia tua goˈo ˈana ana kula fuana gonilana mani ana takisi, si neˈe nia rao ˈi neˈeri. Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOke leka maˈi faˈinau.” Ma sa Matthew ka mataˈe, ma ka leka naˈa ˈana faˈinia.

10 Ma ˈi buri ˈana neˈe sa Jesus nia baˈea sa Matthew fuana fafarongo nia, nia ka leka fanga naˈa ˈi luma nia. Ma na ngwaˈi toˈa goni mani ana na takisi ki tua logo ˈi neˈeri. Ma ti ‘ngwae aburongo’ logo, kira fanga logo faˈinia sa Jesus ma

na fafarongo nia ki. 11 Ma kaidaʼi neʼe
Farasi ki kira lisia ru neʼe, kira ka fata
fuana na fafarongo nia ki kika ʼuri, “Nia
bolo faʼinia nia kasi fanga laʼu faʼinia
‘ngwae aburongo ki’.”
12 Sa Jesus ka rongoa ru neʼeri, ma ka
fata ʼuri, “Ngwae neʼe noaʼa kira kasi
mataʼi ki, kira kasi oga goʼo ta ngwae
kwaigurai, bore ma ngwae neʼe kira
mataʼi ki tari, kira ka boʼoboʼo ʼuana ng-
wae kwaigurai. 13 Muke manata basi sulia
fadalana Kerekereʼa Abu ba ʼuri, ‘Nau ku
oga kamu ke kwaimanatai fuana ngwae
ki, ma noaʼa laʼu na kwaisuʼusiʼanga
kamu ki.’✡ Nau ku ʼiri leka laʼu maʼi
fuana laefilana ngwae ʼoloʼolo ki ʼiri kike
kakari alifaʼi, bore ma na ngwae neʼe
abulalada taʼa ki lala tari neʼe nau ku
leka maʼi fuana laefilada ʼuana rokisi
manataʼanga.”

Aofia dao naʼa, kwaimanataiʼanga ke noaʼa, muke sae saeleʼa
(Mark 2:18-22; Luke 5:33-39)

14 Buri ʼana ru neʼeri ki, na fafarongo sa
John ngwae ni Siuabu ki, kira ka leka maʼi
siana sa Jesus, kika fata ʼuri, “Kaimili
faʼinia na Farasi ki, kami saiana mika abu
fanga. Ma faʼuta mo neʼe fafarongo ʼoe ki
noaʼa kasi sasi ʼunaʼeri?”
15 Ma sa Jesus ka olisida ka ʼuri, “Nia
kasi bolo faʼinia toʼa neʼe kira tua ana
fafangaʼa ana ara araʼinga neʼe kika
kwaimanatai. Duʼungana neʼe, kaidaʼi
araʼi faolu nia goʼo ʼana ʼua faʼinida
ngwae ki, kira saeleʼa. Bore ma kaidaʼi
ke dao maʼi aigaʼi neʼe kike baʼea na
araʼi faolu faʼasida. ʼUnaʼeri mala, kira
fiʼi abu fanga laʼu, osiʼana neʼe kira
kwaimanatai. Nia neʼe noaʼa kasi bolo
faʼinia na fafarongo nau ki neʼe kike abu
fanga kaidaʼi nau ku tua ʼua goʼo ʼaku
faʼinida.”
16 Sui sa Jesus ka fata laʼu ʼuri, “Noaʼa
ta ngwae kasi subungia ta toro neʼe nia
muu naʼa ʼani ta ngisingisi toro faolu.
Si diʼia nia sasia ʼunaʼeri, na ngisingisi
toro faolu neʼeri ka gasia na toro ʼua
neʼeri duʼungana toro faolu nia lukuluku
ʼi buri ʼana saʼulana, ma nia ka sasi na
maʼekwakwa neʼe ka doe liu.
17 “Ma muke sai logo ana, neʼe noaʼa
kasi bolo fuana ta ngwae ka alua naʼa
waen faolu ʼi saena ngwaʼi ʼua ana
ʼuʼuila nanigot, duʼungana ngwaʼi ru
ʼua neʼeri kasi baʼu. Si diʼia nia sasia
ʼunaʼeri, kaidaʼi na waen neʼeri ke totoro
goʼo maʼi, nia ka foga naʼa ngwaʼi ru ʼua
neʼeri, ma na waen neʼeri ka kisitaʼi, ma
na ngwaʼi ru neʼeri ka taʼa naʼa. Nia neʼe
ngwae ke alua nama waen faolu ʼi saena
na ngwaʼi ru faolu neʼe nia saiana ke baʼu
fasi ʼiri ro ru neʼeri ki noaʼa kasi taʼa.”

Sa Jesus nia gura ro kini ki
(Mark 5:21-43; Luke 8:40-56)

18 Kaidaʼi sa Jesus nia alaʼa ʼua, taʼi
ngwae faʼinaʼonaʼo ana ngwae Jiu ki ka
leka maʼi. Ma nia ka bobo uruuru ʼi
naʼona sa Jesus, ma ka fata ʼuri, “Na sariʼi
nau fiʼi maemae goʼo. Nau ku oga ʼoko
leka maʼi ʼiri ʼoke alua limamu fafia ʼiri
nia ka mauri laʼu ʼana.”
19 Ma sa Jesus faʼinia na fafarongo nia
ki kira ka leka faʼinia ngwae neʼeri. 20 Ma
ana kaidaʼi kira leka ʼua goʼo ʼada, taʼi
ʼafe neʼe gwaʼi ʼabu tafangia, ma nia ka
mataʼi ʼani sulia akwala ma ro faʼi ngali
ki, nia ka leka maʼi burina sa Jesus, ma
ka sama toʼona mumuduʼana ifi keta nia.
21 Osiʼana na kini neʼe nia manata ka
ʼuri, “Sui bore ʼana diʼia nau ku sama
toʼona na mumuduʼana ifi sa Jesus, nau
ku ʼakwa naʼa.”
22 Kaidaʼi nia sama toʼona na mu-
muduʼana ifi nia, sa Jesus ka alifaʼi, ma
ka lisia naʼa kini neʼeri, ma ka fata ʼuri
fuana, “ʼOe kosi manata ʼabera laʼu. ʼOko
ʼakwa naʼa, sulia ʼoko faʼamamana ana
nauʼa.” Ma ana kaidaʼi neʼeri nama goʼo,
na mataʼinga neʼeri ka sui naʼa faʼasia.
23 Ma kaidaʼi sa Jesus faʼinia na fa-
farongo nia ki kira dao, kika ruʼu ʼi luma
ngwae faʼinaʼonaʼo neʼeri, kira ka lisia na
ngwae ki kira ufia naʼa ʼau ana maeʼa,
ma na ngwae ʼoro ki laʼu goʼo kira fiku ʼi
neʼeri, ma kira ka angi. 24 Ma sa Jesus ka
fata ʼuri fuana ngwae neʼeri ki, “Kaumulu
taʼifau goʼo muke ruʼu ʼi maa. Ngela kini
neʼe noaʼa kasi mae goʼo, bore ma nia
maliu goʼo ʼana.” Kaidaʼi kira rongoa sa
Jesus nia fata ʼunaʼeri, kira ka gaʼasia lala
niaʼa. 25 Ma ʼi buri ʼana na ngwae ki

✡ **9:13** Hosea 6:6

kira ka leka faʼasia, sa Jesus ka ruʼu kwau saena mae luma neʼeri, ma ka sama ʼi maana na limana sariʼi neʼeri, ma nia ka tataʼe. 26 Buri ʼana ru neʼe sa Jesus nia sasia, na alaʼanga sulia fiʼi talofia na abaʼi kula neʼeri taʼifau.

Sa Jesus gura ro ngwae maada rodo ki

27 Buri ʼana sa Jesus nia leka kwau faʼasia kula neʼeri, na ro ngwae maada rodo ki kira donga sa Jesus, kera ka ri, ma keka fata ʼuri, “Ngwae neʼe futa ana kwalafa sa David na ngwae tatalafaʼa ʼae, ʼoke manatai keroʼo!”

28 Ma ana kaidaʼi sa Jesus nia ruʼu ʼi saena taʼi luma, ro ngwae maada rodo neʼeri ki kera ka ruʼu logo ʼi burina. Ma sa Jesus ka fata ʼuri fuadaroʼo, “ʼIUri ma koroʼo faʼamamana ana nauʼa fasi nau ku bolo fuana guralana na maamuroʼo?”

Ma kera ka olisia keka fata ʼuri, “ʼIu, Aofia.”

29 Ma sa Jesus ka sama toʼona na maadaroʼo, ka fata ʼuri, “Osiʼana neʼe koroʼo faʼamamana, ru neʼeri ka fuli mamana naʼa fuamuroʼo.” 30 Ma na maada ka lia naʼa, ma sa Jesus ka fata ngasingasiʼa fuadaroʼo noaʼa kera kasi faʼarongo ʼani ta ngwae.

31 Ma sui ana kaidaʼi kera ruʼu naʼa kwau, kera fiʼi alaʼa naʼa adaroʼo sulia sa Jesus siana sa tai faʼida neʼe kera dao toʼona saena bali abaʼi kula neʼeri.

Sa Jesus gura taʼi ngwae kwakwana kulu

32 Aia, ma kaidaʼi ro ngwae ba kiri kera ruʼu kwau, ti ngwae kira ngalia laʼu maʼi taʼi ngwae siana sa Jesus. Na kwakwana ngwae neʼeri nonoto, sulia taʼi anoʼi ru taʼa neʼe ruʼufia. 33 Ma sa Jesus ka ifulani anoʼi ru taʼa neʼeri faʼasia ngwae neʼeri. Sui, na ngwae neʼe ka fata logo ʼana. Ma na ngwae neʼe kira fiku ana kaidaʼi neʼeri, kira ka ʼarefo liu ana, ma kira ka fata ʼuri, “Noaʼa kulu kasi lilisia ʼua maʼi ta ru ʼuri ʼi fanoa kia ʼi Israel!”

34 Bore ma na Farasi ki, kira ka fata ʼeʼe ana sa Jesus kika ʼuri ʼada, “Ngwae gwaungaʼi ana anoʼi ru taʼa ki neʼe kwatea ngasingasiʼanga fuana ngwae neʼe ka ifulani ʼana anoʼi ru taʼa ki.”

Sa Jesus nia kwaimanatai fuana Jiu ki

35 Ma kaidaʼi sa Jesus nia liliu ʼana ana fanoa doe ki ma na maʼe fanoa ki, nia ka faʼamanata saena luma fuana foʼongaʼa kira ki, ma ka fulangaʼinia na Faʼarongoʼa Leʼa sulia ʼInotoʼanga God, ma ka gura ngwae neʼe kira mataʼi ʼani mataʼinga matamata toʼotoʼo ki taʼifau. 36 Ma sa Jesus nia lisia na ngwae neʼe ki, ma ka kwaimanatai liu fuada sulia kira ngwataʼutaʼu, ma kira kasi totolia ʼafilada talada. Kira diʼia sipsip ki neʼe noaʼa ta ngwae fuana liaʼa sulida. 37 Ma nia neʼe sa Jesus ka fata ʼuri fuana fafarongo nia ki, “Na ngwae neʼe ki diʼia na unitaʼi ʼai nia maua naʼa saena oʼola ma niʼi ka ʼoro liu. Bore ma na ngwae rao ki neʼe noaʼa kasi ʼoro ʼiri kike talaʼida ʼuana God. 38 Aia, ʼunaʼeri kamu ke foʼo, ma muke gania God neʼe ʼaʼana ana raoʼa fasi ʼiri ke kwatea maʼi ngwae ni rao ki kike talaʼida ʼuana God.”

10

Sa Jesus nia filia na akwala ma ro lifurongo ki

(Mark 3:13-19; Luke 6:12-16)

1 Sa Jesus ka saea naʼa maʼi akwala ma ro ngwae ni fafarongo nia ki siana, ma ka kwatea naʼa ngasingasiʼanga fuada fuana ifulangaʼilana na anoʼi ru taʼa ki, ma fuana na guralana na mataʼinga matamata ʼoro toʼotoʼo ki taʼifau. 2 Ma na satana na akwala ma ro ngwae lifurongo nia ki neʼe ʼuri: etana, sa Simon (neʼe nia saea logo ʼani sa Peter), ma na ngwaefuta nia sa Andrew, ma sa James ma sa John, ro ngela sa Sebedi ki. 3 Ma sa Filip, ma sa Batolomiu, ma sa Tomas, ma sa Matthew, na ngwae ba fuana gonilana mani ana takisi, ma sa James na ngela sa Alfeas, ma sa Tadeas, 4 ma sa Simon, ta ngwae ana ngwaʼi toʼa Jiu neʼe kira oga lalilana na ngwaʼi toʼa ʼi Rom faʼasia ʼi Israel, ma sa Judas Iskariot na ngwae ba nia ke baʼa ʼolosaea sa Jesus fuana malimae nia ki.

Sa Jesus asungaʼinia na akwala ma ro ngwae lifurongo ki

(Mark 6:7-13; Luke 9:1-6)

5 Ma sa Jesus ka asungaʼinia na akwala ma ro ngwae neʼeri ki, ka ʼuri, “Noaʼa kamu kasi leka ʼi safitada ngwae noaʼa

laˈu Jiu ki, ma kamu kasi ruˈu ˈi saena ti fanoa ana ngwae ˈi Samaria ki. 6 Muke leka lala ˈaumulu fuada na ngwae ˈi Israel ki, neˈe kira diˈia na sipsip ki neˈe kira oˈosi naˈa ˈada. 7 Ma ana kaidaˈi kamu leka, kamu ka fulangaˈinia ˈuri, ‘Kaidaˈi God ke gwaungaˈi fafia ngwae nia ki, nia dao karangi kamu naˈa!’ 8 Ma kamu ke gura ngwae mataˈi ki, ma kamu ke taˈea ngwae mae ki, ma kamu ke gura na ngwae neˈe kuu nia faˈalida ki, ma kamu ke ifulani na anoˈi ru taˈa ki. Kaumulu ngali sakongaˈi ana, ˈunaˈeri neˈe muke kwate ˈoˈo logo. 9-10 Na ngwae ni rao, nia bolo faˈinia na ngwae ki ka lia sulia. Nia neˈe ana kaidaˈi kaumulu leka, noaˈa kamu kasi manata ˈabera ˈuana dauˈa fafia ta mani. Noaˈa kamu kasi ngalia ta ngwaˈi. Ma noaˈa kamu kasi ngalia ta ro toˈongi nama ta taˈe butu, nama ta faˈi kuba bore.

11 “Ma diˈia kamu dao ana ta fanoa, muke lia ˈuana ta ngwae neˈe oga ke kwalo kamu ˈuana ˈi saena luma nia. Ma muke tua faˈinia ngwae neˈeri leleka ka dao ana kaidaˈi muke leka faˈasia maˈe fanoa neˈeri. 12 Ma ana kaidaˈi kamu ruˈu ˈi saena ta luma, muke fata ˈuri fuana ngwae neˈe kira tua neˈeri ki, ‘God ke faˈaleˈa kamu, ma na aroaroˈanga nia ka tua faˈi kamu ˈi saena na luma neˈe.’ 13 Diˈia neˈe ngwae saena luma neˈeri kira ka kwaima faˈi kamu, na faˈaleˈanga kamu ke baˈa tua logo faˈi kira. Ma diˈia noaˈa, na faˈaleˈanga neˈeri ka oli logo maˈi fuamuˈa. 14 Aia, ma diˈia kamu dao ana ta fanoa, ma noaˈa ta luma nama noaˈa ta ngwae kasi maˈudi goˈo fuana kwalo lamuˈa, nama kira ka ˈaila ˈania rongolana fatalamuˈa, muke leka faˈasia na kula neˈeri. Ma ana kaidaˈi kamu leka faˈasia, muke kwaˈi tafula ano faˈasia ˈaemuˈa diˈia na faˈabasuˈanga naˈa fuada neˈe God ke baˈa matalangaˈi kira, duˈungana kira ˈaila ˈania rongolana fatalana God. 15 Ma nau ku saea ru mamana fuaumulu, ana faˈi asoa neˈe God ke baˈa matalangani na magalia, na kwaˈikwaˈinga neˈe nia ke baˈa kwatea fuana ngwae neˈeri ki ka doe ka tasa liufia matalangaˈinga neˈe God ke baˈa kwatea fuana ngwae taˈa ba kiri saena ro maˈe fanoa ba ˈi Sodom ma ˈi Gomora ki.”

Sulia na faˈakaisi ˈanga (Mark 13:9-13; Luke 21:12-17)

16 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Muke fafarongo leˈa, nau ku baˈe kamu kwau ˈuana na ˈafitaˈiˈanga, osiˈana kamu leka naˈa diˈia sipsip ki siana ngwae taˈa ki neˈe kira diˈia naˈa kui kwasi ki neˈe kira oga faˈalilamuˈa. Nia neˈe, muke lialia leˈa, ma noaˈa kamu kasi sasi ta ru rora neˈe kika fafi kamu ˈani. 17 Muke lia suli kamu, osiˈana ti ngwae kira ke baˈa dau kamu, ma kira ka talaˈi kamu siana ngwae kwaigiosi ki, ma kika ulasi kamu saena luma ni foˈongaˈa kira ki. 18 DuˈungananeˈeKamu leka suli nau, kike baˈa tara kamu siana ngwae faˈinaˈonaˈo ma na tata-lafaˈa kira ki fuana matalangaˈilamuˈa. Ma ana kaidaˈi kira sasi naˈa ˈunaˈeri, muke faˈarongo ˈani na FaˈarongoˈaLeˈa fuada ma fuana ngwae noaˈa laˈu Jiu ki. 19 Kaidaˈi kira ngali kamu ˈi naˈona ngwae ni kwaigiosi ki, noaˈa kamu kasi manata ˈabera ˈuana ta tae neˈe muke saea ma muke baˈa fata faˈuta ˈani, osiˈana God naˈa neˈe ke baˈa kwatea alaˈanga ki fuamuˈa fuana saelani ana kaidaˈi neˈeri. 20 Noaˈa kamu kasi baˈa alaˈa taˈifili kamu naˈa. Na Anoˈi ru God na MaˈakamumaˈilangineˈeKeBaˈa faˈafata kamu.

21 “Ngwae ˈoro ki, kike baˈa ngalia ngwae asina kira ki neˈe kira faˈamamana aku fuana ngwae ki ˈiri kika saungida. Ma ngwae ˈoro ki logo, kike baˈa sasi logo ˈunaˈeri ana ngela kira ki neˈe kira faˈamamana aku. Ma ngela ˈoro ki logo, kike baˈa malimae naˈa ana maˈa ma teˈa kira ki, ma kika ngalida siana ngwae ki fuana saungilada. 22 Na ngwae ˈoro ki, kika ila ˈani kamu sulia kamu na fafarongo nau ki. Ma diˈia sa tai bore ˈana neˈe ka faˈamamana ngasi, leleka ka dao ana na ˈisilana kaidaˈi ana ˈafitaˈi ˈanga, God ke baˈa faˈamauri nia. 23 Diˈia ngwae ana taˈi fanoa kira faˈakaisi kamu, muke tafi, muke leka faˈasia maˈe fanoa neˈeri ˈaliˈali, ma kamu ka leka laˈu ˈaumulu ˈuana ta fanoa matamata. Nau ku saea fuamuˈa, ˈafitaˈi kamu ka faˈasuia goˈo na raoˈa kamu ana maˈe fanoa Israel ki,

ˈi naˈo ana nauˈa, na Ngela Ngwae, nai baˈa dao maˈi.
24 “Aia, na ngwae neˈe nia saesaeˈi ru goˈo ˈana, nia ˈafitaˈi ka doe liufia na ngwae neˈe faˈamanata nia. Ma na ngwae ni rao noaˈa kasi doe liufia na araˈi gwaungaˈi nia. 25 Nia ka leˈa fuana ngwae saesaeˈi ru ke baˈa usulia na ngwae faˈamanata nia. Ma na ru neˈe kira sasia ana ngwae gwaungaˈi, ke baˈa sasia logo ana ngwae rao nia ki. Ma diˈia nauˈa, na ngwae gwaungaˈi kamu, kira sae nau ˈania sa Saetan* neˈe ngwae gwaungaˈi ana anoˈi ru taˈa ki, ˈirai ma kamuˈa bore, kike baˈa sae kamu ˈania ta sata neˈe taˈa ka tasa.”

Muke maˈungia God (Luke 12:2-9)

26 Sa Jesus ka fata laˈu fuana na fafarongo nia ki ka ˈuri, “Noaˈa kamu kasi maˈu ˈani na ngwae ki. Ru ki taˈifau neˈe ngwae ki kira sofongaˈinia, God ke baˈa faˈataˈinia. Ma na ru ago ki taˈifau, God ke baˈa fata sulia. 27 Ma na ru neˈe nau ku saea fuamuˈa ˈi saena na rodo, muke saea laˈu goˈo ana ˈataˈata asoa. Ma ru neˈe nau ku kwaroro ana fuamuˈa, muke fata abitako fuada na ngwae ki taˈifau. 28 Ma noaˈa kamu kasi maˈungia na ngwae ki neˈe kira saungia na nonimuˈa ka mae, bore ma nia ˈafitaˈi fuana na saungilana na mangoˈi ru. Muke maˈungia lala God, osiˈana niaˈa neˈe bolo faˈinia naˈa malangisilana na mango ˈi ru ma na noni ru saena na kula neˈe mafula duˈaduˈa kasi mae. 29 Ma na noˈo tiˈitiˈi ki bore neˈe miga, nia ˈafitaˈi fuana kala taˈi noˈo ada ka ˈasia ˈi ano diˈia na Maˈa kamu ˈi langi noaˈa kasi alaˈania. 30 Aia, ma kamuˈa bore, na ifu ana gwaumuˈa ki, God nia saiani taˈifau goˈo. 31 Nia neˈe noaˈa kamu kasi maˈu, osiˈana God nia manata doe ana ngwae ki ka liufia na faˈi suba miga ˈoro neˈe ki!

32 “Ma sa tai neˈe ka fulangaˈinia fuana na ngwae ki fasi nia ka faˈamamana nau, nau ku fulangaˈinia ˈunaˈeri logo fuana na Maˈa nau ˈi langi. 33 Ma sa tai bore ˈana neˈe ka tofe nau ˈi maana ngwae ki, nai baˈa tofe logo fafia fuana na Maˈa nau ˈi langi.”

Barangisiˈa osiˈana faˈamamanalana sa Jesus (Luke 12:51-53; 14:26-27)

34 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Noaˈa kamu kasi fia laˈu fasi nau ku leka maˈi faˈinia na aroaroˈa fuana magalia. Noaˈa nau kusi ngalia goˈo maˈi aroaroˈa. Nau ku leka maˈi fasi ˈiri sa tai neˈe noaˈa kasi faˈamamana aku, kira ke baˈa fuˈa faˈinia na ngwae nau ki. 35-36 Na malimae ngwae, niaˈa neˈe ta ngwae goˈo ana kwalafa nia. Sulia ngwae ˈalako ki, kike baˈa fuˈa faˈinia maˈa kira ki. Ma na kini sariˈi ki, kike baˈa fuˈa faˈinia teˈa kira ki. Aia, na kini neˈe ˈafe maˈi ki bore, kike baˈa fuˈa faˈinia funga kini kira ki.

37 “Ma sa tai bore ˈana neˈe ka alafe ana na maˈa nia nama na teˈa nia ka liufi nau, nia noaˈa kasi totolia ka donga nau. Ma sa tai bore ˈana neˈe ka alafe fuana na ngela nia ki ka liufi nau, nia noaˈa kasi totolia ka donga nau. 38 Ma nia ˈafitaˈi fuana ta ngwae ka diˈia ta fafarongo aku, si diˈia nia noaˈa kasi maˈudi fuana donga laku, sui bore ˈana kaidaˈi nia ke nonifii, ma ke mae ana ˈai rara folo. 39 Ma sa tai bore ˈana neˈe ˈaila kasi donga nau duˈungana ni oga ka sasi ˈana sulia kwaiogaiˈanga nia ki talana, nia ke baˈa talafia na mauriˈa firi. Bore ma diˈia sa tai bore ˈana neˈe noaˈa nia kasi sasi sulia kwaiogaiˈanga nia ki talana, ma nia maˈudi ke mae osiˈana nia donga nau, nia ka toˈo ana mauriˈa firi.

Kwaiaraˈa ki (Mark 9:41)

40 “Ma sa tai bore ˈana neˈe nia kwalo kamu, nia kwalo nau logo. Ma sa tai bore ˈana neˈe ka kwalo nau, nia kwaloa logo God neˈe nia asungaˈi nau maˈi. 41 Ma sa tai bore ˈana neˈe ka kwaloa na profet, osiˈana neˈe ngwae neˈeri nia rao fuana God, nia ke baˈa ngalia naˈa kwaiaraˈa diˈia logo na kwaiaraˈa neˈe God kwatea fuana na profet. Ma sa tai bore ˈana neˈe ka kwaloa na ngwae saga, sulia na ngwae neˈeri nia saga, nia ke baˈa ngalia naˈa kwaiaraˈa diˈia naˈa ngwae saga. 42 Ma

* **10:25** Bielsebul nia ta sata logo ana sa Saetan.

nau ku saea ru mamana fuamuˈa, diˈia ta ngwae ka kwatea ta maˈe kafo gwari fuana ta taˈi ngwae ana na fafarongo neˈe nau ki, sulia neˈe niaˈa na fafarongo nau, nia ke baˈa ngalia logo ta kwaiaraˈa.”

11

Sulia sa John ngwae ni Siuabu (Luke 7:18-35)

1 Kaidaˈi sa Jesus nia alaˈa fuana na akwala ma ro fafarongo nia ki ka sui, nia ka leka laˈu fuana faˈatalongaˈilana Faˈarongoˈa Leˈa faˈinia faˈamanatalana ngwae ana maˈe fanoa ki kalikalia ˈi Galili.

2 Ana kaidaˈi neˈeri sa John ngwae ni Siuabu nia tua ˈi saena na luma ni lokafo, nia ka rongoa na raoˈa neˈe sa Jesus Christ nia sasiˈi ki, ma nia ka kwatea ti ngwae ana fafarongo nia ki kira ka leka siana sa Jesus. 3 Ma kira saefiloa, kira ka fata ˈuri, “ˈOke faˈarongo kami maˈi. ˈUri ma ˈaeˈo naˈa neˈe na Christ neˈe sa John saea ke baˈa dao maˈi, nama kami ke masia laˈu ˈaimili ta ngwae matamata?”

4 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Kamu ke oli, ma muka faˈarongoa sa John ˈani na ru neˈe kamu rongoˈi ma kamu ka lisiˈi ki. 5 Na ngwae neˈe maada rodo ki, kira ka lia laˈu. Ma na ngwae neˈe ˈaeda mae ki, kira ka fali laˈu. Ma na ngwae neˈe kuu faˈalida ki, na nonida ka mafo naˈa. Ma na ngwae neˈe alingada bani ki, kira ka rongo laˈu. Ma na ngwae neˈe kira mae naˈa ki, kira ka mauri laˈu.✡ Ma na Faˈarongoˈanga Leˈa baera, ba nau ku fata naˈa sulia fuana ngwae dalaˈa ki.✡ 6 Ma ˈoilakiˈa fuana sa tai neˈe noaˈa kasi manata ruarua ana nauˈa.”

7 Kaidaˈi neˈe na fafarongo sa John ki kira oli naˈa, sa Jesus ka fata sulia sa John fuana na fikuˈa neˈeri, ka ˈuri, “Ana kaidaˈi kamu leka siana sa John saena abaˈi kula kwasi, sa tai nini kamu leka fuana lisilana ˈi neˈeri? Ta ngwae neˈe manata ruarua ka diˈia goˈo ˈana ta gwango rade neˈe nia saola ana iru? Noaˈa! Sa John nia noaˈa laˈu ngwae ˈunaˈeri. 8 ˈUri ma, tae neˈe kamu leka fuana lisilana? Ta ngwae neˈe nia toro ˈania ifi neˈe folilana doe? Noaˈa! Osiˈana ngwae neˈe kira toro ˈunaˈeri ki, kira tua ˈi saena luma ngwae tatalafaˈa ki. 9 Kamu ke faˈarongo nau maˈi. Tae neˈe kamu leka kwau fuana lisilana? Ta profet? ˈIu! Nia ta profet mamana logo! Ma nia liufia mala na profet ˈi naˈo ki taˈifau. 10 Sa John naˈa ba kira kerekere sulia saena Kerekereˈa Abu ana kaidaˈi God nia fata fuana na Christ ka ˈuri, ‘Lia basi, nai baˈa kwatea kwau na ngwae ni ngali alaˈanga nau ˈi naˈo amu, fasi ˈiri nia ke sasi akaˈu ana ngwae ki fuamu.’

11 “Nau ku saea ru mamana fuamuˈa, sa John nia talingaˈi ka liufia na ngwae ki taˈifau neˈe kira futa maˈi ˈi saena magalia neˈe. Sui ka ˈunaˈeri bore ana, na ngwae neˈe kira tiˈitiˈi ki saena na Gwaungaˈi ˈanga God, kira talingaˈi ka tasa ka liu ana sa John.* 12 Aia, talaˈae maˈi ana kaidaˈi sa John nia etangia faˈarongoˈa ˈani Faˈarongoˈa Leˈa leka ka dao taˈena, na ngwae taˈa ki kira ka fuˈalia Gwaungaˈi ˈanga God, ma kira sasi ˈuana laulana Gwaungaˈi ˈanga God. 13 Na taki sa Moses ki, ma na profet ki taˈifau leleka ka dao ana kaidaˈi sa John, kira fata faˈatalo maˈi sulia daolana maˈi na Christ. 14 Kira saea sa Elaeja na profet ke baˈa oli laˈu maˈi ˈi naˈona na Christ. Ma nia leˈa fuana kamu ka faˈamamana neˈe sa John naˈa neˈe sa Elaeja baera. 15 Muke fafarongo leˈa ana alaˈanga neˈe nau ki.”

16 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuada, “Nau kui faˈabolotaˈinia fuamuˈa na tua lamuˈa ngwae ana taˈena, kamuˈa diˈia na kaela ngela neˈe kira fiku ˈi maana usiˈa ˈani ro fikuˈa ki. Ma kira ka ri kwailiu fuada, 17 ‘Kaimili ufi ˈau, ma kamu kasi ngwaˈe goˈo sulia. Ma kaimili ka ngulia na faˈi ngu sulia maeˈa fuaumulu, ma kamu kasi kwaimanatai goˈo.’ 18 Kaidaˈi sa John ngwae ni Siuabu nia dao maˈi, nia abu fanga, ma noaˈa kasi kwaˈufia ta waen, ma kira ka saea fasi nia toˈo ana anoˈi ru taˈa. 19 Sui, kaidaˈi nauˈa, na Ngela Ngwae, nau ku dao maˈi,

---

✡ **11:5** Aesea 35:5-6 ✡ **11:5** Aesea 61:1 * **11:11** Sa Jesus saea ru neˈe osiˈana noaˈa ta raoˈa ˈiri talingaˈi ka liufia talongaˈilana neˈe na Christ ke baˈa dao likotaˈi maˈi. Na raoˈa neˈe ba sa John sasia.

nau ku fanga fiku, ma nau ku kwaˈu faˈinia ngwae ki, ma kamu ka fata logo ˈuri, ‘Kamu lisia! Nia fanga doe, ma ka kwaˈu doe ana waen, ma nia ka kwaima faˈinia ngwae neˈe kira goni mani ana takisi ki ma ngwae abulalada taˈa ki logo.’ Bore ma, ngwae neˈe kira roˈosulia na liatoˈo God ki, kira faˈataˈinia neˈe God nia mamana.”

Fanoa doe ki noaˈa kasi faˈamamana sa Jesus
(Luke 10:13-15)

20 Buri ˈana sa Jesus fata ˈunaˈeri ka sui, nia ka talaˈae ka fata dalea naˈa maˈe fanoa ba nia sasia maˈi na faˈanadaˈa ˈoro ki ana, sulia ngwae ana maˈe fanoa neˈeri ki kira kina kakari alifaˈi ˈanga faˈasia taˈangaˈa kira ki. 21 Sa Jesus nia fata ˈuri, “Nia taˈa lilisu naˈa fuamuˈa neˈe kamu tua ˈi Koresin. Ma kamuˈa neˈe kamu tua ˈi Betsaeda ka ˈunaˈeri logo. Osiˈana kamu ˈiri faˈamamana na faˈanadaˈa ˈoro ba nau ku sasia fuamuˈa ki. Diˈia kira sasi faˈanadaˈa neˈeri ki ˈi Taea ma ˈi Saedon† ˈi naˈo, na ngwae ˈi neˈeri ki kira ka tua ˈi ano, ma kira ka ruˈufia toro biliˈa ki, ma kira ka rafua nonida ana fuˈa, fasi ˈiri ka faˈataˈinia neˈe kira kakari alifaˈi taˈifau naˈa faˈasia abula taˈangaˈa kira ki. 22 Ru mamana neˈe nau ku saea fuamuˈa, ana faˈi asoa God ke baˈa matalangaˈinia ngwae ana magalia neˈe, na kwaˈikwaˈinga kamu ke baˈa tasa ka liufia na ngwae ˈi Taea faˈinia Saedon ki.

23 “Aia, kamuˈa na tuaˈa ˈi Kapaneam, kamu fia God ke baˈa lafu kamu ˈuana ˈi langi. Bore ma, nia ke baˈa ˈui lala ˈani kamu ˈi saena kilu ana nonifiiˈa. Sulia na faˈanadaˈa ba nau ku sasiˈi ˈi maˈe fanoa kamu ki, si diˈia nau ku sasia maˈi ˈunaˈeri ˈi Sodom, ˈirai ngwae ˈi Sodom ki kira ka kakari alifaˈi naˈa, ma God noaˈa kasi malangisia fanoa kira ki. 24 Nia neˈe, nau ku saea fuamuˈa, ana faˈi asoa neˈe God ke baˈa matalangani na ngwae ana magalia, na kwaˈikwaˈinga kamu ke baˈa tasa ka liufia na ngwae ˈi Sodom ki.”

Leka maˈi muka mamalo
(Luke 10:21-22)

25 Ana kaidaˈi neˈeri, sa Jesus ka foˈo ka fata ˈuri, “Maˈasi, ˈaeˈo neˈe ˈoko gwaungaˈi fafia ru ki taˈifau ˈi langi ma ˈi ano logo. Nau ku baˈatafe ˈoe, duˈungana neˈe ˈoko faˈataˈinia Gwaungaˈi ˈanga ˈoe fuana ngwae neˈe kira diˈia ngela tiˈitiˈi ki, ma ˈoko sofongaˈinia ru neˈe ki faˈasia ngwae neˈe kira auraˈeda duˈungana kira liatoˈo, ma kika lia saiana ru ˈoro ki. 26 ˈIu Maˈasi, na ru neˈeri ki nia ˈunaˈeri naˈa sulia na kwaiogaiˈanga ˈoe ˈua naˈa maˈi ˈi naˈo.”

27 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana na fikuˈa neˈeri, “Maˈa nau nia kwatea ru ki taˈifau naˈa fuaku. Ma taˈifilia na Maˈa goˈo neˈe nia saiaku na Ngela nia. Ma taˈifilia logo na Ngela talana neˈe nia saiana Maˈa nia, ma taˈifili goˈo ngwae neˈe na Ngela nia filida fuana faˈataˈilana fuada ki, neˈe kira saiana na Maˈa.

28 “Na fataˈa totongaˈi neˈe na ngwae faˈamanata ana taki sa Moses ki kira alua fuamuˈa ki, niˈi kwate ma kamu ka laeorooro naˈa olofaniˈi. Mulu leka maˈi siaka, ma nai baˈa lafutaˈinia faˈasi kamu. 29 Ma muke kwairoˈoi aku, ma nai baˈa faˈamanata kamu, sulia na falafala nau ki enoeno ma ka aroaro, ma muke dao toˈona na mamaloˈanga fuana na mangomuˈa. 30 Osiˈana na kwai talaˈi ˈanga nau fuamu, nia talangwaraˈu fuana dongalana.”

12

Sa Jesus naˈa neˈe ngwae ˈinotoˈa ana asoa Sabat
(Mark 2:23-28; Luke 6:1-5)

1 Ma ana kaidaˈi neˈeri, ana taˈi Sabat asoa ana mamaloˈanga, sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki kira leka, ma kira ka liu toˈo folo ana taˈi oˈola ana witi, na ru kira saungani fuana beret. Ma ana kaidaˈi neˈeri, na fafarongo nia ki kira fiolo, ma kira ka fisua fingi ru ki, ma kira ka ˈania. 2 Ma ti ngwae ana Farasi ki kira lisida. Ma kira ka balufia sa Jesus kira ka ˈuri, “ˈOko lisia! Na ru neˈe fafarongo ˈoe ki kira sasia, nia ˈoia na taki sa Moses ki, duˈungana kamu loia witi neˈe ana Sabat, asoa ana mamaloˈa!”

† **11:21** Na ro fanoa doe neˈe ki, kira talo faˈinia taˈangaˈa kira ki.

3 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Nau
ku saiana kaumulu toˈomaˈi sulia saena
Buka Abu na ru ba sa David na tatalafaˈa
nia sasi ˈi naˈo. Ana kaidaˈi neˈeri, sa
David faˈinia ngwae nia ki kira fiolo liu,
4 nia ka leka ˈi saena na luma God, ma
na ˈingataˈi fata abu ka kwatea fuana sa
David na beret neˈe kira ˈau abua fuana
God. Ma sa David ka ˈania naˈa beret
neˈeri, ma ka kwatea logo fuana ngwae
nia ki, ma kira ka ˈania. Bore ma na taki
kulu alaˈani fuana talitoˈona goˈo na fata
abu God ki neˈe kira saiana ˈanilana. Ma
noaˈa kulu kasi lisia saena Buka Abu neˈe
God nia saetaˈa fuana sa David.”✡
5 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau
ku saiana kaumulu toˈomaˈi sulia saena
Buka Abu, na taki ki sulia fata abu ki
ba kira rao saena Luma Abu God ana
Sabat, asoa ana mamaloˈanga. Kira ka
rao bore ˈada ˈunaˈeri noaˈa God kasi
matalangaˈinida goˈo. 6 Aia, nau ku
saea fuamuˈa, na raoˈa nau ku sasi neˈe
doe ka tasa liufia na Luma Abu God,
ma nauˈa niniˈa naˈa faˈi kamu. 7 ˈIu,
God nia fata ˈuri, ‘Nau ku oga kamu ke
kwaimanatai fuana ngwae ki, ma noaˈa
laˈu na kwaisuˈusiˈanga kamu ki.’✡ Ma
diˈia kamu ka saiana fadalana na ru
neˈe, nia ˈafitaˈi fuana muka matalangani
na ngwae nau ki, osiˈana neˈe noaˈa
kira kasi rora goˈo. 8 Duˈungana neˈe
nauˈa, na Ngela Ngwae, nau ku toˈo ana
na ngasingasiˈanga fuana saelana ru ki
fuana ngwae ki kira saiana kike sasia goˈo
ˈada ana asoa ana mamaloˈanga.”

Sa Jesus nia gura taˈi ngwae (Mark 3:1-6; Luke 6:6-11)

9 Ma kaidaˈi sa Jesus nia leka faˈasia
na kula neˈe, nia ka leka saena taˈi luma
fuana foˈongaˈa. 10 Ma taˈi ngwae limana
mae tua logo saena luma fuana foˈongaˈa
neˈeri. Ma ti ngwae kira saefiloa sa
Jesus kika ˈuri, “ˈUri ma nia bolo goˈo
ˈana fuana guralana ngwae mataˈi ki ana
Sabat, na asoa ana mamaloˈanga kwa?”
Kira saefiloa ˈunaˈeri fasi ˈiri kira ka dao
toˈona ta ru fuana fata maanalana sa
Jesus ana ˈoilana taki God ana guraˈa, ru
neˈeri kira manata sulia nia diˈia raoˈa.
11 Ana kaidaˈi neˈeri, sa Jesus ka saefilo
kira laˈu ka ˈuri, “Muke faˈarongo nau
basi, diˈia ta ngwae amuˈa, na sipsip nia
ˈasia saena ta kilu ana Sabat, ˈuri ma nia
kasi leka ma ka lafua laˈu faˈasia na kilu
ana faˈi asoa neˈeri? 12 Kaumulu saiana,
God lisia ngwae neˈe talingaˈi ka liufia na
sipsip. Aia, sulia ngwae neˈe nia talingaˈi
ˈunaˈeri, noaˈa nia kasi rora goˈo fuana
sasilana ta ru leˈa fuana ma ˈafilana ta
ngwae ana Sabat asoa ana mamaloˈanga.”
13 Ana kaidaˈi neˈeri nama goˈo, sa
Jesus ka fata ˈuri fuana ngwae neˈe li-
mana mae, “ˈOke taga maˈi limamu.” Ma
ngwae neˈeri ka taga na limana. Ma ana
kaidaˈi neˈeri nama goˈo, na limana ba
mae ka leˈa logo ˈana diˈia ruana ta bali
lima. 14 Ma ana kaidaˈi na Farasi ki kira
lisia na ru neˈe, kira ka ruˈu taˈifau ˈi
maa. Ma kira ka fiku lokoˈi ru naˈa fuana
saungilana sa Jesus.
15 Kaidaˈi sa Jesus nia rongoa goˈo ˈana
neˈe kira fiku lokoˈi ru fasi ˈiri kika
saungia, nia ka leka naˈa faˈasia fanoa
neˈeri. Ma na ngwae ˈoro ki, kira ka
leka sulia sa Jesus, ma nia ka gura ngwae
ˈoro neˈe kira mataˈi ki, ma kira ka ˈakwa
taˈifau naˈa. 16 Ma sa Jesus ka fata luida
noaˈa kira kasi alaˈa suli nia siana ta
ngwae laˈu. 17 Nia sasi ˈunaˈeri fasi ˈiri
ka faˈamamana na fatalana God ba profet
Aesea nia saea ka ˈuri,

18 “Na ngwae rao nau niniˈa, nau ku filia
fasi ˈiri ka sasia raoˈa nau.
Nau ku alafe liu fuana, ma nau ku saeleˈa
liu sulia.
Nai baˈa kwatea kwau na Anoˈi ru nau
fasi ˈiri ka tua faˈinia.
Aia, na ngwae neˈe nia ka kwatea
logo kwai matalangaˈinga ˈoloˈolo
fuada ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki.
19 Noaˈa nia kasi tua ˈani kwaingilongiloi
ˈanga, ma noaˈa kasi ri kwaa, ma
noaˈa nia kasi fata auraˈea maana
fanoa ki.
20 Noaˈa nia kasi baˈa danga faˈiburi
ˈani na ngwae dalaˈa ma ngwae
ngwataˈutaˈu ki.
Ma nia ke baˈa kwatea kwai mata-
langaˈinga ˈoloˈolo fuana na ngwae
ki.

✡ **12:4** 1 Samuel 21:1-6; Levitikus 24:9 ✡ **12:7** Hosea 6:6 ✡ **12:21** Aesea 42:1-4

21 ˈAni na ngwae neˈe, ngwae ˈoro faˈasia
na fanoa ki taˈifau, kira ke baˈa
fitoˈo ana.”✡

Ngasingasiˈanga sa Jesus nia tasa liu ana sa Saetan
(Mark 3:20-30; Luke 11:14-23)

22 Sui buri ˈana, ti ngwae kira ngalia maˈi taˈi ngwae siana sa Jesus fuana guralana. Ngwae neˈe, anoˈi ru taˈa nia sura ana, ma na maana ka rodo, ma kwakwana ka noto. Ma sa Jesus ka gura na ngwae neˈeri, ma nia ka lia ma ka fata naˈa laˈu. 23 Na fikuˈa neˈeri ka ˈarefo liu, ma kira ka saefilo kira kwailiu kika ˈuri, “ˈUri ma na ngwae neˈe nia neˈe ngwae ba God nia filia, ma ke baˈa futa maˈi ana kwalafa sa David na ngwae tatalafaˈa taka niniˈa?”

24 Ma kaidaˈi ti Farasi kira rongoa na ru neˈeri ki, kira ka fata ˈuri, “Noaˈa laˈu niaˈa niniˈa. Sa Jesus nia ifulani naˈa anoˈi ru taˈa ki ˈani ngasingasiˈanga sa Saetan* na ˈingataˈi anoˈi ru taˈa.”

25 Ma osiˈana neˈe sa Jesus nia sai goˈo ana na manatalada, nia ka fata ˈuri fuada, “DiˈIa ngwaˈi toˈa saena ta fanoa doe kira fuˈali kira talada, ˈirai na fanoa doe neˈeri ke takalo naˈa. Ma diˈia ta fanoa, nama na ngwae ma na ˈafe ma na ngela nia ki, kira fuˈa faˈi kira talada, nia ˈafitaˈi fuana kira ka tua fiku. 26 Ma na ˈinotoˈanga sa Saetan neˈe ˈunaˈeri logo. DiˈIa sa Saetan ke fuˈa faˈinia toˈa neˈe kira leka sulia, ˈirai kira ke takalo kwailiu goˈo.

27 “ˈIu, ma kaumulu saea nau ku ifulani anoˈi ru taˈa ki ˈani ngasingasiˈanga sa Saetan. ˈIrai ma ngasingasiˈanga sa tai mo niniˈa ti fafarongo aumulu ifulani anoˈi ru taˈa ki ˈani? Sa Saetan? Noaˈa liu! DuˈungaIna ru neˈeri ki, nia faˈataˈinia neˈe kaumulu rora.

28 “Nau ku ifulani anoˈi ru taˈa ki ˈani ngasingasiˈanga God. Ma nia ka faˈataˈinia naˈa fuamuˈa neˈe na ˈInotoˈanga God fafia ngwae ki dao karangi naˈa maˈi siamuˈa.

29 “Aia, diˈia ta ngwae goˈo ˈana oga ka ifulani ta anoˈi ru taˈa, ngwae neˈeri ke ngasingasiˈa ka liufia sa Saetan. Ka diˈia logo ta ngwae neˈe oga ke ruˈu saena luma na ngwae ngasingasiˈa fuana ngalilana ru nia ki. Nia ke ngasingasiˈa ka liufia mala ngwae neˈeri, fasi ˈiri ke talangwaraˈu fuana firiˈilana ngwae ngasingasiˈa neˈeri, sui mala nia ka fiˈi ngali ru nia ki.

30 “Aia, sa tai neˈe noaˈa nia kasi leka maˈi buriku, nia na malimae nau. Ma sa tai neˈe noaˈa kasi kwaiˈafi aku fuana fikulana maˈi ngwae ki siana God, nia ka takalongaˈi kira naˈa faˈasia God. 31-32 Sulia nia ˈunaˈeri, nau ku saea fuamuˈa, God saiana ke baˈa rufuanata ana ru taˈa ki taˈifau goˈo neˈe ngwae nia sasia ma na ru taˈa nia ka saea. Ma diˈia ta ngwae ka fata taˈa aku na Ngela Ngwae, God saiana ka rufuanata ana. Bore ma diˈia ta ngwae ka fata faˈalia na raoˈa Anoˈi ru Abu, noaˈa liu God ka rufuanata ngwae neˈeri, sui bore ˈana kaidaˈi neˈe, nama ta kaidaˈi neˈe nia maˈi ˈua.”

Taˈiˈaifaˈinianafuaˈiru
(Luke 6:43-45)

33 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Kaumulu saiana diˈia kamu toˈo ana ˈai leˈa, na fuaˈi ru bore ka leˈa logo. Ma diˈia kamu toˈo ana ˈai taˈa, na fuaˈi ru bore ka taˈa naˈa logo. ˈUnaˈeri logo ana ngwae. Sulia ru leˈa ki leka maˈi faˈasia na ngwae leˈa, ma ru taˈa ki ka leka maˈi faˈasia na ngwae taˈa. 34 Ma kamu diˈia goˈo amuˈa kaela na baˈeko tolo ki! Ma ˈafitaˈi liu kamu ka saea ta ru ka leˈa, sulia na manataˈanga kamu ki niˈi taˈa. Tae neˈe nia tua saena manataˈanga ngwae, nia neˈe ka sakatafa maˈi neˈe ngwae ka alaˈa ˈani. 35 Na ngwae neˈe leˈa, na fatalana bore ke baˈa leˈa logo. Ma na ngwae neˈe taˈa, na fatalana bore ke taˈa logo.

36 “Nau ku saea fuamuˈa, kaidaˈi ana kwaˈikwaˈinga, God ke baˈa mataangaˈinia ngwae ki taˈifau saena magalia fuana alaˈanga taˈa kira saeˈe ki. 37 Ma God ke baˈa matalangaˈi ngwae ˈani fatalada talada. DiˈIa alaˈanga ta ngwae ka leˈa, God ke baˈa fulangani ngwae neˈe ni ˈoloˈolo. Ma diˈia alaˈanga ta ngwae ka taˈa, God ke baˈa fulangani na ngwae neˈe ni rora.”

* **12:24** Ta sata logo ana sa Saetan neˈe sa Bielsebul.

Na Farasi ki kira gania sa Jesus fasi ˈiri nia ke fulia ta faˈanadaˈa
(Mark 8:11-12; Luke 11:29-32)

38 Sui ti ngwae faˈamanata ana taki ki
ma ti Farasi, kira leka maˈi siana sa Jesus,
kira ka fata ˈuri fuana, “Faˈamanata ˈae,
kaimili oga liu ˈoko sasia ta faˈanadaˈa,
fasi ˈiri ke faˈataˈinia mamanaˈanga God
neˈe kwateˈo maˈi.”
39 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kamu
ngwae ana taˈena, kamu ngwae taˈa
ki. Duˈungana kamu oga lisilana ta
faˈanadaˈa neˈe ke faˈataˈinia ngasin-
gasiˈanga God, bore ma nia ˈafitaˈi
fuamuˈa fuana lisilana. Kamu ke baˈa
lisia goˈo amuˈa na faˈanadaˈa diˈia na
ru ba nia fuli fuana sa Jona na profet
ˈi naˈo. 40 Sa Jona ba tua saena ogana
gwaˈa sasu sulia uulu faˈi asoa ma uulu
faˈi rodo ki. Aia, ma nauˈa, na Ngela
Ngwae, nai baˈa ˈunaˈeri logo. Nai baˈa
tua saena ano sulia uulu faˈi asoa ma
uulu faˈi rodo ki. 41 Ma ana kaidaˈi God
ka matalangaˈinia ngwae ki, na ngwae
neˈe kira tua ˈi Ninifa, kira tataˈe fasi
ˈiri kira ka alaˈa sulia na roraˈa kamu ki.
Kira sasi ˈunaˈeri, sulia kira kakari alifaˈi
naˈa faˈasia na taˈangaˈa kira ki, ana
kaidaˈi sa Jona fulangaˈinia fuada. Ma
taˈi ngwae nia talingaˈi ka liufia sa Jona
nia tua naˈa faˈi kamu. Sui ka ˈunaˈeri
bore, noaˈa kamu kasi kakari alifaˈi goˈo
faˈasia na taˈangaˈa kamu ki. 42 Ma ana
kaidaˈi God ke matalangaˈinia na ngwae
ki, na gwaungaˈi kini ˈi Siba, nia ka tataˈe
logo fuana alaˈanga sulia na roraˈa kamu.
Na kini neˈe nia sasi ˈunaˈeri, sulia nia
leka maˈi faˈasia fanoa nia neˈe tau liu
mala fuana na rongolana liatoˈonga sa
Solomon na ngwae tatalafaˈa. Ma taˈi
ngwae talingaˈi ka liufia sa Solomon nia
tua goˈo ˈana faˈi kamu. Sui ka ˈunaˈeri
bore ˈana, noaˈa kamu kasi oga goˈo na
rongolana.”

Olilana maˈi anoˈi ru taˈa
(Luke 11:24-26)

43 Sa Jesus ka fata ˈuri laˈu, “Kaidaˈi
kira ifulaˈinia anoˈi ru taˈa nia leka
faˈasia ta ngwae, nia ka liliu saena kula
kwasilaˈa, ma ka lulu ˈuana ta kula fasi
ˈiri nia ke tua laˈu ana. Ma diˈia nia lulu
ma ka noaˈa naˈa, 44 nia ke manata ˈuri,
‘Nai oli ˈuana na ngwae ba nau ku tuatua
maˈi ana ˈi naˈo, ma nau ku leka maˈi
faˈasia.’ Ana kaidaˈi nia oli maˈi ka dao,
nia ka lisia ngwae baera nia faˈasikasika
ma ka faˈasaga naˈa maurilana taˈifau.
45 Kaidaˈi nia lisia neˈe nia ˈunaˈeri, nia
ka oli ma ka talaˈia laˈu maˈi ta fiu anoˈi
ru neˈe taˈa ka tasa liufia niaˈa, kira ka
leka maˈi, ma kira ka tua naˈa ˈi saena
ngwae baera. Ana kaidaˈi neˈeri, na
tualana ngwae neˈeri ka fiˈi taˈa ka liufia
naˈa ˈi naˈo. Ma nia ka ˈunaˈeri logo
fuamuˈa ngwae ana taˈena, kamu ngwae
taˈa ki, ma tualamuˈa ka fiˈi taˈa ka liufia
naˈa ˈi naˈo, osiˈana kamu ˈaila ˈani nau.”

Tuaˈa mamana sa Jesus, kira ngwae neˈe roˈosulia God
(Mark 3:31-35; Luke 8:19-21)

46 Ana kaidaˈi sa Jesus nia alaˈa ˈua
fuana ngwae ki, teˈa nia faˈinia ng-
waefuta nia ki kira ka dao maˈi. Ma kira
ka uu goˈo ˈada ˈi maa, ma kira ka fata
maˈi ˈuana fasi ˈiri kira ka alaˈa faˈinia.
47 Ma taˈi ngwae ana ngwae neˈeri ki ka
fata ˈuri fuana sa Jesus, “Teˈa ˈoe faˈinia
ngwaefuta ˈoe ki, kira uu goˈo maˈi ˈada
ˈi maa, ma kira ka oga kike alaˈa faˈi ˈoe.”
48 Sa Jesus olisia ka ˈuri, “Nau ku
saea sa tai faˈida neˈe teˈa nau ma na
ngwaefuta nau ki.” 49 Ana kaidaˈi neˈeri,
sa Jesus ka faˈataˈinia na fafarongo nia
ki, ma ka fata ˈuri, “Muke lisia basi. Kira
neˈe kira diˈia naˈa teˈa nau ki ma na
ngwaefuta ki. 50 Sulia sa tai neˈe sasi
sulia na kwaiogaiˈanga Maˈa nau maˈi
langi, nia neˈe ngwaefuta nau, ma na
ngwaingwaena nau, ma na teˈa nau.”

13

Na tarifulaˈa sulia na ngwae neˈe fasia na maga ru ki
(Mark 4:1-9; Luke 8:4-8)

1 Ana faˈi asoa neˈeri logo, sa Jesus ka
ruˈu kwau faˈasia luma neˈeri, ma ka leka
ˈi ninimana na ˈosi, ma ka tua ˈi ano
fuana faˈamanataˈanga. 2 Ma sulia na
fikuˈa doe liu kira fiku kalia, nia ka raˈe
saena taˈi gwaˈi baru, ma ka tua ˈi saena,
ma na ngwae ki kira ka uu kwau ˈi ˈaˈe
one. 3 Sui nia ka faˈarongo kira ˈani ru
ˈoro ki ˈani alaˈanga tarifulaˈa ki, ka ˈuri,

“Taˈi ngwae nia leka ka tasalia maga witi ki ˈi saena oˈola nia. 4 Ma kaidaˈi nia tasalia maga witi neˈeri ki, ti maga witi kira ˈasia sulia na talalinga, ma na noˈo ki kira ka lofo maˈi, ma kira ka ˈanida taˈifau. 5 Ma ti maga witi kira ka ˈasida ana kula faula ki, kula neˈe ano kasi doe. Ma kira ka bulao ˈaliˈali sulia neˈe ano nia kasi ˈoro. 6 Ma ana kaidaˈi neˈe sina nia taˈe maˈi, nia ka sinafia na witi neˈe masubu ki, ma kira ka kuku logo, sulia neˈe lali ru ki kasi koso lalo. 7 Ma ti maga witi kira ˈasida ˈi safitana na kwalo ˈabui ki, ma kwalo neˈeri ka nuku fafia na witi ki. 8 Ma ti maga witi laˈu niˈi ˈasida ˈi saena na ano leˈa, ma kaidaˈi kira taˈe maˈi, kira ka fungu ana fuaˈi ru ˈoro ki. Ma ti witi kira ka fungu ˈania taˈi talangaˈi faˈiruˈa, ma ti witi kira ka fungu ˈania ono akwala faˈiruˈa, ma ti witi laˈu kira ka fungu ˈania uulu akwala faˈiruˈa.”

9 Ma sa Jesus ka faˈasuia fatalana ka ˈuri, “Diˈia ta ngwae oga ka sai leˈa ana ru neˈe ki, ni ka sailinga leˈa mala.”

Sa Jesus ka alaˈa ˈani tarifulaˈanga ki fuana ngwae ˈoro, bore ma nia faˈamadakola ru ki taˈifau fuana fafarongo nia ki

(Mark 4:10-12; Luke 8:9-10)

10 Na fafarongo nia ki leka maˈi siana, ma kira ka saefilo ˈuri ana, “Faˈuta neˈe ˈoko fata fuana na ngwae ki ˈani alaˈanga ana tarifulaˈanga ki kwa?”

11 Sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Kaidaˈi sui ki, God noaˈa kasi faˈamadakola ˈua faˈuta neˈe nia ke baˈa gwaungaˈi fafia ngwae nia ki. Bore ma taˈena, na madakolaˈa niniˈa dao naˈa fuamuˈa. Ma na ngwae neˈe noaˈa laˈu fafarongo nau ki, noaˈa naisi faˈamadakola fuada. 12 Sa tai bore ˈana neˈe ka toˈo ana ta madakolaˈa tiˈitiˈi sulia ˈInotoˈanga God, God ke baˈa luda gwauna fuana, fasi ˈiri nia ka toˈo ana madakolaˈa ˈoro ka aliˈafu goˈo. Bore ma sa tai neˈe noaˈa kasi roˈosulia faˈamanata ˈanga neˈe ki, ta madakolaˈanga tiˈitiˈi bore ˈana neˈe nia toˈo ana sulia ˈinotoˈanga God, God ke ngali olitaˈinia faˈasia. 13 Aia, nau ku fata fuada ˈani alaˈanga tarifulaˈa ki, osiˈana ngwae neˈe ki lisia naˈa ru nau ku sasiˈi ki, bore ma noaˈa kira kasi lia saiana. Kira rongoa alaˈanga laku, bore ma noaˈa kira kasi malinganiˈi. 14 Nia ˈuri ˈiri ka faˈamamana na alaˈanga ba sa Aesea na profet nia saea ˈi naˈo ba ˈuri,

‘Kira ke fafarongo ma kike fafarongo,
bore ma noaˈa kira kasi saiana
faˈarongoˈa God.
Ma kira ke lia ma kira ke lia, bore ma
noaˈa kira kasi lisia tae neˈe God
ka sasi fuada.
15 Osiˈana neˈe manatada ka oˈeoˈela, ma
kike bania na alingada, ma kike
bokota logo na maada.
ˈAsu ˈubani maada kata lisia, nama alingada kata rongoa, ma na manatada ka malingaˈinia fatalana God, ma kika faˈitaˈi maˈi ˈuaku ma nau ku gurada.’ ”✡

16 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “ˈOilakiˈa liu fuaumulu, sulia neˈe maamulu lisia naˈa raoˈa nau ku sasiˈi ki, ma na alingamuˈa ka rongoa faˈamanataˈanga nau ki. 17 Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, na profet ˈoro ki, ma na ngwae saga ki ˈi naˈo, kira oga lisilana ru neˈe kamu lisiˈi ki, bore ma noaˈa kira kasi lisia. Ma kira oga naˈa rongolana na ru neˈe kamu rongoˈi ki, ma noaˈa kira kasi rongoa.

Sa Jesus fada tarifulaˈanga sulia na ngwae ba nia tasali maga ru

(Mark 4:13-20; Luke 8:11-15)

18 “Muke fafarongo naˈa ˈuana na fadalana alaˈanga tarifulaˈanga neˈe sulia na ngwae neˈe tasali maga witi. 19 Ti ngwae neˈe kira rongoa na faˈarongoˈanga sulia na ˈInotoˈanga God, ma noaˈa kira kasi malingani, ˈunaˈeri sa Saetan ka leka maˈi, ma ka laua naˈa fatalana God faˈasida neˈe kira rongoa. Kira diˈia na maga witi neˈe kira ˈasida sulia na talalinga, ma na noˈo ki kira ka ˈania. 20 Ma na maga witi neˈe kira ˈasiˈi ˈi fafona ano neˈe nia faula, nia diˈia na ngwae neˈe kira rongoa fatalana God, ma kira ka ngalia faˈinia na saeleˈanga. 21 Bore ma fatalana God noaˈa kasi lalisusu goˈo

✡ **13:15** Aesea 6:9-10

saena maurilada. Kira ka faˈamamana goˈo sulia kaidaˈi tiˈitiˈi. Bore ma kaidaˈi ilitoˈonga ma faˈakaisiˈanga nia dao goˈo maˈi duˈungana kira faˈamamana ana fatalana God, ma kira kasi faˈamamana naˈa. 22 Ma ti ngwae neˈe kira diˈia maga witi neˈe kira ˈasida ˈi safitana na kwalo ˈabui ki. Kira rongoa na fatalana God, bore ma kira manata ˈabera ˈada sulia ru ki ana mauriˈa kira, ma kira ka manata doe ana na mani. Ma ru neˈeri ki, nia diˈia na kwalo ˈabui ki nia nuku fafia na fatalana God saena maurilada. Noaˈa kira kasi rokisi goˈo saena maurilada ka diˈia na witi neˈe noaˈa kasi fungu goˈo ˈani ta fuaˈi ru. 23 Ma ti ngwae laˈu neˈe kira diˈia na maga witi neˈe kira ˈasida ˈi saena ta ano leˈa. Kira rongoa fatalana God, ma kira ka malingani, ma kika faˈataˈinia tuaˈa ˈoloˈolo ka diˈia witi neˈe nia fungu ˈani fuaˈi ru ki. Ti witi neˈe taˈi talangaˈi fuaˈi ruˈanga, ma ti witi neˈe ono akwala fuaˈi ruˈanga, ma ti witi uulu akwala fuaˈi ruˈanga.”

Tarifulaˈanga sulia na laua taˈa ki

24 Sa Jesus ka saea laˈu taˈi tarifulaˈanga fuada, ka ˈuri, “Na ˈInotoˈanga God diˈia na ngwae neˈe ka fasia na maga ru ki saena na oˈola nia. 25 Ma ana taˈi rodo, kaidaˈi neˈe ngwae ki kira maliu ˈada, na malimae ka leka maˈi ma ka fasia ti maga laua taˈa ˈi safitana na maga ru leˈa ki. Sui nia ka leka naˈa ˈana. 26 Ma kaidaˈi neˈe maga ru leˈa ki kira bulao maˈi, ma kira ka talaˈae fungu, na maga laua taˈa ba kiri kira ka bulao logo. 27 Na ngwae ni rao nia ki, kira ka leka maˈi siana, ma kika saefiloa ˈuri, ‘Araˈi kwa, ˈoko fasia na maga ru leˈa ki ba. Ma na laua loˈoko ki niˈi leka maˈi faˈasia ˈi fai?’ 28 Ma nia ka olisida ka ˈuri, ‘Ta malimae naˈa neˈana nia sasia na ru neˈeri.’ Ma na ngwae ni rao nia ki, kira ka saefiloa ˈuri, ‘ˈOko oga mike leka ma kami ka failia na laua taˈa neˈe ki?’ 29 Nia ka olisida ka ˈuri, ‘Noaˈa, ˈasu ˈubani ana kaidaˈi kamu failia na laua loˈoko ki, kamu kata faˈalia logo ti ˈai leˈa faˈinia. 30 Muke alu kera ke taˈe fiku naˈa adaroˈo leleka ka dao ana kaidaˈi ni goniruˈa. Ma ana kaidaˈi neˈeri, nai baˈa saea fuana na ngwae neˈe kira gonia na ru nau ki, ku ˈuri: Muke lafua na laua ki ˈi naˈo, ma kamu ka firi fikuda, ma kamu ka duˈafia. Sui kamu ka fiˈi lafua na ru leˈa ki, ma kamu ka ngalia maˈi ˈuana saena babala ni taingaˈiˈanga nau.’ ”

ˈInotoˈanga God etangilana tiˈitiˈi bore ma nia ka doe ana aliˈafulana (Mark 4:30-32; Luke 13:18-21)

31 Sui sa Jesus ka saea laˈu taˈi tarifulaˈanga ka ˈuri, “Na ˈInotoˈanga God nia ˈuri: Taˈi ngwae nia ngalia maga ˈai tiˈitiˈi liu neˈe kira saea ˈani mastad, ma ka fasia ˈi saena na oˈola nia. 32 Ma sui bore ˈana na maga ru neˈeri ka tiˈitiˈi liu ana na maga ru ki taˈifau, kaidaˈi nia taˈe maˈi, nia ka alua naˈa na ˈai neˈe doe ka liufia naˈa na ˈai ki taˈifau ˈi saena na oˈola neˈeri. Ma kaidaˈi na ˈai neˈe doe ka ulubono, na noˈo ki kira ka saungaˈinia na nuˈi kira ki ana na rarana ˈai neˈeri.”

33 Sui sa Jesus ka fata laˈu ˈani ta tarifulaˈanga ka ˈuri, “Na ˈInotoˈanga God nia diˈia na isi tiˈitiˈi fuana faˈa ubulana na beret, neˈe ta kini nia ngalia, ma ka dola faˈinia flaoa ˈoro, leleka ka nongalia na kaˈakaˈa neˈeri ka ubu, ma ka fane.”

34 Sa Jesus ˈidufaˈi alaˈa sulia na ru neˈe ki taˈifau goˈo ˈani na tarifulaˈanga ki fuana na fikuˈa neˈeri. 35 Nia sasi ˈunaˈeri fasi ˈiri ka faˈamamana na alaˈanga God neˈe profet nia keresia ka ˈuri,

“Nau kui baˈa fata ˈani tarifulaˈanga ki
fuana ngwae ki.
Ma nai baˈa fada na ru neˈe ago ki
ˈita naˈa maˈi ana kaidaˈi nau ku
saungaˈinia naˈa na magalia.”✡

Sa Jesus fada tarifulaˈanga sulia na laua taˈa ki

36 Sui sa Jesus ka faˈasia naˈa fikuˈa neˈeri ma ka ruˈu saena luma. Ma na fafarongo nia ki kira ka dao maˈi siana, ma kira ka fata ˈuri, “ˈOke fada basi fuamiˈa na tarifulaˈanga ba sulia na laua neˈeri ki saena na oˈola.”

37 Nia ka olisida ka ˈuri, “Na ngwae neˈe nia fasia na maga ru leˈa ki, naˈa neˈe nauˈa, na Ngela Ngwae. 38 Ma na oˈola naˈa neˈe magalia, ma na maga ru leˈa ki naˈa neˈe na ngwae God ki olofana ˈInotoˈanga nia. Ma na laua neˈeri ki

✡ **13:35** Sam 78:2

neˈe na ngwae roˈosulia sa Saetan ki. 39 Ma na malimae neˈe nia fasia na laua ki, naˈa neˈe sa Saetan. Ma kaidaˈi ana goniruˈa naˈa neˈe ˈisilana na magalia, ma na ngwae neˈe kira goniru naˈa neˈe na ˈainsel ki. 40 Kaidaˈi neˈe ngwae ni rao ki kira gonia na laua ki, ma kira ka duˈafia ˈi saena na mafula, nia ka diˈia logo ana ˈisilana na magalia. 41 Nai baˈa kwatea ˈainsel ki, ma kira ka gonia ngwae ki taˈifau neˈe kira sasia ru taˈa ki, ma na ngwae neˈe kira faˈarora naˈa ngwae ki, ma na ˈainsel ki kira ka lafuda faˈasia na ˈinotoˈanga nau. 42 Ma kira ka ˈui ˈani kira ˈi saena mafula, kula neˈe kira ke baˈa angi, ma kira ka ˈala girigiria na lifada. 43 Aia, na ngwae saga ki, kira ka sina diˈia na madaˈafi saena na ˈinotoˈanga na Maˈa kira. Muke manata leˈa sulia na ru neˈeri.”

Na tarifulaˈanga ki

44 Sa Jesus ka fata logo ˈuri fuana na fafarongo nia ki, “Na ˈInotoˈanga God nia diˈia na mani doe neˈe kira sofongani saena na oˈola. Ma kaidaˈi taˈi ngwae lisia, nia ka sofongaˈinia logo ˈana. Ma nia ka saeleˈa liu, ma nia leka ma ka ˈoifoli ˈani na ru nia ki taˈifau, ma ka folia naˈa oˈola neˈeri, fasi ˈiri ka ngali ˈana mani doe neˈeri.

45 “Ma na ˈInotoˈanga God nia diˈia logo na ngwae ˈoifoli neˈe nia lulu ˈuana na fau ngwairoiro leˈa ki neˈe folilani doe liu. 46 Kaidaˈi nia dao toˈona kala taˈi fau ngwairoiro neˈe liulana doe liu, nia ka leka, ka ˈoifoli ˈani na ru nia ki taˈifau, ma ka fiˈi folia.

47 “Na ˈInotoˈanga God nia diˈia logo na furai neˈe kira dee ˈani ˈi saena na asi, ma kira ka deea ˈani kwalukaela iˈa matamata ki taˈifau. 48 Ma kaidaˈi nia fungu, na ngwae neˈe kira dee ki kira olongaˈinia ˈi sara, ma kira ka tua ˈi ano. Sui kira ka gonia naˈa iˈa leˈa ki saena kukudu ki, ma kira ka ˈui ˈania na iˈa taˈa ki. 49 Nia ka ˈunaˈeri logo ana ˈisilana na magalia. Na ˈainsel ki kike leka maˈi, ma kira ka daroˈia na ngwae taˈa ki faˈasia na ngwae leˈa ki. 50 Ma na ngwae taˈa ki, kira ka ˈui ˈanida ˈi saena na mafula, ma ˈi neˈeri kira ka angi, ma kira ka ˈala girigiri ˈani lifada.”

51 Sui sa Jesus ka saefiloda ka fata ˈuri, “Kaumulu saiana ru neˈeri ki?” Ma kika olisia kira ka ˈuri, “ˈIu.”

52 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kamuˈa na ngwae neˈe nau ku faˈamanata kamu naˈa. ˈUnaˈeri kamu ka faˈamanata ˈania alaˈanga sulia ˈInotoˈanga God. Kamu sai leˈa ana na Kerekereˈa Abu saena Fau Alangaˈinga ˈUa ma na fataˈa faolu neˈe nau ki.”

Na ngwae ˈi Nasaret ki kira ˈaila ˈania sa Jesus

(Mark 6:1-6; Luke 4:16-30)

53 Ana kaidaˈi sa Jesus nia alaˈa ˈani tarifulaˈanga neˈeri ki ka sui, nia ka leka naˈa faˈasia maˈe fanoa neˈeri. 54 Ma nia ka oli laˈu maˈi ana maˈe fanoa nia ˈi Nasaret. Ma nia ka leka ˈi saena luma fuana foˈongaˈa fuana faˈamanatalana ngwae ki. Ma ana kaidaˈi ngwae ki kira rongoa, kira ka ˈarefo liu, ma kira ka fata ˈuri, “Na ngasingasiˈanga ana sa tai niniˈa kwate nia ka faˈamanata ˈania fatalana God ˈuri, ma faˈinia sasilana na faˈanadaˈa ki? 55 Kulu sai goˈo akulu ana neˈe ngwae neˈe, niaˈa na ngela sa Josef goˈo niniˈa, na ngwae ni saiana saungaˈilana ru ki ˈani ˈai ki, ma teˈa nia ˈi Mary. Na ngwaefuta nia ki neˈe sa James, sa Josef, sa Simon, ma sa Judas goˈo. 56 Ma na ngwaingwaena nia ki, kira tua goˈo ˈada faˈi kulu ˈi neˈe. Faˈuta neˈe nia ka liatoˈo liu ˈuri?” 57 Ma ana kaidaˈi neˈeri, kira ka ˈaila ˈani sa Jesus.

Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Na profet nia ˈafitaˈi fuana ngwae futa nia ki faˈinia na ngwae ana maˈe fanoa nia ki, kira ka fuˈusi doe ana niaˈa.”

58 Ma sa Jesus noaˈa kasi sasia na ru faˈanadaˈa ˈoro ki ana maˈe fanoa nia, sulia na ngwae neˈeri ki, kira ˈaila kasi faˈamamana ana.

14

Kaidaˈi kira saungia sa John ngwae ni Siuabu

(Mark 6:14-29; Luke 9:7-9)

1 Ma ana kaidaˈi neˈeri, sa Herod Antipas neˈe ngwae tatalafaˈa ˈi Galili, nia ka rongoa faˈarongoˈa sulia sa Jesus, 2 ma nia ka fata ˈuri fuana ngwae neˈe kira rao faˈinia ki, “Ngwae neˈe, niaˈa sa John

ngwae ni siuabu nia mauri laˈu! Nia niniˈa ke sasia laˈu na ru ni ˈarefoˈa ki.”
3-4 Ana kaidaˈi sa John nia mauri ˈua, sa Herod neˈe korea ˈi Herodias na ˈafe ngwaefuta nia sa Filip. Ma sa John ka balufia sa Herod ka ˈuri, “Na taki God noaˈa kasi alafafia neˈe ˈoke korea ˈafe ngwaefuta ˈoe.” Nia neˈe sa Herod ka kwatea ti ngwae fasi ˈiri kika daua sa John, ma kira ka firiˈia, ma kira ka alua saena luma ni lokafo. Sa Herod nia sasia ru neˈe sulia na ˈafe nia ˈi Herodias neˈe oga.
5 Ana kaidaˈi sa John tua saena luma ni lokafo, sa Herod ka oga liu saungilana, bore ma nia maˈu ˈani ngwae ki, sulia kira saea sa John niaˈa ta ngwae ana profet ki.
6 Sui ana taˈi asoa, sa Herod ka saungaˈinia taˈi fangaˈa doe fuana manataˈanga toˈona faˈi asoa nia futa ana. Ana fangaˈa neˈeri, na sariˈi ˈi Herodias nia leka maˈi ka ngwaˈe fuana sa Herod faˈinia kwaima nia ki fasi ˈiri kira ka ada ana. Kaidaˈi sa Herod ka lisia sariˈi neˈe nia ngwaˈe, nia ka saeleˈa liu faˈinia. 7 Ma nia ka eta fataˈa naˈa fuana sariˈi neˈeri ka ˈuri, “Nai baˈa kwatea ta tae goˈo ˈana neˈe ˈoko gani nau ˈuana.”
8 Aia, teˈa na sariˈi neˈe ka alaˈa fuana sariˈi, nia ka fata ˈuri, “ˈOke gani, ˈoko fata ˈuri, ‘Nau ku oga ˈoke kwatea maˈi gwauna sa John ngwae ni Siuabu fuaku ana kaidaˈi neˈe naˈa. ˈOko alua maˈi fafona ta taˈe ru.’ ” Ma na sariˈi neˈe ka sasi ˈunaˈeri.
9 Ma kaidaˈi sa Herod ka rongoa ru neˈe, nia ka kwaimanatai liu. Sui bore ˈana, nia ka sasia naˈa ˈana, sulia nia eta fataˈa naˈa, ma na kwaima nia ki kira ka rongoa taˈifau naˈa. 10 Ma nia ka kwatea ngwae rao nia ki ka leka kika siki musia maˈi gwauna sa John ngwae ni Siuabu saena luma ni lokafo. 11 Ma kira ka ngalia maˈi gwauna sa John fafona taˈe ru, ma kira ka kwatea naˈa fuana sariˈi ˈi Herodias. Ma na sariˈi neˈe ka ngalia ka kwatea naˈa fuana teˈa nia. 12 Kaidaˈi na fafarongo sa John ki kira rongoa na ru neˈe, kira leka maˈi, kira ka ngalia nonina, kika kwaiatoa naˈa saena na kilu gwaˈu. Sui, kika leka kika faˈarongoa sa Jesus ˈani.

Sa Jesus nia sarea na lima toˈoni ngwae ki
(Mark 6:30-44; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

13 Ana kaidaˈi sa Jesus nia rongo sulia na ru neˈeri nia fuli fuana sa John, nia ka faˈasia naˈa kula neˈeri, ma ka leka taˈifili nia saena gwaˈi baru ˈuana kula neˈe noaˈa ta ngwae kasi tua ana. Na ngwae ki kira rongoa ru neˈe sa Jesus sasia, ma kira ka faˈasia na fanoa kira ki, ma kika donga buri ˈana sulia tala. 14 Ma kaidaˈi sa Jesus koso ma ka lisia na fikuˈa doe, nia ka kwaimanatai fuada, ma ka gura na ngwae neˈe kira mataˈi ki.
15 Ma ana saˈulafi neˈeri, na fafarongo nia ki kira leka maˈi siana, ma kira ka fata ˈuri, “Kula neˈe noaˈa kasi tua karangia ta fanoa, ma nia karangi ka rodo naˈa. ˈOke kwatea na fikuˈa neˈe kika leka naˈa ˈada, fasi ˈiri kira ka leka ˈuana na maˈe fanoa ki ˈiri neˈe kike foli fanga ˈada.”
16 Sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Noaˈa kira kasi leka. Kaumulu neˈe muke kwatea ta fanga fuada fuana ˈanilana.”
17 Ma kira olisia kika ˈuri, “Kaimili toˈo goˈo ana lima afu beret ki ma ro gwaˈi iˈa ki.”
18 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Muke ngaliˈi maˈi ˈi neˈe siaku.” 19 Ma nia ka kwatea na ngwae ki kira ka tua ˈi ano ˈi saena na karasi. Sui nia ka ngalia na lima afu beret ba kiri ma ro gwaˈi iˈa neˈeri ki. Ma ka lia ˈalaˈa ˈuana ˈi langi, ma ka baˈatafea God. Sui nia ka ngiia afu beret neˈeri ki, ma ka kwatea fuada na fafarongo nia ki, ma kira ka daroˈia fuada na ngwae neˈeri ki. 20 Na ngwae neˈeri ki taˈifau, kira ka fanga leleka kira ka abusu naˈa. Sui na fafarongo nia ki kira ka gonia na fanga neˈe ore ki ˈi saena taˈi akwala ma ro kukudu, leleka niˈi ka fungu taˈifau. 21 Ma na ngwae ba kira fanga ki bolo faˈinia lima toˈoni ngwane, ma noaˈa kira kasi toˈomani goˈo na kini ki ma na ngela ki.

Sa Jesus nia leka ˈi fafona na kafo
(Mark 6:45-52; John 6:15-21)

22 Ma ˈi buri ˈana ru neˈeri, sa Jesus nia asungaˈinia na fafarongo nia ki kira ka etaeta ˈuana ta bali ana ˈosi neˈeri saena

na baru. Ma nia ka tua buri fasi ˈiri ke saea fuana na fikuˈa neˈeri kira ka leka naˈa ˈada. 23 Ma buri ˈana neˈe ngwae ki kira oli naˈa, nia ka raˈe taˈifili nia gwauna taˈi kula fane ˈiri nia ka foˈo. Ma ana faˈi rodo neˈeri, nia ka tua ˈana taˈifili nia ˈi neˈeri. 24 Ma kaidaˈi neˈeri, neˈe gwaˈi baru baera ka tau naˈa faˈasia ˈi sara, ma na nafo ki ka kwaiˈia sulia nia naˈofia na iru.

25 Ma ana kadi rodo ˈi ˈofodangi, sa Jesus ka fali naˈa maˈi ˈi fafona na kafo, ma ka leka naˈa maˈi fuada. 26 Ma ana kaidaˈi kira lisi nia ka fali maˈi ˈi fafona na kafo, kira ka maˈu liu. Ma kira ka ri ˈuri, “Na anoano ru!” Ma kira ka fai araarai.

27 Ma ˈaliˈali goˈo sa Jesus ka fata fuada ka ˈuri, “Noaˈa kamu kasi maˈu laˈu! Nauˈa goˈo niniˈa.”

28 Ma sa Peter ka olisia ka ˈuri, “Aofia ˈae, diˈia ˈaeˈo mamana naˈa neˈana, ˈoke fata maˈi ˈuaku ˈiri nau kui leka kwau ˈuamu ˈi fafona na kafo neˈe.”

29 Sa Jesus ka fata ˈuri, “ˈIu, leka maˈi.”

Sui sa Peter ka koso faˈasia na gwaˈi baru, ma ka talaˈae fali ˈi fafona na kafo ˈuana sa Jesus. 30 Sui ana kaidaˈi nia ka lisia na iru doe, nia ka maˈu ma ka talaˈae ka kuru naˈa ˈi saena na kafo. Ma nia ka ri ka ˈuri, “Aofia ˈae, ˈoke faˈamauri nau!”

31 Ma ka ˈaliˈali goˈo sa Jesus ka kwate lima kwau ˈuana, ka dau ana niaˈa, ma ka fata ˈuri, “Na fitoˈonga ˈoe nia tiˈitiˈi liu. Faˈuta neˈe ˈoko manata ruarua ana nauˈa?”

32 Ma ana kaidaˈi kera raˈe naˈa ˈi saena na gwaˈi baru, na iru ka aroaro naˈa. 33 ˈUnaˈeri goˈo na ngwae neˈe kira tua ˈi saena na gwaˈi baru ki, kira ka faˈa aofia kika ˈuri, “ˈAeˈo naˈa neˈe Ngela God mamana naˈa.”

Kaidaˈi sa Jesus nia gura ngwae mataˈi ki
(Mark 15:1-9)

34 Ma kaidaˈi kira toˈofolo saena ˈosi, kira ka koso naˈa ana taˈi maˈe fanoa kira saea ˈani Genesaret. 35 Ma na ngwae ana maˈe fanoa neˈeri ki, kira ka lia saiana sa Jesus. Ma kira ka kwate alaˈanga fuana ti maˈe fanoa laˈu sulia sa Jesus, fasi ˈiri ngwae neˈeri ki, kira ka baˈea maˈi ngwae mataˈi kira ki ka leka maˈi siana. Ma kira ka ngalia maˈi ngwae mataˈi ˈoro ki siana. 36 Ma na ngwae ki ka gania sa Jesus fasi ˈiri ka alaˈania na ngwae mataˈi neˈeri ki kira ka sama ˈada toˈona ˈaena na ifi nia. Ma sa tai faˈida neˈe kira sama toˈona ifi nia, kira ka ˈakwa naˈa.

15

Sulia na faˈamanataˈanga na koˈo kira ki
(Mark 7:1-13)

1 Sui ti Farasi ma na faˈamanata ana taki ki, kira ka leka maˈi faˈasia ˈi Jerusalem siana sa Jesus fuana sae-filolana. 2 Kira ka fata ˈuri, “Faˈuta neˈe fafarongo ˈoe ki kasi roˈosulia na faˈamanataˈanga neˈe koˈo bora kia ki alua naˈa maˈi fuaka, osiˈana noaˈa kira kasi taufia goˈo na limada ˈi naˈo, ma kira fiˈi fanga?”

3 Sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Kamuˈa logo, faˈuta neˈe kamu ka sasi amuˈa sulia faˈamanataˈanga kamu ki talamuˈa, ma noaˈa kamu kasi sasi sulia taki God ki? 4 God fata ˈuri, ‘ˈOke faˈadoea na maˈa ˈoe ma na teˈa ˈoe.’ Ma ‘Diˈia sa tai neˈe nia taofia maˈa nia nama teˈa nia, kira ke saungia ka mae.’✡ 5 Bore ma, kamu faˈamanata rora lala ˈuri, diˈia ta ngwae nia toˈo ana ti ru neˈe nia saiana ke ˈafia ˈani maˈa nia nama teˈa nia, ma ka fata lala ˈuri, ‘Nai baˈa kwatea naˈa ru baera ki fuana God.’ 6 Kamu saea, nia leˈa goˈo ˈana fuana neˈe nia kasi ˈafia naˈa maˈa nia ma na teˈa nia ˈani ru baera ki ba nia eta fataˈa ˈani fuana God. Ma diˈia nia ˈunaˈeri, na faˈamanataˈanga neˈe kamu alua, nia ka kware teˈeteˈe naˈa ana fatalana God. 7 Ma kaumulu ka saea kamu roˈosulia God, ma noaˈa nia kasi mamana goˈo. Sa Aesea nia fata mamana kaidaˈi ba nia alaˈa suli kamu, diˈia ba nia keresia neˈe God fata ˈuri,

8 ‘Na ngwaˈi toˈa neˈe ki kira faˈadoe
nau goˈo ˈada ˈani alaˈanga kira ki,
bore ma na manatada nia tau liu
faˈasi nau.
9 Kira foˈosi nau ˈoˈo goˈo ˈada,
duˈungana kira faˈamanata goˈo
ˈada sulia taki kira ki talada, ma

✡ **15:4** Eksodas 20:12; Diutronomi 5:16 ✡ **15:9** Aesea 29:13

kira ka saea fasi taki God ki naˡa neˡeriˡa!’ ”✡

Sulia na fanga (Mark 7:14-23)

10 Ma sa Jesus ka saea maˡi na ngwae ˡoro ki siana, ma ka fata ˡuri fuada, “Mulu
fafarongo maˡi fuaku, ma muke saiana.
11 Noaˡa laˡu ta ru neˡe ta ngwae nia ke
ˡania, neˡe nia kwatea na suaˡa fuana.
Noaˡa! Na alaˡanga neˡe ruˡu maˡi faˡasia
kwakwana ngwae lala neˡe nia faˡasua na
maurilana ngwae.”
12 Sui na fafarongo sa Jesus ki, kira ka
leka maˡi siana, kira ka fata ˡuri fuana,
“Na ru ba ˡoko saeˡe ki, na Farasi ki
rongoa, ma na manatada noaˡa kasi leˡa
sulia.”
13 Ma sa Jesus ka olisida ka ˡuri, “God ke
baˡa faˡalia na faˡamanataˡanga rora ki,
osiˡana neˡe noaˡa kasi leka maˡi faˡasi
nia, diˡia ta ngwae neˡe nia failia na ru
taˡa neˡe kira bulao maˡi karangia ru neˡe
nia fasiˡi ki. 14 Noaˡa kamu kasi manata
ˡabera ˡani Farasi neˡeri ki. Sulia kira
diˡia goˡo ˡada na ngwae maa rodo neˡe
nia talaˡia logo ta ngwae maa rodo. Ma
kamu ka sai logo ana, diˡia ta ngwae neˡe
maana rodo ma ka talaˡia logo ta ngwae
neˡe maana rodo, keraˡa ka ˡasidaroˡo
taˡifau goˡo ˡi saena mae kilu.”
15 Ma sa Peter ka fata ˡuri fuana sa
Jesus, “ˡOke fada basi maˡi na fadalana
alaˡanga ba ˡoko fiˡi saeˡe goˡo maˡi
fuaimili ki.”
16 Sa Jesus ka olisia ka fata ˡuri, “Kau-
mulu fafarongo nau ki naˡa, bore ma
noaˡa kamu kasi kwaˡatafa ˡua logo diˡia
kiraˡa. 17 Faˡuta neˡe noaˡa kamu kasi
saiana ru neˡe ki? ˡIu, na ru neˡe ta
ngwae ˡania ke baˡa leka daofaˡi liu naˡa
ˡana ˡi saena ogana, ma ˡi buri nia ke
baˡa ruˡu laˡu goˡo maˡi ˡana faˡasia
saena nonina. 18 Bore ma ta alaˡanga
taˡa neˡe nia ruˡu maˡi faˡasia kwakwana
ngwae, nia ˡita maˡi faˡasia saena man-
atana ngwae. Na ru neˡeri lala neˡe ke
faˡasua na maurilana ngwae. 19 Ma ru
taˡa neˡe ka ruˡu maˡi faˡasia saena man-
atalana ngwae ki neˡe ˡuri: saungwaeˡa,
kakabaraˡanga, sasi taˡangaˡa faˡinia ta
ngwae, sokeˡa fafia ta ngwae, bililana na
ru ta ngwae, faˡinia na alaˡanga taˡa sulia
ta ngwae. 20 Aia, ru neˡeri ki saiana
ka faˡasua maurilana ngwae ˡi naˡona
God. Bore ma na tau limaˡanga ˡi naˡona
fanga, diˡia na falafala neˡe koˡo bora kia
ki kira faˡamanata kia maˡi ˡani, sui bore
ˡana ta ngwae noaˡa kasi sasia sulia, na
maurilana kasi taˡa goˡo.”

Sa Jesus nia gura taˡi kini noaˡa laˡu Jiu (Mark 7:24-30)

21 Sa Jesus ka leka naˡa faˡasia na kula
neˡeri, ma ka leka naˡa ˡuana na abaˡi
kula ˡi Taea ma ˡi Saedon. 22 Ma taˡi
kini neˡe noaˡa laˡu Jiu saena tuaˡa ˡi
Kenan ka leka maˡi siana, ma ka ri ˡuri,
“Aofia ˡae, ˡoe na ˡalako ana kwalafa sa
David, ˡoke manatai nau maˡi! Na anoˡi
ru taˡa neˡe nia ruˡufia na defo nau, ma
ka nonifii liu.”
23 Sa Jesus noaˡa kasi olisia goˡo ˡani ta
alaˡanga. Ma na fafarongo nia ki kira ka
leka maˡi siana sa Jesus, ma kira ka ˡuri,
“ˡOke baˡea nia ka leka kwau ˡana, sulia
nia donga kulu goˡo ˡana, ma nia ka isi
liu naˡa.”
24 Sa Jesus ka fata fuana kini neˡeri ka
ˡuri, “God kwate nau goˡo maˡi fuana na
ngwae Jiu ki neˡe kira diˡia na sipsip neˡe
kira oˡosi naˡa ˡada ki.”
25 Sui na kini neˡeri ka leka maˡi, ma ka
bobo uruuru naˡa ˡana ˡi naˡona ˡaena ka
ˡuri, “Aofia kwa, ˡoke kwaiˡafi maˡi aku!”
26 Sa Jesus ka olisia ka ˡuri, “Noaˡa kasi
saga fuana ngalilana na fanga ngela ki,
ma ka ˡui ˡania fuana na kui ki.”
27 Na kini neˡeri ka ˡuri, “ˡIu. Bore
ma na kui ki saiana kika ˡania goˡo ˡada
na ngisingisi fanga neˡe ˡasia faˡasia na
tatafe na ngwae neˡe kira sareda ki.”
28 Sui sa Jesus ka olisia ka ˡuri, “Kini
neˡe ˡae, na faˡamamanaˡanga ˡoe nia
doe liu! Ma na ru neˡe ˡoko gania, nai
kwatea fuamu.” Ma na defo nia ka ˡakwa
naˡa ana kaidaˡi neˡeri nama goˡo.

Sa Jesus gura ngwae mataˡi ˡoro ki

29 Kaidaˡi sa Jesus nia leka maˡi faˡasia
maˡe fanoa neˡeri, nia ka oli maˡi sulia
tala neˡe liu ninimani ˡosi doe ˡi Galili.
Ma nia ka raˡe gwauna taˡi ua, ma ka
tua ˡi neˡeri. 30 Ma ana kaidaˡi neˡeri,
ngwae ˡoro liu ki kira ka leka maˡi siana.
Ma kira ka ngalia logo maˡi ngwae ˡoro
mataˡi ki, ti ngwae ˡaeda ka mae ma na

limada ka mae, ti ngwae maada ka rodo, ma ti ngwae kwakwada ka nonoto. Kira aluda ꞌi naꞌona ꞌaena sa Jesus, ma nia ka gurada, ma kira ka ꞌakwa taꞌifau. 31 Ma na ngwae neꞌeri ki neꞌe kira fiku fuana bubuꞌa, kira ka ꞌarefo liu ana kaidaꞌi kira lisia ngwae neꞌe kwakwada nonoto ki, ma kira ka alaꞌa laꞌu. Ma ngwae neꞌe ꞌaeda mae ma na limada mae ki kira ka leꞌa laꞌu. Ma sa tai neꞌe noaꞌa kira kasi fali leꞌa, kira ka fali leꞌa naꞌa. Ma na ngwae neꞌe maada ka rodo, kira ka lia laꞌu. Ma sulia neꞌe kira lisia ru neꞌeri ki, kira fiꞌi auraꞌea God ꞌi Israel.

Sa Jesus faꞌa ꞌoroa fanga tiꞌitiꞌi (Mark 8:1-10)

32 Sui sa Jesus ka saea maꞌi na fafarongo nia ki siana, ka ꞌuri fuada, “Nau ku kwaimanatai liu fuana ngwae neꞌe ki, osiꞌana kira tua faꞌi kulu sulia uulu asoa ki ka sui naꞌa, ma na fanga kira ki ka sui naꞌa. Ma noaꞌa nau kusi oga olitaꞌilada ꞌuana fanoa kira ki ana kaidaꞌi kira fiolo ꞌuri, ꞌasu ꞌubani ta ngwae ꞌada kata ngwataꞌutaꞌu, ma ka maefelo sulia tala.”

33 Na fafarongoa nia ki olisia kira ka fata ꞌuri fuana, “Saena fanoa gwaꞌu ꞌuri kulu ke baꞌa dao toꞌona na fanga ꞌi faꞌi ꞌiri ka bolo faꞌinia ngwae ꞌoro ꞌuri kwa?”

34 Ma sa Jesus ka saefilo kira ka ꞌuri, “Fita afu beret ki neꞌe kamu toꞌo ana?”

Fafarongo nia ki olisia kira ka fata ꞌuri fuana, “Fiu afu ru ki goꞌo, faꞌinia bara gwaꞌi iꞌa goꞌo neꞌe kami toꞌo ana.”

35 Ana kaidaꞌi neꞌeri, sa Jesus ka saea ngwae ki kira ka tua ꞌi ano. 36 Sui, nia ka ngalia fiu afu beret ki faꞌinia gwaꞌi iꞌa neꞌeri ki, ka baꞌatafea God. Sui nia ka ngiia, ma ka kwatea fuana fafarongo nia ki, ꞌiri kira ka daroꞌia fuana ngwae neꞌeri ki. 37 Ma ngwae neꞌeri ki, kira fanga taꞌifau, ma kira ka abusu. Buri ꞌana kira fanga ka sui, na fafarongo ki kira ka faꞌafungua fiu kukudu ki ꞌani orengana fanga neꞌe ore. 38 Ngwae neꞌe kira ꞌania fanga neꞌeri, kira fai toꞌoni ngwane ki. Noaꞌa kira kasi toꞌomani goꞌo na kini ma na ngela ki.

39 Aia, ma buri ꞌana kira fanga ka sui naꞌa, sa Jesus ka fiꞌi olitaꞌinida ꞌuana ꞌi fanoa kira ki. Ma nia faꞌinia na fafarongo nia ki, kira ka koso, ma kika raꞌe saena taꞌi gwaꞌi baru, kira ka leka ꞌuana maꞌe fanoa kira saea ꞌani Magadan.

16

Na ngwae ki ilitoꞌona sa Jesus (Mark 8:11-13; Luke 12:54-56)

1 Aia, ti Farasi faꞌinia ti Sadusi, kira ka leka maꞌi siana sa Jesus ꞌiri kika ilitoꞌona goꞌo ꞌada, ma kira ka saefiloa fasi ꞌiri nia ka fulia ta faꞌanadaꞌa ꞌiri ka faꞌataꞌinia God neꞌe asungaꞌi nia ka leka maꞌi. 2 Sa Jesus ka olisida ka fata ꞌuri fuada, “Ana kaidaꞌi neꞌe sina ka suu, diꞌia kamu lisia neꞌe gwaꞌi salo ki niꞌi meo, kamu saiana uta noaꞌa kasi toꞌo rorodo. 3 ꞌIu, ma ꞌi ꞌofodangi, diꞌia kamu lisia neꞌe gwaꞌi salo ki niꞌi meo ma ka goa, kamu ke saiana logo neꞌe uta ke baꞌa toꞌo. Kamu saiana lisilana mamanga, bore ma noaꞌa kamu kasi lia saiana ru neꞌe God fulia ana kaidaꞌi neꞌe ki. 4 Kamu ngwae taꞌena neꞌe kamu sasia ru taꞌa ꞌoro ki, ma noaꞌa kamu kasi faꞌamamana goꞌo ana God. Kamu ka oga lisilana faꞌataꞌinga ki. Bore ma nau noaꞌa kusi baꞌa sasi goꞌo ta faꞌanadaꞌa fuamuꞌa. Na faꞌanadaꞌa neꞌe nau ku sasia fuana kamu ka lisia goꞌo neꞌe na faꞌanadaꞌa neꞌe nia fuli fuana na profet sa Jona ꞌi naꞌo.”

Buri ꞌana sa Jesus nia fata ꞌunaꞌeri ka sui, nia ka leka naꞌa ꞌana faꞌasi kira.

Sulia na Farasi ki ma na Sadusi ki (Mark 8:14-21)

5 Ana kaidaꞌi sa Jesus faꞌinia na fafarongo nia ki kira toꞌofolo ꞌuana na bali ꞌosi loꞌoko, na fafarongo nia ki noaꞌa kasi toꞌo ana ta beret, osiꞌana neꞌe kira manata bura ꞌani ngalilana faꞌi kira. 6 Ma sa Jesus ka fata ꞌuri fuada, “Kamu ke lia leꞌa suli kamu faꞌasia na isi fuana beret ana Farasi ki ma na Sadusi ki logo.”

7 Ma ana kaidaꞌi neꞌe fafarongo nia ki kira rongoa na alaꞌanga neꞌeri ki, kira ka fata naꞌa ꞌada sulia ꞌi safitana kira taꞌifilida, ma sulia kira fia fasi sa Jesus nia ka fata sulia beret mamana, ma kira ka ꞌuri, “Sali sa Jesus nia fata ꞌunaꞌeri, osiꞌana neꞌe noaꞌa kulu ꞌiri ngalia maꞌi ta beret taka niniꞌa!”

8 Ma osiꞌana sa Jesus nia sai goꞌo ana manatalana na fafarongo nia ki, nia ka

fata ˈuri, “Faˈuta neˈe kamu ka manata ˈabera liu sulia neˈe kamu kasi ngalia maˈi ta beret? Na faˈamamanaˈanga kaumulu ki tiˈitiˈi liu! 9 Noaˈa kamu kasi malingaˈinia ˈua na manatai ngwae saena na ru nini nau ku saea fuamuˈa? Ma kamu manata bura naˈa ˈani lima afu beret ba nau ku sarea ˈani lima toˈoni ngwae ki, ma kamu ka faˈafungua kukudu ˈoro ˈani fanga ba ore ki. 10 Sali bore kamu manata bura naˈa logo ˈani fiu afu beret ki goˈo ba nau ku sarea ˈani fai toˈoni ngwae ki, ma kamu ka faˈafungua kukudu ˈoro ba kiri ˈani fanga neˈe ore ki. 11 Faˈuta neˈe noaˈa kamu kasi saiana tae neˈe nau ku fata sulia? Noaˈa laˈu na beret neˈe nau ku fata sulia. Tae neˈe nau ku saea naˈa neˈe kamu ke madafi kamu faˈasia na isi neˈe ke faˈa ubua na beret na Farasi ki ma na Sadusi ki.” 12 Buri ˈana nia fata ˈunaˈeri ka sui, na fafarongo ki kira fiˈi saiana tae neˈe sa Jesus nia fata sulia. Nia fata lala sulia na faˈamanataˈanga Farasi ki ma na Sadusi ki.

Na faˈamamanaˈanga sa Peter (Mark 8:27-30; Luke 9:18-21)

13 Kaidaˈi sa Jesus nia dao ana na abaˈi kula ˈi Sesarea Filipae, nia ka saefiloa na fafarongo nia ki ka ˈuri, “ˈUri ma ngwae ki kira sae nau, Ngela Ngwae, ˈani sa tai?”

14 Kira olisia kika ˈuri, “Ti ngwae kira saeˈo ˈani sa John ngwae ni Siuabu neˈe nia mauri laˈu, ma ti ngwae kira saeˈo ˈani sa Elaeja neˈe nia mauri laˈu. Ma ti ngwae laˈu kira ka saeˈo ˈania sa Jeremaea nama ta ngwae ana profet ki neˈe nia mauri laˈu.”

15 Sui sa Jesus ka saefiloda ka ˈuri, “ˈIrai ma kaumulu mo, kamu sae nau mo ˈani sa tai?”

16 Ma sa Simon Peter ka olisia ka ˈuri, “ˈAeˈo naˈa neˈe na Christ, na ngwae God nia filia fuana faˈamaurilana ngwae nia ki, na Ngela God neˈe mauri firi.”

17 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Simon na ngela sa John ˈae, nia ˈoilakiˈa fuamu. Sulia ta ngwae kasi faˈataˈinia ru neˈe fuamu. Bore ma na maˈa nau ˈi langi neˈe nia faˈataˈinia fuamu. 18 Ma nau ku saea fuamu, ˈoe sa Peter, neˈe fadalana ba na fau, ka diˈia na fau neˈe kira saungaˈinia na luma fafona. Nai alu ˈaeˈo ta ngwae lalifu neˈe ˈoke faˈangasingasia ngwae neˈe kira ke baˈa faˈamamana aku ki. Ma na ngasingasilana maeˈa noaˈa kasi bolo faˈinia liufilada. 19 Ma nau ku kwatea ngasingasiˈanga fuamu neˈe nia diˈia na kii ana sina maa ana Gwaungaˈi ˈanga God. Fuana ta tae neˈe ˈoko luia ngwae ki noaˈa kasi sasia saena magalia, God ka alafafia logo fatalamu ˈi langi. Ma ta tae neˈe ˈoko alaˈania ngwae ki ka sasi ˈi saena magalia, God ka alaˈania logo maˈi ˈi langi.”

20 Sui sa Jesus ka fata totongaˈi fuana na fafarongo nia ki, ˈiri noaˈa kira kasi faˈarongoa ta ngwae fasi niaˈa neˈe na Christ.

Sa Jesus nia fata sulia na maelana (Mark 8:31—9:1; Luke 9:22-27)

21 ˈIta ana kaidaˈi neˈeri ka leka, sa Jesus ka talaˈae ana fata faˈamadakolana fuana na fafarongo nia ki ka ˈuri, “Nai leka nama ˈuana ˈi Jerusalem. Ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki, ma na fata abu doe ki, ma na ngwae faˈamanata ana taki ki, kike baˈa faˈafii nau, ma kike saungi nau. Ma ana uulu faˈi asoa, God ke baˈa taˈe nau laˈu ˈuana na mauriˈa.”

22 Ma sa Peter ka talaˈia kwau, ma ka balufia ka ˈuri, “Aofia ˈae, God luia! Na ru neˈe ki, noaˈa kasi fuli fuamu!”

23 Ma sa Jesus ka kakari abula, ma ka fata ˈuri fuana sa Peter, “Saetan ˈae, leka tau kwau ˈamu faˈasi nau! ˈOko uu sauli nau. Sulia neˈe manatalamu ˈita maˈi faˈasia na ngwae ki goˈo ˈana, ma noaˈa laˈu faˈasia God.”

24 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana na fafarongo nia ki, “Sa tai bore ˈana neˈe oga ke donga nau, noaˈa nia kasi manata ˈabera sulia ru nia ogaˈi ki goˈo ˈana talana. Nia ke donga nau lala ˈana, ana kaidaˈi nia ke nonifii, ma ke mae ana ˈai rara folo. 25 Sa tai bore ˈana neˈe ˈaila kasi donga nau duˈungana nia oga ke sasi ˈana sulia kwaiogaiˈanga nia ki talana, nia ke baˈa talafia na mauriˈa firi. Bore ma diˈia sa tai bore ˈana neˈe ke mae fuaku, nia ke toˈo ana mauriˈa firi. 26 Diˈia neˈe ta ngwae ka toˈo ana ru ˈoro saena magalia neˈe, ma nia ka mae, ma nia ka tua tau faˈasia God, ru

neˈeri kasi fulia goˈo ta leˈangaˈa fuana. Noaˈa ta ngwae kasi totolia folilana na mauriˈa firi ˈani ta mani. 27 Nau ku saea ru neˈe osiˈana nauˈa, na Ngela Ngwae, nai baˈa leka maˈi faˈinia na ˈainsel nau ki, ana ˈInotoˈanga na Maˈa nau, ma nai baˈa kwatea na kwaiaraˈa nama na kwaˈikwaˈinga fuana na ngwae ki taˈifau, osiˈana na ru neˈe kira sasia. 28 Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, ti ngwae aumulu noaˈa kira kasi mae leleka kira ka lisia nau ku dao maˈi, ma nau ku gwaungaˈi.”

17

Sa Jesus nia faˈataˈinia na ngasingasiˈanga nia faˈinia raraˈa nia (Mark 9:2-13; Luke 9:28-36)

1 Na ono faˈi asoa ki ˈi buri, sa Jesus ka talaˈia sa Peter, ma na ro ngwae asina ki sa James ma sa John taˈifilida ˈuana ˈi gwauna taˈi faˈi ua neˈe fane. 2 Ma kaidaˈi kira lia kwau, kira ka lisia naˈa maana sa Jesus nia rokisi. Na maana ka ngwasinasina diˈia na sina, ma na ifi nia ki ka kwao liu. 3 Ma na uulu ngwae fafarongo neˈe ki, kira ka lisia sa Moses faˈinia sa Elaeja kera alaˈa adaroˈo faˈinia sa Jesus. 4 Ma sa Peter ka fata ˈuri kwau fuana sa Jesus, “Aofia ˈae, nia leˈa liu neˈe kulu ka tua naˈa akulu ˈi neˈe. Diˈia ˈoko oga, nai saungaˈinia ta uulu babala, ta ai fuamu, ta ai fuana sa Moses, ma ta ai fuana sa Elaeja.”

5 Ma ana kaidaˈi sa Peter nia fata goˈo ˈana ˈua ˈunaˈeri, taˈi gwaˈi salo neˈe ngwasinasina liu uku maˈi, ma nunufilana ka buta fafida, ma kira ka rongoa naˈa lingalinga ˈi ru nia fata maˈi ˈuri faˈasia saena na gwaˈi salo neˈeri, “Na ngela mutaˈi nau niniˈa neˈe nau ku alafe liu naˈa ana. Nau ku saeleˈa faˈinia. Kamu ke rongo sulia niaˈa!” 6 Ma kaidaˈi neˈe fafarongo nia ki kira rongoa naˈa lingalinga ˈi ru neˈe, kira ka maˈu liu, ma kira ka teo naˈa ˈada fafia na maada ˈi ano.

7 Ma sa Jesus ka dao maˈi siada, ma ka sama toˈoda, ka fata ˈuri, “Muke tataˈe. Noaˈa kamu kasi maˈu.” 8 Ma ana kaidaˈi kira lia kwau, noaˈa kira kasi lisia naˈa ta ngwae, bore ma taˈifilia sa Jesus goˈo.

9 Ma ana kaidaˈi kira koso maˈi faˈasia ˈi gwauna faˈi ua neˈeri, sa Jesus ka fata totongaˈi fuada ka ˈuri, “Noaˈa kamu kasi faˈarongoa ta ngwae ana ru niniˈa kamu lisiˈi ki, leleka ka dao ana kaidaˈi God ke taˈe nau, na Ngela Ngwae, faˈasia na maeˈa.”

10 Uulu fafarongo nia ki saefiloa kira ka ˈuri, “Faˈuta neˈe faˈamanata ana taki ki kira saea sa Elaeja ke baˈa oli laˈu maˈi, sui mala na ngwae ba God filia ka fiˈi leka maˈi?”

11 Sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Nia mamana. Sa Elaeja neˈe ke eta oli naˈa maˈi, ˈiri ka ˈafia ngwae ki fuana na sasi akaˈu ˈanga. 12 Ma nau ku saea laˈu fuamuˈa, sa Elaeja nia dao maˈi ka sui naˈa. Bore ma na ngwae ki noaˈa kasi lia sai goˈo ana. Nia neˈe, kira ka sasia goˈo ˈada ru taˈa ki ana niaˈa sulia na kwaiogaiˈanga kira ki. Ma kike baˈa sasi ˈunaˈeri logo ana nauˈa.”

13 Ana kaidaˈi uulu fafarongo neˈeri ki kira rongoa, kira fiˈi saiana neˈe sa Jesus alaˈa fuada sulia sa John ngwae ni Siuabu.

Sa Jesus nia ifulani na anoˈi ru taˈa (Mark 9:14-29; Luke 9:37-43)

14 Kaidaˈi sa Jesus faˈinia uulu fafarongo nia ki kira koso maˈi ˈuana ˈaena ua neˈeri, na ngwae ˈoro ki kira fiku naˈa, ma taˈi ngwae ka leka maˈi, ka bobo uruuru ˈi naˈona ˈaena sa Jesus, ma ka fata ˈuri, 15 “Aofia ˈae, ˈoke manataia maˈi na ngela ngwane nau, osiˈana neˈe na noˈomae nia saungia. Na mataˈinga neˈe sasi ma nia ka bolebeleˈa, ma ana kaidaˈi ˈoro nia ˈui ˈani niaˈa naˈa saena mafula, ma ˈi saena kafo logo. 16 Nau ku ngalia maˈi fuana fafarongo ˈoe ki. Bore ma nia ˈafitaˈi liu fuada fuana guralana.”

17 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kamuˈa manatamuˈa ngasi liu, ma ngwae taˈa ki! Noaˈa kamu kasi faˈamamana nau ˈua! Nau ku noni maruku naˈa ˈani abu fitoˈonga nini kamu. Nau ku tua faˈi kamu ka dao naˈa ˈuri, fuila kaumulu ka faˈamamana nau naˈa.” Sui nia ka fata ˈuri fuana ngwae neˈeri, “ˈOke ngalia maˈi na ngela ˈoe ˈi neˈe.”

18 Ma sa Jesus ka fata totongaˈi fuana na anoˈi ru taˈa neˈeri, ma nia ka leka faˈasia

ngela neˈeri. Ma na ngela neˈeri ka ˈakwa naˈa ana kaidaˈi neˈeri nama goˈo.

19 Sui, kaidaˈi kira tua taˈifilida, na
fafarongo ki leka maˈi siana sa Jesus, ma
kira ka saefiloa kika ˈuri, “Faˈutaneˈenia
ˈafitaˈi fuaimili fuana ifulangaˈilana na
anoˈi ru taˈa baera kwa?”
20-21 Ma sa Jesus olisida ka fata ˈuri, “Nia
ˈunaˈeri, osiˈana neˈe faˈamamanaˈanga
kaumulu nia olidoko liu. Ma nau ku
saea fuamuˈa, diˈia na faˈamamanaˈanga
kaumulu ana God doe ka diˈia bore ˈana
na maga ˈai tiˈitiˈi neˈe kira saea ˈani
mastad, kaumulu saiana muke sasia goˈo
ˈaumulu na tae neˈe nia ka ˈafitaˈi. DiˈiaMa diˈia kamu faˈamamana ana ngasin-
gasiˈanga ana God, noaˈa ta ru kasi
ˈafitaˈi fuana muke sasia.”*

Ruana kaidaˈi sa Jesus nia fata sulia maelana
(Mark 9:30-32; Luke 9:43-45)

22 Ma ana kaidaˈi fafarongo nia ki kira
fiku maˈi ˈi Galili, sa Jesus ka fata ˈuri
fuada, “NauˈaNgela Ngwae, kike baˈa
kwate nau fuana malimae nau ki, 23 ˈiri
kira ka saungi nau. Bore ma ana uulu
faˈi asoa, God ke baˈa taˈe nau laˈu ˈuana
mauriˈa.” Ma kaidaˈi fafarongo ki kira
rongoa sa Jesus nia fata ˈunaˈeri, kira ka
kwaimanatai liu.

Kaidaˈi sa Jesus folia takisi fuana Luma Abu God

24 Ana kaidaˈi sa Jesus faˈinia na fa-
farongo nia ki kira leka maˈi ˈuana fanoa
ˈi Kapaneam, na ngwae kira goni mani
ana takisi fuana Luma Abu God ki, kira
leka maˈi siana sa Peter, ma kira ka
saefiloa, “ˈUri ma ngwae faˈamanata kau-
mulu saiana ka kwatea logo mani neˈe
kami liu fuana gonilana fuana Luma Abu
God?”
25 Ma sa Peter olisida ka ˈuri, “ˈIu, nia
saiana ka kwatea.”
Ma kaidaˈi sa Peter ka ruˈu saena luma,
sa Jesus eta saefiloa basi ka ˈuri, “Simon
ˈae, ˈoko manata faˈuta? Tai naˈa neˈe
tatalafaˈa ana magalia saiana ka ngalia
mani faˈasida? Na ngela kira ki talada,
nama faˈasia ngwae kwaita ki?”
26 Sa Peter olisia ka ˈuri, “FaˈasiaMa sa Jesus ka ˈuri, “Nia ˈunaˈeri, na
ngela kira ki noaˈa kasi kwatea goˈo na
takisi neˈe. Nia neˈe, diˈia nau noaˈa kusi
kwatea bore na takisi fuana Luma Abu
na Maˈa nau, nia leˈa goˈo ˈana. 27 Ma
sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, noaˈa kasi leˈa
kulu ka faˈalia na manataˈanga kira ki
fuakulu. ˈOke leka ˈi saena ˈosi, ˈoko aˈoa
maˈi. Na gwaˈi iˈa neˈe ˈoko eta lafua,
ˈoko ˈifingia kwakwana, ˈoke baˈa lisia
mani neˈe bolo faˈi koro fuana folilana
takisi fuana taˈi faˈi ngali. Ngalia mani
neˈeri, ma ˈoko kwatea fuada.”

18

Sa tai neˈe doe?
(Mark 9:33-37; Luke 9:46-48)

1 Ana kaidaˈi neˈeri, na fafarongo sa
Jesus ki kira leka maˈi siana, ma kira ka
saefiloa kira ka ˈuri, “ˈUri ma? KaidaˈiGod ke baˈa gwaungaˈi, sa tai ana kaimili
neˈe ke ˈinotoˈa ka tasa kwa?”
2 Ana kaidaˈi neˈeri, sa Jesus ka saea
maˈi taˈi kala ngela siana, ma ka faˈauua
ˈi safitada. 3 Ma nia ka fata ˈuri, “Ru
mamana nau ku saea fuaumulu, diˈia
kamu ka olisia na abulaˈanga kamu, ma
kamu ka faˈatiˈitiˈi kaumulu talamuˈa
diˈia kala ngela ki, kamu totolia fuana
God ka gwaungaˈi fafi kamu. 4 Ma sa
tai neˈe ka faˈatiˈitiˈi nia ˈi talana diˈia
kala ngela neˈe, nia ke ˈinotoˈa kaidaˈi
God ke gwaungaˈi. 5 DiˈiaDiˈia ta ngwae ka kwatea ngwae
niniˈa kira enoeno ki ka ˈasi faˈasia
fitoˈonga kira aku, nia leˈa fuana kike
firiˈia ta fau doe ˈi luana, ma kika ˈui
ˈania ˈi saena na ˈatako. 7 Kwaimanatai
fuana ngwae ˈi saena magalia sulia ru

* **17:20-21** Taˈifilia foˈongaˈa faˈinia abu fangaˈa goˈo neˈe nia bolo faˈinia ifulangaˈilana na ano ˈi ru taˈa ˈuri ki, ma noaˈa laˈu ta ru.”

ˈoro fuana faˈaroralada niˈi ke baˈa leka talau. Ma kwaimanatai liu fuana ngwae neˈe ke baˈa sasia ru neˈeri ki fasi ˈiri ka kwatea ngwae ki ka ˈasi faˈasia fitoˈonga kira aku.
8 “Ma diˈia limamu nama ˈaemu kwate ˈoko ˈasi faˈasia fitoˈonga ˈoe aku, ˈoke siki muusia faˈasiˈo. Nia taˈi leˈa goˈo ˈana fuamu diˈia ˈoko tua tau ˈamu saena mauriˈa ˈi langi faˈinia na ngurunguru lima nama ngurunguru ˈae, ˈasu ˈubani ˈoko fiˈi koso ˈi saena kula ana kwaˈikwaˈinga faˈinia ro lima ki nama ro ˈae ki, kula neˈe mafula nia duˈaduˈa kasi mae. 9 Ma diˈia maamu kwate ˈoko ˈasi faˈasia fitoˈonga ˈoe aku, ˈoke lafua ˈamu faˈasiˈo, ma ˈoke toˈosia. Nia taˈi leˈa goˈo ˈana fuamu diˈia ˈoko ruˈu ˈi saena mauri ˈi langi faˈinia taˈi bali maa, ˈasu ˈubani ˈoko fiˈi koso ˈi saena kula ana mafula neˈe noaˈa kasi mae faˈinia ro bali maa ki.”

Na sipsip ba nia oˈosi (Luke 15:3-7)

10-11 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Noaˈa kamu kasi silolongaˈinia na kala ngela neˈe ki. Sulia neˈe ˈainsel kira ki faˈarongoa ˈani God na Maˈa nau ˈi langi, sulia tae neˈe kamu sasi ada.
12 “Ma diˈia ta ngwae ka toˈo ana taˈi talangaˈi sipsip, ma taˈi ai ada ka oˈosi naˈa, ma tae neˈe ngwae neˈe ke baˈa sasia? Ngwae neˈe ke baˈa faˈasia siko akwala ma siko sipsip ki ana kula kira fanga ana, ma ka leka ka lulu ˈuana taˈi sipsip neˈe nia oˈosi ma ka noˈana. 13 Kaidaˈi nia dao naˈa toˈona, nia saeleˈa ka tasa liufia naˈa saeleˈanga nia faˈinia na sipsip neˈe kira tua goˈo ˈada faˈinia. 14 Na Maˈa kamu maˈi langi, nia ka manata logo ˈunaˈeri, sulia noaˈa nia kasi oga fuana ta kala ngela ana neˈe ka funu sulia na abula taˈangaˈa nia ki.”

Roraˈa ta ngwae

15 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana na fafarongo nia ki, “Diˈia neˈe toˈolamu sasia ta ru ka rora fuamu, ˈoke leka siana, ˈoko faˈarongoa ˈani na roraˈa nia ˈi safitamuroˈo taˈifili koroˈo. Ma diˈia nia ka fafarongo fuamu, moro ka kwaima laˈu. 16 Ma diˈia nia kasi fafarongo fuamu, ˈoko talaˈia ta taˈi ngwae nama ta ro ngwae laˈu faˈi ˈoe, ˈiri kera ka faˈamamana ru ki taˈifau neˈe ˈoko saea, fasi ˈiri ˈoko sasi sulia na Kerekereˈa Abu ba saea, ‘Na ro ngwae nama ta uulu ngwae fasi ˈiri kira ka faˈamamana na alaˈanga neˈe nia saea.’ 17 Ma diˈia noaˈa nia kasi ala goˈo fafia fata faˈamamana ˈanga kira, ˈoko faˈarongoa ˈani na fikutaˈi ngwae God ki. Ma diˈia neˈe fikutaˈi ngwae God ki bore, nia kasi fafarongo goˈo fuada, ˈoko alua ˈi maa faˈasia fiku taˈi ngwae kamu ka diˈia na ngwae kira kina God, nama ta ngwae taˈa neˈe nia gonia na mani ana takisi.
18 “Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, ta tae neˈe kamu luia ngwae ki noaˈa kasi sasi saena magalia, God alafafia logo ˈi langi. Ma ta tae neˈe kamu alaˈania ngwae ki ka sasi ˈi saena magalia, God alaˈania logo maˈi ˈi langi.
19 “Nau ku saea laˈu fuaumulu, diˈia ta ro ngwae ana kaumulu kera ka alafafia ta ru ˈi saena magalia, ma kera ka foˈo ˈuana, na Maˈa nau ˈi langi nia ke baˈa kwatea fuadaroˈo. 20 Sulia diˈia ta ro ngwae nama ta uulu ngwae kira fiku ana ta kula, osiˈana kira faˈamamana nau, nau ku tua logo ˈi neˈeri faˈi kira.”

Sulia na rufuanataˈanga ana taˈangaˈa

21 Sa Peter dao siana sa Jesus, ma ka saefiloa ka ˈuri, “Aofia ˈae, ta fita kaidaˈi neˈe nau ku saiana nai rufuanata ana toˈolaku, kaidaˈi nia ka sasia ta ru ka taˈa fuaku? Nia leleka ka dao ana fiu kaidaˈi ki?”
22 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Nau ku saea fuamu, noaˈa laˈu fiu kaidaˈi ki, bore ma ana kaidaˈi ki taˈifau goˈo neˈe ˈoke rufuanata ana. 23 Nau ku saea ˈunaˈeri osiˈana gwaungaˈi ˈanga God diˈia ta ngwae tatalafaˈa neˈe nia oga na faˈasagalana na ngali langaˈanga ki faˈinia na ngwae rao nia ki. 24 Aia, na etana ngwae ni rao ka dao maˈi neˈe nia ngali langa ana moleˈe mani. 25 Ma na ngwae ni rao neˈeri noaˈa kasi bolo naˈa faˈinia na duˈulana na ngali langaˈanga nia, ma na ngwae tatalafaˈa neˈe asungaˈinia fasi ˈiri kira ka ˈoifoli ˈani niaˈa, faˈinia na ˈafe nia, ma na ngela nia ki, ma na ru nia ki taˈifau fuana na duˈulana na ngali langaˈanga nia.

26 “Ma na ngwae rao neˈeri leka maˈi
ka bobo uruuru ˈi naˈo ana na ngwae
tatalafaˈa neˈe, ma ka amasia ka ˈuri,
‘ˈOke mabetau basi faˈi nau, ˈiri nai baˈa
duˈua na ru ˈoe ki taˈifau.’ 27 Ma na
ngwae tatalafaˈa neˈeri ka kwaimanatai
fuana, ma nia ka rufuanata naˈa ana ngali
langaˈa nia ˈiri nia kasi duˈua naˈa, ma
nia ka alaˈania ka leka naˈa ˈana.
28 “Aia, ma kaidaˈi neˈe ngwae neˈeri ka
ruˈu kwau ˈi maa, nia ka saka fuana taˈi
ngwae ana na ngwae rao ki neˈe nia ngali
langa ana kala bara mani siana. Nia ka
daua, ma ka talaˈae naˈa ˈinilana kukuna,
ma ka fata ˈuri, ‘ˈOke duˈua naˈa ru ba
ˈoko ngali langa ani siaku ki!’
29 “Ma ngwae rao neˈeri ka bobo uru-
uru, ma ka amasia ka ˈuri, ‘ˈOke mabetau
basi faˈi nau, ma nai baˈa duˈu fuamu.’
30 “Bore ma nia ka ˈaila, ma ka ngali
nia, ma ka alu nia saena na luma ni
lokafo, leleka nia ka duˈua nama na ngali
langaˈa neˈeri. 31 Ma kaidaˈi ti ngwae
rao kira lisia na ru neˈeri, manatalada ka
kwaimanatai liu. Ma kira ka leka siana
na ngwae tatalafaˈa neˈeri, ma kira ka
faˈarongoa ˈani na ru ki taˈifau.
32 “Ma na ngwae tatalafaˈa neˈeri ka
saea maˈi na ngwae rao etaeta neˈeri, ma
ka fata ˈuri fuana, ‘ˈAeˈo na ngwae taˈa
liu! Nau ku rufuanata naˈa ana ngali
langaˈa ba ˈoe ki taˈifau, sulia ˈoko amasi
nau ˈuana. 33 Fuila ˈoke kwaimanatai
goˈo fuana na ngwae rao neˈeri, diˈia
ba nau ku sasia logo fuamu.’ 34 Ma na
ngwae tatalafaˈa neˈeri ka saetaˈa liu, ma
ka kwatea fuana na kwaˈilana saena na
luma ni lokafo, leleka nia ka duˈua nama
na ru ki taˈifau neˈe nia ngali langa ani.”
35 Ma sa Jesus ka faˈasuia na tarifulaˈa
neˈeri ka ˈuri, “Ma na ru neˈeri logo
neˈe na Maˈa nau ˈi langi ke baˈa sasia
fuamuˈa, diˈia noaˈa kamu kasi rufuanata
mamana goˈo ana toˈolamuˈa faˈida.”

19

Sulia na ilangaˈilana na ˈafe (Mark 10:1-12)

1 Kaidaˈi sa Jesus alaˈa ka sui naˈa, nia
ka leka faˈasia abaˈi kula neˈeri ˈi Galili.
Ma nia ka leka toˈofolo ana kafo ˈi Jodan,
ma ka dao ana ta bali ana abaˈi kula ˈi
Judea. 2 Ma na ngwae ˈoro liu kira leka
sulia. Ma na ngwae neˈe kira mataˈi ki,
sa Jesus ka gurada ma kira ka ˈakwa.
3 Ma ti Farasi kira leka logo maˈi fuana
na ilitoˈolana goˈo ˈada sa Jesus. Ma kira
saefiloa, kika ˈuri, “ˈUri ma ana na taki sa
Moses, nia leˈa goˈo ˈana fuana ngwae ka
ilangaˈinia na ˈafe nia ˈuana ta ru bore
ˈana neˈe nia oga?”
4 Sa Jesus olisida ka ˈuri, “ˈUri ma
noaˈa kamu kasi manata leˈa sulia ru neˈe
kaumulu toˈomaˈiniˈi saena KerekereˈaAbu? Na KerekereˈaAbu fata ˈuri, ‘Ana
etangilana maˈi, God nia saungaˈinia ng-
wae ki ˈania ngwangwane ma na kini.’
5 Ma na KerekereˈaAbu ka fata logo ˈuri,
‘Duˈungananeˈeriruneˈeri, ngwae ka faˈasia
na maˈa nia faˈinia teˈa nia, ma ka tua
ratai faˈinia na ˈafe nia, ma kera ke alua
naˈa taˈi manataˈanga diˈia taˈi ngwae
goˈo.’ 6 NoaˈalaˈuRuNGWAEtoˈotoˈo,
bore ma diˈia taˈi ngwae naˈa. ˈUnaˈeri
ru neˈe God firi fikua ka sui naˈa, noaˈa
kasi leˈa fuana ta ngwae ke logea laˈu.”
7 Ma na Farasi ki kira saefiloa laˈu kira
ka fata ˈuri, “Ma taˈi taki sa Moses fata
ˈuri, ‘Sa Moses nia alaˈania neˈe ngwae ke
keresia ta ˈaba ru ana kwai ilangaˈinga,
ma ka kwatea fuana na ˈafe nia ˈiri nia
ka ilangaˈinia naˈa.’ Ma faˈuta neˈe sa
Moses ka alaˈania fuana ngwae ki kika
sasi ˈunaˈeri?”
8 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Sa
Moses nia alaˈania fuamuˈa Jiu ki fuana
ilangaˈilana ˈafe kamu ki, osiˈana nia
ˈafitaˈi fuana faˈamanata lamuˈa, osiˈana
neˈe manatamuˈa ngasi liu. Sui bore ˈana
ka ˈunaˈeri, ˈi naˈo maˈi ana kaidaˈi God
nia saungaˈinia na ngwae ma na kini,
noaˈa nia kasi ˈunaˈeri. 9 Ma nau ku
saea fuamuˈa, diˈia ˈafe ta ngwae noaˈa
kasi kakabara goˈo ˈana, ma na araˈi nia
ka ˈaila ˈania ma ka korea lala ta kini
laˈu, na ngwae neˈe nia rora naˈa ˈania
kakabaraˈanga.”
10 Buri ˈana sa Jesus ka fata ˈunaˈeri
fuada taˈifau, fafarongo nia ki kira ka fata
ˈuri fuana, “Ma diˈia nia ˈafitaˈi liu fuana
ngwae ka ilangani na ˈafe nia ˈunaˈeri, ni
leˈa fuana ngwae noaˈa kasi araˈi goˈo.”
11 Ma sa Jesus ka ˈuri fuada, “Ngwae
ˈoro ki noaˈa ˈiri sai leˈa ana ru mamana

sulia araˈinga. Bore ma bara ngwae goˈo neˈe God kwatea liatoˈo fuada ˈiri kike malingaˈinia faˈamanataˈanga neˈe.
12 Nau ku saea ru neˈe osiˈana ti ngwae noaˈa kasi araˈi, sulia talaˈae ana kaidaˈi kira futa maˈi ana noaˈa ta ru ˈiri ˈoloˈolo saena na nonida, nia neˈe sasia noaˈa kira kasi bolo fuana araˈinga. Ma ti ngwae noaˈa kasi araˈi sulia na ngwae ki kira saungaˈinia na nonida neˈe sasia ma noaˈa kira kasi bolo naˈa fuana araˈinga. Ma ti ngwae noaˈa kira kasi araˈi ˈiri kika rao tatai naˈa fuana God. Ma na ngwae neˈe kira totolia kika araˈi, alaˈani kika leka sulia na faˈamanataˈanga niniˈa sulia araˈinga neˈe.”

Sa Jesus faˈaleˈa kaela ngela ki (Mark 10:13-16; Luke 18:15-17)

13 Ma ˈi buri ˈana ru neˈe, ti ngwae kira ngalia maˈi na kaela ngela ki siana sa Jesus, fasi ˈiri nia alua limana fafida, ma ka foˈo fafida. Ma na fafarongo nia ki ka balufida. 14 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Muke alaˈania na kala ngela ki ka leka maˈi siaku, noaˈa kamu kasi luida laˈu. Sulia God nia gwaungaˈi fafia ngwae neˈe enoeno ka diˈia kala ngela neˈe ki.” 15 Sui sa Jesus ka alua naˈa limana ˈi fafona kala ngela neˈeri ki, ma ka faˈaleˈa kira. Sui, nia ka leka naˈa ˈana.

Sulia na toˈoruˈa (Mark 10:17-31; Luke 18:18-30)

16 Ana taˈi kaidaˈi, taˈi ngwae ˈalako nia leka maˈi siana sa Jesus, ma ka saefilo ˈuri, “Faˈamanata ˈae, na ru leˈa tae ki neˈe nau ku sasi ˈiri nau ku toˈo ana na mauriˈa firi?”
17 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Faˈuta neˈe ˈoko saefilo nau sulia na ru leˈa ki kwa? Taˈi God goˈo neˈe nia leˈa. Diˈia ˈoko oga ˈoke toˈo ana mauriˈa firi faˈinia God, ˈoke roˈo sulia na taki nia ki neˈe nia saeˈe.”
18 Ma na ngwae neˈeri ka saefiloa laˈu sa Jesus ka ˈuri, “Taki tae ki kwa?”

Sa Jesus ka olisi ˈuri ana, “ˈOe kosi sau ngwae, ˈoe kosi kakabara, ˈoe kosi bilia ta ru, ˈoe kosi soke fafia ta ngwae. 19 Ma ˈoko fuˈusi doe ana maˈa ˈoe ma teˈa ˈoe. Ma ˈoke alafe fuana ngwae ki taˈifau ka diˈia logo neˈe ˈoko alafe fuamu talamu.”
20 Sui ngwae ˈalako neˈe ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Ru neˈeri ki, nau ku sasi naˈa maˈi suliˈi. ˈUri ma tae laˈu neˈe nai sasia laˈu kwa?”
21 Ma sa Jesus olisia ka ˈuri fuana, “Diˈia ˈoko oga ˈoe tua leˈa taˈifau, leka ˈoko ˈoifoli ˈani ru ˈoe ki taˈifau, ngalia mani neˈeri, ˈoko kwatea fuana ngwae dalaˈa ki, ma ˈoke baˈa toˈo ana toˈoruˈa ˈi langi. Sui ˈoko fiˈi leka maˈi suli nau.”
22 Ma ana kaidaˈi ngwae ˈalako neˈeri ka rongoa na ru neˈeri ki, na liana ka kwaimanatai liu naˈa, ma nia ka leka naˈa ˈana, sulia nia na ngwae toˈoru liu.
23 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana na fafarongo nia ki, “Nau ku saea fuamuˈa, nia ˈafitaˈi liu naˈa fuana na ngwae toˈoru ki kike ruˈu saena mauriˈa neˈe God ke gwaungaˈi fafia. 24 Ma nau ku saea logo fuamuˈa, nia ˈafitaˈi liu fuana ta kamel ke ruˈu sulia na maˈe kwakwa tiˈitiˈi ˈi ˈaena sugila. Nia ˈafitaˈi ka liu laˈu fuana ta ngwae toˈoru neˈe God ke gwaungaˈi fafia maurilana.”
25 Aia, ma ana kaidaˈi fafarongo nia ki kira rongoa naˈa ru neˈeri ki, kira ka ˈarefo liu, ma kika fata ˈuri, “Ma diˈia nia ˈafitaˈi fuana ngwae toˈoru ki ˈunaˈeri, sa tai mo neˈe ka bolo fuana mauriˈa firi?”
26 Ma ana kaidaˈi sa Jesus alaˈa, nia ka lia saga kwau fuana fafarongo nia ki, ma ka fata ˈuri, “Nia ˈafitaˈi liu fuana na ngwae ki ke toda mauriˈa firi, bore ma fuana God noaˈa nia kasi ˈafitaˈi goˈo. Na ru ki taˈifau nia talangwaraˈu goˈo ˈana fuana God.”
27 Ana kaidaˈi neˈeri, sa Peter ka saefiloa sa Jesus ka ˈuri, “Ma kaimili faˈuta mo? Osiˈana kami faˈasia naˈa toˈoruˈa kaimili ki taˈifau, ma kami ka leka naˈa suliˈo. Ma tae neˈe God ke kwatea fuaimili?”
28 Ma sa Jesus ka olisia fuada ka ˈuri, “Nau ku saea fuamuˈa, ana kaidaˈi God ke baˈa alua na magalia faolu, nauˈa, na Ngela Ngwae, nai baˈa tua ana fuli tuaˈa nau fuana na matalangaˈilana ngwae ki taˈifau. Ana kaidaˈi neˈeri, kaumulu akwala ma ro ngwae fafarongo nau ki, kamu ke baˈa tua faˈi nau ana kula ana ˈinotoˈanga fuana matalangaˈilana ngwae ki ana akwala ma ro kwalafa ana Israel ki. 29 Ma sa tai neˈe ka faˈasia

luma nia, ma na ngwaefuta nia ki, ma na ngwaingwaena nia ki, ma na maʼa faʼinia teʼa nia, ma ngela nia ki, nama ta ano bore ʼana, sulia nia leka suli nau, na ngwae neʼeri nia ke baʼa ngalia ru leʼa ʼoro ki liufia ru ba nia toʼo ana ʼi naʼo ki. Ma God ke baʼa kwatea logo mauriʼa firi fuana. 30 Ma ngwae ʼoro neʼe kira ʼaʼana ana kaidaʼi neʼeri, kike baʼa tiʼitiʼi. Ma ngwae ʼoro neʼe kira faʼatiʼitiʼi kira ana kaidaʼi neʼe, kike baʼa ʼaʼana.”

20

Na tarifulaʼanga sulia na ngwae rao ki

1 Sa Jesus ka fata laʼu ʼuri fuana na fafarongo nia ki, “Na ʼInotoʼanga God nia ʼuri: Nia diʼia na ngwae neʼe toʼo ana ano, ma ka leka ʼi ʼofodangi fuana na laefilana ngwae ki fuana raoʼa ʼi saena oʼola nia. 2 Ma nia ka alafafia na folilada ʼani mani neʼe bolo fuana taʼi asoa, ma ka baʼeda naʼa fuana raoʼa saena na oʼola nia.

3 “Ma ana sikona kadi sina ʼi ʼofodangi, nia ka leka laʼu, ma ka lisia ti ngwae neʼe kira uu ʼoʼo goʼo ʼada ʼi saena usiʼa, ma noaʼa kira kasi sasia goʼo ta ru. 4 Ma nia ka ʼuri fuada, ‘Kaumulu ke leka logo maʼi, ʼiri kuke rao ʼi saena na oʼola nau, ma nau kui baʼa foli kaumulu ʼani ru neʼe totolia.’ 5 Ma kira ka leka naʼa.

“Ma tofongana asoa, ma ana uula kadi sina asoa, nia ka leka laʼu, ma ka sasi logo ʼunaʼeri. 6 Ma saʼulafi naʼa, nia ka leka ma ka dao toʼona ti ngwae neʼe kira uu ʼoʼo goʼo ʼada maana fuli usiʼa. Ma nia ka saefiloda ka ʼuri, ‘Faʼuta neʼe kamu ka uu ʼoʼo goʼo aumulu ʼi neʼe sulia asoa laʼulaʼu neʼe, ma noaʼa kamu kasi sasia goʼo ta ru?’

7 “Ma kira olisia kika ʼuri, ‘Noaʼa ta ngwae kasi sae kaimili goʼo.’

“Ma nia ka fata ʼuri fuada, ‘Kaumulu ke leka logo maʼi, ʼiri kuke rao ʼi saena na oʼola nau.’

8 “Ma kaidaʼi neʼe sina ka suu naʼa, ngwae neʼe toʼo ana oʼola, ka fata ʼuri fuana na ngwae ʼaʼana ana na raoʼa nia, ‘ʼOke saea maʼi na ngwae rao ki, ma ʼoko foli kira ʼani na mani kira ki. ʼOke talaʼae ana na ngwae ba nau ku saeda ʼisi, leleka ka dao ana na ngwae ba nau ku eta saeda ki.’

9 “Na ngwae rao ba nia saeda ʼi buri ʼi saʼulafi ki, kira dao maʼi, ma nia ka folida ʼani mani neʼe totolia taʼi asoa fuana taʼi ngwae. 10 Ma kaidaʼi neʼe ngwae ba nia saeda maʼi ʼi naʼo kira dao maʼi, kira fia fasi nia ke baʼa foli kira ka taʼi doe. Bore ma kira taʼifau kira ngalia goʼo mani neʼe totolia taʼi asoa fuana taʼi ngwaeʼa. 11 Ma kaidaʼi kira ngalia naʼa, kira ka ngunungunu buri fuana na ngwae neʼe toʼo ana na oʼola, kira ka fata ʼuri, 12 ‘Na ngwae nini ʼoko saeda maʼi buri, kira rao goʼo sulia kaidaʼi tiʼitiʼi, ma ʼoko folida ka bolo logo faʼi kaimili neʼe kami ngali kuluʼa naʼa ana na raoʼa sulia faʼi asoa laʼulaʼu neʼe, ma na sina ka sina fifi liu naʼa aimili.’

13 “Ma nia ka olisia taʼi ngwae ada ka ʼuri, ‘Kwala ngwade ʼae, nau kusi ʼaurafu ʼoe goʼo. ʼOko alafafia na raoʼa fuana taʼi mani goʼo ba. 14 Ngalia naʼa fofoliʼa ʼoe, ma ʼoko leka naʼa kwau ʼamu. Nau ku oga nai kwatea fuana ngwae neʼe nau ku laefia ʼisiʼisi ka diʼia logo neʼe nau ku kwate fuamu. 15 Ma nau ku toʼo ana ngasingasiʼanga fuana sasilana tae neʼe nau ku oga kui sasia ʼania na mani nau talaku. Faʼuta ʼoko ʼuga, osiʼana nau ku kwate ru doe fuana ngwae matamata loʼoko ki?’ ”

16 Ma ʼisilana sa Jesus ka fata ʼuri, “Nia neʼe, na ngwae neʼe ʼisiʼisi niniʼari, ke baʼa etaeta laʼu. Ma na ngwae neʼe kira etaeta niniʼari, kike baʼa ʼisiʼisi laʼu.”

Uula kaidaʼi sa Jesus nia fata sulia maelana
(Mark 10:32-34; Luke 18:31-34)

17 Kaidaʼi sa Jesus nia leka ʼuana ʼi Jerusalem, nia ka talaʼia na fafarongo nia ki kira ka leka karangi nia taʼifilida, ma nia ka alaʼa fuada taʼifilida ka ʼuri, 18 “Kamu ke fafarongo leʼa maʼi fuaku. Kulu leka kwau ʼuana ʼi Jerusalem. Ma taʼi ngwae ke baʼa kwate nau, na Ngela Ngwae, fuana fata abu doe ki, ma na faʼamanata ana taki ki, fasi ʼiri kira ka matalangaʼi taʼa aku fuana na saungi-laku. 19 Ma kike baʼa kwate nau fuana ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki, ma kike baʼa ʼoidorole ʼani nau, ma kika ulasi nau.

Sui kike baʼa fotoʼi nau ana ʼai rara folo fuana saungilaku. Aia, ma ana uula asoa, God ke baʼa taʼe nau laʼu fuana mauri.”

Na teʼa ro fafarongo ki gania sa Jesus ʼuana kwaiʼadomi ʼanga
(Mark 10:35-45)

20 Buri ʼana ru neʼeri, ʼafe sa Sebedi faʼinia na ro ngela nia ki, sa James ma sa John, kira ka dao maʼi fuana lisilana sa Jesus. Na kini neʼeri ka leka maʼi, ka bobo uruuru ʼi naʼona sa Jesus, ma ka gania ʼuana sasilana ta ru fuana ro ngela nia ki. 21 Ma sa Jesus ka saefiloa kini neʼe ka ʼuri, “Tae neʼe ʼoko oga?”

Nia ka fata ʼuri, “Nau ku oga ʼoke eta fataʼa fuaku ʼoko alaʼania ro ngela neʼe nau ki, kera ka tua karangi ʼoe, ta ngwae ka tua ʼi bali ʼoloʼolo amu, ma ta ngwae ʼi bali mauli ʼamu, kaidaʼi ʼoke tatalafaʼa ʼi saena ʼInotoʼanga ʼoe.”

22 Ana kaidaʼi neʼeri, sa Jesus ka fata ʼuri fuana ngela neʼeri ki, “Ru neʼe koroʼo gania, koroʼo noaʼa ʼiri sai goʼo ana na fadalana. Koroʼo totolia goʼo ʼamuroʼo nonifiiʼanga diʼia neʼe nai baʼa nonifii ʼania?”

Ma kera ka fata ʼuri, “ʼIu, keroʼo totolia goʼo ʼamiroʼo.”

23 Sa Jesus ka fata ʼuri laʼu fuadaroʼo, “Nia mamana na nonifiiʼanga neʼe ke baʼa dao ana koroʼo. Bore ma fuana ta ngwae neʼe ka tua bali ʼoloʼolo aku, ma ta ngwae bali mauli aku diʼia neʼe koroʼo oga, noaʼa laʼu nauʼa neʼe nai filia. Taʼifilia Maʼa nau maʼi langi goʼo ʼana neʼe saiana kwatelana fuana sa tai faʼida neʼe nia filida fuana ka sui naʼa.”

24 Kaidaʼi neʼe akwala fafarongo neʼeri ki kira rongoa ru neʼe, kira ka saetaʼa fuana ro ngwae asina neʼeri ki. 25 Nia neʼe, sa Jesus ka sae kira taʼifau goʼo maʼi siana, ka fata ʼuri, “Kaumulu saiana na ngwae gwaungaʼi ki neʼe kira gwaungaʼi fuana ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki, kira toʼo ana ngasingasiʼanga, ma kira sai liu ana usungaʼilana ngwae ki fuana sasilana ru kira ogaʼi ki. 26 Sui bore ʼana, noaʼa nia kasi ʼunaʼeri laʼu ʼi safitamuʼa. Diʼia ta ngwae aumulu nia oga ka faʼinaʼonaʼo, nia ke saiana nia ngwae rao kaumulu. 27 Ma diʼia sa tai aumulu neʼe nia oga ka ʼinotoʼa, nia ke rao ʼoʼo fuana ngwae ki. 28 Nia ka sasi diʼia nauʼa, na Ngela Ngwae. Duʼungana nau noaʼa kusi leka maʼi ʼiri neʼe ngwae ki kira ka rao fuaku. Ma nau ku leka lala maʼi ʼiri nai rao fuana ngwae ki taʼifau, ma nau ku kwatea naʼa maurilaku fuana faʼamaurilana na ngwae ʼoro ki faʼasi taʼangaʼa kira ki.”

Sa Jesus gura ro ngwae maada rodo ki
(Mark 10:46-52; Luke 18:35-43)

29 Ma ana kaidaʼi sa Jesus faʼinia fafarongo nia ki kira leka kwau ʼuana ʼi Jerusalem, kira ka liufia naʼa kwau maʼe fanoa ʼi Jeriko. Ma kaidaʼi kira ka leka faʼasia na fanoa neʼeri, na ngwae ʼoro liu kira leka maʼi sulida. 30 Ma na ro ngwae maada rodo ki kera tua ninimana tala. Ma kaidaʼi kera rongoa sa Jesus leka maʼi sulia tala, kera ka ri naʼa, kera ka ʼuri, “ʼAeʼo na ʼalako ana kwalafa sa David, ʼoke manatai keroʼo maʼi.”

31 Ma kaidaʼi neʼe ngwae ki kira rongo kera, kira ka balufi kera, ma kika ʼuri, “Moke tua aroaro!” Bore ma kaidaʼi kira fata ʼunaʼeri, kera fiʼi ri doe ka tasa laʼu ʼuri, “ʼAeʼo na ʼalako ana kwalafa sa David, ʼoke manatai keroʼo maʼi.”

32 Ma kaidaʼi sa Jesus rongo kera ri maʼi ʼunaʼeri, nia ka uutoʼo, ma ka saeda maʼi, ma ka saefiloda ka ʼuri, “Tae neʼe koroʼo oga nai sasia fuamuroʼo?”

33 Kera olisia, keka ʼuri fuana, “Keroʼo oga ʼoke ʼifingia maamiroʼo fasi ʼiri keroʼo ke lia laʼu.”

34 ʼUnaʼeri, sa Jesus ka kwaimanatai liu fuadaroʼo, ma nia ka sama toʼona maadaroʼo. Ma ana kaidaʼi neʼeri nama goʼo, na maadaroʼo ka lia naʼa, ma kera ka leka naʼa faʼinia sa Jesus.

21

Ngwae ʼoro ki baʼatafea sa Jesus
(Mark 11:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

1 Ma sa Jesus faʼinia na fafarongo nia ki kira dao karangia naʼa ʼi Jerusalem, ana fanoa ʼi Betfeis, ʼi gwauna faʼi ua ʼi Olif. ʼI neʼeri, sa Jesus ka kwatea ta ro ngwae ana na fafarongo nia ki, kera ka etaeta ʼi naʼo, 2 ma nia ka fata ʼuri fuadaroʼo, “Moke leka ʼuana fanoa loʼoko neʼana koroʼo leka kwau ʼuana, ma koroʼo ke

baʻa dao toʻona taʻi dongki, kira firiʻia ʻi neʻeri faʻinia na bibina. Koroʻo ka logedaroʻo, ma moro ka ngalida maʻi siaku. 3 Ma diʻia ta ngwae ka saefilo koroʻo, koroʻo ka saea fuana moka ʻuri, ‘Na Aofia neʻe ogaʻi.’ Ma ʻunaʻeri nia ke baʻa alaʻanida fuamuroʻo.”

4 Ru neʻe nia fuli fasi ʻiri ka faʻamamana tae ba na profet nia saea ka ʻuri,

5 “Muke saea fuana ngwae ki ʻi Jerusalem
muka ʻuri,
‘Lisia basi.
Na ngwae tatalafaʻa kamu, nia leka naʻa
maʻi siaumulu.
Nia ka faʻatiʻitiʻi nia, ma ka leka maʻi ʻi
fafona na dongki.
Nia ka leka maʻi ʻi fafona na kala
dongki.’ ”✡

6 Ma na ro ngwae ana na fafarongo nia ki, kera ka etaeta naʻa ʻi naʻo, ma kera ka sasia naʻa ru neʻe sa Jesus saea fuadaroʻo ki. 7 Kera talaʻia maʻi na dongki neʻeri faʻinia na bibina, ma kira ka safataʻinia na ifi kira ki ʻi fafona ilina bibina, ma sa Jesus ka tua ʻi fafona. 8 Ma na ngwae ʻoro liu ki kira safataʻinia na ifi kira ki sulia na tala, ma ti ngwae kira ka tufua na uila niniu ki, ma kira ka safataʻinia sulia na tala fuana faʻaʻinotoʻalana sa Jesus. 9 Na fikuʻa doe neʻe kira etaeta ʻi naʻo ana sa Jesus, ma kira ka ʻisi kwau ʻi burina, kira ako ma kika ʻuri,

“Auraʻe ʻanga fuana ngela ana kwalafa sa
David na tatalafaʻa!
Ma God ʻoko ʻoilakitaʻinia na ngwae
neʻe nia leka maʻi ʻani na ngasin-
gasiʻanga ʻoe!✡
Kulu baʻatafea God!”

10 Ma kaidaʻi sa Jesus nia dao ʻi Jerusalem, na fanoa ka ngalu liu naʻa, ma ti ngwae kira saefiloda kira ka ʻuri, “Sa tai niniʻa?”

11 Ma na fikuʻa neʻeri kira ka ʻuri, “Niaʻa sa Jesus na profet, na ngwae faʻasia na fanoa ʻi Nasaret ʻi saena na abaʻi kula ʻi Galili.”

Sa Jesus balufia ngwae neʻe kira faʻalia Luma Abu God ki
(Mark 11:15-19; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

12 Kaidaʻi sa Jesus leka maʻi ka dao saena Luma Abu God, nia ka lalia na ngwae neʻe kira usi ʻada ʻi neʻeri ki. Ma nia ka giosia na tatafe ana ngwae neʻe kira rokisi mani neʻeri ki, ma ka gilosia na ru fuana tuaʻa na ngwae neʻe kira ʻoifoli ʻani na faʻi fao ki. 13 Ma sa Jesus ka fata ʻuri fuana ngwae neʻeri ki, “Na Fatalana God saena Kerekereʻa Abu nia fata ʻuri, ‘Na Luma nau, na luma ni foʻo.’ Bore ma kamu faʻitaʻinia ka alua lala kula fuana bililana ru ngwae ki.”

14 Ana kaidaʻi neʻeri, ti ngwae maada rodo, ma ti ngwae ʻaeda mae, kira leka logo maʻi siana sa Jesus saena Luma Abu God, ma nia ka gurada taʻifau. 15 Aia, ma na fata abu doe ki, ma na faʻamanata ana taki ki, kira ka saetaʻa liu kaidaʻi kira lisia ru leʻa ki neʻe sa Jesus nia sasiʻi, ma kira ka rongoa kala ngela ki kira ri kika ʻuri, “Auraʻe ʻanga fuana ngela ana kwalafa sa David na tatalafaʻa!” 16 Ma na fata abu doe ki faʻinia na faʻamanata ki, kira ka fata ʻuri fuana sa Jesus, “ʻOko rongoa tae neʻe kira saea! Faʻuta neʻe noaʻa ʻoe kosi luida kwa?”

Ma sa Jesus ka olisida ka ʻuri, “ʻIu, nau ku rongoa. Noaʻa kamu ʻiri toʻomani goʻo alaʻanga ba saena Kerekereʻa Abu? Nia fata ʻuri, ‘ʻOko faʻamanata na kaela ngela ki fasi ʻiri kira ka baʻatafe ʻoe talamu.’ ”✡

17 Sui ʻi buri ʻana, sa Jesus faʻinia na fafarongo nia ki, kira ka leka naʻa faʻasia ʻi Jerusalem, ma kira ka leka ʻuana ʻi Betani. Ma kaidaʻi nia rodo naʻa, kira ka teo ʻi neʻeri.

Sa Jesus agia na ʻai figi
(Mark 11:12-14, 20-24)

18 ʻOfodangi ana ruana asoa, kaidaʻi sa Jesus faʻinia na fafarongo nia ki kira oli maʻi ʻuana ʻi Jerusalem, ma sa Jesus ka fiolo. 19 Ma nia ka lisia taʻi ʻai figi neʻe uu ʻi ninimana tala, ma ka leka ʻi ʻaena, bore ma noaʻa nia kasi lisia goʻo ta fuaʻi ru ana, ma na rauna goʻo neʻe ulubono.

✡ **21:5** Sekaraea 9:9 ✡ **21:9** Sam 118:26 ✡ **21:16** Sam 8:2

Ma nia ka fata ˈuri fuana ˈai figi neˈeri, “Osiˈana noaˈa ˈoe kosi alua goˈo ta fuaˈi ru, ˈira ˈita ana kaidaˈi neˈe noaˈa ˈoe kosi fungu laˈu!” Ma ana kaidaˈi neˈeri nama goˈo, na ˈai neˈeri ka kuku naˈa.

20 Kaidaˈi fafarongo ki kira lisia ru neˈeri, kira ka ˈarefo liu. Ma kira ka saefiloa ˈuri, “Tae neˈe sasi ma na ˈai neˈe ka mae ˈaliˈali goˈo ˈana ˈuri kwa?”

21 Ma sa Jesus olisida ka ˈuri, “Nau ku saea fuamuˈa, diˈia kamu faˈamamana ma noaˈa kamu kasi manata ruarua, kaumulu saiana muke sasia goˈo ˈaumulu ru doe ki liufia ru neˈe nau ku sasia ana ˈai figi neˈe. Diˈia kamu saea fuana faˈi ua neˈe, ‘ˈOke leka, ˈoko tua saena asi,’ ˈira nia ke baˈa leka goˈo ˈana. 22 Diˈia kamu foˈosia God, ma kamu ka faˈamamana neˈe God ke sasi ru neˈe kamu gania, nia ke sasi goˈo ˈana.”

Na ngasingasiˈanga sa Jesus (Mark 11:27-33; Luke 20:1-8)

23 Aia, ana kaidaˈi sa Jesus nia oli laˈu saena Luma Abu God fuana faˈamanatalana ngwae ki, na fata abu doe ki, ma ti ngwae faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki, kira ka leka maˈi siana. Ma kira ka saefiloa ˈuri, “Na ngasingasiˈanga tae neˈe ˈoko toˈo ana fuana na sasilana ru neˈe ki kwa? Ma sa tai mo neˈe nia kwatea na mamanaˈanga neˈe fuamu?”

24 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “ˈIu, nau ku saefilo kaumulu basi ˈuana taˈi ru. Diˈia kamu olisia, nau ku fiˈi faˈarongo kaumulu ana na mamanaˈanga neˈe nau ku toˈo ana fuana sasilana ru neˈe ki. 25 ˈIu, kamu ke saea basi fuaku, na mamanaˈanga neˈe sa John nia toˈo ana fuana na siuabuˈanga, nia ˈita maˈi faˈasia ˈi fai? Nia ˈita maˈi ana God, nama nia ˈita maˈi ana na ngwae ki goˈo?”

Ma kira ka talaˈae ana olisuˈusuˈunga ˈi safitada kwailiu kira ka ˈuri, “Tae neˈe kulu ke saea? Diˈia kulu olisia ma kulu ka ˈuri, ‘Faˈasia maˈi God,’ nia ke baˈa fata ˈuri, ‘ˈIrai ma faˈuta mo neˈe kamu kasi faˈamamana sa John?’ 26 Ma diˈia kulu fata ˈuri, ‘Ngwae goˈo ˈana neˈe kwatea ngasingasiˈanga fuana sa John ka siuabu ana ngwae ki, noaˈa laˈu God,’ ngwae ki kira ke baˈa saetaˈa fuakulu.” Kira maˈu, sulia na ngwae ki kira saea sa John niaˈa neˈe na profet.

27 Nia neˈe kira ka olisia ˈuri goˈo ˈada ana fuana sa Jesus, “Kaimili kina goˈo sa tai neˈe saea fuana sa John ka siuabua ngwae ki.”

Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “ˈIu, diˈia nia ˈunaˈeri, noaˈa nau kusi saea logo fuamuˈa sa tai neˈe kwatea na ngasingasiˈanga neˈe fuaku.”

Tarifulaˈanga sulia na ro ˈalako ki

28 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuada, “Kamu manata faˈuta sulia ru neˈe? Taˈi ngwae nia toˈo ana ro ngela ngwane ki. Ma nia ka leka siana na ngela ˈi naˈo, ma ka fata ˈuri fuana, ‘ˈAlako nau ˈae, taˈena ˈoke leka, ma ˈoke rao ˈi saena na oˈola ba kulu.’

29 “Ma nia ka olisia ka ˈuri, ‘Nau ku ˈaila goˈo kwa.’ Ma sui ˈi buri, nia ka rokisia na manataˈanga neˈeri, ma ka leka naˈa ˈi saena na oˈola. 30 Ma ˈi buri, na maˈa ka leka laˈu siana na ruana ngela ana, ma ka saea logo taˈi alaˈanga neˈeri. Ma na ngela neˈe ka olisia ka ˈuri, ‘Nia leˈa goˈo ˈana nai baˈa leka.’ Bore ma noaˈa nia kasi leka goˈo.

31 “ˈUri ma sa tai adaroˈo naˈa neˈe sasia ru ba na maˈa kera nia oga?”

Ma kira olisia kika ˈuri, “Na ngela ba ˈi naˈo.”

Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, na ngwae taˈa ki neˈe kira gonia na mani ana na takisi, ma na kini sesele ki, kike baˈa eta ruˈu ˈi saena na mauriˈa neˈe God nia gwaungaˈi fafia ˈi naˈo ana kamuˈa. 32 Sa John ngwae ni Siuabu ba dao naˈa maˈi siaumulu fuana na faˈataˈilana na tuaˈa neˈe God nia oga fuamuˈa muke tua sulia, ma noaˈa kamu kasi faˈamamana goˈo ana niaˈa. Bore ma, na ngwae ˈaurafu ki neˈe kira gonia mani ana na takisi, ma na kini sesele ki, kira ka faˈamamana ana niaˈa. Ma sui bore ˈana muka lisia na ru neˈeri ki, noaˈa kamu kasi faˈamamana goˈo ana sa John, ma noaˈa kamu kasi rokisia goˈo manatamuˈa.”

Na tarifulaˈanga sulia na ngwae rao taˈa ki (Mark 12:1-12; Luke 20:9-19)

33 Sa Jesus ka fata laˈu fuada ka ˈuri,
“Muke rongoa basi taˈi tarifulaˈanga neˈe
laˈu. Taˈi ngwae nia fasia na oˈola. Ma
nia ka saungaˈinia sakali kalikalia, ma ka
ˈilia taˈi kilu fuana na ngisilana na fuaˈi
ˈai ki fuana saungaˈilana waen, ma ka
saungaˈinia taˈi luma fuana na foloˈa. Ma
nia ka alua na oˈola nia saena limana
ngwae ki neˈe kira rao ˈi saena. ˈUnaˈeri,
nia ka leka naˈa ˈana ˈuana ta maˈe fanoa.
34 Ma kaidaˈi neˈe oˈola neˈeri nia maua,
nia ka kwatea na ngwae ni rao nia ki
fuana na ngwae neˈe kira lia sulia na
oˈola nia, fasi ˈiri kira ke kwatea maˈi ta
bali ana fuaˈi ru neˈe kira loiˈi ki.
35 “Ma na ngwae neˈe lia sulia na oˈola
ki, kira daua na ngwae rao nia ki, ma kira
ka ulasia taˈi ngwae, ma ruana ngwae
kira ka saungia ka mae naˈa, ma uula
ngwae kira ka ˈuia naˈa ˈani fau fuana
saungilana. 36 Sui nia ka kwatea laˈu
ti ngwae rao ˈoro laˈu fuada ka liufia ˈi
naˈo. Ma na ngwae neˈe kira lia sulia
na oˈola neˈeri, kira ka sasi ˈunaˈeri logo
ada. 37 Ma ˈisilana, nia ka kwatea naˈa
ngela mutaˈi nia fuada. Ma nia ka manata
ˈuri, ‘Kike baˈa fuˈusi doe goˈo ˈada ana
na ngela nau.’
38 “Sui ma ana kaidaˈi neˈe ngwae
neˈeri ki kira lisia naˈa ngela nia, kira ka
saea kwailiu naˈa fuada kira ka ˈuri, ‘Nia
naˈa neˈe ngela na ngwae neˈe toˈo ana
na oˈola neˈe. Kulu saungia ka mae, fasi
ˈiri kuke ngalia ˈakulu na ru neˈe nia ki
taˈifau.’ 39 Ma kira daua, ma kika ˈui ˈania
ˈi maa faˈasia na oˈola neˈeri, ma kira ka
saungia ka mae.
40 “ˈUnaˈeri ma kaidaˈi neˈe ngwae neˈe
toˈo ana na oˈola ka dao maˈi, tae neˈe nia
ke baˈa sasia fuana na ngwae neˈe kira lia
sulia na oˈola ki?”
41 Ma kira olisia kika ˈuri, “Nia ke baˈa
saungia na ngwae taˈa neˈeri ki ka mae,
ma nia ka kwatea laˈu na oˈola nia fuana
ti ngwae matamata neˈe kike baˈa kwatea
ta bali fuana ana kaidaˈi ˈana goniruˈa.”
42 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Nia
mamana kamu toˈomani na Kerekereˈa
Abu ba nia fata ˈuri,

‘Na fau neˈe na ngwae saungaˈi luma ki
kira ˈaila ˈania, nia neˈe na fau neˈe
talingaˈi ka liufia na fau ki taˈifau
ana ˈodoa.
God neˈe fulingani ru neˈeri, ma na
lisilana ka leˈa liu.’✡

43 “Ma nia neˈe nau ku saea fuamuˈa, na
ngwanganeˈanga ana gwaungaˈinga God
ke baˈa lafua faˈasi kamu, ma ka kwatea
ˈana fuada na ngwae neˈe kira roˈosulia
ki. 44 Ma diˈia sa tai neˈe nia ˈasia fafona
fau neˈeri, nia ke mangisia naˈa. Ma diˈia
sa tai neˈe fau neˈeri ka ˈasia fafia, na
nonina ka meme taˈifau naˈa.”
45 Ma kaidaˈi neˈe fata abu doe ki ma
na Farasi ki, kira rongoa tarifulaˈa neˈeri,
kira lia saiana sa Jesus nia fata sulida.
46 Ta neˈe kira oga kira ka daua. Bore ma
kira maˈu, osiˈana neˈe ngwae ˈoro ki kira
fiku ana kaidaˈi neˈeri, kira faˈamamana
ana sa Jesus neˈe niaˈa na profet.

22

Sa Jesus faˈabolotaˈinia niaˈa faˈinia na tatalafaˈa
(Luke 14:15-24)

1 Sa Jesus ka fata laˈu ˈani tari-
fulaˈanga fuada na ngwae ki ka ˈuri, 2 “Na
ˈInotoˈanga God nia ˈuri: Taˈi ngwae
tatalafaˈa nia saungaˈinia na fafangaˈa
ana araˈinga fuana na ˈalako nia neˈe ke
araˈi. 3 Ma nia ka kwatea na ngwae rao
nia ki fuada na ngwae ki neˈe nia laefida
maˈi ki fuana na fafangaˈa neˈeri, fasi ˈiri
kira ka leka maˈi. Bore ma kira ka ˈaila
lala ˈani lekaˈa maˈi.
4 “Sui nia ka kwatea laˈu ti ngwae rao,
ka fata ˈuri fuada, ‘Kamu ke faˈarongoa
na ngwae neˈe nau ku laefida ki, na
fangaˈa nau kwaibobori naˈa. Nau ku
saungia taˈifau naˈa na buluka doe nau
ki ma na kala buluka leˈa nau ki, ma na
ru ki taˈifau ka kwaibobori naˈa. Muke
leka naˈa maˈi ana na fafangaˈa nau.’
5 “Bore ma noaˈa kira kasi oga goˈo
roˈongaˈa sulia, ma kira ka leka mata-
mata lala ˈada. Ta ngwae ka leka naˈa
ˈana saena oˈola nia, ma ta ngwae ka
leka naˈa ˈana saena na sitoa nia. 6 Ma
ti ngwae kira daua naˈa ngwae rao neˈeri
ki, kira ka kwaiˈida, ma kira ka saungida.
7 Ma na ngwae tatalafaˈa neˈe ka saetaˈa

✡ **21:42** Sam 118:22-23

liu, ma nia ka kwatea naˈa ngwae fuani oro nia ki, ma kira ka saungia naˈa ngwae neˈeri ki neˈe kira saungia naˈa ngwae rao nia ki. Ma kira ka duˈafia naˈa fanoa doe kira.
8 “Sui nia ka fata ˈuri fuana na ngwae rao nia ki, ‘Na fangaˈa kwaibobori naˈa, bore ma na ngwae ba nau ku laefida ki, kira kasi totolia lekaˈa maˈi ana na fafanga faˈi kaimili. 9 Kamu ke leka sulia na tala ki, ma kamu ka saea maˈi na ngwae ki taˈifau neˈe kamu dao toˈoda, kira ka leka maˈi ana fangaˈa neˈe.’ 10 Ma na ngwae rao ki kira ka leka sulia na tala ki, ma kika fikua maˈi na ngwae ki taˈifau neˈe kira dao toˈoda. Ma na fangaˈa ana na araˈinga neˈeri ka fungu ˈani ngwae leˈa ki ma na ngwae taˈa ki.
11 “Sui kaidaˈi neˈe ngwae tatalafaˈa ka dao maˈi fuana lisilana na ngwae neˈe kira dao ki, nia ka lisia taˈi ngwae neˈe noaˈa kasi toro goˈo ˈani na toro ana na araˈinga. 12 Ma na ngwae tatalafaˈa ka fata ka ˈuri, ‘Noaˈa ˈoko ˈiri toro goˈo ˈani na toro fuana fangaˈa ana araˈinga, ˈunaˈeri noaˈa ˈiri leˈa fuana ˈoe tua ˈi neˈe.’ Ma na ngwae neˈeri noaˈa kasi saea naˈa ta ru.
13 “Sui na ngwae tatalafaˈa ka saea fuana na ngwae rao nia ki ka ˈuri, ‘Kamu ke firi fafia na limana ma na ˈaena ngwae neˈe, ma kamu ka ˈui ˈani niaˈa saena na kula rorodoˈa neˈe ˈi maa, ana kula neˈe ngwae ke angi ma ka ˈala girigiri ana lifada, osiˈana kira nonifii.’ ” 14 Sui sa Jesus ka fata naˈa ˈuri, “Na ngwae ˈoro ki mala neˈe God laefida, bore ma bara ngwae goˈo neˈe nia filida.”

Sa Jesus olisia na saefiloˈa sulia na takisi
(Mark 12:13-17; Luke 20:20-26)

15 Na ngwae Farasi ki kira leka, ma kira ka lokoˈi ru fuana na faˈaroralana sa Jesus ˈani ru neˈe nia saeˈe ki. 16 Ma kira ka kwatea fafarongo kira ki faˈinia ti ngwae neˈe oga kwalafa sa Herod ka tatalafaˈa siana sa Jesus. Ma kira ka fata ˈuri, “Ngwae Faˈamanata ˈae, kaimili saiana ru ˈoko saeˈe ki, ru mamana ki taˈifau goˈo. ˈOko faˈamanata goˈo ˈamu sulia mamanaˈanga ma kwaiogaiˈanga God fuana na ngwae ki. Ma ˈoe kosi ˈado goˈo faˈinia ta ngwae ˈani ta tae neˈe kira manata sulia. Ma noaˈa ˈoe kosi manata goˈo ˈuana na ˈinotoˈalana na ngwae. 17 ˈIu, ˈoke saea basi fuaimili! ˈUri ma na taki kia, nia luia na kwatelana na mani ana takisi fuana na ngwae gwaungaˈi ana ˈafutana ˈi Rom? ˈUri ma nia bolo faˈinia kaimili ke kwatea takisi baera, nama noaˈa?”
18 Ma sa Jesus ka sai naˈa ana na manataˈanga taˈa kira, ma ka fata ˈuri, “Kaumulu na ngwae kwalabasa ki, faˈuta neˈe kamu ka sasi ˈuana na faˈaroralaku? 19 Muke faˈataˈinia basi na mani neˈe kamu folia ˈani na takisi.” Ma kira ka ngalia maˈi taˈi selene, kira ka faˈataˈinia fuana. 20 Ma nia ka saefilo kira ka ˈuri, “Na nununa sa tai niniˈa? Ma na satana sa tai mo niniˈa?”
21 Ma kira olisia, kira ka ˈuri, “Na nununa ma na satana na tatalafaˈa ˈi Rom.”
Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Kamu ke kwatea fuana na tatalafaˈa ˈi Rom na ru nia ki, ma kamu ka kwatea logo ru God ki fuana God.”
22 Ma kaidaˈi kira rongoa naˈa na olisiˈanga neˈeri ka leˈa ˈunaˈeri, kira ka ˈarefo liu, ma kira ka leka naˈa ˈada faˈasia.

Sulia na tataˈe oliˈa faˈasia maeˈa
(Mark 12:18-27; Luke 20:27-40)

23 Ma ana faˈi asoa neˈeri logo, ti Sadusi kira leka maˈi siana sa Jesus. Na Sadusi ki kira saea fasi na ngwae ki noaˈa kira kasi tataˈe laˈu faˈasia na maeˈa. 24 Ma kira ka saefiloa sa Jesus, kira ka fata ˈuri, “Ngwae Faˈamanata kwa, sa Moses nia keresia na taki fuaka ka alangaˈi ˈuri, ‘DiˈIa ta ngwae nia mae, ma na ˈafe nia ka mauri ˈua, bore ma noaˈa nia kasi toˈo ana ta ngela, na ngwaefuta nia ka korea laˈu na gwaˈi ˈuru neˈeri, fasi ˈiri kera ka toˈo ana ta ngela fuana ka talafuila na ngwae neˈe nia mae naˈa.’ 25 Ma taˈi kwalafa ana kuluˈa Jiu ki, kira toˈo ana fiu ngwae asina ki. Ma na ngwae etaeta ka korea taˈi sariˈi. Aia, ma ana kaidaˈi kera kasi toˈo ˈua ana ta ngela, ngwae neˈeri ka mae naˈa ˈana. 26 Na ruana ngwae ka korea laˈu na kini neˈeri. Aia, ma noaˈa kera kasi toˈo ˈua ana ta ngela logo, ma nia

ka mae logo ˈana. Uula ngwae ka korea laˈu, ma ka mae logo. Nia ˈunaˈeri leleka fiu ngwae asina neˈeri ki, kira maemae ka sui. 27 Buri ˈana bara ngwae asina neˈe kira mae, kini neˈe bore ka mae naˈa logo. 28 Aia, ma na kini neˈe nia ˈafe ˈafe maˈi fuana fiu ngwae asina neˈe ki. DiˈIa ˈunaˈeri, kaidaˈi ngwae ki kira tataˈe faˈasia maeˈa, sa tai ana fiu ngwae asina neˈeri ki neˈe araˈi mamana nia?”

29 Sa Jesus ka olisi kira ka ˈuri, “Kaumulu rora naˈa, sulia kamu kasi sai goˈo ana na Kerekereˈa Abu ki ma na ngasingasiˈanga God. 30 Sulia, kaidaˈi neˈe ngwae mae ki kike tataˈe laˈu fuana na mauriˈa, kira diˈia naˈa ˈada na ˈainsel ki ˈi langi neˈe noaˈa kira kasi kore kini naˈa.

31 “ˈIu, nau ku faˈamanata kamu sulia na tataˈenga faˈasia na maeˈa. Nau ku saiana kamu toˈomani sulia ba God saea ˈua naˈa maˈi ka ˈuri, 32 ‘NauˈIa na God sa Abraham, ma na God sa Aesak, ma na God sa Jakob.’ Na fadalana neˈe ˈuri, ngwae neˈeri ki neˈe kira mae naˈa, God nia saea neˈe nia God kira ˈua, osiˈana kira mauri naˈa faˈinia.”

33 Ma ana kaidaˈi neˈe ngwae ˈoro ki kira fiku kalia sa Jesus, kira rongoa na ru neˈeri ki, kira ka ˈarefo liu ana faˈamanataˈanga nia.

Na taki talingaˈi ka tasa
(Mark 12:28-34; Luke 10:25-28)

34 Ana kaidaˈi neˈe Farasi ki kira rongoa sa Jesus neˈe faˈanotoa naˈa Sadusi ki ˈani na olisiˈanga nia, kika fiku maˈi siana. 35 Ma taˈi ngwae ada neˈe faˈamanata ˈani taki ki, nia ka iliili ˈuana ka faˈarora sa Jesus ˈani na saefiloˈa ka ˈuri, 36 “Ngwae faˈamanata ˈae, na taki tae neˈe talingaˈi ka liufia taki kia ki taˈifau kwa?”

37 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “ ‘ˈOke alafe ana God ˈoe, ˈania manatamu taˈifau, ma ˈani mangomu taˈifau, ma ˈani liamu taˈifau.’ 38 NiaˈIa naˈa neˈe taki etaeta ma ka talingaˈi ka tasa. 39 Ma ruana taki ka diˈia logo ka ˈuri, ‘ˈOke alafe fuana toˈolamu ka diˈia logo neˈe ˈoko alafe fuamu talamu.’ 40 Ma na taki faˈasia sa Moses ki taˈifau, ma na faˈamanataˈanga na profet ki kira fiku taˈifau goˈo ana ro taki neˈe ki.”

Sa Jesus niaˈa ˈalako ana kwalafa sa David ma na Aofia nia logo
(Mark 12:35-37; Luke 20:41-44)

41 Ana kaidaˈi ti Farasi kira fiku kalia sa Jesus, nia saefiloda ka ˈuri, 42 “Na Christ, ngwae neˈe God nia filia fuana faˈamaurilana ngwae ki, kaumulu saea nia futa maˈi ana sa tai niniˈa?”

Kira ka olisi ˈuri ana, “Na Christ ke baˈa futa maˈi ana kwalafa sa David na tatalafaˈa.”

43 Sui sa Jesus ka saefilo kira laˈu, “DiˈIa nia ka futa goˈo ˈana ana kwalafa sa David na ngwae tatalafaˈa, faˈuta mo neˈe na AnoˈI ru Abu ba nia faˈafata sa David ka ˈuri,

44 ‘God nia fata ˈuri fuana Aofia nau:
ˈOko tua bali ˈoloˈolo aku, ma ˈoko gwaungaˈi faˈinau, masia kaidaˈi nau kui alua malimae ˈoe ki ke roˈosuliˈo.’✡

45 “Sa David ˈana talana neˈe nia saea na Christ ˈani na ‘Aofia.’ Nia neˈe, na Christ nia noaˈa laˈu ˈalako ana kwalafa sa David goˈo ˈana. NiaˈIa Aofia nia logo.”

46 Ma ana kaidaˈi neˈeri, noaˈa ta ngwae ada kasi bolo naˈa fuana olisilana ˈani ta ru. Ma kira ka ˈeke naˈa ˈada fuana saefilolana laˈu sa Jesus.

23

Sulia na Farasi ki faˈinia na ngwae faˈamanata ana taki ki
(Mark 12:38-39; Luke 11:43, 46; 20:45-46)

1 ˈI buri ˈana ru neˈeri, sa Jesus ka fata fuana na ngwae neˈe kira fiku maˈi ki, ma na fafarongo nia ki ka ˈuri, 2 “Na ngwae faˈamanata ana taki ki, ma na Farasi ki, kira toˈo ana ngasingasiˈanga fuana na faˈamanataˈanga ˈani taki sa Moses ki. 3 Nia neˈe, kamu ka roˈosulida, ma kamu ka sasia na ru ki taˈifau neˈe kira saea fuamuˈa. Bore ma noaˈa kamu kasi sasi laˈu sulia na ru neˈe kira sasiˈi ki, osiˈana noaˈa kira kasi sasi goˈo sulia na ru neˈe kira fata sulia. 4 Kira alua laˈu ti taki ˈoro neˈe ˈafitaˈi fuana na ngwae ki ka roˈo sulia, bore ma noaˈa kira kasi maˈudi

✡ **22:44** Sam 110:1

goˈo fuana kwaiˈafiˈanga ana ngwae ki fuana sasiˈa sulia na taki neˈeri ki.
5 “Ma kira sasi naˈa ru ki taˈifau fasi ˈiri na ngwae ki ka lisida ma ka fia fasi kira ngwae leˈa ki. Ma na ru ˈuri ki neˈe kira sasiˈi. Kira ka firiˈia ˈi maana darada ma ˈi limada na reba ru doe ki neˈe kira keresia na Kerekereˈa Abu ki ana. Ma kira taia na namunamuna ifi kira ki ka keta. 6 Ma kira ka oga liu na tuaˈa ana kula ˈinotoˈa ana na fangaˈa ki, ma kula ˈinotoˈa ki fuana tuaˈa saena luma fuana foˈongaˈa ki. 7 Ma kira ka oga liu na faˈadoelada ˈi maana usiˈa ki, ma kira oga ngwae ki ka fata ˈuri ada, ‘Ngwae Faˈamanata nau, neˈe nau ku roˈo sulia fatalamu.’
8 “Bore ma noaˈa kasi leˈa fuana ta ngwae goˈo ˈana neˈe ka fata ˈuri amuˈa, ‘Ngwae Faˈamanata nau, neˈe nau ku roˈo sulia fatalamu,’ osiˈana nauˈa goˈo neˈe taˈi ngwae faˈamanata kamu, ma kaumulu na barangwai asina saena fikuˈa faˈamamanaˈanga. 9 Ma noaˈa kamu kasi faˈaˈinotoˈa ta ngwae faˈamanata saena magalia neˈe ˈani alaˈanga ˈuri, ‘Maˈa kami,’ osiˈana kaumulu ke faˈaˈinotoˈa goˈo taˈi Maˈa kamu neˈe nia tua maˈi langi. 10 Ma noaˈa kasi leˈa fuana ta ngwae goˈo ˈana neˈe ka fata ˈuri amuˈa, ‘Ngwae ˈaˈana,’ osiˈana kaumulu toˈo goˈo ana taˈi ngwae ˈaˈana, ma niaˈa naˈa neˈe nauˈa, na Christ, na ngwae neˈe God nia filia fuana faˈamaurilana ngwae ki. 11 Diˈia ta ngwae neˈe oga ka ˈaˈana ˈi safitamuˈa, nia ka diˈia naˈa ngwae rao. 12 Ma ta ngwae neˈe ka faˈadoea nia ˈana talana, God ke baˈa faˈatiˈitiˈia niaˈa. Ma ta ngwae bore ˈana neˈe ka faˈatiˈitiˈi nia ˈana talana, God ke baˈa fuˈusi doe ana.”

Sa Jesus foneda faˈasia taˈangaˈa gwaungaˈi ngwae Jiu ki

(Mark 12:40; Luke 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13-14 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nia taˈa liu fuamuˈa na faˈamanata ana taki ki ma kamuˈa na Farasi ki, kamu ngwae kwalabasa ki! God ke baˈa kwaˈi kamu, osiˈana neˈe kamu fono ˈusia na sinamaa ana ˈInotoˈanga God faˈasia na ngwae ki. Kamuˈa logo noaˈa kamu kasi oga goˈo neˈe muka ruˈu saena ˈInotoˈanga God, ma kamu ka fonea ngwae neˈe kira faˈisuˈusuˈu ˈuana ruˈungaˈa.*
15 “Nia taˈa fuamuˈa na faˈamanata ana taki ki ma kamu na Farasi ki na ngwae kwalabasa neˈe kamu ˈoi ˈana ngwae ki, fasi ˈiri kira ka saea kamu ˈani na ngwae leˈa ki. Aia, God ke baˈa kwaˈi kamu, sulia kamu laga ulafu liu ˈani galilana kula ki taˈifau, saena asi ma saena tolo, ˈuana daoˈa toˈona ta ngwae, fasi ˈiri ka leka sulia na taki sa Moses ki. Aia, ma ana kaidaˈi ngwae neˈe ka leka goˈo suli kaumulu, kamu fiˈi sasi akaˈu goˈo ana niaˈa fuana lekaˈa ˈuana kula ana maeˈa. Ma na kwaˈikwaˈinga nia ke baˈa tasa ka liufia kaumulu sulia na abulalana taˈa ka liufi kaumulu taˈifau naˈa.
16 “Nia taˈa fuamuˈa, ma kaumulu diˈia naˈa ngwae maa rodo ki neˈe kira talaˈia na ngwae ki. Nia neˈe, God ke kwaˈi kamu liu, sulia kamu faˈamanata ˈuri ana ngwae ki, ‘Sui bore ˈana sa tai neˈe ka faˈangasia alangaˈinga nia ˈani na Luma Abu God, nia leˈa goˈo ˈana diˈia noaˈa nia kasi sasi tae neˈe nia alangaˈi fuana. Bore ma diˈia nia ka faˈangasia alangaˈinga nia ˈani na gol ba saena Luma Abu God, nia neˈe ka abu liu fuana ˈoilana alangaˈi ˈanga nia.’ 17 Kamu maa rodo, ma muka bolebeleˈa liu. Tae neˈe doe, na gol nama na Luma Abu God neˈe sasia gol neˈe ka abu? Na Luma Abu God neˈe doe ka liufia na gol! 18 Ma muke faˈamanata logo na ngwae ki ˈuri, ‘Sui bore ˈana sa tai neˈe ka faˈangasia alangaˈinga nia ˈani na fuli fuˈa, nia leˈa goˈo ˈana diˈia noaˈa nia kasi sasia tae neˈe nia alangaˈi ˈani. Ma diˈia nia ka faˈangasia alangaˈinga nia ˈani na kwaisuˈusiˈanga neˈe tua fafona fuli fuˈa, nia neˈe abu ka tasa fuana ˈoilana

* **23:13-14** verse 14 noaˈa kasi tua saena ˈorolana kerekereˈa ˈua sa Matthew, “Nia taˈa fuamuˈa na faˈamanata ana taki ki ma kamuˈa na Farasi ki neˈe mulu sasia na ru ki fasi ˈiri ngwae ki kira ka sae kamu na ngwae leˈa ki. Bore ma God ka baˈa kwaˈi kamu, sulia mulu mala taˈa ana gwaˈi ˈuru ki ma muke laua na luma kira ki fuamuˈa. Sui bore ˈana kamu ka ˈunaˈeri, kamu ka sasia foˈongaˈa keta ki, fasi ˈiri na ngwae ki kira ka saea kamu na ngwae God ki. Sulia mulu sasi ˈunaˈeri, na kwaˈikwaˈinga kamu ki ka baˈa doe ka tasa.”

alangaˈi ˈanga ba nia.’ 19 Kamu maa rodo.
Tae neˈe doe, kwaisuˈusiˈanga nama na
fuli fuˈa neˈe nia kwatea kwaisuˈusiˈanga
neˈe ka abu? Na fuli fuˈa neˈe ˈinotoˈa ka
liufia na kwaisuˈusiˈanga. 20 Duˈungana
na fuli fuˈa neˈe ˈinotoˈa ka liufia na
kwaisuˈusiˈanga, ma sa tai neˈe nia
faˈangasia alangaˈinga nia ˈani na fuli
fuˈa, tama nia alangaˈi ˈani na fuli
fuˈa loˈoko faˈinia kwaisuˈusiˈa ki taˈifau
neˈe kira tua ˈi fafona fuli fuˈa neˈeri.
21 Ma sa tai bore ˈana neˈe ka faˈangasia
alangaˈinga nia ˈani Luma Abu God,
ˈunaˈeri tama nia alangaˈi naˈa ˈani God
neˈe nia tua saena Luma Abu neˈeri.
22 Ma diˈia ta ngwae ka faˈangasia
alangaˈinga nia ˈani ˈi langi, tama nia
alangaˈi ˈani fuli tuaˈa God neˈeriˈa, ma
God neˈe tua logo ˈi langi.

23 “Nia taˈa fuamuˈa na ngwae
faˈamanata ana taki ki ma kamuˈa na
Farasi ki, kamu ngwae kwalabasa ki.
God ke baˈa kwaˈi kamu. Kamu kwatea
tangafula ana ru ki fuana God ˈani kala
ru neˈe kamu fasiˈi saena oˈola kamu ki
fuana faˈa rakufa lana fanga kamu ki,†
ma noaˈa kamu kasi manata ˈabera goˈo
fuana roˈongaˈa sulia faˈamanataˈanga
doe ana taki ki. Na faˈamanataˈanga doe
ana taki ki fata ˈuri, ‘Ngwae ka sasia naˈa
ru ki taˈifau neˈe ˈoloˈolo fuana ngwae
ki. Nia ka kwaimanatai fuana ngwae
ma ka saea ru mamana ki.’ Muke sasia
naˈa ru neˈeri ki, faˈinia na ru tiˈitiˈi ki
saena taki ki logo. 24 Kamu diˈia na ngwae
maa rodo neˈe talaˈia na ngwae ki. Kamu
saiana goˈo amuˈa manata ˈabera ˈuana
lekaˈa sulia kala ru saena taki ki. Ma
noaˈa kamu kasi manata ˈabera goˈo ˈani
ru doe ki saena taki ki. Kaidaˈi kamu sasi
ˈunaˈeri, ru neˈe nia lia diˈia kamu lafua
goˈo ˈaumulu na langa faˈasia tae neˈe
kamu kwaˈufia, bore ma muke onomia
goˈo ˈaumulu na kamel doe.

25 “Nia taˈa fuamuˈa na faˈamanata ana
taki ki ma kamu na Farasi ki neˈe kamu
saiana sasilana ru ki fasi ˈiri ngwae ki kira
ka saeleˈa ˈani kamu. Aia, God ke baˈa
kwaˈi kamu, osiˈana kamu madafia liu
saˈulana nonina na titiu fuana fanga ki,
bore ma kamu faˈafunguˈi ˈani na fanga
neˈe kamu ngali ˈani suulangaˈi lana
ngwae ki sulia guguta ˈanga. 26 Kamu na
Farasi ki neˈe diˈia maamuˈa nia rodo!
Mulu rokisia naˈa manataˈanga kamu
ki ka sikasika. Diˈia neˈe manataˈanga
kamu ki sikasika, na abulaˈanga kamu ki
bore ka sikasika logo. ˈUnaˈeri, na mau-
rilamuˈa diˈia na titiu ki neˈe sikasika ˈi
nonina ma saena logo.

27 “Nia taˈa fuamuˈa na faˈamanata
ana taki ki ma kamu na Farasi ki, kamu
kwatea ngwae ki kira ka saea kamu na
ngwae leˈa ki. Bore ma God ke baˈa kwaˈi
kamu, sulia kaumulu diˈia kilu gwaˈu ki
neˈe kira rafua lisilana ka leˈa ˈi maa,
bore ma ˈi saena nia fungu ˈani suli
faˈinia na nonina ngwae neˈe kira mae,
ma kira ka ngwaˈa naˈa ki. 28 Ru neˈe
nia mamana ˈani kamu, sulia tae ki neˈe
kamu sasia nia lia leˈa liu maana ngwae
ki. Bore ma na manataˈanga kamu ki
taˈa liu, ma kamu ka saiana na sokelana
ngwae.

29-30 “Nia taˈa fuamuˈa na faˈamanata
ana taki ki, ma kamuˈa logo na Farasi
ki, kamu saiana sasilana na ru ki fuana
ngwae ki kira ka saea kamu ngwae leˈa
liu. Bore ma God ke baˈa kwaˈi kamu,
sulia kamu saea diˈia kamu tuatua ana
kaidaˈi ˈi naˈo, noaˈa kamu kasi ˈafia goˈo
na koˈo bora kamu ki fuana saungilana
na profet ki. Ma ˈi taˈena muka alua
naˈa fau leˈa fafona kilu gwaˈu na profet
neˈeri ki ma na ngwae leˈa ki ˈi naˈo
fuana faˈakwangalana. 31 Kaidaˈi kamu
saea kira na koˈo kamu ki, nia faˈataˈinia
kamu futa olitana naˈa na kwalafa koˈo
taˈa kamu ki neˈe kira saungia na profet
ki ˈi naˈo. 32 Aia, ma diˈia ˈunaˈeri,
faˈasuia naˈa amuˈa na raoˈa neˈe koˈo
kamu ki etangia maˈi ˈi naˈo! 33 Kamuˈa
naˈa neˈe abulaˈanga kamu ki diˈia na
faˈi loi ki. Ka ˈafitaˈi liu fasi kamu ka tafi
faˈasia kwaˈikwaˈinga ˈani mafula ana
kula ni maeˈa. 34 Duˈungana ru neˈeri
ki, nau ku saea ru neˈe fuamuˈa, nai
baˈa kwatea ti profet ma ti ngwae sae
ˈi ru ma ti faˈamanata siaumulu. Ma
ti ai ada muke baˈa saungida ma muke
fotoˈida ana ˈai rara folo. Ma ti ai ada
muke baˈa dauda ma muke ulasida saena
luma fuana foˈongaˈa kamu ki, ma muke
lali kwailiu ada faˈasia saena fanoa kamu

† **23:23** Mint, Dill, ma Cummin

ki. 35 Nia neˈe kwatea God ke baˈa
kwaˈi kamu fafia na saungilana na ngwae
leˈa taˈifau, talaˈae maˈi ana maelana
sa Abel, na ngwae saga, leleka maˈi ka
dao ana maelana sa Sekaraea, na ngela
sa Barakaea neˈe kamu saungia ka mae
karangia na fuli foˈosi saena Luma Abu
God.‡ 36 Nau ku saea fuamuˈa neˈe mata-
langaˈinga fuana maelana ngwae neˈeri
ki taˈifau ke baˈa tua fafomuˈa ngwae ana
kaidaˈi neˈe.”

Sa Jesus nia kwaimanatai fuana ngwae ana ˈi Jerusalem
(Luke 13:34-35)

37 Ma sa Jesus ka lia kwau fuana fanoa
ˈi Jerusalem, ma ka fata ˈuri, “Ngwae
ana Jerusalem ˈae! Kamu ba ˈuilaˈi fau
ana na profet ba God nia asungaˈinida
maˈi fuamuˈa ki, ma muka saungida.
Ana kaidaˈi ˈoro nau ku oga muke leka
maˈi siaku ˈiri nau ku lia suli kamu diˈia
ta karai nia ofia na bibina ˈi olofana
ˈabaˈabana. Bore ma noaˈa kamu kasi
oga goˈo. 38 Ma ana kaidaˈi neˈe naˈa, God
ke baˈa leka faˈasi kamu, ma ka danga
faˈiburi naˈa ˈani fanoa kamu. 39 Ma nau
ku saea fuamuˈa, noaˈa kamu kasi lisi nau
laˈu, leleka ka dao ana na kaidaˈi neˈe
muke fata ˈuri, ‘God, ˈoko ˈoilakitaˈinia
na ngwae neˈe nia leka maˈi ˈani na
ngasingasiˈanga ˈoe!’ ”✡

24

Sa Jesus saea na malimae ki ke malangisia na Luma Abu God
(Mark 13:1-27; Luke 21:5-28)

1 Ma ˈi buri ˈana neˈe sa Jesus fata
ˈunaˈeri ka sui, nia ka leka faˈasia Luma
Abu God. Ma ana kaidaˈi sa Jesus ka leka
kwau, na fafarongo nia ki kira ka leka
maˈi siana, ma kira ka fata ˈuri, “ˈOko
lisia basi ˈamu na Luma Abu leˈa neˈe ki.”
2 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “ˈIu, ˈoko
lisia na luma doe neˈe ki. Noaˈa ta taˈi
gwaˈi fau ˈi neˈe ana Luma Abu God ke
baˈa teo laˈu ˈi fuila. Kira taˈifau kike
baˈa takalo ˈi ano.”
3 Buri ˈana, sa Jesus ka raˈe gwauna faˈi
ua ˈi Olif, ma ana kaidaˈi nia tua ˈana, na
fafarongo nia ki kira leka maˈi siana, ma
kira ka tua taˈifili kira. Ma kira ka saefiloa
sa Jesus kika ˈuri, “Kaidaˈi tae neˈe na
ru nini ˈoko saea fuaimili ki ke baˈa dao
maˈi? Aia, ma tae neˈe ke baˈa dao maˈi
fasi ˈiri ke faˈataˈinia kaidaˈi ˈoe fuana
oliˈa maˈi faˈinia kaidaˈi neˈe magalia ke
baˈa sui ana?”
4-5 Sa Jesus ka olisi kira ka ˈuri fuada,
“Muke lia suli kamu, sulia ngwae ˈoro
ki neˈe kike baˈa leka maˈi ˈi nunufana
sataku, ma kike soke kamu, kike fata
ˈuri, ‘Nauˈa na Christ, na ngwae ba God
filia.’ Ma ana kaidaˈi kira sasia naˈa
ru neˈeri ki, na ngwae ˈoro ki kike
baˈa faˈamamana ana sokeˈa nari kira
ki. Aia, ma kamu ke lia suli kamu, ˈasu
ˈubani ta ngwae ada kata soke kamu,
ma muke faˈamamana ana sokeˈa kira
ki. 6 Ma taˈi ru laˈu, muke baˈa rongoa
lingana fuˈanga ana fanoa karangi ki, ma
na alaˈanga ki sulia fuˈanga ki ana ti
fanoa tau logo maˈi. Ka ˈunaˈeri bore
ˈana, noaˈa kamu kasi manata ˈabera
sulida. Ru ˈunaˈeri ki ke baˈa dao nama
maˈi, bore ma noaˈa kasi faˈataˈinia laˈu
ˈisilana magalia neˈeriˈa. 7 Na maˈe
fanoa ki kike baˈa fuˈalida kwailiu, ma
na ˈinotoˈanga ki kike fuˈalida kwailiu.
Ma na unifioloˈa ma tikitiki ki ke liu ana
kula ki taˈifau. 8 Ma ru neˈeri ki niˈi neˈe
etangilana nonifiiˈa, diˈia goˈo ˈana na
kini faˈafuta ba nia talaˈae ka ngela fii.
9 “Ana kaidaˈi neˈeri logo, na ngwae
ana maˈe fanoa matamata kwailiu saena
magalia neˈe ki, noaˈa kira kasi oga
kamu, sulia kamuˈa na ngwae nau ki.
Ma ti ngwae ada kike baˈa dau kamu,
ma kike kwate kamu fuana malimae
kamu ki fuana kwaˈilamuˈa ma fuana
saungilamuˈa. 10 Ma ngwae ˈoro ki neˈe
kira faˈamamana ana nauˈa, noaˈa kira
kasi ngangata ana faˈamamanaˈanga. Ma
ngwae ki kike baˈa malimaeˈa ana kiraˈa
kwailiu. Ma kira ke kwatea na ngwae
God ki fuana malimae kira ki. 11 Ma ana
kaidaˈi neˈeri, profet ˈosoˈoso ˈoro kira
ke dao maˈi, ma kira ke talaˈia, ma kike
sokea ngwae ˈoro ki, ma kike leka sulia
na faˈamanataˈanga rora kira ki. 12 Ma
kike baˈa sasia ru rora ˈoro liu ki. Ma

‡ **23:35** Sa Abel na ngwae ˈoloˈolo etaeta neˈe kira saungia saena Fau Alangaˈinga ˈUa. Ma sa Sekaraea na ngwae ˈoloˈolo ˈisiˈisi neˈe kira saungia logo saena na Fau Alangaˈinga ˈUa. ✡ **23:39** Sam 118:26

sulia ru neˡe, na alafeˡanga ngwae ˡoro ki ke baˡa ngwataˡutaˡu. 13 Sui bore ˡana ka ˡunaˡeri, diˡia sa tai neˡe nia ngangata fuana lekaˡa sulia God leleka ka dao ˡisilana kaidaˡi neˡeri, nia neˡe God ke baˡa faˡamauria. 14 Ma Faˡarongoˡanga Leˡa neˡe sulia ˡInotoˡanga God, kike baˡa faˡarongo ˡani saena magalia fuana ngwae ki taˡifau. Buri ˡana naˡa, ˡisilana magalia fiˡi dao maˡi.

15 “Ma kaumulu ke baˡa lisia na Ru Sua ke tataˡe maˡi ana kula abu. Na ru taˡa neˡeri ke faˡasua na Luma Abu God, ma ke sasi ˡiri God ke malangisia. Aia, ru neˡe profet Daniel eta fata naˡa maˡi sulia ˡi naˡo.” (Na alaˡanga fuana na ngwae neˡe nia toˡomaˡi nia ˡuri: ˡOko malingaˡi leˡa ana na fadalana ru neˡe.) 16 “Kaidaˡi muke lisia na ru neˡe ki ka dao maˡi, na ngwae ki neˡe kira tua ana na abaˡi kula ˡi Judea, kike tafi ˡuana gwauna faˡi ua ki. 17 Ana kaidaˡi neˡeri, diˡia ta ngwae ka tua maˡi ˡi maa ana luma nia, nia ka tafi ˡaliˡali, ma noaˡa nia kasi manata laˡu ˡuana ruˡungaˡa saena luma nia ˡuana ngalilana ta ru ˡana. 18 Ma sa tai neˡe ka tua maˡi ˡana saena oˡola, noaˡa nia kasi oli laˡu maˡi luma ˡuana ta toro ˡana. 19 Kwaimanataiˡanga doe liu fuada bara kini neˡe kira ina ki, ma kira ka faˡasusufia kala ngela tiˡitiˡi ki ana kaidaˡi neˡeri, sulia nia ˡafitaˡi liu kira ka tafi ˡaliˡali. 20 ˡIu, muke foˡo ma muka gania God, fasi ˡiri ru neˡe noaˡa kasi fuli laˡu ana ma kamu ka tafi ana kaidaˡi ana gwariˡa, nama na Sabat, asoa ana mamaloˡa. 21 Duˡungana na nonifiiˡanga ana faˡi asoa neˡeri ki, nia ke baˡa taˡa ka liufia na nonifiiˡanga neˡe ngwae saena magalia ki kira saiana, ˡita ˡua maˡi ana safalilana kaidaˡi God nia saungaˡinia na magalia ka dao ana kaidaˡi neˡe. Ma noaˡa naˡa ta ru ˡunaˡeri neˡe ke fuli maˡi ˡi buri. 22 Ma diˡia God kasi faˡadokodokoa kaidaˡi ana nonifiiˡanga, nia ˡafitaˡi neˡe ta ngwae ke mauri. Ma nia faˡadokodokoa kaidaˡi neˡeri fuana leˡalana ngwae neˡe nia filida ki.

23 “ˡIu, diˡia ta ngwae ka fata ˡuri fuaumulu, ‘Lisia basi, nia naˡa ne na Christ,’ nama ka fata ˡuri, ‘Lisia basi, nia naˡa ˡi loˡoko,’ noaˡa kamu kasi faˡamamana nia. 24 Sulia na ngwae ˡosoˡoso ki ke baˡa dao maˡi, ma kike fata ˡuri, ‘Nauˡa na Christ,’ faˡinia na ngwae ˡosoˡoso ki kike fata ˡuri, ‘Nauˡa ta profet.’ Ma kike fulia faˡanadaˡa doe ki fasi ˡiri ke talaˡi rora ana na ngwae neˡe God nia filida ki bore ma nia ˡafitaˡi liu fuada. 25 Nia neˡe, sui bore ˡana ru neˡe ki noaˡa kira kasi dao ˡua maˡi, nau ku saea naˡa fuamuˡa ˡi naˡo, fasi ˡiri muke saiana.

26-27 “Ana kaidaˡi nau, na Ngela Ngwae, nau ku oli maˡi, ngwae ki taˡifau kike baˡa lisi nau. Diˡia logo neˡe kamu saiana lisilana meamea kaidaˡi nia mea maˡi ana bali tataˡelana sina leka ka dao maˡi bali sulana sina saena mamanga. Aia, diˡia ti ngwae kira fata ˡuri fuamuˡa, ‘Na Christ tua saena abaˡi kula kwasi,’ noaˡa kamu kasi leka ˡuana kula neˡeri. Diˡia ti ngwae kira fata ˡuri fuamuˡa, ‘Christ ba ago ˡi neˡe,’ noaˡa kamu kasi faˡamamana ana alaˡanga ˡunaˡeri ki.

28 “Na olilaku maˡi noaˡa ta ngwae kasi talafia, ka diˡia logo neˡe na afa noaˡa kasi talafia ta ru mae.

Sa Jesus fata sulia olilana maˡi (Mark 13:24-31; Luke 21:25-33)

29 “ˡI buri ˡana kaidaˡi neˡe nonifiiˡanga neˡeri ki ka sui mala,

‘God ke fonea na madaˡafi, ma na madamo, ma noaˡa keroˡa kasi sina.
Ma God ke kwate na bulubulu ki kike baˡa ˡasida faˡasia mamanga.
Ma God ke sasi na ru ˡi langi ki, kike leka rora faˡasia fulida.’✡

30 “Buri ˡana ru neˡe ki, na maˡetoto ana olilaku maˡi fiˡi faˡataˡi maˡi saena mamanga.✡ Ma ana kaidaˡi neˡeri goˡo, na ngwae ki taˡifau saena magalia, kike angi sulia kira ka lisi nau ku oli maˡi fafona gwaˡi salo saena mamanga, ma nai baˡa leka maˡi faˡinia ngasingasiˡanga nau faˡinia na madakoˡanga doe nau. 31 Ma na ˡainsel ke ufia na bungu ke baˡa angi doe fuana fikulana na ngwae nau ki neˡe nau ku filida taˡifau naˡa. Ana kaidaˡi neˡeri, nau ku kwatea maˡi ˡainsel nau ki, ˡiri kike baˡa ukua maˡi ngwae

✡ **24:29** Aesea 13:10; 34:4; Esikiel 13:7; Joel 2:10, 31; 3:15 ✡ **24:30** 1 Tesalonika 4:16

nau ki taˈifau faˈasia na fanoa ki taˈifau saena magalia.”

32 Goˈo, sa Jesus ka fata sulia tarifulaˈa ka ˈuri, “Kamu ke manata basi sulia na ˈai figi ki. Kaidaˈi kamu lisia na rauna nia ngosa, muke saiana na kaidaˈi fuana unitaˈi ˈakoˈakoˈa nia dao karangi naˈa. 33 Ka ˈunaˈeri logo, kaidaˈi kamu lisia na nonifiiˈanga neˈeri ki taˈifau ke baˈa dao maˈi, muke saiana na olilaku maˈi nia karangi naˈa. 34 Ru mamana neˈe nau ku saea fuamuˈa, ngwae ki taˈifau neˈe kira mauri ana kaidaˈi neˈe, kira kasi mae ˈi naˈona ru neˈeri ki taˈifau ke baˈa dao maˈi.* 35 Na ru ki taˈifau maˈi langi ma saena magalia kike baˈa sui. Bore ma na fatalaku goˈo neˈe tuatua noaˈa kasi sui.

Noaˈa ta ngwae kasi saiana asoa nama kaidaˈi neˈeri
(Mark 13:32-37; Luke 17:26-30, 34-36)

36 “Noaˈa ta ngwae kasi saiana kaidaˈi nai baˈa oli maˈi ana. Na ˈainsel ki bore noaˈa kasi sai logo ana, ma nauˈa, na Ngela bore, nau kusi sai logo ana. God na Maˈa taˈifilia goˈo neˈe nia saiana. 37 Na olilaku maˈi ke baˈa diˈia ru ba fuli ana kaidaˈi ba sa Noa. 38 Ana faˈi asoa ba ˈi naˈo ki, ana na igo doe baera, na ngwae ki kira fanga ma kira ka kwaˈu ˈada, ma na ngwae ki ma na kini ki kira ka araˈi ˈada ma kira ka kwate kini ˈada kwailiu, leleka ka dao goˈo ana faˈi asoa ba sa Noa nia raˈe saena na faka doe ba nia. 39 Bore ˈana, kira kina ˈua na tae neˈe ka dao maˈi, leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe igo doe baera dao maˈi, ma ka lauda naˈa ˈana. Ma nia ke baˈa dao logo maˈi ˈuri ana kaidaˈi nai baˈa dao maˈi ana. 40 Ana kaidaˈi neˈeri, ro ngwae ki kera rao saena na oˈola. Ma nau ku ngalia ta taˈi ngwae faˈi nau, ma ta taˈi ngwae nau ku faˈasia. 41 Ma ro kini ki logo kera ka rao adaroˈo ana fanga ki, ma ta taˈi ai nau ku ngalia, ma ruana nau ku faˈasia. 42 Muke lialia leˈa, sulia kamu kina faˈi asoa tae neˈe nau, na Aofia kamu, nai dao maˈi ana. 43 Muke manata toˈona ru neˈe, diˈia na ngwae ana luma ka sai goˈo ˈana ana kaidaˈi neˈe ngwae bili ke baˈa dao maˈi ana, nia ka lialia leˈa ma noaˈa kasi alaˈania na ngwae bili neˈeri ka ruˈu maˈi saena luma nia. 44 Nia neˈe, muke kwaimasi logo, sulia nai baˈa dao maˈi ana kaidaˈi neˈe noaˈa kamu kasi saiana.”

Tarifulaˈa sulia ro ngwae rao ki
(Luke 12:41-48)

45 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuana na fafarongo ki, “Kamu diˈia na ngwae rao neˈe nia liatoˈo ma nia ka rao saga. Ma na araˈi ˈaˈana ke alua nia ka lia sulia na ngwae rao ki, ma ka kwatea na fanga fuada ana kaidaˈi fuana kwate fangaˈa. 46 Ma ˈoilakiˈa fuana na ngwae rao neˈeri neˈe ngwae ˈaˈana nia dao toˈona ma nia sasi ru neˈeri ki, ana kaidaˈi neˈe nia dao maˈi ana ˈi luma nia! 47 Nau ku saea na ru mamana fuamuˈa, na ngwae ˈaˈana alu nia ka lia sulia ru nia ki taˈifau.

48 “Bore ma, diˈia nia na ngwae rao taˈa, nia ka manata ˈuri, ‘Na ngwae ˈaˈana nau, daolana maˈi nia tau ˈua.’ 49 Ma nia ka talaˈae fuana kwaˈilana na ngwae rao ki, ma nia ka tua ni fanga naˈa ˈana ma ka kwaˈu lilinga naˈa ˈana faˈinia ngwae kwaˈu lilinga ki. 50 Sui ma na ngwae ˈaˈana ka dao maˈi ana ta asoa neˈe nia noaˈa kasi kwaimaˈakwali ana, ma ana kaidaˈi neˈe nia kina goˈo ˈana. 51 Na ngwae ˈaˈana ke kwatea na kwaˈikwaˈinga ˈafae fuana niaˈa, ma ka alua niaˈa faˈinia ngwae kwalabasa ki neˈe sokeˈe roˈo sulia God. Ma kaidaˈi nia ka tua ana kula neˈeri, nia ka angi angi goˈo ˈana faˈinia na ˈala girigiri ˈanga, osiˈana nia ka nonifii liu.”

25

Tarifulaˈanga sulia taˈi akwala kini sariˈi

1 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Ana kaidaˈi neˈe nau ku oli laˈu maˈi, na ˈInotoˈanga God ke baˈa diˈia na akwala kini sariˈi neˈe kira ngalia naˈa faˈi unu kira ki, ma kira ka kwaimaˈakwali ana na araˈi faolu neˈe ke leka maˈi ka ngalida ˈuana saena na fafangaˈa ana ara araˈinga. 2 Ma ta lima kini sariˈi ada kira taˈi boleboleˈa, ma ta lima ai ada kira ka manataˈa. 3 Na kini sariˈi boleboleˈa neˈeri ki kira ngalia naˈa faˈi unu kira

* **24:34** nama Ru mamana neˈe nau ku saea fuamuˈa, magalia neˈe noaˈa kasi mango ˈi naˈona ru neˈeri ki taˈifau ke baˈa dao maˈi.

ki, bore ma noaʼa kira kasi ngalia goʼo ta suliʼi ru neʼe ka bolo fuana faʼaduʼalana unu kira ki faʼinida. 4 Ma na ai neʼe manataʼa ki kira ngalia na biʼi suliʼi ru doe fuana faʼaduʼalana unu faʼinia na faʼi unu kira ki. 5 Ma na araʼi faolu neʼeri noaʼa kasi dao ʼaliʼali, ma na kini sariʼi neʼeri ki maada ka mamaliuʼa taʼifau, ma kira ka maliu naʼa ʼada.

6 “Ma saena tofongana rodo, na ngwae ki kira ri kika ʼuri, ‘Na araʼi faolu nia dao naʼa maʼi! Muke leka, ma muke saka fuana.’ 7 Na akwala kini sariʼi neʼeri kira ka tataʼe, ma kira ka faʼaduʼa na faʼi unu kira ki. 8 Ma na kini sariʼi bolebeleʼa neʼeri ki kira ka fata ʼuri fuana na kini sariʼi manataʼa neʼeri ki, ‘Muke kwatea ta suliʼi ru fuana duʼangaʼa ʼaimili, sulia neʼe suliʼi ru kaimili ki fuana duʼangaʼa karangi ka sui naʼa.’

9 “Sui kira olisida kika ʼuri, ‘Noaʼa goʼo, osiʼana noaʼa nia kasi bolo naʼa faʼi kulu taʼifau. Muke leka ʼaumulu ana ta luma, ʼiri muke folia ta suliʼi ru fuana duʼangaʼa ʼaumulu.’ 10 Ma kaidaʼi kira leka fuana foliʼa, na araʼi faolu neʼeri ka dao maʼi. Ma na sariʼi neʼeri ki neʼe kira sasi akaʼu, kira ka leka naʼa ʼada faʼinia ʼuana na fangaʼa ana araʼinga. Ma kira ka fono naʼa ʼusia na sinamaa.

11 “Ma ʼi buri ʼana na kini sariʼi ba kiri, kira ka dao logo maʼi, kira ka ʼuri, ‘Araʼi ʼae! ʼOke ʼifingia kwau na sinamaa fuamiʼa!’ 12 Ma na araʼi faolu neʼeri ka olisida ka ʼuri, ‘Ru mamana nau ku saea fuamuʼa, nau ku kina kaumulu.’ ”

13 Ma sa Jesus ka faʼasuia naʼa tarifulaʼanga neʼe ka ʼuri, “Ta neʼe, kamu ke lialia leʼa, sulia kamu kina faʼi asoa nama kaidaʼi neʼe nai baʼa dao laʼu maʼi ana.”

Na tarifulaʼanga sulia olilana maʼi ngwae ʼinotoʼa (Luke 19:11-27)

14 Sui sa Jesus ka saea laʼu na tarifulaʼanga neʼe fuana na fafarongo nia ki ka ʼuri, “Ana kaidaʼi nai baʼa oli maʼi, na ʼInotoʼanga God nia diʼia taʼi ngwae ba nia leka ana ta kula tau, ma ka saea naʼa ngwae rao nia ki, ma ka kwate kira ka lia sulia na toʼoruʼa nia ki. 15 Ma nia ka kwatea lima toʼoni selene ki fuana taʼi ngwae. Ma fuana ta ngwae laʼu, nia ka kwatea ro toʼoni selene ki. Ma fuana ta ngwae laʼu, nia ka kwatea taʼi toʼoni selene. Nia ka kwatea ka bolo naʼa faʼinia na sai ʼi ruʼanga kira ki. Sui nia ka leka naʼa ʼana ana lekaʼa nia. 16 Ma na ngwae neʼe ngalia naʼa lima toʼoni selene ki, nia ka rao ʼani, ma ka toʼo laʼu ana ta lima toʼoni selene. 17 Ma na ngwae ba ngalia naʼa ro toʼoni selene ki, nia ka rao logo ʼani, ma ka toda ta ro toʼoni selene laʼu. 18 Bore ma na ngwae ba ngalia taʼi toʼoni selene, nia ka leka, ma ka ʼilia taʼi kilu saena na ano, ma ka sofongaʼinia ʼana selene ba na araʼi ʼaʼana nia kwatea fuana.

19 “Ma buri ʼana kala kaidaʼi tau, na araʼi ʼaʼana ba kira ka oli maʼi, ma nia oga ka saiana selene ba nia ki faʼinida. 20 Ma na ngwae ba ngalia lima toʼoni selene ki, ka ngalia laʼu maʼi ta lima toʼoni selene, ma ka fata ʼuri, ‘Araʼi ʼaʼana ʼae, ʼoko kwatea lima toʼoni selene ki fuaku ba. ʼOke lisia basi, nau ku toda laʼu ta lima toʼoni selene fafia.’

21 “Ma na araʼi ʼaʼana nia ka olisia ka ʼuri, ‘ʼOe ngwae ni rao leʼa nau. Nau ku saiana, nau ku manata fitoʼamu! ʼOko rao leʼa ʼani ru tiʼitiʼi ki, nia neʼe nau ku alu ʼoe, ʼoko doe fafia naʼa ru ʼoro ki. ʼOke leka maʼi, ma ʼoko saeleʼa ʼamu faʼi nau.’

22 “Ma na ngwae neʼe ngalia ro toʼoni selene ki ka dao logo maʼi. Ma ka fata ʼuri, ‘Araʼi ʼaʼana ʼae, ʼoko kwatea goʼo ro toʼoni selene ki fuaku ba. ʼOke lisia basi, nau ku toda laʼu ta ro toʼoni selene fafia.’

23 “Ma na araʼi ʼaʼana nia ka olisia ka ʼuri, ‘ʼOe ngwae ni rao leʼa nau, nau ku saiana nau ku fitoʼamu! ʼOko rao leʼa ʼani ru tiʼitiʼi ki. Nia neʼe nai baʼa alu ʼoe, ʼoke doe fafia na ru ʼoro ki. ʼOke leka maʼi, ma ʼoko saeleʼa ʼamu faʼi nau.’

24 “Sui na ngwae ba ngalia taʼi toʼoni selene, ka dao maʼi. Ma nia ka fofoni ru goʼo ʼana ka fata ʼuri, ‘Araʼi ʼaʼana ʼae, nau ku saiana ʼaeʼo na ngwae neʼe fatalamu ʼinikere. ʼOko loia naʼa ru ki goʼo ʼamu ana kula neʼe noaʼa ʼoe kosi fasia, ma ʼoko ngalia goʼo ʼamu ru ngwae matamata ki. 25 Nia neʼe nau ku maʼu, ma nau ku leka sofongaʼinia naʼa selene ba ʼoe saena na ano. ʼOko lisia mani ba ʼoe nama goʼo niniʼa.’

26 “Ma na araʼi ʼaʼana nia ka olisia ka ʼuri, ‘ʼAeʼo na ngwae rao taʼa, ma ʼoko ʼaila busu. ʼOko sai goʼo ʼamu ana

neˈe nau ku loia ru ana kula neˈe noaˈa kusi fasia, ma ku ngalia goˈo ˈaku ru ngwae matamata ki. 27 Diˈia ˈoko manata ˈunaˈeri, faˈuta neˈe noaˈa ˈoe kosi alua ˈamu na selene nau ki saena kula ni alu maniˈa fasi ˈiri ka ˈoro, ma ka dao ana kaidaˈi nau ku oli maˈi ana, nau ku ngalia naˈa selene neˈeri ma na selene tarenga ki faˈinia.’

28 “Sui na araˈi ˈaˈana neˈeri ka fata ˈuri fuana na ngwae ni rao nia ki laˈu, ‘Muke ngalia naˈa selene neˈe ki faˈasia, ma kamu ka kwatea fuana na ngwae neˈe toˈo ana taˈi akwala toˈoni selene. 29 Sulia na ngwae ki taˈifau neˈe kira toˈo ana ru ˈoro ki, nai baˈa kwatea laˈu ti ru fuada, fasi ˈiri kira ka toˈo ana ru ki ka tatakolaˈa. Ma sa tai bore ˈana neˈe noaˈa kasi toˈo ana ta ru, ma nia ka toˈo ana ta ru tiˈitiˈi bore ˈana, nai baˈa lafua faˈasi nia. 30 Ma na ngwae ni rao neˈe, muke ˈui ˈania ˈi maa saena na maˈe rodo, kula neˈe ngwae ki ka angi angi goˈo ˈada faˈinia na ˈala girigiri ˈanga, osiˈana nia nonifii liu.’ ”

31 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuana na fafarongo nia ki, “Kaidaˈi nauˈa, na Ngela Ngwae, nai baˈa oli laˈu maˈi ˈuana na tatalafaˈanga faˈinia na ˈainsel ki, nai baˈa tua ana fuli gwauruˈa na ngwae tatalafaˈa. 32 Ma na ngwae ki taˈifau faˈasia fanoa ki taˈifau kike baˈa fiku maˈi ˈi naˈoku. Ma nai baˈa daroˈia na ngwae ki taˈifau, diˈia ta ngwae ba nia lia sulia na sipsip ki ka daroˈia na sipsip ki faˈasia na nanigot ki. 33 Ma nau ku alua naˈa ngwae saga ki ˈi bali ˈoloˈolo aku, ma na ngwae taˈa ki ˈi bali mauli aku.

34 “Sui nau ku fata ˈuri fuana ngwae neˈe kira tua ˈi bali ˈoloˈolo aku, ‘Kaumulu naˈa ngwae neˈe Maˈa nau faˈasaeleˈa kamu ki. Muke ruˈu maˈi ˈi saena ˈInotoˈanga neˈe nia sasi akaˈu ana fuamuˈa ˈita naˈa maˈi ana etangilana naˈa maˈi na magalia. 35 Sulia kaidaˈi nau ku fiolo ana, kamu kwatea fanga fuaku. Ma kaidaˈi nau ku silikwaˈu ana, kamu kwatea kafo fuaku. Ma bore ˈana nau na ngwae dao faˈasia ta fanoa matamata, kamu kwalo nau ˈuana saena luma kamu ki. 36 Ma kaidaˈi ka noaˈa ˈaku ta toro, kamu kwate toro fuaku. Ma kaidaˈi nau ku mataˈi, kamu lia sulia nau. Ma kaidaˈi nau ku tua ˈi saena luma ni lokafo, kamu maa toˈoku.’

37 “Sui naˈa ngwae saga ki kira ka olisia kika ˈuri, ‘Aofia kwa, kaidaˈi tae neˈe kami lisia ˈoko fiolo, ma kami ka sareˈo? Kaidaˈi tae neˈe ˈoko silikwaˈu, ma kami ka kwatea kafo fuamu? 38 Ma kaidaˈi tae neˈe ˈoe na ngwae dao faˈasia na fanoa matamata, ma kami ka kwalo ˈoe ˈi luma, nama kaidaˈi tae neˈe noaˈa ˈamu ta toro, ma kami ka kwate toro fuamu? 39 Ma kaidaˈi tae neˈe kami lisia neˈe ˈoko mataˈi ana, nama ˈoko tua saena na luma ni lokafo, ma kami ka leka maa toˈomu?’

40 “Ma nau ku olisida nau ku ˈuri, ‘Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, kaidaˈi kamu sasia ta ru ˈunaˈeri fuana ta ngwae bore ˈana neˈe noaˈa kira kasi lia doe ana, kamu sasia naˈa fuaku.’

41 “Sui nai baˈa fata ˈuri fuada na ngwae neˈe kira tua ˈi bali mauli aku, ‘Kamu ke leka tau kwau faˈasi nau. God ke baˈa kwaˈi kamu. Ma kamu ke leka saena na mafula neˈe tuatua firi, neˈe God nia sasi akaˈu ana fuana sa Saetan ma na ˈainsel taˈa nia ki. 42 Sulia nau ku fiolo, ma kamu kasi kwatea goˈo ta fanga fuaku. Ma kaidaˈi nau ku silikwaˈu, noaˈa kamu kasi kwatea goˈo ta kafo fuaku. 43 Ma kaidaˈi nau ku dao maˈi, kamu kasi kwalo nau goˈo fuana luma kamu ki. Ma kaidaˈi ka noaˈa ˈaku ta toro, noaˈa kamu kasi kwate toro goˈo fuaku. Ma kaidaˈi nau ku mataˈi ma ku tua ˈi saena na luma ni lokafo, noaˈa kamu kasi lia goˈo suli nau.’

44 “Ma kira ka olisia kira ka ˈuri, ‘Aofia kwa, kaidaˈi tae neˈe kami lisiˈo, ˈoko fiolo, nama ˈoko silikwaˈu, nama ˈoe na ngwae dao, nama ka noaˈa ˈamu ta toro, nama ˈoko mataˈi nama ˈoko tua ˈi saena na luma ni lokafo, ma noaˈa kami kasi ˈafiˈo goˈo?’

45 “Ma nau ku olisida ku ˈuri, ‘Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, kaidaˈi kamu kasi kwaiˈafi ana ta ngwae bore ana neˈe noaˈa kira kasi lia doe ana, kamu sasia naˈa fuaku.’

46 “Sui kira ka leka naˈa ˈada ˈuana na kwaˈikwaˈinga neˈe tuatua firi, ma na ngwae saga ki kira ka leka naˈa ˈuana na mauriˈa firi.”

26

Ngwae faˈinaˈonaˈo Jiu ki lokoa saungilana sa Jesus
(Mark 14:1-2; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

1 Kaidaˈi sa Jesus nia faˈamanata ˈani ru neˈe ki ka sui, nia ka fata ˈuri fuana na fafarongo nia ki, 2 “Kaumulu saiana ka sui naˈa, Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa ke baˈa fuli fafonai. Ma ana kaidaˈi neˈeri, kike baˈa kwate nau, na Ngela Ngwae, fuana malimae nau ki, ˈiri kike foto fafi nau ana ˈai rara folo.”
3 Ma ana taˈi kaidaˈi neˈeri logo, na fata abu doe ki, ma na ngwae faˈinaˈonaˈo Jiu ki, kira ka fiku saena luma doe na ˈingataˈi fata abu neˈe satana sa Kaeafas. 4 Ma kira ka lokoa, fasi ˈiri kike dao toˈona ta kaidaˈi fuana kike dau ago ana sa Jesus, ma kira ka saungia. 5 Ma kira ka fata kwailiu ˈuri, “Noaˈa kulu kasi daua ana faˈi asoa ana fangaˈa, ˈasu ˈubani ngwae ki kira kata fuˈali kulu.”

Taˈi kini nia kisitani ngwaingwai moko leˈa fafona gwauna sa Jesus
(Mark 14:3-9; John 12:1-8)

6 Ma sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki, kira leka kwau ˈuana ˈi Betani, kira ka tua saena luma sa Simon, na ngwae ba na kuu saungia ˈi naˈo. 7 Ana kaidaˈi sa Jesus nia fanga, taˈi kini leka maˈi siana faˈinia na biˈi nura neˈe kwanga liu,* ma nia fungu ˈani na ngwaingwai neˈe moko ufiufi leˈa, ma na folilana ka doe liu. Nia leka maˈi, ma ka kisitani ˈi fafona gwauna sa Jesus. 8 Ma ana kaidaˈi neˈe fafarongo nia ki kira lisia, kira ka saetaˈa, ma kika fata ˈada talada ˈuri, “Faˈuta neˈe kini neˈe ka faˈalia ngwaingwai leˈa neˈe? 9 Ngwaingwai neˈe, diˈia kulu foli ˈani, mani doe neˈe kulu ke baˈa ngalia ˈuana. Ma kulu ka ngalia na mani neˈeri fuana ˈafilana ngwae dalaˈa ki!”
10 Ma sulia sa Jesus nia sai goˈo ˈana ana tae neˈe kira fata sulia, nia ka fata ˈuri fuada, “Faˈuta neˈe kamu ka fata ˈunaˈeri, ma kamu ka faˈaˈekea kini neˈe? Ru leˈa liu neˈe nia sasia naˈa fuaku. 11 Na ngwae dalaˈa ki kira tua goˈo ˈada faˈi kamu sulia asoa ki. Bore ma nauˈa, kaidaˈi dokodoko goˈo ˈana neˈe nai baˈa tua faˈi kamu. 12 Ma ana kaidaˈi na kini neˈe nia kisitani na ngwaingwai neˈe ana na noniku, nia sasi akaˈu ana nauˈa masia kwaiatolaku saena kilu gwaˈu ana faˈi asoa ana maelaku. 13 Ma nau ku saea fuamuˈa, ana fanoa ki taˈifau saena magalia neˈe na Faˈarongoˈanga Leˈa kira ke fatataloˈania sulia, tae neˈe kini neˈe nia sasia fuaku, kike baˈa rongoa naˈa logo fuana na manataˈanga toˈona.”

Sa Judas nia alafafia ke foli ˈani sa Jesus fuana malimae ki
(Mark 14:10-11; Luke 22:3-6)

14 Buri ˈana ru neˈe ki sui, taˈi ngwae ana akwala ma ro fafarongo sa Jesus ki, satana sa Judas Iskariot ka leka siana na fata abu doe ki. 15 Ma ka saefilo kira ka ˈuri, “Diˈia nau ku kwatea sa Jesus fuaumulu, tae neˈe kamu ke baˈa kwatea fuaku?” Ma kira ka toˈomani uulu akwala selene ki, ma kira ka kwatea fuana. 16 Talaˈae ana kaidaˈi neˈeri, sa Judas ka lialia naˈa ˈuana ta kaidaˈi neˈe bolo fuana kwatelana sa Jesus fuada.

Sa Jesus ˈania naˈa Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa
(Mark 14:12-21; Luke 22:7-13, 21-23; John 13:21-30)

17 Ma ana etana asoa ana fangaˈa neˈe kira saea ˈani, “Beret neˈe noaˈa ta Isi ana,” na fafarongo ki kira leka maˈi siana sa Jesus, ma kira ka saefilo ˈuri ana, “ˈI fai neˈe ˈoko oga kami ka sasi akaˈu ana Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa fuamu?”
18 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kamu ke leka kwau ˈuana ˈi Jerusalem. Ana kaidaˈi kamu dao siana taˈi ngwae neˈe nau ku filia, kamu ka fata ˈuri fuana, ‘Ngwae faˈamanata kaimili, nia saea kaidaˈi nia dao karangi naˈa. Nia faˈinia na fafarongo nia ki kike ˈania na Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa ˈi luma ˈoe.’ ”
19 Ana kaidaˈi neˈe, fafarongo ki kira leka, ma kika alaˈa faˈinia na ngwae neˈeri diˈia ba sa Jesus saea naˈa fuada, ma kira ka sasi akaˈu naˈa ana fangaˈa neˈeri.

* **26:7** Na kufikufi ru neˈe kwanga liu neˈe kira saea ˈani alabaster, na fau neˈe madumadu liu.

20 Ma ʻi saʻulafi, sa Jesus ka tua ʻi neʻeri ʻiri ka fanga faʻinia na akwala ma
ro fafarongo nia ki. 21 Ma kaidaʻi kira
fanga naʻa, sa Jesus ka fata ʻuri fuada,
“Ru mamana nau ku saea fuamuʻa, taʻi
ngwae ana kaumulu ke kwate nau fuana
malimae nau ki.”
22 Kaidaʻi na fafarongo ki kira rongoa
ru neʻe, kira ka kwaimanatai liu. Ma
taʻi taʻi ngwaeʻa ada kira fiʻi talaʻae ana
saefilolana sa Jesus kika ʻuri, “Aofia kwa,
ʻuri ma ʻoko fata ʻani nauʻa neʻeriʻa?”
Ma kiraʻa taʻifau goʻo neʻe kira fata
ʻunaʻeri.
23 Sui sa Jesus ka ʻuri, “Taʻi ngwae
aumulu, neʻe nia ke tongani afu beret
nia ʻi saena na dako faʻi nau, nia neʻe
ke baʻa kwate nau fuana malimae nau
ki. 24 Nauʻa, na Ngela Ngwae, nai baʻa
mae diʻia na Kerekereʻa Abu ba saea ka
sui naʻa maʻi naʻo. Ma kwaimanatai liu
fuana na ngwae neʻe ke baʻa kwate nau
fuana malimae nau ki. Nia leʻa fuana na
ngwae neʻeri diʻia nia kasi futafuta goʻo.”
25 Ana kaidaʻi neʻeri, sa Judas ba, na
ngwae neʻe ke baʻa kwatea sa Jesus fuana
malimae nia ki, nia ka fata ʻuri, “Ngwae
faʻamanata kwa. ʻUri ma ʻoko saea ʻani
nauʻa neʻeriʻa kwa?”
Ma sa Jesus ka fata ʻuri fuana, “ʻAeʻo
talamu neʻe ʻoko saea naʻa.”

Na fangaʻa na Aofia
(Mark 14:22-26; Luke 22:14-20; 1 Korint 11:23-25)

26 Ma ana kaidaʻi kira fanga, sa Jesus
ka ngalia afu beret, ma nia ka baʻatafea
God, sui ka ngiia, ma ka kwatea fuana na
fafarongo nia ki, ma ka fata ʻuri, “Muke
ngalia, ma muka ʻania, nia naʻa neʻe
noniku.”
27 Sui nia ka ngalia na titiu ni kwaʻunga,
ma ka baʻatafea God, sui ka kwatea fuada,
ma ka fata ʻuri, “Kaumulu taʻifau, muke
kwaʻufia. 28 Nia naʻa neʻe ʻabuku neʻe
God faʻangasia ʻani na fau alangaʻinga
faolu, sulia neʻe ʻabuku ke baʻa igo fuana
ngwae ʻoro ki, fasi ʻiri God ka rufuanata
naʻa ana taʻangaʻa ki. 29 Ru mamana
nau ku saea fuaumulu, nau kusi kwaʻufia
laʻu na waen neʻe leleka ka dao ana faʻi
asoa nau ku kwaʻufia naʻa waen faolu faʻi
kaumulu ʻi saena na ʻInotoʻanga Maʻa
nau.”
30 Sui kira ka ngulia faʻi ngu, ma kira
ka leka ʻuana faʻi ua neʻe kira saea ʻani
Olif.

Sa Jesus eta fataʻa ʻani sa Peter ke baʻa tofea
(Mark 14:27-31; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

31 Ma sa Jesus ka fata ʻuri fuada, “Ana
faʻi rodo neʻe, kaumulu taʻifau goʻo muke
tafi faʻasi nau. Sulia na Kerekereʻa Abu
ba fata ʻuri, ‘God ke saungia ngwae neʻe
nia lia sulia na sipsip ki, ma na sipsip ki
taʻifau kika takalo.’✡ 32 Ka ʻunaʻeri bore
ana, ʻi buri ʻana nau kui tataʻe laʻu ʻuana
mauriʻa, nau kui etaeta ʻi naʻo aumulu
ʻuana ʻi Galili.”
33 Ma sa Peter ka olisia ka ʻuri, “Nauʻa
ʻafitaʻi nau ku leka faʻasi ʻoe, sui bore
ʻana ngwae neʻe ki kira ka leka faʻasiʻo!”
34 Ma sa Jesus ka fata ʻuri fuana sa
Peter, “Nau ku saea fuamu, ʻi naʻona neʻe
karai ke angi ʻi saena faʻi rodo taʻena,
ʻoke baʻa sae uulufau ana neʻe ʻoko kina
nau.”
35 Ma sa Peter ka olisia ka ʻuri, “Sui bore
ʻana nau ku mae faʻi ʻoe, nia ʻafitaʻi nau
ku saea fasi nau ku kinaʻo!”
Ma na fafarongo ki taʻifau goʻo, kira ka
fata logo ʻunaʻeri.

Sa Jesus foʻosia God ana kula kira saea ʻani ʻi Getsemani
(Mark 14:32-42; Luke 22:39-46)

36 Sui sa Jesus ka leka faʻinia na fa-
farongo nia ki ana taʻi kula kira saea
ʻani ʻi Getsemani, ma nia ka fata ʻuri
fuada, “Kamu ke tua ʻaumulu ʻi neʻe ana
kaidaʻi nau ku leka kwau ʻi loʻoko ʻiri
nai foʻo.” 37 Ma nia ka talaʻia sa Peter,
ma na ro ngela sa Sebedi ki faʻinia. Ma
nia ka fiʻi eta ʻaena kwaimanatai ʻanga
doe liu faʻinia liadilaʻa. 38 Ma nia ka fata
ʻuri fuada, “Na liaku nia figwanu ka doe
liu, ma nia bolo faʻinia naʻa saungilaku.
Muke tua ʻi neʻe, kamu ke ada, ma muke
lialia faʻi nau.”
39 Sui nia ka ʻidu tiʻitiʻi laʻu faʻasi
kira, ma ka bobo uruuru leleka na maana
darana ka toʻo naʻa ʻi ano, ma ka foʻo
ka ʻuri, “Maʻasi ʻae, diʻia nia talang-
waraʻu goʻo ʻana, ʻoko lafua ʻamu na

✡ **26:31** Sekaraea 13:7

nonifiiˈanga neˈe faˈasi nau. Sui bore ˈana, noaˈa laˈu na kwaiogaiˈanga nau, bore ma sulia na kwaiogai ˈanga ˈoe lala niniˈa.”
40 Sui sa Jesus ka oli siana na uulu fafarongo nia ki, ma ka lisia kira maliu naˈa, ma nia ka fata ˈuri fuana sa Peter, “Kwala Peter kwa, faˈuta neˈe kamu kasi ada faˈi nau sulia ta taˈi kaidaˈi? 41 Kamu ke ada, muke lialia ˈani foˈongaˈa sasi na ilitoˈonga kata liufi kamu. Sulia kaumulu oga sasilana ru leˈa ki, bore ma nonimuˈa nia ngwataˈutaˈu liu.”
42 Sa Jesus ka leka laˈu, ma ka foˈo ana ruana kaidaˈi ka ˈuri, “Maˈasi ˈae, diˈia noaˈa kasi bolo fuana ˈoke fonea na nonifiiˈanga neˈe faˈasi nau, leˈa goˈo ˈana, nau ku roˈo naˈa ˈaku sulia na kwaiogai ˈanga ˈoe.”
43 Ma kaidaˈi nia oli maˈi siada na fafarongo nia ki, nia ka lisia kira maliu laˈu, sulia na maada mamaliuˈa liu naˈa.
44 Ma sa Jesus ka leka laˈu faˈasida, ma ka foˈo laˈu ana uula kaidaˈi, ka saea logo na alaˈanga ba kiri. 45 Sui nia ka leka laˈu siada na uulu fafarongo nia ki, ma ka fata ˈuri fuada, “Kaumulu maliu ˈua niniˈa? Ma kamu ka mamalo ˈua niniˈa? Lia basi, kira ke kwate nauˈa naˈa, na Ngela Ngwae, saena limana na ngwae taˈa ki. Na kaidaˈi baera nia dao naˈa maˈi! 46 Mulu tataˈe, kulu ka leka naˈa. Kamu lisia na ngwae ba ke kwate nau fuana na malimae nau ki, nia dao naˈa maˈi.”

Kira daua sa Jesus
(Mark 14:43-50; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

47 Ma ana kaidaˈi sa Jesus ka alaˈa ˈua, sa Judas, taˈi ngwae ana akwala ma ro fafarongo ba nia ki, ka dao naˈa maˈi. Taˈi fikuˈa doe leka maˈi faˈinia faˈasia na fata abu doe ki, ma na faˈinaˈonaˈo ki. Ma kira ka ngalia maˈi na sele ni ofoˈa ki, ma na subi ki. 48 Aia, sa Judas kwatea ka sui naˈa maˈetoto fuada ka ˈuri, “Na ngwae neˈe nau ku nonoˈia, niaˈa naˈa neˈe na ngwae neˈe kamu oga.”†
49 Ma ˈaliˈali nia ka leka saga naˈa siana sa Jesus ma ka fata ˈuri, “Ngwae faˈamanata kwa, aroaroˈa tua faˈi ˈoe.” Sui nia ka nonoˈia.
50 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Kwala ngwade, sasia naˈa ru neˈe ˈaliˈali.”

Sui kira ka ˈidu karangi maˈi ana, ma kira ka daua sa Jesus, ma kira ka dau ngasi naˈa fafia. 51 Ma taˈi ngwae ana fafarongo sa Jesus ki ka lafua naˈa nini ni ofoˈa nia, ma ka kwaiˈia naˈa ngwae rao na ˈingataˈi fata abu, ma ka kwaˈi tafia naˈa na bali alinga ˈoloˈolo nia. 52 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOke alua ˈamu na sele ni ofoˈa ˈoe fuila, sulia sa tai faˈida neˈe kira fuˈa ˈani sele ni ofoˈa, kira ke baˈa mae logo ˈani sele ni ofoˈa. 53 Nau ku oga ˈoke saiana, diˈia nau ku gania Maˈa nau, nia fiˈi kwatea maˈi na ˈainsel ˈoro ki liufia akwala ma ro fuani oro ki! 54 Ma diˈia nau ku saea na ˈainsel ki ka ˈafi nau ˈunaˈeri, noaˈa naisi faˈamamana na ru neˈe na Kerekereˈa Abu saea sulia na Christ ka nonifii ˈani ki.”
55 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana ngwae ki, “ˈUri ma, kaumulu fia nauˈa ta ngwae bili niniˈa? Nia nini muka dao naˈa maˈi faˈinia na sele ki, ma na subi ki fuana daulaku? Tau naˈa maˈi, nau ku faˈamanata kamu ˈi saena na Luma Abu God, bore ma kamu kasi dau nau goˈo. 56 Na ru neˈe ki taˈifau ka fuli ˈunaˈeri fasi ˈiri ka faˈamamana na kerekereˈa na profet ki ana Kerekereˈa Abu.”

Sui na fafarongo nia ki taˈifau goˈo kira ka danga faˈiburi naˈa ˈani, ma kira ka tafi naˈa ˈada.

Kira matalangaˈinia sa Jesus
(Mark 14:53-65; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

57 Ma na ngwae neˈe kira daua sa Jesus ki, kira ka talaˈi nia ˈuana saena luma sa Kaeafas, na ˈingataˈi fata abu. Ma na ngwae faˈamanata ana taki ki, faˈinia na ngwae faˈinaˈonaˈo ki logo, kira fiku ˈi neˈeri. 58 Ma sa Peter nia ˈisi buri tau naˈa kwau, ma ka dao logo ˈi saena na labata ana na luma ˈingataˈi fata abu, ma ka ruˈu kwau saena labata, ma ka tua siana ngwae folo ki, fasi ˈiri nia ka lisia tae neˈe kira ke sasia ana sa Jesus. 59 Ma na fata abu doe ki, faˈinia na fikutaˈi ngwae

† **26:48** Diˈia na falafala ana Jiu ki, na kwainonoˈianga faˈataˈinia kwaimaˈanga ma fuˈusi doeˈa fuana na faˈamanata faˈasia na fafarongo nia.

lokoˈi ru taˈifau, kira sasi ˈuana dao toˈona ti alaˈanga ˈosoˈoso sulia sa Jesus, neˈe bolo faˈinia kika saungia duˈungana.
60 Sui bore ˈana ngwae ˈoro fata ˈosoˈoso
ki kira leka logo maˈi, noaˈa kira kasi dao
goˈo toˈona ta ru. Sui ˈi buri, ta ro ngwae
ˈosoˈoso kera taˈe maˈi, kera ka fata ˈuri,
61 “Na ngwae neˈe nia fata ˈuri, ‘Nau ku
saiana nai osia na Luma Abu God, ma
nau ku saungaˈi faolu logo ˈaku ana saena
uulu faˈi asoa ki.’ ”
62 Sui na ˈingataˈi fata abu ka tataˈe, ka
fata ˈuri fuana sa Jesus, “ˈUri ma, noaˈa
ˈoe kosi olisia goˈo ta ru, ana ru taˈa neˈe
kera saea amu ki?” 63 Bore ma, sa Jesus ka
noto goˈo ˈana. Ma na ˈingataˈi fata abu
ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku saefilo ˈoe ˈiri
ˈoke talitali ˈani satana God neˈe mauri,
ma ˈoko saea fuamiˈa fasi ˈaeˈo neˈe na
Christ, na Ngela God, nama noaˈa?”
64 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Nia
neˈana ˈoko saea naˈa. Ru mamana nau
ku saea fuamuˈa, ˈita ana kaidaˈi neˈe ka
oli ˈalaˈa, muke lisi nau, na Ngela Ngwae,
nau ku tua ˈi bali ˈoloˈolo ana God neˈe
ngasingasiˈa ka tasa, ma nau ku leka maˈi
ˈi fafona gwaˈi salo ki ˈi langi.”
65 Goˈo na ˈingataˈi fata abu neˈeri,
nia ka gasia na toro keta nia talana ka
faˈataˈinia na saetaˈanga nia, ma ka fata
ˈuri, “Kulu kasi oga laˈu ta ngwae ni
fata faˈamamana! Kulu rongoa taˈifau
naˈa nia faˈabolotaˈinia naˈa faˈinia God.
66 Kamu manata faˈuta?”
Ma kira olisia kika ˈuri, “Nia totolia nia
ke mae naˈa.”
67 Sui kira ka ngisulia maana, ma kira
ka kwaiˈia. Ma ti ngwae kika fidalia, kira
ka ˈuri, 68 “Christ ˈae, diˈia ˈaeˈo naˈa ta
profet, ˈoko saea maˈi, sa tai neˈe fidali
ˈoe ˈuri?”

Sa Peter nia tofea sa Jesus
(Mark 14:66-72; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

69 Ma sa Peter ka tua saena labata, ma
taˈi kini sariˈi rao ka leka maˈi siana ka
fata ˈuri, “ˈOko tua logo faˈinia sa Jesus,
na ngwae niniˈa faˈasia ˈi Galili.”
70 Sui sa Peter ka tofe ˈi naˈoda ka ˈuri,
“Nau ku ˈiri saiana ru neˈe ˈoko saea.”
71 Sui, sa Peter leka ka tua karangia
ana maˈe tafaa, ma taˈi kini sariˈi rao
laˈu ka lisia, ma ka fata ˈuri fuana ngwae
neˈe kira tua neˈeri ki, “Na ngwae neˈe
tuatua logo faˈinia sa Jesus, na ngwae
neˈe faˈasia ˈi Nasaret.”
72 Ma sa Peter ka tofe laˈu, ma nia
talitali ka ˈuri, “Nau ku ˈiri saiana na
ngwae neˈana.”
73 Ma noaˈa kasi tau goˈo ˈi buri ˈana,
na ngwae neˈe kira uu ˈi neˈeri ki, kira
leka siana sa Peter, ma kira ka fata
ˈuri fuana, “ˈAeˈo logo ta ngwae ada
mamana naˈa, sulia na lingana fatalamu
neˈe faˈataˈi ˈoe.”
74 Kaidaˈi neˈeri nia ka talitali laˈu ka
ˈuri, “Diˈia nau ku soke, God ke baˈa
kwaˈi nau. Noaˈa nau ku ˈiri saiana na
ngwae neˈana.”
Ma ˈunaˈeri goˈo, karai ka angi naˈa.
75 Ma sa Peter nia manata toˈona alaˈanga
ba sa Jesus saea, “ˈI naˈo ana na karai
ka angi saena faˈi rodo neˈe taˈena, ˈoko
saea uulufau ana neˈe ˈoko kina nau.”
Kaidaˈi sa Peter ka manata toˈona ru
neˈeri, nia ka ruˈu kwau ˈi maa, ma ka
angi ikaika naˈa ˈania liadilaˈanga doe
liu.

27

Kira ngalia sa Jesus siana sa Paelat
(Mark 15:1; Luke 23:1-2; John 18:28-32)

1 Ana ˈofodangi laˈa bilabila, na fata
abu doe ki taˈifau faˈinia na ngwae
faˈinaˈonaˈo ki, kira ka lokoˈi ru naˈa
fuana saungilana sa Jesus. 2 Sui kika
firiˈia, ma kira ka talaˈia naˈa siana sa
Paelat, na ngwae gwaungaˈi faˈasia ˈi
Rom.

Sa Judas nia mae
(Acts 1:18-19)

3 Ma sa Judas, na ngwae ba kwatea sa
Jesus fuana malimae nia ki, ana kaidaˈi
nia saiana kira matalangani naˈa sa Jesus
fuana na maelana, nia ka manata oli, ma
ka oli faˈinia na uulu akwala selene baera
ki fuada na fata abu doe ki ma na ngwae
faˈinaˈonaˈo ki, ma ka fata ˈuri, 4 “Nau ku
abula taˈa naˈa, sulia nau ku kwatea naˈa
ngwae saga fuana saungilana.”
Sui kira olisia kika ˈuri, “Ma noaˈa laˈu
ˈaberaˈanga kaimili neˈana. Sulia bali
neˈeri na bali ˈoe lala ˈamu neˈana.”

5 Ma sa Judas ka ˈui ˈania na selene neˈeri ki ˈi saena na Luma Abu God, ma ka leka naˈa ˈana. Nia ka leka kwau ˈi maa, ma ka liˈo naˈa ˈana talana.
6 Ma na fata abu doe ki, kira ka ngalia na selene neˈeri ki, ma kira ka fata ˈuri, “Noaˈa kasi bolo ana taki kulu fuana kulu ka alua naˈa selene neˈe ki faˈinia na mani ana na Luma Abu God, osiˈana selene neˈe na mani ana sau ngwaeˈa naˈa.” 7 Ma kira ka alaˈa ka sui naˈa, kira ka alafafia ma kika folia ˈani taˈi afu ano, na ano taˈi ngwae neˈe saungaˈi titiu. Ma kira ka rokisia ano neˈe ˈani kula fuana alulana ngwae mae ki ana, na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki saena. 8 Duˈungana neˈe nia folia na ano neˈeri ˈani na mani neˈe nia ngalia fuana saungilana na ngwae, kira ka saea ano neˈe ˈani, “Ano ana ˈAbu” leleka ka dao ˈi taˈena.
9 ˈUnaˈeri, kira ka faˈamamana alaˈanga na profet Jeremaea ba fata ˈuri, “Kira ngalia naˈa uulu akwala selene baera ki, na mani ba na ngwae ˈi Israel ki kira folia ˈani na ngwae, 10 ma kira ka kwatea ˈuana folilana na ano na ngwae neˈe saungaˈinia titiu ki, diˈia ba God nia saea fuaku.”

Sa Paelat nia matalangani sa Jesus (Mark 15:2-15; Luke 23:3-5, 13-25; John 18:33—19:16)

11 Ma sa Jesus ka uu ˈi naˈona sa Paelat, na ngwae gwaungaˈi faˈasia ˈi Rom. Ma sa Paelat ka saefiloa ka ˈuri, “ˈOe na ngwae tatalafaˈa Jiu ki niniˈa?”
Sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Nia neˈana ˈoko saea naˈa.”
12 Kaidaˈi neˈe fata abu doe ki, ma na faˈinaˈonaˈo ki, kira fai fafia sa Jesus, noaˈa nia kasi olisida ˈani ta alaˈanga.
13 Sui sa Paelat ka fata ˈuri fuana, “ˈOe kosi rongo goˈo na ru taˈa ˈoro niniˈa kira fai fafiˈo ˈani ki?”
14 Ma sa Jesus noaˈa kasi olisida goˈo ˈani ta alaˈanga. Nia neˈe sa Paelat ka ˈarefo liu ana.
15 ˈIu, ana na Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa, ngwae gwaungaˈi faˈasia ˈi Rom, nia ˈidufaˈi logea taˈi ngwae neˈe Jiu ki kira oga faˈasia na lokafo. 16 Ma ana kaidaˈi neˈeri, taˈi ngwae ka tua logo saena luma ni lokafo neˈe satana sa Barabas, na ngwae ki taˈifau kira saiana.
17 Nia neˈe, kaidaˈi neˈe ngwae ki kira fiku maˈi, sa Paelat ka saefiloda ka ˈuri, “Sa tai neˈe kaumulu oga nai logea fuamuˈa, sa Barabas, nama sa Jesus neˈe kira saea ˈani na Christ?” 18 Nia ka fata ˈunaˈeri, sulia nia saiana neˈe ngwae faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki, kira kwatea sa Jesus fuana sulia kira ogalaˈa goˈo niaˈa.
19 Ma kaidaˈi sa Paelat nia tua ana kula ni matalangaˈinga, na ˈafe nia ka kwatea ta alaˈanga fuana ka ˈuri, “Noaˈa ˈoe kosi sasi ta ru ana na ngwae ˈoloˈolo neˈana. Sulia nau ku maliu bole, ma ku figwanu liu sulia niaˈa saena faˈi rodo ba sui.”
20 Ma na fata abu doe ki, ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki, kira fata liana na ngwae ki, fasi ˈiri kira ka gania sa Paelat fuana logelana sa Barabas, ma ka alua sa Jesus fuana maeˈa. 21 Ma sa Paelat ka saefiloda na fikuˈa neˈeri laˈu ka ˈuri, “Sa tai ana keroˈa neˈe kamu oga ˈiri nai logea?”
Ma kira olisia kira ka ˈuri, “Sa Barabas.”
22 Sa Paelat ka fata ˈuri, “Ma tae neˈe nai baˈa sasia ana sa Jesus, neˈe kira saea ˈani na Christ?”
Kira taˈifau kira ka fata ˈuri, “ˈOke foto fafia ana ˈai rara folo.”
23 Ma sa Paelat ka fata ˈuri laˈu, “Osiˈana ta tae taˈa neˈe nia sasia?”
Sui kira ka ako doe kika ˈuri, “Fotoˈia ana ˈai rara folo.”
24 Ma kaidaˈi sa Paelat lisia nia ˈafitaˈi ka sasia naˈa ta ru, ma na fuˈanga ka karangi talaˈae, nia ka ngalia kafo, ma ka taufia naˈa limana ˈi naˈo ˈada taˈifau, ka fata ˈuri, “Noaˈa nau kusi oga na maelana na ngwae neˈe. Bali kaumulu naˈa neˈeriˈa.”
25 Na fikuˈa taˈifau kira olisia, kika ˈuri, “Na maelana ke teo fafi kaimili, ma fafia na ngela kami ki.”
26 Aia, sa Paelat ka logea kwau sa Barabas fuada, ma ka kwatea na ngwae fuani oro nia ki kira ka ulasia sa Jesus. Sui nia ka kwatea fuada ˈiri kika fotoˈia ana na ˈai rara folo.

Na ngwae ana ofoˈa ki kira ngongoa sa Jesus (Mark 15:16-20; John 19:2-3)

27 Ma na ngwae fuani oro sa Paelat ki, kira talaˈia sa Jesus saena na luma sa

Paelat, ma na fuani oro neˈeri ki taˈifau,
kira ka fiku maˈi kalia sa Jesus. 28 Ma
kira ka kanusua naˈa ifi nia, ma kira ka
faˈaruˈufia ˈani ifi meo borabora ˈa. 29 Sui
kira ka ngalia na ˈeregwau ana kwalo
ngarangaraˈa, ma kira ka alua fafona
gwauna, ma kira ka kwatea taˈi rara ˈai
fasi ˈiri ka dau ana ˈani bali lima ˈoloˈolo
nia, diˈia niaˈa ta ngwae tatalafaˈa. Ma
kira ka bobo uruuru fuana, ma kira ka
ˈoidorole ˈani, kira ka ˈuri, "ˈOke mauri
tau ˈamu, na ngwae tatalafaˈa Jiu ki."
30 Ma kira ka ngisulia, ma kira ka ngalia
na rara ˈai baera, ma kira ka kwaiˈia na
gwauna. 31 Kaidaˈi kira ˈoidorole ana ka
sui, kira ka kanusua laˈu na ifi baera, ma
kira ka faˈaruˈufia laˈu ˈani ifi nia ki, sui
kira ka talaˈia kwau fuana na fotoˈilana
ana ˈai rara folo.

Kira foto fafia sa Jesus ana ˈai rara folo (Mark 15:21-32; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

32 Ma kaidaˈi kira leka naˈa kwau, kira
ka lisia taˈi ngwae faˈasia ˈi Saeren, neˈe
satana sa Simon. Ma na ngwae fuani oro
ki, kira ka kwatea fasi ˈiri nia ngalia na
ˈai rara folo sa Jesus. 33 Sui kira dao
ana kula kira saea ˈani ˈi Golgota. (Na
fadalana alaˈanga Golgota, "Na kula ana
lasi ngwae".) 34 ˈI neˈeri, kira kwatea na
waen neˈe kira dola ˈani ˈai ˈafae* fuana
sa Jesus. Ma sa Jesus ka kwaˈu toˈona, ma
noaˈa nia kasi kwaˈufia goˈo.

35 Sui kira ka foto fafia ana na ˈai rara
folo, ma kira ka masa ˈani na ru diˈia daisi
fuana kika daroˈia na ifi nia ki. 36 Sui
kira ka tua ˈi ano, ma kika lialia ˈafia goˈo
ˈada. 37 Ma ˈi gwauna na ˈai rara folo kira
alua na kerekereˈa ˈuri, "NA NGWAE NEˈE
SA JESUS, NA NGWAE TATALAFAˈA NA JIU KI."
38 Sui, kira ka fotoˈia logo ro ngwae bili ki
ana na ˈai rara folo ki faˈinia, ta ngwae
bali ˈoloˈolo ana, ma ta ngwae ana bali
mauli.

39 Ma na ngwae neˈe kira liu ki, kira
ka nanga nangataˈinia gwauda, ma kira
ka fata buri tolingaˈi kwau fuana sa
Jesus, ma kira ka fata ˈuri, 40 "ˈOko saea
ˈoko osia naˈa Luma Abu God, ma ˈoko
saungaˈi faolu laˈu ana sulia uulu faˈi
asoa ki goˈo. Aia, diˈia ˈaeˈo na Ngela
God, ˈoko faˈamauri ˈoe basi talamu, ma
ˈoko koso maˈi faˈasia na ˈai rara folo
neˈana."

41 Ma na fata abu doe ki kira ka
ˈoidorole logo ˈani ˈunaˈeri, faˈinia na
ngwae faˈamanata ana taki ki, ma na ng-
wae faˈinaˈonaˈo ki, kira ka ˈuri, 42 "Nia
ba faˈamauria na ngwae matamata ki,
ma noaˈa nia kasi faˈamauria goˈo niaˈa
talana. DiˈIa nia na ngwae tatalafaˈa kia
ngwae Jiu ki, nia ka koso maˈi faˈasia na
ˈai rara folo, fasi ˈiri kulu ka faˈamamana
ana niaˈa. 43 Nia fitoˈo ana God, ma ka
fata ˈuri, 'NauˈIa neˈe na Ngela God.' Kulu
lialia basi ˈiri kuke lisia neˈe God ke baˈa
faˈamauria nama noaˈa."

44 Ma na ro ngwae taˈa neˈe kira
fotoˈida faˈinia ki, kera fata buri tolingaˈi
logo ˈunaˈeri ana niaˈa.

Maelana sa Jesus (Mark 15:33-41; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

45 Ka ˈita ana tofongana asoa, leleka ka
dao ana uula kadi sina, na maˈe rodo ka
buta fafia na fanoa ki taˈifau ˈi neˈeri.
46 Ma saˈulafi, sa Jesus ka ako doe ka
ˈuri, *"ˈIlae, ˈIlae, lema sabaktani."* Na
fadalana neˈe ˈuri, "God nau ˈae, God nau
ˈae, faˈuta neˈe ˈoko danga faˈi buri ˈani
nau?"

47 Ma ti ngwae neˈe tua karangi ana,
kira rongoa, ma kira ka fata ˈuri, "Nia ri
ˈuana sa Elaeja." 48 Ma taˈi ngwae ada ka
lalili ka ngalia maˈi taˈi lumulumu asi, ma
ka faˈafungua ˈani na waen ˈafae, ma ka
usuiˈa ana maˈe ˈai, ma ka kwatea fuana
fasi ˈiri nia ka kwaˈufia.

49 Ma ti ngwae laˈu kira ka ˈuri, "Mango
basi, kulu ka lisia diˈia sa Elaeja nia dao
maˈi fuana faˈamaurilana nama noaˈa."

50 Sui, sa Jesus ka ako doe laˈu, ma ka
mae naˈa.

51 Ma ifi doe neˈe bokota naˈa kula abu
saena Luma Abu God ka gaa ˈania ro
baliˈi ru, ka ˈita maˈi ˈi gwauna leleka ka
dao ˈi ano. Ma na tikitiki ka liu, ma na
fau ki ka foga, 52 ma ti faoda gwaˈu kira
ka ˈifi, ma na ngwae ˈoro ana ngwae God
ki neˈe kira mae naˈa, kira ka mauri laˈu.
53 Ma kira ka ruˈu faˈasia faoda kira ki.

* **27:34** ˈai ˈafae: nia ta kuinini neˈe kira dola faˈinia waen fuana faˈagwarilana fiiˈa.

Ma buri ˈana sa Jesus ka tataˈe oli logo, kira ka ruˈu saena fanoa abu ˈi Jerusalem. Ma na ngwae ˈoro ki kira ka lisida.

54 Ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ana fuani oro neˈe kira saungia sa Jesus, faˈinia na fuani oro nia ki, ana kaidaˈi kira lisia na tikitiki, ma na ru matamata ki taˈifau logo neˈe fuli, kira ka maˈu liu ma kira ka fata ˈuri, “Nia mamana liu naˈa, niaˈa na Ngela God.”

55 Ma ti kini ˈoro logo neˈe kira leka ˈi buri ˈana sa Jesus ˈita maˈi ˈi Galili ma kira ˈafia, kira tua logo ˈi neˈeri, ma kira ka lialia tau logo maˈi ˈada. 56 Ta ai ada neˈe ˈi Mary faˈasia ˈi Magdala, ma ˈi Mary na teˈa sa James ma sa Josef, ma ˈafe sa Sebedi, ma ti kini laˈu.

Kira kwaiatoa sa Jesus
(Mark 15:42-47; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

57 Ana kaidaˈi nia saˈulafi naˈa ma ka karangia rodo, taˈi ngwae toˈoru nia leka maˈi. Niaˈa taˈi ngwae faˈasia fanoa ˈi Arimetea, ma na satana sa Josef. Ma nia taˈi ngwae fafarongo sa Jesus logo. 58 Ma nia ka leka siana sa Paelat, ma ka gania na nonina sa Jesus. Ma sa Paelat ka saea kira ka kwatea fuana. 59 Ma sa Josef ka ngalia naˈa nonina sa Jesus, ma ka buta ˈani ˈaba ifi kwao faolu. 60 Sui nia ka alua saena na faoda gwaˈu faolu nia, neˈe kira saruˈia ˈi saena na fau doe. Sui nia ka bokota naˈa maana na faoda neˈeri ˈani na babaˈi fau doe, sui ka leka naˈa ˈana. 61 ˈI Mary faˈasia Magdala, ma ta Mary laˈu, kera tua tua ˈi maa ana na faoda neˈeri.

62 Ma ana faˈi asoa ˈi buri ˈana, na Sabat asoa ana mamaloˈanga, na fata abu doe ki, ma na Farasi ki, kira fiku fuana lokoˈi ru ˈanga faˈinia sa Paelat. 63 Ma kira ka fata ˈuri fuana, “Ngwae ˈaˈana ˈae, kaimili manata toˈona kaidaˈi ngwae ˈosoˈoso neˈe nia mauri ˈua, nia fata ˈuri, ‘Nai baˈa mauri laˈu ana uula asoa!’ 64 Ma ˈoko faˈarongoa ngwae ˈoe ki kika leka, ma kika folo ˈafia na faodaˈi ngwae mae leleka ka dao ana uula asoa. Noaˈa kasi leˈa neˈe na fafarongo nia ki kira ka ngalia ˈada na nonina, ma kira ka sofongaˈinia, ma kira ka sokea ngwae ki, kira ka saea fasi sa Jesus nia mauri laˈu. Ma ˈoko saiana fasi diˈia kira soke ˈunaˈeri, nia ke baˈa taˈa ka liufia naˈa sokeˈa ba nia eta sokea maˈi ˈani ngwae ki.”

65 Ma sa Paelat ka ˈuri fuada, “Aia, diˈia ˈunaˈeri, kaumulu neˈe kamu ka filia ti ngwae ana fuani oro nau ki, fasi ˈiri kira ka leka folo, ma kira ka folo leˈa ˈafia na faoda neˈeri.”

66 Ma ana kaidaˈi fata abu doe ki, ma na Farasi ki kira rongoa ru neˈeri, kira ka sasi akaˈu naˈa, ma kira ka leka naˈa ˈuana na faoda neˈeri. Ma kaidaˈi kira dao ana faoda neˈeri, kira ka alua naˈa maˈetoto ana faoda neˈeri, ˈiri diˈia ta ngwae ka ˈidua bore na sinamaa ana faoda, kira ka saiana. Ana kaidaˈi neˈeri logo, kira ka alua naˈa ngwae folo ki.

28

Sa Jesus nia mauri laˈu
(Mark 16:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

1 ˈI buri ˈana na Sabat, faˈi asoa ana mamaloˈanga, kaidaˈi nia laˈa bilabila ˈua ana na Sande ˈi ˈofodangi, ˈi Mary faˈasia ˈi Magdala, ma ta Mary laˈu, kera ka leka ˈuana na faoda baera ˈiri kera ka lisia. 2 Ma ngwano ma na tikitiki doe nia ˈiginia, ma taˈi ˈainsel God ka koso maˈi faˈasia ˈi langi, ma ka gilosia naˈa babaˈi fau baera faˈasia maana na faoda, ma ka tua ˈi fafona. 3 Na lisilana diˈia naˈa meamea ma na ifi nia ki ka kwao liu. 4 Ma ana kaidaˈi neˈe ngwae folo ki kira lisia, kira ka maˈu liu, ma kira ka ˈasida, ma kira ka lebelebe, ma kika diˈia naˈa ˈada na ngwae mae ki.

5 Ma na ˈainsel neˈeri ka fata ˈuri fuadaroˈo, “Noaˈa moro kasi maˈu. Nau ku saiana koroˈo lulu ˈuana sa Jesus ba kira saungia ana ˈai rara folo. 6 Noaˈa nia kasi tua naˈa ˈi neˈe. Nia mauri naˈa diˈia ba nia saea fuamuˈa. Moro leka maˈi ˈi neˈe, ma moro ka lisia amuroˈo kula ba nia teo teo ana. 7 Aia, moro ka leka ˈaliˈali naˈa, ma moro ka faˈarongo ˈuri ana fafarongo nia ki, ‘Sa Jesus nia mauri naˈa, ma nia ka leka ˈi naˈo mulu ˈuana ˈi Galili, ma kamu ke baˈa lisia naˈa ˈi neˈeri.’ Ma moro ka manata toˈona ru neˈeri nau ku saea fuamuroˈo ki.”

8 ˈUnaˈeri goˈo, kera ka leka ˈaliˈali
naˈa faˈasia faoda ˈani maˈungaˈa. Ma
sui bore ˈana, kera ka saeleˈa liu. Ma kera
ka lalili ˈiri kike faˈarongoa na fafarongo
nia ki.
9 Ma ana kaidaˈi neˈeri, sa Jesus ka saka
fuadaroˈo, ka fata ˈuri, “Na aroaroˈa ka
tua faˈi koroˈo.” Ma kera ka leka maˈi
siana, ma kera ka bobo uruuru fuana,
ma kera ka dau kwau ˈi ˈaena, ma kera
ka faˈa aofia. 10 Ma sa Jesus ka fata
ˈuri fuadaroˈo, “Noaˈa moro kasi maˈu.
Moro leka, ma moro ka faˈarongoa na
ngwaefuta nau ki, fasi ˈiri kike leka ˈuana
ˈi Galili. Ma kike baˈa lisi nau naˈa ˈi
neˈeri.”

Na sokeˈa ngwae faˈinaˈonaˈo ki

11 Ana kaidaˈi ro kini neˈe ki kira oli
kwau sulia na tala, ti ngwae ana ngwae
folo neˈeri ki, kira leka naˈa faˈasia faoda
gwaˈu sa Jesus, ma kira ka oli naˈa ˈuana
ˈi Jerusalem. Kaidaˈi kira dao ana maˈe
fanoa doe neˈeri, kira ka alaˈa naˈa sulia
ru ki taˈifau neˈe kira lisia siana fata abu
doe ki. 12 Ma kaidaˈi neˈe fata abu doe
ki, ma ti ngwae faˈinaˈonaˈo laˈu ana Jiu
ki, kira ka alaˈa fiku ka sui naˈa, kira ka
kwatea mani doe fuana ngwae ni folo ki.
13 Kaidaˈi kira kwatea mani neˈe fuada
ngwae folo ki, kira ka fata ˈuri, “Kamu ke
soke ˈuri fuana ngwae ki taˈifau, ‘Kaidaˈi
kami maliu saena rodo, na fafarongo sa
Jesus ki kira leka maˈi, ma kira ka bilia
na nonina.’ ” 14 Ma na ngwae faˈinaˈonaˈo
neˈe ki, kira fata logo ˈuri, “DiˈIa sa Paelat
nia rongoa na ru neˈe, noaˈa kamu kasi
manata ˈabera laˈu, sulia kaimili neˈe
kami ke baˈa faˈasaga fuana, ˈiri noaˈa
nia kasi saetaˈa fuaumulu.”
15 Ma kaidaˈi ngwae folo neˈe ki kira
ngalia mani neˈeri ka sui naˈa, kira ka
leka, ma kira ka sasi naˈa ˈada ru neˈe
fata abu doe ki ma na ngwae faˈinaˈonaˈo
Jiu ki, kira saea fuada. Ma na alaˈanga
neˈeri ana sokeˈa ka talofia taˈifau naˈa
Jiu ki, leleka dao ˈi taˈena.

Sa Jesus dao tafangaˈi fuana fafarongo nia ki

(Mark 16:14-18; Luke 24:36-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

16 Na akwala ma taˈi ngwae fafarongo
nia ki kira leka naˈa ˈuana ˈi Galili, ˈuana
taˈi faˈi ua neˈe sa Jesus saea fuada fasi
ˈiri kira ka leka ˈuana. 17 Ma kaidaˈi
kira lisia naˈa sa Jesus, kira ka faˈa aofia,
ˈunaˈeri bore ˈana ti ngwae ada kira ka
manata ruarua ˈua. 18 Ma sa Jesus ka
dao maˈi siada, ka fata ˈuri, “God nia
kwate dangalu naˈa ana ngasingasi ˈanga
ki taˈifau ˈi langi ma saena magalia fuaku.
19 Nia neˈe, kamu ke leka, ma kamu ke
faˈamanata na ngwae ki taˈifau ana fanoa
ki taˈifau, ˈiri kira na ngwae fafarongo
nau ki logo. Ma kamu ke siuabuda ˈani
satana na Maˈa, ma na Ngela, ma na AnoˈI
ru Abu. 20 Ma kamu ke faˈamanatada fasi
ˈiri kira ka roˈosulia na ru ki taˈifau neˈe
nau ku faˈamanata kamu naˈa ˈani. Ma
nai tua faˈi kamu leleka ka dao ana na
suilana na magalia.”

Na Faˈarongoˈa Leˈa Neˈe Sa Mark Nia Keresia

Sa Mark noaˈa laˈu ta lifurongo ana sa Jesus, bore ma nia rao fiku faˈinia sa Peter (1 Peter 5:13). ˈUnaˈeri nia sai leˈa ana na Faˈarongoˈa Leˈa faˈasia sa Peter. Sa Mark keresia buka neˈe fuana ngwae noaˈa laˈu Jiu ki neˈe kira tua ˈi Rom.

Buka neˈe fata goˈo sulia na tualana sa Jesus ma na faˈamanata ˈanga nia ki. Sa Mark inaˈu ana saelana na faˈanadaˈa neˈe sa Jesus nia sasiˈi ki, osiˈana na faˈanadaˈa neˈe ki faˈataˈinia neˈe nia fuliˈi nama ˈani na ngasingasiˈanga ana God, ma ka faˈataˈinia logo neˈe niaˈa ngela God neˈe leka maˈi fuana faˈamaurilana ngwae ki. Na taˈi faˈanadaˈa ngasingasiˈa neˈe sa Jesus faˈataˈinia ˈania maelana ma na tataˈe olilana. Bore ma Jiu ki taˈifau kira fia kaidaˈi na Christ dao maˈi, nia ka tatalafaˈa firi naˈa saena ˈinotoˈanga nia fuada, ma nia ka fuˈalia ˈinotoˈanga ˈi Rom. Na Farasi ki, ma na Sadusi ki, ma na gwaungaˈi ngwae Jiu ki, kira ˈaila ˈani sa Jesus si neˈe noaˈa kira ˈiri faˈamamana neˈe sa Jesus leka maˈi faˈasia God.

Sa Mark keresia na Faˈarongoˈa Leˈa neˈe ana kaidaˈi neˈe ngwae gwaungaˈi ˈi Rom kira faˈakaisia na ngwae faˈamamana ki. Sa Mark oga ka radua sa tai neˈe ke toˈomani na Faˈarongoˈa Leˈa neˈe, nia ke fitoˈo ana na ngasingasiˈanga sa Jesus neˈe ke ˈafida faˈasia mataˈinga ki, ma anoˈi ru taˈa ki, ma na maeˈa. Sa Mark oga logo ka faˈamanata oli adaˈa neˈe na mauriˈa faolu sulia na fitoˈo ˈanga noaˈa ˈiri talangwaraˈu.

Na ru talingaˈi ki saena buka neˈe:

ˈI naˈona neˈe sa Jesus talaˈae ana raoˈa nia 1:1-13
Sa Jesus sasi na raoˈa nia ˈi Galili 1:14—9:50
Lekalana sa Jesus faˈasi ˈi Galili ˈuana ˈi Jerusalem 10:1-52
Wiki ˈisiˈisi neˈe sa Jesus nia tua ˈi Jerusalem 11:1—13:37
Sa Jesus mae ma ka tataˈe oli laˈu 14:1—16:20

*Sa John saea ngwae ki kike sasi akaˈu fuana daoˈa toˈona na Christ**

(Matthew 3:1-12; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

1 Na etangilana maˈi na Faˈarongoˈa Leˈa neˈe sulia sa Jesus Christ na Ngela God neˈe ˈuri: 2 Nia talaˈae diˈia maˈi sa Aesea na profet ba nia keresia ru neˈe God nia saea fuana na Christ neˈe ˈuri,

“Nai baˈa kwatea kwau na ngwae ni ngali
alaˈanga nau ˈi naˈomu, fasi ˈiri nia
ke sasi akaˈu ana ngwae ki fuamu.
3 Taˈi ngwae nia ri fuana ngwae ki saena
na abaˈi kula kwasi.
Ma nia ka ˈuri, ‘Na Aofia nia ke dao maˈi!
Kamu ke faˈasaga na tala fuana!’ ”✡

4-6 ˈUnaˈeri sa John nia ka dao naˈa maˈi saena abaˈi kula kwasi neˈe noaˈa kasi bolo faˈinia ta ngwae ka tua ana. Nia ruˈufia na ifi ˈania ifuna kamel, ma nia ka nikia na foˈosae nia ana na ˈuˈuila buluka. Ma nia ka ˈania na siko ki ma na ngingidua kwasi.†

Ma nia siuabua ngwae ki, ma ka alaˈa fuana ngwae ki, ka fata ˈuri, “Muke kakari alifaˈi faˈasia taˈangaˈa kamu ki, ma muke siuabu ˈiri God ke rufuanata ana taˈangaˈa kamu ki.” Ma na ngwae ˈoro ki faˈasia na abaˈi kula ˈi Judea, ma na fanoa ˈi Jerusalem, kira ka leka maˈi fuana rongolana na fatalana sa John. Kira ka fulangaˈinia taˈangaˈa kira ki, ma nia ka siuabuda saena kafo ˈi Jodan.

7 Ma sa John ka fata ˈuri fuana ngwae ki, “Taˈi ngwae ke baˈa leka maˈi ˈi buriku, nia talingaˈi ka liufi nau, ma nau kusi bolo faˈinia neˈe nai orooro, ma ku logea na taˈe butu nia ki. 8 Ma nau ku siufi kamu goˈo ˈaku ˈani kafo, bore ma nia

* **1:** Christ na sata ˈi ru fuana ngwae neˈe God filia ka leka maˈi fuana faˈamaurilana ngwae God ki. Kira saea logo ˈani na Mesaea. ✡ **1:3** Malaki 3:1; Aesea 40:3 † **1:4-6** Na toro ma na fanga neˈe, nia talangwaraˈu fuana daoˈa toˈona saena abaˈi kula kwasi. Sa Elaeja na profet ruˈufia ifi ˈuri. 2 Kings 1:8; Matthew 17:11-13.

neˈe ke baˈa siuabu kamu ˈani na Anoˈi ru Abu.”

Na siuabulana ma na ilitoˈolana sa Jesus

(Matthew 3:13—4:11; Luke 3:21-22; 4:1-13)

9 Noaˈa nia kasi tau goˈo ˈi buri ˈana ru neˈeri ki, sa Jesus ka dao naˈa maˈi faˈasia na fanoa ˈi Nasaret saena na abaˈi kula ˈi Galili. Nia ka dao naˈa maˈi siana sa John ˈiri ke siuabu. Ma sa John ka ngalia ka lolomani nia saena na kafo ˈi Jodan. 10 Ma kaidaˈi sa Jesus nia tataˈe maˈi faˈasia saena kafo, nia ka lisia na lofana salo nia ˈifi, ma na Anoˈi ru Abu ka koso maˈi fafia diˈia ta bola. 11 Ma taˈi lingalingaˈi ru nia talo maˈi faˈasia ˈi langi ma ka ˈuri, “ˈAeˈo naˈa neˈe ngela mutaˈi nau neˈe nau ku alafe liu amu, ma nau ku saeleˈa liu faˈiniˈo.”

12 Ma ana kaidaˈi neˈeri goˈo, na Anoˈi ru Abu ka talaˈia sa Jesus ˈuana saena abaˈi kula kwasi. 13 Ma nia ka tua ˈi neˈeri sulia fai akwala asoa ki, ma sa Saetan ka ilitoˈona. Na ru ˈaeˈaela kwasi ki, kira tua logo ˈi neˈeri, bore ma na ˈainsel ki kira ka leka maˈi, ma kika kwaiˈafi ana.

Sa Jesus nia filia fai ngwae ki fuana fafarongo nia ki

(Matthew 4:12-22; Luke 4:14-15; 5:1-11)

14 ˈI buri ˈana neˈe kira alua naˈa sa John saena na lokafo, sa Jesus ka leka ˈi Galili ma ka faˈarongo ˈani na Faˈarongoˈa Leˈa neˈe leka maˈi faˈasia God. 15 Nia ka fata ˈuri, “Kaidaˈi nia karangi naˈa maˈi fuana neˈe God ke ˈinotoˈa fafia na ngwae nia ki. Muke kakari alifaˈi faˈasia na taˈangaˈa kamu ki, ma muke faˈamamana na Faˈarongoˈa Leˈa neˈe.”

16 Ma ana kaidaˈi sa Jesus nia leka sulia na ˈosi ˈi Galili, nia ka lisia sa Simon faˈinia ngwaefuta nia sa Andrew. Keroˈa ro ngwae dee ki. Keroˈa dee adaroˈo ana furai kera saena na ˈosi neˈeri. 17 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuadaroˈo, “Moro leka maˈi faˈinau, koroˈo ro ngwae dee iˈa ki, bore ma nai baˈa faˈamanata koroˈo ˈani ngali ngwaeˈa maˈi fuaku.” 18 Ma kaidaˈi neˈeri nama goˈo, kera ka faˈasia naˈa na furai keroˈa ki, ma kera ka leka naˈa faˈinia.

19 Ma sa Jesus ka leka tiˈitiˈi laˈu kwau, nia ka lisia sa James faˈinia sa John, na ro ngela sa Sebedi ki. Kera tua adaroˈo ˈi saena na gwaˈi baru, ma kera ke subungia furai keroˈa. 20 Ma kaidaˈi sa Jesus nia lisidaroˈo goˈo, nia ka sae keroˈa naˈa, ma kera ka faˈasia naˈa maˈa kera sa Sebedi ˈi saena na gwaˈi baru faˈinia na ngwae ni rao ki, ma kera ka leka naˈa faˈinia sa Jesus.

Sa Jesus toˈo ana ngasingasiˈanga fuana ifulangaˈilana ano ˈi ru taˈa ki

(Luke 4:31-37)

21 Sa Jesus faˈinia fafarongo nia ki, kira dao ana fanoa ˈi Kapaneam. Ma ana na Sabat, asoa ana mamaloˈanga, sa Jesus ka ruˈu ˈi saena na luma fuana foˈongaˈa, ma ka faˈamanata ngwae ˈoro ki. 22 Kaidaˈi kira rongoa, kira ka ˈarefo liu ana na faˈamanataˈanga nia, sulia kira sai leˈa ana neˈe sa Jesus nia faˈamanata ˈani ngasingasiˈanga ma na mamanaˈanga maˈi ana God. Noaˈa nia kasi donga laˈu sai ˈi ruˈanga ngwae faˈamanata ana taki sa Moses ki, osiˈana neˈe kira faˈamanata lala ˈani ngasingasiˈanga kira talada.

23 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, taˈi ngwae neˈe ano ˈi ru taˈa nia ruˈufia, nia ka ako ma ka ˈuri, 24 “Jesus ˈae! ˈAeˈo na ngwae ˈi Nasaret! Tae niniˈa ˈoke sasia aimili? Sali ˈoke leka maˈi fuana malangisi laimili taka niniˈa! Nau ku sai goˈo ˈaku amu, ˈaeˈo neˈana Ngwae Abu God!”

25 Ma sa Jesus ka balufia na ano ˈi ru taˈa neˈeri ka ˈuri, “ˈOke noto amu kwa, ma ˈoko ruˈu maˈi ˈi maa faˈasia na ngwae neˈana!”

26 Ma na ano ˈi ru taˈa neˈeri, nia ka ako doe, ma ka lebesia na ngwae neˈeri, ma ka ruˈu tafa naˈa maˈi faˈasia. 27 Ma na toˈa neˈe kira fiku ˈi neˈeri ki, kira ka ˈarefo liu, ma kira ka lidi kwailiu ada ma kika ˈuri, “Na tae naˈa neˈe ˈuri re? Ta faˈamanataˈanga faolu taka niniˈa? Ngwae neˈe nia fata ˈani na ngasingasiˈanga. Nia baˈea ano ˈi ru taˈa ki, ma kira ka roˈosulia na fatalana.”

28 ʼI neʼeri goʼo, ʼaliʼali goʼo alaʼanga
sulia sa Jesus ka talo naʼa saena abaʼi kula
kalikali ana ʼi Galili.

Sa Jesus nia gura na toʼa ʼoro neʼe kira mataʼi ki
(Matthew 8:14-17; Luke 4:38-41)

29 Kaidaʼi sa Jesus faʼinia sa James, ma
sa John, kira leka naʼa kwau faʼasia na
luma fuana foʼongaʼa neʼeri, kira ka leka
ʼuana luma sa Simon ma sa Andrew.
30 Kaidaʼi sa Jesus nia dao saena luma
neʼeri, kira faʼarongoa neʼe na funga kini
sa Simon nia mataʼi ʼani ʼakoʼakoʼanga,
ma nia ka maliu goʼo ʼana saena na
ʼifitaʼi nia. 31 Ma sa Jesus nia ka leka
siana kini neʼeri, ma ka dau ʼi limana, ma
ka taʼea. Ma na ʼakoʼakoʼanga neʼeri ka
sui naʼa faʼasia, ma kini neʼeri ka kwatea
fanga fuada.

32 Ma ana faʼi saʼulafi neʼeri, kaidaʼi
sina nia suu, ma ana asoa Jiu ki fuana
mamaloʼanga nia sui naʼa, na ngwae ki
ka ngalia maʼi ngwae mataʼi ki, ma toʼa
ano ʼi ru taʼa ruʼufida ki logo siana sa
Jesus. 33 Ma toʼa ana fanoa neʼeri kira
ka fiku taʼifau maʼi ʼi maana luma neʼeri.
34 Ma sa Jesus ka gura naʼa ngwae ʼoro ki
neʼe kira mataʼi ana na mataʼinga ʼoro
toʼotoʼo ki. Ma nia ka ifulangaʼinia logo
na ano ʼi ru taʼa ʼoro ki. Ma nia kasi
alaʼania neʼe ano ʼi ru taʼa neʼeri ki kike
fata, sulia kira sai sui goʼo ana neʼe niaʼa
Ngela God.

Sa Jesus nia faʼatalo saena abaʼi kula ʼi Galili
(Luke 4:42-44)

35 Ma ʼofodangi goʼo, kaidaʼi nia ro-
rodoʼa ʼua, sa Jesus nia ada ka tataʼe,
ma ka ruʼu kwau ʼi maa faʼasia na luma
neʼeri. Ma nia ka leka foʼo ʼana ana kula
neʼe nia aroaro. 36 Ma sa Simon faʼinia
na ngwae kwaima nia ki kika lulu ʼuana.
37 Ma kaidaʼi kira dao toʼona, kira ka fata
ʼuri fuana, “Ngwae ki taʼifau kira lulu
ʼuamu.”

38 Ma sa Jesus ka olisida ma ka ʼuri,
“Nau ku saiana, bore ma kulu leka kwau
ana ti maʼe fanoa karangi logo, fasi ʼiri
nau kui faʼamanatada logo, duʼungana ru
neʼeri na raoʼa nau ku leka naʼa maʼi
fuana.”

39 ʼUnaʼeri goʼo, sa Jesus nia ka leka
saena maʼe fanoa ki taʼifau saena abaʼi
kula ʼi Galili, ma ka fulangaʼinia fatalana
God ʼi saena Luma fuana foʼongaʼa kira
ki, ma ka ifulangaʼinia ano ʼi ru taʼa ki
faʼasia na ngwae ki.

Na faʼanadaʼa sa Jesus fulia neʼe fikua maʼi ngwae ki siana
(Matthew 8:1-4; Luke 5:12-16)

40 ʼUnaʼeri laʼu, taʼi ngwae kuuʼa nia
leka maʼi siana sa Jesus, ma ka bobo
uruuru ʼi ʼaena, ma ka amasia ka ʼuri,
“Diʼia ʼoko maʼudi, ʼoke gura nau kwa.”

41 Ma sa Jesus ka kwaimanatai liu ana,
ma ka taga naʼa limana kwau, ma ka
sama toʼona na ngwae neʼeri, ka fata ʼuri,
“Nau ku maʼudi kwa. Na nonimu neʼe
ke mafo naʼa!” 42 Ma ʼaliʼali goʼo na kuu
neʼeri ka siki naʼa faʼasia, ma na nonina
ka mafo taʼifau naʼa.

43 Sa Jesus ka fata totongaʼi fuana ng-
wae neʼeri ka ʼuri, 44 “Noaʼa ʼoe kosi
faʼarongoa laʼu ta ngwae ana ru neʼe
nau ku sasia fuamu. Bore ma ʼoke leka
basi, ma ʼoko faʼataʼinia naʼa nonimu
fuana na fata abu God, ʼoko alaʼania
fata abu God ka iroʼo. Sui ma ʼoko
kwatea na kwaisuʼusiʼanga ʼoe diʼia ba
sa Moses nia saea fuana kwatelana, fasi
ʼiri ke kwatea faʼamamanaʼanga fuana
na ngwae ki taʼifau neʼe nonimu nia mafo
naʼa.” Ma sa Jesus ka kwatea ngwae
neʼeri ka leka naʼa ʼana.

45 Bore ma, na ngwae neʼeri nia leka,
ma ka alaʼa kwailiu ana saena fanoa
ki taʼifau sulia tae neʼe sa Jesus nia
sasia ana nonina ka leʼa naʼa. Osiʼana
faʼarongoʼanga neʼeri talofida naʼa neʼe,
ngwae ʼoro ki kira ka fiku fafia sa Jesus
fuana rongolana. ʼUnaʼeri ma nia ka
ʼafitaʼi naʼa fuana sa Jesus neʼe ke leka
tafangaʼi maʼi saena fanoa kira ki, ma nia
ka tua nene goʼo ʼana ana kula aroaro ki.
Ka ʼunaʼeri bore ʼana, na ngwae saena
fanoa ki taʼifau kira leka goʼo maʼi ʼada
siana sa Jesus.

2

Sa Jesus toʼo ana ngasingasiʼanga fuana rufuanatalana ʼani taʼangaʼa
(Matthew 9:1-8; Luke 5:17-26)

1 Ma ˈi buri ˈana bara faˈi asoa sui,
sa Jesus ka oli laˈu maˈi ˈuana ˈi Ka-
paneam. Ma kira ka faˈarongo kwailiu
ˈani neˈe nia tua goˈo ˈana saena luma
ba nia ˈidufaˈi dao dao ana saena fanoa
neˈeri. 2 ˈUnaˈeri na ngwae ˈoro ki kira
ka fiku naˈa maˈi siana sa Jesus, leleka
na luma neˈeri kira ka tuafia ka fungu
liu naˈa, ma ka noaˈa naˈa ta kula ni
tuaˈa ˈi saena luma neˈeri. Ma ˈi maa
bore, ngwae ˈoro ki kira fiku logo ana.
Ma sa Jesus ka fulangaˈinia fatalana God
fuada. 3 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, na
fai ngwae ki kira leka maˈi, kira ka ngalia
maˈi taˈi ngwae neˈe nonina mae. 4 Ma
osiˈana neˈe fikuˈa doe neˈeri, nia ka
ˈafitaˈi naˈa fuada ngalilana kwau siana
sa Jesus. ˈUnaˈeri goˈo, kira ka raˈe ˈi
fafona luma faˈinia na ngwae neˈeri. Ma
kira ka tafangia taˈi maˈekwakwa doe
ˈi fafona luma bolo faˈinia kula neˈe sa
Jesus nia tua ana, ma kira ka faˈakosoa
na ngwae neˈeri ˈi fafona ˈifitaˈi nia siana
sa Jesus. 5 Ma kaidaˈi sa Jesus nia lia
saiana faˈamamanaˈanga kira, nia ka fata
ˈuri fuana na ngwae nonina mae neˈeri,
“ˈAlako ˈae, nau ku rufuanata naˈa ana na
taˈangaˈa ˈoe ki faˈasiˈo.”

6 Ma kaidaˈi neˈeri, ti ngwae
faˈamanata ana taki ki kira tua logo
ˈi neˈeri, ma kira ka manata ˈada ˈuri
talada, 7 “Reala kwa! Noaˈa nia kasi bolo
faˈinia neˈe nia ka fata ˈunaˈeri. Ngwae
ki noaˈa kasi saiana rufuanatalana
taˈangaˈa ki. Talitoˈona goˈo God neˈe
saiana rufuanatalana taˈangaˈa ki. Nia
faˈabolotaˈinia naˈa faˈinia God.”

8 Bore ma sa Jesus ka saiana manata-
lada, ma ka fata ˈuri fuada, “Kamu kasi
manata laˈu ˈunaˈeri.” Ma sa Jesus saiana
logo neˈe kira faˈamamana talitoˈona
goˈo God neˈe ke gura ngwae ki. Goˈo
ˈunaˈeri nia ka fata ˈuri, 9 “Diˈia nau
ku fata ˈuri fuana ngwae nonina mae
neˈe, ‘Taˈangaˈa ˈoe ki rufuanata naˈa,’
kaumulu kasi lisia goˈo neˈe nia fuli.
Bore ma diˈia nau ku fata ˈuri, ‘Tataˈe,
ngalia ˈifitaˈi ˈoe, ma ˈoko fali,’ ˈi neˈeri
kamu ka fiˈi lisia neˈe ngasingasiˈanga
nia aku fuana guraˈa. 10 Kaidaˈi nai gura
ngwae neˈe, nai faˈataˈinia fuamuˈa neˈe
nauˈa, Ngela Ngwae, nau ku toˈo ana
ngasingasiˈanga fuana rufuanatalana na
taˈangaˈa ki.” ˈUnaˈeri nia ka fata ˈuri
fuana na ngwae neˈeri neˈe nonina mae,
11 “Nau ku saea fuamu, ˈoke tataˈe, ngalia
naˈa ˈifitaˈi ˈoe, ma ˈoko leka naˈa ˈi luma
ˈoe.”

12 Ma ngwae neˈeri tataˈe, ka ngalia
naˈa ˈifitaˈi nia, ma ka leka naˈa.
ˈUnaˈeri, kira taˈifau kira lisia, ma kika
ˈarefo liu. Kaidaˈi neˈeri, kira ka tafea
God, ma kira ka fata ˈuri, “Noaˈa kulu kasi
lilisia ˈua ta ru ˈuri!”

Na Farasi ki noaˈa kira kasi oga sa Jesus neˈe ka dola ngwae aburongo ki (Matthew 9:9-13; Luke 5:27-32)

13 Ta kaidaˈi logo, sa Jesus nia oli laˈu
ninimana ˈosi ˈi Galili. Ma fikuˈa doe kira
ka leka maˈi siana, ma nia ka talaˈae ka
faˈamanata kira. 14 Ma ana kaidaˈi nia
liu kwau sulia ˈosi neˈeri, nia ka lisia sa
Lifae, na ngela sa Alfeas. Nia tua goˈo
ˈana ana kula fuana ngalilana mani ana
takisi, osiˈana neˈe nia rao ˈi neˈeri. Ma
sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOke leka maˈi
faˈinau.” Ma sa Lifae ka tataˈe, ma ka leka
naˈa ˈana faˈinia.

15 Ma ˈi buri ˈana neˈe sa Jesus nia
baˈea sa Lifae fuana fafarongo nia, nia
ka leka fanga naˈa ˈi luma nia. Ma na
ngwaˈi toˈa ngali mani ana na takisi ki tua
logo ˈi neˈeri, ma ti “ngwae aburongo”*
logo, kira fanga faˈinia sa Jesus ma na
fafarongo nia ki. Na ngwae ˈoro ˈunaˈeri
ki, kira leka faˈinia sa Jesus. 16 Ti Farasi†
neˈe kira faˈamanata ˈani taki sa Moses
ki, kira lisia neˈe sa Jesus nia fanga faˈinia
“ngwaˈi toˈa aburongo ki” ma na ngwaˈi
toˈa kira ngali mani ana takisi ki. Goˈo
Farasi ki kira ka fata ˈuri fuana fafarongo
sa Jesus ki, “Nia bolo faˈinia nia kasi fanga
laˈu faˈinia ngwae ˈufuni ki.”

17 Ma kaidaˈi sa Jesus nia rongoa ru
neˈeri, nia ka fata ˈuri fuada, “Kamu
saiana, noaˈa laˈu na ngwae ˈakwa ki neˈe
kira oga na ngwae kwaigurai. Ngwae

* **2:15** ngwae aburongo Na Farasi saea ta ngwae ka aburongo sulia nia aburongo ana taki Farasi ki. † **2:16** Taˈi fikutaˈi ngwae ana Jiu ki neˈe kira manata doe sulia roˈongaˈa sulia taki sa Moses nia keresia faˈinia logo faˈamanataˈanga kira ki talada.

mataˈi ki tari, kira ka oga na ngwae kwaigurai fasi ˈiri ke gurada. Nau ku ˈiri leka laˈu maˈi fuana na ngwae tualada ˈoloˈolo naˈa ki ˈi naˈona God, bore ma nau ku leka lala maˈi fuana ngwae abula taˈa ki.”

Aofia dao naˈa, kwaimanataiˈanga ke noaˈa, muke sae saeleˈa
(Matthew 9:14-17; Luke 5:33-39)

18 Ana taˈi kaidaˈi, ti fafarongo ana sa John ngwae ni siuabu, ma na fafarongo Farasi ki, kira abu fanga fuana foˈongaˈa. Ma ti ngwae kira ka leka maˈi, ma kira ka fata fuana sa Jesus kika ˈuri, “Fafarongo sa John ki, ma na fafarongo na Farasi ki, kira abu fanga. Nia ˈiri leˈa fuana na fafarongo ˈoe ki neˈe noaˈa kira kasi abu fanga.”

19 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Nia kasi bolo faˈinia toˈa neˈe kira tua ana fafangaˈa ana ara araˈinga, kika abu fanga. Duˈungana neˈe, kaidaˈi araˈi faolu nia goˈo ˈana ˈua faˈinida ngwae ki, kira saeleˈa. Noaˈa daofaˈi liu kira ka abu fanga, osiˈana kira tua ana fafangaˈa. 20 Bore ma kaidaˈi ke dao maˈi aigaˈi neˈe kira ke baˈea na araˈi faolu faˈasida. ˈUnaˈeri mala, kira fiˈi abu fanga laˈu, osiˈana neˈe kira kwaimanatai. Nia neˈe noaˈa kasi bolo faˈinia na fafarongo nau ki neˈe kira ke abu fanga kaidaˈi nau ku tua ˈua goˈo aku faˈi kira.”

21 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Noaˈa ta ngwae kasi subungia ta toro neˈe nia muu naˈa ana ta ngisingisi toro neˈe nia faolu. Si diˈia nia sasia na ru neˈeri, na ngisingisi toro faolu neˈeri ka gasia na toro ˈua neˈeri, duˈungana toro faolu nia lukuluku ˈi buri ˈana saˈulana, ma nia ka sasi na maˈekwakwa neˈe doe. 22 Ma muke saiana logo, noaˈa nia kasi bolo fuana ta ngwae ka alua naˈa waen faolu ˈi saena ngwaˈi ˈua ana ˈuˈuila nanigot, duˈungana ngwaˈi ru ˈua neˈeri kasi baˈu. Si diˈia nia sasia ru ˈunaˈeri, kaidaˈi na waen neˈeri ke totoro goˈo maˈi, nia ka foga naˈa ngwaˈi ru ˈua neˈeri, ma na waen neˈeri ka kisitaˈi, ma na ngwaˈi ru neˈeri ka taˈa naˈa. Nia neˈe ngwae ke alua nama waen faolu ˈi saena na ngwaˈi ru faolu neˈe nia saiana ke baˈu.”

Sa Jesus toˈo ana ngasingasiˈanga fafia asoa ana mamaloˈanga
(Matthew 12:1-8; Luke 6:1-5)

23 Ana taˈi Sabat, asoa ana mamaloˈanga, sa Jesus ma na fafarongo nia ki, kira leka sulia na tala neˈe nia liu ˈi saena oˈola witi, na ru kira saungani fuana beret. Ma kaidaˈi kira liu ana, na fafarongo nia ki kira ka loia fingi witi ki, ma kira ka ˈania. 24 Ma na Farasi ki kira lisia, ma kira ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Lisia basi kwa! Ru neˈe kaumulu sasia nia ˈoia na taki sa Moses, osiˈana kamu loia witi neˈe ana Sabat, asoa ana mamaloˈanga.”

25-26 Ma sa Jesus ka olisida ma ka ˈuri, “Nau ku saiana kaumulu toˈomaˈi saena Buka Abu sulia ru ba sa David nia sasia, kaidaˈi ba sa Abiata nia ˈingataˈi fata abuˈa. Kaidaˈi baera, sa David faˈinia ngwae nia ki kira fiolo liu, sulia noaˈa naˈa ta fanga fuada. Ma nia ka leka ˈi saena na luma God, ma na ˈingataˈi fata abu kwatea fuana sa David na beret neˈe kira ˈau abua fuana God. Ma sa David ka ˈania naˈa beret neˈeri, ma ka kwatea logo fuana ngwae nia ki, ma kira ka ˈania. Bore ma na taki kulu alaˈani fuana taˈifilia goˈo na fata abu God ki neˈe kira saiana ˈanilana. Ma noaˈa kulu kasi lisia saena Buka Abu neˈe God ni saetaˈa fuana sa David.”✡

27 Sui goˈo sa Jesus ka fata ˈuri fuana na Farasi ki, “God nia saungaˈinia asoa ana mamaloˈanga fuana ˈafilana ngwae ki. Ma noaˈa nia kasi saungaˈinia laˈu asoa ana mamalo ˈanga fuana ngwae neˈe ke lae roroto olofana. 28 Duˈungana neˈe nauˈa, na Ngela Ngwae, nau ku toˈo ana na ngasingasiˈanga fuana saelana ru ki fuana ngwae ki kira saiana kike sasia goˈo ˈada ana asoa ana mamaloˈanga.”

3

Ngwae ki manata ˈuana saungilana sa Jesus
(Matthew 12:9-14; Luke 6:6-11)

1 Ta kaidaˈi logo, sa Jesus nia ka leka laˈu saena na luma fuana foˈongaˈa, ma

✡ **2:25-26** 1 Samuel 21:1-6; Levitikus 24:9

taˡi ngwae neˡe limana mae, nia tua ˡi neˡeri. 2 Ma ti Farasi ˡi neˡeri, kira ka lialia diˡia sa Jesus ke gura ngwae neˡeri ana asoa ana mamaloˡanga ana Sabat. Diˡia ˡunaˡeri, kira ka fata maana sa Jesus ana ˡoilana taki God ana guraˡa, ru neˡeri kira manata sulia neˡe diˡia raoˡa. 3 Ma sa Jesus ka fata ˡuri fuana na ngwae neˡe limana mae, “Tataˡe maˡi ˡi neˡe, ko uu ˡi naˡo ana ngwae ki taˡifau.” 4 Goˡo, sa Jesus ka lidia na Farasi ki ka ˡuri, “Tae neˡe taki kulu nia alaˡania fasi ˡiri kulu ka sasia ana asoa ana mamaloˡanga? Nia alaˡania sasilana ru leˡa ki, nama sasilana ru taˡa ki? Nia alaˡania na faˡamaurilana ta ngwae, nama saungilana ta ngwae?”

Bore ma kira kasi saea goˡo ta ru. 5 Sa Jesus nia lia kalikalida, ma nia ka lia saetaˡa, osiˡana neˡe kira noaˡa kasi kwaimanatai naˡa ana ngwae mataˡi neˡeri, ma nia ka kwaimanatai logo fuada sulia manatada ngasi liu naˡa. Sui goˡo, ma nia ka fata ˡuri fuana na ngwae neˡeri, “Taga maˡi na limamu.” Ma nia ka taga naˡa limana, goˡo ma na limana ka leˡa naˡa. 6 ˡUnaˡeri goˡo Farasi ki kira ka ruˡu kwau ˡi maa, ma kira ka alaˡa fiku faˡinia ti ngwae ana ngwaˡi toˡa sa Herod* ki, ma kira ka manata ˡuana saungilana sa Jesus.

Na fiku taˡi ngwae ˡoro ki leka maˡi siana sa Jesus

7-8 Sa Jesus faˡinia fafarongo nia ki, kira ka faˡasia ngwaˡi toˡa neˡeri, ma kira ka leka ˡuana na ˡosi ˡi Galili. Na ngwae ˡoro kira ka leka logo ˡi buri ˡada. Kira leka maˡi faˡasia na abaˡi kula ˡi Galili, ˡi Judea ma ˡi Idumea ki. Ma ti ngwae logo faˡasia ˡingataˡi fanoa ˡi Jerusalem, ma faˡasia na bali fanoa ana raˡelana sina ana kafo ˡi Jodan. Ma ti ngwae kira ka leka maˡi faˡasia na fanoa ki kalikalia ˡi Taea ma ˡi Saedon. Na fikuˡa doe neˡeri, kira leka maˡi siana sa Jesus, sulia kira rongoa ru doe ki neˡe nia sasiˡi. 9 Sulia na fikuˡa neˡeri doe liu, sa Jesus ka saea fuana fafarongo nia ki fasi ˡiri kike sasi akaˡu ana na gwaˡi baru, ˡasu ˡubani na ngwaˡi toˡa kira kata kwaibekesi. 10 Nia gura ngwae ˡoro ki ka sui naˡa, nia neˡe ngwae ˡoro mataˡi ki ka suˡumaˡi kira kwau, fasi ˡiri kike sama toˡona nama sa Jesus ˡiri kike ˡakwa. 11 Ma kaidaˡi na ngwaˡi toˡa ano ˡi ru taˡa ki nia ruˡufida kira lisia, kira ka bobo uruuru ˡi naˡona, ma kira ka ri ma kika ˡuri, “ˡAeˡo naˡa neˡe, na Ngela mamana God!” 12 Bore ma sa Jesus fata ka luia liu na ano ˡi ru taˡa neˡeri ki, fasi ˡiri kira kasi faˡarongoa laˡu ta ngwae ˡani niaˡa.

Sa Jesus nia filia na akwala ma ro lifurongo ki

(Matthew 10:1-4; Luke 6:12-16)

13 ˡUnaˡeri goˡo sa Jesus ka raˡe ˡalaˡa ˡi gwauna taˡi faˡi ua, ma ka baˡea maˡi ngwae ki fuana raoˡa faˡinia. Goˡo kira ka leka maˡi siana, 14 ma nia ka filia na akwala ma ro ngwae, ma ka faˡasata kira ˡani lifurongo ki. Ma nia ka fata ˡuri fuada, “Nau ku fili kamu fasi ˡiri muke tua tari faˡinau, ma nau ku baˡe kamu logo fuana faˡamanataˡanga sulia fatalana God fuana ngwae ki. 15 Ma kamu ka toˡo ana na ngasingasiˡanga fuana na ifulangaˡilana na ano ˡi ru taˡa ki.”

16 ˡIu, na satana na akwala ma ro ngwae neˡe nia filida ki: sa Simon, neˡe sa Jesus nia faˡasata logo ˡani sa Peter, 17 ma sa James faˡinia sa John na ro ngela sa Sebedi ki, neˡe sa Jesus nia faˡasata kera ˡani “Boneges,” na fadalana neˡe ngwae neˡe saetaˡa ladaroˡo ˡaliˡali diˡia na kwangakwanga. 18 Ma sa Andrew, ma sa Filip, ma sa Batolomiu, ma sa Matthew, ma sa Tomas, ma sa James, ngela sa Alfeas, ma sa Tadeas, ma sa Simon, ta ngwae ana ngwaˡi toˡa Jiu neˡe kira oga lalilana na ngwaˡi toˡa ˡi Rom faˡasia Israel. 19 Ma sa Judas Iskariot na ngwae nia ke baˡa ˡolosaea sa Jesus fuana malimae nia ki.

Ngasingasiˡanga sa Jesus nia tasa liu ana sa Saetan

(Matthew 12:22-32; Luke 11:14-23; 12:10)

20 ˡUnaˡeri, sa Jesus ka oli logo saena luma ba nia ˡidufaˡi dao dao ana. Ma na ngwae ˡoro ki, kira ka inaˡu naˡa maˡi ana fikuˡa. ˡUnaˡeri noaˡa naˡa ta kaidaˡi

* **3:6** Fiku taˡi ngwae sa Herod nia ti ngwaˡi toˡa Jiu ki neˡe kira oga sa Herod faˡinia ngwae nia kira ke ˡaˡana fuada.

fuana sa Jesus ma na fafarongo nia ki fuana sasilana ta ru ma na fangaʼa bore.
21 Ma kaidaʼi neʼe ngwaefuta nia ki kira rongoa ru neʼeri, kira ka leka siana fuana olitaʼilana ʼuana ʼi fanoa, sulia kira fata ʼuri, “Nia boleboleʼa liu naʼa.”

22 Ma ti ngwae faʼamanata ana taki sa Moses neʼe kira leka maʼi faʼasia ʼi Jerusalem, kira ka fata ʼuri, “Sa Jesus nia ifulani naʼa ano ʼi ru taʼa ki ʼani ngasingasiʼanga sa Saetan, na ʼingataʼi ano ʼi ru taʼa.”†

23 Nia neʼe, sa Jesus ka saea maʼi ngwae ki ka fata ʼuri fuada ʼania tarifulaʼa ki ka ʼuri, “Sa Saetan nia ʼafitaʼi ka ifulani ano ʼi ru taʼa ki faʼasia ngwae nia ki.
24 Diʼia ngwaʼi toʼa saena ta fanoa doe kira fuʼali kira talada, ʼirai na fanoa doe neʼeri ke angosi, ma ka takalo naʼa. 25 Ma diʼia neʼe ngwae, ma na ʼafe, ma na ngela nia ki, kira fuʼa faʼi kira talada, nia ʼafitaʼi fuana kira ka tua fiku. 26 Ma na ʼinotoʼanga sa Saetan neʼe ʼunaʼeri logo. Diʼia sa Saetan ke fuʼa faʼinia toʼa neʼe kira leka sulia, ʼirai kira ke takalo kwailiu goʼo, ma ngasingasiʼanga nia fafida ka dao ana ʼisilana.”

27 ʼI buri ʼana, sa Jesus ka saea laʼu taʼi tarifulaʼa, ka fata ʼuri, “Diʼia ta ngwae goʼo ʼana oga ka ifulani ta ano ʼi ru taʼa, ngwae neʼeri ke ngasingasiʼa ka liufia sa Saetan. Ka diʼia logo ta ngwae neʼe oga ke ruʼu saena luma na ngwae ngasingasiʼa fuana ngalilana ru nia ki. Nia ke ngasingasiʼa ka liufia mala ngwae neʼeri, fasi ʼiri ke talangwaraʼu fuana firiʼilana ngwae ngasingasiʼa neʼeri sui mala nia ka fiʼi ngali ru nia ki.✡

28 “Ru mamana nau ku saea fuamuʼa, na abula taʼangaʼa ki, ma na fata faʼalilana God neʼe ngwae ki kira sasi, God nia rufuanata goʼo ʼana. 29 Bore ma, diʼia ta ngwae ke inaʼo ana fata faʼalilana na Anoʼi ru Abu, God noaʼa kasi rufuanata, sulia taʼangaʼa neʼeri nia teoteo firi.” 30 Sa Jesus nia fata ʼunaʼeri sulia na ngwae faʼamanata ana taki ki, kira saea nia toʼo ana na ano ʼi ru taʼa.

Tuaʼa mamana sa Jesus neʼe ngwae neʼe kira roʼosulia God
(Matthew 12:46-50; Luke 8:19-21)

31 Ma ʼi buri ʼana ru neʼeri ki, teʼa sa Jesus ma na ngwaefuta nia ki, kira ka dao naʼa. Ma kira ka uu goʼo ʼada ʼi maana luma, ma kira ka kwate alaʼanga kwau fuana sa Jesus, ma kira ka lidi ʼuana.
32 Na ngwaʼi toʼa ʼoro liu ki neʼe kira tua kalikalia sa Jesus, ma kira ka faʼarongoa kika ʼuri, “Teʼa ʼoe, ma na ngwaefuta ʼoe ki, kira uu maʼi ʼi maa, kira oga lisilamu.”
33 Ma sa Jesus ka olisida ka ʼuri, “Nai saea fuamuʼa ʼi tai neʼe teʼa mamana nau, ma ngwaefuta nau ki!” 34 Goʼo kaidaʼi nia ka lia kwau fuana na ngwaʼi toʼa ʼoro neʼe kira tua kalikalia, nia ka fata ʼuri, “Nia naʼa neʼe ngwaʼi toʼa kira diʼia naʼa teʼa nau ki, ma na ngwaefuta nau ki! 35 Sulia sa tai goʼo ʼana neʼe nia sasia ru neʼe God nia ogaʼi ki, nia naʼa neʼe ngwaefuta nau, ma na ngwaingwaena nau, ma teʼa nau.”

4

Na tarifulaʼa sulia na ngwae neʼe nia tasali maga ru ki saena oʼola nia
(Matthew 13:1-9; Luke 8:19-21)

1 Ana taʼi kaidaʼi laʼu, sa Jesus nia faʼamanata ʼi ninimana ʼosi ʼi Galili. Ma na fikuʼa doe liu kira ka fiku kalikalia, ma nia ka raʼe saena taʼi gwaʼi baru, ma ka tua ʼi saena, ma nia ka ʼidu tiʼitiʼi laʼu folo saena ʼosi. Ma na fikuʼa neʼeri, kira ka uu kwau ʼi ninimana ʼosi. 2 Ma sa Jesus ka faʼamanata ʼani ru ʼoro ki fuada ana tarifulaʼa ki ma ka ʼuri, 3 “Mulu fafarongo basi! Taʼi ngwae nia leka ka tasalia na maga witi ki ʼi saena oʼola nia. 4 Ma kaidaʼi nia tasalia na maga witi neʼeri ki, ti maga witi kira ʼasia sulia na talalinga, ma na noʼo ki kira ka lofo maʼi, ma kira ka ʼanida taʼifau. 5 Ma ti maga witi kira ka ʼasida ana kula faula ki, kula neʼe ano kasi doe. Ma kira ka bulao ʼaliʼali, sulia neʼe ano nia kasi ʼoro. 6 Ma ana ta kaidaʼi neʼe sina nia taʼe maʼi, nia ka sinafia na witi neʼe masubu ki, ma kira ka kuku logo, sulia neʼe lali ru ki noaʼa kasi koso lalo. 7 Ma ti maga witi kira ʼasida

† **3:22** Ta sata logo ana sa Saetan neʼe sa Bielsebul. ✡ **3:27** Aesea 49:24-26

ˈi safitana na kwalo ˈabui ki, ma kwalo neˈeri ka nuku fafia na witi ki, ma witi neˈeri ki noaˈa kasi fungu goˈo. 8 Ma ti maga witi laˈu, kira ˈasida ˈi saena na ano neˈe nia leˈa, ma kaidaˈi kira taˈe maˈi, kira ka fungu ana fuaˈi ru ˈoro ki. Ma ti witi kira ka fungu ana uulu akwala faˈiruˈa, ma ti witi kira ka fungu ana ono akwala faˈiruˈa, ma ti witi laˈu kira ka fungu ana taˈi talangaˈi faˈiruˈa.”

9 Ma sa Jesus ka faˈasuia fatalana ka ˈuri, “Diˈia ta ngwae oga ka sai leˈa ana ru neˈe ki, nia ka sailinga leˈa mala.”

Sa Jesus ka alaˈa ˈani tarifulaˈanga ki fuana ngwae ˈoro, bore ma nia faˈamadakola ru ki taˈifau fuana fafarongo nia ki

(Matthew 13:10-17; Luke 8:9-10)

10 Kaidaˈi sa Jesus nia tua ˈana taˈifilia, na akwala ma ro fafarongo ba nia ki, faˈinia ta bali ana ngwae neˈe kira rongoa na fatalana, kira ka leka maˈi siana. Ma kira ka lidia fasi ˈiri nia ke fada madakola ana fadalana tarifulaˈa neˈeri ki. 11 Ma nia ka olisida ka ˈuri, “Kaidaˈi sui ki, God noaˈa kasi faˈamadakola ˈua faˈuta neˈe nia ke baˈa gwaungaˈi fafia ngwae nia ki. Bore ma taˈena, na madakolaˈa niniˈa dao naˈa fuamuˈa. Ngwae neˈe noaˈa kira kasi oga fafarongo aku, nau ku fata ˈani tarifulaˈa ki, ma noaˈa naisi faˈamadakola 12 fasi ˈiri,

‘Kira ke lia, ma kira ke lia, bore ma noaˈa kira kasi lisia tae neˈe God nia sasi fuada.
Ma kira ke fafarongo, ma kike fafarongo, bore ma noaˈa kira kasi saiana faˈarongoˈa God.
Sulia diˈia kira lia saiana, ma kira ka rongo saiana, ˈirai kira ke abula maˈi fuana God, ma nia ke rufuanata ana taˈangaˈa kira ki.’ ”✡

Sa Jesus nia fada tarifulaˈanga fuana fafarongo nia ki

(Matthew 13:18-23; Luke 8:11-15)

13 ˈUnaˈeri sa Jesus ka saefilo ˈuri ada, “ˈUri ma noaˈa kamu kasi sai goˈo ana tarifulaˈa neˈe? Diˈia noaˈa kamu kasi saiana tarifulaˈa neˈe, kamu ke fiˈi sai mo faˈuta ana tarifulaˈa ki? 14 Na ngwae ba nia tasali maga witi, nia tasalia na fatalana God ba. 15 Ma ngwae neˈe kira rongoa na fatalana God, kira diˈia na maga witi neˈe nia ˈasia sulia na talalinga. Ma kaidaˈi kira rongoa, sa Saetan nia leka maˈi, ma ka lafua logo ˈana fatalana God faˈasida. 16 Ma ti ngwae laˈu kira diˈia na maga witi neˈe kira ˈasida ana kula faula. Kaidaˈi kira rongoa na fatalana God, kira ngalia, ma kira ka saesaeleˈa liu. 17 Bore ma fatalana God noaˈa kasi lalisusu goˈo saena maurilada. Nia neˈe fitoˈonga kira ki ka mauri goˈo sulia kala kaidaˈi tiˈitiˈi. Ma kaidaˈi neˈe kira dao toˈona ˈafitaˈiˈanga, ma na nonifiiˈanga ki duˈungana faˈarongoˈa leˈa neˈe, kira ka danga ˈania goˈo na fatalana God. 18 Ma ti ngwae neˈe kira diˈia maga witi neˈe kira ˈasida ˈi safitana na kwalo ˈabui ki. Kira rongoa na fatalana God, 19 bore ma kira manata ˈabera ˈada sulia ru ki ana mauriˈa kira, ma kira ka manata doe ana na mani. Ma ru neˈeri ki, nia diˈia na kwalo ˈabui ki nia nuku fafia na fatalana God saena maurilada. Noaˈa kira kasi rokisi goˈo saena maurilada, ka diˈia na witi neˈe noaˈa kasi fungu goˈo ˈani ta fuaˈi ru. 20 Ma ti ngwae laˈu neˈe kira diˈia na maga witi neˈe kira ˈasida ˈi saena ta ano leˈa. Kira rongoa fatalana God, ma kira ka roˈosulia, ma kira faˈataˈinia tuaˈa ˈoloˈolo, ka diˈia witi neˈe nia fungu ana fuaˈi ru ki. Ti witi neˈe uulu akwala fuaˈi ruˈanga, ma ti witi neˈe ono akwala fuaˈi ruˈanga, ma ti ai neˈe taˈi talangaˈi fuaˈi ruˈanga.”

Sa Jesus faˈabasua na ngwaˈi toˈa ka sailinga leˈa mala

(Luke 8:16-18)

21 ˈUnaˈeri goˈo sa Jesus ka saefilo laˈu ˈuri ada, “Nia faˈuta? ˈUri ma diˈia ta ngwae ngalia maˈi na unu, nia ke alua goˈo ˈana ˈi olofana ta dako nama ta ˈifitaˈi? Noaˈa goˈo! Nia ke alua nama ˈi fuila ˈi lifua! 22 Ta ru ngwae ki noaˈa ˈiri sai sai ana ˈi naˈo, kike baˈa saiana. 23 Diˈia ta ngwae neˈe oga ka sai leˈa ana ru neˈe ki, nia ka sailinga leˈa mala.”

24 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuada, “Muke manata leˈa sulia ru neˈe kamu rongoˈi ki. God ke baˈa kwate

✡ **4:12** Aesea 6:9-10

tatakolaʼa ana liatoʼo ʼanga fuamuʼa, si diʼia kamu roʼosulia na faʼamanataʼanga nau ki. 25 Sa tai bore ʼana neʼe toʼo ana ta madakolaʼa ʼanga tiʼitiʼi sulia ʼinotoʼanga God, God ke baʼa luda gwauna fuana. Bore ma sa tai neʼe noaʼa kasi roʼosulia faʼamanata ʼanga neʼe ki, ta madakolaʼanga tiʼitiʼi bore ʼana neʼe nia toʼo ana sulia ʼinotoʼanga God, God ke ngali olitaʼinia faʼasia.”

Taʼifilia God goʼo neʼe faʼa uua na ʼinotoʼanga nia

26 Sa Jesus ka fata laʼu ʼuri fuada, “Na ʼInotoʼanga God nia diʼia na ngwae neʼe nia fasia ta maga ru ʼi saena na oʼola nia. 27 Nia ada, ka liliu ʼana asoa ki, ma ka maliu ʼana saena rodo ki. ʼUnaʼeri bore ʼana, kaidaʼi neʼe maga ru ki nia bulao, ma ka tataʼe naʼa, noaʼa laʼu ʼaberaʼanga nia. Osiʼana ngwae neʼe noaʼa kasi sai logo ʼana ana ru neʼe nia sasia maga ru ka bulao. 28 Na ano talana naʼa neʼe nia faʼamauria maga ru neʼeri ki niʼi ka doe, ma ka fungu ʼani fuaʼi ru ki. Na ʼingataʼi ʼai nia raʼe maʼi ʼi naʼo, sui na fingi ru ki, ʼi buri na maga ru ki fiʼi raʼe maʼi. 29 Ma kaidaʼi neʼe maga ru neʼeri ki nia maua, na ngwae neʼeri ka talaʼae fuana sikililana naʼa fingi ru ki, sulia nia dao naʼa ana kaidaʼi fuana loi ruʼa.”

ʼInotoʼanga God etangilana tiʼitiʼi, bore ma nia ka doe ana aliʼafulana

(Matthew 13:31-32, 34; Luke 13:18-19)

30 Sa Jesus nia fata laʼu ka ʼuri, “Nai fata laʼu kwau sulia ta ʼaʼemae neʼe ke faʼataʼinia na ru neʼe bolo faʼinia ʼinotoʼanga God fafia ngwae nia ki. 31 Nia ka ʼuri: Taʼi ngwae nia ngalia na magana ʼai neʼe kira saea ʼani mastad, nia tiʼitiʼi ka liufia magana ʼai ki taʼifau, ma nia ka fasia saena ano. 32 Ma ʼi buri ʼana neʼe nia fasia ka sui, na maga ru baera ka taʼe, ma ka alua naʼa ʼai. ʼAi neʼeri doe ka liufia naʼa ʼai ʼoro ki. Ma nia ka toʼo ana na rara ʼai doe ki, ma na noʼo ki kira ka lofo maʼi, ma kira ka saungaʼinia na nuʼi kira ki ana.”

33 ʼUnaʼeri neʼe, sa Jesus ka fata fuana na ngwae ki ana tarifulaʼa neʼeri ki, ma nia ka saea ru neʼe nia bolo faʼinia kike saiana ki. 34 Ma nia ka fata fuada ʼania tarifulaʼa ki. Bore ma, kaidaʼi neʼe nia tua ʼana taʼifilia faʼinia na fafarongo nia ki, nia ka fiʼi faʼamadakola ru ki taʼifau fuada.

Sa Jesus nia toʼo ana ngasingasiʼanga fafia kauburu

(Matthew 8:23-27; Luke 8:22-25)

35 Nia saʼulafi naʼa ana asoa neʼeri, sa Jesus nia ka fata ʼuri fuana fafarongo nia ki, “Kulu toʼofolo basi ʼuana bali ʼosi loʼoba.” 36 Ma kika faʼasia naʼa fikuʼa neʼeri, ma kira ka leka faʼinia sa Jesus ʼi saena baru neʼeri neʼe nia ka tua ʼi saena. Ma ti baru logo teo ʼi neʼeri. 37 Ma na iru doe nia taʼe maʼi, ma na nafo ka magara naʼa maʼi saena na baru neʼeri, ma ka karangi kuru naʼa. 38 Ma sa Jesus nia maliu ʼana ʼi burina na baru, ma ka alu gwau ana bogwau nia. Ma na fafarongo nia ki kira ka faʼaada, ma kira ka fata ʼuri, “Aofia kwa, kulu karangi kuke mae naʼa! ʼOe kosi manata ʼabera goʼo niniʼa?”

39 Ma sa Jesus ka tataʼe, ma ka balufia na iru neʼeri ka ʼuri, “ʼOke aroaro naʼa!” Ma nia ka fata logo fuana na nafo neʼeri ka ʼuri, “Kamu ke tua nene naʼa!” ʼUnaʼeri goʼo, na iru baera ka aroaro naʼa, ma ʼosi ka folaʼa naʼa. 40 Ma nia ka fata ʼuri fuana fafarongo nia ki, “Faʼuta neʼe kamu ka maʼu? Nau ku lisia na faʼamamana ʼanga kamu aku noaʼa ʼiri doe.”

41 Ma kira ka maʼu kika felo naʼa, ma kira ka lidi kwailiu ada kira ka ʼuri, “Ngwae faʼuta naʼa niniʼa re? Na iru ma na nafo bore kika roʼo naʼa sulia!”

5

Sa Jesus nia gura taʼi ngwae neʼe ano ʼi ru taʼa nia ruʼufia

(Matthew 8:28-34; Luke 8:26-39)

1 Sa Jesus faʼinia na fafarongo nia ki, kira toʼofolo ʼuana bali ʼosi ʼi Galili, ma kira ka dao ana bali ʼosi neʼe ana abaʼi kula ʼi Gerasa. 2 Ma kaidaʼi sa Jesus nia koso faʼasia na baru, taʼi ngwae neʼe ano ʼi ru taʼa nia ruʼufia ka leka maʼi faʼasia na faoda fuana kwaiatoʼa ki, ma nia ka leka maʼi siana sa Jesus. 3 Na ngwae neʼeri tualana saena faoda ʼunaʼeri ki, ma noaʼa ta ngwae kasi bolo faʼinia firiʼilana ʼani ta sene. 4 Sulia kaidaʼi

ˈoro ki, kira firi fafia na limana ma na ˈaena ˈani sene ki, sui nia ka muusia goˈo na sene neˈeri ki, ma ka ˈoia goˈo ˈana na sene neˈeri ki ˈi ˈaena. Ma noaˈa ta ngwae kasi ngasingasiˈa kasi bolo faˈinia na daulana. 5 Ma na rodo ki ma na asoa ki, nia tua ˈi safitana na faoda ana kwaiatoˈa ki, ma nia ka raˈe saena faˈi ua ki, ma nia ka ako, ma ka afasia talana ˈani naki ki.

6 Kaidaˈi nia tua tau maˈi, nia ka lisia sa Jesus, ma ka lalili maˈi, ma ka bobo uruuru ˈi naˈona. 7-8 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Ano ˈi ru taˈa neˈe, ˈoke ruˈu maˈi ˈi maa faˈasia na ngwae neˈe.”

Ma nia ka ako doe ka ˈuri, “Jesus! ˈAeˈo, na Ngela God neˈe nia ngasingasiˈa liu. Na tae neˈe ˈoko oga ˈoke sasia aku? Nau ku amasiˈo ˈania satana God, ˈoe kosi kwatea ta kwaˈikwaˈinga fuaku!”

9 Sui sa Jesus ka saefiloa ka ˈuri, “Satamu sa tai kwa?”

Ma nia ka olisia ka ˈuri, “Na sataku sa Fuani Oro, sulia kaimili ˈoro liu.” 10 Ma nia ka amasia sa Jesus fasi ˈiri noaˈa nia kasi baˈeda laˈu faˈasia na bali fanoa neˈeri.

11 Ma na ngwaˈi gwata ˈoro liu kira fanga goˈo ada logo ˈi babaraˈo ana ua neˈeri. 12 Ma na ano ˈi ru taˈa neˈeri ki, kira amasia sa Jesus kira ka ˈuri, “ˈOke kwate kaimili fuana na gwata loˈoko ki, fasi ˈiri kaimili ke ruˈu ˈaimili ˈi saeda.” 13 Ma sa Jesus ka alaˈanida, ma na ano ˈi ru taˈa neˈeri ki kira ka ruˈu maˈi faˈasia ngwae neˈe, ma kira ka leka, kika ruˈu ˈi saena na gwata neˈeri ki. Ma na ngwaˈi gwata neˈeri nia bolo faˈinia na ro toˈoni gwata ki, ma kira ka lalili saena kwata ˈato neˈeri, ma kira ka ˈasia ˈi saena na ˈosi neˈeri, ma kira ka kwaˈu kika mae taˈifau naˈa.

14 Ma ngwae neˈe kira lia sulia na gwata neˈeri ki, kira ka tafi, ma kira ka faˈarongo ˈani ru neˈe nia fuli ana gwata ki ˈi saena fanoa neˈeri, ma na fanoa tiˈitiˈi kalikalida ki. Ma na ngwae ˈoro ki kira ka leka fuana lisilana ru neˈe nia fuli. 15 Ma ana kaidaˈi kira dao siana sa Jesus, kira ka lisia naˈa ngwae baera neˈe ano ˈi ru taˈa ˈoro ki kira ruˈufia, nia tua naˈa ˈana ˈi neˈeri, ma nia ka toro naˈa, ma nia ka manata saga naˈa. Ma na ngwae ki kira ka maˈu, kira ka ˈarefo liu. 16 Ma na ngwae neˈe kira lisia ru neˈeri nia fuli, kira ka alaˈa fuana ngwae ki sulia na ngwae ano ˈi ru taˈa ki tuatua ana, ma kira ka alaˈa logo sulia na gwata neˈeri ki.

17 Ma buri ˈana, ngwaˈi toˈa neˈeri kika ˈengoa sa Jesus ka leka faˈasia na bali fanoa kira.

18 Ma kaidaˈi sa Jesus nia raˈe naˈa saena na baru, na ngwae ba na ano ˈi ru taˈa ki kira ruˈufia ˈi naˈo, nia ka ˈengoa sa Jesus ˈiri ke leka faˈinia. 19 Bore ma sa Jesus kasi alaˈania, ma ka fata ˈuri fuana, “ˈOke oli ˈi fanoa siana na ngwae ˈoe ki, ma ˈoko faˈarongoda ˈani ru leˈa ki taˈifau neˈe God nia sasia fuamu, ma na kwaimanataiˈanga nia fuamu.”

20 Ma na ngwae neˈeri nia leka, ma ka faˈarongoa naˈa ngwae ki ana abaˈi kula ˈi Dekapolis ana ru ki taˈifau neˈe sa Jesus nia sasia fuana. Ma na ngwae ki taˈifau kira ka ˈarefo liu.

Sa Jesus toˈo ana ngasingasiˈanga fafia mataˈinga ki ma na maeˈa
(Matthew 9:18-26; Luke 8:40-56)

21 Sa Jesus nia toˈofolo laˈu kwau ˈuana ta bali ˈosi. Ma ana kaidaˈi nia ka dao naˈa ana ta bali, ngwae ˈoro ki kira ka fiku kalikalia. 22 Ma taˈi ngwae ada neˈe ngwae fai naˈonaˈo saena na Luma fuana foˈongaˈa ana fanoa neˈeri, satana sa Jaeras, ka leka maˈi. Ma kaidaˈi nia lisia sa Jesus, nia ka bobo uruuru ˈi maana ˈaena, 23 ma nia ka amasia ma ka ˈuri, “Kala defo nau nia teo naˈa fuana maelana. ˈOke leka maˈi, ˈiri ˈoke alua na limamu ˈi fafona, fasi ˈiri nia ke ˈakwa ma ka mauri.”

24 Ma sa Jesus ka leka naˈa faˈinia. Ma na fikuˈa doe kika leka ˈi burina, ma kira ka kwaibekesi naˈa.

25 Ma taˈi ˈafe neˈe na gwaˈi ˈabu tafangia sulia taˈi akwala ma ro faˈi ngali sui naˈa, nia tua logo ˈi neˈeri. 26 Ma nia ka nonifii liu naˈa. Ma nia ka faˈalia naˈa mani ˈoro nia ki fuana na ngwae kwaigurai ˈoro ki, bore ma tualana kasi leˈa goˈo. Nia fiˈi taˈa ka tasa liu mo. 27 Ma kaidaˈi neˈe nia rongoa alaˈanga sulia sa Jesus, nia ka kwako maˈi ˈi burina ˈi safitana na fikuˈa neˈeri, nia ka sama

toˈona na ifi keta sa Jesus. 28 Sulia nia manata ˈuri, “Diˈia nau ku sama toˈona bore aku na mumuduˈana ifi nia, nai leˈa naˈa.”
29 Ma kaidaˈi neˈe nia sama toˈona goˈo ifi sa Jesus, ˈaliˈali naˈa ˈabu neˈe tafangia nia ka langa naˈa, ma nia ka saiana na nonina nia ˈakwa naˈa faˈasia na mataˈinga nia. 30 Ma ana kaidaˈi neˈeri goˈo, sa Jesus nia saiana neˈe ngasingasiˈanga nia gura ta ngwae. Ma nia ka abula ˈi safitana na fikuˈa neˈeri, ma ka lidida ka ˈuri, “Sa tai naˈa niniˈa sama toˈona kwau na ifi nau?”
31 Ma na fafarongo nia ki, kira ka olisia kika ˈuri, “ˈOko lisia goˈo ˈamu na ngwaˈi toˈa ˈoro neˈe nini kira bekesiˈo naˈa. Faˈuta neˈe ˈoko lidi ˈuana fasi ta ngwae nia sama toˈomu?”
32 Bore ma sa Jesus ka lia kwailiu fasi ˈiri ke lisia sa tai neˈe nia sasia ru neˈe.
33 Ma na ˈafe neˈe nia saiana ru neˈe fuli fuana, ma nia ka leka lebelebe maˈi ˈani maˈungaˈa, ma ka bobo uruuru ˈi maana ˈaena sa Jesus. Ma nia ka faˈarongoa mamana ana ru neˈe nia sasiˈi ki. 34 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈAfe neˈe ˈae, God nia guraˈo naˈa sulia neˈe ˈoko faˈamamana nau. ˈOke leka naˈa ˈamu, ma ˈoe kosi manata ˈabera, ma ˈoko ˈakwa naˈa faˈasia na mataˈinga ˈoe.”
35 Ma kaidaˈi sa Jesus nia alaˈa goˈo ˈana ˈua, ti ngwae kira ka dao maˈi faˈasia na luma sa Jaeras, ma kira ka fata ˈuri fuana sa Jaeras, “Kala defo ba ˈoe nia mae naˈa. ˈOe kosi faˈa ˈabera laˈu na ngwae faˈamanata.”
36 Ma sa Jesus kasi ˈabera goˈo sulia ru neˈe kira saea, ma ka fata naˈa ˈuri fuana sa Jaeras, “Noaˈa ˈoe kosi fitala laˈu. ˈOke faˈamamana nau lala ˈamu.” 37 Ma nia kasi alaˈania ta ngwae ke leka faˈinia, taˈifilia goˈo sa Peter, ma sa James, ma sa John na ngwaefuta nia sa James. 38 Ma kaidaˈi kira dao ˈi luma sa Jaeras, sa Jesus ka rongoa na isiˈa faˈinia na angiˈa ma na oˈomaeˈanga nia doe liu. 39 Ma nia ka ruˈu kwau, ma ka fata ˈuri fuada, “Faˈuta neˈe kamu angi, ma muka oˈomae ka ˈuri naˈa? Ngela neˈe noaˈa kasi mae, nia maliu goˈo ˈana ne.”
40 Bore ma, kira ka fiˈi gaˈasia lala sa Jesus. Ma nia ka baˈeda kwau ˈi maa, ma ka talaˈia na maˈa nia, ma teˈa ngela neˈeri, ma na fafarongo nia ki neˈe kira tua faˈinia, ma kira ka ruˈu saena maˈe luma neˈe ngela neˈeri nia teo ana.
41 Ma nia ka dau ana na limana na ngela neˈeri, ma ka fata ˈuri fuana, *“Talita kom!”* Na fadalana nia ˈuri, “Kala defo ˈae, nau ku saea fuamu ˈoke tataˈe!”
42 Ma nia ka tataˈe, ma ka uu, ma ka fali. Na ngela neˈeri taˈi akwala ma ro faˈi ngali goˈo neˈe sui fafia futalana. Ma kira ka ˈarefo liu ana ru neˈeri. 43 Bore ma sa Jesus fata ka luida, fasi ˈiri noaˈa kira kasi faˈarongoa laˈu ta ngwae ˈani ru neˈeri. Ma nia ka saea kira ka kwatea fanga fuana na ngela neˈeri ˈiri nia ke ˈania.

6

Na ngwae ˈi Nasaret ki kira ˈaila ˈania sa Jesus
(Matthew 13:53-58; Luke 4:16-30)

1 Sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki, kira faˈasia na kula neˈeri, ma kira ka oli ˈuana fanoa neˈe nia doe maˈi saena ˈi Nasaret. 2 Ma ana Sabat, na asoa ana mamaloˈanga, nia ka faˈamanata ˈi saena na luma fuana foˈongaˈa. Ma toˈa ˈoro ki kira rongoa, ma kira ka ˈarefo liu. Ma kira ka saefiloda kwailiu ma kika ˈuri, “Na ngasingasiˈanga ana sa tai niniˈa kwate nia ka faˈamanata ˈania fatalana God ˈuri, ma faˈinia sasilana na faˈanadaˈa ki? 3 Na ngwae neˈe kulu sai leˈa goˈo ana. Nia ngwae saungaˈi luma niniˈa. Teˈa nia ba ˈi Mary goˈo. Ti ngwaefuta ana ba sa James, ma sa Josef, ma sa Judas, ma sa Simon. Ma na ngwaingwaena nia ki kira tua goˈo ˈada ˈi neˈe.” ˈUnaˈeri, kira ka ˈaila ˈani niaˈa.
4 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Na ngwae ana fanoa ki kira saiana kira ke faˈadoea na profet. Bore ma ngwae ana fanoa nia ˈi talana, ma na ngwaefuta nia ki, ˈafitaˈi kira ka faˈadoea.”
5 Ma nia kasi bolo naˈa faˈinia sasilana laˈu faˈanadaˈa ˈoro ki ˈi neˈeri. Ma nia ka alua na limana fafia bara ngwae mataˈi ma ka gurada. 6 Ma nia ka ˈarefo liu, osiˈana na ngwae ki noaˈa kasi faˈamamana.

Sa Jesus nia asungani kwau na ngwae lifurongo ki
(Matthew 10:5-15; Luke 9:1-6)

ˈUnaˈeri sa Jesus nia leka ana maˈe fanoa ki kalikalia ˈi neˈeri, ma ka faˈamanata na ngwae ki. 7 Nia ka ri ˈuana na akwala ma ro ngwae ana fafarongo nia ki siana, ma nia ka kwatea naˈa ngasingasiˈanga fuada fuana ifulangaˈilana na ano ˈi ru taˈa ki, ma ka baˈeda maˈi taˈifau, ma ka alu na ro ngwaeˈa kera ka leka fiku. 8 Ma sa Jesus ka fata totongaˈi fuada ka ˈuri, “Noaˈa kamu kasi ngalia ta ru fuana lekaˈa neˈe, taˈifilia faˈi kuba goˈo neˈe kamu ke ngalia. Ma noaˈa kamu kasi ngalia fanga, ma ta ngwaˈi, ma ta mani. 9 Kamu ke ruˈufia na taˈe butu ki, bore ma kamu kasi ngalia laˈu ruana ˈaba toro rengorengo. 10 Ma kaidaˈi ta ngwae nia kwalo kamu, kamu ke tua faˈinia, leleka ka dao ana kaidaˈi kamu ke leka faˈasia na fanoa neˈeri. 11 Ma diˈia kamu dao ana na fanoa, ma na ngwae ki ˈi neˈeri noaˈa kasi kwalo kamu, ma kira kasi oga goˈo rongolamuˈa, kamu ka leka amuˈa faˈasida. Ma kamu ke tafula fulafulana ano faˈasia na ˈaemuˈa ˈuana na faˈabasuˈanga naˈa fuada neˈe God ke baˈa matalangaˈi kira, duˈungana kira ˈaila ˈania rongolana fatalana God.”

12 Ma kira ka leka, ma kira ka fulangaˈinia fuana ngwae ki ˈiri kike rokisi faˈasia na abula taˈangaˈa kira ki. 13 Ma kira ka ifulani naˈa ano ˈi ru taˈa ˈoro ki, ma kira ka ngwaia naˈa ngwae mataˈi ˈoro ki, ma kira ka gurada laˈu goˈo.

Na maelana sa John ngwae ni Siuabu
(Matthew 14:1-12; Luke 9:7-9)

14 ˈIu, sa Herod na tatalafaˈa nia rongoa ru neˈe ki sulia sa Jesus neˈe nia faˈamanata ma ka gura ngwae ki. Ma satana sa Jesus ka talofia naˈa fanoa ki taˈifau. Ma ti ngwae kira ka ˈuri, “Sa John ngwae ni siuabu nia mauri laˈu! Nia niniˈa ke sasia laˈu na ru ni ˈarefoˈa ki.”

15 Ma ti ngwae laˈu kira ka fata ˈuri, “Niaˈa sa Elaeja.”

Ma ti ngwae kira ka fata ˈuri, “Niaˈa ta profet, diˈia na profet ba ˈi naˈo ki maˈi.”

16 Ana kaidaˈi sa Herod nia rongoa ru neˈeri ki neˈe na ngwae ki fata ˈunaˈeri sulia sa Jesus, nia ka fata ˈuri, “Sa John na ngwae ba nau ku kwatea fuana siki musilana gwauna, nia tataˈe laˈu faˈasia na maeˈa niniˈa.” 17-20 Sa Herod nia korea logo ˈi Herodias, na ˈafe ngwaefuta nia sa Filip. Ma sa John ka fata fata ˈuri fuana sa Herod, “Na taki God nia luia ˈoe kosi korea ˈafe ngwaefuta ˈoe.” ˈUnaˈeri, liana ˈi Herodias ka taˈa liu naˈa fuana sa John, ma nia ka oga saungilana, bore ma ka ˈafitaˈi liu fuana, duˈungana sa Herod nia saiana sa John nia na ngwae saga, ma na ngwae nia abu. Sa Herod nia maˈungia sa John, ma nia ka gonia sa John. Sa Herod talana neˈe nia udua ngwae ki fuana daulana sa John, ma kira ka alua ˈi saena lokafo faˈasia ˈi Herodias. ˈIu, sa Herod nia oga liua naˈa rongolana sa John, bore ˈana nia ka manata ˈabera kaidaˈi neˈe nia rongoa.

21 Goˈo ma ˈi Herodias ka dao toˈona taˈi kaidaˈi leˈa nia fuana saungilana sa John. Ana faˈi asoa neˈe sa Herod nia faˈadoea asoa neˈe nia futa ana, nia ka saungaˈinia taˈi fangaˈa fuana na ngwae doe nia ki, ma na ngwae doe nia ki fuana fuˈanga, ma na faˈinaˈonaˈo ki neˈe kira tua ˈi saena abaˈi kula ˈi Galili. 22 Ma kaidaˈi neˈe, sariˈi ˈi Herodias nia ruˈu maˈi ma ka ngwaˈe, sa Herod faˈinia na ngwae nia ki neˈe kira fanga faˈinia, kika saeleˈa liu faˈinia. Ma sa Herod ka fata ˈuri fuana na sariˈi neˈeri, “ˈOke gani nau maˈi ˈuana ta ru neˈe ˈoko oga, nau kui kwatea fuamu.” 23 Ma nia ka fata alangaˈi ana alafuˈa fuana ka ˈuri, “Ta tae neˈe ˈoko gania aku, nau kui kwatea fuamu, sui bore ˈana ta bali ana na ˈinotoˈanga nau.”

24 Ma na sariˈi neˈeri ka ruˈu kwau ˈi maa ka leka naˈa siana teˈa nia, ma ka saefilo ˈuri, “Ta tae neˈe nai baˈa gania?”

Ma teˈa nia ka olisia ka ˈuri, “Na gwauna sa John ngwae ni siuabu.”

25 Ma na sariˈi neˈeri ka oli ˈaliˈali siana sa Herod, ma ka gani ka ˈuri, “Nau ku oga ˈoke kwatea maˈi na gwauna sa John Siuabu fuaku ˈi fafona ta taˈe ru ana kaidaˈi neˈe naˈa.”

26 Ma sa Herod ka kwaimanatai liu duˈungana ru neˈeri. Sui bore ˈana, sulia na fata alangaˈinga neˈe nia sasia ˈi naˈona na ngwae ki neˈe kira fanga

faʼinia, nia kasi luia naʼa faʼasia. 27 Ma nia ka kwatea taʼi ngwae ni ofo fuana ngalilana maʼi na gwauna sa John. Ma na ngwae neʼeri ka leka ʼi saena na lokafo, ma ka siki muusia na luana sa John, 28 ma ka ngalia maʼi na gwauna ʼi fafona na taʼe ru dakodakoʼa, ma ka kwatea fuana sariʼi neʼeri, ma nia ka kwatea fuana teʼa nia. 29 Ma kaidaʼi neʼe fafarongo sa John ki kira rongoa ru neʼeri, kira leka maʼi, ma kira ka ngalia naʼa nonina, ma kira ka kwaiatoa naʼa.

Sa Jesus nia sarea na lima toʼoni ngwae ki
(Matthew 14:13-21; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

30 Na ngwae lifurongo ki kira oli naʼa maʼi, ma kira ka fiku taʼifau maʼi siana sa Jesus, ma kira ka faʼarongoa ʼani ru neʼe kira sasiʼi, ma kira faʼamanata suliʼi ki. 31 Sa Jesus faʼinia na fafarongo nia ki, kira ʼabera liu, sulia neʼe ngwae ʼoro ki kira dao faʼi oli ana kula neʼe kira tua ana. Ma sa Jesus faʼinia na fafarongo nia ki, kira noaʼa kasi toʼo naʼa ana ta kaidaʼi fuana fangaʼa bore. Ma sa Jesus ka fata ʼuri fuada, “Mulu leka maʼi faʼinau ʼuana ta kula buringaʼi, fasi ʼiri kuke mamalo basi ʼakulu.” 32 Ma kira ka leka taʼifilida ʼania baru ʼuana kula neʼe aroaro.

33 Ka ʼunaʼeri bore ʼana, na ngwae ʼoro ki faʼasia na fanoa ki taʼifau kira lia saiada, ma kira ka lalili ʼi naʼoda, ma kira ka eta dao ada ʼi neʼeri. 34 Ma kaidaʼi sa Jesus nia koso faʼasia na baru, nia ka lisia na fikuʼa doe neʼeri, ma nia ka kwaimanatai liu ada, sulia kira diʼia naʼa sipsip ki neʼe noaʼa ta ngwae fuana liaʼa sulida. Ma nia ka faʼamanata kira ʼani ru ʼoro ki.

35 Ma kaidaʼi neʼe na sina nia ego folo naʼa, fafarongo nia ki kira ka leka maʼi siana, ma kira ka fata ʼuri, “Kula neʼe noaʼa ta ngwae ʼiri tua ana, ma na sina ka ego folo naʼa. 36 ʼOke baʼea na ngwaʼi toʼa neʼe ki kira ka leka naʼa ʼada, ʼiri kira ka leka ana maʼe fanoa neʼe kalikalida ki, ʼiri kike foli fanga.”

37 Bore ma nia olisida ka ʼuri, “Kaumulu, muke kwatea fanga fuada.”

Ma kira ka saefilo ʼuri ana, “ʼUri ma ʼoko oga kaimili ke kwatea maʼi mani ʼoro ki* fuana folilana beret ʼiri ke bolo faʼinia sarelana fikuʼa neʼe?”

38 Ma sa Jesus ka lidi kira ka fata ʼuri, “Ta fita afu beret neʼe kamu toʼo ana? Leka muke lia maʼi ʼuani.”

Ma kaidaʼi kira dao toʼona, kira ka fata ʼuri, “Lima afu beret ki goʼo faʼinia na ro gwaʼi iʼa ki.”

39 ʼUnaʼeri sa Jesus ka saea fuana fafarongo nia ki ʼiri kika saea fuana ngwae ki kira ke tua ʼi ano ʼani gwaʼi tuaʼa ki ʼi fafona na karasi faka marako. 40 Ma kira ka tua ʼi ano ʼani talangaʼi ngwae ʼanga, ma ti gwaʼi tuaʼa na lima akwala ngwaeʼa. 41 Ma sa Jesus ka ngalia na lima afu beret neʼeri ki ma na ro gwaʼi iʼa neʼeri ki, ma ka lia ʼalaʼa ʼuana ʼi langi, ma ka baʼatafea God. Ma nia ka ngiia afu beret neʼe ki, ma ka kwatea fuana fafarongo nia ki, fasi ʼiri kira ka daroʼia fuana ngwaʼi toʼa neʼeri. Ma nia ka daroʼia logo na ro gwaʼi iʼa neʼeri ki fuada. 42 Ma na ngwae ʼoro neʼeri ki kira ka fanga, ma kira ka abusu taʼifau naʼa. 43 Goʼo, na fafarongo nia ki kira ka gonia naʼa orengana na beret ma na iʼa neʼeri ki, ma kira ka faʼafungua taʼi akwala ma ro kokofi ki. 44 Na lima toʼoni ngwae ki neʼe kira fanga.†

Sa Jesus nia leka ʼi fafona na ʼosi
(Matthew 14:22-33; John 6:15-21)

45 Ma ʼi buri ʼana ru neʼeri, sa Jesus nia asungaʼinia na fafarongo nia ki kira ka etaeta ʼuana ta bali ana ʼosi neʼeri saena na baru ʼuana fanoa ʼi Betsaeda. Ma nia ka tua buri fasi ʼiri ke saea fuana na fikuʼa neʼeri kira ka leka naʼa ʼada. 46 Ma ʼi buri ʼana neʼe nia olioli ana ngwae ʼoro neʼeri ki, nia ka leka ʼi gwauna taʼi faʼi ua fasi ke foʼo ʼana. 47 Ma kaidaʼi nia talaʼae ka rodo naʼa maʼi, na baru baera nia naʼa saena tofongana ʼosi, ma sa Jesus tua goʼo ʼana ʼua taʼifilia ʼi sara. 48 Ma nia ka lisia na fafarongo nia ki, kira laga ulafu liu naʼa ana falutaʼanga, duʼungana kira naʼofia naʼa iru. Ma ana agi rodo ʼofodangi, sa Jesus ka leka ʼi fafona na

* **6:37** mani ʼoro Na ʼorolana mani neʼe nia bolo faʼinia folifoliʼa taʼi ngwae fuana kwalu madamo ki. † **6:44** Kira kasi toʼoa goʼo ʼafe ki faʼinia ngela ki neʼe kira fanga logo saena fikuʼa neʼe.

kafo, ma ka leka maˈi fuada. Ma nia ka karangi liufida naˈa. 49 Ma ana kaidaˈi kira lisia neˈe nia leka ˈi fafona na kafo, kira ka fia fasi nia na anoano ru. Ma kira ka fai araarai, 50 duˈungana kira maˈu liu naˈa, ana kaidaˈi kira lisia nia leka fafona kafo.

Ma sa Jesus nia ka ˈaliˈali ma ka fata kwau fuada ka ˈuri, “Nauˈa goˈo niniˈa! Noaˈa kamu kasi maˈu laˈu.” 51 ˈUnaˈeri goˈo, nia ka taˈe ˈi saena na baru faˈinida, ma na iru ka aroaro naˈa. Ma kira ka ˈarefo liu, 52 duˈungana noaˈa kira kasi saiana na malingaˈilana ngasingasiˈanga sa Jesus toˈo ana fuana sarelana lima toˈoni ngwae baera ki ˈani lima afu beret ki goˈo. Sulia manata ˈanga kira ki dole liu fuana malingaˈilana na ru neˈe kira lisia.

Sa Jesus nia gura na ngwae mataˈi ki (Matthew 14:34-36)

53 Kira toˈofolo ana ˈosi neˈeri, ma kira ka koso ana bali fanoa ˈi Genesaret, ma kira ka gwalua na baru ˈi neˈeri. 54 Ma kaidaˈi kira faˈasia na baru, na ngwae ˈi neˈeri ki, kira ˈaliˈali kira ka lia saiana sa Jesus. 55 Ma na ngwae ki kira ka lalili saena ˈafutana bali fanoa neˈeri, ma kira ka ngalia maˈi na ngwae mataˈi ki ˈi fafona na tatafe ki ˈuana kula ki neˈe kira rongoa sa Jesus nia tua ana. 56 Ma kula ki taˈifau neˈe sa Jesus nia leka ana, na ngwae ki kira ngalia maˈi na ngwae mataˈi ki ˈuana foli usiˈa ki, ma kira ka gania sa Jesus fuana na ngwae mataˈi ki ˈiri kira ka sama toˈona namunamuna ifi keta nia. Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira sama toˈona, ma kira ka ˈakwa naˈa.

7

Na falafala ngwae Farasi ki (Matthew 15:1-9)

1 Na Farasi ki ma ti ngwae faˈamanata ana na taki ki, kira leka maˈi faˈasia ˈi Jerusalem, ma kira ka fiku kalia sa Jesus. 2 Ma kira ka lisia ti ngwae ana fafarongo nia ki noaˈa kasi taufia goˈo limada ˈi naˈo, ma kira fiˈi fanga. Noaˈa kira kasi taufia limada diˈia na falafala neˈe Farasi ki kira saea fuana na ngwaˈi toˈa Jiu ki kira ke sasi sulia.*

3 Aia, na Jiu ki ma tasa naˈa na Farasi ki logo, kira sasi sulia falafala neˈe koˈo bora kira ki kira faˈamanata nama maˈi ˈania. Nia ˈafitaˈi kira ka fanga diˈia noaˈa kira kasi taufia limada diˈia na falafala ana tau limaˈanga. 4 Ma kaidaˈi kira oli maˈi faˈasia na usiˈa, nia ˈafitaˈi kira kasi fanga, diˈia noaˈa kira kasi tau lima basi sulia na falafala kira naˈa. ˈUnaˈeri kira ka roˈo sulia na falafala ˈoro kira ki, diˈia na taufilana titiu ki, ma na faˈi tini ki, ma na dako ki.

5 ˈUnaˈeri na Farasi ki, ma na ngwae faˈamanata ana taki ki, kira ka lidia sa Jesus ma kira ka ˈuri, “Faˈuta neˈe fafarongo ˈoe ki noaˈa kasi roˈosulia na faˈamanataˈanga neˈe koˈo bora kia ki kira alua naˈa maˈi fuaka, osiˈana noaˈa kira kasi taufia goˈo na limada ˈi naˈo basi, ma kira fiˈi fanga?”

6 Ma nia ka olisida ma ka ˈuri, “Sa Aesea nia fata mamana kaidaˈi ba nia alaˈa suli kamu. Kamuˈa na ngwae ˈosoˈoso ki, diˈia ba nia keresia ka ˈuri,

‘God nia saea, na ngwaˈi toˈa neˈe ki, kira faˈadoe nau goˈo ˈada ˈani alaˈanga kira ki, bore ma na manatada nia tau liu faˈasi nau.
7 Kira foˈosi nau ˈoˈo goˈo ˈada, duˈungana kira faˈamanata goˈo ˈada sulia taki kira ki talada, ma kira ka saea fasi taki God ki naˈa neˈeriˈa!’✡

8 “Kamu aburongo ana taki God ki, ma muka roˈosulia amuˈa lala na faˈamanataˈanga na ngwae ki.”

9 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuada, “Kamu sai liu naˈa ana ilangaˈilana ma rokisilana taki God ki, ma muka roˈosulia lala amuˈa sulia na falafala kamu ki talamuˈa. 10 Sulia sa Moses ba nia fata ka ˈuri, ‘ˈOke faˈadoea na maˈa ˈoe, ma na teˈa ˈoe.’ Ma ‘Diˈia sa tai neˈe nia taofia maˈa nia nama teˈa nia, kira ke saungia ka mae.’ 11 Bore ma, kamu faˈamanata rora ˈuri, diˈia ta ngwae nia toˈo ana ti ru neˈe nia saiana ke ˈafia ˈani maˈa nia nama teˈa nia, ma ka fata lala ˈuri, ‘Nai baˈa kwatea naˈa ru baera ki fuana God.’

* **7:2** Ngwae Jiu ki toˈona taki ki neˈe kira ka eta taufia basi na limana sui mala kira fiˈi fanga. ✡ **7:7** Aesea 29:13

12 Kamu saea, nia leˈa goˈo ˈana fuana neˈe nia noaˈa kasi ˈafia naˈa maˈa nia ma na teˈa nia ˈani ru baera ki ba nia eta fataˈa ˈani fuana God. 13 Ma diˈia nia ˈunaˈeri, na faˈamanataˈanga neˈe kamu alua, nia ka kware teˈeteˈe naˈa ana fatalana God. Ma ru ˈoro taˈa ˈunaˈeri ki neˈe kamu sasiˈi.”

Ru ki neˈe ke faˈasua na ngwae (Matthew 15:10-20)

14 ˈUnaˈeri sa Jesus nia ka ri laˈu maˈi ˈuana na fikuˈa doe neˈeri siana, ma ka fata ˈuri fuada, “Mulu fafarongo maˈi fuaku, ma muke saiana. 15-16 Noaˈa ta ru neˈe ta ngwae nia ke ˈania neˈe nia kwatea na suaˈa fuana. Na ru neˈe sasia taˈangaˈa ki, nia ˈita maˈi faˈasia na lia na ngwae lala, nia neˈe ka kwatea ngwae ka sua.”

17 Ma kaidaˈi sa Jesus nia faˈasia naˈa fikuˈa neˈeri, nia ka ruˈu saena luma, ma na fafarongo nia ki kira ka lidia fasi ˈiri nia ka fada na alaˈanga neˈeri ki. 18 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “ˈUri ma noaˈa kaumulu kasi sai goˈo ana ru neˈe ki niniˈa? Na ru neˈe ngwae nia ˈania noaˈa kasi faˈasua na ngwae ˈi naˈona God, 19 duˈungana fanga noaˈa nia kasi leka ˈi saena na lia na ngwae. Nia leka goˈo ˈana saena na ogana, ma ka sakatafa logo ˈana ˈi maa faˈasia na nonina.” Ana alaˈanga sa Jesus naˈa neˈe, nia saea na fanga ki taˈifau, nia leˈa goˈo ˈana fuana ˈanilaniˈi.

20 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Ta ru neˈe ta ngwae nia fulia ka taˈa ma ka saea ka rora, nia neˈe faˈasua ˈi naˈona God. 21 Osiˈana na manataˈanga taˈa ki nia saka maˈi faˈasia saena na liana ngwae, nia ka sasia ru taˈa ki, ma nia ka bili, ma nia ka sau ngwae, 22 ma nia ka kakabara, ma nia ka guguta, ma nia ka sasia ru taˈa ˈoro ki, ma ka sokea na ngwae ki, ma ka kwaimamagolai, ma ka alaˈa ˈosoˈoso ˈana sulia ta ngwae, ma nia ka manata lafua talana, ma nia ka bolebeleˈa. 23 Ma duˈungana ru ˈoro taˈa neˈeri ki taˈifau nia ruˈu maˈi faˈasia na manatalana, nia ka faˈasua na ngwae ˈi naˈona God.”

Mamanalana raoˈa sa Jesus nia eta ˈafia basi ngwae Jiu ki (Matthew 15:21-28)

24 Sui goˈo, sa Jesus ka leka naˈa faˈasia na kula neˈeri, ma ka leka ˈuana na bali fanoa ˈi Taea. Ma nia ka ruˈu ˈi saena taˈi luma, sulia noaˈa nia kasi oga ta ngwae ke saiana neˈe nia tua ˈi neˈeri, sui bore ˈana nia ˈafitaˈi fuana nia ka ago. 25 Ma taˈi kini ka rongo sulia neˈe sa Jesus nia dao, ma nia ka leka ˈaliˈali maˈi, ma ka bobo uruuru ˈi maana ˈaena sa Jesus. 26 Ma na kini neˈeri, nia neˈe kini kwaita faˈasia ˈi Fonisia saena tuaˈa ˈi Siria, ma nia noaˈa laˈu kini Jiu, ma na sariˈi nia na ano ˈi ru taˈa nia ruˈufia. ˈUnaˈeri, nia ka amasia sa Jesus fasi ˈiri ke ifulani na ano ˈi ru taˈa neˈeri faˈasia na sariˈi nia. 27 Ma sa Jesus ka fata sulia na Jiu ki neˈe diˈia na ngela ki ka ˈuri,† “Mike sarea basi amiˈa na ngela ki ˈi naˈo. Noaˈa nia kasi leˈa fuamiˈa ka eta ˈui ˈania basi na fanga ngela ki fuana na kui ki.”

28 Ma na kini neˈeri nia olisia ma ka ˈuri, “Aofia ˈae, na kui ki bore, kira saiana kira ka ˈania logo orengana fanga neˈe nia ˈasia ˈi olofana tatafe ni fangaˈa na ngela ki.”

29 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOke oli ˈamu ˈi fanoa ˈoe. Na ano ˈi ru taˈa baera, nia leka naˈa faˈasia na sariˈi ˈoe. Osiˈana olisiˈanga neˈeri nia faˈataˈinia ˈoko faˈamamana.” 30 Ma nia ka oli ˈi fanoa, ma ka lisia na sariˈi ba nia maliu goˈo ˈana ˈi saena na ˈifitaˈi. Ma na ano ˈi ru taˈa baera ka leka mamana naˈa faˈasia.

Sa Jesus nia gura taˈi ngwae neˈe alingana bani ma na kwakwana ka kulu

31 Sui sa Jesus nia faˈasia naˈa bali fanoa ˈi Taea, ma ka daofaˈi liu faˈasia ˈi Saedon, ma bali fanoa ˈi Dekapolis, ma ka koso naˈa kwau fafona na ˈosi ˈi Galili. 32 Ma ngwae ki ˈi neˈeri, kira ka ngalia maˈi taˈi ngwae neˈe alingana bani ma na kwakwana ka kulu siana sa Jesus, ma kira ka amasia sa Jesus fasi ˈiri nia ke alua na limana ˈi fafona na ngwae neˈe. 33 Ma sa Jesus ka talaˈia ˈuana taˈi kula taˈifilidaroˈo faˈasia na fikuˈa neˈeri, ma

† **7:27** Sa Jesus nia alaˈa ˈani tarifulaˈa ˈi neˈe sulia mamanalana raoˈa nia neˈe nia eta ˈafia basi ngwae Jiu ki.

nia ka ruˈungaˈinia na ˈuˈuna ˈi saena na alingana ngwae neˈeri. Ma nia ka ngisu ana na ˈuˈuna, ma ka sama toˈona na meana na ngwae neˈe. 34 Goˈo, nia ka lia ˈalaˈa ˈuana ˈi langi, ma ka mango doe, ma ka fata ˈuri fuana ˈani fatalana, *“Efata!”* na fadalana neˈe ˈuri, “ˈIfi naˈa!”
35 Ma ana kaidaˈi neˈeri, na alingana na ngwae neˈeri ka ˈifi, ma nia ka rongo naˈa, ma na kwakwana ka sasala naˈa, ma nia ka talaˈae ka fata madakola naˈa. 36 ˈUnaˈeri, sa Jesus ka luia na ngwae ki noaˈa kasi faˈarongoa laˈu ti ngwae. Sui bore ˈana nia ka lui totongaˈi ana, na ngwae ki kira ka donga alaˈa sulia sa Jesus neˈe nia gura na ngwae neˈeri ka leleka naˈa ˈana. 37 Ma na ngwae ki neˈe kira rongoa, kira ka ˈarefo liu naˈa, ma kira ka fata ˈuri, “Reala! Nia sasia ru ki taˈifau ka leˈa liu! Nia saungaˈinia na ngwae neˈe alingana bani ma ka rongo naˈa, ma na ngwae neˈe kwakwana nia nonoto bore, ka fata naˈa.”

8

Sa Jesus nia sarea na fai toˈoni ngwae ki
(Matthew 15:32-39)

1 Noaˈa kasi tau goˈo ˈi buri ˈana ru neˈeri ki, taˈi fikuˈa doe ka fiku maˈi. Ma kaidaˈi neˈeri noaˈa naˈa ta fanga ada, sa Jesus ka saea maˈi fafarongo nia ki, ma ka fata ˈuri, 2 “Nau ku kwaimanatai naˈa ana ngwaˈi toˈa neˈe, sulia kira tua faˈinau sulia uulu asoa ki, ma ka noaˈa naˈa ta fanga ada taˈena. 3 Ma diˈia niniˈa kira fiolo, ma nau ku olitaˈinida ˈi fanoa, kira ke baˈa ˈasida sulia tala, sulia ta bali ada neˈe fanoa kira ki tua tau.”
4 Ma na fafarongo nia ki kira ka saefilo ˈuri, “ˈI faˈi neˈe kuke dao toˈona ta fanga neˈe ke bolo faˈinia na sarelana ngwaˈi toˈa ˈoro ˈuri ki saena na abaˈi kula kwasi neˈe kasi bolo faˈinia ta ngwae ka tua ana ˈuri?”
5 Ma sa Jesus ka lidida ma ka ˈuri, “Ta fita afu beret neˈe kamu toˈo ana?”
Ma kira ka olisia kika ˈuri, “Fiu afu beret ki.”
6 Ma sa Jesus ka saea fuana na fikuˈa neˈeri kira ka tua ˈi ano. Goˈo, nia ka ngalia na fiu afu beret neˈeri ki, ma ka baˈatafea God, sui ka ngiia ma ka kwatea fuana fafarongo nia ki, ma kira ka daroˈia ana na fikuˈa neˈeri. 7 Ma kira toˈo logo ana bara gwaˈi iˈa tiˈitiˈi. Ma sa Jesus nia ka kwatea logo baˈatafea fuana God, ma ka saea fuana fafarongo nia ki kira ka daroˈia logo ana na ngwaˈi toˈa neˈeri. 8 Ma kira ka fanga leleka kira ka abusu taˈifau. Ma ˈi buri, na fafarongo nia ki kira ka gonia naˈa ngisingisi fanga neˈe nia ore ˈi saena fiu kokofi ki leleka ka fungu. 9 Ma na fikuˈa neˈeri, nia bolo faˈinia na fai toˈoni ngwae ki. Sui sa Jesus ka olitaˈinida naˈa ˈuana fanoa kira, 10 ma niaˈa faˈinia na fafarongo nia ki, kira ˈaliˈali kira ka raˈe ˈi saena gwaˈi baru, ma kira ka leka ˈuana na bali fanoa ˈi Dalmanuta.

Na Farasi ki kira gania sa Jesus fasi ˈiri nia ke fulia ta faˈanadaˈa
(Matthew 16:1-4)

11 Ma ti Farasi kira leka maˈi, ma kira ka olisuˈusuˈu faˈinia sa Jesus, ma kira oga fasi ˈiri kike ilitoˈona. Nia neˈe kira ka gania fasi ˈiri nia ke fulia ta faˈanadaˈa, fasi ˈiri ke faˈataˈinia mamanaˈanga God neˈe kwate maˈi niaˈa. 12 ˈUnaˈeri sa Jesus nia ka mango doe, ma ka fata ˈuri, “Faˈuta neˈe ngwae ki ana talaˈi ngwae neˈe kira ka gania faˈanadaˈa ki re? Nau ku saea na ru mamana fuamuˈa, nau noaˈa kusi faˈataˈinia goˈo ta faˈanadaˈa fuana na talaˈi ngwae neˈe.”

Na Farasi ki ma sa Herod noaˈa kasi faˈamamana sa Jesus neˈe na Christ
(Matthew 16:5-12)

13 Ma nia ka faˈasida, ma ka raˈe logo ˈana ˈi saena gwaˈi baru, ma ka toˈofolo ˈuana ta bali ˈosi. 14 Kaidaˈi kira saena ˈosi naˈa, na fafarongo nia ki kira manata bura ana ngalilana maˈi ti afu beret, bore ma taˈi afu beret goˈo neˈe kira toˈo ana saena na gwaˈi baru. 15 Ma sa Jesus ka faˈabasuda ma ka ˈuri, “Kamu ke lia leˈa suli kamu faˈasia na isi fuana beret ana Farasi ki ma sa Herod logo.”
16 Ma kira ka alaˈa ˈi safitada kwailiu, ma kira ka ˈuri, “Nia fata ˈunaˈeri sulia neˈe noaˈa kulu ˈisi ngalia maˈi ta afu beret.”

17 Ma kaidaˈi sa Jesus nia saiana neˈe kira kina neˈe nia fata sulia na faˈamanataˈanga taˈa Farasi ki ma sa Herod, nia ka fata ˈuri fuada, “Faˈuta neˈe kamu ka alaˈa sulia neˈe noaˈa kamu ˈisi ngalia maˈi ti afu beret? Noaˈa kamu ˈisi malingaˈi ru ˈua ana manatai ngwae saena na ru nini nau ku saea fuamuˈa? Nau ku lisia manatamuˈa dole liu fuana kamu ka faˈamamana. 18 Kamu lisia ma muka rongoa na ru ˈoro nau ku sasiˈi ki, bore ma noaˈa kaumulu kasi malingaˈiniˈi goˈo. Noaˈa kamu ˈisi manata goˈo toˈona, 19 kaidaˈi ba nau ku ngiia na lima afu beret baera ki fuana na lima toˈoni ngwane baera ki? Ma ta fita kokofi ba kamu gonia naˈa ngisingisi fanga baera ˈi saena leleka ka fungu?”

Ma kira ka olisia kira ka ˈuri, “Na taˈi akwala ma ro kokofi.”

20 Ma sa Jesus nia lidi laˈu ka ˈuri, “Ma kaidaˈi ba nau ku ngiia fiu afu beret ki fuana fai toˈoni ngwae ki, na fita kokofi ki ba kamu gonia ngisingisina fanga ˈi saena leka ka fungu?”

Ma kira ka olisia ma kira ka ˈuri, “Na fiu kokofi ki.”

21 Ma nia ka saefilo ˈuri ada, “Faˈuta neˈe noaˈa kamu kasi saiana tae neˈe nau ku fata sulia?”

Sa Jesus nia gura taˈi ngwae maana rodo

22 Kira dao ana na fanoa ˈi Betsaeda, ma ngwae ki kira ka ngali maˈi taˈi ngwae neˈe maana nia rodo, ma kira ka gania sa Jesus fasi ˈiri nia ke sama toˈona. 23 Ma sa Jesus ka dau ˈi limana na ngwae neˈeri, ma ka talaˈia ˈuana ˈi maa faˈasia na fanoa neˈeri. Ma sa Jesus ka ngisu ˈi saena na maana na ngwae neˈeri, ma nia ka alua na limana fafia. Sui, nia lidia ka ˈuri, “ˈOko lisia ta ru?”

24 Goˈo, na ngwae baera nia ka lia ˈalaˈa, ma ka fata ˈuri, “Nau ku lisia na ngwae ki, kira diˈia ˈai ki, ma kira fali.”

25 ˈUnaˈeri sa Jesus ka alua laˈu na limana fafia na maana na ngwae neˈeri. Ma na ngwae neˈeri ka lia mamana naˈa, ma ka lia madako naˈa ana ru ki taˈifau. 26 Ma sa Jesus ka baˈea naˈa ˈuana na luma nia, ma ka fata ˈuri fuana, “Noaˈa ˈoe kosi leka ˈua ˈuana fanoa neˈeri.”

Sa Peter nia fulangaˈinia sa Jesus neˈe na Christ
(Matthew 16:13-20; Luke 9:18-21)

27 Sui sa Jesus ma na fafarongo nia ki, kira ka leka ˈuana fanoa ki kalikalia na fanoa ˈi Sesarea Filipae. Ma ana kaidaˈi kira leka ˈada, nia ka lidia fafarongo nia ki ka ˈuri, “ˈUri ma ngwae ki kira sae nau ˈani sa tai niniˈa re?”

28 Ma kira ka olisia kira ka ˈuri, “Ti ngwae ki kira saea ˈaeˈo ˈania sa John ngwae ni siuabu neˈe nia mauri laˈu, ma ti ngwae kira ka saea ˈaeˈo ˈania sa Elaeja neˈe nia mauri laˈu, ma ti ngwae laˈu kira ka saea ˈaeˈo ˈania ta ngwae ana profet baera ki neˈe nia mauri laˈu.”

29 Ma sa Jesus lidida laˈu ka ˈuri, “Ma kamuˈa, kamu sae nau mo ˈani sa tai?”

Ma sa Peter ka olisia ma ka ˈuri, “ˈAeˈo na Christ, ngwae God nia filia fuana ˈafilana ngwae nia ki.”

30 Ma sa Jesus ka fata totongaˈi fuada ka ˈuri, “Noaˈa kamu kasi faˈarongo laˈu ˈani nau fuana ta ngwae.”

Sa Jesus nia fata sulia na maelana
(Matthew 16:21-28; Luke 9:22-27)

31 Ma sa Jesus ka talaˈae fuana faˈamanatalana fafarongo nia ki ka ˈuri, “Nauˈa, na Ngela Ngwae, nai baˈa nonifii ana ru ˈoro ki. Ma na faˈinaˈonaˈo ki, ma na fata abu doe ki, ma na ngwae faˈamanata ana na taki ki, kike baˈa ilangaˈi nau. Ma kike baˈa saungi nau, ma ana uula faˈi asoa, nau kui tataˈe faˈasia maeˈa.” 32 Ma nia ka fata madako sulia ru neˈeri. Ma sa Peter ka talaˈia tiˈitiˈi kwau, ma ka balufia. 33 Bore ma sa Jesus nia abula, ma ka lia fuana fafarongo nia ki, ma ka balufia sa Peter ka ˈuri, “Saetan leka tau kwau fasi nau kwa. Na manataˈanga ˈoe ki neˈe manataˈanga ngwae ki goˈo, nia noaˈa laˈu na manataˈanga God.”

34 Goˈo ˈunaˈeri, sa Jesus ka saea maˈi na fikuˈa neˈeri ma na fafarongo nia ki siana, ma ka fata ˈuri, “Sa tai bore ˈana neˈe oga ke donga nau, noaˈa nia kasi manata ˈabera sulia ru nia ogaˈi ki goˈo ˈana talana. Nia ke maˈudi fuana dongalaku, sui bore ˈana kaidaˈi nia ke nonifii, ma ke mae ana ˈai rara folo. 35 Sa tai bore ˈana neˈe ˈaila kasi donga

nau, duˈungana nia oga ke sasi ˈana sulia kwaiogaiˈanga nia ki talana, nia ke baˈa talafia na mauriˈa firi. Bore ma diˈia sa tai bore ˈana neˈe ke mae fuaku ma fuana na FaˈarongoˈaLeˈa neˈe, nia ka toˈo ana mauriˈa firi. 36 Diˈianeˈenangwaekatoˈoanaruki taˈifausaenamagalia,manianamae,manianatuataufaˈasiaGod,runeˈerikasifuliagoˈotaleˈangaˈafuana. 37 Noaˈatangwaekasitotoliafolilananamaurifiriˈanitamani. 38 Madiˈiatangwaenianiˈekeˈaninaufaˈiniafatalakuˈisaenaasoataˈaki,neˈengwaekinoaˈakasifoˈosiaGod,ˈiraianakaidaˈinaukuidaomaˈifaˈinianangwasinasinaˈangaMaˈanaumananaˈainselabuki,NauˈaNgelaNgwae,naibaˈaˈekelogoˈania.”

9

1 GoˈosaJesuskafataˈaˈukaˈuri,“Nauku saea naˈa fuamuˈa, ti ngwae aumulu ˈi neˈe logo, kira noaˈa kasi mae leleka kike lisia God ke gwaungaˈi fafia ngwae nia ki ˈania ngasingasiˈanga.”

Sa Jesus nia faˈataˈinia na ngasingasiˈanga nia faˈinia raraˈa nia
(Matthew 17:1-13; Luke 9:28-36)

2 ˈI buri ˈana ono asoa ki, sa Jesus ka talaˈia sa Peter, ma sa James, ma sa John, ma kira raˈe ˈuana gwauna taˈi faˈi ua neˈe fane, ma kira ka tua taˈifili ˈada ˈi neˈeri. Ma ana kaidaˈi kira lia, kira ka lisia sa Jesus nia rokisi ˈi naˈoda, 3 ma na ifi nia ka ngwasinasina, ma ka kwao liu. Ma nia kwao ka liufia mala ta ifi kwao neˈe ta ngwae saena fanoa neˈe ˈi ano neˈe ke taufia. 4 Ma na uulu fafarongo neˈeri ki kira ka lisia sa Elaeja ma sa Moses, kera dao tafangaˈi maˈi siada, ma kera ka alaˈa faˈinia sa Jesus. 5 Ma sa Peter ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Aofia kwa, nia leˈa liu fuakulu kuke tua ˈakulu ˈi neˈe. Alu kaimili ke saungaˈinia uulu babala ki, ta ai fuamu, ta ai fuana sa Moses, ma ta ai fuana sa Elaeja.” 6 Sa Peter nia fata ˈunaˈeri, sulia noaˈa nia kasi saiana naˈa ta ru neˈe nia ke saea, duˈungana kira maˈu liu naˈa.

7 Ma taˈi gwaˈi salo ka dao maˈi ma na nunufilana ka buta fafida. Ma taˈi lingaˈi ru nia talo maˈi faˈasia na gwaˈi salo neˈeri ma ka ˈuri, “Na ngela mutaˈi nau neˈe nau ku alafe liu naˈa ana. Muke rongo sulia niaˈa!” 8 Ma kira ka lia ˈaliˈali kalikalida, ma kira kasi lisia naˈa ta ngwae faˈinida, taˈifilia goˈo sa Jesus.

9 Kaidaˈikirakosonaˈamaˈifaˈasiafaˈiuaneˈeri,saJesuskafataluidakaˈuri,“Noaˈakamukasifaˈarongoaangwaeananiniˈakamulisia,lelekakadaoanakaidaˈineˈenauˈa,naNgelaNgwae,naitataˈefaˈasianamaeˈa.”

10 Ma kira ka roˈosulia na fatalana, ma kira ka fata ˈi safitada kwailiu, ma kira ka ˈuri, “Na manataˈi ngwae faˈuta niniˈa nia saea, ‘Nai tataˈe faˈasia na maeˈa re?’ ” 11 Ma kira ka lidia, kira ka ˈuri, “FaˈutaneˈengwaefaˈamanataanatakikirakasaeasaElaejaneˈekebaˈaetadaomaˈi?”✡

12 Ma sa Jesus ka olisida ma ka ˈuri, “Sa Elaeja eta dao mamana maˈi ˈi naˈo, fasi ˈiri nia ke sasi akaˈu ana ru ki taˈifau. Bore ma kamu ˈisi rorongoa ba na KerekereˈaAbubasaeaneˈe,NgelaNgwaekebaˈanonifiiliunamamanangwaekikirakeilangaˈinia. 13 Nauku saea fuamuˈa, sa Elaeja nia eta dao naˈa, ma na ngwae ki kika sasia naˈa ru taˈa neˈe kira oga kike sasi ana, diˈia KerekereˈaAbubanianafatanaˈamaˈisulia.”✡

Sa Jesus nia gura taˈi ngela neˈe ano ˈi ru taˈa nia ruˈufia
(Matthew 17:14-21; Luke 9:37-43)

14 Ma kaidaˈi kira dao maˈi fuana ˈafutana fafarongo ki, kira ka lisia taˈi fikuˈa doe kira fiku kalida. Ma ti ngwae faˈamanata ana taki ki kira olisuˈusuˈu faˈinida. 15 Ma kaidaˈi neˈe ngwae ki kira lisia sa Jesus, kira ka ˈarefo liu, ma kira lalili kwau, ma kira ka kwalo saesaleˈa ana. 16 Ma sa Jesus ka lidia fafarongo nia ki ka ˈuri, “Ru faˈuta niniˈa kamu olisuˈusuˈu faˈinida fani?”

17 Ma taˈi ngwae ˈi saena na fikuˈa neˈeri, nia olisia ka ˈuri, “Faˈamanataˈaenaukungaliamaˈikalaˈalakonaifuamu.Naanoˈiruˈaniaruˈufia,manoaˈanianasifatanaˈa. 18 Ma kaidaˈi na ano ˈi ruˈa neˈeri nia dao ana, nia

✡ **9:11** Malaki 4:5 ✡ **9:13** Mark 1:1-8

ke ˈui ˈania ˈi ano. Ma na kwakwana ka ngisungisuˈa, nia ke ˈala girigiri, ma na nonina ka gagaˈai taˈifau. Ma nau ku amasia na fafarongo ˈoe ki fasi ˈiri kira ka lalia na ano ˈi ru taˈa neˈe, bore ma nia ˈafitaˈi liu fuada."

19 Ma sa Jesus ka saea fuada ka ˈuri,
"Kamu noaˈa mu kasi faˈamamana nauˈa ˈua! Nau ku noni maruku naˈa ˈani abu fitoˈonga nini kamu. Nau ku tua faˈi kamu ka dao naˈa ˈuri, fuila kaumulu ka faˈamamana nau naˈa. Ngalia maˈi na ngela neˈeri fuaku." 20 Ma kira ka ngalia maˈi na ngela neˈeri fuana sa Jesus.

Ma kaidaˈi neˈe ano ˈi ru taˈa neˈeri nia lisia sa Jesus, nia ka ˈui ˈania na ngela neˈeri ˈi ano, ma ka failadusu, ma na kwakwana ka ngisungisuˈa taˈifau naˈa. 21 Ma sa Jesus ka lidia na maˈa ngela neˈeri ka ˈuri, "ˈI angita mala neˈe nia talaˈae ˈuri kwa?"

Ma nia ka olisia ka ˈuri, "Nia ˈita naˈa maˈi ˈua ana kaidaˈi nia tiˈitiˈi. 22 Ma kaidaˈi ˈoro neˈe nia ˈui ˈania saena na mafula ma ˈi saena na kafo, fasi ˈiri ke saungia ke mae. Ma diˈia nia bolo goˈo ˈana fuamu, ˈoke manatai keroˈo maˈi, ma ˈoko kwaiˈafi amiroˈo."

23 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, "ˈIu, ˈoke faˈamamana nau! Na ru ki taˈifau nia talangwaraˈu goˈo ˈana fuana sa tai neˈe nia faˈamamana nau."

24 Ma ˈaliˈali goˈo maˈa ngela neˈeri ka ako ka ˈuri, "Nau ku faˈamamana! Bore ˈana ˈafi nau maˈi, fasi ˈiri neˈe faˈamamanaˈanga nau ke ngasingasiˈa ma ka lalifu!"

25 Ma kaidaˈi sa Jesus lisia na fikuˈa neˈeri kira lalili maˈi ˈuana kula neˈeri, nia ka fata ˈuri fuana na ano ˈi ru taˈa neˈeri, "ˈAeˈo na ano ˈi ru nini ˈoko faˈabania alingana ngela neˈe, ma ˈoko faˈanotoa na kwakwana ngela neˈe, nau ku baeˈo ˈoke ruˈu maˈi ˈi maa, ma ˈoe kosi oli kosi ruˈufia laˈu na ngela neˈe."

26 Ma na ano ˈi ru taˈa neˈe ka ri, ma ka lebesia na ngela neˈeri, ma ka ruˈu naˈa maˈi ˈi maa faˈasia. Ma na ngela neˈeri na lisilana ka diˈia naˈa neˈe nia mae. Ma na ngwae ˈoro kira ka fata ˈuri, "Nia mae naˈa." 27 Bore ma, sa Jesus ka dau ana limana na ngela neˈeri, ma ka taˈea, ma nia ka tataˈe.

28 Ma kaidaˈi sa Jesus nia ruˈu saena luma, na fafarongo nia ki kira ka lidia kaidaˈi kira tua taˈifilida ma kira ka ˈuri, "Faˈuta neˈe nia ˈafitaˈi fuaimili fuana ifulangaˈilana na ano ˈi ru taˈa baera kwa?" 29 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, "Taˈifilia foˈongaˈa goˈo neˈe nia bolo faˈinia ifulangaˈilana na ano ˈi ru taˈa ˈuri ki, ma noaˈa laˈu ta ru."

Sa Jesus nia fata laˈu sulia na maelana (Matthew 17:22-23; Luke 9:43-45)

30 Kaidaˈi neˈeri, sa Jesus ma na fafarongo nia ki kira faˈasia kula neˈeri, ma kira ka leka liu naˈa ˈuana bali fanoa ˈi Galili. Ma sa Jesus ka ˈiri oga neˈe ta ngwae ke saiana kula neˈe kira tua ana, 31 duˈungana nia faˈamanata fafarongo nia ki ka ˈuri, "Nau, na Ngela Ngwae, kike baˈa kwate nau fuana malimae nau ki, ma kike saungi nau. Ma uulu asoa ki ˈi buri, nai baˈa tataˈe oli laˈu faˈasia maeˈa."

32 Bore ma fafarongo sa Jesus ki noaˈa kasi saiana na tae neˈe nia saea, ma kira ka maˈu ˈania lidilana.

Noaˈa kamu kasi olisuˈusuˈu sulia gwaungaˈinga bore ma muke rao fuamuˈa kwailiu (Matthew 18:1-5; Luke 9:46-48)

33 Ma kaidaˈi kira dao ana fanoa ˈi Kapaneam, ma kira ka ruˈu ˈi saena luma, sa Jesus ka lidia na fafarongo nia ki ka ˈuri, "Na tae ba kamu olisuˈusuˈu maˈi faˈinia sulia na tala?"

34 Bore ma kira kasi saea ta ru, duˈungana kira olisuˈusuˈu maˈi faˈinia sa tai adulu neˈe ka doe ka gwaungaˈi fafida taˈifau. 35 Ma sa Jesus ka tua ˈi ano, ma ka saea maˈi na akwala ma ro fafarongo ba nia ki siana, ma ka fata ˈuri, "Diˈia sa tai neˈe nia oga ke faˈinaˈonaˈo, nia ke alu niaˈa ka ˈisi, ma nia na ngwae ni rao fuana ngwae ki taˈifau."

36 Sui sa Jesus ka talaˈia maˈi taˈi ngela, ma ka faˈauua ˈi safitada. Nia ka ofia na ngela neˈeri, ma ka fata ˈuri fuada, 37 "Diˈia sa tai neˈe ke kwaloa ta ngela tiˈitiˈi ˈuri ana sataku, nia kwalo nau logo. Ma diˈia sa tai neˈe nia kwalo nau, noaˈa nia kasi kwalo nau laˈu taˈifili nau, bore ma nia kwaloa logo God neˈe nia asungaˈi nau maˈi."

Sa tai neˈe kasi uu bokota kamu, nia tua faˈi kamu
(Luke 9:49-50)

38 Sa John nia fata ˈuri fuana sa Jesus, “Ngwae Faˈamanata kwa, kaimili lisia taˈi ngwae nia ifulani na ano ˈi ru taˈa ki ana satamu. Ma kaimili ka luia nia noaˈa kasi sasia ru neˈeri, sulia nia noaˈa laˈu ta ngwae ana fikuˈa kulu.”

39 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Noaˈa kamu kasi luia laˈu, sulia sa tai neˈe nia sasia ta faˈanadaˈa ana sataku, nia ˈafitaˈi neˈe nia ke saea laˈu ta ru taˈa aku. 40 Diˈia ta ngwae neˈe noaˈa nia kasi malimae akulu, nia ngwae kulu neˈana. 41 Nau ku saea ru mamana fuaumulu, diˈia ta ngwae neˈe nia kwatea ta maˈe kafo fuaumulu, sulia kaumulu na ngwae nau ki, nia ke baˈa ngali mamana naˈa ana kwaiaraˈanga nia.

Sa Jesus faˈabasua ngwae ki ˈani taˈangaˈa
(Matthew 18:6-9; Luke 17:1-2)

42 “Diˈia ta ngwae ka kwatea ngwae niniˈa kira enoeno ki ka ˈasi faˈasia fitoˈonga kira aku, nia leˈa fuana kira ke firiˈia ta fau doe ˈi luana, ma kira ka ˈui ˈania ˈi saena na ˈatako. 43-44 Ma diˈia ˈoko oga ˈoe sasi ta ru taˈa ˈani limamu, ˈoke siki muusia faˈasiˈo. Nia taˈi leˈa goˈo ˈana fuamu diˈia ˈoko tua tau ˈamu saena mauriˈa ˈi langi faˈinia na ngurunguru lima, ˈasu ˈubani ˈoko fiˈi koso ˈi saena kula ana kwaˈikwaˈinga faˈinia ro lima ki, kula neˈe mafula nia duˈaduˈa kasi mae. 45-46 Ma diˈia ˈoko oga ˈoe sasi ta ru taˈa ˈani ˈaemu, ˈoke siki muusia faˈasiˈo. Nia taˈi leˈa goˈo ˈana fuamu diˈia ˈoko tua tau ˈamu saena mauriˈa ˈi langi faˈinia na ngurunguru ˈae, ˈasu ˈubani ˈoko fiˈi koso ˈi saena kula ana kwaˈikwaˈinga faˈinia na ro ˈae ki. 47 Ma diˈia ˈoko oga ˈoe sasia ta ru taˈa ˈani maamu, ˈoke lafua ˈamu faˈasiˈo. Nia taˈi leˈa goˈo ˈana fuamu diˈia ˈoko ruˈu ˈi saena na ˈInotoˈanga God faˈinia taˈi bali maa, ˈasu ˈubani ˈoko fiˈi koso ˈi saena kula ana kwaˈikwaˈinga faˈinia ro bali maa ki. 48 Na kula neˈeri, na ngwangwa ki neˈe kira ˈania na ngwae ki, ma noaˈa kira kasi mae, ma na mafula neˈe nia duˈafia ngwae ki nia duˈaduˈa firi.

49 “Sulia kira alua na mafula ˈi fafona ngwae ki taˈifau, diˈia neˈe meme asi kira takalongaˈinia saena ta fanga.

50 “Ma na fiki asi nia leˈa mo, bore ma si diˈia neˈe asilalana nia noaˈa naˈa faˈasia, nia ˈafitaˈi liu kira ka sasia ˈani ta ru ˈiri ka asila laˈu.

“ˈUnaˈeri logo, muke faˈasaeleˈa ngwae ki diˈia logo na meme asi neˈe faˈaleˈa na fanga. Ma muke tua ˈani aroaroˈanga ˈi safitamuˈa kwailiu.”

10

Sa Jesus nia faˈamanata sulia ilangaˈilana ˈafe
(Matthew 19:1-12; Luke 16:18)

1 Sui ma sa Jesus ka faˈasia ˈi Kapaneam, ma ka leka ˈuana na bali fanoa ˈi Judea, ma ka toˈofolo ana kafo ˈi Jodan. Ma ngwae ˈoro ki kira ka fiku maˈi siana, ma nia ka faˈamanata kira, diˈia ba nia ˈita ka faˈamanata naˈa maˈi.

2 Ma ti Farasi kira ke leka siana sa Jesus, ma kira ka iliili ˈuana faˈaroralana faˈasia na taki sa Moses, ma kira ka ˈuri, “ˈUri ma, na taki sa Moses nia alaˈania goˈo ˈana neˈe ngwae ke ilangaˈinia na ˈafe nia kwa?”

3 Ma sa Jesus ka olisida ma ka ˈuri, “Na tae ba sa Moses nia fata totongaˈi fuamuˈa ˈania sulia ru neˈe?”

4 Ma kira ka fata ˈuri, “Sa Moses nia alaˈania neˈe ngwae ke keresia ta ˈaba ru ana kwai ilangaˈinga, ma ka kwatea fuana na ˈafe nia, fasi ˈiri nia ka logea naˈa.”

5 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Sa Moses nia keresia na taki neˈe fuamuˈa sulia nia ˈafitaˈi fuana faˈamanata lamuˈa. 6 Bore ma, ˈita nama maˈi ana kaidaˈi God nia saungaˈinia na ru ki taˈifau, na Kerekereˈa Abu nia saea, ‘Nia saungaˈinia ngwae ki ˈani ngwangwane ma kini. 7 Duˈungana ru neˈeri, ngwae ka faˈasia na maˈa nia faˈinia teˈa nia, ma ka tua ratai faˈinia na ˈafe nia, 8 ma kera ke alua taˈi manataˈanga diˈia taˈi ngwae goˈo.’ Nia noaˈa laˈu ta ro ngwae toˈotoˈo, bore ma diˈia taˈi ngwae naˈa. 9 Nia neˈe, ru God nia firi fikua ka sui naˈa ˈunaˈeri,

noaʻa nia kasi leʻa fuana ta ngwae ke logea laʻu.”
10 Ma kaidaʻi sa Jesus faʻinia na fafarongo nia ki kira oli ʻi luma, kira ka lidia ʻuana malutana ru neʻeri. 11 Ma nia ka olisida ka ʻuri, “Ta ngwae bore ʻana neʻe nia ilangaʻinia na ʻafe nia, ma ka korea lala ta ʻafe matamata, nia kakabara naʻa fafia na ʻafe nia. 12 Ma nia ʻunaʻeri logo, diʻia ta ʻafe nia ilangaʻinia na araʻi nia, ma ka ʻafe laʻu fuana ta ngwae matamata, nia kakabara naʻa fafia na araʻi nia.”

Sa Jesus nia faʻaleʻa na ngela tiʻitiʻi ki (Matthew 19:13-15; Luke 18:15-17)

13 Ti ngwae kira ngalia maʻi na kaela ngela tiʻitiʻi siana sa Jesus, fasi ʻiri nia ka sama toʻoda ma ka faʻaleʻada, bore ma fafarongo nia ki kira ka balufida. 14 Ma kaidaʻi sa Jesus nia lisia ru neʻeri, nia ka saetaʻa, ma ka fata ʻuri fuada, “Muke alaʻania na kaela ngela tiʻitiʻi kira ke leka maʻi siaku, ma noaʻa kamu kasi foneda laʻu. Duʻungana sa tai neʻe nia manata mamana ka diʻia ngela tiʻitiʻi ki, nia bolo fuana tuaʻa olofana ʻInotoʻanga God. 15 Nau ku saea ru mamana fuamuʻa, diʻia ta ngwae neʻe noaʻa nia kasi faʻamamana diʻia ta ngela tiʻitiʻi, nia ʻafitaʻi liu nia ka ruʻu ʻi saena na ʻInotoʻanga God.” 16 Ma nia ka ofia na ngela tiʻitiʻi neʻeri ki, ma ka alua na limana ada, ma ka faʻaleʻada.

Na ngwae toʻoru (Matthew 19:16-30; Luke 18:18-30)

17 Kaidaʻi sa Jesus nia talaʻae ka leka laʻu kwau sulia taʻi tala, taʻi ngwae nia lalili maʻi, ma ka bobo uruuru ʻi naʻona. Ma nia ka lidia ka ʻuri, “Ngwae faʻamanata leʻa ʻae, ta tae leʻa neʻe nau kui sasia ʻiri nai toʻo ana na mauriʻa firi?”
18 Ma sa Jesus olisia ka ʻuri, “Faʻuta neʻe ʻoko sae nau ʻani ngwae leʻa? Noaʻa ta ngwae ʻiri leʻa goʻo, taʻifilia God goʻo neʻe nia leʻa. 19 Nia leʻa ʻoko saiana alaʻanga totongaʻi God ki ba ʻuri, ‘ʻOe kosi sau ngwae, ma ʻoe kosi ʻusu, ma ʻoe kosi bili, ma ʻoe kosi soke fafia ta ngwae, ma ʻoe kosi ʻosoa ta ngwae, ma ʻoko fuʻusi doe ana maʻa ʻoe ma teʻa ʻoe.’ ”✡
20 Ma nia ka fata ʻuri, “Ngwae Faʻamanata kwa, nia ʻita nama maʻi ana kaidaʻi nau ku tiʻitiʻi, nau ku roʻosulia na taki neʻeri ki taʻifau.”
21 Goʻo, sa Jesus ka lia kwau fuana ʻania alafeʻanga, ma ka fata ʻuri fuana, “Taʻi ru goʻo neʻe nia noaʻa ʻua. ʻOke leka kwau, ma ʻoko ʻoifoli ʻania na ru ba ʻoe ki taʻifau, ma ʻoko ngalia mani neʻeri ki, ma ʻoko kwatea fuana na ngwae dalaʻa ki, ma ʻoko fiʻi toʻo ana na toʻoruʻa ʻi langi. ʻUnaʻeri goʻo, ʻoko leka maʻi suli nau.” 22 Ma kaidaʻi neʻe ngwae neʻeri nia rongoa goʻo ru neʻeri ki, na maana ka ʻaruʻaru naʻa. Ma nia ka leka naʻa ʻana faʻinia na kwaimanataiʻanga, duʻungana neʻe niaʻa ngwae toʻoru liu.
23 Sui ma sa Jesus ka lia fuana na fafarongo nia ki, ma ka fata ʻuri, “Nia ʻafitaʻi liu naʻa fuana na ngwae toʻoru ki kike ruʻu saena ʻInotoʻanga God.”
24 Ma na fafarongo nia ki kira ka ʻarefo liu naʻa ana alaʻanga neʻeri ki. Sui sa Jesus ka fata laʻu ʻuri fuada, “Ngela nau kina, nia ʻafitaʻi liu naʻa fuana na ruʻungaʻa saena ʻInotoʻanga God. 25 Nia ʻafitaʻi liu neʻe ta kamel ke ruʻu sulia na maʻe kwakwa tiʻitiʻi ʻi ʻaena sugila. Nia ʻafitaʻi ka liufia laʻu fuana ta ngwae toʻoru ke ruʻu ʻi saena na ʻInotoʻanga God.”
26 Ma na fafarongo nia ki kira ka ʻarefo liu, osiʻana kira fia fasi na toʻoruʻanga neʻe na faʻaleʻanga maʻi faʻasia God. Ma kira saefilo kwailiu ada, kira ka ʻuri, “ʻIrai ma noaʻa ta ngwae goʻo neʻe ke toda mauriʻa firi reala?”
27 Ma sa Jesus ka lia funufunu fuada ma ka fata ʻuri, “Nia ʻafitaʻi fuana na ngwae ki ke toda mauriʻa firi, bore ma fuana God noaʻa nia kasi ʻafitaʻi goʻo. Na ru ki taʻifau nia talangwaraʻu goʻo ʻana fuana God.”
28 Ma sa Peter ka fata ʻuri fuana, “Kaimili faʻasia naʻa ru ki taʻifau ʻiri mika donga ʻoe naʻa!”
29 Ma sa Jesus ka olisia ka ʻuri, “ʻIu, nau ku saea fuamuʻa, diʻia ta ngwae neʻe ke faʻasia na luma nia, nama na ngwaefuta nia ki, nama na ngwaingwaena nia ki, nama na maʻa nia, nama teʻa nia, nama na ngela nia ki, nama na ano nia, duʻungaku faʻinia na Faʻarongoʻa Leʻa

✡ **10:19** Eksodas 20:12-20; Diutronomi 5:16-20

neˈe, 30 nia ke baˈa ngalia laˈu ru neˈeri ki ka ˈoro ka liufia kaidaˈi neˈe. Nia ke baˈa ngalia ru ˈoro ana na luma ki, ma na ngwaefuta ki, ma na ngwaingwaena ki, ma teˈa ki, ma na ngela ki, ma na ano. Ma nia ke baˈa toda logo nonifiiˈa ki. Ma ana kaidaˈi neˈe ke baˈa dao maˈi, nia ke baˈa toˈo ana mauriˈa firi. 31 Bore ˈana na ngwae ˈoro neˈe kira etaeta ˈi naˈo ki, kike baˈa ˈisiburi, ma na ngwae ˈoro neˈe kira ˈisiburi ki, kike baˈa etaeta ˈi naˈo.”

Na uula kaidaˈi neˈe sa Jesus nia fata sulia na maelana
(Matthew 20:17-19; Luke 18:31-34)

32 Sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki, kira leka sulia na tala ˈuana ˈi Jerusalem, ma sa Jesus ka etaeta ada. Ma fafarongo nia ki kira ka ˈarefo liu, ma ti ngwae logo neˈe kira leka kwau ˈi burida, kira ka maˈu liu. Ma sa Jesus ka talaˈia na akwala ma ro fafarongo nia ki ka taˈi ˈidu tau laˈu kwau faˈasia ngwae ki. Ma nia ka fiˈi faˈarongoda ˈani na ru ki neˈe ke baˈa fuli fuana. 33 Ma nia ka fata ˈuri, “Mulu fafarongo! Kulu raˈe ˈalaˈa ˈuana ˈi Jerusalem, ma kira ke baˈa ˈolosae nau, na Ngela Ngwae, fuana na fata abu doe ki faˈinia na ngwae faˈamanata ki ana taki. Ma kike baˈa matalangaˈi nau fuana maelaku, ma kike kwate nau fuana na ngwae kwaita ki. 34 Ma na ngwae neˈeri ki kike baˈa ˈoidorole ˈani nau, ma kike ngisuli nau, ma kike kwaiˈi nau, ma kike saungi nau. Ma ana uula asoa, nai baˈa tataˈe laˈu faˈasia na maeˈa.”

Sa James faˈinia sa John kera gania sa Jesus
(Matthew 20:20-28)

35 ˈUnaˈeri goˈo, sa James ma sa John, ro ngela sa Sebedi ki, kera ka leka maˈi siana sa Jesus, ma kera ka fata ˈuri, “Ngwae Faˈamanata kwa, keroˈo oga ˈoke kwatea taˈi ru neˈe keroˈo gania amu.”

36 Ma sa Jesus ka lidi ˈuri adaroˈo, “Tae neˈe koroˈo oga nai sasia fuamuroˈo?”

37 Ma kera ka olisia kera ka ˈuri, “Kaidaˈi neˈe ˈoke baˈa ˈinotoˈa fafia magalia faˈinia ru ki taˈifau, ˈoke alaˈania ta ngwae amiroˈo ke tua ˈi bali ˈoloˈolo amu, ma ta ngwae ana bali mauli amu fuana gwaungaˈinga fafia ngwae ki.”

38 Bore ma sa Jesus ka fata ˈuri fuadaroˈo, “Koroˈo kina goˈo ru neˈe koroˈo gania. Koroˈo bolo goˈo amuroˈo faˈinia nonifiiˈanga nini nai baˈa nonifii ˈania?”

39 Ma kera ka olisia kera ka ˈuri, “Keroˈo bolo goˈo amiroˈo fuana sasilana.”

Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuadaroˈo, “ˈIu, nia leˈa koroˈo ke baˈa nonifii logo diˈia nauˈa. 40 Bore ma noaˈa nau kusi filia sa tai neˈe ke tua ˈi bali ˈoloˈolo aku ma neˈe ˈi bali mauli aku. Talitoˈona God goˈo neˈe ke kwatea kula ˈunaˈeri ki fuana sa tai faˈida neˈe nia ka sasi akaˈu ada masida.”

41 Ma kaidaˈi na akwala fafarongo neˈeri ki kira rongoa ru neˈeri, kira ka saetaˈa fuana sa James ma sa John. 42 Ma sa Jesus nia fikuda ma ka fata ˈuri fuada, “Kaumulu saiana na ngwae gwaungaˈi ki neˈe kira gwaungaˈi fuana ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki, kira toˈo ana ngasingasiˈanga, ma kira sai liu ana usungaˈilana ngwae fuana sasilana ru kira ogaˈi ki. 43 Sui bore ˈana, noaˈa nia kasi ˈunaˈeri laˈu ˈi safitamuˈa. Diˈia ta ngwae aumulu nia oga ka faˈinaˈonaˈo, nia ke saiana nia ngwae rao kaumulu. 44 Ma diˈia sa tai aumulu neˈe nia oga ka ˈinotoˈa, nia ke rao ˈoˈo fuana ngwae ki taˈifau. 45 Osiˈana nauˈa, na Ngela Ngwae, nau noaˈa kusi leka maˈi fasi ˈiri na ngwae ki kike rao fuaku. Bore ma nau ku leka lala maˈi fasi ˈiri nau kui rao fuana na ngwae ki taˈifau, ma nau ku kwatea na maurilaku fuana faˈamaurilana na ngwae ˈoro ki.”

Sa Jesus nia gura taˈi ngwae maana rodo
(Matthew 20:29-34; Luke 18:35-43)

46 Ana kaidaˈi neˈeri, sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki kira dao naˈa maˈi ana fanoa ˈi Jeriko. Ma kaidaˈi kira faˈasia naˈa fanoa neˈeri faˈinia na fikuˈa doe neˈeri, taˈi ngwae neˈe maana rodo nia tua goˈo ˈana ˈi ninimana na tala fuana na ganiˈa. Na satana sa Batimeas, na ngela sa Timeas. 47 Ma kaidaˈi nia rongoa sa Jesus, na ngwae ˈi Nasaret, nia ka leka maˈi, nia ka ako ka ˈuri, “Jesus ˈaeˈo na ˈalako ana kwalafa sa David, ˈoke manatai nau maˈi.”

48 Ma na ngwae ki kira ka kwaifone
ana, ma kira ka saea fuana fasi ˈiri nia
tua aroaro. Bore ma nia fiˈi ako ka tasa
liu mala ka ˈuri, “ˈAlako ana kwalafa sa
David ˈae, ˈoke manatai nau maˈi!”
49 Ma sa Jesus ka uutoˈo ma ka fata ˈuri,
“Mulu saea maˈi.”
Ma kika ri ˈuana sa Batimeas, kira ka
ˈuri, “ˈOke saeleˈa naˈa amu! Tataˈe naˈa,
sa Jesus nia saeˈo naˈa.”
50 GoˈoGoˈo nia ka toˈosia ifi fafo doe nia,
ma ka tataˈe ˈaliˈali, ma ka leka siana sa
Jesus.
51 Ma sa Jesus ka lidia ka ˈuri, “Tae neˈe
ˈoko oga nai sasia fuamu kwa?”
Ma na ngwae maana rodo neˈeri olisia
sa Jesus ka ˈuri, “FaˈamanataFaˈamanata ˈae, nau ku
oga nai lia logo kwa.”
52 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Leka
naˈa kwau amu. Lia naˈa duˈungana neˈe
ˈoko faˈamamana nau.”
Ma ˈaliˈali na maana ka lia naˈa, ma nia
ka donga naˈa sa Jesus sulia na tala.

11

Sa Jesus nia ruˈu ˈi saena na fanoa ˈi Jerusalem

(Matthew 21:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

1 Kaidaˈi sa Jesus faˈinia na fafarongo
nia ki kira dao karangia na fanoa ˈi
Jerusalem, kira dao ana fanoa ˈi Betfeis
ma ˈi Betani, gwauna faˈi ua kira saea
ˈani ˈi Olif. GoˈoGoˈo, nia ka kwatea ta
ro ngwae ana fafarongo nia ki, kera ka
etaeta ˈi naˈo. 2 Ma nia ka fata ˈuri
fuadaroˈo, “Moro leka ana fanoa loˈoko
koroˈo naˈofia kwau. Ma kaidaˈi koroˈo
dao ˈi neˈeri, koroˈo ke lisia taˈi dongki.
Kira firiˈia goˈo ˈada dongki neˈeri, ma
noaˈa ta ngwae kasi raˈeraˈe ˈua fafona.
Koroˈo ke logea, ma moro ka talaˈia maˈi
ˈi neˈe. 3 Ma diˈia ta ngwae nia lidi koroˈo,
‘FaˈutaFaˈuta neˈe koroˈo ka logea na dongki
neˈe re?’ Moro ke saea fuana, ‘Na Aofia
nia boˈoboˈo ˈuana, ma nia ke baˈa olitaˈi
ˈaliˈali logo maˈi ana ˈi neˈe.’ ”
4 Ma kera ka leka, ma kera ka lisia
taˈi kala dongki kira firiˈia goˈo ˈada ˈi
ninimana na tala ˈi maana taˈi luma. Ma
kaidaˈi kera logea naˈa, 5 ti ngwae neˈe
kira uu ˈi neˈeri, kira ka lidia keroˈa
ka ˈuri, “Tae neˈe koroˈo logea na kala
dongki neˈe fuana?”
6 Ma kera ka olisida diˈia ba sa Jesus
nia saea fuadaroˈo, ma na ngwae neˈeri
ki kira ka alaˈania fuadaroˈo. 7 Ma kera
ka talaˈia maˈi na kala dongki neˈeri
siana sa Jesus, ma kera ka safataˈinia na
ˈaba ifi kera ki ˈi fafona, ma sa Jesus
ka raˈe fafona. 8 Na ngwae ˈoro ki kira
ka safataˈinia na ˈaba ifi keta kira ki ˈi
sulia na tala, ma ti ngwae kira ka tufua
na uila niniu ki, ma kira ka safataˈinia
sulia na tala. Kira sasia ru neˈeri fuana
faˈadoelana sa Jesus. 9 Ma ngwae ki
taˈifau neˈe leka faˈinia, ti ngwae kira ka
etaeta ˈi naˈo, faˈinia ti ngwae neˈe kira
ˈisi, kira ako ma kira ka ˈuri,

“Auraˈea God!
Ma God ˈoke ˈoilakitaˈinia na ngwae
neˈe nia leka maˈi ˈani na ngasin-
gasiˈanga ˈoe!
10 Ma God ˈoke ˈoilakitaˈinia maˈi daolana
na ˈinotoˈanga neˈe nia diˈia na
ˈinotoˈanga sa David koˈo bora kia!
Auraˈea God nia tua ˈi langi!”

11 Sa Jesus nia ruˈu ˈi saena na fanoa ˈi
Jerusalem, ma ka leka ˈi saena na Luma
Abu God. ˈUnaˈeri, nia ka lia kwailiu,
ma ka lisia ru ki taˈifau. Bore ma sulia
nia karangi rodo naˈa, nia ka leka naˈa
ˈuana ˈi Betani faˈinia na akwala ma ro
fafarongo nia ki.

Sa Jesus nia agia na ˈai kira saea ˈani na figi

(Matthew 21:18-19)

12 Ma ana faˈi asoa ˈi buri, kaidaˈi sa
Jesus ma na fafarongo nia ki kira oli naˈa
maˈi faˈasia ˈi Betani, sa Jesus ka fiolo.
13 Ma nia ka lia kwau, ma ka lisia taˈi ˈai
uluuluˈa neˈe kira saea ˈani na figi. Ma
nia ka leka karangia fasi ˈiri ke lisia ta
fuaˈi ru ana. Bore ma kaidaˈi nia dao ˈi
ˈaena, nia ka lisia goˈo ana na raˈi ru ki,
sulia kaidaˈi neˈeri na ˈai figi ki kira lua
ˈao. 14 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana na
ˈai figi neˈeri, “Ta ngwae kata ˈani ˈania
laˈu ta fuaˈi ru amu!” Ma na fafarongo
nia ki kira ka rongoa ru neˈeri.

Sa Jesus nia leka ˈi saena na Luma Abu God
(Matthew 21:12-17; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

15 Ma kaidaˈi kira dao naˈa ˈi Jerusalem,
sa Jesus ka leka ˈi saena na Luma Abu
God. ˈUnaˈeri, nia ka lalia na ngwae ki
taˈifau neˈe kira foli ma kira ka ˈoifoli
ana ru fuana kwaisuˈusiˈanga ki, ma kira
ka obosia ngwae ki ˈi neˈeri. Ma nia
ka giosia na tatafe ana ngwae neˈeri ki
neˈe kira rokisi mani ki, ma ka giosia na
ru fuana tuaˈa ana ngwae ki neˈe kira
ˈoifoli ana na faˈi fao ki. 16 Ma noaˈa
nia kasi alaˈania ta ngwae ke ngalia ta
ru ˈi saena na ana Luma Abu God. 17 Ma
nia ka faˈamanata na ngwae ki, ka fata
ˈuri, “God nia saea ˈi saena na Kerekereˈa
Abu ka ˈuri, ‘Na luma nau, kira saea ˈani
na luma fuana foˈongaˈa fuana na ngwae
ana magalia ki taˈifau.’ Bore ma kamu
faˈitaˈinia ka alua lala kula fuana bililana
ngwae ki.”

18 Ana kaidaˈi, na fata abu doe ki faˈinia
na ngwae faˈamanata ana na taki ki,
kira rongoa ru neˈeri, ma kira ka talaˈae
kika lulu ˈuana ta ru kike sasia fuana
saungilana sa Jesus. Ma kira ka maˈungia,
sulia neˈe fikuˈa neˈeri taˈifau, kira ˈarefo
liu ana na faˈamanataˈanga nia.

19 Nia saˈulafi naˈa, sa Jesus ma na
fafarongo nia ki, kira ka leka naˈa faˈasia
ˈi Jerusalem.

Faˈataˈinga ana ˈai figi
(Matthew 21:20-22)

20 Ana ˈofodangi ana faˈi asoa ˈi buri,
sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki kira
ka leka kwau sulia na tala. Kira lisia na
ˈai figi baera nia kuku taˈifau naˈa leka ka
koso naˈa sulia na lalina. 21 Ma sa Peter ka
manata toˈona ru ba sa Jesus nia sasia ana
ˈai neˈeri, ma ka fata ˈuri fuana, “Ngwae
faˈamanata ˈae, lisia basi na ˈai figi ba
ˈoko agia, nia mae naˈa!”

22 Ma sa Jesus nia olisia ka ˈuri, “Kamu
ka manata mamana naˈa ana God. 23 Nau
ku saea fuamuˈa, diˈia kamu ke fata
ˈuri fuana faˈi ua neˈe, ‘ˈOke tataˈe, ma
ˈoko ˈui ˈaniˈo talamu saena na asi,’
ma noaˈa kamu kasi manata ruarua ˈi
saena na liamuˈa, ma kamu ka manata
mamana ana ru neˈe kamu saea nia ke
fuli, ru neˈeri ke fuli goˈo ana fuamuˈa.
24 Ta neˈe, nau ku saea fuamuˈa ˈuri,
kaidaˈi kamu foˈo, ma muke gani ˈuana
ta ru, kamu ke manata mamana diˈia
neˈe kamu ngalia naˈa, ma God ke baˈa
kwatea goˈo ˈana ru neˈe kamu gani
ˈuana. 25-26 ˈIu, kaidaˈi kamu foˈo, muke
rufuanata ana taˈangaˈa neˈe ta ngwae
nia sasia amuˈa, ˈiri neˈe Maˈa kamu neˈe
nia tua maˈi ˈi langi ke rufuanata logo ana
taˈangaˈa kamu ki.”

Gwaungaˈi ngwae Jiu ki kira kwaingi-longiloi sulia gwaungaˈinga sa Jesus
(Matthew 21:23-27; Luke 20:1-8)

27 Sa Jesus faˈinia fafarongo nia ki, kira
oli laˈu maˈi ˈuana ˈi Jerusalem. Ma
kaidaˈi sa Jesus leka kwau ˈi saena Luma
Abu God, na fata abu doe ki, ma na
ngwae faˈamanata ana na taki ki, ma
na ngwae faˈinaˈonaˈo ki, kira ka leka
maˈi siana. 28 Ma kira ka lidi ˈuri ana,
“Na mamanaˈanga tae neˈe ˈoko toˈo ana
fuana na sasilana ru neˈe ki kwa? Ma sa
tai mo neˈe nia kwatea na mamanaˈanga
neˈe fuamu?”

29 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “ˈIu,
nau ku lidi kaumulu basi ˈuana taˈi ru.
Diˈia kamu olisia, nau ku fiˈi faˈarongo
kaumulu ana na mamanaˈanga neˈe nau
ku toˈo ana fuana sasilana ru neˈe ki.
30 ˈIu, kamu ke saea basi fuaku, na
mamanaˈanga neˈe sa John nia toˈo ana
fuana na siuabuˈanga nia ˈita maˈi faˈasia
ˈi fai? Nia ˈita maˈi ana God, nama nia
ˈita maˈi ana na ngwae ki goˈo?”

31 Ma kira ka talaˈae ana olisuˈusuˈunga
ˈi safitada kwailiu kira ka ˈuri, “Tae neˈe
kulu ke saea? Diˈia kulu olisia ma kulu ka
ˈuri, ‘Faˈasia maˈi God,’ nia ke baˈa fata
ˈuri, ‘ˈIrai ma faˈuta mo neˈe noaˈa kamu
kasi faˈamamana sa John?’ 32 Ma noaˈa
nia kasi leˈa logo fuana neˈe kulu ka fata
ˈuri, ‘Nia ˈita goˈo maˈi ana na ngwae
ki.’ ” Kira sasi ˈuri osiˈana kira maˈungia
na ngwae ki, duˈungana na ngwae ki
taˈifau kira saiana sa John nia na profet
mamana. 33 Nia neˈe, kira olisia sa Jesus
ma kira ka ˈuri, “Kaimili kina goˈo.”

Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Nauˈa
bore naisi faˈarongo kamu logo ana na

mamanaˈanga faˈuta neˈe nau ku sasia ˈani ru neˈe ki.”

12

Na tarifulaˈa sulia na ngwae ni rao ˈi saena oˈola
(Matthew 21:33-46; Luke 20:9-19)

1 Sui, sa Jesus nia alaˈa fuana gwaungaˈi ngwae Jiu baera ki ˈani tarifulaˈa ka ˈuri, “Taˈi ngwae nia fasia na oˈola. Ma nia ka saungaˈinia sakali kalia, ma ka ˈilia taˈi kilu fuana na ngisilana na fuaˈi ˈai ki fuana saungaˈilana waen, ma ka saungaˈinia taˈi luma fuana na foloˈa. Ma nia ka alua na oˈola nia saena limana ngwae ki neˈe kira rao ˈi saena. ˈUnaˈeri, nia ka leka naˈa ˈana ˈuana ta maˈe fanoa. 2 Ma kaidaˈi neˈe oˈola neˈeri nia maua, nia ka kwatea na ngwae ni rao nia fuana na ngwae neˈe kira rao ˈi saena oˈola nia, fasi ˈiri kike kwatea maˈi ta bali ana fuaˈi ru neˈe kira loiˈi ki. 3 Bore ma ngwae ni rao neˈeri ki kira firi ngasi ana, ma kira ka ulasia, ma kira ka olitaˈi ˈoˈo goˈo ˈada ana. 4 Goˈo, na ngwae ba nia toˈo ana na oˈola neˈeri ka kwatea laˈu ta ngwae ni rao. Ma na ngwae ni rao ˈi saena oˈola, kira ka kwaiˈia gwauna, ma kira ka mala taˈa liu naˈa ana. 5 ˈUnaˈeri na ngwae ba toˈo ana na oˈola, nia ka kwatea laˈu ta ngwae ni rao, ma kira ka saungia ka mae naˈa. Ma kira ka sasi logo ˈunaˈeri ana na ngwae ˈoro neˈe nia baˈeda ˈi buri ki. Kira ulasia ti ngwae, ma kira ka saungia ti ngwae ka mae. 6 ˈIu, ma taˈi ngwae naˈa neˈe nia toˈo ana fuana baˈelana, taˈi ngela mutaˈi nia naˈa neˈe ngwae neˈeri. Ma nia ka baˈea kwau, ma ka manata ˈuri, ‘Kira ke baˈa fuˈusi doe ana ngela nau.’ 7 Bore ma, ngwae neˈe kira rao ˈi saena oˈola, kira fata fuada kwailiu ma kira ka ˈuri, ‘Nia naˈa neˈe na ngela na ngwae ba nia toˈo ana na oˈola. Leka maˈi kuke saungia, fasi ˈiri kulu ka toˈo ˈakulu ana ru nia ki taˈifau.’ 8 Ma kira ka ngalia na ngela neˈeri, kira ka saungia ka mae, goˈo kira ka ˈui ˈania naˈa nonina ˈi maa faˈasia saena na oˈola neˈeri.”

9 Ma sa Jesus ka saefiloda ka ˈuri, “Tae neˈe na ngwae neˈe nia toˈo ana na oˈola neˈeri ke baˈa sasia? Nia ke baˈa dao maˈi, ka saumusia na ngwae neˈeri ki. Sui nia ka kwatea naˈa oˈola nia fuana ngwae matamata ki. 10 Nia mamana kamu toˈomani na Kerekereˈa Abu ba nia fata ˈuri,

‘Na fau neˈe na ngwae saungaˈi luma ki
kira ˈaila ˈania, nia neˈe na fau neˈe
talingaˈi ka liufia na fau ki taˈifau
ana ˈodoa.
11 God neˈe faˈafulingani ru neˈeri, ma na
lisilana ka leˈa liu.’ ”✡

12 Na faˈinaˈonaˈo Jiu ki, kira oga kike daua sa Jesus, osiˈana kira saiana neˈe sa Jesus nia fata sulia tarifulaˈa neˈeri fuana giosilada. Bore ma, kira maˈu ˈani fikuˈa neˈe, ma kira ka faˈasia, ma kira ka leka naˈa ˈada.

Na kwatelana na mani ana na takisi fuana na tatalafaˈa ˈi Rom
(Matthew 22:15-22; Luke 20:20-26)

13 Ti faˈinaˈonaˈo, kira kwatea ti Farasi ma ti ngwae ana ngwae sa Herod ki fuana saefilolana sa Jesus fasi ˈiri kike faˈarora niaˈa. 14 ˈIu, kira dao naˈa siana, ma kika fata ˈuri, “Ngwae Faˈamanata ˈae, kaimili saiana ru ˈoko saeˈe ki, ru mamana ki taˈifau goˈo. ˈOko faˈamanata goˈo ˈamu sulia mamanaˈanga ma kwaiogaiˈanga God fuana na ngwae ki. Ma ˈoe kosi ˈado goˈo faˈinia ta ngwae ˈani ta tae neˈe kira manata sulia. Ma noaˈa ˈoe kosi manata goˈo ˈuana na ˈinotoˈalana na ngwae. ˈIu, ˈoke saea basi fuaimili! Nia faˈuta? Na taki kia, nia luia na kwatelana na mani ana takisi fuana na ngwae gwaungaˈi ana ˈafutana ˈi Rom? Nia faˈuta? Nia bolo faˈinia kaimili ke kwatea takisi baera, nama noaˈa?”

15 Bore ma, sa Jesus nia sai goˈo ana sokeˈa kira, ma nia ka olisia ka ˈuri, “Faˈuta neˈe kamu ka sasi ˈuana na faˈaroralaku? Mulu ngalia maˈi ta selene. Nai lisia basi.”

16 Ma kira ka ngalia maˈi taˈi selene, ma nia ka saefiloda ka ˈuri, “Na nununa sa tai niniˈa? Ma na satana sa tai mo niniˈa?”

Ma kira olisia, kira ka ˈuri, “Na nununa ma na satana na tatalafaˈa ˈi Rom.”

17 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Kamu ka kwatea fuana na tatalafaˈa ˈi Rom na ru

✡ **12:11** Sam 118:22-23

nia ki, ma kamu ka kwatea logo ru God ki fuana God."

Ma kira ka ˈarefo liu ˈania.

Tarifulaˈa sulia na tataˈenga faˈasia na maeˈa
(Matthew 22:23-33; Luke 20:27-40)

18 Sui, ti Sadusi kira leka maˈi siana sa Jesus. Na Sadusi ki kira saea fasi na ngwae ki noaˈa kira kasi tataˈe laˈu faˈasia na maeˈa. 19 Ma kira ka saefiloa sa Jesus kira ka fata ˈuri, "Ngwae Faˈamanata kwa, sa Moses nia keresia na taki fuaka ka alangaˈi ˈuri, 'Diˈia ta ngwae nia mae, ma na ˈafe nia ka mauri ˈua, bore ma noaˈa nia kasi toˈo ana ta ngela, na ngwaefuta nia ka korea laˈu na gwaˈi ˈuru neˈeri, fasi ˈiri kera ka toˈo ana ta ngela fuana ka talafuila na ngwae neˈe nia mae naˈa.' 20 ˈIu, ma ana taˈi kaidaˈi, fiu ngwae asina ki kira tua. Ma na ngwae ˈi naˈo ka korea ta kini, ma ka noaˈa kasi alua goˈo ta ngela, ma ngwae neˈeri ka mae naˈa ana. 21 Sui ma, ruana ngwae ka korea laˈu na kini baera, ma noaˈa nia kasi alua logo ta ngela, ma ka mae logo ˈana. Sui ma uula ngwae ka ˈunaˈeri logo. 22 Ma ka ˈunaˈeri logo fuana ai burina ki taˈifau. Na fiu ngwae asina neˈeri ki taˈifau goˈo neˈe kira korea kini neˈeri, ma ka noaˈa kira kasi toˈo goˈo ana ta ngela, ma kira ka mae taˈifau naˈa. Ma ˈisilana, kini neˈeri ka mae logo. 23 ˈUri ma, ana asoa neˈe God ke taˈea ngwae mae ki taˈifau faˈasia maeˈa, sa tai ada neˈe na ˈafe nia? Sulia na fiu ngwae asina neˈeri ki ba kira korekorea na kini neˈeri taˈifau."

24 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, "Kaumulu rora liu naˈa, sulia kamu kasi sai goˈo ana na Kerekereˈa Abu ki, ma na ngasingasiˈanga God. 25 Sulia, kaidaˈi neˈe ngwae mae ki kira ke tataˈe laˈu fuana na mauriˈa, kira diˈia naˈa ˈada na ˈainsel ki ˈi langi neˈe noaˈa kira kasi kore kini naˈa. 26 ˈIu, nau ku faˈamanata kamu sulia na tataˈenga faˈasia na maeˈa. Nau ku saiana kamu toˈomani naˈa ˈi saena na kerekereˈa sa Moses ana kula ba sulia na mafula nia duˈafia na busuˈi ˈai baera. God ka fata fuana sa Moses ka ˈuri, 'Nauˈa na God sa Abraham, ma na God sa Aesak, ma na God sa Jakob.' 27 Na fadalana neˈe ˈuri, ngwae neˈeri ki neˈe kira mae naˈa, God nia saea neˈe nia God kira ˈua, osiˈana kira mauri ˈua faˈinia. Kaumulu rora liu naˈa!"

Na fata totongaˈinga neˈe ˈinotoˈa
(Matthew 22:34-40; Luke 10:25-28)

28 Ma taˈi ngwae faˈamanata ana taki sa Moses, nia ka rongoa alaˈanga neˈeri ki. Ma nia ka saiana na olisiˈanga leˈa neˈe sa Jesus sasia fuana ngwae Sadusi ki. Ma nia ka leka maˈi, ka saefiloa sa Jesus ka ˈuri, "Na taki faˈuta neˈe nia doe ka liufia na taki sa Moses ki taˈifau kwa?"

29 Ma sa Jesus nia olisia ka ˈuri, "Na taki doe ka liufia taki ki taˈifau neˈe nia ˈuri, 'Ngwae Jiu ki, muke fafarongo basi! Na God kia, nia taˈi God goˈo. 30 ˈOke kwaima ana God ˈoe ˈani manatamu taˈifau, ma ˈani mangomu taˈifau, ma ˈani liamu taˈifau, ma ˈani ngasingasi lamuˈa taˈifau.' 31 Ma na ruana taki ka ˈuri, 'ˈOke alafe fuana ngwae ki taˈifau ka diˈia logo neˈe ˈoko alafe fuamu talamu.' Noaˈa naˈa ta taki laˈu neˈe nia doe ka liufia na ro taki neˈeri ki."

32 Ma na ngwae faˈamanata ana taki sa Moses ka fata ˈuri fuana sa Jesus, "Ngwae faˈamanata ˈae, na olisiˈanga ˈoe nia leˈa liu. Nia ka mamana, taˈifilia na Aofia goˈo ˈana neˈe God, ma noaˈa naˈa ta god matamata laˈu. 33 Ma ngwae ki kira ke alafe nama ana God ˈania mangoda taˈifau, ma ˈania na liada taˈifau, ma ˈania na ngasingasilada taˈifau. Ma kira ka alafe fuana ngwae ki taˈifau ka diˈia logo neˈe kira ke alafe fuada talada. Ngwae neˈe roˈosulia ro taki neˈeri ki, kira sasi ru talingaˈi ka liufia kwatelana na kwaisuˈusiˈanga fuana God."

34 Ma sa Jesus ka lia saiana na liatoˈongaˈa nia, ma ka fata ˈuri fuana, "ˈOko karangi naˈa fuana God ke gwaungaˈi fafia maurilamu."

Ma buri ˈana naˈa, noaˈa ta ngwae kasi nonираˈa naˈa fuana saefilolana sa Jesus laˈu.

Sa Jesus nia ˈalako ana kwalafa sa David ma na Aofia nia logo
(Matthew 22:41-46; Luke 20:41-44)

35 ˈUnaˈeri sa Jesus ka faˈamanata saena na Luma Abu God, nia ka saefilo

ꞌuri, “Nia faꞌuta neꞌe ngwae faꞌamanata ana na taki sa Moses ki, kira saea na Christ neꞌe ngwae ana na kwalafa sa David? 36 Na Anoꞌi ru Abu ba nia faꞌafata sa David ka ꞌuri,
‘God nia fata ꞌuri fuana Aofia nau:
ꞌOko tua bali ꞌoloꞌolo aku, ma ꞌoko gwaungaꞌi faꞌinau, masia kaidaꞌi nau kui alua malimae ꞌoe ki ka roꞌosuliꞌo.’✡

37 “Sa David ana talana neꞌe nia saea na Christ ꞌani na ‘Aofia.’ Nia neꞌe, na Christ nia noaꞌa laꞌu ꞌalako ana kwalafa sa David goꞌo ꞌana. Niaꞌa Aofia nia logo.”

Na fikuꞌa doe neꞌeri, kira saeleꞌa liu kaidaꞌi kira fafarongoa sa Jesus.

Sa Jesus nia faꞌamaꞌu ꞌania faꞌamanataꞌanga ana ngwae faꞌamanata ana taki ki
(Matthew 23:1-36; Luke 20:45-47)

38 Ma sa Jesus ka faꞌamanatada ka ꞌuri, “Muke madafi kamu faꞌasia na faꞌamanata ana taki sa Moses ki, sulia kira oga liuꞌa faꞌinia toro rengorengo keta ki. Ma kira ka oga liu logo fasi na ngwae ki kike faꞌaꞌinotoꞌada, ma ke fata leꞌaleꞌa fuada ꞌi maana usiꞌa ki. 39 Ma kira ka oga tuaꞌa ꞌi naꞌo ana kula ꞌinotoꞌa ni tuaꞌa ki saena luma fuana foꞌongaꞌa ki, ma ana kula leꞌa ki kaidaꞌi ana fangaꞌa ki. 40 Sui bore ꞌana, ngwae neꞌe ki kira bilia na luma ma na ru gwaꞌi ꞌuru ki toꞌo ani. Ma kira ka foꞌo keta fasi ꞌiri na ngwae ki ke tangoda. ꞌIu, na ngwae faꞌamanata ana taki sa Moses ki neꞌe kwaꞌikwaꞌinga kira ke baꞌa taꞌa liu fuada!”

Na kwateꞌa na gwaꞌi ꞌuru
(Luke 21:1-4)

41 Sa Jesus nia tua saena na Luma Abu God karangia na kufikufi ru fuana alu maniꞌa ꞌi saena. Nia ka lisia ngwae neꞌe kira kwatea mani kira ki. Ma na ngwae ꞌoro neꞌe kira toꞌoru ki kira ka kwatea mani ꞌoro. 42 Sui, nia ka lisia taꞌi gwaꞌi ꞌuru dalaꞌa liu. Nia leka maꞌi, ma ka kwatea logo ro maga mani tiꞌitiꞌi ki. 43 Ma sa Jesus ka saea maꞌi na fafarongo nia ki, ma ka fata ꞌuri fuada, “Ru mamana nau ku saea fuaumulu, tae neꞌe na gwaꞌi ꞌuru dalaꞌa neꞌe nia kwateꞌa, nia doe ka liufia ngwae ki taꞌifau neꞌe kira kwate mani doe. 44 Osiꞌana ngwae neꞌe kira toꞌoru ki, kira kwatea goꞌo ꞌada kala bali tiꞌitiꞌi ana toꞌoruꞌa kira ki. Bore ma, gwaꞌi ꞌuru dalaꞌa neꞌe, nia kwate taꞌifau naꞌa ana ru ki neꞌe nia toꞌo ani fuana tualana.”

13

Kaidaꞌi ana ꞌafitaꞌiꞌanga
(Matthew 24:1-14; Luke 21:5-19)

1 Kaidaꞌi sa Jesus nia faꞌasia na Luma Abu God, taꞌi ngwae ana fafarongo nia ki ka fata ꞌuri fuana, “Ngwae faꞌamanata kwa, lisia basi na fau doe neꞌe ki, ma na luma leꞌa neꞌe ki ana Luma Abu God!”

2 Ma sa Jesus ka olisia ka ꞌuri, “ꞌIu, ꞌoko oga na luma doe neꞌe ki ana Luma Abu God taka, ne baꞌa! Noaꞌa ta taꞌi gwaꞌi fau ꞌi neꞌe ana Luma Abu God ke baꞌa teo laꞌu ꞌi fuila. Kira taꞌifau kike baꞌa takalo ꞌi ano.”

3 Ma kaidaꞌi sa Jesus nia tua gwauna faꞌi ua ꞌi Olif neꞌe nia tua bolo faꞌinia na Luma Abu God, sa Peter, ma sa James, ma sa John, ma sa Andrew taꞌifilida, kira leka maꞌi siana, ma kira ka saefilo ꞌuri ana, 4 “ꞌOke saea basi fuaimili, ꞌi angita neꞌe ru neꞌe ki ke baꞌa dao maꞌi? Ma ta tae neꞌe ke baꞌa fuli, fasi ꞌiri ke faꞌataꞌinia kaidaꞌi fuana ru neꞌe ki taꞌifau ke fuli, ma ka dao ꞌani?”

5 Ma sa Jesus ka fata ꞌuri fuada, “Kamu ke lialia leꞌa, ma noaꞌa kamu kasi alaꞌania ta ngwae ka talaꞌi rora amuꞌa. 6 Sulia neꞌe ngwae ꞌoro ki kira ke baꞌa dao maꞌi ꞌani sataku, ma kike fata ꞌuri, ‘Nauꞌa naꞌa neꞌe na Christ!’ Ma kike talaꞌi rora ana ngwae ꞌoro ki. 7 Ma kaidaꞌi kamu rongoa fuꞌanga ki, ma na alaꞌanga sulia na fuꞌanga ki, noaꞌa kamu kasi figwanu. Ru ꞌunaꞌeri ki ke baꞌa dao maꞌi, bore ꞌana na ꞌisilana ru ki taꞌifau noaꞌa ꞌua. 8 Na maꞌe fanoa ki kira ke fuꞌalida kwailiu, ma na ꞌinotoꞌanga ki kira ke fuꞌalida kwailiu. Ma na tikitiki ki ke liu ana kula ki taꞌifau, ma na unifioloꞌa ki ke liu. Ma ru neꞌeri ki kira neꞌe etangilana nonifiiꞌa, diꞌia goꞌo ꞌana na kini faꞌafuta ba nia talaꞌae ka ngelafii.

9 “Ma kaumulu ke lialia leꞌa. Ti ngwae ki ke baꞌa dau kaumulu, ma kira ke ngali kaumulu fuana na matalangaꞌi lamuꞌa.

✡ **12:36** Sam 110:1

Kike baˈa nangasi kamu ˈi saena na luma fuana foˈongaˈa ki. Sulia kamu faˈamamana nau, kike kwate kamu ke uu ˈi naˈofana na gwaungaˈi ki ma na ngwae ˈinotoˈa ki. Kaidaˈi neˈeri kamu ke faˈarongoda ˈani nauˈa. 10 Ma kamu ke fata sulia na Faˈarongoˈa Leˈa fuana ngwae ki taˈifau saena magalia. 11 Ma kaidaˈi kira ke dau kaumulu, ma kira ka ngali kamu ˈuana na matalangaˈilamuˈa, noaˈa kamu kasi manata ˈabera ˈuana ta alaˈanga faˈuta neˈe kamu ke saea. Kamu ke saea goˈo amuˈa ta alaˈanga neˈe Anoˈi ru Abu nia kwatea fuaumulu ana kaidaˈi neˈeri. Sulia alaˈanga ki neˈe kamu ke baˈa saea, nia noaˈa laˈu na fatalaumulu talamuˈa. Na alaˈanga neˈeri ki, nia ka leka maˈi faˈasia na Anoˈi ru Abu. 12 Ma na ngwae ki, kike kwatea na ngwaefuta kira ki talada fuana saungilada. Ma na maˈa ki, kira ke sasi ˈunaˈeri logo ana ngela kira ki. Ma na ngela ki, kira ke olisuˈusuˈu ma kike baˈa kwatea na maˈa ma teˈa kira ki fuana saungilada. 13 Ma na ngwae ki taˈifau, kira ke baˈa suulangaˈi kaumulu, osiˈana kaumulu na ngwae nau ki. ˈIu, ma diˈia sa tai neˈe nia manata mamana aku ka dao ana faˈi asoa isi, God ke baˈa faˈamauria.

Osilana Luma Abu God (Matthew 24:15-28; Luke 21:20-24)

14 “Ma kaumulu ke baˈa lisia na Ru Sua ke tataˈe maˈi ana kula abu neˈe fuila noaˈa nia kasi uu ana. Na ru taˈa neˈeri ke faˈasua na Luma Abu God, ma ke sasi ˈiri God ke malangisia.” (Na alaˈanga fuana na ngwae neˈe nia toˈomaˈi nia ˈuri: ˈOko malingaˈi leˈa ana na fadalana ru neˈe.) “Kaidaˈi muke lisia na ru neˈe ki ke dao maˈi, na ngwae ki neˈe kira tua ana na abaˈi kula ˈi Judea, kira ke tafi ˈuana gwauna faˈi ua ki. 15 Ma ta ngwae neˈe ˈoko tua ˈi gwaofana luma, tafi naˈa, noaˈa ˈoe kosi koso laˈu maˈi ˈuana saena na luma ˈoe fuana ngalilana ta ru. 16 Ma na ngwae neˈe ˈoko tua ˈi saena na oˈola ˈoe, tafi naˈa, noaˈa ˈoe kosi oli laˈu ˈi fanoa ˈuana na toro keta ˈoe. 17 Ma ana faˈi asoa neˈeri ki, nia ke baˈa taˈa fuana na ˈafe ina ki, osiˈana neˈe nia ˈafitaˈi fuada neˈe kike tafi, ma ka taˈa logo fuana na ˈafe ki neˈe kira toˈo ana na ngela tiˈitiˈi ki. 18 Kamu ke foˈo fuana God fasi ˈiri ru neˈeri ki noaˈa kasi dao laˈu maˈi ana kaidaˈi ana unuˈi gwariˈa. 19 Duˈungana na nonifiiˈanga ana faˈi asoa neˈeri ki, nia ke baˈa taˈa ka liufia na nonifiiˈanga neˈe ngwae saena magalia ki kira saiana, ˈita ˈua maˈi ana safalilana kaidaˈi God nia saungaˈinia na magalia ka dao ana kaidaˈi neˈe. Ma nia noaˈa naˈa ta ru ˈunaˈeri neˈe ke fuli maˈi ˈi buri. 20 Ma diˈia God kasi faˈadokodokoa kaidaˈi ana nonifiiˈanga, nia ˈafitaˈi neˈe ta ngwae ke mauri. Ma nia faˈadokodokoa kaidaˈi neˈeri fuana leˈalana ngwae neˈe nia filida ki.

21 “ˈIu, diˈia ta ngwae fata ˈuri fuaumulu, ‘Lisia basi, nia naˈa neˈe na Christ,’ nama ka fata ˈuri, ‘Lisia basi, nia naˈa ˈi loˈoko,’ noaˈa kamu kasi faˈamamana nia. 22 Sulia na ngwae ˈosoˈoso ki ke baˈa dao maˈi, kira ke fata ˈuri, ‘Nauˈa na Christ,’ faˈinia na ngwae ˈosoˈoso ki kira ke fata ˈuri, ‘Nauˈa na profet.’ Ma kira ke sasia faˈanadaˈa ki fasi ˈiri ke talaˈi rora ana na ngwae neˈe God nia filida ki, bore ma nia ˈafitaˈi liu fuada. 23 Kamu ke lialia leˈa! Nau ku faˈarongo kaumulu naˈa ˈi naˈo, sui mala ru neˈe ki ka fiˈi dao maˈi.

Na daolana maˈi na Ngela Ngwae (Matthew 24:29-35; Luke 21:25-33)

24 “Ma kaidaˈi neˈe nonifiiˈanga neˈeri ke sui,

‘God ke fonea na madaˈafi, ma na madamo, ma noaˈa keroˈa kasi sina.

25 Ma God ke sasi na bulubulu ki, kira ke baˈa ˈasida faˈasia mamanga.

Ma God ke sasi na ru ˈi langi ki, kira ke leka rora faˈasia fulida.’✡

26 “ˈUnaˈeri mala, nauˈa na Ngela Ngwae, nau ku fiˈi dao tafa maˈi. Nau kui dao maˈi faˈinia na ngasingasiˈanga doe, ma na ngwasinasinaˈanga doe ˈi fafona na gwaˈi salo ki. 27 Ma nau kui baˈa kwatea na ˈainsel nau ki saena magalia taˈifau, fasi ˈiri kira ke ukua maˈi na ngwae neˈe God filida ki.”

✡ **13:25** Aesea 13:10; 34:4; Esikiel 13:7; Joel 2:10, 31; 3:15

Ru neˈeri ki taˈifau neˈe Jesus saea fuada ke baˈa dao mamana

28 Goˈo, sa Jesus ka fata sulia tarifulaˈa ka ˈuri, “Kamu ke manata basi sulia na ˈai figi ki. Kaidaˈi kamu lisia na rauna nia ngosa, muke saiana na kaidaˈi fuana unitaˈi ˈakoˈakoˈa nia dao karangi naˈa. 29 Ka ˈunaˈeri logo, kaidaˈi kamu lisia na nonifiiˈanga neˈeri ki ke baˈa dao maˈi, muke saiana na olilaku maˈi nia karangi naˈa. 30 Ru mamana neˈe nau ku saea fuamuˈa, ngwae ki taˈifau neˈe kira mauri ana kaidaˈi neˈe, noaˈa kira kasi mae ˈi naˈona ru neˈeri ki taˈifau ke baˈa dao maˈi.* 31 ˈI langi ma na magalia neˈe ke baˈa sui, bore ma fatalaku noaˈa kasi sui.

Noaˈa ta ngwae kasi saiana asoa nama kaidaˈi neˈeri
(Matthew 24:36-44)

32 “Noaˈa ta ngwae kasi saiana kaidaˈi mamana neˈe nau kui oli maˈi ana. Na ˈainsel ki ˈi langi bore noaˈa kasi saiana, ma nauˈa na Ngela bore, noaˈa naisi sai logo ana. God na Maˈa taˈifilia goˈo neˈe nia saiana. 33 Kamu ke lialia leˈa, ma muke kwaimasi, sulia kamu kina ˈi angita neˈe kaidaˈi neˈeri ke dao maˈi ana. 34 Na olilaku maˈi neˈe ke diˈia ta ngwae neˈe nia leka ana fanoa tau, ma ka alua na luma nia saena limana na ngwae ni rao nia ki. Nia kwatea raoˈa ki fuada toˈotoˈo. Ma nia ka saea fuana na ngwae neˈe nia lia sulia sinamaa fasi ˈiri ke lialia leˈa masia daolana. 35 Nia neˈe, kamu ke lialia leˈa, sulia nia noaˈa kamu kasi saiana na kaidaˈi neˈe nai baˈa dao maˈi, diˈia ngwae ˈaˈana ana luma. Nia ke dao maˈi saˈulafi taka, nama saena tofongana na rodo, nama kalokaloˈa, nama ˈofodangi kaidaˈi sina fiˈi raˈe maˈi. 36 Ma diˈia nia dao ˈaliˈali goˈo maˈi, nia ka taˈa liu fuamuˈa, diˈia nia dao toˈomulu kaidaˈi neˈe kamu maliu. 37 Ma ta ru neˈe nau ku saea fuaumulu, na ru ba nau ku saea logo fuana na ngwae ki taˈifau nia ˈuri: Kamu ke lialia leˈa!”

14

Na fata abu doe ki kira saungaˈinia manataˈanga ago fuana sa Jesus
(Matthew 26:1-5; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

1 Ro faˈi asoa ki ˈi naˈona na Fangaˈa Daofaˈi Liuˈa,* ma na fangaˈa neˈe Jiu ki kira saiana ˈanilana na beret neˈe nia noaˈa ta isi ˈi saena. Na fata abu doe ki, ma na ngwae faˈamanata ana taki ki, kira ka fiku lokoˈi ru fuana dau agolana ma saungilana sa Jesus. 2 Kira fata ˈuri, “Noaˈa kulu kasi sasia ana kaidaˈi ana Fangaˈa, ˈasu ˈubani na ngwae ki kira ka fiˈi fuˈalikulu.”

Taˈi kini nia ngwaia sa Jesus ana fanoa ˈi Betani
(Matthew 26:6-13; John 12:1-8)

3 Ana kaidaˈi sa Jesus nia tua ˈi saena maˈe fanoa ˈi Betani, nia ka fanga ˈi saena luma sa Simon na ngwae neˈe kuu nia saungia ˈi naˈo. Ma taˈi kini ka leka maˈi siana faˈinia na biˈi nura neˈe kwanga liu,† ma nia fungu ˈani na ngwaingwai neˈe moko ufiufi leˈa,‡ ma na folilana ka doe liu. Nia ˈifingia na maana biˈi nura neˈeri, ma ka kisitani naˈa ngwaingwai moko leˈa neˈeri fafona gwauna sa Jesus. 4 Ma ti ngwae neˈe kira tua ˈi neˈeri, kira ka saetaˈa, ma kira ka fata fuada kwailiu kira ka ˈuri, “Fuila noaˈa nia kasi faˈalia na ngwaingwai moko leˈa neˈe re! 5 Fuila nia ka ˈoifoli ˈani ˈuana ti mani ˈoro,§ fasi ˈiri nia ke ngalia mani neˈeri, ma ka kwatea fuana na ngwae dalaˈa ki.” Ma kira ka balufia kini neˈeri.

6 ˈUnaˈeri sa Jesus nia ka rongoa, ma ka fata ˈuri, “Mulu alua nia tua ˈana! Noaˈa kamu kasi fata faˈalia laˈu. Nia sasia raoˈa leˈa liu fuaku. 7 Na ngwae dalaˈa ki kira tua tari goˈo ˈada faˈi kamu. Ma diˈia kamu oga, kamu ke ˈafida goˈo amuˈa ana ta kaidaˈi. Bore ma nau noaˈa kusi tua tau goˈo faˈi kamu. 8 Nia sasia ru neˈe nia bolo faˈinia sasilana. Nia kisitaˈinia na ngwaingwai moko leˈa neˈe ˈi noniku

* **13:30** nama Ru mamana neˈe nau ku saea fuamuˈa, magalia neˈe noaˈa kasi mango ˈi naˈona ru neˈeri ki taˈifau ke baˈa dao maˈi. * **14:1** Fangaˈa Daofaˈi Liuˈa Fangaˈa neˈe Jiu ki sasi fuana manataˈanga toˈona kaidaˈi koˈo bora kira ki leka faˈasia Ejipt. † **14:3** Na kukfikufi ru neˈe kwanga liu neˈe kira saea ˈani alabaster na fau neˈe madumadu liu. ‡ **14:3** Na ngwaingwai neˈe moko ufiufi leˈa neˈe kira saea ˈani nad. § **14:5** mani ˈoro Faˈafoli ˈani ˈuana mani bolo faˈinia folifoliˈa ana taˈi faˈi ngali.

ˈi naˈo ana maelaku fuana sasi akaˈu ˈanga fuana kwaiatolaku. 9 Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, ana kula ki taˈifau saena magalia neˈe kira ke alaˈa sulia na Faˈarongoˈa Leˈa neˈe, kira ke baˈa alaˈa logo sulia ru neˈe nia sasia aku fuana manataˈanga toˈona.”

Sa Judas nia alafafia na kwatelana sa Jesus fuana na malimae nia ki
(Matthew 26:14-16; Luke 22:3-6)

10 Sui sa Judas Iskariot, taˈi ngwae ana na akwala ma ro fafarongo nia ki, nia leka fuana na fata abu doe ki, ka faˈarongoda ˈuri, “Nai baˈa kwatea sa Jesus fuaumulu.” 11 Ma kira ka saeleˈa liu sulia ru neˈe nia saea, ma kira ka alangaˈi fuana kwatelana selene fuana. Ma sa Judas ka talaˈae naˈa fuana liaˈa ˈuana ta kaidaˈi leˈa fuana kwatelana sa Jesus fuada.

Na Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa
(Matthew 26:17-25; Luke 22:7-14, 21-23; John 13:21-30)

12 Ana etana faˈi asoa ana Fangaˈa ana beret neˈe nia noaˈa ta isi ˈi saena, faˈi asoa neˈeri neˈe kira saungia kala sip-sip fuana na Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa. Kaidaˈi neˈeri, fafarongo sa Jesus ki kira ka saefilo ˈuri ana, “ˈI fai neˈe ˈoko oga kaimili ke leka ma mika sasi akaˈu ana na Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa fuamu?”

13 Ma sa Jesus ka fata fuana ta ro ngwae ada ka ˈuri, “Moro ruˈu saena ˈi Jerusalem, ma taˈi ngwae neˈe nia ngalia na faˈi kafo, nia ke baˈa saka fuamuroˈo. Moke leka ˈi burina 14 ˈuana ta luma ˈi neˈeri neˈe nia ruˈu ˈi saena. Moro ke saefilo ˈuri ana na ngwae neˈe nia toˈo ana na luma neˈana, ‘Na ngwae Faˈamanata nia saea neˈe maˈe luma ˈi faˈi neˈe nia ke ˈania na Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa faˈinia na fafarongo nia ki?’ 15 Ma nia ke baˈa faˈataˈinia taˈi maˈe luma doe neˈe nia tua ˈi lifua. ˈI neˈeri na ru ki taˈifau nia kwaimaˈakwali naˈa. Ma moro ka sasi akaˈu ana na ru ki taˈifau fuakulu ˈi neˈeri.”

16 ˈUnaˈeri ma, na ro fafarongo neˈeri ki kera leka, ma kera ka ruˈu naˈa ˈi Jerusalem, ma kera ka lisia na ru ki taˈifau nia diˈia nama neˈe sa Jesus nia saea fuadaroˈo. Ma kera ka sasi akaˈu ana ru ki taˈifau fuana Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa.

17 Ma nia saˈulafi naˈa, sa Jesus ka dao maˈi faˈinia na akwala ma ro fafarongo nia ki. 18 Ma kaidaˈi kira fanga, sa Jesus ka fata ˈuri, “Na ru mamana nau ku saea fuaumulu, taˈi ngwae aumulu ke baˈa kwate nau fuana na malimae nau ki. Taˈi ngwae aumulu neˈe nia fanga goˈo ˈana faˈinau ana kaidaˈi neˈe.”

19 Ma na fafarongo nia ki, kira ka talaˈae naˈa ana liadilaˈanga, ma kira ka saefiloa sa Jesus, taˈi taˈi ngwaeˈa, ma kira ka ˈuri, “Noaˈa naisi kwateˈo fuana malimae ˈoe ki kwa!”

20 Ma sa Jesus nia olisida ka ˈuri, “Nia neˈe taˈi naˈa aumulu na akwala ma ro fafarongo nau ki, ma nia ta ngwae neˈe ke alua afu beret nia ˈi saena na dako faˈinau. 21 Ma nau, na Ngela Ngwae, nai baˈa mae diˈia na Kerekereˈa Abu ki ba fata suli nau. ˈUnaˈeri bore ana, kwaimanatai liu fuana na ngwae neˈe ke baˈa kwate nau fuana na malimae nau ki! Nia leˈa fuana na ngwae neˈeri diˈia nia noaˈa kasi futafuta goˈo.”

Na fangaˈa Aofia saˈulafi
(Matthew 26:26-30; Luke 22:14-20; 1 Korint 11:23-25)

22 Ma kaidaˈi kira fanga naˈa, sa Jesus nia ngalia taˈi afu beret, ma ka baˈatafea God, sui ka ngiia. Nia ka kwatea fuana na fafarongo nia ki, ka fata ˈuri, “Ngalia muke ˈania. Nia naˈa neˈe noniku.”

23 Sui nia ka ngalia na titiu ˈi waen, ma ka baˈatafea God, sui ka kwatea fuada. Ma kira taˈifau kika kwaˈu ana. 24 Ma nia ka fata ˈuri, “Nia naˈa neˈe ˈabuku neˈe nia igo fuana ngwae ˈoro ki fuana faˈangasilana na fau alangaˈinga faolu God.✡ 25 Ru mamana nau ku saea fuaumulu, nau noaˈa kusi kwaˈufia naˈa na waen neˈe leleka ka dao ana faˈi asoa nau kui kwaˈufia laˈu na waen neˈe, kaidaˈi God ke gwaungaˈi fafia ngwae ki taˈifau.”

26 Buri ˈana kira ka ngulia faˈi ngu, sui kira ka leka ˈuana na ua ˈi Olif.*

✡ **14:24** Jeremaea 31:31 * **14:26** ua ˈi Olif Na ua neˈe, na ˈai neˈe kira saea ˈani Olif ki ˈoro liu ana.

Sa Jesus eta fataʻa ʻani sa Peter ke baʻa tofea niaʻa
(Matthew 26:31-35; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

27 Sa Jesus ka fata ʻuri fuada, “Kaumulu taʻifau goʻo neʻe kamu ke baʻa tafi faʻasi nau. Sulia na Kerekereʻa Abu nia fata ʻuri,

‘God ke saungia ngwae neʻe nia lia sulia
na sipsip ki, ma na sipsip ki taʻifau
kira ka takalo.’✡

28 “Ka ʻunaʻeri bore ʻana, ʻi buri ʻana nau kui tataʻe laʻu ʻuana mauriʻa, nau kui etaeta ʻi naʻo aumulu ʻuana ʻi Galili.”
29 Ma sa Peter nia olisia ka ʻuri, “Nia ʻafitaʻi liu neʻe nau kui leka faʻasiʻo, sui bore ʻana ngwae ki taʻifau kira ke leka faʻasiʻo!”
30 Ma sa Jesus ka fata ʻuri fuana sa Peter, “Nau ku saea fuamu. Naʻona na karai ke angi ro ru saena rodo neʻe ʻi taʻena, ʻoke tofe uulufau ʻoko kina nau.”
31 Ma sa Peter nia olisi ngasingasiʻa ana ka ʻuri, “Sui bore ʻana nau ku mae faʻi ʻoe, nia ʻafitaʻi nau ku saea fasi nau ku kina ʻoe!”
Ma na fafarongo ki taʻifau goʻo neʻe, kira saea logo taʻi ru neʻeri.

Sa Jesus nia foʻo ʻi Getsemani
(Matthew 26:36-46; Luke 22:39-46)

32 Sui sa Jesus faʻinia na fafarongo nia ki, kira ka leka ʻuana taʻi kula kira saea ʻani ʻi Getsemani. Kaidaʻi kira dao naʻa, sa Jesus ka fata ʻuri fuada, “Kamu ke tua ʻaumulu ʻi neʻe kaidaʻi nau kui foʻo ʻaku.” 33 Sui nia ka talaʻia sa Peter, ma sa James, ma sa John faʻinia. Ma nia ka kwaimanatai liu ma ka liadila. 34 Ma nia ka fata ʻuri fuada, “Na liaku nia figwanu ka doe liu, ma nia bolo faʻinia naʻa saungilaku. Muke tua ʻi neʻe, kamu ka ada, ma muke lialia faʻinau.”
35 Ma nia ka ʻidu tiʻitiʻi kwau, ma ka bobo uruuru ʻi ano. Ma nia ka foʻo fasi ʻiri diʻia nia talangwaraʻu goʻo ʻana, kwate noaʻa nia kasi liu saena kaidaʻi ana nonifiiʻanga. 36 Ma nia ka foʻo ka ʻuri, “Maʻa ʻae, na ru ki taʻifau nia talangwaraʻu goʻo ʻana fuamu. ʻOke lafua ʻamu na nonifiiʻanga neʻe faʻasi nau. Sui bore ʻana, nia noaʻa laʻu na kwaiogaiʻanga nau, bore ma sulia kwaiogaiʻanga ʻoe lala.”
37 Sui sa Jesus ka oli maʻi, ma ka dao toʻona na uulu fafarongo nia ki, kira maliu goʻo ʻada. Ma nia ka fata ʻuri fuana sa Peter, “Simon ʻae, faʻuta neʻe ʻoko maliu kwa? Fuila ʻoke ada faʻinau sulia ta taʻi agi rodo tiʻitiʻi bore ʻana.” 38 Ma nia ka fata ʻuri fuada, “Kamu ke ada, muke lialia ʻani foʻongaʻa sasi na ilitoʻonga kata liufi kamu. Sulia kaumulu oga sasilana ru leʻa ki, bore ma nonimuʻa nia ngwataʻutaʻu liu.”
39 Ma sa Jesus ka leka laʻu faʻasida, ma ka foʻo, ma ka saea logo taʻi alaʻanga ba kiri. 40 Sui nia ka oli laʻu maʻi fuada, ma ka dao toʻoda kira maliu laʻu, sulia neʻe maada mamaliuʻa liu. Ma noaʻa kira kasi sai naʻa ana na ru neʻe kira ke saea fuana.
41 Ma kaidaʻi nia oli laʻu maʻi ana uula kaidaʻi, nia ka fata ʻuri fuada, “Kaumulu maliu ʻua niniʻa? Nia leʻa naʻa! Lia basi, kira ke kwate nau naʻa, na Ngela Ngwae, saena limana na ngwae taʻa ki. Na kaidaʻi baera nia dao naʻa maʻi! 42 Tataʻe, kulu leka naʻa. Lia basi, na ngwae ba nia kwate nau fuana na malimae nau ki, nia dao naʻa maʻi!”

Na daulana sa Jesus
(Matthew 26:47-56; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

43 Ana kaidaʻi sa Jesus nia alaʻa goʻo ʻana, sa Judas, taʻi ngwae ana na akwala ma ro fafarongo nia ki, ka dao naʻa maʻi. Taʻi fikuʻa doe leka maʻi faʻinia faʻasia na fata abu doe ki, ma na faʻinaʻonaʻo ki, ma na ngwae faʻamanata ana taki ki. Ma kira ka ngalia maʻi na sele ni ofoʻa ki ma na subi ki. 44 Ma sa Judas, na ngwae neʻe ke kwate sa Jesus fuada, nia ka kwatea na maʻetoto fuana fikuʻa neʻeri ka ʻuri, “Na ngwae neʻe nau kui nonoʻia,† na ngwae neʻe kamu oga. Kamu ke daua, ma kamu ke talaʻia kwau.”
45 ʻUnaʻeri, sa Judas nia dao, nia ka leka naʻa kwau siana sa Jesus, ma ka fata ʻuri, “Ngwae Faʻamanata ʻae!” Goʻo, nia ka

✡ **14:27** Sekaraea 13:7 † **14:44** Diʻia na falafala ana Jiu ki, na kwainonoʻianga faʻataʻinia kwaimaʻanga ma fuʻusi doeʻa fuana na faʻamanata faʻasia na fafarongo nia. Nia bolo faʻinia na fafarongo ka fata leʻaleʻa na faʻamanata nia ʻani nonoʻilana limana.

nonoˈia naˈa. 46 Ma kira ka daua naˈa
sa Jesus, ma kira ka loba. 47 ˈIu, ma
ana kaidaˈi neˈeri, taˈi ngwae neˈe nia
tataˈe karangi goˈo ana, nia lafua naˈa
sele nia, ma ka kwaˈi muusia na alingana
na ngwae rao ˈingataˈi fata abu.
48 Ma sa Jesus ka saefilo ˈuri ada,
“ˈUri ma kaumulu fia nauˈa ta ngwae
bili niniˈa? Nia niniˈa muka dao naˈa
maˈi faˈinia na sele ki, ma na subi ki
fuana daulaku? 49 Tau naˈa maˈi, nau ku
faˈamanata kamu ˈi saena na Luma Abu
God, bore ma noaˈa kamu kasi dau nau
goˈo. Ma na ru niniˈa kamu sasia, nia
faˈamamana na Kerekereˈa Abu.”
50 ˈUnaˈeri goˈo, fafarongo nia ki taˈifau
kira ka faˈasia, ma kira ka tafi naˈa ˈada.
51 Ma taˈi ngwae fiˈi doe neˈe nia toro
goˈo ana na toro folo, nia leka maˈi buri
ˈana sa Jesus. Ana kaidaˈi kira daua naˈa
ngwae fiˈi doe neˈe, 52 na toro nia ka
angosi naˈa faˈasia, ma nia ka tafi dadara
naˈa ˈana.

Sa Jesus nia uu ˈi naˈona faˈinaˈonaˈo ki

(Matthew 26:57-68; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

53 ˈUnaˈeri, kira ka talaˈia sa Jesus
ˈuana luma ˈingataˈi fata abu. Ma na fata
abu doe ki, ma na faˈinaˈonaˈo ki, ma
na ngwae faˈamanata ana na taki ki, kira
fiku ˈi neˈeri. 54 Ma sa Peter nia ˈisi buri
tau naˈa kwau, ma ka ruˈu logo saena na
faˈi labu ana luma na ˈingataˈi fata abu.
Nia ka tua ˈana ˈi neˈeri faˈinia na ngwae
folo ki, ma nia ka rara ˈana ˈi ninimana
na mafula. 55 Goˈo, na fata abu doe ki,
ma na fikutaˈi ngwae lokoˈi ru taˈifau,
kira ka sasi ˈuana daoˈa toˈona ta ru taˈa
fuana fafilana ana sa Jesus fasi ˈiri kira
ke saungia, bore ma kira kasi dao toˈona
goˈo ta ru ana niaˈa. 56 Ma na ngwae ˈoro
ki, kira ka soke fafia sa Jesus, bore ma
alaˈanga kira ki noaˈa kasi alu taˈi ru.
57 Ma ti ngwae kira tataˈe logo, ma
kira ka soke fuana sa Jesus kira ka ˈuri,
58 “Kaimili rongoa nia fata ˈuri, ‘Nau kui
baˈa osia na Luma Abu God neˈe ngwae
ki kira saungaˈinia, ma ˈi saena uulu faˈi
asoa ki, nau kui saungaˈinia laˈu ta Luma
Abu neˈe noaˈa laˈu na ngwae ki neˈe
kira saungaˈinia.’ ” 59 Ma kiraˈa bore, na
alaˈanga kira ki noaˈa kasi alu taˈi ru.
60 Ma na ˈingataˈi fata abu nia uu ˈi
naˈoda, ma nia ka lidia sa Jesus ka ˈuri,
“ˈUri ma, noaˈa ˈoe kosi toˈo goˈo ana ta
alaˈanga fuana olisilana alaˈanga neˈe ki,
neˈe ngwae neˈe ki kira fai fafiˈo ˈania?”
61 Bore ma sa Jesus noto goˈo ˈana, ma
ka noaˈa kasi olisia goˈo. Ma na ˈingataˈi
fata abu nia saefiloa laˈu ka ˈuri, “ˈUri
ma, ˈaeˈo neˈe na Christ baera, na Ngela
God?”
62 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “ˈIu,
nauˈa neˈe niaˈa. Ma ˈoke baˈa lisia
nauˈa, na Ngela Ngwae, ke tua ˈi bali lima
ˈoloˈolo ana na God ngasingasiˈa. Nai
baˈa gwaungaˈi faˈinia, ma nau kui oli
maˈi faˈasia ˈi langi fafona na gwaˈi salo
ki.”
63 Goˈo na ˈingataˈi fata abu neˈeri
nia ka gasia na toro keta nia talana
ka faˈataˈinia na saetaˈanga nia, ma ka
fata ˈuri, “Kulu kasi oga laˈu ta ngwae
ni fata faˈamamana! 64 Kaumulu tala
rongoa naˈa nia faˈabolotaˈinia faˈinia
God! Kamu manata faˈuta ana?”
Ma kira taˈifau goˈo, kira ka saea fasi
nia rora naˈa, ma nia bolo faˈinia kira ke
saungia naˈa.
65 Ma ti ngwae ada kira ka talaˈae fuana
ngisulilana sa Jesus, ma kira ka firi bokota
na maana, ma kira ka kumua. Ma kira
ka fata ˈuri, “Saea basi sa tai neˈe nia
kumuˈu?” Ma na ngwae folo ki kira ka
talaˈia, ma kira ka suulangani kwai liu
ana.

Sa Peter nia tofe fafia sa Jesus

(Matthew 26:69-75; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

66 Sa Peter nia tua ˈua goˈo ˈana ˈi saena
faˈi labu, kaidaˈi kira matalangani sa
Jesus. Taˈi kini sariˈi rao fuana ˈingataˈi
fata abu nia dao maˈi. 67 Ma kaidaˈi nia
lisia sa Peter neˈe nia rara ˈana, nia ka lia
saga kwau fuana, ma ka fata ˈuri, “ˈOko
tua logo faˈinia sa Jesus, na ngwae ba
faˈasia na maˈe fanoa ˈi Nasaret.”
68 Ma sa Peter nia tofe ka ˈuri, “Nau ku
kina, nau kusi saiana ru neˈe ˈoke fata
sulia.” Ma nia ka ruˈu kwau ana maˈe
taˈelo. Ma ana kaidaˈi neˈe goˈo, na karai
ka angi naˈa.

69 Ma na kini sariˈi rao baera nia lisia laˈu ˈi neˈeri, ma ka fata ˈuri fuana ngwae ki neˈe kira uu kalikalia ˈi neˈeri, “Nia ta ngwae logo ada ne!” 70 Ma sa Peter ka tofea logo.

Ma kaidaˈi tiˈitiˈi ˈi buri ˈana, na ngwae ki neˈe kira uu karangi, kira ka fata ˈuri laˈu fuana sa Peter, “Nia ˈafitaˈi liu ˈoko tofea fasi ˈaeˈo noaˈa laˈu ta ngwae ada, sulia ˈaeˈo logo neˈe ˈoko leka maˈi faˈasia na abaˈi kulu ˈi Galili.”

71 Sui sa Peter ka talitali ka ˈuri, “Alu God ke kwatea na kwaˈikwaˈinga fuaku, diˈia nau kusi fata mamana! Nau noaˈa kusi saiana na ngwae neˈe kamu fata sulia!”

72 Ma ana kaidaˈi neˈeri goˈo, na karai ka ruana fai angiˈa naˈa. Ma sa Peter ka manata toˈona na alaˈanga ba sa Jesus nia saea fuana ba nia ˈuri, “ˈI naˈona na karai ka angi ro fau, ˈoko sae uulu fau ana, ˈoko kina nau.” Ma kaidaˈi sa Peter nia manata toˈona ru neˈeri, nia ka angi ikaika naˈa.

15

Kira talaˈia sa Jesus siana sa Paelat
(Matthew 27:1-2, 11-16; Luke 23:1-5, 13-25; John 18:28—19:16)

1 Ana ˈofodangi laˈa bilabila, na fikutaˈi ngwae lokoˈi ru kira fiku ˈaliˈali maˈi. Goˈo na fata abu doe ki, ma na faˈinaˈonaˈo ki, ma na ngwae faˈamanata ana taki sa Moses ki, kira ˈi saena fikutaˈi ngwae neˈe. Kira fiku lokoˈi ru fuana tae neˈe kira ke sasi ana sa Jesus. Sui kira ka firiˈia sa Jesus ˈani sene, ma kira ka talaˈia kwau fuana kwatelana fuana sa Paelat, na ngwae doe faˈasia ˈi Rom. 2 Ma sa Paelat ka saefiloa ka ˈuri, “ˈUri ma ˈaeˈo neˈe tatalafaˈa ngwae ˈi Jiu ki kwa?”

Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Nia neˈana ˈoko saea naˈa.”

3 Na fata abu doe ki kira ka fai fafia ana ru rora ˈoro ki. 4 Ma sa Paelat ka saefiloa laˈu ka ˈuri, “ˈOke rongoa basi na ru ˈoro ki neˈe kira fai fafiˈo naˈa ˈani! ˈUri ma ˈoe kosi olisida laˈu kwa?” 5 Bore ma sa Jesus noaˈa kasi saea goˈo ta alaˈanga, ma sa Paelat ka ˈarefo liu.

6 ˈIu, ana na Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa, sa Paelat nia ˈidufaˈi logea taˈi ngwae faˈasia na lokafo neˈe ngwae ki kira gani ˈuana. 7 Ma ana kaidaˈi neˈeri, taˈi ngwae neˈe satana sa Barabas nia tua logo ˈi saena lokafo, osiˈana nia logo neˈe taˈi ana ngwae taˈa neˈe kira sau ngwae ana fuˈanga faˈinia ngwae Rom ki. 8 ˈUnaˈeri na fikuˈa ki kira fiku maˈi, kira ka gania sa Paelat fuana ke logea taˈi ngwae faˈasia na lokafo sulia falafala neˈe nia ˈidufaˈi sasia maˈi ana kaidaˈi ˈunaˈeri ki. 9 Ma nia ka saefilo kira ma ka ˈuri, “ˈUri ma kaumulu oga nau kui logea na tatalafaˈa Jiu ki fuamuˈa?” 10 Sulia sa Paelat saiana naˈa neˈe fata abu doe ki kira kwatea maˈi sa Jesus siana, duˈungana manataˈi ngwae ogalaˈa kira goˈo.

11 Bore ma, na fata abu doe ki kira fataliana na fikuˈa neˈeri, fasi ˈiri kike gania sa Paelat fuana logelana maˈi sa Barabas fuada. 12 Ma sa Paelat ka saefilo laˈu ˈuri ana na fikuˈa neˈeri, “ˈIrai ma ta tae neˈe nau kui sasia ana na ngwae neˈe kamu saea ˈani tatalafaˈa Jiu ki?”

13 Ma kira ka ako kira ka ˈuri, “ˈOke fotofafia ana ˈai rara folo!”

14 Ma sa Paelat nia saefiloda ka ˈuri, “Ta roraˈa tae neˈe nia sasia?”

Ma kira ka ako doe liu laˈu, kira ka ˈuri, “Fotofafia ana ˈai rara folo!”

15 Ma sa Paelat ka logea kwau sa Barabas fuada, sulia nia oga ke faˈasaeleˈa na manatalana na fikuˈa neˈeri. Sui, nia ka kwatea sa Jesus fuana na nangasilana, ma ka kwatea fuana fotoˈilana ˈi tufungana na ˈai rara folo.

Na ngwae ana ofoˈa ki kira ngongoa sa Jesus
(Matthew 27:27-31; John 19:2-3)

16 Na ngwae ana ofoˈa ki, kira ka talaˈia naˈa kwau sa Jesus ˈi saena na faˈi labu ana luma doe sa Paelat, ma kira ka karumia maˈi na ngwae ana ofoˈa ki taˈifau. 17 Ma kira ka faˈaruˈufia ˈani taˈi ifi borabora ketaˈa, ma kira ka ˈerea na taˈi ˈeregwau ana kwalo ngarangaraˈa, ma kira ka duˈua ˈani gwauna diˈia ta tatalafaˈa. 18 Sui kira ka ilifaˈinia na faˈadoelana ma kira ka fata ˈuri, “Na tatalafaˈa Jiu ki, ˈoke mauri tau amu!” 19 Sui kira ka kwaiˈia gwauna ˈani afu ˈai, ma kira ka ngisulia, ma kira ka bobo uruuru ˈi naˈona, diˈia neˈe kira faˈadoea. 20 Ma kaidaˈi neˈe kira ngongoa ka sui

naʼa, kira ka kanusua na ifi borabora'a keta nia faʼasia. Sui kira ka faʼaruʼufia laʼu ʼani ifi nia talana. ʼUnaʼeri kira ka talaʼia naʼa fuana na fotoʼilana ana ʼai rara folo.

Kira fotofafia sa Jesus ana ʼai rara folo (Matthew 27:32-44; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

21 Ma ana kaidaʼi kira leka kwau sulia na tala, kira dao toʼona taʼi ngwae satana sa Simon, maʼa sa Aleksanda, faʼinia sa Rufus. Niaʼa na ngwae faʼasia na fanoa ʼi Saeren. Nia leka maʼi ma ka ruʼu saena ʼi Jerusalem faʼasia taʼi kula maʼi ʼi maa. Ma na ngwae ana ofoʼa ki, kira ka suʼumaʼinia fasi ʼiri nia ngalia na ʼai rara folo sa Jesus.

22 Ma kira ka talaʼia kwau sa Jesus ʼuana taʼi kula neʼe kira saea ʼani ʼi Golgota. Ma fadalana neʼe ʼuri, “Na Lasi Ngwae.”

23 Ma kira ka kwatea na waen neʼe kira dola faʼinia ru neʼe kira saea ʼani Mira, taʼi suluʼi ru fuana faʼamabelana fiiʼa, bore ma sa Jesus noaʼa kasi kwaʼufia goʼo. 24 Ma kira ka fotofafia ʼi tufungana ʼai rara folo. Ma kira ka daroʼia na ifi nia ki ʼi safitada kwailiu. Kira ka masa diʼia daisiʼanga fasi ʼiri kira ke dao toʼona sa tai ada neʼe ke ngalia ta ifi. 25 Ana na sikona kadi sina ʼofodangi, kira fotofafia ana ʼai rara folo. 26 Ma kira ka alua ʼi gwauna ʼai rara folo taʼi kerekereʼa ana kwaigiosi ʼanga. Kira keresia ka ʼuri, “NA NGWAE TATALAFAʼA JIU KI.” 27-28 Ma kira ka fotofafia logo ro ngwae bili ki ʼi tufungana na ro ʼai rara folo ki faʼinia sa Jesus. Ta ngwae ʼi bali ʼoloʼolo ana, ma ta ngwae ʼi bali mauli ana.

29 Ma na ngwae ki kira liu, kira ka nanga nangataʼinia gwauda, ma kira ka fata buri tolingaʼi kwau ana sa Jesus, ma kira ka fata ʼuri, “Kwaraʼae! ʼOko saea ʼoke osia na Luma Abu God, ma ʼoko saungaʼinia goʼo sulia uulu asoa ki bani kwa! 30 ʼOke faʼamauriʼo talamu! Koso maʼi faʼasia na ʼai rara folo neʼana!”

31 Ma na fata abu doe ki, ma na ngwae faʼamanata ana taki ki, kira ka fata logo ʼunaʼeri. Ma kira ka fata ʼoidorole ana sa Jesus, ma kira ka fata ʼuri fuada kwailiu, “Nia faʼamauria ngwae matamata ki, bore ma noaʼa nia kasi faʼamauria niaʼa talana! 32 Kulu lia basi diʼia niaʼa na Christ, na tatalafaʼa Jiu ki. Nia ke baʼa koso goʼo maʼi faʼasia na ʼai rara folo loeri, ʼiri kulu ke faʼamamana niaʼa!”

Ma na ro ngwae neʼe kira fotoʼida ana ʼai rara folo ki faʼinia sa Jesus, kera bore, kera fata buri tolingaʼi logo ana sa Jesus.

Na maelana sa Jesus (Matthew 27:45-56; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

33 ʼIta ana tofongana asoa, na ʼafutana abaʼi kula neʼe nia rodoʼa, leleka ka dao ana sina nia egofolo.

34 Ma ana uula kadi sina saʼulafi, sa Jesus nia ako doe ma ka ʼuri, *“Eloi, Eloi, lama sabaktani?”* Na fadalana alaʼanga neʼeri ki nia ʼuri kwau, “God nau ʼae, God nau ʼae, faʼuta naʼa neʼe ʼoko faʼasi dangalu naʼa aku?”

35 Ma ti ngwae neʼe kira tua ʼi neʼeri, kira ka rongoa, ma kira ka fia fasi nia ri ʼuana sa Elaeja. 36 Ma taʼi ngwae ʼada lalili kwau, ma ka tongani taʼi lumulumu ʼasi saena waen ʼafae, ma ka alua ʼi maana taʼi maʼe ʼai, ma ka kwatea kwau ʼi maana ngiduna sa Jesus, fasi ʼiri nia ka kwaʼufia, ma nia ka fata ʼuri, “Kulu lia basi, sali sa Elaeja ka leka maʼi ma ka lafua maʼi ʼi ano faʼasia na ʼai rara folo!”

37 Ma sa Jesus ka ako doe, sui nia ka mae naʼa.

38 Ma na ifi doe neʼe nia bokota na kula abu ʼi saena na Luma Abu God nia ka gaa ʼita maʼi ʼi gwauna leleka ka dao ʼi ʼaena. 39 Ma na ngwae ʼaʼana ana ngwae ni ofoʼa ki, neʼe nia uu ʼi neʼeri ʼi ʼaena na ʼai rara folo, nia rongoa na rilana, ma ka lisia na maelana, nia ka fata ʼuri, “Nia mamana liu, na ngwae neʼe na Ngela God naʼa!”

40 Ma ti kini kira tua logo ʼi neʼeri, ma kira ka lialia tau naʼa kwau. ʼI Mary kini ʼi Magdala, ma ʼi Mary neʼe teʼa sa James na ngela ʼi buri sa Joses, ma ʼi Salome. 41 Kira leka logo ʼi burina sa Jesus ana kaidaʼi nia tua ʼua ʼi Galili, ma kira ka kwaiʼafi ana. Ma na kini ʼoro ki logo neʼe kira leka maʼi faʼinia ʼuana ʼi Jerusalem, kira tua logo ʼi neʼeri.

Na alulana sa Jesus (Matthew 27:57-61; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

42-43 Ma nia ka saʼulafi naʼa, sa Josef na ngwae faʼasia fanoa ʼi Arimetea, nia ka leka maʼi. Nia taʼi ngwae talingaʼi ana na fikutaʼi ngwae lokoʼi ru neʼe nia lia kwaimasi logo ʼuana lisilana kaidaʼi God ke gwaungaʼi fafia ngwae nia ki. Nia nonираʼa, ma ka leka maʼi siana sa Paelat. Ma nia ka gani ʼuana na nonina sa Jesus, sulia faʼi asoa neʼeri na asoa ana na sasi akaʼu ʼanga masia na Sabat, na asoa ana mamaloʼanga. 44 Ma sa Paelat ka ʼarefo neʼe nia rongoa sa Jesus nia mae naʼa. Ma nia ka ri ʼuana ngwae ʼaʼana ana ngwae ni ofoʼa ki, ma ka saefiloa diʼia sa Jesus mae naʼa. 45 Ma ʼi buri ʼana neʼe sa Paelat nia rongoa ngwae ʼaʼana neʼeri nia saea neʼe nia mae naʼa, sa Paelat fiʼi alaʼania sa Josef ka ngalia nonina sa Jesus. 46 ʼUnaʼeri, sa Josef ka folia taʼi ʼaba ifi kwao, ma ka kanusua nonina sa Jesus ʼi ano, ma ka buta ana ifi neʼeri, ma ka alua ʼi saena na faoda gwaʼu neʼe kira ʼilia ʼi saena na fau. Sui ka gilosia taʼi babaʼi fau doe, ma ka bokota naʼa maana na faoda gwaʼu neʼeri. 47 Ma ʼi Mary na kini ʼi Magdala, ma ʼi Mary neʼe teʼa sa Joses, kera lisia naʼa kula neʼe kira kwaiatoa sa Jesus ana.

16

Na tataʼelana sa Jesus faʼasia maeʼa
(Matthew 28:1-8; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

1 Ma ʼi buri ʼana na Sabat, na asoa ana mamaloʼanga nia sui naʼa, ʼi Mary kini ʼi Magdala, ma ʼi Mary na teʼa sa James, ma ʼi Salome, kira folia maʼi na ru moko leʼa ki fuana na ngwailana ana nonina sa Jesus. 2 Ana ʼofodangi makalokaloʼa ʼua ana Sande, kaidaʼi sina ni raʼe naʼa, kira ka leka maʼi ʼuana na faodaʼi ngwae mae. 3 Kaidaʼi kira leka, kira ka saefiloda kwailiu, kira ka ʼuri, “Sa tai neʼe ke baʼa gilosia na babaʼi fau baera faʼasia maana faoda baera?” Sulia fau neʼeri nia doe liu. 4 Sui, kaidaʼi kira dao ana, kira ka lisia na babaʼi fau baera abuli naʼa. 5 Ma kaidaʼi kira ruʼu kwau ʼi saena na faoda, kira ka lisia taʼi ngwae fiʼi doe nia ruʼufia ifi kwao, ma ka tua ana bali ʼoloʼolo saena faoda neʼeri. Ma kira ka maʼu liu.

6 Ma nia ka fata ʼuri, “Noaʼa kamu kasi maʼu. Nau ku saiana kamu lulu ʼuana sa Jesus, na ngwae ʼi Nasaret neʼe kira saungia ʼi tufungana na ʼai rara folo. Noaʼa nia kasi tua naʼa ʼi neʼe. Sulia nia tataʼe naʼa faʼasia maeʼa! Mulu lisia na kula ba kira kwaiatoa ana! 7 Muke leka kwau siana fafarongo nia ki faʼinia sa Peter, ma kamu ka faʼarongo ʼuri ada naʼa, ‘Sa Jesus leka naʼa ʼi naʼo maʼakwali kaumulu ʼi Galili, kamu ke baʼa lisia ʼi neʼeri, diʼia ba nia saea naʼa fuamuʼa.’ ”
8 Ma na kini neʼeri ki kira ka ruʼu naʼa kwau ʼi maa, ma kira ka lalili naʼa faʼasia na faoda neʼeri, sulia kira maʼu, ma kira ka lebelebe liu. Noaʼa kira kasi saea naʼa ta ru fuana ta ngwae, sulia kira maʼu liu.

Sa Jesus nia daotafa fuana ʼi Mary kini ʼi Magdala
(Matthew 28:9-10; John 20:11-18)

9 Ana ʼofodangi laʼa bilabila ana Sande, sa Jesus nia mauri laʼu, ma ka daotafa fuana ʼi Mary kini ʼi Magdala, na kini ba sa Jesus nia ifulangaʼinia na fiu ano ʼi ru taʼa baera ki faʼasia. 10 Ma ʼi Mary ka leka siana na fafarongo nia ki. Kira kwaimanatai, ma kira ka angi liu naʼa. Ma ʼi Mary ka faʼarongoda. 11 Ma ana kaidaʼi neʼe kira rongoa neʼe sa Jesus nia mauri, ma ʼi Mary ka lisia naʼa, kira noaʼa kasi faʼamamana goʼo ʼi Mary.

Sa Jesus nia faʼataʼi fuana ro fafarongo nia ki
(Matthew 28:16-20; Luke 24:13-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

12 Ma ʼi buri laʼu, sa Jesus ka dao tafa logo fuana ta ro fafarongo ana, kaidaʼi kera leka naʼa sulia na tala faʼasia ʼi Jerusalem. 13 Ma kera ka oli maʼi, ma kera ka faʼarongoa laʼu ti fafarongo ada, bore ma kira kasi faʼamamana goʼo.

Sa Jesus nia daotafa fuana fafarongo nia ki

14 Ma ʼi buri ʼana naʼa, sa Jesus ka daotafa fuana na akwala ma taʼi ngwae ana fafarongo nia ki, kaidaʼi kira fanga ʼada. Ma nia ka balufi kira sulia kira kasi faʼamamana, ma sulia manatada ngasi liu fuana na faʼamamanalana ngwae ki neʼe kira lisia naʼa ʼi buri ʼana neʼe nia tataʼe faʼasia maeʼa. 15 Ma nia

ka fata ˈuri fuada, “Muke leka ˈi saena ˈafutana na magalia, ma muke faˈarongo ˈani FaˈarongoˈaLeˈa fuana na ngwae ki taˈifau. 16 Ma sa tai neˈe nia faˈamamana na FaˈarongoˈaLeˈa, ma ka siuabu, nia ke baˈa mauri firi faˈinia God. Ma sa tai neˈe noaˈa nia kasi faˈamamana, God ke baˈa matalangaˈinia. 17 Ma na ngwae ki neˈe kira faˈamamana, kira ke toˈo ana ngasingasiˈanga fuana sasilana faˈanadaˈa ˈuri ki: Kike ifulani ano ˈi ru taˈa ki ˈani na sataku, ma kira ka fata ˈani na alaˈanga matamata ki neˈe kira ˈiri saisaiana. 18 Ma diˈia kira daua ta baˈeko tolo nama kira ka kwaˈufia bore ti kafo ni maelilani noaˈa nia kasi faˈalida goˈo. Ma diˈia kira alu lima ˈi fafona na ngwae mataˈi ki, kira ka ˈakwa naˈa.”

Sa Jesus nia fane naˈa ˈuana ˈi langi (Luke 24:50-53; Acts 1:9-11)

19 ˈI buri ˈana neˈe na Aofia sa Jesus nia alaˈa faˈi kira, nia ka fane naˈa ˈuana ˈi langi, ma ka tua ˈi bali ˈoloˈolo ana God ka gwaungaˈi faˈinia. 20 Ma na fafarongo nia ki kira ka leka, ma kira ka lifurongo ˈani fatalana God ana kula ki taˈifau. Ma na Aofia ka rao faˈinida, ma ka kwatea na ngasingasiˈanga fuada fuana sasilana faˈanadaˈa ki, fasi ˈiri ke faˈataˈinia na faˈamanataˈanga kira nia mamana.

Na Faˈarongoˈanga Leˈa Neˈe Sa Luke Nia Keresia

Sa Luke taˈi ngwae kwaigurai neˈe nia sai liu ana keresilana buka leˈa ki. Sa Luke noaˈa laˈu na fafarongo sa Jesus Christ kaidaˈi sa Jesus mauri, ma niaˈa ka noaˈa logo ta Jiu, ma na alaˈanga nia neˈe Grik. ˈI naˈo ma nia fiˈi keresia na buka neˈe, kaidaˈi ˈoro ki nia tua faˈinia sa Paul na lifurongo. Ana ti kaidaˈi logo, nia leka ˈi Jerusalem fuana lisilana kula neˈe ru ki fuli ana kaidaˈi ana sa Jesus. ˈI buri mala, nia ka fiˈi keresia buka neˈe. Nia ka keresia laˈu ta buka sulia tae neˈe lifurongo ki sasia, neˈe kira saea ˈani Acts.

Sa Luke keresia buka neˈe fuana ngwae ˈaˈana sa Tiofilas. Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, nia keresia logo fuana ngwae ˈoro neˈe kira noaˈa laˈu ngwae Jiu ki, ˈiri kike saiana toˈomaˈilana. Sa Luke keresia buka neˈe logo fuana faˈataˈilana na Faˈarongoˈa Leˈa sulia sa Jesus nia ru mamana liu. Ma nia oga ke faˈataˈi madako ana neˈe sa Jesus leka maˈi fuana faˈamaurilana ngwae ki taˈifau saena magalia. Ti ru neˈe sa Luke nia kerekere suliˈi ki neˈe sa Jesus nia fuˈusi doe ana kini ki, ma nia ka maˈudi liu fuana kwaiˈafilana ngwae taˈa ki, ma ngwae dalaˈa ki.

Na ru talingaˈi ki saena buka neˈe:

Futalana ma doelana sa Jesus, ma sa John Siuabu & 1:5—2:52
ˈI naˈo ana sa Jesus ka fiˈi talaˈae ana raoˈa nia & 3:1—4:13
Sa Jesus fulia raoˈa nia ˈi Galili & 4:14—9:50
Sa Jesus leka ka dao ˈi Jerusalem & 9:51—19:27
Wiki ˈisi sa Jesus tua ˈi Jerusalem & 19:28—21:38
Sa Jesus mae ma ka mauri faolu laˈu & 22:1-24

1 Kwala Tiofilas kwa, na ngwae ˈoro ki kira kerekere sulia ru ki taˈifau neˈe sa Jesus nia fuliˈi safitamiˈa. 2 Kira keresia ru neˈe kami rongoa faˈasia na ngwae neˈe kira lia talitali ana ru neˈeri ki. Ma ngwae neˈe kira lisia ru neˈeri ki neˈe fuli, kira ka fata logo sulia na Faˈarongoˈa Leˈa neˈeri fuamiˈa. 3 Nia neˈe ngwae ˈinotoˈa sa Tiofilas, nau ku manata sulia nia leˈa nau kui kerekere sulia ru neˈe ki fuamu, osiˈana nau ku sai leˈa ana ru ki taˈifau, nia ˈita nama maˈi ana etangilana alaˈanga neˈe. 4 Ma nau ku kere sulia ru neˈe ki fasi ˈiri ˈoke saiana na mamanalana taˈifau ru neˈe kira faˈamanata ˈani fuamu.

Kaidaˈi na ˈainsel faˈarongo ˈani futalana sa John Siuabu

5 Ana na kaidaˈi sa Herod nia gwaungaˈi fafia abaˈi kula ˈi Judea, taˈi fata abu neˈe satana sa Sekaraea nia tua logo ana kaidaˈi neˈeri, ma niaˈa ana fiku taˈi fata abu fuana foˈongaˈa sulia sa Abaeja. Na ˈafe nia ˈi Elisabet nia saka logo maˈi ana na kwalafa fata abu ki neˈe kira ˈita maˈi ana sa Aaron, ngwaefuta sa Moses. 6 Na abula ladaroˈo taˈifau nia saga, ma ka ˈoloˈolo ˈi naˈona God, sulia kera roˈo leˈa liu sulia na taki God ki faˈinia na alaˈanga totongaˈi nia ki taˈifau. 7 Bore ma taˈi ru goˈo, neˈe noaˈa kera kasi toˈo ana ta ngela, osiˈana ˈi Elisabet nia ˈabaraˈa. Ma niaˈa faˈinia araˈi nia sa Sekaraea bore, keroˈa ngwaro logo naˈa.

8 Taˈi asoa sa Sekaraea nia leka saena Luma Abu God, osiˈana kaidaˈi neˈeri na kaidaˈi na fiku taˈi fata abu sa Sekaraea ˈiri ke sasia na raoˈa fata abu ki. 9 Na falafala ana fata abu ki fuana fililana taˈi fata abu laˈu fuana doˈofilana ˈai moko leˈa, neˈe nia ˈuri: Kira ka ˈui ˈania ru diˈia daisi fuana fililana sa tai laˈu neˈe ka sasia raoˈa fata abu fuana doˈofilana ˈai moko leˈa ˈi fafona fulifuˈa saena Luma Abu God. Ana kaidaˈi neˈeri, kira ka filia sa Sekaraea, ma nia ka ruˈu ˈi saena Luma Abu, 10 ma na ngwae ˈoro neˈe kira ka tua ˈi maa ki, kira ka foˈo ana kaidaˈi neˈe nia doˈofia na ˈai moko leˈa neˈeri. 11 Ma taˈi ˈainsel God ka faˈataˈi fuana, nia uu ˈi bali ˈoloˈolo ana fulifuˈa neˈeri. 12 Kaidaˈi sa Sekaraea nia lisia na ˈainsel neˈeri, nia ka lebe ma ka maˈu liu. 13 Bore ma, na ˈainsel neˈeri ka fata ˈuri fuana, “Sekaraea, noaˈa ˈoe kosi maˈu laˈu! God nia rongoa na lingana foˈongaˈa ˈoe, ma na ˈafe ˈoe ˈi Elisabet ke baˈa faˈafuta taˈi ngela ngwane. Ma ˈoke saea ˈani sa John. 14 ˈOke baˈa saeleˈa liu, ma na ngwae ˈoro

ki logo, kira ka saeleʼa ana kaidaʼi neʼe
nia ke futa maʼi ana! 15 Osiʼana niaʼa
na ngwae talingaʼi ʼi naʼona God. Noaʼa
nia kasi kwaʼufia ta waen nama ta ru ni
kwaʼufilana ngasingasiʼa neʼe lilinga. Ma
ana kaidaʼi nia fiʼi futa maʼi, na Anoʼi
ru Abu ka tua naʼa faʼinia. 16 Nia ke
baʼa olitaʼinia maʼi na ngwae ʼoro ki ʼi
Israel fuana God kira. 17 Ma nia ke baʼa
etaeta naʼa maʼi ʼi naʼo ana na Aofia, ma
ke baʼa ngasingasiʼa diʼia sa Elaeja na
profet. Sa tai faʼida neʼe kira olisuʼusuʼu,
nia ke fikuda laʼu, fasi ʼiri na maʼa ki,
ma na ngela kira ki, kira ke alafe fuada
kwailiu. Ma nia ke baʼa rokisia manatana
na ngwae aburongo ki, ʼiri kira ka manata
saga. Ma nia ke baʼa sasi akaʼu ana na
ngwae ki fuana na Aofia, ʼiri kira ke masia
na daolana maʼi."

18 Sui, sa Sekaraea ka fata ʼuri fuana
ʼainsel neʼeri, "Nau kui baʼa sai faʼuta
ana mamanalana ru neʼeri? Sulia nauʼa
faʼinia ʼafe nau, keroʼo ngwaro taʼifau
naʼa."

19 Ma na ʼainsel nia olisia ka fata ʼuri:
"Nauʼa sa Gebriel neʼe nau ku tua faʼinia
God sulia asoa ki taʼifau. Ma God naʼa
niniʼa asungaʼi nau maʼi, ʼiri nai alaʼa
faʼiniʼo, ma nau ku faʼarongo ʼoe ʼani na
faʼarongoʼa leʼa neʼe. 20 Ma diʼia ʼoe kosi
faʼamamana goʼo ana faʼarongoʼanga
neʼe nau, ʼoke lisia na mamanalana ana
kaidaʼi neʼe God nia ʼolea fuana ru
neʼe ka fuli ana. Ma osiʼana ʼoe kosi
faʼamamana ana fatalaku, na kwakwamu
ke kulu, ma noaʼa ʼoe kosi alaʼa tafa
leleka ka dao ana kaidaʼi neʼe ru neʼe
nau ku eta fata ʼani ʼi naʼo fuamu ka
mamana."

21 Ana kaidaʼi neʼeri na ngwae neʼe kira
tua masia sa Sekaraea ki, kira ka ʼarefo
liu, sulia nia tua tau maʼi ʼi saena Luma
Abu. 22 Ma kaidaʼi sa Sekaraea nia leka
maʼi ʼi maa siana ngwae neʼeri ki, na
kwakwana ka kulu naʼa, ma noaʼa nia
kasi alaʼa naʼa faʼinia na ngwae neʼeri ki.
ʼUnaʼeri goʼo na ngwae ki taʼifau, kira ka
manata naʼa ʼuri: "Mamana liu, sali nia
lisia ta faʼataʼinga ʼi saena Luma Abu." Si
neʼe kwakwana nia kulu naʼa, ma nia ka
alaʼa goʼo ʼani limana fuana ngwae ki.

23 Ma na kaidaʼi nia ki fuana raoʼa
saena Luma Abu God nia sui naʼa, sa
Sekaraea fiʼi oli laʼu ʼuana luma nia.
24 Ma noaʼa nia kasi tau goʼo ʼi buri ʼana,
na ʼafe nia ʼi Elisabet ka ina naʼa, ma
sulia lima madamo ki, nia kasi liliu naʼa
ʼi maa faʼasia luma kera, 25 ma nia ka fata
ʼuri, "Kaidaʼi neʼe, God nia ʼafi nau naʼa,
ma ka lafu nau naʼa faʼasia ʼekeʼa ba
nau ku tua maʼi saena ʼani ʼabaraʼanga
ʼi maana ngwae ʼoro ki."

Kaidaʼi na ʼainsel nia faʼarongo ʼani futalana sa Jesus

26 Kaidaʼi ʼi Elisabet nia ina ka tua
naʼa sulia ono madamo ki, God ka kwa-
tea maʼi ʼainsel Gebriel ʼuana taʼi fanoa
saena abaʼi kula ʼi Galili neʼe kira saea
ʼani ʼi Nasaret. 27 Nia ngalia maʼi taʼi
faʼarongoa fuana taʼi sariʼi neʼe kira alu
fafia fuana ngwae neʼe satana sa Josef
fasi ʼiri ka korea. Sa Josef nia futa maʼi
olitana na kwalafa sa David na tatalafaʼa.
Na satana sariʼi neʼeri ʼi Mary. 28 Na
ʼainsel nia leka maʼi, ka fata ʼuri fuana,
"Asoa leʼa kwau! God nia tua faʼi ʼoe,
ma ka faʼaleʼa ʼoe, ma na kwaiʼofeʼa nia
fuamu ka lilisu!"

29 Kaidaʼi ʼi Mary nia rongoa na fata-
lana ʼainsel neʼeri, nia ka manata ʼabera,
ma ka lulu ʼuana na fadalana na alaʼanga
neʼeri neʼe ʼainsel nia saea fuana. 30 Sui
na ʼainsel ka fata laʼu ʼuri fuana, "Mary
kwa, noaʼa ʼoe kosi maʼu laʼu, duʼungana
God nia ʼofeʼo. 31 Duʼungana nia fili ʼoe,
ʼoke baʼa ina, ma ʼoke faʼafuta taʼi ngela
ngwane, ma ʼoko faʼasata ʼani sa Jesus.
32 Ma nia ke baʼa ʼinotoʼa liu, ma kira ka
saea ʼani Ngela God. God kwatea nia ke
gwaungaʼi, diʼia koʼo bora nia sa David.
33 Ma nia ka gwaungaʼi fuana Jiu ki neʼe
fuuʼi ngwae ana sa Jakob tuatua firi, ma
na ʼInotoʼanga noaʼa nia kasi sui!"

34 Ma ʼi Mary ka fata ʼuri fuana ʼainsel
neʼeri, "Nau ku abungaʼi nau ʼua goʼo
ʼaku kwa. ʼUri ma alaʼanga ʼoko saea
fuaku ke baʼa mamana faʼuta?"

35 Ma na ʼainsel neʼeri nia olisia ka
ʼuri, "Na Anoʼi ru Abu ke baʼa koso maʼi
fafiʼo, ma na ngasingasiʼanga God ka tua
faʼiniʼo. Osiʼana niniʼa na Ngela Abu
neʼeri, kira ke saea ʼani na Ngela God.
36 ʼOko saiana toʼolamu ʼi Elisabet. Na
ngwae ki taʼifau kira saea nia ʼafitaʼi naʼa
fuana nia ka toʼo ana ta ngela. Sui bore
ʼana nia ka ngwaro, ma taʼena nia ina ka

tua naˈa sulia ono madamo ki. 37 Osiˈana
noaˈa ta ru kasi ˈafitaˈi goˈo fuana God.”
38 Ma ˈi Mary ka fata ˈuri, “Nau ku
oga ru niniˈa ˈoko saea fuaku ki ke fuli
mamana naˈa maˈi fuaku, osiˈana nau na
kini rao God.” Kaidaˈi ˈi Mary nia fata
goˈo ˈunaˈeri, na ˈainsel ka leka naˈa ˈana
faˈasia.

ˈI Mary nia leka siana ˈi Elisabet

39 Ana kaidaˈi neˈeri nama goˈo, ˈi Mary
ka sasi akaˈu, ma ka leka ˈaliˈali naˈa
ˈuana kala fanoa ˈi tolo ana bali abaˈi
kula ˈi Judea. 40 Kaidaˈi nia dao, nia ka
ruˈu ˈi luma sa Sekaraea, ma ka fata leˈa
leˈa fuana ˈi Elisabet. 41 Ma kaidaˈi ˈi
Elisabet nia rongoa na fatalana ˈi Mary,
na ngela neˈe nia ina ˈani lebe ka saola
saena sirana. Ma na Anoˈi ru Abu ka sura
ana ˈi Elisabet, 42 ma nia ka fata doe ma
ka ˈuri, “Na ˈoilakiˈa fuamu liufia na kini
ki taˈifau, ma na ˈoilakiˈa logo fuana na
ngela neˈe ˈoko ina ˈani. 43 Noaˈa nau
ku ˈiri totolia neˈe ru doe neˈe ka fuli
fuaku, sulia na teˈa Aofia nau ka leka maˈi
fuana na lisilaku! 44 Duˈungana kaidaˈi
nau ku rongoa goˈo na alaˈanga ˈoe ki,
na ngela niniˈa nau ku ina ˈani ka leotaˈi
naˈa saena siraku, osiˈana nia saeleˈa
liu. 45 Na ˈoilakiˈanga fuamu osiˈana ˈoko
faˈamamana ana fatalana God fuamu ke
fuli.”

ˈI Mary nia tafea God

46 Ma ˈi Mary ka fata ˈuri,

“Na manatalaku tafea God, 47 ma na
mangoku nia saeleˈa sulia God neˈe
nia faˈamauri nau.
48 Nau ku ngu tafea aku, sulia nia manata
toˈo aku, nau na kini ku enoeno
goˈo aku, ma ku tua goˈo aku fuana
na raoˈa fuana.
Nia ˈita ˈi taˈena ka oli alaˈa, na ngwae
ki taˈifau kira ka saea nau ku tua
ˈani ˈoilakiˈa doe, 49 sulia na ru doe
ki neˈe God nia sasiˈi fuaku ˈani
ngasingasilana taˈifau.
Ma na satana God abu.
50 Nia ˈita ka leka naˈa maˈi sulia
na unitaˈi ngwae ki taˈifau, nia
faˈataˈinia kwaimanataiˈanga nia
fuana ngwae ki taˈifau neˈe kira
fuˈusi doe ana.
51 Nia taga na limana neˈe nia ngasin-
gasiˈa liu, ma ka takalongaˈinia
na ngwae neˈe kira fataleˈa ada ˈi
talada ki.
52 Nia faˈakosoa na tatalafaˈa ngasin-
gasiˈa ki faˈasia na ˈinotoˈanga kira
ki, ma ka faˈaˈinotoˈa ngwae kira
enoeno ki.
53 Na ngwae kira fiolo ki, nia sare kira
ˈani ru leˈa ki, ma nia ka sasi ngwae
toˈoruˈa ki ka dalaˈa.
54-55 Nia manata toˈona na fata
alangaˈinga nia* sasia fuana koˈo
bora kia ki, ma ka kwaiˈafi aka na
ngwae rao nia ki ˈi Israel.
Noaˈa nia kasi manata bura ana
faˈataˈilana kwaimanataiˈanga nia
eta fataˈa ˈani fuana sa Abraham,
ma fuaka logo na kwalafa nia ki
tuatua firi!”
56 ˈI Mary nia tua faˈinia ˈi Elisabet sulia
uulu madamo ki, sui nia ka fiˈi oli ˈuana
fanoa nia.

Na futalana sa John Siuabu

57 Kaidaˈi fuana ˈi Elisabet ka faˈafuta
nia dao naˈa, nia ka faˈafuta taˈi ngela
ngwane. 58 Na ngwae kwaima nia ki,
ma na ngwae goˈo ana kwalafa nia ki,
kira rongoa na ruleˈa neˈe God nia sasia
fuana, ma kira ka saeleˈa liu fafia.
59 Fiu asoa ki sui buri ˈana futalana
ngela neˈeri, kira ka roˈosulia na falafala
Jiu ki fuana ˈolo faˈataˈinia. Ma kira
ka oga kike faˈasata nia ˈani maˈa nia
sa Sekaraea. 60 Bore ma teˈa nia olisida
ka ˈuri, “Noaˈa kamu kasi saea ˈani sata
neˈana! Na satana sa John lala.”
61 Ma na ngwae ki taˈifau kira olisia
kira ka ˈuri, “Noaˈa ta ngwae ana kwalafa
koroˈo ˈiri toˈo ana sata neˈeri.”
62 Sui kira ka alaˈa ˈani limada, kira
ka kwatea maˈetoto fuana maˈa nia sa
Sekaraea, ma kira ka saefilo ˈuana sata
tae neˈe nia oga kira ke faˈasata ˈani ngela
neˈe.
63 Ma sa Sekaraea ka kwaikarui, ma ka
gania ˈuana taˈi ˈaba ru fuana kerekereˈa,
ma nia ka kerekere ka ˈuri, “Na satana
ngela neˈe sa John.” Ma ngwae ki taˈifau
kira ka ˈarefo liu. 64 Ma ana kaidaˈi neˈeri
logo, na ngiduna sa Sekaraea ka fata tafa,

* **1:54-55** fata alangaˈinga God eta fataˈa fuana sa Abraham saena Genesis 17:7.

ma nia ka tafea God. 65 Ma na ngwae ki taʼifau goʼo neʼe kira fiku maʼi ʼi neʼeri,
kira ka ʼarefo liu, ma na faʼarongoʼanga
sulia na ru neʼeri ki ka talofia naʼa ngwae
kira tua ʼi tolo ki, saena ʼafutana abaʼi
kula ʼi Judea. 66 Ma na ngwae ki taʼifau
goʼo neʼe kira rongoa ru neʼeri ki, kira
ka manata kalida, ma kira ka fata ʼuri,
“Na ngela neʼe ke baʼa alua ta ngwae
faʼuta niniʼa?” Kira fata ʼunaʼeri, sulia
kira saiana na ngasingasiʼanga God nia
tua faʼinia ngela neʼeri.

Sa Sekaraea nia tafea God

67 Ma na Anoʼi ru Abu ka tua naʼa
faʼinia sa Sekaraea maʼa sa John,
ma sa Sekaraea ka fatataloʼania na
faʼarongoʼanga God ka fata ʼuri,

68 “Kuke tafea God neʼe niaʼa God ana
ngwae Jiu ki.
Nia leka maʼi fuana ʼafilaka na ngwae nia
ki, ma fuana na faʼamaurilaka.
69 Nia ke kwatea maʼi fuaka taʼi ngwae
Kwaifaʼamauri neʼe nia toʼo ana
ngasingasiʼanga doe, neʼe nia leka
maʼi faʼasia kwalafa sa David na
tatalafaʼa, na ngwae rao na Aofia.
70 Nia fata alangaʼinia maʼi fuaka ru neʼe
ki, ana fatalana profet abu ki ʼi
naʼo, 71 fasi ʼiri nia ke faʼamauri
kia faʼasia na malimae kia ki ma
faʼasia na ngasingasiʼanga ana ng-
wae neʼe kira ogalaʼa fuaka ki.
72 Nia ka alangaʼi maʼi nia ke faʼataʼinia
na kwaimanataiʼanga nia fuana
koʼo bora kia ki, ma nia ka manata
toʼona na fau alangaʼinga abu nia
73 neʼe nia sasia fuana koʼo bora kia
sa Abraham, ma nia ke baʼa lafu kia
faʼasia na malimae kia ki, 74 fasi ʼiri
kuke rao fuana ma noaʼa kulu kasi
maʼu, 75 ma fasi ʼiri kuke tua saga
ʼi maana sulia asoa ki taʼifau.”

76 Ma sa Sekaraea ka fata ʼuri fuana
ngela nia sa John,
“Ngela nau ʼae, kira ke saeʼo ʼani profet
God neʼe ʼinotoʼa fafia ru ki taʼifau.
Ma ʼoke etaeta ʼi naʼo ana na Aofia, fasi
ʼiri ʼoko saea ngwae ki kira ka sasi
akaʼu ana maurilada maʼakwalia
niaʼa.
77 Ma ʼoke faʼarongoa na ngwae nia
ki, neʼe kira ke toʼo ana mauriʼa
kaidaʼi God ke rufuanata ana
taʼangaʼa kira ki.
78 Sulia God kia, nia kwaimanatai liu
fuaka.
Diʼia na sina neʼe raʼe maʼi faʼinia
madakolaʼa, 79 na ngwae
Faʼamauri kia nia dao maʼi faʼasia
God faʼinia madakolaʼanga fuana
ai neʼe kira tua saena maʼe rodo
ana maeʼa.
Ma nia kwaiʼafi aka ʼiri ke talaʼi kia ʼuana
na aroaroʼanga faʼinia God.”

80 Ma ngela neʼeri sa John ka doe
ana noni, ma na manatana taʼifau ka
ngasingasiʼa. Ma kaidaʼi nia doe, nia ka
tua saena abaʼi kula kwasi, leleka ka dao
ana asoa nia sakatafangaʼi fuana ngwae
ʼi Israel ki.

2

Sa Jesus nia futa
(Matthew 1:18-25)

1 Ana kaidaʼi neʼeri ana teʼeteʼelana
sa John, na ngwae gwaungaʼi ana fanoa
doe ʼi Rom neʼe satana sa Ogastas, nia
alua taʼi taki fuana ngwae ana fanoa
ki taʼifau olofana ʼinotoʼanga nia, fasi
ʼiri kike leka ʼi fanoa koʼo bora kira ki
fuana na keresilana satada. 2 Ma nia na
etana kerekereʼa neʼe kira sasia kaidaʼi
sa Kwirinias nia ʼinotoʼa fafia profins ʼi
Siria. 3 Ma na ngwae ki taʼifau, kira ka
leka fuana na keresilana satada, taʼi taʼi
ngwaeʼa ke oli ʼuana fanoa nia.
4 Ma sa Josef ka leka logo maʼi faʼasia
na fanoa nia ʼi Nasaret ana abaʼi kula
ʼi Galili, ma ka leka ʼuana abaʼi kula ʼi
Judea ʼuana na maʼe fanoa sa David na
tatalafaʼa neʼe kira saea ʼani ʼi Betlehem,
osiʼana sa Josef nia na ngwae ana kwalafa
sa David. 5 Sa Josef nia leka fuana ka
keresia na satana faʼinia ʼi Mary, na kini
ba kira alu fafia fuana. Ma ana kaidaʼi
neʼeri, ʼi Mary nia ina naʼa. 6 Ma ana
kaidaʼi kera tua ʼi Betlehem, nia ngela
fii naʼa fuana faʼafutaʼanga. 7 Ma nia ka
faʼafuta na ngela etaeta nia, ma ka ʼafua
ʼani ifi ki, ma ka faʼateoa ʼi saena kula ni
sare bulukaʼanga, osiʼana noaʼa naʼa ta
luma fuana kera ka folia kera ka tua ana.

ʼAinsel ki faʼarongo ʼania futalana sa Jesus

8 Ma na ngwaʼi toʼa kira lia sulia sipsip
ki, kira tua karangia logo na fanoa neʼeri,
ma kira ka lia sulia na sipsip kira ki
ʼi saena rodo. 9 Ma na ʼainsel God ka
faʼataʼi fuada, ma na madakolana God ka
rara ʼafida, ma kira ka maʼu liu. 10 Ma na
ʼainsel neʼeri ka fata ʼuri fuada, “Noaʼa
kamu kasi maʼu laʼu, osiʼana nau ku
ngalia maʼi faʼarongoʼanga leʼa neʼe nia
faʼasaeleʼa ngwae ki taʼifau. 11 ʼI taʼena
na Faʼamauri kamu nia futa ʼi saena maʼe
fanoa sa David ʼi Betlehem, ma nia neʼe
na Christ na Aofia. 12 Ma na maʼetoto
fuamuʼa nia ʼuri: Muke baʼa lisia taʼi
ngela tiʼitiʼi neʼe kira ʼafua ʼani ifi ki, ma
nia teo ana kula fuana sarelana buluka
ki.”
13 ʼAsu bore ma moleʼe ʼainsel faʼasia
ʼi langi kira ka fiku faʼataʼi laʼu faʼinia
ʼainsel baera, ma kira ka tafea God kira
ka ʼuri,
14 “Fuʼusi ʼinotoʼa ana God ʼi langi.
Ma na aroaroʼa fuana ngwae ki ʼi ano
neʼe God nia saeleʼa faʼinida.”

15 ʼI buri ʼana neʼe ʼainsel ki kira oli
naʼa ʼuana ʼi langi, na ngwae lia sulia
sipsip neʼeri ki kira ka alaʼa kwailiu
fuada kira ka ʼuri, “Kulu leka basi ʼuana ʼi
Betlehem fasi ʼiri kulu ke lisia na ru niniʼa
God nia fata sulia fuakulu.”
16 Ma kira ka leka ʼaliʼali, ma kira ka
dao toʼona ʼi Mary faʼinia sa Josef, ma
kira ka lisia na ngela tiʼitiʼi neʼe nia teo
ana kula fuana sare bulukaʼanga. 17 Ma
kaidaʼi kira lisia, kira ka fata sulia na ru
neʼe na ʼainsel ki kira saea fuada sulia na
ngela neʼeri. 18 Ma na ngwae ki kira ka
rongoa, ma kira ka ʼarefo liu ana alaʼanga
neʼe kira faʼarongo ʼani. 19 Ma ʼi Mary nia
manata toʼona ru neʼeri ki, ma ka goniʼi
saena maurilana ka tau. 20 Ma na ngwae
folo ʼusia sipsip ki kira ka oli, ma kira
ka baʼatafea God fafia ru ki taʼifau neʼe
kira rongoa, ma kira ka lisia logo neʼe nia
mamana ka diʼia nama neʼe ʼainsel saea
fuada.
21 Ma ana wiki ʼi buri, kaidaʼi neʼe
kira ʼolo faʼataʼinia ana ngela neʼeri, kera
ka faʼasata ʼani sa Jesus, na sata ba na
ʼainsel nia saea fuana ʼi Mary, kaidaʼi nia
kasi ina ua.

Kira ngalia sa Jesus ʼuana saena Luma Abu

22 Ma na kaidaʼi nia dao naʼa fuana sa
Josef faʼinia ʼi Mary kera ka faʼasikasika
naʼa diʼia na taki ba sa Moses* nia saea ʼi
burina faʼafutaʼanga. ʼUnaʼeri goʼo, kera
ka ngalia na ngela neʼeri ʼuana saena
Luma Abu God ʼi Jerusalem ʼiri kera ka
kwatea fuana God, 23 diʼia ba kira keresia
ka sui naʼa ʼi saena taki God ki kira ʼuri,
“Na ngela ngwane etaeta, kira ke kwatea
nama fuana God.” 24 Kera ke kwatea logo
na kwaisuʼusiʼanga ʼani ro faʼi fao ki,
nama ta ro faʼi bola, diʼia na taki God nia
oga fuana faʼasikasika lana ʼi Mary.
25 Ma ana kaidaʼi neʼeri, taʼi ngwae
satana sa Simion nia tua ʼi Jerusalem.
Niaʼa na ngwae leʼa, ma ka dangiʼi foʼosia
God, ma ka tua ni kwaimasi ʼuana kaidaʼi
God ke faʼamauria na ngwae Israel ki. Ma
na Anoʼi ru Abu nia ka tua ana, 26 ma
ka saea nia ke mauri leleka ka dao ana
kaidaʼi nia ke lisia na Christ neʼe God nia
fata alangaʼi ʼani fuana lafulana ngwae
nia ki. 27 Na Anoʼi ru Abu nia talaʼia sa
Simion ka leka ʼuana Luma Abu God, ma
nia ka dao toʼona sa Josef faʼinia ʼi Mary,
kaidaʼi kera ngalia maʼi na ngela tiʼitiʼi
neʼeri sa Jesus, ʼiri kera ka sasia na ru ki
neʼe taki nia saea fuana sasilana.
28 ʼUnaʼeri goʼo, sa Simion ka toʼia naʼa
ngela neʼeri ʼani limana, ma ka baʼatafea
God ka ʼuri,
29 “God ʼae, kaidaʼi neʼe fata alangaʼinga
ba ʼoe nia mamana naʼa.
Nia neʼe, nauʼa na ngwae raʼo ʼoe, nau
ku fiʼi bolo naʼa fuana maeʼa, ma
nau ku saeleʼa liu.
30 Duʼungana kaidaʼi neʼeri, nau ku lisia
naʼa ʼania maaku talaku na ng-
wae neʼe ʼoko kwatea maʼi ʼiri ke
faʼamauria na ngwae ki.
31 Nia na ngwae neʼe ʼoko sasi akaʼu ana,
fasi ʼiri ngwae ki taʼifau kira ke
lisia.

* **2:22** Levitikus 12:6-8 ʼI burina ʼafe Jiu nia faʼafuta na ngela ngwane, kira saea ni sua. ʼUnaʼeri neʼe nia tua ʼi luma sulia uulu akwala ma uulu asoa ki burina ʼolo faʼataʼinia ka sui mala, nia ka fiʼi kwatea kwai suʼusi ʼanga fuana na Aofia.

32 Ngwae ni Faˈamauri neˈe, nia diˈia
na unu, osiˈana nia ke faˈataˈinia
na kwaiogaiˈanga ˈoe fuana ngwae
neˈe noaˈa laˈu Jiu ki.
Ma nia ka faˈa ˈinotoˈa kami ngwae Jiu ki
neˈe ngwae ˈoe ki.”

33 Ma na maˈa nia ma na teˈa nia, kera
ka ˈarefo liu kaidaˈi kera rongoa ru neˈeri
ki sa Simion nia alaˈa sulia na ngela neˈe.
34 Ma sa Simion ka faˈaleˈa kera. Sui,
nia ka fata ˈuri fuana ˈi Mary, na teˈa
nia, “Na ngela neˈe na ngela God nia filia
ˈua naˈa maˈi, na ngwae ˈoro ki ˈi Israel
kira ke toˈo ana mauriˈa ana niaˈa, ma na
ˈorolana logo ngwae ki ˈi Israel maurilada
mae osiˈana kira ˈiri saiana niaˈa. NiaˈaA
neˈe na maˈetoto ke faˈataˈinia God fuana
ngwae ki, ma ˈorolana ngwae ki kira
ˈaila ˈania, 35 ˈunaˈeri nia ke faˈataˈinia
na manata ago ˈanga kira ki. Ma na
kwaimanataiˈanga doe ke baˈa dao amu,
ka diˈia ta naifi neˈe ke toˈo mala ana
nonimu ka fii liu.”
36 Ma na taˈi gwaˈi ˈuru kini nia tua
logo ana kaidaˈi neˈeri, na satana ˈi Ana,
ma nia taˈi profet logo, ma nia ka ngwaro
naˈa. Nia na ngela kini sa Faniuel ana
kwalafa sa Asa. Ana kaidaˈi nia sariˈi,
nia ˈafe ma ka tua faˈinia araˈi nia sulia
fiu faˈi ngali ki goˈo, 37 ma ˈi burina
araˈi nia mae, nia ˈuru ka tua naˈa sulia
kwalu akwala ma fai faˈi ngali. Nia
tua goˈo ˈana, ma ka ˈidufaˈi leka saena
Luma Abu God fuana abu fangaˈa ma na
foˈosilana God sulia asoa ma rodo. 38 Ana
kaidaˈi neˈeri logo, nia dao toˈona sa Josef
faˈinia ˈi Mary, ma ka baˈatafea God,
ma ka alaˈa sulia na ngela neˈeri fuana
ngwae ki taˈifau neˈe kira tua goˈo ˈada
masia kaidaˈi God ke faˈamauria ngwae
Jerusalem ki.
39 Kaidaˈi sa Josef faˈinia ˈi Mary kera
faˈasuia na ru ki taˈifau neˈe taki God nia
saea, kera ka oli naˈa ˈuana fanoa kera
ˈi Nasaret, fanoa neˈe saena abaˈi kula ˈi
Galili. 40 Na ngela neˈeri nia doe maˈi, ma
ka ngasingasiˈa, ma ka toˈo ana liatoˈo.
Ma kwaiˈofeˈanga God ka tua faˈinia.

Sa Jesus nia tua saena na Luma Abu God

41 Ana faˈi ngali ki taˈifau, na maˈa
sa Jesus ma teˈa nia kera leka ˈuana
fanoa doe ˈi Jerusalem fuana faˈi asoa
doe ana FangaˈaA DaofaˈiA LiuˈaA. 42 Ma
kaidaˈi sa Jesus nia dao ana akwala ma
ro faˈi ngali, kira ka leka ana fangaˈa
neˈeri sulia na falafala kira. 43 ˈI buri ˈana
fangaˈa neˈeri nia sui, na maˈa nia ma
teˈa nia kera ka oli naˈa adaroˈo, ma sa
Jesus ka tua goˈo ˈana ˈi Jerusalem, ma
kera kasi saiana. 44 Kera fia fasi nia leka
naˈa faˈinia na fikuˈa neˈeri, ma kera ka
leka naˈa adaroˈo sulia faˈi asoa laˈulaˈu
neˈeri. Sui, kera ka fiˈi talaˈae ˈuana
lululana ˈi safitana na ngwaefuta kera ki,
ma na ngwae kwaima kera ki. 45 Ma
kaidaˈi kera lulu, ma kera kasi lisia, kera
ka oli, kera ka lulu laˈu maˈi ˈi Jerusalem.
46 Ma na uula faˈi asoa, kera fiˈi dao
toˈona saena Luma Abu God. Nia tua
ˈana faˈinia ngwae faˈamanata ana Jiu ki,
ma nia ka fafarongoda, ma ka saefiloda
sulia ru kira faˈamanata ˈani. 47 Ma na
ngwae ki taˈifau neˈe kira rongo nia, kira
ka ˈarefo liu ana sai ˈi ruˈanga nia ma ana
olisiˈanga nia ki. 48 Ma kaidaˈi sa Josef ma
ˈi Mary kera lisia, kera ka ˈarefo liu. Ma
teˈa nia ka fata ˈuri fuana, “Ngela nau ˈae,
ˈoko sasi faˈuta amiroˈo niniˈa? Na maˈa
ˈoe ma nauˈa, keroˈo lulu maˈi ˈuamu, ma
keroˈo ka manata ˈabera liu.”
49 Ma sa Jesus ka olisi kera ka ˈuri,
“FaˈutaA neˈe koroˈo ka lulu maˈi ˈuaku
ana kula ki dalafa? Fuila koroˈo ka sai
goˈo ana neˈe nau ku tua goˈo aku ˈi
neˈe saena luma MaˈaA nau.” 50 ˈUnaˈeri
ma kera kasi sai goˈo ana na fadalana na
alaˈanga neˈe nia saea fuadaroˈo.
51 Sui, sa Jesus ka oli faˈi kera ˈuana ˈi
Nasaret, ma ka roˈo naˈa ˈana sulidaroˈo.
Ma teˈa nia ka manata naˈa sulia ru neˈeri
ki taˈifau sulia kaidaˈi tau. 52 Ma sa Jesus
ka doe maˈi ana noni, ma na liatoˈo ˈanga
nia ka doe logo, ma God faˈinia ngwae ki
kika saeleˈa logo faˈinia.

3

Sa John saea ngwae ki kike sasi akaˈu fuana daoˈa toˈona na Christ

(Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; John 1:19-28)

1 Ana kaidaʼi neʼeri, nia dao naʼa ana
akwala ma lima faʼi ngali neʼe sa Tae-
birias nia ʼinotoʼa ana fanoa doe ʼi Rom,
ma sa Pontias Paelat ka ʼinotoʼa fafia ʼi
Judea, ma sa Herod nia ngwae ʼinotoʼa
fafia ʼi Galili, ma sa Filip na ngwaefuta
nia ka lia sulia ʼi Iturea ma ʼi Trakonaetis,
ma sa Lisanias ka lia sulia abaʼi kula ʼi
Abilin. 2 Kaidaʼi neʼeri logo, sa Anas ma
sa Kaeafas keroʼa ro ʼingataʼi fata abu ki
ana fanoa ʼi Jerusalem. Ma ana kaidaʼi
neʼeri, na fatalana God ka dao maʼi siana
sa John na ngela sa Sekaraea, kaidaʼi nia
tua naʼa ʼi saena abaʼi kula kwasi. 3 Ma sa
John ka leka ana abaʼi kula kalikalia kafo
ʼi Jodan. Ma nia ka fata ʼuri fuana ngwae
ki, “Muke kakari alifaʼi faʼasia taʼangaʼa
kamu ki, ma muke siuabu, ʼiri God ke
rufuanata ana taʼangaʼa kamu ki.” 4 Nia
diʼia nama ba sa Aesea na profet nia
keresia✡ ka ʼuri,

“Taʼi ngwae nia ke baʼa ri ʼi saena abaʼi
kula kwasi ka ʼuri,
‘Na Aofia nia ke dao maʼi!
Kamu ke faʼasaga na tala fuana!
5 Ma muke faʼafungua na oteotea ki, ma
muke faʼaotea na laʼebusua ki ma
faʼi ua ki.
Ma muke faʼasaga na tala eʼeoʼa ki, ma
muke faʼadada na tala kilukiluʼa ki.
6 Ma ngwae ki taʼifau kike baʼa lisia neʼe
God ke faʼamaurida.’ ”

7 Ma ngwae ʼoro ki kira leka maʼi siana
sa John fasi ʼiri nia ke siuabuda. Ma sa
John ka fata ʼuri fuada, “Kamu diʼia goʼo
amuʼa kaela na baʼeko tolo ki! Noaʼa
nau ku ʼiri saea laʼu fuamuʼa neʼe na
siuabuʼanga ke faʼatafi kamu faʼasia na
kwaʼikwaʼinga God sui bore ʼana noaʼa
kamu kasi kakari alifaʼi. 8 Muke sasia
lala ru ki neʼe nia faʼataʼinia kamu kakari
alifaʼi naʼa faʼasia na abula taʼangaʼa
kamu ki! Ma noaʼa kamu kasi manata
ʼuri ʼi saena liamuʼa, ‘Kami na ngwae
kami futa maʼi ana kwalafa sa Abraham
naʼa. ʼAfitaʼi ta kwaʼikwaʼinga faʼasia
God ka dao amiʼa.’ Ma nau ku sae saga
ana fuamuʼa, nia talangwaraʼu goʼo ana
fuana God ka ngalia ta gwaʼi fau ana
fau ki, ma ka saungaʼinia ʼani kwalafa sa
Abraham ki! 9 Ana kaidaʼi neʼe, God nia
sasi akaʼu naʼa ana kwaʼikwaʼinga, diʼia
ta ngwae ba nia dau ana ta kwaʼikwaʼi,
ma ka sasi akaʼu fuana tufulana ʼai ki.
Ma na ʼai ki taʼifau neʼe noaʼa kasi fungu
ʼani ta fuaʼi ai leʼa ki, nia ke tufuda, ma
ka toʼosida ʼi saena mafula.”

10 Sui, na ngwae ki kira ka saefiloa
sa John kira ka ʼuri, “Ta tae neʼe kami
ke sasia ka faʼataʼinia neʼe kami kakari
alifaʼi kwa?”

11 Ma nia ka olisida ka ʼuri, “Diʼia sa tai
neʼe nia toʼo ana ro ifi ki, nia ka kwatea
na ruana ifi fuana ta ngwae neʼe noaʼa
nia kasi toʼo ana ta ifi. Ma diʼia ta ngwae
neʼe nia toʼo ana fanga ki, nia ka daroʼia.”

12 Ma ti ngwae kwalabasa ana gonilana
mani fuana takisi, kira dao logo maʼi
fuana siuabuʼanga, ma kira saefilo kira
ka ʼuri, “Ngwae faʼamanata kwa, ta tae
mo neʼe kami ke sasi ka faʼataʼinia neʼe
kami kakari alifaʼi kwa?”

13 Ma sa John nia olisida ka ʼuri, “Muke
fikua goʼo mani neʼe nia bolo faʼinia
mani neʼe taki nia saea. Noaʼa kamu kasi
gani liufia na mani neʼeri.”

14 Ma ti ngwae ni ofoʼa kira ka saefiloa
logo kira ka ʼuri, “Ma kaimili niniʼa, ta tae
neʼe kami ke sasi ka faʼataʼinia neʼe kami
kakari alifaʼi kwa?”

Ma nia ka fata ʼuri fuada, “Kamu
kasi tuaraʼinia ta ngwae fuana kwatelana
mani fuaumulu. Ma noaʼa kamu kasi
gaurafua ta ngwae. Ma muke saeleʼa
goʼo amuʼa fafia na mani neʼe kira foli
kaumulu ʼania.”

15 Ngwae ki kira kwaimamani ana
daolana maʼi na Christ, na ngwae neʼe
God filia ka lafua ngwae nia ki, ʼunaʼeri
ma kira fia ʼuri, “Sali sa John naʼa neʼe na
Christ.” 16 Bore ma sa John ka fata lala ʼuri
fuada, “Nau ku siufi kamu goʼo ʼaku ʼani
kafo, bore ma ngwae neʼe ke baʼa dao
maʼi nia talingaʼi ka liufi nau. Ma nau
noaʼa kusi bolo faʼinia neʼe nai logea na
taʼe butu nia ki ʼi ʼaena. Ma nia ke baʼa
siuabu kamu ʼani Anoʼi ru Abu ma ʼani
mafula. 17 Ma nia sasi akaʼu naʼa fuana
matalangaʼilana ngwae ki taʼifau, ka diʼia
ta ngwae ba nia efoa na maga ru leʼa ki
faʼasia na taʼetaʼeru ki. Ma nia ka fikua
na maga ru leʼa ki ʼi saena na luma ni
goniruʼa, ma ka duʼafia naʼa taʼetaʼeru

✡ **3:4** Aesea 40:3-5

ki saena na mafula neˈe noaˈa nia kasi mae.”
18 Ma sa John ka fata sulia na Faˈarongoˈa Leˈa fuada ˈani alaˈanga ˈoro ˈuri ki, ma nia ka iribobo ada fasi ˈiri kira ke rokisia falafala kira ki.
19 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, sa John ka fata ngasingasiˈa liu fuana sa Herod, na ngwae neˈe nia gwaungaˈi fafia abaˈi kula neˈeri, duˈungana sa Herod nia korea ˈi Herodias, na ˈafe ngwaefuta nia sa Filip, ma nia ka sasia naˈa ru taˈa ˈoro ki logo.
20 Ma ta ru laˈu neˈe taˈa ka tasa naˈa neˈe sa Herod nia sasia neˈe, nia ngalia sa John, ma ka alua saena lokafo.

Na siuabuˈanga sa Jesus
(Matthew 3:13-17; Mark 1:9-11)

21 Ma ˈi naˈona kaidaˈi sa John nia tua saena lokafo, nia siuabua naˈa ngwae ˈoro ki. Sa Jesus nia leka maˈi, ma sa John ka siuabua logo. Ma ana kaidaˈi nia foˈo, na lofana salo ka ˈifi, 22 ma na Anoˈi ru Abu nia koso maˈi fafia diˈia ta bola. Ma taˈi lingaˈi fataˈa nia talo maˈi faˈasia ˈi langi ka ˈuri, “ˈAeˈo naˈa neˈe ngela nau neˈe nau ku alafe liu amu. Nau ku saeleˈa liu faˈiniˈo.”

Na kwalafa ana ˈaˈebaralana maˈi sa Jesus
(Matthew 1:1-17)

23 Ana kaidaˈi sa Jesus nia bolo faˈinia uulu akwala faˈi ngali burina futa lana, nia ka talaˈae ka leka liliu naˈa fuana faˈamanataˈanga. Ma na ngwae ki taˈifau, kira manata fasi sa Jesus nia na ngela sa Josef goˈo. Bore ma
Sa Josef neˈeri neˈe nia futa maˈi ana sa Hilae.
24 Sa Hilae nia futa ana sa Matat,
sa Matat ka futa ana sa Lifae,
sa Lifae ka futa ana sa Melkae,
sa Melkae ka futa ana sa Janae,
sa Janae ka futa ana sa Josef.
25 Sa Josef na ngela sa Matataeas,
sa Matataeas ka futa ana sa Emos,
sa Emos ka futa ana sa Neham,
sa Neham ka futa ana sa Eslae,
sa Eslae ka futa ana sa Nagae.
26 Sa Nagae neˈe ngela sa Meata,
sa Meata ka futa ana sa Matataeas,
sa Matataeas ka futa ana sa Semein,
sa Semein ka futa ana sa Josek,
sa Josek ka futa ana sa Joda.
27 Sa Joda na ngela sa Joanan,
sa Joanan ka futa ana sa Risa,
sa Risa ka futa ana sa Serababel,
sa Serababel ka futa ana sa Sialtiel,
sa Sialtiel ka futa ana sa Nirae.
28 Sa Nirae na ngela sa Melkae,
sa Melkae ka futa ana sa Adae,
sa Adae ka futa ana sa Kosam,
sa Kosam ka futa ana sa Elmadam,
sa Elmadam ka futa ana sa Ere.
29 Sa Ere na ngela sa Josua,
sa Josua ka futa ana sa Eliesa,
sa Eliesa ka futa ana sa Jorim,
sa Jorim ka futa ana sa Matat,
sa Matat ka futa ana sa Lifae.
30 Sa Lifae na ngela sa Simion,
sa Simion ka futa ana sa Juda,
sa Juda ka futa ana sa Josef,
sa Josef ka futa ana sa Jonam,
sa Jonam ka futa ana sa Elaeakim.
31 Sa Elaeakim na ngela sa Milia,
sa Milia ka futa ana sa Mena,
sa Mena ka futa ana sa Matata,
sa Matata ka futa ana sa Netan,
sa Netan ka futa ana sa David na tata-lafaˈa.
32 Sa David na ngela sa Jesi,
sa Jesi ka futa ana sa Obed,
sa Obed ka futa ana sa Boas,
sa Boas ka futa ana sa Salmon,
sa Salmon ka futa ana sa Nason.
33 Sa Nason na ngela sa Aminadab,
sa Aminadab ka futa ana sa Admin,
sa Admin ka futa ana sa Anae,
sa Anae ka futa ana sa Hesron,
sa Hesron ka futa ana sa Peres,
sa Peres ka futa ana sa Juda.
34 Sa Juda na ngela sa Jakob,
sa Jakob ka futa ana sa Aesak,
sa Aesak ka futa ana sa Abraham,
sa Abraham ka futa ana sa Tera,
sa Tera ka futa ana sa Neho.
35 Sa Neho na ngela sa Sirag,
sa Sirag ka futa ana sa Riu,
sa Riu ka futa ana sa Pileg,
sa Pileg ka futa ana sa Eba,
sa Eba ka futa ana sa Sela.
36 Sa Sela na ngela sa Keinan,
sa Keinan ka futa ana sa Afaksad,
sa Afaksad ka futa ana sa Siem,
sa Siem ka futa ana sa Noa,
sa Noa ka futa ana sa Lamek.

37 Sa Lamek na ngela sa Metusala,
sa Metusala ka futa ana sa Enok,
sa Enok ka futa ana sa Jered,
sa Jered ka futa ana sa Mahelalel,
sa Mahelalel ka futa ana sa Kenan.
38 Sa Kenan na ngela sa Enos,
sa Enos ka futa ana sa Set,
sa Set ka futa ana sa Adam na ngela God.

4

Sa Saetan nia ilitoˈona sa Jesus (Matthew 4:1-11; Mark 1:12-13)

1 Na Anoˈi ru Abu nia sura ana sa Jesus, ma sa Jesus ka oli maˈi faˈasia na kafo ˈi Jodan, ma na Anoˈi ru Abu ka talaˈia ˈuana saena abaˈi kula kwasi. 2 Ma sa Saetan ka ilitoˈona ˈi neˈeri sulia fai akwala faˈi asoa ki. Ma sulia asoa neˈeri ki, sa Jesus kasi ˈania goˈo ta fanga, ma nia ka fiolo liu naˈa.
3 Ma sa Saetan ka fata ˈuri fuana, “Osiˈana neˈe ˈaeˈo na Ngela God, ˈoke fata fuana gwaˈi fau neˈe ˈiri ke alua ta afu beret.”
4 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Na Kerekereˈa Abu✡ nia saea, ‘Na ngwae noaˈa kasi mauri goˈo ˈani fanga taˈifilia.’ ”
5 Sui sa Saetan ka talaˈia ˈuana gwauna totoloa neˈe fane liu, ma ana kaidaˈi tiˈitiˈi goˈo, nia ka faˈataˈinia naˈa fuana na ˈinotoˈanga ki taˈifau ana magalia. 6 Ma nia ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Nai baˈa kwatea na ˈinotoˈanga neˈe ki taˈifau, ma na ru leˈa ki taˈifau fuamu. Osiˈana na ru neˈe ki, na ru nau ki goˈo taˈifau, ma nau ku saiana nai kwateˈe taˈifau goˈo fuana ta ngwae goˈo ˈana neˈe nau ku filia. 7 Ma diˈia ˈoko bobo uruuru, ma ˈoko foˈosi nau, nau kui kwatea na ˈinotoˈanga neˈe taˈifau goˈo fuamu.”
8 Ma sa Jesus nia olisia ka ˈuri, “Na Kerekereˈa Abu✡ nia saea, ‘Taˈifilia God ˈoe goˈo neˈe ˈoke foˈosia, ma ˈoke rao fuana.’ ”
9 Sui, sa Saetan ka talaˈi laˈu ˈuana na fanoa doe ba ˈi Jerusalem, ma nia ka faˈauua ana taˈi kula neˈe nia raˈe liu ˈi langi fafona na Luma Abu God. Ma nia ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Diˈia ˈaeˈo na Ngela God, ˈoke lofo toli ˈi ano faˈasia ˈi neˈe. 10 Sulia na Kerekereˈa Abu✡ nia saea,
‘God ke baˈa kwatea maˈi na ˈainsel nia ki, ˈiri kira ka tagi suliˈo.
11 Ma kira ka sakua ˈaeˈo, fasi ˈiri na ˈaemu bore kasi foto ana ta gwaˈi fau.’ ”
12 Ma sa Jesus nia olisia ka ˈuri, “Na Kerekereˈa Abu✡ nia fata logo ˈuri, ‘Noaˈa ˈoe kosi ilitoˈona God ˈoe.’ ”
13 ˈI buri ˈana sa Saetan nia ilitoˈona sa Jesus ˈani ru neˈeri ki taˈifau, nia ka leka naˈa faˈasia sa Jesus, ma ka maˈasia ta kaidaˈi leˈa ka oli.

Sa Jesus ka talaˈae ana raoˈa nia (Matthew 4:12-17; Mark 1:14-15)

14 Ma na ngasingasiˈanga ana na Anoˈi ru Abu nia tua faˈinia sa Jesus, ma nia ka oli naˈa ˈuana na abaˈi kula ˈi Galili. Ma na alaˈanga sulia ka talofia saena na bali abaˈi kula neˈeri taˈifau. 15 Ma nia ka faˈamanata saena na luma fuana foˈongaˈa kira ki, ma na ngwae ki taˈifau kira ka auraˈea niaˈa.

Na ngwae ˈi Nasaret ki kira ˈaila ˈania sa Jesus (Matthew 13:53-58; Mark 6:1-6)

16 Sui sa Jesus ka leka ˈuana ˈi Nasaret, fanoa ba nia doe maˈi saena. Ma ana Sabat, na asoa ana mamaloˈanga, nia ka leka ˈi saena na luma fuana foˈongaˈa sulia na falafala nia. Ma nia ka tataˈe fuana na toˈomaˈilana na Kerekereˈa Abu, 17 ma kira ka kwatea fuana na kerekereˈa na profet Aesea nia keresia. Ma nia ka ˈifingia, ma ka dao toˈona kula neˈe sa Aesea nia keresia✡ ka fata ˈuri,
18 “Na Anoˈi ru God nia sura naˈa aku,
osiˈana nia fili nau ˈiri nai fata sulia na Faˈarongoˈa Leˈa fuana ngwae dalaˈa ki.
Ma nia ka kwate nau maˈi ˈiri nai faˈatalo ˈania fuana ngwae ki neˈe kira tua ˈi saena lokafo, kira ke baˈa aloge.
Ma nai baˈa gura na ngwae neˈe maada rodo ki.
Ma nai baˈa logea na ngwae ki neˈe kira mala taˈa ada ki.

✡ **4:4** Diutronomi 8:3 ✡ **4:8** Diutronomi 6:13 ✡ **4:10** Sam 91:11, 12 ✡ **4:12** Diutronomi 6:16 ✡ **4:17** Aesea 61:1-2

19 Ma nai faˈarongo ˈania kaidaˈi nia
dao naˈa maˈi fuana na Aofia ka
faˈamauria na ngwae nia ki.”

20 Kaidaˈi sa Jesus nia toˈomani ka
sui, nia ka laˈu naˈa fafia na kerekereˈa
neˈeri, ma ka olitaˈinia fuana ngwae neˈe
nia lia sulia luma fuana foˈongaˈa, ma
ka tua ˈi ano ka faˈamanata. Ma na
ngwae ki taˈifau neˈe kira tua ˈi saena
na luma fuana foˈongaˈa neˈeri, kira ka
bubu totongaˈi naˈa fuana. 21 Ma nia
talaˈae ka alaˈa fuada ka ˈuri, “Kerekereˈa
Abu neˈe, nia fuli mamana naˈa ˈi taˈena,
ana kaidaˈi neˈe kamu rongoa nau ku
toˈomani kwau fuamuˈa.”

22 Ma na ngwae ki taˈifau kira ka
fataleˈa leˈa ana, ma kira ka ˈarefo liu
duˈungana alaˈalana leˈa. Ma kira ka fata
ˈuri, “ˈUri ma noaˈa laˈu na ngela ba sa
Josef goˈo niniˈa re? Ma nia saea neˈe nia
faˈamamana na Kerekereˈa Abu neˈe.”

23 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Nau
ku saiana kamu ke fata ˈuri fuaku, ‘Ng-
wae kwaigurai ˈae, ˈoke gura ˈoe basi
talamu.’ Ma kamu ke fata logo ˈuri fuaku,
‘ˈOke sasia basi saena fanoa ˈoe na ru ba
kami rongoa ˈoko sasiˈi ki maˈi ana fanoa
ˈi Kapaneam.’ ”

24 Sui sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku
saea na ru mamana fuamuˈa, nia ˈafitaˈi
fuana kira ka kwaloa na profet ˈi saena
fanoa nia talana. 25 Nau ku saea laˈu
fuamuˈa, na kini ˈoro Jiu ki neˈe kira ˈuru,
kira tua ˈi Israel ana kaidaˈi sa Elaeja
nia tua ana. Ma kaidaˈi baera na uta
noaˈa kasi toˈo sulia uulu faˈi ngali ma
ono madamo ki, ma na fioloˈa doe ka liu
logo ana fanoa kia ki taˈifau. 26 Ma God
noaˈa kasi kwatea laˈu sa Elaeja siana
gwaˈi ˈuru neˈe kira ˈi Israel ki. Bore
ma nia kwatea lala sa Elaeja siana taˈi
gwaˈi ˈuru neˈe noaˈa laˈu kini Jiu neˈe
nia tua ˈi Serefat, fanoa saena abaˈi kula
ˈi Saedon. 27 Ma na ngwae ˈoro Jiu ki ˈi
Israel na kuu nia saungida, ana kaidaˈi
sa Elaesa nia profet. Ma nia noaˈa kasi
gura goˈo ta ngwae ada. Taˈifilia goˈo sa
Neman na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu neˈe
leka maˈi faˈasia fanoa ˈi Siria goˈo neˈe
sa Elaesa nia gura.”

28 Ma kaidaˈi kira rongoa ru neˈeri, na
ngwae ki taˈifau saena na luma fuana
foˈongaˈa, kira ka saetaˈa. Kira saetaˈa
duˈungana neˈe sa Jesus saea God ke baˈa
ˈafia lala na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu
ki, ma kira ka noaˈa. 29 Ma kira ka
mataˈe, ma kira ka lalia sa Jesus faˈasia na
fanoa neˈeri. Ma kira ka tori kwailiu ana
sa Jesus ˈuana gwauna faˈi ua neˈe kira
saungaˈinia na fanoa kira ˈi fafona, fasi
ˈiri kira ka ˈui ˈania sa Jesus ˈi ano, ˈiri nia
ke mae. 30 Bore ma, nia dola goˈo ˈana ˈi
safitana na fikuˈa neˈeri, ma ka leka naˈa
ˈana faˈasida.

Na ngwae neˈe anoˈi ru taˈa nia saungia
(Mark 1:21-28)

31 Sui, sa Jesus ka leka ˈuana ˈi Ka-
paneam, taˈi fanoa ana abaˈi kula ˈi
Galili. Ma ana taˈi Sabat, na asoa ana
mamaloˈanga, nia ka faˈamanata ngwae
ki ˈi neˈeri. 32 Ma na ngwae neˈe kira fiku
maˈi siana ˈi saena luma fuana foˈongaˈa,
kira ˈarefo liu ana faˈamanataˈanga nia
ki, osiˈana sa Jesus nia alaˈa ˈani ngasin-
gasiˈanga ma na mamanaˈanga maˈi ana
God. 33 Ma taˈi ngwae neˈe anoˈi ru
taˈa ruˈufia, nia tua logo ˈi neˈeri. Goˈo
nia ka ako ka ˈuri, 34 “Sa Jesus ngwae
ˈi Nasaret ˈae, nau ku saiamu ˈaeˈo na
Ngwae Abu God. Tae nini ˈoko oga ˈoke
sasi aimili? Sali ˈoko leka maˈi fuana
malangisi laimili taka niniˈa?”

35 Sa Jesus ka balufia na anoˈi ru taˈa
neˈeri, ka ˈuri, “ˈOke noto ˈamu, ma ˈoko
ruˈu maˈi ˈi maa faˈasia ngwae neˈana!”
Ma na anoˈi ru taˈa neˈeri ka ˈui ˈania
ngwae neˈeri ˈi ano ˈi naˈona fikuˈa
neˈeri, ma ka fiˈi ruˈu tafa naˈa maˈi
faˈasia. Ma na ngwae neˈeri noaˈa kasi
maala goˈo.

36 Na ngwae neˈe kira fiku ˈi neˈeri
ki, kira ˈarefo liu, ma kira ka sae-
filo kwailiu ada, ma kira ka ˈuri, “Na
faˈamanataˈanga tae naˈa neˈe ˈuri re?
Ngwae neˈe nia ifulangani na anoˈi ru
taˈa ki ˈani mamanaˈanga faˈinia ngasin-
gasiˈanga, ma kira ka sakatafa taˈifau
maˈi ˈi maa!” 37 Ma na alaˈanga sulia sa
Jesus ka talo ana fanoa ki taˈifau kalikalia
abaˈi kula neˈeri.

Sa Jesus nia gura na ngwae ˈoro ki
(Matthew 8:14-17; Mark 1:29-34)

38 Sui sa Jesus nia ka leka faˈasia na
luma fuana foˈongaˈa, ma ka leka ˈi luma
sa Simon. ˈUnaˈeri ma na funga kini
sa Simon, nia mataˈi ˈania ˈakoˈakoˈanga
doe ana kaidaˈi neˈeri. Ma kira ka gania
sa Jesus fasi ˈiri ke gura. 39 ˈUnaˈeri goˈo
sa Jesus leka ka uu ˈi ninimana ˈifitaˈi
kini neˈeri, ma nia ka fiˈi balufia na
ˈakoˈakoˈanga neˈeri faˈasia. Ma na ˈafe
neˈeri ka ˈakwa naˈa, ma nia tataˈe ka
duˈuru, ma ka kwatea naˈa fanga fuada.
40 Ana kaidaˈi neˈe sina nia suu naˈa,
ma ana asoa Jiu ki fuana mamaloˈanga ni
sui naˈa, ngwae ˈoro ki kira ngalia maˈi
na ngwae kwaima kira ki neˈe mataˈinga
toˈotoˈo ki saungida siana sa Jesus. Ma
sa Jesus ka alua limana ˈi fafida, ma ka
gurada taˈifau. 41 Ka ˈunaˈeri laˈu, anoˈi
ru taˈa ˈoro ki kira tafi faˈasia ngwae ki,
ma kira ka ako ˈuri, “ˈAeˈo na Ngela God!”
Ma sa Jesus ka lui totongaˈi ana anoˈi
ru taˈa neˈeri ki noaˈa kira kasi alaˈa,
osiˈana kira saiana ka sui naˈa neˈe niaˈa
na Christ, na ngwae God nia filia fuana
lafulana ngwae nia ki.

Sa Jesus nia faˈatalo saena abaˈi kula ki ˈi Israel
(Mark 1:35-39)

42 ˈOfodangi kaidaˈi nia laˈa naˈa, sa
Jesus nia leka faˈasia fanoa ˈi Kapaneam,
ka leka ˈuana taˈi kula neˈe aroaro. Ma
na ngwae ki kira ka talaˈae kika lulu
ˈuana, ma kaidaˈi kira dao toˈona, kira
ka fata ˈuri fuana, “ˈOe kasi leka faˈasia
na fanoa neˈeri.” 43 Bore ma sa Jesus ka
fata ˈuri fuada, “God nia kwate nau maˈi
fuana faˈataloˈanga ˈania na FaˈarongoˈaLeˈa, ˈunaˈeri neˈe nai leka nama kwau
saena ti fanoa matamata logo, ˈiri nai
talongaˈinia neˈe God ke gwaungaˈi fafia
ngwae nia ki.”
44 Ma sa Jesus ka faˈarongo ˈani
FaˈarongoˈaLeˈa saena luma fuana
foˈongaˈa ki ana abaˈi kula ki ˈi Israel.

5

Sa Jesus nia filia na fafarongo etaeta nia ki
(Matthew 4:18-22; Mark 1:16-20)

1 Ana taˈi asoa, sa Jesus nia uu ka
faˈamanata ˈi ninimana ˈosi doe ˈi Galili,
ma na ngwae ˈoro ki kira faisuˈusuˈu
maˈi siana fuana rongolana na fatalana
God. 2 Ma nia ka lisia na ro gwaˈi baru na
ngwae dee ki kira faˈasiˈi ka teo goˈo ˈani
ˈi malitako, ma kira ka taufia na furai kira
ki. 3 Ma sa Jesus nia ka raˈe ˈi saena gwaˈi
baru sa Simon, ma ka saea fuana nia ke
usungaˈi tiˈitiˈi kwau ana faˈasia ˈi sara.
Ma sa Jesus ka tua ˈi saena na gwaˈi baru
neˈeri, ma ka inaˈu ana faˈamanatalana
na ngwae ki.
4 Ma kaidaˈi nia faˈamanata na ngwae
ki ka sui naˈa, nia ka fata ˈuri fuana
sa Simon, “Mulu usungaˈinia laˈu kwau
na gwaˈi baru neˈe ˈuana kula ˈato, sui
kamu ka ala ˈania na furai kamu ki fuana
deelana maˈi na iˈa ki.”
5 Ma sa Simon ka olisia ma ka ˈuri,
“Faˈamanataˈaeˈkaimili rao laga ulafu
naˈa maˈi sulia rodo laˈulaˈu neˈe, bore
ma noaˈa kami kasi deea goˈo ta iˈa. Bore
ma sulia fatalamu, nau kui ala naˈa aku
ˈani furai neˈe ki.” 6 Ma kaidaˈi kira ala
ˈani na furai neˈeri ki, kira ka deea naˈa
iˈa ˈoro liu ki, ma na furai ki karangi ka
muu naˈa. 7 Sui kira ka karumia maˈi na
ngwae kwaima kira ki ˈi saena ta gwaˈi
baru laˈu, fasi ˈiri kira ke leka maˈi, kira
ke kwaiˈafi ada. ˈUnaˈeri kira ka dao
maˈi, ma kira ka faˈafungua ro gwaˈi baru
neˈeri ki ˈani iˈa leleka karangi kira ka
kuru goˈo. 8 Ma kaidaˈi sa Simon Peter nia
lisia na ru neˈeri, nia leka maˈi ka bobo
uruuru ˈi naˈona sa Jesus, ma ka fata ˈuri,
“Aofia ˈae, leka kwau ˈamu faˈasi nau!
Nauˈaˈnangwaetaˈaliu!”
9 Sa Simon faˈinia na ngwae neˈe kira
tua ˈi neˈeri ki, kira ka ˈarefo liu ana
iˈa ˈoro neˈe kira deea. 10 Ma na ro
ngwae neˈe kera rao faˈinia sa Simon,
neˈe satada sa James ma sa John, na ro
ngela sa Sebedi ki, kera ka ˈarefo liu logo.
Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana sa Simon,
“NoaˈaˈoekosimaˈulaˈuˈIna ba ˈoko
deea iˈa ki, bore ma ˈita ˈi taˈena ka oli
ˈalaˈa, ˈoke deea lala na ngwae ki ˈiri kira
ke faˈamamana ana God.”
11 Ma kaidaˈi kira dao naˈa ˈi sara, kira
ka faˈasia naˈa gwaˈi baru ki sulia one,
ma kira ka faˈasia ru ki taˈifau, ma kira
ka leka naˈa faˈinia sa Jesus.

Sa Jesus gura taˈi ngwae kuuˈa (Matthew 8:1-4; Mark 1:40-45)

12 Ana taˈi asoa, sa Jesus nia tua ˈi saena taˈi fanoa, ma taˈi ngwae neˈe kuu nia saungia, nia tua logo ˈi neˈeri. Kaidaˈi nia lisia sa Jesus, nia leka maˈi siana, ka bobo uruuru ˈi naˈona, ma ka gania ka fata ˈuri, “Araˈi kwa, diˈia ˈoko maˈudi, ˈoko saiana ˈoke gura nau goˈo ˈamu kwa.”

13 Sui sa Jesus ka taga kwau na limana, ma ka sama toˈona nonina, ma ka fata ˈuri, “ˈIu, nau ku maˈudi. ˈOke mafo naˈa.” Ma ˈaliˈali ˈi buri ˈana alaˈanga neˈeri ki sa Jesus saea goˈo, na kuu neˈeri ka siki naˈa faˈasia ngwae neˈeri. 14 Sui sa Jesus ka olitani kwau na ngwae neˈeri ka fata ˈuri fuana, “Noaˈa ˈoe kosi faˈarongoa laˈu ˈani ta ngwae ana ru neˈe ki. Bore ma ˈoke leka basi ˈamu siana na fata abu, ma ˈoke faˈataˈinia na nonimu fuana, ˈiri nia ke saiana neˈe ˈoko ˈakwa naˈa. Sui ˈoko kwatea na kwaisuˈusiˈanga sa Moses nia saea ˈiri ngwae ki taˈifau kira ka faˈamamana neˈe na kuu neˈe teoteo ˈi nonimu nia siki naˈa.”

15 Nia ka ˈunaˈeri bore ˈana, na faˈarongoˈanga sulia ru neˈe sa Jesus fuliˈi ki, nia talofia naˈa kula ˈoro ki, ma na ngwae ˈoro ki kira ka leka maˈi siana fuana rongolana faˈamanataˈanga nia ki, ma fasi ˈiri sa Jesus ka gurada logo faˈasia na mataˈinga kira ki. 16 Ma kaidaˈi ˈoro, sa Jesus nia leka nama faˈasia ngwae ki ˈuana kula aroaro ki fuana foˈongaˈa.

Sa Jesus gura na ngwae neˈe nonina taˈu (Matthew 9:1-8; Mark 2:1-12)

17 Taˈi asoa, kaidaˈi sa Jesus nia faˈamanata saena taˈi luma, ti Farasi faˈinia ngwae faˈamanata ana taki ki, kira tua logo ˈi neˈeri. Kira leka maˈi faˈasia fanoa ˈoro ki ana abaˈi kula ˈi Galili faˈinia ˈi Judea, ma ˈi Jerusalem. Ma na ngasingasiˈanga God ka tua faˈinia sa Jesus, ˈiri nia ka gura ngwae neˈe kira mataˈi ki. 18 Ma ti ngwae ngalia maˈi taˈi ngwae neˈe nonina taˈu, kira ngalia maˈi ˈi fafona ˈifitaˈi. Kira ka sasi ngangata ˈuana ruˈungaˈa ˈi luma faˈinia, fasi ˈiri kira ka alua ˈi naˈona sa Jesus, fuana nia ka gura. 19 Bore ma osiˈana na fikuˈa neˈeri doe liu, ngwae kwaima ana ngwae neˈe kasi bolo naˈa fuana ruˈungaˈa kwau ˈi luma siana sa Jesus. ˈUnaˈeri kira ka ngalia ngwae neˈeri, kira ka raˈe faˈinia ˈi fafona luma, ma kira ka tafangia taˈi maˈe kwakwa doe, kira ka faˈakosoa maˈi na ngwae neˈeri ˈi fafona ˈifitaˈi siana sa Jesus. 20 Ma kaidaˈi sa Jesus nia lisia na faˈamamanaˈanga kira, nia ka fata ˈuri fuana ngwae neˈe nonina taˈu, “Ngwade ˈae, nau ku rufuanata naˈa ana taˈangaˈa ˈoe ki.”

21 Ma na ngwae faˈamanata ana taki ki faˈinia Farasi ki, kira ka ngunungunu buri fuada kwailiu ma kira ka fata ˈuri, “Reala kwa! Nia saea niaˈa ta ngwae faˈuta mala niniˈa? Nia faˈabolotaˈinia naˈa faˈinia God. Ngwae ki noaˈa kasi rufuanata ana taˈangaˈa ki. Talitoˈona goˈo God neˈe saiana rufuanatalana taˈangaˈa ki.”

22 Sa Jesus nia sai logo ana manataˈanga kira ki saena liada, ma nia ka fata ˈuri fuada, “Kamu kasi manata laˈu ˈunaˈeri.”

Ma sa Jesus sai logo ana neˈe kira faˈamamana talitoˈona goˈo God neˈe ke gura ngwae ki. 23 Goˈo ˈunaˈeri nia ka fata ˈuri, “Diˈia nau ku fata ˈuri fuana ngwae nonina taˈu neˈe ku ˈuri, ‘Taˈangaˈa ˈoe ki, nau ku rufuanata naˈa ani,’ kaumulu kasi lisia goˈo neˈe nia fuli. Bore ma diˈia nau ku fata ˈuri, ‘Tataˈe, ma ˈoko fali,’ ˈi neˈeri kamu ka fiˈi lisia neˈe ngasingasiˈanga nia aku fuana guraˈa. 24 Kaidaˈi nai gura ngwae neˈe, nai faˈataˈinia fuamuˈa neˈe nauˈa, Ngela Ngwae, nau ku toˈo ana ngasingasiˈanga fuana nai rufuanata ana taˈangaˈa ki.”

Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana ngwae nonina taˈu neˈeri, “Nau ku saea fuamu, ˈoke tataˈe naˈa, ngalia ˈifitaˈi ˈoe, ma ˈoko leka naˈa ˈi fanoa ˈoe.”

25 Ma na ngwae neˈeri, ˈaliˈali nia ka tataˈe naˈa ˈi naˈoda, goˈo nia ka ngalia ˈifitaˈi neˈe nia teo ˈi fafona, ma ka oli ˈi fanoa faˈinia baˈatafeˈanga doe fuana God. 26 Ma kira taˈifau kira ka ˈarefo liu naˈa, ma kira ka baˈatafea God. Ru neˈe kira lisia kira ˈarefo liu, kika ˈuri, “ˈIu, ru ni ˈarefoˈa doe liu niniˈa kulu lisia ˈi taˈena.”

Sa Jesus nia ri ˈuana sa Lifae (Matthew 9:9-13; Mark 2:13-17)

27 Buri ˈana ru neˈeri, sa Jesus nia leka kwau ˈi maa, ma ka lisia sa Lifae, na ngwae ni gonilana mani ana takisi, nia tua ana kula neˈe nia rao ana. Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOke leka maˈi faˈinau.” 28 Sa Lifae ka tataˈe, ma ka faˈasi buri ana ru nia ki taˈifau, ma ka leka faˈinia sa Jesus.

29 Sui sa Lifae ka sasia taˈi fangaˈa doe fuana sa Jesus ˈi luma nia. Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, na ngwae ˈoro neˈe kira gonia mani ˈani takisi ki faˈinia ti ngwae laˈu, kira fanga faˈinia sa Jesus. 30 Ti Farasi ma ngwae faˈamanata ana taki ki kira ka saetaˈa, ma kira ka fata ˈuri fuana fafarongo sa Jesus ki, “Nia bolo faˈinia nia kasi fanga ma ka kwaˈu laˈu faˈinia ngwae goni mani ana takisi ma ngwae taˈa ˈufuni ki.”

31 Sa Jesus nia olisida ka fata ˈuri, “Ngwae neˈe noaˈa kira kasi mataˈi ki, kira kasi oga goˈo ta ngwae kwaigurai, bore ma ngwae neˈe kira mataˈi ki tari, kira ka boˈoboˈo ˈuana ngwae kwaigurai. 32 Nau ˈiri leka laˈu maˈi fuana laefilana ngwae ˈoloˈolo ki ˈiri kira ke kakari alifaˈi, bore ma na ngwae neˈe abulalada taˈa ki lala tari, nau ku leka maˈi fuana laefilada ˈuana rokisi manataˈanga.”

Aofia dao naˈa, kwaimanataiˈanga ke noaˈa, muke sae saeleˈa (Matthew 9:14-17; Mark 2:18-22)

33 Ti ngwae kira fata ˈuri fuana sa Jesus, “Ana kaidaˈi ˈoro ki, na fafarongo sa John ki kira abu fanga fuana foˈongaˈa, ma na fafarongo Farasi ki kira ka ˈunaˈeri logo. Bore ma na fafarongo ˈoe ki, kira fanga ma kira ka kwaˈu goˈo ˈada.”

34 Sa Jesus olisida ka fata ˈuri, “Nia kasi bolo faˈinia toˈa neˈe kira tua ana fafangaˈa ana ara araˈinga neˈe kira ka abu fanga. Duˈungana neˈe, kaidaˈi araˈi faolu nia goˈo ˈana ˈua faˈinida ngwae ki, kira saeleˈa. 35 Bore ma kaidaˈi ke dao maˈi aigaˈi neˈe kira ke baˈea na araˈi faolu faˈasida. ˈUnaˈeri mala, kira fiˈi abu fanga laˈu, osiˈana neˈe kira kwaimanatai. Ta neˈe noaˈa ˈiri bolo fuana na fafarongo nau ki kira ka abu fanga goˈo ˈada kaidaˈi nau ku tua faˈinida.”

36 Sui sa Jesus ka fata ˈani tarifulaˈa fuada logo ˈuri, “Nia kasi bolo fuana muke ngali ta ngisingisi toro faolu fuana subungilana ta toro neˈe nia ˈua. Si diˈia ta ngwae sasia na ru neˈeri, na ngisingisi toro faolu neˈeri ka gasia na toro ˈua neˈeri, duˈungana toro faolu nia lukuluku ˈi buri ˈana ngwasilana, ma na toro faolu kasi lia leˈa goˈo faˈinia na toro ˈua. 37 Ma muke sai logo ana, noaˈa nia kasi bolo fuana ta ngwae ka alua naˈa waen faolu ˈi saena ngwaˈi ˈua ana ˈuˈuila nanigot, duˈungana ngwaˈi ru ˈua neˈeri noaˈa kasi baˈu. Si diˈia nia sasia ru ˈunaˈeri, kaidaˈi na waen neˈeri ke totoro goˈo maˈi, nia ka foga naˈa ngwaˈi ru ˈua neˈeri, ma na waen neˈeri ka kisitaˈi, ma na ngwaˈi ru neˈeri ka taˈa naˈa. 38 Nia neˈe ngwae ke alua nama waen faolu ˈi saena na ngwaˈi ru faolu neˈe nia saiana ke baˈu.

39 “Ta ngwae neˈe ˈidufaˈi kwaˈufia goˈo ana waen ˈua, noaˈa nia kasi oga na waen faolu. Osiˈana nia fata ˈuri, ‘Na waen ˈua neˈe kwaˈufilana mamasiˈa ka leˈa kwa.’ ”

6

Sa Jesus nia ˈaˈana fuana Sabat (Matthew 12:1-14; Mark 2:23—3:6)

1 Taˈi Sabat, asoa ana mamaloˈanga, sa Jesus faˈinia fafarongo nia ki kira leleka, ma kira ka liu toˈo folo ana taˈi oˈolaˈi witi, na ru kira saungani fuana beret. Ma kaidaˈi kira liu ana, na fafarongo nia ki kira ka loia ti fingi ru, ma kira ka ˈasaˈasanga saena limada, ma kira ka ˈania. 2 Ma kaidaˈi ngwae ana Farasi ki kira lisia, kira ka fata ˈuri, “Ru neˈe kaumulu sasia nia ˈoia na taki sa Moses, osiˈana kamu loia witi neˈe ana Sabat, asoa ana mamaloˈa.”

3 Sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Nau ku saiana kaumulu toˈomaˈi sulia saena Buka Abu na ru ba sa David na tatalafaˈa nia sasia ˈi naˈo. Ana kaidaˈi neˈeri, sa David faˈinia ngwae nia ki kira fiolo liu, 4 nia ka leka ˈi saena na luma God, ma na ˈingataˈi fata abu ka kwatea fuana sa David na beret neˈe kira ˈau abua

fuana God. Ma sa David ka ʼania naʼa beret neʼeri, ma ka kwatea logo fuana ngwae nia ki, ma kira ka ʼania. Bore ma na taki kulu alaʼani fuana talitoʼona goʼo na fata abu God ki neʼe kira saiana ʼanilana. Ma noaʼa kulu kasi lisia saena Buka Abu neʼe God nia saetaʼa fuana sa David.”✡ 5 Sui sa Jesus ka fata naʼa ʼuri, “Nau, na Ngela Ngwae, nau ku toʼo ana na ngasingasiʼanga fuana saelana ru ki fuana ngwae ki kira saiana kike sasia goʼo ʼada ana asoa ana mamaloʼanga.”

6 Ma ana ta asoa ana Sabat logo, sa Jesus ka leka saena luma fuana foʼongaʼa ma ka faʼamanata. Ma taʼi ngwae nia tua logo ʼi neʼeri neʼe lima ʼoloʼolo ana nia mae. 7 Ma ti ngwae faʼamanata ana taki ki, ma na Farasi ki, kira ka tua logo ʼi neʼeri, ma kira ka lialia ʼuana diʼia sa Jesus ke gura ngwae neʼeri ana Sabat, asoa ana mamaloʼa. Diʼia ʼunaʼeri, kira ka fata maana sa Jesus ana ʼoilana taki God ana guraʼa, ru neʼeri kira manata sulia ma nia diʼia raoʼa. 8 Ma sa Jesus nia saiana goʼo ʼana manatada, ma nia ka fata ʼuri fuana ngwae neʼe limana mae, “Tataʼe maʼi, ʼoko uu maʼi ʼi naʼona ngwae ki taʼifau.” Ma ngwae neʼeri ka tataʼe, ma ka leka maʼi siana sa Jesus. 9 Ma sa Jesus ka fata ʼuri fuana Farasi ki, ma na ngwae faʼamanata ana taki ki, “Nau ku saefilo kamu basi. Tae neʼe taki kulu nia alaʼania fasi ʼiri kulu ka sasia ana asoa ana mamaloʼanga? Nia alaʼania sasilana ru leʼa ki, nama sasilana ru taʼa ki? Nia alaʼania na faʼamaurilana ta ngwae, nama saungilana ta ngwae?” 10 Sa Jesus nia fata ʼunaʼeri ka sui, nia ka lia kwailiu fuada, goʼo nia ka fata ʼuri fuana ngwae neʼe limana nia mae, “Taga maʼi limamu.” Ma nia ka taga, ma na limana ka leʼa naʼa. 11 Ana kaidaʼi kira lisia, kira ka saetaʼa liu, ma kira ka alaʼa fiku ma kira ka manata ʼoi ru ʼuana tae neʼe kike sasia ana sa Jesus.

Sa Jesus filia na lifurongo nia ki (Matthew 10:1-4; Mark 3:13-19)

12 Ana ta kaidaʼi logo, sa Jesus ka raʼe ʼuana gwauna faʼi ua ʼiri nia ka foʼo. Ma saena rodo laʼulaʼu neʼeri, nia ka foʼosia God. 13 Kaidaʼi nia ʼofodangi naʼa, nia ka saea maʼi fafarongo nia ki siana, ma ka filia akwala ma ro ngwae, ma ka saeda ʼani lifurongo ki. 14 Na satada: sa Simon neʼe sa Jesus faʼasata ʼani sa Peter, ma sa Andrew na ngwaefuta nia, ma sa James, ma sa John, ma sa Filip, ma sa Batolomiu, 15 ma sa Matthew, ma sa Tomas, ma sa James na ngela sa Alfeas, ma sa Simon ta ngwae ana ngwae Jiu ki ba kira oga lalilana ngwae ʼi Rom ki faʼasia ʼi Israel, 16 ma sa Judas na ngela sa James, ma sa Judas Iskariot na ngwae neʼe nia ke baʼa ʼolosaea sa Jesus fuana malimae nia ki.

Sa Jesus nia faʼamanata ma ka gura na ngwae ki (Matthew 4:23-25)

17 Sa Jesus nia koso maʼi faʼasia ʼi gwauna ua neʼeri faʼinia na akwala ma ro lifurongo nia ki, ma ka uu ana kula ote faʼinia na fikuʼa doe neʼeri neʼe ti ngwae laʼu ana fafarongo nia ki. Ma ti ngwae ʼoro laʼu neʼe kira leka maʼi faʼasia abaʼi kula ʼi Judea, ma faʼinia fanoa doe ʼi Jerusalem, ma na fanoa ki ʼi Taea ma ʼi Saedon neʼe kira tua ʼi sulia asi, kira tua logo ʼi neʼeri. 18 Kira leka maʼi fuana rongolana sa Jesus, ma ʼiri sa Jesus ke gurada faʼasia na mataʼinga kira ki. Ma na ngwae neʼe kira toʼo ana anoʼi ru taʼa ki, kira leka logo maʼi, ma sa Jesus ka gurada. 19 Na ngwae ki taʼifau kira iliili ʼuana samaʼa toʼona sa Jesus, osiʼana na ngasingasiʼanga nia leka kwau faʼasia fuana guralana na ngwae ki taʼifau.

Saesaeleʼanga ma kwaimanataiʼanga (Matthew 5:1-12)

20 Sa Jesus ka lia kwau fuana fafarongo nia ki ma ka fata ʼuri,

“Saesaeleʼanga fuamuʼa ngwae neʼe kamu dalaʼa ki, osiʼana neʼe God ka gwaungaʼi fafi kamu.

21 Saesaeleʼanga fuamuʼa ngwae neʼe kamu fiolo ana kaidaʼi neʼe ki, osiʼana kamu ke baʼa abusu.

Saesaeleʼanga fuamuʼa ngwae neʼe kamu angi ana kaidaʼi neʼe ki, osiʼana kamu ke baʼa gaʼa.

✡ **6:4** 1 Samuel 21:1-6; Levitikus 24:9

22 Saesaeleˈanga fuamuˈa kaidaˈi na ngwae ki kira ke silolongaˈi kamu, ma kike ifulangaˈi kamu, ma kira ka fata faˈali kamu, ma fuˈusi taˈa amuˈa, osiˈana kamu roˈosuli nau na Ngela Ngwae.
23 Kamu ke saesaeleˈa, ma muke ngwaˈe sakasaka ˈani saeleˈanga doe kaidaˈi neˈe ngwae ki kike sasi ˈunaˈeri amuˈa, osiˈana na kwaiaraˈa doe nia maˈakwali kamu ˈi langi. Nau ku saea ru neˈeri osiˈana kira ke baˈa sasia logo ru taˈa fuamuˈa neˈe koˈo bora kira ki sasia ana profet ki maˈi ˈi naˈo.
24 Bore ma, nia ke taˈa ka lilisu fuamuˈa na ngwae neˈe kamu toˈo ana toˈoruˈa ki ana kaidaˈi neˈe, osiˈana ngwangwaneˈanga ki kamu toˈo ani ka sui naˈa.
25 Nia ke taˈa ka lilisu fuamuˈa na ngwae neˈe kamu fanga abusu ki ana kaidaˈi neˈe, osiˈana kamu ke baˈa fiolo.
Nia ke taˈa ka lilisu fuamuˈa na ngwae neˈe kamu gaˈa ki ana kaidaˈi neˈe, osiˈana kamu ke baˈa oˈomae, ma muke angi.
26 Nia taˈa ka lilisu fuamuˈa kaidaˈi neˈe ngwae ki kira fataleˈa amuˈa, osiˈana na koˈo bora kira ki, kira sasia logo ru neˈeri ki fuana na profet ˈosoˈoso ki.”

Alafeˈanga fuana malimae (Matthew 5:38-48; 7:12)

27 Sa Jesus nia faˈamanata logo ka ˈuri, “Nau ku saea fuamuˈa na ngwae neˈe kamu rongo sulia fatalaku, muke kwaima ana na malimae kamu ki, ma muke sasi leˈa fuana ngwae neˈe kira silolongaˈi kamu ki. 28 Ma muke foˈosia God, ˈiri nia ke faˈaleˈa ngwae neˈe kira agia kamuˈa, ma muke foˈo fuana na ngwae neˈe kira sasia ru taˈa ki amuˈa. 29 Ma diˈia ta ngwae ka fidalia na satemu, ˈoke alaˈania nia ka fidalia laˈu ta bali sate. Ma diˈia ta ngwae ka ngalia na toˈongi fafo doe ˈoe, ˈoke alaˈania nia ke ngalia logo na toˈongi sae ˈoe fuana. 30 Ma ˈoke kwatea fuana ta ngwae bore ˈana neˈe nia ke gania ta ru amuˈa. Ma diˈia ta ngwae nia ngalia ta ru ana ru ˈoe ki, noaˈa ˈoe kosi gania laˈu fuana olitaˈilana fuamu. 31 Ta tae neˈe kamu oga na ngwae matamata ki kira ke sasia fuamuˈa, kamu ke sasia logo fuada.
32 “Ma diˈia kamu kwaima goˈo amuˈa ana ngwae neˈe kira kwaima amuˈa ki, noaˈa kamu kasi ngalia goˈo ta kwaiaraˈanga. Osiˈana na ngwae taˈa ki bore, kira kwaima logo ana ngwae neˈe kira kwaima ada ki. 33 Ma diˈia kamu sasi leˈa goˈo ˈamuˈa fuana ngwae neˈe kira sasi leˈa fuamuˈa ki, noaˈa kamu kasi ngalia goˈo ta kwaiaraˈanga. Osiˈana neˈe ngwae abula taˈa ki bore, kira sasi logo ˈunaˈeri. 34 Ma diˈia kamu kwate ru goˈo ˈamuˈa fuana ngwae neˈe kira saiana kike duˈua fuamuˈa, noaˈa kamu kasi ngalia goˈo ta kwaiaraˈanga. Osiˈana neˈe ngwae abula taˈa ki bore, kira sasi logo ˈunaˈeri fuana ngwae abula taˈa ki, fasi ˈiri kira ka duˈua nama fuada. 35 Bore ma kamu ke kwaima nama ana malimae kamu ki, ma muke sasi leˈa fuada, ma kamu ke kwate ru ma noaˈa kamu kasi masia laˈu na duˈulana. Diˈia kamu sasi ˈunaˈeri, kamu ke baˈa ngalia na kwaiaraˈanga doe, ma na abulalamuˈa neˈe ke diˈia God na maˈa kamu neˈe nia ˈinotoˈa ka tasa. Osiˈana God nia sasi leˈa fuana ngwae taˈa ki ma ngwae neˈe noaˈa kira kasi saeleˈa faˈinia tae neˈe God sasia fuada. 36 Muke kwaimanatai ana ngwae ki, ka diˈia logo na Maˈa kamu neˈe nia kwaimanatai amuˈa.

Faˈamanataˈanga sulia matalangaˈilana ta ngwae (Matthew 7:1-5)

37 “Noaˈa kamu kasi matalangaˈinia ta ngwae matamata, ˈasu ˈubani God kata matalangaˈi kamu logo. Ma noaˈa kamu kasi saea na kwaˈikwaˈinga fuana ti ngwae matamata, ma God noaˈa kasi kwatea logo na kwaˈikwaˈinga fuamuˈa. Muke rufuanata nama ana ngwae ki, ma God ke rufuanata kamu logo. 38 Muke kwate nama ru ki fuana ngwae ki, ma God ke kwate ru logo fuamuˈa. Ma God ke baˈa kwatea na kwateˈa neˈe nia diˈia ta ngwae ba nia faˈafungua ta ngwaˈi ru neˈe nia nekea, leleka nia ka fungufungu ma ka ˈalasaka naˈa. Ma God ke baˈa kwate fuamuˈa, diˈia logo neˈe kamu kwatea fuana na ngwae matamata ki.”

Na tualana fafarongo ki

39 Sa Jesus nia fata logo sulia tarifulaʼa
fuada ka ʼuri, “Ta ngwae neʼe maana
nia rodo, nia ʼafitaʼi ka talaʼia laʼu ta
ngwae neʼe maana rodo. Diʼia nia sasi
ʼunaʼeri, keroʼa taʼifau goʼo neʼe kera ke
ʼasia saena kilu. 40 Aia, na ngwae neʼe nia
saesaeʼi ru goʼo ʼana, nia ʼafitaʼi ka liufia
na ngwae neʼe faʼamanata nia. Ma diʼia
na ngwae saesaeʼi ru nia ngali taʼifau ru
neʼe ngwae faʼamanata nia kwate fuana
ki, nia diʼia naʼa na ngwae faʼamanata
nia.
41 “ʼOko toʼo ana taʼangaʼa doe ki, bore
ma ʼoko balufia naʼa ʼamu ta ngwae neʼe
nia toʼo ana taʼangaʼa tiʼitiʼi. ʼOko diʼia
taʼi ngwae neʼe nia lisia na gegeo ʼi saena
na maana toʼolana, bore ma nia kasi lisia
goʼo ta buli ano doe neʼe nia saena maana
talana. 42 Ma ʼoko fata ʼuri fuana na
ngwae matamata, ‘ʼOe kosi sasia ta ru
neʼe nia taʼa.’ Bore ma ʼoe kosi manata
ʼabera goʼo ana taʼangaʼa doe neʼe ʼoko
sasiʼi ki. ʼAeʼo ngwae kwalabasa. ʼOke
faʼasia basi na taʼangaʼa ʼoe ki. Sui, ʼoko
fiʼi bolo fuana kwaiʼafiʼanga kwau ana ta
ngwae matamata fuana na taʼangaʼa nia
ki.”

Na ʼai faʼinia na fufuaʼi ru
(Matthew 7:16-20; 12:33-35)

43 Sa Jesus ka fata logo ʼania taʼi tar-
ifulaʼa fuada ka ʼuri, “Na ʼai neʼe nia
bulao ka leʼa, nia ʼafitaʼi ka fungu ʼani
fuaʼi ru taʼa ki. Ka diʼia logo, na ʼai neʼe
nia bulao ka taʼa, nia ʼafitaʼi ka fungu
ʼani na fuaʼi ru leʼa ki. 44 Kulu saiana
ʼai ki taʼifau, osiʼana fufuaʼi ru kira ki
neʼe kira fungu ʼani. Ma nia ʼafitaʼi ta
ngwae ka fisua na fufuana ʼai leʼa faʼasia
na kwalongarangaraʼa. 45 Ma na ngwae
leʼa nia sasia logo na ru leʼa ki sulia
na manataʼi ngwae raola nia. Ma na
ngwae taʼa nia sasia logo na ru taʼa ki
sulia na manataʼi ngwae bulibuli nia. Na
ru neʼe nia tua ʼi saena na manatalana
ngwae, nia neʼe ka ruʼu maʼi ʼi maa ʼani
fatalana.”

Fafarongo mamana
(Matthew 7:24-27)

46 Ma sa Jesus ka alaʼa laʼu ʼuri, “Faʼuta
neʼe, ana kaidaʼi kamu alaʼa faʼinau,
kamu ka saea nau ʼani Aofia, bore ma
noaʼa kamu kasi sasi goʼo sulia na ru
neʼe nau ku saeʼe fuamuʼa ki? 47 Sa tai
bore ana neʼe nia leka maʼi siaku, ma
ka rongo sulia na fatalaku, ma ka sasi
sulia, nai faʼataʼinia fuamuʼa na fitoʼonga
nia, ma na tualana. 48 Nia diʼia na
ngwae neʼe nia saungaʼinia luma nia, ma
nia ka ʼilia na diro ʼai ki ka koso lalo.
Aia, ma ana kaidaʼi na uta ka toʼo, ma
na kafo nia afetafa maʼi, nia ʼafitaʼi ka
malangisia, osiʼana nia saungaʼinia luma
nia ʼi fafona na diro ʼai ki neʼe nia ʼilia ka
koso lalo. 49 Ma na ngwae neʼe nia rongoa
na fatalaku, ma noaʼa kasi sasi sulia, nia
diʼia ngwae neʼe nia saungaʼinia luma
nia fafona one, noaʼa nia kasi ʼilia diro
ʼai kasi koso lalo goʼo. Kaidaʼi kafo nia
afetafa maʼi, ma ka foto ana luma neʼeri,
luma neʼeri ka ʼasia, ma ka takalo taʼifau
naʼa.”

7

Sa Jesus gura taʼi ngwae rao
(Matthew 8:5-13)

1 Kaidaʼi sa Jesus nia faʼasuia naʼa
fatalana fuana ngwae ki, nia ka leka naʼa
ʼuana fanoa ʼi Kapaneam. 2 Ma taʼi
ngwae ʼi neʼeri, nia mataʼi ka doe ma
ka karangi mae naʼa. Na ngwae neʼeri,
niaʼa na ngwae rao ana taʼi gwaungaʼi
ngwae ramo ana fuʼanga ki faʼasia na
fanoa doe ʼi Rom. Ma gwaungaʼi ngwae
ramo neʼeri, nia lia doe liu ana na ngwae
rao nia. 3 Ma kaidaʼi neʼe gwaungaʼi
ngwae ramo neʼeri nia rongoa neʼe sa
Jesus nia dao maʼi, nia ka kwatea ti ngwae
faʼinaʼonaʼo ana Jiu ki, fasi ʼiri kira ka
saea sa Jesus ke leka maʼi, ʼiri ke gura
na ngwae rao nia. 4 Kaidaʼi kira dao
siana sa Jesus, kira ka amasia, kira ka
ʼuri, “Na gwaungaʼi ngwae ramo neʼe nia
bolo faʼinia ʼoke kwaiʼafi ana na ngwae
rao nia, 5 osiʼana gwaungaʼi ngwae ramo
neʼeri nia kwaima liu fuamiʼa Jiu ki,
ma nia ka saungaʼinia taʼi luma fuana
foʼongaʼa fuamiʼa ʼi neʼe.”
6 ʼUnaʼeri sa Jesus ka leka naʼa faʼinida.
Ma kaidaʼi nia dao karangia naʼa kwau
na luma, na ngwae gwaungaʼi neʼeri ʼi
Rom ka kwatea laʼu kwau na ngwae

kwaima nia ki, ˈiri kira ke fata ˈuri fuana, “Araˈi ˈaˈana neˈe kwa, ˈoe kosi ˈabera laˈu. Nau noaˈa kusi totolia neˈe ˈoke leka maˈi ˈi saena luma nau. 7 Ma nau bore kusi bolo logo fuana lekaˈa kwau fuamu talaku. ˈOke fata goˈo maˈi ˈamu, ma na ngwae ni rao nau ka ˈakwa naˈa. 8 Nau ku saiana ˈoko bolo goˈo ˈamu fuana sasilana ru neˈeri, duˈungana nauˈa talaku na ngwae nau ku rao ˈi olofana na ngwae doe ki, ma nau ku toˈo ana ngwae ni fuˈa ki neˈe kira rao ˈi olofana na gwaungaˈinga nau. Ma diˈia nau ku saea ta ngwae ku ˈuri, ‘ˈOke leka,’ ma nia ka leka. Ma diˈia nau ku saea ta ngwae ku ˈuri, ‘ˈOke leka maˈi,’ nia ka leka maˈi. Ma diˈia nau ku saea ta ngwae rao ulafu ma nau ku ˈuri, ‘ˈOke sasia nama ru neˈe,’ nia ka sasia naˈa.”

9 Ana kaidaˈi sa Jesus nia rongoa ru neˈeri, nia ka ˈarefo liu. Ma nia ka abula, ma ka fata ˈuri fuana na ngwae neˈe kira leka ˈi burina ki, “Nau ku saea fuamuˈa, nau noaˈa kusi lisia ˈua ta ngwae neˈe nia faˈamamana ka ˈuri, sui bore ˈana saena ˈi Israel.”

10 Ma na ngwae ngali alaˈanga neˈeri ki, kira ka oli ˈuana ˈi luma na gwaungaˈi ngwae ramo baera, ma kira ka lisia na ngwae mataˈi baera nia ˈakwa naˈa.

Sa Jesus faˈamauria na ngwae neˈe nia mae naˈa

11 Ma noaˈa nia kasi tau goˈo ˈi buri ˈana ru neˈeri ki, sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki, ma ngwae ˈoro ki logo, kira leka ˈuana taˈi fanoa neˈe kira saea ˈani ˈi Nen. 12 Ma kaidaˈi nia dao karangia maana na sakasakaˈa ana na fanoa neˈeri, taˈi fikuˈa kira ngalia maˈi taˈi ngwae mae, ma kira ka leka naˈa maˈi ˈi maa. Na ngwae mae neˈeri, niaˈa na ˈalako mutaˈi taˈi gwaˈi ˈuru. Ma na fikuˈa doe kira ka leka maˈi faˈinia fuana kwaiatolana. 13 Ma kaidaˈi sa Jesus, na Aofia, nia lisia na gwaˈi ˈuru neˈeri, nia ka kwaimanatai liu ana, ma ka fata ˈuri fuana, “ˈOe kosi angi laˈu.” 14 Sui nia ka leka kwau, ma ka sama toˈona na tatafe neˈe ngwae mae neˈeri nia teo saena, ma na ngwae neˈe kira ngalia ngwae mae neˈeri ki, kira ka uu toˈo. Goˈo sa Jesus ka fata ˈuri, “Ngwae ˈalako neˈe kwa, nau ku saea fuamu, ˈoke tataˈe!” 15 Ma na ngwae ˈalako baera ka tataˈe naˈa, ma ka talaˈae ka alaˈa. Ma sa Jesus ka kwatea naˈa kwau fuana teˈa nia.

16 Ma na ngwae neˈe kira lisia ru neˈeri ki, kira ka ˈarefo liu, ma kira ka baˈatafea God, kika ˈuri, “Taˈi profet ˈinotoˈa nia sakatafa naˈa maˈi ˈi safitakulu. God nia dao naˈa maˈi fuana ˈafilakulu na ngwae nia ki.”

17 Ma na alaˈanga sulia sa Jesus, ka talo naˈa ˈi saena ˈafutana abaˈi kula ˈi Israel, ma na bali ana fanoa ki kalikalia logo.

Sa John ngwae ni Siuabu nia kwatea ro fafarongo nia ki siana sa Jesus (Matthew 11:2-19)

18 Ana kaidaˈi neˈe fafarongo sa John ki kira faˈarongo nia ˈania na raolana sa Jesus, sa John ka saea maˈi ro fafarongo nia ki siana, 19 ma ka baˈe keroˈa ka leka kwau siana sa Jesus, na Aofia, ˈuana saefilolana kika ˈuri, “ˈUri ma ˈaeˈo naˈa neˈe na Christ, ngwae neˈe ke baˈa dao maˈi niniˈa, nama mike masia laˈu ta ngwae matamata?”

20 Ma ana kaidaˈi kera dao siana sa Jesus, kera ka saefiloa ˈuri ana, “Sa John ngwae ni Siuabu nia baˈe keroˈo maˈi fuana saefilolamu, ˈUri ma ˈaeˈo naˈa neˈe na Christ, ngwae neˈe ke baˈa dao maˈi, nama mike masia laˈu ta ngwae matamata?”

21 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, sa Jesus nia gura ngwae mataˈi ˈoro ki, ma nia ka ifulangaˈinia na anoˈi ru taˈa ki faˈasia na ngwae ki, ma ka gura na ngwae neˈe maada rodo ki. 22 Nia neˈe sa Jesus ka fata ˈuri fuadaroˈo, “Moro oli kwau, moro ka faˈarongoa sa John ˈania ru ki neˈe koroˈo lisiˈi ki, ma moro ka rongoˈi ki ˈi taˈena. Ngwae maada rodo ki, kira lia naˈa. Ma ngwae ˈaeda mae ki, kira ka fali naˈa. Ma na ngwae neˈe kuu nia saungida ki, kira ka mafo naˈa. Ma ngwae neˈe alingada bani ki, kira ka rongo naˈa. Ma ngwae neˈe kira mae ki, kira ka mauri laˈu. Aia, ma na Faˈarongoˈa Leˈa, nau ku faˈatalo naˈa ˈani fuana ngwae dalaˈa ki. 23 God ke ˈoilakitaˈinia na ngwae ki taˈifau neˈe noaˈa kira kasi ilangaˈi nau, osiˈana na ru nau ku sasiˈi ki.”

24 ˈI buri ˈana na ro fafarongo sa John
ki kera oli naˈa, sa Jesus nia talaˈae ka
alaˈa sulia sa John fuana ngwae neˈe kira
fiku ˈi neˈeri ki ka ˈuri, “Ana kaidaˈi kamu
leka siana sa John saena abaˈi kula kwasi,
ta tae niniˈa kamu leka fuana lisilana
ˈi neˈeri? Ta ngwae neˈe noaˈa kasi
faˈamamana ka diˈia goˈo ˈana ta gwango
rade neˈe nia saola ana iru? Noaˈa!
Sa John nia noaˈa laˈu ngwae ˈunaˈeri.
25 ˈUri ma, tae neˈe kamu leka fuana
lisilana? Ta ngwae neˈe nia toro ˈania ifi
neˈe folilana doe? Noaˈa! Osiˈana ngwae
neˈe kira toro ˈunaˈeri ki, kira toˈoru,
ma kira ka tua ˈi saena luma leˈa liu
ki. 26 Kamu ke faˈarongo nau maˈi. Tae
neˈe kamu leka kwau fuana lisilana? Na
profet? ˈIu! Nia na profet mamana! Ma
nia liufia mala na profet ˈi naˈo ki taˈifau.
27 Sa John naˈa ba kira kerekere sulia
saena Kerekereˈa Abu ana kaidaˈi God
nia fata ˈuri, ‘Lia basi, nai baˈa kwatea
kwau na ngwae ni ngali alaˈanga nau ˈi
naˈo amu, fasi ˈiri nia ke sasi akaˈu ana
ngwae ki fuamu.’ ” 28 Sa Jesus ka fata laˈu
ˈuri, “Nau ku saea fuamuˈa, sa John nia
talingaˈi ka liufia na ngwae ki taˈifau neˈe
kira futa maˈi ˈi saena magalia neˈe. Sui
ka ˈunaˈeri bore ˈana, na ngwae neˈe kira
faˈatiˈitiˈi ada ki saena na ˈInotoˈanga
God, kira doe ka tasa ka liu ana sa John.”*
29 Ngwae ki taˈifau neˈe kira rongoa
fatalana, ma na ngwae goni mani ana
takisi ki bore, kaidaˈi kira rongo sulia
fatalana sa Jesus, kira ka saiana taˈi tala
God nia saga ma ka mamana, osiˈana
kira kakari alifaˈi, ma sa John ka siuabu
kira taˈifau. 30 Ma na Farasi ki faˈinia
ngwae faˈamanata ana taki ki, osiˈana
neˈe kira ˈaila ˈania kakari alifaˈi ˈanga
ma na siuabuˈanga ana sa John, kira
noaˈa kasi oga goˈo na roˈongaˈa sulia
na kwaiogaiˈanga God neˈe nia sasi akaˈu
ana fuada.
31 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuada,
“Nau kui faˈabolotaˈinia fuamuˈa na tua
lamuˈa ngwae ana ˈi taˈena, kamuˈa diˈia
na kaela ngela 32 neˈe kira fiku ˈi maana
usiˈa ˈani ro fikuˈa ki. Ma kira ka ri
kwailiu fuada, ‘Kaimili ufi ˈau, ma kamu
kasi ngwaˈe goˈo sulia. Ma kaimili ka
ngulia na faˈi ngu sulia maeˈa fuau-
mulu, ma kamu kasi kwaimanatai goˈo.’
33 Kaidaˈi sa John Siuabu nia dao maˈi,
nia abu fanga, ma noaˈa kasi kwaˈufia
ta waen, ma kamu ka saea fasi nia toˈo
ana anoˈi ru taˈa. 34 Sui, kaidaˈi nauˈa,
na Ngela Ngwae, nau ku dao maˈi, nau
ku fanga fiku, ma nau ku kwaˈu faˈinia
ngwae ki, ma kamu ka fata logo ˈuri,
‘Kamu lisia! Nia fanga doe, ma ka kwaˈu
doe ana waen, ma nia ka kwaima faˈinia
ngwae neˈe kira goni mani ana takisi ki
ma ngwae abulalada taˈa ki logo.’ 35 Bore
ma, ngwae neˈe kira roˈosulia na liatoˈo
God ki, kira faˈataˈinia neˈe God nia
mamana.”

Sa Jesus nia saena luma sa Simon na Farasi

36 Taˈi ngwae ana Farasi ki neˈe satana
sa Simon, nia laefia sa Jesus fasi ˈiri ke
fanga faˈinia. Ma sa Jesus ka leka ˈi
luma nia, ma ka tua egoego, ma ka fanga
faˈinia. 37 Ma taˈi kini neˈe abulalana
taˈa nia tua logo ˈi saena na fanoa neˈeri.
Ana kaidaˈi neˈe kini neˈeri nia saiana sa
Jesus nia fanga ˈi saena luma na Farasi
neˈeri, nia ka ngalia maˈi taˈi biˈi nura
leˈa neˈe nia fungu ˈania ngwaingwai
neˈe nia moko leˈa liu. 38 Ma nia ka ruˈu
saena luma, ka uu maˈi ˈi buri ˈana sa
Jesus talaˈana ˈaena, ma nia ka angi, ma
ka faˈaisila na ˈaena sa Jesus ˈani na kafo
ana maana. Sui, nia ka ongoa ˈaena sa
Jesus ˈani ifuna, ma ka nonoˈia. Sui nia
ka kisitaˈinia na ngwaingwai moko leˈa
neˈeri ˈi fafona ˈaena sa Jesus.

39 Ma kaidaˈi neˈe Farasi ba nia laefia sa
Jesus, nia lisia na ru neˈeri, nia ka manata
ˈana ˈuri, “Diˈia na ngwae neˈe niaˈa na
profet, nia ke saiana abulalana kini neˈe
nia taˈa liu.”

40 Ma sa Jesus ka saiana na man-
ataˈanga na Farasi neˈeri, ma nia ka fata
ˈuri fuana, “Simon kwa! Taˈi ru neˈe nau
ku oga nai saea fuamu.”

Ma sa Simon ka ˈuri, “Faˈamanata ˈae,
ˈoke saea maˈi fuaku kwa.”

* **7:28** Sa Jesus saea ru neˈe osiˈana noaˈa ta raoˈa ˈiri talingaˈi ka liufia talongaˈilana neˈe na Christ ke baˈa dao likotaˈi maˈi. Na raoˈa neˈe ba sa John sasia.

41 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Ro ngwae
ki kera ngali langa ana mani faˈasia taˈi
ngwae neˈe nia alaˈania ngwae ki kira
ka ngali langa ana mani nia ki. Taˈi
ngwae nia ngali langa ana lima talangaˈi
mani ki, ma taˈi ngwae ka ngali langa
ana lima akwala mani ki. 42 Ma kera
taˈifau goˈo noaˈa kera kasi bolo faˈinia
duˈulana mani neˈeri ki, ma na ngwae
neˈe nia alaˈania ngali langaˈa fuadaroˈo
ka rufuanata na ngali langaˈa kera ki
taˈifau. ˈUri ma sa taˈi adaroˈo neˈe nia
saeleˈa ka tasa fuana, ana ro ngwae neˈe
nia kwatea mani neˈeri ki fuadaroˈo?”
43 Ma sa Simon nia olisia ka ˈuri, “Nau
ku fia fasi na ngwae neˈe nia ngalia mani
ˈoro.”
Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “ˈOko olisi saga
ana.” 44 Sui sa Jesus ka abula fuana na
kini neˈeri, ma ka fata ˈuri fuana sa Si-
mon, “ˈOke lisia basi na kini neˈe. Kaidaˈi
nau ku ruˈu maˈi saena luma ˈoe, ˈoko ˈiri
kwatea goˈo kafo fuaku fuana taufilana
ˈaeku.† Bore ma, nia taufia ˈaeku ˈani
na kafo ana maana, ma ka ongoa ˈani
na ifuna gwauna. 45 Ma ˈoko ˈiri kwalo
nau goˈo ˈani na nonoˈilaku. Bore ma
kini neˈe, nia ˈita ana kaidaˈi ba nau ku
ruˈu maˈi luma, nia ka inaˈu naˈa ana
nonoˈilana ˈaeku. 46 Ma ˈoko ˈiri ngwaia
goˈo na gwauku ˈani ta ngwaingwai. Ma
kini neˈe, nia kisitaˈinia na ngwaingwai
moko leˈa neˈe ana ˈaeku. 47 Nia neˈe, nau
ku saea fuamu, na alafeˈanga doe nia, nia
faˈataˈinia neˈe na roraˈa ˈoro nia ki kira
aloge taˈifau naˈa. Bore ma, sa tai neˈe
roraˈa nia neˈe kira rufuanata ka tiˈitiˈi,
na alafeˈanga nia tiˈitiˈi logo.”
48 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana na kini
neˈeri, “Nau ku rufuanata naˈa ana na
taˈangaˈa ˈoe ki.”
49 Ma ti ngwae neˈe kira tua ˈi neˈeri,
kira ka saetaˈa fuana sa Jesus, ma kira ka
fata ˈuri ˈi safitada kwailiu, “Na ngwae
faˈuta niniˈa neˈe ka rufuanata mala na
taˈangaˈa ki ˈuri re?”
50 Sui sa Jesus ka fata ˈuri laˈu fuana
na kini neˈeri, “ˈOke leka naˈa, ma noaˈa
ˈoe kosi manata ˈabera naˈa. God nia
faˈamauriˈo, osiˈana ˈoko faˈamamana.”

8

Ti kini kira leka faˈinia sa Jesus

1 Ma ˈi buri ˈana ru neˈeri ki, sa Jesus
ka leka daraninia naˈa na fanoa tiˈitiˈi ki,
ma na fanoa doe ki, ma nia ka faˈarongo
ˈani na FaˈarongoˈaLeˈa sulia neˈe God
ke baˈa gwaungaˈi fafia ngwae nia ki. Ma
na akwala ma ro fafarongo nia ki, kira
leka logo faˈinia, 2 ma ti kini logo neˈe sa
Jesus ifulangaˈinia na anoˈi ru taˈa ki ma
na mataˈinga ki logo faˈasida. Ma kiraˈa
neˈe: ˈi Mary, kini ˈi Magdala ba sa Jesus
nia ifulangaˈinia na fiu anoˈi ru taˈa ki
faˈasia, 3 ma ˈi Joana, na ˈafe sa Kusa na
ngwae ˈaˈana ana ngwae neˈe kira rao ˈi
saena na luma sa Herod na tatalafaˈa ki,
ma ˈi Susana, ma ti kini ˈoro laˈu. Na kini
neˈeri ki neˈe kira foli ru ˈani mani kira ki
fuana ˈafilana sa Jesus faˈinia fafarongo
nia ki.

Tarifulaˈa sulia ngwae takalongaˈi maga ˈai

(Matthew 13:1-9; Mark 4:1-9)

4 Na ngwae ˈoro ki kira fiku maˈi siana
sa Jesus. Kira leka maˈi faˈasia fanoa
matamata kwailiu ki taˈifau. Sa Jesus fata
ˈani tarifulaˈa fuada ka ˈuri, 5 “Taˈi ngwae
nia leka ka takaloa maga ˈai ki saena
oˈola witi nia. Ma ana kaidaˈi nia takaloa
maga ˈai ki, ti maga ru niˈi ˈasiˈi sulia na
talalinga. Ma na ngwae ki kira liu, ma
kira ka urida, ma na noˈo ki kira ka ˈaniˈi
logo. 6 Aia, ti maga ru ka ˈasiˈi fafona ano
faula. Ma ana kaidaˈi kira bulao maˈi, nia
ˈaliˈali goˈo kira ka kuku naˈa, sulia na
ano neˈeri noaˈa nia kasi ngwangakwaˈa.
7 Ma ti maga ru ka ˈasi logo ˈi safitana na
kwalo ˈabui ki. Ma na kwalo ˈabui ki kira
ka bulao maˈi faˈinia na maga ru leˈa ki,
ma ka nuku fafia na witi neˈeri ki. 8 Ma ti

† **7:44** Ana asoa ˈinotoˈa ki, na ngwae Jiu ki ˈidufaˈi sasi sulia na falafala ana ngwae Grik ki, ma na ngwae Rom ki, fuana teo ego egoˈa ˈani bali mauli, kira ka riri ˈani suˈusuˈuna lima mauli, ma kira ka fanga ˈani lima ˈoloˈolo. ˈUnaˈeri neˈe ka talangwaraˈu fuana na kini neˈe ka saˈua ˈaena. Kaidaˈi kira ruˈu maˈi ˈi luma, kira kwatea kafo fuana ngwae dao ki ˈiri kira taufia ˈaeda, osiˈana ngwae kira ka ruˈufia taˈe butu garagara neˈe kwate ma ˈaeda ka rafurafuˈa liu. Kwalolana ngwae dao ki bore, kira nonoˈia babalilida, ma asoa ˈinotoˈa ki na biˈi nura ana olif moko leˈa ki ka kisitani fafona gwauda.

maga ru ka ˈasiˈi logo ˈi fafona ano leˈa, ma kira ka bulao, ma kira ka fungu ˈani fuaˈi ru ˈoro liu ki.”

Ma sa Jesus ka faˈasuia fatalana ka ˈuri, “DiˈIa ta ngwae oga ka sai leˈa ana ru neˈe ki, nia ka sailinga leˈa mala.”

Sa Jesus ka alaˈa ˈani tarifulaˈanga ki fuana ngwae ˈoro, bore ma nia faˈamadakola ru ki taˈifau fuana fafarongo nia ki

(Matthew 13:10-17; Mark 4:10-12)

9 Sui na fafarongo sa Jesus ki kira ka saefiloa ˈuana na fadalana tarifulaˈa neˈeri, 10 ma nia ka olisida ka ˈuri, “Kaidaˈi sui ki, God noaˈa kasi faˈamadakola ˈua faˈuta neˈe nia ke baˈa gwaungaˈi fafia ngwae nia ki. Bore ma taˈena, na madakolaˈa niniˈa dao naˈa fuamuˈa. Fuana ta ngwae laˈu, nau ku fata ˈani tarifulaˈa ki, ma noaˈa naisi faˈamadakola, fasi ˈiri,

‘Kira ke fafarongo, ma kike fafarongo, bore ma noaˈa kira kasi saiana faˈarongoˈa God.

Ma kira ke lia, ma kira ke lia, bore ma noaˈa kira kasi lisia tae neˈe God sasia fuada.’ ”

Fadalana na tarifulaˈa ba sulia na ngwae takaloa maga ˈai

(Matthew 13:18-23; Mark 4:13-20)

11 ˈUnaˈeri, sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Na fadalana na tarifulaˈa neˈeri: Na maga ru, nia diˈIa na fatalana God. 12 Na maga ru neˈe kira ˈasida sulia na talalinga ki, kira diˈIa ngwae neˈe kira rongoa fatalana God, ma sa Saetan ka leka maˈi ka lafua alaˈanga neˈeri faˈasi kira. Nia neˈe nia kwate noaˈa kira kasi faˈamamana fuana maurilada. 13 Ma na maga ˈai neˈe kira ˈasiˈi ˈi fafona ano neˈe nia faula, nia diˈIa na ngwae neˈe kira rongoa fatalana God, ma kira ka ngalia faˈinia na saeleˈanga. Bore ma, fatalana God noaˈa kasi lalisusu goˈo saena maurilada. Kira ka faˈamamana goˈo sulia kaidaˈi tiˈitiˈi. Bore ma kaidaˈi ilitoˈonga nia dao goˈo maˈi, noaˈa kira kasi faˈamamana naˈa. 14 Maga ˈai neˈe kira ˈasida ˈi safitana na kwalo ˈabui ki, nia diˈIa ngwae neˈe kira rongo, bore ma kira ka manata ˈabera ˈada sulia ru matamata ki, diˈIa na toˈoruˈa ki, ma na saeleˈanga ˈoˈo saena magalia neˈe nia suˈusida. Nia neˈe nia sasia kira ka doe ˈidiˈa. 15 Na maga ru neˈe kira ˈasida ˈi fafona na ano neˈe nia leˈa, nia diˈIa ngwae neˈe kira rongoa fatalana God ma kira ka gonia saena manataˈi ngwae ˈoloˈolo ma ka leˈa. Ma kira ka suˈute ˈani fitoˈonga fuana sasilana raoˈa ˈoro leˈa ki.”

Kamu ke rongoa ma muke kwairoˈoi ana fatalana God

(Mark 4:21-25)

16 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Noaˈa ta ngwae kasi faˈaduˈa na faˈi unu, ma ka alua goˈo ˈana ˈi olofana ta dako nama ta ˈifitaˈi. Bore ma nia ke alua nama ˈi fuila, fasi ˈiri na ngwae neˈe nia ruˈu maˈi ˈi luma nia ke lisia.

17 “Nia ka ˈunaˈeri logo ana na ta ru neˈe nia tua ago ana kaidaˈi neˈe, ta asoa niˈi ke baˈa sakatafa taˈifau maˈi. Ma ti alaˈanga neˈe kira suu fafia, nia ke baˈa raˈe tafa taˈifau maˈi ˈi maa.

18 “Nia neˈe muke sailinga leˈa, osiˈana God ke baˈa kwate tatakolaˈa ana liatoˈo ˈanga fuamuˈa, si diˈIa kamu roˈosulia na faˈamanataˈanga nau ki. Sa tai bore ˈana neˈe nia toˈo ana ta madakolaˈanga tiˈitiˈi sulia ˈinotoˈanga God, God ke baˈa luda gwauna fuana. Bore ma sa tai neˈe noaˈa kasi roˈosulia faˈamanataˈanga neˈe ki, ta madakolaˈanga tiˈitiˈi bore ˈana neˈe nia fia fasi nia toˈo ana sulia ˈinotoˈanga God, God ke olitaˈinia faˈasia.”

Tuaˈa mamana sa Jesus neˈe ngwae neˈe kira roˈosulia God

(Matthew 12:46-50; Mark 3:31-35)

19 ˈI buri ˈana, teˈa sa Jesus faˈinia na ngwaefuta nia ki, kira dao maˈi, ma kira ka oga lisilana, bore ma nia ˈafitaˈi fuada fuana ˈidu karangilana, sulia na ngwae ˈoro ki kira fiku kalia sa Jesus ana kaidaˈi neˈeri. 20 Ma taˈi ngwae ˈi saena fikuˈa neˈeri ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Teˈa ˈoe faˈinia na ngwaefuta ˈoe ki, kira uu goˈo maˈi ˈada ˈi maa, ma kira oga lisilamu.”

21 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada taˈifau, “Sa tai faˈida neˈe kira rongo, ma kira ka roˈosulia fatalana God, kira naˈa neˈe teˈa nau ki, ma na ngwaefuta nau ki.”

Sa Jesus nia toˈo ana ngasingasiˈanga fuana fonelana iru faˈinia nafo
(Matthew 8:23-27; Mark 4:35-41)

22 Taˈi kaidaˈi, sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki, kira taˈe ˈi saena taˈi gwaˈi baru, ma nia ka fata ˈuri fuada, “Kulu toˈofolo basi ˈuana bali ˈosi loˈoba.” Ma kira ka talaˈae, kira ka toˈofolo naˈa. 23 Ma ana kaidaˈi kira leka naˈa kwau, sa Jesus ka maliu ˈana. Ana kaidaˈi neˈeri goˈo, na iru doe nia taˈe maˈi, ma na nafo ki ka magara naˈa maˈi saena na baru neˈeri, ma na baru neˈeri karangi ka kuru naˈa. 24 Fafarongo nia ki kira ka faˈaada sa Jesus kira ka ˈuri, “AraˈI kwa! Kulu karangi kuru naˈa!”

Sui sa Jesus ka tataˈe ka balufia na iru ma na nafo neˈe magara naˈa, ma kira ka roˈosulia, ma na ˈosi ka fola naˈa. 25 Sui sa Jesus ka balufia fafarongo nia ki ka ˈuri, “Faˈutaneˈekamukasifaˈamamana nau?”

Ma kira ka ˈarefo, ma kira ka maˈu, ma kira ka saefilo kira kwailiu kika ˈuri, “Ngwae faˈuta naˈa niniˈa re? Nia fata totongaˈi goˈo, ma na iru faˈinia nafo doe ki bore, kera ka roˈo naˈa sulia.”

Sa Jesus gura taˈi ngwae neˈe toˈo ana anoˈi ru taˈa
(Matthew 8:28-34; Mark 5:1-20)

26 Sui sa Jesus faˈinia fafarongo nia ki, kira ka toˈofolo saena ˈosi neˈe leleka ka dao ana abaˈi kula ˈi Gerasa, ana bali ˈosi neˈe teo kwai toˈoi faˈasia abaˈi kula ˈi Galili. 27 Ana kaidaˈi sa Jesus nia koso kwau ˈi sara faˈasia gwaˈi baru, nia ka dao toˈona taˈi ngwae faˈasia kula neˈeri. Na ngwae neˈeri, na anoˈi ru taˈa ki kira tua faˈinia, ma nia ka dadara goˈo ˈana sulia kaidaˈi tau naˈa maˈi, ma noaˈa nia kasi tua logo ˈi saena ta luma. Bore ma nia tua goˈo ˈana ˈi saena na faoda fuana kwaiatolana ngwae mae ki. 28-29 Ana kaidaˈi ˈoro sui naˈa maˈi ki, kira firi fafia ro ˈae nia ki ma limana logo, ma kira ka alua ngwae fuana foloˈa ˈusia. Bore ma, nia ka muusia goˈo ˈana na sene neˈeri ki, ma na anoˈi ru taˈa neˈeri ki kira ka lalia naˈa kwau ˈuana saena abaˈi kula kwasi.

Ma kaidaˈi nia lisia goˈo sa Jesus, nia ka ako doe, ma ka bobo uruuru naˈa ˈi maana ˈaena sa Jesus. Sa Jesus nia fata ˈuri fuana, “Anoˈi ru taˈa neˈe, ˈoke ruˈu maˈi ˈi maa faˈasia na ngwae neˈe.”

Ma ngwae neˈeri ka ri ˈuri, “Jesus kwa, ˈAeˈo Ngela God neˈe ngasingasiˈa liu! Tae neˈe ˈoko oga ˈoke sasi aku? Nau ku ganiˈo ˈoe kosi kwatea ta kwaˈikwaˈinga fuaku.”

30 Sa Jesus ka saefiloa, “Satamu sa tai kwa?”

Ma nia ka olisia ka ˈuri, “Sataku sa Fuani oro.” Nia fata ˈunaˈeri sulia na anoˈi ru taˈa ˈoro liu ki neˈe kira ruˈufia. 31 Na anoˈi ru taˈa neˈeri ki kira ka ˈengoa sa Jesus fasi ˈiri nia kasi baˈeda fuana saena kula gwagwa lingalinga fuana kwaˈikwaˈinga.

32 Ma na gwata ˈoro ki, kira fanga ˈada ˈi babaraˈoa ana faˈi ua neˈe karangi logo ana kula neˈeri. Ma na anoˈi ru taˈa neˈeri ki, kira ka gania sa Jesus fasi ˈiri kira ke ruˈufia ˈada na gwata neˈeri ki. Ma sa Jesus ka alaˈanida. 33 Kira sakatafa naˈa maˈi faˈasia na ngwae baera, ma kira ka ruˈufia naˈa na ngwaˈi gwata baera ki taˈifau. Na ngwaˈi gwata baera ki taˈifau, kira ka lalili saena kwata ˈato neˈeri ˈuana saena ˈosi, ma kira ka kwaˈu, ma kira ka mae taˈifau naˈa.

34 Ana kaidaˈi ngwae neˈe kira lia sulia ngwaˈi gwata neˈeri kira lisia ru neˈeri, kira ka tafi, ma kira ka faˈarongo ˈani saena fanoa neˈeri ma na fanoa tiˈitiˈi kalikalia ki logo. 35 Na ngwae ki neˈe kira rongoa, kira ka leka maˈi fuana lisilana ru neˈe nia fuli. Ma ana kaidaˈi kira dao maˈi siana sa Jesus, kira ka lisia na ngwae neˈeri neˈe anoˈi ru taˈa nia leka naˈa faˈasia, ma nia ka tua naˈa ˈana ˈi maana ˈaena sa Jesus, ma nia ka toro naˈa, ma nia ka manata saga naˈa. Ma kira taˈifau kira ka maˈu. 36 Ma ngwae neˈe kira lisia kaidaˈi neˈe sa Jesus nia ifulangaˈinia naˈa anoˈi ru taˈa neˈeri ki faˈasia na ngwae neˈeri, kira ka alaˈa naˈa sulia fuana ngwae neˈe fiku maˈi ki. 37 Sui ngwae ki taˈifau neˈe kira tua ana abaˈi kula neˈeri, kira saea fuana sa Jesus ˈiri ke leka faˈasida, osiˈana kira maˈu liu. Sui sa Jesus ka raˈe naˈa ˈi saena gwaˈi baru ka salisali fuana lekaˈa. 38 Na ngwae ba na anoˈi ru taˈa nia leka faˈasia, nia

ˈengo ana sa Jesus ka ˈuri, “ˈOke alaˈani nau ˈiri nai leka faˈiniˈo.”

Bore ma sa Jesus ka baˈea kwau, ka fata ˈuri fuana, 39 “ˈOke oli ˈamu ˈi fanoa ˈoe, ma ˈoko faˈarongo ˈani ru neˈe God nia fulia fuamu ki.” Sui, na ngwae neˈeri ka oli naˈa ˈuana fanoa nia, ma ka alaˈa naˈa sulia ru neˈe sa Jesus nia fulia fuana ki.

Sa Jesus gura ro kini ki (Matthew 9:18-26; Mark 5:21-43)

40 Sui, ana kaidaˈi sa Jesus nia oli laˈu maˈi faˈasia bali ˈosi loˈoba, ngwae ki kira maˈakwalia, ma kira ka saeleˈa liu fuana lisilana. 41 Ma taˈi ngwae neˈe satana sa Jaeras ka dao maˈi. Na ngwae neˈeri nia ta ngwae faˈinaˈonaˈo ˈi saena luma fuana foˈongaˈa. Nia leka maˈi ka bobo uruuru ˈi ˈaena sa Jesus, ma ka ˈengoa naˈa sa Jesus ˈiri nia ke leka faˈinia ˈuana luma nia. 42 Osiˈana taˈi kala defo mutaˈi nia neˈe nia mataˈi, ma ka karangi mae naˈa. Taˈi akwala ma ro faˈi ngali goˈo neˈe nia doe maˈi sulia.

Ma ana kaidaˈi sa Jesus nia leka faˈinia, na ngwae ˈoro kira fiku kalia logo. 43 Ma taˈi kini neˈe gwaˈi ˈabu nia tafangia tua logo ˈi neˈeri. Na mataˈinga taˈa neˈeri nia saungia naˈa sulia akwala ma ro faˈi ngali ki. Ma nia ka faˈalia naˈa toˈoruˈa nia taˈifau fuana ngwae kwaigura ki, bore ma noaˈa ta ngwae kasi gura goˈo. 44 Ma na kini neˈeri ka kwako maˈi ˈi burina sa Jesus, ma ka sama toˈona ˈaena ifi sa Jesus, ma na gwaˈi ˈabu neˈeri ka langa naˈa faˈasia ana kaidaˈi neˈeri nama.

45 Sa Jesus ka saefilo ka ˈuri, “Sa tai niniˈa sama toˈoku?”

Ana kaidaˈi neˈeri, na fikuˈa neˈeri taˈifau kira ka tofe goˈo ˈada.

Ma sa Peter ka fata ˈuri, “AraˈI kwa, ngwaˈi toˈa ˈoro niniˈa kira bekesiˈo naˈa.”

46 Bore ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Taˈi ngwae nia sama toˈoku, osiˈana nau ku saiana kaidaˈi neˈe na ngasingasiˈanga nau nia gura ta ngwae.” 47 ˈIu, na kini neˈeri nia saiana sa Jesus nia sai filoa naˈa, ma nia ka fali maˈi, ma ka lebelebe, ma ka maˈu, ma nia ka bobo uruuru ˈi naˈona ˈaena sa Jesus. Ma kaidaˈi ngwaˈi toˈa ˈoro neˈeri kira liafunufunu fuana, nia ka faˈarongo kira taˈifau duˈungana tae neˈe nia sama toˈona sa Jesus, ma ka kwatea neˈe nia ka ˈakwa ˈaliˈali naˈa. 48 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Kini neˈe ˈae, God nia gura ˈoe naˈa, osiˈana neˈe ˈoko faˈamamana nau. Leka naˈa kwau amu, ma noaˈa ˈoe kosi manata ˈabera naˈa.”

49 Kaidaˈi sa Jesus nia alaˈa goˈo ana ˈua, taˈi ngwae nia dao naˈa maˈi faˈasia luma sa Jaeras, ka faˈarongoa sa Jaeras ka ˈuri, “Na kala defo ba ˈoe, nia mae naˈa. Noaˈa ˈoe kosi faˈa ˈabera laˈu na ngwae faˈamanata.”

50 Ma sa Jesus ka rongoa, ma ka fata ˈuri fuana sa Jaeras, “Noaˈa ˈoe kosi maˈu. DiˈIa ˈoko faˈamamana nau, na kala defo ˈoe ke leˈa logo.”

51 Ana kaidaˈi kira dao kwau ˈi luma, sa Jesus ka talaˈia sa Peter, faˈinia sa John, ma sa James faˈinia maˈa ma teˈa ngela neˈeri goˈo, kira ka ruˈu ˈi luma. Sa Jesus ka luia ta ngwae laˈu noaˈa kasi leka faˈinida ˈi luma. 52 Ma na fikuˈa neˈeri ki taˈifau, kira oˈomae, ma kira ka angisia na ngela neˈeri. Sui sa Jesus ka fata ˈuri, “Kamu kasi angi laˈu. Na ngela neˈe noaˈa nia kasi mae, bore ma nia maliu goˈo ˈana.”

53 Ma kira ka gaˈasia lala sa Jesus, osiˈana kira saiana neˈe ngela neˈe nia mae mamana naˈa. 54 Sui sa Jesus ka dau ˈi limana na ngela neˈeri, ma ka ri ka ˈuri, “Ngela neˈe ˈae, tataˈe naˈa!” 55 Ma na mangona ka oli laˈu maˈi, ma nia ka tataˈe. Ma sa Jesus ka saea fuada ˈiri kira ke kwatea ta fanga fuana. 56 Na teˈa nia faˈinia na maˈa ngela neˈeri, kira ka ˈarefo liu ana ru neˈeri. Sui sa Jesus ka luida noaˈa kira kasi alaˈa laˈu sulia ru neˈeri ki fuana ta ngwae.

9

Sa Jesus asungaˈinia na lifurongo nia ki fuana raoˈa (Matthew 10:5-15; Mark 6:7-13)

1 Sa Jesus nia saea maˈi na akwala ma ro fafarongo nia ki siana. Ma nia ka kwatea na ngasingasiˈanga ma na gwaungaˈi ˈanga fuana guralana mataˈinga ki, ma na ifulangaˈilana anoˈi ru taˈa ki. 2 Nia ka asungaˈinida kwau

fuana faˈafulangaˈilana na ˈInotoˈanga God, ma guralana ngwae mataˈi ki. 3 Ma nia ka fata fuada ka ˈuri, “Noaˈa kamu kasi dau fafia ta ru fuana lekaˈa kamu. Kamu kasi ngalia ta faˈi kuba, ma ta ngwaˈi, ma ta fanga, ma ta mani, ma ta ro toro fuana rokisiˈanga. 4 Ma ti ngwae ana ta luma neˈe kira kwalo kamu, muke tua babatoˈo ˈi saena luma neˈeri, leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe kamu ke leka ana. 5 Diˈia ta ngwae ana ta fanoa neˈe noaˈa kira kasi kwalo kamu, muke leka ˈamuˈa faˈasida, ma kamu ke tafula fulafulana ano faˈasia na ˈaemuˈa diˈia na faˈabasuˈanga naˈa fuada neˈe God ke baˈa matalangaˈi kira, duˈungana kira ˈaila ˈania rongolana fatalana God.”

6 Ma na fafarongo ki kira ka leka, ma kira ka liu naˈa ana fanoa ki taˈifau fuana alaˈanga sulia Faˈarongoˈa Leˈa sulia God, ma faˈinia guralana ngwae ki ana kula ki taˈifau.

Kaidaˈi sa Herod nia rongoa alaˈanga ki sulia sa Jesus
(Matthew 14:1-12; Mark 6:14-29)

7 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, sa Herod Antipas na tatalafaˈa ˈi Galili, nia rongoa na alaˈanga ki sulia ru neˈe sa Jesus nia sasiˈi ki. Ma na manatana ka bulia musia kula naˈa sulia ti ngwae kira saea sa John Siuabu neˈe nia mauri laˈu, 8 ma ti ngwae laˈu kira ka saea niaˈa ˈani sa Elaeja na profet, ma ti ngwae laˈu kira ka saea niaˈa ta profet ˈua maˈi ˈi naˈo neˈe nia mataˈe laˈu faˈasia na maeˈa. 9 Goˈo ma sa Herod ka fata ˈuri, “Sa John ba nau ku kwatea na ngwae ni ofoˈa ki ka siki muusia naˈa gwauna! Ma na ngwae faˈuta niniˈa kira alaˈa sulia ˈuri?” ˈUnaˈeri, ka talaˈae ana kaidaˈi neˈeri, sa Herod oga liua lisilana sa Jesus.

Sa Jesus nia sarea na lima toˈoni ngwane ki
(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; John 6:1-14)

10 Ma ana kaidaˈi neˈe akwala ma ro lifurongo sa Jesus ki kira oli naˈa maˈi faˈasia faˈafulangaˈilana na ˈInotoˈanga God ma na guralana ngwae mataˈi ki, kira ka alaˈa sulia ru neˈe kira sasiˈi ki. Sui, sa Jesus faˈinia fafarongo nia ki, kira ka leka taˈifilida ˈuana fanoa ˈi Betsaeda. 11 Bore ma ana kaidaˈi neˈe, ngwae ki kira rongoa naˈa sa Jesus nia liu, kira ka leka logo sulia. Ma sa Jesus ka kwaloda, ma ka fata sulia na ˈInotoˈanga God fuada, ma ka faˈamauria naˈa ngwae neˈe kira mataˈi ki.

12 Ma ˈi saˈulafi naˈa, kaidaˈi sina karangi suu, na akwala ma ro fafarongo nia ki kira ka leka maˈi siana, ma kira ka fata ˈuri, “ˈOke olitaˈinia na fikuˈa neˈe, ˈiri kira ke leka ˈada ana fanoa ki, ma kira ke dao toˈona ta fanga faˈinia ta kula fuana teoˈa, osiˈana neˈe kula neˈe noaˈa ta ngwae kasi tua goˈo ana.”

13 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kamu ke kwatea lala fanga fuada fuana ˈanilana.”

Ma kira ka olisia kika ˈuri, “Kaimili toˈo goˈo ana lima afu beret ki, ma na ro gwaˈi iˈa ki. ˈUri ma ˈoko oga kaimili ke leka folia maˈi fanga fuana fikuˈa doe neˈe?” 14 Na fikuˈa neˈe nia bolo faˈinia na lima toˈoni ngwae ki neˈe kira tua ˈi neˈe.*

Sa Jesus ka fata ˈuri fuana na fafarongo nia ki, “Muke saea fuada kira ke tua ˈi ano ˈani ti gwaˈi tuaˈa ana lima akwala ngwaeˈa.”

15 Buri ˈana neˈe fafarongo ki kira sasi ˈunaˈeri ka sui, na ngwae ki taˈifau kira ka tua ˈi ano naˈa. 16 Sui sa Jesus ka ngalia na lima afu beret neˈeri ki, ma na ro gwaˈi iˈa neˈeri ki, ma nia ka lia ˈalaˈa ˈuana ˈi langi, ma ka baˈatafea God. Sui nia ka ngiia na afu beret ki, ma na iˈa ki, ma ka kwatea fuana na fafarongo nia ki, ˈiri kira ka daroˈia ana ngwae ki. 17 Ma kira taˈifau kira ka fanga, ma kira ka abusu liu. Ma na fafarongo nia ki, kira ka gonia na orengana fanga neˈe nia ore ˈi saena akwala ma ro kokofi ki leleka ka fungu.

Sa Peter faˈinia sa Jesus
(Matthew 16:13-19; Mark 8:27-29)

18 Taˈi kaidaˈi sa Jesus nia foˈo ana taˈifilia, ma na fafarongo nia ki kira ka leka maˈi siana, ma nia ka saefiloda ka ˈuri, “Ngwae ki kira saea nau ˈania sa tai?”

* **9:14** Kira kasi toˈoa goˈo ˈafe ki faˈinia ngela ki neˈe kira fanga logo saena fikuˈa neˈe.

19 Ma kira olisia kika ˈuri, “Ti ngwae
kira saea fasi ˈaeˈo sa John Siuabu neˈe
nia mauri laˈu. Ma ti ngwae laˈu kira saea
fasi ˈaeˈo sa Elaeja neˈe nia mauri laˈu.
Ma ti ngwae laˈu kira saea fasi ˈaeˈo ta
ngwae ana na profet ba ˈi naˈo ki maˈi
neˈe nia mauri laˈu.”
20 Ma sa Jesus ka lidi kira ka ˈuri, “Ma
kaumulu sae nau mo ˈania sa tai?”
Sa Peter nia olisia ka ˈuri, “ˈAeˈo neˈe
na Christ, na ngwae neˈe God nia filia
fuana ˈafilana ngwae nia ki.”

Sa Jesus nia fata sulia na maelana
(Matthew 16:20-28; Mark 8:30—9:1)

21 Sui sa Jesus ka fata totongaˈi fuada
fasi ˈiri noaˈa kira kasi faˈarongoa laˈu ta
ngwae ana ru neˈeri. 22 Ma nia ka fata
logo ˈuri, “NauˈA, na Ngela Ngwae, nai
baˈa nonifii ka doe liu ˈani ru ˈoro ki. Ma
na ngwae faˈinaˈonaˈo ki, ma na fata abu
doe ki, ma na ngwae faˈamanata ˈani na
taki ki, kira ke ilangaˈi nau. Ma kira ke
saungi nau, sui ana uula asoa, God ke baˈa
taˈe nau fuana mauriˈa.”
23 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuada
taˈifau, “Sa tai bore ˈana neˈe oga ke
donga nau, noaˈa nia kasi manata ˈabera
sulia ru nia oga ki goˈo ˈana talana. Asoa
ki taˈifau nia ke maˈudi fuana dongalaku,
sui bore ˈana kaidaˈi nia ke nonifii, ma ke
mae ana ˈai rara folo. 24 Sa tai bore ˈana
neˈe ˈaila kasi donga nau duˈungana nia
oga ke sasi ˈana sulia kwaiogaiˈanga nia
ki talana, nia ke baˈa talafia na mauriˈa
firi. Bore ma diˈia sa tai bore ˈana neˈe
noaˈa nia kasi manata ˈabera sulia ru nia
oga ki goˈo ˈana talana, ma nia maˈudi
ke mae fuaku, nia ka toˈo ana mauriˈa
firi. 25 DiˈIa neˈe na ngwae toˈo ana ru
ki taˈifau saena magalia, kaidaˈi nia mae,
ma nia ke tua tau faˈasia God, ru neˈeri
kasi fulia goˈo ta leˈangaˈa fuana. 26 Ma
diˈia ta ngwae nia ˈeke ˈani nau faˈinia
fatalaku, ˈirai NauˈA, na Ngela Ngwae, nai
baˈa ˈeke logo ˈania, ana kaidaˈi nai dao
maˈi faˈinia na ngwasinasinaˈanga nau,
ma na ngwasinasinaˈanga MaˈA nau, ma
na ngwasinasinaˈanga ˈainsel abu ki laˈu.
27 Nau ku saea naˈa fuamuˈa, ti ngwae
aumulu ˈi neˈe logo, noaˈa kira kasi mae
leleka kira ka lisia God ke gwaungaˈi fafia
ngwae nia ki.”

Sa Jesus nia faˈataˈinia raralana ma na ngasingasiˈanga nia
(Matthew 17:1-8; Mark 9:2-8)

28 Bolo faˈinia kwalu asoa ki ˈi buri
ˈana neˈe sa Jesus saea ru neˈeri ki, nia
ka talaˈia sa Peter, ma sa John, ma sa
James, ma kira ka raˈe ˈi gwauna taˈi
faˈi ua fuana foˈongaˈa. 29 Ma kaidaˈi sa
Jesus nia foˈo ana, na maana ka rokisi
ka ngwasinasina, ma na ifi nia ki ka
kwao ma ka ngwasinasina liu. 30 Ma
ˈaliˈali goˈo ro ngwae ki kera tua logo
ˈi neˈeri, ma kera ka alaˈa faˈinia sa
Jesus. KeraˈA neˈe sa Moses ma sa Elaeja.
31 Ma kera ka sakatafa maˈi ˈi saena na
ngwasinasinaˈanga ˈi langi, ma kera ka
alaˈa faˈinia sa Jesus sulia na maelana ma
lekalana faˈasia na magalia ˈuana ˈi langi
neˈe nia ke faˈa aliˈafua ˈi Jerusalem.
32 Bore ma sa Peter ma na ro kwaima
nia ki, kira ka maliu naˈa ˈada. Sui
ana kaidaˈi kira ada naˈa, kira ka lisia
na ngwasinasinalana sa Jesus ma na ro
ngwae neˈe kera uu faˈinia ki. 33 Ma ana
kaidaˈi neˈe ro ngwae neˈeri ki kera sasi
fuana lekaˈa faˈasia sa Jesus, sa Peter ka
fata ˈuri fuana, “AraˈI kwa, nia leˈa liu
neˈe kulu ka tua naˈa akulu ˈi neˈe. Alu
kaimili ke saungaˈinia uulu babala ki, ta
ai fuamu, ma ta ai fuana sa Moses, ma ta
ai fuana sa Elaeja.” (Nia kina logo ˈana ru
neˈe nia saea.)
34 Ma kaidaˈi sa Peter nia alaˈa goˈo ana
ˈua, taˈi gwaˈi salo nia dao ma nunufilana
ka buta fafida. Ma na uulu fafarongo
ki, kira ka maˈu ana kaidaˈi neˈe gwaˈi
salo neˈeri nia leka maˈi ka dau fafida.
35 Ma taˈi lingaˈi fataˈa saka maˈi faˈasia
ˈi saena na gwaˈi salo neˈeri ma ka ˈuri,
“NiaˈA neˈe na ngela nau. Nau nau ku filia
naˈa. Muke rongo sulia!”
36 Ma kaidaˈi lingaˈi fataˈa neˈeri nia
sui naˈa, taˈi sa Jesus naˈa ˈana neˈe nia
tua faˈinia na uulu fafarongo nia ki ˈi
neˈeri. Ma kira ka noto fafia na ru neˈeri,
ma ana kaidaˈi neˈeri noaˈa kira kasi
faˈarongoa naˈa ta ngwae ana ru neˈe
kira lisia.

Sa Jesus nia ifulangani anoˈi ru taˈa faˈasia na ngwae fii doe
(Matthew 17:14-18; Mark 9:14-27)

37 Sui faˈi asoa ˈi buri ˈana ru neˈeri ki, sa Jesus faˈinia uulu fafarongo nia ki, kira ka koso maˈi faˈasia gwauna faˈi ua neˈe sa Jesus nia rokisi ana, ma na ngwae ˈoro ki kira ka saka toˈona sa Jesus. 38 Ma taˈi ngwae faˈasia na fikuˈa neˈe nia ri ka fata ˈuri, “Faˈamanata kwa, nau ku gani ˈoe, ˈoke ifulani kwau anoˈi ru taˈa neˈe faˈasia na ngela nau, sulia nia neˈe taˈi ngela mutaˈi nau naˈa. 39 Na anoˈi ru taˈa nia olofia ˈaliˈali goˈo, ma nia ka ako doe, ma ka ˈui ˈania ˈi ano ma ka lebesia, ma na kwakwana ka ngisungisuˈa. Kaidaˈi nia saungia, nia ka ˈafitaˈi liu fuana suiˈa faˈasia, ma ka faˈakaisia liu naˈa. 40 Nau ku gania fafarongo ˈoe ki fuana ifulangaˈilana faˈasia, ma ka ˈafitaˈi liu fuada fuana sasilana.”

41 Sa Jesus ka fata ˈuri, “Kamuˈa man-atamuˈa ngasi liu, ma ngwae taˈa ki! Kamu noaˈa kasi faˈamamana nau ˈua! Nau ku noni maruku naˈa ˈani abu fitoˈonga nini kamu. Nau ku tua faˈi kamu ka dao naˈa ˈuri, fuila kaumulu ka faˈamamana nau naˈa.” Sui nia ka fata ˈuri fuana ngwae neˈeri, “ˈOke ngalia maˈi na ngela ˈoe ˈi neˈe.”

42 Ana kaidaˈi neˈe ngela neˈeri nia dao maˈi ana kula neˈe sa Jesus nia uu ana, na anoˈi ru taˈa neˈeri nia ka fiˈi ˈui ˈania ngela neˈeri ˈi ano, ma ka lebesia. Ma sa Jesus ka balufia na anoˈi ru taˈa neˈeri, ma nia ka fiˈi saka faˈasia ngela neˈeri, ma na tualana ngela neˈeri fiˈi leˈa, ma sa Jesus ka kwatea ngela neˈeri fuana maˈa nia. 43 Ma na ngwae neˈe kira fiku ki, kira ka ˈarefo liu ana ngasingasiˈanga God.

Na ruana kaidaˈi sa Jesus nia alaˈa sulia na maelana
(Matthew 17:22-23; Mark 9:30-32)

Ana kaidaˈi neˈe ngwae ki kira ˈarefo goˈo ˈada ˈua ana ru neˈe sa Jesus nia fulia ki, nia ka fata ˈuri fuana fafarongo nia ki, 44 “Noaˈa kamu kasi manata bura ˈani na ru neˈe nau ku saea fuamuˈa ki. Nauˈa, na Ngela Ngwae, kira ke kwate nau saena limana malimae nau ki.” 45 Bore ma fafarongo nia ki kira kasi saiana ta tae neˈe nia fada ˈani alaˈanga neˈe nia saea. God nia sofongaˈinia na fadalana alaˈanga neˈe faˈasida. Ma kira maˈu logo fuana saefilo lana fadalana alaˈanga neˈeri.

Sa tai neˈe nia doe ka tasa
(Matthew 18:1-5; Mark 9:33-37)

46 Ma na olisuˈusuˈunga ka leka ˈi safitana na fafarongo sa Jesus ki, sulia sa tai ada neˈe ke doe ka gwaungaˈi fafida taˈifau. 47 Ma sulia neˈe sa Jesus nia saiana manatalada, nia ka ngalia taˈi ngela, ma ka faˈauua ˈi safitada, 48 ma ka fata ˈuri fuada, “Diˈia sa tai neˈe ˈoko kwaloa ta ngela ˈuri duˈungana neˈe ˈoko faˈamamana nau, ˈoko kwalo nau laˈu goˈo. Ma diˈia sa tai neˈe ˈoko kwalo nau, ˈoko kwaloa logo God neˈe nia asungaˈi nau maˈi. Duˈungana sa tai neˈe ˈoko faˈatiˈitiˈi ˈoe talamu ˈi safitamuˈa, ˈaeˈo neˈe ngwae doe ka gwaungaˈi fafi kamu taˈifau.”

Sa tai neˈe kasi uu bokota kamu, nia tua faˈi kamu
(Mark 9:38-40)

49 Sui sa John ka fata ˈuri, “Araˈi kwa, kaimili lisia taˈi ngwae nia ifulani na anoˈi ru taˈa ki ˈani ngasingasiˈanga ˈoe, ma kaimili ka fonea faˈasia sasilana, osiˈana noaˈa nia kasi ˈado faˈi kulu.”

50 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Noaˈa kamu kasi fonea laˈu, osiˈana sa tai neˈe noaˈa kasi uu bokota kulu, nia na ngwae faˈi kulu.”

Na ngwaˈe ˈi Samaria ki kira ˈaila liu ˈania sa Jesus

51 Kaidaˈi nia dao karangi naˈa fuana sa Jesus ke fane naˈa ˈi langi, nia ka manata doe ana lekaˈa ˈuana ˈi Jerusalem. 52 Ma nia ka kwatea ngwae ki kira ka etaeta ˈi naˈo ana. Kira leka, ma kira ka dao ana taˈi fanoa ana na abaˈi kula ˈi Samaria ˈiri kira ke sasi akaˈu ana ru ki taˈifau maˈakwalia. 53 Bore ana na ngwae ki ˈi neˈeri noaˈa kira kasi oga goˈo kwalolana, sulia nia na ngwae Jiu lala neˈe nia leka ˈuana ˈi Jerusalem. 54 Ma kaidaˈi na ro ngwae ana fafarongo nia ki sa James ma sa John, kera lisia ru neˈeri, kera ka fata ˈuri fuana, “Aofia kwa, nia faˈuta? ˈUri ma ˈoko oga keroˈo ke gani ˈuana

ta mafula faˈasia maˈi ˈi langi ˈiri ke doˈofida taˈifau kwa?”
55 Sui sa Jesus ka abula ma ka balufi-
daroˈo. 56 Ma kira ka leka naˈa ˈada ˈuana
ta fanoa matamata.

Dongalana sa Jesus neˈe ˈuri mala (Matthew 8:19-22)

57 Ma ana kaidaˈi kira leka naˈa sulia na
taˈi tala, taˈi ngwae ka fata ˈuri fuana sa
Jesus, “Nau ku oga nai leka faˈi ˈoe ˈi faˈi
bore ˈana neˈe ˈoke leka ˈuana.”
58 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Noaˈa nia
kasi talangwaraˈu. Na kui kwasi ki kira
toˈo ana na kula kira ki fuana teoˈa, ma
na noˈo ki logo kira ka toˈo ana na nuˈi
kira ki. Bore ma nauˈa, na Ngela Ngwae,
nau noaˈa kusi toˈo ana ta luma fuana
maliuˈa ana.”
59 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana ta
ngwae laˈu, “ˈOke leka maˈi faˈi nau.”
Bore ma na ngwae neˈeri ka fata lala
ˈuri, “Araˈi kwa, ˈoke alaˈani nau ˈiri nau
kui leka, ku tua basi faˈinia maˈa nau,
leleka nia ka mae mala, nau ku kwaiatoa
ka sui, nau ku fiˈi dongaˈo.”
60 Ma sa Jesus ka olisia ma ka ˈuri fuana,
“Alaˈania na ngwae neˈe noaˈa kira kasi
toˈo ana mauriˈa ana God ki, kira ka
kwaiatoa naˈa ˈada na ngwae mae kira ki.
ˈAeˈo niniˈa, ˈoke leka, ma ˈoko fata sulia
na ˈInotoˈanga God.”
61 Ma ta ngwae laˈu ka fata ˈuri, “Araˈi
kwa, nau kui leka mo ˈi burimu. Bore ma,
ˈoke alaˈani nau ˈiri nai leka ma ku olioli
basi ana ngwae nau ki ˈi fanoa.”
62 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Ta ngwae
neˈe nia oga ke leka faˈi nau, ma nia ka
manata doe sulia na ru neˈe nia faˈasiˈi ki,
noaˈa nia kasi bolo faˈinia God ka ˈinotoˈa
fafia maurilana.”

10

Sa Jesus nia kwatea fiu akwala ma ro fafarongo nia ki

1 ˈI buri ˈana na ru neˈeri ki, na Aofia sa
Jesus ka filia fiu akwala ma ro ngwae ki,
ma ka kwatea kira ka leka ro ngwaeˈa fasi
ˈiri kira ke leka ˈi naˈona ˈuana fanoa ki
taˈifau goˈo neˈe nia manata fuana lekaˈa
ˈuani. 2 Ma nia ka fata ˈuri fuada, “Na
ngwae neˈe kira sasi akaˈu naˈa fuana
faˈamamanaˈanga ana God ki, kira diˈia
na ru ˈoro ki ˈi saena oˈola fuana fikulani.
Bore ma, ngwae fuana fikulana na ru
neˈeri ki, kira kasi ˈoro. Nia neˈe, muke
foˈosia God ˈiri nia ke kwatea maˈi ngwae
ni rao ki faˈi kamu. 3 Muke leka naˈa. Nau
ku asungaˈi kamu diˈia na kala sipsip ki ˈi
safitana na kui kwasi ki, sulia ngwae ˈoro
ki kira oga kike faˈali kamu. 4 Noaˈa kamu
kasi ngalia ta mani, ma noaˈa ta ngwaˈi ni
ru fuana alu maniˈa ˈi saena, ma noaˈa
ta taˈe butu. Ma noaˈa kamu kasi ˈabera
ˈani alaˈanga faˈinia ta ngwae sulia tala.
5 Ma kaidaˈi kamu ruˈu ana ta luma,
muke fata ˈuri, ‘God ke faˈaleˈa kamu, ma
na aroaroˈanga nia ka tua faˈi kamu ˈi
saena na luma neˈe.’ 6 Ma diˈia na ngwae
neˈe nia tua ˈi neˈeri nia kwalo kamu
ˈania aroaroˈa, na faˈaleˈanga kamu ke
tua logo faˈinia na ngwae neˈeri. Ma diˈia
ka noaˈa, na faˈaleˈanga neˈeri ka oli logo
maˈi fuamuˈa. 7 Muke tua ˈi saena na
luma neˈeri, ma muke ˈania, ma muke
kwaˈufia ta ru neˈe kira kwatea fuamuˈa.
Osiˈana na ngwae neˈe nia rao, nia ke
ngalia nama ˈana na folifoliˈa nia. Kamu
ke tua toˈo, ma noaˈa kamu kasi lae luma
kwailiu.
8 “Ma kaidaˈi kamu dao ana ta fanoa,
ma kira ka kwalo kamu, muke ˈania fanga
tae neˈe kira kwatea fuamuˈa. 9 Ma muke
gura na ngwae mataˈi ki ˈi saena na fanoa
neˈeri, ma muke fata ˈuri fuana na ngwae
ˈi neˈeri ki, ‘Kaidaˈi God ke gwaungaˈi
fafia ngwae nia ki, nia dao karangi kamu
naˈa.’ 10 Ma diˈia kamu dao ana ta fanoa,
ma noaˈa kira kasi kwalo kamu, muke
leka sulia na tala ˈi saena fanoa neˈeri, ma
kamu fata ka ˈuri, 11 ‘Na fulafulana ano
ana fanoa neˈe kamu niniˈa ratai olofana
ˈaemili, kami tafula naˈa kwau ˈusi kamu.
Niniˈa na faˈabasuˈanga naˈa fuamuˈa
neˈe God ke baˈa matalangaˈi kamu
duˈungana kamu ˈaila ˈania rongolana
fatalana God. Kamu ke manata toˈona
ru neˈe: ˈInotoˈanga God nia dao karangi
kamu naˈa.’ 12 Nau ku saea fuamuˈa,
na asoa ana kwaˈikwaˈinga neˈe ke dao
maˈi, God ke kwatea na matalangaˈinga
fuana na ngwae ana fanoa taˈa ba ˈi
Sodom. Bore ma nia ke baˈa kwatea na
matalangaˈinga doe ka tasa fuana ngwae
ana fanoa neˈe ka liufia ngwae ana fanoa
ba ˈi Sodom!”

Fanoa doe ki noaʼa kira kasi faʼamamana sa Jesus
(Matthew 11:20-24)

13 Sa Jesus nia fata ʼuri, “Nia taʼa lilisu naʼa fuamuʼa neʼe kamu tua ʼi Koresin. Ma kamuʼa neʼe kamu tua ʼi Betsaeda ka ʼunaʼeri logo. Osiʼana kamu ʼiri faʼamamana na faʼanadaʼa ʼoro ba nau ku sasia fuamuʼa ki. Diʼia kira sasi faʼanadaʼa neʼeri ki ʼi Taea ma ʼi Saedon* ʼi naʼo, na ngwae ʼi neʼeri ki kira ka tua ʼi ano, ma kira ka ruʼufia toro biliʼa ki, ma kira ka rafua nonida ana fuʼa, fasi ʼiri ka faʼataʼinia neʼe kira kakari alifaʼi taʼifau naʼa faʼasia abula taʼangaʼa kira ki. 14 Aia, ana faʼi asoa God ke baʼa matalangaʼinia ngwae ana magalia neʼe, na kwaʼikwaʼinga kamu ke baʼa tasa ka liufia na ngwae ʼi Taea faʼinia Saedon ki. 15 ʼIu, kamuʼa na tuaʼa ʼi Kapaneam, kamu fia God ke baʼa lafu kamu ʼuana ʼi langi. Bore ma, nia ke baʼa ʼui ʼani kamu ʼi saena kilu ana nonifiiʼa.”

16 Sui sa Jesus ka fata ʼuri fuana fafarongo nia ki, “Diʼia sa tai neʼe nia rongo suli kamu, nia rongo logo suli nau. Ma diʼia sa tai neʼe nia ʼaila ʼani kamu, nia ʼaila logo ʼani nau. Ma diʼia sa tai neʼe nia ʼaila ʼani nau, nia ʼaila logo ʼania God neʼe nia asungaʼi nau maʼi.”

17 Ma na fiu akwala ma ro ngwae baera kira ka leka naʼa. Ma ana kaidaʼi kira oli maʼi, kira ka saeleʼa liu, ma kira ka fata ʼuri, “Aofia kwa, na anoʼi ru taʼa ki bore kira roʼosuli kaimili kaidaʼi kami ifulangaʼinida ʼani ngasingasiʼanga ʼoe!”

18 Sa Jesus ka olisida ka ʼuri, “Nau ku lisia na ngasingasiʼanga sa Saetan karasu faʼasia ma ka ʼasi ka inasisi maʼi ka diʼia na meamea faʼasia ʼi langi. 19 Mulu rongo basi! Nau ku kwatea naʼa na ngasingasiʼanga fuamuʼa fasi ʼiri muke liu bore ana baʼeko tolo ki ma na farifari ki, ma noaʼa kira kasi ʼala fifi amuʼa. Nau ku kwatea naʼa fuamuʼa na ngasingasiʼanga neʼe doe ka liufia sa Saetan na malimae kia. Noaʼa ta ru ana sa Saetan kasi faʼafii kamu naʼa. 20 Kamu ka saeleʼa ʼamuʼa duʼungana na anoʼi ru taʼa ki kira roʼosuli kamu. Bore ma muke saeleʼa liu mala ʼamuʼa duʼungana God nia keresia naʼa na satamuʼa ʼi langi.”

Sa Jesus nia saeleʼa ma ka baʼatafea God
(Matthew 11:25-27; 13:16-17)

21 Ma ana kaidaʼi neʼeri, Anoʼi ru Abu ka faʼasaeleʼa sa Jesus, ma nia ka fata ʼuri, “Maʼasi, ʼaeʼo neʼe ʼoko gwaungaʼi fafia ru ki taʼifau ʼi langi ma ʼi ano logo. Nau ku baʼatafe ʼoe, duʼungana neʼe ʼoko faʼataʼinia na ru neʼe ki fuana ngwae neʼe kira diʼia ngela tiʼitiʼi ki, ma ʼoko sofongaʼinia ru neʼe ki faʼasia ngwae neʼe kira auraʼeda duʼungana kira liatoʼo, ma kira lia saiana ru ʼoro ki. ʼIu Maʼasi, na ru neʼeri ki nia ʼunaʼeri naʼa sulia na kwaiogaiʼanga ʼoe ʼua naʼa maʼi ʼi naʼo.”

22 Sui sa Jesus ka fata ʼuri, “Maʼa nau nia kwatea ru ki taʼifau naʼa fuaku. Ma taʼifilia na Maʼa goʼo neʼe nia saiaku na ngela nia. Ma taʼifilia logo na Ngela talana neʼe nia saiana Maʼa nia, ma taʼifili goʼo ngwae neʼe na Ngela nia filida fuana faʼataʼilana fuada ki, neʼe kira saiana na Maʼa.”

23 Sui sa Jesus ka abula fuana fafarongo nia ki taʼifilida, ka fata ʼuri fuada, “ʼOilakiʼa fuamuʼa, osiʼana kamu lisia na ru ni ʼarefoʼa neʼe ki ʼi taʼena. 24 Nau ku saea fuamuʼa, na profet ʼoro ki ma na tatalafaʼa ʼoro ʼi naʼo ki, kira oga logo lisilana na ru neʼe kamu lisia ʼi taʼena ki, bore ma nia ʼafitaʼi liu fuada. Ma kira ka oga liua logo rongolana na ru neʼe kamu rongoa ʼi taʼena ki, bore ma nia ʼafitaʼi logo fuada.”

Na tarifulaʼa sulia na ngwae leʼa ʼi Samaria

25 Taʼi ngwae faʼamanata ana na taki ki, nia leka maʼi siana sa Jesus. Nia oga ke ilitoʼona, ma ka fata ʼuri, “Ngwae faʼamanata kwa, ta tae neʼe nai baʼa sasia ʼiri nai toʼo ana na mauriʼa firi?”

26 Ma sa Jesus ka olisia ka ʼuri fuana, “Tae neʼe na Kerekereʼa Abu ki saea? ʼUri ma ʼoko malingaʼi faʼuta ʼani?”

27 Ma na ngwae neʼeri nia olisia ka alaʼa ʼuri, “ʼOke alafe ana God ʼoe, ʼania manatamu taʼifau, ma ʼani mangomu taʼifau, ma ʼani ngasingasilamu taʼifau, ma ʼani liamu taʼifau. Ma ʼoke alafe fuana toʼolamu ka diʼia logo neʼe ʼoko alafe fuamu talamu.”

* **10:13** ʼi Taea ma ʼi Saedon Na ro fanoa doe neʼe ki, kira talo faʼinia taʼangaʼa kira ki.

28 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Na
olisiˈanga ˈoe nia saga. ˈOke sasi ˈunaˈeri,
ma ˈoke mauri.”
29 Bore ma na ngwae faˈamanata neˈeri,
nia oga ke faˈataˈinia neˈe na tualana
saga goˈo ˈana, ma nia ka saefiloa laˈu sa
Jesus ka ˈuri, “Sa tai mo neˈe na toˈolaku
neˈe nai alafe fuada?”
30 Ma sa Jesus saiana ngwae Jiu ki ˈaila
ˈania ngwae ˈi Samaria ma nia ka olisia
ka ˈuri, “TaˈI ngwae Jiu nia tuatua maˈi ˈi
Jerusalem ma ka leka ˈuana ˈi Jeriko. Ma
kaidaˈi nia leka goˈo ˈana sulia na tala, na
ngwae fofolo bili ki kira ka saungia, ma
kira ka ngalia na ru nia ki taˈifau faˈinia
na toro nia ki. Ma kira ka kwaiˈia leleka
nia ka maefelo naˈa, ma kira ka faidanga
ˈania, ma kira ka leka naˈa ˈada faˈasia.
31 Ma ana kaidaˈi neˈeri, taˈi fata abu ana
na Luma Abu God nia leka logo sulia na
tala neˈeri, ma kaidaˈi nia lisia na ngwae
baera, nia ka rafi logo ˈana sulia ta bali
tala, ma ka leka ˈana. 32 Sui, taˈi ngwae
rao kwaiˈafi saena na Luma Abu God nia
ka leka logo maˈi sulia na tala neˈeri. Ma
kaidaˈi nia dao ˈi neˈeri, nia ka lisia na
ngwae baera. Bore ma nia rafi logo ˈana
faˈasia ana ta bali tala, ma ka leka logo
ˈana faˈasia naˈa. 33 Sui taˈi ngwae faˈasia
na abaˈi kula kwaita ˈi Samaria nia leka
logo maˈi sulia na tala neˈeri. Kaidaˈi nia
lisia na ngwae baera, nia ka kwaimanatai
liu fuana. 34 Ma nia ka leka maˈi siana,
ma ka taufia na maala nia ki ˈani na
ngwaingwai ma na waen, ma ka ˈafua.
Sui nia ka lafua ˈi fafona na dongki nia,
ma ka ngalia naˈa ˈuana taˈi luma fuana
folilana fuana tuaˈa ˈi saena, ma nia ka
lia sulia ˈi neˈeri. 35 Ma ana ruana faˈi
asoa, nia ka lafua ro ngisingisi mani ki
neˈe bolo faˈinia folifoliˈa fuana ro asoa
ki, ma ka kwatea fuana na ngwae neˈe
nia lia sulia na luma neˈeri, ma ka fata
ˈuri fuana, ‘ˈOke lia sulia na ngwae neˈe,
ma ana kaidaˈi neˈe nai oli laˈu maˈi,
nai duˈua taˈifau na mani neˈe ˈoko ˈafia
ˈania ki.’ ”
36 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOko
manata faˈuta? Sa tai ana uulu ngwae
neˈeri ki kira saea ˈani toˈolana fuana
na ngwae ba na ngwae fofolo bili ki kira
kwaiˈia?”
37 Ma na ngwae faˈamanata ana taki
ki ka fata ˈuri, “Na ngwae neˈe nia
kwaimanatai fuana.”
Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “ˈOke leka,
ma ˈoko sasi logo ˈunaˈeri.”

ˈI Mata faˈinia ˈi Mary

38 KaidaˈI sa Jesus ma na fafarongo nia
ki kira leka, kira ka dao ana taˈi fanoa,
ma taˈi kini neˈe satana ˈi Mata ka kwaloa
sa Jesus ˈuana ˈi luma nia. 39 Ma na
kini futa nia ˈi Mary ka tua karangia na
ˈaena na Aofia sa Jesus, ma ka fafarongo
ˈana fuana na faˈamanataˈanga sa Jesus
ki. 40 Ma na manatalana ˈi Mata ka ˈabera
sulia nia goˈo neˈe nia sasia na raoˈa ki
taˈifau ˈi luma. Ma nia ka leka maˈi siana
sa Jesus, ka fata ˈuri fuana, “Aofia kwa,
ˈUri ma, ˈoko ˈiri manata ˈabera goˈo
sulia na sasiku neˈe nia faˈasi nau goˈo
ˈana, ma nau ku sasia goˈo ˈaku na raoˈa
neˈe ki taˈifau taˈifili nau kwa? ˈOke saea
fuana ˈiri nia ke leka maˈi ke kwaiˈafi
logo aku!”
41 Ma na Aofia olisia ka ˈuri, “Mata
kwa, ˈoko matafiru ma na manatalamu
ka ˈabera naˈa sulia ru ˈoro ki. 42 Bore
ma taˈi ru goˈo neˈe nia talingaˈi. ˈI Mary
nia filia na ru talingaˈi, ma nia ˈafitaˈi ta
ngwae ka lafua naˈa faˈasia.”

11

Sa Jesus faˈamanata sulia na foˈongaˈa (Matthew 6:9-13; 7:7-11)

1 Ana taˈi asoa, sa Jesus nia foˈo ˈana,
ana taˈi kula. Ma kaidaˈi nia foˈo ka
sui goˈo, taˈi ngwae ana fafarongo nia
ki ka fata ˈuri fuana, “Aofia kwa, ˈoke
faˈamanata kami ˈani foˈongaˈa, diˈia ba
sa John nia faˈamanata logo na fafarongo
nia ki ˈani foˈongaˈa.”
2 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kaidaˈi
kamu foˈo, kamu ke fata ˈuri,
‘MaˈasI,
Kami oga ngwae ki taˈifau kike faˈadoea
na satamu, osiˈana nia abu liu.
Dao maˈi ˈani gwaungaˈi ˈanga ˈoe fafia
maurilana ngwae ki taˈifau.
3 Ma ˈoke kwatea maˈi fuamiˈa na fanga
neˈe nia bolo fuamiˈa sulia asoa ki.
4 Ma ˈoke rufuanata na taˈangaˈa kami
ki, diˈia logo neˈe kami rufuanata

ana taˈangaˈa ngwae ki taˈifau neˈe
kira sasia ru taˈa ki fuamiˈa.
Ma ˈoe kosi danga ˈani kami fuana il-
itoˈonga ka liufi kami.’ ”

5 Ma sa Jesus ka fata ˈani taˈi tarifulaˈa
ˈuri fuana na fafarongo nia ki, “Diˈia ta
ngwae ana kaumulu leka siana na ngwae
kwaima nia ˈi luma nia saena tofongana
rodo, ma ka fata ˈuri fuana, ‘Ngwade kwa,
ˈoe kwatea basi maˈi ta uulu afu beret
fuaku, 6 osiˈana taˈi ngwae kwaima nau
logo, nia tua tua maˈi ana fanoa tau, ma
nia ka dao maˈi siaku. Bore ma noaˈa nau
kusi toˈo ana ta fanga neˈe nai kwatea
fuana.’ 7 Ma na ngwae kwaima neˈeri nia
saena luma ka fata ˈuri, ‘Noaˈa ˈoe kosi
faˈa ˈabera nau laˈu! Na sinamaa nia
fono naˈa, ma na ngela nau ki kaimili ka
maliu taˈifau naˈa. Nia ˈafitaˈi nau ku
tataˈe laˈu fuana kwatelana ta ru fuamu.’
8 Aia, nau ku saea fuaumulu, bore ˈana
diˈia noaˈa nia kasi oga sasilana ta ru,
diˈia na ngwae neˈeri nia gani, ma ka
inaˈu ana ganiˈa, na ngwae neˈe ˈi saena
luma, nia ke tataˈe ma ka kwatea goˈo
na ru ki taˈifau neˈe nia ogaˈi. Ma nia
noaˈa kasi sasia laˈu duˈungana na ngwae
neˈeri neˈe na ngwae kwaima nia, bore
ma osiˈana sulia neˈe nia inaˈu naˈa ana
ganiˈa. 9 Nia neˈe nau ku saea fuaumulu.
Kamu ke gani ana God ˈiri muke ngalia
ru neˈe kamu gani ˈuana. Kamu ke lulua
ru kamu boˈoboˈo ˈuani ki ana God, ma
nia ka ˈafi kamu ˈiri muke lisia. Kamu
ke faˈafo ana sinamaa, ma God ke ˈifi
fuamuˈa. 10 Osiˈana na ngwae ki taˈifau
neˈe kira gani ana God, kira ka ngalia
naˈa ru neˈe kira gania. Ma na ngwae ki
taˈifau neˈe kira lulua ru kira boˈoboˈo
ˈuani ki ana God, kira ka lisia. Ma na
ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈafo ana
sinamaa, ma God ke ˈifi fuada.

11 “ˈUri ma, sa tai aumulu na maˈa ki,
neˈe diˈia na ngela ˈoe nia gania iˈa, ˈoke
kwatea lala na faˈi loi fuana? 12 Ma diˈia
na ngela ˈoe nia gani ˈuana ta fakaleˈe
karai, ˈoke kwatea lala ta farifari fuana?
Noaˈa liu! 13 Sui bore ˈana kamuˈa taˈifau
ngwae taˈa ki, kaumulu saiana kwatelana
na ru leˈa ki fuana ngela kaumulu ki.
Bore ma na Maˈa kamu neˈe nia ˈi langi,
nia leˈa ka tasa liufi kamu. ˈUnaˈeri neˈe
nia ka kwatea na Anoˈi ru Abu fuana
ngwae ki neˈe kira gani nia ˈuana!”

Sa Jesus ma sa Saetan (Matthew 12:2-30; Mark 3:20-27)

14 Ana taˈi kaidaˈi, sa Jesus nia ifulani
taˈi anoˈi ru taˈa faˈasia taˈi ngwae neˈe
kwakwana nia ˈato ˈani fataˈa. Ma
kaidaˈi anoˈi ru taˈa neˈe nia tafi faˈasia,
nia ka fata laˈu. Ma na ngwaˈi toˈa ˈoro
neˈe kira fiku ˈi neˈeri, kira ka ˈarefo.
15 Ma ti ngwae ada kira ka fata ˈuri, “Sa
Jesus ifulani naˈa anoˈi ru taˈa ki ˈani
ngasingasiˈanga sa Saetan, na ˈingataˈi
anoˈi ru taˈa.”*
16 Ma ti ngwae ada, kira oga kike
ilitoˈona sa Jesus. Ma kira ka gania fasi
ˈiri nia ke fulia ta faˈanadaˈa, fasi ˈiri ke
faˈataˈinia neˈe nia toˈo ana na ngasin-
gasiˈanga faˈasia God. 17 Ma osiˈana neˈe
sa Jesus nia sai goˈo ana na manatalada,
nia ka fata ˈuri fuada, “Diˈia ngwaˈi toˈa
saena ta fanoa doe kira fuˈali kira talada,
ˈirai na fanoa doe neˈeri ke takalo naˈa.
Ma diˈia neˈe ngwae, ma na ˈafe, ma na
ngela nia ki, kira fuˈa faˈi kira talada, nia
ˈafitaˈi fuana kira ka tua fiku. 18 Ma na
ˈinotoˈanga sa Saetan neˈe ˈunaˈeri logo.
Diˈia sa Saetan ke fuˈa faˈinia toˈa neˈe
kira leka sulia, ˈirai kira ke takalo kwailiu
goˈo. Nau ku saea ru neˈeri ki, duˈungana
kamu saea nau ku ifulani anoˈi ru taˈa ki
ˈania ngasingasiˈanga sa Saetan. 19 Aia,
ma kaumulu saea nau ku ifulani anoˈi
ru taˈa ki ˈani ngasingasiˈanga sa Sae-
tan. ˈIrai ma ngasingasiˈanga sa tai mo
niniˈa ti fafarongo aumulu ifulani anoˈi
ru taˈa ki ˈani? Sa Saetan? Noaˈa liu!
Duˈungana ru neˈeri ki, nia faˈataˈinia
neˈe kaumulu rora. 20 Nau ku ifulani
anoˈi ru taˈa ki ˈani ngasingasiˈanga God.
Ma nia ka faˈataˈinia naˈa fuamuˈa neˈe
na gwaungaˈinga God fafia ngwae ki dao
karangi naˈa maˈi siamuˈa.”
21 Sa Jesus ka fata laˈu sulia taˈi tar-
ifulaˈa ka ˈuri, “Diˈia ta ngwae ramo
nia sasi akaˈu ana raˈunga nia ki fuana
fuˈanga, ma ka folo leˈa ˈusia luma nia,
nia ˈafitaˈi ta ngwae ka bilia na ru nia ki ˈi
saena luma nia. 22 Ma diˈia ta ngwae neˈe

* **11:15** Ta sata logo ana sa Saetan neˈe sa Bielsebul.

nia ngasingasiˈa ka tasa mala ana niaˈa, nia leka maˈi, ma ka fuˈa faˈinia, ma ka liufia nia, na ngwae neˈeri ka ngali taˈifau naˈa ˈana na ru ni fuˈanga nia ki neˈe nia fitoˈo ˈani, ma ka daroˈia taˈifau naˈa ru nia ki taˈifau fuana ngwae kwaima nia ki.

23 “Ma sa tai neˈe noaˈa nia kasi leka maˈi buriku, nia na malimae nau. Ma sa tai neˈe noaˈa kasi kwaiˈafi aku fuana fikulana maˈi ngwae ki siana God, nia takalongaˈi kira naˈa faˈasia God.”

Olilana maˈi anoˈi ru taˈa (Matthew 12:43-45)

24 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Kaidaˈi kira ifulaˈinia anoˈi ru taˈa nia leka faˈasia ta ngwae, nia ka liliu saena kula kwasilaˈa, ma ka lulu ˈuana ta kula fasi ˈiri nia ke tua laˈu ana. Ma diˈia nia lulu ma ka noaˈa naˈa, nia ke manata ˈuri, ‘Nai oli ˈuana na ngwae ba nau ku tuatua maˈi ana ˈi naˈo, ma nau ku leka maˈi faˈasia.’ 25 Ana kaidaˈi nia oli maˈi ka dao, nia ka lisia ngwae baera nia faˈasikasika ma ka faˈasaga naˈa maurilana taˈifau. 26 Kaidaˈi nia lisia neˈe nia ˈunaˈeri, nia ka oli, ma ka talaˈia laˈu maˈi ta fiu anoˈi ru neˈe taˈa ka tasa liufia niaˈa, kira ka leka maˈi, ma kira ka tua naˈa ˈi saena ngwae baera. Ana kaidaˈi neˈeri, na tualana ngwae neˈeri ka fiˈi taˈa ka liufia naˈa ˈi naˈo.”

Na saeleˈanga mamana

27 Kaidaˈi sa Jesus nia saea ru neˈeri ki fuada taˈifau, taˈi ˈafe ˈi saena fikuˈa neˈeri ka ako ˈuri, “Na kini neˈe nia faˈafutaˈo ma ka faˈasusufiˈo mo neˈe nia saeleˈa ka tasa.”

28 Bore ma sa Jesus nia olisia ka fata ˈuri, “Mamana liu. Bore ma ngwae neˈe kira rongoa fatalana God, ma kira ka roˈo sulia, kira lala neˈe kira saesaeleˈa ka tasa.”

Ngwae ki kira oga sa Jesus ke fulia ti faˈanadaˈa (Matthew 12:38-42)

29 Ma kaidaˈi neˈe ngwaˈi toˈa ˈoro kira fiku kalikalia maˈi sa Jesus, nia ka fata ˈuri fuada, “Kamu na unitaˈi ngwae neˈe, kamu na unitaˈi ngwae taˈa. Duˈungana kamu oga lisilana ta faˈanadaˈa neˈe ke faˈataˈinia ngasingasiˈanga God, bore ma nia ka ˈafitaˈi fuamuˈa fuana lisilana. Kamu ke baˈa lisia goˈo ˈamuˈa na faˈanadaˈa diˈia na ru ba nia fuli fuana sa Jona na profet.† 30 Na ru neˈe fuli fuana sa Jona, nia diˈia ta maˈetoto neˈe faˈataˈinia fuana ngwaˈi toˈa ˈi Ninifa ki neˈe nia leka maˈi faˈasia God. Na ru neˈe fuli fuaku nia diˈia ta maˈetoto neˈe faˈataˈinia logo neˈe God kwate nau maˈi, na Ngela Ngwae, fuana ngwae ki ana kaidaˈi neˈe. 31 Ma ana asoa neˈe God ke matalangaˈinia ngwae ki, na ˈafe ba nia gwaungaˈi ana fanoa ˈi Siba, nia ke baˈa tataˈe, ma ka faˈataˈinia na taˈangaˈa kamu ki ngwaˈi toˈa ana unitaˈi ngwae neˈe ki, osiˈana neˈe abulaˈanga kamu ki nia rora liu naˈa. Nia leka tau maˈi faˈasia ˈisilana fanoa neˈe ˈi ano fuana rongolana liatoˈonga sa Solomon. Bore ma, nauˈa, taˈi ngwae neˈe nau ku talingaˈi ka tasa liufia sa Solomon, nau ku tua ˈi neˈe ˈi taˈena, ma kamu kasi rongo goˈo suli nau. 32 Ka diˈia logo ana asoa God ke baˈa matalangaˈinia ngwae ki, na ngwae ˈi Ninifa ki kira ke baˈa faˈataˈinia na taˈangaˈa kamu ki, sulia kira kakari alifaˈi taˈifau naˈa faˈasia roraˈa kira ki, kaidaˈi kira rongoa na faˈataloˈanga sa Jona fuada. Bore ma nau taˈi ngwae talingaˈi ka tasa liufia sa Jona, nau ku tua naˈa ˈi neˈe ˈi taˈena, bore ma noaˈa kamu kasi kakari alifaˈi goˈo.”

Faˈamanataˈanga sa Jesus diˈia na unu (Matthew 5:15; 6:22-23)

33 Sa Jesus ka fata ˈuri, “Noaˈa ta ngwae kasi faˈaduˈa na faˈi unu, ma nia ka sofongaˈinia nama ka alua ˈana olofana ta dako. Kaidaˈi nia faˈaduˈa faˈi unu ka sui mala, nia ka alua naˈa ana kula fuana dauraˈi unuˈa, fasi ˈiri sa tai neˈe nia ruˈu maˈi saena luma, nia saiana ka lisia madakolana. 34 Diˈia noaˈa ˈoe kosi lisia na madakolaˈa neˈe, maamu neˈe taˈa, ma ˈoko tua goˈo ˈamu saena maˈerodo. Si diˈia maamu leˈa ma ˈoko tua saena na madakolaˈa neˈe, osiˈana na maamu neˈe dau talaˈia maˈi madakolaˈa saena nonimu. 35 Muke madafi kamu si diˈia kamu ilangani na madakolaˈa nau, ma saena maurilamuˈa nia rodoˈa. 36 Diˈia

† **11:29** Lisia Matthew 12:40

kamu fungu ˈani madakolaˈa, noaˈa naˈa ta kula laˈu ana nonimuˈa neˈe ka suˈusia na madakolaˈa, ˈunaˈeri neˈe nia ka diˈia neˈe kamu tua ana kula neˈe unu nia duˈa ana.”

Sa Jesus balufia na Farasi ki ma na faˈamanata ki

(Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

37 Ana kaidaˈi sa Jesus nia alaˈa ka sui naˈa, taˈi ngwae ana Farasi ki ka laefia fuana fangaˈa ˈi luma nia. Sa Jesus ka leka faˈinia, ma ka fanga faˈinia. 38 Ma na Farasi neˈe ka ˈarefo liu, osiˈana nia lisia sa Jesus noaˈa nia kasi taufia goˈo na limana ˈi naˈona na fangaˈa. 39 Ma na Aofia sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Kamu Farasi ki, kamu manata ˈabera liu fuana taufilana na ru ki ana bali ˈi maa ana titiu ni kwaˈu ki, ma na ru ni fanga kamu ki. Bore ma ˈi saena na maurilamuˈa kira fungu ˈani ru taˈa ki taˈifau. 40 Kaumulu boleboleˈa liu! God nia saungaˈinia na bali ˈi maa ana ru ki taˈifau, nia logo neˈe saungaˈinia saena ru ki. 41 Aia, muke kwatea tae ki neˈe nia saena titiu ni kwaˈu kamu ki faˈinia tae ki neˈe nia ˈi saena ru ni fanga kamu ki fuana ngwae dalaˈa ki, fasi ˈiri na ru kamu ki taˈifau ke sikasika ˈi maana God.

42 “Taˈangaˈa fuamuˈa Farasi ki, duˈungana kamu kwatea goˈo ˈamuˈa fuana God ta bali ana tangafulana ngisingisi fanga kamu ki neˈe kamu fasia ˈi saena oˈola kamu ki. Bore ma noaˈa kamu kasi manata ˈabera goˈo fuana faˈasagalana tuaˈa kamu ki faˈinia toˈolamuˈa faˈida, ma na alafeˈanga kamu ki fuana God. Nia leˈa neˈe muke sasia kala ru ana kwatelana tangafulana ngisingisi fanga kamu ki fuana God, ma muke manata toˈona logo na ru doe ana alafeˈanga ana God, ma ngwae ana fanoa kamu ki taˈifau.

43 “Taˈangaˈa fuamuˈa Farasi ki, duˈungana kaidaˈi kamu leka saena luma fuana foˈongaˈa, kamu oga tuaˈa ana fuli tuaˈa fuana ngwae talingaˈi ki. Ma kaidaˈi kamu leka ˈi maana usiˈa ki, kamu oga ngwae ki kira ke faˈaˈinotoˈa kamu. 44 Taˈangaˈa fuamuˈa Farasi ki, duˈungana kamu diˈia na kilu gwaˈu ki neˈe noaˈa kira kasi ˈuia ta sulufaua ˈi fafona, ma kaidaˈi ngwae ki kira liu ˈi fafona, noaˈa kira kasi lia saiana na ru moko ngwaˈa neˈe nia ˈi saena.”

45 Sui taˈi ngwae faˈamanata ana taki ki ka fata ˈuri, “Faˈamanata kwa, kaidaˈi ˈoko fata ˈunaˈeri, ˈoko fata faˈali kaimili logo.”

46 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Taˈangaˈa fuamuˈa faˈamanata ana taki ki, duˈungana kamu saungaˈinia taki ˈafitaˈi ˈoro ki fuana ngwae ki, ma ka ˈafitaˈi liu fuada fuana roˈosulilani, ma noaˈa kamu kasi kwaiˈafi ada. 47 Taˈangaˈa logo fuamuˈa, duˈungana kamu faˈakwanga fafona kilu gwau profet ki ka lia leˈa liu, na profet ba koˈo bora kamu ki kira saungida. 48 Duˈungana ru neˈeri ki, neˈe nia faˈataˈinia neˈe kamu alafafia sasiˈa taˈa neˈe koˈo bora kamu ki kira sasi ada. Duˈungana kira saungida, ma kamu ka saungaˈinia kilu gwaˈu kira ki. 49 Ma duˈungana ru neˈeri, God ana liatoˈongaˈa nia, nia ka fata ˈuri, ‘Nai baˈa kwatea kwau na profet, ma na ngwae ni lifurongo ki fuada, bore ma kira ka saungia ti ai ada, ma kira ka faˈakaisia logo ti ai ada.’ 50 Duˈungana nia ˈunaˈeri, na ngwae ki ana unitaˈi ngwae neˈe, God ke baˈa matalangaˈi kira fafia na saungilana profet ki taˈifau, ˈita naˈa maˈi ana etangilana fanoa neˈe ˈi ano, 51 talaˈae maˈi ana maelana sa Abel leleka ka dao ana maelana sa Sekaraea‡ na ngwae ba kira saungia saena Luma Abu God ˈi safitana fuli fuˈa ma na kula abu. Ru mamana neˈe nau ku saea fuamuˈa, na ngwae ki ana unitaˈi ngwae neˈe, God ke matalangaˈi kira fafia maelana ngwae neˈeri ki.

52 “Taˈangaˈa fuamuˈa faˈamanata ana taki ki, duˈungana kamu sofongaˈinia na mamanaˈanga God, fasi ˈiri na ngwae ki noaˈa kasi sai laˈu ana. Noaˈa kamu kasi faˈamamana logo ana, ma kamu ka fonea na ngwae ki faˈasia saiˈa ana.”

53 Ma ana kaidaˈi sa Jesus nia leka naˈa faˈasia fanoa neˈeri, na ngwae

‡ **11:51** Sa Abel na ngwae ˈoloˈolo etaeta neˈe kira saungia saena Fau alangaˈinga ˈUa. Ma sa Sekaraea na ngwae ˈoloˈolo ˈisiˈisi neˈe kira saungia logo saena na Fau alangaˈinga ˈUa.

faˈamanata ana taki ki, ma na Farasi ki, kira ka talaˈae fuana ngengelana, ma kira ka saefiloa naˈa ru ˈoro ki. 54 Ma kira ka ili ˈuana sokelana sa Jesus fuana daoˈa toˈona ta tae neˈe nia saea ka rora.

12

Faˈamanataˈanga sulia kwalabasaˈanga (Matthew 10:26-27)

1 Ana kaidaˈi neˈeri logo, raˈi ngwane uria, nia bolo faˈinia mole ana toˈoni ngwae, kira fiku maˈi fuana rongolana sa Jesus. Raˈi ngwane uria neˈeri doe liu neˈe kika urida kwailiu naˈa. ˈI naˈona sa Jesus nia alaˈa fuana raˈi ngwane uria neˈeri, nia eta fata ˈuri fuana fafarongo nia ki, “Muke madafi kamu faˈasia roˈongaˈa sulia manataˈi ngwae taˈa Farasi ki, osiˈana kira ngwae kwalabasa ki. 2 Ta tae neˈe ngwae kwalabasa nia sofongaˈinia, God ke baˈa faˈasakalangani. Ma na ru ago ki, kike sai logo ana. 3 Ma ta tae neˈe kamu saea ˈi saena maˈe rodo, kira ke rongoa saena dangi dadara. Ma ta tae neˈe kamu kwaroro ˈani saena alingana ta ngwae ana ta kula banitaˈi taˈifili ˈamuroˈo, kira ke faˈarongoa ˈani ngwae ki taˈifau ˈiri kika rongo abitako ana.”

God taˈifilia goˈo neˈe kamu ke maˈungia (Matthew 10:28-33; 12:32; 10:19-20)

4 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku saea fuamuˈa ngwae kwaima nau kina, noaˈa kamu kasi maˈungia sa tai neˈe ke saungia na nonimuˈa, ma ˈi buri ˈana noaˈa kira kasi sasia goˈo ta ru taˈa laˈu ana mangomuˈa. 5 Bore ma nau ku faˈataˈinia fuamuˈa ngwae neˈe muke maˈungia, muke maˈungia God. Osiˈana niaˈa naˈa neˈe nia saiana ke saungia nonimuˈa, ma nia ka toˈo logo ana ngasingasiˈanga fuana toˈosilana mangomuˈa saena kula ni faˈakaisi ˈanga. ˈIu, nau ku saea laˈu fuamuˈa, God taˈifilia goˈo neˈe muke maˈungia.

6 “Na lima faˈi suba ki, kira folida goˈo ˈani kala ro mangisiˈi mani tiˈitiˈi ki. Faˈi suba ki kira ka miga bore ˈada, God noaˈa kasi takadalafa goˈo ˈana taˈi ai ada. 7 Na ifu ana gwaumuˈa ki bore, God sai goˈo ani taˈifau. Nia neˈe noaˈa kamu kasi maˈu, osiˈana God nia manata doe ana ngwae ki ka liufia na faˈi suba miga ˈoro neˈe ki.”

8 Sui sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku saea fuamuˈa, diˈia ta ngwae nia fulangaˈinia ˈi naˈona ngwae ki neˈe nia na fafarongo nau, ˈirai nauˈa, na Ngela Ngwae bore, nai baˈa fulangaˈinia logo ˈi naˈona ˈainsel God ki. 9 Ma diˈia ta ngwae ke tofe fafi nau ˈi maana ngwae ki, nai baˈa tofe logo fafia ngwae neˈeri ˈi naˈona ˈainsel God ki.

10 “Ma diˈia ta ngwae ka fata faˈali nau, God saiana ka rufuanata goˈo ˈana ana. Bore ma diˈia ta ngwae ka fata faˈalia na raoˈa Anoˈi ru Abu, noaˈa liu God kasi rufuanata ana ngwae neˈeri.

11 “Ma kira ke baˈa ngali kamu ˈuana matalangaˈilamuˈa ˈi saena luma fuana foˈongaˈa nama ˈi naˈona ngwae ˈinotoˈa ki. Ana kaidaˈi neˈeri, noaˈa kamu kasi maˈu, ma noaˈa kamu kasi manata ˈabera ˈuana ta alaˈanga faˈuta neˈe muke baˈa saea, ma muke olisi kira ˈani. 12 Sulia kaidaˈi neˈeri, na Anoˈi ru Abu nia ke baˈa faˈamanata kamu ˈani ru neˈe muke baˈa saeˈe ki.”

Na tarifulaˈa sulia na ngwae toˈoru gwaubaliˈa

13 Taˈi ngwae ˈi saena na fikuˈa neˈeri, nia fata ˈuri fuana sa Jesus, “Faˈamanata kwa, ˈoke saea fuana ai naˈo ku ke daroˈia na toˈoruˈa keroˈo ki neˈe maˈa keroˈo nia faˈasia fuamiroˈo.”

14 Ma sa Jesus olisia ka ˈuri, “Kwala ngwade kwa, sa tai neˈe nia kwatea na ngasingasiˈanga fuaku fuana matalangaˈilana ma fuana daroˈilana na ru ˈuri ki ˈi safitamuroˈo?” 15 Ma nia ka fata ˈuri fuada taˈifau, “Muke manata leˈa, ˈasu ˈubani kamu kata fiˈi guguta ru. Osiˈana na mauriˈa mamana ngwae noaˈa laˈu ana mani nama toˈoruˈa nia ki.”

16 ˈUnaˈeri sa Jesus ka fata ˈania tarifulaˈa fuada ka ˈuri, “Taˈi ngwae toˈoru nia toˈo ana taˈi ano leˈa neˈe nia fasi ru ˈi saena, ma ka loia na ru leˈa ˈoro ki neˈe nia fasiˈi ˈi saena. 17 Ma nia ka tua ka manata ˈana sulia niaˈa talana ma ka ˈuri, ‘Tae neˈe nai baˈa sasia naˈa?

Osiˈana noaˈa nau kusi toˈo naˈa ana ta kula fuana na tainga'ilana na ru nau ki.
18 ˈIu, nau kui baˈa sasi ˈuri, nau kui osia na babala nini nau ku fiku ru ˈi saena ka sui, nau ku saungaˈinia laˈu ti babala faolu neˈe doe mala. Ma nau ku fiˈi gonia maˈi na fuaˈi ru nau ki ma ti ru laˈu ˈi neˈe. 19 Sui nau ku fii fata laˈu ˈuri fuaku talaku, ˈOilakiˈa liu fuamu! ˈOko toˈo naˈa ana ru leˈa ˈoro ki neˈe ˈoko ogaˈi fuana faˈi ngali ˈoro ki. ˈOke tua ko kakaruˈae naˈa ˈamu! ˈOko fanga leˈa ˈamu, ma ˈoko kwaˈu naˈa amu, ma ˈoko sasi naˈa ru neˈe fuana ke faˈasaeleˈa maurilamu.’ 20 Bore ma God nia fata ˈuri fuana, ‘ˈOko gwaubaliˈa liu! Saena faˈi rodo neˈe taˈena nama neˈe ˈoke mae, ma ˈoke ˈiri saiana sa tai neˈe ke baˈa toˈo ana na ru neˈe ˈoko goniˈi fuamu talamu ki.’ ”

21 Ma sa Jesus ka faˈasuia naˈa faˈamanataˈanga neˈeri ka ˈuri, “Nia ke baˈa fuli ˈunaˈeri logo fuana na ngwae neˈe kira goni ru taˈifau fuada talada ki, bore ma ˈi naˈona God kira dalaˈa liu.”

Fitoˈo ana God (Matthew 6:25-34)

22 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana fafarongo nia ki, “Nau ku saea fuamuˈa, noaˈa kamu kasi manata ˈabera sulia tae neˈe kamu ke ˈania, ma tae neˈe kamu ke toro ˈani fafia nonimuˈa. 23 Osiˈana na mauriˈa neˈe, nia leˈa ka tasa liufia na fanga, ma na noni neˈe nia leˈa ka tasa liufia na toro. 24 Lisia na faˈi noˈo ki, noaˈa kira kasi ˈabera goˈo sulia raoˈa ana ta oˈola. Ma noaˈa kira kasi loia goˈo ta fanga, ma kira kasi saungaˈinia goˈo ta babala fuana alu fangaˈa. Bore ma God sareda goˈo ˈana. Ma God nia lia doe liu amuˈa ka liufia mala faˈi noˈo ki. Nia neˈe, God ke sare kamu goˈo ˈana.

25 “Sui bore ˈana kamu ka manata ˈabera ˈania mauriˈa kamu ki, nia ˈafitaˈi liu kamu ka sasia maurilamuˈa ka tau tiˈitiˈi laˈu. 26 Ma diˈia noaˈa kamu kasi bolo goˈo faˈinia sasilana kala ru fuana faˈataulana maurilamuˈa, faˈuta neˈe muke manata ˈabera lala ana ru matamata ki?

27 “Muke lisia basi na takana ˈai neˈe kira taka afola ki. Noaˈa kira kasi rao goˈo, ma noaˈa kira kasi saungaˈinia goˈo ta toro fuada. Ma nau ku saea fuamuˈa, kira lia kwanga ka tasa liufia toro neˈe sa Solomon na tatalafaˈa nia ruˈufiˈi ki. 28 Ma na takana ˈai ki kira tua goˈo ˈada sulia kala kaidaˈi dokodoko, ma kira ka ˈui logo ˈanida saena mafula. Sui ka ˈunaˈeri bore ana, God nia faˈaruˈufida ˈani ru leˈa ki. ˈUri ma kamu fitala fasi God noaˈa kasi faˈatoro kamu logo? Na fitoˈonga kamu ki nia tiˈitiˈi.

29 “Ma noaˈa kamu kasi manata ˈabera liu sulia tae neˈe muke ˈania, ma tae neˈe muke kwaˈufia. 30 Osiˈana na ngwae tua kwaikinai ana God ki neˈe kira saiana kike manata ˈaberaˈa sulia ru neˈeri ki. Ma kamuˈa, Maˈa kamu nia saiana ka sui naˈa neˈe kaumulu boˈoboˈo ˈuana ru neˈeri ki. 31 Muke manata nama sulia na mauriˈa neˈe God nia gwaungaˈi fafia, ˈiri nia ke kwatea fuamuˈa na ru neˈe kamu ogaˈi ki.”

Faˈamanataˈanga sulia toˈoruˈa ˈi langi (Matthew 6:19-21)

32 Sui sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Kamuˈa ngwae nau ki, sui bore ˈana kamu ka diˈia na ngwaˈi sipsip tiˈitiˈi, noaˈa kamu kasi maˈu, duˈungana God na Maˈa kamu, nia saeleˈa liu fuana kwatelana ˈinotoˈanga nia fuamuˈa. 33 Muke ˈoifoli ˈani ru kamu ki, ma muke kwatea mani fuana ngwae dalaˈa ki. Diˈia kamu ke sasi ˈunaˈeri, muke baˈa toˈo ana suˈukela fuana goni maniˈa ki ˈi langi neˈe nia ˈafitaˈi ka fura. Kamu ke gonia na toˈoruˈa kamu ki ˈi langi, ana kula neˈe nia ˈafitaˈi kira ka faˈasuia, ma na kula neˈe ngwae bili ki noaˈa kasi dao ana, ma noaˈa ta sufusufu kasi faˈalida. 34 Osiˈana kaidaˈi na toˈoruˈa kamu nia teo ˈi langi, na maurilamuˈa nia agwaˈi taˈifau naˈa ˈuana ˈi langi. Ma kaidaˈi na toˈoruˈa kamu nia teo saena magalia, na maurilamuˈa ka agwaˈi taˈifau naˈa ˈuana ru saena na magalia ki.

Ngwae rao ki muke lialia

35 “Kamu ke tua ni lialia masia ta tae neˈe ke baˈa dao maˈi. Ma muke ruˈufia na toro kamu ki, ma muke faˈaduˈa na unu kamu ki, 36 diˈia nama ngwae rao ki neˈe kira masia na ngwae ˈinotoˈa kira neˈe ke oli maˈi faˈasia ta fafangaˈa ana araˈinga. Kaidaˈi nia dao maˈi ma ka

faˈafo, kira ˈaliˈali goˈo kika ˈifingia naˈa sinamaa fuana. 37 ˈOilakiˈa fuana na ngwae rao neˈeri ki neˈe ngwae ˈinotoˈa kira nia dao toˈoda, ma kira ada goˈo ˈada ˈua, ma kira masia ana kaidaˈi nia oli maˈi ana. Nau ku saea na ru mamana fuamuˈa, nia ka sasi akaˈu, ma ka faˈatuada taˈifau, ma ka sareda. 38 ˈOilakiˈa fuada diˈia nia dao toˈoda kira kwaimasi, diˈia nia ke dao maˈi saena tofongana rodo, nama agi rodo ˈi ˈofodangi!

39 “Ma muke manata toˈona ru neˈe, diˈia na ngwae ana luma nia saiana na kaidaˈi neˈe ngwae bili ke dao maˈi ana, nia ˈafitaˈi na ngwae bili ka ruˈu saena luma nia. 40 Kamuˈa logo, muke tua ni kwaimasi aku, na Ngela Ngwae. Nau kui baˈa dao maˈi ana na kaidaˈi neˈe kamu fia noaˈa naisi dao maˈi ana.”

Tarifulaˈa sulia ro ngwae rao ki (Matthew 24:45-51)

41 Sa Peter ka fata ˈuri, “Aofia kwa. ˈUri ma ˈoko saea na tarifulaˈa neˈe fuaimili goˈo niniˈa, nama fuana na ngwae ki taˈifau?”

42 Na Aofia nia olisia ka ˈuri, “Kamu ke diˈia na ngwae rao neˈe nia liatoˈo ma nia ka rao saga. Ma na araˈi ˈaˈana ke alua nia ka lia sulia na ngwae rao ki, ma ka kwatea na fanga fuada ana kaidaˈi fuana kwate fangaˈa. 43 Ma ˈoilakiˈa fuana na ngwae rao neˈeri neˈe ngwae ˈaˈana nia dao toˈona, ma nia sasia ru neˈeri ki ana kaidaˈi neˈe nia dao maˈi ˈi luma nia! 44 Nau ku saea na ru mamana fuamuˈa, na ngwae ˈaˈana ka alua nia ka lia sulia ru nia ki taˈifau. 45 Bore ma, ka taˈa liu diˈia na ngwae rao neˈeri ka manata ˈuri, ‘Na ngwae ˈaˈana nau, daolana maˈi nia tau ˈua,’ ma nia ka talaˈae fuana kwaˈilana na ngwae rao ki, ma na kini rao ki, ma nia ka tua ni fanga naˈa ˈana ma ka kwaˈu lilinga naˈa ˈana leleka gwauna ka lilinga naˈa. 46 Sui ma na ngwae ˈaˈana ka dao maˈi ana ta asoa neˈe nia noaˈa kasi kwaimaˈakwali ana, ma ana kaidaˈi neˈe nia kina goˈo ˈana. Na ngwae ˈaˈana ke kwatea na kwaˈikwaˈinga ˈafae fuana niaˈa, ma ka alua ana na kula fuana ngwae neˈe noaˈa kasi faˈamamana ki.

47 “Ma na ngwae rao neˈe nia saiana tae neˈe na ngwae ˈaˈana nia oga nia ka sasia, bore ma nia noaˈa kasi sasi akaˈu ma kasi sasia goˈo na ru neˈe na ngwae ˈaˈana nia oga, kike baˈa kwatea kwaˈikwaˈinga doe fuana. 48 Bore ma na ngwae ni rao neˈe noaˈa nia kasi saiana na ru neˈe ngwae ˈaˈana nia oga, ma nia ka sasia ru neˈe bolo faˈinia kika nangasia faˈinia, kira ke baˈa kwatea kwaˈikwaˈinga tiˈitiˈi goˈo fuana.

“Diˈia God nia kwate tatakolaˈa ana ru ki fuana ta ngwae, God nia oga ngwae neˈeri ka olitaˈi tatakolaˈa logo ana ru ki fuana. Ma diˈia God nia kwatea ru ˈoro liu ki mala fuana ta ngwae, nia ka oga logo ru ˈoro liu ki mala faˈasia ngwae neˈeri.”

Barangisiˈa osiˈana faˈamamanalana sa Jesus (Matthew 10:34-36)

49 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku leka maˈi fuana doˈofilana na magalia, ma nau ku oga na mafula neˈeri ke talaˈae ke duˈa naˈa! 50 Nai baˈa ruˈu saena fiiˈa doe liu neˈe nia diˈia kaidaˈi neˈe ngwae nia lolomo saena kafo ana siuabuˈa. Ma nau ku manata mu naˈa fuana leleka na siuabuˈanga ana fiiˈa doe neˈeri ka aliˈafu nama! 51 ˈUri ma kamu fia fasi nau ku dao maˈi faˈinia aroaroˈa saena magalia? Noaˈa liu! Bore ma nau ku dao logo maˈi faˈinia barangisiˈa. 52 Nia eta ana kaidaˈi neˈe ka oli ˈalaˈa, na luma neˈe lima ngwae ki kira tua ˈi saena, kira ke takalo osiˈana nauˈa. Uulu ngwae ki ana ta bali, ma ro ngwae ki ana ta bali. 53 Na maˈa ki kira ke olisuˈusuˈu faˈinia na ˈalako kira ki, ma na ngwae ˈalako ki kira ke olisuˈusuˈu faˈinia na maˈa kira ki. Ma na teˈa ki kira ke olisuˈusuˈu faˈinia na sariˈi kira ki, ma na sariˈi ki kira ke olisuˈusuˈu faˈinia na teˈa kira ki. Ma na funga kini ki kira ke olisuˈusuˈu faˈinia na kini folia kira ki, ma na kini folia ki kira ka olisuˈusuˈu faˈinia na funga kini kira ki.”

Ngwae ki kina mamanalana raoˈa sa Jesus ki (Matthew 16:2-3)

54 Sa Jesus ka fata laˈu fuana raˈi ngwane uria ka ˈuri, “Diˈia kamu lisia gwaˈi

salo ki kira raˈe maˈi faˈasia sulana sina, muke saiana na uta ke baˈa toˈo. Ma nia ke toˈo mamana naˈa. 55 Ma diˈia na iru nia raˈe alaˈa maˈi, muke saiana logo nia ke baˈa ˈakoˈako. Ma nia ke baˈa ˈakoˈako mamana naˈa. 56 Kamu ngwae kwalabasa ki! Osiˈana kamu saiana lisi-lana mamanga faˈinia na magalia, bore ma noaˈa kamu kasi lia saiana ru neˈe God fulia ana kaidaˈi neˈe ki.”

ˈOke faˈasagaˈo faˈinia God (Matthew 5:25-26)

57 Sa Jesus nia alaˈa laˈu ka fata ˈuri, “Faˈuta neˈe noaˈa kamu kasi filia ˈaumulu ru ˈoloˈolo ki fuana sasilana? 58 Diˈia ta ngwae ke ngaliˈo fuana kwai matalangaˈinga, ˈi naˈona neˈe koroˈo ka alaˈa saena kwai matalangaˈinga, ˈoke iliili ˈuana faˈasagalana ru ki ˈi safita-muroˈo. Si diˈia noaˈa ˈoe kosi sasi ˈunaˈeri, ma nia ka ngaliˈo siana ng-wae kwaigiosi, ma ˈi buri ˈana nia ka matalangaˈi ˈoe, nia ka fiˈi kwate ˈoe laˈu fuana ngwae firi ngwae ki, ma na ngwae firi ngwae ki fiˈi alu ˈoe laˈu saena lokafo. 59 Ma nau ku saea fuamuˈa, diˈia nia ˈunaˈeri, nia ˈafitaˈi liu fuana ˈoko ruˈu faˈasia na lokafo, leleka ˈoke kwatea na mani ˈisi ˈoe neˈe nia bolo faˈinia kwaˈikwaˈinga ˈoe.”

13

Kakari alifaˈi faˈasia taˈangaˈa nama ˈoke mae

1 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, ti ngwae neˈe kira tua ˈi neˈeri, kira faˈarongoa sa Jesus ˈania na ngwae faˈasia ˈi Galili ki neˈe sa Paelat nia saungida ka mae, kaidaˈi kira foˈosi ana God. 2 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Faˈuta? Duˈungana neˈe kira saungia ngwaˈi toˈa neˈeri, kira ka mae naˈa ˈunaˈeri, kamu fia fasi kira na ngwaˈi toˈa neˈe taˈangaˈa kira ki nia doe ka liufia na ngwae Galili ki taˈifau neˈeriˈa? 3 Noaˈa liu! Ma nau ku saea fuamuˈa, diˈia noaˈa kamu kasi kakari alifaˈi faˈasia na taˈangaˈa kamu ki, kamuˈa taˈifau goˈo neˈe muke baˈa mae logo diˈida. 4 Kamu manata faˈuta sulia na akwala ma kwalu ngwae ba kiri saena fanoa ˈi Saelom neˈe luma doe nia ˈasia fafida, ma kira ka mae taˈifau? ˈUri ma, kamu fia fasi ru neˈeri nia faˈataˈinia neˈe kira naˈa neˈe ngwae taˈa ki, ka liufia na ngwae neˈe kira tua ˈi saena fanoa ˈi Jerusalem ki? 5 Noaˈa! Nau ku saea fuamuˈa, diˈia noaˈa kamu kasi kakari alifaˈi faˈasia na taˈangaˈa kamu ki, kamuˈa taˈifau muke baˈa mae logo diˈida.”

Na tarifulaˈa sulia na ˈai figi neˈe lua ˈao

6 Sui sa Jesus ka alaˈa fuada ˈania tarifulaˈa neˈe ka ˈuri, “Taˈi ngwae nia fasia taˈi ˈai neˈe kira saea ˈani na figi ˈi saena na oˈola nia. Ana taˈi kaidaˈi, nia leka ma ka lulu ˈuana ti fuaˈi ru ˈi gwauna ˈai neˈeri, ma noaˈa nia kasi lisia goˈo ta fuaˈi ru ana. 7 Ma nia ka fata ˈuri fuana na ngwae neˈe rao ˈi saena na oˈola nia, ‘Lisia basi, uulu faˈi ngali ki nau ku lialia maˈi ˈuana na fuaˈi ru ki, ma noaˈa nau kusi lisia goˈo ta fuaˈi ru ana. ˈUri ˈoke tufua naˈa ˈamu! Faˈuta neˈe nia ka tua goˈo ˈana fuana suˈusilana na ano fuana raoˈa?’ 8 Bore ma na ngwae ni rao neˈeri nia olisia ka fata ˈuri, ‘AraˈI kwa, ˈoke alaˈania na ˈai neˈe ka teo basi ˈana sulia laˈu ta taˈi faˈi ngali. Nai baˈa ˈilia ta kakaloa kalikalia, ma nau kui alua tafu ki ˈi ˈaena, fasi ˈiri ke faˈaleˈa na ano neˈe. 9 Ma diˈia na ˈai neˈe ka fungu ˈani fuaˈi ru ki ana faˈi ngali loeri maˈi, nia leˈa. Ma diˈia ka noaˈa, ˈoke tufua naˈa ˈamu.’ ”

Sa Jesus nia gura taˈi ˈafe ana Sabat asoa ana mamaloˈanga

10 Ana taˈi Sabat asoa ana mamaloˈa, sa Jesus nia faˈamanata ˈi saena taˈi luma fuana foˈongaˈa. 11 Ma taˈi kini nia tua ˈi neˈeri neˈe na anoˈi ru taˈa neˈe nia dosia na sulina ka baˈu, ma nia ka mataˈi sulia akwala ma kwalu faˈi ngali ki, ma noaˈa nia kasi totolia neˈe nia uu saga. 12 Ma kaidaˈi sa Jesus nia lisia, nia saea maˈi siana ka fata ˈuri fuana, “ˈOke ˈakwa naˈa faˈasia na mataˈinga niniˈa saungiˈo.” 13 Ma nia ka alua limana ˈi fafona sulina, ma ana kaidaˈi neˈeri goˈo, na kini neˈeri ka tataˈe saga, ma ka baˈatafea God.

14 Ma kaidaˈi faˈinaˈonaˈo ana luma fuana foˈongaˈa neˈeri nia lisia sa Jesus sasi ru neˈeri ana kini neˈe ana Sabat na asoa ana mamaloˈanga, nia oli ma

ka saetaʼa liu, ma nia ka fata ʼuri fuana ngwae neʼeri ki, “Ono asoa ki neʼe fuana sasilana raoʼa kamu ki. Ma ana asoa neʼeri ki logo neʼe, muke leka maʼi fuana guraʼa. Noaʼa kamu kasi leka maʼi fuana guraʼa ana Sabat asoa ana mamaloʼanga.”

15 Ma na Aofia sa Jesus nia olisia ka fata ʼuri, “Kamu ngwae kwalabasa ki! Osiʼana kamu ʼidufaʼi sasia goʼo raoʼa ki kaidaʼi kamu logea na buluka ma dongki kamu ki, ma muke talaʼida ʼuana kafo fuana faʼakwaʼufilada ana Sabat asoa ana mamaloʼa. 16 Ma na kini neʼe, nia neʼe ana kwalafa koʼo bora kia sa Abraham logo, ma sa Saetan ka firi maʼi fafia ʼani mataʼinga sulia akwala ma kwalu faʼi ngali ki. Ma nia leʼa fuana nai gura na mataʼinga neʼe faʼasia ana asoa ana Sabat.” 17 Kaidaʼi sa Jesus nia fata ʼunaʼeri, na malimae nia ki kira ka ʼeke liu, ma na ngwae ki kira fiʼi saeleʼa lala, osiʼana ru ni ʼarefoʼa ki neʼe sa Jesus nia sasiʼi.

ʼInotoʼanga God etangilana tiʼitiʼi, bore ma nia ka doe ana aliʼafulana (Matthew 13:31-33; Mark 4:30-32)

18 Sa Jesus alaʼa laʼu ka fata ʼuri, “Nai alaʼa laʼu kwau sulia ta ʼaʼemae neʼe ke faʼataʼinia na ru neʼe bolo faʼinia ʼinotoʼanga God fafia ngwae nia ki. 19 Nia ka ʼuri: Taʼi ngwae nia ngalia na magana ʼai tiʼitiʼi neʼe kira saea ʼani mastad, ma nia ka fasia saena oʼola nia. Sui nia ka bulao maʼi, ma ka alua na ʼai doe, ma na noʼo ki kira ka leka maʼi, ma kira ka tua, ma kira ka saungaʼinia na nuʼi kira ki ana rarana ʼai neʼeri.”

20 Ma sa Jesus ka fata laʼu ʼuri, “Nai alaʼa laʼu kwau sulia ta ʼaʼemae neʼe ke faʼataʼinia na ru neʼe ka bolo faʼinia ʼinotoʼanga God fafia ngwae nia ki. 21 Nia diʼia na isi tiʼitiʼi fuana faʼa ubulana na beret neʼe ta kini nia ngalia, ma ka dola faʼinia flaoa ʼoro, leleka ka nongalia na kaʼakaʼa neʼeri ka ubu ma ka fane.”

Ngwae ʼoro noaʼa kira kasi mauri (Matthew 7:13-14, 21-23)

22 Kaidaʼi sa Jesus leka ʼuana ʼi Jerusalem, nia ka liu daraninia naʼa maʼe fanoa doe ki, ma na maʼe fanoa tiʼitiʼi ki, ma ka faʼamanata ngwae ʼoro ki. 23 Ma taʼi ngwae nia saefiloa ma ka ʼuri, “Araʼi ʼae. ʼUri ma ta bara ngwae goʼo neʼe God ke faʼamaurida?”

Sa Jesus nia olisia ma ka ʼuri, 24 “Nau ku saea fuamuʼa, muke fai suʼusuʼu, fasi ʼiri muke ruʼu ana sinamaa neʼe nia susukuru neʼe leka ʼuana ʼi langi. Duʼungana na ngwae ʼoro kike sasi ʼuana na ruʼungaʼa, ma nia ʼafitaʼi liu fuada duʼungana na sinamaa ke baʼa fono ʼusida. 25 Kaidaʼi ngwae ʼaʼana ana luma ʼi langi nia ka tataʼe, ma ka fono ʼusia na sina maa, kamu ke uu maʼi ʼi maa, ma muke faʼafo ana maa, ma muke fata ʼuri, ‘Araʼi ʼae, ʼoe ʼifi kwau fuamiʼa.’ Bore ma nia ka olisia ma ka ʼuri, ‘Noaʼa nau kusi sai amuʼa, ma noaʼa nau kusi saiana kula neʼe kamu leka maʼi faʼasia.’ 26 Sui kamu ke olisi ʼuri ana, ‘Kami fangafanga faʼi ʼoe, ma mika kwaʼu kwaʼu logo faʼi ʼoe, ma ʼoko faʼamanata naʼa ʼi saena na fanoa kami ki.’ 27 Bore ma nia ka fata ʼuri, ‘Kamu na ngwae taʼa ki, muke leka tau kwau faʼasi nau. Nau kusi sai amuʼa, ma noaʼa nau kusi saiana kula neʼe kamu leka maʼi faʼasia.’

28 “Ma kaidaʼi kamu lisia sa Abraham, ma sa Aesak, ma sa Jakob, ma profet ki taʼifau ʼi saena ʼInotoʼanga God, God ke toʼosi kamu ʼi maa, muke baʼa kwaimanatai, muke angi, ma muke saetaʼa faʼinia ʼala girigiriʼa ʼani lifamuʼa! 29 Ma na ngwae ki kike baʼa dao maʼi faʼasia fanelana sina, ma ʼi sulana sina, ma faʼasia gwauna fanoa, ma ʼi ʼaena fanoa, ma kira ka fiku ana fangaʼa loʼoko ʼi saena ʼInotoʼanga God. 30 Sulia na ngwae neʼe kira ʼisiʼisi ana kaidaʼi neʼe ki, kira ke baʼa etaeta ʼi naʼo. Ma na ngwae neʼe kira etaeta ʼi naʼo ana kaidaʼi neʼe ki, kira ke baʼa ʼisiʼisi.”

Alafeʼanga sa Jesus fuana ʼi Jerusalem (Matthew 23:37-39)

31 Ana kaidaʼi neʼeri, ti Farasi kira leka maʼi siana sa Jesus, ma kira ka fata ʼuri fuana, “ʼOke leka faʼasia ʼi neʼe ʼuana ta fanoa matamata, osiʼana sa Herod na tatalafaʼa nia oga liu saungilamu.”

32 Ma sa Jesus ka fata ʼuri, “Sa Herod nia diʼia na kui kwasi, duʼungana nia ʼosoʼoso liu. Muke leka saea fuana, taʼena faʼinia rorodo, nai sasia nama ʼaku na raoʼa nai ana ifulangaʼilana anoʼi ru taʼa

ki, ma guralana ngwae mataʼi ki. Ma ana uula asoa, nau ku fiʼi faʼasuia na raoʼa nau. 33 Sui ka ʼunaʼeri bore ʼana, nau ku daofaʼi liu nama ʼaku ʼuana ʼi Jerusalem ʼi taʼena, ma ʼi rorodo, ma saena asoa loeri ki laʼu. Osiʼana noaʼa kasi bolo fuana kira ke saungia na profet ana ta fanoa matamata, bore ma saena ʼi Jerusalem goʼo.”

34 Ma sa Jesus ka fata laʼu ʼuri, “Ngwae ana ʼi Jerusalem ʼae! Kamu ba ʼuilaʼi fau ana na profet ba God nia asungaʼinida maʼi fuamuʼa ki, ma muka saungida. Ana kaidaʼi ʼoro nau ku oga muke leka maʼi siaku, fasi ʼiri nai lia suli kamu diʼia ta karai nia ofia na bibina ʼi olofana ʼabaʼabana. Bore ma noaʼa kamu kasi oga goʼo. 35 Ma ana kaidaʼi neʼe naʼa, God ke baʼa leka faʼasi kamu, ma ka danga faʼiburi naʼa ʼani fanoa kamu. Ma nau ku saea fuamuʼa, noaʼa kamu kasi lisi nau laʼu, leleka ka dao ana na kaidaʼi neʼe kamu ke fata ʼuri, ‘God ʼoke ʼoilakitaʼinia na ngwae neʼe nia leka maʼi ʼani na ngasingasiʼanga ʼoe!’ ”✡

14

Sa Jesus nia gura taʼi ngwae ana asoa ana Sabat

1 Ana taʼi Sabat asoa ana mamaloʼanga, sa Jesus leka ka fanga ana luma taʼi ngwae faʼinaʼonaʼo ana Farasi ki. Ma ana kaidaʼi neʼeri, na ngwae ki kira ka lialia ʼuana lisilana ta tae neʼe nia ke baʼa sasia. 2 Ma taʼi ngwae neʼe ro lima nia ki ma na ro ʼaa nia ki kira ubu liu, nia leka maʼi siana sa Jesus. 3 Ma sa Jesus ka saefiloa na Farasi ki ma na faʼamanata ana taki ki ka ʼuri, “Na taki kia ki alaʼania kulu ka gura ta ngwae mataʼi ana Sabat, nama noaʼa?”

4 Bore ma noaʼa kira kasi taʼi olisia nama. Sui sa Jesus ka sama toʼona ngwae mataʼi neʼeri, ma nia ka ʼakwa naʼa, ma sa Jesus ka alaʼania ka leka naʼa ʼana. 5 Sui sa Jesus ka saefiloda ka ʼuri, “ʼUri ma diʼia ta ngela amu nama ta buluka amu, nia ʼasia ʼi saena ta kilu ana na Sabat asoa ana mamaloʼanga, ʼoko saiana ʼoke leka lafua goʼo ʼamu?”

6 Ma ana kaidaʼi sa Jesus nia saefilo ʼunaʼeri, noaʼa ta ngwae kasi taʼi olisia nama.

7 Ma kaidaʼi sa Jesus nia lisia na ngwae ki neʼe kira dao maʼi fuana fangaʼa, ma kira ka filia ʼada kula ʼinotoʼa ki fuana tuaʼa, nia ka fata ʼani tarifulaʼa neʼe fuada ka ʼuri, 8 “Kaidaʼi ta ngwae nia laefiʼo fuana ta fangaʼa ana araʼinga, noaʼa ʼoe kosi tua ana fuli tuaʼa fuana ngwae faʼinaʼonaʼo ki, ʼasu ʼubani kira kata fiʼi laefia logo ta ngwae neʼe nia talingaʼi ka tasa amu. 9 Ma na ngwae neʼe nia laefi koroʼo maʼi ka dao, ma ka fata ʼuri fuamu, ‘ʼOke mataʼe basi, ʼiri ngwae neʼe ke tua ʼi neʼana.’ ʼUnaʼeri ʼoko fiʼi ʼeke liu lala, osiʼana kira ʼiduʼu ʼoko tua naʼa ana kula ʼi ano fuana na ngwae dalaʼa ki. 10 Aia, kaidaʼi ta ngwae nia laefiʼo, tua lala ʼamu ana ta kula ʼi ano, ma kaidaʼi na ngwae neʼe nia laefiʼo maʼi nia dao, nia ka fata ʼuri fuamu, ‘Kwala ngwade, ʼoe ʼidu maʼi ʼuana ta kula leʼa mala.’ ʼUnaʼeri, nia ka faʼadoe ʼoe ʼi naʼoda na ngwae neʼe kamu fiku ʼi neʼeri ki. 11 Osiʼana na ngwae neʼe nia faʼadoe nia talana, God ke faʼatiʼitiʼi nia. Ma na ngwae neʼe nia faʼatiʼitiʼi nia ʼi talana, God ke faʼadoea.”

12 Sui sa Jesus ka fata ʼuri fuana na ngwae neʼe nia saungaʼinia na fangaʼa neʼeri, “Kaidaʼi ʼoko saungaʼinia ta fangaʼa, noaʼa ʼoe kosi laefia goʼo ʼamu maʼi na kwaima ʼoe ki, ma na futaʼa ʼoe ki, nama na ngwae toʼoru ki neʼe kira tua karangiʼo. Duʼungana kira saiana kira ke baʼa saungaʼinia ta fangaʼa ʼunaʼeri, ma kira ke laefiʼo logo fuana duʼulana logo na ru neʼe ʼoko sasi fuada. 13 Bore ma kaidaʼi ʼoko saungaʼinia ta fangaʼa, ʼoke laefia maʼi na ngwae dalaʼa ki, ma na ngwae neʼe ʼaeda nama limada mae ki, ma na ngwae neʼe maada rodo ki. 14 Diʼia ʼoko sasi ʼunaʼeri, nia ʼoilakiʼa fuamu. Sui bore ʼana noaʼa kira kasi duʼu fuamu, God ke baʼa duʼua fuamu, ana kaidaʼi neʼe ngwae saga ki kira mataʼe laʼu faʼasia na maeʼa.”

Ta tarifulaʼa sulia na fafangaʼa ʼi langi (Matthew 22:1-10)

✡ **13:35** Sam 118:26

15 Ma ana kaidaˈi neˈeri, taˈi ngwae ana
ngwaˈi toˈa neˈe kira tua fuana fangaˈa,
nia rongoa tae neˈe sa Jesus nia saea, nia
ka fata ˈuri, “Na ˈoilakiˈanga fuana ngwae
neˈe kira ke baˈa fanga ana fafangaˈa ˈi
saena ˈInotoˈanga God.”
16 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Ana taˈi
kaidaˈi, taˈi ngwae nia saungaˈinia taˈi
fafangaˈa doe, ma ka laefia maˈi ng-
wae ˈoro ki fuana fangaˈa. 17 Ma ana
kaidaˈi ru ki taˈifau nia kwaimaˈakwali
naˈa, nia ka kwatea ngwae rao nia ka
leka fuana baˈelana maˈi ngwae neˈe nia
saeda fuana kika leka maˈi. Nia fata ˈuri,
‘Kamu ke leka naˈa maˈi sulia na ru ki
nia kwaimaˈakwali taˈifau naˈa.’ 18 Bore
ma kira ka talaˈae kira ka fofoni ru, kira
ka saea ru ki nia suˈusida neˈe noaˈa kira
kasi leka maˈi. Taˈi ngwae nia fata ˈuri,
‘Nau ku folia taˈi afu ano, ma nau ku oga
nai leka lisia basi. ˈOe faˈarongoa, nau
ku kwaimanatai liu.’ 19 Ma ruana ngwae
ka fata ˈuri, ‘Nau ku folia akwala buluka
ana kaidaˈi neˈe, ma nau ku oga nai leka
ilida basi, sali kira rao leˈa nama noaˈa.
ˈOke faˈarongoa nau ku kwaimanatai liu
noaˈa naisi leka goˈo kwau.’ 20 Ma uula
ngwae ka fata ˈuri, ‘Nau ku fiˈi araˈi
goˈo, ma nia ka ˈafitaˈi liu fuaku fuana
lekaˈa kwau. ˈOe faˈarongoa nau ku
kwaimanatai.’ 21 Kaidaˈi neˈe ngwae rao
nia oli maˈi, ma ka faˈarongoa ngwae
ˈaˈana nia ˈani ru neˈeri ki, ngwae ˈaˈana
neˈe nia saetaˈa liu, ma ka fata ˈuri fuana
ngwae rao nia, ‘ˈOke leka ˈaliˈali sulia tala
doe ki, ma sulia tala tiˈitiˈi ki, ˈoko baˈea
maˈi na ngwae dalaˈa ki, ma na ngwae
neˈe ˈaeda nama limada mae ki, ma na
ngwae neˈe maada rodo ki, ma faˈinia ti
ngwae logo neˈe nonida taˈu.’ 22 Kaidaˈi
ngwae rao neˈeri nia oli maˈi, nia ka fata
ˈuri fuana ngwae ˈaˈana nia, ‘AraˈiˈaeI,
ru ba ˈoko saeˈe fuaku ki, nau ku sasiˈi
taˈifau naˈa, ma kula ni tuaˈa ana fangaˈa
ˈoe noaˈa nia kasi fungu ˈua ana ngwae
ki.’ 23 Ngwae ˈaˈana neˈe ka fata laˈu ˈuri,
‘ˈOe leka laˈu sulia kala tala ki neˈe kira
tua tau, ˈoko laefida, ma ˈoko ˈengoa laˈu
maˈi ti ngwae fasi ˈiri na luma nau ke
fungu. 24 Ma nau ku saea fuamu, nia
ˈafitaˈi liu fuana ta ngwae ana ngwae ba
nau ku laefida maˈi ˈi naˈo ki, kira ke
fanga ana fafangaˈa nau.’ ”

Na ˈatoˈanga neˈe ngwae ke dao toˈona duˈungana raoˈa neˈe
(Matthew 10:37-38)

25 Ana taˈi kaidaˈi, na fikuˈa doe kira
leka faˈinia sa Jesus. Ma nia ka abula
ka fata ˈuri fuada, 26 “Ta ngwae neˈe nia
oga ke donga nau, nia ke alafe fuaku ka
liufia na maˈa nia, ma na teˈa nia, ma
na ˈafe nia, ma na ngela nia ki, ma na
ngwaefuta nia ki, ma na ngwaingwaena
nia ki, ma niaˈa talana logo. 27 Nia ˈafitaˈi
fuana ta ngwae ka diˈia ta fafarongo aku,
si diˈia nia kasi maˈudi fuana dongalaku,
sui bore ˈana kaidaˈi nia ke nonifii, ma ke
mae ana ˈai rara folo.
28 “DiˈiaI ta ngwae amuˈa nia oga ke
saungaˈinia ta luma doe, nia ke tua, ma
ka manata basi sulia ta fita mani neˈe
nia toˈo ana fasi ˈiri ke bolo faˈinia
faˈasuilana na luma neˈeri. 29 DiˈiaI nia
kasi sasi ˈunaˈeri, ma nia ka alua naˈa
na faˈangasilana na luma neˈeri taˈifau,
ma na ngwae ki kira lisia noaˈa nia kasi
toˈo ana mani neˈe nia bolo fuana na
faˈasuilana, kira ke ˈoidorole ˈania, ma
kira ka fata ˈuri, 30 ‘Na ngwae neˈe nia
talaˈae naˈa ana faˈa uulana na luma
neˈe, bore ma nia noaˈa kasi totolia nia
ka faˈasuia.’
31 “Ma diˈia ta tatalafaˈa neˈe nia leka
faˈinia taˈi akwala toˈoni ngwae nia ki
fuana na fuˈanga faˈinia ta tatalafaˈa mo
neˈe nia leka maˈi faˈinia na ro akwala
toˈoni ngwae nia ki fuana fuˈanga, nia
ke tua basi ˈi ano ka manata ˈana sulia
ˈasu ˈubani noaˈa nia kasi ngasingasiˈa
kasi bolo goˈo fuana na fuˈalilana na mae
faˈinia na tatalafaˈa neˈeri. 32 Ma diˈia
nia noaˈa goˈo, nia ka kwatea ta ngwae
ana, ˈiri ke leka, ma ka gani ˈuana na
aroaroˈanga ˈi safitadaroˈo, ana kaidaˈi
kira tua tau ˈua maˈi. 33 Ka ˈunaˈeri logo,
kamu ka eta manata leˈa basi sulia na
fiiˈa neˈe kamu ke dao toˈona kaidaˈi neˈe
kamu ke donga nau, diˈia ta ngwae amuˈa
neˈe noaˈa nia kasi danga faˈiburi ˈani ru
nia ki taˈifau, nia ˈafitaˈi liu nia ke donga
nau.”

Fiki asi dalakwai
(Matthew 5:13; Mark 9:50)

34 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Na fiki
asi nia na ru leˈa. ˈUnaˈeri bore ˈana,
diˈia neˈe asila lana nia dalakwai naˈa
faˈasia, nia ˈafitaˈi liu ˈoko kwate nia ka
asila laˈu. 35 Ma noaˈa nia kasi leˈa naˈa
fuana sasilana ˈani ta ru. Noaˈa nia kasi
leˈa naˈa fuana ano ma fuana ˈafilana ta
ru. Ma nia bolo faˈinia kira ka toˈosia
goˈo ˈada. Kamu ke sailinga leˈa sulia na
alaˈanga neˈe ki.”

15

Na sipsip neˈe oˈosi (Matthew 18:12-14)

1 Ana taˈi kaidaˈi, na ngwae ˈoro neˈe
kira rao ana gonilana na mani ana na
takisi, ma na ngwae neˈe kira fia fasi kira
ngwae taˈa ˈufuni ki logo, kira dao fuana
na fafarongolana sa Jesus. 2 Na Farasi ki
ma na ngwae faˈamanata ana taki ki, kira
etangia ngunungunuˈanga kira ka ˈuri,
“Na ngwae neˈe nia kwaloa na ngwae taˈa
ki ma ka fanga goˈo ˈana faˈinida!”

3 Nia neˈe sa Jesus ka alaˈa ˈani na
tarifulaˈa ki fuada ka ˈuri, 4 “Diˈia ta
ngwae amuˈa nia toˈo ana taˈi talangaˈi
sipsip, ma taˈi ai ada ka noˈana, tae neˈe
ngwae neˈeri ke sasi? Nia ke faˈasia na
siko akwala ma siko sipsip neˈeri ki, ma
nia ka leka ka lulu ˈuana taˈi ai neˈe nia
noˈana, leleka nia ka dao nama toˈona.
5 Ma kaidaˈi neˈe nia dao toˈona, nia
ka saeleˈa liu, ma ka ngalia ˈi gwauna
ˈabaˈabana, 6 ma ka ngalia maˈi ˈi fanoa.
Sui nia ka ri maˈi ˈuana ngwae kwaima
nia ki, ma na ngwae ana fanoa nia ki,
fasi ˈiri kika fiku maˈi, ma nia ka fata ˈuri
fuada, ‘Nau ku saeleˈa liu, osiˈana nau ku
dao naˈa toˈona na sipsip ba nau ba nia
noˈana. Ta neˈe muke saeleˈa faˈinau!’ ”
7 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku
saea fuamuˈa, na saeleˈanga doe ˈunaˈeri
logo ˈi langi fafia taˈi ngwae neˈe taˈa
ma nia ka kakari alifaˈi. Na saeleˈanga
faˈinia ka liufia na saeleˈanga fafia siko
akwala ma siko ngwae neˈe kira saga goˈo
ˈada ki.”

8 Ma sa Jesus ka alaˈa laˈu ˈania tari-
fulaˈa ka ˈuri, “Diˈia ta kini neˈe nia toˈo
ana ta akwala selene, ma ta taˈi selene
ka noˈana, tae neˈe nia ke sasia? Nia ke
faˈaduˈa ta unu, ma ka salofia na luma
nia, ma ka lulu ana kula ki taˈifau leleka
nia ka dao nama toˈona. 9 Ma kaidaˈi
nia dao naˈa toˈona, nia ka ri naˈa ˈuana
ngwae kwaima nia ki, ma na ngwae ana
fanoa nia ki kira ka fiku maˈi siana, ma
nia ka fata ˈuri fuada, ‘Nau ku saeleˈa
liu, osiˈana nau ku dao naˈa toˈona na
selene ba nau ba noˈana. Nia neˈe muke
saeleˈa amuˈa faˈinau!’ ” 10 Ma sa Jesus ka
fata laˈu ˈuri, “Nau ku saea fuamuˈa, ru
neˈeri ka ˈunaˈeri logo ˈi langi. Na ˈainsel
God ki faˈinia God, kira saeleˈa liu fafia
taˈi ngwae neˈe nia abula taˈa, ma nia ka
kakari alifaˈi maˈi.”

Na ngela aˈabasa

11 Ma sa Jesus ka alaˈa laˈu ˈani ta
tarifulaˈa ka ˈuri, “Taˈi ngwae nia toˈo
ana ro ngela ngwane ki. 12 Na ngela
ˈi buri nia fata ˈuri fuana na maˈa nia,
‘Maˈasi, ˈoke kwatea naˈa maˈi bali nau
ana na toˈoruˈa kulu.’ ˈUnaˈeri goˈo, na
ngwae neˈeri ka daroˈia naˈa na toˈoruˈa
kira ˈi safitana na ro ˈalako nia ki. 13 Ma
ˈi buri ˈana bara faˈi asoa sui, na ˈalako
ba ˈi buri ka ˈoifoli naˈa ˈani na bali nia
ana toˈoruˈa kira, ma ka leka naˈa ˈana
faˈinia mani nia. Ma nia ka leka naˈa ˈana
ˈuana na fanoa tau, ma ka faˈalia taˈifau
naˈa ˈana na mani nia ki ana na tuaˈa
taˈa. 14 Ma ˈi buri ˈana neˈe nia faˈasuia
naˈa na mani nia ki, na fioloˈa doe ka
liu ana na bali fanoa neˈeri, ma noaˈa
nia kasi toˈo naˈa ana ta ru. 15 Ma nia
ka leka siana taˈi ngwae ana fanoa neˈeri
ka saefilo ˈuana ta raoˈa, ma na ngwae
neˈeri ka kwate fuana na raoˈa bulibuli
ana liaˈa sulia na gwata nia ki. 16 Ma nia
ka oga fasi ke ˈania ti ngisingisi fanga ana
na fanga gwata ki, duˈungana ta ngwae
ˈi neˈeri kasi kwatea goˈo ta fanga fuana.
17 Bore ma kaidaˈi nia manata leˈa, nia
ka fata ˈuri fuana talana, ‘Na ngwae ni
rao maˈa nau ki, kira fanga leˈa taˈifau
goˈo ˈada niniˈari, ma kira ka abusu, ma
nau niniˈa nau ku fiolo goˈo ˈaku fuana
na maelaku! 18 Nia leˈa fuana nau kui
oli siana maˈa nau, ma nau ku fata ˈuri
fuana, Maˈasi kwa, nau ku rora liu naˈa
ˈi maana God, ma ˈi maamu logo. 19 Nau
noaˈa kusi totolia naˈa neˈe ˈoke sae nau
laˈu ˈani na ngela ˈoe. ˈOke alaˈani nau
kui rao naˈa ˈaku fuamu diˈia ta ngwae

ni rao ˈoe.’ 20 Ma nia ka tataˈe, ma ka oli
siana maˈa nia.
“Ma kaidaˈi nia dao tau ˈua kwau
faˈasia ˈi fanoa, na maˈa nia ka lia kwau,
ma ka lisia. Ma nia ka kwaimanatai liu
ana na ngela nia. Ma nia ka lalili kwau,
ma ka ofia maˈi na ngela nia, ma ka
nonoˈia. 21 Ma na ngela neˈeri ka fata
ˈuri fuana, ‘Maˈasi, nau ku rora liu naˈa ˈi
maana God ma ˈi maamu logo. Nau noaˈa
kusi totolia naˈa neˈe ˈoko sae nau laˈu
ˈani na ngela ˈoe.’ 22 Bore ma na maˈa
nia ka ri ˈuana na ngwae rao nia ki ka
ˈuri, ‘Mulu ˈaliˈali! Muka ngalia maˈi na
toro keta neˈe kwanga ka tasa, ma muka
faˈaruˈufi ˈania. Ma kamu ka alua faˈi
kome ana limana, ma kamu ka alua na
taˈe butu ki ˈi ˈaena. 23 Sui, kamu ka
leka, muka saungia maˈi na kala buluka
kubu baera fasi ˈiri kulu ke saungaˈinia
na fangaˈa ma kulu ka saeleˈa ˈakulu.
24 DuˈungaNa na ngela nau, nia diˈia neˈe
nia maemae naˈa, bore ma nia ka mauri
laˈu. Ma nia ka diˈia neˈe nia noˈana,
bore ma nau ku lisia laˈu naˈa.’ Ma na
fangaˈa neˈeri ka talaˈae naˈa.
25 “Ma ana kaidaˈi neˈeri, na ngela ˈi
naˈo baera nia tua ˈua maˈi ˈana ˈi saena
na oˈola. Ma kaidaˈi neˈe nia oli maˈi ma
nia ka dao karangia naˈa maˈi na luma,
nia ka rongoa na lingana na masaˈa ma
na ngwaˈengaˈa. 26 Ma nia ka karumia
maˈi taˈi ngwae ana ngwae rao ki, ma ka
saefiloa ˈuana na tae funiˈa kira ngwaˈe
faˈinia. 27 Ma na ngwae ni rao neˈeri nia
olisia ka ˈuri, ‘Na ai burimu ba nia oli
naˈa maˈi ˈi fanoa, ma na maˈa ˈoe ka
saungia naˈa na kala buluka kubu baera,
osiˈana na ai burimu nia mauri, ma ka
oli maˈi ka dao naˈa.’ 28 Ma na ngela ˈi
naˈo ka saetaˈa liu, noaˈa nia kasi ruˈu
naˈa kwau saena luma. Ma na maˈa nia
ka ruˈu maˈi ˈi maa, ma ka ˈengoa ˈiri
nia ruˈu kwau saena luma. 29 Ma nia ka
olisia na maˈa nia ma ka fata ˈuri, ‘Lisia
basi, nau ku rao fuamu diˈia na ngwae
rao ˈoˈo ˈoe sulia faˈi ngali ˈoro neˈe ki,
ma nau ku roˈosulia na fatalamu. Sui
bore ˈana, ˈoe kosi kwatea goˈo ta kala
nanigot fuaku, fasi ˈiri nau ku sasi ˈaku ta
fangaˈa faˈinia na ngwae kwaima nau ki!
30 Bore ma na ngela nini ˈoe, nia faˈalia
naˈa toˈoruˈa ˈoe ana na kini sesele ki,
ma kaidaˈi nia oli maˈi ka dao ˈi fanoa,
ˈoko saungia mala na kala buluka kubu
doe leˈa baera fuana!’ 31 Ma na maˈa nia
ka olisia ka ˈuri, ‘Ngela nau ˈae, ˈoko tua
tari naˈa faˈi nau, ma na ru nau ki taˈifau,
neˈe ru ˈoe ki logo. 32 Sui bore ˈana,
kulu ke sasi naˈa ˈakulu na fangaˈa neˈe,
ma kulu ka saeleˈa ˈakulu, osiˈana na ai
burimu lisilana diˈia nia maemae naˈa,
bore ma nia ka mauri laˈu naˈa. Ma nia
ka nonoˈana naˈa, bore ma kaidaˈi neˈe
kulu ka lisia laˈu.’ ”

16

Na ngwae rao abu ˈoloˈolo

1 Sa Jesus ka fata laˈu ˈani tarifulaˈanga
fuana fafarongo nia ki ka ˈuri, “Taˈi
ngwae toˈoru nia toˈo ana taˈi ngwae ni
rao neˈe nia alua ka ˈaˈana fuana toˈoruˈa
nia ki. Ma na ngwae ki kira ka saea fuana
na ngwae toˈoru neˈeri neˈe na ngwae
rao nia, nia ˈaurafu, ma ka faˈalia goˈo
ˈana na toˈoruˈa nia ki. 2 Ma na ngwae
toˈoru neˈeri ka saea maˈi ngwae rao nia
ma ka saefiloa ka ˈuri, ‘Na tae neˈe nau
ku rongoa amu kwa? ˈOe keresia na fita
mani nau ki taˈifau neˈe ˈoko rao ˈani,
osiˈana neˈe noaˈa ˈoe kosi ˈaˈana naˈa
ana toˈoruˈa nau ki.’
3 “Ma na ngwae rao ˈaurafu neˈeri ka
manata ˈuri, ‘Na ngwae ˈaˈana nau nia
ke faˈasui nau naˈa faˈasia na raoˈa nau.
ˈUri ma ta tae naˈa neˈe nau kui sasia
ˈiri nai toˈo ana ta raoˈa faolu? Nau kusi
ngasingasiˈa naˈa fuana ˈililana na kilu
ki, ma nau ku ˈeke liu logo ˈani ganiˈa.
4 Nau ku saiana ru neˈe nai baˈa sasia ˈiri
kaidaˈi nau ku sui faˈasia na raoˈa nau,
na ngwae ki kira ke kwalo nau goˈo ˈada
saena luma kira ki.’
5 “Ma nia ka ri maˈi ˈuana na ngwae
neˈe kira ngali langa faˈasia na ngwae
ˈaˈana nia, ma nia ka fata ˈuri fuana
na etana ngwae, ‘Fita ru neˈe ˈoko ngali
langa ana faˈasia na ngwae ˈaˈana nau?’
6 Nia ka olisia ka ˈuri, ‘Taˈi talangaˈi biˈi*
ngwaingwai.’ Ma na ngwae rao ˈaurafu
neˈeri ka fata ˈuri fuana, ‘Na ˈaba ru ana
na ngali langaˈa ˈoe niniˈa, ˈoe tua, ma
ˈoko keresia lima akwala ru ki.’ 7 Ma nia

* **16:6** Taˈi biˈi ngwaingwai diˈia 40 lita.

ka fata ˈuri fuana na ruana ngwae, ‘Ma ˈaeˈo ta fita ru neˈe ˈoko ngali langa ana?’ Ma nia ka olisia ka ˈuri, ‘Na taˈi talangaˈi ngwaˈi flaoa.’ Ma na ngwae rao ˈaurafu neˈeri ka fata ˈuri fuana, ‘Na aba ru ana na ngali langaˈa ˈoe ne, ˈoke keresia kwalu akwala ru ki.’ 8 Ma na ngwae ˈaˈana nia ka baˈatafea na ngwae rao ˈaurafu neˈeri fuana liatoˈongaˈa neˈe nia sasia. Si neˈe na ngwae neˈe ki saena magalia kira liatoˈo ka tasa ana ru saena na magalia neˈe ka liufia na ngwae ana na madakolaˈa ki.

9 “Nau ku saea fuamuˈa, muke kwatea na toˈoruˈa kamu ki fuana ˈafilana ngwae matamata ki. Ma kaidaˈi na mani kamu nia sui, God ke baˈa kwalo kamu ˈi langi.

10 “DiˈIa sa tai neˈe nia rao leˈa ana toˈoruˈa tiˈitiˈi ki, nia ka rao leˈa logo ana toˈoruˈa doe ki. Ma diˈia sa tai neˈe nia rao ˈaila ana toˈoruˈa tiˈitiˈi ki, nia ka rao ˈaila logo ana toˈoruˈa doe ki. 11 Ka ˈunaˈeri logo, diˈia noaˈa kamu kasi rao leˈa ana na toˈoruˈa ki saena magalia, God noaˈa kasi faˈamamana kamu logo faˈinia na toˈoruˈa mamana. 12 Ma diˈia kamu kasi rao leˈa ana ru ta ngwae matamata, God noaˈa kasi kwatea logo ru ki fuamuˈa ˈi langi.

13 “Noaˈa ta ngwae rao kasi rao fuana ta ro ngwae ˈaˈana matamata. DiˈIa nia ˈunaˈeri mo, nia ke baˈa malimaeˈa ana ta ngwae ˈaˈana, ma ka kwaima ana ta ngwae ˈaˈana. Ma nia ka rao leˈa fuana ta ngwae, ma ka danga faˈiburi ˈani ta ngwae. Ta neˈe, nia ˈafitaˈi liu diˈia neˈe muke rao laˈu fuana God, ma na mani laˈu ana taˈi kaidaˈi.”

14 Ma kaidaˈi Farasi ki kira rongoa ru neˈeri, kira ka ˈoidorole ˈani sa Jesus, duˈungana kira ngwae oga guguta liu ana mani ki. 15 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kamu sasia ru leˈa ki ˈi naˈo ana ngwae ki, fasi ˈiri kira ke baˈatafe kamu. Bore ma God nia sai goˈo ana mangomuˈa. Osiˈana ta tae neˈe na ngwae nia manata doe ana, God noaˈa kasi manata doe goˈo ana.”

Faˈamanataˈanga sulia taki sa Moses ki

(Matthew 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

16 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Na taki sa Moses ki, ma na kerekereˈa ana na profet ki, nia rao ka talaˈi kamu maˈi leleka ka dao ana kaidaˈi sa John ngwae ni Siuabu nia dao ana. Ma nia ka talaˈae maˈi ana sa John nia faˈatalo ˈani na Faˈarongoˈa Leˈa sulia God neˈe ke gwaungaˈi fafia ngwae nia ki, na ngwae ˈoro ki kira saeleˈa fuana ruˈungaˈa ˈi saena na mauriˈa neˈe God ke gwaungaˈi fafia. 17 Bore ma noaˈa ˈiri fada laˈu neˈe na ngasingasiˈanga ana taki nia sui, bore ana nia ka tiˈitiˈi. Na salo ma na magalia ke baˈa sui, bore ma na ngasingasilana na taki ki ka teo tari noaˈa kasi sui.

18 “DiˈIa ta ngwae ke ilangaˈinia na ˈafe nia ma ka korea laˈu ta kini matamata, nia ˈusu naˈa. Ma diˈia ta ngwae ka korea na ˈafe neˈe kira ilangaˈinia, nia ˈusu logo.”

Ngwae toˈoru faˈinia sa Lasaros

19 Sa Jesus ka alaˈa laˈu ma ka ˈuri, “TaˈI ngwae toˈoru neˈe nia toro ˈani na toro leˈa ki neˈe folilani doe, nia ka tua ˈani tuaˈa leˈa sulia asoa ki taˈifau. 20 Ma taˈi ngwae dalaˈa neˈe duˈa sufusufu liu ana nonina, neˈe satana sa Lasaros, nia tua ˈi ano ˈaena na maa ana luma na ngwae toˈoru neˈeri. 21 Ma sa Lasaros oga ka ˈania orengana na fanga neˈe ˈasia faˈasia na tatafe ni fanga na ngwae toˈoru neˈeri. Ma kaidaˈi sa Lasaros nia tua ˈi ano, na kui ki bore, kira dao maˈi, ma kira ka milia na duˈaduˈa nia ki. 22 Sa Lasaros ka mae, ma na ˈainsel ki kira ka ngalia ˈalaˈa siana sa Abraham ˈuana na fangaˈa doe ˈi langi. Ma na ngwae toˈoru neˈeri ka mae logo, ma kira ka kwaiatoa naˈa. 23 Ma nia ka tua saena kula fuana ngwae mae ki ˈani na nonifiiˈa doe. Ma nia ka lia kwau ˈalaˈa, ma ka lisia kwau sa Abraham ma sa Lasaros tua ˈana faˈinia. 24 Ma nia ka ako kwau fuana sa Abraham ma ka ˈuri, ‘Koˈosi Abraham ˈae, ˈoke manatai nau maˈi. Kwatea maˈi sa Lasaros, fasi ˈiri ka kutumani maˈi na ˈuˈuna saena kafo, ma ka faˈagwaria na meaku, osiˈana nau ku tua naˈa ˈani na nonifiiˈa ˈi saena na mafula neˈe.’ 25 Bore ma sa Abraham ka fata ˈuri fuana, ‘Ngela nau ˈae, ˈoke manata toˈona basi ˈamu kaidaˈi ba ˈoko mauri, ˈoko toˈo ana na ru leˈa ˈoro ki,

ma sa Lasaros ka toˈo goˈo ˈana ana ru taˈa ki. Bore ma ana kaidaˈi neˈe, nia ka tua naˈa saena saeleˈanga ˈi neˈe, ana kaidaˈi neˈe ˈoko tua ˈamu saena na nonifiiˈanga. 26 Ma ta ru laˈu, God nia alua taˈi lagasinasina doe ˈi safitakulu, ma noaˈa kasi bolo faˈinia ta ngwae ke toˈofolo kwau ˈuana bali neˈana. Ma ka noaˈa kasi bolo logo fuana neˈe ta ngwae ka toˈofolo maˈi siaimili.’

27 “Ma nia ka olisia ka ˈuri, ‘Koˈosi, nau ku amasiˈo kwau fasi ˈiri ˈoke kwatea sa Lasaros ˈuana luma maˈa nau, 28 fasi ˈiri nia ka faˈabasua na lima ngwaefuta nau ki, ˈasu ˈubani kira kata leka logo maˈi ana kula ni nonifiiˈanga neˈe.’ 29 Ma sa Abraham nia olisia ka fata ˈuri, ‘Na kerekereˈa sa Moses, ma na profet ki niˈi teo taˈifau goˈo ˈani faˈinida. Nia bolo fuana kira ka roˈosuliˈi.’ 30 Ma nia ka fata ˈuri, ‘Koˈosi Abraham ˈae, noaˈa goˈo. Diˈia ta ngwae neˈe nia maemae ma ka mauri laˈu, ma nia leka siada tari, kira ka kakari alifaˈi faˈasia na abulaˈanga taˈa kira ki.’ 31 Ma sa Abraham ka fata ˈuri fuana, ‘Diˈia noaˈa kira kasi roˈosulia na kerekereˈa sa Moses ma na profet ki, nia ˈafitaˈi goˈo fuana kira ka faˈamamana, sui bore ˈana diˈia ta ngwae ka tataˈe laˈu faˈasia na maeˈa.’ ”

17

Taˈangaˈa
(Matthew 18:6-7, 21-22; Mark 9:42)

1 Sa Jesus fata ˈuri fuana fafarongo nia ki, “Na ru neˈe kwate ma ngwae ki kira ka abula taˈa ki neˈe, niˈi ke fuli nama. Bore ma nia ke baˈa taˈa liu fuana ngwae neˈe nia kwatea ma ru neˈeri ki ka fuli! 2 Diˈia ta ngwae ka kwatea ngwae niniˈa kira enoeno ki ka ˈasi faˈasia fitoˈonga kira aku, nia leˈa fuana kira ke firiˈia ta fau doe ˈi luana, ma kira ka ˈui ˈania ˈi saena na ˈatako. 3 Muke madafi kamu!

“Diˈia na toˈolamu nia abula taˈa, ˈoke balufia. Diˈia nia kakari alifaˈi, ˈoke rufuanata ana taˈangaˈa nia. 4 Ma diˈia na abulalana nia taˈa fuamu ana fiu kaidaˈi ki saena taˈi asoa, ma nia ka leka logo maˈi fuamu burina fiu kaidaˈi neˈeri ki, ma ka fata ˈuri, ‘Nau ku kakari alifaˈi naˈa,’ ˈoke rufuanata naˈa ana niaˈa.”

5 Na lifurongo nia ki kira ka fata ˈuri fuana na Aofia sa Jesus, “ˈOke faˈangasingasia na fitoˈonga kami ki.”

6 Ma sa Jesus olisida ka ˈuri, “Diˈia kamu toˈo ana fitoˈonga tiˈitiˈi bore ˈana ka diˈia ta maga mastad neˈe nia tiˈitiˈi liu, kamu saiana muke saea goˈo ˈamuˈa fuana ta ˈai doe, ‘Lafu faˈi lalimu, ma ˈoko uu kwau ˈi saena na asi.’ Ma nia ke baˈa roˈo goˈo ˈana sulia na fatalamuˈa.

7 “Diˈia ta ngwae amuˈa nia ka toˈo ana ta ngwae ni rao neˈe nia ˈilia na ano, nama ka lia sulia na sipsip ki, ma kaidaˈi nia oli maˈi faˈasia na oˈola, na tae neˈe ˈoke saea fuana? ˈOke saea fuana nia ke leka ˈaliˈali maˈi, ma ka fanga basi? 8 Noaˈa! ˈOke fata lala ˈuri fuana, ‘ˈOke doˈofia basi maˈi na fanga nau ki, sui ˈoko toro faolu mala, ˈoko ngali fanga maˈi, nai nguta ma ku kwaˈu ka sui mala, ˈi buri, ˈoko fiˈi nguta, ma ˈoko fiˈi kwaˈu ˈamu.’ 9 Ma na ngwae gwaungaˈi neˈe noaˈa kasi fata leˈa goˈo ana na ngwae rao nia, duˈungana nia sasi nama sulia na ru nia saea fuana. 10 Ka ˈunaˈeri logo fuamuˈa. Kaidaˈi kamu sasia na ru ki taˈifau ka sui neˈe God nia laefi kamu fuani, muke fata ˈuri, ‘Kami na ngwae rao ki goˈo niniˈa, kami sasi goˈo ˈamiˈa na raoˈa neˈe ˈoga kami ki.’ ”

Sa Jesus nia gura na akwala ngwae

11 Sa Jesus nia leka ˈuana ˈi Jerusalem, ma ka liu safitana abaˈi kula ˈi Samaria ma ˈi Galili ki. 12 Ma kaidaˈi nia dao ana taˈi maˈe fanoa, nia ka dao toˈona taˈi akwala ngwae neˈe kuu nia saungida. Kira uu tau maˈi, 13 ma kira ka ako doe maˈi kika ˈuri, “Jesus na ngwae ˈaˈana kwa, ˈoke manatai kami maˈi!”

14 Ma kaidaˈi sa Jesus nia lisida, nia ka fata ˈuri fuada, “Kamu ke leka, muka faˈataˈinia nonimuˈa fuana na fata abu God ki, fasi ˈiri kira ke faˈamamana neˈe na nonimuˈa mafo naˈa.” Ma kaidaˈi kira leka naˈa, na nonida ka mafo taˈifau naˈa. 15 Kaidaˈi taˈi ngwae ada nia lisia neˈe nonina nia mafo naˈa, nia ka oli maˈi, ma ka ako doe, ma ka baˈatafea God. 16 Ma nia ka ˈasi ka lafafi maana ˈi ˈaena sa Jesus ma ka baˈatafea. Niaˈa neˈeriˈa noaˈa laˈu na ngwae Jiu, niaˈa lala faˈasia ˈi Samaria.

17 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Na akwala
ngwae mala ba nau ku gurada ma na
nonida ka mafo naˈa. Ma ta siko ngwae
laˈu, kira mo ˈi faˈi? 18 Faˈuta neˈe ngwae
baera ki taˈifau noaˈa kasi oli maˈi fuana
na baˈatafelana God, ma taˈifilia goˈo na
ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu niniˈa?” 19 Ma
sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Tataˈe, ˈoko
leka naˈa ˈamu. God nia guraˈo naˈa
duˈungana ˈoko faˈamamana nau.”

Daolana maˈi Ngwae filia God (Matthew 24:23-28, 37-41)

20 Ti Farasi kira saefiloa sa Jesus kika
ˈuri, “Kaidaˈi faˈuta neˈe God ke baˈa
gwaungaˈi fafia magalia kwa?”

Ma sa Jesus nia olisida ka ˈuri, “Na
kaidaˈi neˈe God ke gwaungaˈi fafia ng-
wae nia ki, noaˈa kamu kasi lisia ˈani
ta maˈetoto doe. 21 Ma noaˈa ta ngwae
kasi fata ˈuri, ‘Lisia basi, gwaungaˈinga
God nia ˈi neˈe!’ Nama ka ˈuri, ‘Nia
naˈa ˈi loˈoko!’ Duˈungana na kula neˈe
God nia gwaungaˈi ana nia lala ˈi saena
maurilana ngwae ki.”

22 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana fa-
farongo nia ki, “Na kaidaˈi ke baˈa dao
maˈi, kaidaˈi muke oga lisilana na asoa
nau, na Ngela Ngwae. Bore ma noaˈa
kamu kasi lisia. 23 Ma ti ngwae kike baˈa
fata ˈuri fuamuˈa, ‘Lia basi, na Christ
nia naˈa ˈi loˈoko!’ Nama kike ˈuri, ‘Lia
basi, nia naˈa ˈi neˈe!’ ˈUnaˈeri bore,
noaˈa kamu kasi leka fuana liaˈa ˈuana.
24 Duˈungana na olilaku maˈi, na Ngela
Ngwae, nia ke baˈa diˈia na meamea
neˈe nia madako ˈi lofana mamanga, ma
na madakolana ke rara saena mamanga
taˈifau, ma ngwae ki taˈifau ka lisia.
25 Bore ma ˈi naˈona olilaku maˈi, nai baˈa
nonifii, ma na ngwae ki kike baˈa ˈaila
ˈani nau. 26 Kaidaˈi nau kui baˈa oli maˈi
ana, nia ke diˈia logo kaidaˈi ana sa Noa.
27 Kaidaˈi sa Noa, na ngwae ki kira nguta,
ma kira ka kwaˈu, ma ngwae ki faˈinia
kini ki kira ka ˈafe ma kira ka araˈi. Goˈo
kira ka lebe naˈa sulia faˈi asoa sa Noa
nia raˈe saena faka doe, ma na kafo ka
fungu maˈi, ma ka kuruda taˈifau naˈa.
28 Ma kaidaˈi nai baˈa oli maˈi ana, nia
diˈia logo na asoa ba sa Lot, duˈungana
ngwae ki kira nguta, ma kira ka kwaˈu,
ma kira ka foli, ma kira ka ˈoifoliˈa, kira
ka fasi fanga, ma kira ka saungaˈi luma.
29 Ana asoa neˈe sa Lot nia leka faˈasia
ˈi Sodom, kira lebe, ma na mafula ma na
fau ˈakoˈako ki ka ˈasi naˈa maˈi faˈasia
ˈi langi ma ka duˈafida taˈifau. 30 Nia
ke ˈunaˈeri logo ana faˈi asoa nau kui oli
maˈi ana.

31 “Ma ana faˈi asoa neˈeri, na ngwae
neˈe nia tua tua ˈi maa ana luma nia,
noaˈa nia kasi oli laˈu maˈi saena fuana
ngalilana ru nia ki. Ka ˈunaˈeri logo
fuana ngwae neˈe nia saena oˈola, noaˈa
nia kasi oli laˈu maˈi ˈi luma. 32 Muke
manata toˈona ru neˈe fuli fuana ˈafe sa
Lot.* 33 Diˈia sa tai neˈe nia oga ke dau
fafia na maurilana fuana talana, nia ke
baˈa mae. Ma diˈia sa tai neˈe ka danga
ˈani na maurilana osiˈana nia donga nau,
nia ke mauri mamana naˈa. 34 Nau ku
saea fuamuˈa, ana faˈi rodo neˈeri, ro
ngwae neˈe kira maliu saena taˈi ˈifitaˈi,
taˈi ngwae God ke ngalia, ma taˈi ngwae
ke ore. 35-36 Ro kini ki kera sasi fanga fiku,
taˈi kini God ke ngalia, ma ta taˈi kini ke
ore.”

37 Ma na fafarongo nia ki ka saefiloa
kika ˈuri, “Aofia kwa, ˈi faˈi mo neˈe na
ru neˈeri ki niˈi ke fuli ana kwa?”

Ma sa Jesus olisida ka ˈuri, “Na olilaku
maˈi noaˈa ta ngwae kasi talafia ka diˈia
logo neˈe na afa kasi talafia ta ru mae.”

18

Na gwaˈi ˈuru faˈinia ngwae kwai matalangaˈi

1 Sa Jesus nia alaˈa fuana fafarongo
nia ki ˈania tarifulaˈa neˈe, fasi ˈiri ke
faˈataˈinia fuada neˈe kira ke foˈo sulia
asoa ki taˈifau, ma noaˈa kira kasi fitala.
2 Nia ka fata ˈuri, “Taˈi ngwae ni kwai
matalangaˈi, nia tua ana taˈi fanoa, ma
noaˈa nia kasi faˈadufa God, ma noaˈa
nia kasi fuˈusi doe goˈo ana ta ngwae.
3 Ma taˈi gwaˈi ˈuru ˈi saena na fanoa
neˈeri, nia leka maˈi sulia asoa ki siana
fuana ˈengolana ma ka fata ˈuri, ‘Nau ku
oga ˈoke kwatea kwai matalangaˈi ˈanga
ˈoloˈolo fuaku fonea na malimae nau ki.’
4 Ma sulia kala kaidaˈi tau naˈa, na ngwae

* **17:32** Nia akaˈu ana lia faˈi buriˈa ˈuana ˈi Sodom ma God ka kwaiˈia nia ka mae. Genesis 19:26

ni kwai matalangaˈi neˈeri kasi ala goˈo fafia. Sui ˈi buri nia ka manata ˈuri fuana niaˈa talana, ‘Sui bore ˈana noaˈa nau kusi faˈadufa goˈo God, ma noaˈa nau kusi fuˈusi doe goˈo ana ta ngwae, 5 nai kwate naˈa ˈaku kwai matalangaˈi ˈanga saga fuana na gwaˈi ˈuru neˈe, nia faˈa ˈabera liu nau ˈani lekaˈa maˈi siaku, ˈasu nia kata fiˈi faˈalaga nau ˈani ˈidufaˈi lekaˈa maˈi siaku!’ ”

6 Ma na Aofia sa Jesus ka fata ˈuri, “Mulu rongoa basi na ru neˈe ngwae kwai matalangaˈi taˈa neˈeri nia saea. 7 ˈUnaˈeri bore nia kwatea na matalangaˈi ˈanga ˈoloˈolo fuana, nia neˈe noaˈa kamu kasi manata ruarua ana God neˈe ka kwatea ˈoloˈoloˈa fuana ngwae nia ki, neˈe kira angisia sulia rodo ma dangi. God noaˈa kasi dole fuana ˈafilada. 8 Nau ku saea fuamuˈa, God ka kwate likotaˈi ana na ˈoloˈoloˈanga fuada. Ma kaidaˈi nauˈa, na Ngela Ngwae, nau kui oli maˈi saena magalia, ˈuri ma nai baˈa dao toˈona ngwae ˈoro ki neˈe kira faˈamamana nau, nama ta bara ngwae goˈo?”

Na ro ngwae ki leka foˈo saena Luma Abu God

9 Sa Jesus nia alaˈa ˈania tarifulaˈa fuana ti ngwae neˈe kira faˈamamana kira talada fasi kira saga ma kira ka sisikoˈa ˈani ti ngwae mo, ka ˈuri, 10 “Ro ngwae ki kira leka ˈi saena na Luma Abu God ˈiri keroˈa ka foˈo. Taˈi ngwae neˈe Farasi, ma taˈi ngwae neˈe nia rao ana gonilana mani ana takisi. 11 Na Farasi neˈeri nia uu taˈifilia, ma ka foˈo ˈuri, ‘God ˈae, nau ku baˈatafeˈo osiˈana noaˈa nau kusi diˈia na ngwae matamata ki taˈifau. Sulia kira bili, ma kira ka sasia ru taˈa ki, ma kira ka kakabara. Noaˈa nau kusi diˈia na ngwae taˈa loˈoko neˈe nia gonia na mani ana takisi. 12 Nau ku abu fanga ana ro asoa ˈi saena taˈi wiki, ma nau ku kwatea na tangafulana na toˈoruˈa nau ki fuamu.’

13 “Bore ma na ngwae neˈe nia gonia na mani ana takisi, nia uu tau maˈi ˈana. Ma nia kasi taˈea goˈo maana ˈuana ˈi langi, osiˈana nia ˈeke liu naˈa. Ma nia ka faˈataˈinia na olidokoˈa nia ˈani fidalilana na fuˈufuˈuna, ma ka fata ˈuri, ‘God ˈae, manatai nau maˈi, nau na ngwae abula taˈa!’ ”

14 Ma sa Jesus ka fata logo ˈuri, “Nau ku saea fuamuˈa, na ngwae neˈe nia olidokoˈa naˈa neˈe, God nia faˈa ˈoloˈoloa ana kaidaˈi nia ruˈu kwau ˈi maa, ma noaˈa laˈu na Farasi. Osiˈana na ngwae ki neˈe kira faˈadoe kira talada, God ke baˈa faˈatiˈitiˈi kira. Ma na ngwae neˈe kira faˈatiˈitiˈi kira talada ki, God ke baˈa faˈadoe kira.”

Sa Jesus nia faˈaleˈa kaela ngela ki (Matthew 19:13-15; Mark 10:13-16)

15 Ti ngwae kira ngalia maˈi na kaela ngela tiˈitiˈi siana sa Jesus, fasi ˈiri nia ka sama toˈoda ma ka faˈaleˈada. Ma kaidaˈi fafarongo nia ki kira lisia, kira ka balufida. 16 Bore ma sa Jesus ka saea maˈi kaela ngela neˈeri ki siana, ma ka fata ˈuri fuada, “Muke alaˈania na kaela ngela tiˈitiˈi kira ke leka maˈi siaku, ma noaˈa kamu kasi foneda laˈu. Duˈungana sa tai neˈe nia manata mamana ka diˈia ngela tiˈitiˈi ki, nia bolo fuana tuaˈa olofana ˈInotoˈanga God. 17 Nau ku saea ru mamana fuamuˈa, diˈia ta ngwae neˈe noaˈa kasi faˈamamana diˈia ta ngela tiˈitiˈi, nia ˈafitaˈi liu fuana God ka gwaungaˈi fafia maurilana.”

Faˈamanataˈanga sulia ngwae toˈoru (Matthew 19:16-30; Mark 10:17-31)

18 Taˈi ngwae faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki, nia saefiloa sa Jesus ka fata ˈuri, “Ngwae faˈamanata leˈa neˈe kwa, ta tae leˈa neˈe nau kui sasia ˈiri nai toˈo ana na mauriˈa firi?”

19 Ma sa Jesus olisia ka ˈuri, “Faˈuta neˈe ˈoko sae nau ˈani ngwae leˈa? Noaˈa ta ngwae ˈiri leˈa goˈo, taˈifilia God goˈo neˈe nia leˈa. 20 Nia leˈa ˈoko saiana alaˈanga totongaˈi God ki ba ˈuri, ‘ˈOe kosi sau ngwae, ma ˈoe kosi ˈusu, ma ˈoe kosi bili, ma ˈoe kosi soke fafia ta ngwae, ma ˈoko fuˈusi doe ana maˈa ˈoe ma teˈa ˈoe.’ ”

21 Ngwae neˈeri nia olisia ka fata ˈuri, “Nia ˈita nama maˈi ana kaidaˈi nau ku

* **18:21** Lisia ana buka Eksodas 20:12-16 logo ana buka Diutronomi 5:16-20.

tiˈitiˈi, nau ku roˈosulia na taki neˈeri ki taˈifau* leleka ka dao ˈi taˈena.”
22 Ma kaidaˈi sa Jesus nia rongoa ru neˈeri, nia ka fata ˈuri fuana, “Taˈi ru goˈo neˈe nia noaˈa ˈua. ˈOke ˈoifoli ˈania na ru ba ˈoe ki taˈifau, ma ˈoko ngalia mani neˈeri ki, ma ˈoko kwatea fuana na ngwae dalaˈa ki, ma ˈoko fiˈi toˈo ana na toˈoruˈa ˈi langi. ˈUnaˈeri goˈo, ˈoko leka maˈi suli nau.” 23 Ma kaidaˈi ngwae neˈeri nia rongoa ru neˈeri, na liana ka dila liu, sulia nia na ngwae toˈoru.
24 Ma kaidaˈi sa Jesus nia lisia ngwae neˈeri na liana nia dila, nia ka fata ˈuri, “Nia ˈafitaˈi liu naˈa fuana na ngwae toˈoru ki kike ruˈu saena mauriˈa neˈe God ke gwaungaˈi fafia. 25 Nia ˈafitaˈi liu fuana ta kamel ke ruˈu sulia na maˈe kwakwa tiˈitiˈi ˈi ˈaena sugila. Nia ˈafitaˈi ka liu laˈu fuana ta ngwae toˈoru neˈe God ke gwaungaˈi fafia maurilana.”
26 Aia, kaidaˈi ngwae ki kira rongoa na alaˈanga neˈeri, kira ka saefiloa ˈuri, “ˈIrai ma noaˈa ta ngwae kasi toda goˈo mauriˈa firi kwa?”
27 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Na ru neˈeri nia ˈafitaˈi liu fuana ngwae, bore ma fuana God noaˈa nia kasi ˈafitaˈi goˈo.”
28 Ma sa Peter ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Kaimili faˈasia naˈa toˈoruˈa kami ki taˈifau, ˈiri mika dongaˈo naˈa!”
29 Sa Jesus ka fata ˈuri, “ˈIu. Nau ku saea fuamuˈa, diˈia sa tai neˈe nia faˈasia na luma nia, ma na ˈafe nia, ma na bara ngwaefuta nia ki, ma maˈa nia ma na teˈa nia, ma na ngela nia ki, osiˈana ˈInotoˈanga God, 30 nia ke baˈa toda ru ˈoro ki saena magalia neˈe liufia ru ba nia faˈasiˈi ki. Ma ana mauriˈa faolu neˈe nia leka maˈi, ngwae neˈeri ke toˈo naˈa ana mauriˈa firi.”

Uula kaidaˈi sa Jesus nia fata sulia maelana
(Matthew 20:17-19; Mark 10:32-34)

31 Ma kaidaˈi sa Jesus nia leka faˈinia fafarongo nia ki taˈifili kira, nia ka fata ˈuri fuada, “Kulu leka kwau ˈi Jerusalem fasi ˈiri kira ke faˈa aliˈafua na ru ba na profet ki kira keresia sulia nauˈa, na Ngela Ngwae, ana. 32 Kike baˈa kwate nau saena limana ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki, fasi ˈiri kira ke ˈoinonga ˈani nau, ma kira ka fata buri tolingaˈi aku, ma kira ka ngisuli nau. Kira ka ulasi nau, ma kira ke saungi nau. 33 Ma ana uula faˈi asoa, nai baˈa mauri laˈu.”
34 Bore ˈana fafarongo ki noaˈa kira kasi sai goˈo ana alaˈanga neˈeri ki neˈe sa Jesus nia saea fuada, osiˈana manatalada ngasi liu fuana malingaˈilana na ru neˈe sa Jesus fata sulia. Nia neˈe kwate ma noaˈa kira kasi saiana tae neˈe sa Jesus nia fata sulia.

Sa Jesus gura na ngwae maana rodo
(Matthew 20:29-34; Mark 10:46-52)

35 Kaidaˈi sa Jesus nia dao karangia maˈe fanoa ˈi Jeriko, taˈi ngwae maana rodo nia tua ˈi ninimana tala. Ana asoa ki nia gani mani ana ngwae ki. 36 Ma kaidaˈi nia rongoa ngwae ˈoro ki kira liu, nia ka saefilo kira ka fata ˈuri, “Tae neˈe ˈuri?”
37 Ma kira olisia kira ka fata ˈuri, “Sa Jesus na ngwae ba ˈi Nasaret niniˈa nia leka maˈi.”
38 Ma ngwae maana rodo neˈeri ka ako ma ka fata ˈuri, “Jesus ˈaeˈo na ˈalako ana kwalafa sa David, ˈoke manatai nau maˈi!”
39 Ma ngwae neˈe kira etaeta ˈi naˈona kira ka balufia, ma kira ka saea nia ke tua nene. Bore ma nia fiˈi ako doe mo, ma ka fata ˈuri, “ˈAeˈo na ngela ana kwalafa sa David, ˈoke manataˈi nau maˈi!”
40 Ma sa Jesus ka mango ma ka saea fuada ˈiri kira ka talaˈia maˈi siana. Ma kaidaˈi nia dao karangi, sa Jesus ka saefiloa, 41 “Tae neˈe ˈoko oga nai sasi fuamu kwa?”
Ma ngwae maana rodo neˈeri ka fata ˈuri, “Aofia kwa, nau ku oga fasi ˈiri maaku ke lia.”
42 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOko lia naˈa. God nia guraˈo naˈa, duˈungana ˈoko faˈamamana nau.”
43 Ma ˈunaˈeri goˈo nia ka lia naˈa, ma nia ka leka naˈa faˈinia sa Jesus, ma nia ka baˈatafea God. Ma kaidaˈi ngwae ki kira lisia, kira ka baˈatafea logo God.

19

Sa Sakias

1 Sa Jesus nia dao ˈi Jeriko, ma ka liu kwau ˈi saena. 2 Ma taˈi faˈinaˈonaˈo ana

ngwae goni mani ana takisi, neˈe satana sa Sakias, nia ngwae toˈoru liu. 3 Ma nia ka sasi liu ˈuana lisilana sa Jesus. Bore ma ka ˈafitaˈi, duˈungana nia ngwae dokodoko liu, ma noaˈa nia kasi lisia sa Jesus, osiˈana na fikuˈa neˈeri fonea. 4 Ma nia ka lalili kwau ˈi naˈo ana fikuˈa neˈeri, ma ka raˈe ˈi gwauna taˈi ˈai neˈe kira saea ˈania Sikamo, fasi ˈiri ke lisia sa Jesus neˈe nia leka maˈi sulia na tala.

5 Kaidaˈi sa Jesus nia dao ana kula neˈeri, nia ka lia kwau ˈalaˈa ˈi gwauna, ma ka lisia sa Sakias, ma ka fata ˈuri fuana, “Sakias kwa, koso ˈaliˈali maˈi, osiˈana nai baˈa tua ˈi luma ˈoe taˈena.” 6 Sa Sakias ka saeleˈa liu, ma ka koso ˈaliˈali maˈi, ma ka kwaloa naˈa sa Jesus saena luma nia.

7 Na ngwae ki taˈifau kira lisia ru neˈeri, ma kira ka ngunungunu buri ana, kika ˈuri, “Sa Jesus nia leka naˈa fuana ka tua faˈinia na ngwae taˈa ˈuri reala.”

8 Ma sa Sakias tataˈe, ma ka fata ˈuri fuana na Aofia sa Jesus, “Aofia kwa, nai baˈa kwatea ta bali ana na toˈoruˈa nai fuana na ngwae dalaˈa ki. Ma diˈia nau ku ngali liua ti ru ana ngwae ki, nai baˈa duˈu fai ru ana fuana.”

9 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Taˈena God nia faˈamauria naˈa na tuaˈa neˈe, osiˈana ngwae neˈe nia faˈamamana God diˈia faˈamamanaˈanga ba na koˈo bora kia sa Abraham. 10 Nauˈa, na Ngela Ngwae, nau ku leka maˈi fuana lululana na ngwae neˈe kira leka rora ki, fasi ˈiri nai faˈamaurida logo.”

Na tarifulaˈanga sulia olilana maˈi ngwae ˈinotoˈa (Matthew 25:14-30)

11 Na fikuˈa doe neˈe kira sailinga ru ki taˈifau neˈe sa Jesus saea. Osiˈana nia dao karangia naˈa ˈi Jerusalem, nia saea na tarifulaˈa neˈe ˈiri ke faˈasaga manatada, si kira fia fasi ˈInotoˈanga God ke fuli ˈaliˈali goˈo. 12 Nia neˈe kwate sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Taˈi ngwae ana tuaˈa ˈinotoˈa, nia sasi akaˈu fuana ka leka siana taˈi tatalafaˈa doe neˈe nia tua tau maˈi, fasi ˈiri nia ke gania ˈuana na gwaungaˈinga ma na ˈinotoˈanga fasi ˈiri ana kaidaˈi nia ka oli maˈi, nia ke tatalafaˈa fuana fanoa nia. 13 Ma ˈi naˈona neˈe nia leka, nia saea maˈi akwala ngwae rao nia ki siana, ka kwatea na mani doe fuada, ka fata ˈuri, ‘Muke rao ˈani mani neˈe ki, fasi ˈiri muke ngalia laˈu ti mani maana maˈakwali nau.’ 14 Bore ma na ngwae ana ngwae ˈinotoˈa neˈeri, kira ogalaˈa fuana, ma kira ka kwatea ti ngwae fasi ˈiri kira ke alaˈa faˈinia tatalafaˈa doe neˈeri, osiˈana noaˈa kira kasi oga goˈo neˈe na ngwae neˈeri ka tatalafaˈa fuada.

15 “Ka ˈunaˈeri bore ˈana, na tatalafaˈa doe nia alua ngwae neˈeri ka tatalafaˈa naˈa fuada, ma ana kaidaˈi nia oli maˈi, nia ka saea fuana ngwae ni rao ba nia ki ba nia kwate mani fuada, fasi ˈiri ka dao toˈona ta fita mani laˈu neˈe kira toda maana na mani ba nia kwatea fuada ki. 16 Na etana ngwae rao nia leka maˈi, ka fata ˈuri, ‘AraˈI kwa, nau ku toda ta akwala mani laˈu faˈinia mani ba ˈoko kwatea fuaku ki.’ 17 Ma ngwae ˈinotoˈa neˈeri ka fata ˈuri fuana, ‘ˈAeˈo ngwae rao leˈa. Duˈungana nau ku saiana nau ku fitoˈo amu ana ru tiˈitiˈi ki, ˈunaˈeri nau ku alua ˈoke lia sulia akwala maˈe fanoa ki.’ 18 ˈUnaˈeri ma ruana ngwae ni rao leka maˈi ma ka fata ˈuri, ‘AraˈI kwa, nau ku toda laˈu ta lima mani faˈinia na mani ba ˈoko kwateˈe fuaku ki.’ 19 Ma ngwae ˈinotoˈa neˈeri ka fata ˈuri fuana, ‘ˈOke baˈa lia sulia lima maˈe fanoa ki.’ 20 Buri ˈana, uula ngwae ni rao ka leka laˈu maˈi, ka fata ˈuri, ‘AraˈI kwa, mani ˈoe ki ba nau ku ngaliˈi, nau ku buta ngiringiri fafia ˈani ˈaba ifi. 21 Sulia nau ku maˈu ˈani ˈaeˈo ngwae ˈinikere. ˈOko diˈia ta ngwae neˈe saiana ka ngalia goˈo ˈamu ru ngwae matamata ki, ma ˈoko saiana ˈoe ngalia logo fanga faˈasia oˈola ngwae ki.’ 22 Sui ngwae ˈinotoˈa neˈeri ka fata ˈuri fuana, ‘ˈAeˈo ngwae raolamu taˈa. Nau kui matalangaˈi ˈoe ˈani alaˈanga ˈoe ki talamu. ˈOko saea fasi nau ngwae ˈinikere, ma nau ku diˈia ta ngwae neˈe ngalia ru neˈe noaˈa laˈu ru nau ki, ma nau ku ngalia fanga faˈasia oˈola ti ngwae ki. 23 Diˈia ˈoko manata ˈunaˈeri, faˈuta neˈe noaˈa ˈoe kosi ngalia na mani nau, ma ˈoko alua ˈamu saena kula ni alu maniˈa, fasi ˈiri ana kaidaˈi nau ku oli maˈi, nau ku ngalia ti selene tarenga ˈi maana?’ 24 ˈUnaˈeri goˈo ngwae ˈinotoˈa

nia ka fata ˈuri fuana ngwae neˈe kira uu ˈi neˈeri, ‘Muke ngalia mani neˈe faˈasia, ma muka kwatea fuana ngwae neˈe nia toˈo ana akwala mani.’ 25 Kira ka fata ˈuri, ‘Aofia kwa, nia toˈo naˈa ana akwala mani kwa.’ 26 Ma ngwae ˈinotoˈa neˈeri olisia ka ˈuri, ‘Nau ku saea fuamuˈa diˈia sa tai neˈe nia rao leˈa ˈani ru neˈe nau ku kwatea fuana, nau ku saiana nai kwatea laˈu ti ru ˈoro fuana. Bore ma diˈia sa tai neˈe noaˈa kasi rao leˈa ˈani ta tae neˈe nau ku kwatea fuana, sui bore ˈana ta ru tiˈitiˈi neˈe nia toˈo ana, nau ku saiana nai lafua faˈasia. 27 Bore ma fuana malimae nau ki ba kira ˈaila ˈani neˈe nai tatalafaˈa fuada, talaˈida maˈi, muke saungida ˈi neˈe ˈi naˈoku.’ ”

Kaidaˈi ngwae ki kira manata doe ana sa Jesus

(Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; John 12:12-19)

28 Buri ˈana sa Jesus nia fata ˈunaˈeri ka sui, nia ka leka kwau naˈa ˈi naˈoda ˈuana ˈi Jerusalem. 29 Ma kaidaˈi nia dao karangia fanoa ˈi Betfeis ma ˈi Betani siana gwaˈi ua kira saea ˈania ˈi Olif, nia ka kwatea ro fafarongo nia ki ˈi naˈo, ka fata ˈuri, 30 “Moro leka ana fanoa loˈoko moro leka kwau ˈuana. Ma kaidaˈi koroˈo dao ˈi neˈeri, koroˈo ke lisia taˈi dongki. Kira firiˈia goˈo ˈada dongki neˈeri, ma noaˈa ta ngwae kasi raˈeraˈe ˈua fafona. Koroˈo ke logea, ma moro ka talaˈia maˈi ˈi neˈe. 31 Ma diˈia ta ngwae nia saefilo koroˈo, ‘Faˈuta neˈe koroˈo ka logea na dongki neˈe re?’ Moro ke saea fuana, ‘Na Aofia nia boˈoboˈo ˈuana.’ ”

32 Aia, ro ngwae neˈeri ki kera leka, ma kera ka dao toˈona, diˈia nama ba sa Jesus nia saea. 33 Kaidaˈi kera logea na dongki neˈeri, na ngwae neˈe toˈo ana dongki neˈe kira ka fata ˈuri, “Tae neˈe koroˈo logea na kala dongki neˈe fuana?”

34 Kera ka fata ˈuri, “Na Aofia nia boˈoboˈo ˈuana.” 35 Ma kera ka talaˈia naˈa maˈi siana sa Jesus, ma kera ka alua ifi kera ki ˈi fafona ilina na dongki neˈeri, ma kira ka ˈafia sa Jesus ˈiri ka tua ˈi fafona. 36 Ma kaidaˈi sa Jesus nia leka kwau sulia tala, ngwae ki kira ka safataˈinia ifi kira ki sulia tala, fasi ˈiri nia ka fali ˈi fafoni.

37 Ma ana kaidaˈi nia dao karangia ˈi Jerusalem ana kula neˈe tala nia koso toli ˈuana faˈi ua ˈi Olif, neˈe ngwae ˈoro ana fafarongo nia ki kira tua ˈi neˈeri, ma kira ka talaˈae fuana baˈatafelana God ˈani taˈi akoˈa doe, fafia faˈanadaˈa doe ki neˈe kira lisiˈi. 38 Ma kira ka fata ˈuri,

“God ˈoke ˈoilakitaˈinia na tatalafaˈa neˈe nia leka maˈi ˈani na ngasingasiˈanga ˈoe!✡

Ma na aroaroˈanga faˈinia God.

Kuke baˈatafea God neˈe gwaungaˈi ˈanga nia tasa!”✡

39 Ma ti Farasi kira logo ˈi neˈeri, ma kira ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Faˈamanata kwa, ˈoke saea fuana fafarongo ˈoe ki, kira ke tua nene.”

40 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Nau ku saea fuamuˈa, diˈia kira tua nene, na fau neˈe ki kike baˈa inaˈu ana baˈatafelana God.”

Sa Jesus nia angi fafia ˈi Jerusalem

41 Ma ana kaidaˈi sa Jesus nia dao karangia ˈi Jerusalem, nia ka lia kwau, ma ka lisia na maˈe fanoa neˈeri, ma nia ka angi, duˈungana na liana nia kwaimanatai fuana ngwae neˈe kira tua ˈi neˈeri ki. 42 Ma ka fata ˈuri, “Nia leˈa diˈia kamu ka saiana ˈi taˈena na ru neˈe nia talaˈia ngwae ˈuana aroaroˈanga. Bore ma taˈena neˈe kamu kina goˈo. 43 Na kaidaˈi ke baˈa dao maˈi, fasi ˈiri na malimae kamu ki, kira ka leka maˈi, kira ka fuˈali kamu, ma kira ka fone kamu, ma ka ˈafitaˈi muke ruˈu ˈi maˈa. 44 Ma kira ke takalongaˈinia fanoa kamu ma na ngwae ki taˈifau ˈi saena. Ma ta taˈi gwaˈi fau bore kasi teo naˈa ana kula neˈe kira teo teo ana ˈi naˈo ana fanoa kamu. Kira ke faˈalia fanoa kamu, osiˈana noaˈa kamu kasi saiana na kaidaˈi God leka naˈa maˈi ana fuana faˈamaurilamuˈa.”*

✡ **19:38** Sam 118:26 ✡ **19:38** Sam 148:1 * **19:44** kaidaˈi God leka naˈa maˈi ana fuana faˈamaurilamuˈa Na ngwae Jiu ki kira kwaimasia na kaidaˈi God ke leka maˈi fuana faˈamaurida faˈasia malimae kira ki. Bore ma kaidaˈi sa Jesus dao, ˈorolana ngwae Jiu ˈaila ˈani nia.

Sa Jesus nia ruˈu ˈi saena Luma Abu God
(Matthew 21:12-17; Mark 11:15-19; John 2:13-22)

45 Kaidaˈi sa Jesus nia ruˈu kwau saena
na Luma Abu God, nia ka lalia na ngwae
neˈe kira ˈoifoli ki. 46 Ma nia ka fata
ˈuri fuada, “Ana kerekere ˈua maˈi saena
Kerekereˈa Abu, God nia fata ˈuri, ‘Na
luma nau, na luma ni foˈo.’ Bore ma
kamu faˈitaˈinia ka alua lala kula fuana
bililana ru ngwae ki.”
47 Ma ana asoa ki taˈifau, sa Jesus nia
faˈamanata ˈi saena Luma Abu God. Ma
na fata abu doe ki, ma ngwae faˈamanata
ana taki ki, ma ti faˈinaˈonaˈo ana Jiu
ki, kira sasi ˈuana saungilana sa Jesus.
48 Bore ma kira ka ˈiri dao toˈona ta
masikwaˈa, osiˈana ngwae ki kira tua
faˈinia sulia asoa ki fuana rongolana
faˈamanataˈanga nia.

20

Saefiloˈa sulia mamanaˈanga sa Jesus
(Matthew 21:23-27; Mark 11:27-33)

1 Ana taˈi asoa, sa Jesus nia faˈamanata
ngwae ki ˈi saena Luma Abu God. Ma
nia ka faˈarongo logo ˈania Faˈarongoˈa
Leˈa. Ma ana kaidaˈi neˈeri, na fata abu
doe ki, ma ngwae faˈamanata ana taki
ki, ma ti faˈinaˈonaˈo logo, kira leka maˈi
siana sa Jesus. 2 Ma kira ka saefilo ˈuri
ana, “Na ngasingasiˈanga tae neˈe ˈoko
toˈo ana fuana na sasilana ru neˈe ki
kwa? Ma sa tai mo neˈe nia kwatea na
ngasingasiˈanga neˈe fuamu?”
3 ˈI neˈeri, sa Jesus ka fata ˈuri fuada,
“ˈIu, nau ku saefilo kaumulu basi ˈuana
taˈi ru. 4 ˈIu, kamu ke saea basi fuaku,
na ngasingasiˈanga neˈe sa John toˈo
ana fuana na siuabuˈanga, nia ˈita maˈi
faˈasia ˈi faˈi? Nia ˈita maˈi ana God,
nama nia ˈita maˈi ana na ngwae ki goˈo?”
5 Ma kira ka saefilo ˈi safitada kwailiu
kira ka ˈuri, “Tae neˈe kulu ke saea? Diˈia
kulu olisia ma kulu ka ˈuri, ‘Faˈasia maˈi
God,’ nia ke baˈa fata ˈuri, ‘ˈIrai ma faˈuta
mo neˈe noaˈa kamu kasi faˈamamana
sa John?’ 6 Ma noaˈa nia kasi leˈa logo
fuana neˈe kulu ka fata ˈuri, ‘Nia ˈita goˈo
maˈi ana na ngwae ki,’ sulia na ngwae
ki kira ke baˈa ˈuilaˈi fau akulu, ma kira
ke saungi kulu, osiˈana kira faˈamamana
ana sa John nia ta profet logo.” 7 ˈI neˈeri,
kira ka olisia sa Jesus ma kira ka ˈuri,
“Kaimili noaˈa kasi sai goˈo ana.”
8 Ma sa Jesus ka fata ˈuri laˈu fuada,
“Nauˈa bore noaˈa kusi faˈarongo kamu
goˈo ˈani na ngasingasiˈanga faˈuta neˈe
nau ku sasia ˈani ru neˈe ki.”

Tarifulaˈa sulia na ngwae rao neˈe tualada taˈa ki
(Matthew 21:33-46; Mark 12:1-12)

9 ˈI buri ˈana, sa Jesus ka faˈarongo
kira laˈu ˈani ta tarifulaˈanga ka ˈuri,
“Taˈi kaidaˈi, taˈi ngwae nia fasia taˈi
oˈolaˈi grep, ma nia ka alua ti ngwae rao
kira ka lia sulia oˈola neˈeri. Ma ngwae
ˈaˈana ana na oˈola neˈe ka leka ana taˈi
fanoa tau, ma noaˈa kasi oli ˈaliˈali maˈi.
10 Leleka ka dao naˈa ana kaidaˈi neˈe
oˈola neˈeri maua, ngwae ˈaˈana neˈeri
ka kwatea taˈi ngwae ni rao nia, fasi ˈiri
ka ngalia maˈi ti fuaˈi grep ana ˈai neˈe
nia fasia saena oˈola neˈeri. Bore ma
kaidaˈi ngwae ni rao neˈeri nia dao saena
oˈola neˈeri, na ngwae rao neˈe lia sulia
oˈola neˈeri ki, kira ka kwaiˈia, sui kira
ka olitaˈi ˈoˈo ana siana ngwae ˈaˈana
nia. 11 Ma na ngwae ˈaˈana neˈeri ka
kwatea laˈu ruana ngwae ni rao. Bore
ma ngwae rao neˈe lia sulia oˈola neˈeri
ki, kira ka kwaiˈia logo, ma kira ka fata
taˈa naˈa ana, ma kira ka olitaˈi ˈoˈo logo
ana. 12 ˈUnaˈeri, ngwae ˈaˈana neˈeri ka
kwatea laˈu uula ngwae ni rao nia, ma
kira ka kwaˈi maala logo ana, ma kira ka
ˈui ˈania faˈasia kula neˈeri. 13 ˈI buri
ˈana, na ngwae ˈaˈana neˈeri ka manata
ˈuri, ‘Ta tae laˈu neˈe nai baˈa sasi? Bore
nai kwatea naˈa ˈaku na ngela ngwane
nau neˈe nau ku alafe liu naˈa ana. Ma
niaˈa naˈa neˈe ngwae rao neˈe lia sulia
oˈola ki ke baˈa fuˈusi doe ana.’ 14 Goˈo
kaidaˈi ngwae neˈe kira rao ana oˈola
neˈeri, kira lisia na ngwae neˈeri, kira
ka fata ˈuri ˈi safitada kwailiu, ‘Nia ngela
mamana ana ngwae ˈaˈana baera naˈa
niniˈa, neˈe nia ke baˈa ngali oˈola neˈe.
Kulu saungia ke mae fasi ˈiri kulu ke
ngalia naˈa ˈakulu na oˈola neˈe fuakulu.’
15 ˈUnaˈeri goˈo kira ka kwaˈi laelae sulia

ngwae neˈeri ˈi maa faˈasia saena oˈola baera, ma kira ka saungia ka mae naˈa.”

Ma sa Jesus ka saefiloda ka ˈuri, 16 “Tae neˈe na ngwae ˈaˈana ana na oˈola neˈeri ke baˈa sasia? Nia ke baˈa dao maˈi, ka saungia na ngwae neˈeri ki. Sui nia ka kwatea naˈa oˈola nia fuana ngwae matamata ki.”

Kaidaˈi ngwae ki kira rongoa na alaˈanga neˈe sa Jesus, kira ka fata naˈa ˈuri, “Noaˈa liu, nia ˈafitaˈi ka ˈunaˈeri!”

17 Sui sa Jesus ka lia ngasingasiˈa fuada, ka fata ˈuri, “Diˈia noaˈa nia kasi ˈunaˈeri, tae neˈe fadalana alaˈanga ba saena Kerekereˈa Abu✡ ba nia fata ˈuri,

‘Na fau neˈe na ngwae saungaˈi luma ki
kira ˈaila ˈania,
niaˈa neˈe na fau neˈe talingaˈi ka liufia
na fau ki taˈifau ana ˈodoa.’

18 “Ma diˈia sa tai neˈe nia ˈasia fafona fau neˈeri, nia ke mangisia naˈa. Ma diˈia sa tai neˈe fau neˈeri ka ˈasia fafia, na nonina ka meme taˈifau naˈa.”

19 Ana kaidaˈi neˈeri, na fata abu doe ki faˈinia na ngwae faˈamanata ana taki ki, kira fiˈi lia saiana alaˈanga sa Jesus nia alaˈa suli kiraˈa, ma kira ka oga kike daua ana kaidaˈi neˈeri. Bore ma kira ka maˈu logo ˈada ˈani ngwae ki.

Na saefiloˈanga sulia takisi
(Matthew 22:15-22; Mark 12:13-17)

20 Ma na faˈinaˈonaˈo ki kira ka iliili ˈuana daoˈa toˈona ta masikwaˈa fuana daulana sa Jesus. Ma kira ka folia ti ngwae fasi ˈiri kira ka soke ˈani saefilolana sa Jesus. Osiˈana kira oga kira ke fai fafia ˈani ta ru neˈe noaˈa kasi saga, fasi ˈiri neˈe ka bolo faˈinia kwatelana kwau fuana ngwae gwaungaˈi ˈi Rom neˈe lia sulia ˈi Judea. 21 Kira dao siana, ma kira ka fata ˈuri, “Ngwae faˈamanata kwa, kaimili saiana ˈoko faˈamanata, ma ˈoko saea na ru mamana ki. Ma ˈoe kosi ˈado goˈo faˈinia ta ngwae ˈani ta tae neˈe kira manata sulia. ˈOko faˈamanata goˈo ˈamu sulia mamanaˈanga ma kwaiogaiˈanga God fuana na ngwae ki. 22 Saea maˈi fuaimili, ˈUri ma nia bolo goˈo ˈana fuakulu fuana kwatelana mani ana takisi fuana tatalafaˈa ˈi Rom nama noaˈa?”

23 Ma sa Jesus ka lia saiana na ˈosoˈa kira, ma nia ka fata ˈuri, 24 “Faˈataˈinia basi maˈi taˈi selene fuaku.” Ma kaidaˈi kira ngalia maˈi taˈi selene fuana, nia saefiloda ka ˈuri, “ˈUri ma, nununa sa tai niniˈa ˈi fafona selene neˈe? Ma na satana sa tai niniˈa?”

Ma kira olisia kira ka ˈuri, “Na ngwae tatalafaˈa ˈi Rom.”

25 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Diˈia ˈunaˈeri, kamu ka kwatea fuana na tatalafaˈa ˈi Rom na ru nia ki, ma kamu ka kwatea logo ru God ki fuana God.” 26 Ma kira ka tua aroaro, osiˈana kira ˈarefo liu ana olisiˈanga sa Jesus. Ma noaˈa kira kasi bolo naˈa fuana neˈe kira ka dao toˈona ta sokeˈa laˈu fuana sa Jesus ˈi maana ngwae ki.

Na saefiloˈa ˈuana na tataˈe ˈanga faˈasia maeˈa
(Matthew 22:23-33; Mark 12:18-27)

27 Sui, ti Sadusi kira leka maˈi siana sa Jesus. Na Sadusi ki neˈe kira saea fasi na ngwae ki noaˈa kira kasi tataˈe laˈu faˈasia na maeˈa. Ma kira ka saefiloa sa Jesus kira ka fata ˈuri, 28 “Ngwae Faˈamanata kwa, sa Moses nia keresia na taki fuaka ka alangaˈi ˈuri, ‘Diˈia ta ngwae nia mae, ma na ˈafe nia ka mauri ˈua, bore ma noaˈa nia kasi toˈo ana ta ngela, na ngwaefuta nia ka korea laˈu na gwaˈi ˈuru neˈeri, fasi ˈiri kera ka toˈo ana ta ngela fuana ka talafuila na ngwae neˈe nia mae naˈa.’

29 “ˈIu ma, ana taˈi kaidaˈi, fiu ngwae asina ki kira tua. Ma na ngwae ˈi naˈo korea kini, ma noaˈa kasi alua goˈo ta ngela, ma ngwae neˈeri ka mae naˈa ˈana.

30 “Ma na ruana ngwae ka korea laˈu na gwaˈi ˈuru neˈeri, ma nia ka mae logo. 31 Sui uula ngwae ka ˈunaˈeri logo. Ma ka ˈunaˈeri logo fuana ai burina ki taˈifau. Na fiu ngwae asina neˈeri ki taˈifau goˈo, kira korekorea kini neˈeri, ma noaˈa kira kasi toˈo goˈo ana ta ngela, ma kira ka mae taˈifau naˈa. 32 Ma ˈisilana, kini neˈeri ka mae logo. 33 ˈUri ma, ana asoa neˈe God ke taˈea ngwae mae ki taˈifau faˈasia maeˈa, sa tai ada neˈe na ˈafe nia? Osiˈana na fiu ngwae asina neˈeri

✡ **20:17** Sam 118:22

ki taˈifau goˈo ba kira korekorea kini neˈeri.”
34 Ma sa Jesus nia olisida ka ˈuri,
“Kaidaˈi neˈe, na ngwae ki ma na kini ki,
kira araˈi ma kira ka ˈafe. 35 Bore ma
ana kaidaˈi neˈe nia maˈi ˈua, na ngwae
ki ma na kini ki neˈe kira bolo faˈinia
na tataˈenga faˈasia na maeˈa, ma kira
ka toˈo naˈa ana na mauriˈa firi ˈi langi,
noaˈa kira kasi araˈi ma kira kasi ˈafe
naˈa, 36 duˈungana kira diˈia naˈa ˈada na
ˈainsel ki, ma noaˈa kira kasi mae naˈa.
Kiraˈa na ngela God ki naˈa, osiˈana kira
tataˈe naˈa faˈasia na maeˈa.
37 “ˈUnaˈeri, ma na kerekereˈa sa Moses
nia faˈamadakola naˈa fuaka neˈe na ng-
wae mae ki, kira ka mauri laˈu. Osiˈana
kaidaˈi ba God nia faˈataˈinia fuana sa
Moses ana mafula ba duˈafia ˈai tiˈitiˈi
baera, sa Moses nia saea God ˈania, ‘God
sa Abraham, ma God sa Aesak, ma God
sa Jakob.’✡ 38 Na fadalana ˈuri: Ti ngwae
neˈe kira mae naˈa, kira foˈosia goˈo ˈada
God, osiˈana kira mauri naˈa faˈinia.”
39 Ma ti ngwae adulu na ngwae
faˈamanata ana taki ki, kira ka fata ˈuri,
“Ngwae faˈamanata kwa, na olisiˈanga
ˈoe nia leˈa liu!” 40 Ma kira ka maˈu naˈa
fuana saefiloˈanga laˈu.

Sa Jesus nia ˈalako ana kwalafa sa David ma na Aofia nia logo

(Matthew 22:41—23:36; Mark 12:35-40)

41 Sui sa Jesus ka saefilo ˈuri ada, “Nia
faˈuta, neˈe kira saea na Christ neˈe
ngwae ana na kwalafa sa David? 42 Sa
David ba fata ˈuri ana ˈi saena Kerekereˈa
Sam ki,✡

‘God nia fata ˈuri fuana Aofia nau:
ˈOko tua bali ˈoloˈolo aku, ma ˈoko
gwaungaˈi faˈinau, 43 masia kaidaˈi
nau kui alua malimae ˈoe ki ka
roˈosuliˈo.’

44 “Sa David ˈana talana neˈe nia saea
na Christ ˈani na ‘Aofia.’ Nia neˈe, na
Christ nia noaˈa laˈu ˈalako ana kwalafa
sa David goˈo ˈana. Niaˈa Aofia nia logo.”
45 Kaidaˈi ngwae ˈoro ki kira sailinga,
sa Jesus ka fata ˈuri fuana na fafarongo
nia ki, 46 “Muke madafi kamu faˈasia na
ngwae faˈamanata ana taki sa Moses ki,
sulia kira oga leka liliu faˈinia toro ren-
gorengo keta ki. Ma kira ka oga liu logo
fasi na ngwae ki kira ke faˈaˈinotoˈada,
ma ke fata leˈaleˈa fuada ˈi maana usiˈa
ki. Ma kira ka oga tuaˈa ˈi naˈona kula
ˈinotoˈa ni tuaˈa ki saena luma fuana
foˈongaˈa ki, ma ana kula leˈa ki kaidaˈi
ana fangaˈa ki. 47 Sui bore ˈana, ngwae
neˈe ki kira bilia na luma ma na ru gwaˈi
ˈuru ki toˈo ani. Ma kira ka foˈo keta, fasi
ˈiri na ngwae ki ke fata leˈa sulida. ˈIu,
na ngwae faˈamanata ana taki sa Moses
ki, kwaˈikwaˈinga kira ke baˈa taˈa liu
fuada!”

21

Sa Jesus tafea na kwateˈa taˈi gwaˈi ˈuru dalaˈa

(Mark 12:41-44)

1 Kaidaˈi sa Jesus nia tua ˈua saena
Luma Abu God, nia ka lialia, ma ka lisia
ngwae toˈoru ki kira leka maˈi fuana
kwate maniˈa saena na kufikufi ru fuana
alu maniˈa ˈi saena. 2 Ma nia ka lisia
logo taˈi gwaˈi ˈuru neˈe nia dalaˈa liu.
Nia leka maˈi, ma ka kwatea ro mangisiˈi
mani tiˈitiˈi ki. 3 Ma sa Jesus ka fata
ˈuri, “Ru mamana nau ku saea fuamuˈa,
na kwateˈa neˈe gwaˈi ˈuru dalaˈa neˈe
nia kwate, nia doe ka tasa liufia ngwae
neˈe kira kwate mani doe ki. 4 Osiˈana
ngwae toˈoru ki, kira kwatea goˈo ˈada ta
bali tiˈitiˈi ana toˈoruˈa kira ki. Bore ma
gwaˈi ˈuru dalaˈa neˈe, nia kwate taˈifau
naˈa ana ru ki neˈe nia toˈo ana fuana
tualana.”

Sa Jesus fata sulia malangisilana na Luma Abu God

(Matthew 24:1-21; Mark 13:1-19)

5 Ma ti fafarongo ana sa Jesus, kira ka
tafea na Luma Abu God, sulia neˈe lisilana
nia kwanga leˈa liu ana gwaˈi fau leˈa
neˈe kira laungia ˈani ki ma ana kwateˈa
ki logo neˈe kira kwatea fuana God. Sui
sa Jesus ka fata ˈuri fuada, 6 “Ru neˈe ki
taˈifau niniˈa kamu lisiˈi naˈa, na asoa
nia ke dao maˈi neˈe noaˈa ta taˈi gwaˈi
fau kasi teo ˈi fuila, bore ma kike takalo
taˈifau ˈi ano!”
7 Ma kira ka saefiloa kira ka ˈuri,
“Ngwae faˈamanata kwa, angita neˈe ru

✡ **20:37** Eksodas 3:6 ✡ **20:42** Sam 110:1

neˈeri ki ke dao maˈi ana? Ma ta tae neˈe
ke baˈa fuli fasi ˈiri ke faˈataˈinia kaidaˈi
fuana ru neˈe ki taˈifau ke fuli ma ka dao
ana?”
8 Ma sa Jesus nia olisida ka ˈuri, “Kau-
mulu ke lialia leˈa, ma noaˈa kamu kasi
alaˈania ta ngwae ka talaˈi rora amuˈa.
Osiˈana na ngwae ˈoro ki kike baˈa dao
maˈi ˈania sataku, ma kira ke fata ˈuri,
‘Nauˈa naˈa neˈe na Christ!’ Ma kira ke
fata logo ˈuri, ‘Na kaidaˈi ˈolea nia dao
naˈa!’ Noaˈa kamu kasi leka sulida. 9 Ma
noaˈa kamu kasi maˈu ana kaidaˈi kamu
rongoa na fuˈanga ki, ma na alaˈanga
sulia na fuˈanga ki, duˈungana ru neˈeri
ki ke fuli basi ˈi naˈo. Sui bore ˈana ru
neˈeri ki ka fuli, na ˈisilana kaidaˈi noaˈa
kasi karangi ˈua.”
10 Sui sa Jesus ka fata laˈu fuana
fafarongoa nia ki ka ˈuri, “Na maˈe
fanoa ki kira ke fuˈalida kwailiu, ma na
ˈinotoˈanga ki kira ke fuˈalida kwailiu.
11 Ma na tikitiki doe ki ka dao, ma na
fioloˈa ki, ma na unuˈi mataˈinga doe liu
ki ke liu ana fanoa ki taˈifau, ma ru doe
matamata fuana maˈungilana ki, ma na
maˈetoto ka sakatafa maˈi faˈasia saena
lofana mamanga.
12 “Ma ˈi naˈona ru neˈeri ki ka fuli,
kike baˈa fulia ru taˈa ki amuˈa, osiˈana
kamu roˈosuli nau. Kike baˈa firiˈi
kamu, ma kira ke faˈanonifii kamu,
ma kira ke kwate kamu saena na
luma fuana foˈongaˈa ki fuana na il-
itoˈolamuˈa, ma kira ke alu kamu ˈi saena
na lokafo, ma kira ke ngali kamu ˈi
naˈona faˈinaˈonaˈo ki fuana matalangaˈi
lamuˈa. 13 Ka ˈunaˈeri ma na kaidaˈi
neˈe leˈa naˈa fuamuˈa fuana fataˈa sulia
na FaˈarongoˈaLeˈa God neˈeriˈa. 14 Ma
kamu kasi manata ˈabera laˈu ˈuana ta
tae neˈe muke olisida ˈania. 15 Osiˈana
nai baˈa kwatea taˈifau naˈa fuamuˈa na
alaˈanga ana na liatoˈonga, ma noaˈa ta
malimae amuˈa neˈe ke fata sauli kamu,
nama ka fata dalea ru neˈe kamu saeˈe
ki. 16 Ma na maˈa kamu ki, ma teˈa
kamu ki, ma na ai burimuˈa ki, ma
na ngwaefuta kamu ki, ma na kwaima
kamu ki, kike baˈa kwate kamu fuana na
faˈinaˈonaˈo ki. Ma ti ngwae amuˈa kike
baˈa saungida. 17 Na ngwae ki taˈifau kike
baˈa sulangaˈi kamu duˈungaku. 18 Ka
ˈunaˈeri bore ˈana, ˈafitaˈi ta taˈi ifu
tiˈitiˈi ana gwaumuˈa ka noˈana. 19 Muke
uu ngasi ˈani faˈamamanaˈanga kamu ki,
ma muke mauri firi.”
20 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuada,
“Kaidaˈi kamu lisia na ngwae ni fuˈa ki,
kira ala kalia ˈi Jerusalem, muke saiana
kike baˈa takalongaˈinia na fanoa doe
neˈe. 21 Ma ana kaidaˈi neˈeri, ngwae
neˈe kira tua ˈi Judea, kira ke tafi taˈifau
ˈuana gwauna faˈi ua ki. Ma ngwae neˈe
kira tuatua saena maˈe fanoa doe neˈe,
kira ke tafi fasia. Ma na ngwae neˈe kira
tua kalikalia maˈi noaˈa kira kasi oli laˈu
maˈi ˈuana fanoa doe neˈe. 22 DuˈungaNa
kaidaˈi naˈa ana matalangaˈinga niniˈa,
fasi ˈiri na tae ki ba kira kerekere sulia
ˈi saena Kerekereˈa Abu ke dao ma-
mana nama maˈi. 23 Ana kaidaˈi neˈeri,
kwaimanatai ˈanga doe fuana kini ki neˈe
kira ina, ma na kini neˈe kira faˈasusufia
kala ngela ki, osiˈana neˈe nia ˈafitaˈi
fuada neˈe kike tafi. Ma na kwaimanatai
ˈanga doe logo ke baˈa toˈea ngwae ana
fanoa neˈe, duˈungana God ke kwaiˈia na
ngwae ˈi neˈeri ki. 24 Ti ngwae ada kira ke
saungida ˈani sele ni ofoˈa. Ma ti ngwae
ada kira ke dauda, ma kike firi fafida, ma
kira ka ngalida ˈuana fanoa matamata ki.
Ma na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki, kike
faˈalia fanoa doe ˈi Jerusalem leleka ka
dao ana ˈisilana kaidaˈi kira ki.

Sa Jesus fata sulia olilana maˈi (Matthew 24:29-35; Mark 13:24-31)

25 “Ru matamata ki ke fuli fuana na
sina, ma na madamo, ma na bulubulu
ki. Ma na ngwae ana na maˈe fanoa doe
ki taˈifau ˈi saena na magalia, kira ke
fitala, ma kira ka maˈu ˈania na ngalulana
ma na raˈelana asi, ma na rurulana faˈi
nafo ki. 26 Ma na ngwae ki kira ke
maefelo sulia kira maˈu liu, kaidaˈi kira
masia na daolana maˈi ru neˈe fafia na
magalia neˈe taˈifau. Osiˈana na ru ˈi
lofana mamanga ki, kira ke leka rora.
27 ˈUnaˈeri mala, nauˈa, na Ngela Ngwae,
nau ku fiˈi dao sakatafa maˈi. Nau kui dao
maˈi faˈinia na ngasingasiˈanga doe, ma
na madakoˈanga doe ˈi fafona na gwaˈi
salo ki. 28 Ma kaidaˈi na ru neˈeri ki nia
talaˈae ke fuli, muke uu, ma muke lia
alaˈa, osiˈana kaidaˈi God ke faˈamauri
kamu, nia dao karangi naˈa maˈi.”

29 Sui sa Jesus ka fata sulia na tarifulaʼa neʼe fuada ka ʼuri, “Muke manata basi sulia ʼai neʼe kira saea ʼania figi faʼinia ʼai ki taʼifau laʼu ʼi neʼe. 30 Kaidaʼi kamu lisia na rauna nia ngosa, muke saiana na kaidaʼi fuana unitaʼi ʼakoʼakoʼa nia karangi naʼa. 31 Ka ʼunaʼeri logo, ana kaidaʼi kamu lisia ru neʼeri ki nia fuli, muke sai naʼa ana kaidaʼi fuana God ke gwaungaʼi, nia dao karangi naʼa. 32 Ru mamana liu nau ku saea fuamuʼa, ru neʼeri ki taʼifau ke dao maʼi sui mala ngwae neʼe kira mauri ana kaidaʼi neʼe ki, kike fiʼi mae.* 33 Na mamanga ma na magalia neʼe kike baʼa sui, bore ma fatalaku tutua noaʼa kasi sui.

34 “Muke lia lia leʼa. Noaʼa kamu kasi roʼo ana fangaʼa doe ki, ma na kwaʼu lilingaʼanga ki, ma na manata ʼaberaʼanga ki ana na mauriʼa neʼe saena magalia. Diʼia kamu sasi ʼunaʼeri, faʼi asoa neʼeri ka dao faʼatona kamu diʼia ta ʼaisiki. 35 Sulia asoa neʼeri ka dao maʼi fafia na ngwae ki taʼifau, ana kula ki taʼifau ʼi saena magalia neʼe. 36 Muke lialia leʼa, ma muke foʼo ana kaidaʼi ki taʼifau, fasi ʼiri muke toʼo ana na ngasingasiʼanga fuana na mauriʼa ʼi saena ru neʼeri ki neʼe ke fuli. Ma fasi ʼiri kamu kasi ʼeke laʼu kaidaʼi kamu ke uu ʼi naʼoku, na Ngela Ngwae.”

37 Ana asoa ki taʼifau, sa Jesus nia faʼamanata ngwae ki saena Luma Abu God. Ma saʼulafi ki nia ka leka ʼuana gwauna faʼi ua ʼi Olif. 38 Ma ana ʼofodangi makalokaloʼa ki taʼifau, ngwae ʼoro ki kira ka leka maʼi saena Luma Abu God fuana rongolana fatalana sa Jesus.

22

Na lokoʼi ruʼanga ngwae ki fuana saungilana sa Jesus

(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; John 11:45-53)

1 Na kaidaʼi fuana Fangaʼa ana Daofaʼi Liuʼa Jiu ki, nia karangi naʼa. Ana fangaʼa neʼe, kira saiana ʼanilana beret neʼe noaʼa ta isi ana. 2 Ma na fata abu doe ki, ma na ngwae faʼamanata ana taki ki, kira ka manata ʼuana sau ago lana sa Jesus, osiʼana kira maʼungia na ngwae ki.

Sa Judas nia alafafia na kwatelana sa Jesus fuana malimae nia ki

(Matthew 26:14-16; Mark 14:10-11)

3 Ma sa Saetan ka dao maʼi ʼi saena manatana sa Judas Iskariot, ta ngwae ana akwala ma na ro fafarongoa ba sa Jesus ki. 4 Nia neʼe sa Judas ka leka kwau siana fata abu doe ki, ma na faʼinaʼonaʼo ki ana ngwae neʼe kira lia sulia Luma Abu God, ma ka saea fuada nia saiana ke kwaiʼafi naʼa fuana daulana sa Jesus. 5 Ma kira ka saeleʼa liu, ma kira ke kwate mani fuana. 6 Sa Judas ka alafafia, ma ka talaʼae ka lia ʼuana ta kaidaʼi neʼe noaʼa ta ngwae kasi tua faʼinia sa Jesus, fasi ʼiri nia ka ʼolosaea sa Jesus fuada.

Sa Jesus sasi akaʼu fuana faʼi asoa ana Fangaʼa Daofaʼi Liuʼa

(Matthew 26:17-25; Mark 14:12-21; John 13:21-30)

7 ʼUnaʼeri, na asoa neʼe na ngwae Jiu ki fuana ʼanilana beret neʼe noaʼa ta isi ʼi saena, nia dao naʼa. Asoa neʼeri, kira saungia logo kala sipsip ki, ma kira ka sasi akaʼu ana fanga fuana na Fangaʼa ana Daofaʼi Liuʼa. 8 Ma sa Jesus ka kwatea sa Peter faʼinia sa John ka fata ʼuri fuadaroʼo, “Moro leka sasi akaʼu ana fanga fuakulu fuana ʼanilana na Fangaʼa ana Daofaʼi Liuʼa.”

9 Kera ka saefilo ʼuri ana sa Jesus, “ʼI faʼi neʼe ʼoko oga keroʼo ke sasi akaʼu ana kula fuana fangaʼa?”

10 Sa Jesus olisi kera ka fata ʼuri, “Kaidaʼi koroʼo dao kwau ana fanoa, moke dao toʼona taʼi ngwae nia ngalia na faʼi ru fuana ngali kafoʼa. Moke leka sulia ʼuana luma neʼe nia leka ʼuana. 11 Moke fata ʼuri fuana ngwae neʼe luma nia, ‘Na ngwae faʼamanata nia fata maʼi ʼuri fuamu: ʼI faʼi neʼe maʼe luma fuana nau kui ʼania na Fangaʼa ana Daofaʼi Liuʼa faʼinia fafarongo nau ki?’ 12 Ma na ngwae neʼeri ke faʼataʼinia maʼe luma doe ana luma neʼeri nia tua ʼi lifua, kula neʼe ru ki kira sasi akaʼu naʼa ani, ma ʼi neʼeri moro ke sasi akaʼu ana fanga ki.”

* **21:32** nama Ru mamana neʼe nau ku saea fuamuʼa, magalia neʼe noaʼa kasi mango ʼi naʼona ru neʼeri ki taʼifau ke baʼa dao maʼi.

13 ˈUnaˈeri, kera ka leka naˈa, ma kera
ka dao toˈona ru ki taˈifau diˈia nama ba
sa Jesus nia saea fuadaroˈo. Ma kera ka
sasi akaˈu naˈa ana fanga ˈi neˈeri.

Na fangaˈa na Aofia
(Matthew 26:26-30; Mark 14:22-26; 1 Korint 11:23-25)

14 Nia dao naˈa ana kaidaˈi fuana
ˈanilana na Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa,
ma sa Jesus faˈinia na lifurongo nia ki,
kira ka tua naˈa ana kula ni fangaˈa.
15 Ma nia ka fata ˈuri fuada, “Nau ku oga
liu naˈa ˈanilana na Fangaˈa ana Daofaˈi
Liuˈa faˈi kaumulu, sui mala nau ku fiˈi
nonifii ˈaku. 16 Ma nau ku saea fuaumulu,
nia ˈafitaˈi nau ku ˈania laˈu na Fangaˈa
ana Daofaˈi Liuˈa faˈi kamu, leleka ka
dao ana kaidaˈi ana faˈamamanalana ana
kaidaˈi God ke gwaungaˈi.” 17 Sui sa Jesus
ka ngalia na titiu, ma ka baˈatafea God.
Sui nia ka fata ˈuri fuada, “Muke ngalia,
ma muke ˈado ana ˈi safitamulu. 18 Nau
ku saea fuaumulu, ˈita ˈi taˈena ka oli
alaˈa, nau kusi kwaˈufia laˈu na waen
neˈe, leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe God
ke gwaungaˈi ana ke dao maˈi.”

19 Sui sa Jesus ka ngalia na beret, ma
ka baˈatafea God, sui nia ka ngiia, ma
ka kwatea fuada. Ma ka fata ˈuri, “Na
noniku neˈe nau ku kwatea olisi kamu
niniˈa. Muke ˈani funifaraˈa ana ru
neˈe fuana manataˈanga toˈoku.” 20 ˈI
buri ˈana na fangaˈa, nia ngalia logo na
titiu, ka fata ˈuri, “Nia naˈa neˈe ˈabuku
neˈe nia afe ka foˈosi ˈani olisi kamu.
ˈAni ˈabuku, God ka faˈangasia na fau
alangaˈinga faolu.

21 “Lisia basi! Na ngwae neˈe ke baˈa
kwate nau fuana malimae nau ki, nia tua
goˈo ˈana faˈi nau ˈi neˈe ana kula ni
fangaˈa. 22 Duˈungana nauˈa, na Ngela
Ngwae, nai baˈa mae diˈia nama God nia
oga fuaku. Bore ma nia taˈa liu fuana na
ngwae neˈe nia kwate nau fuana malimae
nau ki!”

23 Ma kira ka talaˈae fuana saefilo
kwailiuˈanga ˈi safitada ˈuana sa tai ada
neˈe ke baˈa sasi ru neˈeri.

Na olisuˈusuˈunga sulia na ˈinotoˈanga
(Matthew 20:25-26; Mark 10:42-43)

24 Ma na fafarongo nia ki kira ka
olisuˈusuˈu ˈi safitada kwailiu fuana sa
tai ada neˈe nia talingaˈi ka tasa. 25 Ma
sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kaumulu
saiana na ngwae gwaungaˈi ki neˈe kira
gwaungaˈi fuana ngwae noaˈa laˈu Jiu ki,
kira toˈo ana ngasingasiˈanga, ma kira
sai liu ana usungaˈilana ngwae fuana
sasilana ru kira ogaˈi ki. Ma kira ka
oga na ngwae ki kira ka saeda ˈani na
ngwae talingaˈi ki. 26 Sui bore ˈana, noaˈa
kamu kasi sasi laˈu ˈunaˈeri ˈi safitamuˈa.
Ma sa tai aumulu neˈe nia kwaitalaˈi,
nia ke diˈia na ngwae neˈe nia enoeno.
Ma na ngwae neˈe nia talingaˈi, nia ke
diˈia na ngwae ni rao. 27 ˈUri ma sa tai
neˈe kira saea neˈe nia ngwae talingaˈi,
na ngwae neˈe nia tua fuana na fangaˈa,
nama na ngwae neˈe nia rao fuana? Na
ngwae neˈe nia tua fuana fangaˈa neˈe
nia talangaˈi. Bore ma nau ku tua ˈi
safitamuˈa diˈia na ngwae neˈe nia rao.

28 “Kamu tua naˈa faˈi nau ˈi saena na
ilitoˈonga nau ki taˈifau. 29 Diˈia na Maˈa
nau nia kwatea taˈifau naˈa gwaungaˈi
ˈanga fuaku, nauˈa bore nau ku kwatea
logo na gwaungaˈi ˈanga fuamuˈa, 30 fasi
ˈiri muke fanga faˈi nau, ma muke kwaˈu
faˈi nau ˈi saena ˈInotoˈanga nau. Ma
kamu ke tua ana kula ni tuaˈa ana na
gwaungaˈi ˈanga ki, ma muke gwaungaˈi
fafia na akwala ma ro fuuˈi ngwae ba ˈi
Israel ki.”

Sa Jesus eta fataˈa ˈani sa Peter ke tofea niaˈa
(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; John 13:36-38)

31 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana sa
Peter, “Simon Peter kwa! ˈOke fafarongo
basi. God nia alaˈania naˈa sa Saetan,
fasi ˈiri ke ili ˈuana ke takalongaˈi kamu
taˈifau faˈasi nau, diˈia ngwae neˈe nia
rao ˈi saena oˈola fuana efolana maga ru
leˈa ki faˈasia na taˈetaˈe ru taˈa ki. 32 Ka
ˈunaˈeri bore ana kwala Simon, nau ku
foˈo fuamu, fasi ˈiri neˈe noaˈa ˈoe kosi
oli faˈi buri ˈani na fitoˈonga ˈoe. Ma ana
ta kaidaˈi neˈe ˈoke manata oli laˈu maˈi
ˈuaku, ˈoko faˈangasingasia naˈa ngwae
neˈe kira faˈamamana nau ki.”

33 Ma sa Peter nia olisia ka ˈuri, “Aofia
ˈae, nau ku kwaimaˈakwali goˈo ˈaku
fuana lekaˈa faˈi ˈoe ˈi saena lokafo ma
fuana maeˈa faˈi ˈoe!”

34 Ma sa Jesus nia olisia ka ˈuri, “Peter
kwa, nau ku saea fuamu, ˈi taˈena saena
faˈi rodo neˈe, ˈi naˈona na karai nia ke
baˈa angi, ˈoke tofe uulu fau aku fasi ˈoko
kina nau.”
35 Sui sa Jesus ka saefilo ˈuri ana fa-
farongo nia ki, “ˈUri ma kaidaˈi ba nau
ku asungaˈi kamu kwau, ma noaˈa kamu
kasi toˈo ana ta mani, nama ta ngwaˈi,
nama ta taˈe butu, ˈuri ma kamu olidoko
ana ta ru ba?”
Ma kira olisia kira ka ˈuri, “Noaˈa goˈo.”
36 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Bore ma
ana kaidaˈi neˈe, diˈia sa tai neˈe nia toˈo
ana ta mani nama ta ngwaˈi, nia ka ngalia
nama ˈana. Ma sa tai neˈe noaˈa kasi toˈo
ana ta sele ni ofoˈa, nia ke ˈoifoli ˈani na
toro ˈi sae doe nia, ma ka folia ta sele
ˈana.* 37 Nau ku saea ru neˈe fuamuˈa,
osiˈana neˈe Kerekereˈa Abu ba fata suli
nau ˈuri, ‘Kira fikua faˈinia na ngwae taˈa
ki.’✡ Ru neˈeri ke baˈa fuli naˈa fuaku,
duˈungana na kerekereˈa ki taˈifau goˈo
suli nau ke baˈa fuli mamana naˈa.”
38 Ma na fafarongo nia ki kira ka fata
ˈuri, “Aofia kwa, lisia basi, kulu toˈo naˈa
ana ro sele ni ofoˈa ki ˈi neˈe!”
Ma nia ka olisida ka ˈuri, “Nia leˈa naˈa.
Mango naˈa ˈira.”

Sa Jesus nia foˈo gwauna ua ˈi Olif (Matthew 26:36-46; Mark 14:32-42)

39 Sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki,
kira faˈasia naˈa fanoa doe neˈeri, ma kira
ka leka naˈa ˈuana faˈi ua kira saea ˈani
Olif, diˈia ba kira ˈidu faˈi leka leka ana
kaidaˈi ki. 40 Ma kaidaˈi kira dao ana
kula neˈeri, nia ka fata ˈuri fuada, “Muke
foˈo, ˈasu ˈubani na ilitoˈonga ki kata liufi
kamu.”
41 Sui sa Jesus nia leka tiˈitiˈi laˈu kwau
faˈasida ka bolo faˈinia ˈuiˈa ˈania na
fau, ma ka bobo uruuru ˈi ano, ma ka
foˈo. 42 Nia ka fata ˈuri, “Maˈasiˈaeˈaeˈae,
diˈia ˈoko maˈudi, ˈoke lafua ˈamu na
nonifiiˈanga neˈe faˈasi nau. Sui bore
ˈana, noaˈa laˈu na kwaiogaiˈanga nau,
bore ma sulia kwaiogaiˈanga ˈoe lala.”
43 Ma taˈi ˈainsel faˈasia ˈi langi nia dao
maˈi, ma ka faˈangasingasia niaˈa. 44 Ma
kaidaˈi neˈe liana nia fii liu, nia ka foˈo
ngasingasiˈa laˈu. Ma na ˈidaˈida neˈe ˈi
nonina udu ka ˈasi ˈi ano diˈia ta giragira
ˈabu.
45 Ma kaidaˈi nia taˈaˈe faˈasia na
foˈongaˈa, nia ka oli siana na fafarongo
nia ki. Kira maliu ˈada, duˈungana kira
esela liu duˈungana liadilaˈanga. 46 Ma
sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Faˈutaˈaˈeˈaeˈae
kamu ka maliu re? Mulu taˈaˈe, ma muke
foˈo, ˈasu ˈubani na ilitoˈonga ki kata liufi
kamu.”

Kira daua sa Jesus (Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; John 18:3-11)

47 Kaidaˈi sa Jesus nia fata ˈua goˈo ˈana
faˈinida, taˈi fikuˈa doe kira ka dao naˈa
maˈi. Ma taˈi ngwae ana na fafarongo ba
nia ki, neˈe satana sa Judas, nia talaˈida
maˈi. Ma nia ka dao maˈi siana sa Jesus,
ma ka nonoˈia.† 48 Bore ma sa Jesus ka
fata ˈuri fuana, “Judas kwa, ˈoko kwate
nau, na Ngela Ngwae, fuana na malimae
nau ˈani nonoˈilaku!”
49 Ma kaidaˈi na fafarongo ki kira tua
faˈinia sa Jesus, kira ka lisia ru neˈe, kira
ka fata ˈuri, “Aofia kwa! ˈUri ma kaimili
ke kumulida ˈani sele ni ofoˈa neˈe kami
ki?” 50 Ma taˈi ngwae ada, ka kwaiˈia taˈi
ngwae ni rao na ˈingataˈi fata abu, ma
ka kwaˈi tafia naˈa na bali alinga ˈoloˈolo
ana.
51 Goˈoˈoˈoˈoˈoˈoˈoˈo sa Jesus ka fata ˈuri, “Mango
naˈa ˈira!” Ma nia ka sama toˈona na
alingana na ngwae neˈeri, ma ka gura nia
naˈa.
52 Sui sa Jesus ka fata fuana na fata abu
doe ki, ma na ngwae neˈe kira folo ˈusia
na Luma Abu God, ma na ngwae ˈaˈana
ki neˈe kira leka maˈi neˈeri fuana na
daulana, nia ka ˈuri, “ˈUri ma, nauˈa ta
ngwae bili niniˈa, ˈiri kamu ke dao maˈi
ˈuaku faˈinia na sele ki ma na subi ki re?
53 Nau ku tua goˈo ˈaku siaumulu ˈi saena
na Luma Abu God sulia asoa ki, bore ma
noaˈa kamu kasi sasi goˈo ˈuana daulaku.
Bore ma kaidaˈi kamu naˈa niniˈa, ˈiri

* **22:36** Sa Jesus saea ru neˈe fuana ka faˈabasua fafarongo nia ki ˈiri kike sasi akaˈu si neˈe kike baˈa dao toˈona malimae ki neˈe ke faˈakaisida. ✡ **22:37** Aesea 53:12 † **22:47** nonoˈia DiˈiaDiˈiaDiˈiaDiˈia na falafala ana Jiu ki, na kwainonoˈi ˈanga faˈataˈinia kwaimaˈanga ma fuˈusi doeˈa fuana na faˈamanata faˈasia na fafarongo nia. Nia bolo faˈinia na fafarongo ka fata leˈaleˈa na faˈamanata nia ˈani nonoˈilana limana.

kamu ke rao naˈa ˈani na ngasingasiˈanga sa Saetan, na ngwae neˈe gwaungaˈi fafia maˈe rodo."

Sa Peter nia tofe fafia sa Jesus
(Matthew 26:57-58, 69-75; Mark 14:53-54, 66-72; John 18:12-18, 25-27)

54 Sui kira ka daua naˈa sa Jesus, ma kira ka talaˈia naˈa ˈi saena na luma na ˈingataˈi fata abu. Ma sa Peter ka leka daudau naˈa maˈi burida ana ta agi tala neˈe tau logo faˈasida. 55 Ma taˈi mafula kira kedea ˈi tofongana kula abitako saena faˈi labu ana luma, ma sa Peter ka tua naˈa faˈinia na ngwae neˈe kira tua kalikalia na mafula neˈeri ki. 56 Ma kaidaˈi taˈi kini sariˈi ni rao nia lisia sa Peter neˈe tua ˈi neˈeri karangia na mafula, nia ka lia filoa mala ma ka fata ˈuri, "Na ngwae neˈe nia tua logo faˈinia sa Jesus."

57 Bore ma sa Peter ka tofe ka ˈuri, "Kini neˈe kwa, nau ku ˈiri saiana na ngwae neˈana!"

58 Ma noaˈa kasi tau logo ˈi buri ˈana, taˈi ngwae ka lisia sa Peter ma ka fata ˈuri, "ˈOe ta ngwae logo ada niniˈa!"

Bore ma sa Peter nia olisia ka ˈuri, "Kwaraˈae, nau ku noaˈa kwa."

59 Ma fulingana kala kadi kaidaˈi tiˈitiˈi laˈu ˈi buri ˈana, taˈi ngwae laˈu ka fata ngasingasiˈa ka ˈuri, "Nia mamana. Na ngwae neˈe nia tua logo faˈinia sa Jesus, duˈungana niaˈa logo na ngwae faˈasia ˈi Galili!"

60 Bore ma sa Peter nia olisia ka ˈuri, "Se ngwae neˈe kwa, nau ku kina na ru neˈe ˈoko fata sulia kwa!"

Ma kaidaˈi nia fata goˈo ˈana ˈunaˈeri, na karai ka angi naˈa. 61 Ma na Aofia ka abula, ma ka lia saga kwau fuana sa Peter. Ma sa Peter ka manata naˈa toˈona alaˈanga ba na Aofia nia saea fuana ba ˈuri, "ˈI naˈona karai ka angi, ˈoke tofe uulu fau aku fasi ˈoko kina nau." 62 Ma sa Peter ka ruˈu kwau ˈi maa, ma ka angi ikaika naˈa ˈania liadilaˈanga doe liu.

Kira nangasia sa Jesus
(Matthew 26:59-68; Mark 14:55-65; John 18:19-24)

63 Ma na ngwae ni ofoˈa ki neˈe kira folo kalia sa Jesus, kira ˈoidorole ˈania, ma kira ka nangasia. 64 Ma kira ka firi bokota na maana, ma kira ka saefiloa kira ka ˈuri, "ˈOke saea basi sa tai niniˈa nangasiˈo?" 65 Ma kira ka saea alaˈanga taˈa ˈoro ki logo ana.

66 Ma ˈofodangi kaidaˈi nia laˈa naˈa, na ngwae kwai talaˈi Jiu ki, ma na fata abu doe ki, ma na ngwae faˈamanata ana na taki ki, kira alaˈa fiku, ma kira ka talaˈia maˈi sa Jesus fuada. 67 Ma kira ka fata ˈuri fuana, "ˈOke saea fuaimili. ˈUri ma ˈaeˈo neˈe na Christ, na ngwae neˈe God nia filia fuana faˈamaurilamiˈa?"

Ma nia olisida ka ˈuri, "DiˈIa nau ku saea fuamuˈa, nia ˈafitaˈi muka faˈamamana nau. 68 Ma diˈia nau ku saefilo kamu ˈuana taˈi ru, nia ˈafitaˈi muka olisia. 69 Bore ma nia ˈita ana kaidaˈi neˈe ka oli alaˈa, nauˈa, na Ngela Ngwae, nai baˈa tua ˈi bali lima ˈoloˈolo ana God neˈe nia ngasingasiˈa ka tasa, ma nau ku gwaungaˈi faˈinia."

70 Ma kira taˈifau goˈo kira saefiloa kira ka ˈuri, "ˈUri ma ˈaeˈo naˈa neˈe na Ngela God?"

Ma nia olisida ka ˈuri, "Nia neˈana kamu tala saea naˈa."

71 Ma kira ka fata ˈuri, "Noaˈa kulu kasi oga naˈa ta fata faˈamamanaˈanga laˈu. OsiˈIana kulu tala rongoa taˈifau naˈa ana fatalana neˈe nia saea niaˈa Ngela God!"

23

Sa Jesus nia uu ˈi naˈona sa Paelat
(Matthew 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; John 18:28-38)

1 Ma na fikuˈa ana ngwae faˈinaˈonaˈo neˈeri taˈifau, kira tataˈe, ma kira ka talaˈia sa Jesus siana sa Paelat fuana na matangaˈilana. 2 Ma kira ka talaˈae fuana fai fafilana ˈania ru rora ki, ma kira ka ˈuri, "Kaimili dao toˈona na ngwae neˈe nia fata alingana na ngwae kami ki. Ma ka saea fuada fasi noaˈa kira kasi kwatea laˈu na mani ana na takisi fuana na tatalafaˈa ˈi Rom, ma nia ka saea fasi nia naˈa neˈe na Christ, na ngwae neˈe God nia filia fuana tatalafaˈanga."

3 Ma sa Paelat ka saefiloa ka ˈuri, "ˈUri ma ˈaeˈo neˈe tatalafaˈa ngwae Jiu ki kwa?"

Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, "Nia neˈana ˈoko saea naˈa."

4 Sui sa Paelat ka fata ˈuri fuana na
fata abu doe ki, ma na fikuˈa neˈeri, “Nau
ku ˈiri dao toˈona goˈo ta roraˈa ana na
ngwae neˈe fuana saungilana.”
5 Ma kira ka fata ngasingasiˈa ma kira
ka ˈuri, “Bore ma saena abaˈi kula taˈifau
ˈi Judea, na ngwae neˈe nia faˈalia naˈa
ngwaˈi toˈa ˈania faˈamanataˈanga nia.
Nia ˈita nama maˈi ˈi Galili leleka ka dao
naˈa ˈi neˈe logo.”
6 Ma kaidaˈi sa Paelat nia rongoa ru
neˈeri, nia ka saefiloda ka ˈuri, “ˈUri ma
na ngwae neˈe nia leka maˈi faˈasia ˈi
Galili niniˈa?” 7 Ma kaidaˈi nia saiana
neˈe sa Jesus nia leka maˈi faˈasia na
kula neˈe sa Herod nia gwaungaˈi fafia,
nia ka kwate kwau sa Jesus siana sa
Herod. Osiˈana sa Herod nia tua logo ˈi
Jerusalem ana kaidaˈi neˈeri. 8 Ma kaidaˈi
sa Herod nia lisia sa Jesus, nia ka saeleˈa
liu, osiˈana nia rongoa na alaˈanga sulia,
ma ka kwaimasi ana ka tau naˈa maˈi
fuana na lisilana. Ma nia oga lisilana sa
Jesus fuana sasilana ta ru ni ˈarefoˈanga
ana. 9 Sa Herod nia saefiloa ru ˈoro ki ana,
bore ma sa Jesus noaˈa kasi olisia goˈo
ˈani ta ru. 10 Ma na fata abu doe ki, ma na
ngwae faˈamanata ana na taki ki, kira uu
logo ˈi neˈeri, ma kira ka alaˈa ngangata
fuana giosilana sa Jesus. 11 Ma sa Herod
faˈinia na ngwae ni fuˈanga nia ki, kira
ka ˈoidorole ˈada ˈani sa Jesus, ma kira ka
fata taˈa ana. Ma kira ka faˈaruˈufia ˈani
taˈi ifi keta leˈa, ma kira ka oli laˈu faˈinia
siana sa Paelat. 12 Ma nia ˈita ana faˈi
asoa neˈeri, sa Herod ma sa Paelat kera
fiˈi fiku kwaima laˈu. ˈI naˈo keroˈa na ro
malimae ki.

Kira matalangani sa Jesus fuana maeˈa
(Matthew 27:15-26; Mark 15:6-15; John 18:39—19:16)

13 Sa Paelat ka fikua naˈa fata abu doe
ki, ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki, ma na
ngwae ki. 14 Ma ka fata ˈuri fuada, “Kamu
kwatea naˈa maˈi na ngwae neˈe siaku,
muka saea fasi nia tala ˈi rora ana ngwae
ki faˈasia na dongalana gwaungaˈi ˈi Rom.
Ma lia basi, nau ku saefiloa ˈi maamulu,
ma noaˈa nau ku ˈiri dao goˈo toˈona ta
roraˈa ana faˈinia ru neˈe kamu giosia
faˈinia ki. 15 Ma sa Herod bore kasi dao
goˈo toˈona ta roraˈa ana, nia neˈe nia ka
olitaˈinia logo maˈi ˈana. Na ngwae neˈe
noaˈa kasi sasia goˈo ta ru neˈe nia rora
fasi ˈiri nia ka mae. 16 Nia neˈe, nau ku
kwatea goˈo kwau ˈiri kira ke kwaiˈia. Sui
nau ku kwatea ka leka naˈa ˈana.”
17 Ana na Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa, sa
Paelat ka logea taˈi ngwae neˈe nia tua ˈi
saena lokafo fuana na Jiu ki, osiˈana na
falafala kira neˈe ˈunaˈeri naˈa. 18 Bore
ma kira taˈifau goˈo neˈe kira ako kira
ka ˈuri, “Mulu saungia ngwae neˈe ke
mae! Ma mulu logea lala maˈi ˈamulu sa
Barabas fuaimili!” 19 Sa Barabas kira alua
saena na lokafo, osiˈana nia etangia na
fuˈanga doe ˈi saena na fanoa doe neˈeri,
ma niaˈa na ngwae sau ngwae.
20 Sa Paelat nia oga ke logea sa Jesus, ma
nia ka saefiloa laˈu kwau na fikuˈa neˈeri.
21 Bore ma kira ka inaˈu ana akoˈa ma
kira ka ˈuri, “Mulu saungia ke mae! Muka
fotoˈia ana na ˈai rara folo!”
22 Ma sa Paelat ka fata ˈuri laˈu fuada
ana uula kaidaˈi, “Bore ma ta roraˈa tae
neˈe nia sasia? Noaˈa naisi dao goˈo
toˈona ta ru neˈe nia sasi fasi ˈiri nia ke
mae. Nia neˈe nai kwatea kwau ˈiri kike
kwaiˈia goˈo, sui nai logea, ma nia ke leka
naˈa ˈana.”
23 Bore ma kira ka ako ma ka inaˈu
ana ma kira ka suˈusuˈu faˈinia fuana
fotoˈilana sa Jesus ana ˈai rara folo. Ma
na akoˈa kira ka liufia naˈa. 24 Ma
sa Paelat ka kwatea na kwaˈikwaˈinga
neˈe kira suˈusuˈu faˈinia osiˈana ganiˈa
kira. 25 Ma nia ka logea sa Barabas na
ngwae ba kira oga, na ngwae ba kira
alua ˈi saena lokafo fuana etangilana na
fuˈanga doe, ma na sau ngwaeˈa. Sui sa
Paelat ka kwatea sa Jesus fuada, sulia na
kwaiogaiˈanga kira.

Kira foto fafia sa Jesus ana na ˈai rara folo
(Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; John 19:17-27)

26 Ma na ngwae ana ofoˈa ki, kira ka
talaˈia naˈa sa Jesus fuana na maeˈa.
Ma kaidaˈi kira leka kwau, kira ka saka
toˈona taˈi ngwae neˈe satana sa Simon,
faˈasia na fanoa ˈi Saeren. Kira daua sa
Simon kaidaˈi nia leka maˈi ma ka ruˈu
saena labu ˈi Jerusalem faˈasia taˈi kula
maˈi ˈi maa. Ma kira ka alua naˈa ˈai
rara folo ˈi gwauna ˈabaˈabana, ma kira

ka suˈumaˈinia ˈiri nia ka ngalia ˈi burina sa Jesus.

27 Ma taˈi fikuˈa doe kira ka leka ˈi burina. Ma ti kini ˈi saena na fikuˈa neˈeri kira oˈomae, ma kira ka angisia. 28 Sa Jesus nia abula fuada ma ka fata ˈuri, “Kini ana ˈi Jerusalem ˈae! Noaˈa kamu kasi angi laˈu ˈuaku. Muke angisi kamu lala talamuˈa, ma na ngela kamu ki. 29 Osiˈana nia ke baˈa dao ana faˈi asoa neˈe ngwae ki kike fata ˈuri, ‘Na ˈoilakiˈa fuana na kini neˈe kira ˈabaraˈa ki, ma na kini neˈe noaˈa kasi faˈafuta ki, ma noaˈa kira kasi faˈasusu ki!’ 30 Ma kaidaˈi neˈeri na ngwae ki kike baˈa fata ˈuri fuana na faˈi ua ki, ‘Muke ˈasi maˈi fafi kami.’ Ma kira ka fata ˈuri fuana na totoloa ki, ‘Muke ofo maˈi fafi kami.’ 31 Osiˈana diˈia kira sasia ru ˈunaˈeri aku, na ngwae neˈe nau ku saga, kike baˈa sasia ru neˈe nia taˈa ka tasa amuˈa neˈe kamu toˈo ana na taˈangaˈa ki.”

32 Ma kira ka ngalia logo ro ngwae folofolo bili ki fuana na saungilada faˈinia sa Jesus. 33 Ma kaidaˈi kira dao ana kula neˈe kira saea ˈani “Na Lasi Ngwae,” kira ka fotoˈia sa Jesus ana na ˈai rara folo. Ma na ro ngwae folofolo bili ba kiri, kira ka fotoˈidaroˈo logo ana ro ˈai rara folo ki, taˈi ngwae ana bali ˈoloˈolo ana sa Jesus, ma ta ai ana bali mauli ana. 34 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Maˈasi, ˈoke rufuanata ada, osiˈana kira kina ru neˈe kira sasia.”

Ma na ngwae ni ofoˈa ki ka masa diˈia daisiˈanga, fasi ˈiri kira ke dao toˈona sa tai ada neˈe ke ngalia ta ifi ana sa Jesus.

35 Na ngwae neˈe kira uu ˈi neˈeri ki, kira ka ada goˈo ˈada ana, ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki, kira ka ˈoidorole ˈani kira ka ˈuri, “Nia faˈamauria na ngwae matamata ki. Diˈia nia neˈe na Christ, na ngwae neˈe God nia filia, nia totolia nia ke faˈamauria niaˈa talana.”

36 Ma na ngwae ni ofoˈa ki, kira ka ˈoidorole logo ana, ma kira ka leka kwau siana, ma kira ka kwatea na waen ˈafae fuana. 37 Ma kira ka fata ˈuri, “Diˈia ˈaeˈo na tatalafaˈa ngwae Jiu ki, ˈoke faˈamauriˈo talamu!”

38 Ma kira ka keresia na alaˈanga ˈuri maˈi gwauna na ˈai rara folo, “NIAˈA NAˈA NEˈE NA NGWAE TATALAFAˈA JIU KI.”

39 Ma taˈi ngwae ana na ro ngwae ba kira fotoˈida faˈinia sa Jesus, nia ka fata buri tolingaˈi ana ka ˈuri, “ˈUri ma ˈaeˈo neˈe na Christ? ˈOke faˈamauriˈo talamu ma keroˈo logo!”

40 Bore ma na ruana ngwae ka balufia ka ˈuri, “ˈUri ma, ˈoe kosi maˈungia goˈo kwaˈikwaˈinga God kwa? Kulu bolo taˈifau goˈo, osiˈana kira kwatea goˈo taˈi kwaˈikwaˈinga fuakulu. 41 Ma koroˈa niniˈa, na kwaˈikwaˈinga neˈe nia saga goˈo ˈana, osiˈana koro ngalia naˈa ˈi maana ru taˈa neˈe koro sasiˈi ki. Bore ma noaˈa nia kasi sasia goˈo ta ru rora.” 42 Ma nia ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Jesus ˈae, ˈoke manata toˈoku, kaidaˈi ˈoke oli maˈi ˈani gwaungaˈinga ˈoe.”

43 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Nau ku saea na ru mamana fuamu, ˈi taˈena ˈoke tua faˈi nau ˈi langi.”

Na maelana sa Jesus
(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; John 19:28-30)

44 Nia ˈita ˈi tofongana na asoa, na sina ka bulumae, ma abaˈi kula neˈeri taˈifau ka rodoˈa, leleka ka dao ana uula kadi sina saˈulafi. 45 Ma na ifi doe neˈe nia bokota na kula abu ˈi saena na Luma Abu God ka gaa ˈani ro baliˈi ru ki. 46 Ma sa Jesus nia ka ako doe ka ˈuri, “Maˈasi, nau ku kwatea naˈa kwau na mangoku fuamu.” Nia ka fata ˈunaˈeri ka sui goˈo, nia ka mae naˈa.

47 Ma na faˈinaˈonaˈo ana ngwae ni ofoˈa ki nia lisia ru neˈeri, ma nia ka baˈatafea God ka ˈuri, “Nia mamana, niaˈa na ngwae ˈoloˈolo!”

48 Ma kaidaˈi na ngwae neˈeri ki kira fiku, ma kika bubungia, kira lisia maelana sa Jesus ka sui, kira taˈifau oli naˈa ˈada ˈi fanoa kira ki. Ma kira ka fidalia fuˈufuˈuda fuana faˈataˈilana na liadilaˈanga kira ki. 49 Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira saiana sa Jesus, faˈinia na kini neˈe kira leka ˈi burina faˈasia ˈi Galili ki, kira uu tau goˈo ˈada, ma kira ka lisia ru neˈeri ki taˈifau.

Kira kwaiatoa sa Jesus
(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; John 19:38-42)

50-51 Ma taˈi ngwae faˈasia na fanoa ˈi Arimetea ˈi saena na abaˈi kula ˈi Judea,

neˈe satana sa Josef, nia tua logo ˈi neˈeri. Ma nia na ngwae saga, ma na ngwae leˈa, ma nia ka kwaimasi logo fuana lisilana neˈe God ke gwaungaˈi fafia ngwae nia ki. Ma sui bore ˈana nia ta ngwae ana na fiku taˈi ngwae lokoˈi ru Jiu ki, nia kasi ala goˈo fafia ru neˈe kira saea, ma kira ka sasiˈi ana sa Jesus ki. 52 Nia ka leka siana sa Paelat, ma ka gani ˈuana na nonina sa Jesus. 53 Ma nia ka lafua naˈa nonina sa Jesus, ma ka buta ˈani na ˈaba ifi kwao. Ma nia ka alua ˈi saena na faoda faolu fuana kwaiatolana ngwae mae ki neˈe kira ˈilia ˈi saena na fau doe. 54 Ma faˈi asoa neˈeri na Farere. Ma na asoa fuana sasi akaˈu ˈanga na Sabat, na asoa ana mamaloˈanga, nia karangi talaˈae naˈa.

55 Na kini neˈe kira leka maˈi burina sa Jesus faˈasia ˈi Galili ki, kira leka logo faˈinia sa Josef. Ma kira ka lisia naˈa faoda neˈeri, ma kira ka lisia naˈa alulana sa Jesus ˈi saena. 56 Sui kira ka oli ˈi fanoa, ma kira ka sasi akaˈu ana ngwaingwai ki, ma na ru moko leˈa ki fuana na ongolana ˈania nonina sa Jesus. Bore ma ana asoa ana Sabat, kira ka mamalo naˈa, diˈia na taki nia saea.

24

Sa Jesus nia mauri laˈu
(Matthew 28:1-10; Mark 16:1-8; John 20:1-10)

1 Ma ana Sande ˈofodangi laˈa bilabila, na ngwaˈi kini baera kira ngalia na ngwaingwai moko leˈa ki neˈe kira sasi akaˈu ani, ma kira ka leka naˈa ˈi maana faoda neˈeri. 2 Ma kira ka lisia faoda neˈeri nia ˈifi naˈa, duˈungana na babaˈi fau noaˈa kasi teo naˈa ˈi maana na faoda. 3 Ma kira ka ruˈu kwau, bore ma noaˈa kira kasi lisia naˈa na nonina na Aofia sa Jesus. 4 Ma kaidaˈi kira manata goˈo ˈada ˈua sulia ru neˈeri, ro ˈainsel neˈe kira ruˈufia na ifi neˈe ngwasinasina liu ki, kera ka sakatafa maˈi, ma kira ka uu ˈi sulida. 5 Na kini neˈeri ki kira ka maˈu liu, ma kira ka gwautoli ˈi ano. Bore ma na ro ngwae neˈeri ki, kera ka fata ˈuri fuada, “Faˈuta neˈe kamu ka lulu ˈuana na ngwae neˈe nia mauri goˈo ˈana ˈi saena kula fuana na ngwae mae ki re? 6 Noaˈa nia kasi tua naˈa ˈi neˈe, nia mauri laˈu naˈa. Kamu manata toˈona basi, nia faˈarongo kaumulu taˈifau ana, kaidaˈi ba nia tua ˈua faˈi kamu ˈi Galili. Nia fata ˈuri ba, 7 ‘Kike baˈa kwate nau, na Ngela Ngwae, fuana na ngwae taˈa ki, ma kira ke saungi nau ana na ˈai rara folo, sui ana uula asoa, nau kui mauri laˈu.’ ” 8 Sui na kini neˈeri ki kira ka manata toˈona na fatalana. 9 Ma kira ka oli naˈa faˈasia na faoda, ma kira ka faˈarongoa na akwala ma taˈi ngwae ana fafarongo nia ki, ma ti ngwae laˈu neˈe kira dao toˈoda. 10 Na kini neˈe kira faˈarongoa na lifurongo nia ki, neˈe ˈi Mary faˈasia ˈi Magdala, ma ˈi Joana, ma ˈi Mary na teˈa sa James, ma ti kini laˈu.

11 Bore ma na lifurongo ki kira ka fia fasi na kini neˈeri ki kira alaˈa bani goˈo ˈada, ma noaˈa kira kasi faˈamamana goˈo fatalada. 12 Bore ma sa Peter nia tataˈe, ma ka lalili ˈuana maana faoda. Ma nia orooro kwau, ma ka lisia goˈo na ifi kwao ki neˈe teo ˈi neˈeri. Sui nia ka oli, ma ka ˈarefo liu ana ru neˈe nia fuli.

Ro ngwae ki lisia sa Jesus nia mauri laˈu
(Mark 16:12-13)

13 Ana faˈi asoa neˈeri, ta ro ngwae ana fafarongo sa Jesus ki, kera leka ˈuana na fanoa ˈi Emeas. Nia bolo faˈinia taˈi akwala kadi tala* faˈasia ˈi Jerusalem. 14 Ma kera ka alaˈa adaroˈo sulia ru neˈeri ki taˈifau neˈe nia fuli. 15 Ma kaidaˈi kera alaˈa adaroˈo, sa Jesus nia leka karangi kera maˈi, ma ka leka logo faˈi kera. 16 Kera ka lisia goˈo adaroˈo, bore ma God noaˈa ˈiri alaˈani fuana kera ka lia saiana. 17 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuadaroˈo, “Tae niniˈa koroˈo alaˈa maˈi sulia kaidaˈi nini koroˈo leka maˈi ana?”

Ma kera ka uu nene, ma manatal-adaroˈo ka dila. 18 Ma taˈi ngwae adaroˈo neˈe satana sa Kleopas, nia fata ka ˈuri, “Nau ku fia sali ˈaeˈo goˈo neˈe ˈoko tua ˈi Jerusalem, ma ˈoko kina goˈo ˈamu na ru neˈe fuli saena asoa neˈe ki.”

19 Ma sa Jesus nia saefiloda ka ˈuri, “Ru faˈuta ki neˈana re?”

Ma kera olisia, kera ka ˈuri, “Ru neˈe kira sasia ana sa Jesus, na ngwae ba ˈi Nasaret. Na ngwae neˈeri, niaˈa na

* **24:13** 11 kilomita

profet, na ngwae fuana alaʼanga ʼania fatalana God, duʼungana God ma na ngwae ki kira saiana na fatalana nia ngasingasiʼa, ma na raolana ka talingaʼi liu. 20 Na fata abu doe kami ki, ma na ngwae kwaitalaʼi ki, kira kwatea fuana saungilana, ma kira ka fotoʼia ana na ʼai rara folo. 21 Ma kaimili ka manata ʼaimili sulia fasi nia naʼa neʼe ke baʼa logea ngwae ʼi Israel ki. Ma taʼena na uula asoa naʼa ʼi buri ʼana ru neʼe ki niʼi fuli. 22 Ma kami ka ʼarefo liu, duʼungana ti kini ana fikuʼa kaimili, kira leka dao ana na faoda. 23 Bore ma noaʼa kira kasi lisia na nonina. Ma kira ka oli maʼi, kira ka saea neʼe kira lisia na ʼainsel ki neʼe faʼarongoda ʼani neʼe nia mauri laʼu. 24 Ma ti ngwae laʼu ana fikuʼa kaimili, kira leka logo ana na faoda neʼeri, ma kira ka dao toʼona nia mamana naʼa, diʼia nama ba kini neʼeri ki kira saea. Bore ma kira ka ʼiri lisia naʼa nonina sa Jesus.”

25 Ma sa Jesus ka fata ʼuri fuadaroʼo, “Koroʼo bolebeleʼa liu! Ma na manatamuroʼo kasi ʼaliʼali fuana na faʼamamana lana ru ba na profet ki kira saea naʼa maʼi ʼi naʼo. 26 Na Christ ke nonifii basi, sui nia ka fiʼi gwaungaʼi ʼania ʼinotoʼanga doe.” 27 Ma sa Jesus ka faʼamanata kera ʼani ru ba kira saea sulia na Christ ʼi saena na Kerekereʼa Abu ki. Nia talaʼae ana na kerekereʼa sa Moses ki ma na kerekereʼa na Profet ki.

28 Ma kaidaʼi kira dao karangia naʼa fanoa neʼe kira leka ʼuana, sa Jesus ka sasi diʼia nia ke liu dao faʼi liu adaroʼo. 29 Ma kera ka luia, ma kera ka fata ʼuri, “ʼOke tua basi maʼi ʼamu faʼi keroʼo, osiʼana bali ana asoa nia liu naʼa, ma karangi ka rodo naʼa.” Ma nia ka leka naʼa ʼana faʼinidaroʼo. 30 Kaidaʼi nia tua naʼa fuana fangaʼa faʼi kera, nia ka ngalia afu beret, ma ka baʼatafea God, sui ka ngiia na beret neʼeri, ma ka kwatea fuadaroʼo. 31 Kaidaʼi kera lisia ru neʼeri, God ka alaʼanida kera ka fiʼi lia saiana, ma nia ka noʼana naʼa faʼasidaroʼo. 32 Ma kera ka alaʼa kwailiu fuadaroʼo, kera ka ʼuri, “Se! Kaidaʼi ba nia alaʼa faʼi koro sulia maʼi tala, ma ka faʼamanata koro ʼani na Kerekereʼa Abu ki, koro saeleʼa liu.”

33 Ma ana kaidaʼi neʼeri nama goʼo, kera tataʼe, kera ka oli laʼu ʼuana ʼi Jerusalem. Ma kera ka dao toʼona na akwala ma taʼi fafarongo neʼe kira fiku goʼo ʼada, faʼinia ti ngwae laʼu. 34 Ma ngwae ki saena fikuʼa neʼeri ka faʼarongodaroʼo ʼuri, “Na Aofia nia mauri laʼu, mamana naʼa! Nia dao tafa fuana sa Simon!”

35 Ma kera ka alaʼa sulia na ru ba nia fuli sulia na tala, ma sulia na kaidaʼi kera lia saiana kaidaʼi nia ngiia na afu beret.

Sa Jesus faʼataʼinia talana fuana fafarongo nia ki
(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

36 Kaidaʼi ro ngwae neʼeri ki kera alaʼa goʼo ʼadaroʼo fuada ʼua, sa Jesus nia daotafa, ma ka uu ʼi safitada, ma ka fata ʼuri fuadulu, “Na aroaroʼanga ke tua faʼi kamu.”

37 Ma kira ka lebe, ma kira ka maʼu liu, osiʼana kira fia fasi kira lisia ta anoano ru. 38 Ma sa Jesus ka fata ʼuri, “Tae neʼe sasia ma kamu ka maʼu? Noaʼa kamu kasi manata ruarua! 39 Nauʼa goʼo niniʼa. Mulu lisia ro lima nau ki faʼinia na ro ʼae nau ki. Mulu sama toʼona basi maʼi na noniku, ʼiri muke saiana, duʼungana neʼe anoano ru noaʼa kasi toʼo ana ta suli faʼinia ta fasiʼa, diʼia niniʼa kamu lisia nau ku toʼo ana.”

40 Buri ʼana neʼe nia saea ru neʼeri ki ka sui, nia ka faʼataʼinia naʼa fuila mala ana nila ki ana ro lima nia ki ma na ro ʼae nia ki fuada. 41 Ma kira ka saeleʼa liu faʼinia na ʼarefoʼanga. Sui bore ʼana, kira manata ruarua goʼo ʼada, duʼungana noaʼa kira kasi sai leʼa ʼua ana. Ma sa Jesus ka fata laʼu ʼuri fuada, “Mulu kwatea ta fanga fuaku.” 42 Ma kira ka kwatea taʼi afu iʼa fuana. 43 Ma nia ka ngalia, ma ka ʼania ʼi naʼoda.

44 Sui nia ka fata laʼu ʼuri fuada, “Ru neʼe ki nau ku saea naʼa maʼi ʼua fuamuʼa, kaidaʼi nau ku tua ʼua maʼi faʼi kamu. Ru neʼe ki taʼifau ba kira keresiʼi suli nau saena taki sa Moses ki, ma ʼi saena kerekereʼa Profet ki, ma ʼi saena Sam ki, kike baʼa dao mamana naʼa maʼi.”

Sa Jesus fane ʼuana ʼi langi
(Mark 16:19-20; Acts 1:9-11)

45 Sui sa Jesus ka ʼifingia manatalada ʼiri kike saiana na Kerekereʼa Abu. 46 Nia ka fata ʼuri fuada, “Kira kerekere suli

nau, na Christ, nai baʻa nonifii, ma ana
uula asoa, nau kui tataʻe laʻu faʻasia na
maeʻa. 47 Ma nia ka ʻita maʻi ʻi Jerusalem
leleka ka dao saena fanoa ki taʻifau, muke
fata sulia na kakari alifaʻi ʻanga ma na
rufuanataʻanga ana taʻangaʻa ki ʻani na
sataku. 48 Ma kamuʻa naʻa neʻe muke
faʻarongo ʻania ru neʻe ki. 49 Ma nauʻa
talaku, nai baʻa kwatea fuamuʻa na Anoʻi
ru Abu neʻe Maʻa nau nia eta fataʻa
ʻani. Ma muke kwaimasi ʻi Jerusalem,
leleka na ngasingasiʻanga faʻasia ʻi langi
ka koso maʻi fafi kamu.”
50 Sui ma nia ka talaʻida naʻa faʻasia ʻi
saena fanoa doe neʻeri, leleka kira ka dao
ana fanoa ʻi Betani, ma nia ka taʻea naʻa
limana ʻi langi, ma ka faʻaleʻa kira. 51 Ma
kaidaʻi nia faʻaleʻa kira goʻo ʻana ʻua, nia
ka faʻasi kira, ma ka fane naʻa ana ʻuana
ʻi langi. 52 Ma kira ka faʻa aofia, sui kira
ka oli naʻa ʻada ʻi Jerusalem faʻinia na
saeleʻanga doe. 53 Ma ana kaidaʻi ʻoro ki
kira tua goʻo ʻada ʻi saena na Luma Abu
God fuana na baʻatafelana God.

Na Faˈarongoˈa Leˈa Neˈe Sa John Nia Keresia

Sa John na ngwae fafarongo sa Jesus niniˈa keresia buka neˈe. Sa John saea neˈe si diˈia ta ngwae oga ke lisia God, nia ke lia leˈa ana abulalana sa Jesus. Sa John nia keresia buka neˈe fuana ˈafilana ngwae ki fuana fitoˈonga ana sa Jesus Christ na Ngela God fasi ˈiri kike toˈo ana na mauriˈa mamana neˈe noaˈa kasi sui.

Saena buka neˈe, sa Jesus saea nia talana ˈani, “Nauˈa Niniˈa.” Sataˈi ru neˈe, satana God niniˈa. God faˈataˈinia sata neˈe fuana sa Moses, kaidaˈi sa Moses nia lisia na mafula ba duˈa ana busu ˈai, bore ma na busu ˈai neˈeri noaˈa ta mafula ˈiri duˈafia. Ma kaidaˈi sa Jesus fata ˈuri, “Nauˈa Niniˈa,” nia faˈataˈinia neˈe nia God.

Bali buka 2:1—12:50, sa John alaˈa sulia fiu faˈanadaˈa neˈe sa Jesus sasiˈi ki. Taˈi taˈi faˈanadaˈa faˈataˈi fuakulu ru sulia sa Jesus nia na Ngela God. Na faˈanadaˈa neˈe ki faˈataˈiniˈi sa Jesus naˈa neˈe na Christ, na ngwae ba God nia filia fuana ˈafilana na ngwae ki, ma niaˈa naˈa neˈe na Ngela God. Ma faˈanadaˈa neˈe ki faˈataˈiniˈi sa Jesus kwate ma mauriˈa firi.

Na ru talingaˈi ki saena na buka neˈe:

ˈI naˈona neˈe sa Jesus talaˈae ana raoˈa nia & 1:1-51
Sa Jesus sasi na raoˈa nia & 2:1—12:50
Wiki ˈisi ˈisi sa Jesus tua ˈi Jerusalem & 13:1—17:26
Sa Jesus mae ma ka mauri laˈu & 18:1—21:25

Na Christ nia alua naˈa ngwae

1 ˈIta ˈua naˈa maˈi ˈi naˈona mala neˈe God nia saungaˈinia na magalia, na ru neˈe kira saea ˈani na Alaˈanga nia tua naˈa, ma nia ka tua naˈa maˈi faˈinia God. Ma na Alaˈanga neˈeri, niaˈa neˈe God. 2 Ana etangilana, na Alaˈanga neˈe nia tua naˈa maˈi faˈinia God. 3 Ma God ka saungaˈinia na ru ki taˈifau ˈani niaˈa. ˈIu, na ru ki taˈifau neˈe God nia saungaˈiniˈi, nia saungaˈiniˈi ˈani na Alaˈanga. 4 Ma na mauriˈa mamana ka ˈita maˈi faˈasia na Alaˈanga neˈe. Ma na mauriˈa mamana neˈeri neˈe na madakolaˈa mamana neˈe faˈamadakola ru mamana ki sulia God fuana ngwae ki. 5 Ma na madakolaˈa neˈeri ka rara ˈi saena na maˈerodo, ma na maˈerodo ka noaˈa kasi faˈamaea.

6 God ka kwatea maˈi taˈi ngwae neˈe satana sa John ngwae ni Siuabu, 7 ka leka maˈi fuana na faˈarongolana na ngwae ki ˈani na madakolaˈa neˈe. Nia ka leka maˈi ka faˈarongo kira ˈani, fasi ˈiri na ngwae ki taˈifau kira ka rongoa ma kika faˈamamana. 8 Ma sa John ˈana talana noaˈa laˈu na madakolaˈa, nia leka lala maˈi fasi ˈiri ka faˈarongo ˈani na madakolaˈa neˈeri. 9 Sui, na madakolaˈa mamana neˈeri fiˈi leka maˈi ˈi saena magalia, ma ka raraˈafia na ngwae ki taˈifau.

10 Ma Alaˈanga neˈe nia tua naˈa ˈi saena magalia. God ka saungaˈinia naˈa magalia neˈe ˈani niaˈa, bore ma na ngwae ki noaˈa kira kasi lia sai goˈo ana. 11 Nia ka dao maˈi saena fanoa nia, bore ma na ngwae nia ki noaˈa kasi kwaloa goˈo. 12 Ma ti ngwae kira ka kwaloa, ma kira ka faˈamamana ana niaˈa, ma nia ka kwatea naˈa mamanaˈanga fuada ˈiri ka faˈitaˈinida ˈani na ngela God ki. 13 Kira futa faolu diˈia ngela God ki! Futaˈa faolu neˈe fuli maˈi ana God. Noaˈa nia ˈiri fuli sulia liaˈi ngwae ana magalia, nama ka futa ana ngwae saena magalia.

14 Na Alaˈanga neˈe ka alu naˈa ngwae, ma ka tua naˈa faˈi kia. Kami lisia naˈa na ˈinotoˈanga nia neˈe nia toˈo ana, osiˈana nia neˈe ngela mutaˈi God na Maˈa. Na leˈangaˈa ma na mamanaˈanga God ki taˈifau koso maˈi ˈuakulu ana niaˈa.

15 Sa John ngwae ni Siuabu ka faˈarongo sulia niaˈa, kaidaˈi ba nia ako ka fata ˈuri, “Nia naˈa na ngwae ba nau ku fata sulia ana kaidaˈi ba nau ku fata ˈuri, ‘Na ngwae neˈe nia leka maˈi ˈi buriku, nia talingaˈi ka tasa liufi nau, osiˈana nia tua ˈua naˈa maˈi ˈi naˈona mala neˈe nau ku futa.’ ”

16 Ma sulia na kwaiˈofeˈanga doe nia, Christ ka kwatea naˈa ru leˈa ki taˈifau fuaka sulia asoa ki. 17 God ka kwatea logo na taki nia ki fuaka ana sa Moses. Bore ma nia kwatea maˈi na kwaiˈofeˈanga nia ma na mamanaˈanga sulia niaˈa ˈani sa

Jesus Christ. 18 Ma noaʼa ta ngwae kasi
lisia God. Talitoʼona goʼo na Ngela God,
neʼe nia bolo faʼinia God na Maʼa, ma ka
tua faʼinia, niaʼa neʼe ka faʼataʼinia God
fuaka.

Sa John Siuabu saea fuana ngwae ki ke sasi akaʼu masia na Christ
(Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; Luke 3:1-18)

19 Na ngwae faʼinaʼonaʼo ki ana ngwae
Jiu ki ʼi Jerusalem, kira ka kwatea naʼa
fata abu ki, ma na ngwae kwaiʼafi ana
fata abu ki, fasi ʼiri kira ka saefiloa sa
John ʼuri, "ʼUri ma ʼaeʼo sa tai niniʼa?"
20 Ma sa John ka olisi madako ada ka
ʼuri, "Nauʼa noaʼa laʼu na Christ, na
ngwae ba God filia fuana lafulana na
ngwae ki."
21 Ma kira ka saefiloa laʼu kika ʼuri,
"Aia, ʼirai ma ʼaeʼo sa tai mo niniʼa kwa?
ʼAeʼo sa Elaeja?"
Ma nia ka olisida laʼu ka ʼuri, "Noaʼa."
Ma kira saefiloa laʼu kira ka ʼuri, "ʼUri
ma ʼaeʼo neʼe na profet neʼe kami ma-
sia?"
Ma sa John ka olisida ka ʼuri, "Noaʼa."
22 Ma kira ka saefilo ʼisi laʼu ana, kira
ka ʼuri, "Aia, ʼunaʼeri ma ʼaeʼo sa tai lala
niniʼa? ʼOke saea maʼi ta ru fuaimili, fasi
ʼiri kami ka faʼarongoa ʼani na ngwae
neʼe kira asungaʼi kaimili maʼi. Ta tae
neʼe ʼoko saea maʼi suliʼo talamu?"
23 Ma sa John ka olisida ʼani alaʼanga
ba sa profet Aesea nia keresia ka ʼuri,
"Nauʼa na ngwae ba ri ʼi saena na abaʼi
kula kwasi ka ʼuri, 'Na Aofia ke dao naʼa
maʼi! Muke faʼasaga na tala fuana.' "✡
24 Ma na ngwae neʼe leka maʼi faʼasia
na Farasi ki, kira saefiloa laʼu kira ka
ʼuri, 25 "Ma faʼuta neʼe ʼoko siuabua na
ngwae ki, si diʼia neʼe ʼaeʼo noaʼa laʼu
na Christ, nama sa Elaeja, ma nama na
profet baera?"
26 Ma sa John ka olisida ka ʼuri, "Nau ku
siuabu goʼo ʼaku ʼani na kafo. Bore ma
taʼi ngwae neʼe kamu kina, nia uu goʼo
ʼana ʼi safitamuʼa. 27 Ma niaʼa neʼe na
ngwae neʼe ka leka maʼi ʼi buriku, bore
ma noaʼa nau kusi totolia neʼe nai orooro,
ma ku logea na taʼe butu nia ki."

✡ **1:23** Aesea 40:3

28 Ma ru neʼe ki taʼifau ka fuli ʼi Betani,
na fanoa ʼi bali ʼuana tataʼelana sina ana
kafo ʼi Jodan, kula ba sa John nia siuabua
ngwae ki ana.

Kala sipsip ni kwaisuʼusiʼanga God

29 Ana faʼi asoa ʼi buri, sa John ka lisia
sa Jesus ka leka maʼi siana, ma ka saea
fuana ngwae ki, "Muke lisia, niaʼa neʼe
na ngwae neʼe nia diʼia na kala sipsip
God neʼe ke lafua naʼa abula taʼangaʼa
na ngwae ki ʼi saena na magalia. 30 Niaʼa
naʼa neʼe ngwae ba nau ku fata sulia ana
kaidaʼi ba nau ku fata ʼuri, 'Taʼi ngwae ke
baʼa leka maʼi ʼi buriku. Nia ka talingaʼi
ka tasa liufi nau, osiʼana nia tua ʼua naʼa
maʼi ʼi naʼona mala neʼe nau ku futa.' 31 ʼI
naʼo maʼi, noaʼa nau kusi lia sai ʼua ana
ta ngwae faʼuta neʼe niaʼa, ʼunaʼeri bore
ʼana nau ku leka maʼi, ma nau ku siuabu
ʼani na kafo fasi ʼiri na ngwae ʼi Israel ki
kira ka saiana."
32 Ma sa John ka fata laʼu ʼuri, "Nau ku
lisia na Anoʼi ru Abu ka koso maʼi faʼasia
ʼi langi diʼia ta faʼi bola, ma ka toʼo ʼi
fafona. 33 Noaʼa nau kusi lia sai ʼua ana.
Bore ma God ba kwate nau maʼi fasi ʼiri
nau ku siuabu ʼani na kafo, nia ka fata
ʼuri fuaku, 'ʼOke baʼa lisia na Anoʼi ru
Abu ke koso maʼi, ma ke toʼo ʼi fafona taʼi
ngwae. Niaʼa naʼa neʼe na ngwae neʼe
ke baʼa siuabu ʼani na Anoʼi ru Abu.' "
34 Ma sa John ka fata laʼu ʼuri, "Nau ku
lisia naʼa, ma nau ku saea fuamuʼa, nia
naʼa neʼe Ngela God."

Na fafarongo etaeta sa Jesus ki

35 Ma ana taʼi faʼi asoa laʼu ʼi buri,
sa John ka uu logo ʼi neʼeri faʼinia ta
ro ngwae ana fafarongo nia ki. 36 Ana
kaidaʼi sa Jesus ka liu ʼana, sa John ka
lisia, nia ka fata ʼuri, "Nia naʼa na Kala
Sipsip God."
37 Ma na ro ngwae fafarongo nia ki, kira
rongoa ru neʼeri, ma keroʼa ka leka naʼa
adaroʼo sulia sa Jesus. 38 Ma sa Jesus ka
abula, ma ka lisidaroʼo kera leka suli nia,
ma nia ka saefilo keroʼa ka ʼuri, "Na tae
niniʼa koroʼo lulu ʼuana?"
Ma kera olisia kika ʼuri, "Rabae kwa,
ʼoko tua ʼi faʼi?" Na fadalana rabae neʼe,
"ngwae faʼamanata."

39 Ma nia ka olisia keroˈa ka ˈuri, “Moro
leka maˈi, ˈiri moro ka lisia.” Ma kera ka
leka faˈinia, ma kera ka lisia na kula neˈe
nia tua ana. Ma kera ka tua faˈinia sulia
faˈi asoa neˈeri. Ma agi asoa neˈeri ka
bolo naˈa faˈinia 4 kilokoˈi saˈulafi.
40 Ma taˈi ngwae adaroˈo neˈe sa An-
drew, na ngwaefuta sa Simon Peter. 41 Ma
sa Andrew fiˈi leka ma ka dao toˈona sa
Simon na ngwaefuta nia, ma ka faˈarongo
nia ka ˈuri, “KeroˈoDao naˈa toˈona na
Mesaea.” Na fadalana alaˈanga neˈeri
neˈe na “Christ,” na ngwae ba God nia filia
fuana ˈafilana na ngwae ki. 42 ˈUnaˈeri
ma nia ka talaˈia sa Simon siana sa Jesus.

Ma sa Jesus ka bubu totongaˈi fuana,
ma ka fata ˈuri, “ˈAeˈo sa Simon, na ngela
sa John, nau ku faˈasata ˈoe naˈa ˈani sa
Sifas.” Na sata neˈeri neˈe kira saea logo
ˈani sa Peter, ma na fadalana neˈe, “Na
Fau.”

Sa Jesus saea sa Filip ma sa Nataniel fuana lekaˈa faˈinia

43 Sui ana ruana faˈi asoa, sa Jesus ka
manata ˈuana lekaˈa ˈuana abaˈi kula ˈi
Galili, ma nia ka dao toˈona sa Filip, ma ka
fata ˈuri fuana, “ˈOke leka maˈi faˈi nau.”
44 Ma sa Filip niaˈa neˈe ngwae faˈasia ˈi
Betsaeda, na maˈe fanoa sa Andrew ma
sa Peter. 45 Aia, sa Filip ka dao toˈona
sa Nataniel, ma ka faˈarongo nia ka ˈuri,
“Kaimili dao naˈa toˈona na ngwae ba sa
Moses kerekere sulia saena taki ki, ma
na profet ki logo ba kira kerekere sulia.
NiaˈaSa Jesus na ngela sa Josef faˈasia ˈi
Nasaret.”
46 Ma sa Nataniel ka fata ˈuri, “ˈOko fia
ta ru leˈa ka leka maˈi faˈasia ˈi Nasaret
kwa?”

Ma sa Filip ka olisia ka fata ˈuri fuana,
“Leka maˈi ko tala lisia ˈamu.”
47 KaidaˈiSa Jesus nia lisia sa Nataniel
nia leka maˈi siana, nia ka fata sulia ka
ˈuri, “Na ngwae neˈe nia bolo liu naˈa
fuana kira ka saea niaˈa ˈani ngwae Jiu
mamana, osiˈana noaˈa naˈa ta sokeˈa
ana niaˈa!”
48 Sa Nataniel ka olisia ka ˈuri, “ˈOko sai
faˈuta aku kwa?”

Ma sa Jesus ka olisia ka fata ˈuri fuana,
“Nau ku lisi ˈoe ˈi ˈaena ˈai figi ˈi naˈona
neˈe sa Filip nia sae ˈoe.”
49 Ma kaidaˈi sa Nataniel ka rongoa na
ru neˈe, nia ka fata ˈuri, “Faˈamanataˈaeˈaeˈo naˈa neˈe Ngela God! ˈAeˈo neˈe na
ngwae tatalafaˈa ngwae Jiu ki!”
50 Sa Jesus ka ˈuri fuana, “ˈOko fiˈi
faˈamamana goˈo neˈeriˈa, duˈungana ba
nau ku saea nau ku lisi ˈoe ˈi ˈaena
ˈai figi? Ma nau ku saea fuamu, ˈoke
baˈa lisia ru doe ki liufia mala ru neˈe.”
51 Sui sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuada,
“Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, muke
baˈa lisia ˈi langi ke ˈifi, ma muke baˈa
lisia logo na ˈainsel God ki kike raˈe ˈalaˈa
ˈuana ˈi langi, ma kike koso maˈi fafoku
nauˈa, na Ngela Ngwae.”

2

Na araˈinga ˈi Kena

1 Buri ˈana ro asoa ki sui, taˈi ara
araˈinga ka fuli ana taˈi maˈe fanoa neˈe
satana ˈi Kena ˈi saena abaˈi kula ˈi Galili.
Ma teˈa sa Jesus ka tua logo ˈi neˈeri ana
kaidaˈi neˈeri. 2 Ma kira ka laefia logo
maˈi sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki
ˈuana na ara araˈinga neˈeri. 3 Ma kaidaˈi
neˈe ngwae ki kira kwaˈu, ma na waen
kira ka sui, teˈa sa Jesus ka fata ˈuri fuana,
“NoaˈaKira kasi toˈo naˈa ana ta waen.”
4 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Teˈaˈaeˈoeˈoe kosi sae nau laˈu fuana sasilana
ta ru, osiˈana na kaidaˈi nau noaˈa ˈua.”
5 Ma teˈa sa Jesus ka fata ˈuri fuana na
ngwae rao ki, “Muke sasi sulia ta ru neˈe
nia ke saea fuaumulu.”
6 Ma na ono kufikufi ru doe ki fuana
ngali kafoˈa neˈe kira saungaˈinia ˈani
fau niˈi teo ˈi neˈeri, fuana na tau
limaˈanga fuana na ngwae ki sulia na
falafala Jiu ki. TaˈiKufikufi ru nia bolo
faˈinia ka ngalia 75 nama 115 lita kafo.
7 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana na ngwae
rao ki, “Kamu ka ongia na faˈi kufikufi ru
neˈe ki ˈani na kafo.” Ma kira ka ongiˈi
leleka ka fungu. 8 Sui nia ka fata ˈuri
fuada, “Kamu ke ongia na kafo, ma kamu
ka kwatea fuana na ngwae ˈaˈana ana na
fangaˈa.”

Ma kira ka kwatea fuana, 9 ma nia ka
kwaˈu toˈona na kafo neˈeri, neˈe ka alu
naˈa na waen. Ma noaˈa nia kasi saiana
na waen neˈe nia leka maˈi faˈasia ˈi faˈi.
Bore ma na ngwae rao neˈe kira ongia

maʻi na kafo neʻeri goʻo neʻe kira saiana taʻifau. ʻUnaʻeri na ngwae ʻaʻana neʻe ka ri maʻi ʻuana na araʻi faolu neʻeri, 10 ma ka fata ʻuri fuana, “Na ngwae ki taʻifau kira kwatea na waen leʻa ʻi naʻo, ma ʻi buri ʻana na ngwae ki kira kwaʻu ka sui naʻa, nia ka fiʻi kwatea naʻa waen neʻe dalakwai. Ma ʻoko gonia na waen leʻa liu leleka ka dao naʻa ana kaidaʻi neʻe!”

11 Nia naʻa neʻe etana ru faʻanadaʻa neʻe sa Jesus nia sasi ʻi Galili, ʻi saena na fanoa ʻi Kena. Neʻeri nia ka faʻataʻinia naʻa na ʻinotoʻanga nia, ma na fafarongo nia ki kira ka faʻamamana ana.

12 Ma ʻi buri, sa Jesus faʻinia teʻa nia, ma na ngwaefuta nia ki, ma na fafarongo nia ki, kira ka leka naʻa ʻuana na fanoa ʻi Kapaneam. Ma kira ka tua ʻi neʻeri sulia bara faʻi asoa.

Sa Jesus lalia na ngwae ki faʻasia saena na Luma Abu God

(Matthew 21:12-13; Mark 11:15-17; Luke 19:45-46)

13 Aia, ma karangia naʻa na Fangaʻa ana Daofaʻi Liuʻa na ngwae Jiu ki, sa Jesus ka leka ʻuana na fanoa doe ʻi Jerusalem. 14 Ma ʻi neʻeri saena Luma Abu God, nia ka lisia na ngwae neʻe kira ʻoifoliʻa ʻani na buluka ki, ma na sipsip ki, ma na bola ki fuana kwaisuʻusiʻanga. Ma nia ka lisia logo na ngwae neʻe kira rokisi ʻani na mani ki, kira tua ʻada ʻi ninimana na tatafe kira ki. 15 Ma nia ka saungaʻinia ru fuana kwaʻinga ʻani niliʻi kwalo ki, ma ka lalia naʻa buluka ki, ma na sipsip ki, ma na ru ki taʻifau faʻasia saena Luma Abu God. Ma nia ka gilosia naʻa tatafe na ngwae neʻe kira rokisi ʻani na mani ki, ma ka takalongaʻinia naʻa mani kira ki. 16 Ma nia ka kwaʻi laelae sulia na ngwae neʻe kira ʻoifoliʻa ʻani na bola ki ka ʻuri, “Kamu ke ngalia naʻa ru neʻe ki ʻi maa! Noaʻa kamu kasi saungaʻinia na Luma Maʻa nau ʻani kula ni usiʻa!”

17 Ma na fafarongo nia ki kira ka manata toʻona na Kerekereʻa Abu ba nia fata ʻuri, “God ʻae, na alafeʻanga nau fuana na Luma ʻoe, ka diʻia na mafula neʻe ʻako ʻi saena mangoku.”✡

18 Sui na ngwae gwaungaʻi Jiu ki kira ka saefiloa sa Jesus kira ka ʻuri, “Sa tai neʻe kwatea mamanaʻanga fuamu fuana sasilana ru neʻeri ki kwa? Diʻia God neʻe kwatea mamanaʻanga fuamu, faʻataʻinia ta faʻanadaʻa ʻiri neʻe kami ke faʻamamana amu!”

19 Ma sa Jesus ka olisida ka ʻuri, “Diʻia muke osia bore na Luma Abu neʻe, nai baʻa faʻauua laʻu saena uulu faʻi asoa ki.”

20 Ma kira saefilo nia laʻu kira ka ʻuri, “ʻUri ma ʻoke faʻauua laʻu saena uulu faʻi asoa ki goʻo kwa? Na Luma Abu God niniʻa, kira saungaʻinia mala sulia fai akwala ma ono faʻi ngali ki!”

21 Bore ma na Luma Abu neʻe sa Jesus nia fata sulia neʻe na nonina lala ʻana. 22 Ma ana kaidaʻi God ka taʻea niaʻa faʻasia na maeʻa neʻe na fafarongo nia ki fiʻi manata toʻona neʻe nia saea na ru neʻe, ma kika fiʻi faʻamamana ana na Kerekereʻa Abu ma na ru neʻe sa Jesus ka saea.

23 Ma ana kaidaʻi sa Jesus nia tua ʻi Jerusalem ana na Fangaʻa ana Daofaʻi Liuʻa, na ngwae ʻoro ki kira faʻamamana ana niaʻa, osiʻana kira lisia naʻa ru faʻanadaʻa ki neʻe nia sasiʻi. 24 Sui ka ʻunaʻeri bore ʻana, sa Jesus noaʻa kasi fitoʻoda goʻo, osiʻana nia sai taʻifau goʻo ada. 25 Sui bore ʻana ta ngwae noaʻa kasi faʻarongo nia ʻani ta ru sulia na ngwae, nia sai goʻo ʻana ana na ru ki taʻifau saena manatalada.

3

Sa Jesus faʻinia sa Nikodimas

1-2 Ana taʻi kaidaʻi, taʻi ngwae ʻinotoʻa Jiu ki, nia leka maʻi siana sa Jesus. Na ngwae neʻeri satana sa Nikodimas, niaʻa ta ngwae ana Farasi ki. Nia leka maʻi siana sa Jesus saena rodo, ma ka fata ʻuri fuana, “Faʻamanata ʻae, kami saiana ʻaeʻo na ngwae faʻamanata neʻe God kwatea maʻi, osiʻana na ru faʻanadaʻa ki neʻe ʻoko fuliʻi, ʻafitaʻi ta ngwae ka sasia diʻia God noaʻa kasi tua faʻinia.”

3 Sa Jesus ka olisia ka fata ʻuri fuana, “Ru mamana nau ku saea fuamu, ʻafitaʻi ta ngwae ka lisia na mauriʻa neʻe God gwaungaʻi fafia, diʻia noaʻa nia kasi futa faolu laʻu.”

4 Ma sa Nikodimas ka saefiloa sa Jesus ka ʻuri, “Na ngwae neʻe doe naʻa, nia ke

✡ **2:17** Sam 69:9

futa laˈu maˈi faˈuta kwa? ˈAfitaˈi liu fuana na ngwae neˈe ka oli laˈu saena sirana teˈa nia, ma ka futa laˈu maˈi!”

5 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Ru ma-
mana nau ku saea fuamu. ˈAfitaˈi liu fuana ta ngwae ke ruˈu saena mauriˈa neˈe God ke gwaungaˈi fafia, diˈia noaˈa nia kasi futa ana kafo ma na Anoˈi ru Abu.* 6 Kaidaˈi ngwae nia futa ana na maˈa nia faˈinia na teˈa nia, nia sau ana ngwae. Ma sa tai neˈe ka futa ana Anoˈi ru Abu God, nia futa faolu maˈi faˈasia ˈi langi. 7 Noaˈa ˈoe kosi ˈarefo, osiˈana nau ku saea fuamu kamu ke futa faolu nama laˈu. 8 Na Anoˈi ru Abu nia diˈia na iru. Sulia sui bore ˈoko rongoa na iru, noaˈa ˈoe kosi lisia goˈo neˈe nia leka maˈi faˈasia ˈi faˈi, nama ka leka ˈuana ˈi faˈi. Ma na Anoˈi ru Abu logo, noaˈa ˈoe kosi lisia nia ka rokisi faˈuta ana ngwae fuana ka alua na ngwae faolu.”

9 Sa Nikodimas ka saefiloa laˈu ka ˈuri, “ˈUri ma na ru neˈe ki ke mamana faˈuta kwa?”

10 Sa Jesus ka olisia ka ˈuri fuana, “ˈAeˈo neˈe na faˈamanata ˈinotoˈa Jiu ki naˈa. Ma faˈuta neˈe noaˈa ˈoe kosi sai goˈo ana na fadalana ru neˈe ki? 11 Ru mamana nau ku saea fuamu, kami faˈarongo ˈani na ru neˈe kami saiani ki, ma mika fata sulia na ru neˈe kami lisiˈi ki. Ma noaˈa ta ngwae amuˈa kasi faˈamamana goˈo. 12 Aia, ma diˈia noaˈa kamu kasi faˈamamana ana na ru neˈe nau ku faˈarongo kamu ˈani sulia ru ana magalia neˈe, kamu ka fiˈi faˈamamana mo faˈuta aku diˈia nau ku faˈarongo kamu ˈani na ru maˈi langi ki? 13 Ma nauˈa, na Ngela Ngwae, goˈo neˈe nau ku saiana na ru neˈe kira saungani maˈi ˈi langi, osiˈana nau ku koso maˈi faˈasia ˈi langi. Ma ka noaˈa ta ngwae laˈu neˈe ka leka maˈi faˈasia ˈi langi.

14 “Diˈia ana kaidaˈi ba ˈi naˈo, sa Moses nia saungaˈinia na faˈi loi ˈani na barasi baera ˈi saena na abaˈi kula kwasi, ma ka faˈauua ˈi langi ˈi gwauna na ˈai baera. Ma ka ˈunaˈeri logo, kira ke faˈauua na Ngela Ngwae ˈi langi gwauna na ˈai, 15 fasi ˈiri sa tai faˈida neˈe kira faˈamamana ana nauˈa, kira ke mauri firi. 16 God faˈataˈinia na alafeˈanga doe nia fuana na ngwae ki taˈifau saena magalia neˈe ˈuri, nia ka kwatea maˈi taˈi Ngela mutaˈi nia, fasi ˈiri sa tai neˈe kira faˈamamana ana niaˈa, noaˈa kira kasi funu, bore ma kira ke baˈa mauri firi. 17 God noaˈa kasi kwatea maˈi na Ngela nia saena magalia fuana na matalangaˈilana na ngwae ki, bore ma nia ka kwatea lala maˈi fuana faˈamaurilada.

18 “Ma sa tai bore ˈana neˈe faˈamamana ana na Ngela nia, noaˈa God kasi matalangaˈinia. Ma sa tai bore ˈana neˈe noaˈa kasi faˈamamana ana niaˈa, God matalangaˈinia ka sui naˈa, osiˈana nia noaˈa kasi faˈamamana ana taˈi ngela mutaˈi nia. 19 Na kwaˈikwaˈinga neˈe ˈuri, na ngwae neˈe diˈia na madakolaˈa, nia dao naˈa maˈi ˈi saena na magalia. Bore ma na ngwae ki, kira ka saeleˈa lala faˈinia na maˈerodo ka liufia lala na madakolaˈa, osiˈana na abulalada taˈa. 20 Duˈungana sa tai neˈe abulalana nia taˈa, nia ka ˈaila ˈani madakolaˈa, ma noaˈa nia kasi oga lekaˈa maˈi fuana madakolaˈa, osiˈana noaˈa nia kasi oga abula taˈangaˈa nia ki ka faˈataˈi. 21 Bore ma sa tai bore ˈana neˈe fulirulana ka saga, nia leka maˈi fuana madakolaˈa, fasi ˈiri na madakolaˈanga ka faˈataˈinia na ru neˈe nia sasiˈi ki niˈi leka sulia kwaiogaiˈanga God.”

Sa John Siuabu faˈaˈinotoˈa sa Jesus

22 Ma buri ˈana, sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki kira leka ˈuana ˈi Judea, ma kira ka tua ˈi neˈeri. Ma kira ka siuabua na ngwae ki ˈi neˈeri. 23 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, sa John ka siuabua na ngwae ki ana maˈe fanoa ˈi Aenon karangia ˈi Salim. Sa John ka siuabuda ˈi neˈeri, osiˈana kula neˈe kafo nia ˈoro ana. Aia, ma ngwae ˈoro ki logo kira ka leka siana fuana siuabuˈanga. 24 (Ana kaidaˈi neˈeri, noaˈa kira kasi alua ˈua sa John saena luma ni lokafo.)

25 Ma ana kaidaˈi neˈeri, ti ngwae ana fafarongo sa John ki, kira olisuˈusuˈu faˈinia taˈi ngwae ana Jiu ki sulia na falafala Jiu ki sulia na taufilana nonida, fasi ˈiri kika sikasika ˈi naˈona God. 26 Ma fafarongo sa John ki kira leka siana sa

* **3:5** Lisia Esikiel 36:25-26

John, ma kira ka saefiloa kira ka ˈuri, “Faˈamanata ˈae, ˈoko saiana na ngwae ba nia uu faˈi ˈoe bali loˈoba ana kafo ˈi Jodan, neˈe ˈoko saea ru leˈa ki sulia? Ana kaidaˈi neˈe, nia siuabua naˈa ngwae ki, ma na ngwae ˈoro ki, kira ka leka taˈifau naˈa siana!”

27 Ma sa John ka olisida ka ˈuri, “Na ngwae nia toˈo goˈo ana tae neˈe God kwatea fuana. 28 Kaumulu rongoa taˈifau naˈa ba nau ku saea fuamuˈa, nauˈa noaˈa laˈu na Christ, na ngwae neˈe God filia. Nauˈa ngwae nau ku leka maˈi ˈi naˈo fuana nai faˈatalo ˈani faˈarongoˈa sulia niaˈa. 29 Na Christ nia diˈia na ngwae ba nia araˈi faolu. Ma nau ku diˈia na ngwae kwaima ana araˈi faolu. Ma na ngwae kwaima ana araˈi faolu neˈeri, nia ka saeleˈa liu kaidaˈi neˈe ngwae araˈi faolu nia dao fuana araˈinga nia. Ma ka ˈunaˈeri logo ana nauˈa. Nau ku saeleˈa liu ana kaidaˈi neˈeri, osiˈana sa Jesus nia dao naˈa. 30 Kira ke baˈa faˈa ˈinotoˈa na Christ. Ma nauˈa, kira ke baˈa faˈatiˈitiˈi nau laˈu.

31 “ˈIu, ma na Christ leka maˈi faˈasia ˈi langi, nia talingaˈi ka tasa liufia ngwae ki taˈifau. Sa John Siuabu nia ngwae ana magalia goˈo. Ma nia ka saiana alaˈanga sulia ru neˈe fuli saena magalia ki goˈo. Ma nia mamana liu, na Christ leka maˈi faˈasia ˈi langi, nia talingaˈi ka tasa liufia ngwae ki taˈifau. 32 Nia alaˈa madako sulia tae neˈe nia lisia, ma ka rongoa faˈasia ˈi langi. Sui ka ˈunaˈeri bore ˈana, noaˈa ta ngwae kasi oga goˈo faˈamamanaˈanga ana tae ki neˈe nia saeˈe. 33 Ma na ngwae neˈe nia faˈamamana ana tae neˈe nia saea, na ngwae neˈeri nia faˈataˈinia ru neˈe God saea nia mamana. 34 Ma na Christ neˈe God kwatea maˈi faˈasia ˈi langi, nia ka faˈataloˈania fatalana God, osiˈana God kwatea taˈifau naˈa Anoˈi ru Abu nia fasi ˈiri ka ˈafia. 35 Ma God na Maˈa ka alafe liu naˈa fuana Ngela nia, ma ka alua nia ka gwaungaˈi fuana na ru ki taˈifau. 36 Ma sa tai bore ˈana neˈe ka faˈamamana ana na Ngela neˈe, nia ka mauri firi. Ma sa tai neˈe noaˈa kasi faˈamamana ana Ngela neˈe, nia ka funu, si neˈe nia tua tari naˈa olofana kwai matalangaˈi ˈanga God.”

4

Sa Jesus alaˈa faˈinia na kini ˈi Samaria

1-3 Sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki, kira ka leka faˈasia ˈi Judea, ma kira ka leka ˈuana ˈi Galili. Kira leka, osiˈana sa Jesus nia saiana na Farasi ki kira rongoa fasi nia sasi na ngwae ˈoro liu ki kira ka leka sulia ka liufia sa John Siuabu, ma ka tasa laˈu faˈinia siuabulada. Sa Jesus noaˈa kasi siuabua goˈo ta ngwae. Bore ma na fafarongo nia ki lala neˈe kira sasi ˈunaˈeri. 4 Ma ana kaidaˈi kira leka kwau ˈuana ˈi Galili, kira ka liu nama ana abaˈi kula ˈi Samaria.

5 Ma kira ka dao ana taˈi maˈe fanoa neˈe satana ˈi Saeka ˈi saena na abaˈi kula ˈi Samaria, neˈe nia teo karangia na ano neˈe sa Jakob nia kwatea fuana sa Josef na ngela nia ˈi naˈo ˈua maˈi. 6 Ma na maˈe kafo ˈilia sa Jakob ka teo logo ˈi neˈeri. Ma sa Jesus ka noni maruku ana na lekaˈa, ma nia ka tua ˈana ninimana na kafo ˈilia neˈeri. Ma ana kaidaˈi neˈeri, nia bolo naˈa faˈinia na tofongana naˈa asoa.

7-8 Ma na fafarongo nia ki, kira ka leka ˈi fanoa neˈeri ˈiri kike foli fanga. Ma taˈi kini faˈasia ˈi Samaria ka leka maˈi fasi ˈiri ka ufi kafo. Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOke kwatea maˈi ta kafo, nai kwaˈu basi kwa.”

9 Ma na kini neˈeri ka olisia ka ˈuri, “Se kwala araˈi kwa, ˈaeˈo na ngwae Jiu, ma nau na kini ˈi Samaria. Faˈuta neˈe ˈoko gani nau ˈuana kafo fuana kwaˈunga?” Nia fata ˈunaˈeri, osiˈana neˈe ngwae Jiu ki noaˈa kira kasi kwaima faˈinia na ngwae Samaria ki.

10 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Diˈia ˈoko saiana na tae neˈe God kwatea, ma ˈoko saiana sa tai neˈe ka gani ˈoe ˈuana kafo, sali ˈoko gani nau lala ˈamu, ma nau ku kwatea na kafo ana mauriˈa fuamu.”

11 Ma na kini neˈeri ka fata ˈuri fuana, “Kwala araˈi kwa, noaˈa ˈamu ta ru ni ufilana kafo, ma na kilu kafo neˈe bore ka koso ka ˈato liu logo. ˈOke baˈa dao mo toˈona na kafo ana mauriˈa neˈana ˈi faˈi kwa? 12 Na koˈo kia sa Jakob neˈe nia kwatea na mae kafo ˈilia neˈe fuaka. Ma nia, faˈinia na ngela nia ki, ma na ru ˈaeˈaela sareˈe nia ki, kira kwaˈu logo ana na maˈe kafo ˈilia neˈe. ˈUri ma ˈoko fia

fasi neˈe ˈoko talingaˈi ka liufia sa Jakob kwa? Nama faˈuta?”
13 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Sa tai neˈe nia kwaˈufia na kafo neˈe, nia saiana ke baˈa silikwaˈu laˈu. 14 Bore ma sa tai bore ˈana neˈe ka kwaˈufia na kafo neˈe nau ku kwatea, noaˈa nia kasi silikwaˈu laˈu. Ma na kafo neˈe nau ku kwatea fuana ka alu naˈa na maˈe busu neˈe ka kwatea na mauriˈa firi fuana.”
15 Ma na kini neˈe ka fata ˈuri, “Kwala araˈi kwa, ˈoke kwatea naˈa kafo neˈana fuaku, fasi ˈiri noaˈa naisi silikwaˈu laˈu, ma ka noaˈa nau kusi leka laˈu maˈi ˈi neˈe fuana ngali kafoˈa.”
16 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOe leka, ˈoko saea maˈi na araˈi ˈoe, ma moro ka oli maˈi ˈi neˈe.”
17 Ma na kini neˈe ka olisia ka ˈuri, “Noaˈa nau kusi toˈo ana ta araˈi.”
Sa Jesus ka fata ˈuri, “ˈOko fata mamana ana kaidaˈi neˈe ˈoko saea noaˈa ˈoe kosi toˈo ana ta araˈi. 18 Osiˈana ˈoko toˈotoˈo ana na lima araˈi ki, ma na ngwae neˈana ˈoko tua faˈinia ana kaidaˈi neˈe, niaˈa noaˈa laˈu na araˈi mamana ˈoe. Na ru mamana neˈana ˈoko saea fuaku.”
19 Ma na kini neˈe ka olisia ka ˈuri, “Kwala araˈi kwa, nau ku saiana ˈaeˈo ta profet. 20 Na koˈo kami ki ˈi Samaria, kira foˈosia God ˈi gwauna faˈi ua neˈe. Ma kamu na ngwae ˈi Jiu ki, kamu saea kula fuana foˈosilana God neˈe ˈi Jerusalem naˈa. ˈUri ma ˈi faˈi ana ro kula neˈe ki neˈe mamana kwa?”
21 Ma sa Jesus ka fata fuana ka ˈuri, “Kwala kini neˈe ˈae, ˈoke faˈamamana nau, na kaidaˈi ke baˈa dao maˈi fuana na ngwae ki neˈe noaˈa kira kasi foˈosia naˈa na Maˈa ˈi gwauna faˈi ua neˈe nama ˈi Jerusalem bore. 22 Kamuˈa na ngwae ˈi Samaria ki, kamu kina goˈo ˈamuˈa sa tai neˈe kamu foˈosia. Bore ma kamiˈa na ngwae ˈi Jiu ki, kami saiana sa tai neˈe kami foˈosia, ma kami saiana faˈataloˈa sulia na tala neˈe God faˈamauria ngwae ki. 23-24 Bore ma ta kaidaˈi ke baˈa dao maˈi, ma nia talaˈae naˈa, kaidaˈi na Anoˈi ru ke faˈataˈinia Mamanaˈanga God, nia kwate ka talangwaraˈu ˈiri ngwae ki kike foˈosia God ana kula ki taˈifau. God neˈe na Anoˈi ru, ma na ngwae ki neˈe kike foˈosia, kira ke futa faolu nama ˈani na Anoˈi ru ana Mamanaˈanga. Na ngwae ˈunaˈeri ki neˈe saiana kike foˈosia na Maˈa.”
25 Ma na kini neˈeri ka fata ˈuri fuana, “Nau ku saiana na ngwae neˈe God nia filia neˈe kira saea ˈani na Christ ke baˈa dao maˈi. Ma ana kaidaˈi neˈe nia ke dao maˈi, nia ke baˈa faˈarongo kia ˈani na ru ki taˈifau.”
26 Sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Nauˈa niniˈa naˈa.”
27 Ma ana kaidaˈi neˈeri, na fafarongo nia ki kira ka dao naˈa maˈi, ma kira ka ˈarefo liu, osiˈana kira lisia sa Jesus nia alaˈa ˈana faˈinia na kini neˈe. Bore ma noaˈa ta ngwae adulu kasi saefiloa goˈo na kini neˈe, “Na tae neˈe ˈoko oga?” Ma noaˈa kira kasi saefiloa goˈo sa Jesus, “Faˈuta neˈe ˈoko alaˈa faˈinia na kini neˈe?”
28 Ma na kini baera ka fai danga naˈa ˈani na ru ni ngali kafoˈa nia, ma ka oli ˈi fanoa, ma ka fata ˈuri fuana na ngwae ki ˈi neˈeri. 29 “Muke leka maˈi, ˈiri muka lisia ˈaumulu na taˈi ngwae neˈe nia faˈarongo nau ˈani na ru ki taˈifau neˈe nau ku sasiˈi. Sali niaˈa na ngwae ba God filia taka niniˈa?” 30 Ma kika faˈasia na maˈe fanoa baera, ma kira ka leka maˈi siana sa Jesus.
31 Ma ana kaidaˈi neˈeri, na fafarongo nia ki kika saefiloa sa Jesus kira ka ˈuri, “Ngwae faˈamanata ˈae, ˈania basi ta fanga kwa!”
32 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Nau ku toˈo ana na fanga ni ˈanilana nau neˈe kamu kina.”
33 Ma na fafarongo nia ki, kira ka saefilo kira kwailiu kira ka ˈuri, “Sali ta ngwae ngali fanga maˈi fuana taka niniˈa?”
34 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Na fanga nau naˈa neˈe roˈongaˈa sulia na fatalana God neˈe nia kwate nau maˈi, ma na faˈasuilana na raoˈa nia ki neˈe nia kwatea fuaku fuana sasilana. 35 Aia, ma kamu toˈo ana na taˈi tarifulaˈanga ba nia ˈuri, ‘Fai madamo ki laˈu, sui mala na unuˈi loi ruˈanga.’ Ma nau ku saea fuamuˈa, muke lisia basi na ngwae ki neˈe kira leka maˈi. Kira ka diˈia na oˈola neˈe nia maua naˈa, ma ka kwaimasi naˈa fuana loilana. 36 God ke kwaiara nama na ngwae neˈe nia loiru saena oˈola. Ma nia ka fikua naˈa na alu ruˈa ˈuana na

mauriˈa firi, fasi ˈiri na ngwae neˈe nia fasi ru, ma na ngwae neˈe ka loi ru, kera ka saeleˈa taˈifau. 37 Ma na tarifulaˈanga ka mamana ana neˈe nia fata ˈuri, ‘Taˈi ngwae nia fasi ru, ma ta ngwae ka loia.’ 38 Nau ku baˈe kamu fuana na loilana ru ki saena oˈola neˈe noaˈa kamu kasi rao ana. Osiˈana ti ngwae lala neˈe kira rao ana ma kamu ka ngali sakongaˈi naˈa ana leˈalana raolada.”

39 Ma na ngwae ˈoro ki ˈi saena na fanoa neˈe ana na abaˈi kula neˈe ˈi Samaria, kira faˈamamana ana sa Jesus, osiˈana na kini neˈe nia saea, “Nia faˈarongo nau ˈani ru ki taˈifau neˈe nau ku sasiˈi.” 40 Ma ana kaidaˈi kira ka leka maˈi siana sa Jesus, kira ka ˈengoa fasi ˈiri nia ka tua laˈu ˈana faˈinida. Ma sa Jesus ka tua laˈu ˈi neˈeri sulia ro asoa ki.

41 Ma na ngwae ˈoro ki laˈu neˈe kira ka faˈamamana, osiˈana na faˈarongoˈanga sa Jesus ki. 42 Ma kira ka saea fuana na kini neˈe ma kira ka ˈuri, “Kami faˈamamana naˈa neˈeriˈa, ma noaˈa laˈu sulia na ru ba ˈoko saeˈe fuamiˈa ki, bore ma duˈungana lala neˈe kami tala rongoa ˈamiˈa na fatalana logo. Ma mika saiana neˈe niaˈa mamana naˈa neˈe Ngwae Faˈamauri mamana fuana ngwae ki taˈifau.”

43 Buri ˈana sa Jesus faˈinia fafarongo nia ki kira tua ana maˈe fanoa neˈe sulia ro asoa ki sui, kira ka fiˈi leka ˈuana ˈi Galili. 44 Sa Jesus ˈana talana neˈe nia fata ˈuri, “Na ngwae ki noaˈa kira kasi fuˈusi doe goˈo ana ta profet saena fanoa nia ˈana talana.” 45 Ma kaidaˈi sa Jesus ka oli maˈi ˈuana ˈi Galili, na ngwae neˈeri ki kira kwalo nia, sulia kira leka logo ˈi Jerusalem ana Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa, ma kira ka lisia na ru neˈe sa Jesus nia fuliˈi ˈi neˈeri ki.

Sa Jesus nia gura na ngela taˈi ngwae ˈinotoˈa

46 Sui sa Jesus ka oli laˈu ˈuana ˈi Kena na fanoa ˈi Galili, na kula ba nia rokisia na kafo ka alu naˈa na waen. Ma ana kaidaˈi nia tua ˈana ˈi neˈeri, na ˈalako taˈi ngwae ˈinotoˈa faˈasia ˈi Kapaneam, nia mataˈi ka doe liu. 47 Ma ana kaidaˈi ngwae neˈe rongoa sa Jesus nia leka naˈa faˈasia ˈi Judea ma ka oli laˈu maˈi ˈuana ˈi Galili, nia ka leka maˈi siana sa Jesus, ˈiri ka ˈengo nia fuana lekaˈa faˈinia ˈuana ˈi Kapaneam, ˈiri ke gura na ˈalako nia, osiˈana nia mataˈi ka karangi mae naˈa. 48 Buri ˈana ngwae neˈe fata ˈunaˈeri ka sui, sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Kamu oga goˈo ˈamuˈa lisilana ru ni faˈanadaˈa ki ma na ru ni ˈarefoˈanga ˈani ki, sui mala kamu fiˈi faˈamamana aku.”

49 Sui bore ˈana sa Jesus ka fata ˈunaˈeri, na ngwae neˈe nia inaˈu goˈo ˈana ana fuana alaˈanga ˈuri fuana sa Jesus, “Aofia kwa, ˈoke leka basi maˈi faˈi nau, ˈasu ˈubani na ngela nau kata mae.”

50 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOke oli ˈamu, na ˈalako ˈoe nia ˈakwa naˈa.”

Ma na ngwae neˈe ka leka, osiˈana nia faˈamamana ana na fatalana sa Jesus. 51 Ma kaidaˈi nia ka leka kwau ˈana sulia tala, na ngwae rao nia ki, kira ka lalili maˈi fuana faˈarongolana, ma kira ka fata ˈuri, “Kwala araˈi ˈae, na ngela ba ˈoe, nia ˈakwa naˈa, ma ka mauri naˈa!”

52 Ma na ngwae ˈinotoˈa neˈeri ka saefiloda, “Agi asoa tae neˈe na ˈalako nau nia ˈakwa ana?”

Ma kira olisia kika fata ˈuri, “Na ˈakoˈakoˈanga sui faˈasia ˈi roˈoki ana etana kadi sina ˈi asoa.” 53 Ma na maˈa ngela neˈe ka saiana agi asoa ba sa Jesus saea naˈa na alaˈanga ba kiri neˈeriˈa. Ma ˈi buri ˈana ru neˈe, na ngwae ˈinotoˈa neˈe faˈinia na ngwae ki taˈifau saena luma nia, kira ka faˈamamana ana sa Jesus.

54 Ma ru neˈeri na ruana ru faˈanadaˈa neˈe sa Jesus ka fulia ana kaidaˈi nia oli maˈi faˈasia ˈi Judea ˈuana ˈi Galili.

5

Sa Jesus gura taˈi ngwae ana Sabat asoa ana mamaloˈanga

1 ˈI buri ˈana ru neˈeri ki, sa Jesus ka leka ˈuana ˈi Jerusalem, ana taˈi fafanga Jiu ki. 2 ˈI Jerusalem, taˈi namo kafo nia teo karangia na kula neˈe kira saea ˈani maˈe taˈelo ana sipsip. Aia, ma ˈani alaˈanga ngwae Jiu, kira saea na namo neˈeri ˈani ˈi Betsaeda. Ma na lima taofa keta ki neˈe kira teo ˈi ninimana na gwaˈi namo neˈeri. 3-4 Ngwae ˈoro liu ki neˈe

kira teo saena taofa neˈeri ki. Ngwae neˈe kira mataˈi ˈani kwalukaela mataˈinga matamata ki kwailiu: ngwae maada ka rodo, ngwae nonida taˈu ki, ma ngwae limada ma na ˈaeda ka mae ki logo.* 5 Ma taˈi ngwae ka teo faˈi kira ˈi neˈeri, nia mataˈi naˈa sulia uulu akwala ma kwalu faˈi ngali ki. 6 Ma sa Jesus ka lisia nia teo goˈo ˈana ana kula neˈeri, ma nia ka saiana neˈe nia mataˈi ka tau liu naˈa, ma nia ka saefiloa na ngwae neˈeri ka ˈuri, “ˈUri ma ˈoko oga ˈoke ˈakwa?”

7 Ma na ngwae mataˈi neˈeri ka olisia sa Jesus ka ˈuri, “AraˈI kwa, noaˈa ta ngwae fuana neˈe ka ngali nau kwau ˈuana saena namo, ana kaidaˈi neˈe kafo ka salongwetengwete. Ana kaidaˈi ki taˈifau, kaidaˈi nau ku sasi faˈinia lekaˈa saena kafo neˈe, ta ngwae leka naˈa ˈana ˈi naˈo faˈasi nau.”

8 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “TataˈE, ˈoko ngalia naˈa ˈifitaˈi ˈoe, ma ˈoko leka naˈa ˈamu.” 9 Ma ana kaidaˈi neˈeri nama goˈo, na ngwae neˈeri ka leˈa naˈa, ma nia ka tataˈe, ma ka ngalia naˈa ˈifitaˈi nia, ma ka leka naˈa ˈana.

Ma na asoa neˈeri na Sabat asoa ana mamaloˈanga. 10 Nia neˈe na ngwae faˈinaˈonaˈo Jiu ki, kira ka fata ˈuri fuana ngwae neˈe nia ˈakwa naˈa, “TaˈEna na asoa Sabat, ma ka abu liu ana taki kia ki fuana ˈoko ngalia na ˈifitaˈi ˈoe.”

11 Ngwae neˈeri ka fata ˈuri fuada, “Na ngwae neˈe nia gura nau neˈe nia saea nau ku ngalia ˈifitaˈi nau, ma nau ku fali.”

12 Ma kira ka saefiloa laˈu kira ka ˈuri, “Ngwae tae neˈe saea ˈoko sasia na ru neˈana kwa?”

13 Bore ma na ngwae neˈe ka kina logo ˈana sa Jesus, osiˈana na ngwae ˈoro liu ki neˈe kira tua ana kula neˈeri. Ma sa Jesus ka leka naˈa ˈana ˈi safitada.

14 Ma ˈi buri ˈana naˈa, sa Jesus ka fiˈi dao toˈona saena Luma Abu God, ma ka fata ˈuri fuana, “ˈOke fafarongo basi, ana kaidaˈi neˈe, ˈoko leˈa naˈa. Ma ˈoko kakari alifaˈi faˈasia abula taˈangaˈa ˈoe ki, ˈasu ˈubani ta ru taˈa liu kata fiˈi saungi ˈoe laˈu ˈi buri. Sulia ru neˈeri ke baˈa taˈa ka tasa liufia ru neˈe eta saungiˈo ˈi naˈo.”

15 Ana kaidaˈi ngwae neˈe nia ka ruˈu naˈa ˈi maa faˈasia na Luma Abu God, nia ka leka siana ngwae faˈinaˈonaˈo Jiu ki, ma ka fata ˈuri fuada, “Sa Jesus ba nia gura nau, ma nau ku ˈakwa laˈu.” 16 Ma ana kaidaˈi neˈeri, kira ka talaˈae naˈa ana malimaeˈanga ana sa Jesus, osiˈana nia gura na ngwae neˈe ana Sabat asoa ana mamaloˈanga.

17 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “DiˈIa nama neˈe MaˈA nau nia rao sulia asoa ki, nauˈa bore nau ku rao logo.”

18 Aia, ma osiˈana na alaˈanga neˈeri ki, nia sasia ngwae faˈinaˈonaˈo Jiu ki neˈe manatada ka ngasingasiˈa liu fuana kike saungia sa Jesus ka mae. Kira ka oga saungilana, osiˈana nia kasi manata doe ana falafala ki sulia na Sabat, ma osiˈana logo neˈe nia saea God naˈa neˈe MaˈA nia. Ma osiˈana neˈe nia ka ˈunaˈeri, nia ka faˈataˈinia fasi nia ka bolo faˈinia God.

19 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Ru mamana nau ku saea fuamuˈa. NauˈA, na Ngela God, ka ˈafitaˈi nau ku sasia ta ru talaku. Nau ku saiana nau ku sasia goˈo ˈaku ru neˈe nau ku lisia ana MaˈA nau nia sasiˈi. Ma tae neˈe MaˈA nau ka sasiˈi, nia logo neˈe nau ku sasiˈi. 20 OsiˈAna MaˈA nau nia alafe fuaku, ma nia ka faˈataˈinia fuaku na ru ki taˈifau neˈe nia ka sasiˈi. Ma nia ke baˈa faˈataˈinia logo fuaku na raoˈa doe ki laˈu neˈe liufia mala guralana na ngwae neˈe, ma muke ˈarefo liu ana ru niniˈa nau ku sasiˈi. 21 MaˈA nau nia saiana ka taˈea ngwae mae ki ma ka faˈamaurida. Ma ru ˈunaˈeri logo neˈe nauˈa na Ngela nia, nai baˈa sasia logo. Nau ku kwatea mauriˈa logo fuana sa tai faˈida neˈe nau ku filida. 22 MaˈA nau taˈifilia noaˈa kasi matalangaˈinia ta ngwae, osiˈana nia kwatea naˈa na mamanaˈanga fuana kwai matalangaˈinga fuana na Ngela nia. 23 Nia kwatea ru neˈe fuaku fasi ˈiri na ngwae ki taˈifau kira ka fuˈusi doe aku, diˈIa logo neˈe kira fuˈusi

* **5:3-4** 3b-4. Ti kerekereˈa ˈua kira ˈadoa verse neˈe, “Ti ngwae kira masia ana kaidaˈi toˈoa ki kafo ka etangia saolaˈanga, 4 osiˈana kira fia goˈo neˈe na taˈi ˈainsel God koso maˈi ma ka salonga na kafo neˈeri. Ma sa tai neˈe eta koso saena kafo burina neˈe nia salongwetengwete nia ke ˈakwa, sui bore ˈana ta mataˈinga tae neˈe nia toˈo ana.”

doe ana na Maˈa nau. Ma sa tai neˈe noaˈa kasi fuˈusi doe ana nauˈa, nia noaˈa kasi fuˈusi doe logo ana Maˈa nau neˈe nia asungaˈi nau maˈi.
24 “Ru mamana nau ku saea fuamuˈa. Diˈia sa tai neˈe nia rongoa na fata-laku, ma ka faˈamamana ana God neˈe nia asungaˈi nau maˈi, nia ka toˈo ana mauriˈa firi. Noaˈa naisi matalangaˈinia naˈa. Ma nia daofaˈi liu naˈa faˈasia maeˈa, ma ka ruˈu naˈa saena mauriˈa mamana. 25 Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, kaidaˈi ke baˈa dao maˈi, ma nia ka dao naˈa maˈi, fuana sa tai neˈe kira mae naˈa ki, kira ke rongo nau, na Ngela God. Ma sa tai neˈe kira roˈosuli nau, kira ke baˈa mauri. 26 Ka diˈia na Maˈa neˈe na gwalona mauriˈa mamana, ma nia kwate nauˈa, na Ngela nia, nai baˈa diˈia logo gwalona mauriˈa mamana fuana ngwae ki. 27 Ma nia ka kwatea naˈa mamanaˈanga fuaku, fasi ˈiri nau ku matalangaˈinia na ngwae ki, duˈungana neˈe nauˈa na Ngela Ngwae. 28 Noaˈa kamu kasi ˈarefo ana ru neˈe, kaidaˈi ke baˈa dao maˈi fuana ngwae neˈe kira mae naˈa ki, kira ke baˈa rongo nau, 29 ma kira ka ruˈu maˈi faˈasia na kilu gwau kira ki, fasi ˈiri sa tai neˈe kira sasia ru leˈa ki, kira ka tataˈe maˈi, ma kira ka mauriˈa firi. Ma sa tai neˈe kira sasia ru taˈa ki, kira ka tataˈe maˈi, ma kira ke baˈa tua saena na kwai matalangaˈinga firi. 30 Noaˈa nau kusi sasia ta ru sulia manataku talaku. Nau ku saiana nau ku matalangaˈinia ngwae sulia tae neˈe nau ku rongoa God nia saea fuaku. Na kwai matalangaˈi ˈanga nau nia saga taˈifau, osiˈana God baˈe nau maˈi, ma nau ku sasi sulia na tae ki neˈe nia oga, ma noaˈa nau kusi sasi sulia na kwaiogaiˈanga nau talaku.
31 “Diˈia nau ku faˈarongo ˈania ru suli nauˈa talaku, noaˈa ta ngwae kasi faˈamamana goˈo ana faˈarongoˈanga nau. 32 Bore ma taˈi ngwae neˈe nia tua goˈo ˈana, nia lala neˈe ka faˈarongo ˈani tae neˈe nia saiana suli nau. Ma nau ku saiana tae neˈe nia faˈarongo ˈani suli nau nia mamana taˈifau. 33 Aia, ma kaumulu ba kwatea kwau ngwae kamu ki siana sa John, ma nia faˈarongo kamu ˈani ru mamana suli nau. 34 Noaˈa naisi riri goˈo ana ta ngwae neˈe ka fata faˈamamana leˈa suli nau, sui bore ˈana nau ku fata sulia fata faˈamamana ˈanga sa John ˈiri ka ˈafi kamu ˈuana mauriˈa faolu. 35 Ma sa John ka usulia ta faˈi unu neˈe sina leˈa. Aia, ma sulia kaidaˈi tiˈitiˈi, kamu ka saeleˈa sulia tae ki neˈe nia saeˈe. 36 Bore ma nau ku toˈo logo ana ru fuana fata faˈamamana ˈanga suli nau neˈe talingaˈi ka liufia sa John: na faˈamanata ˈanga nau ki faˈinia na faˈanadaˈa neˈe nau ku fuliˈi ki. Ma na ru neˈeri ki naˈa neˈe na raoˈa neˈe nau ku sasiˈi sulia na Maˈa neˈe nia kwateˈe fuaku nau ku sasiˈi. Na raoˈa neˈe nau ki faˈamamana neˈe Maˈa nau neˈe asungaˈi nau maˈi. 37 Ma na Maˈa ˈana talana logo neˈe fata faˈamamana ˈani nau. Noaˈa kamu ˈiri rongoa lingana, nama noaˈa kamu ˈiri lisia maana, 38 ma noaˈa kamu kasi kwaloa goˈo fatalana saena maurilamuˈa, osiˈana neˈe noaˈa kamu ˈiri faˈamamana nau neˈe nia asungaˈi nau maˈi. 39 Kamu ˈidufaˈi toˈomani na Kerekereˈa Abu ki, osiˈana neˈe kamu fia fasi kamu ke baˈa toˈo ana na mauriˈa firi sulia. Ma na Kerekereˈa Abu neˈeri ki nia faˈataˈinia ru mamana ki taˈifau suli nau. 40 ˈIu ka ˈunaˈeri bore ˈana, noaˈa kamu kasi oga goˈo lekaˈa maˈi siaku fuana nau ku faˈamauri kamu.
41 “Ma nauˈa neˈe, noaˈa nau kusi lulu ˈuana ta ngwae fuana ka fuˈusi doe aku. 42 Bore ma nau ku sai amuˈa neˈe noaˈa kamu kasi toˈo goˈo ana ta alafeˈanga fuana God. 43 Nau ku leka maˈi faˈinia na mamana ˈanga Maˈa nau, bore ma noaˈa kamu kasi kwalo nau goˈo. Aia, ma diˈia ta ngwae nia leka maˈi ˈana faˈinia mamana ˈanga nia talana, kamu ka kwalo saesaeleˈa ana. 44 Nia ˈunaˈeri osiˈana neˈe kamu oga na ngwae ki kira ka tango kamu. Bore ma noaˈa kamu kasi oga goˈo na sasilana ru leˈa ki fasi ˈiri God ka tango kamu. Ma diˈia nia ˈunaˈeri, nia ˈafitaˈi liu naˈa fuana kamu ka faˈamamana nau. 45 Noaˈa laˈu nauˈa neˈe nai giosi kamu ˈi naˈona Maˈa nau. Sa Moses ba nia keresia na taki ki neˈe kamu faˈamamana ana, niaˈa lala neˈe ke baˈa giosi kamu. 46 Diˈia kamu faˈamamana ana sa Moses naˈa, fuila kamu ke faˈamamana nau logo, osiˈana nia ba kerekere maˈi sulia nauˈa. 47 Aia, ma osiˈana noaˈa kamu kasi

faʻamamana ana tae neʻe sa Moses nia keresia suli nau, nia ʻafitaʻi liu fuamuʻa muke faʻamamana ana tae ki neʻe nau ku saea fuamuʻa.”

6

Sa Jesus sarea na lima toʻoni ngwae ki (Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; Luke 9:10-17)

1 Ma ʻi buri, sa Jesus ka toʻofolo ana na ʻosi ʻi Galili neʻe kira saea laʻu ʻani ʻosi ʻi Taebirias. 2 Ma taʻi fikuʻa doe ka leka ʻi burina, osiʻana kira lisia na ru faʻanadaʻa ki neʻe nia sasiʻi ʻani na guralana na ngwae mataʻi ki. 3 Ma sa Jesus ka raʻe ʻi gwauna taʻi kula neʻe fane, ma ka tua ʻi ano faʻinia na fafarongo nia ki. 4 Ana kaidaʻi neʻeri, na Fangaʻa ana na Daofaʻi Liuʻa na Jiu ki nia karangi naʻa. 5 Sa Jesus ka lia kali nia, ma ka lisia na fikuʻa doe liu kira dao maʻi siana, ma ka fata ʻuri fuana sa Filip, “ʻI faʻi neʻe kulu ke folia ta fanga neʻe ke bolo fuana kulu ka sarea ʻani na ngwae neʻe ki taʻifau?” 6 Nia ka fata ʻuri ʻani na ru neʻe fasi ʻiri ka ilitoʻona sa Filip, ʻunaʻeri bore ʻana nia ka sai naʻa ana ru neʻe nia ke baʻa sasia.

7 Ma sa Filip ka olisia ka ʻuri, “Ta ro talangaʻi mani* bore kasi bolo goʻo faʻinia na folilana na fanga fasi ʻiri diʻia kira ka fanga tiʻitiʻi bore ʻada ana.”

8 Ma taʻi ngwae ana fafarongo nia ki sa Andrew, na ngwaefuta sa Simon Peter, nia ka fata ʻuri, 9 “Taʻi ngela ngwane nia ʻi neʻe, ma nia toʻo goʻo ana kala lima afu beret ki faʻinia ro gwaʻi iʻa ki. Bore ma nia ʻafitaʻi ka bolo faʻinia na ngwae ʻoro neʻe ki.”

10 Ma sa Jesus ka saea fuada ka ʻuri, “Kamu ke saea fuana na ngwae ki, kira ka tua ʻi ano.” ʻI neʻeri na karasi nia ʻoro liu ana. Ma na ngwae ki taʻifau kira ka tua ʻi ano, ma nia bolo faʻinia na lima toʻoni ngwane ki. 11 Ma sa Jesus ka ngalia afu beret neʻeri ki, ma ka baʻatafea God, ma ka daroʻia fuana na ngwae ki neʻe kira tua ʻi neʻeri. Ma nia ka sasi ʻunaʻeri logo ana gwaʻi iʻa neʻeri ki. Ma kira taʻifau, kira ngali ka bolo faʻinia neʻe kira oga taʻifau.

12 Ma kaidaʻi kira abusu naʻa, nia ka fata ʻuri fuana na fafarongo nia ki, “Muke gonia naʻa ngisingisina fanga neʻe ore, fasi ʻiri noaʻa kulu kasi faʻali ta ru.” 13 Ma kira ka goni taʻifau ana, ma kira ka faʻafungua taʻi akwala ma ro kokofi ki ʻani na ngisingisina fanga neʻe ore ana na lima afu beret ba kira ʻaniʻi ki.

14 Ma ana kaidaʻi neʻe ngwae ki kira lisia ru faʻanadaʻa neʻe sa Jesus nia sasia, kira ka fata ʻuri, “Na profet ba nia ke baʻa dao maʻi saena na magalia, mamana naʻa niniʻa!” 15 Ma sa Jesus ka leka naʻa kwau ʻana faʻasi kira ʻuana na kula neʻe fane taʻifilia, osiʻana nia ka saiana kira karangi leka naʻa maʻi fuana suʻungaʻilana fasi ʻiri nia ka uu taʻi ngwae tatalafaʻa fuada.

Sa Jesus leka fafona ʻosi ʻi Galili (Matthew 14:22-33; Mark 6:45-52)

16 Ma ʻi saʻulafi ana kaidaʻi na sina karangi ka suu naʻa, na fafarongo nia ki kira ka koso naʻa ʻada ninimani ʻosi neʻeri. 17 Ma na rodo ka rodo naʻa maʻi. Sa Jesus noaʻa kasi dao ʻua siada. Ma kira ka taʻelia saena taʻi gwaʻi baru, ma kira ka toʻo folo ana ʻosi neʻeri ʻuana na maʻe fanoa kira saea ʻani ʻi Kapaneam. 18 Ma ka dao ana kaidaʻi neʻeri neʻe iru ka dao maʻi, ma na nafo ka magara liu. 19 Ma ana kaidaʻi kira faluta ka dao ana fulingana ta uulu nama ta fai agi asi,† kira lia kwau, ma kira ka lisia sa Jesus nia leka maʻi fafona ʻosi, ma ka leka karangia naʻa maʻi na gwaʻi baru. Ma na fafarongo nia ki kira ka fai araarai. 20 Ma sa Jesus ka fata ʻuri kwau fuada, “Noaʻa kamu kasi maʻu! Nau goʻo niniʻa!” 21 Ma ʻi buri ʻana na ru neʻe, nia ka raʻe faʻi kira saena baru, ma kira ka saeleʻa liu. Ma ʻasu bore ma, kira ka dao naʻa ana maʻe fanoa neʻe kira leka ʻuana.

22-23 Ma kaidaʻi nia dangi faolu naʻa maʻi, na ngwae ʻoro neʻe kira tua ʻua ana bali ʻosi loʻoko, kira lulu ʻuana sa Jesus ana kula ba sa Jesus baʻatafea God fafia na fanga ba kiri, ma ka fiʻi kwatea fuana ngwae ʻoro baera ki. Ma kira ka lia saiana taʻi gwaʻi baru goʻo ʻana neʻe teo ʻi neʻeri. Ma kira ka sai logo ana

* **6:7** ro talangaʻi mani Na ʻorolana mani neʻe nia bolo faʻinia folifoliʻa taʻi ngwae fuana kwalu madamo ki.

† **6:19** 5 nama 6 kilomita

neˈe sa Jesus noaˈa kasi leka goˈo faˈinia na fafarongo nia ki saena na gwaˈi baru neˈeri. Ma kira ka sai logo ana neˈe fafarongo ki kira leka goˈo taˈifilida. Ma ti gwaˈi baru dao maˈi faˈasia ˈi Taebirias, kira leka maˈi, kira ka olo ˈi neˈeri. 24 Ma ana kaidaˈi neˈe fikuˈa neˈeri kasi lisia naˈa sa Jesus ma na fafarongo nia ki, kira taˈelia na gwaˈi baru ki, kira ka leka, kira ka lulu ˈuana sa Jesus ˈi Kapaneam.

Sa Jesus nia na beret ana mauriˈa

25 Ma kaidaˈi kira dao toˈona bali ˈosi neˈeri, kira ka saefilo ˈuri ana, “Ngwae faˈamanata kwa, kaidaˈi tae goˈo neˈe ˈoko leka logo maˈi ˈi neˈe kwa?”

26 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, kaumulu lulu ˈuaku, osiˈana neˈe kamu ˈania afu beret baera ki ma muka abusu, ma ka noaˈa laˈu duˈungana neˈe kamu malingaˈinia na fadalana na ru faˈanadaˈa ba nau ku sasiˈi ki. 27 Noaˈa kamu kasi rao ulafu laˈu ˈuana na fanga neˈe ke baˈa funu goˈo ˈana. Muke rao lala ˈuana na fanga neˈe ka kwatea mauriˈa firi fuamuˈa. Nauˈa, na Ngela Ngwae neˈe, nai baˈa kwatea fuamuˈa na fanga ana mauriˈa firi neˈeri, osiˈana God na Maˈa nia faˈataˈinia neˈe niaˈa naˈa neˈe asungaˈi nau maˈi.”

28 Ta neˈe na ngwae ki kira ka saefilo nia kika ˈuri, “Na tae neˈe mike sasia fasi ˈiri kami ka sasia na raoˈa neˈe God nia oga fuaimili?”

29 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Na kwaiogaiˈanga God nia ˈuri: Muke faˈamamana ana na ngwae neˈe nia kwatea maˈi.”

30 Ma kira ka saefilo laˈu ˈuri ana, “Ta ru faˈanadaˈa faˈuta neˈe ˈoke baˈa fulia, fasi ˈiri kami ka lisia ma kami ka faˈamamana amu? Ta tae neˈe ˈoko sasia? 31 Na koˈo kia ki kira ˈania na beret ba kira saea ˈani ‘mana’ ˈi saena na abaˈi kula kwasi, diˈia ba kira keresia naˈa ˈuri, ‘Sa Moses nia kwatea na beret faˈasia ˈi langi fuada fuana ˈanilana.’ ”

32 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, sa Moses noaˈa laˈu ba kwatea na beret faˈasia ˈi langi fuamuˈa. Na Maˈa nau lala neˈe kwatea na beret mamana faˈasia ˈi langi fuamuˈa. 33 Na beret mamana neˈe God nia kwatea, nia na ngwae neˈe ka koso maˈi faˈasia ˈi langi, ma ka kwatea na mauriˈa fuana na ngwae ki taˈifau saena na magalia.”

34 Ma kira ka fata ˈuri fuana, “Kwala araˈi kwa, toˈo ˈi taˈena ka oli ˈalaˈa, ˈoke kwatea naˈa beret neˈe fuamiˈa.”

35 Sui sa Jesus ka fata ˈuri, “Nau naˈa neˈe beret ana mauriˈa. Ma sa tai bore ˈana neˈe ka leka maˈi siaku, nia ˈafitaˈi ka fiolo laˈu. Ma sa tai bore ˈana neˈe ka faˈamamana nau, nia ˈafitaˈi ka silikwaˈu laˈu. 36 ˈIu, ma nau ku saea fuamuˈa ka sui naˈa, sui bore ˈana neˈe muka lisi nau, noaˈa kamu kasi faˈamamana nau. 37 Ngwae ki taˈifau goˈo neˈe Maˈa nau nia kwateda fuaku, kira ke baˈa leka taˈifau goˈo maˈi siaku. Ma sui bore ˈana sa tai neˈe nia oga lekaˈa maˈi siaku, noaˈa nau kusi ˈaila ˈania. 38 Nia ˈunaˈeri, osiˈana nau ku koso maˈi faˈasia ˈi langi, ka noaˈa laˈu fuana sasilana ru sulia kwaiogaiˈanga nau ki talaku. Nau ku leka maˈi fuana sasilana lala ru neˈe God asungaˈi nau maˈi neˈe nia oga. 39 Tae neˈe God nia oga neˈe nau ku dau sulia na ngwae ki taˈifau neˈe nia kwateda fuaku, ma taˈi ai bore kasi noˈana, fasi ˈiri ana asoa ˈisi nau ku fiˈi taˈeda ˈuana na mauriˈa firi. 40 God na Maˈa nau nia oga sa tai faˈida neˈe kira lia saiaku, ma kira ka faˈamamana nau, kira ka mauri firi. Ma nai baˈa taˈeda ˈuana mauriˈa ana asoa ˈisi.”

41 Ma na ngwae ki kira ka talaˈae kika ngunungunu buri naˈa ana niaˈa, duˈungana neˈe nia fata ˈuri, “Nauˈa naˈa neˈe beret neˈe koso maˈi faˈasia ˈi langi.” 42 Ma kira ka fata ˈuri fuada kwailiu, “Na ngwae neˈe sa Jesus na ngela sa Josef goˈo niniˈa, ma kulu sai goˈo ˈakulu ana na maˈa nia, ma na teˈa nia. Ma ka faˈuta neˈe nia ka saea fasi nia koso maˈi faˈasia ˈi langi?”

43 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Muke mango faˈasia na ngunungunuˈanga ˈi safitamuˈa. 44 Maˈa nau neˈe asungaˈi nau maˈi. Ma talitoˈona goˈo na ngwae neˈe Maˈa nau talaˈida maˈi ˈuaku ki neˈe kike leka maˈi siaku. Ma nai baˈa taˈeda ˈuana na mauriˈa ana faˈi asoa ˈisi. 45 Na profet ki kira kerekere kira ka ˈuri, ‘God nia faˈamanata na ngwae ki taˈifau goˈo.’ Ma sa tai bore ˈana neˈe ka rongoa naˈa

Maˈa ma ka ngalia naˈa saiˈi ruˈa faˈasi nia, kira ka leka maˈi siaku. 46 Ma noaˈa ta ngwae kasi lisia na Maˈa. Taˈifilia goˈo na ngwae neˈe ˈita maˈi faˈasia God goˈo neˈe nia lisia na Maˈa. 47 Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, sa tai neˈe nia faˈamamana ana nauˈa, nia ka mauri firi. 48 Ma nauˈa naˈa neˈe beret ana na mauriˈa. 49 Na koˈo kamu ki kira ˈania na beret ba kira saea ˈani ‘mana’ saena abaˈi kula kwasi, ma kira ka mae goˈo ˈada. 50 Bore ma na beret neˈe koso maˈi faˈasia ˈi langi, ta ngwae bore ˈana neˈe ka ˈania, ˈafitaˈi nia ka mae. 51 Ma nauˈa naˈa neˈe beret ana na mauriˈa faˈasia ˈi langi. Diˈia ta ngwae ka ˈania na beret neˈe, nia ka mauri firi. Ma na beret neˈeri naˈa neˈe fasiˈaku, neˈe nau ku kwatea fasi ˈiri na ngwae ki saena magalia kira ka mauri duˈungaku.”

52 Ma na ngwae ki kira ka talaˈae olisuˈusuˈu ˈi safitada kwailiu, ma kira ka fata ˈuri, “Na ngwae neˈe ke kwate faˈuta ana na fasiˈana fuaka fuana ˈanilana niniˈa?”

53 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, diˈia noaˈa kamu kasi ˈania na fasiˈaku, ma noaˈa kamu kasi kwaˈufia na ˈabuku, nia ˈafitaˈi liu muke mauri firi. 54 Ma sa tai neˈe ka ˈania na fasiˈaku, ma ka kwaˈufia na ˈabuku, nia ka toˈo ana na mauriˈa firi, ma nai baˈa taˈea ana faˈi asoa ˈisi. 55 Duˈungana na fasiˈaku naˈa neˈe beret mamana, ma na ˈabuku naˈa neˈe ru ni kwaˈufilana mamana. 56 Ma sa tai neˈe ka ˈania na fasiˈaku, ma ka kwaˈufia na ˈabuku, nia ka tua tari aku, ma nau ku tua tari ana niaˈa. 57 God neˈe kwatea mauriˈa, nia neˈe kwatea nau maˈi. Ma nau ku mauri logo osiˈana niaˈa. Ka ˈunaˈeri logo sa tai neˈe ka ˈani nau, nia ka mauri logo duˈungaku. 58 Ma nia naˈa neˈe beret neˈe koso maˈi faˈasia ˈi langi. Ma nia noaˈa kasi diˈia laˈu na beret ba na koˈo kia ki, kira ˈania, ma kira ka mae naˈa. Bore ma sa tai bore ˈana neˈe ka ˈania na beret neˈe, nia ka mauri tua tua firi.”

59 Sa Jesus ka saea na ru neˈe ki kaidaˈi nia faˈamanata saena na luma fuana foˈongaˈa ˈi Kapaneam.

60 Ma na fafarongo ˈoro nia ki neˈe kira rongoa na ru neˈe sa Jesus nia saeˈe ki, ma kira ka fata ˈuri, “Na faˈamanataˈanga neˈe nia ˈafitaˈi liu. Sa tai neˈe ke baˈa faˈamamana?”

61 Ma sa Jesus ka saiana na fafarongo nia ki kira ngunungunu buri ana duˈungana ru neˈe, ma nia ka fata ˈuri fuada, “ˈUri ma na alaˈanga neˈeri nia faˈali kamu? 62 Nia faˈuta diˈia neˈe kamu lisia nauˈa, na Ngela Ngwae, nau ku oli ˈuana na kula ba nau ku tua tua maˈi ana ˈi naˈo? 63 Na ru neˈe ka kwatea na mauriˈa neˈe na Anoˈi ru Abu. Ma na ngasingasiˈanga ngwae, nia ru ˈoˈo goˈo ˈana. Ma na alaˈanga neˈe nau ku saea fuamuˈa ki neˈe kwate kamu ka toˈo ana na Anoˈi ru Abu neˈe kwatea na mauriˈa. 64 Sui ka ˈunaˈeri bore ˈana, ti ngwae aumulu noaˈa kasi faˈamamana goˈo.” Osiˈana ˈita ˈua naˈa maˈi ˈi naˈo, sa Jesus ka saiana taˈifau naˈa sa tai ada neˈe noaˈa kasi faˈamamana, ma sa tai neˈe ke baˈa kwate nia fuana na malimae nia ki. 65 Ma nia ka fata laˈu ˈuri osiˈana neˈe ti ngwae ada noaˈa kasi faˈamamana, “Nia ba nau ku saea naˈa fuamuˈa neˈe noaˈa ta ngwae kasi leka maˈi siaku, diˈia Maˈa nau noaˈa kasi ngwaluda fuana.”

66 Ma ka ˈita ana kaidaˈi neˈeri, na fafarongo ˈoro nia ki, kira abula matamata naˈa ˈada, ma noaˈa kira kasi leka naˈa faˈinia.

67 Ma sa Jesus ka saefiloa na akwala ma ro ngwae fafarongo nia ki ka ˈuri, “ˈUri ma kaumulu oga muke leka logo faˈasi nau?”

68 Ma sa Simon Peter ka olisia ka ˈuri, “Aofia kwa, ˈirai ma sa tai laˈu neˈe kami ke leka siana? ˈAeˈo naˈa neˈe ˈoko toˈo ana na alaˈanga ana na mauriˈa firi ki. 69 Ma kaimili faˈamamana, ma kami ka saiana ˈaeˈo naˈa neˈe Ngwae Abu neˈe ˈoko leka maˈi faˈasia God.”

70 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Nauˈa neˈe nau ku fili kamu naˈa akwala ma ro ngwae ki. Ma sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, taˈi ngwae ana kamuˈa nia diˈia na ano ˈi ru taˈa.” 71 Ana kaidaˈi sa Jesus nia fata ˈunaˈeri, nia ka sai goˈo ˈana ana sa Judas neˈeriˈa, na ngela sa Simon Iskariot. Sa Judas sui bore ˈana nia ta ngwae ana akwala ma ro fafarongo nia ki, nia neˈe ke baˈa kwatea sa Jesus fuana na malimae nia ki.

7

Sa Jesus faˈinia na ngwaefuta nia ki

1 Ma ˈi buri ˈana naˈa ru neˈe ki, sa
Jesus ka liu kalia goˈo ˈana maˈe fanoa
ˈi Galili ki, osiˈana noaˈa nia kasi oga
ˈua lekaˈa ˈuana ˈi Judea, duˈungana na
ngwae faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki kira oga
saungilana ˈi neˈeri. 2 Ma taˈi fangaˈa
Jiu ki nia karangi naˈa. Ma na fangaˈa
neˈeri kira saea ˈania na “Babala ki.”
3 Aia, na ngwaefuta sa Jesus ki, kira ka
leka maˈi siana, ma kira ka fata ˈuri
fuana, “ˈOke leka ˈuana ˈi Judea, ˈiri ˈoke
faˈataˈinia laˈu ti ru faˈanadaˈa, ˈiri na
fafarongo ˈoe ki kira ka lisia. 4 Osiˈana
diˈia ta ngwae nia oga na ngwae ki kira
ka rongoa na satana ma kira ka saiana,
noaˈa nia kasi sasi sofongaˈi ana ta ru.
Diˈia ˈoko sasia ru doe ˈoro ki, nia leˈa
fuana neˈe ˈoe leka ˈoko sasi tafangaˈi
ana, ˈiri neˈe na magalia taˈifau kira ka
saiana.” 5 Na ngwaefuta nia ki kira fata
ˈunaˈeri fuana, osiˈana kiraˈa bore noaˈa
kira kasi faˈamamana goˈo ana niaˈa.

6 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Noaˈa
nia kasi dao ˈua ana kaidaˈi fuana nai
leka. Bore ma kamu saiana muke leka
goˈo ˈamuˈa ana ta kaidaˈi bore ˈana. Ma
kaidaˈi ki taˈifau bolo goˈo ˈana fuamuˈa.
7 Ngwae saena magalia neˈe ki noaˈa kasi
toˈo ana ta ru fuana kira ka ˈaila ˈani
kamu. Bore ma nauˈa neˈe, kira ˈaila ˈani
nau, osiˈana nau ku sae tafangaˈi ana tae
ki neˈe kira sasiˈi ka taˈa. 8 Kamu ke leka
ˈaumulu ana fangaˈa. ˈIu, ma noaˈa nau
kusi leka goˈo, osiˈana noaˈa nia kasi dao
ˈua ana kaidaˈi nau.” 9 Nia fata ˈunaˈeri
ka sui, ma nia ka tua laˈu ˈana ˈi Galili.

Sa Jesus leka ana fangaˈa ana Babala ki

10 ˈI buri ˈana na ai burina sa Jesus
ki kira leka naˈa ˈada ana fangaˈa doe
neˈeri ˈi Jerusalem, sa Jesus ka leka ˈi
burida. Ma nia ka leka ago goˈo ˈana,
ˈasu ta ngwae kata fiˈi saiana. 11 Ma na
ngwae faˈinaˈonaˈo Jiu ki, kira ka lulu
ˈuana safitana na fangaˈa neˈeri, ma kira
ka saefiloda kira ka ˈuri, “Na ngwae baera
nia naˈa ˈi faˈi?”

12 Ma ngwae ˈoro liu ki, kira ka kwaroro
ago suli nia kira ka ˈuri, “Na ngwae baera
niaˈa na ngwae leˈa.”

Ma ti ngwae kira ka saea, “Nia talaˈia
ngwae ˈoro liu ki fuana lekaˈa sulia na
sokeˈa nia ki.” 13 Sui bore ˈana kira ka fata
ˈunaˈeri, noaˈa ta ngwae ada kasi alaˈa
tafa goˈo ana manataˈanga kira ki sulia
sa Jesus, osiˈana kira maˈu ˈani ngwae
faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki.

14 Na fangaˈa neˈe nia leka naˈa sulia
fai asoa ka sui naˈa mala, sa Jesus ka
fiˈi ruˈu kwau saena Luma Abu God,
ma ka fiˈi talaˈae ana faˈamanatalana na
ngwae ki. 15 Ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki,
kaidaˈi kira rongoa, kira ka ˈarefo liu ana
faˈamanataˈanga nia. Ma kira ka ˈuri,
“Ngwae neˈe noaˈa kasi saesaeˈi ru goˈo
maˈi ana ta fanoa. Ma ka faˈuta mo neˈe
nia ka saiana na ru ki taˈifau?”

16 Ana kaidaˈi sa Jesus ka rongo
kira, nia ka olisi kira ka fata ˈuri,
“Faˈamanataˈanga nau noaˈa laˈu na ru
nau, na ru God ˈana neˈe nia asungaˈi nau
maˈi. 17 Tai neˈe oga ka sasia na kwaiogai
ˈanga God, nia ke baˈa saiana tae neˈe nau
ku faˈamanata ˈani fuana ngwae ki, diˈia
nia ka leka maˈi faˈasia God, nama na
manataˈanga nau ki goˈo ˈaku talaku neˈe
nau ku faˈarongo ˈani. 18 Diˈia ngwae
ka faˈarongo goˈo ˈana ˈani ru sulia na
manataˈanga nia ki talana, nia oga goˈo
ˈana fuana ngwae ki kira ka tangoa. Bore
ma na ngwae neˈe nia oga ngwae ki kira
ka tangoa na ngwae neˈe nia asungaˈinia
maˈi niaˈa neˈe na ngwae mamana, ma
noaˈa nia kasi saiana sokeˈa.”

19 Sui sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Sa
Moses ba kwatea naˈa taki ki fuamuˈa.
Ma noaˈa ta ngwae ana kamuˈa kasi sasi
goˈo sulia taki neˈeri ki. Ma faˈuta neˈe
kamu ka oga muke saungi nau nai mae?”

20 Ma na ngwae neˈe kira fiku ana kula
neˈeri, kira ka fata ˈuri, “ˈAeˈo neˈana na
ano ˈi ru taˈa nia manu amu! Sa tai neˈe
oga ke saungiˈo kwa?”

21 Sa Jesus ka olisi kira ka ˈuri, “Nau
ku gura taˈi ngwae ana Sabat asoa ana
mamaloˈanga, ma kamu ka ˈarefo liu ana.
22-23 Ma kamu saiana sa Moses kwatea taˈi
taki fuaumulu, fuana kala ngela ngwane
kamu ki ˈiri kira ka ˈolo faˈataˈinia. (Ma

noaʻa laʻu sa Moses neʻe etangia, bore ma na koʻo bora kamu ki lala maʻi ʻi naʻo.) Si diʻia kaidaʻi leʻa fuana kamu ka ʻolo faʻataʻinia ana ngela kamu ki nia fuli naʻa ana na Sabat, kamu ka sasi nama, sui bore ʻana faʻi asoa ana ma-maloʻanga ana Sabat ʻiri neʻe kamu kasi ʻoia na taki sa Moses sulia ʻolo faʻataʻinia ʻanga. Diʻia nia leʻa fuana kamu ka ʻolo faʻataʻinia ana Sabat, ma faʻuta mo neʻe kamu ka saetaʻa fuaku kaidaʻi ba nau ku gura na ngwae baera ana Sabat asoa ana mamaloʻanga? 24 Noaʻa kamu kasi matalangani nau laʻu sulia na liaʻi ngwae ana ru kamu lisia goʻo ʻamuʻa ʻi maa ki. Bore ma muke kwai matalangaʻi lala ʻani ʻoloʻoloʻa."

Ti ngwae fia sa Jesus neʻe na Christ

25 Ma ti ngwae ʻi Jerusalem kira ka fata ʻuri, "Na ngwae neʻe goʻo ba na ngwae faʻinaʻonaʻo ki kira oga saungilana! 26 Lia basi! Ngwae neʻe nia fata tafangaʻi goʻo ʻana, ma noaʻa kira kasi saea goʻo ta ru olisia niaʻa. Kira ka saiana taka neʻe niaʻa na Christ, na ngwae ba God filia fuana faʻamaurilana ngwae ki! 27 Bore ma kaidaʻi na Christ ke leka maʻi, noaʻa ta ngwae kasi saiana na kula neʻe nia leka maʻi faʻasia. Ma na ngwae neʻe, kulu sai goʻo ʻakulu ana kula neʻe nia leka maʻi faʻasia."

28 Aia, ma ana kaidaʻi neʻeri, sa Jesus ka faʻamanata na ngwae ki saena Luma Abu God. Ma nia ka fata doe ka ʻuri, "ʻUri ma kamu sai mamana aku, ma kamu ka saiana kula neʻe nau ku leka maʻi faʻasia? Bore ma noaʻa nau kusi leka maʻi ʻani na mamana ʻanga nau talaku! Ma na ngwae neʻe nia asungaʻi nau maʻi, nia saea ru mamana ki taʻifau, ma noaʻa kamu kasi sai goʻo ana niaʻa. 29 Bore ma nau ku saiana, osiʻana nia neʻe nia asungaʻi nau maʻi, ma nau ku leka maʻi faʻasia."

30 Ana kaidaʻi neʻeri, na ngwae faʻinaʻonaʻo ki kira ka oga daulana, bore ma ka ʻafitaʻi, osiʻana kaidaʻi nia noaʻa kasi dao ʻua fasi ʻiri kira ka sasi ʻunaʻeri ana. 31 Sui bore ʻana kira ka oga sasilana na ru neʻeri, ʻorolana ngwae ʻi saena fikuʻa neʻeri kira faʻamamana ana niaʻa. Ma kira ka fata ʻuri, "Talitoʻona na Christ goʻo neʻe saiana ka fulia na faʻanadaʻa nini nia fuliʻi ki."

32 Ma ana kaidaʻi neʻe Farasi ki kira rongoa ngwae ki kira kwaroro ʻada sulia sa Jesus ʻunaʻeri, kira faʻinia na fata abu doe ki, kira ka kwatea kwau ti ngwae folo neʻe kira folo ʻafia Luma Abu God, fasi ʻiri kira ka daua ana kaidaʻi neʻeri. 33 Ma sa Jesus ka fata ʻuri, "Nai baʻa tua faʻi kamu goʻo ʻaku sulia kala kaidaʻi dokodoko, ma nai baʻa oli logo ʻaku siana na ngwae neʻe nia asungaʻi nau maʻi. 34 Sui kamu ke baʻa lulu nau, ma ke baʻa ʻafitaʻi kamu ka dao toʻoku. Osiʻana nia ʻafitaʻi kamu ka dao ana kula neʻe nai baʻa tua ana."

35 Ma na ngwae faʻinaʻonaʻo Jiu ki kira ka lokoʻi ru ʻada ʻi safitada kwailiu kika ʻuri, "Ngwae neʻe ke baʻa leka ʻuana ʻi faʻi neʻe noaʻa kulu kasi lisia? ʻUri ma nia ka leka ʻuana fanoa Grik ki, na kula neʻe ti ngwae akulu kira tua maʻi ana, fasi ʻiri ka faʻamanatada taʻifau? 36 Ma nia ka saea logo kulu ke baʻa lulu ʻuana, ma noaʻa kulu kasi lisia niaʻa, osiʻana noaʻa kulu kasi saiana daoʻa ana kula neʻe nia ke baʻa tua ana. Aia, ma na tae neʻe teo saena manatana ana kaidaʻi nia fata ʻunaʻeri?"

Na Anoʻi ru Abu nia diʻia na kafo mauri

37 Aia, ma ana faʻi asoa ʻisi ana fangaʻa neʻe, niaʻa faʻi asoa ʻinotoʻa ka tasa. Ma ana faʻi asoa neʻeri, sa Jesus ka tataʻe ka uu, ma ka fata doe ka ʻuri, "Sa tai bore ʻana neʻe nia silikwaʻu, nia ka leka maʻi siaku ka kwaʻu ʻana. 38 Ma sa tai bore ʻana neʻe ka faʻamamana nau, nia ke baʻa diʻia tae ba na Kerekereʻa Abu nia saea, 'Na kafo mauri ke baʻa igo maʻi faʻasia na maurilana.' "✡ 39 Ma sa Jesus ka saea ru neʻe, osiʻana na Anoʻi ru Abu neʻe ke baʻa leka maʻi fuada sa tai neʻe kira faʻamamana ana. Aia ana kaidaʻi neʻeri, God noaʻa kasi kwatea ʻua maʻi na Anoʻi ru Abu siana sa tai neʻe kira faʻamamana, osiʻana sa Jesus noaʻa kasi fane ʻua fasi ʻiri ke oli ʻuana saena ʻinotoʻanga nia.

40 Ti ngwae ana fikuʻa neʻe, kira rongoa fatalana sa Jesus, kira ka ʻuri, "Ngwae neʻe nia na profet ʻinotoʻa neʻe kulu masia!"

✡ **7:38** Esikiel 47:1; Sekaraea 14:8

41 Ma ti ngwae kira ka saea, “Nia
na Christ, na ngwae ba God filia fuana
faʼamaurilana ngwae ki!”
Aia, ma ti ngwae laʼu, kira ka saea,
“Na ngwae filia noaʼa kasi leka laʼu maʼi
faʼasia ʼi Galili! 42 Osiʼana na Kerekereʼa
Abu nia saea na Christ ke baʼa futa
maʼi ana kwalafa sa David na ngwae
tatalafaʼa, ma ke futa ʼi Betlehem, maʼe
fanoa neʼe sa David nia doe logo maʼi
ana.” 43 Ma na ngwae neʼe ki, noaʼa kira
kasi alua goʼo taʼi manataʼanga sulia sa
Jesus. 44 Ma bali ana ngwae kira oga liu
kira ka daua sa Jesus, bore ma noaʼa ta
ngwae kasi sasia goʼo ta ru ana.
45 Na ngwae folo baera ki noaʼa kira
kasi daua goʼo sa Jesus, ma kira oli kwau
siana na fata abu doe ki, ma na Farasi
ki. Ma kaidaʼi kira dao naʼa, na fata
abu doe ki, ma na Farasi ki, kira ka fata
ʼuri, “Faʼuta neʼe noaʼa kamu kasi ngalia
maʼi?”
46 Ma kira ka olisida ʼuri, “Kaimili
ʼarefo liu ana niaʼa, osiʼana noaʼa ta
ngwae kasi alaʼa ʼunaʼeri diʼia niaʼa.”
47 Na Farasi ki kira ka fata ʼuri fuada,
“Sali kaumulu faʼamamana logo ʼaumulu
ana sokeʼa nia ki taka? 48 Noaʼa ta
ngwae ana faʼinaʼonaʼo kulu ki nama ta
Farasi, kira kasi faʼamamana goʼo ana!
49 Na fikuʼa neʼeri goʼo ʼana neʼe kira
faʼamamana ana niaʼa. Ma noaʼa kira
kasi sai goʼo ana na taki sa Moses ki. Nia
ʼunaʼeri ma God ke baʼa kwaiʼida.”
50 Aia, ma taʼi ngwae ana na Farasi ki
satana sa Nikodimas ba nia leleka maʼi
siana sa Jesus ʼi naʼo, nia ka fata ʼuri
fuana na Farasi ki, 51 “Na taki kulu ki
ba saea noaʼa kulu kasi matalangani ta
ngwae si diʼia noaʼa kulu kasi rongo leʼa
ana fatalana ka sui mala kulu fiʼi ngalia
maʼi fuana na matalangaʼi lana.”
52 Ma kira ka fata ʼuri fuana sa Nikodi-
mas, “ʼIrai ma ʼaeʼo logo ta ngwae faʼasia
ʼi Galili niniʼa? Diʼia ʼoko toʼomaʼi leʼa
ana Kerekereʼa Abu, ʼoko lisia talamu. Na
profet ʼinotoʼa neʼe kulu masia noaʼa kasi
baʼa leka goʼo maʼi faʼasia ʼi Galili!”

Na kini kakabara

53 Aia, ngwae ki taʼifau kira oli naʼa
ʼuana na luma kira ki,

8

1 bore ma sa Jesus ka raʼe ʼuana
gwauna faʼi ua neʼe kira saea ʼani Olif.*
2 Ma ʼi ʼofodangi laʼa bilabila ana faʼi
asoa ʼi buri, nia ka oli laʼu ʼuana saena
Luma Abu God. Ma na fikuʼa doe liu,
kira ka fiku kalia niaʼa, ma nia ka tua ʼi
ano, ma ka faʼamanatada. 3 Ma na ngwae
faʼamanata ana taki ki, ma na Farasi ki,
kira ka ngalia maʼi taʼi kini neʼe kira daua
faʼinia na ʼusuʼa. Ma kira ka faʼa uua
ʼi safitada. 4 Ma kira ka fata ʼuri fuana
sa Jesus, “Ngwae faʼamanata ʼae, na kini
neʼe kami daua faʼinia ʼusuʼa. 5 Aia, ma
ʼi saena na taki neʼe sa Moses nia kwatea
fuaka ki, nia saea fasi neʼe kini ʼuri, kika
ʼuia ʼani na fau ʼiri nia ka mae. Ma na tae
neʼe ʼoko saea ana niaʼa kwa?” 6 Kira saea
ru neʼe ʼiri kira ka ilitoʼona fuana kika
dao toʼona ta ru, fasi ʼiri kira ka giosia
ʼani sa Jesus.
Ma sa Jesus ka gwauru ʼana ʼi ano, ma
ka kerekere ʼani ʼuʼuna ʼi fafona ano.
7 Ma kaidaʼi kira saefilo goʼo ʼada, nia
ka tataʼe, ma ka fata ʼuri fuada, “Sa tai
amuʼa neʼe noaʼa kasi sasia ta ru taʼa,
nia ke eta ʼuia ʼani ta gwaʼi fau.” 8 Sui,
nia ka gwauru laʼu, ma ka kerekere laʼu
ʼi fafona ano. 9 Ma kaidaʼi kira rongoa
ru neʼe, kira ka leka naʼa ʼada, taʼi taʼi
ngwaeʼa, talaʼae ana na ngwae ngwaro
ki. Ma kira ka faʼasia sa Jesus ka tua naʼa
taʼifili nia faʼinia na kini baera neʼe nia
uu goʼo ʼana ʼi neʼeri. 10 Ma nia ka tataʼe
laʼu, ma ka fata ʼuri, “Kini neʼe ʼae, na
ngwae baera ki, kira naʼa ʼi faʼi? Nia
faʼuta? Noaʼa ta ngwae ada kasi ore naʼa
fasi ʼiri nia matalangaʼi ʼoe kwa?”
11 Ma nia ka olisia ka ʼuri, “Ngwae
ʼaʼana ʼae, noaʼa naʼa ta ngwae.”
Ma sa Jesus ka fata ʼuri fuana, “Ma
nauʼa bore, noaʼa nau kusi matalangaʼi
ʼoe logo. ʼOke leka naʼa ʼamu, ma talaʼae
taʼena noaʼa ʼoe kosi sasia naʼa ta ru taʼa
laʼu.”

Sa Jesus neʼe na madakolaʼanga

12 Sa Jesus ka fata laʼu ʼuri fuana
Farasi ki, “Nauʼa neʼe, nau ku diʼia na
madakolaʼanga fuana ngwae ki saena
magalia neʼe. Ngwae neʼe nia leka
maʼi suli nau, noaʼa nia kasi liu ʼi

* **8:1** Kira saea ʼani ua Olif, osiʼana neʼe ʼai olif ki ʼoro ʼi neʼeri.

saena maˈerodo. Nia ka liu saena madakolaˈanga, ma nia ke baˈa mauri firi."
13 Ma na Farasi ki kira ka fata ˈuri fuana, "ˈAeˈo ˈamu talamu neˈe ˈoko faˈarongo ˈaniˈo. Na fatalamu sulia ˈaeˈo talamu noaˈa kasi mamana."
14 Sa Jesus ka fata ˈuri, "Noaˈa goˈo. Sui bore ˈana nau ku faˈarongo ˈani nau talaku, tae neˈe nau ku saeˈe ki niˈi mamana, osiˈana nau ku saiana kula neˈe nau ku leka maˈi faˈasia, ma ˈi faˈi neˈe nai baˈa leka ˈuana. Ma noaˈa kamu kasi sai goˈo ana kula neˈe nau ku leka maˈi faˈasia, ma kula neˈe nai baˈa leka ˈuana. 15 Kamu matalangani ru ki sulia manataˈanga ngwae saena magalia neˈe goˈo ˈana. Aia, ma noaˈa nau kusi matalangani ta ngwae. 16 Bore ma diˈia nau ku matalangani ta ngwae, nau ku matalangaˈi sulia manata ˈanga saga. Nau noaˈa kusi matalangani ta ngwae taˈifili nau, ma keroˈo taˈifau goˈo Maˈa neˈe nia asungaˈi nau maˈi neˈe rao faˈi nau. 17 Na taki kamu ki saea ka sui naˈa, diˈia ro ngwae ki kira alangaˈi sulia ta ru, tae neˈe kera saea nia mamana. 18 Nau ku faˈarongo ˈani nau talaku, ma na Maˈa neˈe nia asungaˈi nau maˈi, nia logo neˈe ka faˈarongo ˈani nau."
19 Sui, kira ka saefiloa sa Jesus kika ˈuri, "ˈUri ma maˈa ˈoe nia ˈi faˈi kwa?"
Ma sa Jesus ka olisi kira ka ˈuri, "Noaˈa kamu kasi saiaku ma na Maˈa nau bore. Diˈia kamu saiaku, kamu ka sai logo ana Maˈa nau." 20 Sa Jesus ka saea na ru neˈe ki ana kaidaˈi nia faˈamanata na ngwae ki ˈi saena Luma Abu God, ˈi saena agi luma neˈe kira alua kufikufi ru neˈe kira alua ˈani na kwatea kira ki ˈi saena. Aia, ma ana kaidaˈi neˈeri, noaˈa ta ngwae kasi daua goˈo, osiˈana noaˈa kasi dao ˈua ana kaidaˈi nia.

Nia ˈafitaˈi kamu ka leka ˈuana na kula neˈe nai baˈa leka ˈuana

21 Sa Jesus ka fata ˈuri laˈu fuada, "Nai baˈa leka, ma muke baˈa lulu nau. Ma muke baˈa mae, ma God noaˈa kasi rufuanata goˈo ana taˈangaˈa kamu ki. Ma nia ˈafitaˈi kamu ka leka ana kula neˈe nai baˈa leka ˈuana."
22 Ma na ngwae faˈinaˈonaˈo Jiu ki kira ka fata ˈuri, "Nia saea ni ke baˈa ˈafitaˈi goˈo kulu ka leka ˈuana kula neˈe nia ke baˈa leka ˈuana. ˈUri ma nia ke baˈa saungi nia ˈana talana taka?"
23 Sa Jesus ka olisi kira ka fata ˈuri, "Kaumulu leka maˈi faˈasia na fanoa neˈe ˈi ano goˈo. Bore ma nau ku leka maˈi faˈasia ˈi langi. Kaumulu neˈe faˈasia na magalia neˈe. Ma nauˈa noaˈa laˈu faˈasia na magalia. 24 Nia neˈe, nau ku saea ka sui naˈa muke baˈa mae, ma God noaˈa kasi rufuanata ana taˈangaˈa kamu ki. Nia mamana naˈa, diˈia noaˈa kamu kasi faˈamamana neˈe Nauˈa Niniˈa,† God noaˈa kasi rufuanata ana taˈangaˈa kamu ki."
25 Sui kira saefiloa kira ka ˈuri, "ˈUri ma ˈaeˈo sa tai niniˈa?"
Ma sa Jesus ka olisida ka fata ˈuri, "Nau niniˈa diˈia nama ba nau ku eta saea naˈa fuamuˈa saena faˈamanataˈanga nau ki. 26 Nau ku toˈo ana na ru ˈoro liu ki neˈe nau ku saiana nau ku alaˈa suli kamu fuana matalangaˈilamuˈa ˈani. Ngwae neˈe nia asungaˈi nau maˈi, nia neˈe na ngwae mamana. Aia, ma tae neˈe nia saea fuaku, nia neˈe nau ku saea fuana ngwae ki taˈifau."
27 Ma noaˈa kira kasi sai goˈo ana neˈe sa Jesus nia fata sulia Maˈa nia maˈi ˈi langi. 28 Nia neˈe, nia ka fata ˈuri fuada, "Kaidaˈi muke alu nau, na Ngela Ngwae, fafona ˈai rara folo, muke saiaku neˈe Nau Niniˈa. Ma ana kaidaˈi neˈeri, muke baˈa saiana neˈe noaˈa nau kusi sasia ta ru sulia na manatalaku talaku. Bore ma nau ku saea goˈo ru neˈe Maˈa nia faˈamanata nau ˈani, nia neˈe nau ku saeˈe fuamuˈa. 29 ˈIu, ma Maˈa neˈe nia asungaˈi nau naˈa maˈi, nia ka tua faˈi nau sulia asoa ki. Noaˈa nia kasi danga ˈani nau, duˈungana nau ku sasia ru neˈe nia faˈasaeleˈa nia sulia asoa ki."
30 Ma ngwae ˈoro ki kira ka faˈamamana ana sa Jesus, kaidaˈi kira rongoa nia saea na ru neˈeri ki.

Sa Jesus faˈinia sa Abraham

31 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana ngwae neˈe kira faˈamamana ana niaˈa ki, "Diˈia

† **8:24** Na sata neˈe, "Nauˈa Niniˈa," ba God saea ˈani niaˈa talana saena. Aesea 41:4, 43:10-13,25, 46:4, 48:12 ma Diutronomi 32:39

muke sasi sulia na faˈamanataˈanga nau ki, kamu na ngwae fafarongo mamana nau ki naˈa. 32 Ma muke baˈa saiana ru mamana ki sulia God, ma na ru mamana sulia God ki neˈe kwate kamu ke tua aloge.”

33 Kira olisia sa Jesus, kira ka ˈuri, “Kami na ngwae ana kwalafa sa Abraham ki naˈa. Noaˈa kami ˈisi rao ˈoˈo laˈu fuana ta ngwae. Faˈuta neˈe ˈoko saea mike tua aloge?”

34 Sa Jesus ka fata ˈuri laˈu fuada, “Ru mamana nau ku saea fuamuˈa. Ngwae neˈe kira roˈosulia na falafala taˈa ki, na falafala taˈa neˈeri ki neˈe gwaungaˈi fafida, ma kira ka rao ˈoˈo naˈa ˈada ˈi olofana. 35 Na ngwae neˈe nia tua aloge, nia neˈe na ngwae neˈe nia futa ana kwalafa, ma ka toˈo ana mamanaˈanga fuana tuaˈa saena luma maˈa nia. Ma na ngwae neˈe ka rao ˈoˈo goˈo ˈana, nia noaˈa kasi tua mamana ana kwalafa. 36 Nia neˈe, diˈia nauˈa, na Ngela God, nau ku faˈasakadola kamu, nia neˈe kamu fiˈi aloge mamana. 37 Nau ku saiana kamu na ngwae ana kwalafa sa Abraham. Ka ˈunaˈeri bore ˈana ma, kamu ka oga saungilaku, osiˈana noaˈa kamu kasi oga goˈo sasiˈa sulia na faˈamanataˈanga nau ki. 38 Nau ku fata sulia tae neˈe Maˈa nau nia faˈataˈinia fuaku. Aia, ma kamu ka sasia tae ki neˈe maˈa kamu nia saeˈe fuamuˈa.”

39 Kira olisia sa Jesus kira ka ˈuri, “Maˈa kami naˈa neˈe sa Abraham!”

Sa Jesus ka ˈuri fuada, “Diˈia kamu na kwalafa sa Abraham ki mamana, muke sasia logo na ru neˈe nia saunganiˈi ki. 40 Aia, ma nau ku saea goˈo ˈaku na ru mamana ki neˈe nau ku rongoa maˈi faˈasia God fuamuˈa sulia asoa ki. Bore ma kamu ka oga goˈo ˈaumulu saungilaku. Bore ma sa Abraham noaˈa kasi sasia goˈo ta ru ˈunaˈeri. 41 Kamu sasia goˈo ˈamuˈa na ru neˈe maˈa kamu nia sasiˈi ki.”

Kira ka fata ˈuri fuana, “Taˈifilia God goˈo neˈe Maˈa kaimili, ma kaimili neˈe na ngela mamana nia ki.”

42 Sa Jesus olisida ka fata ˈuri, “Diˈia God neˈe maˈa kamu mamana, muke alafe fuaku, osiˈana neˈe nau ku leka maˈi faˈasia God, ma nau ku tua faˈi kamu ˈi neˈe. Noaˈa nau kusi leka maˈi sulia na mamana ˈanga nau talaku. God neˈe asungaˈi nau maˈi. 43 Faˈuta neˈe noaˈa kamu kasi rongo saiana fatalaku re? Nia ˈunaˈeri osiˈana noaˈa kamu kasi oga goˈo rongolana. 44 Aia, ma kamuˈa neˈana, na maˈa kamu neˈe sa Saetan naˈa. Nia neˈe, kamu ka oga sasilana na ru ki, diˈia logo neˈe nia sasiˈi. Sa Saetan neˈe nia na ngwae fuana saungwaeˈa naˈa, sulia nia ˈita ka sasia ˈua naˈa maˈi. Ma nia ka kina na mamanaˈanga, osiˈana noaˈa nia kasi toˈo ana ta tae neˈe ka mamana ana niaˈa. Kaidaˈi nia sokea ˈana ta ngwae, na falafala nia naˈa neˈeriˈa, duˈungana nia neˈe ngwae fuana sokeˈa naˈa, ma nia neˈe maˈa naˈa fuana na ngwae soke ki taˈifau. 45 Ma ru mamana nau ku saea fuamuˈa, ru neˈeri neˈe sasia noaˈa kamu kasi oga goˈo faˈamamana laku. 46 Ma sa tai amuˈa neˈe saiana ka faˈataˈinia na tae neˈe nau ku sasia ka taˈa ana? Noaˈa! Aia, ma faˈuta neˈe noaˈa kamu kasi faˈamamana nau, kaidaˈi nau ku saea ru mamana ki fuamuˈa? 47 Aia, sa tai neˈe kira ˈita maˈi siana God, kira saiana kira ka rongo sulia na fatalana. Ma kamuˈa neˈe, noaˈa kamu kasi ˈita maˈi ana God. Ma nia neˈe ka sasia noaˈa kamu kasi sailinga.”

48 Sui, kira ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Na ru ba kami saea suliˈo nia mamana ba kami saea ˈaeˈo ngwae faˈasia Samaria, ma ˈoko toˈo ana na ano ˈi ru taˈa.”

49 Sa Jesus olisida ka fata ˈuri, “Noaˈa goˈo, noaˈa nau kusi toˈo ana ta anoˈi ru taˈa. Ma nau ku faˈaˈinotoˈa na Maˈa nau, bore ma noaˈa kamu kasi faˈaˈinotoˈa goˈo nauˈa. 50 Ma noaˈa nau kusi oga goˈo neˈe na ngwae ki kira ka fuˈusi ˈinotoˈa aku. Maˈa nau lala neˈe nia oga fuana ngwae ki kira ka fuˈusi ˈinotoˈa aku. Ma niaˈa logo neˈe ke baˈa kwai matalangaˈi ˈani ˈoloˈoloˈa. 51 Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, sa tai neˈe nia sasi sulia faˈamanataˈanga nau, noaˈa nia kasi mae.”

52 Sui kira olisia sa Jesus kira ka fata ˈuri, “Kaimili fiˈi saiamu, neˈe ˈoko toˈo ana anoˈi ru taˈa! Sulia koˈo kia sa Abraham nia mae naˈa, ma na profet ki logo kira ka mae. Faˈuta neˈe ˈoko saea diˈia ngwae sasia sulia faˈamanataˈanga

ꞌoe, noaꞌa nia kasi mae? 53 Koꞌo kia sa
Abraham nia na ngwae ꞌinotoꞌa, bore ma
nia mae naꞌa. Ma ꞌaeꞌo neꞌe, ꞌoko fia fasi
ꞌoko ꞌinotoꞌa ka liufia sa Abraham kwa?
Ma na profet ki logo ba kira mae naꞌa.
ꞌIrai ma ꞌoko saeꞌo mo ꞌania sa tai?”
54 Sa Jesus ka olisi kira ka ꞌuri,
“Diꞌia nauꞌa goꞌo ꞌana neꞌe nau ku
fuꞌusi ꞌinotoꞌa ana nauꞌa talaku, ꞌirai
ꞌinotoꞌanga nau nia ru ꞌoꞌo goꞌo ꞌana.
Aia, ma na ngwae fuana neꞌe ka fuꞌusi
ꞌinotoꞌa aku neꞌe Maꞌa nau neꞌe kamu
saea nia neꞌe God kamu. 55 Sui bore ꞌana,
noaꞌa kamu kasi saiana goꞌo God. Ma nau
ku saiana niaꞌa. Bore ma diꞌia nau ku
saea noaꞌa nau kusi saiana, nau ku diꞌia
logo kamuꞌa neꞌe kamu sai liu ana sokeꞌa.
Aia, ma nau ku sai leꞌa liu naꞌa ana, ma
nau ku sasi sulia fatalana. 56 Ma na koꞌo
kamu sa Abraham nia saeleꞌa liu, osiꞌana
nia lisia naꞌa daolaku maꞌi. Ma nia ka
lisia naꞌa, ma ka saeleꞌa liu sulia.”
57 Ma kira ka fata laꞌu ꞌuri fuana,
“Kwaraꞌae! Lima akwala faꞌi ngali ki kasi
sui ꞌua fafia futa lamu, ma ꞌoko saea ꞌoko
lisia sa Abraham kwa?”
58 Sa Jesus ka olisi kira ka fata ꞌuri, “Ru
mamana nau ku saea fuamuꞌa: Kaidaꞌi sa
Abraham noaꞌa kasi futa ꞌua, Nau Niniꞌa,
nau ku tua naꞌa.”
59 Ana kaidaꞌi neꞌeri, kira ka ngalia
naꞌa fau ki fuana ꞌuimaelana, duꞌungana
nia fata ꞌunaꞌeri. Sui, nia ka ago naꞌa
faꞌasi kira, ma ka leka naꞌa faꞌasia na
Luma Abu God.

9

Sa Jesus nia gura na ngwae maana rodo

1 Kaidaꞌi sa Jesus nia liliu ꞌana, nia
ka lisia taꞌi ngwae neꞌe maana rodo
ꞌita naꞌa maꞌi ana kaidaꞌi nia futa ana.
2 Ma na fafarongo nia ki kira saefilo nia
kira ka ꞌuri, “Ngwae faꞌamanata ꞌae, na
taꞌangaꞌa sa tai neꞌe sasia na maana na
ngwae neꞌe ka rodo ꞌita naꞌa maꞌi ana
futalana kwa? Na abula taꞌangaꞌa nia
ꞌana talana nama na abula taꞌalana na
maꞌa nia ma na teꞌa nia?”
3 Ma sa Jesus ka olisida ka ꞌuri, “Na
maa rodo neꞌe saungia, noaꞌa laꞌu sulia
na abula taꞌangaꞌa nia ꞌana talana, ma
noaꞌa laꞌu na abula taꞌalana na maꞌa nia
nama na teꞌa nia. Na maana ka rodo fasi
ꞌiri muke lisia na ngasingasiꞌanga God
neꞌe rao ana niaꞌa. 4 Ana kaidaꞌi nia
dangi ꞌua, kuke sasia nama na raoꞌa God
neꞌe nia kwate nau maꞌi fuana. Sulia na
rodo nia karangi naꞌa, kaidaꞌi ba noaꞌa
ta ngwae kasi rao naꞌa. 5 Kaidaꞌi nau
ku tua ꞌua ꞌi saena magalia, nauꞌa neꞌe
na madakolaꞌanga fuana na ngwae ana
magalia.”
6 Ma ꞌi buri ꞌana sa Jesus nia saea
ru neꞌe, nia ka ngisu saena ano, ma ka
bunia moꞌa ꞌani ngisuna, ma ka ongoa
ꞌani na maana na ngwae neꞌeri. 7 Ma sa
Jesus ka fata ꞌuri fuana, “ꞌOe leka ꞌoko
taufia naꞌa maamu ꞌi saena na namo ꞌi
Saelom.” (Sata neꞌe, na fadalana neꞌe,
“Alungaꞌinia.”) Ma na ngwae neꞌeri ka
leka ka taufia naꞌa maana, ma nia ka lia
naꞌa.
8 Ma na ngwae ana fanoa nia, ma na
ngwae neꞌe kira lisia ba nia gani gani
ru goꞌo ꞌana ꞌi naꞌo, kira ka saefiloda
kwailiu, “Nia na ngwae ba nia tua ma ka
gani gani ru goꞌo ꞌana niniꞌa?”
9 Ma ti ngwae kika ꞌuri, “Niaꞌa naꞌa
niniꞌa.”
Ma ti ngwae laꞌu kira ka fata ꞌuri,
“Noaꞌa laꞌu niaꞌa niniꞌa, bore ma lisilana
diꞌia na ngwae baera.”
Ma na ngwae neꞌeri ꞌana talana ka fata
ꞌuri, “Nauꞌa naꞌa ngwae baera niniꞌa.”
10 Ma kira ka saefiloa, “Faꞌuta neꞌe na
maamu ka ꞌifi naꞌa ꞌira kwa?”
11 Ma nia ka olisida ka ꞌuri, “Na ngwae
neꞌe satana sa Jesus neꞌe nia saungaꞌinia
moꞌa, ma ka ongoa ꞌani na maaku. Ma
nia ka saea fuaku nau ku leka, nau ku
taufia naꞌa maaku ꞌi saena na namo ꞌi
Saelom. Sui nau ku leka, ma kaidaꞌi nau
ku taufia naꞌa na maaku goꞌo neꞌe maaku
ka lia naꞌa.”
12 Ma kira ka saefiloa laꞌu ꞌuri ana, “Ma
nia naꞌa ꞌi faꞌi kwa?”
Ma nia ka olisida ka ꞌuri, “Nau ku kina.”
13 Ma ꞌi buri, kira ka talaꞌia naꞌa na
ngwae baera siana na Farasi ki. 14 Aia,
ma faꞌi asoa neꞌeri sa Jesus saungaꞌinia
na moꞌa ma ka gura naꞌa maana na
ngwae neꞌeri, na faꞌi asoa Sabat asoa ana
mamaloꞌanga. 15 Ma na Farasi ki kika
saefiloa laꞌu na ngwae neꞌeri, “Faꞌuta
neꞌe nia sasi ꞌoko lia naꞌa.” Ma nia ka
saea ka ꞌuri fuada, “Sa Jesus nia alua

moˈa fafia na maaku. Sui nau ku taufia naˈa maaku, ma na maaku ka lia naˈa."
16 Ma ti ngwae ada neˈe Farasi ki kira ka fata ˈuri, "Na ngwae neˈe nia sasia ru neˈe, noaˈa nia kasi leka laˈu maˈi faˈasia God, osiˈana nia ˈoia na taki ana Sabat, ˈani guralana na ngwae neˈe ana Sabat."
Ma ti ngwae laˈu kira ka ˈuri, "Noaˈa, ma faˈuta mo neˈe na ngwae abula taˈa ˈuri ka fulia na faˈanadaˈa doe ˈunaˈeri ki?" Ma noaˈa kira kasi ˈado fiku goˈo osiˈana na ru neˈeri.
17 Sui na Farasi ki kira ka saefilo ˈuri laˈu ana na ngwae neˈeri, "ˈOko saea sa Jesus neˈe gura naˈa maamu, na tae neˈe ˈoko saea ana?"
Ma nia ka ˈuri, "Niaˈa ta profet."
18 Ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki, kira ka ˈaila ˈani faˈamamanalana ana neˈe maana nia rodo naˈa maˈi ˈi naˈo. Ma kira ka saea maˈi na maˈa nia faˈinia teˈa nia. 19 Ma kira ka saefilo kera ˈuri, "Na ngela koroˈo nama niniˈa? Koroˈo saea fasi na maana nia rodo naˈa, ana kaidaˈi nia futa maˈi ana. Ma tae neˈe sasia nia ka lia naˈa ana kaidaˈi neˈe?"
20 Ma na maˈa nia faˈinia teˈa nia kera olisida kira ka ˈuri, "Keroˈo saiana nia na ngela keroˈo, ma keroˈo ka saiana neˈe maana nia rodo ˈua naˈa maˈi ana kaidaˈi nia futa ana. 21 Bore ma keroˈo kina logo tae neˈe kwate ma nia ka lia naˈa, nama sa tai neˈe ka ˈifingia maana. Kamu ke saefilo nia kwau, sulia nia ˈaˈana naˈa, ma nia ka tala alaˈa naˈa ˈana talana!"
22 Na maˈa nia faˈinia teˈa nia kera saea ru neˈe sulia kera maˈu ˈani na ngwae faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki. Sulia kira alafafia ka sui naˈa, fasi diˈia ta ngwae neˈe ka saea sa Jesus neˈe na Christ, na ngwae ba God nia filia, noaˈa kira kasi alaˈania ka ruˈu saena luma fuana foˈongaˈa ki.
23 Nia neˈe maˈa nia faˈinia teˈa nia kera ka saea, "Nia ˈaˈana naˈa. Kamu ke saefiloa kwau!"
24 Sui kira ka saea laˈu maˈi na ngwae ba na maana nia rodo ˈi naˈo, ma kira ka fata ˈuri fuana, "ˈOke fata alangaˈi ˈi naˈona God neˈe ˈoko saea naˈa ru mamana ki! Kaimili saiana na ngwae neˈe niaˈa na ngwae taˈa."
25 Ma na ngwae neˈe ka olisida ka ˈuri, "Nau ku kina niaˈa na ngwae taˈa nama noaˈa. Taˈi ru nau ku saiana goˈo ˈaku neˈe ˈuri, na maaku nia rodo ˈi naˈo, bore ma ana kaidaˈi neˈe nau ku lia naˈa."
26 Ma kira ka saefilo laˈu ˈuri ana, "Na tae neˈe nia sasia amu kwa? Ma nia ka gura faˈuta ana maamu?"
27 Ma na ngwae neˈe ka olisida ka ˈuri, "Nau ku saea ka sui naˈa fuamuˈa ba, bore ma noaˈa kamu kasi rongoa goˈo. Faˈuta neˈe kamu ka oga laˈu rongolana? Sali kaumulu oga kamu ka faˈamamana ma kamu ka leka logo sulia niaˈa."
28 Kira fata buri tolingaˈi fuana ma kira ka ˈuri, "ˈAeˈo neˈe ngwae fafarongo nia kwa. Bore ma kaimili na ngwae fafarongo sa Moses ki lala. 29 Sulia kaimili saiana God nia fata fuana sa Moses. Ma na ngwae neˈe, kami kina nia leka maˈi faˈasia ˈi faˈi!"
30 Ma na ngwae neˈe ka olisida ka ˈuri, "Nau ku ˈarefo liu naˈa ana kaumulu. Osiˈana nia ˈifingia naˈa maaku, bore ma kamu ka saea neˈe noaˈa kamu kasi saiana goˈo ˈaumulu ˈi faˈi neˈe nia leka maˈi faˈasia. 31 Kulu taˈifau, kulu saiana God noaˈa kasi rongoa na ngwae taˈa ki. Nia ka rongoa lala na ngwae neˈe kira fuˈusi ˈinotoˈa ana ki, ma kira ka sasia na ru neˈe nia oga fuana kira ka sasiˈi.
32 Ka ˈita ˈua naˈa maˈi ana etangilana na magalia, noaˈa kulu ˈiri rorongoa ˈua neˈe ta ngwae ka ˈifingia maana ta ngwae neˈe rodo ˈita ana kaidaˈi nia futa maˈi ana. 33 Ma diˈia na ngwae neˈe noaˈa kasi leka maˈi faˈasia God, nia ˈafitaˈi nia ka sasia ta ru ˈunaˈeri."
34 Ma kira ka saetaˈa liu, ma kira ka fata ˈuri fuana, "ˈOko doe maˈi saena taˈangaˈa ˈita naˈa maˈi ana futalamu! Faˈuta neˈe ˈoko oga ˈoke faˈamanata kaimili lala?" Sui kira ka luia noaˈa nia kasi ruˈu ˈi saena na luma fuana foˈongaˈa ki.
35 Sui sa Jesus ka rongoa neˈe kira sasi ˈunaˈeri ana ngwae neˈeri. Ma nia ka dao toˈona ma ka fata ˈuri, "ˈUri ma ˈoko faˈamamana ana na Ngela Ngwae?"
36 Ma na ngwae neˈe ka olisia ka ˈuri, "Araˈi ˈae, ˈoke faˈarongo nau, sa tai niniˈa, fasi ˈiri nau ku faˈamamana ana niaˈa?"
37 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, "ˈOko lisia ka sui naˈa, ma niaˈa naˈa neˈe ˈoko fata faˈinia ana kaidaˈi neˈe."

38 Ma na ngwae neˈe ka saea, “Aofia ˈae,
nau ku faˈamamana naˈa amu.” Ma nia
ka bobo uruuru ˈi ano ˈi naˈona ˈaena sa
Jesus.
39 Sa Jesus ka fata ˈuri, “Nau ku leka
maˈi ˈiri nai toˈolangaˈinia ngwae ana
magalia ki ˈani ro fikutaˈi ngwae ki. Ta
fikutaˈi ngwae diˈia ngwae maa rodo ki
osiˈana noaˈa kira kasi saiana ru mamana
sulia God. Ngwae neˈe ki, nau ku kwatea
kike lia saiana ru mamana sulia God. Ta
fikutaˈi ngwae kira fia fasi kira lia saiana
ru mamana sulia God. Nau ku faˈataˈinia
neˈe noaˈa kira ˈiri saiana ru mamana
sulia God.”
40 Ma ti ngwae ada neˈe Farasi ki neˈe
kira tua ˈi neˈeri faˈinia, kira rongoa nia
saea ru neˈe, ma kira ka saefiloa, “ˈUri
ma ˈoko saea fasi neˈe maamiˈa rodo logo
niniˈa?”
41 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Diˈia
maamuˈa nia rodo ˈira noaˈa God kasi
matalangaˈi kamu, sui bore ˈana kamu
ka abula taˈa. Bore ma kamu saea neˈe
kamu lia saiana ru mamana. Nia neˈe
kwate God ka matalangaˈi kamu.”

10

Sa Jesus neˈe na ngwae leˈa fuana liaˈa sulia na sipsip ki

1 Sa Jesus ka saea fuana na fafarongo
nia ki ka ˈuri, “Ru mamana nau ku saea
fuamuˈa, na ngwae neˈe noaˈa kasi ruˈu
ana na sinamaa ana na foka na sipsip ki,
ma ka ruˈu goˈo maˈi ˈana ˈi burina na
fokaˈi sipsip, niaˈa na ngwae bili. 2 Ma na
ngwae neˈe nia ruˈu maˈi ana sinamaa,
niaˈa naˈa neˈe na ngwae mamana neˈe
ka lia sulia na sipsip ki. 3 Na ngwae folo
ana sinamaa ka ˈifingia na sinamaa ana
foka fuana, ma na sipsip ki kira ka rongo
saiana na lingana, ma kira ka leka maˈi
siana. Nia ka saea satana na sipsip nia
ki, ma ka talaˈida ˈi maa. 4 Ma kaidaˈi
nia ka talaˈia na sipsip nia ki taˈifau ˈi
maa, nia ka etaeta ˈi naˈoda, ma kira ka
leka ˈi burina, sulia kira rongo saiana na
lingana. 5 Ma nia ˈafitaˈi kira ka leka ˈi
burina ta ngwae matamata. Kira ka tafi
faˈasia, osiˈana noaˈa ki kasi rongo saiana
na lingana.”
6 Ana kaidaˈi sa Jesus ka alaˈa ˈani
na tarifulaˈanga neˈe fuada, bore ma
noaˈa kira kasi sai goˈo ana na fadalana.
7 Nia neˈe, sa Jesus ka fata laˈu ˈuri,
“Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, nauˈa
neˈe na sinamaa fuana na sipsip ki ke
ruˈu ana. 8 Na ngwae ba kira dao maˈi
ˈi naˈo ana nauˈa ki, kira diˈia na ngwae
bili ki, ma na sipsip ki noaˈa kasi roˈo goˈo
suli kira. 9 Nau ku diˈia na sinamaa fuana
ruˈungaˈa. Sa tai bore ˈana neˈe nia ruˈu
maˈi ana nauˈa, nai baˈa faˈamauria. Nia
ke baˈa ruˈu maˈi ma ka ruˈu kwau ma
ka dao toˈona na ru leˈa ki. 10 Na ngwae
bili nia dao goˈo maˈi ˈana fuana bili lana
ru ki ma ka saungwae ma faˈinia faˈali
ruˈanga. Bore ma nau ku dao maˈi fasi
ˈiri muke toˈo ana na mauriˈa neˈe nia
leˈa ka tasa.
11 “Nau ku diˈia logo na ngwae neˈe
nia lia leˈa sulia sipsip ki. Ma nau ku
maˈudi fuana maeˈa ˈusia na sipsip nau
ki. 12 Ma na ngwae neˈe nia rao goˈo
fuana na folifoliˈa, ma na sipsip ki noaˈa
laˈu ru nia ki, kaidaˈi nia lisia na kui
kwasi ka leka maˈi, nia ka faˈasia naˈa
sipsip ki, ma ka tafi naˈa ˈana. Ma na kui
kwasi ka leka maˈi ka saungia na sipsip ki,
ma ka takalongaˈinia na sipsip ki. 13 Na
ngwae neˈeri ka tafi naˈa ˈana sulia nia
rao goˈo ˈana fuana folifoliˈa, ma noaˈa
kasi gerea goˈo na sipsip ki. 14-15 Nau
ku lia leˈa sulia na sipsip ki, ma nau ku
maˈudi fuana maeˈa ˈusia na sipsip nau
ki. Ma kira ka saiaku, ma nau ku saiada
logo, diˈia logo neˈe Maˈa nia saiaku, ma
nau ku sai logo ana. 16 Ma ti sipsip aku
logo neˈe noaˈa kira kasi tua ˈua saena
foka. Ma nai baˈa ngalida logo maˈi. Ma
kira ka rongo saiana lingaku. Ma kira ke
baˈa tua fiku saena taˈi amuˈi sipsip nau
faˈinia na sipsip neˈe kira eta tua naˈa ˈi
neˈe ki. Ma nai baˈa lia sulida taˈifau.
17 “Na Maˈa nia alafe fuaku, osiˈana
nau ku maˈudi fuana nai mae, fasi ˈiri
nau ku mauri laˈu. 18 Noaˈa ta ngwae
kasi saungi nau, diˈia noaˈa nau kusi
danga ˈania fuana. Ma nia naˈa neˈe
kwaiogaiˈanga nau. Nau ku toˈo ana
ngasingasiˈanga fuana kwatelana nauˈa
talaku fuana maeˈa ma fuana mauriˈa

logo. Na ru neˡe na Maˡa nau saea fuaku,
nai sasia neˡeriˡa."
19 Ma ana kaidaˡi neˡeri, ngwae Jiu
ki noaˡa kira kasi alua naˡa taˡi man-
ataˡanga sulia sa Jesus osiˡana na ru
neˡe nia saeˡe ki. 20 ˡOrolada kira saea,
"Ngwae neˡe nia boleboleˡa, ma ka toˡo
ana anoˡi ru taˡa. Noaˡa kamu kasi
roˡosulia!"
21 Bore ma ti ngwae ada kira ka fata
ˡuri, "Na ngwae neˡe nia toˡo ana anoˡi
ru taˡa, nia ˡafitaˡi ka fata ˡuri re! Ma
na ngwae neˡe toˡo ana anoˡi ru taˡa, nia
ˡafitaˡi ka gura ngwae maada rodo ki, ma
kira ka lia laˡu!"

Na ngwae ki kira ˡaila ˡania sa Jesus

22 Ana kaidaˡi ana uniˡi gwariˡa, na
ngwae Jiu ki kira fiku ˡi Jerusalem fuana
Fangaˡa ana Faˡa Abulana Luma Abu God.
23 Ma sa Jesus ka tua logo saena Luma
Abu neˡeri, ma ka liliu goˡo ˡana saena
taofa sa Solomon. 24 Aia, ma ana kaidaˡi
ngwae ki kira lisia, kira ka fiku maˡi
siana, ma kira ka saefiloa kira ka ˡuri,
"Kami kwaimasi ka tau liu naˡa. ˡOke sae
saga ana fuamiˡa! ˡUri ma ˡaeˡo neˡe na
Christ, na ngwae ba God filia ˡiri ka ˡafia
na ngwae ki, nama noaˡa?"
25 Sa Jesus ka olisida ka ˡuri, "Nau ku
saea fuamuˡa ka sui naˡa, bore ma noaˡa
kamu kasi oga goˡo faˡamamana laku.
Na raoˡa neˡe nau ku sasiˡi ki, na Maˡa
nau neˡe saea nau ku sasiˡi, ma kira ka
faˡataˡinia nauˡa naˡa. 26 Bore ma kamu
kasi oga goˡo faˡamamana ˡanga, osiˡana
neˡe kamuˡa noaˡa laˡu na sipsip nau ki.
27 Na sipsip nau ki neˡe kira rongo saiana
na lingana fatalaku, ma nau ku saiada,
ma kira ka leka ˡi buriku. 28 Ma nau ku
kwatea na mauriˡa firi fuada, ma noaˡa
kira kasi mae. Ma ka ˡafitaˡi ta ngwae
ka lauda faˡasi nau. 29 Na Maˡa nau neˡe
kwatea na sipsip neˡe ki fuaku, nia ka
ngasingasiˡa ka liufia naˡa ru ki taˡifau.
Ma ka ˡafitaˡi ta ngwae ka laua na sipsip
neˡe ki faˡasi nia. 30 Nauˡa faˡinia na
Maˡa, keroˡo taˡi ru goˡo."
31 Ma ana kaidaˡi neˡeri, na ngwae ki
kira ka goe fau laˡu maˡi, fasi ˡiri kira
ka ˡuia sa Jesus ka mae. 32 Ma sa Jesus
ka saefilo kira ˡuri, "Kaumulu lisia ka sui
naˡa na raoˡa leˡa ˡoro ki neˡe nau ku
sasia faˡasia na Maˡa. ˡUri ma na raoˡa
faˡuta ana na raoˡa neˡe ki neˡe kamu oga
saungilaku fafia?"
33 Ma kira olisia kika ˡuri, "Kaimili kasi
ˡui ˡoe laˡu fafia na raoˡa leˡa neˡe ˡoko
sasiˡi ki. Kami oga mika ˡui ˡoe lala
fafia neˡe ˡoko fata buri tolingaˡi ana God.
Osiˡana ˡaeˡo na ngwae goˡo ˡana, ma
ˡoko saea ˡaeˡo God!"
34 Sa Jesus ka olisi kira laˡu ka ˡuri, "Na
alaˡanga ki niˡi teo naˡa saena Kerekereˡa
Abu kamu, God nia saea ka ˡuri, 'Kamuˡa
na god ki.'✡ 35 Ma kulu saiana na ru ki
taˡifau saena Kerekereˡa Abu, nia ma-
mana daofaˡi liu sulia kaidaˡi ki. Ma God
noaˡa kasi rora kaidaˡi nia fata fuana koˡo
kia ki, ma ka saeda naˡa ˡani god ki. 36 Ma
nauˡa na ngwae neˡe God nia fili nau,
ma ka asungaˡi nau naˡa maˡi saena na
magalia neˡe. Ma ka faˡuta neˡe kamu ka
saea nau ku fata buri tolingaˡi ana God,
kaidaˡi nau ku saea nau ˡani Ngela nia?
37 Diˡia noaˡa nau kusi sasia na raoˡa ki
neˡe Maˡa nau oga nau ku sasiˡi, noaˡa
kamu kasi faˡamamana nau goˡo. 38 Bore
ma si diˡia nau ku sasia na raoˡa neˡe na
Maˡa nia ogaˡi ki, kamu ka faˡamamana
ˡaumulu ana raoˡa neˡeri ki, sui bore ˡana
noaˡa kamu kasi faˡamamana ana na ru
neˡe nau ku saeˡe fuamuˡa ki. Diˡia kamu
ka sasia na ru neˡe ki, muke baˡa sai leˡa
ana neˡe na Maˡa nia tua ratai aku, ma
nau ku tua ratai logo ana na Maˡa."
39 Ma ana kaidaˡi neˡeri logo, kira oga
kika daua sa Jesus, bore ma nia ka ago
naˡa ˡana faˡasi kira.
40 Ma sa Jesus ka oli laˡu ana bali kafo
ˡi Jodan, ma nia ka tua ˡi neˡeri ana kula
ba sa John nia siuabua na ngwae ki ˡi
naˡo. 41 Ma na ngwae ˡoro liu ki kira leka
maˡi siana sa Jesus, ma kira ka fata fuada
kwailiu kira ka ˡuri, "Sa John noaˡa kasi
sasia goˡo ti ru faˡanadaˡa, bore ma na ru
neˡe nia fata sulia ana ngwae neˡe, nia
mamana taˡifau goˡo." 42 Ma na ngwae
ˡoro ki ana kula neˡe kira ka faˡamamana
ana sa Jesus.

11

Maelana sa Lasaros

✡ **10:34** Sam 82:6

1 Taˈi ngwae satana sa Lasaros nia mataˈi. Ma nia ka tua ana fanoa ˈi Betani faˈinia na ro ngwaingwaena nia ki, ˈi Mary ma ˈi Mata. 2 ˈI Mary neˈeri ba nia kisitani na ngwaingwai moko leˈa ana ˈaena sa Jesus na Aofia, ma ka ongoa ˈani na ifuna. 3 Ma na ro kini neˈe ki kira kwate alaˈanga ˈuana sa Jesus kira ka ˈuri, “Aofia ˈae, na ngwae neˈe ˈoko kwaima liu ana nia mataˈi.”

4 Ma kaidaˈi sa Jesus rongoa na ru neˈeri, nia ka fata ˈuri fuana na fafarongo nia ki, “Sa Lasaros noaˈa kasi mae ana mataˈinga neˈe. Na mataˈinga neˈe saungia fasi ˈiri ka faˈataˈinia na ˈinotoˈanga God, ma fasi ˈiri neˈe ngwae ki kira ke faˈa ˈinotoˈa nau, na Ngela God, ana.”

5 Ma sa Jesus ka kwaima liu ana sa Lasaros, ma na ro ngwaingwaena nia ki ˈi Mata ma ˈi Mary. 6 ˈUnaˈeri bore ˈana, kaidaˈi sa Jesus nia rongoa sa Lasaros nia mataˈi naˈa, nia ka tua laˈu ˈana ana kula neˈeri nia tua ana, sulia ro asoa ki. 7 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana na fafarongo nia ki, “Kulu oli laˈu ˈuana ˈi Judea.”

8 Ma na fafarongo nia ki kira olisia kira ka ˈuri, “Faˈamanata ˈae, noaˈa nia kasi tau goˈo ba, na ngwae Jiu ki kira oga naˈa saungilamu ˈani ˈuilaˈi fau lamu. Ma ˈoko oga logo ˈoe oli laˈu ˈi neˈeri?”

9 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Ana taˈi faˈi asoa na madaˈafi ka sina ˈita ˈi ˈofodangi leleka ka dao ˈi saˈulafi. Diˈia ta ngwae ka liu ana kaidaˈi neˈe madaˈafi ka sina, ˈafitaˈi nia ka firute, sulia nia lisia na madakolana na magalia neˈe. 10 Bore ma diˈia ta ngwae ka galo ˈi saena rodo, nia ka firute, osiˈana noaˈa ta madakolaˈa fuana.” 11 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Na ngwae kwaima ba kulu sa Lasaros, nia maliu naˈa, ma nai baˈa leka, nau ku faˈaada.”

12 Ma na fafarongo nia ki kira olisia kira ka ˈuri, “Aofia ˈae, diˈia neˈe nia maliu goˈo ˈana, nia ke baˈa leˈa goˈo.”

13 Na fadalana na alaˈanga sa Jesus fasi sa Lasaros nia mae naˈa. Bore ma kira fia fasi nia maliu mamana goˈo ˈana. 14 Nia neˈe, sa Jesus ka faˈarongo madako ana fuada ka ˈuri, “Sa Lasaros nia mae naˈa. 15 Bore ma fuana na leˈangaˈa kamu, nau ku saeleˈa neˈe noaˈa nau kusi tua faˈinia, fasi ˈiri kamu ka faˈamamana nau. Aia, kulu leka siana.”

16 Sa Tomas (neˈe kira saea ˈani Na ˈIˈiu) ka fata ˈuri fuana na fafarongo ki, “Kulu leka ˈakulu faˈinia na ngwae faˈamanata, fasi ˈiri kulu ke mae logo faˈinia!”

17 Ma kaidaˈi sa Jesus dao ana, fai asoa ki neˈe sui naˈa ˈi buri ˈana neˈe kira kwaiatoa naˈa sa Lasaros. 18 Na fanoa ˈi Betani tua karangia ˈi Jerusalem, ka bolo faˈinia uulu agi tala ki goˈo. 19 Ma ngwae ˈoro ˈi Judea ki kira dao ˈuana na maa toˈolana ˈi Mata ma ˈi Mary, ˈuana na gwale ladaroˈo, osiˈana ai ngwane keroˈa nia mae.

20 Ma kaidaˈi ˈi Mata ka rongoa sa Jesus nia dao maˈi, nia ka leka ˈuana lisilana. Ma ˈi Mary ka tua goˈo ˈana ˈi luma. 21 ˈI Mata ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Aofia ˈae, diˈia ˈoko tua tua goˈo ˈamu ˈi neˈe, ˈirai na ai ngwane nau kasi mae goˈo. 22 Bore ma nau ku saiana kaidaˈi neˈe bore ˈana, God saiana ka kwatea goˈo ˈana ta tae bore ˈana neˈe ˈoko gania ˈuana.”

23 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Na ai ngwane ˈoe ke baˈa mauri laˈu.”

24 Ma nia ka fata fuana sa Jesus ka ˈuri, “Nau ku saiana nia ke baˈa mauri laˈu ana faˈi asoa ˈisi.”

25 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Nau naˈa neˈe nai taˈea na ngwae mae ki, ma ku kwatea laˈu na mauriˈa fuada. Sa tai bore ˈana neˈe nia faˈamamana nau, nia ke mauri laˈu, sui bore ˈana nia ka mae naˈa. 26 Ma sa tai bore ˈana neˈe kira faˈamamana nau ki, kike baˈa toˈo ana mauriˈa firi, ma noaˈa kira kasi mae. ˈUri ma ˈoko faˈamamana ana ru neˈe kwa?”

27 Ma nia ka olisia ka ˈuri, “ˈIu Aofia. Nau ku faˈamamana ana ˈaeˈo naˈa neˈe na Christ, na Ngela God neˈe nia leka maˈi saena magalia.”

28 Ma buri ˈana neˈe ˈi Mata saea ru neˈeri, nia ka oli, ma ka kwaroro fuana na kini futa nia ˈi Mary, ma ka fata ˈuri fuana, “Na ngwae faˈamanata dao naˈa, ma nia oga ka lisiˈo.” 29 Ma kaidaˈi ˈi Mary nia rongoa ru neˈe, nia ka tataˈe, ma ka leka ˈaliˈali siana. 30 Ma sa Jesus kasi dao ˈua maˈi fanoa, bore ma nia tua ˈua goˈo ˈana maˈi ana kula ba ˈi Mata nia

dao toˈona ana. 31 Ma na ngwae ki neˈe
kira tua ˈi luma faˈinia ˈi Mary fuana na
gwalelana na manatana, kira leka logo ˈi
burina kaidaˈi kira lisia nia tataˈe ma ka
leka ˈaliˈali kwau ˈi maa. Kira fia fasi neˈe
nia ka leka ˈi maana na kilu gwaˈu ˈiri ka
angi ˈi neˈeri.
32 Ma kaidaˈi ˈi Mary ka dao ana kula
neˈe sa Jesus nia tua ana, nia ka lisia, ma
ka bobo uruuru ˈi naˈona ˈaena, ma ka
fata ˈuri, “Aofia ˈae, diˈia ˈoko tua tua
goˈo ˈamu ˈi neˈe ˈirai, na ai ngwane nau
noaˈa kasi mae goˈo.”
33 Ma sa Jesus ka lisia ˈi Mary nia
angi, ma na ngwae ki neˈe kira leka
maˈi faˈinia kira angi logo, ma nia ka
kwaimanatai liu. 34 Ma sa Jesus ka saefilo
kira ka ˈuri, “ˈI faˈi neˈe kamu alua ana?”
Kira ka olisi ˈuri ana, “Aofia ˈae, leka
maˈi, ma ˈoko lisia ˈamu.”
35 Ma sa Jesus ka angi. 36 Ma na ngwae
Jiu ki kira ka fata fuada kwailiu kika ˈuri,
“Kamu lisia na alafeˈanga doe nia fuana
sa Lasaros!”
37 Ma ti ngwae ada laˈu kira ka fata ˈuri,
“Nia gura na ngwae maada rodo ki. ˈUri
ma noaˈa nia kasi luia sa Lasaros faˈasia
na maeˈa?”
38 Sa Jesus ka kwaimanatai liu laˈu, ma
ka leka ˈi maana na kilu gwaˈu. Na
kilu gwaˈu neˈeri, neˈe na faoda neˈe taˈi
gwaˈi fau doe neˈe kira alua ˈi maana.
39 Ma sa Jesus ka fata totongaˈi fuada ka
ˈuri, “Kamu ke lafua na fau neˈana!”
Ma ˈi Mata na ngwaingwaena na ngwae
neˈe mae, ka olisia ka ˈuri, “Aofia ˈae, na
fai asoa ki neˈe sui naˈa ˈi burina neˈe
kira kwaiatoa. Dao ˈuri, sali nia moko
ngwaˈa naˈa!”
40 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Nau
ku saea ka sui naˈa fuamu ba diˈia
ˈoko faˈamamana nau, ˈoke baˈa lisia na
ˈinotoˈanga God.” 41 Ma kira ka lafua na
fau neˈeri. Sui sa Jesus ka lia ˈalaˈa ˈi
langi ma ka foˈo ˈuri, “Maˈasi ˈae, nau
ku baˈatafe ˈoe sulia ˈoko fafarongo naˈa
maˈi fuaku. 42 Nau ku saiana neˈe ˈoko
rongo nau sulia asoa ki. Nau ku saea
ru neˈe, fasi ˈiri neˈe ngwae neˈe ki kira
ka faˈamamana ana neˈe ˈoko asungaˈi
nau maˈi.” 43 Ma ˈi buri ˈana neˈe nia
saea alaˈanga neˈeri, nia ka ri doe ka
ˈuri, “Lasaros ˈae, ˈoke ruˈu maˈi ˈi maa!”
44 Ma na ngwae neˈe mae naˈa ka mauri
laˈu, ma ka ruˈu naˈa maˈi ˈi maa. Ma
na ro ˈae nia ki, ma na ro lima nia ki,
kira buta ˈani na ifi fuana ˈafulana na
ngwae mae ki, ma na maana kira buta
logo. Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada,
“Muke logea naˈa ifi neˈe ki faˈasia, ma
kamu ke alaˈani ka leka naˈa ana.”

Kira lokoa saungilana sa Jesus (Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; Luke 22:1-2)

45 Ma na ngwae ˈoro Jiu ki neˈe kira
dao maˈi siana ˈi Mary, kira lisia ru neˈe
sa Jesus sasia, ma kira ka faˈamamana
ana niaˈa. 46 Bore ma ti ngwae ada,
kira oli siana Farasi ki, ma kira ka alaˈa
suli ru neˈe sa Jesus nia sasia. 47 Ma
na Farasi ki, ma na fata abu doe ki,
kira ka fiku lokoˈi ru faˈinia na ngwae
faˈinaˈonaˈo ki, ma kira ka fata ˈuri, “Tae
neˈe kulu ke baˈa sasia ana ngwae neˈe?
Sulia ru faˈanadaˈa ˈoro ki naˈa neˈe nia
fuliˈi. 48 Ma diˈia kulu ka alaˈania ngwae
neˈe ka sasi goˈo ˈana ˈuri, na ngwae
ˈoro ki kira ka faˈamamana ana. Sui,
na ngwae gwaungaˈi ki faˈasia ˈi Rom,
kira ke baˈa saetaˈa naˈa fuakulu. Ma
leleka ka ˈuri naˈa, ngwae Rom ki ke baˈa
takalongaˈinia na Luma Abu God, ma kira
ke faˈalia naˈa maˈe fanoa kia!”
49 Ma taˈi ngwae ada satana sa Kaeafas
na ˈingataˈi fata abu ana kaidaˈi neˈeri
ka fata ˈuri, “Noaˈa kaumulu ˈiri sai goˈo
ana ta ru! 50 Fuila kaumulu ka saiana
neˈe nia leˈa goˈo fuana taˈi ngwae neˈe
ka mae, fasi ˈiri noaˈa kira kasi saungia
ngwae ki taˈifau?” 51 Aia, ma na alaˈanga
neˈe sa Kaeafas nia saea naˈa, noaˈa laˈu
na ru ˈi manatana taˈifilia. Sulia nia neˈe
ˈingataˈi fata abu ana kaidaˈi neˈeri, ma
nia neˈe God ka alua na manataˈanga
neˈeri ˈi liana. Ma alaˈanga neˈe nia saea
sulia sa Jesus ke baˈa mae fuana ˈafilana
na ngwae Jiu ki. 52 Ma noaˈa nia kasi mae
fuana na ngwae Jiu ki goˈo ˈana taˈifilida.
Nia mae fasi ˈiri na ngela God ki taˈifau
neˈe kira tua ana fanoa ki taˈifau, kira ka
fiku faˈinia na Jiu ki, fasi ˈiri ka alua taˈi
fikuˈa.
53 Ma talaˈae ana faˈi asoa neˈe sa
Kaeafas saea alaˈanga neˈeri ki, kira ka

talaʼae naʼa lokolana manataʼi ngwae ʼoro ki fuana kira ka saungia sa Jesus.
54 Duʼungana ru neʼeri, sa Jesus noaʼa
kasi liu tafangaʼi naʼa ana abaʼi kula ʼi
Judea. Ana kaidaʼi neʼeri, nia ka leka
faʼasia kula neʼeri, ma ka leka faʼinia na
fafarongo nia ki kira ka leka, kira ka tua
ana fanoa ʼi Ifrem neʼe karangia naʼa
abaʼi kula kwasi.
55 Ana kaidaʼi neʼeri, nia karangia naʼa
asoa ana Fangaʼa ana Daofaʼi Liuʼa Jiu ki.
Ma na ngwae ʼoro ki kira ka leka kwau
ʼuana ʼi Jerusalem ʼi naʼona na Fangaʼa
neʼe, fuana faʼasikasikalada fuana na
fafangaʼa sulia na falafala kira ki. 56 Ma
na ngwae ki kira ka lulu ʼuana sa Jesus.
Ma ana kaidaʼi neʼeri, kira fiku taʼifau
maʼi ʼi saena ana Luma Abu God, kira
ka saefilo kira kwailiu kira ka ʼuri, “ʼUri
ma kaumulu fia nia ke dao maʼi ana
na Fangaʼa neʼe? Sali noaʼa goʼo taka!”
57 Kira fata ʼunaʼeri sulia na fata abu doe
ki, ma na Farasi ki, kira alu alaʼanga siana
ngwae ki ʼuri, “Diʼia ta ngwae ka saiana
kula neʼe sa Jesus nia tua ana, nia ke
faʼarongo kami ʼani fasi ʼiri mike daua.”

12

ʼI Mary nia kisitani ngwaingwai fafona ʼaena sa Jesus
(Matthew 26:6-13; Mark 14:3-9)

1 Ma ono asoa ki ʼi naʼona Fangaʼa
ana Daofaʼi Liuʼa, sa Jesus faʼinia na
fafarongo nia ki kira oli laʼu ʼuana ʼi
Betani, na maʼe fanoa sa Lasaros ba sa
Jesus nia faʼamauria faʼasia na maeʼa.
2 Kira sasi akaʼu ana fanga ki fuana sa
Jesus. Sa Lasaros ta ngwae logo ana na
ngwae neʼe kira saea maʼi ʼuana fanga
fikuʼa faʼinia sa Jesus. Ma ʼi Mata ka
ngali fanga maʼi fuada. 3 Ma ʼi Mary ka
ngalia maʼi taʼi biʼi* nura ni kwainuraʼa
neʼe kira saea ʼani “nad” neʼe folilana
ka doe liu. ʼI Mary ka ngalia maʼi ka
kisitani ʼi fafona ʼaena sa Jesus fuana faʼa
ʼinotoʼalana. Sui ʼi Mary ka ongoa ʼaena
sa Jesus ʼani ifuna. Ma ana kaidaʼi neʼeri,
na luma neʼe ka fungu ʼani mokofana na
ngwaingwai moko leʼa neʼe. 4 Bore ma
sa Judas Iskariot, na fafarongo ba ke baʼa
kwatea sa Jesus fuana malimae nia ki, nia
ka fata kwau ka ʼuri, 5 “Faʼuta noaʼa nia
kasi ʼoifoli ʼani na ngwaingwai leʼa neʼe?
Na ngwaingwai neʼe diʼia nia ʼoifoli ʼani,
nia ke baʼa ngalia mani neʼe bolo faʼinia
na folifoliʼa neʼe taʼi ngwae ka rao ʼuana
sulia taʼi faʼi ngali. Ma mani neʼeri fuila
ʼoko ngalia ʼoko kwatea fuana na ngwae
dalaʼa ki.”
6 Sa Judas nia saea na ru neʼe, noaʼa
laʼu osiʼana neʼe nia manata ʼuana
ʼafilana ngwae neʼe kira dalaʼa ki, bore
ma duʼungana lala neʼe niaʼa ta ngwae
bili. Ma nia logo neʼe na ngwae fuana
liaʼa sulia na ngwaʼi mani kira. Ma
kaidaʼi ki taʼifau, nia saiana ka faʼalia
goʼo ʼana mani neʼe fuana niaʼa talana.
7 Ana kaidaʼi neʼeri, sa Jesus ka fata
ʼuri, “Noaʼa ʼoe kosi fonea laʼu na kini
neʼe! Ma nia ka gonia ʼana na ngwaing-
wai neʼe fuana ongolana ʼani noniku ana
kaidaʼi ana kwaiatolaku. 8 Ma ngwae
neʼe kira dalaʼa ki, kira tua goʼo ʼada faʼi
kamu sulia asoa ki. Bore ma noaʼa nau
kusi tua tau laʼu faʼi kamu.”

Kira lokoʼi ru fuana saungilana sa Lasaros

9 Ngwae ʼoro ki kira rongoa sa Jesus
nia tua ʼi Betani, ma kira ka leka maʼi
siana. Kira ʼiri leka laʼu osiʼana sa Jesus
goʼo ʼana taʼifilia neʼe tua ʼi fanoa neʼeri.
Ma kira leka logo maʼi fuana lisilana sa
Lasaros ba sa Jesus nia faʼamauri nia
faʼasia maeʼa. 10-11 Ma na ʼorolana ngwae
Jiu ki, kira leka naʼa faʼasia na fata abu
doe ki, ma kira ka faʼamamana naʼa ʼada
ana sa Jesus osiʼana nia faʼamauria sa
Lasaros faʼasia na maeʼa. Nia neʼe, na
fata abu doe ki kira ka lokoa logo na
saungilana sa Lasaros diʼia logo neʼe kira
naia saungilana sa Jesus.

Sa Jesus ruʼu ʼi Jerusalem diʼia ta ngwae tatalafaʼa
(Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; Luke 19:28-40)

12 Sui ana ruana asoa, ngwae ʼoro neʼe
kira leka maʼi ʼana Fangaʼa ana Daofaʼi
Liuʼa, kira rongoa sa Jesus neʼe leka maʼi
ʼuana ʼi Jerusalem. 13 Kira leka, kira ka

* **12:3** Na biʼi nura tiʼitiʼi neʼe kulufana diʼia 327 grams.

ngalia maʹi uila niniu ki, ma kira ka leka
maʹi ʹiri kika saka toʹona sa Jesus. Ma
kira ka ri kira ka ʹuri,
“Baʹatafea God!
God ʹoko ʹoilakitaʹinia na ngwae neʹe nia
leka maʹi ʹani na ngasingasiʹanga
ʹoe!✡
God ke faʹaleʹa na ngwae tatalafaʹa kia ʹi
Israel.”

14 Ana kaidaʹi neʹeri, sa Jesus ka ngalia
taʹi dongki, ma ka raʹe maʹi ʹi fafona.
Na ru neʹe nia faʹamamana goʹo maʹi na
ru neʹe Kerekereʹa Abu ba saea ka ʹuri,
15 “Kamu ngwae ʹi Jerusalem ki, noaʹa
kamu kasi maʹu! Mulu lisia na ngwae
tatalafaʹa kamu neʹe nia leka maʹi ʹi
fafona kala dongki.”✡
16 Ma ana kaidaʹi neʹeri, na fafarongo
ki noaʹa kira kasi sai ʹua ana na ru neʹe.
Sui ʹi burina neʹe sa Jesus nia mauri laʹu
ma ka oli ʹuana ʹi langi, kira fiʹi manata
toʹona na Kerekereʹa Abu sulia, ma na ru
neʹe kira ka sasia ana.
17 Na ngwae neʹe kira tua faʹinia sa
Jesus ana kaidaʹi nia saea maʹi sa Lasaros
faʹasia saena faodaʹi ngwae mae ma ka
kwatea nia ka mauri laʹu, kira faʹarongo
ʹani ru neʹeri fuana ngwae ʹoro ki. 18 Nia
neʹe sasi ma na ngwae ʹoro ki kira ka
leka maʹi, ʹiri kike saka toʹona sa Jesus.
Kira leka sulia kira rongoa taʹifau neʹe sa
Jesus fulia na ru faʹanadaʹa neʹeri. 19 Ma
ana kaidaʹi neʹeri, na Farasi ki kira ka
fata ʹuri ʹada fuada kwailiu, “Kamu lisia!
Sui bore ʹana kulu ka lokoʹi ru ʹani liaʹi
ngwae ʹoro ki, nia ʹafitaʹi naʹa. Sulia
ngwae ʹoro ki kira leka naʹa ʹada sulia
na ngwae neʹe!”

Na ngwae ʹi Grik ki lulua sa Jesus

20 Ti ngwae faʹasia ʹi Grik, kira tua logo
safitada na ngwae neʹe kira leka maʹi
ʹuana ʹi Jerusalem fuana na foʹongaʹa
ana Fangaʹa ana Daofaʹi Liuʹa. 21 Kira
leka siana sa Filip, na ngwae faʹasia ʹi
Betsaeda saena na abaʹi kula ʹi Galili, ma
kira ka fata ʹuri fuana, “Araʹi ʹae, kaimili
oga mike lisia sa Jesus.”
22 Sui sa Filip ka leka, ma ka faʹarongoa
sa Andrew, ma kera ka leka, ma kera
ka faʹarongoa sa Jesus. 23 Ma sa Jesus
ka olisida ka ʹuri, “Na kaidaʹi nau, na
Ngela Ngwae, dao naʹa fasi ʹiri God ka
faʹataʹinia naʹa na ʹinotoʹanga nau. 24 Ru
mamana nau ku saea fuamuʹa. Diʹia ta
taʹi maga witi noaʹa kasi ʹasia saena na
ano ma noaʹa kasi mae, na maga witi
neʹeri ka teo taʹifilia goʹo ʹana. Ma diʹia
nia ka mae tari, nia fiʹi kalea naʹa maga
witi ʹoro ki. 25 Ma diʹia ta ngwae ka lia
doe ana na maurilana ʹana talana, nia
ke baʹa mae goʹo ʹana. Bore ma diʹia ta
ngwae noaʹa kasi lia doe ana maurilana
saena na magalia neʹe, nia ke baʹa toʹo
ana mauri firi. 26 Ma ta ngwae bore ʹana
neʹe nia oga ka rao fuaku, nia ke leka suli
nau, fasi ʹiri niaʹa ngwae rao mamana
nau, ma ka tua ana na kula neʹe nau ku
tua ana. Ma na Maʹa nau ka kwaiara na
ngwae neʹe nia rao fuaku.
27 “Ma na kaidaʹi neʹe, na liaku nia
figwanu, ma ta tae neʹe nai baʹa saea?
Nai baʹa fata ʹuri, ‘Maʹasi ʹae, ʹoe kosi
alaʹania kaidaʹi neʹe ka dao maʹi fafi
nau.’ Noaʹa. Sulia nia naʹa neʹe na
ru neʹe nau ku leka maʹi fuana, fasi
ʹiri nau ku liu nama ana kaidaʹi neʹe
ana na nonifiiʹanga. 28 Maʹasi ʹae, ʹoko
faʹaʹinotoʹa na satamu.”

Ma ana kaidaʹi neʹeri, taʹi lingalingaʹi
ru ka fata maʹi faʹasia ʹi langi ka ʹuri,
“Nau ku ngalia taʹifau naʹa maʹi na
ʹinotoʹanga fuana na sataku, ma nai baʹa
sasi laʹu.”
29 Ma na fikuʹa neʹe kira uu ʹi neʹeri,
kira rongoa na lingalingaʹi ru neʹeri, ma
ti ngwae ada kira ka saea fasi na kiri.
Ma ti ngwae kira ka fata ʹuri, “Ta ʹainsel
neʹana fata maʹi fuana!”
30 Sui sa Jesus ka fata ʹuri fuada, “Na
lingalingaʹi ru neʹe nia fata maʹi, noaʹa
laʹu fuana na ʹafilaku, bore ma nia fata
lala maʹi fuana na ʹafi lamuʹa. 31 Ma
na kaidaʹi dao naʹa fuana God ka mata-
langani na ngwae ki saena magalia neʹe.
Ma ana kaidaʹi neʹe, God ka lafua naʹa
sa Saetan, na ngwae gwaungaʹi ana na
magalia neʹe. 32 Ma ana kaidaʹi kira
ke baʹa lafutaʹi nau ana ʹai rara folo,
nai baʹa talaʹia maʹi na ngwae ki taʹifau
siaku.”

✡ **12:13** Sam 118:26 ✡ **12:15** Sekaraea 9:9

33 (Ma ˈani na alaˈanga neˈe ki, nia ka faˈataˈinia goˈo ˈana na maeˈa faˈuta neˈe
nia ke baˈa mae ˈani.)
34 Ma na ngwae ki kira ka fata ˈuri,
“Na Kerekereˈa Abu kia nia saea neˈe na
Christ ke baˈa mauri firi. ˈIrai ma faˈuta
ˈoko saea kira ke baˈa lafutaˈinia na Ngela
Ngwae ana ˈai rara folo? Ma sa tai naˈa
neˈe na Ngela Ngwae neˈe kwa?”
35 Sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Nau ku
diˈia na madakolaˈa doe. Ana kaidaˈi
tiˈitiˈi neˈe nau ku tua ˈua faˈi kamu.
Fuila kamu ke roˈosulia naˈa fatalaku ana
kaidaˈi neˈe nau ku tua ˈua faˈi kamu, fasi
ˈiri muke lia saiana na tala leˈa. Sulia sa
tai neˈe nia leka saena maˈe rodo, nia ka
kina ˈi faˈi neˈe nia leka ˈuana. 36 Kaidaˈi
neˈe na madakolaˈa nia tua ˈua faˈi kamu,
muke faˈamamana ana, fasi ˈiri kamuˈa
na ngela ana madakolaˈa ki.”
Sa Jesus ka saea na ru neˈe ki, sui nia
ka leka naˈa ˈana faˈasida, ma ka ago naˈa
ˈana faˈasida.

Ngwae ki noaˈa kasi faˈamamana

37 Sui bore ˈana sa Jesus ka sasia ru
faˈanadaˈa ˈoro ki ma kira ka lisia, noaˈa
kira kasi faˈamamana goˈo ana niaˈa.
38 Na ru neˈe ki nia ˈunaˈeri, ˈiri ka
faˈamamana na alaˈanga sa Aesea na
profet ba nia saea naˈa maˈi ˈi naˈo, ba
nia fata ˈuri,

“Aofia, noaˈa kira kasi faˈamamana goˈo
ana alaˈanga neˈe kami faˈatalo
ˈani ki.
Ma noaˈa kira kasi lia sai logo ana
na ngasingasi ˈanga ˈoe neˈe ˈoko
faˈataˈinia fuada.”✡

39 Ma osiˈana kaidaˈi neˈe noaˈa kira
kasi saiana faˈamamanaˈanga ˈana, na
fatalana God neˈe sa Aesea na profet
neˈe faˈarongo ˈua naˈa maˈi ˈani ˈi naˈo
niniˈa fiˈi mamana. 40 Saena Kerekereˈa
Abu, God nia fata ˈuri,

“Nau ku bokota naˈa na maada fasi ˈiri
noaˈa kira kasi lisia tae neˈe nau ku
sasi fuada.
Nau ku faˈangasia naˈa manatalada fasi
ˈiri noaˈa kira kasi saiana tae neˈe
nau ku sasi fuada.
Nau ku sasi ˈunaˈeri ˈada fasi ˈiri
noaˈa kira kasi saiana kakari alifaˈi
ˈanga laˈu maˈi ˈuaku ˈiri nau kui
faˈamauri kira.”✡

41 Sa Aesea ka saea ru ki osiˈana nia lisia
naˈa na ˈinotoˈanga sa Jesus, ma nia ka
fata sulia.
42 Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, ngwae
faˈinaˈonaˈo ˈoro ana Jiu ki neˈe kira
faˈamamana ana sa Jesus. Bore ma noaˈa
kira kasi fata goˈo sulia fuana ngwae
matamata ki, osiˈana kira maˈungia na
Farasi ki, ˈasu ˈubani kira kata luida
faˈasia ruˈungaˈa saena na luma fuana
foˈongaˈa kira ki. 43 Kira manata ˈabera
liu lala sulia sasilana ru fuana ngwae
goˈo ˈana neˈe ka saeleˈa fafia. Bore
ma noaˈa kira kasi manata ˈabera goˈo
sulia sasilana ru fuana God ˈiri nia saeleˈa
fafia.
44 Ma sa Jesus ka fata doe ma ka
ˈuri, “Diˈia ta ngwae bore ˈana nia
faˈamamana aku, nia faˈamamana logo
God neˈe asungaˈi nau maˈi. 45 Ma diˈia
ta ngwae nia lisi nau, nia lisia logo God
neˈe nia asungaˈi nau maˈi. 46 Nau
ku leka maˈi saena magalia neˈe diˈia
madakolaˈanga fuana ngwae ki, fasi ˈiri
sa tai neˈe faˈamamana nau, noaˈa kira
kasi tua saena maˈerodo. 47 Ma sa tai
bore ˈana neˈe ka rongoa fatalaku, ma
noaˈa kasi sasi sulia, noaˈa nau kusi mata-
langaˈinia, duˈungana noaˈa nau kusi
leka laˈu maˈi saena magalia neˈe fuana
kwai matalangaˈi ˈanga. Ma nau ku leka
lala maˈi fuana faˈamaurilana ngwae ki.
48 Ngwae noaˈa kasi oga nau, ma noaˈa
kasi oga sasilana ru nau ku saeˈe ki, na
ru nia teo naˈa fuana matalangaˈi lana na
ngwae neˈeri. Na alaˈanga nau ki neˈe
na ru neˈe ke baˈa matalangaˈinia ana
asoa ˈisi. 49 Na ru neˈe nia mamana, sulia
kaidaˈi nau ku fata ˈani, noaˈa nau kusi
fata sulia na ru sulia manataku talaku.
Bore ma Maˈa nau neˈe nia asungaˈi nau
maˈi, nia saea fuaku na fataˈa totongaˈi ki
fuana nau ku saea, ma nau ku fata suliˈi.
50 Ma nau ku saiana, na fata totongaˈi
ˈanga Maˈa nau ki neˈe kwatea mauri firi
fuana ngwae ki. Ma na tae neˈe nau ku
saea, nia naˈa neˈe ru neˈe Maˈa nau nia
saea fuaku, fasi ˈiri nau ku faˈatalo ˈania.”

✡ **12:38** Aesea 53:1 ✡ **12:40** Aesea 6:10

13

Sa Jesus taufia naˈa ˈaeda na fafarongo nia ki

1 Taˈi faˈi asoa ˈi naˈo ana na Fangaˈa
ana Daofaˈi Liuˈa, sa Jesus ka sai naˈa ana
kaidaˈi nia karangi dao naˈa fasi ˈiri nia
ka leka naˈa faˈasia na magalia neˈe, ma
ka leka siana na Maˈa nia. Ma nia alafe
fuana na fafarongo nia ki neˈe kira tua
naˈa saena na magalia neˈe, ma nia ka
alafe fuada leleka ka dao ana kaidaˈi nia
mae.
2 Ma sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki,
kira fanga ˈada ˈi saˈulafi. Ma sa Saetan
ka alua naˈa manataˈanga saena na liana
sa Judas, na ngela sa Simon Iskariot, fasi
ˈiri ka kwatea sa Jesus fuana malimae nia
ki. 3 Ma sa Jesus ka saiana neˈe Maˈa nia
kwatea ka sui naˈa na ngasingasiˈanga ki
taˈifau fuana. Ma nia ka saiana logo, neˈe
nia leka maˈi faˈasia God, ma nia ke baˈa
oli logo siana God. 4 Nia neˈe sa Jesus
ka tataˈe faˈasia na tatafe ana fangaˈa,
ma ka kanusua na toˈongi fafo nia, ma
ka nikia naˈa ˈaba lauˈua ni ongo noni ˈi
liˈitana. 5 Sui nia ka kisitani na kafo ˈi
saena na dako, ma ka taufia naˈa ˈaena
na fafarongo nia ki, ma ka ongoˈi ˈani na
ˈaba lauˈua neˈe nia nikia ˈi liˈitana. 6 Ma
kaidaˈi nia dao ana sa Simon Peter, nia ka
fata ˈuri fuana sa Jesus, “Aofia kwa, ˈuri
ma ˈoko taufia logo ˈaeku niniˈa?”
7 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Ana
kaidaˈi neˈe, ˈoko kina ˈua na ru neˈe nau
ku sasia amu, bore ma ˈoke baˈa saiana ˈi
buri.”
8 Ma sa Peter ka fata ˈuri, “Nauˈa niniˈa,
noaˈa liu ˈoe kosi taufia ˈaeku!”
Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Diˈia
noaˈa nau kusi taufia naˈa ˈaemu, ˈaeˈo
noaˈa laˈu na fafarongo nau.”
9 Ma sa Peter ka olisia ka ˈuri, “Aofia
ˈae, noaˈa ˈoe kosi taufia laˈu ˈaeku
taˈifilia goˈo. Bore ma ˈoke taufia logo na
limaku, ma na gwauku!”
10 Sa Jesus ka fata ˈuri, “Sa tai neˈe
siu ka sui naˈa, na nonina nia sikasika
taˈifau naˈa, ma noaˈa nia kasi siufia laˈu
na nonina taˈifau. Nia ka taufia goˈo na
ˈaena. Kaumulu sikasika taˈifau naˈa, ma
taˈi ngwae goˈo aumulu neˈe noaˈa kasi
sikasika.” 11 Sa Jesus nia saiana ka sui
naˈa sa tai neˈe ke baˈa ˈolosaea niaˈa
fuana na malimae ki, ma nia neˈe nia ka
fata ˈuri, “Kaumulu sikasika taˈifau naˈa,
ma taˈi ngwae goˈo aumulu neˈe noaˈa
kasi sikasika.”
12 Ana kaidaˈi sa Jesus nia taufia ˈaeda
ka sui, nia ka ruˈufia laˈu na toˈongi
fafo nia sui, nia ka oli ka tua faˈi kira.
Ma nia ka saefiloda ka ˈuri, “ˈUri ma
kaumulu saiana fadalana na ru niniˈa
nau ku sasia fuaumulu? 13 Na fadalana
nia ˈuri: Kaumulu sae nau ˈania ngwae
Faˈamanata faˈinia na Aofia kamu, ma
ka bolo liu fuana kamu ka sae nau
ˈunaˈeri, osiˈana nauˈa neˈe na ngwae
faˈamanata ma na Aofia kamu. 14 Ma sui
bore ˈana nau na ngwae faˈamanata ma
na Aofia kamu, nau ku fiˈi taufia goˈo
na ˈaemuˈa. Ta neˈe kamu ke taufia
nama ˈaemuˈa kwailiu logo. 15 Nau ku
sasia ru neˈeri fuamuˈa fasi ˈiri kaumulu
logo muke sasia logo diˈia niniˈa nau
ku sasia amuˈa. 16 Ru mamana nau ku
saea fuamuˈa, na ngwae rao noaˈa nia
kasi ˈinotoˈa ka liufia ngwae ˈaˈana nia.
Ma na ngwae neˈe ka ngali faˈarongoa,
noaˈa kasi ˈinotoˈa liufia na ngwae neˈe
asungaˈinia. 17 Muke sai leˈa ana na ru
niniˈa nau ku saea fuamuˈa ki. Ma diˈia
muke sasi logo sulia, muke baˈa saeleˈa
mamana.
18 “Nau ku saea na ru neˈe ki noaˈa laˈu
fuamuˈa taˈifau. Nau ku sai goˈo ˈaku ana
sa tai faˈida neˈe nau ku filida. Ma nau ku
saiana taˈi ngwae aumulu ke baˈa ˈolosae
nau fuana malimae nau ki, fasi ˈiri ke
faˈamamana Kerekereˈa Abu ba fata ˈuri,
‘Na ngwae neˈe keroˈo fanga fiku ana
fanga nau, niaˈa logo neˈe na malimae
nau.’✡ 19 Na ru neˈe noaˈa kasi dao ˈua
maˈi, ma nia leˈa fuana nau ku saea
fuamuˈa ana kaidaˈi neˈe, ˈiri diˈia ana
kaidaˈi nia ke dao bore maˈi, muke baˈa
faˈamamana neˈe Nauˈa Niniˈa. 20 Ru
mamana nau ku saea fuamuˈa, sa tai
bore ˈana neˈe ka kwaloa sa tai neˈe
nau ku asungaˈinida kwau, nia ka kwalo
nau logo. Ma sa tai bore ˈana neˈe ka
kwalo nau, nia kwaloa logo God neˈe nia
asungaˈi nau logo maˈi.”

✡ **13:18** Sam 41:9

Ala'anga sulia sa Judas
(Matthew 26:20-25; Mark 14:17-21; Luke 22:21-23)

21 Buri 'ana sa Jesus nia fata 'una'eri ka sui, nia ka kwaimanatai liu. Ma nia ka fa'arongo madako na'a 'ani fuana na fafarongo nia ki ka 'uri, "Ru mamana nau ku saea na'a fuamu'a. Ta'i ngwae aumulu nia ke ba'a 'olosae nau fuana malimae nau ki."
22 Ana kaida'i ne'eri, na fafarongo ki kira ka bubu kwailiu na'a fuada, sulia noa'a kira kasi saiana sa tai ne'e sa Jesus nia fata sulia. 23 Ma ta'i ngwae ana fafarongo nia ki ba sa Jesus nia alafe fuana, nia ne'e ka tua karangia sa Jesus. 24 Ma sa Simon Peter ka fa'ata'i 'ania na limana fuana fafarongo ne'eri, fasi 'iri ka saefiloa sa Jesus 'uana sa tai ne'e nia fata sulia. 25 Na fafarongo ne'e ka 'idu karangia kwau sa Jesus, ma ka kwaroro fuana ka 'uri, "Aofia kwa, sa tai ne'e na ngwae ne'ana 'oko fata sulia?"
26 Sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Na ngwae ne'e nai ba'a taufia na beret saena na dako'i sulu, ma nau ku kwatea fuana. Ngwae ne'e nau ku sasia ru ne'eri fuana, nia na'a ne'e na ngwae ne'eri." Go'o sa Jesus nia taufia na beret saena dako'i sulu, sui ka kwatea fuana sa Judas ngela sa Simon Iskariot. 27 Ana kaida'i ne'eri go'o sa Judas ka ngalia na'a na beret ne'eri, sa Saetan ka ru'ufia na'a. Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oke 'ali'ali fa'inia na ru ne'e 'oke sasia." 28 Ma na fafarongo ki ne'e kira tua kalia na tatafe ni fanga ne'eri, kira ka kina tae ne'e sa Jesus nia fata 'una'eri 'ania fuana sa Judas. 29 Ma osi'ana sa Judas nia'a na ngwae ne'e lia sulia na ngwa'i mani kira, ti ai ana na fafarongo ki kira fia fasi sa Jesus nia saea fuana sa Judas, 'iri nia leka ka folia ma'i ti fanga ne'e kira bo'obo'o 'uana fuana fanga'a ne'eri, nama nia leka ka ngalia ma'i ti ru fasi 'iri kira ke kwatea fuana ngwae dala'a ki.
30 Buri 'ana sa Judas ka ngalia na'a fanga baera, nia ka ru'u 'ali'ali na'a 'i maa. Ma ana kaida'i ne'eri nia ka rodo na'a.

Muke alafe fuamu'a kwailiu

31 Kaida'i sa Judas nia leka na'a, sa Jesus ka fata 'uri, "Kaida'i fuana fa'a 'inoto'a laku, na Ngela Ngwae, nia dao na'a. Ma God ke ngalia na'a fa'a 'inoto'alana osi'ana ru nini'a fuli fuaku ki. 32 Ma di'ia na fa'a 'inoto'a lana God ke fa'ata'i ana nau'a, 'una'eri God na'a ne'e ke tala fa'ata'inia 'ali'ali ana na fa'a 'inoto'a laku 'ani nia'a talana. 33 Ngela nau kina 'ae, noa'a nau kusi tua tau go'o fa'i kamu. Kamu ke ba'a lulu 'uaku, bore ma nau ku saea na'a fuamu'a na ru ba nau ku saea na'a fuana ngwae fa'ina'ona'o ana Jiu ki ba 'uri, 'Afita'i muke leka ana kula ne'e nau ku leka ana.' 34 Ma na taki faolu nau ku kwatea fuamu'a ne'e 'uri: Muke alafe fuamu'a kwailiu, di'ia logo ne'e nau ku alafe fuamu'a. 35 Ma di'ia muke to'o ana na alafe'anga fuamu'a kwailiu, na ngwae ki ta'ifau kira ke ba'a saiana ne'e kamu na fafarongo nau ki."

Sa Peter ke tofea sa Jesus
(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; Luke 22:31-34)

36 Sui sa Simon Peter ka saefiloa sa Jesus ka 'uri, "Aofia kwa, 'i fa'i ne'e 'oke ba'a leka 'uana?"
Sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Kula ne'e nai ba'a leka 'uana, noa'a kamu kasi saiana leka'a fa'i nau 'uana. Bore ma ta asoa, muke ba'a leka ma'i buriku."
37 Sui sa Peter ka saefilo la'u ka 'uri, "Kwala Aofia kwa, tae ne'e ke kwate ma ka 'afita'i fuaimili fuana leka'a fa'ini'o ana kaida'i ne'e? Osi'ana nau ku sasi aka'u na'a fuana mae'a 'usi'o."
38 Sa Jesus olisia ka fata 'uri fuana, "'Uri ma 'oko sasi aka'u mamana fuana mae'a 'usi nau kwa? Ru mamana nau ku saea fuamu. 'I na'ona mala ne'e na karai ka angi, 'oke ba'a sae uulu fau ana ne'e 'oko kina nau."

14

Sa Jesus na tala 'uana leka'a siana God na Ma'a

1 Sa Jesus ka fata 'uri fuana na fafarongo nia ki, "Noa'a kamu kasi manata 'abera ma na manatalamu'a kasi 'asia. Muke fa'amamana ana God, ma muke fa'amamana logo aku. 2 Osi'ana kula 'oro ni tua'a ki 'i saena na luma Ma'a nau. Aia, ma nau ku leka 'iri ne'e nai

sasi akaˈu ana kula fuamuˈa. ˈAfitaˈi nau ku saea na ru neˈe fuamuˈa, diˈia noaˈa nia kasi mamana. 3 Ma kaidaˈi neˈe nau ku leka, ma nau ku sasi akaˈu ana kula fuamuˈa, ka sui nai baˈa oli maˈi ma nau ku talaˈi kamu fuaku talaku, fasi ˈiri na kula neˈe nau ku tua ana, kamu ke tua logo ana. 4 Ma kaumulu sai goˈo ˈamuˈa ana na tala neˈe leka ˈuana na kula neˈe nai leka ˈuana.”

5 Ma sa Tomas ka fata ˈuri, “Aofia kwa, kaimili kina na kula neˈe ˈoke leka ˈuana. ˈUri ma kami ke baˈa sai faˈuta ana na tala neˈeri kwa?”

6 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Nauˈa naˈa neˈe na tala fuana faˈataˈilana ru mamana sulia God, ma ka kwatea na mauriˈa fuana ngwae ki. Noaˈa ta ngwae kasi leka siana God na Maˈa diˈia nia noaˈa kasi leka suli nau. 7 Ma diˈia kamu ka sai mamana naˈa aku, tama muka sai logo ana na Maˈa nau. ˈIta ana kaidaˈi neˈe ka oli alaˈa, kaumulu sai naˈa ana Maˈa nau, ma muka lisia naˈa.”

8 Ma sa Filip ka fata ˈuri, “Aofia ˈae, kami oga ˈoke faˈataˈinia basi na Maˈa fuamiˈa kwa.”

9 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Kwala Filip kwa, nau ku tua faˈi kamu ka tau naˈa, ma ˈoe kosi sai ˈua aku niniˈa? Ma sa tai bore ˈana neˈe nia lisi nau, nia ka lisia naˈa na Maˈa logo. Ma faˈuta neˈe ˈoko saea fasi nai faˈataˈinia laˈu na Maˈa nau kwa? 10 ˈUri ma noaˈa ˈoe kosi faˈamamana goˈo ana neˈe nau ku tua ana na Maˈa, ma na Maˈa logo ka tua ana nauˈa? Alaˈanga neˈe nau ku saea fuamuˈa ki, noaˈa laˈu na alaˈanga nau ki talaku. Na Maˈa neˈe nia tua aku nia sasia na raoˈa nia ki suli nau. 11 Muke faˈamamana ana ru neˈe, nau ku tua ana na Maˈa, ma na Maˈa ka tua aku. Diˈia noaˈa, muke faˈamamana ana ru neˈe sulia na raoˈa neˈe nau ku sasiˈi ki. 12 Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, diˈia sa tai bore ˈana neˈe ka faˈamamana ana nauˈa, nia sasia logo na raoˈa neˈe nau ku sasiˈi ki. Ma nia ka sasia laˈu na raoˈa doe ki mala, sulia neˈe nau ku leka siana na Maˈa. 13 Ma ta tae bore ˈana neˈe muke gania na Maˈa osiˈana kamu fafarongo nau ki, nai baˈa sasi, fasi ˈiri ana kaidaˈi neˈe ngwae ki kira ka lisia, kira ka lia saiana na Maˈa neˈe talingaˈi ka tasa. 14 Ta tae bore ˈana neˈe muke gani nia ˈuana sulia kamu ngwae nau ki, nai baˈa sasia fuamuˈa.”

Alafeˈanga ma roˈongaˈa sulia sa Jesus

15 Sa Jesus ka fata laˈu ka ˈuri, “Diˈia kamu alafe fuaku, muke roˈosulia na taki nau ki. 16 Nai baˈa gania na Maˈa, ma nia ke baˈa kwatea maˈi na Ngwae ni Kwaiˈafi fuamuˈa, ma nia ke baˈa tua tari faˈi kamu. 17 Niaˈa na Anoˈi ru Abu neˈe faˈataˈinia naˈa mamanaˈanga sulia God. Ma na ngwae neˈe kira kasi faˈamamana ki, noaˈa kira kasi kwaloa goˈo, sulia noaˈa kira kasi lisia, ma noaˈa kira kasi sai goˈo ana. Bore ma kamu sai naˈa ana, osiˈana nia tua faˈi kamu, ma nia ke tua saena maurilamuˈa.

18 “Kaidaˈi nai baˈa leka, ˈafitaˈi nau ku faˈasi kamu diˈia na ngela inamae ki. Nai baˈa oli logo maˈi siaumulu. 19 Ana kaidaˈi tiˈitiˈi goˈo, na ngwae neˈe kira kasi faˈamamana, noaˈa kira kasi baˈa lisi nau laˈu. Bore ma kamuˈa niniˈa, muke baˈa lisi nau logo amuˈa. Ma osiˈana nau ku mauri, kamu ke mauri logo. 20 Ma ana kaidaˈi neˈe nai baˈa mauri laˈu, muke baˈa saiana neˈe nau ku tua ratai ana na Maˈa nau, ma kamu ke tua ratai faˈi nau, ma nau ku tua ratai faˈi kamu.

21 “Ma sa tai bore ˈana neˈe roˈosulia na taki nau ki, niaˈa neˈe na ngwae neˈe nia alafe fuaku. Ma sa tai bore ˈana neˈe ka alafe fuaku, Maˈa nau ka alafe logo fuana, ma nauˈa bore nau ku alafe logo fuana, ma nau ku faˈataˈi nau talaku fuana.”

22 Sa Judas (noaˈa laˈu sa Iskariot) ka saefiloa ka ˈuri, “Aofia kwa, faˈuta neˈe kaimili goˈo neˈe kami saiana mike lisiˈo, ma na ngwae neˈe noaˈa kira kasi faˈamamana noaˈa kira kasi lisiˈo?”

23 Sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Diˈia ta ngwae neˈe alafe aku, nia ke roˈosulia na faˈamanataˈanga nau ki. Ma na Maˈa nau ke alafe fuana, ma na Maˈa nau, keroˈo ka leka maˈi siana, ma keroˈo ka tua faˈinia. 24 Ma sa tai bore ˈana neˈe noaˈa kasi alafe aku, nia kasi roˈosulia na faˈamanataˈanga nau ki. Ma na faˈamanataˈanga nau ki neˈe kamu rongoˈi, noaˈa laˈu na ru nau ki talaku. Sulia nia ˈita maˈi faˈasia na Maˈa, neˈe nia asungaˈi nau maˈi.

25 “Nau ku saea na ru neˈe ki fuamuˈa ana kaidaˈi nau ku tua ˈua faˈi kamu.

26 Na Maʼa nau ke baʼa kwatea maʼi na
Anoʼi ru Abu ʼani sataku, fasi ʼiri nia ke
ʼafi kaumulu. Nia ke baʼa faʼamanata
kamu ʼani na ru ki taʼifau, ma ka
faʼamanata oli amuʼa ʼani na ru ki taʼifau
neʼe nau ku faʼarongo kamu naʼa ʼani ʼi
naʼo.
27 “Nau ku faʼasia naʼa aroaroʼanga nau
fuamuʼa. Na aroaroʼanga nau neʼe nau
ku kwatea fuamuʼa, noaʼa nia kasi diʼia
na aroaroʼanga saena na magalia. Nia
neʼe, noaʼa kamu kasi manata ʼabera, ma
noaʼa kamu kasi maʼu. 28 Kamu rongoa
taʼifau naʼa na fatalaku ba ʼuri, ‘Nai baʼa
leka, ma nai baʼa oli logo maʼi siaumulu.’
Diʼia kamu ka alafe aku, muke saeleʼa
sulia nau ku leka siana Maʼa, sulia nia
talingaʼi ka tasa liufi nau. 29 Nau ku saea
naʼa ru neʼe ki, sui mala niʼi ka fiʼi dao
maʼi, fasi ʼiri ana kaidaʼi niʼi ke dao maʼi
ana, kamu ke fiʼi faʼamamana. 30 Noaʼa
nau kusi alaʼa tau laʼu faʼi kamu, sulia sa
Saetan na ngwae gwaungaʼi ana magalia
neʼe, nia karangi dao naʼa maʼi. Bore ma
nia noaʼa kasi gwaungaʼi fafi nau. 31 Ma
nauʼa talaku, nau ku sasia ru ki taʼifau
sulia tae neʼe Maʼa nau nia saea fuaku
fuana na sasilana, fasi ʼiri na ngwae ana
magalia neʼe, kira ka saiana nau ku alafe
fuana Maʼa nau.
“Aia, kulu tataʼe, kulu ke leka naʼa
faʼasia kula neʼe.”

15

Sa Jesus nia diʼia na fuuʼi grep mamana

1 Sa Jesus ka fata ʼuri laʼu fuana na
fafarongo nia ki, “Nauʼa naʼa neʼe fuuʼi
grep mamana, ma na Maʼa nau neʼe
ngwae rao ana na oʼola. 2 Ma nia saiana
ka tufua na rara ʼai ki faʼasi nau neʼe
noaʼa kira kasi fungu, ma ka lufusia na
rara ʼai ki neʼe kira fungu, fasi ʼiri kira
ka fungu leʼa. 3 Ma kaumulu sikasika
taʼifau naʼa ʼani na faʼamanataʼanga nau
ki fuamuʼa. 4 Muke tua ratai faʼi nau, ʼiri
nau ku tua ratai faʼi kamu. Na rara ʼai nia
ʼafitaʼi ka fungu ʼana talana, diʼia noaʼa
nia kasi tua ratai ana na fuuʼi ʼai. Ma
ka ʼunaʼeri logo ana kamuʼa, ka ʼafitaʼi
muke sasia na ru leʼa ki, diʼia noaʼa kamu
kasi tua ratai aku.
5 “Nauʼa naʼa neʼe fuuʼi grep, ma kamu
naʼa neʼe rara ʼai ki. Ma diʼia sa tai
neʼe ka tua ratai aku, nau ku tua ratai
ana niaʼa, nia saiana ka fungu ʼani fuaʼi
grep ʼoro ki. Ma diʼia noaʼa kamu kasi
tua ratai aku, nia ʼafitaʼi muke sasia ta
ru leʼa. 6 Ma diʼia sa tai neʼe noaʼa kasi
tua ratai aku, nia diʼia ta rara ʼai neʼe
kira ʼui ʼania ma ka mae. Ma na rara
ʼai ʼunaʼeri ki, kira ka ngaliʼi, ma kika
ʼui ʼaniʼi ʼi saena na mafula ka duʼafia
ʼana. 7 Ma diʼia muke tua ratai aku,
ma na fatalaku ka tua tari amuʼa, muke
gania ta ru bore ʼana neʼe kamu oga,
ma nai baʼa kwatea fuamuʼa. 8 Ma na
raoʼa leʼa ʼoro neʼe kamu sasia, nia ka
faʼataʼinia naʼa ʼinotoʼanga na Maʼa nau.
Ma nia ʼunaʼeri ka faʼataʼinia logo neʼe
kamuʼa na fafarongo nau ki. 9 Nau ku
alafe fuamuʼa diʼia logo Maʼa nau neʼe
alafe fuaku. Nia neʼe, muke tua tari saena
na alafeʼanga nau. 10 Ma diʼia muke
roʼosulia na taki nau ki, muke tua tari
saena na alafeʼanga nau, diʼia logo neʼe
nau ku roʼosulia na taki Maʼa nau ki, ma
nau ku tua tari logo saena na alafeʼanga
nia. 11 Nau ku saea muke roʼosulia na taki
nau ki, muke tua tari saena na alafeʼanga
nau fasi ʼiri muke toʼo ana saeleʼanga
doe, diʼia logo na saeleʼanga nau, ma na
saeleʼanga kamu ke leka talau. 12 Ma na
taki nau fuamuʼa, nia ʼuri: Muke alafe
fuamuʼa kwailiu, diʼia logo neʼe nau ku
alafe fuamuʼa. 13 Noaʼa ta alafeʼanga
kasi liufia na alafeʼanga neʼe ngwae ka
kwatea na maurilana fuana kwaima nia
ki, fasi ʼiri ka faʼamaurida. 14 Ma kamu
neʼe na kwaima nau ki, diʼia kamu sasia
na ru neʼe nau ku asungaʼi kamu fuana.
15 Ma noaʼa nau kusi sae kamu laʼu
ʼani na ngwae rao ki, sulia neʼe ngwae
rao noaʼa kasi saiana ru neʼe na ngwae
gwaungaʼi nia sasia. Nau ku sae kamu
ʼani na kwaima nau ki lala, sulia nau ku
faʼarongo kamu taʼifau naʼa ʼani na ru ki
taʼifau neʼe nau ku rongoa maʼi faʼasia
na Maʼa nau. 16 Ma noaʼa kamu kasi fili
nau, nauʼa lala neʼe nau ku fili kamu, fasi
ʼiri muke sasia na ru leʼa ʼoro ki, diʼia
na ʼai neʼe nia fungu leʼa ʼani fuaʼi ru ka
leka talau. Ma na Maʼa ke baʼa kwatea
ta ru bore ʼana neʼe muke gani ʼuana,
osiʼana kamu fafarongo nau ki. 17 Ma
na taki nau fuamuʼa ka ʼuri: Muke alafe
fuamuʼa kwailiu.

Ngwae ana magalia ke lia taˈafi kamu

18 “Diˈia na ngwae saena magalia neˈe
kira ka lia taˈafi kamu, muke manata
toˈona neˈe kira eta lia taˈafi nau logo
ˈi naˈo. 19 Diˈia kamu ti ngwae taˈa
logo saena na magalia neˈe, kira ka alafe
amuˈa, osiˈana kamu diˈia logo kiraˈa.
Bore ma nau ku fili kamu taˈifau naˈa,
fasi ˈiri muke matamata faˈasia ngwae
taˈa ki saena magalia. Noaˈa kamu kasi
tua laˈu diˈia kiraˈa, ma nia neˈe sasia
noaˈa kira kasi oga kamu. 20 Muke
manata toˈona tae ki ba nau ku saeˈe
ka sui naˈa fuamuˈa, ‘Na ngwae rao nia
noaˈa kasi talingaˈi ana ngwae gwaungaˈi
nia.’ Ma osiˈana neˈe kira faˈakaisi nau,
kira ke faˈakaisi kamu logo. Ma ti ngwae
kira roˈosulia na fatalaku, ma ˈunaˈeri ti
ngwae ke baˈa roˈo logo sulia fatalamuˈa.
21 Ma kike baˈa faˈakaisi kamu, si neˈe
kamuˈa na ngwae nau ki. Kira ke sasi
ˈunaˈeri logo sulia kira noaˈa kasi saiana
God neˈe nia asungaˈi nau maˈi. 22 Ma
diˈia noaˈa nau kusi leka maˈi saena
magalia, ma noaˈa nau kusi faˈarongo
kira ˈani ˈunaˈeri, noaˈa kira kasi ˈeke
ˈani sasia taˈangaˈa. Ma ana kaidaˈi neˈe,
nia ka ˈafitaˈi naˈa fuana sa tai neˈe ka
saea nia noaˈa kasi rora, sulia nau ku leka
maˈi, ma nau ku saea ka sui naˈa fuada.
23 Ma sa tai neˈe ka ˈaila ˈani nau, nia ˈaila
logo ˈani Maˈa nau. 24 Nau ku fulia na
ru neˈe noaˈa ta ngwae ˈiri fulia ˈi naˈo.
Kira lisia nau ku fulia na ru neˈe ki, ˈiri
kike ˈeke ˈani sasi taˈangaˈa kira ki, ma
kira ka lia taˈafi nau goˈo ˈada ma faˈinia
Maˈa nau logo. 25 Ru neˈe nia dao maˈi,
fasi ˈiri na Kerekereˈa ana Taki kira ki ka
mamana ˈani alaˈanga ba nia ˈuri, ‘Kira
ilangaˈi ˈoˈo goˈo ˈada aku.’

26 “Na Anoˈi ru Abu ke baˈa leka maˈi
ma ka ˈafi kamu. Ma nia ke baˈa
faˈataˈinia na ru mamana ki sulia God.
Nai baˈa kwatea maˈi siaumulu faˈasia
na Maˈa nau. Ana kaidaˈi nia leka
maˈi, nia ka fata faˈamamana suli nau
fuamuˈa. 27 Ma kamu logo muke baˈa fata
faˈamamana suli nau, sulia kulu tua fiku
ˈita naˈa maˈi ana kaidaˈi nau ku talaˈae
ana raoˈa nau.”

16

1 Sa Jesus nia fata laˈu ka ˈuri, “Nau
ku saea naˈa ru neˈe ki fuamuˈa, fasi
ˈiri neˈe faˈamamana ˈanga kamu ke
ngasi. 2 Kira ke baˈa fone kamu faˈasia
ruˈungaˈa saena na luma fuana foˈongaˈa
kira ki. Ma nia ke baˈa dao ana kaidaˈi
neˈe, diˈia ta ngwae ke saungi kamu ke
mae, nia ka fia fasi nia sasia na ru neˈe
God nia oga. 3 Na ngwae neˈe ki, kira ke
sasia ru neˈeri ki amuˈa, osiˈana noaˈa
kira kasi saiana na Maˈa nau, ma noaˈa
kira kasi sai logo aku. 4 Bore ma nau ku
saea naˈa ˈaku na ru neˈe ki fuamuˈa, fasi
ˈiri ana kaidaˈi kira talaˈae fuana sasilana
ru neˈe ki amuˈa, muke baˈa manata
toˈona na alaˈanga ba nau ku saeˈe naˈa
fuamuˈa ki.”

Na ru neˈe Anoˈi ru Abu nia fulia

Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Noaˈa nau
kusi saea maˈi na ru neˈe ki fuamuˈa
ˈi naˈo, osiˈana nau ku tua ˈua faˈi
kamu. 5 Bore ma ana kaidaˈi neˈe, nau
ku karangi oli naˈa siana God neˈe nia
asungaˈi nau maˈi. Ka ˈunaˈeri bore
ˈana, noaˈa ta ngwae amuˈa kasi saefilo
nau ˈua sulia ˈi faˈi neˈe nai baˈa leka
ˈuana. 6 Ana kaidaˈi neˈe, na liamuˈa
ka figwanu liu, sulia nau ku saea naˈa
ru neˈe ki fuamuˈa. 7 Bore ma nau ku
saea ru mamana fuamuˈa, nia leˈa liu
fuamuˈa neˈe nai baˈa leka faˈasi kamu
ˈunaˈeri. Osiˈana diˈia noaˈa nau kusi
leka, na Anoˈi ru Abu neˈe ke baˈa leka
maˈi fuana na ˈafilamuˈa, nia noaˈa kasi
leka goˈo maˈi fuamuˈa. Bore ma kaidaˈi
nai leka, nai baˈa asungaˈinia maˈi siau-
mulu. 8 Ma kaidaˈi nia ke dao maˈi, nia
ke baˈa faˈataˈinia fuana ngwae saena
magalia ki neˈe kira manata rora sulia na
abula taˈangaˈa, ma sulia na ˈoloˈoloˈa,
ma sulia na kwaˈikwaˈinga God. 9 Kira
rora sulia na abula taˈangaˈa, osiˈana
noaˈa kira kasi faˈamamana aku. 10 Ma
kira rora sulia na ˈoloˈoloˈa, osiˈana nai
baˈa oli siana na Maˈa ma noaˈa kamu
kasi lisi nau laˈu. 11 Ma kira rora sulia
na kwaˈikwaˈinga God, osiˈana God nia
matalangaˈinia naˈa na ngwae taˈa neˈe
nia gwaungaˈi fafia na magalia neˈe.

12 “Nau ku toˈo ˈana na ru ˈoro liu ki
fuana saelani fuamuˈa, bore ma noaˈa
kamu ˈiri totolia rongolaniˈi taˈifau naˈa
ˈi niniˈari. 13 Bore ma ana kaidaˈi
neˈe na Anoˈi ru Abu ke dao maˈi,

nia ke faˈamanata kamu ˈania na mamanaˈanga, ma nia ke baˈa faˈataˈinia na ru ki taˈifau fuamuˈa. Ma nia noaˈa kasi fata ˈana talana, bore ma nia ke fata sulia na ru neˈe nia rongoˈi ki faˈasia God. Ma nia ke baˈa fata sulia na ru neˈe ke baˈa dao maˈi ki. 14 Nia ka faˈaˈinotoˈa nau, sulia nia ke baˈa ngalia na alaˈanga nau ki, ma ka faˈarongo kamu ˈani. 15 Ma na ru Maˈa nau ki taˈifau neˈe, na ru nau ki logo. Nia ba nau ku saea neˈe na Anoˈi ru Abu ke ngalia maˈi na alaˈanga nau ki ma ka faˈarongo kamu ˈani.”

Kwaimanataiˈanga ke rokisi ˈani saesaeleˈanga

16 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Ana kaidaˈi tiˈitiˈi, noaˈa kamu kasi baˈa lisi nau. Sui ana kala kaidaˈi tiˈitiˈi logo, muke baˈa lisi nau laˈu.”

17 Ma ti ngwae ana na fafarongo nia ki kira ka saefilo kira kwailiu, kira ka ˈuri, “Tae neˈe manataˈanga ana alaˈanga niniˈa nia saea, ‘Ana kaidaˈi tiˈitiˈi noaˈa kamu kasi baˈa lisi nau, ma ana kala kaidaˈi tiˈitiˈi logo, kamu ke baˈa lisi nau laˈu?’ Ma nia ka saea laˈu, ‘Noaˈa kamu kasi baˈa lisi nau sulia neˈe nau ku leka siana na Maˈa.’ ” 18 Ma na fafarongo nia ki kira ka saefilo kira kwailiu laˈu ˈuana, “Tae neˈe manataˈanga ana alaˈanga neˈe, ‘Ana kaidaˈi tiˈitiˈi?’ Kulu kina tae niniˈa nia fata sulia.”

19 Sui sa Jesus ka saiana kira oga kike saefiloa, ma nia ka fata ˈuri fuada, “Kamu manata sulia ru ba nau ku saea, ‘Ana kaidaˈi tiˈitiˈi, noaˈa kamu kasi lisi nau. Ma ana kala kaidaˈi tiˈitiˈi logo, muke baˈa lisi nau laˈu.’ ˈUri ma na ru neˈeri neˈe kamu saefilo kaumulu talamuˈa sulia? 20 Ru mamana nau ku saea fuaumulu. Ana kaidaˈi neˈeri, muke baˈa oˈomae ma muke nagu. Bore ma ngwae taˈa ana magalia ki, kira ke saeleˈa ˈada. Kamu ke baˈa kwaimanatai, sui ˈi buri ˈana na liadilaˈanga kamu ke sui, ma muke saeleˈa laˈu. 21 Kamu saiana kaidaˈi neˈe kini nia karangi faˈafuta, nia ka kwaimanatai, sulia nia dao naˈa ana kaidaˈi ana nonifiiˈa. Bore ma kaidaˈi nia faˈafuta na ngela ka sui, nia ka manata bura naˈa ˈani nonifiiˈa baera, osiˈana nia saeleˈa naˈa ˈana sulia na ngela nia futa naˈa. 22 Kamu ˈunaˈeri logo. Ana kaidaˈi neˈe goˈo neˈe kamu kwaimanatai. Bore ma nai baˈa lisi kamu laˈu, ma saena maurilamuˈa muke baˈa saeleˈa liu. Ma na saeleˈa ˈanga neˈe noaˈa ta ngwae kasi totolia neˈe ke laua naˈa faˈasi kamu. 23 Ana kaidaˈi neˈeri, noaˈa kamu kasi gani nau naˈa ˈuana ta ru laˈu. Ru mamana nau ku saea fuamuˈa, diˈia ta ru bore ˈana neˈe muke gania siana na Maˈa osiˈana kamu fafarongo nau ki, nia ke baˈa kwatea fuamuˈa. 24 ˈIta ˈua maˈi leleka ka dao ˈi taˈena, noaˈa kamu kasi gania goˈo ta ru ana Maˈa nau sulia kamu fafarongo nau ki. Kamu ke gania Maˈa nau, nia ke baˈa kwatea fuamuˈa, fasi ˈiri muke saeleˈa liu.”

Sa Jesus nia liufia na ngasingasiˈanga ana magalia

25 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku saea na ru neˈe ki fuamuˈa ˈania na tarifulaˈa ki. Bore ma kaidaˈi ke baˈa dao maˈi neˈe noaˈa nau kusi fata laˈu ˈani na tarifulaˈa ki, bore ma nau ku fata abitako goˈo ˈaku sulia Maˈa fuamuˈa. 26 Ana kaidaˈi neˈeri, kamu ke tala gania God naˈa amuˈa osiˈana kamu fafarongo nau ki. Ma nau ku saea fuamuˈa neˈe noaˈa nau kusi baˈa gani naˈa ˈuana ta ru fuamuˈa. 27 Nia ke baˈa ˈunaˈeri naˈa sulia na Maˈa ˈana talana neˈe nia alafe fuamuˈa, osiˈana kamu alafe fuaku, duˈungana kamu faˈamamana ana neˈe niaˈa nama neˈe asungaˈi nau maˈi. 28 ˈI naˈo, nau ku leka maˈi faˈasia na Maˈa ˈuana saena na magalia neˈe. Ma ana kaidaˈi neˈe, nau ku leka naˈa faˈasia na magalia, ma nau ku oli laˈu siana na Maˈa nau.”

29 ˈUnaˈeri na fafarongo nia ki kira ka fata ˈuri fuana, “Ana kaidaˈi neˈe ˈoko fiˈi fata madako naˈa fuamiˈa, sulia noaˈa ˈoe kosi fata naˈa ˈania na tarifulaˈa ki. 30 Kaidaˈi neˈe, kami fiˈi saiana neˈe ˈoko saiana na ru ki taˈifau, diˈia ta ngwae noaˈa kasi saefilo ˈoe bore, ˈoko saiana tae neˈe nia ˈi saena manatana. Ma nia neˈe kwatea ma mika faˈamamana neˈe God nia asungaˈi ˈoe maˈi.”

31 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “ˈUri ma kaumulu faˈamamana ngasingasiˈa naˈa neˈeriˈa? 32 Na kaidaˈi nia dao naˈa neˈe kamu ke baˈa takalo taˈifau faˈasi nau. Ma kamu ke baˈa tafi ˈuana fanoa kamu ki, sulia ru neˈe kike baˈa sasi aku.

Bore ma noaʼa nau kusi tua taʼifili nau, osiʼana na Maʼa neʼe nia tua faʼi nau.
33 Nau ku saea na ru neʼe ki fuamuʼa, fasi ʼiri muke toʼo ana aroaroʼanga saena maurilamuʼa, sulia neʼe kaumulu tua fiku faʼi nau. Sui bore ʼana muke tua saena magalia ma kira ke baʼa faʼakaisi kamu liu naʼa, noaʼa kamu kasi maʼu, sulia nau ku liufia na ngasingasiʼanga ana na magalia neʼe ka sui naʼa.”

17

Sa Jesus nia foʼo

1 Kaidaʼi sa Jesus nia fata ʼunaʼeri ka sui, nia ka lia ʼalaʼa ʼi langi, ma ka fata ʼuri, “Maʼasi ʼae, nia dao naʼa ana kaidaʼi fuana neʼe ʼoko faʼaʼinotoʼa nau, fasi ʼiri nau ku faʼaʼinotoʼa ʼoe. 2 Sulia ʼoko kwatea naʼa na ngasingasiʼanga fuaku fafia na ngwae ki taʼifau, fasi ʼiri nau ku ʼafia na ngwae neʼe ʼoko kwateda fuaku ki ʼiri kike mauri firi. 3 Aia, ma na mauriʼa firi neʼe nia ʼuri: Diʼia na ngwae ki kira ka saiamu neʼe taʼi God mamana, ma kira ka saiaku, sa Jesus na Christ, neʼe ʼoko asungaʼi nau maʼi. 4 Nau ku faʼataʼinia naʼa ʼinotoʼanga ʼoe saena magalia, ma nau ku faʼasuia naʼa raoʼa ba ʼoko asungaʼi nau maʼi fuana sasilana. 5 Maʼasi ʼae, kaidaʼi neʼe, ʼoko faʼaʼinotoʼa nau laʼu ʼani ʼinotoʼanga neʼe nau ku toʼo maʼi ana faʼi ʼoe, ʼi naʼona mala maʼi saungaʼilana na magalia.

6 “Nau ku faʼamanata suli ʼoe fuana na ngwae ki neʼe ʼoko kwateda naʼa maʼi fuaku saena magalia neʼe. Kiraʼa neʼe ngwae ʼoe ki, ma ʼoko kwateda naʼa maʼi fuaku. Kira roʼo naʼa sulia na fatalamu. 7 Ma kaidaʼi neʼe, kira sai naʼa ana na ru ki taʼifau neʼe ʼoko kwateʼe fuaku, niʼi leka taʼifau maʼi faʼasi ʼoe. 8 Nau ku saea naʼa fuada na alaʼanga ki neʼe ʼoko kwatea fuaku, ma kira ka faʼamamana naʼa. Ma kira ka sai mamana naʼa ana neʼe nau ku leka maʼi faʼasi ʼoe, ma kira ka faʼamamana ana neʼe ʼoko asungaʼi nau maʼi.

9 “Ma nau ku foʼo fuada. Noaʼa nau kusi foʼo laʼu fuana na ngwae neʼe noaʼa laʼu ngwae ʼoe ki, bore ma nau ku foʼo lala ʼaku fuana na ngwae neʼe ʼoko kwateda maʼi fuaku, sulia kira na ngwae ʼoe ki. 10 Na ngwae nau ki taʼifau neʼe, kira na ngwae ʼoe ki laʼu goʼo. Ma ngwae ʼoe ki taʼifau, kira na ngwae nau ki laʼu goʼo. Ma kira ke faʼataʼinia naʼa na ʼinotoʼanga nau ʼania tualada. 11 Nau kusi tua tau naʼa saena magalia, nai baʼa leka naʼa kwau siamu. Bore ma kira goʼo neʼe kira ka tua ʼua saena magalia. Maʼasi Abu ʼae, tagi sulida ʼani na ngasingasi ʼanga ba ʼoko kwatea fuaku, fasi ʼiri kira ka alu naʼa taʼi ru, diʼia nama neʼe koro taʼi ru logo. 12 Ma kaidaʼi ba nau ku tua faʼinida, nau ku tagi sulida ʼani na ngasingasiʼanga ba ʼoko kwatea fuaku. Nau ku gonida, ma noaʼa ta ngwae ada kasi funu goʼo, taʼifilia goʼo na ngwae taʼa ba na Kerekereʼa Abu saea nia ke funu nama. 13 Nai baʼa leka kwau siamu, ma nau ku saea na ru neʼe ki ana kaidaʼi nau ku tua ʼua saena magalia, fasi ʼiri kira ka saeleʼa liu diʼia na saeleʼanga nau. 14 Ma nau ku kwatea naʼa na fatalamu fuada. Bore ma na ngwae saena magalia ki neʼe noaʼa laʼu ngwae ʼoe ki, kira liataʼafida, osiʼana kiraʼa neʼe ngwae ʼoe ki, diʼia logo neʼe nauʼa ngwae ʼoe. 15 Noaʼa nau kusi gani ʼoe fasi ʼiri ʼoko lafuda faʼasia saena magalia, bore ma nau ku gani ʼoe fasi ʼiri ʼoke tagi sulida faʼasia na Ngwae Taʼa. 16 Kiraʼa noaʼa laʼu ngwae saena fanoa neʼe ʼi ano, diʼia logo neʼe nauʼa noaʼa laʼu ngwae saena fanoa neʼe ʼi ano. 17 ʼOko faʼa abuda fuamu ʼani na mamanaʼanga. Na fatalamu naʼa neʼe mamanaʼanga. 18 Nau ku asungaʼi kira fuana faʼamanatalana na ngwae ki, diʼia logo neʼe ʼoko asungaʼi nau maʼi ʼuana saena magalia. 19 Ma fuana na leʼalada, nau ku abungaʼi nau talaku fuamu, fasi ʼiri kira logo kira ka abungaʼi mamana ada talada fuamu.

20 “Nau kusi foʼo goʼo fuada taʼifili kira. Bore ma nau ku foʼo logo fuana na ngwae neʼe kike baʼa faʼamamana ana nauʼa sulia na faʼarongoʼanga kira. 21 Ma nau ku foʼo fasi ʼiri kira ka alua taʼi ru goʼo. Maʼasi ʼae, kira ka tua ratai faʼi koro, diʼia logo neʼe ʼoko tua ratai aku, ma nau ku tua ratai amu. Kira ka alua naʼa taʼi ru, fasi ʼiri na ngwae neʼe saena magalia ki kira ka faʼamamana ana neʼe

ˈoko asungaˈi nau maˈi. 22 Nau ku kwatea
fuada na ˈinotoˈanga ba ˈoko kwatea logo
fuaku, fasi ˈiri kira ka alua taˈi ru, diˈia
logo neˈe koro taˈi ru goˈo. 23 Fadalana ru
neˈe nia ˈuri: Nau ku tua ratai ana kiraˈa,
ma ˈoko tua ratai aku, fasi ˈiri kira ka taˈi
ru taˈifau, ma fasi ˈiri na ngwae ki saena
magalia kira ka saiana neˈe ˈoko asungaˈi
nau maˈi, ma ˈoko alafe fuada, diˈia logo
neˈe ˈoko alafe fuaku.
24 “Maˈasi ˈae, nau ku oga na ngwae
neˈe ˈoko kwateda fuaku, kira ka tua
faˈi nau ana kula neˈe nau ku tua ana,
fasi ˈiri kira ka lisia naˈa ˈinotoˈanga
nau neˈe ˈoko kwatea fuaku. ˈOko
kwatea ˈinotoˈanga neˈe fuaku, osiˈana
neˈe ˈoko alafe fuaku ˈi naˈona mala na
saungaˈilana na magalia. 25 Maˈasi ˈae,
ˈaeˈo ngwae ana ˈoloˈoloˈa. Na ngwae
taˈa ki saena na magalia neˈe noaˈa kira
kasi saiamu, bore ma nau ku sai goˈo
ˈaku amu, ma na ngwae fafarongo nau ki,
kira saiana neˈe ˈoko asungaˈi nau maˈi.
26 Nau ku faˈarongo kira naˈa ˈaniˈo. Ma
nau ku sasi funifaraˈa goˈo ˈaku ana,
fasi ˈiri neˈe alafeˈanga ˈoe fuaku ka tua
logo saena maurilada, ma nauˈa bore,
nau ku tua neketaˈi logo faˈinida saena
maurilada.”

18

Kaidaˈi kira daua sa Jesus (Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; Luke 22:47-53)

1 Buri ˈana sa Jesus nia foˈo ka sui naˈa,
niaˈa faˈinia na fafarongo nia ki, kika
leka kwau, ma kira ka toˈofolo ana dodo
kira saea ˈani Kidron. Ma kira leka kwau
ˈuana kula neˈe na oˈola ˈi ˈai ki nia ana.
2 Ma sa Judas, na ngwae neˈe ke baˈa
ˈolosaea sa Jesus fuana malimae nia ki,
nia sai naˈa ana na kula neˈeri. Sulia
kaidaˈi ˈoro sa Jesus faˈinia na fafarongo
nia ki, kira ˈidufaˈi leka leka ˈi neˈeri.
3 Nia neˈe sa Judas ka dautalaˈia kwau
ngwae ana ofoˈa ki faˈasia Rom faˈinia na
ngwae neˈe kira folo kalia na Luma Abu
God. Na fata abu doe ki, ma na Farasi
ki neˈe, kira asungaˈinida kwau. Aia, na
ngwae neˈe kira leka maˈi ki, kira dau ana
na unu ki, ma na raˈunga fuana fuˈanga
ki. 4 Ma sulia sa Jesus nia saiana ka sui
naˈa ru neˈe ke baˈa dao ana ki, nia ka
fali kwau ˈusida, ma ka saefiloda ka ˈuri,
“Tai neˈana kamu lulu ˈuana?”
5 Kira olisia kira ka ˈuri, “Kaimili lulu
ˈuana sa Jesus, na ngwae ba faˈasia ˈi
Nasaret.”
Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Nau niniˈa
naˈa.”
Aia, ma sa Judas na ngwae ba nia
talaˈida kwau siana sa Jesus, nia ka uu
logo ˈi neˈeri faˈinida. 6 Ana kaidaˈi sa
Jesus nia fata ˈuri, “Nau niniˈa naˈa,” na
ngwae neˈeri ki kira dudufaˈi buri, ma
kira ka ˈasida ˈi ano. 7 Sui sa Jesus ka
saefilo kira laˈu ka ˈuri, “Tai neˈe kamu
lulu ˈuana?”
Ma kira ka ˈuri laˈu, “Kaimili lulu ˈuana
sa Jesus, na ngwae ba faˈasia ˈi Nasaret.”
8 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Nau
ku saea ka sui naˈa fuamuˈa, ‘Nauˈa
niniˈa naˈa.’ Sulia nauˈa niniˈa naˈa neˈe
kamu lulu nau maˈi ˈunaˈeri, ˈirai kamu
ke alaˈania na ngwae neˈe ki kike leka
ˈada.” 9 Sa Jesus ka saea ru neˈeri ˈiri ka
faˈamamana tae neˈe nia saea ka sui naˈa
maˈi suli kira, ba nia fata ˈuri, “Maˈasi
ˈae, noaˈa ta ngwae ana ngwae nau ki
neˈe ˈoko kwateda fuaku ki kika funu.”
10 Ma sa Simon Peter ka toˈo ana taˈi
sele ni ofoˈa, nia ka tara, ma ka kwaˈi
ˈani, ma ka kwaˈi muusia alinga ˈoloˈolo
ana na taˈi ngwae rao na ˈingataˈi fata
abu. Na ngwae rao neˈeri satana sa
Malakas. 11 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana
sa Peter, “ˈOke olitaˈinia ˈamu na sele ni
ofoˈa neˈana ˈi fuila! ˈUri ma ˈoko fia
fasi noaˈa nau kusi ruˈu saena kaidaˈi
ana nonifiiˈanga neˈe Maˈa nau kwatea
fuaku?”

Kira talaˈia sa Jesus siana sa Anas

12 Sui na ngwae folo ki, ma na ng-
wae ana ofoˈa ki, faˈinia na ngwae
faˈinaˈonaˈo ki, kira daua sa Jesus, ma
kira ka firi fafia ro lima nia ki. 13 Ma
kira ka eta talaˈia kwau sa Jesus siana
sa Anas, sulia nia neˈe funga sa Kaeafas,
na ˈingataˈi fata abu ana faˈi ngali neˈeri.
14 Ma sa Kaeafas ba saea fuana ngwae
faˈinaˈonaˈo kira Jiu ki ˈuri, “Nia leˈa goˈo
fuana taˈi ngwae ke mae, fasi ˈiri noaˈa
kira kasi saungia ngwae ki taˈifau.”

Sa Peter tofea sa Jesus
(Matthew 26:69-70; Mark 14:66-68; Luke 22:55-57)

15 Sa Simon Peter faˈinia taˈi fafarongo laˈu, kera ka leka sulia sa Jesus. Ma na ruana fafarongo, na ˈingataˈi fata abu neˈeri nia sai leˈa ana. Ma na ruana fafarongo nia ka leka donga buri naˈa ana sa Jesus, leleka ka tua maˈi saena labata ana luma na ˈingataˈi fata abu. 16 Sa Peter nia uu goˈo ˈana maˈi ˈi maa. Sui na ruana fafarongo nia ka ruˈu kwau ˈi maa, ma ka fata fuana kini neˈe nia folo ˈafia na sinamaa, fasi ˈiri ka talaˈia maˈi sa Peter saena. 17 Ana kaidaˈi sa Peter ka ruˈu maˈi, na kini neˈe ka fata ˈuri fuana, “Sali ˈaeˈo ta ngwae logo ana fafarongo na ngwae neˈe kira ngalia maˈi taka niniˈa!”

Sa Peter ka olisia ka fata ˈuri, “Nauˈa noaˈa!”

18 Sulia kaidaˈi neˈeri kaidaˈi ana uniˈi gwariˈa, neˈe ngwae rao ki faˈinia na ngwae folo ki, kira ka ukua na mafula ˈi leleo, ma kira ka uu ˈada kalia, ma sa Peter ka uu logo faˈinida ˈi neˈeri, ma ka rara logo ˈana.

Na ˈingataˈi fata abu ka saefiloa sa Jesus
(Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; Luke 22:66-71)

19 Na ˈingataˈi fata abu ka saefiloa sa Jesus ka ˈuri, “Tai faˈida neˈe na fafarongo ˈoe ki? Ma na tae ki neˈe ˈoko faˈamanatada ˈani?”

20 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Nau ku alaˈa sulia ru ki taˈifau fuana na ngwae ki ˈiri kira ka rongoa taˈifau. Noaˈa nau kusi sofongaˈinia goˈo ta ru, kaidaˈi nau ku faˈamanata na ngwae ki. Nau ku sasia ru neˈeri ana asoa ki saena luma fuana foˈongaˈa ki, ma ˈi saena na Luma Abu God ˈi neˈe, fasi ˈiri ana kaidaˈi ngwae ki kira fiku maˈi, kira ka rongoa. Ma noaˈa nau kusi fata ago goˈo ˈani ta ru. 21 Faˈuta neˈe ˈoko saefilo nau ˈunaˈeri? ˈOke saefiloa lala ˈamu na ngwae neˈe kira rongoa na ru neˈe nau ku saea fuada ki. Kira neˈe saiana na ru neˈe nau ku saea fuada ki.”

22 Kaidaˈi sa Jesus ka fata goˈo ˈunaˈeri, taˈi ngwae ana ngwae folo ki ka leka maˈi, ma ka fidalia, ma ka fata ˈuri, “Faˈuta neˈe ˈoko fata ˈunaˈeri fuana ˈingataˈi fata abu kwa?”

23 Sa Jesus ka olisia kwau ka ˈuri, “Diˈia nau ku saea ta ru neˈe nia rora, ˈoke saea naˈa ru neˈe nau ku rora ana. Ma diˈia noaˈa nau kusi saea goˈo ta ru rora, faˈuta neˈe ˈoko fidali nau kwa?”

24 Buri ˈana na ru neˈe sa Anas ka kwatea naˈa kwau sa Jesus siana sa Kaeafas, na ˈingataˈi fata abu. Ma na limana kira firi ˈua fafia.

Sa Peter tofea laˈu sa Jesus
(Matthew 26:71-75; Mark 14:69-72; Luke 22:58-62)

25 Ma kaidaˈi sa Peter nia uu, ma ka rarangia ˈua ˈana nonina, na ngwae neˈe kira uu ˈi neˈeri faˈinia, kira ka fata ˈuri fuana, “ˈOe ta ngwae ana fafarongo na ngwae niniˈa kira matalangaˈinia niniˈa?”

Ma sa Peter nia tofe, ma ka fata ˈuri, “Noaˈa liu, nauˈa noaˈa!”

26 Ma taˈi ngwae ana ngwae rao ˈingataˈi fata abu ka tua logo ˈi neˈeri. Na ngwae neˈe niaˈa na ngwaefuta faˈinia na ngwae rao ba sa Peter nia kwaˈi muusia na alingana, ma nia ka fata ˈuri, “ˈIu! Kaidaˈi ba kira daua sa Jesus saena oˈola baera, nau ku lisiˈo faˈinia.”

27 Ma sa Peter ka fata ˈuri, “Noaˈa! Noaˈa laˈu nauˈa baniˈa.” Ana kaidaˈi neˈeri goˈo na karai ka angi naˈa.

Kira talaˈia kwau sa Jesus siana sa Paelat
(Matthew 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; Luke 23:1-5)

28 Ma ana laˈa bilabila ˈi ˈofodangi, kira ka talaˈia kwau sa Jesus faˈasia luma sa Kaeafas, kira ka talaˈia ˈuana saena luma sa Paelat, na ngwae gwaungaˈi ana kula neˈeri. Kaidaˈi neˈeri, ngwae faˈinaˈonaˈo Jiu ki kira uu goˈo ˈada kwau ˈi maa, sulia diˈia kira ruˈu saena luma ngwae neˈe nia noaˈa laˈu na ngwae Jiu, kira fia fasi kira ke baˈa sua ˈi naˈona God. Ana kaidaˈi neˈeri, kira oga kira ka tua sikasika masia ˈanilana na FangaˈaI ana Daofaˈi Liuˈa. 29 Ma sa Paelat ka ruˈu kwau fuada ˈi maa, ma ka saefilo ˈuri, “Ru faˈuta neˈe kamu giosia ˈani ngwae neˈe fuana matalangaˈilana?”

30 Kira olisia kira ka fata ˈuri, “Ngwae neˈe nia sasia na ru taˈa ki niniˈa kami

ka talaʼia maʼi siamu. Diʼia noaʼa, nia ʼafitaʼi kami ka talaʼia maʼi siamu."
31 Sa Paelat ka fata ʼuri fuada, "Diʼia ni ʼirai, mulu talaʼia kwau, kamu ka mata-langaʼinia sulia na tae neʼe taki kamu ki saea."
Kira ka fata ʼuri, "Na taki kamu ki ʼi Rom neʼe kami tua olofana, nia luia noaʼa kami kasi saungia ta ngwae." 32 Nia ʼunaʼeri, fasi ʼiri ka faʼamamana tae ki ba sa Jesus nia saea ka sui naʼa sulia na maelana. Sulia na ngwae faʼasia ʼi Rom ki, kira saungia na ngwae ki ana na ʼai rara folo.
33 Sa Paelat ka oli laʼu ʼuana saena na luma nia, ma ka saea maʼi sa Jesus siana, ma ka saefiloa ka ʼuri, "ʼUri ma ʼaeʼo neʼe na ngwae tatalafaʼa na ngwae Jiu ki kwa?"
34 Ma sa Jesus ka saefiloa kwau ka ʼuri, "ʼUri ma na saefiloʼanga neʼe nia leka maʼi faʼasiʼo talamu, nama ti ngwae neʼe kira faʼarongo ʼoe suli nau?"
35 Ma sa Paelat ka fata laʼu ka ʼuri, "Nauʼa noaʼa laʼu na ngwae Jiu niniʼa! Na ngwae ʼoe ki, ma na fata abu doe ki neʼe talada niniʼa, kira talaʼi ʼoe maʼi siaku. Na tae taʼa neʼe ʼoko sasia?"
36 Ma sa Jesus ka olisia ka ʼuri, "Na ʼinotoʼanga nau noaʼa laʼu saena magalia neʼe. Ma diʼia na ʼinotoʼanga nau neʼe ru saena magalia, na ngwae nau ki kira ka fuʼa usi nau faʼasia na kwatelaku fuada na ngwae faʼinaʼonaʼo ʼi Jiu ki. Na ʼinotoʼanga nau, noaʼa laʼu na ru ʼi saena magalia neʼe goʼo."
37 Ma sa Paelat ka saefiloa ka ʼuri, "ʼUri ma ʼaeʼo ta ngwae tatalafaʼa niniʼa?"
Ma sa Jesus ka olisia ka ʼuri, "ʼAeʼo neʼe ʼoko saea nauʼa na tatalafaʼa. Nau ku futa, ma nau ku dao maʼi saena na magalia neʼe fuana taʼi ru goʼo, fuana nai alaʼa sulia na ru mamana. Ma sa tai neʼe ka oga na ru mamana, nia roʼo suli nau."
38 Sui sa Paelat ka saefiloa laʼu ka ʼuri, "ʼUri ma na tae neʼe mamanaʼanga kwa?"

Kira matalangaʼinia sa Jesus fuana maeʼa
(Matthew 27:15-31; Mark 15:6-20; Luke 23:13-25)

Ma sa Paelat ka oli laʼu ʼi maa siana ngwae ki, ma ka fata ʼuri fuada, "Noaʼa nau kusi dao goʼo toʼona ta taʼangaʼa ana na ngwae neʼe. 39 Bore ma sulia na falafala kamu, nai baʼa logea taʼi ngwae fuamuʼa ana kaidaʼi ana Fangaʼa ana Daofaʼi Liuʼa. ʼUri ma kaumulu oga nai logea na ngwae tatalafaʼa Jiu ki fuamuʼa?"
40 Ma kira ka ʼada kokolada kira ka fata ʼuri, "Noaʼa! Na ngwae neʼe noaʼa ʼoe kosi logea! Kaimili oga ʼoke logea maʼi sa Barabas!" Aia, sa Barabas niaʼa na ngwae fofolo bili.

19

1 ʼUnaʼeri goʼo sa Paelat ka kwatea naʼa sa Jesus fuana na ngwae ana ofoʼa ki, ma ka saea kira ka ulasia. 2 Ma kira ka ʼerea na ʼeregwau ʼani na kwalo ngarangaraʼa, ma kira ka alua ana gwauna sa Jesus. Sui kira ka faʼaruʼufia ʼani na ifi meo borab-oraʼa, diʼia ta ngwae tatalafaʼa. 3 Sui kira ka leka maʼi siana, ma kira ka ʼuri, "ʼAeʼo neʼe na tatalafaʼa ngwae Jiu ki." Ma kira ka fidalia.
4 Ma sa Paelat ka ruʼu laʼu kwau siana ngwae ʼoro neʼe kira fiku ki, ka fata ʼuri, "Nai baʼa ngalia maʼi na ngwae neʼe siaumulu, fasi ʼiri muke saiana neʼe noaʼa nau kusi lisia goʼo ta taʼangaʼa ana niaʼa." 5 Sui, sa Jesus ka ruʼu maʼi ʼi maa, ma ka ruʼufia na ʼeregwau ana kwalo ngarangaraʼa, ma na ifi meo borabora'a. Ma sa Paelat ka fata ʼuri fuada "Lisia basi na ngwae neʼe!"
6 Ma ana kaidaʼi fata abu doe ki, ma na ngwae neʼe kira folo ʼusia na Luma Abu God, kira lisia, kira fiʼi ako doe laʼu, ma kira ka ʼuri, "ʼOke saungia! Fotoʼia ana ʼai rara folo!"
Sa Paelat ka fata ʼuri, "Diʼia ʼunaʼeri, kamu ka ngalia, ma muke fotoʼia ana ʼai rara folo. Osiʼana noaʼa nau kusi dao goʼo toʼona ta taʼangaʼa ana niaʼa."
7 Na ngwae ki kira ka fata ʼuri fuana sa Paelat, "Kaimili toʼo ana na taki fuana ngwae ʼuri nia ka mae, osiʼana nia saea niaʼa na Ngela God."
8 Kaidaʼi sa Paelat nia rongoa ru neʼe, nia ka maʼu liu liufia naʼa ʼi naʼo. 9 Ma nia ka oli laʼu ʼi luma ka saefiloa sa Jesus ka ʼuri, "ʼAeʼo ngwae faʼasia ʼi fai niniʼa kwa?"
Ma sa Jesus noaʼa kasi saea goʼo ta ru.
10 Sa Paelat ka fata laʼu ʼuri fuana, "ʼUri

ma noaʼa ʼoe kosi oga goʼo alaʼanga faʼi nau? Noaʼa ʼoe kosi sai goʼo ana neʼe, nau ku toʼo ana na ngasingasiʼanga fuana saelana kike logeʼo, nama diʼia noaʼa, kira ka saungiʼo ana ʼai rara folo?”

11 Sa Jesus ka olisia ka fata ʼuri, “Nia mamana ʼoko toʼo ana ngasingasiʼanga fuana ʼoke sasi ʼunaʼeri aku. Bore ma God goʼo neʼe nia kwatea na ngasingasiʼanga neʼeri fuamu. Nia neʼe na ngwae niniʼa nia kwate nau fuamu, nia sasia na ru neʼe taʼa ka tasa ka liufia na ru ʼoko sasia.”

12 Ana kaidaʼi sa Paelat nia rongoa fatalana sa Jesus, nia ka lulu ʼuana ta masikwaʼa neʼe nia ka sasia fasi ʼiri ke logea. Bore ma na Jiu ki, kira ako doe kira ka ʼuri, “Diʼia ʼoko logea ngwae neʼe, noaʼa ʼoe kosi bali faʼinia na tatalafaʼa ʼi Rom. Osiʼana diʼia ta ngwae saea nia neʼe na tatalafaʼa, nia suʼusia na ngwae tatalafaʼa ʼi Rom.”

13 Kaidaʼi sa Paelat nia rongoa na alaʼanga neʼeri ki sui, nia ka talaʼia kwau sa Jesus ʼi maa, ka tua ana kula ana kwai matalangaʼinga ʼi saena na maʼe luma neʼe kira saea ʼani “Tatafeʼe fau,” ma na alaʼanga Jiu neʼe “Gabata.” 14 Ma kaidaʼi neʼeri, na asoa ana sasi akaʼu ʼanga na faʼi asoa naʼona Fangaʼa ana Daofaʼi Liuʼa, ma nia karangi tofongaʼi asoa naʼa. Ma sa Paelat ka fata ʼuri fuana na ngwae ki, “Lisia basi na ngwae tatalafaʼa kamu.”

15 Ma na ngwae ki kira ri, kika fata ʼuri, “Saungia! Saungia! Fotoʼia ʼana ʼai rara folo!”

Sa Paelat ka saefiloda laʼu ka ʼuri, “ʼUri ma kamu oga nai fotoʼia na ngwae tatalafaʼa kamu ana ʼai rara folo?”

Ana kaidaʼi neʼeri, na fata abu doe ki olisia kika ʼuri, “Niaʼa noaʼa laʼu na ngwae tatalafaʼa kami. Taʼi ngwae tatalafaʼa neʼe ʼi Rom goʼo neʼe na gwaungaʼi kami!”

16 Ma sa Paelat ka kwatea sa Jesus fuana na ngwae ana ofoʼa ki, fasi ʼiri kike fotoʼia ana ʼai rara folo.

Kira fotoʼia sa Jesus ana ʼai rara folo (Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; Luke 23:26-43)

Ma kira ka talaʼia naʼa kwau sa Jesus. 17 Ma nia ka leka ka ngalia na ʼai rara folo nia talana ʼuana na kula neʼe kira saea ʼani ʼi Golgota ana alaʼanga ngwae Jiu. (Na fadalana satana kula neʼeri neʼe “Na Lasi Ngwae.”) 18 Ma ʼi neʼeri kira ka fotoʼia ana ʼai rara folo. Ma na ro ngwae ki logo neʼe kira fotoʼida ʼi neʼeri, taʼi ngwae ana bali mauli ma ta ngwae ana bali ʼoloʼolo, ma kira ka fotoʼia sa Jesus ana ʼai rara folo neʼe uu ʼi safitadaroʼo. 19 Ma sa Paelat ka keresia na alaʼanga, ma kira ka alua ʼi gwauna ʼai rara folo sa Jesus. Na alaʼanga neʼeri ki nia keresia ka ʼuri, “Sa Jesus faʼasia ʼi Nasaret, na ngwae tatalafaʼa Jiu ki.” 20 Kula neʼe kira alua na ʼai rara folo neʼe kira fotoʼia sa Jesus ana, noaʼa kasi teo tau goʼo faʼasia ʼi Jerusalem. Ma na ngwae ʼoro ana Jiu ki kira toʼomani alaʼanga neʼe. Ma na alaʼanga neʼe kira ka keresia logo ʼani uulu alaʼanga matamata ki. Alaʼanga ngwae Jiu ki, alaʼanga ngwae Rom ki, ma na alaʼanga ngwae Grik ki logo. 21 Ma na fata abu doe ki, kira ka fata ʼuri fuana sa Paelat, “Noaʼa ʼoe kosi keresia laʼu na ‘Tatalafaʼa Jiu ki!’ Bore ma ʼoke keresia lala ʼuri, ‘Nia ʼana talana neʼe nia fata ʼuri, nauʼa na ngwae tatalafaʼa fuana ngwae Jiu ki.’ ”

22 Sui sa Paelat ka olisida ka fata ʼuri, “Tae neʼe nau ku keresia ka sui naʼa, nia ka teo naʼa ʼana ʼunaʼeri.” 23 Ma ʼi buri ʼana na ngwae ana ofoʼa ki kira fotoʼia sa Jesus ana ʼai rara folo ka sui, kira ka ngalia na ifi nia ki, ma kira ka daroʼia ʼani na fai baliʼi ru ki fuana na fai ngwae neʼeri ki. Ma na toʼongi fafo doe nia, neʼe noaʼa ta ladoʼa ana tailana, ma kira usu laʼulaʼu goʼo ʼada ana. 24 Ma na ngwae ni ofoʼa ki kira ka fata ʼuri fuada kwailiu, “Noaʼa kulu kasi gasia faʼalia laʼu na ifi neʼe. Kulu daisi ʼuana, diʼia sa tai neʼe daisi ka dao siana, nia neʼe ke ngalia.” Nia ka ʼunaʼeri fasi ʼiri ka faʼamamana na Kerekereʼa Abu ba nia ʼuri, “Kira daroʼia naʼa ifi nau ki fuada, ma kira ka daisi ʼuana toʼongi fafo doe nau.” Na ru neʼe ki na ngwae ni ofoʼa ki neʼe kira sasia.

25 Na teʼa sa Jesus, ma na ai kini futa teʼa sa Jesus, ma ʼi Mary ʼafe sa Klopas, faʼinia ʼi Mary kini faʼasia ʼi Magdala

neˈe kira uu ˈi ˈaena na ˈai rara folo sa Jesus. 26 Ma na fafarongo ba sa Jesus nia alafe fuana, nia uu logo ˈi neˈeri faˈinia teˈa sa Jesus. Kaidaˈi sa Jesus nia lisia teˈa nia faˈinia na fafarongo neˈe nia alafe fuana kera uu karangia, nia ka fata ˈuri fuana teˈa nia, “Teˈasi ˈae, na ngela ˈoe neˈana naˈa.” 27 Sui, nia ka fata ˈuri laˈu fuana na fafarongo neˈeri, “Na teˈa ˈoe neˈana naˈa.” Ma ka talaˈae ana agi asoa neˈeri, na fafarongo neˈeri ka talaˈia naˈa teˈa sa Jesus ˈuana luma nia ˈiri nia ka tagi sulia.

Maelana sa Jesus
(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; Luke 23:44-49)

28 ˈI buri ˈana ru neˈe ki sui, sa Jesus saiana neˈe na raoˈa nia ki, niˈi sui taˈifau naˈa. Ma nia ka fata ˈuri, “Nau ku si-likwaˈu” ˈiri ka faˈamamana na alaˈanga saena Kerekereˈa Abu.✡
29 Ma ana kula neˈeri, kira alua taˈi dako neˈe fungu ˈani waen ˈafae. Ma kira ngalia taˈi lumulumu asi, ma kira ka taufia saena dakoˈi waen neˈe, sui kira ka alua ˈi maana na maˈe ˈai kira saea ˈani “hisop,” sui kira ka kwatea ˈuana maana ngiduna sa Jesus. 30 Ana kaidaˈi sa Jesus nia kwaˈufia ka sui, nia ka fata ˈuri, “Nia sui naˈa.” Buri ˈana nia saea alaˈanga neˈeri ki ka sui goˈo, na gwauna ka gwautoli naˈa, ma nia ka mae naˈa.

Kira labua kakarona sa Jesus ˈani sua

31 Ma ˈi buri ˈana ru neˈe ki sui, ngwae faˈinaˈonaˈo Jiu ki kira leka maˈi, ma kira ka saefiloa sa Paelat ˈiri ke alaˈania fuana ngwae ni ofoˈa ki kike leka, ma kike ˈoia naˈa ˈaena na uulu ngwae neˈe kira fotoˈida ana ˈai rara folo ki, fasi ˈiri kike mae ˈaliˈali. Sulia kira oga kike lafua naˈa nonida faˈasia na ˈai rara folo ki ana faˈi asoa neˈeri. Sulia faˈi asoa neˈe na faˈi asoa fuana sasi akaˈu ˈanga Jiu ki masia asoa ana Sabat. Ma noaˈa kira kasi oga neˈe ngwae mae ki kira ka daukulukulu ana ˈai rara folo ana Sabat asoa ana mamaloˈanga. Sulia neˈe Sabat neˈeri nia na asoa ˈinotoˈa Jiu ki. 32 Ma na ngwae ana ofoˈa ki kira leka maˈi, kira ka ˈoia ˈaena ro ngwae ba kira fotoˈida ki ana ˈai rara folo. 33 Bore ma kaidaˈi kira dao ana sa Jesus, kira ka lisia nia mae ka sui naˈa. Nia neˈe, noaˈa kira kasi ˈoia laˈu na ˈaena sa Jesus. 34 Sui ka ˈunaˈeri bore ˈana, taˈi ngwae ada neˈe nia oga ka faˈamamana leˈa ana, nia ka ngalia na maˈe sua, ma ka labua ˈani ˈi kakarona sa Jesus. Ma kira ka lisia naˈa ˈabu ma na kafo ka afe maˈi. 35 Nau ku lisia ru neˈeri, ma nau ku alaˈa sulia, fasi ˈiri kamu taˈifau muke faˈamamana logo. Na ru neˈe nau ku saea nia mamana, ma nau ku saiana na fatalaku nia mamana logo. 36 Ma ru neˈeri ki ka ˈunaˈeri, fasi ˈiri ka faˈamamana Kerekereˈa Abu ba nia fata ˈuri, “Taˈi suli bore ana noaˈa ˈiri maˈoi goˈo.”✡ 37 Ma ta bali Kerekereˈa Abu logo nia ˈuri, “Na ngwae ki kike baˈa bubungia naˈa ngwae neˈe, kira labua na nonina.”✡

Kira alua nonina sa Jesus saena kilu gwaˈu
(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; Luke 23:50-56)

38 Ma ˈi buri ˈana ru neˈeri ki, sa Josef na ngwae faˈasia ˈi Arimetea, nia leka maˈi ka gania sa Paelat ˈuana nonina sa Jesus, fasi ˈiri kike ngalia. Sa Josef ba, nia ta ngwae ana fafarongo sa Jesus ki logo, bore ma nia ago naˈa, osiˈana nia maˈu ˈani na ngwae faˈinaˈonaˈo Jiu ki. ˈUnaˈeri sa Paelat ka alaˈania, ma nia ka leka maˈi ka ngalia. 39 Ma sa Nikodimas ba nia leleka maˈi siana sa Jesus saena rodo ˈi naˈo ba, nia ka leka faˈinia sa Josef, ma ka ngalia uulu akwala kilo ˈana ru moko leˈa ki fuana alulana faˈinia nonina ngwae mae. Na satana ru neˈe “Mira,” faˈinia “Alos.” 40 Ro ngwae neˈe ki, kera ka ngalia nonina sa Jesus, ma kera ka buta ˈani ˈaba ifi kwao leˈa faˈinia na ru moko leˈa neˈeri ki. Kira sasia ru neˈe sulia falafala Jiu ki ana sasi akaˈu ˈanga ana ngwae mae ki fuana alulana saena kilu gwaˈu. 41 Ma taˈi oˈola nia teo karangia kula neˈe kira saungia sa Jesus ana. Ma taˈi faoda fuana alulana nonina ngwae mae ki teo logo ana kula neˈeri. Ma na faoda neˈeri neˈe ru faolu goˈo ˈana, noaˈa kira kasi alua ˈua ta ngwae ˈi saena. 42 Ma ana kaidaˈi neˈeri faˈi asoa

✡ **19:28** Sam 69:21 ✡ **19:36** Eksodas 12:46; Nambas 9:12; Sam 34:20 ✡ **19:37** Sekaraea 12:10

kira Jiu ki fuana sasi akaʼu ʼanga masia na Sabat asoa ana mamaloʼanga. Ma faʼi asoa Sabat nia karangi naʼa. Ma ro ngwae neʼeri ki, kera leka, kera ka alua nonina sa Jesus ʼi saena faoda neʼeri, sulia nia teo karangi goʼo ʼana.

20

Sa Jesus nia tataʼe faʼasia na maeʼa

(Matthew 28:1-8; Mark 16:1-8; Luke 24:1-12)

1 ʼI ʼofodangi ana na Sande kaidaʼi rodoʼa ʼua, ʼi Mary faʼasia ʼi Magdala ka leka ʼi maana na faoda, ma ka lisia na fau ba kira alua bokota na maana, nia abuli ka sui naʼa. 2 Ma nia ka lalili ʼaliʼali siana sa Simon Peter, ma na fafarongo ba sa Jesus nia alafe fuana, ma ka fata ʼuri fuadaroʼo, “Ti ngwae kira ngalia naʼa na nonina na Aofia faʼasia na faoda baera, ma kami ka kina naʼa ʼi faʼi neʼe kira alua ana.”

3 Sui sa Peter ma na fafarongo baera, kera ka leka naʼa ʼuana na faoda gwaʼu neʼeri. 4 Ma kera ka lalili taʼifau, ma na fafarongo neʼeri ka lalili ʼaliʼali ka liufia sa Peter, ma ka eta dao ʼi maana na faoda ʼi naʼo. 5 Ma nia ka oro oro, ma ka lisia na ifi kwao ba kiri taʼifau, ma noaʼa nia kasi ruʼu goʼo ʼi saena. 6 Ma sa Simon Peter ka dao maʼi ʼi buri, ma ka leka daofaʼi liu naʼa ʼuana ʼi saena na faoda neʼeri. Nia ka lisia na ifi kwao ba kiri niʼi teo goʼo ʼani ʼi neʼeri, 7 faʼinia na ʼaba ifi ba kira buta ʼani gwauna sa Jesus. Na ʼaba ifi neʼeri noaʼa kasi teo goʼo faʼinia na ʼaba ifi kwao neʼeri ki, bore ma nia boliboliʼa ʼana, ma nia ka teo naʼa ʼana taʼifilia. 8 ʼUnaʼeri mala na ngwae eta dao maana na faoda ka fiʼi ruʼu logo kwau ʼi saena. Nia ka lisia, ma ka faʼamamana ana. 9 Ma noaʼa keraʼa kasi sai ʼua ana na Kerekereʼa Abu ba saea fasi nia ke baʼa mauri laʼu faʼasia na maeʼa. 10 Ma ʼi buri ʼana ru neʼe, na ro fafarongo neʼeri ki, kera ka oli naʼa adaroʼo.

ʼI Mary faʼasia ʼi Magdala nia lisia sa Jesus

(Matthew 28:9-10; Mark 16:9-11)

11 Ma ʼi Mary ka uu ʼua ʼi maana faoda, ma ka angi goʼo ʼana. Ma ana kaidaʼi nia angi ʼana, nia oro oro ka lia kwau saena faoda gwaʼu. 12 Ma nia ka lisia na ro ʼainsel ki, kera ruʼufia ifi kwao ki. Ma na ro ʼainsel neʼeri ki, kera tua ana kula neʼe nonina sa Jesus teo teo ana ʼi naʼo, ta ai ana kula neʼe gwauna teo ana, ma ta ai ana kula neʼe ʼaena teo ana. 13 Na ro ʼainsel neʼeri ki, kera ka saefilo ʼuri ana ʼi Mary, “Kini neʼe ʼae, ʼuri ma ʼoko angi ʼuana tae niniʼa kwa?”

Ma nia ka olisidaroʼo ka ʼuri, “Na nonina na Aofia nau neʼe kira ngalia faʼasia ʼi neʼe, ma nau ku kina ʼi faʼi laʼu neʼe kira alua ana.”

14 Ma ʼi buri ʼana nia fata ʼunaʼeri ka sui, nia ka kakari abula, ma ka lisia taʼi ngwae nia uu goʼo ʼana, ma noaʼa nia kasi lia saiana goʼo neʼe na ngwae neʼe niaʼa sa Jesus. 15 Ma sa Jesus ka saefiloa ka ʼuri, “Kini neʼe ʼae, faʼuta neʼe ʼoko angi kwa? Ma sa tai neʼe ʼoko lulu ʼuana?”

Ma ʼi Mary ka fia fasi niaʼa na ngwae neʼe lia sulia na oʼola neʼeri. Ma nia ka ʼuri fuana, “Araʼi kwa, diʼia ʼoko ngalia kwau na nonina Aofia nau, nau ku oga ʼoke faʼarongo nau ʼani ʼi faʼi neʼe ʼoko alua ana, fasi ʼiri nai leka ku ngalia.”

16 Sui, sa Jesus ka fata ʼuri fuana, “Mary ʼae!”

Ma ʼi Mary ka kakari abula, ma ka lia kwau, ma ka lia saiana, ma ka fata ʼuri fuana, “ʼOi Raboni ʼae!” Ma na fataʼa neʼe “Raboni” ana alaʼanga ngwae Jiu fadalana neʼe “Ngwae Faʼamanata.”

17 Ma sa Jesus ka fata ʼuri fuana, “Noaʼa ʼoe kosi dau nau laʼu, osiʼana nau kusi oli ʼua siana na Maʼa ʼi langi. ʼOke oli siana na ngwaefuta nau ki, ma ʼoko faʼarongoda, nau ku leka naʼa siana Maʼa nau, ma na Maʼa kira. Nia neʼe na God nau, ma na God kira.”

18 Sui ʼi Mary faʼasia ʼi Magdala ka oli, ma ka faʼarongoa na fafarongo ki neʼe nia lisia na Aofia. Ma ʼi Mary ka alaʼa logo fuada sulia na ru neʼe sa Jesus nia saea fuana.

Na fafarongo ki lisia sa Jesus

(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; Luke 24:36-49)

19 Ma ʼi saʼulafi ana na Sande, na fafarongo ki kira fiku ʼi saena taʼi luma, ma kira ka fono ʼusia na sinamaa ki. Ma kira ka sakisia logo na sinamaa ki, sulia

kira maˈu ˈani na ngwae faˈinaˈonaˈo ana ngwae ˈi Jiu ki. Ma sa Jesus ka sakatafa, ma ka uu ˈi safitada, ma nia ka fata ˈuri, “Na aroaro ˈanga ka tua faˈi kamu.” 20 Ma ˈi buri ˈana neˈe nia saea na alaˈanga neˈe, nia ka faˈataˈinia naˈa ro lima nia ki ma na kakarona fuada. Ma na fafarongo ki kira ka saeleˈa liu ana kaidaˈi kira lisia na Aofia. 21 Ma sa Jesus ka fata ˈuri laˈu fuada, “Na aroaro ˈanga ka tua faˈi kamu. DiˈIa na Maˈa ba nia asungaˈi nau maˈi, nau ku asungaˈi kamu logo.” 22 Sa Jesus ka saea alaˈanga neˈe, sui ka mangofi kira, ma ka fata ˈuri, “Muke ngalia na AnoˈIi ru Abu. 23 DiˈIa kamu ke rufuanata ana taˈangaˈa na ngwae ki, God ke baˈa rufuanata logo ada, ma na taˈangaˈa kira ki ke aloge naˈa faˈasida. Ma diˈIa noaˈa kamu kasi rufuanata ada, God bore noaˈa kasi rufuanata logo ada, ma na taˈangaˈa kira ki bore noaˈa kasi aloge logo faˈasida.”

Sa Tomas lisia sa Jesus

24 Ma taˈi ngwae ada na akwala ma ro fafarongo neˈeri ki neˈe satana sa Tomas neˈe kira saea logo ˈani na ˈIˈiu, noaˈa nia kasi tua faˈinida ana kaidaˈi neˈe sa Jesus dao ana. 25 Ma na fafarongo neˈe kira tua ki, kira ka fata ˈuri fuana sa Tomas, “Kaimili lisia naˈa na Aofia.”

Sui sa Tomas ka fata ˈuri fuada, “DiˈIa nau ku lisia mala na sibasiba baera ki ˈi fuila na nila ki ˈi limana, ma nau ku sama toˈona na sibasiba neˈeri ki ˈania limaku, ma nau ku alua na limaku ˈi saena fuila na maˈe maala ba ˈi kakarona tari, nau ku fiˈi faˈamamana ana. Ma diˈIa noaˈa nau kusi sasia goˈo ˈunaˈeri, noaˈa nau kusi faˈamamana goˈo ana.”

26 Ma ana fiuna faˈi asoa ˈi buri, na fafarongo ba kiri kira fiku logo ˈi saena na luma baera, ma sa Tomas ka tua naˈa faˈinida. Ma kira ka sakisi logo ˈusia na sinamaa ki. Sui sa Jesus ka sakatafa maˈi, ma ka uu ˈi safitada, ma ka fata ˈuri, “Aroaro ˈanga ka tua faˈi kamu.”

27 ˈUnaˈeri sa Jesus ka fata ˈuri fuana sa Tomas, “Tomas ˈae, ˈoke alua na ˈuˈumu ˈi neˈe saena limaku, ma ˈoko lisia logo na ro lima nau ki. Sui ˈoko taga maˈi na limamu, ma ˈoko alua limamu ˈi saena fuila maˈe maala neˈe ˈi kakaroku. Noaˈa ˈoe kosi manata ruarua naˈa, bore ma ˈoko faˈamamana naˈa!”

28 Ma sa Tomas ka olisia ka ˈuri, “ˈOe na Aofia nau, ma na God nau.”

29 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOko faˈamamana goˈo ˈamu, osiˈana ˈoko lisi nau. Na ˈoilakiˈa fuana sa tai neˈe noaˈa kasi lisi nau, bore ma kira faˈamamana goˈo ˈada ana nauˈa.”

30 Na ru faˈanadaˈa ˈoro ki neˈe sa Jesus ka sasiˈi laˈu ˈi maana na fafarongo nia ki, bore ma noaˈa nau kusi keresiˈi goˈo ˈi saena buka neˈe. 31 Nau ku keresia naˈa ru neˈe ki, fasi ˈiri muke faˈamamana ana sa Jesus naˈa neˈe na Christ, na ngwae ba God nia filia fuana ˈafilana na ngwae ki, ma niaˈa naˈa neˈe na Ngela God. Ma sulia na faˈamamana ˈanga kamu ana sa Jesus, muke toˈo ana na mauriˈa firi.

21

Sa Jesus nia dao tafangaˈi laˈu

1 ˈI buri ˈana ru neˈe, sa Jesus ka faˈataˈi laˈu fuada na fafarongo nia ki ˈi ninimana na ˈosi ˈi Galili.* Ma ru neˈeri ka fuli ˈuri: 2 Sa Simon Peter, ma sa Tomas neˈe kira saea ˈani na ˈIˈiu, ma sa Nataniel na ngwae faˈasia ˈi Kena saena abaˈi kula ˈi Galili, ma na ro ngela sa Sebedi ki, ma ta ro fafarongo laˈu, kira fiku. 3 Ma sa Simon Peter ka fata ˈuri fuada na ngwae neˈeri ki, “Nai leka dee iˈa naˈa ˈaku.”

Ma kira saea fuana kira ka ˈuri, “Kaimili oga logo mike leka maˈi faˈi ˈoe.” Ma kira leka, kika taˈelia naˈa gwaˈi baru. Bore ma ana faˈi rodo neˈeri, noaˈa kira kasi deea goˈo ta taˈi gwaˈi iˈa.

4 Ma ˈofodangi kaidaˈi nia laˈa naˈa, sa Jesus ka uu naˈa ˈi ninimana na ˈosi. Ma na fafarongo nia ki, noaˈa kira kasi lia sai goˈo ana.

5 Sui sa Jesus ka fata kwau fuada ka ˈuri, “Kwaima nau kina ˈae, ˈuri ma kaumulu deea ta iˈa?”

Ma kira olisia kika ˈuri, “Noaˈa goˈo!”

6 Ma nia ka fata ˈuri, “Muke ˈui ˈania na furai kaumulu ˈi bali ˈoloˈolo ana na gwaˈi baru, ma kamu ke baˈa deea ti

* **21:1** Taebirias neˈe ta sata logo fuana ˈosi ˈi Galili.

gwaˈi iˈa.” Ma kira ka ala ˈania na furai, ma ka ˈafitaˈi liu naˈa fuana lafulana maˈi, osiˈana na iˈa ki ˈoro liu.
7 Sui na fafarongo ba sa Jesus nia alafe fuana, ka fata ˈuri fuana sa Peter, “Na Aofia lokoniˈa!” Ma kaidaˈi sa Simon Peter nia rongoa na ru neˈe, nia ka toro ˈani na toro keta nia, osiˈana nia kanusua na toro nia, ma ka faˈasaka saena kafo, ma ka ˈaranga ˈuana ˈi sara. 8 Ma na fafarongo ki kira ka leka naˈa maˈi ˈi sara ˈani na gwaˈi baru. Ma kira ka tara naˈa maˈi na furai neˈe fungu ˈani iˈa, sulia kira noaˈa kasi tua tau goˈo faˈasia ˈi sara, ka bolo goˈo ˈana faˈinia taˈi talangaˈi faˈi faliˈa. 9 Ma kaidaˈi kira koso ˈi sara, kira ka lisia taˈi mafula nia nanaoˈa naˈa faˈinia na iˈa ki ˈi saena faˈinia afu beret ki logo. 10 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kamu ke ngalia maˈi ti gwaˈi iˈa ana na iˈa neˈe kamu deeˈe ki.”
11 Sa Simon Peter ka leka kwau saena na gwaˈi baru, ma ka tara maˈi na furai neˈeri ˈi sara. Na furai neˈeri ka fungu ˈani na iˈa doe ki taˈifau goˈo, taˈi talangaˈi ma lima akwala ma uulu gwaˈi iˈa. Sui bore ˈana na iˈa ka ˈoro ˈunaˈeri ˈi saena na furai, na furai neˈeri noaˈa kasi foga goˈo. 12 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Leka maˈi, muka fanga ˈaumulu.” Bore ma noaˈa ta ngwae ada kasi saefilo goˈo ˈuri, “ˈAeˈo sa tai niniˈa?” Osiˈana kira saiana goˈo ˈada neˈe niaˈa na Aofia.
13 Ma sa Jesus ka leka kwau ka ngalia na beret, ma ka kwatea fuana na fafarongo nia ki, ma ka sasi logo ˈunaˈeri ana gwaˈi iˈa ki.
14 Na uula kaidaˈi naˈa neˈe sa Jesus nia faˈataˈi fuana na fafarongo nia ki ˈi buri ˈana neˈe nia tataˈe faˈasia na maeˈa neˈeri.

Sa Jesus faˈinia sa Peter

15 Ma kaidaˈi kira fanga taˈifau ka sui naˈa, sa Jesus ka fata ˈuri fuana sa Simon Peter, “Simon na ngela sa John ˈae, ˈuri ma ˈoko alafe fuaku, ka liufia na fafarongo neˈe ki neˈe kira alafe fuaku?”
Ma nia ka olisia ka ˈuri, “ˈIu, Aofia. ˈOko sai goˈo ˈamu ana neˈe nau ku alafe fuamu.”
Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOke lia sulia na kala sipsip nau ki.” 16 Ma sa Jesus ka fata ˈuri laˈu fuana ruana kaidaˈi, “Simon na ngela sa John ˈae, ˈuri ma ˈoko alafe fuaku?”
Ma nia ka olisia ka ˈuri, “ˈIu, Aofia. ˈOko saiana goˈo ˈamu neˈe nau ku alafe fuamu.”
Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOke lia sulia na sipsip nau ki.” 17 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri ana uula kaidaˈi, “Simon na ngela sa John ˈae, ˈoko alafe fuaku?”
Ma sa Peter ka liadila naˈa, sulia sa Jesus nia saefilo uulu ru naˈa ana ka ˈuri, “ˈUri ma ˈoko alafe fuaku?” Ma sa Peter ka fata ˈuri fuana, “Aofia kwa, ˈoko sai naˈa ana ru ki taˈifau, ma ˈoko sai goˈo ˈamu ana neˈe nau ku alafe fuamu.”
Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOke lia sulia na sipsip nau ki. 18 Ru mamana nau ku saea fuamu, kaidaˈi ˈoko ˈalako ana, ˈoko toro ˈamu talamu, ma ˈoko leka ˈamu talamu ana kula neˈe ˈoko oga lekaˈa ˈuana. Bore ma ana kaidaˈi ˈoke baˈa ngwaro, ˈoke taga naˈa limamu, ma ta ngwae matamata neˈe ka firi fafi ˈoe, ma ka talaˈi ˈoe kwau ˈuana kula neˈe noaˈa ˈoe kosi oga lekaˈa ˈuana.” 19 Sa Jesus ka saea ru neˈe, fasi ˈiri ka faˈataˈinia na maeˈa neˈe sa Peter ke baˈa mae ˈani, neˈe ke faˈaˈinotoˈa nama God ˈania. Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOke leka maˈi ˈi buriku.”
20 Ma sa Peter ka kakari abula, ma ka lisia na fafarongo ba sa Jesus nia alafe fuana. (Nia ngwae neˈe nia tua karangia sa Jesus ana kaidaˈi kira fanga, ma ka saefiloa ˈuri, “Aofia ˈae, sa tai neˈe ke baˈa ˈolosaeˈo, ma ka kwateˈo fuana na malimae ˈoe ki?”) 21 ˈUnaˈeri ana kaidaˈi sa Peter lisia, nia ka saefiloa sa Jesus ka ˈuri, “Aofia kwa, tae mo neˈe fuana na ngwae neˈe?”
22 Sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Si diˈia nau ku oga na ngwae neˈe ke mauri ˈana, leleka ka dao ana kaidaˈi nau ku oli maˈi, nia noaˈa laˈu na ˈabera ˈanga ˈoe neˈeriˈa. Ma ˈoko leka lala maˈi ˈamu suli nau.”
23 Aia, na alaˈanga ka talofia naˈa na fafarongo sa Jesus ki. Kira saea na fafarongo neˈeri noaˈa nia kasi mae. Bore ma sa Jesus noaˈa kasi saea laˈu neˈe na ngwae neˈe noaˈa kasi mae. Nia fata goˈo ˈana ˈuri ba, “Si diˈia nau ku oga na

ngwae ke mauri ˈana, leleka ka dao ana kaidaˈi nau ku oli maˈi, nia noaˈa laˈu na ˈabera ˈanga ˈoe neˈeriˈa.”

Alaˈanga ˈisi ki

24 Ma na fafarongo neˈe sa Peter ka saefiloa sa Jesus sulia, niaˈa goˈo neˈe alaˈa sulia ru neˈe ki taˈifau, ma ka keresia. Ma kaimili saiana na ru neˈe nia fata sulia, nia mamana naˈa.
25 Sa Jesus sasia ru ˈoro liu ki laˈu. Ma diˈia kira kerekere suliˈi taˈifau, nau ku fia sali neˈe na magalia neˈe bore, noaˈa kasi bolo fuana dauˈa fafia na buka ki neˈe kira keresia ru neˈeri ki ˈi saena.

Na Raoˈa Na Lifurongo Ki

Sa Luke niniˈa keresia na buka neˈe sulia raoˈa na ngwae lifurongo ki. Nia keresia buka neˈe fuana taˈi ngwae neˈe satana sa Tiofilas. Nia keresia logo na buka neˈe kulu saea ˈania na Faˈarongoˈa Leˈa sulia sa Jesus Christ neˈe sa Luke nia keresia.

Sa Luke kerekere sulia tae neˈe nia fuli ana fikutaˈi ngwae faˈamamana, burina neˈe sa Jesus nia oli naˈa ˈuana ˈi langi. Ana kaidaˈi neˈeri, na ngwae faˈamamana ana God ki, kira taˈi ˈoro liu, ma kira ka talaˈae fuana liuˈa fuana sae kwailiulana Faˈarongoˈa Leˈa sulia sa Jesus Christ ana kula ˈoro ki, leleka na ngwae ˈoro ki ka faˈamamana, ma na fikutaˈi ngwae ˈoro ki ka taˈe saena magalia.

Sa Luke ili ili ˈuana ke faˈataˈi madakola ana neˈe na ngwae faˈamamana ki, noaˈa kira kasi oga faˈalilana na gwaungaˈi ˈanga ˈi Rom, nama ti ngwae laˈu. Bore ma kira oga lala kiraˈa taˈifau fuana rongolana ma na faˈamamanalana Faˈarongoˈa Leˈa sulia sa Jesus Christ.

Na ru talingaˈi ana na buka neˈe, na alaˈanga sulia raolana Anoˈi ru Abu ana asoa ana Pentekos. Anoˈi ru Abu leka maˈi ˈiri nia kwaitalaˈi, ma ka kwaiˈafi ana ngwae God ki ana kaidaˈi ki taˈifau, sui bore ˈana ta kula ˈi faˈi nia saea kike leka ˈuana. Ta ru laˈu neˈe sa Luke kerekere sulia ti fataˈa talingaˈi ana na lifurongo ki neˈe kira saea fuana ngwae ki. Ma nia kerekere suliˈi na ru neˈe fuli fuana ngwae faˈamamana ki ana kaidaˈi neˈeri. Nia faˈataˈi madako ana fuakulu neˈe God nia toˈo ana ngasingasiˈanga doe liu, ma noaˈa ta ru kasi fonea Faˈarongoˈa Leˈa.

Na ru talingaˈi ki saena buka neˈe:

Na Faˈarongoˈa Leˈa liu kwailiu saena ˈi Jerusalem 1:1—8:3
Faˈarongoˈa leˈa talofia ˈi Judea ma ˈi Samaria 8:4—12:25
Etana lekaˈa sa Paul fuana talongaˈilana Faˈarongoˈa Leˈa 13:1—14:28
Faˈinaˈonaˈo ana siosi, kira fiku ˈi Jerusalem 15:1-35
Ruana lekaˈa sa Paul fuana talongaˈilana Faˈarongoˈa Leˈa 15:36—18:22
Uula lekaˈa sa Paul fuana talongaˈilana Faˈarongoˈa Leˈa 18:23—21:16
Kira ngali sa Paul ˈuana ˈi Rom 21:17—28:31

Sa Luke kerekere laˈu fuana sa Tiofilas

1 Fuamu kwala Tiofilas ˈae, saena etana kerekereˈa ba nau, nau ku kerekere sulia ru ki taˈifau neˈe sa Jesus sasiˈi, ma ka faˈamanata ˈani, 2 leleka ka dao ana faˈi asoa ba God ngalia ˈuana ˈi langi. ˈI naˈona neˈe nia fane ˈuana ˈi langi, nia ka kwatea alaˈanga totongaˈi ki ˈani Anoˈi ru Abu fuana na ngwae neˈe nia filida fuana lifurongo nia ki. 3 Ma sulia fai akwala faˈi asoa ki laˈu buri ˈana na maelana, ana kaidaˈi ˈoro ki nia faˈataˈinia talana fuana na ngwae lifurongo ki, ma nia ka fulia ru ki, fasi ˈiri ka faˈamamana neˈe nia mauri. Kira ka lisia, ma nia ka alaˈa faˈinida sulia na falafala neˈe God ke baˈa gwaungaˈi ˈani fafia ngwae nia ki.

4 Ma ana ta kaidaˈi ana fikuˈa kira ki faˈinia sa Jesus, nia kwatea na taki neˈe fuada ka ˈuri, “Noaˈa kamu kasi leka faˈasia ˈi Jerusalem. Muke masia na kwateˈa ba Maˈa nau eta fataˈa ˈani. Kamu ba rongoa nau ku fata naˈa maˈi sulia ka ˈuri, 5 ‘Sa John nia siuabua goˈo ngwae ki ˈani kafo, ma noaˈa kasi tau, God ke baˈa siuabu kamu ˈani na Anoˈi ru Abu.’ ”

Sa Jesus fane ˈuana ˈi langi

6 Ma ana kaidaˈi neˈe lifurongo ki kira fiku laˈu faˈinia sa Jesus, kira saefilo kika fata ˈuri, “Aofia kwa, ˈuri ma, kaidaˈi neˈe naˈa neˈe ˈoke ˈui ˈania ˈinotoˈanga ˈi Rom, ma ˈoko olitaˈinia na ˈinotoˈanga baera fuamiˈa ngwae ˈi Israel ki?”

7 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Noaˈa laˈu ta ru fuana neˈe muke saiana faˈi asoa ki ma na kaidaˈi ˈunaˈeri ki, osiˈana Maˈa nau neˈe alua taˈifau naˈa kaidaˈi fuana ru neˈe ki ke dao maˈi. 8 Bore ma kamuˈa niniˈa, kaidaˈi neˈe Anoˈi ru Abu

ke dao maˈi fafi kamu, muke baˈa toˈo naˈa ana ngasingasi ˈanga. Ma muke baˈa alaˈa suli nau neˈe ˈi Jerusalem, ma ana fanoa ki taˈifau ˈi Judea ma ˈi Samaria, ma ka dao ana fanoa ki taˈifau saena na magalia.”

9 Ma ˈi buri ˈana neˈe nia saea ru neˈe ki taˈifau, God ka ngalia naˈa ˈuana ˈi langi. Ma kaidaˈi kira bubu goˈo ˈada ˈua, taˈi gwaˈi salo ka fonea, ma noaˈa kira kasi lisia naˈa.

10 Ma kaidaˈi kira bubu totongaˈi ˈalaˈa goˈo ˈada ˈuana ˈi langi fuana lisilana, ana kaidaˈi neˈe nia fane naˈa, na ro ngwae kira toro ˈani ifi kwao ki ˈaliˈali maˈi, kera ka uu naˈa faˈinida. 11 Ma keroˈa ka saefiloda kika ˈuri, “Kamu ngwae ˈi Galili ki, faˈuta neˈe kamu uu goˈo ˈamuˈa ˈi neˈe, ma muka lialia ˈalaˈa goˈo amuˈa ˈuana saena mamanga? Sa Jesus ba God ngalia faˈasi kamu ˈuana ˈi langi, nia ke baˈa oli logo maˈi, diˈia ba kamu lisia nia fane ˈuana ˈi langi.”

Na ngwae fuana didifulilana sa Judas

12 Sui na ngwae ni lifurongo ki, kira ka oli ˈuana ˈi Jerusalem faˈasia gwauna faˈi ua neˈe kira saea ˈani Olif, neˈe bolo faˈinia taˈi kadi tala* faˈasia ˈi Jerusalem. 13 Ma kaidaˈi kira dao naˈa ˈi Jerusalem, kira ka raˈe ˈuana na maˈe luma neˈe kira tua ana ˈi lifua. Ma na satana na ngwae neˈeri ki neˈe: sa Peter, ma sa John, ma sa James, ma sa Andrew, ma sa Filip, ma sa Tomas, ma sa Batolomiu, ma sa Matthew, ma sa James na ngela sa Alfeas, ma sa Simon ta ngwae ana na ngwae ba kira oga lalilana na ngwae ˈi Rom ki faˈasia ˈi Israel, ma sa Judas na ngela sa James. 14 Ma kira ˈidufaˈi fiku ˈunaˈeri sulia taˈi liaˈi ngwae fuana foˈongaˈa faˈinia ti kini logo, ma ˈi Mary na teˈa sa Jesus, faˈinia na ngwaefuta sa Jesus ki.

15 Ma ana taˈi kaidaˈi kira fiku ˈi neˈeri, taˈi talangaˈi ngwae ma ro akwala ngwae faˈamamana ki neˈe kira fiku maˈi. Ma sa Peter ka tataˈe ka fata ˈuri fuada, 16-17 “Ngwaefuta nau kina, na Kerekereˈa Abu sulia sa Judas fuli mamana naˈa, osiˈana na Anoˈi ru Abu ba fata ˈani sa David sulia sa Judas. Sa Jesus ba filia logo sa Judas ˈiri niaˈa ta taˈi ngwae akulu fuana sasilana na raoˈa neˈe fuana lifurongo ˈanga, bore ma sa Judas ba dau talaˈia na ngwae ki fuana daulana sa Jesus.”

18 (ˈUnaˈeri sa Judas ka ngalia mani ba kira folia ˈania ˈiri nia ke ˈolosaea sa Jesus, ma ka folia ˈani na afu ano. Ma saena ano neˈeri, nia ˈasi, ma sirana ka foga, ma na ogana ka busu tafa naˈa ˈi maa. 19 Ma na ngwae neˈe kira tua ˈi Jerusalem, kira ka rongoa na ru neˈe fuli fuana sa Judas, ma kira ka saea na ano neˈeri ˈani alaˈanga kira “Akeldama.” Ma fadalana na alaˈanga neˈeri na “Ano Ana ˈAbu.”)

20 Ma sa Peter ka alaˈa laˈu ka ˈuri, “Ru neˈe ka fuli nama diˈia ba kira keresia saena buka Sam ki nia ˈuri, ‘Na luma nia ka gwaˈu, ma noaˈa ta ngwae kasi tua ˈi saena.’✡ Ma taˈi kerekereˈa logo ba nia ˈuri, ‘Nia leˈa fuana ta ngwae laˈu neˈe ke didifulia fasi ˈiri ke ngalia raoˈa ba nia.’✡

21-22 “Ta neˈe nia leˈa fuana kuke filia laˈu ta ngwae ˈiri ke rao fiku nama faˈi kaimili na lifurongo ki fuana alaˈanga sulia na tataˈelana na Aofia sa Jesus faˈasia na maeˈa. Na ngwae neˈe kuke filia, niaˈa ta ngwae nama ana fikutaˈi ngwae ba kira leka leka fiku faˈi kulu ana kaidaˈi ba sa Jesus nia tua ˈua faˈi kulu, talaˈae maˈi ana kaidaˈi ba sa John siuabu ana sa Jesus, leleka maˈi ka dao ana faˈi asoa ba God ngalia naˈa sa Jesus faˈasi kulu ˈuana ˈi langi.”

23 Ma kira ka filia ro ngwae ki. Ma satana ta ngwae neˈe sa Josef, neˈe kira saea ˈani sa Barsabas, ma kira ka saea logo ˈani sa Justus. Ma satana na ruana ngwae neˈe sa Mataeas. 24 ˈUnaˈeri kira foˈo kira ka ˈuri, “Aofia ˈae, ˈaeˈo neˈe ˈoko saiana manatalana ngwae ki taˈifau. Aia, ˈoke faˈataˈinia maˈi fuamiˈa ana kaidaˈi neˈe sa tai ana ro ngwae neˈe ki neˈe ˈoko filia, 25 ˈiri ke ngalia na raoˈa neˈe ana lifurongoˈa neˈe sa Judas ba faidanga ˈania ma ka leka naˈa ˈana ˈuana na kula neˈe bolo faˈinia nia ke tua ana.” 26 Ma ˈi buri ˈana neˈe kira foˈo taˈifau, kira ka masa ˈani ru diˈia

* **1:12** Taˈi kilomita ✡ **1:20** Sam 69:25 ✡ **1:20** Sam 109:8

daisi, fasi ˈiri kike dao toˈona sa tai ana ro ngwae neˈe ki neˈe God filia, ma kira ka filia sa Mataeas ˈiri ka rao faˈinia akwala ma taˈi ngwae ni lifurongo neˈeri.

2

Daolana maˈi na Anoˈi ru Abu

1 Ma na faˈi asoa doe Jiu ki neˈe kira saea ˈani Pentekos nia dao naˈa maˈi, ma na ngwae neˈe kira faˈamamana ki, kira fiku ana taˈi kula saena fanoa doe ˈi Jerusalem. 2 Ma ˈasu bore ma taˈi lingalingaˈi ru diˈia na iru doe, nia dao maˈi faˈasia ˈi langi, ma ka longasia naˈa na luma neˈe kira tua ana. 3 Ma kira ka lisia na ru diˈia na meamea ana mafula ki, ma na ru neˈeri ka takalo ma ka dau ˈi fafona ngwae ki taˈifau neˈe kira tua ˈi neˈeri. 4 Ma na Anoˈi ru Abu ka sura adaˈa taˈifau, ma kira ka etangia fataˈa ˈani na alaˈanga matamata ki, diˈia neˈe Anoˈi ru Abu faˈafata kira ˈani.

5 Ma ana kaidaˈi neˈeri, na ngwae ˈi Jiu ki neˈe kira foˈosia God, kira tua logo ˈi Jerusalem. Kira leka maˈi faˈasia na maˈe fanoa toˈotoˈo doe ki saena magalia. 6 Ma kaidaˈi kira rongoa na lingalingaˈi ru neˈeri, ngwae ˈoro ki kira ka fiku. Ma kira ka ˈarefo liu, duˈungana neˈe ngwae faˈamamana ki, kira fata ˈani na alaˈanga kira ki taˈifau. 7 Ma osiˈana kira ˈarefo liu, kira ka fata ˈuri fuada talada, “Na ngwae niniˈa kira fata ˈuri ki, kira ngwae ˈi Galili ki taˈifau goˈo. 8 Ma faˈuta neˈe mika rongo kira ka fata ˈani alaˈanga kami ki? 9 Osiˈana kami leka maˈi faˈasia fanoa ˈi Partia, ma ˈi Media, ma ˈi Elam, ma ˈi Mesopotemia, ma ˈi Judea, ma ˈi Kapadosia, ma ˈi Pontus, ma ˈi Asia, 10 ma faˈasia ˈi Frigia, ma ˈi Pamfilia, ma ˈi Ejipt, ma faˈasia fanoa ki ˈi Libia karangia ˈi Saeren, ma ti ngwae kami leka maˈi faˈasia ˈi Rom. (Aia, ma ti ai aimili kiraˈa ngwae Jiu ki, ma ti ai aimili laˈu kira fiˈi ruˈu goˈo maˈi ˈi Jiu ˈi buri.) 11 Ma ti ngwae kira leka maˈi faˈasia ˈi Krit, ma faˈasia ˈi Arabia, ma kulu ka rongoa neˈe ngwae neˈe ki kira fata sulia na ru ni ˈarefoˈanga ani ki neˈe God nia sasiˈi, ma kulu ka rongo saiana alaˈanga kira ki neˈe alaˈanga mamana kia goˈo talaka!” 12 Kira ka ˈarefo liu, ma kira kina na ru neˈe kira lisia. Ma kira ka saefilo kira talada kika ˈuri, “Tae naˈa neˈe ˈuri re?”

13 Ma ti ngwae ada ka fata ˈoidorole ˈani kira ka ˈuri, “Sali ˈuri bore kira kwaˈufia liua naˈa waen taka niniˈa, ma gwauda ka rora.”

Na faˈataloˈanga sa Peter

14 Sui sa Peter ka uu faˈinia akwala ma taˈi ngwae ni lifurongo neˈeri ki, ma ka alaˈa doe fuana fikuˈa neˈeri ka ˈuri, “Kamu na sasiku kina ngwae ˈi Jiu ki, ma kamu na ngwae ki taˈifau neˈe kamu tua ˈi Jerusalem, muke fafarongo basi maˈi fuaku, ˈiri nau ku faˈarongo kamu ˈani fadalana ru neˈe. 15 Na ngwae neˈe ki noaˈa kira ˈiri boleboleˈa laˈu ˈani kwaˈufilana waen niniˈa, diˈia neˈe kamu manata toˈona. Osiˈana nia fiˈi dao goˈo ana sikona agi sina ˈi ˈofodangi. 16 Aia, ma na ru neˈe ba sa Joel na profet fata naˈa maˈi sulia ˈua ba ˈuri,

17 ‘God ka fata ˈuri,
Ana asoa ˈisi ki, nai baˈa kwate dangalu
ana na Anoˈi ru Abu nau fuana
ngwae nau ki taˈifau.
Ma na ˈalako kamu ki, ma na sariˈi
kamu ki, kike baˈa faˈarongo ˈani
fatalaku.
Ma na ngwae ˈalako kamu ki kike baˈa
lisia na faˈataˈi ˈanga ki, ma na
ngwae ngwaro kamu ki kike baˈa
lisia ru ki ˈani maliu boleˈa kira ki.
18 Ana kaidaˈi neˈeri ki, nau ku baˈa
kwatea logo na Anoˈi ru Abu nau
fuana ngwae nau ki neˈe kira rao
ˈoˈo ma kika faˈamamana, ˈiri kira
logo kike faˈarongo ˈani fatalaku.
19 Ma nai baˈa fulia na ru ni ˈarefoˈanga
ani ki saena mamanga ˈi langi, ma
nau ku sasia na faˈanadaˈa ki ˈi ano
saena magalia.
Saena magalia na ngwae ki kike baˈa
lisia na ngwae ki kike mae, ma na
mafula, ma na gwaˈi sasu ki.
20 Ma ˈi langi na ngwae ki kike lisia
na sina ke baˈa rodoˈa, ma na
madamo ke baˈa meo diˈia ta ˈabu.
ˈUnaˈeri ka sui mala faˈi asoa ˈinotoˈa liu
neˈeri ka fiˈi dao maˈi, neˈe God
ke baˈa matalangaˈinia na ngwae ki
taˈifau.

21 Sa tai bore ˈana neˈe ka gani ˈuana
kwaiˈafiˈanga ana Aofia, nia ke
baˈa mauri.’ ”✡

22 Ma sa Peter ka fata laˈu ˈuri, “Kamu
ngwae ˈi Israel ki, muke fafarongoa
na alaˈanga neˈe ki! Sa Jesus ngwae
faˈasia ˈi Nasaret, nia na ngwae neˈe God
asungaˈinia. God ka faˈataˈinia fuamuˈa
ˈani faˈanadaˈa, ma na ru ni ˈarefoˈanga
ki neˈe God ka sasiˈi maˈi ˈani niaˈa.
Kamu talamuˈa muke saiana taˈifau na
ru neˈe ki neˈe fuli ˈi safitamuˈa. 23 Aia,
ma God ka saiana, ma nia ka naia naˈa
sa Judas neˈe ke ˈolosaea sa Jesus, ma
ka kwatea fuamuˈa, ma muka saungia,
osiˈana kamu alaˈania fuana ngwae neˈe
noaˈa laˈu Jiu ki, kira ka fotoˈia ana ˈai
rara folo. 24 Bore ma God taˈea laˈu
faˈasia na maeˈa, ma ka logea faˈasia na
ngasingasiˈanga ana maeˈa, osiˈana nia
ˈafitaˈi fuana na maeˈa ka dau fafia sa
Jesus. 25 ˈI naˈo maˈi sa David ba fata ˈuri
suli niaˈa,

‘Nau ku lisia God ana kaidaˈi ki taˈifau
neˈe nia tua faˈi nau, ma noaˈa
naisi maˈu, osiˈana nia tua karangi
aku.
26 Ma osiˈana ru neˈe, nau ku saeleˈa
liu, ma na fatalaku ka fungu ˈani
saeleˈa ˈanga.
Nau kui fitoˈo ana God, 27 osiˈana noaˈa
ˈoe kosi alaˈani nau ˈuana na kula
ana maeˈa, ma noaˈa ˈoe kosi lu-
gataˈi nau, na Ngwae Abu ˈoe ka
fura saena kilu gwaˈu.
28 Ma ˈoko faˈataˈinia fuaku neˈe nai baˈa
mauri laˈu.
Ma ana tualamu faˈi nau, ˈoke baˈa
faˈafungu nau ˈani saeleˈanga.’ ”✡

29 Ma sa Peter nia fata nonираˈa laˈu
ka ˈuri, “Ngwaefuta nau kina ˈae, nau
ku alaˈa madako fuaumulu sulia na koˈo
bora kia sa David na tatalafaˈa. Nia mae,
ma kira ka alua naˈa. Ma na kilu gwaˈu
nia ka tua karangi kulu goˈo ˈana ˈi neˈe
ˈi taˈena. 30 Sa David noaˈa ˈiri alaˈa
laˈu sulia niaˈa talana kaidaˈi nia saea
ru neˈe. NiaˈaTa profet, ma nia ka sai
goˈo ˈana ana na fata alangaˈinga God
fuana. God fata alangaˈi fuana nia ke
baˈa alua ta ngwae ana kwalafa sa David
na tatalafaˈa, nia ke baˈa gwaungaˈi diˈia
niaˈa. 31 Sa David ka lisia taˈifau naˈa
tae neˈe God ke baˈa sasia, ma sa David
ka fata sulia na tataˈelana na Christ, na
ngwae filia God, faˈasia na maeˈa, ma
God noaˈa kasi danga ˈania saena kula
ana maeˈa, ma na nonina noaˈa kasi
ngwaˈa. 32 Sa Jesus ba, God taˈea faˈasia
na maeˈa, ma kaimili taˈifau goˈo neˈe
kami lisia, ma mika fata faˈamamana
sulia ˈunaˈeri. 33 God nia faˈa ˈinotoˈa
sa Jesus ˈani faˈagwaurulana ˈiri nia ka
gwaungaˈi faˈinia, ma God ka kwatea na
AnoˈiruAbu fuana, diˈia ba nia eta fataˈa
ˈani. Aia, ma na ru neˈe kamu lisia, ma
kamu ka rongoa taˈena naˈa neˈe sa Jesus
ke kwate dangalu maˈi ana na AnoˈiruAbu fuamiˈa. 34 OsiˈanaAbu noaˈa laˈu sa
David neˈe fane ˈuana ˈi langi. Bore ma
sa David ka fata lala ˈuri,

‘God nia fata ˈuri fuana Aofia nau:
ˈOko tua bali ˈoloˈolo aku, ma ˈoko
gwaungaˈi faˈinau, 35 masia kaidaˈi
nau kui alua malimae ˈoe ki ka
roˈosuliˈo.’✡

36 “Ta neˈe kamuˈa, ngwae ˈi Israel ki,
nau ku oga muke sai leˈa ana sa Jesus neˈe
nau ku fata sulia, ba kamu fotoˈia ana na
ˈai rara folo, ma God ka alua sa Jesus, na
Christ neˈe ngwae filia nia, ma nia ka alua
sa Jesus ka gwaungaˈi!”

37 Ma ana kaidaˈi neˈe ngwae ki kira
rongoa ru neˈe, kira ˈeke, ma mangoda
ka ˈaruˈaru. Ma kira ka fata ˈuri fuana
sa Peter faˈinia na ngwae ni lifurongo ki,
“Ngwaefuta kina ˈae, tae neˈe kami ke
baˈa sasi ˈiri God ke rufuanata amiˈa?”

38 Sa Peter olisida ka ˈuri, “KamuˈaAbu
taˈifau, muke kakari alifaˈi faˈasia na
taˈangaˈa kamu ki, ma kami ke siuabu
kamu, osiˈana kamu faˈamamana sa Je-
sus Christ ˈiri God ka rufuanata ana
taˈangaˈa kamu ki, ma God ka kwatea
na AnoˈiruAbu nia fuamuˈa. 39 God
kia nia eta fataˈa ke kwatea na AnoˈiruAbu fuana ngwae neˈe nia laefida fuana
niaˈa talana ki. Na eta fata ˈanga neˈe nia
ˈafutaˈi kamu naˈa faˈinia ngelamuˈa, ma
na ngwae neˈe kira tua tau ki logo.”

✡ **2:21** Joel 2:28-32 ✡ **2:28** Sam 16:8-11 ✡ **2:35** Sam 110:1

40 Sa Peter ka saea na ru neˡe ki fuada faˡinia alaˡanga ni kwairaduˡanga ˡoro ki laˡu ka ˡuri, “Muke tagi leˡa suli kamu talamuˡa faˡasia na kwaˡikwaˡinga neˡe ke leka maˡi fuana na ngwae taˡa ki!” 41 Ma na ngwae ˡoro ki, kira ka faˡamamana ana na fatalana, ma kira ka siuabu. Ma ana faˡi asoa neˡeri, bolo faˡinia na uulu toˡoni ngwae ki neˡe kira ruˡu laˡu maˡi ˡi saena na fikutaˡi ngwae faˡamamana neˡeri. 42 Ma ana asoa ki taˡifau, kira ka fafarongoa na faˡamanataˡanga na ngwae lifurongo ki, ma kira ˡidufaˡi tua fiku, ma kira ka fanga kwaima fiku, ma kira ka foˡo fiku.

43 Ma na ngwae lifurongo ki, kira fulia ru faˡanadaˡa ˡoro ki ma na ru ni ˡarefoˡanga ˡani ki, ma na ngwae ki taˡifau kira ka ˡarefo. 44 Ma na ngwae neˡe kira faˡamamana ana sa Jesus ki, kira ka ˡado faˡinia na fikuˡa kwaima, ma kira ka daroˡia safitada kwailiu toˡo ruˡa kira ki. 45 Ma ti kaidaˡi kira ka ˡoifoliˡa logo ˡani na aluruˡanga kira ki, ma na ano kira ki, ma kira ka daroˡia na mani kira ngaliˡi ki ˡi safitada kwailiu, ka bolo faˡinia boˡoboˡo ˡanga ana taˡi taˡi ngwaeˡa adulu neˡe oga. 46 Ma kira ka fiku ana asoa ki taˡifau saena faˡi labu ana Luma Abu God. Ma kira ka fanga fiku kwaima saena luma kira ki, ma kaidaˡi kira fiku ˡunaˡeri, kira ka saeleˡa liu faˡinia na enoenoˡanga saena maurilada. 47 Ma kira ka fata leˡa ana God, ma na ngwae ki taˡifau ˡi Jerusalem ka saeleˡa faˡinida. Ma ana asoa ki taˡifau, na Aofia ka faˡamauria ti ngwae laˡu, ma kira ka ruˡu maˡi saena fikutaˡi ngwae faˡamamana neˡe.

3

Sa Peter faˡinia sa John gura na ngwae ˡaena mae

1 Ana taˡi asoa, sa Peter faˡinia sa John, kera ka leka ˡuana Luma Abu God ana uula kadi sina ˡi saˡulafi, osiˡana kadi sina neˡeri, kaidaˡi Jiu ki nama fuana foˡongaˡa. 2 Ana asoa ki taˡifau, ngwae ki kira ˡidufaˡi ngalia maˡi taˡi ngwae ˡaena mae talaˡae maˡi ana kaidaˡi ana futalana. Ma kira ka alua ˡi ˡaena sina maa ana Luma Abu God. (Na tafa neˡeri, kira saea ˡani “Mae Taˡelo Kwanga.”) Ana asoa ki taˡifau, nia tua ˡi neˡeri, ˡiri ka gani mani ana ngwae neˡe kira ruˡu kwau saena Luma Abu God. 3 Ma ana kaidaˡi nia lisia sa Peter faˡinia sa John kera ruˡu kwau, nia ka gani kera ˡiri kera ka kwatea ta ru fuana. 4 Ma keroˡa ka bubu totongaˡi fuana, ma sa Peter ka fata ˡuri fuana, “Lia maˡi fuamiroˡo.” 5 Ma nia ka bubungi kera, ka manata ˡana fasi keroˡa kata kwatea ta ru fuana. 6 Ma sa Peter ka fata ˡuri fuana, “Noaˡa nau kusi toˡo goˡo ana ta mani. Bore ma nai kwatea fuamu na ru neˡe nau ku toˡo ana. Nau ku saea ˡoe tataˡe, ma ˡoko fali, osiˡana sa Jesus Christ na ngwae faˡasia ˡi Nasaret kwatea ngasingasi ˡanga fuaku.” 7 Goˡo sa Peter ka dau ana na lima ˡoloˡolo nia, ma ka taˡea. Ma ˡaliˡali goˡo ˡaena taˡifau ka ngasingasiˡa naˡa, 8 ma nia ka faˡasaka, ma ka uu ˡani ro ˡaa nia ki, ma nia ka fiˡi talaˡae ka fali kwailiu. Ma nia ka ruˡu kwau faˡi keroˡa ˡuana saena faˡi labu ana Luma Abu God, ka fali, ma ka ngwaˡe sakasaka faˡinia na fata leˡa ˡanga ana God. 9 Ma kaidaˡi na ngwae neˡeri ki, kira lisia nia fali, ma ka auraˡea God, 10 kira lia saiana neˡe niaˡa na ngwae gani gani ba leka ruˡu ka tuatua ˡi ˡaena sina maa ana Luma Abu God. Ma kira ka ˡarefo liu ana na ru neˡe fuli fuana ngwae neˡeri.

Alaˡanga sa Peter saea saena Luma Abu God

11 Kaidaˡi neˡeri, ngwae neˡe ka daubibi liu naˡa ana sa Peter ma sa John, na ngwae ˡoro ki kira ka ˡarefo liu, ma kira ka lalili siada saena kula ana Luma Abu God neˡe kira saea ˡani “Taofa sa Solomon.” 12 Kaidaˡi sa Peter lisia naˡa ngwae neˡeri ki, nia ka fata ˡuri fuada, “Kamu ngwae Israel ki, faˡuta neˡe kamu ka ˡarefo ana ru neˡe, ma kamu ka bubungi keroˡo naˡa ˡaumulu ˡuira? Sali kaumulu fia fasi na ngasingasiˡanga keroˡo talamiroˡo, ma na tuaˡa abu keroˡo niniˡa keroˡo gura ˡani na ngwae neˡe ma ka fali? 13 God neˡe sa Abraham, ma sa Aesak, ma sa Jakob kira foˡosia, God ba koˡo kia ki, nia tala faˡa ˡinotoˡa na ngwae rao nia sa Jesus. Bore ma kamu ka kwatea lala sa Jesus fuana na faˡinaˡonaˡo ki. Ma kaidaˡi sa Paelat nia matalangani, kamu ˡaila ˡania niaˡa, ma kamu ka sae taˡa liu lala ana kaidaˡi ba sa Paelat saea ke logea. 14 Sa

Jesus neˈe na ngwae abu, ma ka ˈoloˈolo ba God filia fuana faˈamaurilana ngwae nia ki, bore ma kamu ka ˈaila ˈania, ma kamu ka ˈengoa lala sa Paelat fuana logelana na ngwae neˈe sau ngwae. 15 Ma kamu ka saungia sa Jesus na ngwae neˈe gwalona na mauriˈa. Bore ma God ka taˈea faˈasia na maeˈa, ma keroˈo ka lisia mamanalana ru neˈe. 16 Kamu lisia na ngwae neˈe, ma kamu ka lia saiana. Nia faˈamamana na ngasingasiˈanga sa Jesus neˈe ka faˈamauria. Fitoˈonga ana sa Jesus neˈe kwate ngwae neˈe ka tatakila neˈe kamu ka lisia taˈifau naˈa.

17 “ˈUnaˈeri ngwaefuta nau kina ˈae, nau ku saiana kaumulu faˈinia na faˈinaˈonaˈo ki kamu sasi ˈunaˈeri ana sa Jesus, osiˈana kamu kinaˈi ru. 18 Bore ma God saea naˈa maˈi ˈua ˈi naˈo ˈani na profet ki taˈifau fasi na ngwae filia nia ke baˈa nonifii. Ma nia ˈunaˈeri fuana ka faˈamamana nama na fatalana God. 19 ˈUnaˈeri muke kakari alifaˈi naˈa, ma kamu ke faˈitaˈi ˈuana God, ˈiri nia ke rufuanata na abula taˈangaˈa kamu ki, ma ˈiri God ke baˈa faˈasaeleˈa na maurilamuˈa, 20 ma nia ke baˈa kwatea maˈi sa Jesus na Christ na ngwae ba nia filia naˈa fuamuˈa. 21 Nia tua maˈi ˈana ˈi langi leleka ka dao ana kaidaˈi God ke faˈafaolua na ru ki taˈifau, diˈia ba nia saea naˈa maˈi ˈua ˈani na profet abu nia ki. 22 Osiˈana sa Moses fata sulia na Aofia ka ˈuri, ‘God kamu ke baˈa kwatea kwau taˈi profet siaumulu, diˈia logo neˈe nia baˈe nau maˈi. Niaˈa ta ngwae nama amuˈa ngwae Jiu ki. Kamu ke roˈosulia na tae ki neˈe nia saea fuamuˈa. 23 Sa tai bore ˈana neˈe noaˈa kasi roˈosulia na tae neˈe na profet neˈeri saea, God ke baˈa daroˈia nia ka tua matali faˈasia ngwae nia ki ma ka malangisia.’✡ 24 Sa Samuel, ma na profet ki taˈifau neˈe kira leka maˈi ˈi buri, kira toˈo ana na faˈarongoˈanga neˈe faˈasia God, kira ka faˈatalo logo ˈania tae neˈe niˈi fuli naˈa maˈi ana kaidaˈi neˈe. 25 Na fata alangaˈinga God ki fuamuˈa niˈi dao maˈi ˈani na profet nia ki. Ma kamu ˈado logo ana faˈinia na koˈo kamu ki ˈani fau alangaˈinga God fuada, diˈia nia saea fuana sa Abraham ka ˈuri, ‘Nau kui baˈa faˈaleˈa na ngwae ki taˈifau saena magalia, sulia na ngwae neˈe futa olitamu.’✡ 26 Nia neˈe, God ka filia maˈi ma ka kwatea maˈi na ngwae rao nia sa Jesus siaumulu, fasi ˈiri nia ka faˈaleˈa kamu, ana kaidaˈi kamu kakari alifaˈi faˈasia na taˈangaˈa kamu ki.”

4

Kira matalangani sa Peter ma sa John

1 Ana kaidaˈi sa Peter faˈinia sa John kera alaˈa ˈua fuana ngwae ki, ti fata abu, ma ti Sadusi, ma na faˈinaˈonaˈo ana ngwae neˈe kira folo ˈusia Luma Abu God, kira ka dao maˈi siadaroˈo. 2 Kira oga taˈa, osiˈana na ro ngwae lifurongo neˈe ki kera faˈamanata na ngwae ki neˈe sa Jesus nia tataˈe naˈa faˈasia na maeˈa, ma ka faˈataˈinia neˈe na ngwae neˈe kira mae ki bore kira ke tataˈe logo faˈasia na maeˈa. 3 Nia neˈe kwatea kira ka daudaroˈo, ma kira ka aludaroˈo saena luma ni lokafo, kera ka tua ˈi neˈeri masia ruana asoa, duˈungana nia saˈulafi naˈa. 4 Ma na ngwae ˈoro neˈe kira rongoa alaˈanga kera, kira ka faˈamamana. Ma na ngwae neˈe kira faˈamamana na faˈarongoˈa leˈa kaidaˈi neˈeri, nia bolo faˈinia lima toˈoni ngwane ki.*

5 Ana na asoa ˈi buri, na ˈingataˈi fata abu fikua maˈi na fata abu doe ki, na ngwae faˈamanata ana taki ki, faˈinia ti ngwae ana fikutaˈi ngwae ni lokoˈi ru, ma kika fiku ana taˈi kula ˈi Jerusalem. 6 Kira fiku faˈinia sa Anas na ˈingataˈi fata abu, ma sa Kaeafas, ma sa John, ma sa Aleksanda faˈinia ti ngwae laˈu ana kwalafa ana ˈingataˈi fata abu. 7 Sui kira ka faˈauua sa Peter faˈinia sa John ˈi naˈoda taˈifau, ma kira ka saefilodaroˈo kika ˈuri, “Koroˈo gura faˈuta ana na ngwae taˈu neˈe? Na mamanaˈanga tae neˈe koroˈo toˈo ana, ma na ngasingasiˈanga ana sa tai niniˈa koroˈo gura ˈani?”

8 Ma na Anoˈi ru Abu ka sura ana sa Peter nia fata ˈuri fuada, “Kamuˈa ngwae faˈinaˈonaˈo ki, ma na gwaungaˈi ngwae

✡ **3:23** Diutronomi 18:15, 18 ✡ **3:25** Jenesis 22:18 * **4:4** Lima toˈoni ngwae neˈe noaˈa kira kasi toˈomani goˈo kini faˈinia na ngela ki neˈe kira faˈamamana logo na faˈarongoˈa leˈa.

ki, 9 kamu saefilo kero'o ta'ena sulia na ru le'a ne'e kero'o sasia fuana ngwae 'aena ta'u, ma tae nini'a kwate nia ka le'a. 10 Kero'o oga kamu'a fa'inia na ngwae ki ta'ifau 'i Israel muke saiana ru ne'e, na ngwae ne'e kamu lisia, nia 'akwa, ma ka uu na'a fa'i kamu, nia 'akwa 'ani na ngasingasi'anga sa Jesus Christ na ngwae fa'asia 'i Nasaret ba kamu saungia ana 'ai rara folo ma God ka ta'ea fa'asia na mae'a. 11 Sa Jesus ba na Kerekere'a Abu fata sulia ka 'uri,

'Nia'a na fau ne'e kamu na ngwae
saunga'i luma ki, kamu 'aila 'ania.
Nia ne'e na fau ne'e talinga'i ka liufia na
fau ki ta'ifau ana 'odoa.'

12 Ta'ifilia nia'a go'o ne'e saiana ka fa'amauria na ngwae ki, noa'a na'a ta ngwae la'u saena magalia, ne'e God kwatea fasi 'iri ka fa'amauri kia 'ani."

13 Ma na gwaunga'i ngwae ki, kira ka 'arefo liu ana sa Peter ma sa John, osi'ana noa'a kera kasi ma'u 'ani fata nonira'anga. Ma kira ka 'arefo logo ana sai'i ru'anga kera'a, ro ngwae ne'e ki noa'a kero'a kasi saesae'e ru go'o. Ma kira saiana kero'a ro ngwae dee i'a ki go'o. Ma kira ka sai logo ana kero'a ro ngwae ne'e ki ba liliu fiku fa'inia sa Jesus. 14 Ma kira ka kina na'a saelana la'u ta ru, osi'ana na ngwae ba kera gura nia uu logo fa'i kera. 15 'Una'eri ne'e kira ka kwatea sa Peter, ma sa John, fa'inia na ngwae ne'eri, kira ka ru'u kwau 'i maa fa'asia kula ni fiku'a ne'eri. Sui, kira ka fata basi 'ada sulia tae ne'e kike ba'a sasia ana sa Peter ma sa John. 16 Ma kira ka fata 'uri, "Tae ne'e kulu ke ba'a sasia ana ro ngwae ne'e ki? Osi'ana na ngwae ki ta'ifau ne'e kira tua 'i Jerusalem, kira sai go'o ana ta'ifau na ru fa'anada'a ne'e kera sasia, ma noa'a kulu kasi bolo fuana tofelana. 17 Bore ma fuana ru ne'e noa'a kasi talo fuana ti ngwae la'u, kulu saea fuada noa'a kera kasi fata la'u sulia sa Jesus fuana ti ngwae la'u."

18 Sui kira ka ri la'u ma'i 'uana sa Peter ma sa John, kira ka fata totonga'i 'uri fuadaro'o, "Noa'a koro'o kasi fata la'u 'ani ma noa'a koro'o kasi fa'amanata na'a sulia sa Jesus."

19 Ma sa Peter fa'inia sa John olisida kera ka 'uri, "Kamu ke manata basi na tae ne'e saga 'i maana God, ana ro'onga'a suli kamu, nama ro'onga'a sulia God? 20 Noa'a kero'o kasi mango na'a fa'asia ala'anga sulia tae ne'e kero'o tala lisia, ma kero'o ka rongoa, osi'ana kero'o ro'o sulia God."

21 Ma na fiku'a ne'e ana ngwae loko'i ru ki, kira ka fata ngasingasi'a la'u fuadaro'o. Sui kira ka logedaro'o, 'asu 'ubani ngwae ki kata fu'alida fafia kwa'i ladaro'o, du'ungana na ngwae ki ta'ifau, kira ba'atafea liu God fafia tae ne'e kera fulia. 22 Osi'ana ne'e ngwae ki saiana talito'ona God go'o ne'e saiana ke gura ngwae nini'a mata'i na'a sulia fai akwala fa'i ngali ma ka tarenga ana maurilana.

Ngwae fa'amamana ki kira fo'o 'uana nonira'anga

23 Kaida'i kira logea go'o sa Peter ma sa John, kera ka oli la'u siana fiku ta'i ngwae kira, ma kera ka fa'arongoda 'ania na ru ne'e fata abu doe ki ma na ngwae fa'ina'ona'o ki kira saea. 24 Ana kaida'i kira rongoa, kira ka fo'osia God kika 'uri, "God 'inoto'a 'ae, 'ae'o ne'e 'oko saunga'inia na mamanga, ma na magalia, ma na asi, ma na ru mauri ki ta'ifau 'i ne'e. 25 Ma 'oko kwatea na'a Ano'i ru Abu 'oe fuana ko'o kami sa David na ngwae rao 'oe, fasi 'iri ka fata 'uri,

'Na ngwae ne'e noa'a la'u Jiu ki, kira
saeta'a fuaku, ma kira ka tata'e
sauli nau sulia manata'i ngwae
bolebole'a kira ki.
26 Na tatalafa'a ki kira ka sasi aka'u 'ada
talada ma na ngwae 'inoto'a ki kira
ka fiku fuana fu'anga fa'inia God
ma Christ na ngwae filia nia.'✡

27 "Sulia ru ne'e fuli kaida'i sa Herod Antipas ma sa Pontias Paelat, kera fiku saena fanoa ne'eri fa'inia ngwae ne'e noa'a la'u Jiu ki ma na ngwae 'i Israel ki logo. Kira fiku fuana matalanga'ilana sa Jesus, na ngwae rao abu 'oe ne'e 'oko filia na'a. 28 Kira fiku fuana fa'amamanalana ma sasilana na ru ki ta'ifau, di'ia ba 'oko naia na'a ma'i, sulia 'ani ngasingasi'anga 'oe, ma na kwaiogai'anga 'oe fuana ka fuli na'a 'una'eri. 29 Ma ana kaida'i

✡ **4:26** Sam 2:1-2

neˈe God ˈae, ˈoke lisia basi alaˈanga totongaˈi kira ki, ma ˈoko kwatea maˈi na ngasingasiˈanga ˈoe fuamiˈa na ngwae rao ˈoe ki, fasi ˈiri mike fata noniraˈa ˈani fatalamu. 30 ˈOke faˈataˈinia maˈi na mamanaˈanga ma ˈoko gura ngwae ki, fasi ˈiri kira ka lisia fulilana ru faˈanadaˈa ki, ma na ru ni ˈarefoˈanga ki, ˈani na ngasingasiˈanga ngwae rao abu ˈoe sa Jesus."

31 Ma ana kaidaˈi kira foˈo ka sui goˈo, kula neˈe kira fiku ana ka ngwaˈigiˈigi naˈa. Ma na Anoˈi ru Abu ka sura adulu taˈifau, ma kira ka fata noniraˈa naˈa ˈani fatalana God.

Kira daroˈia na toˈoruˈa kira ki

32 Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈamamana, kira ka fiku ˈani taˈi manataˈanga faˈinia taˈi liaˈi ngwae. Ma noaˈa ta ngwae ˈiri toˈo ana ta ru neˈe nia ke saea ˈani ru nia talana, bore ma kira ka daroˈia ˈi safitada na ru kira ki taˈifau. 33 Ma na ngwae lifurongo ki ka faˈatalo noniraˈa sulia tataˈelana na Aofia sa Jesus faˈasia na maeˈa, ma God ka faˈaleˈa kira taˈifau goˈo. 34 Ma noaˈa ta ngwae saena fiku taˈi ngwae ana tuaˈa kira neˈe ka boˈoboˈo ˈuana ta ru, duˈungana ti kaidaˈi neˈe kira boˈoboˈo, ti ngwae ada neˈe kira toˈo ana ano nama ta luma, kira ka ˈoifoliˈa ˈaniˈi, sui ma kira ka ngalia maˈi mani neˈeri ki, 35 kira ka kwatea fuana ngwae lifurongo ki, kira ngalia, kika daroˈia fuada sulia boˈoboˈo ˈanga kira ki taˈifau.

36 Ma sa Josef taˈi ngwae ana kwalafa sa Lifae ba futa ˈi Saeprus ba na ngwae lifurongo ki kira saea ˈani sa Banabas (fadalana neˈe sa Kwairadui), 37 nia ka ˈoifoli ˈani taˈi afu ano nia, ka ngalia mani neˈeri, ka kwatea fuana na ngwae lifurongo ki.

5

Sa Ananias faˈinia ˈafe nia ˈi Safira

1 Bore ma taˈi ngwae neˈe satana sa Ananias, faˈinia ˈafe nia satana ˈi Safira, kera tua logo faˈinia na fiku taˈi ngwae faˈamamana neˈeri. Ma kera ka foli logo ˈani ta bali ana ano kera. 2 Ma sa Ananias ka alua ˈana ta bali ana mani neˈeri fuadaroˈo, ka ngalia goˈo maˈi ˈana ta bali ana mani neˈeri ka kwatea fuana ngwae lifurongo ki, ma nia ka saea fasi niˈi taˈifau naˈa neˈeriˈa. Ma na ˈafe nia bore ka ala logo fafia sokeˈa neˈeri. 3 ˈUnaˈeri sa Peter ka saefilo ˈuri ana, "Ananias kwa, faˈuta neˈe ˈoko alaˈania sa Saetan ka talaˈiˈo, ma ka sasi ˈoko sokea na Anoˈi ru Abu ˈani sofongaˈilana ta bali ana mani ba koroˈo ngalia kwa? 4 ˈI naˈona neˈe ˈoko foli ˈani na ano baera, niaˈa neˈe ru ˈoe. Ma buri ˈana ˈoko ˈoifoli ˈani, mani ˈoko ngalia ˈuana ru neˈana, ˈaeˈo neˈe ˈoko ˈaˈana fuana, ma ˈoko saiana ˈoe sasia ˈamu ˈani ta ru sulia na kwaiogaiˈanga ˈoe. ˈUri ma faˈuta neˈe ˈoko manata ˈunaˈeri saena manatalamu? Noaˈa ˈoko ˈiri sokea goˈo ngwae, ˈoko sokea logo God!"

5 Kaidaˈi sa Ananias rongoa ru neˈeri, nia ka ˈasi ˈi ano, ma ka mae naˈa. Ma na ngwae neˈe kira rongoa ru neˈeri, kira ka maˈu liu. 6 Na ngwae ˈalako ki kira ruˈu maˈi, kira ka buta nonina. Ma kira ka ngalia ˈi maa, ma kira ka kwaiatoa.

7 Nia bolo faˈinia ta uulu kadi sina ˈi buri ˈana, na ˈafe nia ka ruˈu maˈi saena luma ana kula neˈe sa Peter nia tua ana, ma noaˈa kasi sai logo ana tae neˈe fuli fuana na araˈi nia. 8 Ma sa Peter ka saefilo ˈuri ana, "Faˈarongo nau basi maˈi, ˈuri ma na mani baera taˈifau naˈa niniˈa neˈe araˈi ˈoe faˈiniˈo moro ngalia ˈuana na ano ba koroˈo ˈoifoli ˈani?"

Ma nia olisia ka ˈuri, "ˈIu, nia taˈifau naˈa niniˈa."

9 Goˈo sa Peter ka saefilo laˈu ˈuri ana, "Faˈuta neˈe araˈi ˈoe faˈiniˈo, moro ka sokea na Anoˈi ru Abu God, ma koroˈo fia fasi nia kasi matalangaˈi koroˈo goˈo? Na ngwae ba kira kwaiatoa na araˈi ˈoe neˈana, kira uu goˈo ˈada ˈi ˈaena sinamaa ana kaidaˈi neˈe. Ma kira ke baˈa ngaliˈo logo ˈiri kika kwaiatoˈo." 10 Ma ˈunaˈeri goˈo kini neˈe ka ˈasia logo ˈi ano ˈi naˈona ˈaena sa Peter, ma ka mae naˈa. Ma na ngwae ˈalako baera ki kira ruˈu maˈi, ma kira ka lisia nia mae naˈa, kira ka ngalia ˈi maa, ma kika leka kwaiatoa logo ˈi ninimana araˈi nia. 11 Na ngwae faˈamamana ki taˈifau, ma ngwae ki taˈifau logo neˈe kira rongoa ru neˈeri, kira ka maˈu liu logo.

Ru faˈanadaˈa ki

12 Na ngwae lifurongo ki, kira fulia
ru ˈoro ni ˈarefoˈanga ani ki ma na
faˈanadaˈa ki ˈi safitana na ngwae ki.
Ma na ngwae faˈamamana ki taˈifau,
kira ka fiku ˈi saena Luma Abu God
ana kula neˈe kira saea ˈani Taofa sa
Solomon. 13 Ma ta ngwae neˈe noaˈa kasi
faˈamamana, noaˈa kasi noniraˈa fuana
ka fiku faˈinida, sui bore ˈana na ngwae
ki ka tafea na ngwae faˈamamana ki ma
ka saea kira leˈa. 14 Bore ma na ngwae
ˈoro ki, ma na kini ˈoro ki logo, kira ka
faˈamamana ana na Aofia, ma kira ka fiku
logo ˈi saena na fiku taˈi ngwae neˈeri.
15 Ma duˈungana na ru neˈe na ngwae
lifurongo ki kira fuliˈi ki, na ngwae ˈi
neˈeri ki kira ka ngalia naˈa ngwae mataˈi
ki, ma kika aluda sulia na taˈi tala fafona
na ˈifitaˈi kira ki, fasi ˈiri kaidaˈi sa Peter
ka liu ana, nununa bore ka liu fafida, ma
kira ka ˈakwa. 16 Ma na ngwae ˈoro ki kira
ka leka maˈi faˈasia na fanoa ki kalia ˈi
Jerusalem, kira ngalia maˈi na ngwae kira
ki neˈe kira mataˈi faˈinia na ngwae neˈe
anoˈi ru taˈa ki faˈafiida, ma na ngwae
lifurongo ki kika gurada, ma kira taˈifau
kika ˈakwa logo.

Kira faˈakaisia na ngwae lifurongo ki

17 Ma na ˈingataˈi fata abu, faˈinia na
ngwae nia ki neˈe kira tua saena fiku taˈi
ngwae ana Sadusi ki, kira ka ogalaˈa liu
fuana na ngwae lifurongo ki. 18 Ma kira
dauda, ma kira ka aluda saena luma ni
lokafo. 19 Bore ma ana faˈi rodo neˈeri,
na ˈainsel God dao maˈi, ma ka ˈifingia na
sinamaa ki ana luma ni lokafo neˈeri, ma
ka talaˈida ˈi maa, ma ka fata ˈuri fuada,
20 “Muke leka, muke uu saena Luma Abu
God, kamu ke faˈarongoa ngwae ki sulia
na mauriˈa faolu neˈe.” 21 Na ngwae
lifurongo ki kira ka roˈo sulia na ˈainsel
neˈeri, ma ˈi ˈofodangi laˈa bilabila, kira
ka leka naˈa saena Luma Abu God, ma
kira ka talaˈae naˈa ana faˈamanataˈanga.

Na ˈingataˈi fata abu faˈinia ngwae
nia ki, kira ka ri maˈi ˈuana na ngwae
faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki fuana fikutaˈi
ngwae lokoˈi ru, ˈiri kika filoa na ngwae
lifurongo ki. Ma kira ka kwate alaˈanga
fuana na ngwae ana ofoˈa ki, kira ka
talaˈia naˈa maˈi ngwae lifurongo ki
faˈasia saena luma ni lokafo siada. 22 Bore
ma kaidaˈi neˈe ngwae ana ofoˈa ki kira
dao kwau, noaˈa kira kasi lisia naˈa ta
taˈi ana ngwae lifurongo saena luma ni
lokafo. Ma kira oli kika faˈarongoa na ng-
wae faˈinaˈonaˈo ki kika ˈuri, 23 “Kaidaˈi
kami dao kwau saena luma ni lokafo,
kami lisia neˈe ngwae folo ki kira fono
ngasi liu mala ana sinamaa ki, ma kira ka
folo goˈo ˈada maana sinamaa ki. Bore
ma kaidaˈi kami ˈifi, kami ka lia kwau
saena luma, ma noaˈa kami kasi lisia goˈo
taˈi ana na ngwae lifurongo ki ˈi saena.”
24 Kaidaˈi neˈe fata abu doe ki, ma na
ngwae faˈinaˈonaˈo ana na ngwae folo ki
ana Luma Abu God, kira rongoa ru neˈe,
kira ka filo kwailiu tae laˈu neˈe ke baˈa
fuli.

25 ˈUnaˈeri taˈi ngwae ka ruˈu maˈi, ma
ka fata ˈuri fuada, “Muke sailinga basi,
na ngwae ba kamu aluda saena luma ni
lokafo, kira uu naˈa ˈada saena Luma Abu
God, ma kira ka faˈamanata naˈa ngwae
ki!” 26 Ma na gwaungaˈi ngwae ana ngwae
folo ki faˈinia na ngwae nia ki, kira leka,
kira ka oli maˈi faˈinia na lifurongo ki.
Noaˈa kira kasi kwaˈi laelae laˈu sulida
fuana oliˈa maˈi, osiˈana kira maˈu ˈani
ngwae ki, ˈasu kira kata ˈuilaˈi fauda lala.

27 Ma kaidaˈi kira talaˈia maˈi na ng-
wae lifurongo ki, ma kira ka faˈa uuda
ˈi naˈona na fikutaˈi ngwae lokoˈi ru
neˈe kira fiku maˈi, na ˈingataˈi fata
abu ka fata fuada ka ˈuri, 28 “Kaimili
lui totongaˈi ana noaˈa kaumulu kasi
faˈamanata laˈu ˈani sa Jesus. Bore ma
na faˈamanataˈanga kamu talofia naˈa
saena fanoa ˈi Jerusalem. Ma kamu ka
fafi kaimili fasi kaimili lala neˈe kami
saungia sa Jesus ka mae!” 29 Sui sa Peter
faˈinia na lifurongo ki ka olisida kika
ˈuri, “Kami ka roˈo nama sulia God ma
noaˈa laˈu ngwae ki. 30 Ma buri ˈana
neˈe kamu saungia sa Jesus ana na ˈai
rara folo ka mae, God ba koˈo kia ki neˈe
taˈea faˈasia na maeˈa. 31 Ma God taˈea
nia ka gwaungaˈi faˈinia fasi ˈiri nia ka
kwaitalaˈi ma ka faˈamauri, fasi ˈiri ka
kwatea kaidaˈi fuana ngwae Israel ki, ˈiri
kike kakari alifaˈi, ma God ka rufuanata
ana taˈangaˈa kira ki. 32 Kaimili lisia
naˈa ru neˈe fuli fuana sa Jesus ki, ma

kamiˈa faˈinia na Anoˈi ru Abu ka fata faˈamamana naˈa suliˈi. God kwatea maˈi na Anoˈi ru Abu fuana sa tai faˈida neˈe roˈosulia.”
33 Ma ana kaidaˈi neˈe ngwae saena fikutaˈi ngwae lokoˈi ru ki kira rongoa ru neˈe, kira ka saetaˈa liu, ma kira ka oga kike saungia na ngwae lifurongo neˈeri ki.
34 Bore ma taˈi ngwae ana fikutaˈi ngwae lokoˈi ru neˈeri, ma niaˈa tai ana fikutaˈi ngwae ana Farasi satana sa Gamaliel neˈe ngwae faˈamanata ˈani taki ki, ma nia neˈe ngwae ki kira fuˈusi doe liu ana, nia tataˈe ka saea kira ka olitaˈinia basi ˈada na ngwae lifurongo neˈe ki ˈi maa fuana kaidaˈi tiˈitiˈi.
35 Sui, nia ka fata ˈuri fuana na ngwae faˈinaˈonaˈo neˈeri ki, “Kaumulu ngwae ˈi Israel ki, kamu ke manata leˈa sulia na ru neˈe kamu ke baˈa sasia ana ngwae neˈe ki.
36 Osiˈana noaˈa ˈisi tau goˈo kwau, sa Tedas leka maˈi ka saea niaˈa ta ngwae ˈinotoˈa liu, ma ka bolo faˈinia fai talangaˈi ngwae ki neˈe kira leka sulia. Ma noaˈa kasi tau goˈo, na ngwae ki kika saungia, ma na fafarongo nia ki kira ka takalo taˈifau, ma na raoˈa ba nia sasia ka sui logo ˈana.
37 Sui buri ˈana sa Judas na ngwae ˈi Galili ka leka laˈu maˈi ana kaidaˈi kira keresia satana na ngwae ki taˈifau. Ma na ngwae ˈoro ki neˈe kira leka sulia ma kira ka ofolia ngwae ˈi Rom ki, bore ma ngwae ana ofoˈa ˈi Rom ki kira ka saungia logo. Ma na fafarongo nia ki, kira ka takalo logo ˈada.
38 Ma sulia na ru neˈe fafarongo sa Jesus ki kira sasi, nau ku saea fuaumulu, noaˈa kamu kasi sasia ta ru ada. Muke alaˈanida kika leka kwau ˈada ma muka leka faˈasida. Diˈia na manataˈanga ma na raoˈa neˈe kira sasia neˈe ru goˈo ana ngwae, nia ke baˈa funu logo ˈana.
39 Ma diˈia nia leka maˈi faˈasia God, nia ˈafitaˈi kamu ke tataˈe saulida, ma kamu ke dao toˈona neˈe kamu fuˈa saulia God.”
Ma na fikutaˈi ngwae lokoˈi ru neˈeri, kira ka roˈosulia fatalana sa Gamaliel.
40 Sui kira ka oli laˈu maˈi faˈinia na ngwae ni lifurongo ki, ma kira ka saea fuana ngwae folo ki kira ka ulasida. Ma kira ka luida noaˈa kira kasi fata laˈu sulia sa Jesus. Sui, kira ka kanusuda.
41 Ma ana kaidaˈi neˈe na ngwae lifurongo ki kira leka naˈa faˈasia na fikutaˈi ngwae lokoˈi ru neˈeri, kira ka saeleˈa liu, osiˈana God nia alafafida neˈe kira totolia nonifiiˈanga duˈungana sa Jesus.
42 Ma ana asoa ki taˈifau, na ngwae lifurongo ki kira ka liu ˈi saena Luma Abu God, ma ˈi saena na luma ngwae ki, ma kira ka faˈamanata, ma kika fatataloˈania na Faˈarongoˈa Leˈa neˈe sa Jesus nia na Christ, na ngwae filia God.

6

Kira filia na fiu ngwae ki fuana kwaiˈafiˈanga ana ngwae lifurongo ki

1 Ma ana kaidaˈi neˈeri, na ngwae neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus ki, kira ˈoro naˈa. Ma na ˈugaˈa ka tataˈe safitana Jiu neˈe kira fata ˈani na alaˈanga ngwae Jiu faˈinia na Jiu neˈe kira fata ˈani na alaˈanga Grik. Ti ai ada neˈe kira fata ˈani alaˈanga Grik, kira ˈuga, osiˈana neˈe Jiu neˈe kira fata ˈani alaˈanga ngwae Jiu noaˈa kasi ˈafia goˈo na gwaˈi ˈuru kira ki ka bolo logo faˈinia ˈuru Jiu neˈe kira alaˈa ˈani alaˈanga ngwae Jiu ˈani na fanga, ma na mani neˈe kira daroˈia ana asoa ki.
2 Ma na akwala ma ro ngwae lifurongo neˈe ki, kira ka ri maˈi ˈuana ngwae faˈamamana ki taˈifau, kira ka fata ˈuri, “Noaˈa ˈiri leˈa neˈe kami ka ˈabera laˈu ˈani na daroˈilana na mani kulu ki, ma kami ka manata buru naˈa ˈaimili ˈani na faˈatalongaˈi lana fatalana God.
3 Nia ˈunaˈeri ngwaefuta nau kina ˈae, kamu ke filia ta fiu ngwae leˈa ˈi safitamuˈa neˈe kamu saiada neˈe na Anoˈi ru Abu nia sura ada, ma kira ka liatoˈo, fasi ˈiri kike lia sulia na raoˈa neˈe.
4 Ma kaimili ka rao taˈi bali naˈa ˈaimili ˈani foˈongaˈa ma na faˈatalongaˈi lana fatalana God.”
5 Ma na ngwae neˈeri ki, kira fiku, ma kika saeleˈa kaidaˈi kira rongoa ru neˈe, ma kira ka filia sa Stefen, na ngwae neˈe faˈamamanaˈanga nia ngasingasiˈa ma na Anoˈi ru Abu ka tua faˈinia. Ma kira ka filia logo sa Filip, sa Prokorus, sa Nikanor, sa Timon, sa Parmenas, ma sa Nikolaus na ngwae faˈasia ˈi Antiok neˈe nia dau sulia faˈamanataˈanga ngwae Jiu ki, bore ˈana nia noaˈa ˈiri futa laˈu maˈi ana ta ngwae Jiu.
6 Sui, na fikutaˈi ngwae faˈamamana neˈeri, kira ka talaˈia maˈi

fiu ngwae neˈeri ki siana na lifurongo ki, ma na lifurongo neˈeri ki kira ka foˈo faˈi kira, ma kira ka alua limada fafia na gwauda.

7 Ma na fatalana God ka talofia taˈifau naˈa ˈafutana ˈi Jerusalem. Ma na ngwae ˈi Jerusalem ki neˈe kira faˈamamana, kira ka ˈoro liu maˈi, ma na fata abu ˈoro ki logo, kira ka faˈamamana.

Na daulana sa Stefen

8 Sa Stefen na ngwae neˈe God faˈaleˈa, ma ka toˈo ana na ngasingasiˈanga fuana sasilana ru faˈanadaˈa ˈoro ki ma na ru ni ˈarefoˈanga ani ki ˈi safitana ngwae ki. 9 Ma ti ngwae neˈe kira ˈaila ˈani sa Stefen, kira ka tua logo saena fiku taˈi ngwae kira saea ˈani “Na luma fuana foˈongaˈa ana ngwae kira tua sakadola ki.” Ti ngwae adaˈa kira Jiu neˈe leka maˈi faˈasia ˈi Saeren, ma ˈi Aleksandria. Kira faˈinia ti Jiu faˈasia abaˈi kula ˈi Silisia, ma ˈi Asia ki, kira ka etangia olisuˈusuˈunga faˈinia sa Stefen. 10 Ma na Anoˈi ru Abu ka kwatea na liatoˈo fuana sa Stefen, fasi ˈiri kaidaˈi nia ka fata ˈani, ˈafitaˈi liu ta ngwae ka olisia. 11 Sui kira ka foli ago ana ti ngwae ˈiri kira ka saea, “Kaimili rongoa nia fata buri tolingaˈi ana sa Moses faˈinia God.” 12 ˈUnaˈeri na ngwae neˈe ki kika radua na ngwae faˈinaˈonaˈo ki, ma na faˈamanata ana taki ki, kira ka saetaˈa liu, ma kira leka maˈi siana sa Stefen, ma kira ka daua, ma kira ka talaˈia maˈi siana na fiku taˈi ngwae lokoˈi ru. 13 Sui kira ka ri maˈi ˈuana ti ngwae ˈiri kira ka soke fafia. Kira fata ˈuri, “Sulia asoa ki, na ngwae neˈe fata buri tolingaˈi ˈana Luma Abu God, faˈinia na taki sa Moses ki. 14 Kami rongoa nia saea sa Jesus ngwae ˈi Nasaret nia ke baˈa osia na Luma Abu God, ma ke olisia logo na falafala kia ki neˈe sa Moses kwateˈe naˈa fuaka.” 15 Ma na ngwae neˈe kira tua saena fiku taˈi ngwae lokoˈi ru neˈe, kira ka alu naˈa maada ana sa Stefen, ma kira ka lisia neˈe maana ngwasinasina ka diˈia naˈa ta ˈainsel.

7

Sa Stefen suˈusia nia ˈi naˈona na fikutaˈi ngwae lokoˈi ru

1 ˈUnaˈeri na ˈingataˈi fata abu ka saefiloa sa Stefen ma ka fata ˈuri, “ˈUri ma na ru niniˈa kira fai fafiˈo ˈaniˈi ki, nia mamana niniˈa?”

2 Sa Stefen olisida ka ˈuri, “Ngwaefuta nau kina, ma maˈasi nau kina, muke fafarongo nau basi! God neˈe ˈinotoˈa ma ka ngasingasiˈa, nia faˈataˈi fuana koˈo bora kia sa Abraham kaidaˈi nia tua ˈua ˈi Mesopotemia, sui mala nia ka fiˈi leka tua ˈi Haran. 3 God fata ˈuri fuana, ‘ˈOke taˈe faˈasia na fuuˈi ngwae ˈoe, ma na fanoa ˈoe, ˈoke leka ˈuana na fanoa neˈe nau ku saea fuamu ˈoke baˈa leka ˈuana.’✡ 4 Sui nia ka leka faˈasia abaˈi kula nia ˈi Kaldia, ma ka leka tua ˈi Haran. Ma buri ˈana na maˈa sa Abraham nia mae, God ka saea nia ka ˈidu maˈi ˈuana na fanoa neˈe kamu tua naˈa ana ˈi taˈena, neˈe kira saea ˈani ˈi Kenan ˈi naˈo. 5 Aia, God noaˈa kasi kwatea goˈo ta bali ana ano neˈe fuana sa Abraham, ta bali tiˈitiˈi bore ˈana fasi ˈiri sa Abraham ka toˈo ana bore ka noaˈa logo. Bore ma God nia eta fataˈa fuana nia ke baˈa kwatea na ano neˈeri ˈiri ano nia naˈa ˈana, faˈinia na olitana kwalafa nia. Ma kaidaˈi God nia eta fataˈa fuana, sa Abraham noaˈa nia kasi toˈo ˈua ana ta ngela. 6 ˈI buri God ka fata ˈuri fuana, ‘Na olitamu kike baˈa tua ana fanoa neˈe noaˈa laˈu na fanoa kira, ma ˈi neˈeri kira ke baˈa rao ˈoˈo. Ma na ngwae ki kike baˈa faˈakaisida sulia fai talangaˈi faˈi ngali ki. 7 Bore ma nau ku kwatea kwaˈikwaˈinga fuana ngwae neˈe kira rao fuada ki. Ma ˈi buri, na olitamu kike sakatafa maˈi faˈasia fanoa neˈeri, ma kike foˈosi nau saena kula neˈe.’✡

8 “God eta fataˈa fuana sa Abraham ma ka saea fuana, diˈia na ngwae nia ki kira ˈolo faˈataˈinia, kira alafafia na fau alangaˈinga nia.✡ Ta neˈe sa Abraham ka ˈolo faˈataˈinia ana sa Aesak, fiu asoa ki ˈi buri ˈana neˈe nia futa. ˈUnaˈeri logo, sa Aesak ka ˈolo faˈataˈinia ana ngela nia sa Jakob, ma sa Jakob ka ˈolo faˈataˈinia ana akwala ma ro ngela nia ki neˈe kiraˈa naˈa neˈe na koˈo kia ki.

✡ **7:3** Jenesis 12:1 ✡ **7:7** Eksodas 3:12 ✡ **7:8** Jenesis 17:10-14

9 “Sa Josef neˈe ta ngwae naˈa ana akwala ma ro ngela nari sa Jakob faˈafutada ki. Na ai naˈona ki taˈifau liada kwaimamagolai fuana, ma kira ka foli ˈani fuana na ngwae neˈe kira leka ˈuana ˈi Ejipt ki, fasi ˈiri nia ke baˈa rao ˈoˈo ˈi neˈeri. Bore ma God tua faˈinia, 10 ma ka tagi sulia saena ˈafitaˈiˈanga nia ki. Kaidaˈi sa Josef nia dao siana sa Fero, na tatalafaˈa ˈi Ejipt, God kwatea naˈa liatoˈo fuana, ma ka kwaiˈafi ana neˈe kwate ma sa Fero ka oga, ma sa Fero ka alua nia ka gwaungaˈi fafia tuaˈa ˈi Ejipt, ma ka alua nia ka lia logo sulia na toˈoruˈa nia ki taˈifau. 11 Ma kaidaˈi neˈeri logo neˈe na uniˈi fioloˈa doe ka liu saena fanoa ˈi Ejipt ma ˈi Kenan,* neˈe ka kwatea naˈa ˈafitaˈiˈanga doe fuana na ngwae ki. Ma kaidaˈi neˈeri, nia ˈafitaˈi liu fuana sa Jakob faˈinia ngela nia ki ka dao toˈona ta fanga. 12 Ta neˈe ana kaidaˈi sa Jakob rongoa neˈe fanga ˈoro ˈi Ejipt, nia ka kwatea naˈa ngela nia ki (neˈe koˈo kia ki), kira ka eta leka dao ˈi neˈeri. 13 ˈUnaˈeri ana ruana kaidaˈi kira leka laˈu maˈi, sa Josef ka faˈatafalangaˈinia fuana ai naˈona ki kira ka fiˈi lia saiana. Ma sa Fero bore ka sai logo ana fuuˈi ngwae sa Josef neˈe kira tua ˈi Kenan. 14 Ma sa Josef ka kwate alaˈanga ˈuana na maˈa nia sa Jakob, ma ka saea niaˈa faˈinia na kwalafa nia ki taˈifau kika leka maˈi ˈuana ˈi Ejipt. Ma kiraˈa taˈifau naˈa neˈe kira fiu akwala ma lima ngwae ki. 15 Sa Jakob ka leka ˈuana ˈi Ejipt faˈinia na ngela nia ki, ma kira ka mae naˈa ˈi neˈeri. 16 Kira ka ngalia nonidaˈa kika kwaiatoda ˈi Sekem taˈi fanoa saena abaˈi kula ˈi Kenan, na ano ba sa Abraham folia faˈasia na kwalafa sa Hamor.

17 “Ma na kaidaˈi karangi naˈa fuana God ka faˈamamana na fata alangaˈinga neˈe nia sasi fuana sa Abraham, na ngwae kulu ki neˈe kira tua ˈi Ejipt, kira ˈoro liu naˈa. 18 Ana kaidaˈi neˈeri, na tatalafaˈa faolu, neˈe noaˈa kasi saiana ta falafala sulia sa Josef, nia talaˈae ka gwaungaˈi fafia ˈi Ejipt. 19 Nia ka ˈoiˈana na koˈo kia ki, ma ka faˈakaisida liu naˈa, ma ka fata totongaˈi fuada, ˈiri kira ka toˈosia ngela kira ki ˈi maa, ˈiri kika saumaelida. 20 Ma ana kaidaˈi neˈeri neˈe, sa Moses nia futa maˈi ana, na ngela ˈoloˈolo leˈa liu. Ma teˈa nia ka gonia goˈo sulia uulu madamo ki ˈi luma nia. 21 Ma kaidaˈi kira ngali kwau sa Moses faˈasia luma nia, na sariˈi sa Fero ngalia, ma ka sarea, ma ka gonia diˈia na ngela nia naˈa. 22 Ngwae ˈi Ejipt ki kira faˈamanata sa Moses ˈani na ru ˈoro neˈe ngwae ˈi Ejipt ki oga kika saiana. Ma nia ka ˈaˈana naˈa, ma niaˈa ta ngwae talingaˈi ˈani fatalana ma na abulalana.

23 “Ma ana kaidaˈi sa Moses doe maˈi ka dao ana fai akwala faˈi ngali ki, nia ka manata ˈuana ka dao toˈona ngwae nia ki ana kwalafa sa Israel. 24 Ma kaidaˈi nia dao, nia ka lisia taˈi ngwae Jiu neˈe ngwae Ejipt nia mala taˈa liu naˈa ana. Ma nia leka kwau ka kwaiˈafi ana, ma ka duˈua fuana, ma ka saungia naˈa na ngwae ˈi Ejipt neˈeri. 25 Nia ka fia fasi na ngwae nia ki fuila kira ka saiana neˈe God filia fuana talaˈilada faˈasia na faˈakaisiˈanga ˈi Ejipt, bore ma na ngwae ki taˈifau noaˈa ki kasi sai goˈo ana. 26 Ma ana taˈi asoa laˈu, nia ka lisia ro ngwae Jiu ki kera fuˈa, ma nia ka ili ˈuana kwatelana aroaroˈa ˈi safitadaroˈo ka fata ˈuri, ‘Moro rongo basi, koroˈo neˈana na ro ngwai asina ki goˈo. Fuila noaˈa koroˈo kasi fuˈa laˈu.’ 27 Ma taˈi ngwae ana keroˈa neˈe mala taˈa ana toˈolana ka suiˈia sa Moses, ka fata ˈuri, ‘Sa tai neˈe aluˈu ˈoko gwaungaˈi fuamiroˈo, ma ˈoko tua ni ngwae kwai matalangaˈi ˈi safitamiroˈo kwa? 28 ˈOko oga ˈoe saungi nau logo, diˈia ba ˈoko saungia na ngwae ba ˈi Ejipt ˈi roˈoki?’ 29 Kaidaˈi sa Moses nia rongoa ru neˈeri, nia ka tafi faˈasia ˈi Ejipt, ma ka leka tua naˈa ˈana ˈi Midia, ma nia ka araˈi naˈa ˈi neˈeri, ma na ˈafe nia ka faˈafuta ro ngela ngwane ki.

30 “Ma ˈi buri ˈana neˈe sa Moses nia tua naˈa ˈi neˈeri sulia fai akwala faˈi ngali ki, na ˈainsel ka faˈataˈi fuana saena meamea ana mafula neˈe kwasufia na ˈai neˈe uu karangia totoloa ˈi Saenae, ˈi saena abaˈi kula kwasi neˈe noaˈa kasi bolo faˈinia ta ngwae ka tua ana. 31 Sa Moses ka ˈarefo liu ana ru neˈe nia lisia,

* **7:11** ˈI Kenan na sata ˈua fuana abaˈi kula ˈi Israel. Lisia logo verse 4,5,7,11.

ma ka ˈidu karangia kwau na ˈai neˈeri,
fasi ˈiri nia lia leˈa ana. Bore ma nia
rongoa lala na lingana God 32 neˈe ˈuri,
‘Nauˈa na God koˈo bora ˈoe ki, God sa
Abraham, ma sa Aesak, ma sa Jakob.’✡ Ma
sa Moses ka lebelebe, ma ka ˈaila lia naˈa
kwau, osiˈana nia maˈu liu. 33 Ma God
ka fata ˈuri fuana, ‘ˈOke kanusua na taˈe
butu ˈoe ki faˈasia na ˈaemu, duˈungana
kula niniˈa ˈoko uu ana, neˈe ano abu.
34 Nau ku lisia naˈa faˈakaisiˈanga taˈa
liu niniˈa kira sasi ana ngwae nau ki neˈe
kira tua ˈi Ejipt, ma nau ku rongoa naˈa
lingana na angiˈa kira ki. Ta neˈe nau ku
koso maˈi fuana nai lafuda faˈasia. ˈOke
leka naˈa kwau ˈi Ejipt, osiˈana nau ku
filiˈo naˈa.’

35 “Sa Moses na ngwae ba na ngwae
ˈi Israel ki kira ˈaila ˈania, ma kira
ka fata ˈuri fuana, ‘Tai neˈe aluˈu ˈoko
gwaungaˈi fafi kami, ma ˈoko uu fuana
kwai matalangaˈi lamiˈa?’ Nia ba God ka
kwatea maˈi fasi ˈiri ka gwaungaˈi, ma
ka logeda faˈinia kwaiˈafiˈanga faˈasia na
ˈainsel ba nia faˈataˈi fuana ana ˈai ba
na mafula duˈafia. 36 Ma sa Moses ka
talaˈia ngwae Jiu ki faˈasia ˈi Ejipt, ma ka
fulia faˈanadaˈa ki ma ru ni ˈarefoˈanga
ani ki ˈi Ejipt, ma saena asi neˈe kira
saea ‘Asi Meo,’ ma ˈi saena abaˈi kula
kwasi sulia fai akwala faˈi ngali ki. 37 Sa
Moses logo ba nia fata ˈuri fuana ngwae
Israel ki, ‘God ke baˈa kwatea maˈi taˈi
profet siaumulu, diˈia neˈe nia asungaˈi
nau maˈi siaumulu, ma niaˈa neˈeriˈa
ta ngwae goˈo ˈana, ana ngwae kamu
ki.’✡ 38 Ma sa Moses ka tua faˈinia ngwae
ˈi Israel ana fikuˈa ba saena abaˈi kula
kwasi, nia ka tua faˈinia na koˈo kia ki,
ma faˈinia na ˈainsel neˈe alaˈa faˈinia ˈi
gwauna totoloa ba ˈi Saenae. Ma nia ka
ngalia naˈa faˈarongoˈanga sulia mauriˈa
faˈasia God fasi ˈiri ke kwatea fuaka.

39 “Bore ma na koˈo kia ki, kira ka
ˈaila liu ˈania roˈongaˈa sulia sa Moses.
Ma kira ka abula ˈada faˈasia, ma kira
oga liua oliˈa ˈuana ˈi Ejipt. 40 Kaidaˈi
sa Moses tua ˈua gwauna totoloa, kira
ka fata ˈuri fuana sa Aaron, ‘ˈOke
saungaˈinia maˈi ti nunuˈi ru neˈe diˈia ti
god fuaimili, fasi ˈiri kira ke talaˈi kaimili.
Osiˈana kami kina naˈa tae neˈe sasi
ma sa Moses, na ngwae ba talaˈi kaimili
maˈi faˈasia ˈi Ejipt, ka dole maˈi gwauna
totoloa loeri.’ 41 Ma kira ka saungaˈinia
naˈa na nunuˈi ru lisilana diˈia na buluka
fuada fuana foˈosilana, ma na sungilana
na kwaisuˈusiˈanga ki fuana, ma kira
ka sasia naˈa fangaˈa fuana faˈadoelana
ru neˈe kira saungaˈinia ˈada talada.
42 Duˈungana neˈe kira sasi ˈunaˈeri, God
ka abula faˈasida, ma ka faˈasida ˈiri kira
ka foˈosia naˈa ˈada na madaˈafi, ma na
madamo, ma na bulubulu ki ˈi langi, diˈia
ba na profet ki kira keresia kika ˈuri,

‘Kamu ngwae Israel ki, noaˈa kamu ˈiri
saungia laˈu ru mauri kamu ki, ma
na kwaisuˈusiˈanga niniˈa kamu ka
sasiˈi sulia fai akwala faˈi ngali
neˈe ki saena abaˈi kula kwasi,
noaˈa kamu ˈiri sasiˈi laˈu fuaku.
43 Na babala neˈe kamu ngalia faˈi kamu,
ru fuana nunuˈi ru Molok.
Kamu ngalia logo faˈi kamu nunuˈi ru
diˈia na bulubulu neˈe kira saea
ˈani Refan, keraˈa neˈe nunuˈi ru
kamu saungaˈinida ki goˈo fuana
foˈosilada.
Ma osiˈana ru neˈeri ki, nau ku lali kamu
kwau faˈasia ˈi Israel ka daofaˈi liu
ana fanoa ˈi Babilon.’✡

44 “Na koˈo kia ki bore, kira ngalia logo
na Babala Abu God faˈi kira saena abaˈi
kula kwasi. Kira saungaˈinia na Babala
Abu neˈe sulia tae neˈe God saea ma ka
faˈataˈinia fuana sa Moses. 45 ˈI buri ˈana,
na koˈo kia ki kira ngalia naˈa babala
neˈe faˈasia na maˈa kira ki. Kaidaˈi kira
leka faˈinia sa Josua, kira ngalia kwau
na babala. Kaidaˈi neˈeri neˈe God lalia
na ngwae ki faˈasia na ano kira, ma na
ngwae Israel ki ka ngalia naˈa fuada. Ma
na babala neˈeri ka tua ˈi neˈeri, leleka
ka dao ana kaidaˈi sa David nia tatalafaˈa.
46 Ma God ka saeleˈa faˈinia sa David, ma
nia ka gania God ka alaˈania ˈiri nia ka
saungaˈinia ta luma fuana God neˈe sa
Jakob foˈosia. 47 Bore ma sa Solomon lala
neˈe ka saungaˈinia na luma fuana.

48 “Bore ma God neˈe ˈinotoˈa ka tasa,
noaˈa kasi tua ˈi saena babala neˈe ngwae
ki kira saungaˈiniˈi. Diˈia na profet Aesea

✡ **7:32** Eksodas 3:1-10 ✡ **7:37** Diutronomi 18:15, 18 ✡ **7:43** Emos 5:25-27

ba keresia fatalana God fuana ngwae Jiu ki ka ˈuri,

49 ‘Nauˈa neˈe nau ku gwaungaˈi maˈi
ˈi langi fafia ru ki taˈifau, ma na
magalia neˈe na kula fuana alulana
ˈaeku ana.
Noaˈa kamu kasi totolia neˈe kamu ka
saungaˈinia ta luma neˈe leˈa ka
diˈia kula neˈe nau ku tua ana.
Ma noaˈa kamu kasi totolia neˈe kamu
ka saungaˈinia ta luma neˈe doe ka
bolo faˈinia neˈe nai tua ˈi saena.
50 Osiˈana nauˈa neˈe nau ku saungaˈinia
na ru neˈe ki taˈifau ˈi langi ma
saena magalia.’ ”✡

51 Ma sa Stefen ka fata laˈu ka ˈuri, “Sui bore ˈana kamu na ngwae Jiu ki, na maurilamuˈa ngasi ka diˈia lala na ngwae neˈe noaˈa kasi oga roˈongaˈa sulia God, ma na maurilamuˈa ka rodoˈa. Nia neˈe kwatea ma noaˈa kamu kasi oga rongolana ma kwairoˈoi ˈanga ana fatalana God. Kamu diˈia naˈa koˈo kamu ki, duˈungana kamu iliili logo ˈuana suˈungengelana na Anoˈi ru Abu. 52 Na koˈo kamu ki kira faˈakaisia na profet ki taˈifau. Osiˈana ˈi naˈo maˈi ba kira saungia na ngwae ni faˈataloˈa God ki, neˈe kira faˈarongo ˈani lekalana maˈi na Christ, na ngwae ba God filia fuana faˈamaurilana ngwae nia ki. Ma ana kaidaˈi neˈeri, kamu ka kwatea niaˈa fuana na malimae nia ki, ma muka saungia ka mae. 53 ˈIu, ma kamuˈa ba ngalia naˈa taki God ki ba na ˈainsel ki kira kwateˈe maˈi fuamuˈa, bore ma noaˈa kamu kasi roˈo goˈo suliˈi!”

Kira saungia sa Stefen

54 Ma ana kaidaˈi neˈe ngwae faˈinaˈonaˈo ki saena fikuˈa neˈe kira rongoa sa Stefen, na manatalada ka ngeˈengeˈela liu, ma kira ka ˈala girigiri fuana, osiˈana kira saetaˈa liu fuana. 55 Ma osiˈana na Anoˈi ru Abu nia sura naˈa ana sa Stefen, nia lia ˈalaˈa ˈuana ˈi langi, ma ka lisia God ˈinotoˈa ma ka ngasingasiˈa, ma ka lisia logo sa Jesus nia uu ana bali lima ˈoloˈolo ana God ma ka gwaungaˈi faˈinia. 56 Ma sa Stefen ka fata ˈuri, “Lia basi! Nau ku lisia na fanoa ˈi langi nia ˈifi, ma na Ngela Ngwae ka uu ˈi bali lima ˈoloˈolo ana God!”

57 Ma kaidaˈi neˈe ngwae faˈinaˈonaˈo ki kira rongoa ru neˈe, kira ka bokota naˈa alingada, ma kira ka ri koko, ma kira ka afaˈiriˈiri naˈa fafia. 58 Ma kira ka suulangaˈinia ˈuana ˈi maa faˈasia ˈi saena na fanoa, ma kira ka talaˈae naˈa ana ˈuilana ˈani fau ki. Ma na ngwae neˈe kira ˈuia sa Stefen ˈani fau ki, kira ka kanusua na toˈongi kira ki, ma kira ka aluˈi ˈi ˈaena taˈi ngwae ˈalako neˈe satana sa Saul, ˈiri kira ka abitako fuana ˈuilana. 59 Ma kaidaˈi kira ˈuia, sa Stefen foˈo ka ˈuri, “Jesus Aofia nau ˈae, ˈoke ngalia naˈa mangoku.” 60 Ma nia ka bobo uruuru ˈi ano, ma ka fata doe ka ˈuri, “Aofia, ˈoke rufuanata ada fuana saungilaku!” Buri ˈana neˈe nia saea ru neˈe ki taˈifau, nia ka mae naˈa.

8

Sa Saul faˈakaisia na ngwae faˈamamana ki

1-2 Ma sa Saul ka alafafia maelana sa Stefen. Ma ti ngwae neˈe fitoˈonga kira ki ngasingasiˈa, kira ngalia nonina sa Stefen, ma kira ka kwaiatoa, ma kira ka angi liu faˈinia. Ma ana faˈi asoa neˈeri logo, na ngwae faˈamamana ki ˈi Jerusalem kira talaˈae kika ruˈu naˈa saena faˈakaisiˈanga, osiˈana neˈe faˈakaisiˈanga nia doe liu. Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈamamana kira ka takalo taˈifau naˈa ˈuana fanoa ki saena abaˈi kula ˈi Judea ma ˈi Samaria, bore ma noaˈa laˈu na ngwae lifurongo ki.

3 Sa Saul ka sasi ngangata liu ˈuana malangisilana na ngwae faˈamamana ki. Ma nia ka ruˈu saena luma ki ˈuana daulana sa tai faˈida neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus, ngwae ki ma na kini ki logo, ma ka aluda saena luma ni lokafo.

Kira faˈatalo logo ˈani Faˈarongoˈa Leˈa ˈi Samaria

4 Ma na ngwae neˈe kira faˈamamana, kira ka takalo ana fanoa ki taˈifau. Ma kaidaˈi kira liu kwau, kira ka faˈatalo ˈani Faˈarongoˈa Leˈa sulia sa Jesus. 5 Sa Filip ka leka ˈuana taˈi maˈe fanoa doe saena

✡ **7:50** Aesea 66:1

abaˈi kula ˈi Samaria, ma ka faˈarongo ˈani sa Jesus, na ngwae faˈamauri, fuana ngwae ki ˈi neˈeri. 6 Kaidaˈi ngwae ˈi neˈeri ki kira rongoa naˈa fatalana sa Filip, ma kira ka lisia logo na ru faˈanadaˈa ki neˈe nia fuliˈi, kira ka fafarongo mamana ana ru neˈe sa Filip nia saeˈe ki. 7 Osiˈana nia ka lalia anoˈi ru taˈa ki faˈasia ngwae ˈoro ki, ma kira ka ri koko, ana kaidaˈi kira ruˈu maˈi faˈasida. Ma na ngwae neˈe nonida ka taˈu, ma ngwae ˈaeda mae ki, nia ka gurada taˈifau. 8 Ma na ngwae ˈi Samaria ki, kira ka saeleˈa liu faˈinia.

9 Ma saena fanoa neˈeri, taˈi ngwae ka tua logo neˈe satana sa Simon, ma ka tau naˈa maˈi nia faˈa ˈarefoa na ngwae ˈi Samaria ki ˈani raoˈa neˈe nia sasi ˈania na lufina ngwai. Ma kira ka saea nia ta ngwae talingaˈi liu. 10 Ma na ngwae ki taˈifau ˈi fanoa neˈeri, na ngwae ˈaˈana ki, ma kaela ngela tiˈitiˈi ki logo, kira ka fafarongoa, ma kira ka saea nia na ngwae neˈe toˈo ana ngasingasiˈanga faˈasia God, ma kira ka saea ˈani “Ngasingasiˈanga Doe.” 11 Kira donga ka tau naˈa maˈi sulia nia ka sasia raoˈa neˈeri ki ˈani lufina ngwai. 12 Bore ma ana kaidaˈi kira rongoa sa Filip nia fata sulia na Faˈarongoˈa Leˈa sulia na ˈInotoˈanga God ma sa Jesus Christ, kira ka faˈamamana, ma kira ka siuabu ngwae ki ma na kini ki logo. 13 Sa Simon bore ka faˈamamana logo, ma ka siuabu. ˈI buri ˈana, nia ka leka naˈa faˈinia sa Filip ˈuana kula neˈe nia leka ˈuana. Ma kaidaˈi nia lisia sa Filip fulia naˈa ru faˈanadaˈa ki, ma na ru ni ˈarefoˈa ki, nia ka ˈarefo liu.

14 Na ngwae lifurongo ki neˈe kira tua ˈi Jerusalem, ana kaidaˈi neˈeri kira rongoa ngwae ˈi Samaria ki kira faˈamamana logo ana na fatalana God, goˈo kira ka kwatea sa Peter faˈinia sa John ka leka kwau siada. 15 Kaidaˈi kera dao, kera ka foˈo fuana ngwae neˈe kira faˈamamana ki, ˈiri kira ka toˈo ana na Anoˈi ru Abu. 16 Kira taˈifau kira siuabu naˈa kaidaˈi kira faˈamamana naˈa ana sa Jesus, bore ma na Anoˈi ru Abu noaˈa kasi koso ˈua fafia ta ngwae ada. 17 ˈUnaˈeri sa Peter ma sa John, kera ka alua limada ˈi fafoda, mala kira ka fiˈi toˈo naˈa ana Anoˈi ru Abu.

18 Ana kaidaˈi neˈeri, sa Simon ka lisia na ngwae lifurongo ki kera alua limada fafida, ma na Anoˈi ru Abu ka sifolida naˈa, nia ka ngalia mani ka sasi ˈuana kwatelana fuana sa Peter ma sa John, 19 ka fata ˈuri, “Koroˈo ke kwatea logo na ngasingasiˈanga neˈana fuaku, ˈiri diˈia nau ku alua bore na limaku ˈi fafona ta ngwae, nia ke baˈa toˈo logo ana Anoˈi ru Abu.”

20 Bore ma sa Peter ka olisia ka ˈuri, “Nia bolo faˈinia mani ˈoe faˈiniˈo koroˈo ke funu, osiˈana ˈoko fia fasi neˈe na kwateˈa God na ru lala fuana folilana ˈani mani. 21 Noaˈa ˈoe kosi bolo goˈo fuana raoˈa faˈi kaimili, osiˈana na manatalamu noaˈa kasi saga ˈi naˈona God. 22 ˈOke kakari alifaˈi faˈasia manataˈanga taˈa neˈe ˈoe ki, ma ˈoke foˈosia God fasi ˈiri nia ke manata logeˈo faˈasia manataˈanga taˈa nini ˈoe ki. 23 Osiˈana nau ku lisia neˈe ˈoko ˈuga ka taˈa liu, ma ˈoko tua ˈani laeroroto ˈanga ˈi olofana taˈangaˈa.”

24 Sui sa Simon ka fata ˈuri fuana sa Peter ma sa John, “Moro foˈosia God ka ˈafi nau, fasi ˈiri ta ru ana ru niniˈa koroˈo saeˈe ki kasi toˈe nau.”

25 Ma ˈi buri ˈana, sa Peter faˈinia sa John kera alaˈa sulia tae ki neˈe kera saiana sulia sa Jesus, ma kera ka fata sulia fatalana na Aofia. Sui kera ka oli ˈuana ˈi Jerusalem. Ma ana oliˈa kera, kera ka faˈarongo ˈani Faˈarongoˈa Leˈa ana maˈe fanoa ˈoro ki ˈi Samaria.

Sa Filip faˈinia ngwae ˈinotoˈa ˈi Etiopia

26 Ma taˈi ˈainsel na Aofia ka alaˈa fuana sa Filip ka ˈuri, “ˈOke sasi akaˈu, ˈoko leka ˈi bali ˈalaˈa sulia na tala neˈe toˈo ˈi Jerusalem ka leka ˈuana ˈi Gasa sulia tala neˈe liu saena kula ˈeˈerede.” 27-28 Ma sa Filip ka sasi akaˈu ma ka leka. Ma na taˈi ngwae ˈinotoˈa faˈasia ˈi Etiopia ka leka logo maˈi sulia tala neˈeri, ka oli ˈuana fanoa nia. Na ngwae neˈe, nia* lia

* **8:27-28** Ngwae ˈinotoˈa faˈasia ˈi Etiopia, nia ta ‘eunuch.’ Na fadalana ana ‘eunuch’ neˈe ngwae falasia. Saena Fau Alangaˈinga ˈUa, ta ngwae ˈuri nia sua, ma noaˈa kasi leka saena Luma Abu God.

sulia na mani na tatalafaʼa kini ʼi Etiopia. Nia tua maʼi ʼi Jerusalem fuana foʼosilana God, sui nia ka oli naʼa ʼi fanoa saena ru ni lekaʼa nia neʼe hos nia tara. Ma kaidaʼi nia leka ʼana, nia tua ka toʼomani na buka sa Aesea na profet nia keresia.
29 Goʼo na Anoʼi ru Abu ka fata ʼuri fuana sa Filip, “Leka, ʼoko leka karangia na ngwae loʼoko.” 30 Ma sa Filip ka lalili kwau siana, ma ka rongoa nia toʼomani na buka sa Aesea na profet, ma nia ka saefiloa ka fata ʼuri, “ʼOko saiana na ru neʼana ʼoko toʼomani?”
31 Ma na ngwae ʼinotoʼa neʼeri ka olisia ka ʼuri, “ʼUri ma nai sai faʼuta ana, diʼia noaʼa ta ngwae kasi faʼamanata nau ʼani?” Ma nia ka saea maʼi sa Filip, fasi ʼiri ke raʼe kwau siana ma ka tua faʼinia.
32 Na Kerekereʼa Abu neʼe nia toʼomani, nia ʼuri,

“Ngwae ki talaʼia fuana saungilana, ka diʼia neʼe ngwae ki talaʼia na sipsip fuana saungilana, ma noaʼa nia kasi saea goʼo ta alaʼanga, ma ka diʼia naʼa kala sipsip neʼe nia tua nene kaidaʼi kira sufia ifuna.
33 Ma kira ka ʼoidorole ʼani niaʼa, ma kira ka matalangaʼinia ʼani sokeʼa ki.
Ma nia noaʼa kasi toʼo ana ta kwalafa, osiʼana kira saungia ka mae.”✡

34 Goʼo na ngwae ʼinotoʼa neʼe ka fata ʼuri fuana sa Filip, “Faʼarongo nau basi maʼi kwa, ʼuri ma sa tai niniʼa na profet neʼe fata sulia? Suli niaʼa talana, nama sulia ta ngwae matamata lala ʼana?”
35 Ma sa Filip ka talaʼae ka alaʼa fuana sulia na Faʼarongoʼa Leʼa sulia sa Jesus, nia talaʼae ana Kerekereʼa Abu neʼeri.
36-37 Ma ana kaidaʼi kira leka sulia tala, kira ka liu bolo faʼinia taʼi gwaʼi kafo. Ma na ngwae ʼinotoʼa neʼeri ka fata ʼuri fuana sa Filip, “Na kafo niniʼa goʼo kwa, siuabu nau naʼa.”†
38 Sui na ngwae ʼinotoʼa neʼe ka saea na hos nia ka uu toʼo, ma sa Filip kera ka koso saena kafo, ma sa Filip ka siuabua naʼa. 39 Ana kaidaʼi kera raʼe maʼi faʼasia saena kafo, na Anoʼi ru God fiʼi leka maʼi ka laua naʼa sa Filip. Sui bore ʼana na ngwae ʼinotoʼa neʼeri noaʼa kasi lisia naʼa laʼu sa Filip, nia ka leka naʼa kwau ʼana faʼinia na saeleʼanga doe. 40 Bore ma sa Filip ka ngwano ma niaʼa lala naʼa ʼi Asotus, ma ka liu daraninia naʼa maʼe fanoa neʼeri ki faʼinia faʼatalongaʼilana na Faʼarongoʼa Leʼa ana fanoa neʼeri ki, leleka ka dao ana fanoa ʼi Sesarea.

9

Sa Saul kakari alifaʼi ma ka faʼamamana

1 Ma ana kaidaʼi neʼeri logo, sa Saul ka ngangata naʼa faʼinia na alaʼanga nia ki fuana na saungilana fafarongo na Aofia ki. Ma nia ka leka siana na ʼingataʼi fata abu, 2 ma ka gania ʼiri nia ka keresia ta alaʼanga fuana na ngwae faʼinaʼonaʼo ki ana luma fuana foʼongaʼa ki ʼi Damaskas, ʼiri kira ka alaʼania fuana nia lulua ʼuana na ngwae neʼe kira faʼamamana ana na Aofia ki, ma diʼia nia dao toʼona ta ngwae nama ta kini ʼunaʼeri, nia ke dauda, ma ke oli maʼi faʼinida ʼuana ʼi Jerusalem.
3 Ma ana kaidaʼi nia leka ʼuana ʼi Damaskas, ma ka dao karangia naʼa kwau na fanoa, tona ma na binabina faʼasia saena mamanga rara naʼa ʼafia niaʼa.
4 Ma nia ka ʼasi ʼi ano, ma nia ka rongoa taʼi lingalingaʼi alaʼangai fata ʼuri fuana, “Saul, Saul! Faʼuta laʼu neʼe ʼoko faʼakaisi nau kwa?”
5 Sui sa Saul ka olisia ka ʼuri, “Araʼi kwa, ʼaeʼo sa tai niniʼa?”
Ma na lingalingaʼi alaʼanga neʼeri olisia ka ʼuri, “Nauʼa sa Jesus, na ngwae neʼe ʼoko faʼakaisia. 6 ʼOke tataʼe, ʼoko leka ʼi fanoa, ma kika faʼarongoʼo ʼani tae neʼe ʼoke baʼa sasia.”
7 Ma na ngwae neʼe kira leka faʼinia sa Saul ki, kira ka uu nene, ma noaʼa kira kasi saea naʼa ta alaʼanga, kira rongoa na lingalingaʼi alaʼanga neʼeri, bore ma noaʼa ki kasi lisia goʼo ta ngwae. 8 Sui sa Saul ka tataʼe maʼi, ma ka kwadalani naʼa maana, bore ma noaʼa nia kasi lisia goʼo ta ru. Ma kira ka dau ana limana,

✡ **8:33** Aesea 53:7, 8 † **8:36-37** Ti kerekereʼa ua ana Acts noaʼa kasi ʼadoa verse 37, Ma sa Filip ka fata ʼuri fuana, “ʼOko saiana ʼoe siuabu goʼo ʼamu, diʼia ʼoko faʼamamana ana sa Jesus ʼani maurilamu taʼifau.” Nia olisia ka ʼuri, “ʼIu, nau ku faʼamamana ana sa Jesus Christ niaʼa neʼe Ngela God.”

kira ka talaʼia ʼuana ʼi Damaskas. 9 Ma sa Saul noaʼa kasi lisia naʼa ta taʼi ru, osiʼana maana rodo naʼa sulia uulu asoa ki. Ma sulia uulu asoa neʼeri ki logo, noaʼa nia kasi ʼania ta fanga, ma noaʼa kasi kwaʼufia logo ta kafo.

10 Ma na taʼi fafarongo sa Jesus logo neʼe satana sa Ananias, nia tua logo ʼi Damaskas, ma nia ka lisia na Aofia ana faʼataʼinga. Ma na Aofia ka fata ʼuri fuana, “Ananias kwa!”

Ma sa Ananias ka olisia ka ʼuri, “Aofia ʼae, nauʼa niniʼa.”

11 Na Aofia ka fata ʼuri fuana, “ʼOke sasi akaʼu, ko leka ʼuana na tala neʼe kira saea ʼani ‘Tala Saga,’ ma ʼoko leka ʼuana luma sa Judas, ʼoko saefiloa ʼuana taʼi ngwae faʼasia ʼi Tarsus neʼe satana sa Saul. Nia foʼo ʼana ʼi neʼeri, 12 ma nia ka lisiʼo ʼani faʼataʼinga neʼe ʼoko ruʼu maʼi siana, ma ʼoko alua naʼa limamu fafia, fasi ʼiri neʼe ro maana nia ki ka lia laʼu.”

13 Sui sa Ananias ka olisia ka ʼuri, “Aofia kwa, ngwae ʼoro ki kira faʼarongo nau sulia ngwae neʼe ma na ru taʼa ʼoro nia sasi fuana ngwae ʼoe ki ʼi Jerusalem. 14 Ma nia ka leka naʼa maʼi ʼi neʼe ʼi Damaskas, ʼiri nia ke daua sa tai faʼida neʼe kira foʼosi ʼoe, osiʼana na fata abu doe ki neʼe kira alaʼania fuana.”

15 Bore ma na Aofia olisia ka fata ʼuri fuana, “ʼOke leka ʼamu, osiʼana nau ku filia naʼa ʼiri nia ke rao fuaku, ma ke faʼatalo sulia nauʼa fuana ngwae neʼe noaʼa laʼu ngwae Jiu ki, ma na tatalafaʼa kira ki, ma fuana ngwae ʼi Israel ki logo. 16 Ma nauʼa talaku neʼe nau kui baʼa faʼataʼinia fuana tae ki neʼe nia ke baʼa nonifii ʼani ana kaidaʼi nia ke faʼatalo ʼani nau.”

17 ʼUnaʼeri sa Ananias ka leka, ka ruʼu saena luma neʼeri, ma ka alua limana fafona sa Saul, ma ka fata ʼuri, “Ngwaefuta nau Saul ʼae, sa Jesus na Aofia talana neʼe asungaʼi nau maʼi. Nia ba faʼataʼi fuamu sulia na tala, ana kaidaʼi ba ʼoko leka maʼi ʼi neʼe. Nia ka asungaʼi nau maʼi, fasi ʼiri ʼoko lia laʼu, ma ʼoko toʼo ana na Anoʼi ru Abu.” 18 Ma ʼaliʼali goʼo na ru diʼia na reforefo iʼa ki ka ʼasia faʼasia naʼa maana sa Saul, ma nia ka lia laʼu. Sui nia ka tataʼe, ma ka siuabu. 19 Ma buri ʼana nia fanga ka sui naʼa, nonina ka fiʼi ngasingasiʼa laʼu.

Sa Saul faʼarongo ʼani Faʼarongoʼa Leʼa ʼi Damaskas

Ma sa Saul ka tua faʼinia na fafarongo ki ʼi Damaskas sulia bara asoa. 20 Ma nia ka leka ʼaliʼali ʼuana luma fuana foʼongaʼa, ma ka talaʼae ana alaʼanga sulia sa Jesus ka ʼuri, “Niaʼa neʼe na Ngela God.”

21 Ma sa tai faʼida neʼe kira rongoa niaʼa, kira ka ʼarefo liu, ma kira ka saefilo kwailiu safitada kira ka ʼuri, “Se reala na ngwae neʼe ba tua tua ʼi Jerusalem, ma ka saungia ngwae neʼe kira foʼosia sa Jesus ki. Ma nia leka naʼa maʼi ʼi neʼe, ʼiri ke dauda, ma ke talaʼida siana na fata abu doe ki.”

22 God ka radua sa Saul, ma na fatalana ka ngasingasiʼa liu. Ma sa Saul ka faʼataʼinia sulia sa Jesus saena na Kerekereʼa Abu neʼe niaʼa na ngwae neʼe God filia. Ma ka ʼunaʼeri, ngwae Jiu ki neʼe kira tua ʼi Damaskas, kira ka kina naʼa olisilana ʼani ta ru.

23 Ma ʼi buri ʼana asoa ʼoro ki ka sui,* ngwae Jiu ki kira ka fiku fuana lokoʼi ru ʼanga fuana saungilana sa Saul. 24 Sulia asoa ma na rodo, kira ka folo ʼusia maana na sakasakaʼa ana fanoa neʼeri fasi ʼiri kira ke saungia. Bore ma sa Saul ka rongoa na manataʼanga kira ki. 25 Ma ana taʼi faʼi rodo, na fafarongo nia ki kira ngalia, kira ka faʼakosoa saena na kaibaru doe ʼuana ʼi maa sulia maʼe kwakwa tofongana sulufau neʼe kira ʼuia kalia ʼania na fanoa neʼeri.

Sa Saul tua ʼi Jerusalem

26 Ma sa Saul ka leka ʼi Jerusalem, ma ka iliili ʼuana leka fikuʼa faʼinia na ngwae neʼe kira faʼamamana ana sa Jesus ki. Ma noaʼa kira kasi faʼamamana ana fasi niaʼa neʼe ta fafarongo logo ana sa Jesus, ma kira ka maʼu ʼani niaʼa. 27 Goʼo sa Banabas ka leka maʼi, ka talaʼia siana na ngwae lifurongo ki, ma ka faʼarongo kira ʼani neʼe sa Saul nia lisia na Aofia sulia tala, ma na Aofia ka alaʼa logo fuana. ʼUnaʼeri nia ka faʼarongo kira logo ʼani sa Saul neʼe nia fata falataliʼa sulia sa Jesus

* **9:23** Ti ngwae fia asoa ʼoro neʼe ki bolo faʼinia ta ro faʼi ngali nama uulu faʼi ngali ʼunaʼeri. Lisia Galesia 1:17,18

ꞌi Damaskas. 28 Ma kira fiꞌi faꞌamamana,
ma sa Saul ka fiꞌi tua naꞌa faꞌinida, ma
ka liu saena ꞌafutana ꞌi Jerusalem, ma ka
fata nonираꞌa sulia sa Jesus. 29 Ma nia ka
fata ma ka olisuꞌusuꞌu faꞌinia ngwae Jiu
ki neꞌe kira fata ꞌani alaꞌanga Grik, ma
kira ka iliili ꞌuana saungilana. 30 Ma ana
kaidaꞌi na ngwae neꞌe kira faꞌamamana
ki kira rongoa ru neꞌeri, kira ka talaꞌia sa
Saul ꞌuana ꞌi Sesarea, ma kira ka kwatea
ꞌuana ꞌi Tarsus.
31 Ma na ngwae faꞌamamana ki saena
abaꞌi kula ꞌi Judea, ma ꞌi Galili, ma ꞌi
Samaria ki, kira ka fiꞌi tua naꞌa ꞌani
aroaroꞌanga ana kaidaꞌi neꞌeri. Ma
na fikutaꞌi ngwae faꞌamamana neꞌeri
ka ngasingasiꞌa, ma ka doe laꞌu ꞌani
ngwae ꞌoro ki neꞌe kira faꞌamamana.
Nia ꞌunaꞌeri, osiꞌana na Anoꞌi ru Abu
kwaiꞌafi ada, ma kira ka faꞌadufa na
Aofia.

Sa Peter leka kwau ꞌuana ꞌi Lida ma ꞌi Jopa

32 Ma sa Peter ka leka ana maꞌe fanoa
ꞌoro ki, ma ana taꞌi kaidaꞌi nia ka leka
ꞌi Lida ꞌiri nia ka maa toꞌona na ngwae
God ki neꞌe kira tua ꞌi saena maꞌe fanoa
neꞌeri. 33 Ma ꞌi neꞌeri, nia ka dao toꞌona
taꞌi ngwae satana sa Aeneas neꞌe nonina
taꞌu ma noaꞌa nia kasi tataꞌe naꞌa faꞌasia
na ꞌifitaꞌi nia sulia kwalu faꞌi ngali ki.
34 Ma sa Peter ka fata ꞌuri fuana, “Aeneas
ꞌae, sa Jesus Christ ka guraꞌo naꞌa ana
kaidaꞌi neꞌe. ꞌOke tataꞌe, ko laꞌumia na
ꞌifitaꞌi ꞌoe.” Ma ꞌaliꞌali goꞌo sa Aeneas ka
tataꞌe. 35 Ma na ngwae ki taꞌifau neꞌe kira
tua ꞌi Lida ma ꞌi Saron, kira lisia, ma kira
ka faꞌamamana ana na Aofia.
36 Ana fanoa ꞌi Jopa, taꞌi kini neꞌe
faꞌamamana, nia tua logo ꞌi neꞌeri, neꞌe
satana ꞌi Tabita. (Ana alaꞌanga ꞌi Grik
niaꞌa ꞌi Dorkas.) Nia ka sasia ru leꞌa
ꞌoro liu ki, ma ka kwaiꞌafi liu logo ana
ngwae neꞌe kira dalaꞌa ki. 37 Ma ana
kaidaꞌi neꞌeri, nia mataꞌi, ma ka mae. Ma
kika taufia nonina ka sui, kira ka ꞌafua,
ma kira ka ngalia ꞌuana maꞌe luma ꞌi
lifua, ma kira egola ꞌi neꞌeri. 38 Ma na
fanoa ꞌi Jopa noaꞌa kasi tau goꞌo faꞌasia
ꞌi Lida, ma ana kaidaꞌi neꞌe ngwae neꞌe
kira faꞌamamana ki kira rongoa sa Peter
nia tua ꞌi Lida, kira ka kwatea ro ngwae ki
siana faꞌinia na alaꞌanga ꞌuri, “ꞌOke leka
ꞌaliꞌali maꞌi siaimili.”
39 ꞌUnaꞌeri sa Peter ka leka faꞌi kera.
Ma kaidaꞌi nia dao ana, kira ka talaꞌia
ꞌuana maꞌe luma neꞌe ꞌi lifua. Na gwaꞌi
ꞌuru ki taꞌifau goꞌo neꞌe, kira fiku siana sa
Peter ꞌi neꞌeri, ma kira ka angi. Ma kira
ka faꞌataꞌinia na toro ꞌoro ki neꞌe kini
neꞌeri nia taiꞌi ana kaidaꞌi nia mauri ꞌua.
40 Sui sa Peter ka baꞌe kira taꞌifau, kira
ka ruꞌu ꞌi maa faꞌasia maꞌe luma neꞌeri,
ma nia ka bobo uruuru, ka foꞌo. Sui nia
ka abula fuana noniꞌi ru neꞌeri, ka fata
ꞌuri fuana, “Tabita ꞌae, ꞌoke tataꞌe.” Ma
na kini neꞌeri ka kwadalani maana, ma
kaidaꞌi nia lia kwau, nia ka lisia sa Peter,
ma nia ka sula tataꞌe ma ka gwauru.
41 Ma sa Peter ka dau ana na limana, ma
ka ꞌafia nia ka tataꞌe ka uu. Sui nia ka ri
maꞌi ꞌuana na gwaꞌi ꞌuru baera ki, faꞌinia
na ngwae neꞌe kira faꞌamamana ki, ma ka
faꞌataꞌinia ꞌi Dorkas neꞌe nia mauri naꞌa.
42 Na alaꞌanga sulia na ru neꞌe ka talofia
ꞌafutana naꞌa fanoa ꞌi Jopa taꞌifau, ma na
ngwae ꞌoro ki kira ka faꞌamamana naꞌa
ana na Aofia. 43 Ma sa Peter ka tua ꞌi Jopa
sulia asoa ꞌoro ki faꞌinia na ngwae neꞌe
satana sa Simon, na ngwae neꞌe raoꞌa
nia fuana saungilana na ꞌuꞌuila ru ana
buluka ki.

10

Sa Peter faꞌinia sa Kornelius

1 Ma taꞌi ngwae ꞌi Sesarea neꞌe satana
sa Kornelius, na ngwae faꞌinaꞌonaꞌo ana
ngwae fuana ofoꞌa ki ꞌi Rom neꞌe kira
saea ꞌani “Fikutaꞌi ngwae ꞌi Itali.” 2 Niaꞌa
na ngwae neꞌe nia faꞌaꞌinotoꞌa God, ma
ka dangiꞌi foꞌosia logo. Niaꞌa faꞌinia na
ngwae saena luma nia ki taꞌifau neꞌe kira
foꞌosia God, ma ka sasi ru ꞌoro leꞌa ki
fuana ꞌafilana ngwae dalaꞌa Jiu ki logo.
3 Aia, ma ka bolo faꞌinia uula kadi sina ꞌi
saꞌulafi ana taꞌi faꞌi asoa, nia ka lisia taꞌi
faꞌataꞌinga neꞌe faꞌataꞌi madako ana na
ꞌainsel God nia leka maꞌi, ma ka fata ꞌuri
fuana, “Kornelius kwa!”
4 Ma nia ka alu naꞌa maana ana ꞌainsel
neꞌeri, ma ka maꞌu, ma ka ꞌuri, “Ngwae
ꞌaꞌana nau ꞌae, tae naꞌa neꞌe ꞌoko oga?”
Ma na ꞌainsel neꞌeri ka olisia ka ꞌuri,
“God nia saeleꞌa liu faꞌiniꞌo, ma ka

alafafia na foˈongaˈa ˈoe ki faˈinia na raoˈa leˈa neˈe ˈoko sasiˈi fuana ˈafilana na ngwae dalaˈa ki, ma God ke kwaiaraˈo duˈunganiˈi. 5 Ana kaidaˈi neˈe naˈa, ˈoke kwatea ti ngwae ke leka ˈuana ˈi Jopa fasi ˈiri kike saea maˈi taˈi ngwae neˈe satana sa Simon Peter. 6 Nia tua saena luma taˈi ngwae rao ana ˈuˈuila ru ana buluka ki, satana sa Simon ba na luma nia tua sulia asi.” 7 Na ˈainsel neˈe ka alaˈa ˈunaˈeri fuana ka sui, nia ka leka naˈa ˈana. Ma sa Kornelius ka saea maˈi ro ngwae ki ana ngwae neˈe kira rao ˈi saena luma nia ki siana, faˈinia taˈi ngwae ana ofoˈa nia, na ngwae neˈe nia ka foˈosia logo God. 8 Ma nia ka faˈarongo kira ˈani na ru neˈe nia lisia ma ka rongoa. Sui nia ka asungaˈi kira kwau ˈuana ˈi Jopa.

9 Ana asoa ˈi buri, kaidaˈi ngwae neˈeri ki kira leka ˈua kwau, ma kira ka karangi dao naˈa ana maˈe fanoa ˈi Jopa, ma ana kaidaˈi neˈeri sa Peter raˈe ˈi fafona luma, ˈiri nia ka foˈo ˈi asoa. 10 Ma nia ka fiolo, ma nia ka oga ka fanga. Ma ana kaidaˈi kira sasi akaˈu ˈua ana fanga ki, nia ka lisia taˈi faˈataˈinga. 11 Nia ka lisia ˈi langi nia ˈifi, ma ka lisia na ru diˈia ˈaba ifi reba neˈe kira faˈakosoa maˈi ˈi ano saena magalia, ma lisilana diˈia ta ngwae neˈe dau ana ˈani fai suˈusuˈuˈi ru ki. 12 Ma saena ˈaba ifi neˈeri na ru mauri ki, ma ru ˈaeˈaela ki, ru angoango ki, ma na noˈo kwasi ki. Na ru neˈeri ki, taki sa Moses luia noaˈa ta ngwae kasi ˈaniˈi. 13 Sui nia ka rongoa taˈi lingalingaˈi ru ka fata ˈuri fuana, “Peter, tataˈe, ko saungida, ma ˈoko ˈanida.”

14 Ma sa Peter ka olisia ka fata ˈuri, “Aofia ˈae, noaˈa liu, osiˈana noaˈa nau kusi ˈaniˈania ta ru neˈe sua ma ka bulibuli.”

15 ˈUnaˈeri na lingalingaˈi ru neˈeri ka fata laˈu ˈuri fuana, “Noaˈa ˈoe kosi saea ta ru sua ma ka bulibuli ana ta tae neˈe God ka saea nia leˈa, ma ka sikasika fuana ˈanilana.” 16 Uulu kaidaˈi ki neˈe ru neˈeri nia faˈataˈi ˈunaˈeri ana ka sui, kira ka olitaˈinia logo ˈada na ˈaba ifi baera faˈinia na ru ki taˈifau ˈuana ˈi langi.

17 Ma sa Peter ka manata sulia fadalana faˈataˈinga neˈe nia lisia. Ma ana kaidaˈi neˈeri logo neˈe ngwae ba sa Kornelius asungaˈinida maˈi ki, kira ka saefilo ˈuana luma sa Simon, ma kira ka dao naˈa maana maˈe taˈelo. 18 Ma kira saefilo kira ka ˈuri, “ˈUri ma taˈi ngwae satana sa Simon Peter nia tua ˈi neˈe?”

19 Ma ana kaidaˈi neˈeri, sa Peter ka manata goˈo ˈana ˈua sulia na faˈataˈinga neˈe nia lisia, osiˈana nia oga ka saiana na fadalana. Ma na Anoˈi ru Abu ka fata ˈuri fuana, “Fafarongo basi, na uulu ngwae ki kira dao ˈi neˈe, ma kira ka lulu ˈuamu. 20 Tataˈe, ˈoko koso kwau siada, ma noaˈa ˈoe kosi manata naˈi oreore ˈuana lekaˈa faˈi kira, osiˈana nauˈa neˈe nau ku asungaˈinida maˈi.”

21 Sui sa Peter ka koso kwau siada, ka fata ˈuri, “Nauˈaˈnaˈangwae baniˈa kamu lulu ˈuaku niniˈa. ˈUri ma kamu leka maˈi faˈuta niniˈa?”

22 Kira olisia kira ka fata ˈuri, “Sa Kornelius na ngwae faˈinaˈonaˈo ana ofoˈa neˈe asungaˈi kaimili maˈi. Niaˈaˈnaˈangwae leˈa, ma ka foˈosia logo God. Ma na ngwae ˈi Jiu ki taˈifau kira ka fuˈusi doe liu ana niaˈa. Ma taˈi ˈainsel God ka saea fuana fasi ˈiri nia ka saeˈo ˈuana luma nia, ma nia oga ka rongoa tae neˈe ˈoke baˈa saea.” 23 Ma sa Peter ka kwaloa kwau ngwae neˈeri ki ˈi luma neˈe nia tua ana, fasi ˈiri kike maliu basi faˈinia ana rodo neˈeri.

Sui ˈofodangi ana ruana asoa, sa Peter ka sasi akaˈu, ma ka leka faˈinida ma ti ngwae laˈu ˈi Jopa neˈe kira faˈamamana. 24 Ana faˈi asoa ˈi buri, kira ka dao naˈa ˈi Sesarea, na kula ba sa Kornelius maˈakwalia ana. Ma na ngwaefuta nia ki, ma na toˈolana faˈida, ma na ngwae kwaima nia ki neˈe nia laefida maˈi, kira ka masia logo sa Peter faˈinia sa Kornelius. 25 Ma kaidaˈi sa Peter fasi ke ruˈu goˈo kwau, sa Kornelius ka dao toˈona, ma ka ˈasia ˈi naˈona ˈaena sa Peter, ma ka faˈa aofia. 26 Bore ma sa Peter ka taˈea ka fata ˈuri, “ˈOke tataˈe, osiˈana nauˈa niniˈa na ngwae diˈia logo ˈaeˈo.” 27 Ma sa Peter ka alaˈa faˈinia sa Kornelius, ma kera ka ruˈu naˈa kwau saena luma. Ma nia ka lisia ngwae ˈoro liu ki kira fiku. 28 Ma nia ka fata ˈuri fuada, “Kaumulu muke sai leˈa naˈa ana taˈifau goˈo neˈe na taki kaimili Jiu ki, nia luia noaˈa kami kasi ruˈu saena luma kaumulu ki, ma noaˈa kami kasi rao fiku

faʼi kamu ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki. Bore ma God faʼataʼinia fuaku noaʼa nau kusi saea ta ngwae ʼani ngwae bulibuli ma ka sua. 29 Nia neʼe kwate ma nau ku leka maʼi ana kaidaʼi neʼe ʼoko sae nau maʼi, ma noaʼa naisi leka maʼi faʼinia ta manata ruaruaʼanga. ʼIrai nai saefilo kamu, faʼuta neʼe kamu ka laefi nau maʼi ʼiri nai leka maʼi?”

30 Sa Kornelius ka olisia ka ʼuri, “ʼI gwanulafi, nau ku foʼo ʼaku ʼi luma nau ana uula kadi sina ʼi saʼulafi ʼunaʼeri, ma ngwano ma taʼi ngwae toro ʼani ifi ngwasinasina, nia uu naʼa ʼi naʼoku, 31 ma ka fata ʼuri, ‘Kornelius ʼae, God rongoa foʼongaʼa ʼoe, ma ka lisia na raoʼa leʼa ʼoe ki ana ʼafilana na ngwae dalaʼa ki. 32 ʼOke kwatea ta ngwae ke leka ʼi Jopa fasi ʼiri ke saea maʼi taʼi ngwae satana sa Simon Peter. Nia tua faʼinia sa Simon, na ngwae ba rao ana na ʼuʼuila buluka ki, ma na luma nia teo ʼi ʼaʼe one sulia asi.’ 33 Nia neʼe, nau ku ʼaliʼali ku laefi ʼoe maʼi. Ma nia leʼa liu neʼe ʼoko leka maʼi. ʼIu, God tua faʼi kulu taʼifau, ma kami ka kwaimasi fuana rongolana ta tae neʼe God oga ʼoke saea.”

Na ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki kira fiʼi rongoa na Faʼarongoʼa Leʼa

34 Sa Peter alaʼa ma ka fata ka ʼuri, “Nau ku sai leʼa ana neʼe God nia lisia na ngwae ki taʼifau ka bolo goʼo, ma noaʼa kasi ʼinifilifili ana ngwae ki. 35 Ma sa tai bore ʼana neʼe nia fuʼusi doe ana God, ma ka sasia ru saga ki, niaʼa naʼa neʼe na ngwae neʼe God ka kwaloa, sui bore ʼana ta kwalafa tae neʼe nia ka leka maʼi faʼasia. 36 Nau ku saiana kaumulu rongo naʼa sulia na Faʼarongoʼa Leʼa fuana Jiu ki neʼe aroaroʼanga faʼinia God sulia sa Jesus Christ na ngwae neʼe Aofia fuana ngwae ki taʼifau. 37 Kamu ka sai logo ana neʼe na ru doe ki ba fuli ʼi Israel, talaʼae maʼi ʼi Galili, buri ʼana ba sa John faʼamanata ʼiri neʼe ngwae ki kike kakari alifaʼi faʼasia taʼangaʼa kira ki ma kike siuabu. 38 Ma kamu ka sai logo ana sa Jesus na ngwae ʼi Nasaret, ma kamu ka sai logo ana neʼe God ka kwatea na Anoʼi ru Abu ma na ngasingasiʼanga fuana. Sa Jesus ka leka ana kula ʼoro ki, ma ka sasia na ru leʼa ki, ma ka gura na ngwae neʼe kira tua olofana ngasingasiʼanga ana sa Saetan. Sa Jesus sasia ru neʼeri ki, duʼungana God tua faʼinia. 39 Kami lisia na ru neʼe sa Jesus nia fuliʼi ki ʼi Israel ma ʼi Jerusalem. Sui kira ka saungia ka mae ʼani fotoʼilana ana ʼai rara folo. 40 Bore ma, God ka taʼea faʼasia na maeʼa ana uula asoa, ma ka faʼataʼi nia fuaimili. 41 Noaʼa nia ʼiri faʼataʼi laʼu fuana ngwae ki taʼifau, bore ma nia ka faʼataʼi goʼo ʼana fuaimili na ngwae neʼe God nia fili kami ka lisia, ma kami ka fata faʼamamana suliʼi. Ma kaimili neʼe kami fanga ma kami ka kwaʼu faʼinia ʼi buri ʼana neʼe nia tataʼe faʼasia na maeʼa. 42 Ma nia ka fata totongaʼi ʼani fuaimili, ʼiri kami ke fata faʼamamana ma mike faʼatalo ʼania sa Jesus na ngwae neʼe God filia ʼiri ke matalangani ngwae mauri ki faʼinia ngwae neʼe mae naʼa ki. 43 Ma na profet ki taʼifau neʼe kira fata sulia na Christ, na ngwae neʼe God filia fuana faʼamaurilana ngwae nia ki. Na profet ki ka saea na ngwae neʼe kira faʼamamana ana niaʼa, God ke baʼa rufuanata ana taʼangaʼa kira ki, osiʼana na ru neʼe na Christ nia sasia fuada.”

Na ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki kira toʼo logo ana Anoʼi ru Abu

44 Ma ana kaidaʼi sa Peter ka alaʼa goʼo ʼana ʼua, na Anoʼi ru Abu ka koso fafia na ngwae neʼe kira fafarongoa na fatalana. 45 Ma na ngwae Jiu neʼe kira faʼamamana ana sa Jesus, ma kira ka leka maʼi faʼasia ʼi Jopa faʼinia sa Peter, kira ka ʼarefo liu, osiʼana God nia kwate dangalu naʼa ana na Anoʼi ru Abu fafia na ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki logo. 46 ʼIu, kira rongoa ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki, kira fata logo ʼani alaʼanga matamata ki, ma kira ka faʼa ʼinotoʼa God. Ma sa Peter ka fata ʼuri, 47 “Na ngwae neʼe ki, kira toʼo logo ana na Anoʼi ru Abu diʼia logo kaimili. Ma noaʼa ta ngwae kasi totolia neʼe ka luida faʼasia siuabuʼa ʼani kafo.” 48 Ma sa Peter ka saea kira ka siuabu naʼa, osiʼana kira faʼamamana ana sa Jesus Christ. Sui kira ka gania ʼiri nia ke tua laʼu faʼinida sulia ta bara asoa.

11

Sa Peter faˈarongoa na ngwae faˈamamana ki ˈi Jerusalem

1 Na ngwae lifurongo ki faˈinia na
ngwae neˈe kira faˈamamana ki neˈe kira
tua ˈi Judea, kira rongoa na ngwae neˈe
noaˈa laˈu Jiu ki kira faˈamamana logo
ana fatalana God. 2 Ma ana kaidaˈi sa
Peter faˈinia ono ngwae faˈamamana ki
kira dao ˈi Jerusalem faˈasia ˈi Sesarea, na
ngwae Jiu ki neˈe kira faˈamamana ana
sa Jesus, kira ka balufia sa Peter, 3 kira
ka fata ˈuri, “Se! ˈOko ruˈu saena luma
ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki neˈe noaˈa
kira kasi ˈolo faˈataˈinia, ma ˈoko fanga
goˈo ˈamu faˈinida!”

4 Ma sa Peter ka alaˈa fuada sulia na ru
neˈe fuli ki taˈifau ka ˈuri, 5 “Ana kaidaˈi
nau ku tua ana fanoa ˈi Jopa, nau ku
foˈo, ma nau ku lisia taˈi faˈataˈinga. Nau
ku lisia ru diˈia ˈaba ifi reba neˈe kira
faˈakosoa maˈi faˈasia ˈi langi, diˈia ti
ngwae kira dau ana fai suˈusuˈuˈi ru ki,
ma nia ka koso maˈi siaku. 6 Ma nau ku
lia saena, ma nau ku lisia ru mauri ki
saena ano, ru ˈaeˈaela ki, ru angoango
ki, ma na noˈo kwasi ki. 7 ˈUnaˈeri,
nau ku rongoa na lingalingaˈi ru ka fata
ˈuri, ‘Peter tataˈe, ˈoko saungida, ma ˈoko
ˈanida!’ 8 Bore ma nau ku fata ˈuri, ‘Aofia
ˈae, noaˈa liu goˈo, osiˈana noaˈa nau
kusi ˈaniˈania ˈua ta ru neˈe sua ma
ka bulibuli, na ru neˈe ki taki sa Moses
luia noaˈa ta ngwae kasi ˈaniˈi.’ 9 Sui na
lingalingaˈi ru neˈe faˈasia langi ka fata
laˈu ˈuri, ‘Noaˈa ˈoe kosi saea ta ru nia sua
ma ka bulibuli ana ru neˈe God saea niˈi
sikasika naˈa.’ 10 Na ru neˈeri ka ˈunaˈeri
uulu fau sui, kira ka olitaˈinia logo ˈada
ˈi langi. 11 Ana kaidaˈi neˈeri, na uulu
ngwae ki neˈe taˈi ngwae ka asungaˈinida
maˈi siaku faˈasia ˈi Sesarea, kira dao
naˈa ˈi maana luma neˈe nau ku tua ana.
12 Ma na AnoˈiI ru Abu ka saea fuaku, nai
leka faˈinida, ma noaˈa nau kusi manata
naˈi oreore sulia kiraˈa ngwae noaˈa laˈu
Jiu ki. Ma na ono ngwae neˈe ki, neˈe
kira faˈamamana ma kira tua ˈi Jopa, kira
ka leka logo faˈinau ˈuana ˈi Sesarea, ma
kami ka ruˈu ˈi saena luma sa Kornelius.
13 Ma nia ka faˈarongo kaimili ˈani neˈe
nia lisia na ˈainsel nia uu saena luma
nia ma ka saea fuana, ‘ˈOke asungaˈinia
ta ngwae ˈuana ˈi Jopa ˈiri ke saea maˈi
na ngwae neˈe satana sa Simon Peter.
14 Nia ke baˈa saea na alaˈanga ki fuamu,
ˈiri ˈaeˈo faˈinia na kwalafa ˈoe kamu
ke mauri firi.’ 15 Ana kaidaˈi nau ku
talaˈae ku alaˈa goˈo fuada, na AnoˈiI ru
Abu ka koso naˈa maˈi fafida, diˈia logo
ba nia koso maˈi fafi kulu ana asoa ana
Pentekos. 16 Ma nau ku manata toˈona na
ru ba Aofia nia saea ba ˈuri, ‘Sa John nia
siuabua ngwae ki goˈo ˈani na kafo, bore
ma God ke baˈa siufi kamu ˈani na AnoˈiI
ru Abu.’ 17 God ka kwatea logo na AnoˈiI
ru Abu fuana na ngwae neˈe noaˈa laˈu
Jiu ki, diˈia logo neˈe nia kwatea fuakulu,
ana kaidaˈi ba kulu faˈamamana ana na
Aofia sa Jesus Christ. ˈUnaˈeri neˈe noaˈa
nau kusi totolia neˈe nai luia God, kaidaˈi
nia alafafia na ngwae neˈe ki!”

18 Ma ana kaidaˈi kira rongoa naˈa ru
neˈeri, na ˈugaˈa kira ki ka mango naˈa,
ma kira ka baˈatafea naˈa God, kira ka
ˈuri, “God alaˈania logo na ngwae neˈe
noaˈa laˈu Jiu ki bore, ˈiri kira ke kakari
alifaˈi faˈasia taˈangaˈa kira ki, ma kira
ke mauri firi!”

Na fiku taˈi ngwae faˈamamana ki ˈi Antiok

19 Ma osiˈana na kwai faˈakaisiˈanga
ana kaidaˈi ba kira saungia sa Stefen nia
silolo, neˈe kwate ma na ngwae neˈe kira
faˈamamana ki kira ka takalo. Ma ti ai
ada kira leka ˈuana abaˈi kula ˈi Fonisia,
ma ˈuana bubunga ˈi Saeprus, ma fanoa
doe ˈi Antiok, ma kira ka faˈarongo ˈani
FaˈarongoˈaI LeˈaI fuana ngwae ˈi Jiu ki
goˈo ti ˈada. 20 Ma ti ngwae neˈe kira
faˈamamana ki neˈe kira leka maˈi faˈasia
bubunga ˈi Saeprus, ma taˈi fanoa doe ˈi
Saeren, kira ka leka logo ˈuana ˈi Antiok,
ma kira ka faˈarongo ˈani FaˈarongoˈaI
LeˈaI sulia na Aofia sa Jesus fuana ngwae
neˈe noaˈa laˈu Jiu ki logo. 21 Ma na
ngasingasiˈanga God ka tua faˈinia na
ngwae neˈe kira faˈamamana ki, ma na
ngwae ˈoro ki, kira ka faˈamamana logo,
ma kira ka abula ˈuana na Aofia.

22 Na faˈarongoˈaI sulia na ru neˈeri
ki ka talofia naˈa fiku taˈi ngwae
faˈamamana ˈi Jerusalem ma na ngwae
faˈinaˈonaˈo kira ki, ma kika kwatea sa

Banabas ˈuana ˈi Antiok. 23 Ma ana
kaidaˈi nia dao, nia ka lia saiana neˈe
God faˈaleˈa ngwae ˈi neˈeri ki, ma nia ka
saeleˈa liu, ma ka amasida taˈifau fasi ˈiri
kira ka uu ngasi ˈani faˈamamanaˈanga
kira ki ana na Aofia. 24 Sa Banabas niaˈa
ngwae leˈa, ma na faˈamamanaˈanga nia
ka ngasingasiˈa, ma na Anoˈi ru Abu ka
sura ana. Ma osiˈana sa Banabas, ngwae
ˈoro ki kira ka eta kika faˈamamana naˈa
ana na Aofia.
25 ˈUnaˈeri sa Banabas ka leka ˈuana
ˈi Tarsus, ka lulu ˈuana sa Saul. 26 Ma
kaidaˈi nia dao toˈona, nia ka talaˈia, kera
ka leka ˈuana ˈi Antiok. Ma kera ka tua ˈi
neˈeri sulia taˈi faˈi ngali. Ma kera ka fiku
faˈinia ngwae ˈoro neˈe kira faˈamamana
ˈi neˈeri ki, ma kera ka faˈamanatada.
Ma ˈi Antiok neˈe ngwae ki kira etangia
saelana na ngwae neˈe kira faˈamamana
ki ˈani na “Ngwae sa Christ ki.”
27 Ma ana kaidaˈi neˈeri, ti profet kira
leka faˈasia ˈi Jerusalem, kira ka leka
ˈuana ˈi Antiok. 28 Taˈi ngwae ada neˈe
satana sa Agabus, nia uu, ma ka fata
ˈani ngasingasiˈanga ana Anoˈi ru Abu,
ka saea na uniˈi fioloˈa doe ke baˈa liu
saena magalia. Nia dao maˈi ana kaidaˈi
sa Kladius nia tatalafaˈa ˈi Rom. 29 Ma
na fafarongo ki, kira ka manata ˈuana
kwate maniˈa fuana ˈafilana ngwae neˈe
kira faˈamamana ma kika tua ˈi Judea.
Ma na ngwae ki taˈifau, kira ka kwatea
tae neˈe totolia kika kwatea. 30 Ma kira
ka sasi ˈunaˈeri, ma kira ka kwatea mani
fuana sa Banabas ma sa Saul, ˈiri keraˈa
neˈe ka ngalia fuana ngwae faˈinaˈonaˈo
ana ngwae faˈamamana ki ˈi neˈeri ˈi
Jerusalem.

12

Kira faˈakaisia na ngwae faˈamamana ki ˈi Judea

1 Ma ana kaidaˈi neˈeri, sa Herod
na tatalafaˈa nia daua ti ngwae ana
ngwae faˈamamana ki, ma nia oga ka
faˈakaisida. 2 Ma nia kwatea na ngwae
ana ofoˈa nia ki ˈiri kike saungia sa James,
na ai naˈona sa John, ˈani sele ni ofoˈa.
3 Ma kaidaˈi nia lisia neˈe na Jiu ki kira
saeleˈa liu faˈinia na ru neˈe nia sasia, nia
ka kwatea na ngwae ana ofoˈa nia ki, kira
ka daua logo sa Peter. Nia sasia na ru neˈe
ana kaidaˈi ana Fangaˈa kira saea ˈani
“Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa.”* 4 Ma buri
ˈana kira daua sa Peter ka sui naˈa, kira
ka alua ˈi saena luma ni lokafo, ma na
fai fiku taˈi ngwae ana ofoˈa ki neˈe kira
folo ˈusia, ma saena fiku taˈi ngwae neˈeri
ki, kira alua fai ngwaeˈa saena taˈi fiku
taˈi ngwaeˈanga. Duˈungana sa Herod
manata ˈuana matalangaˈilana sa Peter ˈi
maana ngwae ki buri ˈana na Fangaˈa ana
Daofaˈi Liuˈa. 5 Ma sa Peter ka tua goˈo
ˈana saena luma ni lokafo. Ma na ngwae
faˈamamana ki, kira ka foˈo ˈalataˈa liu
fuana God fuana sa Peter.

Na ˈainsel talaˈia sa Peter faˈasia saena luma ni lokafo

6 Ma ana faˈi rodo ˈi naˈona neˈe sa
Herod ke matalangani sa Peter ˈi maana
ngwae ki, sa Peter nia maliu ˈana safitana
ro ngwae folo ki. Kira firiˈia ˈani ro
sene ki, ma na ngwae folo ki kira ka folo
logo maˈi ˈi maana sinamaa ana luma ni
lokafo. 7 Ma ngwano bore ma na ˈainsel
na Aofia leka maˈi ka uu siana, ma na
madakoˈanga ka rara ˈafia saena maˈe
luma ni lokafo neˈe nia maliu ana. Ma
na ˈainsel ka dau ana gwauna ˈabaˈabana
sa Peter ka faˈa ada, ka fata ˈuri, “ˈOke
tataˈe ˈaliˈali!” Goˈo, na dadalo sene ba
kira firiˈia ˈani limana ki ka ˈasiˈi naˈa
faˈasia na limana. 8 ˈUnaˈeri na ˈainsel
neˈeri ka fata ˈuri, “ˈOke toro ˈani toro
ˈoe, ma ˈoke alua taˈe butu ˈoe ki ˈaemu.”
Ma sa Peter ka sasi sulia. Sui na ˈainsel ka
fata laˈu ˈuri, “ˈOke ruˈufia na toˈongi fafo
doe ˈoe fafiˈo, ˈoko leka maˈi faˈi nau.”
9 Ma sa Peter ka leka sulia ˈi maa faˈasia
saena luma ni lokafo. Ma noaˈa nia kasi
saiana na ru neˈe ˈainsel neˈeri nia sasia
ana, na ru mamana, osiˈana nia fia fasi
nia lisia goˈo ˈana na faˈataˈinga. 10 Ma
na ˈainsel neˈeri faˈinia sa Peter, kera ka
leka, kera ka liufia naˈa etana ngwae folo,
sui na ruana ngwae laˈu, sui kera ka fiˈi
dao ana maa neˈe kira saungaˈinia ˈani
na babalitaˈi kaˈikaˈi salo ki, neˈe nia leka
kwau ˈuana saena fanoa. Ma na sinamaa

* **12:3** Taˈi sata laˈu fuana “Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa” kira saea ˈani “Beret neˈe noaˈa ta isi ˈi saena.”

neˈeri ka tala ˈifi goˈo ˈana fuadaroˈo, ma kera ka ruˈu kwau. Ma kaidaˈi kera leka kwau sulia tala doe, ˈunaˈeri goˈo na ˈainsel neˈeri ka leka naˈa ˈana faˈasia sa Peter.
11 Ma sa Peter ka fiˈi saiana na ru neˈe
fuli fuana ma ka fata ˈuri, “ˈIu nau ku
fiˈi saiana nia mamana liu. God nia tala
kwatea maˈi na ˈainsel nia, ma ka ˈafi nau
faˈasia sa Herod faˈinia na ngwae Jiu ki,
ma noaˈa kira kasi saungi nau diˈia neˈe
kira lokoˈi ru fuana sasilana.”
12 Kaidaˈi sa Peter nia sai naˈa ana
ru neˈe, nia ka leka naˈa ˈuana luma ˈi
Mary teˈa sa John Mark. Ma na ngwae
ˈoro ki kira fiku saena luma neˈeri, ˈiri
kika foˈo ˈada. 13 Kaidaˈi sa Peter dao
maˈi, nia uu ˈi burina sinamaa, nia ka
kidikidi. Ma taˈi sariˈi rao ˈi luma neˈeri
neˈe satana ˈi Roda ka leka maˈi. 14 Ma
kaidaˈi nia rongo saiana lingana sa Peter,
nia ka saeleˈa liu, ma noaˈa nia kasi
ˈifingia laˈu na maa. Bore ma nia lalili
ka oli, ka faˈarongo basi ˈani neˈe sa
Peter nia uu maˈi ˈi maa. 15 Noaˈa
kira kasi faˈamamana ana, ma kira ka
saea nia bolebole ˈa lala. Bore ma nia
suˈusuˈu faˈinia ka fata ˈuri, “Nau ku fata
mamana.”
ˈUnaˈeri kira ka olisia kika ˈuri, “Sali na
ˈainsel nia taka neˈana.”
16 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, sa Peter
ka inaˈu ana kidikidi ˈanga. Ma ana
kaidaˈi kira ˈifingia naˈa sinamaa, kira ka
lisia sa Peter, ma kira ka ˈarefo liu. 17 Ma
nia ka kwaikarui ˈani limana fuada ˈiri
kira ke tua aroaro. Ma nia ka faˈarongo
kira ˈani neˈe God logea naˈa faˈasia
saena luma ni lokafo. Ma nia ka fata ˈuri,
“Kamu ke leka kwau, ma muke faˈarongo
ˈani ru neˈe ki fuana sa James† faˈinia na
barangwai asina neˈe kira faˈamamana
ki.” ˈI buri ˈana nia ka saea na ru neˈeri ki
taˈifau, nia ka leka naˈa kwau ˈana ˈuana
ta kula matamata.
18 Ma ˈofodangi naˈa, na ngalungaluˈa
doe ka tataˈe safitana na ngwae folo ki,
osiˈana kira kina na tae neˈe fuli fuana sa
Peter. 19 Ma sa Herod ka kwatea fatalana
ˈiri kira ke lulu ˈuana sa Peter. Bore ma
noaˈa kira kasi dao goˈo toˈona. Ma nia
ka ri maˈi ˈuana na ngwae folo ki, ka
saefiloda, ma noaˈa kira kasi saiana na
tae neˈe fuli fuana sa Peter, goˈo nia ka
kwatea na ngwae ana ofoˈa nia ki, kika
saungida taˈifau.
Ma ˈi buri ˈana, sa Herod ka leka faˈasia
ˈi Judea, ma ka leka tua basi ˈana ˈi
Sesarea.

Na maelana sa Herod

20 Ma sa Herod ka saetaˈa liu fuana
ngwae ana ˈi Taea ma ˈi Saedon ki. Ma
kira fiku ˈada talada, ma kira ka leka
siana sa Herod. Kira eta leka dao basi
ˈada siana sa Blastas fasi ˈiri ka ˈafida,
osiˈana niaˈa neˈe na ngwae doe saena
luma sa Herod. Sui ˈunaˈeri mala kira fiˈi
leka siana sa Herod, kira ka gania ˈuana
aroaroˈanga. Kira gania ˈunaˈeri, osiˈana
kira oga folilana fanga faˈasia na abaˈi
kula neˈe sa Herod nia tatalafaˈa fafia.
21 Ma asoa neˈe sa Herod filia fuana
nia ke alaˈa fuana ngwae ki, nia dao
naˈa maˈi. ˈUnaˈeri nia ka ruˈufia na
ifi kwanga nia ki, ma ka fiˈi tua ana
kula ni tua na tatalafaˈa, ma nia ka alaˈa
fuada. 22 Kaidaˈi nia alaˈa ka sui goˈo, na
ngwae ki kira ka norea akoˈa kira ka ˈuri,
“Noaˈa laˈu lingana na ngwae neˈeriˈa,
bore ma na lingana god lala!” 23 Ma
ˈunaˈeri goˈo na ˈainsel God ka leka maˈi
ma ka kwaiˈia sa Herod, ma nia ka mataˈi,
osiˈana noaˈa nia kasi faˈa ˈinotoˈa God.
Ma na ngwangwa ki kira ka ˈania nonina,
ma buri ˈana nia ka mae naˈa.
24 Ma na fatalana God ka takalo ana
fanoa ˈoro ki, ma na ngwae ˈoro ki kira
ka faˈamamana ana.
25 Ma sa Banabas ma sa Saul, kera
tuatua ˈi Jerusalem sui kira ka oli
naˈa ˈuana ˈi Antiok ˈi buri ˈana neˈe
kera faˈasuia na raoˈa neˈe kira kwatea
fuadaroˈo. Ma kera ka baˈea sa John
Mark faˈi kera.

13

Kira filia sa Banabas ma sa Saul

1 Ma ti profet, ngwae neˈe kira ta-
longaˈinia faˈarongoˈa leˈa, ma na ng-
wae faˈamanata ki neˈe kira faˈamanata
na ngwae faˈamamana ki, kira tua
logo ˈi Antiok, saena na fikutaˈi ngwae
faˈamamana neˈeri, ma kiraˈa neˈe: sa
Banabas, sa Simion ba kira saea ˈani

† **12:17** James neˈe niaˈa ai burina sa Jesus. Ma nia na ngwae faˈinaˈonaˈo ana ngwae faˈamamana ˈi Jerusalem.

“ngwae bulu,” sa Lusius faˈasia ˈi Saeren,
sa Manaen ba kira gonia faˈinia sa Herod
na tatalafaˈa, ma sa Saul. 2 Ana kaidaˈi
neˈe ngwae neˈeri ki kira foˈosia God
faˈinia na abu fangaˈa, na Anoˈi ru Abu
ka fata ˈuri fuada, “Kamu ke filia sa
Banabas ma sa Saul fuaku ˈiri kike sasia
na raoˈa neˈe nau ku filidaroˈo fuana.”
3 Buri ˈana kira abu fanga ma kira foˈo,
kira taˈifau kika alua naˈa limada fafia
keraˈa, sui kira ka asungaˈinidaroˈo naˈa
kwau.

Etana kaidaˈi sa Saul leka lifurongo

4 Ma osiˈana na Anoˈi ru Abu ba kwatea
sa Banabas ma sa Saul, kera ka leka naˈa
ˈuana ˈi Selusia faˈasia ˈi Antiok, kera ka
toˈo folo ˈuana na bubunga ˈi Saeprus.
5 Kaidaˈi kera dao ana fanoa ˈi Salamis,
kera ka faˈarongo ˈani fatalana God saena
luma abu fuana foˈongaˈa Jiu ki. Ma sa
John Mark ka leka logo faˈinida fuana
ˈafiladaroˈo.
6 Ma kaidaˈi kira leka faˈasia ˈi Salamis,
kira ka leka daofaˈi liu kika toˈofolo ana
bubunga neˈeri ˈuana ˈi Pafos. NeˈeRi,
kira ka dao toˈona taˈi ngwae neˈe satana
sa Barjesus neˈe nia rao ˈani talana na
lufina ngwai. NiaˈaRi na ngwae ˈi Jiu,
ma kira saea niaˈa na profet ma noaˈa
ˈiri mamana goˈo. 7 Nia kwaima faˈinia
na gwaungaˈi ngwae ana bubunga neˈeri
satana sa Sergius Paulus, neˈe ngwae
liatoˈo liu. Na gwaungaˈi ngwae neˈeri
ka ri ˈuana sa Banabas ma sa Saul siana,
osiˈana nia oga ka rongoa fatalana God.
Ma keraˈa ka dao kika alaˈa faˈinia. 8 Bore
ma sa Barjesus neˈe rao ˈani talana ˈilu,
neˈe ta sata laˈu ana sa Elaemas ˈani
alaˈanga ˈi Grik, nia tataˈe saulida, nia
ka iliili ˈuana folilana gwaungaˈi ngwae
neˈeri ˈiri nia kasi faˈamamana laˈu ana
sa Jesus. 9 Ma na Anoˈi ru Abu ka sura ana
sa Saul neˈe kira saea logo ˈani sa Paul,
nia ka alu naˈa maana ana ngwae neˈe
rao ˈani talana lufina ngwai, 10 ka fata
ˈuri fuana, “ˈOko futa olitana na akalo!
ˈOko malimaeˈa ana ru leˈa ki taˈifau,
ma ˈoko sai liu logo ana na kwalukaela
sokeˈa taˈa ki, ma ana asoa ki ˈoko ili
ˈuana rokisilana mamanaˈanga God ˈani
sokea ki. 11 ˈOko saiana God ke baˈa
kwatea naˈa kwaˈikwaˈinga fuamu ana
kaidaˈi neˈe naˈa. Na maamu ke rodo, ma
noaˈa ˈoe kosi lisia na madakola lana na
madaˈafi sulia taˈi kala kaidaˈi.”
Ma ana kaidaˈi neˈeri nama goˈo,
maana sa Elaemas ka rodo naˈa, ma ka
fali galogalo naˈa ˈana ˈuana ta ngwae ˈiri
ka dau ana limana ma ka talaˈia. 12 Ma na
gwaungaˈi ngwae neˈeri, kaidaˈi nia ka
lisia na ru neˈeri ki, nia ka faˈamamana
naˈa ana sa Jesus, ma ka ˈarefo liu ana
faˈamanataˈanga kera sulia na Aofia.

Kira tua ˈi Antiok maˈe fanoa saena abaˈi kula ˈi Pisidia

13 Sui sa Paul ma ti ngwae neˈe kira
leka faˈinia, kira toˈo toˈofolo maˈi faˈasia
ˈi Pafos, ma kira ka dao ana fanoa ˈi
Perga, saena abaˈi kula ˈi Pamfilia. Ma sa
John Mark ka leka faˈasidaroˈo ˈi neˈeri,
ma ka oli ˈuana ˈi Jerusalem. 14 Bore
ma kira leka faˈasia ˈi Perga, kira ka
dao naˈa ˈi Antiok, maˈe fanoa saena
abaˈi kula ˈi Pisidia. Ma ana Sabat asoa
ana mamaloˈanga, kira ka leka saena
luma fuana foˈongaˈa Jiu ki, ma kira
ka tua naˈa ˈi ano. 15 Buri ˈana naˈa
toˈomaˈi ˈanga ki faˈasia na Taki sa Moses
ki ma na Kerekereˈa na Profet ki, na
ngwae faˈinaˈonaˈo ana luma abu fuana
foˈongaˈa ki neˈe kira ka kwatea alaˈanga
fuada kira ka ˈuri, “Ngwaefuta kina ˈae,
diˈia koroˈo toˈo ana ti alaˈanga ana
kwairaduˈanga fuana na ngwae neˈe ki,
kaimili oga koroˈo ka alaˈa fuada.”
16 ˈUnaˈeri, sa Paul ka tataˈe, ma ka
kwaikaru ˈani limana ˈiri kira ke aroaro,
ma ka talaˈae alaˈa ka ˈuri, “Ngwae ˈi Jiu
ki, ma kamu ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu
ki neˈe kamu tua ˈi neˈe fuana foˈosilana
God, muke fafarongo nau basi maˈi!
17 God kia ngwae Jiu ki, nia filia koˈo kia ki
ma ka kwate kira ka ˈoro liu ana kaidaˈi
kira tua ˈi Ejipt, ana kula neˈe noaˈa
laˈu fanoa kira. Ma God ka olitaˈi kira
faˈasia ˈi Ejipt ˈania na ngasingasiˈanga
doe nia. 18 Ma sali karangi fai akwala faˈi
ngali ki neˈe, nia lia sulida saena abaˈi
kula kwasi. 19 Nia ka malangisia fiu fuuˈi
ngwae ki ˈi Kenan, ma ka alua ngwae nia
ki kira ka toˈo ana na ano neˈeri. 20 Nia
ngalida fuana kika leka tua ˈi Ejipt ka
dao ana neˈe kira leka ˈi Kenan, sulia
bali ana fai talangaˈi ma lima akwala

faʼi ngali. ʼI buri ʼana, God ka kwatea na ngwae ni kwai matalangaʼi ki fuada, leleka ka dao ana kaidaʼi ba sa Samuel niaʼa na profet. 21 Ma ana kaidaʼi kira gani ʼuana ta tatalafaʼa, God ka filia sa Saul ka gwaungaʼi fuada. Sa Saul neʼe na ngela sa Kis, faʼasia na fuuʼi ngwae sa Benjamin. Ma nia ka gwaungaʼi fuada sulia fai akwala faʼi ngali ki. 22 Sui God ka lafua sa Saul, ma ka alua sa David ka tatalafaʼa fuada. Ma God ka fata ʼuri sulia sa David, ‘Sa David, na ngela sa Jesi, niaʼa neʼe na ngwae neʼe nau ku saeleʼa liu faʼinia, nia na ngwae neʼe saiana ka sasia ru neʼe nau ku oga nia ka sasiʼi ki.’✡ 23 Ana kwalafa ngwae neʼe sa David neʼe God filia sa Jesus ka alu niaʼa na ngwae ni faʼamauriʼanga fuana ngwae Israel ki, diʼia ba nia eta fata naʼa ʼani. 24 ʼI naʼona neʼe sa Jesus nia talaʼae ana raoʼa nia, sa John ba faʼataloʼania fuana ngwae ki taʼifau Israel, fasi ʼiri kira ke kakari alifaʼi faʼasia taʼangaʼa kira ki, ma kira ke siuabu. 25 Ma ana kaidaʼi sa John nia karangi ka faʼasuia naʼa raoʼa neʼe nia sasia, nia ka fata ʼuri fuana ngwae ki, ‘Sali kamu fia fasi nauʼa na ngwae ba God filia naʼa niniʼa, bore ma noaʼa. Nauʼa noaʼa laʼu na ngwae neʼe kamu kwaikwaimasi ana. Nia ke baʼa leka maʼi buriku, ma noaʼa nau kusi totolia neʼe nai orooro, ma ku logea na butu nia ki ʼi ʼaena.’✡

26 “Ma kamu ngwaefuta nau kina ana kwalafa sa Abraham, ma kamu ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki neʼe kamu fiku ʼi neʼe fuana foʼosilana God, God nia kwatea naʼa maʼi fuakulu na alaʼanga sulia sa Jesus neʼe faʼamauri kulu. 27 Aia, ma na ngwae neʼe kira tua ʼi Jerusalem, ma na ngwae faʼinaʼonaʼo kira ki, noaʼa kira kasi saiana neʼe sa Jesus nia na ngwae faʼamauri. Ma noaʼa kira kasi sai goʼo ana na fatalana profet ki, sui bore ʼana kika toʼomani ana na Sabat asoa ana mamaloʼanga ki taʼifau. Kaidaʼi kira matalangaʼinia sa Jesus, kira faʼataʼinia neʼe fatalana na profet ki nia mamana. 28 Sui bore ʼana noaʼa kira kasi dao toʼona goʼo ta ru neʼe kira ke saungia duʼungana, kira ka gania sa Paelat ʼiri ke saungia ka mae. 29 Ma ʼi buri ʼana kira sasia ru ki taʼifau neʼe Kerekereʼa Abu nia alaʼa sulia, sui kira ka lafua faʼasia na ʼai rara folo, ma kira ka alu nia saena faoda gwaʼu. 30 Bore ma God ka taʼea faʼasia maeʼa. 31 Ma sulia na asoa ʼoro ki, ngwae neʼe kira leleka funifaraʼa faʼinia faʼasia ʼi Galili ʼuana ʼi Jerusalem, kira ʼidufaʼi lisia goʼo ʼada logo. Ma kaidaʼi neʼe, kira ka alaʼa naʼa sulia fuana ngwae ʼi Israel ki.

32 “Keroʼo leka maʼi ʼiri mike faʼarongo kamu ʼani na Faʼarongoʼa Leʼa. Na ru neʼe God eta fataʼa ʼani fuana koʼo kia ki, 33 kuluʼa naʼa na ngela kira ki neʼe God ka faʼamamana eta fataʼanga neʼeri fuakulu ʼani taʼelana sa Jesus ʼuana mauriʼa. Osiʼana God ba saea ʼani Sam✡ ro ru ki ka ʼuri,

‘ʼAeʼo na Ngela nau.
Taʼena nauʼa neʼe Maʼa ʼoe naʼa.’✡

34 “Aia, God eta fata ʼani tataʼelana faʼasia na maeʼa, ma nia ʼafitaʼi fuana nia ka mae laʼu. Ru neʼeri kira keresia saena Kerekereʼa Abu ka ʼuri,

‘Nai baʼa kwatea fuamu na faʼaleʼanga
abu ki neʼe nau ku eta fataʼa ʼani
fuana sa David.’✡

35 “Nia mamana liu, sulia nia saea logo saena taʼi Kerekereʼa Abu ma ka ʼuri,

‘Noaʼa ʼoe kosi alaʼania ngwae rao abu
ʼoe ka mae ma ka ngwaʼa.’✡

36 “Ana kaidaʼi neʼe sa David mauri ʼua, nia ka sasia naʼa ru neʼe God ogaʼi ki. ʼUnaʼeri ma nia ka mae naʼa, kira ka alua saena kilu gwaʼu ʼi ninimana koʼo nia ki, ma na nonina ka ngwaʼa. 37 Bore ma sa Jesus na ngwae neʼe God nia taʼea faʼasia na maeʼa, na nonina noaʼa kasi ngwaʼa. 38-39 Ngwaefuta kina, kamu ka sai leʼa ana, neʼe kami faʼarongo ʼani siaumulu neʼe God ke baʼa rufuanata ana taʼangaʼa kamu ki ʼani maelana sa Jesus. Ngwae ki taʼifau neʼe kira fitoʼo ana sa Jesus, kira aloge ma noaʼa kira kasi ʼeke naʼa, osiʼana God ka fulangani nia ʼoloʼolo. Roʼongaʼa sulia taki sa Moses ki,

✡ **13:22** 1 Samuel 16:12 ✡ **13:25** Mark 1:7; Luke 3:16; John 1:27 ✡ **13:33** Sam 2:7 ✡ **13:33** Sam 2:7 ✡ **13:34** Aesea 55:3 ✡ **13:35** Sam 16:10

noaʼa kasi totolia neʼe ka sasia ngwae ka
ʼoloʼolo. 40 Muke lia suli kamu, ʼiri na ru
neʼe profet ki kira fata sulia noaʼa kasi
fuli fuamuʼa, 41 kira ka ʼuri,
‘Mulu sailinga, ngwae neʼe kamu
ʼoinonga ʼania fatalana God ki.
God ke baʼa sasi raoʼa doe liu ana kaidaʼi
kamu mauri ʼua.
Noaʼa kamu kasi faʼamamana neʼe God
sasia ru neʼeri, sui bore ʼana diʼia
ta ngwae nia faʼarongo kamu sulia.
Mulu lisia! Kamu ke baʼa ʼarefo, ma
muke mae.’ ”✡

42 Ma kaidaʼi sa Paul ma sa Banabas,
kera ruʼu naʼa kwau ʼi maa faʼasia na
luma abu fuana foʼongaʼa, na ngwae ki
kira ka ganida ʼiri kira ke oli laʼu maʼi ana
Sabat asoa ana mamaloʼanga ʼi buri, fasi
ʼiri kira ke faʼarongoda laʼu ʼani na ru
neʼe ki. 43 ʼI buri ʼana neʼe ngwae ki kira
leka naʼa faʼasia na fikuʼa ana foʼongaʼa
neʼeri, ngwae ʼoro kira leka sulia sa Paul
ma sa Banabas. Kiraʼa ti ngwae Jiu ma
ti ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki logo neʼe
kira ʼado naʼa faʼinia ngwae Jiu ki saena
abuʼa kira. Ma sa Paul faʼinia sa Banabas
alaʼa fuada faʼinia na radulada ʼuana
uu ngasiʼa ana faʼamamanaʼanga ana na
kwaiʼofeʼanga God.

44 Ma ana Sabat asoa ana mamaloʼanga
ʼi buri, karangi na ngwae ki taʼifau saena
na fanoa neʼe, kira dao maʼi fuana ron-
golana na fatalana sa Paul ma sa Banabas
sulia na Aofia. 45 Ma kaidaʼi neʼe ngwae
Jiu ki kira lisia neʼe fikuʼa neʼeri doe,
liada ka ogalaʼa liu. Ma kira fata ngengea
naʼa ru neʼe sa Paul nia saea, ma kira ka
fata buri logo ana. 46 Bore ma sa Paul ma
sa Banabas kera ka fata noniraʼa mala,
kera ka ʼuri, “Nia bolo fuana keroʼo ka eta
fata basi sulia na fatalana God fuamuʼa
Jiu ki ʼi naʼo. Bore ma duʼungana
neʼe kamu ʼaila ʼania, kamu faʼataʼinia
fasi neʼe noaʼa kamu kasi totolia goʼo
ngalilana na mauriʼa firi. Nia neʼe keroʼo
ka faʼasi kamu, ma keroʼo ka leka naʼa
ʼamiroʼo fuada na ngwae neʼe noaʼa laʼu
Jiu ki. 47 Keroʼo leka siana ngwae neʼe
noaʼa laʼu Jiu ki, osiʼana God nia asungaʼi
keroʼo ka ʼuri,

‘Nau ku alu ʼoe ʼoko diʼia naʼa unu fuada
na ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki.
Nau ku asungaʼiniʼo ʼiri ʼoke faʼarongoa
ngwae ki taʼifau saena maga-
lia ʼani tae neʼe nai sasi fuana
faʼamaurilada.’ ”✡

48 Ma ana kaidaʼi neʼe ngwae neʼe
noaʼa laʼu Jiu ki kira rongoa ru neʼe, kira
ka saeleʼa liu, ma kira ka baʼatafea na
faʼarongoʼa na Aofia. Ma na ngwae neʼe
God ka filida fuana na mauriʼa firi, kira
ka faʼamamana naʼa.
49 Ma na fatalana God ka talo naʼa
ana kula ki taʼifau, ma na ngwae ʼoro
ki ka rongoa naʼa fatalana God saena
ʼafutana abaʼi kula neʼeri. 50 Bore ma
na ngwae Jiu ki kira ka fata liana na
ngwae faʼinaʼonaʼo ki saena na fanoa doe
neʼeri faʼinia na gwaungaʼi kini ki ana
ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki neʼe kira
foʼosia God. Ma na Jiu neʼeri ki, kira ka
talaʼae naʼa ana faʼakaisilana sa Paul ma
sa Banabas, ma kira ka lalidaroʼo naʼa
faʼasia na bali fanoa neʼeri. 51 Ma kera
ka kwaʼitafula na gegeo ana ano ki faʼasia
na ʼaedaroʼo diʼia na faʼabasuʼanga naʼa
fuada neʼe God ke baʼa matalangaʼi kira
duʼungana kira ʼaila ʼania rongolana fa-
talana God. Ma kera ka leka naʼa adaroʼo
ʼuana ʼi Ikonium. 52 Ma na ngwae ʼi
Antiok ki neʼe kira faʼamamana, kira ka
saeleʼa liu, ma na Anoʼi ru Abu ka sura
ada.

14

ʼI Ikonium

1 Ma sa Paul faʼinia sa Banabas dao
ʼi Ikonium, kera ka leka laʼu saena na
luma fuana foʼongaʼa Jiu ki, diʼia ba
kera ʼidufaʼi sasi. Ma kera ka fata ʼani
ngasingasi ʼanga neʼe na ngwae ʼoro Jiu
ki, ma na ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki,
kira ka faʼamamana ana sa Jesus. 2 Bore
ma na Jiu neʼe kira ʼaila faʼamamana,
kira ka fata liana ngwae neʼe noaʼa laʼu
Jiu ki, ma kira ka faʼalia na manatada
kira ka mataʼe saulia na ngwae neʼe kira
faʼamamana ki. 3 Sa Paul ma sa Banabas,
kera ka tua laʼu ʼi neʼeri sulia kala kaidaʼi
tau, kera ka fata noniraʼa sulia na Aofia.

✡ **13:41** Habakuk 1:5 ✡ **13:47** Aesea 42:6; 49:6

Ma na Aofia ka faʹataʹinia neʹe fatal-
adaroʹo sulia sa Jesus nia mamana ʹani
kwatelana na ngasingasiʹanga fuadaroʹo
fuana sasilana ru ni ʹarefoʹa ki ma na
faʹanadaʹa ki. 4 Ma na ngwae ki saena
maʹe fanoa neʹeri, kira ka daro toʹotoʹo
ma kika takalo. Ti ngwae faʹinia Jiu ki,
ma ti ngwae faʹinia na ngwae lifurongo
ki.
5 ʹUnaʹeri ti ngwae neʹe noaʹa laʹu
Jiu ki faʹinia ti Jiu ma na ngwae
faʹinaʹonaʹo kira ki, kira ka lokoʹi ru
fuana faʹakaisilana na ngwae lifurongo
ki ma kike saungida ʹani ʹuilada ʹani fau
ʹiri kike mae goʹo. 6 Bore ma ana kaidaʹi
neʹe na ngwae lifurongo ki kera rongo sai
ana, kera ka tafi ʹuana fanoa ʹi Listra,
ma fanoa ʹi Derbe saena abaʹi kula ʹi
Laekonia, ma ʹuana na maʹe fanoa ki
kalikalida. 7 Neʹeri, kera ka faʹatalo ʹania
Faʹarongoʹa Leʹa.

ʹI Listra ma ʹi Derbe

8 Ma taʹi ngwae nia tua ʹi Listra neʹe
ʹaena taʹu. Na ʹaena mae talaʹae mala
maʹi ana futalana, ma noaʹa nia kasi fali
naʹa. 9 Nia tua ʹi ano, ma ka fafarongoa
fatalana sa Paul. Ma sa Paul ka alu
naʹa maana ana, ma ka saiana neʹe nia
faʹamamana sa Jesus saiana ke gura goʹo
ʹana niaʹa, 10 ma ka fata ʹani lingaʹi
ngwae doe fuana ka ʹuri, “ʹOke tataʹe, ma
ʹoko uu saga ʹani ʹaemu!” Ma na ngwae
neʹe ka fafusaka, ma ka fali kwailiu naʹa
ʹi safitada. 11 Kaidaʹi fikuʹa neʹe kira lisia
ru neʹe sa Paul sasia, kira ka ri koko ʹani
alaʹanga kira ngwae ʹi Laekonia, kira ka
ʹuri, “Na god ki kira ngwaeʹa naʹa, ma
kera ka koso naʹa maʹi siaka!” 12 Kira
ka saea sa Banabas ʹani na gwaungaʹi
god Sus, ma sa Paul kira ka saea ʹani
sa Hermes na ngwae ngali alaʹanga ana
god ki, osiʹana nia ngwae neʹe fata ʹani
keraʹa.
13 Ma na luma ni foʹongaʹa ana god Sus
ni taʹi teo toli ʹi ili ana fanoa neʹeri. Ma
na fata abu fuana god Sus, nia ka leka ma
ka ngalia maʹi buluka ki, ma na takana ʹai
ki, ka alua maana tafa ana fanoa neʹeri.
Osiʹana nia faʹinia na fikuʹa neʹeri, kira
oga kwatelana na kwaisuʹusiʹanga fuana
na ngwae lifurongo ki.
14 Ana kaidaʹi sa Banabas ma sa Paul
kera rongoa neʹe kira sasi ʹunaʹeri,
kera ka gasia na toʹongi kera ki fuana
faʹataʹilana kera ʹaila ʹani, ma kera ka
ʹuri, 15 “Reala kwa, faʹuta neʹe kamu
ka oga sasilana ru neʹe re? Ma keroʹo
neʹe ngwae ki goʹo diʹia logo kamuʹa.
Keroʹo leka maʹi fuana faʹatalongaʹilana
Faʹarongoʹa Leʹa sulia taʹi God mauri.
Fuila muke foʹosia lala niaʹa. Ma noaʹa
kamu kasi foʹosia laʹu na mala mala god
neʹe ki, osiʹana noaʹa kira kasi ʹafi kamu
goʹo. God saungaʹinia ʹi langi, ma na
magalia, ma na asi, ma na ru ki taʹifau
neʹe kira tua ʹi saena ki. 16 Ana kaidaʹi
sui toli ki, nia alaʹania na ngwae ki taʹifau
kira ka leka ʹada sulia kwaiogaiʹanga kira
ki. 17 Ka ʹunaʹeri bore ʹana, noaʹa nia
kasi mutala faʹasia kwatelana ru leʹa ki
fuana ngwae ki taʹifau sulia asoa ki, ma
nia ka faʹataʹinia niaʹa talana ʹani ru
leʹa neʹe nia sasiʹi ki. Nia kwatea uta
fuamuʹa faʹasia saena mamanga, ma ka
kwatea fuaʹi ʹai ki ana kaidaʹi kira ki,
ma nia ka kwatea fanga fuamuʹa, ma ka
kwatea maurilamuʹa ka saeleʹa.” 18 Sui
bore ʹana na ngwae lifurongo ki kira ka
fata ʹunaʹeri, na fikuʹa neʹe, kira oga kika
kwatea nama ʹada na kwaisuʹusiʹanga
kira ki fuadaroʹo.
19 Ma ti Jiu neʹe kira leka maʹi faʹasia
fanoa ʹi Antiok saena abaʹi kula ʹi Pisidia,
ma fanoa ʹi Ikonium, kira dao maʹi, kira
ka kwate alaʹanga fuana fikuʹa neʹe, ma
kira ka oga taʹa fuana sa Paul ma sa
Banabas. Ma kira ka ʹuia naʹa sa Paul
ʹani fau ki, ma kira ka ʹabalangaʹi nia
ʹi maa faʹasia saena fanoa, ma kira ka
dangalua, osiʹana kira fia fasi nia mae
naʹa. 20 Bore ma kaidaʹi ngwae neʹe kira
faʹamamana ki, kira leka maʹi, ma kira
ka uu kalia sa Paul, nia ka tataʹe, ka oli
faʹinida ʹuana ʹi fanoa. Sui ana faʹi asoa
ʹi buri, sa Paul ma sa Banabas kera ka
leka ʹuana fanoa ʹi Derbe.

Kera oli laʹu maʹi ʹuana ʹi Antiok

21 Sa Paul ma sa Banabas kera ka
faʹarongo ʹani na Faʹarongoʹa Leʹa saena
fanoa ʹi Derbe, ma na ngwae ʹoro ki
kira ka faʹamamana ana sa Jesus. Sui
kera ka oli ʹuana fanoa ʹi Listra, ma
fanoa ʹi Ikonium, ma fanoa ʹi Antiok
saena abaʹi kula ʹi Pisidia. 22 Ma kera ka
faʹangasingasia na faʹamamanaʹanga na
ngwae neʹe kira faʹamamana ki, ma kera

ka falangi ada ˈiri na faˈamamanaˈanga kira ki ka ngasi. Ma kera ka saea, “ˈI naˈona neˈe kuke ruˈu saena mauriˈa firi neˈe God ke gwaungaˈi fafia, kulu ke dao taˈifau nama toˈona na ˈafitaˈi ˈanga.” 23 Ma ana fanoa neˈeri ki taˈifau, kera ka filia naˈa ngwae faˈinaˈonaˈo ki fuana fikulana ngwae God ki. ˈAni foˈongaˈa ma abu fangaˈa, kera ka kwatea naˈa na ngwae neˈeri fuana na Aofia neˈe kira faˈamamana ˈana.

24 Sui kera ka leka faˈasia abaˈi kula ˈi Pisidia, kera ka dao ana abaˈi kula ˈi Pamfilia. 25 Ma kera ka faˈarongo ˈani na Faˈarongoˈa Leˈa saena fanoa ˈi Perga, sui kera ka leka ˈuana fanoa ˈi Atalia. 26 Sui kera ka leka ˈani gwaˈi baru faˈasia ˈi neˈeri, ma keraˈa ka oli naˈa ˈuana fanoa ˈi Antiok. Na fanoa ba kira talaˈae ana lekaˈa kera faˈasia. Na fanoa ba ngwae faˈamamana ki kira kwatedaroˈo saena kwaiˈofeˈanga God, ˈiri ke ˈafida fuana na raoˈa niniˈa kera faˈasuia naˈa.

27 Ma ana kaidaˈi kera dao naˈa ˈi Antiok, kera ka fikua naˈa ngwae faˈamamana ki, ma kera ka faˈarongoda ˈani na ru ki taˈifau neˈe God sasia ˈanidaroˈo. Ma kera ka faˈarongo logo ˈani neˈe God ˈafida na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki bore kira ka faˈamamana logo. 28 Ma kera ka taˈi tua tau ˈi neˈeri faˈinia na ngwae neˈe kira faˈamamana ki.

15

Na fiku lokoˈi ruˈa ˈi Jerusalem

1 Ti ngwae neˈe kira leka maˈi faˈasia ˈi Judea ˈuana ˈi Antiok, kika faˈamanata na ngwae neˈe faˈamamana naˈa ki kira ka ˈuri, “Nia ˈafitaˈi liu fuana God ke lafu kamu faˈasia taˈangaˈa kamu ki, diˈia noaˈa kamu kasi ˈolo faˈataˈinia diˈia ba na taki sa Moses ki saea.” 2 Ma sa Paul faˈinia sa Banabas kera ka kwaingenge liu faˈi kira sulia ru neˈe. Ma kira taˈifau kira ka filia sa Paul ma sa Banabas ma ti ngwae faˈamamana ˈi Antiok, ˈiri kira ke leka ˈi Jerusalem fuana alaˈanga faˈinia na ngwae lifurongo ki ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki sulia ru neˈe. 3 Ma na fikutaˈi ngwae faˈamamana neˈe ka asungaˈinida naˈa kwau. Ma kaidaˈi kira leka naˈa, kira liu ana abaˈi kula ˈi Fonisia ma ˈi Samaria ki, kira ka faˈarongoa ˈani neˈe na ngwae ba noaˈa laˈu Jiu ki neˈe kira abula naˈa ˈuana God. Ma kaidaˈi na ngwae neˈe kira faˈamamana ki rongoa naˈa faˈarongoˈanga neˈeri, kira ka saeleˈa liu.

4 Kaidaˈi sa Paul ma sa Banabas kira dao naˈa ˈi Jerusalem, na ngwae faˈamamana ki, ma na ngwae lifurongo ki faˈinia na ngwae faˈinaˈonaˈo ki, kira ka kwaloda. Ma kira ka faˈarongo ˈani na ru neˈe God ka sasiˈi ˈanida ˈi safitana ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki. 5 Bore ma ti ngwae ana ngwae neˈe kira faˈamamana ma kira ana fikutaˈi ngwae Farasi ki, kira tataˈe kira ka fata ˈuri, “Na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki, diˈia kira faˈamamana ana sa Jesus, kike ˈolo faˈataˈinia nama, ma kulu saea fuada kika roˈo logo sulia na taki sa Moses ki diˈia nama kiaˈa na ngwae Jiu ki.”

6 Ma na ngwae lifurongo ki faˈinia na ngwae faˈinaˈonaˈo ki, kira ka fiku fuana lokoˈi ru ˈanga sulia ru neˈe. 7 Ma buri ˈana na alaˈanga keta neˈe kira sasia ka sui, sa Peter ka tataˈe, ka fata ˈuri, “Ngwaefuta nau kina ˈae, kaumulu saiana, tau naˈa maˈi God nia fili nau safitamuˈa ˈiri nai faˈarongo ˈani Faˈarongoˈa Leˈa neˈe fuana ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki, ˈiri kira ke rongoa logo ˈada ma kira ke faˈamamana. 8 Ma God neˈe nia saiana manatalana ngwae ki taˈifau, nia ka faˈataˈinia kwalolana na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki ˈani kwatelana Anoˈi ru Abu fuada, diˈia logo neˈe nia kwatea fuakulu. 9 Ma ka noaˈa ta ˈinifilifiliˈanga safitakulu ma faˈinia kiraˈa. Nia ka rufuanata ana taˈangaˈa kira ki, duˈungana kira faˈamamana ana sa Jesus. 10 Ma God faˈataˈinia fuaka ka sui naˈa, noaˈa nia kasi oga neˈe kamu ke kwatea laˈu ta ˈafitaˈiˈanga fuada ˈani taki ki, osiˈana neˈe koˈo kia ki ma kiaˈa bore, noaˈa kulu kasi sai goˈo ana roˈongaˈa sulia. Aia, ma diˈia kaumulu kwatea naˈa ta ˈafitaˈiˈanga ˈunaˈeri fuana ngwae neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus ki, God ke baˈa saetaˈa fuamuˈa. 11 Kulu faˈamamana neˈe God faˈamauri kulu faˈasia taˈangaˈa kulu ki ˈani tae neˈe sa Jesus sasia fuakulu ˈani leˈangaˈa nia

fuaka. God faʻamauri logo ʻunaʻeri ana
ngwae neʻe noaʻa laʻu Jiu ki.”
12 Ma na fikuʻa neʻe, kira ka tua aroaro
kaidaʻi kira rongoa sa Banabas ma sa Paul
kera faʻarongo ʻani ru ni ʻarefoʻanga ki
ma na ru faʻanadaʻa ki neʻe God ka sasiʻi
ʻani keraʻa fuada ngwae neʻe noaʻa laʻu
Jiu ki. 13 Ma ʻi buri ʻana kera alaʻa ka
sui, sa James ka fata ʻuri, “Ngwaefuta nau
kina ʻae, muke fafarongo nau basi. 14 Sa
Peter ba fata ka fiʻi sui goʻo kwau sulia
ba God eta faʻataʻinia naʻa alafeʻanga nia
fuana ngwae neʻe noaʻa laʻu Jiu ki ʻani
kwalolada faʻasia ʻi safitana ngwae ki ʻiri
kira ka roʻosulia. 15 Ma na profet ki kira
ka fata logo ʻunaʻeri, diʻia naʻa ba na
Kerekereʻa Abu saea,
16 ‘God ka fata ʻuri, Ta asoa ʻana, nai
baʻa oli maʻi, ma nai baʻa taʻea
na gwaungaʻinga sa David neʻe nia
ʻasia naʻa.
Nai baʻa taʻea oretana ru ana, ma nai faʻa
uua laʻu.
17 Ma na ngwae matamata ki, kira ke baʻa
leka maʻi siaku.
Ma na ngwae neʻe noaʻa laʻu Jiu ki, nau
ku saeda naʻa ʻani ngwae nau ki.
18 God neʻe saea, ba nia faʻarongo ʻua
naʻa maʻi ʻani ru neʻe ʻi naʻo.’ ”✡

19 Aia, ma sa James ka alaʻa laʻu ka fata
ʻuri, “Nau ku manata ʻuri, noaʻa kulu kasi
kwatea laʻu ta ʻafitaʻiʻanga fuana ngwae
neʻe noaʻa laʻu Jiu ki neʻe kira abula
taʻifau naʻa ʻuana God. 20 Nia leʻa kulu
ke kerekere fuada, kulu ka faʻarongo kira
ʻani neʻe noaʻa kira kasi ʻania ta fanga
neʻe kira foʻosi ʻani fuana malamala
god ki, ma kira ka lia sulida faʻasia na
kakabaraʻanga, ma noaʻa kira kasi ʻania
logo ta ru mauri neʻe kira liʻoa, ma noaʻa
kira kasi ʻania logo ta ʻabu. 21 Osiʻana na
taki niniʻa sa Moses ki, kira toʻomani ʻua
naʻa maʻi ʻi saena luma fuana foʻongaʻa
kira ki ana asoa ana Sabat ki taʻifau, ma
na fatalada ka faʻatalo naʻa ʻania saena
fanoa kira ki taʻifau.”

Kerekereʻa fuana ngwae neʻe noaʻa laʻu Jiu ki

22 ʻUnaʻeri na ngwae lifurongo ki, ma
na ngwae faʻinaʻonaʻo ki, ma na fikutaʻi
ngwae faʻamamana ki taʻifau, kira ka filia
ti ngwae ada ʻiri kira ka asungaʻinida
kwau ʻuana Antiok faʻinia sa Paul ma
sa Banabas. Kira filia sa Judas neʻe kira
saea logo ʻani sa Barsabas, ma sa Silas,
osiʻana keroʻa ro ngwae faʻinaʻonaʻo
ki ana fikutaʻi ngwae kira. 23 Ma na
kerekereʻa ʻuri neʻe kira kwatea faʻinida,
“Kaimili na ngwae lifurongo ki, ma
na ngwae faʻinaʻonaʻo ki neʻe na ng-
waefuta kamu ki ana na Aofia, kami
kwatea kwau alaʻanga leʻa leʻa kami
ki fuamuʻa na bara ngwai asina na
ngwae neʻe noaʻa laʻu Jiu ki, neʻe
kamu tua ʻi Antiok, ma ʻi Siria, ma
ʻi Silisia. 24 Kaimili rongoa fasi ti
ngwae ana kaimili neʻe kira leka kwau,
ma kira ka kwatea naʻa manata buli
musikulaʻanga fuamuʻa ʻani fatalada.
Ma noaʻa kami kasi asungaʻinida fuana
sasilana ru neʻeri. 25 Ta neʻe kami ka
fiku alafafia ru neʻe ʻi safitamiʻa, ma
kami filia ti ngwae ngali alaʻanga, ma
kami ka asungaʻinida kwau siaumulu.
Kira ke baʻa leka kwau faʻinia kwaima
leʻa kia ki sa Paul ma sa Banabas.
26 Kera ro ngwae neʻe kera kwate
dangalu ana na mauri ladaroʻo fuana
na raoʻa madumadu fuana na Aofia
kia sa Jesus Christ. 27 ʻUnaʻeri niniʻa
kami ka kwatea logo kwau sa Judas ma
sa Silas ʻiri kera ke tala fata adaroʻo
sulia na ru neʻe kami keresia kwau.
28 Osiʻana na Anoʻi ru Abu faʻi kaimili,
kami alafafia, noaʻa kami kasi alua laʻu
ta ʻafitaʻiʻanga ʻi fafi kamu. Ru neʻe
ki goʻo neʻe muke roʻo nama suliʻi:
29 Noaʻa kamu kasi ʻania ta fanga neʻe
kira foʻosi ʻani fuana na malamala god
ki, ma noaʻa kamu kasi ʻania ta ʻabu.
Ma noaʻa kamu kasi ʻania ta ru mauri
neʻe kira liʻoa. Ma muke tua faʻasia na
kakabaraʻanga. Ma diʻia neʻe kamu tua
faʻasia na ru neʻeri ki, nia leʻa liu.”

30 Ma kira ka kwatea na ngwae neʻeri
ki neʻe kira ngali faʻarongoʻanga, kira ka
leka ʻuana ʻi Antiok. Ma kika fikua naʻa
ngwae neʻe kira faʻamamana ki taʻifau,
ma kira ka kwatea naʻa ru neʻe kira kere-
sia fuada. 31 Ana kaidaʻi neʻe ngwae ki
kira toʻomani taʻifau naʻa, kira ka saeleʻa

✡ **15:18** Emos 9:11-12

liu, osiʻana neʻe alaʻanga neʻeri ki gwalea naʻa manatalada. 32 Ma sa Judas ma sa Silas, kera ka alaʻa fuada ka tau liu naʻa, ma kera ka kwatea ramoʻalaʻalaʻanga ma na ngasingasiʻanga fuada, osiʻana keraʻa ro profet ki. 33-34 Ma ʻi buri ʻana keraʻa tua ʻi neʻeri sulia bara asoa ka sui, na bara ngwai asina neʻeri ka asungaʻinidaroʻo ʻani na aroaroʻanga, ma kera ka oli naʻa ʻi Jerusalem.*

35 Ma sa Paul ma sa Banabas keraʻa ka tua laʻu ʻi Antiok. Ma keroʻa faʻinia na ngwae ʻoro ki kira ka faʻamanata, ma kika faʻatalo ʻani fatalana na Aofia.

Sa Paul ma sa Banabas kera tua matali naʻa

36 Buri ʻana bara madamo ka sui naʻa, sa Paul ka fata ʻuri fuana sa Banabas, “Koro oli laʻu fasi ʻiri koro ke maa toʻona na ngwaefuta koro ki ana maʻe fanoa ba koro faʻarongo maʻi ʻani na fatalana na Aofia, fasi ʻiri koro ke saiana na tualada faʻuta naʻa niniʻa.” 37 Ma sa Banabas ka oga liua fasi sa John Mark ka leka faʻinidaroʻo. 38 Bore ma sa Paul neʻe manatana sulia noaʻa kasi leʻa fuana sa John Mark neʻe ka leka faʻi keroʻa, osiʻana nia oli logo faʻasidaroʻo ʻi Pamfilia, ma noaʻa kasi leka naʻa faʻi keraʻa fuana na faʻasuilana na raoʻa. 39 Ma sa Paul faʻinia sa Banabas kera ka kwaingilongiloi ʻi safitadaroʻo, ma kera ka takalongaʻinidaroʻo naʻa kwailiu. ʻUnaʻeri sa Banabas ka baʻea naʻa sa Mark, kera ka toʻofolo ʻuana bubunga ʻi Saeprus. 40 Ma sa Paul ka filia naʻa sa Silas, ʻiri kera ke leka. Ma ti ngwae neʻe kira faʻamamana ki kira ka asungaʻinidaroʻo naʻa, buri ʻana neʻe kira kwateda naʻa fuana na Aofia fasi ʻiri ke lia suli kera. 41 Ma kera ka leka, ma kera ka liu saena abaʻi kula ʻi Siria ma ʻi Silisia ki. Ma kera ka faʻangasingasia na faʻamamanaʻanga na ngwae neʻe kira faʻamamana ki.

16

Sa Timoti leka faʻinia sa Paul ma sa Silas

1 Ma sa Paul ka leka ma ka dao ana fanoa ʻi Derbe ma ʻi Listra ki. Ma taʻi ngwae fafarongo neʻe satana sa Timoti nia tua ʻi neʻeri. Ma teʻa nia neʻe kini Jiu ma nia faʻamamana logo, bore ma na maʻa nia goʻo neʻe ngwae ʻi Grik. 2 Ma na bara ngwai asina ana Aofia ki ʻi Listra ma ʻi Ikonium ki, kira ka saeleʻa liu faʻinia sa Timoti. 3 Ma osiʻana neʻe sa Paul oga sa Timoti ka leka faʻinia, nia ka ʻolo faʻataʻinia nama ana ʻiri ke faʻa ogaleʻa ngwae Jiu ki. Nia sasia ru neʻeri, osiʻana neʻe Jiu ki taʻifau neʻe kira tua ana fanoa neʻeri ki, kira sai logo ana neʻe na maʻa sa Timoti nia na ngwae Grik neʻe sasi ma noaʻa nia kasi ʻolo faʻataʻinia ʻua sa Timoti. 4 Ma ana kaidaʻi kira leka ma kira ka liu ana fanoa ki, kira ka kwatea na taki ki fuana ngwae neʻe kira faʻamamana ki. Na taki neʻeri ki, na ngwae lifurongo ki ma na ngwae faʻinaʻonaʻo ki neʻe kira keresia ʻi Jerusalem. Ma kira ka saea nama fuana ngwae ki ʻiri kira ke roʻosulia. 5 Ma kira ka faʻangasingasia na fikutaʻi ngwae faʻamamana saena fanoa neʻeri ki, ma ana asoa ki taʻifau ʻi burina, ngwae faolu ʻoro ki logo kira ka faʻamamana.

Kaidaʻi sa Paul lisia na faʻataʻinga

6 Ma sa Paul faʻinia na ngwae kwaima nia ki, kira leka liu saena abaʻi kula ʻi Frigia ma ʻi Galesia ki, osiʻana neʻe Anoʻi ru Abu luia noaʻa kira kasi faʻarongo ʻani Faʻarongoʻa Leʻa ana abaʻi kula ʻi Asia. 7 Kaidaʻi kira dao bolo faʻinia abaʻi kula ʻi Misia, kira ka ili ʻuana lekaʻa ʻuana ʻi Bitinia. Bore ma na Anoʻi ru Abu noaʻa kasi alaʻanida. 8 ʻUnaʻeri neʻe, kira ka daofaʻi liu naʻa adulu faʻasia ʻi Misia, ma kira ka leka ʻuana fanoa ʻi Troas. 9 Ma ana rodo neʻe kira teo ʻi neʻeri, sa Paul ka lisia na faʻataʻinga. Nia lisia taʻi ngwae ana abaʻi kula ʻi Masedonia uu, ma ka kwaiamasi ka ʻuri, “ʻOke leka maʻi ʻi Masedonia ʻiri ʻoke kwaiʻafi aimili!” 10 Ma kaidaʻi sa Paul nia lisia naʻa faʻataʻinga neʻeri, kami ka sasi akaʻu naʻa fuana lekaʻa ʻuana abaʻi kula ʻi Masedonia,* duʻungana kami saiana God oga kaimili ke leka faʻarongo ʻani Faʻarongoʻa Leʻa logo fuana ngwae ki ʻi neʻeri.

* **15:33-34** ʻOrolana kerekereʻa ʻua noaʻa kasi ʻadoa verse 34, “Bore ma sa Silas ka manata ʻakoʻako liu fasi ʻiri ka tua goʻo ʻana ʻi neʻeri ʻi Antiok.” * **16:10** Sa Paul faʻinia kwaima nia ki dao toʻona sa Luke ana fanoa ʻi Troas.

ꞌI Lidia nia faꞌamamana ana sa Jesus

11 Sui kami ka leka faꞌasia fanoa ꞌi
Troas ꞌani faka, kami ka toꞌofolo ꞌuana
bubunga ꞌi Samotres, ma faꞌi asoa buri
ꞌana, kami ka leka ꞌuana fanoa ꞌi Neapo-
lis. 12 Kami taꞌe faꞌasia ꞌi neꞌeri, kami ka
leka sulia tala ꞌi tolo ꞌuana fanoa ꞌi Fili-
pae, na maꞌe fanoa ꞌinotoꞌa saena abaꞌi
kula ꞌi Masedonia, maꞌe fanoa neꞌeri
ngwae ꞌi Rom ki neꞌe kira gwaungaꞌi
ana. Kami ka tua saena maꞌe fanoa
neꞌeri sulia kala bara asoa. 13 Ma ana
Sabat, na asoa ana mamaloꞌanga kami
leka faꞌasia fanoa neꞌeri, kami ka leka
ꞌuana ninimana taꞌi kafo, osiꞌana neꞌe
kami fia fasi kula fuana foꞌongaꞌa Jiu ki
nia ꞌi neꞌeri. Ma kami ka tua ꞌi ano, mika
alaꞌa fuana kini ki neꞌe kira fiku ꞌi neꞌeri.
14 TaꞌI kini adulu ꞌi neꞌeri neꞌe kira rongo
kaimili neꞌe ꞌi Lidia, faꞌasia fanoa doe ꞌi
Taeataera, nia saungani ma ka ꞌoifoli ꞌani
toro neꞌe niꞌi meo borabora ki. NiaꞌaI
bore foꞌosia logo God, ma God ka ꞌifingia
naꞌa manatana ꞌiri nia ka fafarongoa sa
Paul, ma ka faꞌamamana ana na ru neꞌe
nia saeꞌe ki. 15 ꞌUnaꞌeri niaꞌa faꞌinia na
ngwae saena luma nia ki, kira ka siuabu
taꞌifau. Ma nia ka sae kaimili ka ꞌuri,
“OsiꞌIana neꞌe kamu alafafia neꞌe nau ku
faꞌamamana naꞌa ana na Aofia, nau ku
oga muke leka maꞌi ma muka tua ꞌi luma
nau.” Ma kaimili ka tua ꞌi luma nia sulia
naꞌa fatalana.

Saena luma ni lokafo ꞌi Filipae

16 Ana taꞌi asoa, kaidaꞌi kami leka ꞌuana
kula ni foꞌongaꞌa, kami ka dao toꞌona taꞌi
sariꞌi neꞌe anoꞌi ru taꞌa sura ana. Na
sariꞌi neꞌeri nia rao ꞌoꞌo ana ti ngwae
saena fanoa neꞌeri. OsiꞌIana neꞌe anoꞌi ru
neꞌeri, nia saiana ka saea fuana ngwae
ki ꞌani na tae ki neꞌe ke baꞌa dao maꞌi
fuada. Ma nia ka ngalia naꞌa mani ꞌoro
fuana ngwae neꞌe lia sulia ki ꞌani raoꞌa
neꞌeri. 17 Ma na sariꞌi neꞌe ka leka sulia
sa Paul faꞌi kaimili, ma nia ka ri koko
ka ꞌuri, “Na ngwae neꞌe ki, kiraꞌa na
ngwae kira rao fuana God neꞌe ꞌinotoꞌa
liu. Kira faꞌarongo kamu ꞌani na tae neꞌe
God sasia fuana faꞌamauri lamuꞌa.”
18 Nia sasia ru neꞌe sulia asoa ꞌoro ki,
leleka sa Paul ka toꞌetoꞌela liu, ma ka
abula fuana ka fata ꞌuri fuana anoꞌi ru
taꞌa neꞌeri, “ꞌAni satana sa Jesus Christ,
nau ku baꞌe ꞌoe, ꞌoke ruꞌu maꞌi faꞌasia
na sariꞌi neꞌana!” Ma na anoꞌi ru taꞌa
neꞌeri ka ruꞌu naꞌa ꞌi maa ana kaidaꞌi
neꞌeri. 19 Ma kaidaꞌi na ngwae ꞌaꞌana
ana na sariꞌi neꞌeri kira saiana neꞌe na
raoꞌa nia ꞌani talana anoꞌi ru taꞌa ka sui
naꞌa, ma noaꞌa kira kasi baꞌa ngali mani
naꞌa faꞌasia, kira ka daua sa Paul ma sa
Silas, ma kira ka ꞌabalangaꞌi kera siana
na ngwae faꞌinaꞌonaꞌo ki maana usiꞌa.
20 Kira ka talaꞌidaroꞌo maꞌi siana ngwae
faꞌinaꞌonaꞌo ki faꞌasia ꞌi Rom, ma kira
ka fata ꞌuri, “Na ro ngwae neꞌe ki, kera
ro ngwae Jiu ki, ma kera ka kwatea na
firuteꞌanga saena fanoa neꞌe kulu. 21 Kera
ka faꞌamanata ꞌani na falafala neꞌe noaꞌa
ꞌiri bolo faꞌinia na taki kulu ki. OsiꞌIana
kuluꞌa ngwae Rom ki lala, ma ka ꞌafitaꞌi
liu fuana kulu ka sasi sulia na falafala
kera ki!” 22 Aia, na ngwae ꞌoro neꞌe kira
fiku ꞌi neꞌeri, kira ka fiku fai fafidaroꞌo
logo. Ma na ngwae faꞌinaꞌonaꞌo ki ka
fata totongaꞌi fuana ngwae ni ofoꞌa ki ꞌiri
kira gasia naꞌa toro sa Paul ma sa Silas
ki, ma kika ulasi keroꞌa. 23 Buri ꞌana
kira ulasidaroꞌo ka totonge naꞌa, kira ka
aludaroꞌo saena luma ni lokafo, ma kira
ka saea fuana ngwae neꞌe folo ꞌusia na
luma ni lokafo neꞌeri ꞌiri ka fono ngasi
ꞌusidaroꞌo. 24 Ma na ngwae folo neꞌeri,
kaidaꞌi nia rongoa naꞌa alaꞌanga neꞌeri
ki, nia ka ngali kera, ka alu kera ana
maꞌe luma ꞌi saena, sui ka firi fafia naꞌa
ꞌaedaroꞌo ꞌi safitana ro reba ꞌai kulu ki.
25 Aia, kaidaꞌi bolo faꞌinia tofongana na
rodo, sa Paul ma sa Silas kera foꞌo, ma
kera ka ngulia naꞌa ngu ki fuana God. Ma
na ngwae neꞌe kira tua logo saena luma ni
lokafo neꞌeri, kira ka fafarongoa keroꞌa.
26 Ma ngwano bore ma na tikitiki doe nia
ꞌasua naꞌa luma ni lokafo neꞌeri, ma na
babatoꞌolana luma neꞌeri bore ka saola
naꞌa logo. Ma na babalita ki ana luma
neꞌeri ka ꞌifi taꞌifau, ma na kwalo ana
lali salo neꞌe kira firi fafia ꞌani ngwae
neꞌeri ki saena luma ka aloge taꞌifau naꞌa
faꞌasida. 27 Ma na ngwae folo neꞌeri ka
lebe maꞌi faꞌasia maliuꞌa, ma ka lisia neꞌe
na babalita ki ꞌifi taꞌifau naꞌa, ma ka fia
fasi neꞌe ngwae baera ki neꞌe kira firi
fafida, kira tafi taꞌifau naꞌa. Ma nia ka
lafua na sele ni ofoꞌa nia fasi ꞌiri ke saungi
nia naꞌa ꞌana talana, osiꞌana nia saiana

neˡe na ngwae faˡinaˡonaˡo nia ki, kira ke baˡa saungia diˡia neˡe ngwae neˡeri ki kira tafi. 28 Bore ma sa Paul ka ri koko ka ˡuri, “Noaˡa ˡoe kosi sasi laˡu ta ru ˡira ana ˡaeˡo talamu! Kaimili niniˡa tua taˡifau goˡo ˡaimili!”

29 Ma na ngwae folo neˡe ka saefilo ˡuana faˡi unu ki, ma ka ruˡu likotaˡi maˡi faˡinia na lebelebeˡa, ma ka bobo uruuru ˡi ˡaena sa Paul ma sa Silas. 30 Sui nia ka talaˡidaroˡo ˡi maa, ka saefilo kera ka ˡuri, “Ro ngwae ˡaˡana neˡe ki ˡae, tae neˡe nai baˡa sasia ˡiri God ke faˡamauri nau?”

31 Kera olisia kera ka ˡuri, “ˡOke faˡamamana ana na Aofia sa Jesus ˡiri God ke faˡamauri ˡoe, ˡaeˡo faˡinia na tuaˡa ˡoe.” 32 Ma kera ka faˡarongo ˡani fatalana na Aofia fuana, ma fuana na ngwae neˡe kira tua logo saena luma nia ki, ma kira ka faˡamamana naˡa. 33 Ana agi rodo neˡeri nama goˡo, na ngwae folo neˡeri ka talaˡi keroˡa, ka taufia naˡa maˡe maala ki ˡi nonida, ka sui niaˡa faˡinia na tuaˡa nia, kira ka ˡaliˡali kira ka siuabu naˡa. 34 Sui nia ka talaˡia sa Paul ma sa Silas, kira ka leka ˡuana luma nia, ma nia ka saredaroˡo. Ma nia faˡinia na tuaˡa nia, kira ka saeleˡa liu, sulia kira faˡamamana naˡa ana God.

35 Sui ˡi ˡofodangi, na ngwae faˡinaˡonaˡo ˡi Rom ki, kira kwatea fatalada fuana ti ngwae ˡaˡana ana ofoˡa kira ka ˡuri, “Muke leka, muka faˡarongoa naˡa ngwae folo baera ˡiri ka talaˡia ro ngwae ba kiri ˡi maa faˡasia saena luma ni lokafo baera.”

36 ˡUnaˡeri goˡo na ngwae folo neˡeri ka leka ka faˡarongoa sa Paul ka ˡuri, “Na ngwae faˡinaˡonaˡo ki kira saea maˡi fuaku ˡaeˡo faˡinia sa Silas, moro ka leka naˡa ˡamuroˡo ˡi maa. Koroˡo ke leka aroaro naˡa ˡamuroˡo ana kaidaˡi neˡe.”

37 Bore ma sa Paul olisia ka fata ˡuri fuana ngwae ˡaˡana kira ki, “Na ngwae faˡinaˡonaˡo ˡi Rom ki noaˡa ˡiri mata-langaˡi keroˡo ˡua, bore ma kira ulasi keroˡo ˡi maana ngwae ˡoro ki. ˡUnaˡeri ma kira ka alu keroˡo saena luma ni lokafo. Ma na ru neˡeri noaˡa ˡiri saga, osiˡana keroˡo na ngwae Rom ki logo niniˡa! Ma kaidaˡi neˡe, kira oga kika olitaˡi ago laˡu ana keroˡo. Noaˡa liu goˡo! Keroˡo oga na ngwae faˡinaˡonaˡo ˡi Rom ki nama neˡe kike leka maˡi ˡi neˡe, ˡiri kike loge keroˡo!”

38 Ma na ngwae ˡaˡana kira ki ana ofoˡa kira leka, kira ka faˡarongo ˡani na alaˡanga neˡeri ki siana ngwae faˡinaˡonaˡo ˡi Rom ki. Ma ana kaidaˡi kira rongoa neˡe sa Paul ma sa Silas kera ro ngwae ˡi Rom ki logo, kira ka maˡu liu. 39 Ma kira ka leka maˡi siadaroˡo, ma kira ka kwaimanatai fuadaroˡo. Sui kira ka talaˡi keroˡa ˡi maa faˡasia saena luma ni lokafo, ma kira ka kwaiamasi ana keroˡa, fasi ˡiri kera ke leka naˡa adaroˡo faˡasia fanoa neˡeri. 40 Kaidaˡi sa Paul ma sa Silas kera ruˡu faˡasia luma ni lokafo, kera ka leka saena luma ˡi Lidia. ˡI neˡeri kera ka dao toˡona na ngwae neˡe kira faˡamamana ki, ma kera ka kwatea naˡa alaˡanga ana kwairaduˡanga fuada, sui kera ka fiˡi leka naˡa adaroˡo faˡasia ˡi Filipae.

17

ˡI Tesalonika

1 ˡUnaˡeri sa Paul faˡinia sa Silas, kera leka, kera ka liu ana fanoa ˡi Amfipolis, ma ˡi Apolonia ki, sui kera ka dao ana fanoa ˡi Tesalonika, kula ba na luma fuana foˡongaˡa Jiu ki nia teo ana. 2 Ma ˡi neˡeri, sa Paul leka saena luma fuana foˡongaˡa Jiu ki sulia na falafala neˡe nia ˡidufaˡi sasia ana fanoa ki. Ma ana uulu asoa ana Sabat kwalokwalo ki, nia ka alaˡa faˡinia na ngwae ki, ma ka fata sulia na Kerekereˡa Abu fuada. 3 Nia ka fada ma ka toˡomani na Kerekereˡa Abu fuana faˡataˡilana neˡe na Christ na ngwae God filia, nia ka nonifii nama nia ka mae, sui ka fiˡi tataˡe faˡasia maeˡa. Sa Paul ka fata ˡuri, “Sa Jesus nini nau ku faˡataloˡania fuaumulu neˡe, niaˡa naˡa neˡe na Christ na ngwae neˡe God filia.” 4 Ma ti ai ana ngwae Jiu ki kira ka faˡamamana, ma kira ka ˡado faˡinia sa Paul ma Silas, ma ti kini faˡinaˡonaˡo ˡoro logo faˡasia saena maˡe fanoa neˡeri faˡinia ti ngwae ˡoro faˡasia ˡi Grik neˡe kira auraˡea God.

5 Bore ma ti ngwae Jiu noaˡa kira kasi saeleˡa neˡe na ngwae ˡoro ki leka sulia sa Paul ma sa Silas, ma kira ka fikua ngwae taˡa ki neˡe kira liliu ˡoˡo goˡo ˡada maana usiˡa, ˡiri kira ke fiku faˡinia

taˈi fikutaˈi ngwae saetaˈa ki. Ma kira ka faˈangalungalua liu naˈa na fanoa neˈeri, ma kira ka alasia na luma sa Jason, osiˈana kira oga kika daua sa Paul ma sa Silas, ˈiri kike talaˈi kera siana na ngwae ki. 6 Bore ma kaidaˈi noaˈa kira kasi dao toˈo adaroˈo, kira ka daua lala sa Jason faˈinia ti ngwae neˈe kira faˈamamana, ma kira ka ˈabalangaˈi kira siana ngwae faˈinaˈonaˈo ki saena fanoa, ma kira ka fai fafida, kira ka rikoko kika ˈuri, “Ngwae neˈe ki, kira sasia ru taˈa liu ki saena fanoa ˈoro ki! Ma kira ka leka laˈu maˈi saena maˈe fanoa nini kulu, 7 ma sa Jason ka gonida saena luma nia. Kiraˈa taˈifau goˈo kira ˈoia na taki na tatalafaˈa ˈinotoˈa kulu ˈi Rom, osiˈana kira saea fasi ta taˈi tatalafaˈa laˈu neˈe satana sa Jesus.” 8 Ma na alaˈanga neˈeri ki, ka kwatea naˈa ngalungaluˈa doe fuana na fikuˈa neˈeri faˈinia na ngwae faˈinaˈonaˈo ki. 9 Ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki kira ka silolongaˈinia sa Jason faˈinia ti ngwae laˈu, ˈiri kira ka kwate mani fuana logelada. Na mani neˈeri diˈia na eta fataˈanga neˈe sa Paul ma sa Silas noaˈa keraˈa kasi fulia laˈu ta ngaluˈa saena na fanoa neˈeri. ˈUnaˈeri kira ka fiˈi logeda naˈa kwau.

ˈI Berea

10 Ana kaidaˈi neˈeri nama ma nia ka rodo naˈa maˈi, na ngwae neˈe kira faˈamamana ki kira ka kwatea sa Paul ma sa Silas ˈuana fanoa ˈi Berea. Kaidaˈi kera dao kwau ana, kera ka leka saena luma fuana foˈongaˈa Jiu ki. 11 Na ngwae ˈi neˈeri ki kira toˈo ana falafala neˈe leˈa ka liufia mala na ngwae ana ˈi Tesalonika, osiˈana kira oga liua rongolana tae neˈe sa Paul nia saea. Ma ana asoa ki taˈifau goˈo, kira toˈomani na Kerekereˈa Abu fasi ˈiri kira ka saiana tae neˈe sa Paul saea nia mamana. 12 Ma na ngwae ˈoro ˈi Jiu ki, kira ka faˈamamana, ma na kini faˈinaˈonaˈo ˈoro Grik ki, ma na ngwae ˈoro ki logo ˈi Grik, kira ka faˈamamana. 13 Bore ma kaidaˈi neˈe ngwae ˈi Jiu ki neˈe kira tua ˈi Tesalonika, kira rongoa sa Paul nia faˈarongo logo ˈani fatalana God ˈi Berea, kira ka leka logo maˈi ˈi neˈeri, ma kira ka kwatea ma na ngwae ˈi Berea ki kika saetaˈa, ma kika booa taˈi ngalu ngaluˈa doe ˈi neˈeri. 14 Ma ˈunaˈeri goˈo, ti ngwae neˈe kira faˈamamana, kira ka kwatea sa Paul ˈuana fafona asi faˈasia fanoa ˈi Berea. Bore ma sa Silas ma sa Timoti, kera ka tua naˈa adaroˈo ˈi Berea. 15 Ma na ngwae neˈe kira talaˈia sa Paul ki kira leka faˈinia, kira ka dao naˈa ˈi Atens. Sui mala kira fiˈi oli ˈuana ˈi Berea faˈinia alaˈanga sa Paul ki fuana sa Silas ma sa Timoti, ˈiri kera ka leka ˈaliˈali siana.

ˈI Atens

16 Ma kaidaˈi sa Paul tua naˈa ˈi Atens masia sa Silas ma sa Timoti, nia kwaimanatai liu, osiˈana nia lisia na nununa malamala god ˈoro ki fuana foˈosilani niˈi teo saena fanoa neˈeri ˈi Atens. 17 Nia neˈe kwatea ma nia ka leka saena luma fuana foˈongaˈa na Jiu ki, ma ka alaˈa fuana Jiu ki, ma na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki neˈe kira auraˈea God. Ma nia ka alaˈa logo maana fuli usiˈa sulia asoa ki fuana na ngwae neˈe kira liliu ˈoˈo goˈo ˈada ki. 18 Ma ti faˈamanata logo ana ngwae Grik ki neˈe kira saeda ˈani “Epikurean” ma “Stoik,” kira olisuˈusuˈu logo faˈinia sa Paul. Ma ti ai ada kira ka fata ˈuri, “Tae lala niniˈa ngwae lafe kinaˈi ru neˈe oga ke saea re?”

Ma ti ai ana ngwae neˈeri ki kira ka fata ˈuri, “Lisilana diˈia nia oga kuke foˈosia lala na god matamata ki niniˈa.” Kira fata ˈunaˈeri osiˈana sa Paul faˈarongo sulia sa Jesus, ma na tataˈe oliˈa faˈasia na maeˈa. 19 Ma kira ka talaˈia sa Paul ˈi naˈona na fikutaˈi ngwae lokoˈi ru neˈe kira saea ˈani “Areopagus,” kira ka fata ˈuri, “Kaimili oga kami ke saiana na faˈamanataˈanga faolu niniˈa ˈoko fata sulia kwa. 20 Osiˈana ru niniˈa kami rongoa ˈoko saea nia matamata liu mala faˈasia na ru neˈe kami rongoˈi ˈi naˈo ki, ma kami ka oga mika saiana na fadalani.” 21 (Kira fata ˈunaˈeri, osiˈana na ngwae ˈi Atens, ma na ngwae neˈe kira leka maˈi fuana tuaˈa ˈi Atens ki, kira oga alaˈanga ana asoa ki sulia ma na fafarongolana na tae ki neˈe faolu.)

22 Ma sa Paul ka uu ˈi naˈoda na fikuˈa neˈeri ana ngwae faˈinaˈonaˈo ki, ma ka fata ˈuri, “Kamu ngwae ana ˈi Atens, nau ku lisia kaumulu oga liua foˈosilana god sulia falafala saga ki. 23 Osiˈana kaidaˈi

nau ku liu saena fanoa kamu, nau ku lisia na kula ni foˡo kamu ki, ma nau ku lisia maana taˡi fuli fuˡa, kamu keresia na alaˡanga ˡuri, ‘Fuana na god neˡe noaˡa kulu ˡiri saiana.’ Ma na God niniˡa kamu foˡosia ma noaˡa kamu kasi saiana, niaˡa naˡa neˡe nau ku faˡataloˡania fuamuˡa. 24 God neˡeri saungaˡinia na magalia ma na ru ki taˡifau ˡi saena, niaˡa neˡe gwaungaˡi fafia asi, ˡi langi, ma ˡi ano, ma noaˡa kasi tua ˡi saena luma abu neˡe ngwae saungaˡinia. 25 Ma noaˡa nia kasi boˡoboˡo goˡo ˡuana ta ru neˡe ngwae ki saiana kira ka sasia fuana, osiˡana niaˡa ˡana talana neˡe kwatea mauriˡa fuana ngwae ki taˡifau, ma ka kwatea fuada na ru ki taˡifau neˡe kira boˡoboˡo ˡuana. 26 Ma ana na etangilana maˡi, God nia saungaˡinia goˡo taˡi ngwae, ma faˡasia taˡi ngwae neˡeri nia ka saungaˡinia naˡa ngwae ˡoro matamata kwailiu ki, ma ka alu kira saena magalia taˡifau. ˡI naˡona mala neˡe nia saungaˡinia ru ki taˡifau, ma niaˡa ˡana talana ka alua naˡa kaidaˡi ki ma nia ka faˡiboa naˡa kula ki neˡe kika tua ani. 27 Nia sasia ru neˡe ˡiri ngwae ki kika lulu ˡuana, ma kira fiˡi dao toˡona taka diˡia kira lulu ngangata ˡuana. ˡUnaˡeri bore ˡana God noaˡa kasi tua tau goˡo faˡasi kia. 28 Ma ta ngwae ba fata ˡuri, ‘Sulia niaˡa naˡa neˡe kulu ka mauri, ma kulu ka saola ma kulu ka tua.’ Ma ta ngwae ana ngwae kerekere kamu ki ka saea logo, ‘Kulu na ngela God ki logo.’ 29 Osiˡana kiaˡa na ngela nia ki, noaˡa kulu kasi fia fasi God niaˡa ta ru goˡo ˡana, diˡia ta nunuˡi ru neˡe ngwae saungaˡinia ˡani gol, nama silva, nama ta fau. Nia noaˡa kasi diˡia ta ru neˡe ngwae goˡo ˡana ka saungaˡinia ˡani saiˡi ruˡa nia. 30 ˡI naˡo God noaˡa kasi matalangani ta ngwae neˡe foˡosia na malamala god ana kaidaˡi noaˡa nia kasi sai ˡua ana. Bore ma ana kaidaˡi neˡe, nia saea naˡa fuana ngwae ana fanoa ki taˡifau ˡiri kike kakari alifaˡi faˡasia na taˡangaˡa kira ki, 31 osiˡana nia alua naˡa asoa ˡiri nia ke baˡa matalangani na ngwae ki taˡifau. Na matalangaˡinga nia ka ˡoloˡolo, ma nia ka filia naˡa taˡi ngwae ˡiri nia ke matalangaˡinia na ngwae ki. Ma nia ka faˡataˡinia naˡa na ngwae ni kwai matalangaˡi neˡeri fuana ngwae ki taˡifau ˡani taˡelana na ngwae neˡeri faˡasia na maeˡa!”

32 Kaidaˡi ngwae ki kira rongoa neˡe sa Paul alaˡa sulia tataˡenga faˡasia na maeˡa, ti ngwae ada ka gaˡasia, ma kira ka ˡoidorole ˡani. Bore ma ti ai ada kira ka saea, “Kaimili oga ˡoke fata laˡu sulia ru neˡe kwa.” 33 Ma sa Paul ka leka naˡa ˡana faˡasia na fikuˡa neˡeri. 34 Ma ti ngwae kira ka ˡado faˡinia, ma kira ka faˡamamana. Ma taˡi ngwae ada neˡe satana sa Dionisius, ta ngwae ana fikuˡa ana ngwae fikutaˡi ngwae lokoˡi ru neˡeri. Ma taˡi kini logo satana ˡi Damaris, ma ti ngwae laˡu kira ka faˡamamana.

18

ˡI Korint

1 ˡUnaˡeri goˡo, sa Paul ka leka naˡa faˡasia ˡi Atens, ka daofaˡi liu ˡuana fanoa ˡi Korint. 2 ˡI neˡeri, nia ka dao toˡona taˡi ngwae ˡi Jiu satana sa Akuila neˡe futa saena abaˡi kula ˡi Pontus. Nia leka maˡi faˡasia ˡi Itali faˡinia na ˡafe nia ˡi Prisila, osiˡana neˡe na tatalafaˡa ˡinotoˡa satana sa Kladius ka kwatea na ngwae ˡi Jiu ki taˡifau, kira ka leka faˡasia ˡi Rom. ˡUnaˡeri, sa Paul ka leka dao siadaroˡo. 3 Ma nia ka tua ma ka rao ˡana faˡi kera, osiˡana kira sasi goˡo taˡi raoˡa ˡani saungaˡilana babala ki ˡani ifi ngasi ki fuana ˡoifoliˡanga ˡaniˡi. 4 Ma nia ka alaˡa faˡinia na ngwae ki saena luma fuana foˡongaˡa ana asoa Sabat ki, fasi ˡiri ka bulasia manatana ngwae ˡi Jiu ki ma na ngwae ˡi Grik ki logo.

5 Ma ana kaidaˡi sa Silas ma sa Timoti kera dao maˡi faˡasia ˡi Masedonia, sa Paul ka faidanga naˡa ˡani na raoˡa nia. Ma ana kaidaˡi ki taˡifau nia ka faˡarongo ˡani FaˡarongoˡaLeˡa, ma ka fada madako ana fuada Jiu ki neˡe sa Jesus niaˡa na Christ, na ngwae filia God. 6 Ma ana kaidaˡi kira olisi saetaˡa ana, ma kira ka saea ru taˡa ki sulia, nia ka saulida ˡani kwaˡi tafulilana na fulafulana ano faˡasia toro nia ki, ma ka fata ˡuri fuada, “Diˡia noaˡa kamu kasi toˡo ana na mauriˡa faolu faˡasia God, kaumulu talamuˡa naˡa neˡe kamu sasia! Noaˡa laˡu na roraˡa nau. Ma ˡita taˡena ka oli ˡalaˡa, nai baˡa leka ˡaku siana ngwae neˡe noaˡa laˡu Jiu ki.” 7 Ma nia ka

leka faˈasi kira, ma ka leka ka tua ˈi saena luma taˈi ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu neˈe satana sa Titius Justus, na ngwae neˈe nia foˈosia logo God. Na luma nia teo logo ˈi ninimana luma fuana foˈongaˈa Jiu ki.
8 Ma sa Krispus, na ngwae faˈinaˈonaˈo ana luma fuana foˈongaˈa neˈeri, nia ka faˈamamana ana Aofia faˈinia na ngwae nia ki taˈifau. Ma ti ngwae ˈoro logo ˈi Korint, kira rongoa fatalana sa Paul, ma kira ka faˈamamana ana, ma kira ka siuabu.
9 Sui saena taˈi rodo, sa Paul ka lisia taˈi faˈataˈinga, ma na Aofia ka fata ˈuri fuana, “Noaˈa ˈoe kosi maˈu, ma ˈoe kosi mamalo fasi alaˈanga fuada, ma ˈoe kosi danga ˈania na raoˈa ˈoe. 10 Duˈungana nau ku tua faˈiniˈo. Ma nia ˈafitaˈi fuana ta ngwae ka sasia ta ru fuana faˈalilamu, osiˈana na ngwae nau ki kira ˈoro saena maˈe fanoa neˈana.” 11 Nia neˈe kwatea ma sa Paul ka tua ˈi neˈeri sulia taˈi faˈi ngali ma ono madamo ki fuana faˈamanatalana ngwae ki ˈani fatalana God.
12 Ma ana kaidaˈi neˈe tatalafaˈa doe ˈi Rom ka alua sa Galio ka gwaungaˈi fafia abaˈi kula ˈi Gris, na ngwae Jiu ki kira ka fiku, ma kira ka daua sa Paul, ma kira ka ngalia siana sa Galio fuana na matalangaˈilana. 13 Ma kira ka fai fafida ka ˈuri, “Na ngwae neˈe nia iliili ˈuana na talaˈilana ngwae ki ˈiri kike foˈosia God ˈani falafala neˈe matamata faˈasia na taki kami ki.”
14 Ma ana kaidaˈi sa Paul oga ka alaˈa, sa Galio ka fata ˈuri fuana ngwae Jiu ki, “Na ru neˈe, diˈia ta ru ana ta taˈangaˈa nama ana ta roraˈa ana na taki kami ki, nau ku saiana nai mabetau faˈi kamu Jiu ki. 15 Bore ma sulia na olisuˈusuˈunga kamu ki goˈo ˈana sulia na alaˈanga ki, ma na sataˈi ru ki, ma na taki kamu ki talamuˈa, nia leˈa fuana kamu ka faˈasaga amuˈa talamuˈa. Duˈungana noaˈa nau kusi kwatea ta kwai matalangaˈinga fuana na ru ˈunaˈeri ki.” 16 ˈUnaˈeri nia ka saea fuada taˈifau ˈiri kike leka faˈasia na kula ni kwai matalangaˈinga. 17 Ana kaidaˈi neˈeri, na ngwae Grik ki ka daua sa Sosetenes, na ngwae faˈinaˈonaˈo ana luma fuana foˈongaˈa, ma kira ka ulasia ˈi maana fuli matalangaˈinga. Bore ma sasiˈa neˈeri noaˈa kasi ˈoga goˈo sa Galio.

Sa Paul oli ˈuana ˈi Antiok

18 Sa Paul ka tua ˈi Korint faˈinia ngwae faˈamamana ki sulia asoa ˈoro ki. Sui nia ka faˈasi kira, ma ka toˈofolo ˈani faka ˈuana abaˈi kula ˈi Siria faˈinia ˈi Prisila ma sa Akuila. Ma ˈi naˈona neˈe kira toˈofolo faˈasia ˈi Kenkrae, nia sufi gugurua naˈa ifuna fasi ˈiri nia faˈataˈinia neˈe nia faˈasuia naˈa na eta fataˈanga nia✡ fuana God. 19 Kaidaˈi kira dao ˈi Efesus, sa Paul ka leka naˈa faˈasia ˈi Prisila ma sa Akuila, ma ka leka saena luma fuana foˈongaˈa, ma ka alaˈa fuana Jiu ki. 20 Sui na ngwae ki kira ka gania ˈiri nia ka taˈi tua tau faˈinida, bore ma noaˈa nia kasi alafafia. 21 ˈUnaˈeri ma nia ka leka lala ˈana, nia ka fata ˈuri fuada, “Diˈia na kwaiogaiˈanga God fuaku, nai baˈa oli laˈu maˈi siaumulu.” Sui nia ka toˈofolo naˈa ˈana saena faka faˈasia ˈi Efesus.
22 Kaidaˈi nia dao naˈa ˈi Sesarea, nia ka leka ˈuana fanoa ˈi Jerusalem, ma ka fata leˈaleˈa ana na ngwae faˈamamana ki ˈi neˈeri. Sui nia ka leka ˈuana ˈi Antiok. 23 Ma ˈi buri ˈana nia tua ˈi Antiok sulia bara asoa, nia ka leka, ma ka liufia naˈa abaˈi kula ˈi Galesia ma ˈi Frigia fuana faˈangasilana sa tai faˈida neˈe kira faˈamamana.

Sa Apolos

24 Ana kaidaˈi neˈeri, taˈi ngwae ˈi Jiu satana sa Apolos, neˈe futa saena fanoa ˈi Aleksandria, nia leka maˈi ˈuana ˈi Efesus. Niaˈa na ngwae alaˈa lana leˈa, ma nia ka sai leˈa logo ana na Kerekereˈa Abu. 25 Ma nia ka sai logo ana na falafala sulia na Aofia, ma nia ka fata ngasingasiˈa, ma ka faˈamanata saga sulia sa Jesus. Bore ma, nia sai goˈo ana neˈe sa John siuabua ngwae neˈe kira kakari alifaˈi faˈasia na taˈangaˈa kira ki, ma noaˈa nia ˈiri saiana na ngwae neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus ki, kira ka siuabu logo osiˈana kira faˈamamana.
26 Ma nia talaˈae ka fata nonираˈa fuana ngwae ki saena luma fuana foˈongaˈa.

✡ **18:18** Nambas 6:1-21

Ma ana kaidaʻi ʻi Prisila ma sa Akuila kera rongoa, kera ka baʻea ʻuana na luma keroʻa, ma kera ka kwaiʻafi ana, ʻiri nia ka sai leʻa laʻu ana faʻamanataʻanga sulia God.

27 Ma sa Apolos oga ka leka ʻuana fanoa ʻi Korint saena abaʻi kula ʻi Gris. Ma na ngwae neʻe kira faʻamamana ʻi Efesus ki, kira ka kwaiʻafi ana ʻani kerekereʻa fuana ngwae ʻi Korint neʻe kira faʻamamana osiʻana na kwaiʻofeʻanga God fuada, fasi ʻiri kira ka kwaloa kaidaʻi nia dao kwau siada. Ma ana kaidaʻi nia dao kwau, nia ka kwaiʻafi leʻa liu ana ngwae neʻeri ki. 28 Bore ma kaidaʻi neʻe ngwae Jiu ki kira olisuʻusuʻu faʻinia, nia ka fata ngasingasiʻa faʻi kira ma ka liufida taʻifau. ʻUnaʻeri nia ka faʻataʻinia na Kerekereʻa Abu ki neʻe faʻamamana neʻe sa Jesus niaʻa na Christ, na ngwae neʻe God nia filia.

19

ʻI Efesus

1 Kaidaʻi sa Apolos nia tua ʻi Korint, sa Paul nia liu ana fanoa ki saena abaʻi kula ʻi Galesia ma ʻi Frigia ki leleka ka dao ana fanoa ʻi Efesus. Ma nia ka dao toʻona ti ngwae neʻe kira faʻamamana ana sa Jesus ʻi neʻeri. 2 Ma nia ka saefilo kira ka ʻuri, “Kaumulu toʻo naʻa ana na Anoʻi ru Abu ana kaidaʻi kaumulu faʻamamana ana?”

Ma kira olisia kira ka ʻuri, “Kaimili niniʻa neʻe rongolana bore na tae neʻe na Anoʻi ru Abu, noaʻa kami kasi rongoa ʻua.”

3 Sa Paul ka saefilo kira laʻu ka ʻuri, “ʻIrai ma na siuabuʻanga faʻuta mo neʻe kaumulu siuabu ʻania?”

Ma kira olisia kira ka fata ʻuri, “Na siuabuʻanga ba sa John alaʻa sulia.”

4 Sui sa Paul ka fata laʻu ʻuri fuada, “Sa John nia siuabua lala ana sa tai faʻida neʻe kira kakari alifaʻi faʻasia na abula taʻangaʻa kira ki. Ma sa John ka saea logo fuana ngwae ʻi Israel ki, neʻe kira faʻamamana ana sa Jesus, na ngwae neʻe ke baʻa dao maʻi ʻi burina.”

5 Ma kaidaʻi kira rongoa na ru neʻeri, kira ka siuabu ʻiri ka faʻataʻinia neʻe kira faʻamamana ana sa Jesus na Aofia. 6 Goʻo sa Paul ka alua naʻa limana ʻi fafoda, ma na Anoʻi ru Abu ka koso fafida, ma kira ka fata ʻani na alaʻanga matamata ki, ma kira ka fata sulia na fatalana God. 7 Kira bolo faʻinia akwala ma ro ngwae.

8 Sa Paul ka ruʻu ʻi saena luma fuana foʻongaʻa ʻi Efesus, ma ka fata nonira ʻa fuana na ngwae ki, ma ka iliili ʻuana rokisilana na manatada sulia na ʻInotoʻanga God. Ma nia ka sasi ʻunaʻeri sulia uulu madamo ki. 9 Bore ma ti ngwae ada, kira keʻalili ʻa, ma kira ka aburongo, ma noaʻa kira kasi faʻamamana. Ma kira ka saea alaʻanga taʻa ki sulia Faʻarongoʻa Leʻa sulia na Aofia ʻi naʻona na ngwae ʻoro ki. Sui sa Paul ka talaʻia na fafarongo ki kira ka leka faʻasida, ma ana asoa ki taʻifau nia ka alaʻa fuana na ngwae ki saena luma ni faʻananauʻanga sa Taeranus. 10 Na ru neʻe kira sasia ka leka talau sulia ro faʻi ngali ki. Ma na ngwae ki taʻifau neʻe kira tua saena abaʻi kula ʻi Asia, na Jiu ki ma na ngwae neʻe noaʻa laʻu Jiu ki, kira ka rongoa fatalana na Aofia.

Na ngela sa Skefa ki

11 Ma God ka kwatea na ngasingasiʻanga doe fuana sa Paul, fasi ʻiri nia ka fulia naʻa ru faʻanadaʻa ki ma na ru ni ʻarefoʻanga ani ki. 12 Ma diʻia kira ngalia ta kala ʻaba lauʻua tiʻitiʻi bore ʻana ana ʻaba lauʻua nia ki siana ta ngwae neʻe mataʻi, na ngwae neʻeri ke baʻa ʻakwa naʻa. Ma na anoʻi ru taʻa ki logo, kika ruʻu ʻi maa faʻasia na ngwae neʻeri ki.

13-14 Ma ti Jiu logo kira liu kwailiu sulia asoa ki fuana lalilana na anoʻi ru taʻa ki. Na fiu ngela na fata abu doe Jiu ki neʻe satana sa Skefa neʻe kira sasia ru neʻeri. Ma kira bore kira ka iliili ʻuana lalilana na anoʻi ru taʻa ki ʻani satana na Aofia sa Jesus. Kira fata ʻuri fuana anoʻi ru taʻa ki, “Nau ku ifulangaʻi kamu ʻani satana sa Jesus ba sa Paul nia faʻarongo ʻani.”

15 Bore ma na anoʻi ru taʻa neʻe nia olisida ka ʻuri, “Nau ku saiana sa Jesus, ma nau ku sai logo ana sa Paul nia toʻo ana ngasingasiʻanga sa Jesus. Bore ma kaumulu niniʻa, kaumulu ʻiri toʻo ana na ngasingasiʻanga sa Jesus.”

16 Ma na ngwae neʻe anoʻi ru taʻa neʻeri nia manu ana ka faʻasaka ʻuada, ma ka kwaiʻida. Ma kira ka tafi dadara faʻasia luma ngwae neʻeri faʻinia na maʻe maala

ki ꞌi nonida. 17 Ana kaidaꞌi neꞌe ngwae Jiu
ki ma na ngwae neꞌe noaꞌa laꞌu Jiu ki neꞌe
tua ꞌi Efesus, kira rongoa ru neꞌe, kira ka
maꞌu liu, ma kira ka fuꞌusi doe liu ana
satana na Aofia sa Jesus. 18 Ma na ngwae
ꞌoro ana ngwae neꞌe kira faꞌamamana
ki, kira leka maꞌi, kira ka fata tafa, ma
kira ka faꞌataꞌinia na maꞌe fataꞌa ana
kelema kira ki. 19 Ma ti ngwae ꞌoro logo
ada neꞌe kira rao ꞌani talana anoꞌi ru
taꞌa ki, kira ka ngalia logo maꞌi na buka
kira ki ana raoꞌa sulia na anoꞌi ru taꞌa
ki, ma kira ka doꞌofiꞌi ꞌi safitana fikuꞌa
neꞌeri. Ma kira ka alu fikua naꞌa liulana
na buka neꞌeri ki, ma nia ka dao ana
50,000 ngisingisi mani ki. 20 Osiꞌana na
ru neꞌeri na fatalana God ka inua ngwae
ꞌoro ki, ma kira ka faꞌamamana ana na
Aofia.

Na sua ngalungaluꞌa ꞌi Efesus

21 Buri ꞌana na ru neꞌeri ki sui, sa
Paul ka naia naꞌa saena manatana ꞌiri
nia ke leka ꞌuana fanoa ki saena abaꞌi
kula ꞌi Masedonia ma ꞌi Gris ki, ma ka
daofaꞌi liu ꞌuana ꞌi Jerusalem. Ma sa Paul
ka fata ꞌuri, “Buri ꞌana neꞌe nai leka ꞌi
neꞌana, nau ku oga nai leka logo ꞌuana ꞌi
Rom.” 22 Ma nia ka kwatea sa Timoti ma
sa Erastus, na ro ngwae kwaiꞌafi nia ki,
ꞌuana ꞌi Masedonia, kaidaꞌi nia tua basi
ꞌana ꞌua ꞌi Efesus saena abaꞌi kula ꞌi Asia.
23 Ma ana kaidaꞌi neꞌeri ba na ngaluꞌa
doe ka fuli ꞌi Efesus sulia na Faꞌarongoꞌa
Leꞌa sulia na Aofia. 24 ꞌUnaꞌeri ma
taꞌi ngwae satana sa Demitrius, niaꞌa
na ngwae nia rao ana saungaꞌilana na
ru ngwasinasina ki, ma nia ka saiana
saungaꞌilana na kala nunuꞌi ru ki ana
na god kini kira neꞌe satana ꞌi Atemis,
fuana luma abu kira ki. Ma na raoꞌa
sa Demitrius ka faꞌatoꞌorua liu na ngwae
neꞌe kira rao fuana ki. 25 Ma nia ka
saeda kira ka fiku maꞌi faꞌinia ti ngwae
neꞌe kira sasia logo na raoꞌa diꞌia neꞌe
kira sasia. Ma nia ka fata ꞌuri fuada,
“Reala ꞌae, kaumulu saiana na toꞌoruꞌa
kulu neꞌe nia saka goꞌo maꞌi faꞌasia na
raoꞌa neꞌe kulu sasia ꞌani saungaꞌilana
kala nunuꞌi ru ki. 26 Kaumulu lisia ma
kamu ka rongoa taꞌifau naꞌa na ru neꞌe
sa Paul nia sasiꞌi ki. Nia saea na kala
nunuꞌi ru neꞌe ngwae ki kira saungaꞌiniꞌi
ki, kiraꞌa noaꞌa laꞌu na god mamana ki.
Aia, ma osiꞌana neꞌe nia ka fata ꞌunaꞌeri,
na ngwae ꞌoro ki ꞌi neꞌe ꞌi Efesus ma na
maꞌe fanoa ꞌoro ki saena abaꞌi kula ꞌi
Asia logo neꞌe manatada ka abula naꞌa
sulia. 27 Ma diꞌia ꞌunaꞌeri, na ngwae ki
kira ke baꞌa fata faꞌalia na raoꞌa neꞌe kulu
ki. Noaꞌa laꞌu taꞌifilia ru neꞌeri, ma ta
ru neꞌe ke baꞌa taꞌa logo, na luma abu
god kini doe nini kulu ꞌi Atemis, kike baꞌa
maladalafa naꞌa ꞌada, ma na ꞌinotoꞌalana
ke baꞌa dalafaꞌa naꞌa. Ma na ngwae ꞌi
Asia ki taꞌifau, ma na magalia taꞌifau
neꞌe, kike baꞌa mango faꞌasia foꞌosilana!”
28 Kaidaꞌi na fikuꞌa neꞌeri kira rongoa
alaꞌanga neꞌeri ki, kira saetaꞌa liu, ma
kira ka ri koko kira ka ꞌuri, “ꞌI Atemis
neꞌe god ꞌi Efesus neꞌe ꞌinotoꞌa ka tasa!”
29 Sui na sua ngalungaluꞌa ka tae saena
maꞌe fanoa doe neꞌeri. Ma kira ka
daua sa Geas faꞌinia sa Aristakus, ro
ngwae faꞌasia abaꞌi kula ꞌi Masedonia
neꞌe kera leleka faꞌinia sa Paul, ma kira
ka ꞌabalangaꞌinidaroꞌo, ma kika lalili
faꞌinida ꞌuana na fuli masaꞌa neꞌe ngwae
ki kira fiku ana. 30 Ma sa Paul ka oga
ka leka ꞌi naꞌona fikuꞌa neꞌeri, bore ma
na ngwae neꞌe kira faꞌamamana ki ka
luia. 31 Ma ti ngwae faꞌi naꞌonaꞌo ana
abaꞌi kula neꞌeri ki, kira kwaima faꞌinia
sa Paul, kira luia logo noaꞌa nia kasi leka
ana kula neꞌe kira fiku ana. 32 Ma na
sua ngalungaluꞌa doe liu ka tataꞌe saena
fikuꞌa neꞌeri. Ma ti ngwae kira ka ako
kira ka saea naꞌa ꞌada ta ru, ma ti ngwae
kira ka saea logo ꞌada ti ru matamata,
duꞌungana na ꞌorolana ngwae noaꞌa kasi
sai goꞌo ana tae neꞌe kira fiku maꞌi fuana.
33 Ma ti ngwae Jiu kira usungaꞌinia kwau
sa Aleksanda, ma kira ka talaꞌia maꞌi ꞌi
naꞌona fikuꞌa neꞌeri, osiꞌana kira oga nia
fada madakola ana ngaluꞌa neꞌeri. Sui sa
Aleksanda ka faꞌataꞌi fuana fikuꞌa neꞌeri
ma ka nene fafida ꞌani limana, fasi ꞌiri nia
ka saea ta alaꞌanga ni kwaifoneꞌanga ꞌi
naꞌo ana na ngwae ki. 34 Bore ma kaidaꞌi
kira lia saiana nia na Jiu, kira ka rikoko
laꞌu kira ka ꞌuri, “Atemis neꞌe god kia
ꞌi Efesus neꞌe ꞌinotoꞌa ka tasa!” Ma kira
ka rikoko ꞌunaꞌeri sulia kala kaidaꞌi tau,
bolo faꞌinia ta ro kadi sina.

35 Sui na ngwae ꞌaꞌana ana na fanoa
neꞌeri ka leka maꞌi ka faꞌanotoa na ng-

wae ki ka ˈuri, “Ngwae ana ˈi Efesus ˈae, na ngwae ki taˈifau kira saiana kiaˈa naˈa neˈe lia sulia na luma abu ˈi Atemis, faˈinia na gwaˈi fau abu nia ba ˈasia maˈi faˈasia saena mamanga. 36 Noaˈa ta ngwae kasi tofea na ru neˈe ki. Ta neˈe nia leˈa liu kamu ka tua aroaro naˈa, noaˈa kamu kasi sasia laˈu ta ru neˈe ka diˈia lala na ngwae bolebole'a ki. 37 Ma kamu ngalia naˈa maˈi ro ngwae neˈe ki, sui bore ˈana noaˈa kera kasi bilia goˈo ta ru faˈasia saena luma abu, ma noaˈa kera kasi fata buri tolingaˈi goˈo ana ta ru sulia na god kini kia. 38 Ma diˈia sa Demitrius, ma na ngwae neˈe kira rao fuana ki, kira oga kike nge maana ta ngwae, tama kira ka matalangaˈinia ana faˈi asoa ana kwaˈikwaˈinga ki saena luma ni kwai matalangaˈinga, ma na ngwae ni kwai matalangaˈi ki, kira saiana rongolada ana alaˈanga. 39 Bore ma diˈia kamu oga ˈua ta ru, muke faˈasaga naˈa ˈi naˈona fikutaˈi ngwae. 40 Nia leˈa kuke lia suli kulu, ˈasu ˈubani na ngwae gwaungaˈi ki kata fai fafi kulu ˈani sua ngalungaluˈa neˈe kulu sasia taˈena. Ma nia ˈafitaˈi liu fuana kulu ka kwatea ta manataˈanga leˈa neˈe kulu ke fofoni ru ˈania sulia.” 41 Buri ˈana nia saea ru neˈe ki taˈifau, nia saea kira ka oli naˈa ˈada.

20

ˈI Masedonia ma ˈi Gris

1 Ma ˈi buri ˈana na sua ngalungaluˈa neˈe aroaro naˈa, sa Paul ka saea maˈi na ngwae faˈamamana ki siana, ma ka kwatea alaˈanga ni kwairaduˈanga ki, ma nia ka falangi ada. Sui nia ka fata olioli ada, ma nia ka leka naˈa ˈuana ˈi Masedonia. 2 Kaidaˈi nia leka naˈa ˈuana ˈi Masedonia, nia ka liufia na fanoa ki, ma ka radua na ngwae faˈamamana ki ˈani alaˈanga ˈoro ki. Sui nia ka dao ana abaˈi kula ˈi Gris. 3 Ma nia ka tua ˈi neˈeri sulia uulu madamo ki. Ma kaidaˈi nia sasi akaˈu fuana lekaˈa ˈuana abaˈi kula ˈi Siria ˈani na faka, nia ka rongoa na Jiu ki kira naia fuana saungilana. ˈUnaˈeri ma nia ka manata agwaˈi naˈa fuana oliˈa ˈi Siria sulia tala ˈi tolo neˈe liu ˈi Masedonia. 4 Ma sa Sofata, na ngela sa Pirus na ngwae ˈi Berea, ma sa Aristakus, ma sa Sekundus neˈe keroˈa ngwae ˈi Tesalonika ki, ma sa Geas ngwae ˈi Derbe, ma sa Tikikus, ma sa Trofimus keroˈa ngwae ˈi Asia ki, ma sa Timoti, neˈe kira leka faˈinia sa Paul. 5 Kira leka kira ka maˈakwalia kaimili ana fanoa ˈi Troas. 6 Ma kami ka toˈofolo faˈasia fanoa ˈi Filipae buri ˈana na Fafangaˈa ˈani beret neˈe noaˈa ta isi ˈi saena, ma lima asoa ki ˈi buri ˈana, kami ka fiku laˈu faˈinida ˈi Troas. ˈI neˈeri kami ka tua sulia fiu asoa ki.

Daoˈa ˈisi sa Paul ˈi Troas

7 Ana Sarere ˈi saˈulafi, kami fiku maˈi fuana na fiku fanga kwaimaˈanga. Ma sa Paul ka alaˈa fuana na ngwae ki, ˈita ˈi saˈulafi leleka ka dao saena tofongana rodo, osiˈana nia ke baˈa leka naˈa kwau ˈana rorodo. 8 Ana na agi luma neˈe ˈi langi neˈe kami fiku ana, neˈe faˈi unu ˈoro ki kira niˈi ˈi neˈeri. 9 Ma taˈi ngwae ˈalako satana sa Iutikus tua ˈana ˈi maana maa olofolo, ma osiˈana neˈe sa Paul nia alaˈa ka tau, na maana ngwae ˈalako neˈe ka kulufefe naˈa, ma ka maliu liu naˈa ˈana, ma nia ka ˈasi naˈa ˈana faˈasia uula tala luma ˈi lifua ˈuana ˈi ano. Kaidaˈi kira lafua kwau niaˈa, kira ka lisia, ma nia mae naˈa. 10 Bore ma sa Paul ka koso ˈi ano, ka bobo uruuru, ma ka ofia, sui ka fata ˈuri, “Noaˈa kamu kasi manata ˈabera, osiˈana nia mauri goˈo ˈana ˈua.” 11 ˈUnaˈeri nia ka oli logo ˈana ˈuana agi luma neˈe kira fiku ana, ma ka ngiia na beret, ma kira ka fanga. Ma buri ˈana nia alaˈa faˈinida leleka ka ˈofodangi naˈa, sa Paul ka fiˈi leka. 12 Ma kira ka olifaˈinia na ngwae ˈalako neˈe ˈuana luma nia, ma kira ka saeleˈa liu duˈungana neˈe nia mauri naˈa.

Faˈasia ˈi Troas kira ka leka ˈuana ˈi Miletus

13 ˈUnaˈeri kami ka leka etaeta naˈa ˈaimili ˈuana saena faka, ma kami ka toˈofolo ˈuana fanoa ˈi Asos, fasi ˈiri kami ka ngalia sa Paul ˈi neˈeri. Nia saea ˈunaˈeri fuaimili, osiˈana nia leka kwau ˈi neˈeri ana tala ˈi tolo. 14 Kaidaˈi nia dao toˈo amiˈa ˈi Asos, nia ka raˈe naˈa faˈi kami saena faka, mika leka naˈa ˈuana fanoa ˈi Mitilene. 15 Ma kami leka faˈasia ˈi neˈeri, kami ka liu ana bubunga ˈi Kios ana ruana asoa. Ma ana na uula

asoa, kami ka dao ana bubunga ꞌi Samos. Ma ana faina asoa, kami ka dao ana fanoa ꞌi Miletus. 16 Sa Paul nia manata ꞌuana fasi ke daofaꞌi liu kwau ꞌuana ꞌi Efesus, ꞌiri noaꞌa kami kasi tua ana abaꞌi kula ꞌi Asia, osiꞌana kami leka ꞌaliꞌali ꞌiri mika dao ꞌaliꞌali goꞌo ꞌi Jerusalem ꞌi naꞌona faꞌi asoa ana Pentekos, diꞌia nia talangwaraꞌu.

Alaꞌanga ni olioliꞌa sa Paul fuana ngwae ꞌi Efesus ki

17 Ana kaidaꞌi sa Paul tua ꞌi Miletus, nia ka kwate alaꞌanga fuana na ngwae faꞌi naꞌonaꞌo ki ana fikutaꞌi ngwae faꞌamamana ki ꞌi Efesus, fasi ꞌiri kike leka maꞌi siana. 18 Kaidaꞌi kira dao maꞌi, nia ka fata ꞌuri fuada, “Kamu saiana ru neꞌe nau ku sasia kaidaꞌi nau ku tua faꞌi kamu, ꞌita ana kaidaꞌi nau ku dao maꞌi saena abaꞌi kula ꞌi Asia. 19 Nau ku sasia na raoꞌa fuana na Aofia faꞌinia na enoenoꞌanga, ma na angiꞌa ana kaidaꞌi ꞌafitaꞌiꞌanga ki ka dao aku, osiꞌana neꞌe ru taꞌa ki neꞌe Jiu ki sasiꞌi aku. 20 Kamu ka saiana taꞌifau naꞌa, kaidaꞌi nau ku faꞌamanata ꞌi saena luma kamu ki, ma fuana na ngwae ki taꞌifau, noaꞌa nau kusi sofongaꞌinia goꞌo ta ru faꞌasi kamu fuana ꞌafilamuꞌa. 21 Fuana Jiu ki, ma fuana na ngwae neꞌe noaꞌa laꞌu Jiu ki, nau ku fata totongaꞌi fuada ꞌiri kira ke abula faꞌasia taꞌangaꞌa kira ki, ma kira ke abula ꞌuana God, ma kira ke faꞌamamana ana na Aofia sa Jesus.

22 “Bore ma duꞌungana nau ku roꞌosulia na Anoꞌi ru Abu, nau ku leka ꞌuana ꞌi Jerusalem, ma noaꞌa nau kusi saiana tae neꞌe ke baꞌa fuli fuaku ꞌi neꞌeri. 23 Ma ana na fanoa ki taꞌifau neꞌe nau ku dao ani, na Anoꞌi ru Abu ka saea fuaku nai baꞌa dao toꞌona ꞌafitaꞌiꞌanga, ma nai baꞌa tua ꞌi saena luma ni lokafo ꞌi Jerusalem. 24 Bore ma nia leꞌa goꞌo ꞌana. Noaꞌa naisi ꞌabera goꞌo sulia ru neꞌe ke fuli fuaku, si diꞌia nau ku faꞌasuia nama na raoꞌa neꞌe na Aofia sa Jesus nia kwatea fuaku. Ma na raoꞌa neꞌeri neꞌe faꞌatalongaꞌilana Faꞌarongoꞌa Leꞌa sulia na kwaiꞌofeꞌanga God fuana na ngwae ki taꞌifau.

25 “Ma nau ku liliu ꞌi safitamuꞌa taꞌifau faꞌinia na alaꞌanga sulia ꞌInotoꞌanga God. Ma ana kaidaꞌi neꞌe, nau ku saiana noaꞌa kamu kasi baꞌa lisi nau laꞌu. 26 Bore ma nau ku sae madako naꞌa ana fuamuꞌa ꞌi taꞌena neꞌe, diꞌia ta ngwae bore ꞌana amuꞌa neꞌe noaꞌa kasi toꞌo ana na mauriꞌa faolu faꞌasia God, nau ku sulitalaꞌa faꞌasia, ma noaꞌa laꞌu na ꞌabera ꞌanga nau fuana. 27 Osiꞌana noaꞌa nau kusi sofongaꞌinia goꞌo ta ru ni faꞌarongolamuꞌa ꞌani sulia na kwaiogaiꞌanga God ki fuaka. 28 Ta neꞌe kamuꞌa ngwae faꞌinaꞌonaꞌo ki, kamu ke lia suli kamu talamuꞌa, ma na ngwae ki neꞌe na Anoꞌi ru Abu alua fuana muke lia sulida. Muke lia sulia na ngwae neꞌe kira faꞌamamana ana God, diꞌia na ngwae lia sulia na sipsip ki neꞌe lia sulida. God ka folida ꞌani na maelana na Ngela nia talana. 29 Nau ku saiana buri ꞌana nau ku leka, ti ngwae faꞌamanata rora kike baꞌa leka maꞌi, ma kike takalongaꞌinia na ngwae neꞌe kira faꞌamamana ki, diꞌia na kui kwasi ki neꞌe saungia na sipsip ki. 30 Kaidaꞌi ke baꞌa dao maꞌi neꞌe ti ngwae ana fikuꞌa kamu kike baꞌa sokea sa tai faꞌida neꞌe faꞌamamana ꞌuana lekaꞌa sulida. 31 Muke lialia, ma muke manata toꞌona sulia uulu faꞌi ngali ki, sulia asoa ma na rodo, nau ku faꞌamanata kamu, sui bore ꞌana saena ꞌafitaꞌiꞌanga ma na angiꞌa.

32 “Ma ana kaidaꞌi neꞌe, nau ku kwate kamu naꞌa fuana God, fasi ꞌiri nia ka lia suli kamu. Ma manata toꞌona alaꞌanga sulia kwaiꞌofeꞌanga leꞌa nia. Osiꞌana alaꞌanga neꞌeri nia bolo fuana faꞌangasingasilamuꞌa ma ka kwatea na ru leꞌa neꞌe God nia toꞌo ana fuana na ngwae nia ki taꞌifau. 33 Ma kamu ka sai logo ana, noaꞌa nau kusi oga goꞌo ta mani, nama ta toro faꞌasia ta ngwae aumulu. 34 Ma kamuꞌa taꞌifau goꞌo kamu saiana neꞌe nau ku rao ꞌani na ro lima nau ki, fasi ꞌiri nau ku ꞌafia nauꞌa ma kwaima nau ki kaidaꞌi kamiꞌa boꞌoboꞌo. 35 Nau ku faꞌataꞌinia taꞌifau naꞌa fuamuꞌa ꞌani raoꞌa ngasingasiꞌa ꞌunaꞌeri, kulu saiana kulu ka ꞌafia na ngwae neꞌe kira ngwataꞌutaꞌu ki. Muke manata toꞌona na alaꞌanga ba na Aofia kia sa Jesus nia saea, ‘Na ngwae neꞌe nia kwate ru, nia saeleꞌa ka doe liufia na ngwae neꞌe nia ngalia ru.’ ”

36 Kaidaꞌi sa Paul nia alaꞌa ka sui, nia ka bobo uruuru, ma ka foꞌo faꞌi kira.

37 Ma kiraʻa taʻifau goʻo kira ka angi
kaidaʻi kira lolofafia sa Paul, ma kira ka
nonoʻia. 38 Ma kira ka kwaimanatai liu
sulia nia saea noaʻa kira kasi baʻa lisia
laʻu. ʻUnaʻeri goʻo ma kira ka leka faʻinia
ʻuana saena na faka.

21

Sa Paul leka ʻuana ʻi Jerusalem

1 Kami olioli ada ka sui, kami ka taʻelia
naʻa na faka, ma kami ka leka naʻa.
Kaidaʻi neʻe kami toʻofolo naʻa, kami ka
dao ana bubunga ʻi Kos. Sui ana ruana
asoa, kami ka dao ana bubunga ʻi Rodes.
Ma kami ka leka kwau ʻuana fanoa ʻi
Patara faʻasia ʻi neʻeri. 2 ʻI neʻeri, kami
ka dao toʻona na faka neʻe ke leka ʻuana
abaʻi kula ʻi Fonisia saena ʻi Siria. Sui
kami ka taʻelia na faka neʻeri, ma kami
ka leka laʻu. 3 Kami ka liu ana kula neʻe
kami lia kwau ma kami ka lisia bubunga
ʻi Saeprus. ʻUnaʻeri kami ka gali ʻi bali
toli, kami ka leka ʻuana abaʻi kula ʻi Siria.
Kami ka koso ʻi sara ana fanoa ʻi Taea,
kula neʻe faka kami faʻakosoa na ludaʻa
ki ana. 4 Ma ʻi neʻeri kami ka dao toʻona
ti ngwae neʻe kira faʻamamana ki, ma
kami ka tua faʻinida sulia fiu asoa ki. Ma
osiʻana na Anoʻi ru Abu ka kwatea naʻa
manataʻanga fuada, kira ka fata ʻabera
ʻani sa Paul ʻiri noaʻa nia kasi leka laʻu
ʻuana Jerusalem. 5 ʻUnaʻeri bore ʻana,
ma ana kaidaʻi fuana lekaʻa kaimili, kami
ka leka naʻa ʻaimili. Ma na ngwae ki,
faʻinia na ʻafe kira ki, ma na ngela kira
ki taʻifau goʻo neʻe kira leka faʻi kaimili
ʻuana ʻi fafona asi. Kaidaʻi kami dao,
kami ka bobo uruuru, ma kami ka foʻo.
6 ʻUnaʻeri kami ka olioli ada ka sui, kami
fiʻi taʻelia na faka, ma kira ka oli naʻa
ʻadulu ʻi fanoa.

7 Sui kami ka leka faʻasia ʻi Taea,
kami ka dao ana fanoa ʻi Tolemais, kami
ka lisia ti ngwae neʻe kira faʻamamana,
ma kami ka tua faʻinida sulia taʻi asoa.
8 Ma ana ruana asoa, kami ka leka laʻu,
kami ka dao ana fanoa ʻi Sesarea. ʻI
neʻeri, kami ka tua ʻi luma sa Filip, na
ngwae neʻe rao ʻani faʻatalongaʻilana na
Faʻarongoʻa Leʻa. Ma niaʻa ta ngwae
ana fiu ngwae ba kira filida ʻi Jerusalem
ʻuana kwaiʻafiʻanga ana ngwae neʻe kira
faʻamamana ki. 9 Nia toʻo ana fai sariʻi
ki, ma kira ka faʻarongo logo ʻani fatalana
God. 10 Ma kami tua ʻi neʻeri sulia bara
asoa, ma taʻi profet satana sa Agabus ka
dao maʻi faʻasia ʻi Judea. 11 Nia ka leka
maʻi siaimili, ma ka ngalia na foʻosae sa
Paul fuana lobilana liʻitana, ma ka firi
fafia ʻani ro ʻae nia ki talana faʻinia ro
lima nia ki logo, sui ka fata ʻuri, “Na
Anoʻi ru Abu ka saea, na ngwae niniʻa na
foʻosae nia, na Jiu ki kira ke baʻa firi ʻuri
logo ana ʻi Jerusalem, sui kira ke kwatea
fuana ngwae neʻe noaʻa laʻu Jiu ki.”

12 Ana kaidaʻi kami rongoa na ru neʻeri,
kaimili faʻinia na ngwae neʻeri ki kami
ka ʻengoa sa Paul fasi ʻiri noaʻa nia kasi
leka ʻuana ʻi Jerusalem. 13 Bore ma
nia ka olisi kaimili ka ʻuri, “Faʻuta neʻe
kamu ka angi ʻunaʻeri ma muke kwate
nau ku kwaimanatai? Nau ku sasi akaʻu
noaʻa laʻu fuana firiʻilaku goʻo ʻana ʻi
Jerusalem, bore ma ʻiri nai mae logo
duʻungana na Aofia sa Jesus.”

14 Ma sulia kami kasi bolo goʻo fuana
rokisilana manatana sa Paul, ʻunaʻeri
bore ʻana kami ka fata naʻa ʻaimili ʻuri,
“Nia leʻa, alaʻania na kwaiogaiʻanga God
ka fuli naʻa ʻana.”

15 Buri ʻana kami tua ʻi neʻeri sulia
bara asoa, kami ka sasi akaʻu naʻa ana
ru kaimili ki, kami ka leka naʻa ʻuana ʻi
Jerusalem. 16 Ma ti fafarongo logo faʻasia
Sesarea kira leka faʻi kaimili, ma kira
ka talaʻi kaimili ʻuana luma ngwae neʻe
kami ke baʻa tua siana, satana sa Nason
ngwae ʻi Saeprus, niaʻa ta ngwae neʻe eta
faʻamamana ʻua naʻa maʻi.

Sa Paul alaʻa faʻinia sa James

17 Kaidaʻi kami dao naʻa ʻi Jerusalem,
na ngwae neʻe kira faʻamamana ki kira
ka kwalo leʻa liu ana kaimili. 18 Ana
ruana asoa, sa Paul ka leka faʻi kaimili
fuana lisilana sa James. Ma na ngwae
faʻinaʻonaʻo ki taʻifau saena fikutaʻi ng-
wae faʻamamana neʻe, kira tua ʻi neʻeri.
19 Sa Paul ka fata leʻa leʻa fuada, sui nia ka
faʻarongo kira ʻani ru neʻe God nia sasiʻi
taʻifau ki ʻani raoʻa neʻe sa Paul sasiʻi
safitana na ngwae neʻe noaʻa laʻu Jiu ki.
20 Ma ʻi buri ʻana kira rongoa niaʻa ka sui,
kira taʻifau goʻo kira ka baʻatafea God.
Sui kira ka fata ʻuri fuana sa Paul, “Kwala
ngwaefuta Paul, ʻoko lisia goʻo ʻamu na
ngwae ʻoro liu ana ngwae ʻi Jiu ki kira

faʼamamana, ma kira ka fuʼusi doe goʼo ʼada ʼua ana taki sa Moses ki. 21 Kira rongoa neʼe ngwae ki fai fafiʼo, osiʼana ʼoko faʼamanata na Jiu ki neʼe kira tua ana maʼe fanoa ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki, fasi ʼiri noaʼa kira kasi roʼo laʼu sulia na taki neʼe sa Moses nia kwatea, ma ʼoko saea fuada noaʼa kira kasi ʼolo faʼataʼinia ana ngela kira ki, ma noaʼa kira kasi sasi sulia na falafala kulu Jiu ki. 22 Ma kira ka rongoa naʼa neʼe ʼoko dao ʼi neʼe. Nia bolo faʼinia kuke faʼasaga basi na manataʼanga rora niniʼa ʼi safitana na ngwae faʼamamana ʼi Jiu ki. 23 ʼOke sasia tae neʼe kami saea fuamu. Na fai ngwae ki kira tua ʼi neʼe, ma kira fata alangaʼi fuana God. 24 ʼOke leka faʼi kira fuana faʼasikasikaʼanga ʼi maana God saena Luma Abu God, ma ʼoko foli fuana faʼasikasikaʼanga neʼeri, fasi ʼiri kira ke sufi gugurua na ifuda ka faʼataʼinia neʼe kira faʼasuia naʼa na eta fataʼanga kira✡ fuana God. Diʼia ʼoko sasi ʼunaʼeri sulia taki sa Moses, na ngwae ki taʼifau kira ke baʼa saiana na ru neʼe kira rongoa neʼe kira saea suliʼo ki, noaʼa kasi mamana, bore ma ʼaeʼo bore ʼoko roʼosulia na taki sa Moses ki.

25 “Ma fuana na ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki neʼe kira faʼamamana, kaimili kerekere fuada taʼifau naʼa, ma kami ka faʼarongoda ʼani na liaʼi ngwae neʼe kami alafafia: Noaʼa kira kasi ʼania na fanga neʼe kira foʼosi ʼani fuana mala-mala god neʼe kira foʼosia, ma noaʼa kira kasi ʼania ʼabu nama noaʼa ta ru ʼaeʼaela neʼe kira liʼoa, ma kira ka lia suli kira faʼasia kakabaraʼanga.”

26 Sa Paul alafafia na liaʼi ngwae neʼeri, ma ana ruana asoa, nia ka leka naʼa faʼinia na fai ngwae neʼeri ki, ma ka faʼasikasika faʼinida. Sui nia ka leka saena Luma Abu God, ka faʼarongoa na fata abu ʼani na kaidaʼi faʼuta neʼe na fiu asoa fuana faʼasikasikaʼa ke sui ana, sui mala kira fiʼi kwatea na kwaisuʼusiʼanga kira ki.

Kira daua sa Paul

27 Ma kaidaʼi fiu asoa neʼeri ki karangi sui, ti ngwae Jiu maʼi faʼasia abaʼi kula ʼi Asia, kira ka lisia sa Paul saena Luma Abu God. Ma kira ka bo ʼi burina naʼa na ngwae ki, ma kira ka daua sa Paul. 28 Ma kira ka rikoko kira ka ʼuri, “Ngwae ana ʼi Israel! Muke kwaiʼafi maʼi aimili! Na ngwae neʼe nia liufia naʼa fanoa ki taʼifau fuana faʼamanatalana ngwae ki fuana maladalafa lana ngwae ʼi Jiu ki, ma faʼinia maladalafa lana na taki sa Moses ki faʼinia na Luma Abu neʼe. Ma ana kaidaʼi neʼe, nia ka talaʼia ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki ʼuana saena Luma Abu neʼe, ma kira ka faʼasua na kula abu neʼe!” 29 Kira saea ru neʼe, osiʼana neʼe kira lisia sa Trofimus na ngwae ʼi Efesus nia tua faʼinia sa Paul ʼi neʼeri ʼi Jerusalem ana asoa etaeta, ma kira ka fia fasi sa Paul nia talaʼia ʼuana saena Luma Abu God.

30 Ma na sua ngalungaluʼanga ka tataʼe saena fanoa ʼi Jerusalem taʼifau, ma na ngwae ki kira ka afaʼiriʼiri maʼi taʼifau, ma kira ka daua sa Paul, ma kira ka taraʼeʼeoʼa ana ʼuana ʼi maa faʼasia saena Luma Abu God. Ma ʼunaʼeri goʼo na sina maa ki ana Luma Abu neʼeri, kira ka fono naʼa. 31 Kaidaʼi neʼe ngwae ki kira oga kike saungia sa Paul, ti ng-wae kira ka kwate alaʼanga fuana ngwae ʼinotoʼa ana ofoʼa ʼi Rom, osiʼana na sua ngalungaluʼanga doe neʼeri ka liu saena fanoa ʼi Jerusalem. 32 Ma ana kaidaʼi neʼe ngwae ʼinotoʼa nia rongoa na ru neʼeri, nia fiʼi leka, ma ka talaʼia ti ngwae ana ofoʼa nia ki faʼinia na ngwae faʼinaʼonaʼo kira ki, kira ka leka ʼaliʼali ʼuana kula neʼe ngwae ki kira fiku ana. Ma ana kaidaʼi neʼe ngwae ki kira lisia naʼa ngwae ʼinotoʼa neʼeri faʼinia na ngwae ofoʼa nia ki, kira fiʼi mamalo faʼasia na kwaʼilana sa Paul. 33 Kaidaʼi na ngwae ʼinotoʼa neʼeri ka dao naʼa, nia ka leka siana sa Paul, ma ka daua. Sui nia ka saea fuana ngwae nia ki ʼiri kira ka firi fafia ʼani ro kwalo sene ki. Sui nia ka saefiloa ngwae ki ka fata ʼuri, “Sa tai niniʼa ngwae neʼe, ma ru taʼa tae neʼe nia sasia?” 34 Ma na ngwae ki kira ka saea na alaʼanga ʼoro matamata kwailiu ki, na ngwae ʼinotoʼa neʼeri ka kina naʼa tae neʼe kira saetaʼa fuana sa Paul duʼungana. Ta neʼe nia ka saea naʼa fuana ngwae ana ofoʼa nia ki, ʼiri kira ke ngalia sa Paul, kira ke alua

✡ **21:24** Nambas 6:1-21

saena luma na ngwae ana ofoˈa ki neˈe kira tua ana. 35 Ma na ngwae ana ofoˈa ki kira ka talaˈia ˈuana ˈaena sinamaa ana luma neˈeri, ma kira ka ngalia ˈi langi, osiˈana neˈe ngwae neˈeri ki kira sua ngalungalu ka doe liu. 36 Ma na Jiu ki kira ka lalili faˈinia na akoˈa kira ka ˈuri, “Saungia ke mae lala kwa! Saungia ke mae lala kwa!”

Sa Paul fata suˈusi nia talana

37 Ana kaidaˈi neˈe ngwae ana ofoˈa ki kira sasi akaˈu fuana ruˈungaˈa ˈi luma faˈinia sa Paul, nia ka fata ˈuri fuana ngwae ˈinotoˈa neˈeri, “Nau ku oga nai saea taˈi ru fuamu kwala araˈi kwa.”

Ma na ngwae ˈinotoˈa neˈeri ka saefiloa ka ˈuri, “ˈUri ma ˈoko saiana alaˈanga ˈi Grik? 38 ˈUnaˈeri ma ˈaeˈo noaˈa laˈu na ngwae ba ˈi Ejipt ba ana kaidaˈi ba sui naˈa toli ba ˈoko tatabula na fuˈanga doe, ma ˈoko talaˈia naˈa fai toˈoni ngwae ki, ma kira ka leka ˈuana saena abaˈi kula kwasi faˈinia na sele ni ofoˈa kira fuana fuˈanga?”

39 Sui sa Paul ka olisia ka ˈuri “Noaˈa! Nauˈa na ngwae Jiu lala, nau ku futa ˈi Tarsus fanoa ˈinotoˈa ˈi Silisia. Nau ku oga ˈoke alaˈani ˈiri nau ku alaˈa basi fuana ngwae neˈe ki.”

40 Goˈo na ngwae ˈinotoˈa neˈe ka alaˈania, ma sa Paul ka uu ˈi maana luma neˈeri ˈi lifua, ma ka faˈataˈi ˈani limana ma ka nene fafia na ngwae ki. Ana kaidaˈi kira tua aroaro, sa Paul ka alaˈa fuada ˈani alaˈanga ngwae Jiu ka ˈuri,

22

1 “Ngwaefuta nau kina faˈinia kamuˈa na maˈa nau ki, muke fafarongo nau basi niniˈa nau ku ili fata ni suˈusilaku faˈasia na ru neˈe kamu fai fafi nau ˈani!” 2 Kaidaˈi kira rongoa nia fata ˈani alaˈanga ngwae Jiu, kira ka tua aroaro taˈifau, ma sa Paul ka alaˈa laˈu ka fata ˈuri, 3 “Nauˈa na ngwae Jiu, ma nau ku futa ˈi Tarsus na maˈe fanoa saena abaˈi kula ˈi Silisia, ma nau ku doe maˈi ˈi Jerusalem kaidaˈi nau ku saesaeˈe ru siana sa Gamaliel. Ma nia ka faˈamanata leˈa liu aku ˈani sasiˈa sulia na taki neˈe sa Moses kwatea maˈi fuana koˈo kia ki, ma nau ku oga logo sasilana na tae ki neˈe God nia oga, diˈia logo neˈe kamu oga sasilana naˈa ˈi taˈena. 4 Ma nau ku faˈakaisia logo na ngwae neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus, ma nau ku saungida. Nau ku daua logo na ngwae ki, ma na kini ki, ma nau ku aluda saena luma ni lokafo. 5 Na ˈingataˈi fata abu, ma na ngwae faˈinaˈonaˈo kulu ki, kira saiana na ru niniˈa nau ku fata sulia nia mamana. Ma kira keresia naˈa ru ki fuana na ngwae faˈinaˈonaˈo ana na Jiu ki ˈi Damaskas, ma kira ka kwatea fuaku, fasi ˈiri nau ku ngalia fuada. Ma kira ka alaˈani nau fasi ˈiri nai lulu ˈuana na ngwae neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus ki ˈi neˈeri, fasi ˈiri nai dauda, ma nai firi fafida, ma nai oli maˈi faˈinida ˈuana ˈi neˈe Jerusalem, fasi ˈiri neˈe ngwae faˈinaˈonaˈo ki kira ke kwatea kwaˈikwaˈinga fuada.

6 “Ana kaidaˈi nau ku leka ma nau ku dao karangia naˈa ˈi Damaskas bolo faˈinia tofongana asoa, ngwano ma na ngwabinabinaˈanga doe sina maˈi faˈasia mamanga kalikali nau. 7 Ma nau ku ˈasi ˈi ano, ma nau ku rongoa na lingalingaˈi ru fata ˈuri fuaku, ‘Saul ˈae, Saul ˈae, faˈuta neˈe ˈoko faˈakaisi nau?’ 8 Sui nau ku fata ˈuri fuana, ‘Araˈi kwa, ˈaeˈo sa tai neˈana?’ Ma na lingalingaˈi ru neˈeri ka olisi nau ka fata ˈuri, ‘Nauˈa sa Jesus ngwae ˈi Nasaret niniˈa ˈoko faˈakaisi nau.’ 9 Ma na ngwae neˈe kira leka faˈinau ki, kira lisia na ngwabinabinaˈanga neˈeri, ma noaˈa kira kasi rongo goˈo na lingana ngwae neˈe ka alaˈa faˈinau. 10 Ma nau ku saefiloa, nau ku ˈuri, ‘Aofia ˈae, tae neˈe nai baˈa sasia?’ Ma na Aofia ka olisi nau ka fata ˈuri, ‘ˈOke tataˈe, ˈoko leka ˈuana ˈi Damaskas. Ma kika faˈarongo ˈoe ˈani ru neˈe nau ku naia fuana ˈoke sasiˈi.’ 11 Ana kaidaˈi neˈeri, na maaku ka rodo, osiˈana na binabinalana ru neˈeri, ma na ngwae neˈe kira leka faˈi nau, kira ka dau ana limaku, ma kira ka talaˈi nau ˈuana ˈi Damaskas.

12 “Ma taˈi ngwae nia tua ˈi Damaskas satana sa Ananias, nia na ngwae neˈe fuˈusi doe ana God, ma ka roˈosulia na taki kiaˈa Jiu ki, ma na ngwae Jiu ki taˈifau neˈe kira tua ˈi Damaskas, kira fuˈusi doe liu ana. 13 Nia leka maˈi ka uu siaku, ka fata ˈuri, ‘Ngwaefuta nau Saul ˈae, ˈoke lia naˈa!’ Ma ana

kaidaˈi neˈeri nama goˈo, na maaku ka lia naˈa, ma nau ku lisia naˈa. 14 Ma nia ka fata laˈu ˈuri fuaku, ‘God koˈo kia ki nia fili ˈoe, fasi ˈiri ˈoke saiana na kwaiogaiˈanga nia ki, ma ˈoko lisia na Ngwae ni Rao ˈOloˈolo nia, ma ˈoko rongoa naˈa lingana. 15 Ma ˈoke baˈa faˈarongo ˈani Faˈarongoˈa Leˈa sulia fasi ˈiri ˈoke faˈarongoa na ngwae ki sulia na ru neˈe ˈoko lisia ma ˈoko rongoa. 16 ˈUri ma na tae laˈu neˈe ˈoko masia? Tataˈe naˈa, ˈoke siuabu, ma ˈoke foˈosia na Aofia, ˈiri nia ke rufuanata ana taˈangaˈa ˈoe ki.’

17 “Sui nau ku oli laˈu ˈuana ˈi Jerusalem, ma ana kaidaˈi nau ku foˈo saena na Luma Abu God, nau ku lisia na faˈataˈinga, 18 ma nau ku lisia na Aofia, ma nia ka fata ˈuri fuaku, ‘ˈOke leka likotaˈi faˈasia ˈi Jerusalem, osiˈana na ngwae neˈe ki noaˈa kira kasi faˈamamana ana fatalamu suli nau.’ 19 Ma nau ku fata ˈuri, ‘Aofia ˈae, kira sai goˈo ˈada ana ba nau ku leka saena luma fuana foˈongaˈa ki, ma nau ku daua na ngwae neˈe kira faˈamamana amu ki, ma nau ku ulasida logo. 20 Ma ana kaidaˈi neˈe ngwae ki kira saungia naˈa sa Stefen, na ngwae neˈe ka faˈarongo ˈaniˈo, nau ku tua logo ˈi neˈeri, ma nau ku alafafia na ru neˈe kira sasia ana, ma nau ku kwaiˈafi fuana liaˈa sulia na toˈongi fafo kira ki.’ 21 Sui na Aofia ka fata ˈuri fuaku, ‘ˈOke leka, osiˈana nai baˈa asungaˈi tau mala amu siana na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki.’ ”

22 Na ngwae ki kira fafarongoa sa Paul leleka nia ka saea goˈo na ru neˈe sulia na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki. Ma kaidaˈi kira rongoa na ru neˈeri, kira fiˈi rikoko kira ka ˈuri, “Kamu ke ngalia kwau muka saungia! Noaˈa nia ˈiri totolia neˈe ka mauri!” 23 Kira ri, ma kira ka kwaikarui ˈani na ifi kira ki, ma kira ka ˈui ˈani gegeo ana ano ki saena mamanga, osiˈana neˈe kira saetaˈa liu. 24 Ma na ngwae ˈinotoˈa ana ofoˈa ˈi Rom, nia ka saea fuana ngwae nia ki ˈiri kira ka talaˈia sa Paul ˈi luma, ma ka saea kira ka ulasia, ˈiri kira ke dao toˈona duˈungana tae neˈe kwate ma Jiu ki kira ka rikoko fuana ˈunaˈeri. 25 Bore ma kaidaˈi kira firiˈia sa Paul fuana ulasilana, nia ka fata ˈuri fuana taˈi ngwae ana ofoˈa, “Nia bolo goˈo ˈana saena taki kia ki ˈi Rom fuana muke ulasi nau, na ngwae ˈi Rom neˈe noaˈa kamu kasi matalangaˈi nau ˈua?”

26 Kaidaˈi neˈe ngwae ana ofoˈa neˈeri ka rongoa na ru neˈeri, nia ka leka siana ngwae ˈinotoˈa nia, ma ka saefiloa ka ˈuri, “Tae niniˈa ˈoko sasia kwa? Na ngwae loˈoko niaˈa na ngwae ˈi Rom!”

27 ˈUnaˈeri na ngwae ˈinotoˈa neˈeri ka leka siana sa Paul, ka fata ˈuri, “Faˈarongo nau basi, ˈuri ma ˈaeˈo na ngwae ˈi Rom niniˈa?”

Sui sa Paul ka olisia ka ˈuri, “ˈIu.”

28 Ma na ngwae ˈinotoˈa neˈe ka fata ˈuri, “Nauˈa na ngwae ˈi Rom logo, duˈungana nau ku foli ˈani mani doe.”

Ma sa Paul ka olisia ka ˈuri, “Nau neˈe ngwae ˈi Rom, osiˈana nau ku futa ana ngwae ˈi Rom.”

29 Ma na ngwae neˈe kira uu karangia fuana kwaˈilana ma saefilolana, kira ka dudu faˈiburi faˈasia. Ma na ngwae ˈinotoˈa neˈeri logo, kaidaˈi nia saiana neˈe sa Paul niaˈa na ngwae ˈi Rom, nia ka maˈu, osiˈana nia firi fafia ˈani kwaloˈi sene ki.

Sa Paul uu ˈi naˈona na fikutaˈi ngwae lokoˈi ru Jiu ki

30 Sui na ngwae ˈaˈana ana ofoˈa, nia oga ka sai leˈa ana tae neˈe Jiu ki kira fai fafia sa Paul ˈani. Ta neˈe ana ruana asoa, nia ka kwatea na ngwae nia ki, fasi ˈiri kira ke kanusua naˈa kwalo ki faˈasia sa Paul, ma ke kwatea alaˈanga fuana fata abu doe ki ma na fikutaˈi ngwae lokoˈi ru Jiu ki ˈiri kira ke fiku. Sui nia ka talaˈia kwau sa Paul, ma ka faˈauua ˈi naˈona na fikutaˈi ngwae lokoˈi ru neˈeri kaidaˈi neˈe kira fiku.

23

1 Ma sa Paul ka bubu teˈeteˈe naˈa fuana ngwae faˈi naˈonaˈo neˈeri ki neˈe kira fiku, ka fata ˈuri, “Ngwaefuta nau kina ˈi Israel, nau ku faˈa ˈinotoˈa God, ma ˈani na liaku taˈifau, nau ku saiana na maurilaku nia leˈa ka leleka ka dao ana faˈi asoa taˈena.” 2 Kaidaˈi sa Paul nia fata ˈunaˈeri, na ˈingataˈi fata abu sa Ananias ka saea fuana ngwae neˈe kira

uu karangia sa Paul ˈiri kira ka fida fafia kwakwana. 3 Ma sa Paul ka fata ˈuri fuana, “God nia ke baˈa fidaliˈo, ˈoko diˈia ta ˈodoa ba kira rafua ka kwao fuana sofongaˈilana na bulibuli ki. ˈOko tua ˈi neˈe logo fuana na matalangaˈi laku ˈani na taki sa Moses ki. Ma ˈaeˈo bore, ˈoe kosi roˈo goˈo sulia na taki neˈe ki kaidaˈi neˈe ˈoko saea kika fidali nau!”

4 Ma na ngwae neˈe kira uu karangia sa Paul, kira rongoa, kira ka fata ˈuri fuana, “ˈOko fata taˈa ana ngwae ˈingataˈi fata abu God kwa!”

5 Ma sa Paul ka olisida ka ˈuri, “Ngwaefuta nau kina ˈi Israel, kwaimanatai, noaˈa nau kusi saiana neˈe niaˈa na ngwae ˈingataˈi fata abu. Osiˈana na Kerekereˈa Abu nia saea, ‘Noaˈa ˈoe kosi fata taˈa ana na ngwae ˈinotoˈa kamu.’ ”

6 Ma kaidaˈi sa Paul ka lisia ti ai ana fikutaˈi ngwae lokoˈi ru neˈeri ki neˈe Sadusi ki, ma ti ai ada neˈe Farasi ki, nia ka fata doe fuana fikuˈa neˈeri ka ˈuri, “Ngwaefuta nau kina ˈi Israel, nauˈa na Farasi, na ngela na Farasi ki. Ma kira ka matalangaˈi nau naˈa, osiˈana nau ku faˈamamana na ngwae neˈe kira mae ki, God ke baˈa taˈeda laˈu ˈuana na mauriˈa!”

7 Ma ana kaidaˈi nia saea na alaˈanga neˈeri ki, na Farasi ki ma na Sadusi ki, kira ka talaˈae ana olisuˈusuˈunga, ma na fikuˈa neˈeri kira ka toˈolangaˈi kira ana ro fikutaˈi ngwae ki. 8 Kira toˈolangaˈinida, osiˈana na Sadusi ki kira saea diˈia ngwae mae, ˈafitaˈi kira ka mauri laˈu, ma kira saea noaˈa goˈo ta ˈainsel, ma ka noaˈa logo ta anoˈi ru. Bore ma na Farasi ki kira ka faˈamamana ana uulu ru neˈeri ki. 9 Ma na akoˈa fiˈi doe fuada kwailiu, ma ti ngwae faˈamanata ana taki ki neˈe kira Farasi ki logo, kira uu, ma kira ka fata ngasingasiˈa liu kira ka ˈuri, “Noaˈa kaimili kasi dao goˈo toˈona tae neˈe rora ana ngwae neˈe! Bore ma sali na anoˈi ru nama ta ˈainsel taka niniˈa fata ˈania.”

10 ˈUnaˈeri, ma na kwaingilongiloiˈanga doe liu ka tataˈe, ma na ngwae ˈinotoˈa ana ofoˈa, nia ka maˈu ˈasu ˈubani kira kata saungia sa Paul. Ma nia ka saea fuana ngwae ki ana ofoˈa ki, kira ka leka siana fikuˈa neˈe fasi ˈiri kira ke talaˈia sa Paul faˈasi kira ˈuana saena luma ngwae ana ofoˈa ki.

11 Sui ka rodo naˈa maˈi na Aofia ka uu siana sa Paul ka fata ˈuri, “Noaˈa ˈoe kosi maˈu. ˈOke fata falataliˈa naˈa suli nau neˈe ˈi Jerusalem, ma ˈoke baˈa sasi logo ˈunaˈeri ˈi Rom.”

Kira lokoˈi ru fuana saungilana sa Paul

12 Ma ˈi ˈofodangi ti ngwae ana Jiu ki kira ka fiku, ma kira ka lokoˈi ru fuana saungilana sa Paul. Ma kira ka fata alafu noaˈa kira kasi ˈania ta fanga, ma noaˈa kira kasi kwaˈufia ta kafo, leleka ka dao ana kaidaˈi kira ke saungia sa Paul. 13 Sali nia bolo faˈinia fai akwala ngwae ma ka tarenga neˈe kira saungaˈi fiku ana manataˈanga neˈeri. 14 ˈUnaˈeri na ngwae neˈeri ki, kira ka leka siana fata abu doe ki, ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki, kira ka fata ˈuri, “Kaimili fata alafu noaˈa kami kasi ˈania ta fanga leleka kami ke saungia nama sa Paul. 15 ˈUnaˈeri ma kaumulu faˈinia na ngwae saena fiku taˈi ngwae lokoˈi ru ki, kamu ka kwate alaˈanga fuana ngwae ˈinotoˈa ana ofoˈa ki ˈi Rom, fasi ˈiri kira ke talaˈia maˈi sa Paul faˈi kamu. Kamu ka sokeˈe saea kamu oga muke rongo leˈa ana ti alaˈanga laˈu sulia. Bore ma kaimili ke baˈa sasi akaˈu fuana saungilana kaidaˈi nia ke baˈa dao karangi naˈa maˈi.”

16 Bore ma ana kaidaˈi neˈe na ngwai sa Paul nia rongo sulia na lokoˈi ru ˈanga neˈeri, nia leka ˈi luma na ngwae ana ofoˈa ki, ka faˈarongoa ˈani sa Paul. 17 Kaidaˈi sa Paul nia rongoa, nia ka saea maˈi taˈi ngwae ana ofoˈa, ka fata ˈuri fuana, “ˈOke talaˈia kwau na ngwae ˈalako neˈe siana na ngwae ˈinotoˈa ˈoe, osiˈana nia oga ka saea taˈi ru fuana.” 18 Sui na ngwae ana ofoˈa neˈe ka talaˈia na ngwae ˈalako neˈeri siana ngwae ˈinotoˈa kira, ka fata ˈuri, “Na ngwae ba nia tua saena luma ni lokafo ba satana sa Paul neˈe sae nau ku talaˈia maˈi ngwae ˈalako neˈe siamu, osiˈana nia oga saelana taˈi ru fuamu.”

19 Ma na ngwae ˈinotoˈa neˈeri ka dau ana limana na ngwae ˈalako neˈeri ka talaˈia ka taˈi tau kwau, ma ana kaidaˈi

taʻifili kera, nia ka fata ʻuri, “Tae neʻe ʻoko oga ʻoke faʻarongo nau ʻani?”
20 Sui na ngwae ʻalako neʻeri ka fata ʻuri fuana, “Ti ngwae Jiu, kira alafafia ka sui naʻa, sali rorodo kike leka maʻi kike gani ʻoe ʻiri ʻoke talaʻia sa Paul laʻu ʻuana na kula neʻe fikutaʻi ngwae lokoʻi ru ki kira fiku ana, fasi ʻiri kike dao mamana toʻona tae ki neʻe nia sasiʻi. 21 Bore ma noaʻa ʻoe kosi roʻosulida, osiʻana fai akwala ngwae ma ka tarenga neʻe kira ago masia fuana saungilana. Osiʻana kira alafu ʻato liu mala fuana noaʻa kira kasi fanga, ma noaʻa kira kasi kwaʻu, leleka kira ke saungia sa Paul. Ma kira sasi akaʻu naʻa, ma na ru neʻe kira masia goʻo neʻe na fatalamu.”
22 Sui na ngwae ʻinotoʻa neʻe ka fata ʻuri fuana ngwae ʻalako neʻeri, “Noaʻa ʻoe kosi faʻarongoa ʻani ta ngwae neʻe ʻoko faʻarongo nau ʻani na ru neʻe.” Sui nia ka kwatea ka leka naʻa ʻana.

Kira kwatea sa Paul siana sa Feliks na ngwae gwaungaʻi

23 Sui naʻa ngwae faʻinaʻonaʻo ana ngwae ana ofoʻa ki, nia ka saea maʻi ro ngwae kira doe ʻi olofana, ka fata ʻuri fuadaroʻo, “Koroʻo ke sasi akaʻu ana ro talangaʻi ngwae ana ofoʻa ki fuana lekaʻa ʻuana fanoa ʻi Sesarea, faʻinia fiu akwala ngwae fuana lekaʻa fafona hos ki, ma ro talangaʻi ngwae ki neʻe kira dau ana sua ki, kira ka sasi akaʻu fuana lekaʻa ana sikona agi rodo saena rodo ʻi taʻena.
24 Kamu ke alua ti hos fuana sa Paul ʻiri ke taʻe ʻi fafoni, ma kamu ke folo leʻa ʻafia, ma kamu ke talaʻia siana sa Feliks na ngwae gwaungaʻi.”
25 ʻUnaʻeri na ngwae ʻinotoʻa ana ofoʻa ka keresia naʻa alaʻanga fuana sa Feliks ka ʻuri,
26 “Nauʻa sa Kladius Lisias, nau ku kerekere kwau fuamu ʻoe na ngwae ʻinotoʻa sa Feliks. Nau ku alaʻa basi faʻi ʻoe. 27 Na Jiu ki kira daua naʻa ngwae neʻe, ma kira ka karangi saungia. Kaidaʻi nau ku dao toʻona nia na ngwae ʻi Rom, nau ku leka faʻinia ngwae ana ofoʻa nau ki, kami ka laua niaʻa faʻasida. 28 Ma osiʻana nau ku oga nai saiana tae neʻe kira fai fafi nia ʻani, nau ku talaʻia siana na fikutaʻi ngwae lokoʻi ru Jiu ki. 29 Sui nau ku dao toʻona noaʻa nia kasi sasia goʻo ta ru neʻe bolo fuana kira ka saungia nama kira ka alua saena luma ni lokafo. Na fai fafilana kira sasi goʻo ʻada sulia na taki kira ki talada. 30 Ma kaidaʻi nau ku rongoa Jiu ki kira ʻolea naʻa fuani oro fuana saungilana, nia neʻe nau ku manata ʻuana kwatelana kwau siamu. Ma nau ku faʻarongoa naʻa ngwae ki neʻe kira fai fafia ʻiri kira ke matalangaʻinia ʻi naʻomu, osiʻana ʻaeʻo naʻa neʻe na ngwae gwaungaʻi.”

31 Sui na ngwae ana ofoʻa ki kira ka sasi naʻa sulia na tae neʻe ngwae ʻinotoʻa kira saea. Ma kira ka talaʻia sa Paul ana faʻi rodo neʻeri leleka kira ka dao ana fanoa ʻi Antipatris. 32 Ma ana ruana asoa, na ngwae ana ofoʻa ki neʻe kira fali ʻani ʻaeda, kira ka oli ʻuana luma kira ʻi Jerusalem. Ma na ngwae ana ofoʻa neʻe kira leka fafona hos ki, kira ka daofaʻi liu faʻinia sa Paul. 33 Kira talaʻia ka dao ana fanoa ʻi Sesarea, ma kira ka kwatea naʻa kerekereʻa baera fuana sa Feliks na ngwae gwaungaʻi, ma kira ka faʻasia naʻa sa Paul siana. 34 Ana kaidaʻi neʻe ngwae gwaungaʻi neʻe nia toʻomani na kerekereʻa neʻeri ka sui, nia ka saefiloa sa Paul ʻuana na abaʻi kula ʻi faʻi neʻe nia futa ana. Kaidaʻi nia dao toʻona nia leka maʻi faʻasia Silisia, 35 nia ka fata ʻuri, “Nai baʻa rongo ʻoe ana kaidaʻi ngwae neʻe kira fai fafiʻo ki kika ka dao maʻi.” Sui nia ka kwatea na ngwae ana ofoʻa nia ki kira ka folo leʻa ʻusia sa Paul saena luma gwaroa neʻe sa Herod saungaʻinia.

24

Na Jiu ki kira fai fafia sa Paul ʻi naʻona sa Feliks

1 Buri ʻana lima asoa ki sui, sa Ananias na ʻingataʻi fata abu ka leka ʻuana fanoa ʻi Sesarea faʻinia ti ngwae faʻinaʻonaʻo ana Jiu ki, ma taʻi ngwae satana sa Tertulus neʻe nia saiana na taki ki. Kira leka maʻi ʻi naʻona sa Feliks na ngwae gwaungaʻi, ma kira ka fai fafia sa Paul.
2 Sui kira ka saea maʻi sa Paul, ma sa Tertulus ka talaʻae ana giosilana fuana sa Feliks ka ʻuri, “Ngwae gwaungaʻi ʻae, na kwaitalaʻiʻanga ʻoe ʻani liatoʻo ʻoko sasia

kulu ka toˈo ana aroaroˈanga sulia kala kaidaˈi tau. Ma neˈe ˈoko sasia naˈa ru ˈoro leˈa faolu ki fuamiˈa ngwae Jiu ki.
3 Ma kaimili taˈifau saeleˈa liu fuana ru neˈeri ki, ma kami ka baˈatafe ˈoe liu.
4 Ma noaˈa nau kusi oga liu goˈo ngalilana kaidaˈi keta ˈoe. Ma neˈe nau ku ganiˈo fasi ˈiri ˈoko fafarongo basi maˈi fuana na alaˈanga dokodoko kaimili neˈe nau ku kwatea.
5 Kaimili dao toˈona ngwae neˈe faˈasaetaˈa na ngwae ki. Nia saiana ka sua ngalungalua na Jiu ki saena magalia taˈifau, ma niaˈa ta ngwae ˈaˈana logo ana fikutaˈi ngwae neˈe kira saeda ˈani, ‘Nasarene ki.’
6-7 Ma nia ka iliili logo ˈuana na faˈasualana na Luma Abu God. Kaidaˈi kami lisia ˈunaˈeri, kami ka daua. Ma kami ka naia fuana matalangaˈilana sulia na taki kami.*
8 ˈUnaˈeri sa Lisias ka kwatea fatalana fuana sa tai faˈida neˈe ka toˈo ana ta kwaigiosiˈanga kira ka leka maˈi siamu. Diˈia ˈoko saefiloa na ngwae neˈe, ˈoke baˈa dao toˈona ˈamu talamu na ru neˈe kami fai fafia ˈani ki niˈi mamana.”
9 Ma na Jiu ki logo neˈe kira tua ˈi neˈe, kira saea na ru neˈe sa Tertulus ka saea nia mamana, ma kira ka alaˈa giosia logo sa Paul.

Fataˈa ni kwaisuˈusiˈanga sa Paul ˈi naˈona sa Feliks

10 ˈUnaˈeri na ngwae gwaungaˈi neˈe sa Feliks ka karumia sa Paul ˈiri ka alaˈa, ma sa Paul ka fata ˈuri, “Nau ku saiana ˈoko kwai matalangaˈi ˈi neˈe ka tau naˈa maˈi sulia faˈi ngali ˈoro ki, ma nau ku saeleˈa fuana na suˈusilaku ˈi naˈomu.
11 Nia ˈiri bolo ˈua faˈinia akwala ma ro asoa buri ˈana neˈe nau ku leka ˈuana ˈi Jerusalem fuana foˈongaˈa. Diˈia ˈoko saefiloa na ngwae ki, ˈoke baˈa tala dao ˈamu toˈona neˈe nau ku fata mamana.
12 Ma na Jiu ki noaˈa kasi dao goˈo toˈoku neˈe nau ku kwaingenge faˈinia ta ngwae saena Luma Abu God, nama kira kasi dao toˈoku neˈe nau ku alungaˈinia ti ngwae ˈi saena luma fuana foˈongaˈa nama ana ta kula saena fanoa ˈi Jerusalem.
13 Ma noaˈa kira kasi bolo goˈo fuana kwatelana ta ru fuamu, ˈiri ˈoke faˈamamana na tae ki neˈe kira fai fafi nau ˈani.
14 Nau ku saea ru mamana fuamu: Nau ku foˈosia God ba koˈo kami ki, ˈani dauˈa sulia na ‘Tala ana Aofia’ neˈe ngwae neˈeri ki kira saea noaˈa kasi mamana. Ma nau ku faˈamamana ana ru ki taˈifau neˈe sa Moses ma na profet ki kira keresiˈi saena Kerekereˈa Abu.
15 Ma nau ku manata fitoˈo ana God diˈia logo kiraˈa, neˈe God ke baˈa taˈea na ngwae ki taˈifau faˈasia na maeˈa, na ngwae leˈa ki ma na ngwae taˈa ki logo.
16 Ma nia neˈe kwatea nau ku sasi ngangata ˈuana sasilana na ru leˈa ki, fasi ˈiri noaˈa nau kusi ˈeke laˈu ˈi maana God ma na ngwae ki.

17 “Ma buri ˈana nau ku leka faˈasia ˈi Jerusalem sulia bara faˈi ngali, nau ku oli laˈu maˈi ˈi neˈe fuana ngali maniˈa fuana Jiu ki ma ˈuana kwaisuˈusiˈanga logo.
18 Ma ana kaidaˈi nau ku sasia na ru neˈeri, neˈe kira ka lisi nau saena Luma Abu God buri ˈana nau ku faˈasuia naˈa raoˈa ana faˈasikasikaˈanga. Ma noaˈa goˈo ta fikutaˈi ngwae faˈinau ana kaidaˈi neˈeri, ma ka noaˈa goˈo ta ngaluˈa.
19 Bore ma ti Jiu faˈasia abaˈi kula ˈi Asia neˈe kira tua neˈeri. Ma nia bolo faˈinia kira ka leka logo maˈi ˈi naˈomu, ˈiri kira ke giosi nau diˈia kira saiana ta ru neˈe nau ku sasia ka rora.
20 Ma na ngwae neˈe ki, kira saiana kaidaˈi kira giosi nau ˈi naˈona na fikutaˈi ngwae lokoˈi ru kami Jiu ki, noaˈa kasi dao goˈo toˈona ta ru neˈe nau ku sasia ka rora.
21 Taˈi ru goˈo neˈe nau ku saea ˈi neˈeri, sali neˈe ka faˈasaetaˈa ta bali ada neˈe ˈuri, ‘Kaumulu matalangaˈi nau ˈi taˈena, osiˈana na faˈamamanaˈanga nau ana ngwae neˈe kira mae naˈa ki, kira ke baˈa mauri laˈu.’ ”

22 Sui sa Feliks, ngwae neˈe sai leˈa naˈa ana falafala sulia na Tala ana Aofia, nia ka saea kira ka mango naˈa. Ma nia ka fata ˈuri, “Kaidaˈi sa Lisias na ngwae ˈinotoˈa ana ngwae ni ofoˈa ki ke dao maˈi, nai baˈa faˈasuia na matalangaˈilamu.”
23 Ma nia ka saea fuana ngwae ana ofoˈa neˈe tagi sulia sa Paul ˈiri nia kwate ka sakadolaˈa fuana ana ti kaidaˈi, ma ka alaˈania na kwaima nia ki saiana kike maa toˈona, ma kike kwate ru goˈo ˈada

* **24:6-7** Ti kerekereˈa ˈua ˈadoa verse 7, “bore ma sa Lisias, na ngwae ˈinotoˈa ana fuani oro ki, neˈe leka maˈi ma ka lau balubaluˈa ana faˈasi kaimili.”

fuana.

Sa Feliks faʹinia ʹafe nia kira sailinga fatalana sa Paul

24 Ma buri ʹana bara asoa sui, sa Feliks faʹinia ʹafe nia ʹi Drusila neʹe taʹi kini
ʹi Jiu, kera ka kwaiudui ʹuana sa Paul
ʹiri kera ke sailinga nia. Ma sa Paul
ka fata sulia na faʹamamanaʹanga ana
sa Jesus Christ. 25 Bore ma sa Paul ka
fata logo sulia na ʹoloʹoloʹa, ma ka saea
neʹe ngwae ki noaʹa kasi sasi sulia na
kwaiogaiʹanga taʹa ana nonida ki, ma ka
fata logo sulia faʹi asoa neʹe God ke baʹa
matalangani na ngwae ki taʹifau. Ma
kaidaʹi kera rongoa naʹa ru neʹeri ki, sa
Feliks ka maʹu, ma ka fata ʹuri, “ʹOke
leka naʹa kwau ʹamu. Nai baʹa saeʹo
laʹu maʹi ana ta kaidaʹi matamata neʹe
masikwaʹa fuamu.” 26 Ana kaidaʹi neʹeri
logo, nia ka fia fasi sa Paul ka kwatea
mani fuana. ʹUnaʹeri neʹe nia ka ʹidufaʹi
kwate alaʹanga fuana ʹiri nia ka alaʹa
faʹinia sulia kaidaʹi ʹoro ki.
27 Buri ʹana ro faʹi ngali ki sui, sa
Porsius Festus ka leka maʹi ka talafuila sa
Feliks na ngwae gwaungaʹi neʹeri. Bore
ma osiʹana sa Feliks ka oga neʹe Jiu ki kira
ka saeleʹa faʹinia, noaʹa nia kasi alaʹani
sa Paul ka leka naʹa ʹana faʹasia saena
luma ni lokafo.

25

Sa Paul gani ʹuana lekaʹa siana tatalafaʹa doe ʹi Rom

1 Ma na uulu asoa ki ʹi buri ʹana sa
Festus ka dao maʹi ka gwaungaʹi ana
fanoa ʹi Sesarea, nia ka leka ʹuana ʹi
Jerusalem. 2 Ma na fata abu doe ki, ma
na ngwae faʹinaʹonaʹo Jiu ki, kira ka
faʹarongo ʹani na ru neʹe kira fai fafia
ʹani sa Paul ki fuana sa Festus. 3 Ma kira
ka ʹengoa sa Festus ʹiri nia ke kwatea
sa Paul ʹuana ʹi Jerusalem, osiʹana kira
naia naʹa fuana saungilana sulia tala.
4 Ma sa Festus ka olisi kira ka fata ʹuri,
“Sa Paul nia tua saena luma ni lokafo
ʹi Sesarea. Ma noaʹa kasi tau goʹo ma
nai baʹa oli ʹaliʹali logo ʹi neʹeri. 5 Diʹia
nia sasia ta ru ka rora, kamu ke kwatea
ngwae faʹinaʹonaʹo kamu ki ʹiri kike leka
faʹinau ʹuana ʹi Sesarea ma kira ke alaʹa
giosia ʹi neʹeri.”
6 Sui sa Festus ka tua ʹi Jerusalem sulia
ta kwalu asoa nama ta akwala asoa laʹu,
sui nia ka oli ʹuana ʹi Sesarea. Aia, ma
na asoa ʹi buri ʹana, sa Festus ka leka ka
tua ana kula ni kwai matalangaʹinga, sui
ka saea kira ka baʹea maʹi sa Paul. 7 Ma
ana kaidaʹi sa Paul nia dao, na Jiu ki neʹe
kira leka maʹi faʹasia ʹi Jerusalem, kira ka
uu kalia, ma kira ka fai fafia ʹani ru ʹoro
taʹa liu ki neʹe noaʹa kasi mamana goʹo.
8 Bore ma sa Paul ka fata ʹani suʹusilana,
“Noaʹa nau kusi sasia goʹo ta ru taʹa neʹe
faʹalia na taki kami Jiu ki, ma na Luma
Abu God, nama na tatalafaʹa doe ʹi Rom.”
9 Ma osiʹana sa Festus ka oga na Jiu ki
kira ka saeleʹa faʹinia, nia ka saefiloa sa
Paul ka ʹuri, “ʹOko oga ʹoke leka ʹuana ʹi
Jerusalem, fasi ʹiri nai matalangaʹi ʹoe ʹi
neʹeri ʹani na ru neʹe kira saea suliʹo?”
10 Sui sa Paul ka olisia ka ʹuri, “Kula
ni matalangaʹinga na tatalafaʹa doe ʹi
Rom alua niniʹa nau ku uu naʹa ana. ʹI
neʹe naʹa neʹe kula neʹe totolia mata-
langaʹilaku. Noaʹa nau kusi sasia goʹo ta
ru rora fuana ngwae ʹi Jiu ki. Ma ʹoko
sai leʹa naʹa ana taʹifau. 11 Diʹia nau ku
ʹoia na taki ki ma ka totolia neʹe ʹoke
matalangaʹi nau fuana maeʹa, noaʹa nau
kusi gani ʹuana neʹe nai tafi faʹasia. Bore
ma na alaʹanga kira ki neʹe kira fai fafi
nau ʹani, noaʹa nia kasi mamana, ʹirai ma
nia ʹafitaʹi goʹo fuana ta ngwae neʹe ka
kwate nau fuada. Ma nau ku gani ʹuana
lekaʹa siana tatalafaʹa doe ʹi Rom fuana
matalangaʹilaku.”
12 ʹUnaʹeri sa Festus ka alaʹa faʹinia
na ngwae ki neʹe kira ʹafia faʹinia kwai
matalangaʹinga. Sui nia ka fata ʹuri fuana
sa Paul, “Osiʹana ʹoko gani ʹuana lekaʹa
siana na tatalafaʹa doe ʹi Rom, nia leʹa,
ʹoke baʹa leka siana.”

Sa Paul nia alaʹa fuana sa Agripa faʹinia ʹi Bernis

13 Buri ʹana bara asoa sui, sa Agripa
na tatalafaʹa faʹinia ngwaingwaena nia ʹi
Bernis, kera ka dao ʹi Sesarea ʹiri kike
maa toʹona sa Festus ma kika kwaloa.
14 Ana kaidaʹi kera tua ʹi Sesarea sulia
bara asoa neʹeri, sa Festus ka faʹarongoa
sa Agripa ʹani alaʹanga neʹe sulia sa
Paul. Nia ka fata ʹuri, “Taʹi ngwae kira
alua saena luma ni lokafo kaidaʹi neʹe sa
Feliks nia gwaungaʹi maʹi mala kaidaʹi

naisi dao ˈua. 15 Ma ana kaidaˈi nau ku
leka kwau ˈuana ˈi Jerusalem, na fata abu
doe Jiu ki, ma na ngwae faˈinaˈonaˈo kira
ki, kika alaˈa giosia, ma kira ka gani nau
ˈiri nai matalangaˈinia fuana saungilana.
16 Bore ma nau ku fata ˈuri fuada, ‘Noaˈa
laˈu na falafala kami ngwae ˈi Rom ki
neˈe mike matalangaˈinia ta ngwae ˈi
naˈona neˈe nia fata suˈusia ˈi maana na
ngwae neˈe kira giosia ki.’ 17 Ma kaidaˈi
kira dao naˈa maˈi neˈe ˈi Sesarea, nau ku
likotaˈi ku tua fuana rongolada ana kula
fuana kwai matalangaˈinga ana ruana
asoa, ma nau ku saea maˈi ngwae ana
ofoˈa ki kira ka baˈea maˈi na ngwae
neˈeri. 18 ˈUnaˈeri, na ngwae neˈe kira
fai fafia ki kira ka uu, ma noaˈa kira kasi
fai fafia goˈo ˈani ti ru taˈa neˈe nau ku
fia fasi kira ke baˈa saea. 19 Ru neˈe
kira olisuˈusuˈu naˈa fafia faˈinia neˈe
fadalana na foˈosilana God kira faˈinia
taˈi ngwae neˈe satana sa Jesus. Sa
Jesus neˈeri nia mae naˈa, bore ma sa
Paul ka saea fasi nia mauri laˈu. 20 Ma
osiˈana noaˈa nau kusi saiana neˈe nau
ku malingaˈi faˈuta ana ru neˈe, nau ku
saefiloa sa Paul diˈia nia oga ka leka ˈuana
ˈi Jerusalem fuana nau ku matalangaˈinia
ˈani na ru neˈe ki ˈi neˈeri. 21 Bore ma
sa Paul noaˈa kasi alafafia, ma ka gani
ˈuana tuaˈa saena luma ni lokafo, ma
lekaˈa siana na tatalafaˈa ˈi Rom fasi ˈiri
niaˈa talana neˈe ka faˈasaga. Nia neˈe,
nau ku saea noaˈa kira kasi lafua faˈasia
saena luma ni lokafo, leleka ka dao ana
kaidaˈi neˈe totolia fuana baˈelana siana
na tatalafaˈa doe ˈi Rom.”

22 Sui sa Agripa ka fata ˈuri fuana sa
Festus, “Nau ku oga logo rongolana ngwae
neˈana.”

Ma sa Festus ka olisia ka fata ˈuri, “ˈOke
baˈa rongoa naˈa niaˈa rorodo.”

23 Ma ana faˈi asoa ˈi buri ˈana, sa
Agripa faˈinia ˈi Bernis kera ka dao maˈi,
ma kera ka ruˈufia maˈi na ifi ˈinotoˈa
kera ki. Ma kera ka ruˈu saena luma
faˈinia na ngwae ˈinotoˈa ana ofoˈa ki,
ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki saena maˈe
fanoa neˈeri. Sui sa Festus ka kwate
alaˈanga ˈiri kike talaˈia maˈi sa Paul.
24 Ma sa Festus ka fata ˈuri, “Agripa
na tatalafaˈa ˈae, faˈinia na ngwae neˈe
kamu fiku maˈi ˈi neˈe ki, kamu lisia
na ngwae neˈe satana sa Paul. Na Jiu
neˈe kira tua ˈi neˈe Sesarea ki ma na Jiu
neˈe kira tua ˈi Jerusalem ki, kira fai fafia
niaˈa, ma kira ka ri kira ka gani nau ˈiri
nai saungia ka mae. 25 Bore ma kaidaˈi
nau ku saefiloa, noaˈa nau kusi dao goˈo
toˈona ta tae neˈe nia sasia ka taˈa fuana
kike saungia ka mae duˈungana. Bore ma
nia ka gani ˈuana ˈiri ke leka siana ngwae
tatalafaˈa doe kia ˈi Rom. Nia neˈe nau ku
baˈea maˈi siana na ngwae tatalafaˈa doe
ˈi Rom. 26 Bore ma noaˈa nau kusi toˈo
ana ta ru talingaˈi neˈe nai kerekere sulia
na roraˈa ngwae neˈe fuana na ngwae
tatalafaˈa doe. Niniˈa nau ku talaˈia
maˈi siamu ˈi taˈena kwala Agripa na
ngwae tatalafaˈa, ˈiri muke kwaiˈafi aku
fuana daoˈa toˈona ta ru mamana fuana
keresilana. 27 Osiˈana noaˈa kasi leˈa
fuana nau ku kwatea kwau ta ngwae neˈe
tua saena lokafo fuana ngwae tatalafaˈa
doe ˈi Rom, diˈia noaˈa naisi faˈataˈi
madako ana manataˈanga ki neˈe kira
giosia ˈani.”

26

Sa Paul suˈusia niaˈa ˈi naˈona sa Agripa

1 Sa Agripa ka fata ˈuri fuana sa Paul,
“Nia bolo goˈo ˈana fuana ˈoko faˈarongo
kaimili ˈania manatamu.”

Ma sa Paul ka taga na limana ka
faˈataˈinia neˈe nia alaˈa, ma ka suˈusi
nia ˈuri, 2 “Kwala Agripa na ngwae tata-
lafaˈa ˈae, nau ku saeleˈa goˈo ˈaku,
osiˈana nau ku totolia nai faˈarongo ˈoe
ˈani na suˈusilaku ˈani na ru neˈe Jiu ki
kira fai fafi nau ˈania. 3 Nau ku saeleˈa
ka tasa, osiˈana ˈoko sai leˈa ana falafala
kia Jiu ki faˈinia na olisuˈusuˈunga kia
ki. Ta neˈe nau ku gani ˈoe, fasi ˈiri ˈoke
fafarongo nau basi faˈinia mabetauˈa.

4 “Ma na Jiu ki taˈifau kira saiana
malitaku ˈita maˈi ana tiˈitiˈilaku. Kira
ka saiana na maurilaku ˈi fanoa nau,
ma buri ˈana laˈu ˈi neˈe ˈi Jerusalem.
5 Ma kira ka saiaku ka tau naˈa maˈi,
ana etangilana nauˈa ta ngwae ana fiku
taˈi ngwae neˈe kira faˈangasia naˈa
foˈosilana God ˈani falafala Jiu ki. Ma
kira saea na fiku taˈi ngwae neˈeri ˈani,
‘Farasi ki.’ Fuila kika leka maˈi ˈi neˈe

ꞌiri kike fata faꞌamamana sulia ru neꞌeri ki, diꞌia kira maꞌudi. 6 Ma niniꞌa nau ku uu naꞌa ꞌi neꞌe fuana na matalangaꞌilaku, osiꞌana nau ku kwaimasi naꞌa ana ru neꞌe God nia eta fataꞌa ꞌani fuana koꞌo kia ki. 7 Ma nia naꞌa neꞌe ru ba na akwala ma ro fuuꞌi ngwae kia ki kira kwaimasi ꞌuana ngalilana, kaidaꞌi kira foꞌosia God sulia asoa ma na rodo. Kwala Agripa, osiꞌana na fitoꞌonga neꞌe nau ku kwaimasi naꞌa ana neꞌe ngwae ꞌi Jiu ki kira ka fai fafi nau! 8 Ma faꞌuta neꞌe ka ꞌafitaꞌi fuamuꞌa ngwae ꞌi Jiu ki fuana faꞌamamanaꞌanga ana God neꞌe nia saiana taꞌelana ngwae mae ki?

9 “Ma ꞌi naꞌo maꞌi, nauꞌa talaku nau ku ngangata fuana nau ku sasia na ru ki taꞌifau neꞌe totolia nau ku takalongaꞌinia na fikutaꞌi ngwae neꞌe kira faꞌamamana ana sa Jesus ngwae ꞌi Nasaret. 10 Na ru neꞌeri neꞌe nau ku sasi ꞌi Jerusalem. Nau ku ngalia naꞌa ngasingasiꞌanga faꞌasia na fata abu doe ki, ma nau ku alua ngwae ꞌoro God ki saena luma ni lokafo. Ma ana kaidaꞌi kira matalangaꞌinida fuana maelada, nau ku ala logo fafia. 11 Ana kaidaꞌi ꞌoro ki, nau ku liu ku nangasida saena luma fuana foꞌongaꞌa ki, ma nau ku ili ꞌuana suꞌungaꞌilada, fasi ꞌiri kike danga ꞌania naꞌa faꞌamamanaꞌanga kira ki. Ma osiꞌana nau ku saetaꞌa liu fuada, nau ku leka logo ꞌuana fanoa matamata ki fuana faꞌakaisilada.

12 “Ma duꞌungana ru neꞌeri, nau ku leka ꞌuana ꞌi Damaskas. Nau ku ngalia na kerekereꞌa ki faꞌasia na fata abu doe ki fuana daulana na ngwae neꞌe kira faꞌamamana ana sa Jesus. 13 Kwala Agripa, kaidaꞌi kami leka sulia tala tofongana asoa, nau ku lisia na taꞌi ngwasinasina ꞌanga neꞌe rara ka liufia na madakolana sina, ma nia rara maꞌi faꞌasia saena mamanga ka leka kalikali nau faꞌinia na ngwae neꞌe kami leka ki. 14 Ma kaimili taꞌifau goꞌo neꞌe kami ꞌasi ꞌi ano, ma nau ku rongoa taꞌi lingalingaꞌi ru ka fata ꞌuri fuaku ꞌani alaꞌanga ngwae Jiu, ‘Saul, Saul! Faꞌuta neꞌe ꞌoko faꞌakaisi nau? ꞌOko nonifii ana kaidaꞌi ꞌoko tataꞌe sauli nau, diꞌia na buluka nia nonifii kaidaꞌi neꞌe nia bulia maana sua ana na ngwae neꞌe ka talaꞌia.’ 15 Ma nau ku fata ꞌuri fuana, ‘Araꞌiꞌae, ꞌaeꞌo sa tai niniꞌa?’ Ma na Aofia ka fata ꞌuri, ‘Nauꞌasa Jesus, na ngwae neꞌe ꞌoko faꞌakaisia. 16 Tataꞌeꞌnaꞌa. Nau ku faꞌataꞌi fuamu, ma nau ku fili ꞌoe, fasi ꞌiri ꞌoke rao fuaku. Ma ꞌoko faꞌarongoa ngwae ki laꞌu ꞌani na ru neꞌe ꞌoko lisiꞌi aku ki ꞌi taꞌena, ma ti ru laꞌu neꞌe nai baꞌa faꞌataꞌinia fuamu. 17 Nau ku asungaꞌiniꞌo siana na ngwae ꞌi Israel ki, ma na ngwae neꞌe noaꞌa laꞌu Jiu ki, ma nau ku tagi suliꞌo fasi ꞌiri noaꞌa kira kasi saungiꞌo. 18 Nau ku asungaꞌiniꞌo fuada fasi ꞌiri ꞌoko bulasida faꞌasia na rorodoꞌa ꞌuana madakolaꞌa, faꞌasia na ngasingasiꞌanga sa Saetan ꞌuana God. Ma God ke baꞌa rufuanata ana taꞌangaꞌa kira ki. Duꞌunganaꞌkira faꞌamamana aku, God ke baꞌa alu kira na ngwae nia ki faꞌinia na ngwae ki taꞌifau neꞌe God nia filida.’

19 “Aia, kwala Agripa na ngwae tatalafaꞌa ꞌae, nau ku roꞌo naꞌa sulia na faꞌataꞌinga ba nau ku lisia faꞌasia ꞌi langi. 20 Etana nau ku leka ꞌi Damaskas, sui ꞌi Jerusalem, ma ꞌafutana ꞌi Israel taꞌifau, sui siana na ngwae neꞌe noaꞌa laꞌu Jiu ki, nau ku faꞌarongo ꞌani ꞌiri kira ka kakari alifaꞌi faꞌasia taꞌangaꞌa kira ki, ma kira ka abula ꞌuana God ma fuana sasilana na ru leꞌa ki ꞌiri ke faꞌataꞌinia kira kakari alifaꞌi mamana. 21 Ma duꞌungana na ru neꞌeri, na Jiu ki kira ka dau nau kaidaꞌi nau ku tua saena Luma Abu God, ma kira ka iliili ꞌuana saungilaku. 22 Bore ma ka leka maꞌi ka dao ana faꞌi asoa ꞌi taꞌena, God naꞌa neꞌe nia ꞌafi nau. Ma nau ku faꞌarongoa na ngwae ki taꞌifau, fuana ngwae tiꞌitiꞌi ki, ma ngwae ꞌinotoꞌa ki logo. Ma na ru neꞌe nau ku saeꞌe ki, niꞌi logo ba na profet ki ma sa Moses kira saea ke baꞌa dao maꞌi. 23 Kira saea na ngwae filia God ke baꞌa nonifii ma ka mae, ma niaꞌa logo na ngwae etaeta ke tataꞌe faꞌasia na maeꞌa, fasi ꞌiri nia ke faꞌarongo ꞌani madakolana mauriꞌa firi fuana ngwae Jiu ki ꞌi naꞌo, ma fuana ngwae neꞌe noaꞌa laꞌu Jiu ki logo.”

24 Ma kaidaꞌi sa Paul ka alaꞌa ꞌua suli nia ꞌunaꞌeri, sa Festus ka ri fuana ka ꞌuri, “Paul ꞌae, ꞌoko boleboleꞌa lala neꞌana kwa! Na sai ꞌi ruꞌanga doe ꞌoe neꞌe faꞌabaniꞌo.”

25 Ma sa Paul ka olisia ka ꞌuri, “Ngwae

gwaungaˈi ˈae, noaˈa nau kusi bolebole ˈa laˈu niniˈa! Na alaˈanga niniˈa nau ku saeˈe ki niˈi mamana ma ka saga taˈifau.
26 Nau ku saiana nai fata nonira ˈa goˈo ˈaku fuana sa Agripa na ngwae tatalafaˈa, osiˈana nia sai goˈo ˈana ana na ru neˈe ki. Nia ka rongo sulia na ru neˈe ki taˈifau neˈe fuli ana sa Jesus, osiˈana ru neˈe fuli ana sa Jesus ki noaˈa ˈiri fuli laˈu ana ta kula ago. 27 Aia, Agripa na ngwae tatalafaˈa ˈae, ˈuri ma ˈoko faˈamamana na alaˈanga profet ki? Nau ku saiana ˈoko faˈamamana ani.”
28 Sui sa Agripa na ngwae tatalafaˈa ka fata ˈuri fuana sa Paul, “Ana kala kaidaˈi dokodoko ˈunaˈeri goˈo neˈe, ˈoko fia fasi ˈoke baˈa kwatea nai faˈamamana ana sa Jesus na Christ?”
29 Sa Paul ka olisia ka ˈuri, “Sui bore ˈana kaidaˈi dokodoko, nama na kaidaˈi ka tau, nau ku foˈo fuamu ma fuana ngwae ki taˈifau neˈe kira tua ˈi neˈe ma kira ka fafarongo nau taˈena, fasi ˈiri muke diˈia logo nauˈa. Fadalana neˈe, kamu ke faˈamamana ana sa Jesus Christ, bore ma noaˈa nau kusi oga neˈe muke tua saena luma ni lokafo diˈia nauˈa.”
30 Sui na ngwae tatalafaˈa, ma ˈi Bernis, faˈinia sa Festus na ngwae gwaungaˈi, ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira tua faˈinida, kira ka tataˈe, ma kira ka leka naˈa ˈada.
31 Ma ana kaidaˈi kira leka naˈa kwau ˈada, kira ka fata ˈuri fuada kwailiu, “Na ngwae neˈe noaˈa kasi sasia goˈo ta ru neˈe bolo fuana nia ka maelia nama kira ka alu nia saena luma ni lokafo.”
32 Ma sa Agripa ka fata ˈuri fuana sa Festus, “Na ngwae neˈe totolia ˈoke logea naˈa, diˈia noaˈa nia kasi gani ˈuana na lekaˈa siana na ngwae tatalafaˈa doe ˈi Rom.”

27

Sa Festus kwate sa Paul ka leka ˈuana ˈi Rom

1 Ma kira manata ˈuana ˈiri kami ke toˈofolo naˈa ˈuana ˈi Rom saena abaˈi kula ˈi Itali. Kira ka kwatea sa Paul faˈinia ti ngwae neˈe kira firiˈida ki, fuana sa Julius na ngwae ˈinotoˈa na ngwae ana ofoˈa ki ˈi Rom neˈe kira saea ˈani “Ngwae ana ofoˈa na ngwae tatalafaˈa doe.” 2 Sui kami ka raˈe saena faka faˈasia na fanoa ˈi Adramitium, neˈe sasi akaˈu fuana lekaˈa ˈuana loboa ki kalia abaˈi kula ˈi Asia. Ma sa Aristakus, na ngwae ˈi Tesalonika saena abaˈi kula ˈi Masedonia, ka leka logo faˈi kaimili. Ma kaimili leka naˈa faˈasia fanoa ˈi Siseria. 3 Ma faˈi asoa buri ˈana, kami ka dao naˈa ana fanoa ˈi Saedon. Ma sa Julius ka saeleˈa faˈinia sa Paul, ma ka alaˈania ka leka fuana lisilana kwaima nia ki ˈiri kira ke kwatea tae ki neˈe nia boˈoboˈo ˈuana.
4 Sui kami ka leka faˈasia ˈi neˈeri, ma kami ka liu nunufana bubunga ˈi Saeprus, osiˈana na iru nia tataˈe maˈi ˈi naˈona faka. 5 Sui kami ka toˈofolo naˈa ana na loboa neˈe karangia abaˈi kula ˈi Silisia ma ˈi Pamfilia ki, ma kami ka leka maˈi ˈuana ˈi Mira, fanoa doe saena abaˈi kula ˈi Lisia. 6 ˈUnaˈeri sa Julius, na ngwae ˈinotoˈa ana ofoˈa neˈeri, ka dao toˈona na faka faˈasia ˈi Aleksandria neˈe ke baˈa leka ˈuana ˈi Itali, ma nia ka alu kaimili saena faka neˈeri.
7 Sui kami ka sarafaˈinia liu lekaˈa sulia bara asoa, ma kami ka dao toˈona ˈafitaˈiˈanga doe ana lekaˈa ana asoa neˈeri ki, sui leka maˈi kami ka dao bolo faˈinia fanoa ˈi Kinidus. Ma noaˈa kami kasi leka naˈa ana bali neˈeri, osiˈana na iru raˈe maˈi ˈusi kaimili. Ma kami ka gali ana ngongora ˈi Salmone, ma kami ka liu ˈi nunufana bubunga ˈi Krit. 8 Sui kami ka usuli toli maˈi ma ka ˈafitaˈi tiˈitiˈi, kami ka dao ana lauˈua kira saea ˈani Lauˈua Leˈa, neˈe noaˈa kasi tau goˈo faˈasia maˈe fanoa ˈi Lasea.
9 Na asoa ˈoro ki neˈe sui naˈa ˈi neˈeri, osiˈana kami loloselo saulia na iru naˈa ana kaidaˈi neˈeri. Kaidaˈi neˈeri logo faˈi asoa doe kira Jiu ki fuana manata logelana taˈangaˈa ki liu ka sui naˈa, ma kaidaˈi fuana kauburu ka talaˈae naˈa, ma ka ˈafitaˈi naˈa fuana kami ka daofaˈi liu ana lekaˈa, ˈasu ˈubani na faka kata kuru ana kaidaˈi neˈe iru nia doe. Nia neˈe, sa Paul ka fata ˈuri fuada, 10 “Reala kwa, nau ku lisia ana lekaˈa neˈe kulu faˈasia ˈi neˈe ke baˈa ˈafitaˈi liu, ma na asi ke baˈa faˈalia na faka neˈe faˈinia na ru neˈe ki ˈi saena. Ma ti ngwae akulu kike baˈa mae logo.”
11 Bore ma na ngwae ˈinotoˈa ana ngwae ana ofoˈa ki ka faˈamamana lala ana ngwae neˈe ˈaˈana fuana faka faˈinia na

ngwae neˈe nia toˈo ana faka neˈeri kera saea. Ma noaˈa nia kasi faˈamamana ana fatalana sa Paul. 12 Ma na lauˈua neˈe kami dau ana noaˈa kasi leˈa fuana dauˈa ana kaidaˈi ana unuˈi gwariˈa. Nia neˈe, ˈorolana ngwae kira ka oga ˈada lekaˈa laˈu ˈi asi fasi ˈiri kami ka dao ˈi Finiks, diˈia nia talangwaraˈu, fasi ˈiri kami ke mamalo ˈi neˈeri ana kaidaˈi ana unuˈi gwariˈa. OsiˈanaˈiFiniks neˈe na lauˈua ana bubunga ˈi Krit neˈe ago faˈasia na iru ana kaidaˈi neˈeri.

Na kauburu dao saena asi

13 Aia, ma ana kaidaˈi neˈe iru nia talaˈae ka ufi maˈi ˈi gwauna bubunga, ma na ngwae ki kira fia fasi kira totolia fuana sasilana na ru neˈe kira oga. Nia neˈe, kira ka lafua na gwalu saena faka, kira ka talaˈae lekaˈa naˈa usulia na nununa na bubunga ˈi Krit. 14 Ma noaˈa kasi tau goˈo, na iru doe neˈe kira saea ˈani, “Ara Toli” ka kwaˈi, ma ka lala ufiufi naˈa maˈi fafona tolo ma ka susu naˈa. 15 Ma ka toˈea naˈa faka, ma ka ˈafitaˈi liu fuana sagalana sulia na iru, ma kami ka maruku naˈa ma mika alaˈania naˈa faka ˈiri na iru ka babalangaˈi nia naˈa ˈana faˈasia ˈi Krit. 16 ˈIu, ma kaidaˈi kami liu kwau nununa bubunga ˈi Kauda, kira lafua baru saena faka, sui bore ˈana nia ka ˈafitaˈi. 17 Ma kira ka lobi faˈangasia logo faka ˈasu ˈubani nia kata foga. Ma kira ka faˈakosoa na ˈaba selo doe neˈe kira loloselo ˈani ˈiri na iru ka ufi babalangaˈinia naˈa faka neˈe ˈania, osiˈana kira maˈu ara kata saranga ˈinida ˈi ˈaˈe one karangia ˈi Libia. 18 Sui na iru ka iru talau goˈo ˈana ka doe liu, ma ana ruana asoa, kira ka ˈui ˈania ti ludaˈa faˈasia saena faka. 19 Ma ana faˈi asoa ˈi buri, kira ka ˈui ˈania ti ru laˈu ana faka saena asi. 20 Sulia faˈi asoa ˈoro ki neˈe noaˈa kami kasi lisia naˈa sina nama ta faˈi bulubulu bore, ma na iru ka ngasingasiˈa liu. Sui kaimili ka fia fasi noaˈa kami kasi mauri naˈa.

21 Bore ma sulia kala kaidaˈi tau naˈa, na ngwae ki noaˈa kira kasi ˈania ta fanga, sa Paul ka tataˈe ka uu ˈi naˈoda, ma ka fata ˈuri, “Reala kwa, faˈuta neˈe noaˈa kamu kasi roˈo goˈo sulia na ru ba nau ku saea fuaumulu, noaˈa kulu kasi leka faˈasia ˈi Krit? Diˈiakaumuluroˈosulianafatalaku, noaˈa kulu kasi dao goˈo toˈona na ˈafitaˈiˈanga neˈe. 22 Bore ma kaidaˈi neˈe, nau ku saea naˈa fuaumulu noaˈa kamu kasi maˈu! Osiˈanaˈnoaˈatangwaeaumulukasimae,taˈifilianafaka neˈe goˈo neˈe ke baˈa taˈa. 23 Nau ku saiana ru neˈeri ki, osiˈana ana faˈi rodo ba sui kwau na ˈainsel God, neˈe nau ku tua fuana ma nau ku foˈosia, nia leka maˈi siaku. 24 Ma nia ka fata ˈuri, ‘Paul ˈae, noaˈa ˈoe kosi maˈu! Duˈungananaˈokebaˈauuˈinaˈonanangwaetatalafaˈadoe ˈi Rom. Ma God ke baˈa ˈafia na ngwae neˈe kira leka faˈiniˈo ki ˈiri noaˈa kira kasi mae, osiˈana na kwaiˈofeˈanga nia fuamu.’ 25 Ta neˈe ngwae ki, noaˈa kamu kasi maˈu! Sulia nau ku fitoˈo naˈa ana God ke baˈa sasi ˈunaˈeri naˈa diˈia ba na ˈainsel nia saea fuaku. 26 Bore ma na asi ke baˈa olongaˈi kulu ana ta taˈi bubunga laˈu.”

27 Ma na kauburu ka kwaˈi kaimili naˈa saena asi neˈeri sulia akwala ma fai faˈi rodo, na iru ka ufi saulungaˈinia naˈa faka saena kula ˈato naˈa ana asi Mediterenia. Ma ka bolo naˈa faˈinia tofongana na rodo, na ngwae neˈe kira rao saena faka kira ka fia fasi kaimili karangi dao naˈa ˈi sara. 28 Kaidaˈi kira manata ˈunaˈeri, kira ngalia naˈa kwalo neˈe kira firiˈia na fau kulu maana, kira ka ˈui ˈania saena asi ˈuana ˈoitoˈolana kula neˈeri fuana kira ka saiana neˈe nia dao karangia naˈa ˈi sara. Ma kaidaˈi kira ˈoitoˈo ana ˈani kula neˈeri, nia ˈato ka bolo faˈinia ro akwala tafanga ki. Sui noaˈa kasi tau, kira ka ˈui laˈu ˈani kwalo neˈeri, ma kira dao toˈona kula neˈeri akwala ma lima tafanga ki naˈa ana ˈatolana. 29 Ana kaidaˈi kira dao toˈona ˈunaˈeri, kira ka maˈu ˈasu ˈubani na faka kata raˈe ˈi fafona ta fau. Nia neˈe kira ka ˈui ˈania fai gwalu ki faˈasia burina na faka, ma kira ka foˈo naˈa ˈuana na dangi. 30 Ma ana kaidaˈi neˈeri, na ngwae neˈe kira rao saena faka ki, kira oga kike tafi faˈasia na faka, kira ka faˈakosoa naˈa baru saena na asi, kira ka soke fasi kira leka fuana kike ˈui ˈania laˈu ti gwalu faˈasia ˈi maana na faka. 31 Ma sa Paul ka fata ˈuri fuana ngwae ana ofoˈa ki faˈinia na ngwae ˈinotoˈa kira, “DiˈiaNaNgwaeRaoNeˈeKiNoaˈaKiraKasiTuaSaenaFaka,NoaˈaKamuKasi

mauri.” 32 Kaidaˈi ngwae ana ofoˈa ki kira
rongoa, kira ka siki muusia naˈa kwalo
ana baru faˈasia na faka fasi ˈiri ka leka
naˈa ˈana.
33 Kaidaˈi nia karangi ka dangi naˈa,
sa Paul ka ˈengo kira ˈiri kika ˈania ta
fanga nia ka fata ˈuri, “Na akwala ma fai
asoa ki neˈe sui naˈa kwau kamu ka tua
kwaimasi ma noaˈa kamu kasi ˈania ta ru.
34 Ma nau ku gani kaumulu naˈa, muke
ˈani ti fanga, fasi ˈiri muke ngasingasiˈa
ˈasu ˈubani kamu kata mae. Ma nau
ku saea fuamuˈa neˈe noaˈa kamu kasi
nonifii goˈo sui bore ˈana na kauburu
neˈe ka kwai kulu.” 35 Buri ˈana nia saea
ru neˈeri, sa Paul ka ngalia na beret, ma
ka baˈatafea God ˈi naˈoda, sui ka ngiia,
ma ka ˈania. 36 Kaidaˈi kira lisia naˈa, kira
ka falataliˈa ma manatada fiˈi tua nene,
ma kira fiˈi fanga. 37 Kaimili ro talangaˈi
ma fiu akwala ma ono ngwae ki neˈe kami
tua saena faka. 38 Ma ˈi buri ˈana ngwae
ki taˈifau kira fanga kika abusu naˈa, kira
ka ˈui ˈania laˈu na ludaˈa ki taˈifau neˈe
kira saea ˈani witi ki saena asi, fasi ˈiri
neˈe faka ka sasala.

Na faka raˈe naˈa ˈi sara

39 Ana kaidaˈi nia dangi naˈa maˈi, na
ngwae neˈe kira rao saena faka noaˈa
kira kasi lia saiana ˈi faˈi neˈe kira dao
ana. Kira lisia na lauˈua ana busu one,
ma kira ka manata diˈia ka talangwaraˈu
kira ka leka ˈani faka ˈuana na busu one
neˈeri. 40 Ma kira ka siki muusia naˈa
gwalu ki, kira ka kanusua ˈada saena asi.
Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, kira ka logea
naˈa kwalo neˈe kira firi fafia ˈani na fote
ni faˈasagalana na faka. Sui kira ka taga
naˈa ˈaba selo ni loloseloˈanga ˈi maana
faka, ˈiri na iru ke ufi ma ke laetaˈinia
na faka ˈuana ˈi sara. 41 Aia, ana kaidaˈi
kira sasi ˈua faˈinia na ru neˈeri ki, na
faka neˈe ka olongaˈinia naˈa ˈi fafona na
busu one fafona mai, ma na maana faka
ka raˈe naˈa ˈi sara ˈana ˈunaˈeri, ma na
burina faka ka madiko naˈa ana nafo.
42 ˈIu, ma ana kaidaˈi neˈeri, na ngwae
ana ofoˈa ki kira ka lokoa naˈa saungilana
ngwae neˈe kira firi fafida ki, ˈasu ˈubani
ti ngwae ada kira kata ˈaranga ˈi sara,
ma kira ka tafi. 43 Ma osiˈana na ngwae
ˈinotoˈa ana ngwae ana ofoˈa ki nia oga
ka faˈamauria sa Paul, nia ka fata luida
noaˈa kira kasi sasia ru neˈeri, ma nia ka
saea kira ka logeda, ma ka saea logo fuana
na ngwae neˈe kira saiana ˈarangaˈanga
ki kira ka lofo saena asi, fasi ˈiri kira ke
ˈaranga ˈi sara ˈi naˈo. 44 Ma bali ana
ngwae kira ka ˈisi kwau ˈi buri, nia ka
saea kira ke dau kwau ana reba ˈai ki
neˈe madiko ana faka ˈiri kira ke ˈaranga
kwau ˈi fafoni. Aia, kami sasi ˈunaˈeri
neˈe kwate ma kami ka mauri, ma kami
ka dao ˈi sara.

28

ˈI Malta

1 Ma kaidaˈi kami dao naˈa ˈi sara, kami
fiˈi dao toˈona na bubunga neˈe kami dao
ana kira saea ˈani ˈi Malta. 2 Na ngwae
ˈi neˈeri ki, kira kwaima liu fuaimili. Ma
ana kaidaˈi neˈeri logo neˈe na uta toˈo,
ma ka gwari liu, ma kira ka fiku maana
mafula, ma kika kwalo kami taˈifau. 3 Ma
ana kaidaˈi sa Paul ka gonia na fofo rara
ˈai ˈuana alulana saena mafula, taˈi faˈi
malo ka ruˈu maˈi faˈasia na fofo rara ˈai
neˈeri ki osiˈana na ˈakoˈakolana mafula,
ma ka ˈala tatara ana limana sa Paul, ma
ka noaˈa kasi karasu. 4 Kaidaˈi ngwae
ana fanoa neˈeri kira lisia na faˈi malo
neˈe nia dau tatara ana limana sa Paul,
kira ka fata fuada kwailiu, “Na ngwae
neˈe, ngwae sau ngwae niniˈa, ma na god
neˈe satana ‘Duˈunga’ ma noaˈa nia kasi
oga nia ka mauri, sui bore ˈana nia ka
mauri maˈi faˈasia saena asi.” 5 Bore ma
sa Paul ka nangataˈinia na malo neˈe dau
tatara ana limana ˈuana saena mafula,
ma noaˈa ta ru kasi sasia goˈo. 6 Ma kira
ka lialia fasi limana sa Paul kata ubu, ma
noaˈa kasi ˈasia likotaˈi goˈo ˈi ano, ma
ka mae. Sui kaidaˈi kira kwaimasi ka tau,
ma noaˈa ta ru kasi sasia, kira ka rokisia
manatada kira ka ˈuri, “Na ngwae neˈe,
nia ta god!”
7 Ma na kula neˈeri noaˈa kasi tau
goˈo faˈasia na ano sa Publius na ngwae
gwaungaˈi ana bubunga neˈeri. Nia ka
kwalo leˈa liu aimili, ma kami ka tua
faˈinia sulia uulu asoa ki. 8 Ma ana kaidaˈi
neˈeri, na maˈa sa Publius ka mataˈi ˈani
ˈakoˈakoˈanga, ma nia ka laetaˈinia ˈabu.
Ma sa Paul ka ruˈu siana saena agi luma
nia, ma ka foˈo, ma ka alua limana fafia,
ma nia ka ˈakwa naˈa. 9 Kaidaˈi neˈe

ngwae ki kira lisia na ru neˈeri, na ngwae mataˈi ki taˈifau saena bubunga neˈe, kira ka leka logo maˈi siana sa Paul, ma nia ka gurada. 10 Na ngwae ki kira ka kwatea naˈa ru ˈoro ki fuaimili. Ma kaidaˈi kami sasi akaˈu ˈuana lekaˈa saena faka, kira ka alua naˈa na ru ˈoro neˈe kami boˈoboˈo ˈuani ki fuana lekaˈa kami.

Faˈasia ˈi Malta kira ka leka ˈuana ˈi Rom

11 Buri ˈana uulu madamo ki sui naˈa, kami ka leka saena faka neˈe ˈita maˈi faˈasia ˈi Aleksandria. Ro gwari ˈai kala ki neˈe kira saea ˈani sa Kasto ma sa Polaks neˈe kira ˈinia ˈi maana na faka neˈeri. Na faka neˈe nia tua logo ˈi Malta ana kaidaˈi ana unuˈi gwariˈa. 12 Ma kami ka dao ana fanoa ˈi Sirakus, ma kami ka tua ˈi neˈeri sulia uulu asoa ki. 13 Ma ˈita ˈi neˈeri, kami ka leka mika dao ˈi Regium. Faˈi asoa ˈi buri ˈana, na iru ka iru ˈalaˈa maˈi, ma ro asoa ki sui kami ka dao ana maˈe fanoa ˈi Puteoli. 14 Kami ka dao toˈona ti ngwae neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus kira tua ˈi neˈeri, ma kira ka gani kaimili ˈiri mike tua faˈinida sulia ta fiu asoa. Sui, kami fiˈi leka ˈuana ˈi Rom sulia tala ˈi tolo. 15 Ma ti ngwae neˈe kira faˈamamana neˈe kira tua ˈi Rom, kira rongoa kami dao naˈa, kira ka leka maˈi maˈakwali kaimili ana ro maˈe fanoa neˈe kira saea ˈani “Usiˈa ˈi Apius” ma “Uulu Luma fuana Ngwae Kwaita ki.” Ma kaidaˈi sa Paul ka lisida, nia ka baˈatafea God, ma nia ka falataliˈa ma manatana ka babatoˈo.

ˈI Rom

16 Kaidaˈi kami dao ˈi Rom, kira ka alaˈania sa Paul ka tua ˈana taˈifilia saena luma faˈinia taˈi ngwae ana ofoˈa ˈiri ka folo ˈusia.

17 Kami dao mika tua naˈa sulia uulu asoa ki sui, sa Paul ka saea maˈi na ngwae faˈinaˈonaˈo Jiu ki neˈe kira tua ˈi Rom fuana na alaˈanga fikuˈa. Kaidaˈi kira fiku maˈi ka sui, nia ka fata ˈuri fuada, “Ngwaefuta nau kina ngwae ana ˈi Jiu, noaˈa nau kusi sasia goˈo ta ru taˈa fuana ngwae kulu ki, ma noaˈa nau kusi faˈalia goˈo na falafala kia ki neˈe kulu ngalia faˈasia na koˈo kia ki. Ma faˈinaˈonaˈo Jiu ki firiˈi nau ˈi Jerusalem, ma kira ka kwate nau fuana ngwae ˈi Rom ki. 18 Ma kaidaˈi na ngwae Rom ki kira saefilo nau, kira ka oga logelaku faˈasia saena luma ni lokafo, osiˈana noaˈa kira kasi dao goˈo toˈona ta roraˈa neˈe nau ku sasia ka bolo fuana nau ku mae duˈungana. 19 Bore ma kaidaˈi na Jiu ˈi neˈeri ki kira lokoa noaˈa kira kasi alafafia, nau ku gani ˈuana lekaˈa siana na ngwae tatalafaˈa doe ˈi Rom. Noaˈa nau kusi leka laˈu maˈi ˈi neˈe, ˈiri nai giosia na ngwae kia ki ˈani ta ru. 20 Nia neˈe, nau ku sae kaumulu maˈi, ˈiri nau ku lisi kaumulu, ma nau ku alaˈa faˈi kaumulu. Osiˈana kira firiˈi nau ˈani kwalo sene neˈe duˈungana nau ku faˈamamana ana ngwae neˈe na ngwae ˈi Israel ki kira kwaimasi ana ˈani fitoˈonga, nia dao naˈa.”

21 Sui na Jiu neˈeri ki kira ka olisia sa Paul kika ˈuri, “Noaˈa ta kerekereˈa kasi dao goˈo aimili suliˈo faˈasia ˈi Judea, nama ta ngwae ana ngwae asina kia ki neˈe kira leka maˈi faˈasia ˈi neˈeri faˈinia ta faˈarongoˈanga ma noaˈa kira kasi saea nama ta ru taˈa suliˈo. 22 Bore ma kaimili oga rongolana na manatamu osiˈana kami saiana saena fanoa ki taˈifau na ngwae ki kira fata ˈeˈe lala sulia na ngwae faˈamamana neˈe ˈoko ˈado fiku faˈinida.”

23 Ma kira ka ˈolea naˈa asoa faˈinia sa Paul, ma na ngwae ˈoro ki kira ka leka maˈi ana asoa neˈeri ˈuana kula neˈe sa Paul nia tua ana. Ma nia talaˈae ˈofodangi leleka ka rodo, nia faˈamanata, ma ka kwatea naˈa alaˈanga sulia na mauriˈa neˈe God ke gwaungaˈi fafia fuada. Ma nia ka iliili ˈuana rokisilana manatada sulia sa Jesus neˈe ngwae filia God neˈe niˈi saena na taki sa Moses ki faˈinia na kerekereˈa na profet ki. 24 Ma ti ngwae ada, kira ka faˈamamana sulia na fatalana, bore ma ti ai ada noaˈa kira kasi faˈamamana. 25 Ta neˈe kaidaˈi kira leka naˈa ˈada, kira ka olisuˈusuˈu safitada kwailiu buri ˈana sa Paul nia saea alaˈanga ˈisi neˈe, “Na Anoˈi ru Abu ka fata leˈa liu ana profet Aesea fuana koˈo kamu ki, 26 ba ka ˈuri,

‘Aesea leka, ˈoko saea fuana ngwae nau
ki ko ˈuri: Kamu ke fafarongo,
ma muke fafarongo, bore ma noaˈa
kamu kasi saiana faˈarongoˈa God.

Ma kamu ke lia, ma muke lia, bore ma
noaʼa kamu kasi lisia tae neʼe God
sasia fuamuʼa.
27 Osiʼana neʼe manatamuʼa nia oʼeoʼela,
ma muke bokota na alingamuʼa,
ma muke bokota logo na maamuʼa.
ʼAsu ʼubani maamuʼa kata lisia, nama
alingamuʼa kata rongoa, ma na
manatamuʼa kata malingaʼinia fa-
talana God, ma muka faʼitaʼi maʼi
ʼuana ma nia ka gura kamu.’ ”✡

28-29 Sui sa Paul ka faʼasuia laʼu na fatalana ka ʼuri, “Nau ku oga muke saiana neʼe na mauriʼa neʼe God ke kwatea, niaʼa logo fuana na ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki. Kiraʼa bore kike toʼo logo ana!”
30 Ma sa Paul ka tua sulia ro faʼi ngali laʼulaʼu ki ana luma neʼe nia folia. Ma ana luma neʼeri, nia ka kwaloa na ngwae neʼe kira leka maʼi siana ki fuana lisilana. 31 Ma nia ka faʼatalo ʼania na ʼInotoʼanga God, ma ka faʼamanata sulia na Aofia sa Jesus Christ ʼani fata nonираʼanga, ma noaʼa ta ngwae kasi luia faʼasia faʼataloʼanga.

✡ **28:27** Aesea 6:9-10

Na Kerekereʼa Sa Paul Fuana Ngwae Faʼamamana Ki ʼI Rom

Kaidaʼi sa Paul nia keresia na buka neʼe, nia oga ke ala ʼania ngwae faʼamamana ki kike saiana neʼe nia oga liua lekaʼa maʼi ka dao toʼoda. (1:9-15) God nia ri ʼuana sa Paul fuana faʼataloʼa ʼani Faʼarongoʼa Leʼa fuana ngwae noaʼa laʼu Jiu ki. Ma sa Paul ka faʼasuia naʼa raoʼa neʼeri ana bali kula ana raʼelana sina ana ʼi Rom. ʼUnaʼeri, nia salisali naʼa ke leka ana kula ki ana suulana sina ʼi Rom, ka tasa naʼa neʼe ʼi Spen. Ma nia naia neʼe nia ke leka lisia ngwae faʼamamana ki ʼi Rom ana lekalana maʼi ʼuana ʼi Spen.

Ana kaidaʼi neʼe sa Paul ka kerekere fuana ngwae faʼamamana ki ʼi Rom, na Jiu faʼinia na ngwae noaʼa laʼu Jiu ki, tua fikulada noaʼa kasi leʼa. Sa Paul oga na Jiu ki faʼinia na ngwae noaʼa laʼu Jiu kike tua kwaima leʼa. ʼIu sa Paul ka alaʼa madako ana bali buka 1-12 neʼe God faʼamauria keroʼa Jiu, ma ngwae noaʼa laʼu Jiu ki, duʼungana fitoʼonga kera ana sa Jesus. Kaidaʼi God nia alafafi kera Jiu faʼinia ngwae noaʼa laʼu Jiu, kera bolo faʼinia keroʼa ke alafafi kera goʼo, ma kera ka tua kwaima fiku.

Sa Paul oga logo ke faʼamanata na Kristin ki fuana tuaʼa neʼe faʼasaeleʼa liana God. Ru neʼe fofo ʼafua roʼongaʼa sulia faʼinaʼonaʼo ki ana ʼinotoʼanga, ma folilana takisi, ma kwaimaʼanga fuana ti ngwae faʼamamana neʼe kira manata matamata sulia fanga ma na asoa abu ki.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Sa Paul neʼe na lifurongoʼa ana na Faʼarongoʼa Leʼa 1:1-17
Ngwae ki taʼifau goʼo neʼe kira abula taʼa 1:18—3:20
God nia faʼasaga na ngwae ki sulia na faʼamamanaʼanga kira ana sa Jesus 3:21—4:25
Mauriʼa faolu sulia ngasingasiʼanga na Anoʼi ru Abu 5:1—8:39
God filia ngwae ʼi Jiu ki, bore ma kira ilangaʼinia sa Jesus 9:1—11:36
Na tuaʼa neʼe faʼasaeleʼa liana God 12:1—15:13
Sa Paul nia oga ke leka ʼuana ʼi Rom 15:14—16:27

1 Na kerekereʼa faʼasia sa Paul, na ngwae rao sa Jesus Christ. Nauʼa ta ngwae lifurongo logo osiʼana God nia fili nau, ma ka asungaʼi nau fuana na faʼataloʼa ʼani Faʼarongoʼa Leʼa nia.

2 Na Faʼarongoʼa Leʼa neʼe God nia eta fata ʼani ka tau naʼa maʼi ʼi naʼo ana profet ki, ma kira keresia saena Kerekereʼa Abu. 3 Ma na Faʼarongoʼa Leʼa neʼeri sulia na Ngela nia, na Aofia kia sa Jesus Christ. Nia ngalia noniʼi ngwae, ma ka futa maʼi ana kwalafa sa David na ngwae tatalafaʼa. 4 Ma kulu saiana niaʼa malitana abu osiʼana God ka faʼataʼinia niaʼa na Ngela nia ana kaidaʼi God taʼea faʼasia maeʼa ʼani ngasingasiʼanga doe nia. 5 Ma ʼani sa Jesus Christ, God ka faʼaleʼa nau ʼiri nauʼa ta ngwae lifurongo fuana raoʼa fuana sa Jesus Christ, fasi ʼiri nai talaʼia ngwae neʼe noaʼa laʼu na Jiu ki, ana fanoa ki taʼifau, ʼiri kike faʼamamana ana niaʼa, ma kira ke roʼosulia na fatalana. 6 Ma kamuʼa logo na ngwae neʼe kamu tua ʼi Rom ki, God sae kamu fasi ʼiri kamuʼa na ngwae sa Jesus Christ ki.

7 Aia, nau ku kerekere fuamuʼa taʼifau goʼo na ngwae neʼe kamu tua ʼi Rom ki neʼe God alafe fuamuʼa ma ka sae kamu ʼiri muke alua naʼa ngwae nia ki. Nau ku foʼo fasi ʼiri na kwaiʼofeʼanga ma aroaroʼanga God na Maʼa kia, ma na Aofia sa Jesus Christ ke tua faʼi kamu taʼifau.

Sa Paul oga ke maa toʼona ngwae faʼamamana ki ʼi Rom

8 Ru etaeta, nau ku baʼatafea God nau sulia sa Jesus Christ fuamuʼa taʼifau, osiʼana ngwae ana fanoa ʼoro ki saena magalia taʼifau kira rongo naʼa sulia na faʼamamanaʼanga kamu. 9 God nia saiana ru neʼe nau ku saea nia mamana. Niaʼa neʼe God niniʼa nau ku rao maʼi fuana ʼani na maurilaku taʼifau ʼani faʼatalongaʼilana Faʼarongoʼa Leʼa sulia Ngela nia. God saiana nau ku manata toʼo amuʼa, 10 ana kaidaʼi ki taʼifau neʼe nau ku foʼo, nau ku gania God, diʼia nia

oga, nia ka kwatea ka talangwaraˈu fuaku fasi ˈiri nau ku leka maˈi ˈiri nai dao toˈomuˈa ana kaidaˈi neˈe. 11 Sulia nau ku oga liua lisilamuˈa, fasi ˈiri nai alaˈa faˈi kamu sulia ru leˈa God nia sasi fuakulu taˈifau ˈiri ke faˈangasingasi kamu. 12 ˈUnaˈeri nau ku oga fasi ˈiri kuke ˈafi kulu kwailiu, ma nau ku ˈafi kamu ˈani faˈamamanaˈanga nau, ma muke kwaiˈafi aku ˈani faˈamamanaˈanga kamu.

13 Ngwaefuta nau kina ana sa Jesus, nau ku oga muke sai logo ana, kaidaˈi ˈoro ki neˈe nau ku manata ˈuana daoˈa toˈomuˈa, bore ma kaidaˈi ki taˈifau nau ku dao toˈona na ˈafitaˈiˈanga fuana sasilana. Nau ku oga lekaˈa kwau siamuˈa, ˈiri ti ngwae laˈu neˈe kira tua ˈi Rom kike faˈamamana ana sa Jesus Christ, diˈia nau ku sasia logo fuana ti ngwae ana maˈe fanoa ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki. 14 God kwatea nauˈa na ngwae rao fuana faˈataloˈa ˈani Faˈarongoˈa Leˈa fuana ngwae ki taˈifau, sui bore ˈana ngwae neˈe kira sai ˈi ru diˈia ngwae Grik ki, ma na ngwae neˈe noaˈa kasi sai ˈi ru diˈia ngwae neˈe noaˈa laˈu Grik ki. Ma na raoˈa neˈe nia ˈoga nau naˈa. 15 Nia neˈe kwatea ma nau ku oga faˈataloˈa ˈani Faˈarongoˈa Leˈa fuamuˈa ngwae neˈe kamu tua logo ˈi Rom ki.

God faˈamauria ngwae neˈe kira faˈamamana ana Faˈarongoˈa Leˈa

16 Noaˈa nau kusi ˈeke ˈania alaˈanga sulia na Faˈarongoˈa Leˈa neˈe, osiˈana neˈe God nia rao ˈani na ngasingasiˈanga nia ka faˈamauria ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈamamana. Kamiˈa ngwae Jiu ki neˈe kami eta rongoa alaˈanga neˈeri, ma niniˈari laˈu mala kamuˈa ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki. 17 Na Faˈarongoˈa Leˈa ka faˈataˈi madako naˈa ana fadalana falafala God fuana sagalana na ngwae. Ma nia ka faˈasaga na ngwae sulia kira faˈamamana ana sa Jesus Christ. Noaˈa laˈu ta ru matamata neˈe God faˈasaga na ngwae ki ˈani. Osiˈana ru neˈeri ba na Kerekereˈa Abu ka ˈuri, “Na ngwae neˈe God faˈasagada sulia na faˈamamanaˈanga kira ki ke baˈa mauri.”✡

Sae taˈangaˈa God fuana ngwae abula taˈa ki

18 Ma God maˈi ˈi langi ka faˈataˈinia neˈe nia saetaˈa fuana ngwae neˈe kira fulia ru taˈa ki, ma kika aburongo ana niaˈa. Kira fulia ru taˈa ki, ma kira ka fonea na mamana ˈanga sulia God faˈasida. 19 God ka kwatea naˈa kwaˈikwaˈinga fuada, sulia nia faˈataˈi madako ana ru ki sulia niaˈa talana, ma ka talangwaraˈu naˈa fuada ma kira ka saiana. 20 Ana etangilana maˈi God nia saungaˈinia na magalia, ma na ngwae ki kira ka sai naˈa ana na ngasingasiˈanga nia neˈe noaˈa kasi sui, ma kira ka sai logo ana niaˈa na God mamana. Sui bore ˈana na ngwae ki noaˈa kasi totolia lisilana God, kira saiana kira ka lisia na ru neˈe nia saungaˈiniˈi ki, ma nia neˈe kwatea ma kira ka saiana na ru ki sulia God. Ma osiˈana nia ˈunaˈeri, ka ˈafitaˈi goˈo fuana neˈe kira saea kira kina God.

21 Kira saiana God, bore ma noaˈa kira kasi oga goˈo na faˈadoelana, ma noaˈa kira kasi oga goˈo na baˈatafelana fuana na ru neˈe nia kwatea fuada ki. Ma kira ka manata boleboleˈa sulia God. Ma noaˈa kira kasi malingaˈinia goˈo mamanaˈanga neˈe God oga kika saiana. 22 ˈIu, kira saea kira ngwae liatoˈo sulia God, bore ma kira na ngwae boleboleˈa ki lala. 23 Ma noaˈa kira kasi foˈosia goˈo God neˈe mauri firi, ma kira ka foˈosia lala nunuˈi ru neˈe kira saungaˈinia goˈo ˈada ki diˈia nununa ngwae neˈe noaˈa kasi tuatua firi ki, ma na noˈo ki, ma na ru ˈaeˈaela ki, ma na ru angoango ki.

24 Ma osiˈana na ru neˈeri ki, God danga naˈa ˈanida fasi ˈiri kike leka naˈa ˈada sulia liada, ma kira ka fulia naˈa ru taˈa ki fuada kwailiu ˈani nonida. 25 Kira ka ˈaila ˈani faˈamamanalana na mamanaˈanga sulia God, ma kira ka faˈamamana ana sokea ki. Ma kira ka foˈosia naˈa ˈada, ma kira ka rao naˈa fuana na ru neˈe God nia saungaˈinida ki. Ma noaˈa kira kasi foˈosia God neˈe saungaˈinia na ru neˈeri ki taˈifau, ma noaˈa kira kasi roˈosulia.

✡ **1:17** Habakuk 2:4

Ta'ifilia nia'a ne'e bolo fuana ngwae ki kike ba'atafea firi. 'Iu ke 'una'eri!
26 Ma osi'ana na abulalana na ngwae ki ne'e ta'a 'una'eri, God ka 'aila 'anida fasi 'iri kike sasia na'a 'ada ru ni 'eke'a ki ne'e leka sulia na kwaiogalana nonida. Ma na kini ki logo, kira ka 'aila na'a 'ada 'ani na ngwae ki, ma kike teo na'a 'ada fa'inia na kini ki lala. 27 Ma ka 'una'eri, na ngwangwane ki logo kira ka 'aila na'a 'ada 'ania na kini ki, ma kira ka oga na'a teo'a fa'inia na ngwangwane ki la'u. Ma ka 'una'eri, na ngwae ki kira ka sasia na'a na ru ni 'eke'a fafi'i fuada kwailiu. Nia ne'e kika ngalia na'a matalanga'inga ne'e bolo fuada sulia na abula ta'anga'a kira ki.
28 Ma osi'ana na ngwae ne'eri ki kira 'aila 'ani tae ne'e kira saiana sulia God, nia ka danga na'a 'anida fasi 'iri kike manata ta'a na'a 'ada, ma kira ka sasi na'a ru ne'e noa'a kasi le'a fuana sasilani ki. 29 Kira ka 'idufa'i fulia na'a ru ta'a ki, ma kika guguta, kira ka abula ta'a na'a fa'inida kwailiu, kira ka kwaimamagolai, kika saungwae, kika fu'a, kika soke, ma kika 'aila 'anida kwailiu, ma kika ala'a sulia ngwae ki. 30 Ma kika fata ta'a sulida kwailiu, ma kika ngasingasi'a liu fuana 'aila'anga 'ani God, ma kika fata 'e'e ada kwailiu, ma kika lafe, ma kika fata naunau liu, ma kika manata liu 'uana sasilana ru ta'a ki la'u, ma kika aburongo ana ma'a fa'inia te'a kira ki. 31 Ma kika sasia ru gwaubali'a ki, ma noa'a kira kasi fa'amamana na fata alanga'inga kira ki, ma noa'a kira kasi alafe ma noa'a kira kasi kwaimanatai fuana na ngwae matamata ki. 32 Aia, ma kira sai na'a ana na fata totonga'i 'anga 'olo'olo God ne'e saea na ngwae ne'e kira tua 'una'eri ki, kira totolia na'a mae'a. Sui ka 'una'eri bore 'ana, kira kasi mango go'o fa'asia sasilana ru ne'eri ki, ma kira ka oga na'a ngwae matamata ne'e sasia logo ru 'una'eri ki.

2

Na matalanga'inga God

1 Kamu'a ne'e kamu matalanga'inia ngwae ne'e kira abula ta'a 'una'eri ki, muke matalanga'i kamu talamu'a logo. Osi'ana kamu sasia logo na ru ta'a ne'e kira sasi'i ki, ma ka 'afita'i muke tofea fasi noa'a kamu kasi rora.
2 Ma kulu'a ta'ifau go'o kulu saiana na kwa'ikwa'inga God nia saga ana kaida'i nia matalanga'inia na ngwae ne'e kira sasia na ru 'una'eri ki. 3 Ma kaida'i kamu sasi logo di'ia na ngwae ne'e kamu matalanga'i kira ki, kamu saiana God ke ba'a matalanga'i kamu logo. 4 Sali kamu manata rora fasi God noa'a kasi matalanga'i kamu, osi'ana na alafelana doe fuamu'a, ma ka mabetau logo fuamu'a. Nia le'a fuana muke saiana ne'e God sasi le'a 'una'eri fuamu'a 'iri muke kakari alifa'i fa'asia abula ta'anga'a kamu ki.

5 Ma sulia noa'a kamu kasi oga go'o kakari alifa'i 'anga, 'una'eri kamu talamu'a logo ne'e kamu fa'adoea na kwa'ikwa'inga kamu ki masia Asoa ne'e God ke ba'a fa'ata'inia na saeta'anga nia, ma na ngwae ki ta'ifau kike ba'a lisia na kwa'ikwa'inga saga nia. 6 God ke ba'a kwatea na ru ki fuana ngwae ki ta'ifau sulia na rao'a to'oto'o kira ki. 7 Ti ngwae, God ke ba'a kwatea na mauri'a firi fuada, sulia kira noni mabe fuana sasilana ru le'a ki, ma kira ka oga God ka tafeda ma ka fa'a'inoto'ada ma ka kwatea kira ka mauri firi. 8 Bore ma ti ngwae kira fanga ta'a, ma kira ka 'aila lala 'ania na mamana 'anga sulia God, ma kira ka oga lala leka'a sulia na ru rora ki. Ma osi'ana ne'e kira 'una'eri, God ke ba'a fa'ata'inia na'a ne'e nia saeta'a fuada, ma ka kwatea na kwa'ikwa'inga doe fuada. 9 Ma sa tai fa'ida ne'e kira abula ta'a, kike ba'a to'o ana 'afita'i'anga ma na manata 'abono'anga. God ke ba'a sasi 'una'eri fuana na ngwae Jiu ki, ma fuana na ngwae ne'e noa'a la'u Jiu ki logo.
10 Ma God ke ba'a kwatea na 'inoto'anga, ma na fa'adoe'anga, ma na aroaro'anga fuana sa tai fa'ida ne'e kira sasia ru le'a ki. Nia sasi 'una'eri fuana na ngwae 'i Jiu ki, ma fuana na ngwae ne'e noa'a la'u Jiu ki logo. 11 Nia sasi 'una'eri osi'ana na kwa'ikwa'inga God fuana na ngwae ki ta'ifau nia bolo, ma nia noa'a kasi 'inifilifili ana ta ngwae.

12 Ma na ngwae ne'e noa'a la'u Jiu ki, noa'a kira kasi tua olofana taki sa Moses

ki. Ma God noaʼa kasi matalangaʼinida ʼani na taki neʼeri ki. God ke baʼa matalangaʼi kira osiʼana kira fulia na ru taʼa ki. Nia ke matalangaʼinida fuana maeʼa, osiʼana na abula taʼangaʼa kira ki. Ma na ngwae ʼi Jiu ki niniʼa, kira tua olofana na taki sa Moses ki. God ke baʼa matalangaʼi kira, osiʼana kira fulia naʼa ru taʼa ki ʼani aburongoʼanga ana taki neʼeri ki, 13 ma osiʼana noaʼa laʼu na rongolana taki ki neʼe ke baʼa faʼasaga na ngwae ki fuana God, bore ma sasilana lala na ru neʼe na taki ki saea. 14 Na ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki, kira kasi tua olofana na taki ki. Bore ma diʼia kira sasia ru leʼa sulia na manatalada, ma ka leka sulia na taki, kira faʼataʼinia neʼe kira toʼolangaʼinia na sagaʼa faʼasia roraʼa, sui bore ʼana kira noaʼa kasi rongoa ʼua na taki sa Moses ki. 15 Na abulalada leʼa ʼunaʼeri neʼe faʼataʼinia na taki God nia tua naʼa ʼi saena na liada. Ma na manataʼanga kira logo ka faʼataʼinia ru neʼe nia mamana, osiʼana kaidaʼi kira sasia na ru taʼa ki, kira ʼeke, ma kaidaʼi kira fulia na ru leʼa ki, kira ka saeleʼa. 16 God ke baʼa matalangaʼinia ngwae abula taʼa ki ana na asoa nia kwatea sa Jesus ke gwaungaʼi fafia na ngwae ki ʼiri nia ke matalangaʼinida sulia na ru rora kira sasi tafangaʼi ani ki ma na ru rora kira sasi ago logo ani ki. Na Faʼarongoʼa Leʼa niniʼa nau ku alaʼa sulia nia fata ʼunaʼeri.

Na ngwae ʼi Jiu ki noaʼa kira kasi roʼo sulia na taki sa Moses ki

17 Aia, kamuʼa ngwae Jiu ki, kamu fia neʼe God ke baʼa leʼa fuamuʼa, osiʼana nia kwatea fuamuʼa na taki ki faʼasia sa Moses. Ma muke baʼatafe kamu talamuʼa, osiʼana kamu ngwae God ki. 18 Ma muka saea fasi kamu saiana ru neʼe God oga muke sasia, ma muka saiana fililana ru neʼe saga sulia kamu saiana na taki ki. 19 Ma kamu ka saea logo neʼe, kaumulu saiana talaʼilana sa tai faʼida neʼe kira diʼia ngwae maa rodo sulia kira kina God. Ma kamu ka saea logo, kamu diʼia na unu fuana sa tai faʼida neʼe kira tua saena maʼerodo fasi ʼiri kira ka leka siana God. 20 Muka saea kamu toʼo ana na saiʼi ruʼa aliʼafu, ma na ru ki taʼifau neʼe mamana, sulia kamu toʼo ana na taki ki faʼasia sa Moses. Ma muka saea kamuʼa na ngwae faʼamanata ki fuana na ngwae bolebeleʼa ma fuana ngwae kinaʼi ru ki.

21 Ma kamu ka saiana faʼamanatalana na ngwae matamata ki, ma faʼuta mo neʼe noaʼa kamu kasi faʼamanata kamu talamuʼa? Kamu fata fuana ngwae ki muka ʼuri, “Noaʼa kamu kasi bili.” Bore ma kamu talamuʼa muka bili goʼo amuʼa. 22 Muka saea logo fuana ngwae ki, “Noaʼa kamu kasi kakabara.” Bore ma kamu kakabara logo. Muka saea logo, neʼe na nunuʼi ru neʼe ngwae ki kira foʼosia niʼi taʼa liu. Bore ma kaumulu ruʼu saena fera abu kira ki, ma muka bilia goʼo amuʼa na ru neʼeri ki. 23 Ma muka fata naunau suli kamu talamuʼa, osiʼana kamu toʼo ana taki sa Moses ki. Bore ma kamu aburongo goʼo ʼamuʼa ana taki neʼeri ki. Ma nia neʼe kwatea na ngwae ki kira ka fata taʼa ana God. 24 ʼUnaʼeri neʼe Kerekereʼa Abu ka fata ʼuri, “Osiʼana kamuʼa na ngwae Jiu ki kamu abula taʼa, na ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki, kira ka fata buri tolingaʼi ana God.”

25 Kamuʼa ngwae Jiu ki, kamu saea fasi na ʼolo faʼataʼi ʼanga neʼe faʼataʼinia kamuʼa ngwae God ki. Diʼia kamu roʼo sulia taki God ki, na ʼolo faʼataʼi ʼanga neʼe kamu sasia na ru leʼa. Ma diʼia noaʼa kamu kasi roʼo sulia na taki neʼeri ki, na ʼolo faʼataʼi ʼanga neʼe kamu sasia bore, nia noaʼa kasi ʼafi kamu goʼo ʼi maana God. Ma kamu ka diʼia goʼo amuʼa na ngwae neʼe noaʼa ʼiri saiana God ki. 26 Aia, ma diʼia ta ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu, ma nia ka roʼosulia na taki neʼeri ki, God ke baʼa saea niaʼa na ngwae nia, ka diʼia logo ngwae neʼe ʼolo faʼataʼinia. 27 Ma ngwae neʼe kira ka roʼosulia na taki ki, sui bore ʼana noaʼa kira kasi ʼolo faʼataʼinia, kike baʼa faʼataʼinia neʼe kamu rora, ma God ke baʼa matalangaʼi kamu. God ke baʼa matalangaʼi kamu, osiʼana kamu aburongo ana taki ki, sui bore ʼana muka toʼo ana na taki keresia neʼeri ma muka ʼolo faʼataʼinia.

28 Sa tai neʼe na ngwae Jiu mamana? Nia noaʼa laʼu ta ngwae neʼe roʼo goʼo sulia falafala Jiu ki nama ka ʼolo faʼataʼinia goʼo ʼana ana nonina, ma liana ka taʼa goʼo ʼana ʼua. 29 Na ngwae mamana ʼi

Jiu, nia na ngwae neˡe maurilana saga ˡi maana God, osiˡana God nia rokisia na manatalamuˡa. Ma na raoˡa ana Anoˡi ru Abu fuana sagalana na maurilana ngwae, ma noaˡa laˡu na raoˡa na taki ki. Na ngwae ˡunaˡeri, God nia tafea, sui bore ˡana na ngwae ki noaˡa kasi baˡatafea.

3

God nia mamana

1 ˡUri ma nia leˡa fuamuˡa ngwae Jiu
ki muke ˡolo faˡataˡinia ˡiri ka faˡataˡi
kamu ngwae God ki? 2 ˡIu, ru ˡoro
leˡa ana ru neˡeri. Na ru etaeta, God
kwatea naˡa fatalana fuana ngwae ˡi Jiu
ki. 3 ˡUnaˡeri bore ˡana, ti ngwae Jiu
noaˡa kasi faˡamamana ana fatalana God.
Sui bore ˡana kira ka ˡoia na alangaˡinga
kira ki faˡinia God, God ˡidufaˡi sasia tae
neˡe nia eta fataˡa ˡani. 4 Osiˡana God
nia mamana, sui bore ˡana ngwae ki kira
ka soke. Sulia na Kerekereˡa Abu ba fata
ˡuri, “Ta tae bore ˡana neˡe God saea nia
ke fulia ana ngwae abula rora ki, nia ke
fuli goˡo ˡana. Ma sa tai bore ana neˡe
kira saea God noaˡa kasi matalangaˡi saga
ana, God faˡataˡinia neˡe nia saga daofaˡi
liu.”✡

5 Ma ti ngwae ana Jiu ki kira saefilo
boleboleˡa kika ˡuri, “Si diˡia na abula
taˡangaˡa kia ki faˡataˡi madako ana
fuana ngwae ki neˡe God nia ˡoloˡolo
kaidaˡi nia matalangaˡi kia. ˡUri ma God
nia rora kaidaˡi nia kwatea naˡa mata-
langaˡinga fuaka?” 6 Noaˡa liu! Osiˡana
ˡafitaˡi God noaˡa kasi saga, si diˡia nia
noaˡa kasi saga, nia kasi totolia mata-
langaˡilana na ngwae ki.

7 Ma ti ngwae Jiu kira saefilo bolebole
kika ˡuri, “Faˡuta, diˡia kulu ˡoia fata
alangaˡinga kulu ki, ma na ngwae ki
kira lia madako ana fasi God dau sulia
alaˡanga nia, ma nia neˡe kwatea ma
kira ka baˡatafe God? Diˡia ˡunaˡeri,
faˡuta mo neˡe God ka matalangaˡi kia
faˡinia roraˡa kia ki?” 8 Ma fataˡa ˡuri nia
bolebole logo, “Kulu abula taˡa ˡakulu
fasi ˡiri ru leˡa ke dao maˡi.” Ti ngwae
kira soke fafi nau fasi nau ku saea ru
neˡeri. Ma na ngwae neˡeri ki, God ke
baˡa matalangaˡi kira.

Noaˡa ta ngwae ˡiri saga

9 Ma fuakulu ngwae Jiu ki, ˡuri ma
maurilamiˡa ma na abulaˡanga kami ka
leˡa faˡasia na ngwae noaˡa laˡu Jiu?
Noaˡa liu! Sulia nau ku faˡataˡinia naˡa
na ngwae ˡi Jiu ki, ma na ngwae neˡe
noaˡa laˡu Jiu ki, kira bolo taˡifau goˡo
ˡada faˡinia tuaˡa ˡi olofana na ngasingasi
ˡanga ana taˡangaˡa. 10 Ru neˡeri nia
mamana sulia na Kerekereˡa Abu nia
saea, “Noaˡa ta ngwae ˡiri saga. 11 Ma
noaˡa ta ngwae kasi malingaˡinia mali-
tana God, ma noaˡa ta ngwae kasi oga
saiˡa ana God. 12 Sulia kira taˡifau goˡo
kira abula faˡasia God, ma kira ka leka
rora, ma ta ngwae kasi sasia goˡo ta ru
neˡe saga.✡ 13 Na kwakwada diˡia ta
kilu gwaˡu neˡe kira ˡiri asi fafia ˡani
ano, sulia na fatalada taˡa liu. Kira saea
ru taˡa neˡe noaˡa kasi mamana ki ˡani
meada. Ma kika faˡakaisia ngwae ki ˡani
fatalada, diˡia na baˡeko tolo neˡe ˡalea
na ngwae.✡ 14 Ma na fatalada logo ka
fungu ˡani kwaiagiˡanga neˡe taˡa liu.✡
15 Ma na ngwae neˡe ki kira ˡaliˡali fuana
saungwaeˡa. 16 Ma ˡi fai bore ˡana neˡe
kira leka ana, kira faˡalia naˡa na ru ki,
ma kira ka kwatea liu naˡa nonifiiˡa fuana
ngwae ki. 17 Ma na aroaroˡanga noaˡa
kasi tua saena maurilada.✡ 18 Ma noaˡa
kira kasi maˡu goˡo ˡani God.”✡

19 Ma kulu saiana ru ki taˡifau goˡo neˡe
God saea saena taki nia ki, na ru fuana
na ngwae ˡi Jiu ki neˡe nia kwatea fuada.
Nia kwatea taki nia ki fasi ˡiri noaˡa ta
ngwae kasi saea noaˡa nia kasi fulia goˡo
ta ru taˡa. Ma God ke baˡa matalangaˡinia
ngwae ki taˡifau fuana na roraˡa kira ki.
20 Noaˡa ta ngwae kasi saga ˡi maana God,
osiˡana nia kwairoˡoi ana ma ka sasi sulia
tae neˡe taki ki oga. ˡIu, na taki ki tua ˡiri
na ngwae ki kike saiana neˡe kira abula
taˡa.

God faˡasaga na ngwae ki

21 Bore ma ana kaidaˡi neˡe, God
faˡataˡinia tala fuana faˡasagalana ng-
wae ki ˡi maana. Ma noaˡa laˡu sulia
roˡongaˡa sulia na taki ki, sui bore ˡana
na taki faˡasia sa Moses ki ma na profet
ki, kira ka kerekere sulia na tala neˡe.

✡ **3:4** Sam 51:4 ✡ **3:12** Sam 14:1-3 ✡ **3:13** Sam 5:9 ✡ **3:14** Sam 10:7 ✡ **3:17** Aesea 59:7-8 ✡ **3:18** Sam 36:1

22 God nia faˈasaga na ngwae ki sulia
na faˈamamanaˈanga kira ana sa Jesus
Christ. Nia sasi ˈunaˈeri fuana ngwae
ki taˈifau goˈo neˈe kira faˈamamana
ana sa Jesus Christ, osiˈana ngwae ki
taˈifau kira bolo goˈo ˈi maana God.
23 Ngwae ki taˈifau goˈo kira abula taˈa,
ma noaˈa ta ngwae ˈiri tua ˈani falafala
neˈe ke faˈadufa God. 24 Bore ma su-
lia na alafeˈanga God neˈe nia kwate
sakongaˈi goˈo ana, nia ka logeda faˈasia
na kwaˈikwaˈinga ana abula taˈangaˈa
kira ki ˈani na kwaisuˈusiˈanga sa Jesus
Christ. 25 God ka kwatea maˈi sa Je-
sus Christ ˈiri ka foˈosi ˈani niaˈa ana
maelana, fasi ˈiri God ke rufuanata na
abula taˈangaˈa na ngwae ki, osiˈana na
faˈamamanaˈanga kira ana niaˈa. God
sasi ˈunaˈeri fasi ˈiri ke faˈataˈinia na
kwai matalangaˈinga nia saga liu, sui
bore ˈana ka tau naˈa maˈi nia noaˈa
kasi kwatea ta kwaˈikwaˈinga fuana ng-
wae ki sulia mabetauˈa nia. 26 Ma
God ka faˈataˈinia neˈe nia saga fuana
matalangaˈilana taˈangaˈa ki, ana kaidaˈi
nia kwatea naˈa kwaˈikwaˈinga fuana sa
Jesus Christ. ˈUnaˈeri God ka faˈataˈinia
nia saga ma ka faˈasaga na ngwae ki neˈe
kira faˈamamana ana sa Jesus.

27 Ma osiˈana na tae neˈe kuke baˈa
fata baˈalafe? Noaˈa goˈo! Noaˈa kulu
kasi bolo goˈo fuana saelana fasi kulu
saga, osiˈana kulu roˈosulia na taki ki.
Bore ma God lala neˈe nia faˈasaga kulu,
duˈungana kulu faˈamamana ana sa Je-
sus. 28 Kulu saiana God nia faˈasaga na
ngwae ki osiˈana na faˈamamanaˈanga
kira, ma noaˈa laˈu sulia na roˈongaˈa
sulia tae neˈe taki ki saea. 29 ˈUri ma ˈoko
fia fasi God alafafia goˈo taˈifilia ngwae
Jiu ki? Noaˈa! Na ngwae neˈe noaˈa laˈu
Jiu ki bore God ala logo fafida. 30 God
taˈi God goˈo, ma nia saiana ka faˈasaga
ngwae Jiu ki diˈia kira faˈamamana, ma
nia saiana ka faˈasaga logo ngwae neˈe
noaˈa laˈu Jiu ki diˈia kira faˈamamana.
31 Osiˈana God nia faˈasaga ngwae ki
sulia faˈamamanaˈanga, ˈuri ma kuke
danga naˈa ˈakulu ˈania na taki sa Moses
ki? Noaˈa. Bore ma tae neˈe nau ku
faˈamanata ˈani faˈataˈinia neˈe na taki
nia ˈinotoˈa logo.

4

God fuˈusi ˈoloˈolo ana sa Abraham osiˈana faˈamamana ˈanga

1 ˈUri ma tae neˈe kuke baˈa saea ana
sa Abraham na koˈo bora kami kwalafa
ngwae Jiu ki? Faˈuta neˈe God ka fuˈusi
ˈoloˈolo ana ˈi maana? 2 Diˈia God fuˈusi
ˈoloˈolo ana sa Abraham osiˈana raoˈa
leˈa neˈe nia sasiˈi ki, sa Abraham saiana
ka fata baˈalafe sulia. Bore ma noaˈa nia
kasi bolo fuana fata baˈalafeˈa ˈi maana
God. 3 Osiˈana na Kerekereˈa Abu ba
fata ˈuri, “Sa Abraham nia faˈamamana
ana fata alangaˈinga God, ma sulia na
faˈamamanaˈanga nia neˈe God ka saea
sa Abraham nia ˈoloˈolo ˈi maana.”✡
4 Ana kaidaˈi ta ngwae nia rao, nia
ke ngalia nama folifoliˈa. Ma na mani
neˈe nia ngalia, na ngwae ˈaˈana nia
noaˈa kasi kwate ˈoˈo ana, sulia na ngwae
rao nia bolo fuana ngalilana folifoliˈa
nia. 5 Ma kaidaˈi God nia fuˈusi ˈoloˈolo
aka ˈi maana, nia noaˈa ˈiri diˈia laˈu
kaidaˈi ngwae ˈaˈana nia kwatea folifoliˈa
fuana ngwae rao nia. Osiˈana noaˈa laˈu
sulia na raolaka neˈe God fuˈusi ˈoloˈolo
aka, bore ma osiˈana kulu fitoˈo ana God
lala neˈe nia saiana ka faˈa ˈoloˈoloa na
ngwae taˈa ki. Ma God lisia na fitoˈo laka,
ma osiˈana ru neˈeri God ka saea kuluˈa
ˈani ngwae ˈoloˈolo ki.
6 ˈUnaˈeri sa David fata sulia na
saeleˈanga ana ngwae ki neˈe God saea
kira ˈoloˈolo, sui bore ˈana noaˈa kira kasi
roˈo sulia na taki God ki taˈifau. Sa David
ka fata ˈuri, 7 “ˈOilakiˈa fuana sa tai faˈida
neˈe God rufuanata naˈa ana roraˈa kira
ki, ma ka lafua naˈa abula taˈangaˈa kira
ki. 8 ˈOilakiˈa logo fuana ngwae neˈe God
noaˈa kasi manata toˈona abula taˈangaˈa
nia ki.”
9 ˈUri ma na saeleˈanga neˈe sa David
nia fata sulia, na ru goˈo ˈana ana ng-
wae Jiu neˈe kulu ˈolo faˈataˈinia ki?
Noaˈa! Na ru logo fuana ngwae neˈe
noaˈa laˈu Jiu ki neˈe noaˈa kira kasi ˈolo
faˈataˈinia. Kulu saiana ka sui naˈa na
Kerekereˈa Abu ba fata ˈuri, “Sa Abraham
nia faˈamamana ana God, ma osiˈana

✡ **4:3** Jenesis 15:6

nia ka faʼamamana, God ka saea niaʼa ngwae ʼoloʼolo.” 10 Ana kaidaʼi tae neʼe God saea sa Abraham nia ʼoloʼolo? ʼI buri ʼana neʼe nia ʼolo faʼataʼinia ka sui naʼa, nama ana kaidaʼi nia noaʼa kasi ʼolo faʼataʼinia ʼua? ʼI naʼona mala neʼe nia ʼolo faʼataʼinia God ka saea nia ngwae ʼoloʼolo. 11 ʼI buri ʼana mala neʼe God fuʼusi ʼoloʼolo ana sa Abraham, sa Abraham ka fiʼi ʼolo faʼataʼinia naʼa. Ma na ʼolo faʼataʼinia ʼanga neʼe na maʼetoto ʼiri ka faʼataʼinia God saea nia na ngwae ʼoloʼolo sulia na faʼamamanaʼanga nia ana kaidaʼi noaʼa nia kasi ʼolo faʼataʼinia ʼua. Nia neʼe kwate sa Abraham ka diʼia koʼo bora fuana ngwae noaʼa laʼu Jiu ki neʼe kira kasi ʼolo faʼataʼinia, ma kira faʼamamana ana God, ma kira ka alua naʼa ngwae ʼoloʼolo ki. 12 Ma nia na koʼo bora fuana ngwae Jiu ki neʼe kira ʼolo faʼataʼinia ma kira ka faʼamamana fata alangaʼinga God. Noaʼa laʼu osiʼana goʼo neʼe kira ʼolo faʼataʼinia, bore ma osiʼana kira faʼamamana diʼia na koʼo bora kira sa Abraham ba nia faʼamamana ka sui mala, nia ka fiʼi ʼolo faʼataʼinia.

13 God nia eta fataʼa ʼania fuana sa Abraham ma na kwalafa nia ki, nia ka saea na magalia neʼe na ru nia. God nia eta fataʼa ʼunaʼeri noaʼa laʼu sulia neʼe sa Abraham roʼosulia na taki ki, bore ma sulia nia faʼamamana, ma God ka saea nia ʼoloʼolo. 14 Ma diʼia God kwatea na fata alangaʼinga nia goʼo fuana sa tai faʼida neʼe kira roʼosulia na taki ki, tama na faʼamamanaʼanga na ngwae ki neʼe ru ʼoʼo goʼo ʼana, ma na fata alangaʼinga God na ru ʼoʼo logo. 15 Na taki noaʼa kasi kwatea maʼi na fata alangaʼinga God, bore ma nia kwatea maʼi na saetaʼanga God, osiʼana ngwae ʼoia na taki nia. Ma kaidaʼi na taki ki tua, na ngwae ʼidufaʼi suʼungenge ana taki ki.

16 God fata alangaʼinia ru ki fuana sa Abraham sulia na faʼamamanaʼanga nia, fasi ʼiri ka faʼataʼinia na fata alangaʼinga neʼeri nia sulia na kwaimanataiʼanga nia neʼe ke baʼa kwate sakongaʼi ana fuana kwalafa sa Abraham. Ma na kwalafa sa Abraham, noaʼa laʼu kira taʼifilida goʼo neʼe roʼosulia na taki ki, bore ma kira ngwae neʼe kira faʼamamana logo diʼia sa Abraham. Sulia sa Abraham niaʼa na koʼo bora kia taʼifau, na ngwae Jiu ki, ma na ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki. 17 Ru neʼe nia mamana, osiʼana God saea fuana sa Abraham saena na Kerekereʼa Abu ka ʼuri, “Nau ku filiʼo, ma nau ku aluʼu na maʼa ana kwalafa ki fuana ngwae ana fanoa ʼoro ki.” Na eta fataʼa neʼe God naʼa neʼe tala faʼangasia ka mamana. Sa Abraham faʼamamana ana God neʼeri, nia God neʼe taʼea ngwae mae ki fuana mauriʼa, ma ka saungaʼinia ru faolu ki.

18 Ana kaidaʼi God eta fataʼa fuana sa Abraham neʼe nia na maʼa fuana kwalafaʼa ana ngwae ana fanoa ʼoro ki, sa Abraham faʼamamana. God saea logo ka ʼuri, “Na ngwae neʼe ke futa olitamu ki ke baʼa ʼoro diʼia bulubulu ana salo.” Sa Abraham faʼamamana, sui bore ʼana nia ʼafitaʼi fuana ru neʼeri ka mamana ana. 19 ʼUnaʼeri bore ʼana sa Abraham nia karangi ka talangaʼi faʼi ngali naʼa ana maurilana, na faʼamamanaʼanga nia noaʼa kasi ngwataʼutaʼu kaidaʼi nia manata sulia nonina neʼe ngwataʼutaʼu, ma ʼi Sera bore ka ʼabaraʼa logo. 20 Ma na faʼamamanaʼanga nia noaʼa kasi anafu faʼasi nia, ma noaʼa kasi manata ruarua ana fata alangaʼinga God. Nia ka ngasingasiʼa sulia na faʼamamanaʼanga nia, ma ka baʼatafea God. 21 Sulia nia sai leʼa ana neʼe God totolia sasilana ru neʼe nia eta fataʼa ʼani. 22 Nia neʼe osiʼana faʼamamanaʼanga nia, God ka saea niaʼa ʼania na ngwae ʼoloʼolo.

23 Ma ta kerekereʼa ba ʼuri, “God saea ʼani na ngwae ʼoloʼolo,” noaʼa laʼu fuana sa Abraham taʼifilia. 24 Bore ma kira keresia logo fuaka ngwae neʼe God sae kia ʼani na ngwae ʼoloʼolo ki, osiʼana kulu faʼamamana ana God neʼe nia taʼea sa Jesus na Aofia kia faʼasia na maeʼa. 25 God ka kwate ma nia ka mae osiʼana na taʼangaʼa kia ki, ma God ka taʼea logo ʼuana na mauriʼa fuana na faʼa ʼoloʼoloʼa kulu ʼi maana.

5

God nia faʼa ʼoloʼoloa na ngwae ki

1 Kaidaʼi neʼe, kulu faʼamamana ana sa Jesus Christ, ma God ka faʼa ʼoloʼolo kulu ʼi maana. ʼUnaʼeri, kuka tua ʼani na aroaroʼa faʼinia God, osiʼana na raoʼa sa Jesus Christ na Aofia kia neʼe sasia naʼa. 2 Ma sulia faʼamamana lakulu, sa Jesus

Christ nia ngali kia siana God, fasi ˈiri ka
alafe fuaka ma ka faˈaleˈa kia. Ma osiˈana
nia ˈunaˈeri, kulu saeleˈa liu sulia tae
neˈe kulu kwaimaˈa kwali ana, neˈe God
ke baˈa kwatea kuke lisia na ˈinotoˈanga
nia. 3 Ma noaˈa laˈu na ru leˈa ki goˈo
neˈe kulu saeleˈa sulia, bore ma kulu
saeleˈa logo kaidaˈi ana ˈafitaˈiˈanga ki,
osiˈana kulu saiana na ˈafitaˈiˈanga ru
fuana faˈangasingasi laka, ma ka kwate
kulu ka ˈalatai babatoˈo. 4 Ma diˈia kulu
ka ˈalatai ˈunaˈeri, God ke baˈa saeleˈa
faˈi kia. Ma ana kaidaˈi God saeleˈa suli
kia ˈunaˈeri, kuke manata ˈuitoˈo ˈiri God
ke baˈa kwate kuke lisia na ˈinotoˈanga
nia. 5 Ma manata ˈuitoˈongaˈa neˈe noaˈa
nia kasi kwate kulu ka lia kwaimaˈa
kwali ˈoˈo, osiˈana God nia faˈataˈinia na
alafeˈanga doe nia fuaka ˈani na AnoˈiruAbu neˈe nia kwatea fuaka.
6 Kulu saiana God alafe fuaka, osiˈana
kaidaˈi nia ˈafitaˈi fuana ˈafilaka talaka,
sa Jesus Christ mae ˈusi kia na ngwae taˈa
ki ana kaidaˈi neˈe God filia. 7 Nia ka
ˈafitaˈi fuana ta ngwae neˈe ke maˈudi ma
ka mae fuana ˈafilana ta ngwae ˈoloˈolo.
ˈUnaˈeri bore ˈana, ti ngwae maˈudi kika
mae goˈo ˈada fuana ˈafilana ta ngwae
neˈe leˈa. 8 Bore ma God nia faˈataˈinia
taˈifau naˈa na alafeˈanga nia fuaka, ana
kaidaˈi neˈe maurilaka taˈa ˈua, sa Jesus
Christ ka mae usi kia. 9 God ka faˈa
ˈoloˈolo kulu naˈa osiˈana sa Jesus Christ
nia mae naˈa ˈusi kulu. DiˈiaˈunaˈeriJesus Christ ke baˈa ˈafi kia ka tasa fasi
ˈiri kuke mauri faˈasia na kwaˈikwaˈinga
God. 10 ˈI naˈo maˈi, kuluˈa malimae
God ki, bore ma ˈi niniˈari nia kwaima
naˈa faˈi kia osiˈana na maelana na Ngela
nia. Ma osiˈana neˈe kuluˈa kwaima God
ki, nia ke baˈa faˈamauri mamana akulu
sulia sa Jesus Christ nia mauri laˈu. 11 ˈIu,
ma noaˈa laˈu ru neˈe goˈo ˈana neˈe kulu
saeleˈa duˈungana. Bore ma kulu saeleˈa
logo sulia na tae neˈe God fulia ˈani sa
Jesus Christ na Aofia kia neˈe olitaˈi kia
ˈiri kuka kwaima faˈinia God.

Sa Adam faˈinia sa Jesus Christ

12 Na ngwae ki taˈifau saena magalia
etangia sasilana ru taˈa ki osiˈana sa
Adam na ngwae etaeta nia abula taˈa. Ma
God ka kwatea sa Adam ka mae osiˈana
nia abula taˈa. Ma osiˈana nia ˈunaˈeri,
na maeˈa ka dao maˈi fuana ngwae ki
taˈifau, osiˈana na ngwae ki taˈifau kira
abula taˈa. 13 Ma ˈi naˈona neˈe God
kwatea na taki ki fuana sa Moses, na
ngwae ki noaˈa ˈiri saiana neˈe kira abula
taˈa faˈuta ˈi naˈona God. 14 Sui bore ˈana
noaˈa kira ˈiri ˈoia na taki neˈe leka naˈa
maˈi ana God diˈia sa Adam, ngwae ki
taˈifau mae osiˈana kira abula taˈa goˈo
ˈada.

Na taˈi ru talingaˈi neˈe matamata ˈi
safitana sa Adam ma sa Jesus Christ neˈe
dao maˈi ˈi buri ˈana. 15 Na ro ngwae
neˈeri ki noaˈa kera kasi bolo, osiˈana
na ru leˈa neˈe sa Christ nia sasia fuaka
noaˈa ˈiri diˈia laˈu na ru taˈa sa Adam
nia sasia. Nia mamana na ngwae ˈoro
kira mae duˈungana na abula taˈangaˈa
taˈi ngwae neˈeri. Ma nia ka mamana
liu na alafeˈanga God, ma na kwatea
ˈoˈo ˈanga God doe ka tasa logo fuana
na ngwae ˈoro ki duˈungana sa Jesus
Christ ma kwaiˈofeˈanga nia. 16 Ma
taˈi matamataˈanga laˈu neˈe nia teo ˈi
safitana na kwateˈa God ma na taˈangaˈa
sa Adam nia fulia. Sulia ˈi buri ˈana
na taˈangaˈa sa Adam, God ka kwatea
kwaˈikwaˈinga. Ma sulia na ru leˈa neˈe
God ka kwate sakongaˈi ana fuaka, nia
faˈa ˈoloˈoloa ngwae ˈoro ki ˈi maana, sui
bore ˈana kira ka fulia ru ˈoro taˈa ki.
17 Aia, nia mamana ngwae ki taˈifau kira
mae osiˈana na abula taˈalana taˈi ngwae.
Ma ka mamana liu logo, sa tai faˈida
neˈe kira ngalia na alafeˈanga God faˈinia
na kwateˈa nia ˈania na ˈoloˈoloˈanga,
kira toˈo ana mauriˈa firi ma ˈinotoˈanga
duˈungana sa Jesus Christ.

18 Nia neˈe, taˈi ngwae sa Adam nia
fulia taˈi ru taˈa, ma God ka kwatea
kwaˈikwaˈinga fuana ngwae ki taˈifau.
Ma ka ˈunaˈeri logo, taˈi ngwae sa Jesus
nia sasia taˈi ru leˈa, ma ka faˈa ˈoloˈoloa
ngwae ki taˈifau, ma nia ka kwatea naˈa
mauriˈa firi fuada. 19 Ma ngwae ki taˈifau
kira tua ˈani abula taˈangaˈa, sulia na
suˈungengeˈa taˈi ngwae. Ma ka ˈunaˈeri,
God nia faˈa ˈoloˈolo ngwae ki ˈi maana,
sulia na kwairoˈoi ˈanga taˈi ngwae.

20 God kwatea naˈa taki sa Moses ki
fasi ˈiri na ngwae ki kike saiana ru ˈoro

kira sasiˈi ki nia rora. Bore ma kaidaˈi neˈe ngwae ki sasia ru ˈoro taˈa ki, God fiˈi faˈataˈinia naˈa alafeˈanga doe ka tasa nia. 21 Nia neˈe, ˈi naˈo mala maˈi, neˈe abula taˈangaˈa gwaungaˈi fafia na ngwae ki fuana maeˈa. Ma ka ˈunaˈeri ana kaidaˈi neˈe, na kwaiˈofeˈanga God nia gwaungaˈi fafia na ngwae ki ˈiri kike ˈoloˈolo. Ma nia neˈe kwate ma kulu ka ngalia naˈa mauriˈa firi osiˈana na ru neˈe sa Jesus Christ na Aofia kia nia fulia fuaka.

6

Kulu mauri faˈasia taˈangaˈa osiˈana maelana sa Jesus Christ

1 Tae neˈe kuke baˈa saea ana alaˈanga niniˈa nau ku keresiˈi ki? Kuke inaˈu ˈakulu ana kwaluˈani abula taˈangaˈa, fasi ˈiri God ke inaˈu logo ana faˈataˈilana na alafeˈanga nia fuaka kaidaˈi nia ru-fuanata ana taˈangaˈa kia ki? 2 Noaˈa liu! Kaidaˈi manataˈi ngwae taˈa dao ka salonga kulu fuana abula taˈangaˈa, kulu kasi fulia ta ru, diˈia noniˈi ru neˈe nia mae naˈa, ma noaˈa nia kasi lebe kaidaˈi kira salonga. 3 Kaumulu saiana taˈifau naˈa ru neˈe: Na kaidaˈi kulu siuabu ana neˈe faˈataˈilana na fikuˈa kia faˈinia sa Jesus Christ, kulu fiku logo faˈinia ana maelana. 4 ˈIu ana na siuabulaka, kulu mae naˈa faˈinia sa Jesus Christ, ma kira ka kwaiato kulu logo faˈinia, fasi ˈiri kuke tataˈe kuke tua ˈani mauriˈa faolu, diˈia sa Jesus Christ neˈe God na Maˈa nia taˈea faˈasia na maeˈa ˈani na ngasingasi ˈanga nia.

5 Osiˈana kulu fiku faˈinia sa Jesus Christ ˈani maelana, God ke baˈa taˈe kulu logo diˈia ba nia taˈea sa Jesus Christ. 6 Ma kulu sai naˈa ana neˈe na mauriˈa ba kulu ˈi naˈo, nia mae naˈa faˈinia sa Jesus Christ ana ˈai rara folo, fasi ˈiri na falafala ˈua taˈa kia ki niˈi ka funu, ma na taˈangaˈa noaˈa kasi gwaungaˈi fafi kia. 7 Duˈungana nia ˈunaˈeri, ana kaidaˈi ngwae nia mae, nia noaˈa kasi tua ˈi olofana ngasingasiˈanga ana taˈangaˈa. 8 Ma osiˈana kulu mae naˈa faˈinia sa Jesus Christ, kulu faˈamamana kuke baˈa mauri logo faˈinia. 9 Duˈungana kulu saiana sa Jesus Christ nia tataˈe faˈasia na maeˈa, ma nia ˈafitaˈi liu nia ka mae laˈu, ma na maeˈa noaˈa kasi gwaungaˈi fafia. 10 Nia mae taˈi ru goˈo ˈiri ke liufia taˈangaˈa, ma niniˈari nia ka mauri naˈa fuana faˈa ˈinotoˈalana God. 11 Ma ka ˈunaˈeri logo, muke manata diˈia neˈe kamu mae naˈa ma noaˈa kamu kasi abula taˈa. Ma kamu ka mauri naˈa fuana faˈa ˈinotoˈalana God sulia sa Jesus Christ.

12 Nia neˈe, noaˈa kamu kasi alaˈania na abula taˈangaˈa ka gwaungaˈi naˈa fafia nonimuˈa ˈiri noaˈa kamu kasi donga na kwaiogaiˈanga taˈa ki. 13 Ma noaˈa kamu kasi alaˈania ta kula ana nonimuˈa fuana taˈangaˈa, ˈiri muke fulia ˈani ru taˈa ki. Bore ma alu muke kwate kamu talamuˈa fuana God, diˈia na ngwae neˈe God nia taˈeda faˈasia na maeˈa ˈuana mauri faolu, ma muke kwatea naˈa nonimuˈa ma na maurilamuˈa taˈifau fuana God, ˈiri muke sasia ˈani ru saga ki. 14 Nia neˈe, noaˈa kamu kasi alaˈania na abula taˈangaˈa ka gwaungaˈi fafi kamu, osiˈana kamu ˈiri tua laˈu ˈi olofana na taki ki, bore ma kamu tua naˈa ˈi olofana na alafeˈanga God.

Ngwae kira rao fuana sasia ˈoloˈoloˈa ki

15 ˈUri ma kuke dau ˈani abula taˈangaˈa, osiˈana noaˈa kulu ˈiri tua ˈi olofana na taki ki, bore ma kulu tua goˈo ˈakulu ˈi olofana na alafeˈanga God? Noaˈa! 16 Aia, ma kamu sai taˈifau naˈa ana, sa taˈi bore ˈana neˈe nia fili kamu ka rao fuana, muke roˈosulia, osiˈana kamu na ngwae rao nia ki. Ka ˈunaˈeri logo, diˈia kamu filia na roˈongaˈa sulia abula taˈangaˈa, kamu ke baˈa mae. Ma si diˈia kamu ka filia roˈongaˈa sulia God, muke baˈa tua ˈani ˈoloˈoloˈa. 17 Nau ku baˈatafea God! Sui bore ˈana ˈi naˈo kamu ka roˈosulia abula taˈangaˈa, bore ma niniˈari kamu roˈosulia taˈifau naˈa na faˈamanataˈanga mamana neˈe God kwatea fuamuˈa. 18 Nia neˈe, God ka loge kamu faˈasia na ngasingasiˈanga ana taˈangaˈa, ma muka alua naˈa na ngwae rao God ki ˈiri muke sasia naˈa ru saga ki.

19 Nau ku fata ˈunaˈeri ˈani na tarifulaˈanga sulia na ngwae rao ki faˈinia na ngwae ˈaˈana ki, osiˈana nia talangwaraˈu fuana muke malingani. Ana kaidaˈi ba sui naˈa maˈi, kaumulu kwate

kamu taˈifau fuana abula taˈangaˈa. Kamu ka fulia ru taˈa ki fuamuˈa kwailiu ˈani nonimuˈa ma na kwaluˈani ru taˈa. Ma niniˈari, muka kwate kamu taˈifau naˈa fuana God fasi ˈiri muke fulia naˈa ru saga ki.

20 Ana kaidaˈi taˈangaˈa nia gwaungaˈi fafi kaumulu, noaˈa kamu kasi manata ˈabera goˈo fuana sasilana ru saga ki. 21 Aia, kamu kasi ngalia ta ru leˈa faˈasia na abula taˈangaˈa ba kamu danga naˈa ˈaniˈi ki. Ma kaidaˈi neˈe, kamu ˈeke sulia na abula taˈangaˈa neˈe kamu sasiˈi ˈi naˈo ki. Na ngwae neˈe kira abula taˈa ˈunaˈeri ki, kike mae. 22 Bore ma ana kaidaˈi neˈe, God loge kamu faˈasia na abula taˈangaˈa, ma kamuˈa na ngwae rao God ki naˈa. Ma osiˈana kamu ˈunaˈeri, ˈoilakiˈa fuamuˈa sulia kamu roˈosulia na kwaiogaiˈanga God, ma muka ngalia naˈa na mauriˈa firi. 23 Sulia na abula taˈangaˈa nia kwatea maeˈa, bore ma na kwateˈa neˈe God kwate sakongaˈi ana nia naˈa neˈe mauriˈa firi sulia sa Jesus Christ na Aofia kia.

7

Noaˈa kulu ˈiri tua ˈi olofana na taki faˈasia sa Moses ki

1 Ngwaefuta kina ana sa Jesus Christ, nau ku saiana kamu saiana na taki ki. Fuila muke saiana na ngwae nia tua ˈi olofana taki ki ana kaidaˈi nia mauri goˈo. 2 Ka ˈunaˈeri logo fuana na kini neˈe ˈafe naˈa. Kaidaˈi neˈe araˈi nia mauri ˈua, na taki saea nia noaˈa kasi totolia fuana ka ˈafe laˈu fuana ta ngwae matamata. Bore ma, diˈia na araˈi nia ka mae, nia fiˈi sakadola faˈasia na taki ana araˈinga, ma nia ka totolia ka ˈafe laˈu. 3 ˈUnaˈeri ma, diˈia na ˈafe neˈe ka tua faˈinia ta ngwae matamata ana kaidaˈi araˈi nia mauri ˈua, na ˈafe neˈeri kira saea ˈani ˈafe ˈusu. Ma diˈia na araˈi nia ka mae naˈa, ma nia ka tua sakadola naˈa faˈasia na taki ana araˈinga, ma nia ka ˈafe laˈu fuana ta ngwae, noaˈa kira kasi saea ˈani ˈafe ˈusu.

4 Ngwaefuta nau kina, nia ka ˈunaˈeri logo fuakulu. Sulia kaidaˈi sa Jesus Christ nia mae, diˈia kuluˈa bore kulu mae logo. Duˈungana kulu mae, kulu sakadola naˈa faˈasia na taki sa Moses ki. ˈUnaˈeri nia ka talangwaraˈu fuana God ka ˈado fiku kamu faˈinia ta ngwae laˈu neˈe sa Jesus. Ana kaidaˈi neˈe, kuluˈa na ngwae sa Jesus Christ ki neˈe God taˈea faˈasia na maeˈa, fasi ˈiri kuke faˈa ˈinotoˈa God ˈani tuaˈa ˈoloˈolo. 5 Ana kaidaˈi kulu roˈo roˈosulia na kwaiogaiˈanga taˈa kia ki, kulu oga liua logo sasilana na ru neˈe taki ki saea niˈi abu. Ma osiˈana kulu sasia naˈa ru taˈa ˈunaˈeri ki, kulu ka totolia naˈa fuana maeˈa sulia kudi. 6 Bore ma ana kaidaˈi neˈe, kulu sakadola naˈa faˈasia na taki ki neˈe firi firi fafi kia ˈi naˈo maˈi, osiˈana na mauriˈa kia ki ˈi naˈo niˈi mae naˈa. Ma ana kaidaˈi neˈe, kuka rao naˈa fuana God, ma kulu ka leka naˈa sulia na tala faolu ana roˈongaˈa sulia na kwaiogai ˈanga na Anoˈi ru Abu. Ma noaˈa kulu kasi leka naˈa sulia na tala ˈua ana na taki neˈe sa Moses keresiˈi ki.

Na taki God ki faˈataˈinia taˈangaˈa kia ki

7 ˈUri ma kulu saea na taki ki taˈa? Noaˈa! Na taki ki noaˈa ˈiri taˈa, osiˈana na taki ki neˈe kwatea ma nau ku saiana tae neˈe taˈangaˈa. Diˈia na taki noaˈa kasi ˈuri, “Noaˈa ˈoe kosi oga ru ta ngwae,” nau ku kina goˈo ˈaku neˈe kwaiogaiˈanga ˈunaˈeri nia taˈa. 8 Ma kaidaˈi na taki ki saea fuaku neˈe kwaiogaiˈanga ˈunaˈeri nia taˈa, nau ku fuˈa saulia na taki neˈe saea nau ru rora, ˈunaˈeri nau ku oga liua naˈa ru na ngwae matamata ki. Diˈia noaˈa goˈo ta taki neˈe luia abula taˈangaˈa, ˈirai na kwaiogai ˈanga fuana fuˈalilana na taki neˈe noaˈa kasi ngasingasiˈa. 9 Ana tualaku ˈua maˈi, kaidaˈi nau ku kina ˈua na taki ki, noaˈa naisi dao goˈo toˈona ta ru neˈe ka faˈa ˈeke nau. Bore ma kaidaˈi nau ku dao toˈona ru mamana ana taki neˈe ˈuri, “Noaˈa ˈoe kosi oga ru ta ngwae,” nia neˈe kwate ma nau ku fiˈi saiana nauˈa ngwae abula taˈa, ma nau ku totolia naˈa maeˈa sulia kudi. 10 Na taki ki neˈe God kwatea ˈiri ke faˈataˈinia na tala saga fuana tuaˈa sulia, nia ka faˈataˈinia neˈe nau ku totolia naˈa maeˈa sulia kudi. 11 Na taˈangaˈa ka soke nau ˈani taki ki. Na kwaiogai ˈanga taˈa nau ki ngalia na taki leˈa neˈe, ma ka matalangaˈi nau

fuana maeʼa. 12 ʼUnaʼeri neʼe, na taki sa
Moses ki ka abu, ka saga, ma ka leʼa liu.
13 ʼUri ma na taki leʼa ki neʼe kwate ma
nau ku mae? Noaʼa! Na abula taʼangaʼa
lala neʼe kwate ma nau ku mae. Na liana
God sulia na taki nia neʼe na taʼalana
taʼangaʼa kia ki ke baʼa sakatafa. Osiʼana
na taʼangaʼa kulu ki, kulu faʼitaʼinia taki
leʼa God ʼuana na ru neʼe God ke kwai
matalangaʼi ʼani. ʼUnaʼeri osiʼana na
taki, taʼalana taʼangaʼa kulu ki ke baʼa
sakatafa.
14 Kulu saiana na taki ki leka maʼi
faʼasia na Anoʼi ru Abu God. Ma nauʼa
na ngwae goʼo ʼana. Ma nau ku diʼia goʼo
na ngwae neʼe taʼangaʼa nia gwaungaʼi
fafi nau. 15 Noaʼa nau kusi saiana tae
neʼe nau ku sasia, osiʼana noaʼa nau kusi
sasia goʼo ta ru leʼa neʼe nau ku oga
fuana sasilana, ma nau ku sasia lala ru
taʼa neʼe nau ku ʼaila ʼani ki. 16 Ma
osiʼana nau ku sasia lala ru neʼe noaʼa
nau kusi oga sasilana ki, nia ka faʼataʼinia
nau ku alafafia na taki God nia leʼa.
17 DuʼungaÌna ru neʼe, nau ku saiana,
noaʼa laʼu nauʼa neʼe nau ku sasia ru taʼa
ki, bore ma na taʼangaʼa neʼe tua lala aku.
18 Nau ku saiana na leʼangaʼa noaʼa
kasi tua aku saena malitaʼi ngwae taʼa
nau. Sulia nia noaʼa kasi talangwaraʼu
fuaku fuana sasilana ru leʼa ki, sui bore
ʼana nau ku oga sasilana ru leʼa ki. 19 Ma
noaʼa nau kusi sasia goʼo na ru leʼa neʼe
nau ku oga sasilani ki, ma noaʼa nau kusi
mango goʼo faʼasia sasilana ru taʼa neʼe
noaʼa nau kusi oga sasilani ki. 20 Ma diʼia
nau ku sasia naʼa ru neʼe noaʼa nau kusi
oga sasilana, tama noaʼa laʼu nauʼa neʼe
nau ku sasia. Bore ma na taʼangaʼa neʼe
tua ʼi saena noniku lala neʼe sasia.
21 Nai olioliʼa laʼu ana ru neʼe nau
ku dao toʼona neʼe ʼuri: Kaidaʼi nau ku
oga sasilana na ru leʼa, na taʼangaʼa ʼi
noniku ka lui nau. 22 Na maurilaku ka
oga liu sasilana taki God ki. 23 Bore ma
na taʼangaʼa ʼi noniku ka fuʼa suʼusia
na leʼangaʼa neʼe saena maurilaku. Ma
na taʼangaʼa neʼe ka rao saena noniku
ka suʼumaʼi nau fuana sasilana ru taʼa
ki. 24 Kwaimanatai fuaku nauʼa na ngwae
taʼa ʼuri! Sa tai neʼe ke baʼa ʼafi nau fasi
ʼiri naisi roʼosulia taʼangaʼa neʼe ngali
nau ʼuana maeʼa? 25 Nau ku baʼatafea
God, sulia nia naʼa neʼe ʼafi nau ʼani sa
Jesus Christ na Aofia kia! ʼOko sai naʼa
ana: Saena manatalaku, nau ku oga nai
roʼosulia na taki God, bore ma osiʼana na
malitaʼi ngwae taʼa nau, taʼangaʼa nia ka
gwaungaʼi fafi nau.

8

Tua sulia ngasingasiʼanga na Anoʼi ru Abu

1 God saea kulu ʼoloʼolo naʼa ʼi naʼona
osiʼana kulu faʼamamana ana sa Jesus.
ʼUnaʼeri logo, na ngwae neʼe kira tua
fiku naʼa faʼinia sa Jesus Christ, God
noaʼa kasi fai fafida ma ka kwatea na
kwaʼikwaʼinga fuada. 2 Kulu saiana nia
mamana, osiʼana na ngasingasiʼanga na
Anoʼi ru Abu kwatea ma kulu ka tua ʼani
mauriʼa faolu sulia kulu ʼado fiku faʼinia
sa Jesus Christ. Ma ʼunaʼeri nia ka loge
kia faʼasia na ngasingasiʼanga ana abula
taʼangaʼa neʼe gwaungaʼi fafi kia ma ka
talaʼi kia ʼuana maeʼa. 3 Na taki faʼasia
sa Moses ki, ʼafitaʼi niʼi ka loge kia faʼasia
na ngasingasiʼanga ana taʼangaʼa faʼinia
maeʼa, osiʼana malitakulu taʼa kwatea
ma kulu ka ngwataʼutaʼu fuana don-
galana taki neʼeri ki. Bore ma God lala
neʼe loge kia faʼasia na ngasingasiʼanga
ana taʼangaʼa faʼinia maeʼa. Sulia nia
kwatea naʼa Ngela nia fasi ʼiri ka tua ʼani
noni diʼia na ngwae, bore ma nia noaʼa
kasi abula taʼa diʼia ngwae ki, ma God
ka foʼosi ʼani ʼiri ka lafua na taʼangaʼa
kulu ki. ʼUnaʼeri God ka matalangani
na abula taʼangaʼa kia ki. 4 God sasi
ʼunaʼeri ʼiri kuke totolia naʼa lekaʼa sulia
na ru saga ki neʼe taki ki baʼe kia ʼuana.
Ma nia talangwaraʼu goʼo ʼana sulia kulu
roʼosulia na Anoʼi ru Abu, ma noaʼa kulu
kasi roʼosulia na kwaiogai ʼanga taʼa ana
noni.
5 Ma sa tai faʼida neʼe kira leka sulia na
kwaiogaiʼanga taʼa ana noni, kira manata
goʼo ʼada sulia ru fuana faʼatolilana na
kwaiogai ʼanga taʼa ana noni. Bore
ma sa tai faʼida neʼe na Anoʼi ru Abu
nia talaʼida, kira manata goʼo ʼada sulia
sasilana na kwaiogai ʼanga Anoʼi ru Abu.
6 Ma diʼia na kwaiogai ʼanga taʼa ana
noni nia talaʼia ta ngwae, nia ka mae.
Ma diʼia na Anoʼi ru Abu ka talaʼia ta
ngwae, nia ka toʼo ana mauriʼa faolu

faʻinia na aroaroʻanga. 7 Ma diʻia na
kwaiogai ʻanga taʻa ana noni nia talaʻia
ta ngwae, nia malimaeʻa ana God, osiʻana
noaʻa nia kasi roʻosulia na taki God ki,
ma noaʻa nia kasi bolo fuana roʻongaʻa
sulia. 8 Na ngwae neʻe kira roʻosulia na
kwaiogai ʻanga taʻa ana noni, nia ʻafitaʻi
liu kira ka faʻasaeleʻa God.
9 Bore ma kamuʻa, noaʻa kamu ʻiri
roʻo laʻu sulia na kwaiogai ʻanga taʻa
ana noni. Diʻia na Anoʻi ru Abu nia tua
saena maurilamuʻa, tama muke roʻosulia
na kwaiogaiʻanga nia. Ma sa tai neʻe
na Anoʻi ru God* noaʻa kasi tua saena
maurilana, niaʻa noaʻa laʻu na ngwae sa
Jesus Christ. 10 Ma sa Jesus Christ ka
tua saena maurilamuʻa, sui bore ʻana na
nonimuʻa ke baʻa mae osiʻana na abula
taʻangaʻa ki. Ma na mangomuʻa nia
mauri, osiʻana God nia faʻa ʻoloʻolo kamu
naʻa. 11 Ma na Anoʻi ru God neʻe taʻea
sa Jesus Christ faʻasia na maeʻa, nia tua
naʻa saena maurilamuʻa. Ma God ke baʻa
taʻea logo nonimuʻa ʻani na Anoʻi ru Abu
neʻe tua saena maurilamuʻa.
12 Nia neʻe ngwaefuta kina ʻae, kulu
toʻo ana taʻi ru fuana sasilana, neʻe kulu
ke tua sulia kwaiogai ʻanga Anoʻi ru
Abu. Noaʻa kulu kasi roʻo laʻu sulia na
kwaiogaiʻanga taʻa ana nonika. 13 Diʻia
kamu roʻosulia na kwaiogaiʻanga taʻa
ana noni, kamu ke funu. Ma diʻia kamu
ka roʻosulia na Anoʻi ru Abu fasi ʻiri
muke danga ʻania na abulaʻanga taʻa,
muke baʻa toʻo ana mauriʻa firi. 14 Ma sa
tai faʻida neʻe Anoʻi ru God talaʻida, kira
naʻa neʻe na ngela God ki. 15 Na Anoʻi
ru Abu neʻe God nia kwatea fuamuʻa,
noaʻa nia kasi kwate kamu ka maʻu liu
ʻani God ka diʻia ta ngwae rao neʻe nia
maʻu ʻani ngwae ʻaʻana nia. Bore ma na
Anoʻi ru Abu neʻe kwatea ma kamuʻa na
ngela God ki naʻa. Nia neʻe kwatea ka
talangwaraʻu naʻa fuaka ʻiri kuke saea
God ʻania “Maʻa kia.” 16 Na Anoʻi ru God
saea kulu na ngela God ki, ma kulu ka
alafafia ru neʻeri. 17 Ma osiʻana kiaʻa na
ngela nia ki, ma kuke baʻa ngalia naʻa ru
leʻa ki neʻe nia gonia fuana na ngela nia
ki, ka diʻia logo neʻe nia kwatea fuana
sa Jesus Christ. Kulu ngalia ru neʻeri
ki, osiʻana kulu ʻado fiku faʻinia sa Jesus
Christ ʻania na nonifiiʻanga nia, ʻiri kuke
baʻa ʻado logo faʻinia saena mauriʻa ana
ʻinotoʻanga nia.

Na ʻinotoʻanga neʻe ke baʻa dao maʻi

18 Sui bore ʻana kulu ka toʻo ana
nonifiiʻanga ki saena magalia neʻe, nau
ku manata toʻo neʻe na ʻinotoʻanga neʻe
God ke baʻa kwatea fuaka, nia doe ka
tasa liufia na ʻafitaʻiʻanga neʻe kulu liu
ʻi saena ana kaidaʻi neʻe. 19 Na ru ki
taʻifau neʻe God nia saungaʻiniʻi, kira
kwaimasi taʻifau goʻo ana kaidaʻi God
ke baʻa faʻataʻinia na ngela nia ki, ma
kira ka oga kaidaʻi neʻeri ke dao ʻaliʻali.
20 God nia manata ngasi naʻa fuana kala
kaidaʻi goʻo na ru neʻe nia saungaʻiniʻi ki
taʻifau kike mae ma kike ngwaʻa. God nia
sasi ʻunaʻeri noaʻa laʻu sulia na kwaiogai
ʻanga na ru neʻeri ki, bore ma sulia
kwaiogaiʻanga God ʻana talana. Ma ru ki
taʻifau ka kwaimasi ana 21 kaidaʻi God ke
logeda faʻasia maeʻa ma na ngwaʻa ʻanga
ʻiri kira ke tua sakadola daofaʻi liu faʻinia
na ngela nia ki. 22 Kulu saiana ʻita naʻa
maʻi ʻua leleka ka dao ana kaidaʻi neʻe,
na ru ki taʻifau goʻo kira tua ʻani nonifiiʻa
diʻia na nonifiiʻa ana kaidaʻi kini nia
ngela fii. 23 Ma kuluʻa neʻe kulu toʻo ana
Anoʻi ru Abu neʻe God nia kwatea fuaka
fasi ʻiri ke kwate kulu ke manata ʻuitoʻo
neʻe nia ke kwatea ru leʻa ki fuaka, kuke
nonifii logo. Kulu oga liua, ma kulu ka
kwaimasi ana kaidaʻi God ke baʻa kwate
ma kuluʻa na ngela gwaumauri nia ki, ma
ka kwatea noniʻi ngwae faolu ki fuaka.
24 Talaʻae ana kaidaʻi God nia faʻamauri
kia, kulu ka lialia masia fulilana ru neʻeri
ki. Bore ma diʻia kulu ka toʻo naʻa ana tae
neʻe kulu lialia masia, tama na manata
ʻuitoʻo ʻanga neʻeri noaʻa ʻiri mamana
goʻo. Sulia noaʻa ta ngwae kasi manata
ʻuitoʻo goʻo ʻuana ta ru neʻe nia toʻo naʻa
ana. 25 Bore ma diʻia kulu lialia masia ta
ru neʻe noaʻa kulu ʻiri toʻo ʻua ana, kuke
kwaimasi ana faʻinia na mabetauʻa.
26 Ma ka ʻunaʻeri logo na Anoʻi ru Abu
leka logo maʻi fuana ʻafilaka, ana kaidaʻi
maurilaka nia ngwataʻutaʻu ma kulu ka
kina kuke foʻosi faʻuta ana God ka ʻafi
kia. Bore ma na Anoʻi ru Abu ʻana talana
neʻe gania God fuaka saena toloʻofiiʻanga

* **8:9** nama Anoʻi ru sa Christ

neˈe noaˈa kulu kasi bolo fuana saelana ˈani ta alaˈanga. 27 Ma God neˈe nia sai filoa na maurilaka taˈifau, nia ka sai logo ana na manatana na Anoˈi ru Abu. Ma na manatana Anoˈi ru Abu nia ˈuri; nia gania God ˈi fulikulu na ngwae nia ki, sulia na kwaiogaiˈanga God.

28 Ma kulu saiana ru neˈe: Na ngwae neˈe kulu alafe fuana God, God faˈaleˈa kia ˈani na ru taˈa ma ru leˈa neˈe fuli fuaka ki. Nia sasi ˈunaˈeri fuaka, ngwae neˈe nia fili kia, osiˈana na kwaiogaiˈanga nia fuakulu neˈe ˈunaˈeri. 29 Sulia tau naˈa maˈi, God nia fili kia, ma ka alu kia fasi ˈiri kulu ke diˈia Ngela nia sa Jesus, fasi ˈiri sa Jesus neˈe ka ngwae etaeta fuaka na ngwaefuta nia ki. 30 Aia, ma fuaka na ngwae neˈe God fili kia ˈua naˈa maˈi fuana ngela nia ki, nia ka sae kia siana. Ma kuluˈa neˈe nia sae kia ˈunaˈeri, nia ka faˈasaga kulu ˈi maana. Ma kuluˈa neˈe nia faˈasaga kulu, nia ka kwatea ˈinotoˈanga logo fuaka.

Noaˈa ta ru kasi fonea alafeˈanga God fuakulu

31 Ma ana kaidaˈi kulu manata sulia ru neˈeri ki, kulu ka saiana noaˈa ta ngwae kasi bolo naˈa faˈinia tataˈe saulilaka, osiˈana God nia kwaiˈafi akulu. 32 Sulia na Ngela nia sa Jesus bore, noaˈa nia kasi ogani laˈu ana, bore ma nia kwatea fuana kwaisuˈusiˈanga fuaka. Ma osiˈana nia sasi ru leˈa neˈeri fuaka, nia ke baˈa kwatea logo na ru ki taˈifau fuaka. 33 Noaˈa ta ngwae goˈo ˈana neˈe totolia ka giosi kia neˈe God fili kia, osiˈana God talana saea neˈe kuluˈa saga naˈa. 34 Ma ka noaˈa logo ta ngwae goˈo ˈana neˈe ka matalangaˈi kia, osiˈana sa Jesus Christ nia mae naˈa fuaka, ma nia ka tataˈe logo, ma ana kaidaˈi neˈe, nia ka tua ˈi bali ˈoloˈolo ana God, ma nia ka kwaiamasi ˈiri God ke ˈafi kia. 35 Ma osiˈana nia ˈunaˈeri, tama noaˈa goˈo ta ru fasi ˈiri neˈe ke lafu kia kuke tua matali faˈasia na alafeˈanga sa Jesus Christ fuaka. Sui bore ˈana kulu ka tua ˈani ˈafitaˈiˈanga doe, ma na ngwae ki kira ka fuli ru taˈa fuaka, ma kulu ka fiolo, ma kulu ka dalaˈa, ma kira ka saungi kulu, ka ˈafitaˈi kira ka lafu kia faˈasia na alafeˈanga sa Jesus Christ fuaka. 36 Osiˈana na Kerekereˈa Abu ba saea, “Ana kaidaˈi ki taˈifau, kira sasi ˈuana saungi lamiˈa, osiˈana kami leka suliˈo. Kaimili diˈia naˈa sipsip neˈe kira sasi akaˈu ana fuana saungilana.” 37 Sui bore ˈana kulu ka tua saena ˈafitaˈiˈanga doe ˈunaˈeri, kulu saiana kuke baˈa liufia, sulia sa Jesus Christ nia alafe fuaka. 38 Nau ku saiana noaˈa ta ru ˈiri bolo fuana lafulaka faˈasia na alafeˈanga doe nia fuaka. Sui bore ˈana kaidaˈi kulu mauri ˈua, nama ana kaidaˈi kuke mae, kulu ngalia na alafeˈanga nia. Noaˈa ta ˈainsel, nama ta anoˈi ru taˈa, nama ta ngasingasiˈanga kira ka lafua na alafeˈanga sa Jesus Christ faˈasi kia. Ma ka ˈafitaˈi logo fuana ta ru ana kaidaˈi neˈe, nama ana kaidaˈi neˈe nia ˈua maˈi noaˈa kasi lafu kia faˈasia na alafeˈanga nia fuaka. 39 Noaˈa ta ru logo saena magalia, nama ˈi langi, nama ta ru ana ru neˈe God saungaˈiniˈi ki noaˈa kasi bolo fuana lafulana na alafeˈanga nia. Nia ˈafitaˈi liu kira ka lafu kia faˈasia na alafeˈanga God fuaka neˈe nia faˈataˈinia fuaka ˈani sa Jesus Christ na Aofia kia.

9

God filia ngwae ˈi Jiu ki bore ma kira ilangaˈinia sa Jesus

1 Ma taˈi ru neˈe nau ku oga nai saea fuamuˈa, ma ru neˈeri nia mamana liu. Nau kusi soke kamu, osiˈana nauˈa na ngwae fafarongo sa Jesus Christ. Ma nau ku saiana na alaˈanga neˈe nai baˈa saea fuamuˈa, nia mamana, osiˈana na Anoˈi ru Abu neˈe talaˈia na manataˈanga nau. 2 Ru neˈe nau ku saea nia ˈuri, nau ku kwaimanatai liu ana kaidaˈi ki taˈifau, sulia na ngwae ˈi Jiu ki neˈe noaˈa kasi faˈamamana ana sa Jesus Christ. 3 Kira neˈe na ngwae nau ki, osiˈana nauˈa ta ngwae ˈi Jiu logo. Nau ku oga diˈia nia talangwaraˈu, nai akafoˈa faˈasia na ˈado fikuˈa nai faˈinia sa Jesus Christ, ma nau ku ngalia ˈaku na kwaˈikwaˈinga olisida. 4 Sulia na Jiu ki, kiraˈa na ngwae God ki. Ma God ka suluˈida ˈua naˈa maˈi, fasi ˈiri kira ka diˈia na ngela nia ki, ma nia ka faˈataˈinia na ˈinotoˈanga nia fuada. God ka fata alangaˈi fuada, ˈiri ke baˈa faˈaleˈa kira. Ma God ka kwatea naˈa

taki ki fuada. Ma kira ka saiana foˈosi mamanaˈanga ana God. Ma God ka eta fataˈa fuada. 5 Ma na kwalafa kira na ngwae doe neˈe God nia filida ˈua naˈa maˈi.* Ma sa Jesus Christ logo, ana kaidaˈi nia ka futa maˈi fasi ˈiri ka alua naˈa na ngwae, nia neˈe ta ngwae ˈi Jiu. NiaˈaneˈeGod neˈe nia gwaungaˈi fafia ru ki taˈifau. Ma nia ka totolia kike baˈatafea tua tua firi! ˈIu ke ˈunaˈeri.

6 Sui bore ˈana ngwae ˈi Jiu kira ka ilangaˈinia sa Christ, God noaˈa kasi ˈoia fataˈa alangaˈinga nia fuada. Sulia noaˈa laˈu na ngwae ˈi Jiu ki taˈifau goˈo neˈe ngwae filia God ki. 7 Ma noaˈa laˈu ngwae ki taˈifau goˈo neˈe futa ana sa Abraham neˈe ngela God ki. Sui bore ˈana sa Abraham ka toˈo ana ta ngela laˈu, God nia fata ˈuri fuana sa Abraham, “Na ngela ˈoe sa Aesak goˈo neˈe nai baˈa lisia ka diˈia na kwalafaˈa ba nau ku eta fataˈa ˈania fuamu.” 8 Ma na ru neˈe ka faˈataˈinia fuaka neˈe noaˈa laˈu ngwae ki taˈifau neˈe futa ana sa Abraham neˈe ngela filia God ki. Bore ma na ngwae neˈe kira futa maˈi sulia na fata alangaˈinga God ki lala neˈe kira na ngela mamana sa Abraham ki. 9 Na fata alangaˈinga ba God nia saea fuana sa Abraham neˈe ˈuri, “Ana kaidaˈi ˈolea, nai oli laˈu maˈi siamu, ma ˈi Sera ˈafe ˈoe ke baˈa faˈafuta taˈi ngela ngwane.”✡ Ma na ngela neˈeri neˈe sa Aesak.

10 Ma noaˈa laˈu ru neˈeri ki goˈo ˈana. OsiˈanasaAesak faˈinia ˈi Rebeka na koˈo bora kia ki, kera toˈo ana ro ˈiˈiu ngwane ki. 11-12 Ma ˈi naˈona mala neˈe ˈi Rebeka nia faˈafuta na ˈiˈiu neˈeri ki, God ka fata ˈuri fuana, “Na ngela faˈinaˈonaˈo ke baˈa rao fuana ngela ˈi buri.” Nia saea ru neˈeri ka sui mala na ro ˈiˈiu neˈeri ki kera fiˈi futa maˈi, ma sui mala kera fiˈi fulia ta tae neˈe ka leˈa nama ka taˈa. Nia ka ˈunaˈeri sulia God faˈataˈinia fuaka nia filia taˈi ngela sulia liana talana, noaˈa laˈu sulia na raoˈa keroˈa sasiˈi ki. 13 Ma God ba saea saena na Kerekereˈa Abu ka ˈuri, “Nau ku filia sa Jakob, ma nau ku ˈaila ˈania sa Esau.”

14 Ma diˈia ta ngwae ka saea neˈe God noaˈa kasi saga osiˈana nia filia taˈi ngela ma taˈi ka noaˈa, alaˈanga neˈeri nia rora liu. 15 Sulia God sae ˈua naˈa maˈi fuana sa Moses ka ˈuri, “Nauˈalalaneˈenaifiliasataineˈenaibaˈakwaimanatai ana. Ma nau ku filida sulia na kwaiogaiˈanga nau goˈo talaku.” 16 Osiˈanaruneˈeriki, kulu ka saiana God filia na ngwae noaˈa laˈu sulia na ru neˈe kira oga nama kira ka sasia, bore ma God nia filia ngwae ki sulia kwaimanataiˈanga nia goˈo ˈana. 17 Ma God ka fata fuana na ngwae tata-lafaˈa ˈi Ejipt saena Kerekereˈa Abu ka ˈuri, “Nau ku alu ˈoe, ˈoko tatalafaˈa ˈiri nai faˈataˈinia na ngasingasi ˈanga nau ˈani ru neˈe nai baˈa sasiˈi fuamu, ma fasi ˈiri na ngwae ana fanoa ki taˈifau kira ke saiana na ngasingasi ˈanga nau.” 18 Nia neˈe, God saiana ka kwaimanatai goˈo fuana sa tai neˈe nia oga, ma nia ka faˈangasia manatana sa tai neˈe nia oga.

God nia kwai matalangaˈi ma ka kwaigwale

19 Sali ta ngwae ke baˈa fata ˈuri, “FaˈutaneˈeGodkasaetaˈafuanang-wae ki sulia manatada ngasi, osiˈana nia ˈafitaˈi fuana kira ka tataˈe saulia naˈa kwaiogaiˈanga God?” 20 Ma nau ku olisia ˈuri: KuluˈanangwaeneˈeGodsaungaˈi kulu, noaˈa kulu kasi bolo goˈo fuana olisilana God ˈunaˈeri! Ma kulu diˈia na dako neˈe ta ngwae nia saungaˈi nia ˈani bobo ˈai. Na dako neˈeri noaˈa kasi bolo fuana saefiloˈa ˈuri ana ngwae neˈe saungaˈi nia, “Faˈutaneˈeˈokosaungaˈi nau ka ˈuri?” 21 Ma na ngwae neˈe saungaˈi nia na dako ki ˈani bobo ai, nia toˈo ana ngasingasi ˈanga fuana sasiˈa sulia kwaiogaiˈanga nia. Nia saiana ka laungia taˈi ˈiri ka lia leˈa, ma taˈi ka noaˈa, fasi ˈiri ta dako fuana asoa ˈinotoˈa ki, ma ta dako fuana kaidaˈi dalafa ki goˈo ˈana.

22 Ma nia ˈunaˈeri logo fuana tae neˈe God nia saungani. Osiˈanakaidaˈinianiaogakafaˈataˈiniananaetaˈaˈangania ma na ngasingasi ˈanga nia fuana ng-wae abula taˈa ki, nia mabetau liu ma noaˈa kasi ˈaliˈali fuana faˈataˈilana na saetaˈanga nia fuana na ngwae ki neˈe nia ke baˈa matalangaˈinida. 23 Ma nia mabetau ˈunaˈeri fuana ka faˈataˈinia na

* **9:5** sa Abraham, sa Aesak, ma sa Jakob ✡ **9:9** Jenesis 18:10

ru ˈinotoˈa leˈa nia sasi fuaka na ngwae neˈe nia kwaimanatai ka tasa fuaka ki. Sulia God sasi akaˈu akulu fuana ˈadoˈa faˈinia saena ˈinotoˈanga nia. 24 Osiˈana kiaˈa naˈa neˈe ngwae filia nia ki, noaˈa laˈu faˈasia na Jiu ki goˈo ˈana, bore ma faˈasia na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki logo.

25 Sulia na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki,
God ba fata ˈuri saena na Kerekereˈa Abu neˈe sa Hosea keresia,
“Na ngwae neˈe noaˈa laˈu na ngwae nau ki, nai baˈa saeda ˈania ngwae nau ki.
Ma na ngwae neˈe noaˈa naisi alafe fuada ki, nai baˈa saeda ˈani ngwae leˈa leˈa nau ki.”
26 Ma God ka saea fuana sa Hosea ka keresia laˈu ka ˈuri,
“Kamu rongoa ˈi naˈo neˈe nau ku saea, ‘Kamu noaˈa laˈu na ngwae nau ki.’
Bore ma niniˈari kira sae kamu ˈani ngela God mauri ki.”✡
27 Ma sa Aesea ba fata sulia na ngwae Jiu ki ka ˈuri,
“Sui bore ˈana ngwae ˈi Israel ki kira ka ˈoro diˈia one sulia asi, kala bara ngwae ki goˈo ada neˈe God faˈamaurida.
28 Osiˈana God ke baˈa matalangaˈi ˈaliˈali goˈo ana na ngwae ki taˈifau saena magalia.”
29 Nia diˈia logo ba sa Aesea nia saea naˈa maˈi ˈi naˈo logo ka ˈuri,
“Diˈia God ngasingasiˈa liu noaˈa kasi faˈamauria ti ngwae ana kwalafa kia ana kaidaˈi nia matalangaˈi kia, noaˈa ta ngwae Jiu kasi mauri goˈo, diˈia naˈa ngwae ki taˈifau ˈi Sodom ma ˈi Gomora neˈe kira mae naˈa.”

Na ngwae Jiu ki noaˈa kasi faˈamamana

30 Aia, sulia na ru neˈeri ki, kulu saiana na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki, kira dao toˈona na tala neˈe God faˈasagada, sui bore ˈana noaˈa kira kasi ili ili ˈuana daoˈa toˈona. Ma God ka faˈasagada sulia na faˈamamana ˈanga kira. 31 Bore ma fuana na ngwae ˈi Jiu ki, sui bore ˈana kira ka ili ili ˈuana na faˈasagalada talada ˈani roˈongaˈa sulia na taki ki, noaˈa kira kasi dao goˈo toˈona. 32 Ma noaˈa kira kasi bolo goˈo fuana sasilana, sulia kira fitoˈo ana na raoˈa leˈa kira ki, ma noaˈa kira kasi fitoˈo ana faˈamamana ˈanga. Kira ˈasida ˈunaˈeri, osiˈana kira firute ana na gwaˈi fau doe. 33 God fata sulia sa Christ na gwaˈi fau doe neˈeri saena Kerekereˈa Abu ka ˈuri,
“Lia basi, nai baˈa alua taˈi gwaˈi fau saena fanoa ˈi Sion.
Ma na ngwae ki kira ke baˈa firute ana, ma kira ke ˈasi ana.
Bore ma na ngwae neˈe kira faˈamamana ana niaˈa, noaˈa kira kasi liadila osiˈana niaˈa.”

10

1 Ngwaefuta kina, nau ku foˈo ma nau ku oga liua God ke faˈamauria na ngwae nau ki ˈi Jiu. 2 Nau ku saiana ma nau ku saea kwau neˈe kira suˈute fuana dongalana God. Bore ma noaˈa kira kasi sai leˈa ana tala mamana fuana dongalana God. 3 Kira kina na tala neˈe God sasi fuana faˈasagalana na ngwae ki ˈi maana niaˈa. Ma kira ka ili ili lala ˈuana faˈasagalada talada ˈani na tala neˈe kira tala saungaˈinia ˈada. ˈUnaˈeri kira ka ˈaila ˈani na tala neˈe God sasi fuana faˈasagalana ngwae ki. 4 Ma na tala fuana faˈasagalana ngwae ki sulia na taki sa Moses ki, sa Jesus Christ faˈasuia naˈa, fasi ˈiri sa tai faˈida neˈe kira faˈamamana ana, kira ka saga naˈa ˈi maana God.

God faˈamauri ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus

5 Na tala fuana faˈasagalana ngwae ki sulia na taki ki, sa Moses kerekere sulia ka ˈuri, “Diˈia ˈoko oga ˈoke dao toˈona mauriˈa osiˈana roˈongaˈa sulia na taki, ˈoke roˈo nama sulia taki laˈulaˈu God.”✡ 6 Bore ma na tala neˈe God sasi fuana faˈasagalana ngwae ki ˈi maana, osiˈana kira faˈamamana ana sa Jesus, noaˈa ˈiri ˈafitaˈi goˈo fuana dongalana. Osiˈana God nia fata ˈuri, “Noaˈa ˈoe kosi alaˈa ˈuri fuamu talamu, ‘Ta ngwae ke raˈe nama ˈi langi fasi ˈiri ke faˈakosoa maˈi sa

✡ **9:26** Hosea 2:23; 1:10 ✡ **10:5** Levitikus 18:5

Jesus Christ ˈi ano.’ Noaˈa ˈoe kosi alaˈa ˈunaˈeri osiˈana sa Jesus koso maˈi ka sui naˈa. 7 Nama ˈoe kosi fata ˈuri, ‘Ta ngwae ke koso nama saena kula ni maeˈa fasi ˈiri ke taˈea maˈi sa Jesus Christ.’ Noaˈa ˈoe kosi alaˈa ˈunaˈeri osiˈana sa Jesus tataˈe ka sui naˈa.” 8 Na tala neˈe God sasi fuana faˈasagalana ngwae ki osiˈana kira faˈamamana ana sa Jesus, nia neˈe faˈarongoˈa neˈe mika fatataloˈania, ma nia talangwaraˈu fuana muke dao toˈona. Nia neˈe na Kerekereˈa Abu ka fata logo ˈuri, “Na faˈarongoˈa God teo karangiˈo naˈa, nia teo saena fatalamu ma ˈi saena maurilamu.” 9 Diˈia kamu saea sa Jesus ˈani na Aofia, ma muke faˈamamana neˈe God taˈea faˈasia na maeˈa, God ke baˈa faˈamauri kamu. 10 Na ngwae neˈe nia faˈamamana ana sa Jesus saena maurilana nia ˈoloˈolo ˈi maana God. Ma na ngwae neˈe nia fata tafa ˈania sa Jesus nia Aofia, God ke baˈa faˈamauria. 11 Diˈia ba na Kerekereˈa Abu nia saea ka ˈuri, “Na ngwae neˈe kira faˈamamana ana niaˈa, noaˈa kira kasi liadila osiˈana niaˈa.” 12 God noaˈa kasi ˈinifilifili ana ngwae ˈi Jiu ki ma ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki logo, osiˈana ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈamamana ana niaˈa, kira toˈo goˈo ana taˈi Aofia. Ma nia ka faˈaleˈa na ngwae ki taˈifau neˈe kira gania ˈuana ta kwaiˈafiˈanga. 13 Na Kerekereˈa Abu ka saea laˈu, “God ke baˈa faˈamauria na ngwae ki taˈifau neˈe kira ri satana ˈuana kwaiˈafi ˈanga.”✡

Na ngwae Jiu ki noaˈa kira kasi fofoni ru fuana ilangaˈilana sa Christ

14 Sali ti ngwae Jiu kira fata ˈuri, “ˈUri ma ngwae Jiu ki kike baˈa gani faˈuta ana na Aofia ˈuana kwaiˈafiˈanga faˈuta, diˈia noaˈa kira kasi faˈamamana ana niaˈa? Ma kira ka faˈamamana faˈuta, diˈia noaˈa kira kasi rongoa ˈua na faˈarongoˈanga? Ma kira ka rongo na faˈarongoˈanga faˈuta, diˈia noaˈa ta ngwae kasi faˈatalo ˈania? 15 Ma na ngwae ki kira ka faˈatalo ˈania na faˈarongoˈanga faˈuta, diˈia God noaˈa kasi kwatea ti ngwae fuana faˈataloˈanga?”

God asungaˈinia ngwae lifurongo nia ki diˈia ba na Kerekereˈa Abu saea, “Kaidaˈi ti ngwae kira dao maˈi faˈinia na Faˈarongoˈa Leˈa, nia leˈa liu!” 16 Bore ma noaˈa laˈu na ngwae Jiu ki taˈifau neˈe kira faˈamamana ana na Faˈarongoˈa Leˈa. Sulia sa Aesea ba fata ˈuri fuana God, “Aofia, noaˈa laˈu na ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈamamana ana faˈarongoˈanga kami.” 17 Ma na ngwae ki saiana kira faˈamamana kaidaˈi kira rongoa na Faˈarongoˈa Leˈa. Ma kira ka rongoa na Faˈarongoˈa Leˈa kaidaˈi ngwae ki faˈatalongaˈinia sa Jesus Christ.

18 Ma nau ku saefilo ˈuri: Nia mamana neˈe ngwae Jiu ki noaˈa kira kasi rongoa na Faˈarongoˈa Leˈa? Noaˈa! Kira rongoa, sulia na Kerekereˈa Abu ba fata ˈuri,

“Na lingana ngwae lifurongo God ki talofia saena magalia taˈifau.
Ma na faˈatalongaˈilana fatalana leka ka dao maˈi saena magalia taˈifau.”✡

19 Ma nau ku saefilo laˈu ˈuri: Na ngwae Jiu ki, noaˈa kasi sai goˈo ana na faˈarongoˈanga neˈeri? Noaˈa. Kira saiana, sulia sa Moses ba keresia naˈa alaˈanga God ˈuri,

“Nai baˈa kwate ma kamu ngwae Jiu ki muke ˈuga sulia na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki.
Nai baˈa faˈamaurida sui bore ˈana kamu ka saea kira ˈiri talingaˈi goˈo.
Ma nai baˈa sasi kamu ke saetaˈa, osiˈana nau ku alafe fuana ngwae noaˈa laˈu Jiu ki neˈe kamu fia kira ˈiri sai sai aku.”✡

20 Ma sa Aesea ka fata nonираˈa ˈi naˈo sulia ngwae noaˈa laˈu Jiu ki ka ˈuri,

“Na ngwae neˈe noaˈa kasi lulu nau ki, kira ka dao toˈo aku.
Ma na ngwae neˈe noaˈa kasi saefilo suli nau ki, nau ku faˈataˈi fuada fasi ˈiri kira ka saiaku.”✡

21 Ma fuana ngwae ˈi Jiu ki, sa Aesea ka alaˈa ˈuri suli kira,

“Tau naˈa maˈi, nau ku saeda ˈiri kira ke leka maˈi siaku, bore ma manatada ka ngasi ma kira ka aburongo.”

✡ **10:13** Joel 2:32 ✡ **10:18** Sam 19:4 ✡ **10:19** Diutronomi 32:21 ✡ **10:20** Aesea 65:1

11

God faˈataˈinia na kwaimanataiˈanga nia fuana ngwae Jiu ki

1 ˈUri ma God ka ˈaila ˈani na ngwae nia
ki ˈi Jiu? Noaˈa goˈo! Nauˈa bore talaku
nauˈa na ngwae Jiu logo, sulia nauˈa ta
ngwae ana kwalafa sa Abraham ana fuuˈi
ngwae sa Benjamin. 2 God noaˈa kasi
ˈaila goˈo ˈani ngwae nia ki neˈe nia filida
ˈua naˈa maˈi ana safaliˈanga. Kamu
saiana tae ba Kerekereˈa Abu nia saea
sulia sa Elaeja, kaidaˈi nia ˈugalia God
sulia na ngwae Jiu ki kira ˈuri, 3 “God,
kira saungia naˈa profet ˈoe ki, ma kira
ka takalongaˈinia naˈa fuˈani kwaisuˈusi
ˈoe ki. Ma taˈifili nau naˈa neˈe nau
ku tua ˈua, ma kira ka sasi logo ˈuana
saungilaku.” 4 Ma God ka olisia ka ˈuri,
“Noaˈa laˈu taˈi ˈaeˈo goˈo neˈe ˈoko tua.
Nau ku toˈo ana na fiu toˈoni ngwae Jiu
ki talaku neˈe noaˈa kira kasi foˈosia sa
Baal na mala mala god.” 5 Ma nia ˈunaˈeri
logo ana kaidaˈi neˈe, sulia kala bara
ngwae Jiu goˈo neˈe kira faˈamamana.
Ma God ka filida sulia na kwaiˈofeˈanga
nia. 6 Ma nia filida sulia na kwaiˈofeˈanga
nia, noaˈa laˈu sulia na tae ki neˈe kira
sasiˈi. Si diˈia God ka filia naˈa ngwae ki
sulia tae ki neˈe kira sasi, ˈirai ma filifiliˈa
God noaˈa laˈu sulia na kwaiˈofeˈanga
nia.

7 Ma osiˈana nia ˈunaˈeri, na ngwae
ˈoro Jiu ki noaˈa kira kasi dao goˈo toˈona
na ˈoloˈoloˈanga neˈe kira lulu ˈuana.
Taˈifilia bara ngwae ada goˈo neˈe God
filida neˈe kira dao toˈona. Ma ti ngwae
ada, kira ˈaila ˈania fafarongolana God.
8 Diˈia ba na Kerekereˈa Abu nia saea,

“God kwatea ma manatada ka oˈeoˈela,
ma noaˈa kira kasi saiana tae ki
neˈe kira lisia ma tae ki neˈe kira
rongoa, leleka ka dao goˈo ˈi taˈena
bore.”✡

9 Ma sa David ka fata ˈuri saena
Kerekereˈa Abu,

“Alaˈania kike saeleˈa ma kike ele ˈada
ana fafangaˈa kira ki.

Alu kike fitoˈo ana faˈaleˈanga ˈoe, ma
kika ˈarefo kaidaˈi ˈoko kwaˈida,
diˈia ngwae neˈe kira ˈasida saena
itoito.

10 Nau ku foˈo fasi ˈiri neˈe maada ka rodo
ˈiri noaˈa kira kasi lia.

Ma nau ku foˈo fasi ˈiri kira ka liu ana
ˈafitaˈiˈanga ˈoro sulia asoa firi.”✡

11 ˈIu, na Jiu ki kira firute sulia
noaˈa kira kasi faˈamamana ana sa Jesus
Christ. Bore ma noaˈa kamu kasi fia
goˈo fasi noaˈa kira kasi oli maˈi ˈuana
faˈamamana ˈanga. Na ngwae neˈe noaˈa
laˈu Jiu ki kira toˈo logo ana mauriˈa faolu
faˈasia God, osiˈana na abula taˈangaˈa
Jiu ki. Na ru neˈe ka ˈunaˈeri ˈiri na ng-
wae Jiu ki kira ka kwaimamagolai ˈuana
ngalilana na mauriˈa faolu neˈeri. 12 Sulia
na abula taˈangaˈa na Jiu ki, God ka
kwatea ru leˈa ˈoro fuakulu taˈifau ngwae
saena magalia. Ma sulia kira ka ˈaila
ˈania sa Jesus Christ, God ka faˈaleˈa lala
na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki. Ma ana
kaidaˈi neˈe Jiu ˈoro ki kike faˈamamana
ana, God ke baˈa faˈaleˈa kia ka tasa.

God faˈamauria ngwae noaˈa laˈu Jiu ki

13 Aia, nai baˈa alaˈa fuamuˈa na ngwae
noaˈa laˈu Jiu ki. Nauˈa na ngwae ni li-
furongo fuana na ngwae noaˈa laˈu Jiu ki,
ma nau ku saeleˈa liu sulia na raoˈa nau
fuana faˈatalongaˈilana na Faˈarongoˈa
Leˈa fuamuˈa. 14 Na ngwae Jiu ki neˈe
kira diˈia nauˈa, diˈia nau ku alaˈa suli
kamu, ˈirai liada ke kwaimamagolai sulia
tae neˈe kamu toˈo ana. ˈUnaˈeri, nai
baˈa ˈafida ˈiri kike toˈo logo ana mauriˈa
faolu. 15 Kaidaˈi God ˈaila ˈanida, nia ka
rokisia naˈa ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu
ki faˈasia na malimae nia ki ˈuana na
kwaima nia ki. Ma ana kaidaˈi God ka
kwaloa laˈu na Jiu ki, nia diˈia nia taˈea
na ngwae ki faˈasia na maeˈa, ma nia ka
faˈaleˈa ka tasa ana ngwae nia ki taˈifau.

16 Ma diˈia na ngisingisi beret etaeta
ana afu beret neˈe kira kwatea fuana
God, tama na afu beret laˈulaˈu neˈeri
taˈifau naˈa neˈe ru God logo. Ma diˈia
neˈe lalina na ˈai kira kwatea fuana God,
ˈunaˈeri na rara ru ki logo. 17 Ma na
Jiu ki, kira diˈia ta ˈai neˈe God fasia.
Ma ti rara ru ana ˈai neˈe, God ka ˈoiˈi.

✡ **11:8** Aesea 29:10; Diutronomi 29:4 ✡ **11:10** Sam 69:22, 23

Ma fuamuˈa ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki, kaumulu diˈia na rara ˈai kwasi neˈe God ngalia ma ka labungaˈi kamu ana kula neˈe nia ˈoia na rara ru ki faˈasia. Ma ka ˈunaˈeri logo ana kaidaˈi neˈe, sulia God nia faˈaleˈa kamu ka diˈia logo neˈe nia faˈaleˈa ngwae ˈi Jiu ki ˈua naˈa maˈi. 18 Ma noaˈa kamu kasi fia fasi kamu talingaˈi ka tasa liufia naˈa ngwae ˈi Jiu ki neˈe kira diˈia na rara ˈai neˈe God ˈoiˈi ki, sulia kamuˈa neˈe rara ru ki goˈo ˈana, ma na maurilana rara ˈai ki leka goˈo maˈi faˈasia na lalina ˈai. Ma na maurilana lalina ˈai noaˈa kasi leka maˈi faˈasia na rara ru ki.

19 Sali nia talangwaraˈu fuana ta ngwae noaˈa laˈu Jiu ka fata ˈuri, “God ka lafua naˈa Jiu ki fasi ˈiri kami ka dididulida.” 20 Nia mamana, kamu dididulida. God nia lafua ngwae Jiu ki osiˈana noaˈa kira kasi faˈamamana. Ma duˈungana ru neˈe, nia alu ma kamu ka dididulida osiˈana kamu faˈamamana. Ma nia noaˈa kasi leˈa fuana muke lafe duˈungana na ru neˈeri, bore ma muke maˈu ˈani God. 21 Osiˈana diˈia God ka kwatea kwaˈikwaˈinga fuana na ngwae Jiu ki neˈe kira diˈia naˈa rara ru mamana ki, nia ke baˈa kwatea logo na kwaˈikwaˈinga fuamuˈa neˈe kamu diˈia na rara ru faˈasia na ˈai matamata ki, diˈia neˈe kamu ˈaila ˈani.

22 Duˈungana ru neˈe, kulu saiana na kwaiˈofeˈanga God faˈinia na kwai mata-langaˈinga nia. Nia ka kwatea naˈa kwaˈikwaˈinga fuana sa tai faˈida neˈe noaˈa kasi faˈamamana ana niaˈa. Ma nia ka ˈofe kamu, diˈia muke inaˈu ana faˈamamanalana. Ma diˈia kamu noaˈa kasi faˈamamana, nia ka sikilia kamuˈa logo. 23 Ma diˈia na ngwae Jiu ki kira ka danga naˈa ˈania na abu faˈamamanaˈanga kira ki, God ke baˈa olitaˈinida ˈuana na kula neˈe kira tua tua maˈi ana. Osiˈana God saiana ka sasia ru neˈeri. 24 Ma kamu ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki, kamu noaˈa laˈu na rara ru mamana faˈasia na ˈai neˈe God fasia. Duˈungana kaumulu leka maˈi faˈasia na ˈai kwasi, ma God ka ˈoi kamu, ma ka labungaˈi kamu goˈo ana ˈai neˈe nia fasia. Ma diˈia nia talangwaraˈu fuana God ka labungaˈi kamu ana ˈai nia, nia ke baˈa talangwaraˈu liu fuana God ke olitaˈinia na Jiu ki ˈuana ˈai neˈe nia ˈoida maˈi faˈasia.

God ke faˈamauria ngwae Jiu ki

25 ˈIu ngwaefuta kina, nau ku oga muke saiana na ru neˈe God noaˈa ˈiri faˈataˈinia ˈi naˈo. Nau ku fada fuamuˈa ˈiri noaˈa kamu kasi lafe. ˈOrolana ngwae Jiu ki, kira ˈaila ˈania fafaron-golana Faˈarongoˈa Leˈa. Bore ma na abu faˈamamana ˈanga kira teo leleka ka dao ana kaidaˈi na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki neˈe God ka filida, kira taˈifau kike faˈamamana ana niaˈa. 26 ˈUnaˈeri mala, God ka fiˈi faˈamauria na ngwae Jiu ki taˈifau. Ka diˈia nama Kerekereˈa Abu ba saea,

“Na Ngwae Faˈamauri ke baˈa leka maˈi
faˈasia Sion, ma ka lafua naˈa abula
taˈangaˈa ki faˈasia na fuuˈi ngwae
ˈi Israel.
27 Ma nai baˈa faˈamamana na fau
alangaˈinga nau faˈinida, sulia nau
ku lafua naˈa abula taˈangaˈa kira
ki.”✡

28 Ma na ngwae Jiu ki neˈe kira ˈaila ˈania na Faˈarongoˈa Leˈa, ˈunaˈeri kira naˈa neˈe malimae God ki. Ma osiˈana ru neˈeri neˈe kamu na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki muka rongoa naˈa Faˈarongoˈa Leˈa neˈeri. Sui ka ˈunaˈeri bore ˈana, God nia alafe fuada, osiˈana nia filida naˈa, sulia na fata alangaˈinga nia ˈua naˈa maˈi fuana koˈo bora kira ki. 29 Osiˈana God noaˈa kasi rokisia naˈa manatana sulia sa tai faˈida neˈe nia filida ma ka faˈaleˈada. 30 Ana kaidaˈi ba sui, kamu ngwae noaˈa laˈu Jiu ki, noaˈa kamu ˈiri roˈo roˈo goˈo sulia God. Bore ma ana kaidaˈi neˈe, kamu ngalia naˈa na kwaimanatai ˈanga God, osiˈana na ngwae Jiu ki noaˈa kira kasi roˈosulia God. 31 Ma ˈunaˈeri logo, na ngwae Jiu ki kira aburongo ana God, fasi ˈiri God ke faˈataˈinia logo kwaimanataiˈanga nia fuada. Nia sasi ˈunaˈeri, osiˈana nia faˈataˈinia kwaimanatai ˈanga nia fuamuˈa. 32 Na ngwae ki taˈifau suˈungenge ana God, ru neˈe kwatea ma nia ka lisida ka diˈia ngwae tua saena lokafo ki neˈe kira tua

✡ **11:27** Aesea 59:20

masia matalangaʻilada. Nia sasi ʻunaʻeri ʻiri neʻe nia ka faʻataʻinia kwaimanatai ʻanga nia fuada taʻifau.

Baʻatafea God

33 ʻOi ʻokalana God! Kwaiʻofeʻanga nia doe liu! Na liatoʻo ma na sai ʻi ruʻanga nia ka doe liu! Noaʻa ta ngwae kasi saiana na filifiliʻanga God ma na falafala nia ki.
34 Ka diʻia ba na Kerekereʻa Abu nia saea,
“Noaʻa ta ngwae ʻiri saiana na manatana God, ma noaʻa ta ngwae ʻiri bolo fuana ʻafilana God ʻani manataʻanga nia.
35 Ma noaʻa ta ngwae kasi bolo fuana kwatelana ta ru fuana God fasi ʻiri God ke duʻua logo fuana.”
36 Osiʻana God neʻe saungaʻinia na ru ki taʻifau, ma na ru ki taʻifau kira tua tua maʻi sulia ngasingasi ʻanga nia ma fuana niaʻa. Alu kuke baʻatafea God tua tua firi! ʻIu ke ʻunaʻeri.

12

Raoʻa fuana God

1 Aia, ngwaefuta nau kina ʻae, sulia na kwaimanatai ʻanga God fuaka nia doe liu, nau ku gani kamu, ʻiri muke kwatea naʻa maurilamuʻa taʻifau fuana God diʻia ta kwaisuʻusiʻanga. Na kwaisuʻusiʻanga neʻeri nia mauri, ma ka abu, ma God ka saeleʻa faʻinia. Sulia nia naʻa neʻe falafala mamana fuana foʻosilana God.
2 Ma noaʻa kamu kasi sasi sulia falafala taʻa saena magalia neʻe. Bore ma muke alaʻania God ka rokisia naʻa maurilamuʻa ʻani faʻafaolulana na manataʻanga kamu ki, ʻiri muke saiana tae neʻe God oga muke sasia. Muke saiana tae neʻe nia leʻa, ma tae neʻe ka faʻasaeleʻa God, ma tae neʻe nia saga.
3 God ka faʻaleʻa nau ʻiri nauʻa ta ngwae lifurongo fuana, ʻiri nau ku saea fuamuʻa taʻifau: Noaʻa kamu kasi manata lafu kamu talamuʻa. Bore ma muke manata saga suli tualamuʻa sulia na faʻamamanaʻanga neʻe God kwatea fuamuʻa.
4 Kulu saiana na noni ʻi ngwae nia toʻo ana kula toʻotoʻo ʻoro ki. Ma na taʻi taʻi ru ana ru neʻeri ki toʻo ana raoʻa matamata ki logo.
5 Ma nia ʻunaʻeri logo ana nonina sa Jesus Christ. Kuluʻa kula toʻo toʻo ki ana nonina. Ma kulu ka toʻo ana raoʻa toʻo toʻo ki. ʻUnaʻeri neʻe kulu ka rao nama fuana ʻafilakulu kwailiu.
6 Ma kulu ka toʻo ana ngasingasiʻanga matamata ki neʻe God nia kwatea fuaka sulia na alafeʻanga nia. Ma ta ngwae akulu, diʻia God ka kwatea ngasingasiʻanga fuana faʻatalo ʻanga ʻani Faʻarongoʻanga nia, tama nia ke fata nama sulia na faʻamamanaʻanga neʻe God kwatea fuana.
7 Ma ta ngwae laʻu, diʻia God ka kwatea ngasingasiʻanga fuana kwaiʻafiʻanga, alu nia ke kwaiʻafi nama ana na ngwae ki. Ma ta ngwae laʻu, diʻia God ka kwatea ngasingasiʻanga fuana faʻamanatalana ngwae ki, alu nia ke faʻamanata nama.
8 Ma ta ngwae laʻu, diʻia God ka kwatea ngasingasiʻanga fuana na radulana ngwae ki, nia ke sasia nama. Ma ta ngwae laʻu, diʻia God ka kwatea ngasingasiʻanga fuana kwate ruʻanga fuana ngwae ki, ʻoko kwate tatakolaʻa ana. Ma ta ngwae laʻu, diʻia God ka kwatea ngasingasiʻanga fuana faʻinaʻonaʻo ʻanga, ʻoko rao ngasingasiʻa ʻi naʻona ngwae ki. Ma ta ngwae laʻu, diʻia God ka kwatea ngasingasiʻanga fuana kwaigwaleʻanga ana ngwae ki, nia ka sasia faʻinia na noni alealeʻanga.

9 Ma na alafeʻanga neʻe kulu toʻo ana fuana ngwae ki, nia bolo fuana alafeʻanga mamana, ma noaʻa kulu kasi kwalabasa. Ma muke ʻaila ʻani tae neʻe taʻa, bore ma muke dau ngasi ana tae neʻe leʻa.
10 Muke kwaima fuamuʻa kwailiu, sulia kamuʻa neʻe bara ngwae asina ana sa Jesus Christ. Ma muke fuʻusi doe amuʻa kwailiu.
11 Muke rao ngasingasiʻa, ma noaʻa kamu kasi noni ʻaila. Muke rao ngasingasiʻa fuana na Aofia.
12 Muke saeleʻa sulia na fitoʻonga kamu. Ma muke mabetau kaidaʻi kamu dao toʻona ʻafitaʻiʻanga ki. Ma muke foʻo ana kaidaʻi ki taʻifau.
13 Ma muke daroʻia ʻi safitamuʻa na ru kamu ki faʻinia na ngwaefuta kamu ki ana sa Jesus Christ neʻe kira dalaʻa. Ma muke kwaloa na ngwae dao ki, fasi ʻiri kira ke tua saena na luma kamu ki.

14 Ma na ngwae neʻe kira faʻakaisi kamu ki, muke foʻo ʻiri God ke faʻaleʻa kira. Muke foʻo ʻiri God ke faʻaleʻa kira, ma noaʻa kamu kasi agida.
15 Muke saeleʻa faʻinia na ngwae ki kaidaʻi kira

saeleˈa, ma muke kwaimanatai faˈinia na ngwae ki kaidaˈi kira kwaimanatai. 16 Muke tua kwaima faˈinia ngwae ki taˈifau. Noaˈa kamu kasi naunau, bore ma muke sasia na raoˈa neˈe ngwae ki noaˈa kira kasi manata doe ana. Ma noaˈa kamu kasi fia fasi kamu liatoˈo liu.
17 Diˈia ta ngwae nia sasia ta ru taˈa fuamuˈa, noaˈa kamu kasi olisia ˈani ta ru taˈa. Muke iliili ˈuana sasilana tae neˈe ngwae ki taˈifau kira manata sulia nia leˈa. 18 Muke sasia na ru ki taˈifau neˈe talangwaraˈu fuamuˈa fasi ˈiri muke tua kwaima faˈinia ngwae ki taˈifau. 19 Kwaima nau kina ˈae, diˈia ta ngwae ka sasia ta ru taˈa fuamuˈa, alu noaˈa kamu kasi duˈua ˈani ta ru taˈa. Alaˈania God lala neˈe ke kwaˈida ˈania oga sasuˈa nia. Osiˈana na Kerekereˈa Abu ba saea ka ˈuri, “God fata ˈuri, ‘Nauˈa lala neˈe nai duˈua, ma nau ku olisia na ru ki.’ ”✡ 20 Ma muke roˈosulia na Kerekereˈa Abu ba saea, “Diˈia na malimae ˈoe nia fiolo, ˈoke sarea. Ma diˈia nia silikwaˈu, ˈoke kwatea kafo fuana ˈiri nia ke kwaˈu. Osiˈana diˈia ˈoko sasi ˈunaˈeri fuana, nia ka baˈa ˈeke liu sulia ru taˈa ki neˈe nia sasiˈi fuamu.” 21 Ma noaˈa kamu kasi alaˈania na taˈangaˈa ka liufi kamu. Bore ma muke liufia lala na taˈangaˈa ˈania na sasi leˈangaˈa kamu ki.

13

Roˈosulia na gwaungaˈi ngwae ki

1 Kamu taˈifau, muke roˈosulia na gwaungaˈi ngwae ki ana fanoa kamu ki, sulia na ˈinotoˈanga kira ki ˈita maˈi faˈasia God, ma God ka alaˈani kira fuana talaˈi lamuˈa. 2 Ma sa tai neˈe ka sasi ˈuana uuˈa suˈusia na gwaungaˈi ngwae neˈe ki, nia uu suˈusia logo tae ki neˈe God alua. Ma ta ngwae neˈe nia sasi ˈunaˈeri, nia ke baˈa ngalia kwaˈikwaˈinga. 3 Na ngwae neˈe sasia ru leˈa ki, noaˈa kira kasi maˈu ˈani gwaungaˈi ngwae ki. Na ngwae neˈe kira sasia ru rora ki, kira lala neˈe kira maˈu ˈani gwaungaˈi ngwae ki. Ma diˈia kamu oga noaˈa kamu kasi maˈu ˈani gwaungaˈi ngwae ki, ˈunaˈeri muke tua saga, ma kike baˈatafe kamu. 4 Sulia kira neˈe ngwae rao God ki fuana ˈafilamuˈa. Ma diˈia kamu fulia ru rora ki, muke maˈu ˈanida, sulia kira toˈo ana ngasingasi ˈanga fuana kwaˈikwaˈinga. Sulia kira neˈe ngwae rao God ki fuana kwatelana kwaˈikwaˈinga fuana sa tai neˈe fulirulana taˈa. 5 Osiˈana nia ˈunaˈeri, muke roˈosulia na gwaungaˈi ngwae ki ana fanoa, sulia nia saga fuana sasilana, ma diˈia kamu sasia ru taˈa, kike kwaˈi kamu.
6 Duˈungana ru neˈeri ki logo, kamu ka folia takisi, sulia na gwaungaˈi ngwae ki kira rao fuana God, ma kira ka rao ngangata fuana ˈafilana ngwae ki. 7 Muke folia takisi ma ru ki taˈifau neˈe taki ki ana fanoa kamu nia ka saea. Ma muke fuˈusi doe ana na gwaungaˈi ngwae ki taˈifau.

Muke sasia na raoˈa leˈa ki fuamuˈa kwailiu

8 Diˈia kamu ngali langa ana ta ru ana ta ngwae, muka duˈua ˈaliˈali nama. Ma ta ru neˈe totolia muke sasi nama neˈe muke tua ni alafe fuamuˈa kwailiu. Ma sa tai bore ˈana neˈe nia alafe ˈunaˈeri, nia roˈo naˈa sulia na taki God ki. 9 Sulia na taki ki ba ˈuri, “Noaˈa ˈoe kosi kakabara, noaˈa ˈoe kosi saungia ta ngwae, noaˈa ˈoe kosi bili, noaˈa ˈoe kosi oga ru ti ngwae ki.” Na taki neˈeri ki faˈinia na taki ki taˈifau laˈu, kira fiku goˈo ana taˈi taki ba ˈuri, “ˈOko alafe fuana na ngwae ki taˈifau ka diˈia logo neˈe ˈoko alafe fuamu talamu.” 10 Osiˈana diˈia kamu alafe fuana ta ngwae, noaˈa kamu kasi saiana sasilana ta ru taˈa fuana. Nia neˈe, diˈia kamu alafe, muke roˈosulia na taki ki taˈifau.
11 Muke sasi ˈunaˈeri, sulia kamu sai naˈa ana kaidaˈi neˈe sa Jesus Christ ke dao maˈi fuana faˈamauri laka, nia karangi liu naˈa ka liufia na kaidaˈi ba kulu eta faˈamamana ana. Nia neˈe, muke sasi akaˈu fuana kwalolana sa Jesus Christ, ma noaˈa kamu kasi diˈia na ngwae neˈe kira maliu goˈo ˈada. 12 ˈIu, nia rodo ka tau naˈa, ma na asoa fuana faˈamauri lamuˈa ka karangi naˈa maˈi. Nia neˈe, kuke mango faˈasia na abulaˈanga taˈa ki diˈia na ngwae neˈe kira fuli ru ana rodo. Ma na raoˈa leˈa kia ki ka diˈia naˈa raˈunga kia ki fuana fuˈa

✡ **12:19** Diutronomi 32:35

saulilana taˈangaˈa. 13 Nia bolo fuana abulalaka ka saga, diˈia na ngwae neˈe kira tua saena madakolaˈanga ana asoa. Noaˈa kamu kasi kwaˈufia ru neˈe ke burasia ngwae, ma masaˈa ˈani ngwaˈe ngaˈa taˈa ki, noaˈa kamu kasi ˈusu, ma noaˈa kamu kasi diˈia kui laelae ki, noaˈa kamu kasi fuˈa, ma noaˈa kamu kasi ˈuga. 14 Bore ma muke tua diˈia na Aofia sa Jesus Christ, ma noaˈa kamu kasi manata ˈuana faˈasaeleˈalana kwaiogai ˈanga taˈa ana nonimuˈa ki.

14

Noaˈa kamu kasi matalangaˈinia ngwae asina kamu ki

1 Aia, ta ngwae neˈe faˈamamana ana sa Jesus Christ, muke kwaloa, sui bore ˈana faˈamamana ˈanga nia noaˈa kasi ngasingasiˈa ˈua. Ma noaˈa kamu kasi olisuˈusuˈu faˈinia sulia na manataˈanga nia ki. 2 Ma ti ngwae neˈe faˈamamanaˈanga kira ki ngasi ngasiˈa, kira saiana kira ka ˈania goˈo ˈada fanga matamata kwailiu ki taˈifau. Bore ma ti ngwae neˈe faˈamamanaˈanga kira ngwataˈutaˈu, kira fia na fasi nia abu fuana ˈanilana. 3 Ma na ngwae neˈe kira saiana kira ka ˈania kwalukaela fanga, noaˈa kira kasi manata taˈa sulia na ngwae neˈe noaˈa kasi ˈania fasi. Ka ˈunaˈeri logo, na ngwae neˈe noaˈa kasi ˈania fasi, noaˈa kasi fata faˈalia na ngwae neˈe saiana kira ka ˈania kwalukaela fanga. Sulia kira na ngwae neˈe God nia ala naˈa fafida ki. 4 Noaˈa kasi bolo fuana kuke fata faˈalia na ngwae rao God. Osiˈana God naˈa neˈe ngwae gwaungaˈi kira, niaˈa lala neˈe ke baˈa saea na raoˈa kira ki taˈa nama ka leˈa. Ma kira sasi leˈa, sulia na Aofia nia bolo fuana ˈafilada ˈiri kike sasi leˈa.

5 Ma nia ka ˈunaˈeri logo, ti ngwae saea taˈi asoa nia ˈinotoˈa ka tasa liufia ta asoa matamata. Ma ti ngwae kira ka saea asoa ki taˈifau niˈi bolo goˈo ˈada. Aia, ma nia leˈa fuada taˈifau kira ka roˈosulia na tae neˈe kira saiana nia saga. 6 Ma na ngwae neˈe ka manata doe ana taˈi asoa, nia sasia fuana na faˈa ˈinotoˈa lana na Aofia. Ma na ngwae neˈe saiana ka ˈania ta fanga, nia sasia fuana faˈa ˈinotoˈa lana na Aofia, sulia nia baˈatangoa God fuana fanga neˈeri. Ma sa tai neˈe ka ˈaila ˈania ˈanilana fasi, nia sasi ˈunaˈeri fuana faˈa ˈinotoˈa lana na Aofia, ma nia ka baˈatangoa God. 7 Duˈungana noaˈa ta ngwae kasi mauri goˈo fuana niaˈa talana, ma noaˈa ta ngwae kasi mae fuana niaˈa talana. 8 Osiˈana diˈia kulu mauri, kulu mauri fuana na Aofia. Ma diˈia kulu mae, kulu mae fuana na Aofia. Nia neˈe, sui bore ˈana kulu ka mauri nama kulu ka mae, kuluˈa neˈe ru Aofia ki naˈa. 9 Osiˈana sa Jesus Christ nia mae, ma ka tataˈe naˈa ˈuana na mauriˈa ˈiri nia gwaungaˈi fuana ngwae mauri ki, ma fuana ngwae neˈe mae ki logo.

10 ˈIu, ma kamuˈa neˈe noaˈa kamu kasi saiana ˈanilana fasi, muke tua faˈasia fata faˈalilana na ngwaefuta kamu ki. Ma kamuˈa neˈe kamu ˈania kwalukaela fanga, muke tua faˈasia lia toliˈa ana ngwaefuta kamu ki. Sulia kuluˈa taˈifau goˈo kuke baˈa uu ˈi naˈona God fuana matalangaˈi lakulu. 11 Duˈungana na Kerekereˈa Abu ba fata ˈuri, “God fata ˈuri, ‘Nia mamana nauˈa naˈa neˈe God mauri. Ma nia mamana logo ˈunaˈeri, na ngwae ki taˈifau kike baˈa bobo uruuru ˈi naˈoku, ma kike saea neˈe nauˈa God.’ ” 12 Nia neˈe, kulu saiana taˈifau goˈo kuke baˈa faˈarongoa God ˈania ru ki taˈifau goˈo neˈe kulu sasiˈi.

Noaˈa kamu kasi faˈarora ngwae asina kamu ki

13 Aia, noaˈa kulu kasi fata faˈali kia kwailiu laˈu. Ma nia leˈa fuana kuke mango faˈasia sasilana ru neˈe ke baˈa sasia maurilana ngwaefuta kia ka firute. 14 Sulia na fikuˈa nau faˈinia Aofia sa Jesus, nau ku sai leˈa naˈa ana noaˈa ta fanga kasi faˈasua ta ngwae ˈi maana God. Si diˈia ta ngwae ka fia fasi ti fanga ke sua fuana nia ˈania, ˈirai tama nia rora fuana nia ˈania. 15 Ma diˈia ta ngwaefuta amuˈa ka kwaimanatai sulia tae neˈe kamu ˈania, ˈunaˈeri tama noaˈa kamu kasi faˈataˈinia goˈo na alafeˈanga kamu fuana. Noaˈa kamu kasi alua na fanga neˈe kamu ˈania ka faˈalia na ngwae neˈe sa Jesus Christ nia mae ˈusia. 16 Noaˈa kamu kasi sasi ta ru neˈe kamu saea fasi nia leˈa ma ta ngwaefuta amuˈa ka kwaimanatai duˈungana, ˈiri

neˈe ngwae ki kira ke fuˈusi taˈa amuˈa faˈinia. 17 Kaidaˈi God nia gwaungaˈi fafi kia, na ru talingaˈi noaˈa laˈu sulia na ru kulu ˈania nama kulu ka kwaˈufia. Bore ma, na ru neˈe talingaˈi neˈe kuke sasia ru saga fuana ngwae ki, ma kuke tua ˈani aroaroˈa faˈinia ngwae ki, ma kuke tua ˈani na saesaeleˈa ˈanga na Anoˈi ru Abu kwatea fuaka. 18 Ma diˈia ta ngwae nia rao fuana sa Jesus Christ ˈunaˈeri, God nia saeleˈa sulia, ma ngwae matamata ki bore kira ka alafafia.

19 Nia neˈe, kuke sasi ˈuana sasilana ru neˈe kwatea aroaroˈanga ma faˈangasilana faˈamamanaˈanga kulu ki kwailiu. 20 Noaˈa kamu kasi takalongaˈinia na raoˈa God sasia saena maurilana ta ngwae, osiˈana ˈoko ˈania ta fanga nia fia fasi nia abu. Sui bore ˈana na fanga ki taˈifau goˈo ka leˈa fuana ˈanilana, nia taˈa liu diˈia na fanga neˈe kamu ˈania, nia faˈarora ta ngwaefuta amuˈa. 21 ˈUnaˈeri nia taˈi leˈa diˈia noaˈa kamu kasi ˈania fasina ta ru mauri, ma noaˈa kamu kasi kwaˈufia ta kafo ngasingasiˈa neˈe ke burasi kamu, ma noaˈa kamu kasi sasia ta ru laˈu neˈe ka talaˈia ngwaefuta kamu ki ka leka rora.

22 Ma na manataˈanga kamu sulia na fanga neˈe ti ngwae kira saea nia abu, nia ta ru safitamuˈa goˈo faˈinia God. ˈOilakiˈa fuana ngwae neˈe nia sasia tae neˈe nia saiana nia saga, ma na maurilana noaˈa kasi matalangaˈinia. 23 Bore ma diˈia na ngwae neˈe manatana ka ruarua sulia tae neˈe nia abu ˈi maana God fuana ˈanilana, ma nia ka ˈania ru neˈeri, nia sasia ta ru rora, sulia na ngwae neˈeri kasi roˈosulia na tae neˈe nia manata sulia nia saga. Osiˈana diˈia kulu sasia ta ru neˈe kulu manata ruarua ana fasi nia leˈa ˈi maana God, tama ru neˈeri nia taˈa.

15

Faˈasaeleˈa ngwae matamata ki, noaˈa laˈu fuaka talaka

1 ˈIu, kiaˈa na ngwae neˈe faˈamamana ˈanga kia ki ngasingasiˈa, nia bolo fuana kuke mabetau faˈinia sa tai neˈe faˈamamana ˈanga kira ki ngwataˈutaˈu. Ma noaˈa kulu kasi manata goˈo sulia kiaˈa talaka. 2 Ma nia ka bolo fuana kuke faˈasaeleˈa na ngwaefuta kia ki ˈiri ka leˈa fuada, fasi ˈiri kuke faˈangasingasia faˈamamana ˈanga kira ki. 3 Sa Jesus Christ noaˈa kasi sasia laˈu na ru ki fuana faˈasaeleˈalana talana. Sulia na Kerekereˈa Abu ba saea, “God, na fata fuˈusi taˈangaˈa kira fuamu faˈali nau logo.” 4 Na ru ki taˈifau neˈe kira keresia saena Kerekereˈa Abu, kira keresia fuana faˈamanatalaka. Na Kerekereˈa Abu nia ˈafi kia fuana mabetauˈa, ma nia ka radu kia. Ma ru neˈeri ki kwatea ma kulu ka manata ˈuitoˈo ana God neˈe faˈamamana eta fataˈa nia ki fuaka.

5 Nau ku foˈo ˈiri God neˈe gwalona mabetauˈanga ma kwairaduˈanga, ka kwatea ma muke tua sulia taˈi manataˈanga goˈo diˈia logo sa Jesus Christ nia tua faˈi kamu. 6 ˈUnaˈeri kamu ke toˈo ana taˈi liaˈi ngwae ma taˈi fataˈa, muke faˈa ˈinotoˈa God na Maˈa sa Jesus Christ na Aofia kia.

7 Ma muke kwalo kamu kwailiu ka diˈia sa Jesus Christ ba kwalo kamu logo. Diˈia kamu sasi ˈunaˈeri, ngwae ki kira ke baˈatafea God. 8 Nau ku saea fuamuˈa, sa Jesus Christ nia leka maˈi saena magalia fasi ˈiri ka ˈafia ngwae Jiu ki, ˈiri ka faˈataˈinia na fata alangaˈinga God ki fuana koˈo bora kira ki ke fuli mamana. 9 Ma nia leka logo maˈi ka kwatea na ngwae noaˈa laˈu Jiu ki kira ka saiana baˈatafelana God fuana kwaimanatai ˈanga nia. Diˈia ba na Kerekereˈa Abu nia saea,

“Ana kaidaˈi nau ku tua faˈinia ngwae
noaˈa laˈu Jiu ki, nau ku baˈatafe
ˈoe, ma nau ku fataleˈa amu ˈania
nguˈa ki.”

10 Ma na Kerekereˈa Abu ka fata laˈu ˈuri,

“Kamu ngwae noaˈa laˈu Jiu ki, muke
saeleˈa faˈinia ngwae God ki ˈi Jiu!”

11 Ma na Kerekereˈa Abu ka fata laˈu ˈuri,

“Kamu ngwae noaˈa laˈu Jiu ki, muke
baˈatafea God, ma ngwae ki taˈifau,
muke baˈatafe nia!”

12 Ma ana ta Kerekereˈa Abu laˈu, sa Aesea ka fata ˈuri,

“Taˈi ngwae ana kwalafa sa Jesi ke
baˈa leka maˈi, ma nia ke baˈa
gwaungaˈi fafia na ngwae noaˈa

laʼu Jiu ki, ma kira ke baʼa fitoʼo
ana niaʼa.”

13 Ma nau ku foʼo ʼiri God neʼe kwate
kulu ka toʼo ana fitoʼonga, ka faʼasaeleʼa
kamu, ma ka kwatea aroaroʼanga
fuamuʼa sulia na faʼamamanaʼanga
kamu ana niaʼa, fasi ʼiri na fitoʼonga
kamu ke bulao ʼani ngasingasiʼanga na
Anoʼi ru Abu.

Duʼungana tae neʼe sa Paul ka kerekere nonираʼa

14 Ngwaefuta nau kina, nau ku sai leʼa
ana na abulaʼanga kamu nia leʼa liu, ma
muka saiʼi ru, ma muka bolo fuana na
faʼamanatalamuʼa kwailiu. 15 Sui bore
ʼana nia ʼunaʼeri, saena kerekereʼa neʼe
nau ku fata madako sulia ti ru neʼe
nau ku oga nai faʼamanata oli amuʼa
ʼani. Nau ku fata nonираʼa osiʼana God
nia fili nau sulia na kwaiʼofeʼanga nia,
16 ma nia kwatea ma nauʼa na ngwae
rao fuana sa Jesus Christ ʼi safitana na
ngwae noaʼa laʼu Jiu ki. Nau ku rao
diʼia ta fata abu ʼani faʼatalongaʼilana
na Faʼarongoʼa Leʼa faʼasia God, ʼiri na
ngwae noaʼa laʼu Jiu ki kike baʼa diʼia
ta kwaisuʼusiʼanga neʼe God nia saeleʼa
faʼinia, ma na Anoʼi ru Abu ka faʼafaolu
kira. 17 Ma ana fikuʼa nau faʼinia sa
Jesus Christ, nau ku fata baʼalafe ʼani
raoʼa nau fuana God. 18 Nau ku fata goʼo
sulia tae ki neʼe sa Jesus Christ nia sasi
ʼani nau fuana talaʼilana ngwae noaʼa
laʼu Jiu ki fuana roʼongaʼa sulia God.
Kira roʼosulia God osiʼana kira rongoa
alaʼanga nau ki, ma kira ka lisia ru nau ku
sasiʼi ki. 19 Ma nau ku fulia faʼanadaʼa ki
ma ru ni ʼarefoʼanga ki ʼani na ngasingasi
ʼanga ana Anoʼi ru Abu God. ʼUnaʼeri,
nau ku etangia raoʼa nau ʼi Jerusalem,
ma nau ku leka kwai liu ana kula ki
leleka ka dao ʼi Ilirikum. Ma ʼi niniʼari,
nau ku fatataloʼania na Faʼarongoʼa Leʼa
sulia sa Jesus Christ ka sui naʼa ana
kula neʼeri ki. 20 ʼI faʼi bore ʼana nau
ku leka ana, nau ku ʼidufaʼi sasi ʼuri:
Nai fatataloʼania na Faʼarongoʼa Leʼa ana
maʼe fanoa neʼe noaʼa kira kasi rongo ʼua
sulia sa Jesus Christ, fasi ʼiri naisi diʼia ta
ngwae neʼe saungaʼinia ta luma ʼi fafona
fau ni babatoʼo ʼanga ta ngwae matamata
alua. 21 Diʼia ba na Kerekereʼa Abu alaʼa
sulia na Christ,

“Ngwae neʼe noaʼa kasi rongo ʼua sulia,
kira ke baʼa lisia, ma kira ka sa-
iana.”

Sa Paul nia ke leka ʼuana ʼi Rom

22 Ma osiʼana nau ku ʼabera sulia
faʼataloʼa ʼunaʼeri saena fanoa matamata
ki, nia neʼe fonea noaʼa naisi leka kwau
ʼiri nai dao toʼomuʼa. 23 Ma ana kaidaʼi
neʼe, nau ku faʼasuia naʼa na raoʼa nau
ki ʼi neʼe saena maʼe fanoa neʼeri ki.
Ma sulia bara faʼi ngali naʼa neʼe nau
ku oga lekaʼa kwau siaumulu, 24 ma ʼi
niniʼari nau ku manata naʼa fuana fasi
ʼiri nai liu kwau siaumulu, kaidaʼi nai
baʼa leka ʼuana ʼi Spen. Nia neʼe nau ku
manata toʼo fuana nai dao kwau siamuʼa,
nau ku taʼi saeleʼa basi faʼi kamu ka sui,
nau ku oga muke kwaiʼafi aku ana lekaʼa
nau ʼuana ʼi Spen. 25 Bore ma ʼi naʼona
neʼe nau ku leka ʼuana ʼi Spen, nai leka
basi ʼuana ʼi Jerusalem fuana ʼafilana
ngwae God ki ʼi neʼeri. 26 Osiʼana na
ngwae faʼamamana ki ʼi Masedonia ma ʼi
Gris, kira fia nia leʼa fuana kwate maniʼa
fuana ʼafilana ngwae faʼamamana neʼe
kira dalaʼa ma kira ka tua ʼi Jerusalem.
27 Ma na liaʼi ngwae neʼeri neʼe ru kira
talada. Ma ka ʼunaʼeri bore, nia bolo
fuana kike ʼafida. Sulia na ngwae Jiu ki
kira daroʼia kwailiu na Faʼarongoʼa Leʼa
faʼinia na ngwae neʼe noaʼa laʼu Jiu ki,
ma ka leʼa fuana ngwae noaʼa laʼu Jiu ki,
kira ka daroʼia na toʼo ruʼa kira ki faʼinia
na ngwae Jiu ki. 28 Ma ana kaidaʼi nai
faʼasuia naʼa na raoʼa fuana kwatelana
na mani neʼe kira fikua fuada ka sui, nai
baʼa leka ʼuana ʼi Spen, ma nau ku liu
siaumulu ana lekaʼa nau. 29 Kaidaʼi nai
dao maʼi siaumulu, nau ku saiana sa Jesus
Christ ke faʼaleʼa kamu osiʼana nauʼa.

30 Ngwaefuta nau kina, sulia na Aofia
kia sa Jesus Christ, ma sulia na alafeʼanga
neʼe na Anoʼi ru Abu kwatea fuaka, nau
ku gani kamu muke foʼo ngasingasiʼa faʼi
nau, fasi ʼiri God ke ʼafi nau. 31 Muke
foʼo ʼiri God ke ʼafi nau fasi ʼiri na ngwae
ki ʼi Judea neʼe noaʼa kasi faʼamamana,
noaʼa kasi faʼafii nau. Ma muke foʼo
logo ʼiri na ngwae God ki ʼi Jerusalem
kike saeleʼa sulia na mani ba nau ku

kwatea fuana ˈafilada. 32 ˈUnaˈeri, diˈia
na kwaiogaiˈanga God, ana kaidaˈi nau
ku faˈasuia naˈa raoˈa nau ˈi Jerusalem,
nai baˈa leka maˈi siaumulu faˈinia na
saeleˈanga doe, ma nau kui baˈa mamalo
leˈa faˈi kamu. 33 Aia, nau ku foˈo ˈiri
God neˈe kwatea aroaroˈanga fuaka, ke
tua faˈi kamu taˈifau. ˈIu ke ˈunaˈeri.

16

Sa Paul fata leˈaleˈa ana ti ngwae faˈamamana ˈi Rom

1 ˈIu, nau ku oga nai fata leˈa sulia na
ngwaingwaena kia ˈi Fobe neˈe rao fuana
ngwae faˈamamana ki ˈi Kenkrae. 2 Ana
kaidaˈi nia ke baˈa dao maˈi siaumulu,
muke kwaloa sulia na faˈamamanaˈanga
nia ana na Aofia, sulia ngwae God ki
totolia kike sasi ˈunaˈeri. Ma muke ˈafia
ˈani ta ru neˈe nia oga, osiˈana niaˈa ba
ˈafia logo na ngwae ˈoro ki ma nauˈa logo.
3 Ma nau ku kwatea alaˈanga leˈa leˈa
fuana sa Akuila ma ˈi Prisila neˈe kera
rao faˈi nau fuana sa Jesus Christ. 4 Ana
kaidaˈi kera ˈafi nau, karangi kira ka
saungidaroˈo. Ma sulia ru neˈe, nau
ku tafedaroˈo liu. Ma noaˈa laˈu taˈifili
nau, ma na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki
taˈifau neˈe kira faˈamamana logo, kira
tafedaroˈo. 5 Aia, ma nau ku kwatea
alaˈanga leˈa leˈa logo fuana ngwae neˈe
kira faˈamamana, ma kira ka fiku saena
luma kera fuana foˈosilana God.
Ma nau ku kwatea alaˈanga leˈa leˈa
logo fuana sa Epaenetus, na kwaima leˈa
nau. Nia neˈe ngwae etaeta neˈe nia
faˈamamana ana sa Jesus Christ ˈi Asia.
6 Ma nau ku kwatea alaˈanga leˈa leˈa
logo fuana ˈi Mary, kini ba nia rao ngasin-
gasiˈa fuamuˈa. 7 Ma alaˈanga leˈa leˈa
logo fuana sa Andronikus, ma sa Junias,
na ro ngwae Jiu ki diˈia logo nauˈa neˈe
kira tua tua faˈi nau saena luma ni lokafo.
Ma keroˈa ro ngwae kera eta faˈamamana
ana sa Jesus Christ sui mala nauˈa. Ma na
ngwae ni lifurongo ki, kira sai leˈa logo
adaroˈo.
8 Na alaˈanga leˈa leˈa nau fuana sa
Ampilatus, na kwaima leˈa nau sulia na
faˈamamanaˈanga keroˈo ana na Aofia.
9 Na alaˈanga leˈa leˈa logo fuana sa
Urbanus, na ngwae rao faˈi nau fuana sa
Jesus Christ. Ma na alaˈanga leˈa leˈa logo
fuana sa Stakis, na ngwae kwaima leˈa
nau. 10 Ma alaˈanga leˈa leˈa fuana sa
Apeles, na ngwae leˈa neˈe sa Jesus Christ
alafafia. Ma fata leˈa leˈa ˈanga fuana sa
Aristobulus faˈinia na tuaˈa nia. 11 Ma
alaˈanga leˈa leˈa fuana sa Herodion, ta
ngwae Jiu diˈia logo nauˈa. Ma alaˈanga
leˈa leˈa logo fuana sa tai faˈida neˈe kira
faˈamamana saena luma sa Narsisus.
12 Aia, na alaˈanga leˈa leˈa nau ki
fuana ˈi Trifaena ma ˈi Trifosa, neˈe kera
rao ngasingasiˈa fuana na Aofia. Ma na
alaˈanga leˈa leˈa logo fuana kwaima nau
ˈi Persis, na kini rao maˈudi fuana na
Aofia. 13 Nau ku kwatea alaˈanga leˈa leˈa
nau ki fuana sa Rufus, ngwae rao leˈa
fuana na Aofia. Ma alaˈanga leˈa leˈa logo
fuana teˈa sa Rufus, neˈe nia ˈafi leˈa aku
diˈia naˈa ta ngela ˈana. 14 Alaˈanga leˈa
leˈa nau ki fuana sa Asinkritus, sa Flegon,
sa Hermes, sa Patrobas, sa Hermas, ma na
ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈamamana
ma kira ka tua faˈinida. 15 Alaˈanga leˈa
leˈa ki fuana sa Filologus, ma sa Julia, ma
sa Nereus faˈinia ngwaingwaena nia, ma
fuana sa Olimpas faˈinia na ngwae God ki
taˈifau neˈe kira tua faˈinida.
16 Ma ana kaidaˈi kamu ke lisi kamu
kwailiu, muke faˈataˈinia na alafeˈanga
kamu fuamuˈa kwailiu. Aia, ma na ngwae
faˈamamana sa Jesus Christ ki taˈifau ˈi
neˈe, kira kwatea kwau na alaˈanga leˈa
leˈa kira ki fuamuˈa.

Fata faˈabasuˈa sulia tuaˈa leˈa fuana ngwae faˈamamana ki

17 Ngwaefuta nau kina, nau ku saea
fuamuˈa, muke madafi kamu faˈasia na
ngwae neˈe kira kwate ma kamu ka
fuˈa ki, ma kira kwate ma ti ngwae ka
faˈitaˈi faˈasia sa Christ. Kira faˈamanata
ˈani na ru neˈe leka matamata faˈasia
na faˈamanataˈanga mamana neˈe kamu
faˈamamana ana. Muke tua tau faˈasida.
18 Sulia sa tai faˈida neˈe kira sasi
ˈunaˈeri, noaˈa kira kasi rao goˈo fuana
sa Jesus Christ na Aofia kia, bore ma kira
rao goˈo ˈada sulia liada talada. ˈAnia
alaˈanga leˈa kira ki faˈinia na alaˈanga
kwaigwafe kira ki, kira ka sokea ngwae

neˈe noaˈa kira kasi saiˈi ru ˈua ki. 19 Bore
ma ngwae ki taˈifau kira rongo sulia neˈe
kamu roˈosulia sa Christ. Ma nau ku
saeleˈa liu suli kamu. Nau ku oga muke
liatoˈo sulia tae neˈe leˈa, ma muke tua
faˈasia na ru taˈa ki. 20 ˈUnaˈeri God neˈe
gwalona na aroaroˈanga kia, nia ke baˈa
ˈaliˈali ka kwate ma kamu ke liufia sa
Saetan.

Nau ku foˈo fasi ˈiri na Aofia kia sa Jesus
ka inaˈu ana ˈofelamuˈa.

21 Ma sa Timoti, na ngwae neˈe rao faˈi
nau, kwatea logo kwau na alaˈanga leˈa
leˈa nia ki fuamuˈa. Ma sa Lusius, sa
Jason, ma sa Sosipater, na ngwae Jiu ki
diˈia logo nauˈa, kira kwatea na alaˈanga
leˈa leˈa kira logo fuamuˈa.

22 Ma nauˈa sa Tertius, na ngwae neˈe
nau ku ˈafia sa Paul fuana keresilana na
alaˈanga neˈe ki, nau ku kwatea kwau na
alaˈanga leˈa leˈa nau fuamuˈa sulia na
faˈamamanaˈanga kia ana sa Jesus Christ.

23-24 Aia, ma sa Geas ka kwatea kwau
na alaˈanga leˈa leˈa nia ki. Nau ku tua
faˈinia ˈi neˈe, ma na ngwae faˈamamana
ki neˈe kira fiku logo ˈi luma nia. Ma sa
Erastus, na ngwae lia sulia mani saena
maˈe fanoa doe neˈeri, faˈinia ngwaefuta
kia sa Kuartus, kera kwatea na alaˈanga
leˈa leˈa keroˈa logo fuamuˈa.*

Foˈongaˈa ˈisi ˈani baˈatafeˈanga

25 Kuke fuˈusi ˈinotoˈa ana God, osiˈana
nia saiana faˈangasingasi lamuˈa su-
lia na FaˈarongoˈaLeˈa neˈe nau ku
faˈataloˈania. Na Faˈarongoˈaneˈenia
leka sulia sa Jesus Christ. Kaidaˈi tau
naˈa maˈi God noaˈa kasi faˈataˈi madako
ana FaˈarongoˈaLeˈa neˈe. 26 Bore ma
ana kaidaˈi neˈe, nia faˈataˈinia naˈa na
FaˈarongoˈaLeˈa. Na profet ki kerekere
sulia na FaˈarongoˈaLeˈa neˈe. Ma God
neˈe mauri firi, nia asungaˈi kami ka
takaloa na FaˈarongoˈaLeˈa neˈe fuana
ngwae ana fanoa ki taˈifau, fasi ˈiri neˈe
ngwae ki taˈifau, kike faˈamamana ana,
ma kike roˈo logo sulia.

27 God taˈifilia goˈo neˈe liatoˈo ana ru
ki taˈifau, kulu baˈatafea ˈani sa Jesus
Christ tuatua firi. ˈIu ke ˈunaˈeri.

---

* **16:23-24** Ti kerekereˈa ˈua ˈadoa laˈu alaˈanga neˈe, “Na kwaiˈofeˈanga na Aofia kia sa Jesus Christ ke tua faˈi kamu taˈifau. ˈIu.”

Na Etana Kerekereˈa Sa Paul Fuana Ngwae Faˈamamana Ki ˈI Korint

Kaidaˈi sa Paul nia leka ana uula lekaˈa nia, nia dao ka tua ˈi Efesus sulia kala kaidaˈi, ma nia ka keresia ti kerekereˈa fuana ngwae faˈamamana ki ˈi Korint. Saena taˈi kerekereˈa, sa Paul faˈamanata kira ˈani tuaˈa saga faˈinia ngwae abu faˈamamana. (Kulu ˈiri toˈo ana kerekereˈa neˈeri ˈi taˈena.) Buri ˈana neˈe ngwae ˈi Korint ki kira toˈomani na kerekereˈa neˈeri, kira ka toˈo ana ti lidiˈa neˈe kira oga kike lidia ˈuana sa Paul. Kira saefiloa ka ˈuri, “ˈUri ma, nia leˈa goˈo ana fuana araˈinga nama noaˈa? ˈUri ma, nia leˈa goˈo ana fuana ngwae faˈamamana ki, kuke leka fanga goˈo ada faˈinia kwaima kulu ki neˈe kira ˈania fanga neˈe kira foˈosi ˈani nunuˈi ru ki? ˈUri ma faˈuta neˈe kulu ka fiku foˈo goˈo aka? Ma kwateˈa faˈuta mo ana Anoˈi ru Abu neˈe leˈa fuaka fuana saefilolana God ˈuana?” Na ngwae faˈamamana ki ˈi Korint kira kerekere fuana sa Paul fuana saefilolana sulia ru neˈeri ki.

Ta uulu ngwae neˈe satada Stafanas, ma sa Fotunatus, ma sa Akaikus, kira leka maˈi faˈasia ˈi Korint faˈinia kerekereˈa baera siana sa Paul. Ma kira ka faˈarongoa logo sa Paul ˈania ti ru taˈa liu fuli ˈi safitana ngwae faˈamamana ki ˈi Korint. Ti ngwae faˈamamana ˈi Korint, kira ka olisuˈusuˈu ˈi safitada kwailiu, ma kira ka fata baˈalafe sulia sa tai neˈe siuabua kira ma ka faˈamanatada ˈania ru God ki (3:1-23). Ti ngwae oga kike leka sulia sa Paul, ma ti ai ka oga kike leka sulia sa Apolos nama sulia ti ngwae matamata laˈu. ˈUnaˈeri ma taˈi ngwae logo ka kakabara na teˈa fafo nia, ma na faˈinaˈonaˈo ana fikutaˈi ngwae God ki noaˈa kira kasi sasia nama ta ru ana falafala taˈa ˈunaˈeri. Ma ta ru laˈu, ti ngwae faˈamamana kira ka ngali logo ti ngwae faˈamamana ana kwai matalangaˈinga ˈi maana ngwae abu faˈamamana ki fuana faˈasagalada.

Sa Paul ka keresia laˈu fuana ngwae faˈamamana ˈi Korint. Ma na kerekereˈa neˈeri kulu ka saea ˈani 1 Korint. Saena bali buka 1-6, sa Paul ka kerekere sulia ru taˈa neˈe fuli safitana ngwae faˈamamana ˈi Korint neˈe nia rongoˈi. Saena bali buka 7-16, nia olisia na lidia neˈe ngwae Korint ki kira saefiloa maˈi saena kerekereˈa kira.

Na ru talingaˈi ki saena buka neˈe:

Na ˈafitaˈiˈanga ana barangisiˈa saena siosi & 1:1—4:21
Na ˈafitaˈiˈanga ana kakabaraˈanga & 5:1-13
Na ˈafitaˈiˈanga ana kwaifataiˈanga & 6:1-8
Na ˈafitaˈiˈanga ana kwaiogaiˈanga taˈa & 6:9-20
Sa Paul olisia na lidiˈa kira ana araˈinga & 7:1-40
Sa Paul olisia na lidiˈa kira ana nunuˈi ru ki & 8:1—11:1
Sa Paul olisia na lidiˈa kira ana foˈo fikuˈa & 11:2—14:40
Sa Paul olisia na lidiˈa kira ana tataˈe ˈanga ana noni faolu & 15:1-58
Fata leˈa leˈa ˈanga sa Paul & 16:1-24

1 Na kerekereˈa neˈe nia leka maˈi faˈasi nauˈa sa Paul faˈinia na ngwae asina kia sa Sosetenes. God nia fili nau sulia na kwaiogai ˈanga nia ˈiri nauˈa ta ngwae ni lifurongo ana sa Jesus Christ.

2 Keroˈo kerekere fuamuˈa ngwae neˈe kamu faˈamamana ana sa Jesus, ma muka tua saena na fanoa ˈi Korint. God nia fili kamu, ma ka faˈa abu kamu na ngwae nia ki, sulia na ˈadoˈa kamu faˈinia sa Jesus Christ. God ka fili kamu faˈinia na ngwae ana fanoa ki taˈifau neˈe kira foˈosia sa Jesus Christ, neˈe na Aofia kira, ma na Aofia kia logo.

3 Nau ku foˈo fasi ˈiri God na Maˈa kia ma na Aofia sa Jesus Christ ke kwaiˈofe amuˈa ma ke kwatea na aroaroˈanga fuamuˈa.

Kulu toˈo ana na leˈangaˈa ki osiˈana sa Christ

4 Nau ku baˈatafea God suli asoa ki osiˈana kamuˈa, sulia na kwaiˈofeˈanga neˈe nia faˈataˈinia fuamuˈa ˈania sa Jesus Christ. 5 God kwatea naˈa ru leˈa ˈoro ki fuamuˈa, osiˈana kamu tua ratai faˈinia sa Jesus Christ. ˈUnaˈeri muka sai leˈa ana ru ˈoro ki sulia sa Jesus Christ,

ma muka faˈatalo leˈa logo sulia. 6 Na
ru leˈa neˈe kiri nia kwatea fuamuˈa, nia
faˈataˈinia fuamuˈa neˈe na faˈarongoˈa
neˈe kami faˈarongo kamu ˈani sulia sa
Christ nia mamana. 7 Ma osiˈana nia
ˈunaˈeri, kamu ka ngalia naˈa ru leˈa
ki taˈifau faˈasia God, ana kaidaˈi neˈe
muke kwaimasi ana faˈi asoa neˈe na
Aofia kia sa Jesus Christ ke baˈa oli laˈu
maˈi ana. 8 Ma nia ke baˈa faˈangasingasi
kamu leleka ka dao ana asoa ˈisi, fasi
ˈiri noaˈa ta ru taˈa kasi teo amuˈa ana
faˈi asoa neˈe nia ke baˈa oli maˈi ana.
9 Kulu fitoˈo ana God ke sasi ˈunaˈeri
fuamuˈa, osiˈana nia fili kulu ˈiri kulu
ka tua kwaima faˈinia sa Jesus Christ na
Ngela nia ma na Aofia kia.

Na barangisiˈanga ˈi safitana na fiku taˈi ngwae faˈamamana

10 Aia, ngwae asina nau kina ˈae, nau ku
gani kamu ˈania na ngasingasiˈanga ana
sa Jesus Christ na Aofia kia, muke mango
faˈasia kwaingilongiloiˈanga faˈi kamu
kwailiu, fasi ˈiri noaˈa ta barangisiˈanga
ˈi safitamuˈa. Ma nia leˈa fuana neˈe
manataˈanga kamu ki ma na kwaio-
gaiˈanga kamu ki ka alua taˈi ru. 11 Nau
ku saea ru neˈeri, osiˈana neˈe ti ngwae
faˈasia kwalafa ˈi Kloe kira faˈarongo nau
ˈani fasi kamu toˈo ana olisuˈusuˈu ˈanga
ki faˈi kamu kwailiu. 12 Ma ti ngwae
amuˈa fata ˈuri, “Nauˈa na fafarongo sa
Paul.” Ma ta ngwae ka saea, “Nauˈa na
fafarongo sa Apolos.” Ma ta ngwae laˈu ka
saea, “Nauˈa na fafarongo sa Peter.” Ma ta
ngwae laˈu ka saea, “Nauˈa na fafarongo
sa Jesus Christ.” 13 Na ru taˈa liu neˈeriˈa,
si duˈungana kaumulu daroˈia sa Jesus
Christ ˈani fikuˈa matamata ki. Noaˈa laˈu
nauˈa sa Paul ba nau ku mae fuamuˈa
ana na ˈai rara folo! Ma noaˈa kamu
ˈiri siuabu ˈani sataku fasi ˈiri kamuˈa na
fafarongo nau ki!

14 Nau ku baˈatafea God, duˈungana
taˈifilia sa Krispus ma sa Geas goˈo neˈe
nau ku siuabuda. 15 Nia neˈe, noaˈa ta
ngwae bore ˈana kasi saea nia siuabu
ˈiri niaˈa na fafarongo nau. 16 (Aia,
nau ku siuabua logo sa Stafanas faˈinia
na luˈuluˈua nia, ma noaˈa nau kusi
manata toˈona sa tai laˈu neˈe nau ku
siuabua.) 17 Osiˈana sa Jesus Christ noaˈa
kasi asungaˈi nau maˈi fuana siuabulana
ngwae ki. Nia asungaˈi nau lala maˈi ˈiri
nau ku faˈarongo ˈani Faˈarongoˈa Leˈa.
Ma noaˈa nau kusi fata ˈani liatoˈo ˈanga
ana magalia, ˈasu ˈubani ti ngwae kira
kata faˈamamana sulia na alaˈanga leˈa
nau ma noaˈa laˈu sulia na mamanaˈanga
ana maelana sa Jesus Christ ana ˈai rara
folo.

Na maelana sa Jesus faˈataˈinia na ngasingasiˈanga ma na liatoˈongaˈa God

18 Ana kaidaˈi ti ngwae kira rongoa
faˈarongoˈa sulia na maelana sa Jesus
Christ ana ˈai rara folo, kira fia na
faˈarongoˈanga neˈeri na ru ˈoˈo goˈo
ˈana. Ma na ngwae neˈeri ki, God ke baˈa
kwatea na kwaˈikwaˈinga fuada. Bore
ma kuluˈa, na ngwae neˈe God faˈamauri
kulu ki, kulu saiana na faˈarongoˈanga
neˈeri nia neˈe na ngasingasiˈanga God
fuana faˈamaurilana ngwae ki. 19 Osiˈana
God nia saea saena na Kerekereˈa Abu ka
ˈuri,

“Ti ngwae ˈi neˈana kira saea fasi kira
liatoˈo ma kira ka toˈo ana na liaˈi
ngwae saga ki.
Bore ma nai baˈa faˈataˈinia neˈe noaˈa
kira ˈiri liatoˈo goˈo, ma nau kui
baˈa faˈataˈinia neˈe na naiˈi ru
ˈanga kira ki ke baˈa sui.”

20 Nia neˈe, kulu saiana na liatoˈongaˈa
ngwae Grik ki, ma na liatoˈongaˈa ngwae
Jiu ki, ma na liatoˈongaˈa ngwae alaˈa
leˈa ki, nia ke dalafaˈa goˈo ˈana. God
faˈataˈinia neˈe na liatoˈongaˈa ngwae ki
niˈi boleboleˈa goˈo ˈani.

21 God nia liatoˈo liu. Nia neˈe kwate
ma ka ˈafitaˈi fuana na ngwae ki ˈiri
kira kasi saiana God ˈani na liatoˈongaˈa
kira talada. God oga faˈamaurilana
na ngwae neˈe kira faˈamamana ana
faˈarongoˈanga neˈe kami faˈarongo ˈani,
sui bore ˈana ngwae ˈoro ki kika saea neˈe
faˈarongoˈanga neˈeri nia boleboleˈa goˈo
ˈana. 22 Ma na ngwae Jiu ki, kira oga kike
lisia na faˈanadaˈa ki sui mala kira ka fiˈi
faˈamamana. Ma na ngwae ˈi Grik ki,
kira oga rongolana na alaˈanga liatoˈo ki
sui mala kira ka fiˈi faˈamamana. 23 Bore
ma kamiˈa faˈarongo ˈani sa Jesus Christ

faˈinia na maelana ana ˈai rara folo. Ma na ngwae Jiu ki kira ˈaila ˈani na faˈarongoˈa neˈeri. Ma na ngwae Grik ki, kira saea neˈe faˈarongoˈa neˈeri na alaˈanga bolebeleˈa goˈo ˈana. 24 Bore ma fuana sa tai faˈida neˈe God filida naˈa, ana Jiu ki, ma ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki logo, na faˈarongoˈa neˈeri sulia sa Jesus Christ neˈe faˈataˈinia na ngasingasiˈanga God faˈinia na liatoˈongaˈa God. 25 Sui bore ˈana ngwae ˈoro kira ka saea neˈe liatoˈo ˈanga God ru bolebeleˈa goˈo ˈana, na liatoˈo ˈanga God nia tasa liufia na liatoˈo ˈanga na ngwae ki. Ma sui bore ˈana ngwae ˈoro kira ka saea na ngasingasiˈanga God neˈe ru tiˈitiˈi goˈo ˈana, na ngasingasiˈanga God, ngasingasiˈa ka tasa liufia na ngasingasiˈanga ngwae ki.

26 Aia, ngwae asina nau kina ˈae, noaˈa kamu kasi manata bura ˈani tuaˈa ba kamu tua maˈi ˈani ˈi naˈona mala kaidaˈi ba God nia sae kamu ˈuana faˈamamanaˈanga. Osiˈana neˈe ˈi maana ngwae ki, bara ngwae goˈo amuˈa neˈe kira toˈo ana liatoˈongaˈa, ma na ˈinotoˈanga. Ma bara ngwae goˈo amuˈa neˈe leka maˈi faˈasia na fuuˈi ngwae toˈofu ki. 27 Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, God nia fili kamu na ngwae neˈe kira saea kaumulu bolebeleˈa ki, fasi ˈiri nia ke faˈaˈekea na ngwae liatoˈo ki. Ma nia ka fili kamu na ngwae neˈe kira saea kaumulu ngwataˈutaˈu ki, fasi ˈiri nia ke faˈaˈekea na ngwae ˈinotoˈa ki. 28 Ma God ka fili kamu na ngwae neˈe kira kasi fuˈusi doe amuˈa ki, ma kira ka ˈaila ˈani kamu, ma kira ka saea kamu na ru ˈoˈo ki goˈo, fasi ˈiri nia ke faˈalia na ru neˈe kira saea ˈania na ru talingaˈi ki. 29 Ma sulia nia ˈunaˈeri, noaˈa ta ngwae kasi saiana ka fata leˈa sulia niaˈa talana ˈi naˈona God. 30 God naˈa neˈe alu kulu ka tua ratai faˈinia sa Jesus Christ, ma God naˈa neˈe ka kwatea liatoˈo ˈanga fuaka ˈani sa Jesus Christ. Ma God ka faˈa ˈoloˈolo kulu sulia sa Jesus Christ. Ma osiˈana sa Jesus Christ logo, God ka loge kia, ma nia ka faˈa abu kia naˈa fuana. 31 Ma nia ka diˈia na Kerekereˈa Abu ba saea, “Sa tai bore ˈana neˈe oga ka fata baˈalafe, nia ka fata baˈalafe sulia tae neˈe na Aofia nia fulia.”

2

Sa Paul noaˈa kasi faˈatalo ˈani na liatoˈo ˈanga ana magalia neˈe

1 ˈIu, ngwaefuta kina, ana kaidaˈi ba nau ku dao maˈi siaumulu fuana alaˈanga sulia na alaˈanga God ki fuamuˈa, noaˈa nau kusi fata ˈani ta alaˈanga liatoˈo diˈia na ngwae sai ˈi ru ki. 2 Osiˈana neˈe ana kaidaˈi ba nau ku tua faˈi kamu, nau ku oga alaˈanga sulia taˈifilia goˈo sa Jesus Christ ma na maelana ana ˈai rara folo. 3 ˈUnaˈeri, ana kaidaˈi ba nau ku dao kwau siaumulu, nau ku ngwataˈutaˈu ma nau ku lebelebe, osiˈana nau ku maˈu. 4 Ma ana kaidaˈi nau ku alaˈa faˈi kamu, na alaˈanga nau ki noaˈa laˈu na liatoˈo ˈanga ana magalia. Bore ma nau ku faˈatalo ˈania ngasingasiˈanga ana Anoˈi ru Abu. 5 Nia ˈunaˈeri ˈiri faˈamamanaˈanga kamu kasi ego ana liatoˈo ˈanga na ngwae goˈo ˈana, bore ma muke ego lala ana ngasingasiˈanga God.

God nia faˈataˈinia na lokoruˈa nia fuaka ˈani na Anoˈi ru Abu

6 Fuana ngwae neˈe faˈamamanaˈanga kira ki ngasi naˈa ana God, nau ku alaˈa fuada ˈani liatoˈo ˈanga. Ma na liatoˈo ˈanga neˈe nau ku faˈamanatada ˈani noaˈa laˈu faˈasia na ngwae liatoˈo ana magalia neˈe, nama na ngwae neˈe kira ˈinotoˈa fafia na magalia neˈe. Na ˈinotoˈanga kira ki ke baˈa sui. 7 Bore ma na faˈamanataˈanga neˈe nau ku fata sulia neˈe na naiˈi ru ˈanga God, neˈe God noaˈa ˈiri faˈataˈi madako ana fuana ngwae ki ˈi naˈo. Ma ˈi naˈona mala neˈe God ka saungaˈinia ru ki, nia manata naˈa maˈi sulia nia ke baˈa fulia na liaˈi ngwae neˈeri fuana faˈaleˈalaka ˈi langi. 8 Ma na ngwae gwaungaˈi ki ana magalia neˈe noaˈa kasi saiana na liaˈi ngwae neˈeri. Diˈia kira saiana, nia ˈafitaˈi kira ka fotoˈia na Aofia ˈinotoˈa ana ˈai rara folo. 9 Osiˈana na Kerekereˈa Abu ba fata ˈuri,

“Na ru neˈe God nia sasi akaˈu ana fuana
kwatelana fuana ngwae neˈe kira
alafe fuana, noaˈa ta ngwae kasi
lia saiana, ma noaˈa kasi rongo

saiana, ma noaʼa ta ngwae kasi
malingaʼinia ru neʼeri.”

10 Ma God ka faʼataʼinia na liaʼi ngwae
neʼeri fuaka ʼani Anoʼi ru nia, neʼe saiana
na ru ki taʼifau ma na manatana God logo.
11 Taʼifilia goʼo na ngwae talana neʼe
saiana tae neʼe nia teo saena manatalana
ngwae. Ma ka ʼunaʼeri logo, na Anoʼi ru
Abu taʼifilia goʼo neʼe saiana tae neʼe nia
teo saena manatalana God. 12 Ma kuluʼa
ngwae neʼe faʼamamana ki, noaʼa kulu
kasi manata diʼia na ngwae taʼa ki saena
magalia. Bore ma na Anoʼi ru Abu faʼasia
God neʼe tua akulu fasi ʼiri kuke saiana ru
ki taʼifau neʼe God kwateʼe fuaka.
13 ʼUnaʼeri kaimili kasi faʼamanata laʼu
ʼani liatoʼongaʼa na ngwae ki. Bore ma
na Anoʼi ru Abu neʼe ʼafi kaimili mika
faʼamanata ʼania ru mamana ki sulia God
fuana ngwae neʼe kira toʼo ana Anoʼi ru
Abu saena maurilada ki. 14 Ma na ngwae
neʼe noaʼa kira kasi toʼo ana Anoʼi ru
Abu, nia ʼafitaʼi kira ka saiana na ru ma-
mana ki sulia God neʼe Anoʼi ru Abu nia
faʼataʼinia. Osiʼana ngwae neʼeri ki kira
saea na ru neʼe Anoʼi ru Abu faʼataʼiniʼi
ki ru ʼoʼo goʼo ʼani. Noaʼa kira kasi
saiana ru neʼeri, osiʼana kira boʼoboʼo
ʼuana na Anoʼi ru Abu ka ʼafida ʼiri kike
saiana na ru mamana neʼeri. 15 Bore ma
na ngwae neʼe toʼo ana Anoʼi ru Abu
saena maurilana, nia bolo faʼinia saiʼa
ana ru ki taʼifau faʼasia na Anoʼi ru Abu.
Ma na ngwae neʼe noaʼa kasi toʼo ana
Anoʼi ru Abu saena maurilana, nia kasi
bolo faʼinia ka malingaʼinia na ngwae
neʼe toʼo ana Anoʼi ru Abu. 16 Sulia neʼe
Kerekereʼa Abu ba fata ʼuri,

“Noaʼa ta ngwae kasi saiana na manata-
lana na Aofia.
Ma noaʼa ta ngwae ʼiri bolo logo fuana
faʼamanatalana ʼani ta ru.”

Bore ma kuluʼa neʼe kulu toʼo naʼa
ana na Anoʼi ru, kulu malingaʼinia na
manatana sa Jesus Christ.

3

Ngwae neʼe toʼo ana na Anoʼi ru Abu noaʼa kasi fulia barangisiʼa

1 Ngwaefuta nau kina, ana kaidaʼi ba
nau ku tua faʼi kamu, falafala kamu
ki diʼia goʼo na falafala ana ngwae
saena magalia. Ta neʼe, noaʼa nau
kusi faʼamanata kamu diʼia neʼe nau ku
faʼamanata ngwae neʼe toʼo ana Anoʼi
ru Abu. Ma kamu diʼia goʼo na ngela
ki, osiʼana neʼe faʼamamanaʼanga kamu
ana sa Jesus Christ noaʼa kasi ngasin-
gasiʼa ʼua. 2 ʼUnaʼeri nau ku faʼamanata
kamu diʼia ta kini ba faʼasusufia na
ngela tiʼitiʼi nia, ma noaʼa kasi kwatea
ʼua na fanga ngasi fuana. Ana kaidaʼi
neʼeri, nia ʼafitaʼi ʼua fuana muke sa-
iana na faʼamanataʼanga nau. Ma ana
kaidaʼi neʼe bore, noaʼa kamu kasi totolia
ʼua, 3 sulia na abulaʼanga kamu ki diʼia
na abulaʼanga taʼa na ngwae ki saena
magalia. Kamu kwaimamagolai, ma
muka olisuʼusuʼu faʼi kamuʼa kwailiu,
nia faʼataʼinia neʼe kwaiogai ʼanga taʼa
kamu ki goʼo neʼe talaʼi kamu. Ma
falafala kamu ka diʼia na ngwae ki neʼe
noaʼa kasi toʼo ana na Anoʼi ru Abu. 4 Ma
ti ai amuʼa kira ka fata ʼuri, “Kaimili na
fafarongo sa Paul ki.” Ma ti ai kira fata
ʼuri, “Kaimili neʼe fafarongo sa Apolos
ki.” Na alaʼa lamuʼa neʼeriʼa faʼataʼi
madako liu ana falafala kamu ki diʼia
naʼa ngwae noaʼa kasi faʼamamana ki.

5 Muke manata basi sulia nauʼa, sa
Paul, faʼinia sa Apolos. Keroʼo na ro
ngwae rao God ki goʼo fuana ʼafilamuʼa
ʼuana faʼamamanaʼanga. Ma keroʼo ka
sasia amiroʼo tae neʼe na Aofia kwatea
fuamiroʼo fuana sasilana. 6 ʼIu, ma nau
ku diʼia ta ngwae neʼe fasia na maga
ru ki. Ma sa Apolos ka diʼia ta ngwae
neʼe kikia ana kafo na maga ru neʼe nau
ku fasiʼi ki. Ma God lala neʼe kwatea
na mauriʼa fuana maga ru neʼeri ki,
ma ka sasia ru neʼeri ki ka bulao maʼi.
7 ʼUnaʼeri, na ngwae neʼe fasi ru faʼinia
na ngwae neʼe kikia ana kafo maga ru
neʼeri ki, kera kasi ʼinotoʼa goʼo. God
naʼa neʼe ʼinotoʼa, duʼungana nia kwatea
naʼa mauriʼa fuana maga ru ki ʼiri ka
bulao. 8 Ma na ngwae neʼe fasi ru faʼinia
na ngwae neʼe kikia kafo ana ʼai ki, kera
rao fiku. Ma taʼi taʼi ngwaeʼa ana ro
ngwae neʼe ki, God ke baʼa kwaiara kera
fuana na raoʼa neʼe kera sasiʼi ki. 9 Nau
ku rao faʼinia sa Apolos fuana God. Ma
kamuʼa naʼa neʼe, kamu diʼia na oʼola

God neˡe keroˡo rao saena.

Ma muka diˡia logo na luma God. 10-11 Ma God ka ˡafi nau sulia nau ku diˡia na ngwae liatoˡo neˡe saungaˡinia na luma. Ma ana kaidaˡi nau ku eta faˡamanata kamu, nau ku alu na diro ˡai ana luma neˡeri. Ma talitoˡona sa Jesus neˡe na diro ˡai ana luma neˡeri. Ma ti ngwae matamata ka saungaˡi fafona diro ˡai neˡeri ki. Ma ka leˡa fuana sa tai neˡe ka rao ana luma neˡeri, nia ke sasi leˡa ana na raoˡa nia ki. 12 Ta ngwae bore ˡana neˡe saungaˡi fafona na diro ˡai neˡeri, nia sasi raoˡa leˡa diˡia na ngwae neˡe saungaˡinia na luma ˡani na ru leˡa diˡia na gol, ma silva, ma na fau folilani doe ki. Nama nia ka sasia na raoˡa taˡa, diˡia na ngwae neˡe saungaˡinia na luma ˡani na ˡai ma sao goˡo. 13 Ma na kaidaˡi ke baˡa dao maˡi ana faˡi Asoa sa Jesus Christ fuana matalangaˡinga, nia ke baˡa ilitoˡona na raoˡa kia ki ˡani mafula. Ma diˡia na raoˡa ta ngwae ka leˡa, ˡafitaˡi na mafula ke faˡalia. Ma diˡia neˡe raoˡa ta ngwae ka taˡa, na mafula neˡeri ke baˡa faˡalia taˡifau goˡo. 14 Ma diˡia neˡe mafula kasi faˡalia na raoˡa ta ngwae, nia ke baˡa ngalia na kwaiaraˡa leˡa. 15 Ma diˡia na mafula ke faˡalia na raoˡa ta ngwae, nia noaˡa kasi ngalia ta kwaiaraˡa, bore ma God ke baˡa faˡamauria. Sui bore ˡana nia ke baˡa diˡia na ngwae ba tafi faˡasia na luma neˡe duˡafia, ma noaˡa kasi laua naˡa ta ru.

16 Aia, ma kamuˡa ngwae neˡe kamu faˡamamana ki, kaumulu saiana taka neˡe kamuˡa na luma abu God, ma na Anoˡi ru God ka tua saena maurilamuˡa. 17 ˡUnaˡeri, si diˡia ta ngwae ka faˡalia na luma abu God, God bore ke faˡalia logo niaˡa. Osiˡana na luma God nia abu liu, ma kamu naˡa neˡe luma abu God.

Na liatoˡo God nia ˡado fikua ngwae ki ma noaˡa kasi toˡolangaˡinida

18 Aia, noaˡa kamu kasi ˡoi amuˡa talamuˡa. Diˡia ta ngwae amuˡa fia fasi nia ta ngwae liatoˡo ana manatalana ngwae ki goˡo ˡana, nia leˡa fuana nia ka ˡaila ˡani liatoˡo neˡeri, fasi ˡiri ke alua niaˡa na ngwae liatoˡo ˡi maana God. 19 Sulia tae neˡe ngwae saena magalia ki kira saea ˡani na liatoˡongaˡa, nia neˡe ru ˡoˡo goˡo ˡana ˡi maana God. Osiˡana neˡe Kerekereˡa Abu ba fata ˡuri, “Na ngwae liatoˡo ki, God faˡataˡinia neˡe manatalada nia rora.” 20 Ma taˡi Kerekereˡa Abu ka ˡuri logo, “Na Aofia saiana fasi neˡe manatana na ngwae liatoˡo ki neˡe ru ˡoˡo goˡo ˡana.” 21 ˡUnaˡeri, noaˡa ta ngwae amuˡa kasi fata baˡalafe goˡo osiˡana kamu donga goˡo taˡi ngwae faˡamanata. Ma ru ki taˡifau neˡe ru kamu ki: 22 Kaimili, sa Paul, sa Apolos, ma sa Peter logo, God alu kami na ngwae rao kamu ki. Na magalia, ma na mauriˡa faˡinia na maeˡa, ma na ru ki neˡe fuli ana kaidaˡi neˡe, ma ana kaidaˡi neˡe ke baˡa dao maˡi, God ka kwatea na ru neˡeri ki taˡifau logo fuamuˡa. 23 Ma kamuˡa neˡe ru sa Jesus Christ ki. Ma sa Jesus Christ, niaˡa neˡe ru God.

4

Na ngwae ˡi Korint ki fuila kike alafafia faˡamanataˡanga sa Paul

1 Ma fuaimili ngwae neˡe kami faˡamanata ki, muke manata toˡo aimili diˡia ngwae rao sa Jesus Christ ki. God arabaˡe kaimili fuana faˡamanataˡanga ˡani na naiˡi ru ˡanga nia neˡe noaˡa nia kasi faˡataˡinia ˡi naˡo. 2 God kwatea na raoˡa neˡe fuaimili, ma kaimili ka sasia nama na raoˡa leˡa neˡe. 3-4 ˡUri ma na raoˡa nau faˡi kamu nia leˡa? Na Aofia talana neˡe ke baˡa filongaˡi nau ma ka saiana. ˡUnaˡeri ta tae bore ˡana neˡe kamu nama ta ngwae bore ˡana ka manata sulia raoˡa nau noaˡa ˡiri talingaˡi goˡo. Noaˡa nau ku ˡiri saiana ta ru neˡe nau ku fulia ka rora, bore ma noaˡa kasi fada laˡu neˡe nau ku sasia goˡo raoˡa leˡa ki. ˡUnaˡeri bore ˡana na Aofia lala neˡe fulangani. 5 ˡUnaˡeri, noaˡa kamu kasi saea na raoˡa ta ngwae nia leˡa nama ka taˡa, ˡi naˡona na kaidaˡi neˡe na Aofia ke oli logo maˡi ana. Ana kaidaˡi neˡeri, nia ke baˡa faˡataˡinia na manataˡanga ago ngwae ki faˡinia na ru sofongaˡiniˡi ki taˡifau. Ma kaidaˡi neˡeri, God ke baˡa tafea na ngwae ki totolia fulirulada.

6 Ngwaefuta kina, ana kaidaˡi ba nau ku fata sulia sa Apolos ma nauˡa, nau ku oga muke malingani na alaˡanga ˡuri, “Muke roˡosulia tae neˡe na Kerekereˡa Abu nia

saea.” Ma noaʼa kamu kasi baʼatafea ta ngwae faʼamanata neʼe leʼa ka liufia ta ai. 7 Ma noaʼa kamu kasi fia fasi kamu talingaʼi ka liufia ti ngwae. God kwate ʼoʼo ana ru ki taʼifau fuamuʼa neʼe kamu toʼo ani. Nia neʼe, noaʼa kamu kasi bolo fuana fata baʼalafeʼa, osiʼana God taʼifilia goʼo neʼe kwatea na ru neʼeri ki fuamuʼa.

8 Kaumulu manata rora sulia neʼe kamu toʼo naʼa ana ru ki taʼifau neʼe kamu boʼoboʼo ʼuani. Ma kamu ka manata rora logo ana neʼe kamu fia fasi kamu toʼo naʼa ana na ru leʼa ki taʼifau. Ma kamu ka manata rora logo ana neʼe kamu fia fasi kamuʼa neʼe na tatalafaʼa ki, bore ma kaimili na ngwae lifurongo ki neʼe noaʼa. Aia, nau ku oga fasi kaidaʼi neʼeri ke dao naʼa fuamuʼa fuana tuaʼa naʼa saena ʼinotoʼanga ʼiri kaimili logo mike tatalafaʼa logo faʼi kamu. 9 Nau ku saea ru neʼeri, sulia nau ku fia fasi God nia alu kaimili, na ngwae ni lifurongo ki, kami na ngwae enoeno ki, diʼia na ngwae neʼe kira matalangani fuana maeʼa, fasi ʼiri na ngwae ki taʼifau faʼinia na ʼainsel ki logo kira ka adaʼi maelamiʼa.

10 Ma na ngwae ʼoro ki kira saea kaimili boleboleʼa goʼo ʼaimili osiʼana na raoʼa kaimili fuana sa Jesus Christ. Bore ma kamu saea kaumulu liatoʼo duʼungana kaumulu faʼamamana ana sa Jesus Christ. Ma kira saea logo fasi kaimili ngwataʼutaʼu. Bore ma kaumulu saea fasi kaumulu ngasingasiʼa. Ma kira ka ʼaila ʼani kaimili, bore ma kira ka fuʼusi doe lala amuʼa. 11 Ma kaimili niniʼa, ana kaidaʼi neʼe bore, kaimili fiolo goʼo ʼaimili, ma kami ka silikwaʼu goʼo ʼaimili, ma na toro kaimili ki ka taʼa, ma kira ka ulasi kaimili, ma noaʼa logo ta luma ʼaimili. 12 Ma na nonimiʼa ka maruku naʼa sulia na rao ngasilamiʼa. Aia, ana kaidaʼi ngwae ki kira fata taʼa aimili, kami ka gania God fasi ʼiri ke faʼaleʼa kira. Ma ana kaidaʼi kira fulia ru taʼa ki aimili, noaʼa kami kasi fuʼalida goʼo. 13 Ma ana kaidaʼi kira fata faʼali kaimili, kami ka olisida ʼani alaʼanga leʼa ki. Ma leka ka dao bore ʼana kaidaʼi neʼe, na ngwae ʼoro ki saena magalia kira saea fasi kaimili diʼia naʼa tafu.

14 Noaʼa naisi keresia ru neʼe ki fuana faʼa ʼekelamuʼa, bore ma nau ku oga nai faʼamanata kamu. Sulia kaumulu diʼia na ngela nau ki neʼe nau ku alafe fuada. 15 Sui bore ʼana ngwae ʼoro ki kira ka faʼamanata kamu sulia sa Jesus Christ, taʼi ngwae goʼo neʼe nia diʼia na maʼa kamu. Osiʼana nau ku faʼataloʼania na Faʼarongoʼa Leʼa ʼiri muka faʼamamana ana, ma nauʼa na ngwae diʼia ta maʼa fuamuʼa. 16 Nau ku diʼia naʼa maʼa kamu, nau ku gani kamu ʼiri muke diʼia nauʼa ana na ru neʼe nau ku sasiʼi ki. 17 Nau ku kwatea kwau sa Timoti siaumulu, ʼiri kaumulu ke tua sulia na falafala neʼeri. Nia diʼia na ngela nau neʼe nau ku alafe fuana, ma nia ka rao leʼa fuana na Aofia. Sa Timoti neʼe ke baʼa ʼafi kamu, ʼasu ʼubani mu kata manata bura ʼani falafala saga neʼe bolo fuana ngwae neʼe kira faʼamamana ana sa Jesus Christ ki. Nau ku roʼosulia na falafala saga neʼeri, ma nau ku faʼamanata ʼani ʼi safitana ngwae faʼamamana ki taʼifau neʼe nau ku leka siada.

18 Aia, ma ti ai amuʼa, kira ka saea fasi noaʼa naisi leka laʼu maʼi fuana maaʼa toʼomuʼa. Ma kira ka fata baʼalafe liu sulida talada. 19 Bore ma, diʼia na Aofia nia oga, nai baʼa leka ʼaliʼali kwau siaumulu. Ma ana kaidaʼi nai dao kwau, nai baʼa lisia diʼia na ngwae neʼe kira fata baʼalafe ki kira toʼo naʼa ana ngasingasiʼanga, ma noaʼa laʼu na alaʼanga ʼoʼo ki goʼo ana neʼe kira saeʼe. 20 Kaidaʼi God gwaungaʼi fafi kulu, na ru talingaʼi noaʼa laʼu alaʼanga ki, bore ma na ngasingasiʼanga nia. 21 Aia, ma tae neʼe kamu oga? Diʼia noaʼa kamu kasi kakari alifaʼi faʼasia na abula taʼangaʼa kamu ki, nai baʼa leka maʼi siaumulu fuana balufilamuʼa. Bore ma, diʼia na fuli ru lamuʼa niʼi leʼa, na daolaku maʼi siaumulu ke baʼa leʼa logo, ma nai baʼa faʼataʼinia fuamuʼa na alafeʼanga nau faʼinia na kwaigere ʼanga nau.

5

Na abula taʼangaʼa ʼi safitana ngwae faʼamamana ki ʼi Korint

1 Aia, nau ku rongo fasi taʼi ngwae amuʼa neʼe abulalana nia taʼa liu. Kira saea na ngwae neʼeri teo faʼinia teʼa fafo nia. Ma na ngwae neʼe noaʼa kasi faʼamamana ki bore, kira noaʼa kasi

alafafia abulaˈa ˈunaˈeri. 2 Ma faˈuta neˈe
kamu ka fata baˈalafe goˈo amuˈa, sui
bore ˈana ta ngwae faˈamamana neˈe ka
sasi ˈunaˈeri. Ma nia leˈa fuana muke
kwaimanatai. Ma ka leˈa logo diˈia kamu
kasi alafafia fuana tuaˈa ˈi safitamuˈa.
3-4 Niniˈari nau ku tua tau bore faˈasi
kamu. Bore ma nia diˈia goˈo ˈana
fasi nau ku tua faˈi kamu, osiˈana na
manataku fii liu suli kamu. Ma nau ku
matalangaˈinia na ngwae neˈe sasia ru
taˈa ˈunaˈeri. Nau ku bolo faˈinia mata-
langaˈilana sulia na ngasingasi ˈanga nau
faˈasia na Aofia kia sa Jesus. Ana kaidaˈi
kamu ka fiku, nia diˈia nau ku tua logo
faˈi kamu, ma kaimili ka toˈo ana ngasin-
gasiˈanga faˈasia na Aofia kia sa Jesus.
5 Ma ˈania na ngasingasiˈanga neˈeri, nau
ku fata totongaˈi muke danga naˈa ˈania
ngwae neˈeri fuana sa Saetan neˈe ke
baˈa faˈalia na nonina, ˈiri na mangona
ke baˈa mauri faˈasia na kwaˈikwaˈinga
neˈe God ke baˈa kwatea ana faˈi Asoa na
Aofia sa Jesus ke baˈa oli maˈi.

6 Noaˈa kamu kasi bolo faˈinia neˈe
kamu ke fata naunau! Osiˈana kamu
saiana neˈe alaˈanga ba fata ˈuri, “Ta
kala isi tiˈitiˈi ba nia ke sifolia kaˈakaˈa
ana beret taˈifau.” Ma ka ˈunaˈeri logo
ta ngwae neˈe abulalana taˈa saiana ke
baˈa talaˈia ngwae ˈoro liu fuana lekaˈa
sulia. 7 Nia neˈe, ka leˈa fuana muke
lafua faˈasi kamu na ngwae taˈa neˈe
diˈia isi, ˈiri noaˈa ta taˈangaˈa ˈi safi-
tamuˈa. Ma diˈia kamu roˈosulia na ru
neˈe, muke baˈa diˈia na beret faolu neˈe
noaˈa ta isi saena. Ma nau ku saiana
kaumulu ˈunaˈeri naˈa. Duˈungana neˈe
na fafangaˈa kia kwaimamani naˈa, sulia
sa Jesus Christ diˈia na kala sipsip neˈe
kira foˈosi naˈa ˈani ana fafangaˈa Jiu
neˈe kira saea ˈani “Daofaˈi Liuˈa.” 8 Ma
osiˈana neˈe nia ˈunaˈeri, ana kaidaˈi
kulu fanga ana na fafangaˈa ana “Daofaˈi
Liuˈa,” noaˈa kulu kasi ˈania na beret
ˈua neˈe toˈo ana isi ana abula taˈangaˈa
saena, bore ma kulu ˈania lala na beret
neˈe noaˈa ta isi ana abula taˈangaˈa
saena, sulia na abulalaka saga taˈifau, ma
na fatalaka ka mamana logo.

9 Saena na kerekereˈa ba nau ku kwatea
kwau fuamuˈa ˈi naˈo,* nau ku saea
kwau fuamuˈa noaˈa kamu kasi ˈado laˈu
faˈinia ngwae neˈe maurilada teo ana
ˈusuˈa. 10 Ma noaˈa nau kusi fata sulia
ngwae neˈe noaˈa kira kasi faˈamamana
ana God neˈe maurilada teo ana ˈusuˈa,
nama na ngwae guguta, nama na ngwae
bilibili, ma na ngwae neˈe kira foˈosia
nunuˈi ru ki. Si diˈia kulu tua saena
magalia neˈe, nia ˈafitaˈi fuana kulu ka
tua faˈasia na ngwae taˈa ˈunaˈeri ki.
11 Bore ma, na ru ba nau ku fata sulia
nia ˈuri, noaˈa kulu kasi ˈado faˈinia na
ngwae neˈe kira saea kira faˈamamana
ana sa Jesus Christ, ma na maurilada ka
teo ana ˈusuˈa, ma kira ka guguta, ma kira
ka foˈosia na nunuˈi ru ki, ma kira ka fata
taˈa sulia ngwae ki, ma kira ka kwaˈu liua
na waen, ma kira ka bili. Noaˈa kamu kasi
fanga faˈinida ngwae ˈunaˈeri ki.

12-13 Ngwae neˈe noaˈa kira kasi
faˈamamana ana sa Jesus Christ, noaˈa
kulu kasi bolo fuana matalangaˈilada.
God lala neˈe ke baˈa matalangaˈi kira.
Bore ma diˈia ta ngwae akulu na ngwae
faˈamamana nia sasia ta ru taˈa ˈunaˈeri,
kulu bolo fuana matalangaˈilana. Sulia
na Kerekereˈa Abu ba fata ˈuri, “Diˈia ta
ngwae taˈa amuˈa tua saena fikuˈa kamu,
muke lalia faˈasia fikuˈa faˈi kamu.”

6

Na kwaifatai ˈanga safitana ngwae faˈamamana ki

1 Kaidaˈi ta ngwae amuˈa nia kwaifa-
tai faˈinia ta ngwae neˈe faˈamamana
logo, noaˈa kasi leˈa fuana nia leka
siana ngwae kwaigiosi ki neˈe noaˈa kasi
faˈamamana ana sa Jesus Christ fuana
faˈasagalana. Bore ma nia leˈa fuana nia
ke leka lala siana ngwae God ki, fasi ˈiri
kira ke faˈasaga na ru neˈeri. 2 Fuila
kamu ka sai goˈo ana neˈe ngwae God
ki kike baˈa matalangani na ngwae ki
saena magalia. Ma osiˈana kamu totolia
sasiˈa ˈunaˈeri, kamu sai logo ana neˈe
muke faˈasaga goˈo amuˈa kala ru ki ana
kaidaˈi neˈe. 3 Fuila kamu ka sai goˈo ana
neˈe kuke baˈa matalangaˈinia na ˈainsel

* **5:9** Sa Paul keresia kerekereˈa neˈeri fuana ngwae faˈamamana ki ˈi Korint, sui mala nia ka fiˈi keresia buka 1 Korint.

ki. Nia neˈe, ka tasa liu fuakulu neˈe kulu bolo fuana faˈasagalana kala ru ki ana kaidaˈi neˈe. 4 Diˈia ta ngwae amuˈa kwaifatai faˈinia ta ngwae logo neˈe nia faˈamamana, noaˈa kasi leˈa fuana lekaˈa siana ngwae abu faˈamamana ki fuana faˈasagaˈa. 5 Kaidaˈi ta ngwae amuˈa nia leka siana ta ngwae kwaigiosi ˈunaˈeri, nia taˈa liu ma nia totolia ˈekeˈa fafia. Nau ku fia sali ti ngwae faˈamamana ˈi fanoa kamu kira liatoˈo, ma kira ka sai goˈo ˈada ana faˈasagalana ru ki safitamuˈa. 6 Bore ma kamuˈa, ana kaidaˈi ta ngwae nia kwaifatai faˈinia ta ngwae logo ˈi safitamuˈa, nia ka leka siana na ngwae kwaigiosi neˈe noaˈa kasi faˈamamana ana sa Jesus Christ fuana faˈasagalana. Ma ru neˈeri noaˈa kasi leˈa!

7 Ma ana kaidaˈi neˈe kamu kwaifatai faˈi kamu kwailiu, nia faˈataˈinia neˈe noaˈa kamu kasi roˈo goˈo sulia na kwaiogai ˈanga sa Jesus Christ. Na kwaigiosiˈanga neˈe kamu sasia ana kaidaˈi neˈe ˈi maana ngwae abu faˈamamana ki, nia noaˈa kasi leˈa. Nia taˈi leˈa diˈia muke alaˈania na ngwaefuta kamu ki kira ka fulia ru taˈa ki amuˈa, ma kira ka ngalia naˈa ru kamu ki, ma noaˈa kamu kasi leka fuana na ngwae kwaigiosi ki. 8 Bore ma kamu ngwae neˈe faˈamamana ki, kamu sasi taˈa fuamuˈa kwailiu, ma muka bili kamu kwailiu naˈa.

Muke tua faˈasia ˈusuˈa

9 Kaumulu saiana na ngwae neˈe abulalada taˈa ki, ˈafitaˈi kira ka tua saena tuaˈa neˈe God ke gwaungaˈi fafia. Noaˈa kamu kasi faˈamamana ana ta sokeˈa. Na ngwae neˈe kira tua ˈani ˈusuˈa, ma na ngwae neˈe kira foˈosia na nunuˈi ru ki, ma na ngwae kakabara ki, ma na ngwangwane neˈe kira kakabara faˈinia na ngwangwane ki, ma na kini ki neˈe kira kakabara faˈinia logo na kini ki, 10 ma na ngwae bili ki, ma na ngwae guguta ki, ma na ngwae neˈe kira kwaˈu doe ana waen, ma na ngwae neˈe kira alaˈa taˈa ki sulia ngwae matamata ki, ma na ngwae laulau ki, na ngwae neˈeri ki noaˈa ta ngwae ada kasi ruˈu saena tuaˈa neˈe God ke gwaungaˈi fafia. 11 Ana kaidaˈi ba sui naˈa kwau, ti ngwae amuˈa neˈe abulalamuˈa ˈunaˈeri. Bore ma ana kaidaˈi neˈe, God rufuanata naˈa ana abula taˈangaˈa kamu ki, ma muka sikasika naˈa faˈasia na abula taˈangaˈa kamu ki, ma God ka kwalo kamu naˈa fuana niaˈa talana. Sulia na Aofia kia sa Jesus Christ faˈinia na Anoˈi ru God kia kera kwate kamu ka saga.

Muke kwatea naˈa nonimuˈa fuana God

12 Ta ngwae amuˈa fata ˈuri, “Nau ku saiana nai sasia goˈo ˈaku ru ki taˈifau.” Nau ku olisi ˈuri ana, “Sui bore ˈana ˈoko saiana sasilana ru ki taˈifau, na ru ki taˈifau noaˈa kasi leˈa fuamu.” Nauˈa logo, nau ku saiana nau ku sasia goˈo ˈaku na ru ki taˈifau. Bore ma noaˈa naisi alaˈania ta ru ka gwaungaˈi fafi nau. 13 Ma ta ngwae amuˈa laˈu ka fata ˈuri, “Na fanga ru naˈa fuana ogaˈi ngwae, ma na ogaˈi ngwae ru naˈa fuana fanga.” Nau ku olisi ˈuri logo ana, “God ke baˈa faˈasuia na fanga faˈinia na ogaˈi ngwae.” Ka ˈunaˈeri logo, na nonika noaˈa laˈu ru fuana kakabaraˈanga, osiˈana na Aofia nia saungaˈinia na nonika fuana niaˈa talana. Ma na Aofia ka tagi logo sulia na nonika. 14 God ka taˈea na Aofia sa Jesus faˈasia na maeˈa, ma nia ke baˈa taˈea nonika logo ˈani ngasingasiˈanga doe nia. 15 Kamu saiana kuluˈa ngwae neˈe kulu faˈamamana ki, na nonika nia ta bali goˈo ana nonina sa Jesus Christ. Nia neˈe, noaˈa kasi bolo fuana kuke sasia ta ru ˈani ta bali ana nonina sa Jesus Christ fuana fikuˈa faˈinia ta kini ˈusu! 16 Fuila muke saiana neˈe diˈia ta ngwae teo faˈinia na kini ˈusu, na ro nonidaroˈo alua naˈa taˈi noni. Sulia neˈe Kerekereˈa Abu ba fata madako ana ka ˈuri, “Na ro ngwae neˈe ki kera alua naˈa taˈi noni.” 17 Aia, ma na ngwae neˈe faˈamamana ana Aofia sa Jesus, na maurilana faˈinia na maurilana sa Jesus keroˈa alua goˈo taˈi ru.

18 Muke tua faˈasia na kakabaraˈanga. Na taˈangaˈa ki taˈifau neˈe ngwae ki fuliˈi noaˈa kasi faˈalia goˈo nonida, bore ma ngwae neˈe kira tua ˈani ˈusuˈa ki kira faˈalia naˈa nonida talada. 19 Fuila kamu ka sai goˈo ana neˈe nonika na kula ni tuaˈa na Anoˈi ru Abu neˈe God kwatea fuaka. ˈUnaˈeri, noaˈa laˈu kuluˈa talakulu neˈe gwaungaˈi fafia na nonika,

osiˈana kuluˈa neˈe ru God ki. 20 Osiˈana God nia foli kulu ˈani na maelana Ngela nia. Ta neˈe, na ru ki taˈifau neˈe kamu sasia ˈani na nonimuˈa, muke sasi leˈa ana fuana fuˈusi ˈinotoˈalana God.

7

Sulia na ˈafeˈa ma na araˈinga

1 Aia, nau ku keresia naˈa kwau na olisiˈanga nau sulia na saefiloˈa kamu ki ba kamu kerekere ma muka saefiloa maˈi. Kaumulu saefilo ˈuri, “ˈUri ma, nia leˈa fuana ngwae noaˈa kasi teo faˈinia ˈafe nia?” 2 Ma nau ku saea, nia leˈa fuana ngwae ki taˈifau kira ka toˈo ana ˈafe ki, ma ka leˈa logo fuana na kini ki taˈifau kira ka toˈo ana araˈi ki, ˈiri ke dau sulia ngwae ki faˈasia kakabaraˈanga. 3 Ma nia leˈa fuana na araˈi ka teo faˈinia na ˈafe nia. Ma ka leˈa logo fuana na ˈafe ka teo faˈinia na araˈi nia. Sulia noaˈa nia kasi leˈa fuana ta ngwae adaroˈo ka ˈaila ˈania ta ai. 4 Osiˈana neˈe na kini noaˈa kasi ˈaˈana ana nonina talana, bore ma na araˈi neˈe nia ˈaˈana ana ˈafe nia. Ka ˈunaˈeri logo fuana ngwae, nia noaˈa kasi ˈaˈana fuana na nonina ˈana talana, bore ma na ˈafe niaˈa logo neˈe ˈaˈana fuana. 5 Noaˈa kasi leˈa fuana kera ka tua toˈo toˈo ˈani kera kwailiu. Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, diˈia kera alafafia fuana tuaˈa faˈasia teo fikuˈa fuana ta kaidaˈi tiˈitiˈi fasi ˈiri kera ka foˈo ngangata, nia leˈa goˈo ˈana. Sui ˈaliˈali logo kera ka oli keka teo fiku laˈu, ˈasu ˈubani sa Saetan kata liufi kera ˈania ilitoˈonga ki, sulia nia talangwaraˈu fuamuˈa fuana roˈongaˈa sulia na kwaiogaiˈanga taˈa ki. 6 Muke sailinga leˈa: Nau ku alafafia neˈe kera ke tua faˈasia teo fikuˈa faˈinidaroˈo kwailiu sulia ta kala kaidaˈi dokodoko. Bore ma noaˈa nau ku ˈiri alaˈa totongaˈi neˈe kamu ke sasi nama ˈunaˈeri. 7 Saena manatalaku talaku, diˈia ngwae ki taˈifau ka tua diˈia nauˈa neˈe noaˈa kusi toˈo ana ta ˈafe, nia leˈa. Bore ma nau ku saiana na kwateˈa neˈe God kwatea fuaka noaˈa kasi bolo taˈifau. Sulia na kwateˈa nia fuana ti ngwae nia talangwaraˈu fuana tuaˈa taˈifilida. Ma na kwateˈa nia fuana ti ngwae laˈu, nia talangwaraˈu fuana kike tua fiku saena araˈinga.

8 Niniˈari nau ku fata fuana na ˈuru ngwae ki ma na gwaˈi ˈuru kini ki, nau ku saea nia leˈa liu diˈia muke sasi suli nau neˈe noaˈa naisi araˈi. 9 Bore ma, diˈia nia ˈafitaˈi fuana ti ngwae amuˈa ˈiri kamu ka ˈaila ˈani na kwaiogaiˈanga kamu ki ana noni, nia leˈa fuamuˈa muke ˈafe ma muke araˈi. Sulia nia leˈa fuamuˈa muke araˈi ˈaumulu ma muke ˈafe ˈaumulu ˈasu ˈubani kamu kata toˈo ana ˈafitaˈiˈanga ana kwaiogaiˈanga ana noni.

10 Niniˈari logo nau ku fata fuamuˈa ai neˈe kamu araˈi taˈifau ma muka ˈafe taˈifau naˈa ki, nau ku saea na taki neˈe noaˈa laˈu sulia liaku, bore ma na taki na Aofia lala. Na ˈafe noaˈa kasi ilangaˈinia na araˈi nia. 11 Ma diˈia ta ˈafe ka ilangaˈinia naˈa araˈi nia, leˈa fuana nia ka oli nama maˈi fuana fasi ˈiri kera ka tua fiku laˈu. Ma diˈia noaˈa, noaˈa kasi totolia nia ka ˈafe laˈu. Ma na ngwae noaˈa kasi ilangaˈinia na ˈafe nia.

12 Nau ku fata laˈu fuamuˈa ngwae faˈamamana neˈe korea ta ai neˈe noaˈa kasi faˈamamana. Nau ku saea na alaˈanga nau naˈa talaku goˈo ˈana, ma noaˈa laˈu na alaˈanga totongaˈi na Aofia. Diˈia ta ngwae faˈamamana ana sa Jesus Christ, ma nia ka toˈo ana ˈafe neˈe noaˈa kasi faˈamamana, ma na kini noaˈa kasi oga ilangaˈilana araˈi nia, na ngwae neˈeri logo noaˈa kasi ilangaˈinia na ˈafe nia. 13 Ma ka ˈunaˈeri logo fuana kini neˈe faˈamamana. Noaˈa nia kasi ilangaˈinia araˈi nia neˈe noaˈa kasi faˈamamana diˈia na araˈi nia oga kera ka tua fiku. 14 Noaˈa ˈoe kosi faˈasia osiˈana ta kini faˈamamana, ma na araˈi nia noaˈa kasi faˈamamana, God ke baˈa faˈasikasika logo na araˈi nia, sulia na ˈafe nia. Ma ˈunaˈeri logo, God ka faˈasikasika na kini neˈe noaˈa kasi faˈamamana sulia na araˈi nia neˈe faˈamamana ana sa Jesus Christ. Diˈia ru neˈeri noaˈa kasi mamana, na ngela kera ki diˈia na ngela ngwae neˈe noaˈa kasi faˈamamana ki.

* **7:14** Na ngwae ˈi Korint ki fia diˈia na ngwae faˈamamana korea na kini noaˈa kasi faˈamamana, nia faˈasua araˈi nia. Ka ˈunaˈeri bore, sa Paul saea saena verse 12 ka dao ana 14, noaˈa nia ˈiri mamana. Sa Paul saea neˈe na ngwae faˈamamana saiana ka gwalea ˈafe nia faˈinia na ngela nia ki fuana kike faˈamamana.

Bore ma kulu sai naˈa ana neˈe na ngela kera ki ngwae God ki naˈa.*

15 Ma diˈia ta ai amuˈa toˈo ana ta araˈi nama ta ˈafe neˈe noaˈa kasi faˈamamana, ma na araˈi neˈeri nama na ˈafe neˈeri ka ˈaila ˈani, muke alaˈania fuana araˈi neˈeri nama na ˈafe neˈeri ka leka ˈana. Sui bore ˈana God alaˈania na ru neˈeri, nia oga kamu ka tua ˈani aroaroˈa faˈinia ˈafe nama na araˈi neˈe noaˈa kasi faˈamamana ana sa Jesus. 16 Sulia na ngwae neˈe kira faˈamamana ki, noaˈa kira kasi sai leˈa ana neˈe ˈafe nia nama araˈi nia ke baˈa faˈamamana, nama diˈia noaˈa ka noaˈa goˈo.

17 Ngwaefuta nau kina, tualamuˈa nia faˈuta kaidaˈi neˈe kamu faˈamamana ana God, nia noaˈa ˈiri leˈa neˈe muke rokisia, bore ma kamu sai nama ana neˈe muke faˈasia taˈangaˈa kamu ki. Nia neˈe na Aofia nia oga. Nia naˈa neˈe faˈamanataˈanga nau fuana ngwae faˈamamana ki ana fanoa ki taˈifau. 18 Sulia nia ˈunaˈeri, ta ngwae neˈe ka ˈolo faˈataˈinia sulia na falafala ngwae Jiu ki, diˈia nia ka faˈamamana ana sa Jesus Christ, noaˈa nia kasi lafua na toto neˈeri ana ˈolo faˈataˈi ˈanga. Ma ka ˈunaˈeri logo, diˈia na ngwae neˈe nia noaˈa laˈu Jiu, ma nia ka faˈamamana ana sa Jesus Christ, noaˈa nia kasi ˈolo faˈataˈinia. 19 Si diˈia ta ngwae ka ˈolo faˈataˈinia nama ka noaˈa, nia kasi ˈinotoˈa goˈo ana. Osiˈana na ru ˈinotoˈa neˈe, nia roˈo lala sulia na taki God ki. 20 Kamuˈa taˈifau, muke donga tuaˈa neˈe kamu tua maˈi ˈani ˈi naˈo kaidaˈi kamu talaˈae ana faˈamamanalana na Aofia kia. 21 Sulia nia ˈunaˈeri, diˈia ˈaeˈo neˈe ngwae rao ˈoˈo ana kaidaˈi ˈoko faˈamamana, nia leˈa goˈo ˈana, ˈoko uu ngasi naˈa. Bore ma, diˈia ka talangwaraˈu fuamu ˈoko tua sakadolaˈa, ˈoko kwateˈo talamu ˈuana tua sakadolaˈa. 22 Kaidaˈi na Aofia laefia ta ngwae neˈe rao ˈoˈo, nia alu nia ka sau ˈani ngwae sakadola na Aofia. Ma ka ˈunaˈeri logo na ngwae tua sakadola neˈe sa Jesus Christ ka laefia, nia neˈe ngwae rao ˈoˈo sa Jesus Christ. 23 Aia, God foli kamu ˈani na maelana sa Jesus Christ. Nia neˈe, noaˈa kamu kasi rao ˈoˈo fuana ngwae ki. 24 Ngwaefuta nau kina, na tuaˈa faˈuta neˈe kamu tua maˈi ˈani kaidaˈi kamu faˈamamana ana God, noaˈa kasi leˈa fuana muka rokisia, bore ma kamu sai nama ana neˈe muke faˈasia taˈangaˈa kamu ki.

25 Aia, na saefiloˈa kamu sulia na ngwae neˈe noaˈa kasi toˈo ˈua ana ta ˈafe ma noaˈa kasi toˈo ˈua ana ta araˈi, noaˈa nau kusi toˈo ana ta taki faˈasia na Aofia. Bore ma, nau ku keresia na manataku goˈo ˈana, ma kamu ka fitoˈo aku sulia nau na ngwae neˈe Aofia kwaimanatai aku. 26 Ma na manataˈanga nau nia ˈuri: Sulia kulu ngwae faˈamamana ki kulu dao toˈona ˈafitaˈiˈanga doe ana kaidaˈi neˈe, nia leˈa neˈe diˈia muke tua ˈani tuaˈa neˈe kamu tua maˈi ˈani ˈi naˈo. 27 Nia neˈe, diˈia ta ngwae toˈo naˈa ana ˈafe, noaˈa nia kasi faˈasia naˈa. Ma diˈia ta ngwae noaˈa kasi toˈo ˈua ana ta ˈafe, noaˈa nia kasi lulu ˈuana ta kini fuana korelana. 28 Ma sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, diˈia ta ngwae ka araˈi, nia noaˈa kasi abula rora goˈo. Ma ka ˈunaˈeri logo, diˈia ta kini ka ˈafe, nia noaˈa kasi abula rora goˈo. Aia, duˈungana tae neˈe nau ku saea fuamuˈa nia ka leˈa diˈia noaˈa kamu kasi araˈi ma noaˈa mu kasi ˈafe, osiˈana nau ku oga ˈiri noaˈa kamu kasi toˈo ana ˈafitaˈiˈanga ˈoro ana magalia.

29 Aia, ngwaefuta kina, na fadalana alaˈanga nau ˈuri: Na tualaka ana mauriˈa noaˈa kasi tau goˈo saena magalia neˈe. Noaˈa goˈo ta ru ana diˈia ˈoko araˈi nama ka noaˈa. 30 Noaˈa goˈo ta ru ana diˈia ˈoko angi, nama ˈoko gaˈa, nama ˈoko foli, nama ˈoko noaˈa daofaˈi liu ana ru ki. 31 Nia ka ˈunaˈeri logo, na ngwae neˈe manata ˈabera sulia ru ana magalia ki, kira noaˈa kasi sasi laˈu diˈia neˈe ru neˈeri ki doe saena maurilada, sulia na magalia neˈe karangi ka sui naˈa.

32 Aia, nau ku oga fasi na ˈafitaˈiˈanga saena magalia neˈe noaˈa kasi faˈa ˈabera kamu. Na ngwae neˈe noaˈa kasi araˈi, nia ˈabera goˈo ˈani na raoˈa fuana na Aofia. Nia oga faˈasaeleˈalana Aofia. 33 Bore ma na ngwae neˈe araˈi, nia manata liu sulia ru ki ana magalia, duˈungana nia oga faˈasaeleˈalana ˈafe nia. 34 Ma ana kaidaˈi ki taˈifau nia manata sulia ro ru ki, na kwaiogaiˈanga na ˈafe nia ma na kwaiogaiˈanga na Aofia. Ma ka

ˈunaˈeri logo, na kini neˈe noaˈa kasi toˈo ana araˈi, nia manata goˈo ˈuana na raoˈa fuana na Aofia, sulia nia kwatea naˈa maurilana ma na nonina fuana God. Ma diˈia ta kini toˈo ana araˈi, nia ka manata goˈo ˈana sulia na ru ki saena magalia, duˈungana nia oga faˈasaeleˈalana araˈi nia. 35 Ma noaˈa naisi saea ru neˈeri ki fuana kwatelana ˈafitaˈiˈanga fuamuˈa. Bore ma, nau ku saea ru neˈeri ki, osiˈana nau ku oga ˈafi lamuˈa, ˈiri muke rao leˈa, ma muke alafe fuana na Aofia, ma noaˈa laˈu ru fuana luilamuˈa.

36 Aia, diˈia ta ngwae ˈalako toˈo ana ta sariˈi neˈe kira alu fafia fuana, ma diˈia na kwaiogaiˈanga nia ana noni doe liu, ma nia ka oga korelana na sariˈi neˈe, nia leˈa fuana nia ka korea ˈana. Ma diˈia nia korea na kini neˈeri, kera kasi abula taˈa goˈo. 37 Bore ma, diˈia ngwae ˈalako neˈeri ka ˈaila ˈani araˈinga, ma diˈia nia ka saiana dau fafilana na kwaiogaiˈanga nia ana noni, nia leˈa fuana nia noaˈa kasi korea ta sariˈi. 38 Nia neˈe, ka leˈa goˈo ˈana diˈia kamu araˈi ma kamu ka ˈafe. Ma nia leˈa ka tasa diˈia noaˈa kamu kasi araˈi nama kamu kasi ˈafe.

39 Aia, ma diˈia ta kini ka toˈo ana araˈi, noaˈa kasi leˈa fuana nia ka ilangani araˈi nia. Ma diˈia na araˈi nia ka mae, na kini neˈeri saiana ka ˈafe laˈu fuana ta ngwae neˈe nia oga, bore ma ngwae neˈe nia faˈamamana nama ana sa Jesus Christ diˈia logo niaˈa. 40 Ma sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, diˈia nia noaˈa kasi ˈafe laˈu, nia ke baˈa saeleˈa ka tasa. Nia neˈe manatalaku goˈo ˈana ˈunaˈeri, bore ma nau ku fia na AnoˈiI ru Abu God naˈa neˈe faˈataˈinia fuaku.

8

Sulia na fanga neˈe kira foˈosia ˈani nunuˈi ru ki

1 Aia, nau ku keresia ku olisia kwau na saefiloˈa kamu sulia na fanga neˈe kira foˈosia ˈani nunuˈi ru ki.

Nia mamana, kuluˈa taˈifau goˈo kulu saiana ru oro ki sulia God. Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, nia noaˈa kasi leˈa fuana lafulakulu sulia na saiˈi ruˈa kulu ki. Bore ma, alafeˈanga neˈe kwate ma kulu ka kwaiˈafi akulu kwailiu. 2 Ma sa tai neˈe ka saea nia saiˈi ru liu, nia noaˈa kasi sai goˈo ana ta ru. 3 Bore ma na ngwae neˈe alafe fuana God, God saiana.

4 ˈIu, sulia na fanga neˈe kira foˈosia ˈani nunuˈi ru ki, kulu saiana na nunuˈi ru ki, noaˈa kira kasi mauri mamana. OsiˈIana kulu saiana taˈifilia God goˈo neˈe mamana. 5 Sui bore ˈana ti ngwae kika foˈosia ru ˈoro ki ˈi langi ma saena magalia logo, ma kika saea na ru neˈeri ki neˈe god ki ma na aofia ki, 6 kulu saiana taˈi God goˈo neˈe tua, ma nia na MaˈIa neˈe saungaˈinia ru ki taˈifau, ma kulu ka mauri fasi ˈiri kuke rao fuana. Ma kulu toˈo ana taˈi Aofia goˈo sa Jesus Christ, neˈe ˈafia God fuana saungaˈilana na ru ki taˈifau, ma nia ka kwatea logo na mauriˈa fuaka.

7 Ma ti ngwae neˈe kira faˈamamana, noaˈa kira kasi sai goˈo ana na nunuˈi ru neˈe noaˈa laˈu ru mamana ki. Ma osiˈana tau naˈa maˈi, kira lisia naˈa ngwae ki kira foˈosia na nunuˈi ru ˈoro ki, kika manata fasi na fanga neˈe kira foˈosia ˈani nunuˈi ru ki, nia fanga naˈa ana nunuˈi ru ki. Ma talangwaraˈu fuana kika kwaimanatai diˈia kira ˈania na fanga ˈunaˈeri, ma kira ka fia fasi kira fulia ru taˈa ma kika bulibuli ˈi maana God. 8 Bore ma nau ku saea fuamuˈa, ˈafitaˈi fuana ta fanga ka kwaiˈafi aka fuana faˈasaeleˈalana God. Sulia diˈia kulu ˈania ta fanga, nia ru ˈoˈo goˈo ˈana ana God, ma diˈia noaˈa kulu kasi ˈania, nia noaˈa kasi matamata goˈo.

9 Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, muke lia suli kamu, ˈasu ˈubani kamu kata sasi ti ngwae faˈamamana kika sasia ta ru neˈe manatalada talada saea fuada neˈe kira rora fuana sasilana. 10 Muke madafi kamu ˈasu ˈubani ru neˈe kata fuli: Ngwae faˈamamana neˈe kira manata sulia fasi nia rora fuana ˈanilana fangaˈa neˈe kira foˈosi ˈani fuana nunuˈi ru ki. Ma kira lisia kamu ˈania fanga neˈeri saena luma abu na nunuˈi ru. Kamu saiana nia noaˈa kasi rora fuana ˈanilana fanga ˈuri ki. Bore ma kamu ke raduda fuana ˈanilana fangaˈa neˈe kira foˈosi ˈani fuana nunuˈi ru, ma kira ke sasia ru neˈe mangoda saea fuada nia rora. 11 Ma ˈunaˈeri na toˈolamuˈa neˈe faˈamamanaˈanga nia kasi ngasingasiˈa ˈua, na maurilana ke baˈa taˈa, osiˈana

na abulalamuˈa ˈani saiˈi ru lamuˈa. Ma ngwae neˈeri, sa Jesus Christ mae naˈa fuana. 12 Kaidaˈi kamu fulia ru taˈa ana ti ngwae faˈamamana ˈani radulada fuana fulilana ru neˈe kira manata sulia nia rora, kamu fulia ru taˈa ana sa Christ logo. 13 Nia neˈe, ˈafitaˈi liu nau ku ˈania ta fanga neˈe toˈolaku lisia ma ka leka rora. Osiˈana noaˈa naisi oga neˈe nai kwatea sa toˈolaku ka sasia ta ru neˈe manatalana talana saea fuana neˈe nia rora fuana sasilana.

9

Sa Paul noaˈa kasi tuaraˈinia ngwae fuana ru neˈe bolo fuana ganilana

1 Aia, nauˈa niniˈa, nau ta ngwae aloge. Ma nau neˈe ta ngwae lifurongo, ma nau ku lisia naˈa sa Jesus na Aofia kia. Ma kamu faˈamamana ana Aofia sulia na raoˈa nau fuana. 2 Nia neˈe, kamu ka saiana nauˈa naˈa neˈe ta ngwae lifurongo, bore ˈana ti ngwae kira saea noaˈa. Kamu saiana taˈifau naˈa, sulia na faˈamamanaˈanga kamu ki ana na Aofia neˈe faˈataˈinia na raoˈa nau diˈia ta ngwae lifurongo.

3 Ana kaidaˈi ti ngwae kira balufi nau, nau ku olisi ˈuri ada: 4 Nau ku toˈo ana ngasingasiˈanga fuana ngalilana fanga ma na kwaˈunga faˈasia sa tai faˈida neˈe nau ku faˈamanatada. Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, nau kusi ngalia. 5 Ma nau ku toˈo ana ngasingasiˈanga fuana sasiˈa sulia sa Peter faˈinia ti lifurongo, ma na ngwaefuta sa Jesus ki, neˈe kira toˈo ana ˈafe faˈamamana ki neˈe kira leka faˈinida ana lekalada. Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, nau kusi toˈo ana ta ˈafe. 6 Sa Banabas faˈi nau, keroˈo toˈo logo ana ngasingasiˈanga diˈia ti lifurongo fuana ngalilana mani ˈiri keroˈo kasi ˈabera ˈani raoˈa matamata. Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, keroˈo rao logo fuana folilana na fanga keroˈo ki. 7 Ma ta ngwae ana ofoˈa bore, nia noaˈa kasi sasia na raoˈa matamata fuana folilana na fanga nia. Ma ta ngwae neˈe nia fasia maga ru ki, nia saiana ˈanilana na fuaˈi ru ana ˈai neˈe nia fasiˈi ki. Ka ˈunaˈeri logo fuana ngwae neˈe lia sulia na amuˈi sipsip nia, sulia nia saiana ka ngalia logo ti suluˈi ru ana susuda fuana kwaˈufilana.

8 Ma noaˈa laˈu na ru neˈeri ki taˈifilida neˈe nau ku faˈabolotaˈinia ˈani ru ki saena magalia neˈe. Sulia na taki faˈasia sa Moses ki saea logo ru neˈeri. 9 Osiˈana saena taki sa Moses ki, nia fata ˈuri, “Na buluka neˈe rao fuana urilana na maga ru ki, nia saiana ke ˈani ti ru, ma noaˈa ˈoe kosi bokota kwakwana.” Ma God noaˈa kasi fata ˈani ru neˈeri sulia na buluka ki goˈo ˈana. 10 Bore ma nia fata logo suli kaimili na ngwae faˈamanata ki ana FaˈarongoˈaLeˈa. Nia naˈa neˈe, ngwae fasia na maga ru ki ma na ngwae neˈe ka loia ru, kera taˈifau goˈo neˈe kera kwaimasi fuana ngalilana ti fuaˈi ˈai ana kaidaˈi ana unuˈi ˈai maua. 11 Ka ˈunaˈeri logo fuamiˈa, duˈungana kami fata taloˈania na FaˈarongoˈaLeˈa fuamuˈa diˈia ta ngwae ba fasia na maga ru saena ano. Nia neˈe, leˈa fuana mika ngalia na ru leˈa ki faˈasi kamu fuana maurilamiˈa saena magalia neˈe. 12 Ma diˈia ti ngwae neˈe faˈamanata kamu kira bolo fuana ngalilana na ru neˈeri ki faˈasi kamu, tama kami totolia ka tasa fuana ngalilana ru neˈeri ki faˈasi kamu. Sui bore ˈana keroˈo ka toˈo ana ngasingasi ˈanga ˈunaˈeri, noaˈa keroˈo kasi gani kamu goˈo ˈuana ta ru, osiˈana keroˈo maˈudi fuana liuˈa saena ˈafitaˈiˈanga ki, ˈiri ngwae ˈoro ki kike rongo ˈaliˈali ana FaˈarongoˈaLeˈa sulia sa Jesus Christ.

13 Kaumulu saiana ngwae neˈe kira rao saena Luma Abu God, kira ngalia naˈa fanga kira ki faˈasia saena Luma Abu God, sulia kira ˈania na kwaisuˈusiˈanga ki faˈasia na fuˈani kwaisuˈusi neˈeri. 14 Ka ˈunaˈeri logo, na Aofia ka saea na ngwae neˈe kira faˈarongo ˈani FaˈarongoˈaLeˈa, kira totolia kika ngalia na ru ki fuana maurilada saena magalia fuana raoˈa neˈeri.

15 Sui bore ˈana nau ku toˈo ana ngasingasiˈanga fuana ngalilana na ru neˈeri ki faˈasia na ngwae neˈe nau ku faˈamanatada ki, noaˈa naisi gania ta ru faˈasia ta ngwae. Ma ˈi taˈena, nau kusi keresia na ru neˈe fasi ˈiri nau ku ngalia ta ru. Nau ku fataleˈa aku talaku, sulia nau kusi ngalia ta ru faˈasia na ngwae neˈe nau ku faˈamanatada ki. Ma ka leˈa diˈia nau ku mae ana fioloˈa sui mala

nau ku fiˈi gani kamu ˈuana ta ru, sulia nau kusi oga na fataleˈa laku ka alua goˈo ˈana ta ru ˈoˈo ˈunaˈeri. 16 Ma noaˈa kasi talangwaraˈu fuana nau ku fataleˈa sulia na faˈatalongaˈilana na FaˈarongoˈaLeˈa, osiˈana na Aofia baˈe nau fuana sasilana. Nia neˈe, kwaˈikwaˈinga nia fuaku ke baˈa doe diˈia noaˈa naisi faˈarongo ˈani FaˈarongoˈaLeˈa. 17 Diˈianaukufaˈatalosulianakwaiogaiˈanganau, nia talangwaraˈu fuana nau ku ngalia naˈa mani. Bore ma noaˈa naisi masia ta mani, sulia God fitoˈo aku fuana sasilana na raoˈa neˈe nia baˈe nau maˈi ˈuana. 18 Aia, tae neˈe kwaiaraˈanga nau fuana raoˈa neˈe? Na kwaiaraˈanga nau, nia neˈe fuana faˈarongoˈa ˈani FaˈarongoˈaLeˈa fuana ngwae ki, ma noaˈa naisi ngalia ta folifoliˈa fuana tae neˈe nau ku sasia, sui bore ˈana ka bolo fuana gania ˈuana ti ru fuaku.

19 Ru neˈe fada ˈani neˈe noaˈa ta ngwae kasi suˈumaˈi nau fuana roˈongaˈa sulia duˈungana kira foli nau. Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, nau ku rao ngangata fuana ngwae ki taˈifau diˈia ta ngwae rao, fasi ˈiri na ngwae ˈoro ki kike faˈamamana ana sa Jesus Christ. 20 Nia neˈe, ana kaidaˈi nau ku tua faˈinia ngwae Jiu ki, nau ku roˈosulia na falafala Jiu ki, ˈiri nau ku kwaiˈafi ada fuana faˈamamanaˈanga. Ma sui bore ˈana noaˈa naisi tua olofana taki sa Moses ki, nau ku roˈo logo sulia diˈida, fasi ˈiri nai ˈafida fuana faˈamamanaˈanga. 21 Nia ˈunaˈeri logo ana kaidaˈi nau ku tua faˈinia ngwae noaˈa laˈu Jiu ki, nau ku roˈosulia na falafala kira ki, ma noaˈa naisi roˈosulia na falafala Jiu ki, fasi ˈiri nai ˈafida fuana faˈamamanaˈanga. Ma noaˈa naisi saea neˈe nau ku aburongo ana taki God ki, osiˈana nau ku roˈo lala sulia na taki sa Jesus Christ ki. 22 Ma ka ˈunaˈeri logo, ana kaidaˈi nau ku tua faˈinia na ngwae neˈe faˈamamanaˈanga kira ki noaˈa kasi ngasingasiˈa ˈua, nau ku tua diˈida logo, fasi ˈiri nau ku ˈafida. ˈUnaˈeri, ana falafala ˈoro ki, nau ku tua diˈia na ngwae ki taˈifau, fasi ˈiri nai baˈa ˈafia ti ngwae ada ˈuana faˈamamanaˈanga ana sa Jesus Christ. 23 Nau ku sasia na ru neˈeri ki, fasi ˈiri neˈe ngwae ˈoro ki kike faˈamamana ana FaˈarongoˈaLeˈa, ma nai baˈa ngalia na ru leˈa ki neˈe FaˈarongoˈaLeˈa fata sulia.

Dau fafia maurilamu

24 Aia, kamu saiana diˈia na lalilˈiˈanga ana kwai kwai liufiˈanga, ngwae ˈoro ki neˈe fuana kwai kwai liufiˈanga, bore ma taˈi ngwae goˈo neˈe liu ma ka ngalia na kwaiaraˈanga. Aia, kamu ngwae neˈe faˈamamana ana sa Jesus Christ ki, muke rao ngasingasiˈa ˈuana roˈongaˈa sulia na kwaiogaiˈanga God diˈia ta ngwae neˈe lalili ˈaliˈali ka tasa ana kwai kwai liufiˈanga, ˈiri God ke baˈa kwaiara kamu. 25 Aia, ma na ngwae neˈe leka ˈuana lalilˈiˈanga, nia ka dau fafia nonina talana, fasi ˈiri na nonina ke totolia lalili ˈaliˈali ˈanga, ma nia ke ngalia ta kwaiaraˈanga neˈe saiana ke funu goˈo ˈana. Ma ngwae neˈe kulu faˈamamana ki, kuke dau fafia nonika talaka fasi ˈiri kuke ngalia na kwaiaraˈanga neˈe tuatua firi. 26 Nia neˈe, nau ku dau fafia noniku talaku diˈia ta ngwae neˈe lalili ˈaliˈali ma ka leka saga ˈuana kula ni faˈasuilana lalilˈiˈanga. Ma nau ku diˈia logo ta ngwae neˈe fuˈa ˈana kwaikumuliˈanga ma na faˈi kumukumu nia ki leleka kasi tala goˈo. 27 Ma nau ku dau fafia noniku, ˈasu ˈubani nau na ngwae neˈe nau ku faˈamanata bore na ngwae ki, God noaˈa kasi kwaiara nau.

10

Na ngwae faˈamamana ki noaˈa kamu kasi foˈosia na nunuˈi ru ki

1 Aia, ngwaefuta nau kina, muke manata sulia na koˈo bora kia ki na ngwae Jiu ki. Ana kaidaˈi God talaˈida ˈani na gwaˈi salo, ma kira ka leka toˈo folo ana asi. 2 Nia diˈia kira siuabu ana gwaˈi salo faˈinia na asi ˈiri kira na fafarongo sa Moses ki. 3 Ma kiraˈa taˈifau goˈo neˈe kira ˈania fanga God kwatea fuada, 4 ma kira ka kwaˈufia logo na kafo neˈe nia kwatea fuada. Osiˈana kira kwaˈufia na kafo neˈe leka maˈi faˈasia na fau neˈe God faˈataˈinia fuada. Ma na fau neˈeri naˈa neˈe sa Jesus Christ, ma nia noaˈa kasi leka naˈa faˈasida. 5 Ma sui bore ˈana God ka kwaiˈafi ada ˈunaˈeri, na abulalada taˈa, ma God noaˈa kasi saeleˈa

sulia ˈorolada abulada taˈa. Ma osiˈana ru neˈeri, kira ka mae saena na abaˈi kula kwasi neˈe kira liu ana.
6 Ma ru neˈeri ki ka fuli ˈunaˈeri fuada fasi ˈiri ka kwatea na faˈabasuˈa fuaka ana tae ki neˈe ke baˈa dao maˈi fuaka diˈia kulu sasi sulida ˈuana ogalana ru taˈa ki, 7 ma fuana foˈosilana nunuˈi ru ki diˈia ti ngwae ada kira sasia maˈi ˈi naˈo. Sulia na Kerekereˈa Abu ba saea, “Kira tua fuana fangaˈa, ma kira ka kwaˈu doe, faˈinia kakabaraˈanga diˈia na ngwae bali buri ki.” 8 Ma kulu niniˈa, noaˈa kulu kasi sasia na kakabaraˈanga ki diˈia ti ngwae Israel ki maˈi ˈi naˈo, osiˈana God kwatea kwaˈikwaˈinga fuada ma 23,000 ngwae ada kika mae ana taˈi faˈi asoa. 9 Ma noaˈa kulu kasi ilitoˈona na Aofia diˈia ti ngwae ada neˈe sasi sulia na abula taˈangaˈa kira ki, ma fuana baˈeko tolo ka ˈaleda kika mae. 10 Ma noaˈa kulu kasi ˈuga, osiˈana ti ai ada kira sasi logo ˈunaˈeri, ma God ka kwatea maˈi na ˈainsel fuana saungilada. 11 Ma duˈungana tae neˈe ru neˈeri ki ka fuli fuada ˈiri na ngwae ki taˈifau kike saiana na sasilana ru ˈunaˈeri ki, God noaˈa kasi saeleˈa goˈo sulia. Ma na alaˈanga neˈeri ki ka teo naˈa saena Kerekereˈa Abu fuana fata faˈabasuˈa fuaka neˈe kulu tua saena asoa ˈisi ki.
12 Aia, ma na ngwae neˈe fia fasi na faˈamamanaˈanga nia ngasingasiˈa, nia ka madafia, nia kata fulia logo ta ru taˈa. 13 Ana kaidaˈi kamu dao toˈona ilitoˈonga, nia noaˈa laˈu ta ru faolu, sulia ngwae matamata ki bore dao logo toˈona ilitoˈonga ˈunaˈeri ki. Ma God ka kwaiˈafi ana ngwae neˈe kira fitoˈo ana ki, sulia nia noaˈa kasi baˈa danga ˈani kamu fuana ilitoˈonga neˈe ke liufia na ngasingasiˈanga kamu ki. Ma ana kaidaˈi kamu dao toˈona ilitoˈonga, God ke baˈa kwatea na ngasingasiˈanga fuamuˈa ˈiri muke ˈaila ˈania abula taˈangaˈa.
14 Nia neˈe, kwaima nau kina ˈae, muke tua faˈasia na foˈosilana na nunuˈi ru ki. 15 Aia, ma kaumulu ngwae liatoˈo ki naˈa. Nia neˈe, muke manata leˈa sulia na alaˈanga nau ki, ma diˈia kamu alafafia, muke roˈosulia. 16 Aia, ma sulia na Fanga Abuˈa, ana kaidaˈi kulu kwaˈu ana titiu, kulu ˈado faˈinia ana ˈabuna sa Jesus Christ. Ma na beret neˈe kulu ngiia, kaidaˈi kulu ka ˈania, kulu ˈado naˈa faˈinia ana nonina sa Jesus Christ. Ma kulu baˈatafea God sulia na ru neˈeri ki. 17 Ma taˈi afu beret goˈo neˈe sa Jesus. Sui bore ˈana kulu ka ˈoro, kulu taˈi noni goˈo, sulia kulu ˈado goˈo ana taˈi afu beret neˈeri.
18 Aia, muke manata sulia na ngwae Jiu ki. Kaidaˈi ti ngwae ada neˈe kira ˈania tae neˈe kira foˈosi ˈani fuana God fafona fuli fuˈa, kira ˈado logo ˈani foˈosilana God. 19 Nau ku saea na nunuˈi ru ki ma na fanga kira foˈosi ˈani fuana nunuˈi ru noaˈa kasi ˈinotoˈa. Osiˈana kulu saiana na ru neˈeri ki ru ˈoˈo ki goˈo ˈana. 20 Ma nau ku saea, ana kaidaˈi kira foˈosia nunuˈi ru, kira foˈosia na anoˈi ru ki, ma noaˈa kira kasi foˈosia goˈo God. Nia neˈe, noaˈa nau kusi oga muke ˈado faˈinia na ano ˈi ru ki. 21 Sulia noaˈa kamu kasi bolo faˈinia kwaˈunga ana titiu na Aofia ana Fanga Abu ma faˈasia na titiu na ano ˈi ru ki logo. Ma noaˈa kamu kasi bolo faˈinia ˈanilana na Fanga Abu na Aofia faˈinia na fanga na ano ˈi ru ki logo. 22 Diˈia kulu sasi ˈunaˈeri, na Aofia ke saetaˈa fuaka. Ma noaˈa kulu kasi bolo fuana uuˈa ˈusia na kwaˈikwaˈinga nia.
23 Ti ngwae kira fata ˈuri, “Kulu saiana kuka sasia goˈo akulu kwaluˈani ru neˈe kulu oga, osiˈana noaˈa kasi abu goˈo fuaka.” Bore ma nau ku saea, “Ru ki taˈifau noaˈa kasi leˈa, ma na ru ki taˈifau noaˈa kasi kwaiˈafi akulu kwailiu.” 24 Noaˈa kulu kasi manata goˈo ˈakulu sulia tae ki neˈe leˈa fuaka talaka. Bore ma kuke manata logo sulia tae neˈe ˈafia laˈu ngwae matamata ki.
25 Nia leˈa goˈo ˈana fuana ˈanilana tae neˈe kamu foli ˈi maana usiˈa. Ma noaˈa kamu kasi manata ˈabera sulia na ru neˈeri leka maˈi faˈasia ˈi faˈi. 26 Noaˈa ta fanga ˈiri abu fuaka fuana ˈanilana, sulia na Kerekereˈa Abu ba saea, “Na magalia ma na ru ki taˈifau ˈi saena, na ru Aofia ki goˈo.”
27 Ma diˈia ta ngwae neˈe noaˈa kasi faˈamamana ana sa Jesus Christ ka saeˈo fuana fangaˈa ˈi luma nia, ma ˈoko leka, ˈania naˈa tae ki neˈe nia kwatea fuamu fuana ˈanilana. Noaˈa ˈoe kosi manata ˈabera ˈuana saefilolana diˈia na fanga

neˡe kira foˡosi ˡani fuana nunuˡi ru. 28 Bore ma diˡia ta ngwae saea fuamu, “Na fanga neˡe kira foˡosi ˡani fuana na nunuˡi ru ki,” ˡirai noaˡa ˡoe kosi ˡania fanga neˡeri, ˡasu ˡubani na liana ngwae neˡeri kata figwanu. 29 Ru neˡeri noaˡa laˡu sulia na liamu. Ma nau kusi oga ˡoko faˡaliadila ta ngwae matamata.

Aia, ta ngwae saefilo ˡuri aku, “Diˡia noaˡa ta fanga kasi abu fuaku, faˡuta neˡe noaˡa naisi bolo fuana ˡanilana sulia liana ta ngwae matamata? 30 Ma diˡia nau ku baˡatangoa God fafia fanga nau, faˡuta neˡe ta ngwae matamata ka balufia nau fafia na fanga neˡe nau ku baˡatangoa God fuana?”

31 Aia, nau ku olisia nau ku ˡuri: Ru ki taˡifau neˡe ˡoko sasia, ma diˡia ˡoko fanga, nama ˡoko kwaˡu, ˡoko sasia na ru neˡeri ki taˡifau fasi ˡiri neˡe ngwae ki kike baˡatafea God. 32 Muke tua ˡania tuaˡa neˡe noaˡa kasi kwatea ta ˡafitaˡiˡanga fuana ta ngwae Jiu, nama ta ngwae neˡe noaˡa laˡu Jiu, nama fuana ta ngwae faˡamamana ana God. 33 Muke diˡia nauˡa, duˡungana nau ku ili-ili ˡuana faˡasaeleˡalana ngwae ki taˡifau ˡani ru neˡe nau ku sasiˡi ki. Noaˡa nau kusi manata ˡuana faˡasaeleˡalaku talaku, bore ma nau ku manata ˡuana faˡasaeleˡalana ngwae ki taˡifau, ˡiri kike toˡo ana mauriˡa firi.

11

1 Nia neˡe, muke tua diˡia nauˡa, diˡia logo neˡe nau ku tua diˡia sa Jesus Christ.

Falafala saga sulia foˡongaˡa

2 Nau ku baˡatafe kamu sulia kaumulu manata toˡoku sulia asoa ki taˡifau, ma muke leka sulia na faˡamanataˡanga neˡe nau ku kwatea fuamuˡa. 3 Ma nau ku oga muke saiana sa Jesus Christ nia gwaungaˡi fafia na ngwae ki taˡifau, ma na araˡi ki kika gwaungaˡi fafia na ˡafe kira ki, ma God ka gwaungaˡi fafia sa Jesus Christ. 4 Nia neˡe, diˡia ta ngwae foˡo nama ka alaˡa ˡania na fatalana God, nia leˡa nia ka lafua na kifi faˡasia na gwauna, sulia ru neˡeri faˡataˡinia faˡadoelana sa Jesus Christ neˡe nia gwaungaˡi fuana. 5 Ma diˡia ta kini neˡe ka foˡo nama ka alaˡa ˡania na fatalana God, nia leˡa nia ka ˡafu fafia na gwauna, sulia ru neˡeri faˡataˡinia faˡadoelana na araˡi nia neˡe gwaungaˡi fuana. Na kini neˡe noaˡa kasi sasi ˡunaˡeri, nia diˡia ta kini neˡe kira sufi guguru ana ifuna fuana faˡaˡekelana. 6 Kaidaˡi nia noaˡa kasi ˡafu fafia na gwauna, nia diˡia nia sufi guguru ana ifuna. Nia neˡe, leˡa fuana kini ka alua na ru fuana ˡafuˡa fafia na gwauna, sulia ru ni ˡekeˡa fuana kini ka sufia ifuna nama ka sufi guguru ana ifuna. 7 Aia, ma na ngwangwane ki neˡe, noaˡa kasi ˡafu fafia na gwauda, sulia God saungaˡinida diˡia niaˡa talana, ma kira ka faˡataˡinia na ˡinotoˡanga nia. Ma na kini ki, kira ka faˡataˡinia na ˡinotoˡanga na ngwangwane ki. 8 Duˡungana kaidaˡi God saungaˡinia na ngwangwane etaeta, noaˡa laˡu kini neˡe faˡafuta niaˡa. Ma na kini etaeta, God ka saungaˡinia faˡasia na nonina na ngwangwane etaeta. 9 Ma God noaˡa kasi saungaˡinia na ngwangwane fuana ˡafilana na kini. Bore ma nia ka saungaˡinia na kini fuana ˡafilana na ngwangwane. 10 Nia neˡe, na kini ki kira ka toˡo ana ru fuana ˡafuˡa fafia na gwauda ˡiri na ˡainsel ki bore kira ka saiana na kini ki kira fuˡusi doe ana araˡi kira ki. 11 Bore ma fuakulu ngwae neˡe kulu faˡamamana ana na Aofia, ngwae ma kini, kulu ego akulu talakulu kwailiu. Na kini ke ˡafia na ngwangwane, ma na ngwangwane ke ˡafia na kini. 12 Sui bore ˡana na kini eta ka leka maˡi faˡasia nonina na ngwangwane etaeta, ˡi taˡena na kini neˡe faˡafuta ngwangwane. Aia, ma na ru ki taˡifau leka maˡi faˡasia God.

13 Muke manata basi sulia tae neˡe leˡa. Kamu ke sai nama ana, noaˡa kasi leˡa neˡe kini ka foˡo diˡia nia noaˡa kasi ˡafua gwauna. 14 Ma na ngwae ki niniˡa, kulu saiana God noaˡa ˡiri saungaˡinia na ngwangwane fasi ˡiri kira ka toˡo ana ifu keta diˡia kini ki. Ma diˡia na ifuna ngwangwane ka ˡunaˡeri, nia ˡeke liu. 15 Bore ma, diˡia na kini alua naˡa ifu keta, lisilana leˡa liu. Sulia God kwatea na ifu keta fuana ˡiri ka ˡafua fafia ˡani gwauna. 16 Aia, diˡia ta ngwae neˡe noaˡa kasi oga alaˡa fafia na faˡamanataˡanga nau sulia ru neˡe, na olisiˡanga nau fuana ˡuri: Noaˡa goˡo ta falafala matamata neˡe kaimili faˡamanata ˡani. Ma sa tai

faʻida neʻe kira faʻamamana ana God saena maʻe fanoa ki taʻifau, kira sasi logo ʻunaʻeri.

Falafala saga sulia na Fanga Abuʻa

17 Aia, ma sulia na ru nau ku kerekere naʻa fuamuʻa niniʻari, noaʻa naisi baʻatafe kamu. Sulia kaidaʻi kaumulu fiku fuana foʻongaʻa, na abulaʻanga kamu ki taʻa, ma noaʻa kamu kasi faʻangasingasia goʻo na faʻamamanaʻanga kamu ki, bore ma kamu faʻangwataʻutaʻu ni lala. 18 Na etana ru nau ku balufi kamu fafia neʻe ʻuri: Nau ku rongo ana kaidaʻi kamu fiku ki, kamu tua toʻotoʻo ʻi safitamuʻa, ma muka olisuʻusuʻu faʻi kamu kwailiu. Ma nau ku sai leʻa ana ti ru nau ku rongoa nia mamana. 19 Mamana liu, na daroʻa neʻeri faʻataʻi leʻa ana sa tai faʻida neʻe donga mamana ana God.

20 Aia, ana kaidaʻi kamu leka fiku maʻi fuana Fanga Abuʻa, noaʻa laʻu na Fanga Abuʻa mamana neʻe kamu ʻania. 21 Osiʻana ta bali amuʻa fanga doe naʻa amuʻa, ma noaʻa kamu kasi ʻado naʻa faʻinia ngwae matamata ki. Nia neʻe, ta bali ana ngwae kira ka fiolo goʻo ʻada, ma ta bali amuʻa ka kwaʻu leleka muka gwaulilinga naʻa amuʻa. 22 Nia neʻe, ka leʻa fuana muke fanga basi ʻi luma kamu ki, fasi ʻiri noaʻa kamu kasi faʻa ʻekeʻa na ngwae neʻe fanga kira ki noaʻa kasi ʻoro. Osiʻana kaidaʻi kamu fanga doe ʻi maana na ngwae dalaʻa ki, kamu faʻataʻinia neʻe noaʻa kamu kasi fuʻusi doe goʻo ana fikutaʻi ngwae faʻamamana God. Faʻuta, kaumulu fia nai baʻatafe kamu osiʻana na abulalamuʻa neʻe ʻunaʻeri? Noaʻa!

Na Fanga Abuʻa

(Matthew 26:26-29; Mark 14:22-25; Luke 22:14-20)

23 Na faʻamanataʻanga sulia na Fanga Abuʻa neʻe nau ku kwatea fuamuʻa, nau ku ngalia faʻasia na Aofia ba nia ʻuri: Ana rodo ba kira ʻolosaea na Aofia sa Jesus fuana malimae nia ki, nia ka ngalia na beret, 24 ma nia ka baʻatafea God fafia, ma ka ngiia, ka fata ʻuri, “Nia naʻa ne noniku neʻe nau ku kwatea fuamuʻa. Muke ʻania fuana manata ʻanga toʻoku.” 25 Ma buri ʻana kira fanga ka sui, ʻunaʻeri logo sa Jesus ka ngalia na titiu ana waen, ma nia ka fata laʻu ʻuri, “Na titiu ana waen neʻe, nia usulia naʻa na fau alangaʻinga faolu neʻe God saungaʻinia ʻani ʻabuku. Ana kaidaʻi muke kwaʻufia, muke manata toʻoku.”✡ 26 Nia neʻe, ana kaidaʻi ki taʻifau neʻe kamu Fanga Abu ʻani beret ʻunaʻeri faʻinia na titiu ʻunaʻeri, muke fatatalo ʻani na maelana sa Jesus, ma muka sasi ʻunaʻeri leleka ka dao ana olilana maʻi sa Jesus.

27 Nia neʻe, diʻia ta ngwae ka ʻania na beret ana na Aofia, ma ka kwaʻufia na titiu nia, ma ka sasia falafala taʻa,* nia ka abula taʻa fuana nonina na Aofia faʻinia na ʻabuna. 28 Nia neʻe, sa tai akulu neʻe oga ka Fanga Abu, nia ka manata basi sulia na abulalana talana, sui nia ka fiʻi ʻania na beret ma ka fiʻi kwaʻu ana na titiu neʻeri. 29 Sulia diʻia nia noaʻa kasi manata basi sulia na nonina na Aofia ana kaidaʻi nia ʻania na beret ma ka kwaʻu ana na titiu, nia ngalia naʻa kwaʻikwaʻinga fuana talana ana kaidaʻi nia Fanga Abu ʻunaʻeri. 30 Nia neʻe kwate ma ngwae ʻoro ka mataʻi, ma kika ngwataʻutaʻu, ma ti ngwae kira ka mae naʻa. 31 Ma diʻia kulu filo kulu talakulu ʻi naʻo, God noaʻa kasi matalangaʻi kulu. 32 Bore ma na Aofia nia matalangaʻi kulu ma ka kwatea na kwaʻikwaʻinga ki fuaka ana kaidaʻi neʻe, fasi ʻiri nia noaʻa kasi matalangaʻi kulu fuana maeʻa faʻinia na ngwae ki saena magalia ana kaidaʻi ke dao maʻi.

33 Nia neʻe, ngwaefuta nau kina, ana kaidaʻi kamu fiku maʻi fuana Fanga Abuʻa, muke tua maʻakwali kamu taʻifau. 34 Ma diʻia ta ngwae ka fiolo, leʻa fuana nia ka fanga basi ʻana ʻi luma nia, sui mala nia ka fiʻi leka ana fikuʻa, ʻasu ʻubani God kata kwatea na kwaʻikwaʻinga fuamuʻa sulia na falafala kamu ki ana kaidaʻi kamu fiku.

Ma, sulia ti ru matamata laʻu, nai baʻa rokisiʻi ana kaidaʻi nai leka maʻi siamuʻa.

✡ **11:25** Jeremaea 31:31; Eksodas 24:8 * **11:27** Sa Paul alaʻa sulia falafala taʻa ngwae ʻi Korint ki kira sasia ana ngwae ki. Ngwae faʻamamana toʻoru ki kira faʻalia na ngwae dalaʻa faʻamamana ki ana Fanga Abuʻa (11:21-22). Noaʻa kira ʻiri daroʻia fanga kira aniʻi ki. Ma kira sasi na barangisiʻanga ki ʻi safitana ngwae God ki.

12

Na kwateˈa ki faˈasia na Anoˈi ru Abu

1 Aia, ngwaefuta kina, nau ku keresia na
alaˈanga fuana olisilana na lidiˈa kamu
ki sulia na kwateˈa ki faˈasia na Anoˈi
ru Abu. Nau ku oga muke sai leˈa ana
kwateˈa ki neˈe Anoˈi ru Abu nia kwatea
fuaka. 2 Kamu saiana ˈi naˈona mala
neˈe kamu faˈamamana ana sa Jesus, na
nunuˈi ru neˈe noaˈa kasi mauri ki, kira
talaˈia rora amuˈa. 3 Ma nau ku oga muke
saiana diˈia na Anoˈi ru God talaˈia ta
ngwae, nia ˈafitaˈi na ngwae neˈeri ka
fata kwaiagi ana sa Jesus. Ma ka ˈunaˈeri
logo, diˈia na Anoˈi ru Abu kasi talaˈia ta
ngwae, nia ˈafitaˈi nia ka saea sa Jesus
neˈe na Aofia.

4 Bore ˈana na Anoˈi ru Abu ka kwa-
tea na kwateˈa matamata kwailiu ki, na
kwateˈa neˈeri ki ˈita goˈo maˈi taˈifau
faˈasia taˈi Anoˈi ru Abu. 5 Sui bore ˈana
na raoˈa neˈe na Aofia nia ogaˈi kuke
sasiˈi ki niˈi ka matamata kwailiu, taˈi
Aofia goˈo neˈe kulu rao fuana. 6 Sui
bore ˈana kulu ka saiana sasilana raoˈa
matamata kwailiu ki, taˈi God goˈo neˈe
kwaiˈafi akulu fuana sasilani.

7 Ma na Anoˈi ru Abu ka faˈataˈinia
ngasingasiˈanga nia fuakulu taˈifau ˈiri
kuke rao fuana ˈafilaka kwailiu. 8 Ma
fuana ti ngwae, na Anoˈi ru Abu kwa-
tea na ngasingasiˈanga fuana alaˈanga
ˈania liatoˈongaˈa. Ma fuana ti ngwae
laˈu na Anoˈi ru Abu ka kwatea na
ngasingasiˈanga fuana alaˈanga ˈani saiˈi
ruˈanga. 9 Ma fuana ti ngwae laˈu, na
Anoˈi ru Abu ka kwatea na fitoˈo ˈanga
neˈe ngasingasiˈa liu. Ma fuana ti ngwae
laˈu, na Anoˈi ru Abu ka kwatea na
ngasingasiˈanga fuana guralana ngwae
mataˈi ki. 10 Ma fuana ti ngwae laˈu,
na Anoˈi ru Abu ka kwatea na ngasin-
gasiˈanga fuana sasilana ru ni faˈanadaˈa
ki. Ma fuana ti ngwae laˈu, na Anoˈi
ru Abu ka ˈafida fuana alaˈanga ˈani
fatalana God. Ma fuana ti ngwae laˈu,
na Anoˈi ru Abu ka kwatea na ngasin-
gasiˈanga fuana kika lia saiana ru ki neˈe
ˈita maˈi faˈasia na Anoˈi ru Abu nama ka
noaˈa. Ma fuana ti ngwae laˈu, na Anoˈi
ru Abu ka kwatea na ngasingasiˈanga
fuana alaˈanga ˈania alaˈanga matamata
neˈe noaˈa kira kasi saiana ki. Ma fuana
ti ngwae laˈu, na Anoˈi ru Abu ka kwatea
na ngasingasiˈanga fuana na fadalana
alaˈanga neˈe kira saeˈe. 11 Sui bore ˈana
nia ka kwatea na ngasingasiˈanga mata-
mata ki fuaka taˈifau sulia na kwaiogai
ˈanga nia, ma taˈi Anoˈi ru Abu goˈo neˈe
kwateˈe.

Kulu taˈi noni goˈo neˈe toˈo ana kula ˈoro toˈotoˈo ki

12 Kuluˈa na ngwae neˈe kulu
faˈamamana ana sa Jesus Christ ki, kulu
diˈia taˈi noni ana sa Jesus Christ neˈe
toˈo ana kula ˈoro toˈotoˈo ki. Ma sui
bore ˈana nia ka toˈo ana kula ˈoro ki, nia
taˈi noniˈi ru goˈo ˈana. 13 Kuluˈa taˈifau
goˈo, na ngwae Jiu ki, ma na ngwae neˈe
noaˈa laˈu Jiu ki, ma na ngwae neˈe kira
rao ˈoˈo ki, ma na ngwae neˈe kira aloge
ki, kulu diˈia taˈi noniˈi ru goˈo, sulia taˈi
Anoˈi ru Abu goˈo neˈe siuabu kia, fasi
ˈiri kuke alua taˈi noniˈi ru. Ma God ka
kwatea taˈi Anoˈi ru Abu goˈo ˈiri ka tua
saena maurilaka taˈifau.

14 Na noniˈi ru noaˈa kasi toˈo ana taˈi
bali ru goˈo, bore ma nia toˈo ana kula
ˈoro toˈotoˈo ki. 15 Ma diˈia na ˈae ka
fata ˈuri, “Nau noaˈa laˈu ta bali ana noni,
sulia nauˈa noaˈa laˈu na lima,” na ˈae
neˈeri ta bali nama ana noni neˈeriˈa.
16 Ma diˈia na alinga ka fata ˈuri, “Nauˈa
noaˈa laˈu ta bali ana noni, sulia nauˈa
noaˈa laˈu na maa,” na alinga neˈe ta bali
nama ana noni neˈeriˈa. 17 Ma diˈia na
noniˈi ru taˈifau neˈe na maa goˈo ˈana,
nia kasi bolo fuana rongolana ta ru. Ma
diˈia na noniˈi ru taˈifau neˈe alinga goˈo
ˈana, nia kasi bolo fuana mokoˈa toˈona
ta ru. 18 Aia, na nonika leˈa liu, osiˈana
kaidaˈi God saungaˈi kia, nia alua na ru
neˈeri ki taˈifau goˈo ana noni sulia na
kwaiogai ˈanga nia.

19 Ma diˈia na noni toˈo ana taˈi kula
goˈo ˈana, nia noaˈa laˈu na noni ma-
mana! 20 Na noni toˈo ana na kula ˈoro
ki, bore ma nia taˈi noni goˈo. 21 Ma
duˈungana ˈunaˈeri, na maa ˈafitaˈi ka
fata ˈuri fuana lima, “Lima ˈae, nau kusi
ogaˈo goˈo!” Ma ka ˈunaˈeri logo na
gwau noaˈa kasi bolo fuana alaˈanga ˈuri
fuana ˈae, “Nau kusi ogaˈo goˈo!” 22 Ti
ngwae kira manata neˈe ti kula ana noni

niˈi ngwataˈutaˈu. Bore ma, ˈafitaˈi liu kulu ka mauri diˈia kula neˈeri ki noaˈa faˈasia nonika. 23 Ma ti kula ana noni neˈe kulu saea fasi noaˈa kasi ˈinotoˈa goˈo, nia neˈe kuke lia leˈa sulida. Ma ta kula ana noni neˈe lisilana kasi leˈa goˈo, nia neˈe kuke faˈaruˈufia nama ˈani toro. 24 Ma ti kula ana noni neˈe lisida ka leˈa, noaˈa kulu kasi bolo fuana faˈaruˈufilada. God saungaˈi ˈunaˈeri ana nonika, fasi ˈiri kuke faˈadoea na kula neˈeri ki ˈania nonika neˈe ngwae ki kira fia kula ˈoˈo ki goˈo ˈana. 25 Nia neˈe, noaˈa goˈo ta daroˈa saena noniˈi ru, sulia neˈe kula ki taˈifau goˈo kira lia sulida kwailiu. 26 Ma diˈia ta taˈi kula ana noni nia fii, na kula ki taˈifau goˈo neˈe kira fii logo faˈinia. Ka ˈunaˈeri logo, diˈia ta kula ana noniˈi ru kira tafea, na noniˈi ru taˈifau kira ngalia na baˈatafeˈa neˈeri.

27 Aia, kaumulu taˈifau goˈo neˈe na nonina sa Jesus Christ, ma taˈi taˈi ngwaeˈa akulu neˈe ti kula ana nonina. 28 Ma saena fikutaˈi ngwae God nia kwatea na raoˈa matamata kwailiu ki fuaka. Etana, nia kwatea na raoˈa ˈani lifurongoˈanga fuana ti ngwae. Ma ruana nia ka kwatea raoˈa ana faˈataloˈa ˈania fatalana God. Ma na uula nia ka kwatea raoˈa ˈani faˈamanataˈanga. Sui, nia ka kwatea ngasingasi ˈanga fuana sasilana faˈanadaˈa ki. Sui, nia ka kwatea ngasingasi ˈanga fuana guralana ngwae mataˈi ki. Sui, nia ka kwatea na ngasingasiˈanga fuana kwaiˈafiˈanga. Ma nia ka kwatea logo na ngasingasiˈanga fuana kwaitalaˈiˈanga. Ma nia ka kwatea logo na ngasingasiˈanga fuana alaˈanga ˈani alaˈanga matamata neˈe noaˈa kira kasi sai ani ki. 29 Aia, kulu taˈifau goˈo noaˈa laˈu na ngwae lifurongo ki, ma noaˈa laˈu na ngwae ana faˈataloˈa ˈania fatalana God ki, ma noaˈa laˈu na ngwae faˈamanata ki. Ma noaˈa laˈu ngwae ki taˈifau akulu neˈe toˈo ana ngasingasiˈanga fuana sasilana faˈanadaˈa ki, 30 nama na ngasingasiˈanga fuana guralana ngwae mataˈi ki. Nama noaˈa laˈu kuluˈa taˈifau neˈe toˈo ana ngasingasiˈanga fuana alaˈanga ˈani alaˈanga matamata ki, ma noaˈa laˈu kuluˈa taˈifau neˈe kulu bolo fuana fadalana alaˈanga neˈe kira saeˈe ki. 31 Ma nau ku oga muke oga na kwateˈa ˈinotoˈa ki. Nia neˈe, ana kaidaˈi neˈe, nai baˈa faˈataˈinia naˈa ru neˈe leˈa ka tasa liufia naˈa ru neˈeri ki taˈifau.

13

Alafeˈanga

1 DiˈIa nau ku saiana fataˈa ˈani alaˈanga matamata ngwae ki ma na alaˈanga ˈainsel ki logo, bore ma diˈia noaˈa naisi alafe fuana ngwae ki, na alaˈanga nau ki na ru ˈoˈo goˈo ˈana, ma nia diˈia goˈo ˈana na isiˈa ˈani lingalingaˈi ru neˈe ta ngwae nia ˈuia ta lali salo. 2 Ma diˈia nau ku saiana faˈatalo ˈani fatalana God, ma nau ku toˈo ana na saiˈi ruˈanga ki taˈifau, ma nau ku saiana na ru ago ki taˈifau, ma nau ku toˈo ana na faˈamamanaˈanga neˈe bolo faˈinia na ˈidulana na faˈi ua ki, bore ma diˈia noaˈa naisi alafe fuana ngwae ki, nau na ru ˈoˈo goˈo. 3 Ma diˈia nau ku kwatea na ru nau ki taˈifau fuana ngwae dalaˈa ki, ma nau ku alaˈania na ngwae ki kira ka saungi nau ˈani mafula, bore ma diˈia noaˈa naisi alafe fuana ngwae ki, naisi ngalia goˈo ta kwaiaraˈanga.

4 Na ngwae neˈe alafe fuana ngwae ki, nia mabetau ma ka sasi leˈa fuada. Ma na ngwae neˈe alafe fuana ngwae ki, nia kasi kwaimamagolai ma kasi fata baˈalafe. 5 Ma na abulalana noaˈa kasi taˈa, ma na ngwae ˈunaˈeri noaˈa kasi manata goˈo sulia na ru neˈe nia ogaˈi ki, ma nia kasi saetaˈa ˈaliˈali. Bore ma nia saiana ka rufuanata ana sa tai neˈe kira sasi taˈa fuana. 6 Ma na ngwae neˈe alafe fuana ngwae ki, nia kasi saeleˈa faˈinia na taˈangaˈa, bore ma nia saeleˈa faˈinia na mamanaˈanga. 7 Ma na ngwae neˈe alafe ˈunaˈeri, nia mabetau, ma nia saiana ka uu ngasi ana kaidaˈi ˈafitaˈiˈanga ki taˈifau. Ma ana kaidaˈi ki taˈifau, nia ka faˈamamana ma ka manata ˈuitoˈo ana God.

8 Ma na alafeˈanga ˈunaˈeri nia tuatua firi. Bore ma na kwateˈa ana faˈataloˈa ˈani fatalana God, niˈi ke baˈa sui. Ma na kwateˈa ˈani alaˈanga matamata ki, niˈi ke baˈa sui logo. Ma na kwateˈa ˈani saiˈi ruˈa, niˈi ke baˈa sui logo. 9 Sulia na saiˈi

ru ˈanga ki ma na alaˈanga faˈasia God ki, ana kaidaˈi neˈe noaˈa niˈi kasi aliˈafu ˈua. 10 Bore ma ana kaidaˈi neˈe na ru aliˈafu ke baˈa dao maˈi, ma na ru neˈe noaˈa kasi aliˈafu ki kike baˈa sui.
11 Ana kaidaˈi nau ku tiˈitiˈi maˈi, na fatalaku diˈia goˈo ˈana na ngela tiˈitiˈi, ma na manatalaku ka diˈia logo na ngela tiˈitiˈi, ma na saiˈi ruˈa nau, nia diˈia goˈo ˈana na ngela tiˈitiˈi. Bore ma ana kaidaˈi nau ku doe naˈa, nau ku faˈasia naˈa abulalana ngela tiˈitiˈi ki. 12 Ka ˈunaˈeri logo fuakulu, ana kaidaˈi neˈe na saiˈi ru ˈanga kulu ki niˈi aba aba goˈo ˈana, nia diˈia ta ngwae neˈe lisia na nunuˈi ru rorodoˈa saena taˈe lialia noaˈa kasi raola. Bore ma, ana kaidaˈi kuke baˈa lisia na Aofia talana, kuke baˈa sai leˈa ana ru ki taˈifau, diˈia logo God neˈe sai leˈa akulu taˈifau.
13 Ana kaidaˈi neˈe na uulu ru ki neˈe teo tari: na faˈamamanaˈanga, na manata ˈuitoˈo ˈanga, ma na alafeˈanga. Ma na alafeˈanga naˈa neˈe tasa ka liufia na ru neˈeri ki taˈifau.

14

Na kwateˈa faˈasia na Anoˈi ru Abu neˈe leˈa ka tasa

1 Muke sasi ngangata ˈuana alafeˈanga fuana ngwae ki. Ma nia ka leˈa logo fuana sasiˈa ˈuana na kwateˈa ki faˈasia na Anoˈi ru Abu, tasa naˈa neˈe ˈuana na kwateˈa fuana faˈarongoa madako ˈani fatalana God. 2 Ma diˈia ta ngwae ka fata ˈani alaˈanga matamata neˈe nia noaˈa kasi saiana, God lala ˈana neˈe nia fata fuana, nia noaˈa kasi fata fuana ta ngwae, sulia kira kasi saiana tae neˈe nia saea. Na Anoˈi ru Abu kwatea nia ka alaˈa sulia na ru ago ki. 3 Bore ma diˈia ta ngwae ka faˈarongoa ˈani fatalana God, nia fata fuana ngwae ki ˈiri ka ˈafida, ma fuana radulada, ma gwalelada.
4 Na ngwae neˈe fata ˈani alaˈanga matamata ki neˈe nia kina, taˈifilia na maurilana talana goˈo neˈe nia ˈafia. Bore ma na ngwae neˈe faˈarongoa ˈani fatalana God, nia ˈafia na ngwae ki taˈifau saena fiku taˈi ngwae. 5 Sui bore ˈana nau ku oga kamuˈa taˈifau goˈo muke fata ˈani alaˈanga matamata ki neˈe noaˈa kamu kasi saiana, nau ku oga ka tasa fasi ˈiri kamu ke saiana faˈarongoa ˈani fatalana God. Sulia na ngwae neˈe faˈarongoa ˈani fatalana God, nia ˈinotoˈa ka liufia na ngwae neˈe fata ˈani alaˈanga matamata ki neˈe nia kina. Ma diˈia ta ngwae tua fuana fadalana na alaˈanga neˈe noaˈa nia kasi saiana ki, nia leˈa logo, sulia kera ke baˈa ˈafia na ngwae faˈamamana ki taˈifau.
6 Ngwaefuta nau kina, ana kaidaˈi nau ku leka maˈi siaumulu, diˈia nau ku fata ˈaku ˈani alaˈanga neˈe noaˈa kulu kasi saiana, noaˈa naisi kwaiˈafi goˈo amuˈa. Bore ma diˈia nau ku faˈarongoa ˈania ta ru neˈe God faˈataˈinia fuaku nama nau ku faˈamanata kamu, tama nau ˈafi kamuˈa ka doe. 7 Aia, na faˈabolotaˈilana neˈe ˈuri na tala ˈau ni ufilana. Diˈia ta ngwae neˈe noaˈa kasi saiana ufilana, na ngwae ki noaˈa kira kasi saiana na lingalinga ˈi ru tae neˈe nia ufia. 8 Ka ˈunaˈeri logo, diˈia ta ngwae ana fuani oro ka ufia na bungu fuana ganilana maˈi na ngwae ki fuana fuˈanga, ma na lingana bungu neˈeri noaˈa kasi madako, noaˈa kira kasi leka goˈo maˈi. 9 Ka ˈunaˈeri logo ana kamuˈa, sulia diˈia kamu fata ˈani alaˈanga neˈe noaˈa ta ngwae kasi saiana, na alaˈanga kamu ki kasi fulia goˈo ta ru. 10 Na alaˈanga oro liu ki teo saena magalia neˈe, ma na alaˈanga neˈeri ki taˈifau goˈo kira toˈo ana fadalani. 11 Bore ma, diˈia ta ngwae ka alaˈa faˈi nau, ma noaˈa nau kusi saiana na alaˈanga nia, nia ˈafitaˈi liu keroˈo ka sai amiroˈo kwailiu. 12 Osiˈana neˈe kamu oga liua muke toˈo ana kwateˈa faˈasia na Anoˈi ru Abu ki, leˈa fuana muke sasi ˈuana na kwateˈa neˈe saiana ka faˈangasingasia na faˈamamanaˈanga ngwae ki.
13 Kaidaˈi ta ngwae ka fata ˈania alaˈanga matamata ki neˈe nia kina, nia ke foˈosia nama God ˈiri nia ka kwatea na ngasingasiˈanga fuana fadalana tae neˈe nia saea. 14 Sulia diˈia nau ku foˈo ˈani alaˈanga matamata ki neˈe nau ku kina, na mangoku neˈe foˈo, ma na manatalaku noaˈa kasi foˈo goˈo. 15 Nia neˈe, nai baˈa foˈo ˈani mangoku, ma nai baˈa foˈo logo ˈani manatalaku. Ma nai baˈa ngu

ˈani mangoku, ma nai baˈa ngu logo ˈani manatalaku. 16 Ana kaidaˈi kamu fiku fuana foˈongaˈa, diˈia kamu baˈatafea God ˈani mangomuˈa goˈo, ta ngwae noaˈa kasi saiana na alaˈanga kamu, ma ˈafitaˈi nia ka saea “ˈIu ke ˈunaˈeri” ˈuana faˈataˈilana nia alafafia tae ki neˈe kamu saea. 17 Ma sui bore ˈana na foˈongaˈa kamu ˈuana baˈatafelana God ka leˈa, noaˈa kamu kasi ˈafia goˈo ta ngwae.

18 Nau ku baˈatafea God sulia nau ku fata ˈani alaˈanga matamata ki neˈe nau kusi saiana, ma nau ku sasi ˈunaˈeri ana kaidaˈi ˈoro ka liufi kamu taˈifau. 19 Ma sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, ana kaidaˈi nau ku tua fiku faˈinia na ngwae ki fuana foˈongaˈa, nau ku oga nau ku saea goˈo lima maˈe fataˈa ki neˈe madako ma kira ka saiana, faˈasia saelana 10,000 maˈe fataˈa ki ˈani alaˈanga neˈe noaˈa kira kasi saiana.

20 Aia, ngwaefuta nau kina, muke tua diˈia ta kala ngela neˈe nia kina fuli ruˈa taˈa. Bore ma, noaˈa kasi leˈa fuana na manatalamuˈa ka diˈia na manatalana kala ngela ki. Nia leˈa fuana na manatalamuˈa ka diˈia na ngwae ˈaˈana ki. 21 Sulia na Aofia ba saea saena na Kerekereˈa Abu ka ˈuri,

“Nau kui baˈa kwatea kwau ti ngwae kwaita siana ngwae nau ki, fasi ˈiri kira ke fata fuada ˈani alaˈanga matamata ki.

Ma sui bore ˈana nau ku sasi ˈunaˈeri, na ngwae nau ki, kasi oga goˈo fafarongolaku.”

22 Nia neˈe, kulu sai naˈa ana, God kwatea na kwateˈa ˈani alaˈanga matamata ki ˈiri sa tai faˈida neˈe noaˈa kira kasi faˈamamana, kira ka saiana God neˈe talaˈia na ngwae neˈe alaˈa. Ma kwateˈa ˈani faˈarongoˈa ˈani fatalana God, God kwatea ˈiri ka radua ngwae neˈe kira faˈamamana taˈifau naˈa ki. 23 Nia neˈe, ana kaidaˈi ngwae faˈamamana ki kira fiku fuana foˈongaˈa, ma kira ka fata ˈani alaˈanga matamata ki neˈe noaˈa kira kasi saiana, ma diˈia ti ngwae abu faˈamamana kira ruˈu maˈi ˈi neˈe, ma noaˈa kira kasi saiana na alaˈanga kamu ki, kike baˈa fia fasi kamu bolebeleˈa. 24 Bore ma diˈia na ngwae ki taˈifau neˈe kira fiku faˈarongo ˈani fatalana God, ma ta ngwae abu faˈamamana ka ruˈu maˈi, nia ke baˈa saiana nia toˈo ana taˈangaˈa ki. Ma sulia na tae neˈe nia rongoa, nia ka saiana logo neˈe God ke baˈa matalangaˈinia, 25 ma nia ke baˈa faˈataˈinia na manataˈanga ago nia ki, ma ka abula faˈasia na ru neˈeri ki, ma nia ka bobo uruuru ˈuana foˈosilana God, ma ka fata ˈuri, “Mamana liu, God tua faˈi kamu.”

Na foˈongaˈa leˈa

26 Ngwaefuta nau kina, ana kaidaˈi neˈe kamu fiku maˈi fuana foˈongaˈa, muke sasi ˈuri: Taˈi ngwae ka ngu baˈatafea God, ma ta ngwae laˈu ke faˈamanata, ma ta ngwae laˈu ke faˈarongo ˈani ru neˈe God faˈataˈinia fuana, ma ta ngwae laˈu ke fata ˈani alaˈanga neˈe noaˈa nia kasi saiana, ma ta ngwae logo ke fada na alaˈanga neˈeri. Aia, na ru kira sasia ki taˈifau goˈo neˈe ru fuana kwaiˈafilana na ngwae faˈamamana ki taˈifau. 27 Ma diˈia ti ngwae kira fata ˈani alaˈanga matamata ki neˈe noaˈa kira kasi saiana, ˈunaˈeri bolo faˈinia ro ngwae goˈo nama ta uulu ngwae neˈe kike alaˈa. Ma kira ka alaˈa ana kaidaˈi matamata ki. Ma ta ngwae ke fada nama na alaˈanga neˈeri ki. 28 Ma diˈia noaˈa ta ngwae kasi saiana fadalana na alaˈanga neˈeri ki, ˈirai noaˈa ta ngwae kasi fata ˈani alaˈanga matamata neˈe noaˈa kira kasi saiana ki. Na ngwae neˈe kira saiana alaˈanga ˈunaˈeri ki, kike aroaro goˈo ˈada, ma kike alaˈa goˈo ada saena manatada faˈinia God.

29 Ka ˈunaˈeri logo, na ngwae neˈe kira faˈarongo ˈania fatalana God ki, nia bolo fuana ro ngwae nama ta uulu ngwae goˈo neˈe kike alaˈa. Ma na ngwae ki taˈifau kira ka fafarongo leˈa sulia. 30 Bore ma diˈia ta ngwae fata ˈani fatalana God, ma ta ngwae laˈu neˈe tua ˈi neˈeri, ma God ka faˈataˈinia ta ru fuana, nia leˈa fuana ta ngwae neˈe ka eta fata ka noto ˈana, sui mala ka kwate ngwae baera ka alaˈa. 31 ˈUnaˈeri neˈe ngwae ki taˈifau neˈe kira fata ˈania fatalana God kike kwatea masikwaˈanga fuada taˈifau fuana fataˈa. Muke sasi ˈunaˈeri ˈiri muke faˈamanata kamu kwailiu faˈinia radulamuˈa. 32 Ma

ta ngwae neˈe faˈarongo ˈania na fatalana God, nia ka dau fafia alaˈanga nia. 33 Sulia God nia oga kuke sasi saoraˈi ana ru ki, ma kulu ka tua ˈani aroaroˈanga.

Na falafala ana foˈongaˈa fuana ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈamamana ana fanoa ki taˈifau 34 nia ˈuri: Ana kaidaˈi kamu fiku fuana foˈongaˈa, noaˈa kamu kasi alaˈania na kini ki kira ka fata, bore ma kira ka tua aroaro goˈo ˈada. Nia diˈia na taki kami ngwae Jiu ki saea, neˈe kini ki kira ka roˈosulia na fatalana araˈi kira ki. 35 Diˈia ta kini oga saefilolana ta ru, nia ka saefiloa araˈi nia ana kaidaˈi kera tua ˈi luma kera, osiˈana ru ni ˈekeˈa fuana na kini ka fata ana kaidaˈi ngwae ki kira fiku fuana foˈongaˈa.

36 ˈUri ma kamu ngwae Korint ki kamu fia fasi kamu talingaˈi liu naˈa? Na fatalana God noaˈa kasi ˈita maˈi faˈasi kamu. Ma noaˈa laˈu taˈifili kamu goˈo neˈe God kwatea na fatalana fuamuˈa. 37 Ma diˈia ta ngwae amuˈa ka fia nia toˈo ana na kwateˈa faˈasia na Anoˈi ru Abu, nama nia ta ngwae fuana faˈarongoˈa ˈania fatalana God, leˈa fuana nia ka saiana nau ku keresia na alaˈanga totongaˈi na Aofia. 38 Ma diˈia na ngwae ˈunaˈeri noaˈa kasi roˈosulia ru neˈe ki, ˈirai noaˈa kamu kasi fafarongoa na tae neˈe nia saea.

39 Nia neˈe, ngwaefuta nau kina, leˈa fuana muke sasi ˈuana faˈarongoa ˈani fatalana God. Ma noaˈa kamu kasi luia na ngwae neˈe kira oga fataˈa ˈani alaˈanga matamata neˈe noaˈa kira kasi saiana. 40 Ma nia leˈa fuana na foˈongaˈa kamu ka saoraˈi faˈinia na aroaroˈanga.

15

Na tataˈelana sa Jesus Christ faˈasia na maeˈa

1 Aia, ngwaefuta nau kina, ana kaidaˈi neˈe, nau ku oga muke manata toˈona na FaˈarongoˈaLeˈa ba nau ku faˈarongo ˈani fuamuˈa ma muke uu ngasi ana. 2 Diˈia na faˈamamanaˈanga kamu ngasi ana FaˈarongoˈaLeˈa niniˈa nau ku faˈarongo ˈania fuamuˈa, muke toˈo ana mauriˈa firi. Bore ma diˈia kamu kasi dau ngasi ana FaˈarongoˈaLeˈa neˈeri, ˈirai na faˈamamanaˈanga kamu ru ˈoˈo goˈo ˈana.

3 Nau ku faˈamanata naˈa ˈani fuamuˈa, na ru doe ka tasa liu neˈe kira faˈamanata nau ˈani ki neˈe ˈuri:

Sa Jesus Christ nia mae naˈa fuana lafulana na abula taˈangaˈa kia ki, diˈia ba na KerekereˈaAbu ba saea.

4 Ma kira kwaiatoa niaˈa, ma God ka taˈe nia ˈuana mauriˈa ana uula asoa, diˈia na KerekereˈaAbu ba saea.

5 Ma nia ka faˈataˈi fuana sa Peter, ma sui fuana akwala ma ro ngwae lifurongo ki.

6 Sui ana taˈi kaidaˈi laˈu, nia ka faˈataˈi fuana ˈorolana 500 fafarongo nia ki.

Ma ˈorolada kika mauri goˈo ˈada ˈua saena magalia neˈe, bore ˈana ta bali ada kira mae naˈa.

7 Sui, nia ka faˈataˈi fuana sa James, ma ˈi buri ˈana nia ka faˈataˈi laˈu fuana na ngwae ni lifurongo ki taˈifau.

8 Ma ˈi buri, nia ka faˈataˈi logo fuaku neˈe nau ku diˈia ta ngela neˈe nia futa ana kaidaˈi rora. 9 Osiˈananauˈanoaˈaˈa laˈu ta ngwae talingaˈi liu ana ngwae lifurongo ki, ma noaˈa naisi bolo fuana saelaku ˈania na lifurongo, sulia nau ku faˈakaisia naˈa na ngwae faˈamamana God ki. 10 Ma sui bore ˈana nau ku ˈunaˈeri, nau naˈa neˈe ta ngwae lifurongo, sulia God neˈe fili nau sulia na kwaiˈofeˈanga nia. Ma na kwaiˈofeˈanga nia noaˈa nia ˈiri manisuiˈa ana, sulia nau ku rao ngasi ka tasa liufia na lifurongo matamata ki. Aia, noaˈa laˈu nauˈa talaku neˈe nau ku rao, osiˈana God kwaiˈofe aku, ma ka ˈafi nau fasi ˈiri nau ku rao fuana. 11 Ma kami ngwae lifurongo ki taˈifau, mika faˈarongo ˈani taˈi FaˈarongoˈaLeˈa goˈo. Ma nia neˈe na ru neˈe kamu faˈamamana naˈa ana.

Sulia na tataˈelaka faˈasia maeˈa

12 Aia, kami ka faˈamanata kamu ˈania neˈe God taˈea naˈa sa Jesus Christ faˈasia na maeˈa. Ma faˈuta neˈe ti ai amuˈa ka saea God noaˈa kasi baˈa taˈea laˈu na ngwae neˈe mae naˈa ki? 13 Diˈia nia ˈafitaˈi God ka taˈea na ngwae neˈe kira mae ki, ˈirai sa Jesus Christ logo noaˈa kasi tataˈe naˈa. 14 Ma diˈia sa Jesus Christ noaˈa kasi tataˈe naˈa faˈasia na maeˈa, na faˈamanataˈanga kaimili nia

ru ˈoˈo goˈo, ma na faˈamamanaˈanga kamu ru ˈoˈo logo. 15 Ma noaˈa laˈu na ru neˈeri goˈo ˈana, sulia diˈia sa Jesus Christ noaˈa kasi tataˈe naˈa, na alaˈanga kaimili sulia God nia ˈoso goˈo ˈana, sulia kami faˈarongo ˈania neˈe God taˈea sa Jesus Christ faˈasia na maeˈa. Bore ma diˈia God kasi taˈea na ngwae neˈe kira mae ki, nia noaˈa kasi taˈea logo sa Jesus Christ. 16 Sulia diˈia noaˈa nia kasi talangwaraˈu fuana ngwae mae ki kira ka tataˈe laˈu, tama sa Jesus Christ noaˈa kasi tataˈe logo faˈasia na maeˈa naˈa. 17 Ma diˈia God kasi taˈea sa Jesus Christ, tama faˈamamanaˈanga kaumulu ru ˈoˈo, ma muke baˈa ngalia naˈa kwaˈikwaˈinga sulia na abula taˈangaˈa kamu ki. 18 Ma ka ˈunaˈeri logo, na ngwae neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus Christ ma kira ka mae naˈa, kira kasi toˈo ana mauriˈa firi. 19 Ma diˈia na ru leˈa ki ana sa Jesus Christ tua akulu ana kaidaˈi kulu tua goˈo saena magalia neˈe ma noaˈa laˈu ˈi langi, kulu bolo fuana kuke kwaimanatai ka tasa liufia ngwae ki taˈifau.

20 Bore ma kulu sai leˈa ana God taˈea mamana naˈa sa Jesus Christ faˈasia na maeˈa. Nia neˈe, kulu ka sai logo ana God ke baˈa taˈe kia neˈe kuka faˈamamana kaidaˈi kulu mae. 21 Na ngwae ki taˈifau kira mae, osiˈana na taˈi ngwae sa Adam. Ma ka ˈunaˈeri logo, God ke baˈa taˈe kulu osiˈana taˈi ngwae sa Christ. 22 Na ngwae ki taˈifau kira mae, osiˈana kulu ana kwalafa sa Adam neˈe na ngwae etaeta. Ma ka ˈunaˈeri logo, God ke baˈa taˈe kulu taˈifau ˈuana mauriˈa, osiˈana kulu tua ratai ana sa Jesus Christ. 23 God taˈea sa Christ ˈi naˈo. Ma kuluˈa na ngwae sa Christ ki, God ke baˈa taˈe kulu ana kaidaˈi sa Jesus Christ ke oli maˈi. 24 Ma buri ˈana, faˈi asoa ˈisi ke dao maˈi. Sa Jesus Christ ke baˈa malangisia na malimae nia ki neˈe kira ˈinotoˈa, ma kira ka toˈo ana ngasingasi ˈanga, ma nia ke baˈa kwatea naˈa ˈInotoˈanga nia fuana Maˈa nia God. 25 Sulia sa Jesus Christ ke ˈinotoˈa leleka ka dao ana kaidaˈi God ke liufia na malimae sa Jesus Christ ki taˈifau, ma ka aluda fuana kika kwairoˈoi ana sa Jesus Christ. 26 Ma na malimae ˈisi neˈe God ke malangisia naˈa neˈe maeˈa. 27 Sulia na Kerekereˈa Abu ba saea, “God ka alua naˈa ru ki taˈifau olofana ngasingasiˈanga nia.” Bore ma kulu saiana God kasi alu nia talana ˈi olofana ngasingasiˈanga sa Jesus Christ, sulia God alua naˈa ru ki taˈifau ˈi olofana ngasingasiˈanga sa Jesus Christ. 28 Ma ˈi buri ˈana ru ki taˈifau tua naˈa ˈi olofana ˈinotoˈanga sa Christ na Ngela God, niaˈa talana logo ke baˈa alu nia talana olofana God neˈe alua naˈa ru ki taˈifau ˈi olofana sa Christ. Ma ana kaidaˈi neˈeri, God ke baˈa ˈinotoˈa fafia ru ki taˈifau.

29 Aia, ti ngwae kira siuabu fuana na ngwae neˈe kira mae naˈa ki. Kira siuabu ˈunaˈeri, sulia kira sai leˈa ana God ke baˈa taˈea naˈa ngwae neˈe kira mae ki. Diˈia God kasi totolia taˈelana na ngwae neˈe kira mae ki, faˈuta neˈe kira ka siuabu ˈunaˈeri? 30 Aia, ma kaimili lifurongo ki logo, sui bore ˈana ru ˈoro ki ka sasi fuana saungilaimili, kami fatataloˈania sa Christ. Diˈia noaˈa kami kasi saiana God ke baˈa taˈe kia, ˈafitaˈi kami ka maˈudi fuana sasilana na raoˈa neˈeri. 31 Ngwaefuta nau kina ˈae, nia mamana liu, ana faˈi asoa ki taˈifau goˈo, ru ki sasi fuana saungilaku. Nia mamana liu logo, nau ku saeleˈa sulia na faˈamamanaˈanga kamu ki ana sa Jesus Christ na Aofia kia. 32 Nau ku dao toˈona ˈafitaˈiˈanga doe liu ˈi neˈe ˈi Efesus, sulia na malimae nau ki kira diˈia kui kwasi ki, ma kira ka oga saungilaku. Diˈia nau kusi fitoˈo ana God neˈe taˈea ngwae ki faˈasia na maeˈa, noaˈa nau kusi maˈudi goˈo fuana daoˈa toˈona ˈafitaˈiˈanga ˈunaˈeri. Ma diˈia God kasi taˈea ngwae ki faˈasia na maeˈa, leˈa fuakulu kuke roˈo sulia na alaˈanga ba ˈuri,

“Kuke fanga doe, ma kuke kwau doe naˈa ˈakulu, sulia noaˈa kasi tau kuke baˈa mae.”

33 Aia, noaˈa kamu kasi faˈamamana ana ru ˈosoˈoso ki. Diˈia kamu leka fiku faˈinia na ngwae taˈa ki, kamu ke diˈida logo. 34 Muke manata saga, ma muke abula faˈasia na abula taˈangaˈa kamu ki. Sulia nau ku saiana ti ai amuˈa noaˈa kira kasi sai ˈua ana God, muke ˈeke osiˈana ru neˈeri.

Na nonika ke baʼa faolu ana kaidaʼi God ke taʼe kulu

35 Aia, sali ta ngwae saefiloa ka ʼuri,
“ʼUri ma God ka taʼe faʼuta ana ngwae
mae? Ma na noni ru faʼuta neʼe kike baʼa
toʼo ana?” 36 Aia, na olisiʼanga nau ʼuri:
Na saefiloʼa neʼe boleboleʼa liu. Manata
sulia na maga ru neʼe ʼoko fasia. ʼOko
ʼili fafia, ma buri ʼana na maga ru ka
masubu maʼi. Ma na kwaiatolana noniʼi
ru neʼe ʼunaʼeri logo. 37 Ma na ru neʼe
ʼoko fasia neʼe nia na maga ru nama ʼana.
Sali magana ta koli nama ta ru lala ʼana,
bore ma kulu sai leʼa ana neʼe nia ʼiri
alua ʼua ta noniʼi ʼai mamana. 38 Bore
ma kaidaʼi nia bulao, God ka fiʼi kwatea
maga ru neʼeri ka toʼo ana noniʼi ru nia
oga. Ma God ka oga fuana ʼai toʼotoʼo ki
ka saka maʼi faʼasi maga ru toʼotoʼo ki.

39 Ma ka ʼunaʼeri logo ana noni ki neʼe
God saungaʼinida, sulia kira noaʼa kasi
bolo taʼifau. Na ngwae ki, ma na gwata
ki, ma na noʼo ki, ma na iʼa ki, nonida
matamata kwailiu taʼifau goʼo.

40 Ma God ka saungaʼinia na ru ʼoro
ki saena magalia neʼe ma na mamanga
logo. Ma na ru neʼeri ki, nia saungaʼinida
kika lia leʼa taʼifau goʼo. Ma ru nia
saungaʼinida ana mamanga, kira toʼo
ana kwangaʼa matamata faʼasia na ru
ki saena magalia neʼe. 41 Sulia na sina
toʼo logo ana kwangaʼa nia talana, ma na
madamo ka toʼo logo ana ta kwangaʼa.
Ma na bulubulu ki ka toʼo ana kwangaʼa
kira ka matamata logo ʼana.

42 Ma ka ʼunaʼeri logo ana kaidaʼi God
ke baʼa taʼea na ngwae neʼe kira mae
ki. Ana kaidaʼi ta ngwae ka mae, kira
kwaiatoa naʼa nonina, ma nia ke baʼa
fura. Ma ana kaidaʼi God ke baʼa taʼea,
na noni faolu nia ke tua tua firi. 43 Ma
ana kaidaʼi kira kwaiatoa ta noni saena
ano, nia noaʼa kasi lia leʼa ma kasi
ngasingasiʼa. Bore ma ana kaidaʼi God
ke baʼa taʼea, nia ke rokisi fasi ʼiri na
noni neʼe ke lia leʼa ma ke ngasingasiʼa.
44 Ma na nonika neʼe kira alua saena ano,
nia naʼa neʼe noni ana magalia neʼe. Ma
kaidaʼi God ke baʼa taʼe kulu, kuke baʼa
toʼo ana noni faolu ki neʼe totolia fuana
tuaʼa ʼi langi. Sulia diʼia kulu ka toʼo
ana nonika neʼe totolia fuana tuaʼa saena
magalia, kuke baʼa toʼo logo ana nonika
neʼe totolia fuana tuaʼa ʼi langi. 45 Sulia
na Kerekereʼa Abu ba fata ʼuri, “God eta
saungaʼinia na ngwae mauri neʼe satana
sa Adam.” Aia, ma sa Christ neʼe kulu
saea ʼani “Adam ʼisi,” nia naʼa neʼe Anoʼi
ru neʼe kwatea na mauriʼa faolu. 46 Na
noni faolu noaʼa kasi eta leka maʼi, sulia
kulu mauri ʼua saena magalia sui mala
kulu ka fiʼi mauri ʼi langi. 47 ʼUnaʼeri,
na etana Adam, God saungaʼinia ʼani na
ano saena magalia. Ma na ruana Adam,
ka leka maʼi faʼasia ʼi langi. 48 Ma na
ngwae neʼe kira tua saena magalia ki, kira
toʼo ana noni neʼe diʼia sa Adam ba God
saungaʼinia ʼani ano saena magalia. Ma
na ngwae neʼe kira tua ʼi langi ki, kira
toʼo ana noni neʼe diʼia sa Christ neʼe nia
leka maʼi faʼasia ʼi langi. 49 Ana kaidaʼi
neʼe, na nonika diʼia na nonina sa Adam
ba God saungaʼinia ʼani ano. Bore ma, na
noni faolu kia ki ke baʼa diʼia na nonina
sa Christ neʼe nia leka maʼi faʼasia ʼi
langi.

50 Aia, ngwaefuta nau kina ʼae, nonika
neʼe toʼo ana fasi faʼinia ʼabu saena
magalia neʼe, ma nia noaʼa kasi totolia
fuana ruʼungaʼa saena ʼInotoʼanga God.
Ma na nonika neʼe saiana maeʼa, nia
ʼafitaʼi ka toʼo ana mauriʼa firi.

51 Aia, muke fafarongo basi fuana na
alaʼanga nau, sulia nau ku faʼarongo ʼani
ru ago. Ti ngwae neʼe kira faʼamamana,
noaʼa kira kasi baʼa mae. Bore ma God
ke baʼa rokisi kulu taʼifau. 52 Ma ru neʼe
ke baʼa fuli ʼaliʼali goʼo, diʼia na maʼafu
kila kwangaʼanga ana maana ngwae. Ana
kaidaʼi God ke ufia na bungu ka angi ana
faʼi asoa ʼisi fuana magalia neʼe, sui nia
fiʼi taʼea na ngwae faʼamamana neʼe kira
mae taʼifau naʼa, ma noaʼa kira kasi mae
laʼu. Ma ti ngwae akulu neʼe noaʼa kasi
mae ʼua, God ke baʼa rokisi kulu fasi ʼiri
kuke toʼo ana noniʼi ru faolu ki. 53 Ma
na nonika neʼe saiana maeʼa, God ke baʼa
rokisia fasi ʼiri ke maumauri firi. 54 Ana
kaidaʼi God rokisia na nonika ʼunaʼeri
ma noaʼa kulu kasi mae laʼu. Ma nia ka
faʼamamana na Kerekereʼa Abu ba saea,

“God liufia naʼa maeʼa, ma na maeʼa ka
funu naʼa!”✡

✡ **15:54** Aesea 25:8 ✡ **15:55** Hosea 13:14

55 Na maeˈa noaˈa kasi liufia naˈa.
Ma ka ˈafitaˈi naˈa fuana maeˈa ka kwa-
tea na nonifiiˈa.”✡

56 Fulingana tae neˈe ngwae ki kira ka
mae osiˈana kira fulia na taˈangaˈa ki.
Ma kika toˈo ana taˈangaˈa sulia kira
aburongo ana taki God ki. 57 Aia, kulu
baˈatafea God, sulia na Aofia kia sa Jesus
Christ neˈe faˈamauri kia faˈasia maeˈa.
58 Nia neˈe, ngwaefuta leˈa nau kina
ˈae, muke faˈangasia na faˈamamanaˈanga
kamu ki ana sa Christ. Ma muke uu
ngasi ana na raoˈa kamu ki fuana na
Aofia, sulia kaumulu saiana raoˈa kamu
ki fuana na Aofia noaˈa kasi ˈoˈo.

16

Na mani fuana kwaiˈafiˈanga ana ng-wae ˈi Judea

1 Aia, nau ku olisia naˈa kerekereˈa
kamu ki sulia na mani ba kamu
ukua fuana kwaiˈafilana na ngwae
faˈamamana ki ba kira tua ˈi Judea. Nau
ku oga muke sasia na tae neˈe nau ku
saea logo fuana ngwae faˈamamana ki
saena abaˈi kula ˈi Galesia. 2 Ana Sande
ki taˈifau, nia leˈa fuana taˈi taˈi ngwaeˈa
amuˈa ka sasi akaˈu ana tae neˈe nia ke
baˈa kwatea, ka bolo faˈinia tae neˈe nia
saiana ka ngalia ana raoˈa nia, ma nia ka
gonia leleka nau ku dao. Diˈia kaumulu
sasi ˈunaˈeri, ana kaidaˈi nau ku dao
maˈi siaumulu, noaˈa kamu kasi ukua
laˈu ti mani, sulia kamu sasi akaˈu taˈifau
naˈa. 3 Sui, ana kaidaˈi nau ku dao kwau,
kamu ke filia ti ngwae ka ngali kwateˈa
kamu ˈuana ˈi Jerusalem. Ma nai baˈa
kerekere fuana na ngwae faˈinaˈonaˈo
ki ana fikutaˈi ngwae faˈamamana ki
ˈi Jerusalem sulia na ngwae ba kamu
filida ki kika ngalia na kwateˈa kamu ki.
Sui, kira ke ngali kerekereˈa nau faˈinia
kwateˈa kamu ma ka leka. 4 Ma diˈia
kaumulu oga nai leka logo faˈinida ˈuana
ˈi Jerusalem, tama kulu ke fiku lekaˈa
ˈakulu.

Lekaˈa sa Paul

5 Nai baˈa leka siaumulu ˈi Korint ana
kaidaˈi nau ku liu ana abaˈi kula ˈi
Masedonia, osiˈana nau ku manata sulia
nai baˈa leka basi ˈuana ˈi Masedonia.
6 Ma ana kaidaˈi nau ku tua naˈa neˈeri
faˈi kamu, nai baˈa tua faˈi kamu sulia
ti madamo, ma nau ku tua faˈi kamu
taka leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe unuˈi
gwariˈa ka sui. Ma ana kaidaˈi nau ku
liu daofaˈi liu, nia leˈa liu fuana muke
kwaiˈafi aku ana lekaˈa nau ˈuana ˈi faˈi
neˈe nai baˈa leka ˈuana. 7 Noaˈa nau
kusi oga goˈo ˈaku daoˈa toˈomuˈa sulia
kaidaˈi tiˈitiˈi goˈo. Ma nau ku oga nau
ku tua ka taˈi tau mala faˈi kamu, diˈia
na Aofia alaˈania. 8 Nau ku manata nai
baˈa tua ˈi neˈe ˈi Efesus leleka ka dao
ana faˈi asoa kira saea ˈani Pentekos,
sui mala nau ku fiˈi leka. 9 Sui bore
ˈana na ngwae ˈoro neˈe malimaeˈa ana
FaˈarongoˈaLeˈa, kira tua logo ˈi neˈe, nai
baˈa tua ˈi neˈe, osiˈana nia talangwaraˈu
fuana nau ku sasia na raoˈa doe fuana na
Aofia niniˈari.
10 Kaidaˈi sa Timoti dao kwau siau-
mulu, muke sasi leˈa fuana, sulia nia
neˈe ngwae rao na Aofia diˈia logo nauˈa.
11 Noaˈa kamu kasi manata tiˈitiˈi ˈana
sa Timoti. Ma ana kaidaˈi nia ka daofaˈi
liu ana lekaˈa nia, muke ˈafia, ma muke
faˈataˈinia na alafeˈanga kamu fuana, fasi
ˈiri nia ka bolo fuana oliˈa maˈi ˈi neˈe
siaku. Sulia nau ku kwaikwaimasi ana
sa Timoti faˈinia ti ngwae logo neˈe kira
faˈamamana.
12 Aia, sa Apolos na ngwae asina kia,
nau ku amasi nia ka dao toˈomuˈa faˈinia
ti ngwae asina akulu neˈe kira dao kwau
siaumulu. Bore ma nia manata fasi nia
kasi leˈa fuana lekaˈa kwau siaumulu ana
kaidaˈi neˈe. Ana ta kaidaˈi laˈu, diˈia nia
talangwaraˈu fuana, nia ka fiˈi leka kwau
siaumulu.

Na alaˈanga ˈisi ki

13 Aia, muke lialia, ma muke uu ngasi
ana faˈamamanaˈanga kamu ki. Ma
muke falataliˈa, ma muke uu ngasi. 14 Ma
ana ru ki taˈifau neˈe kamu sasiˈi, muke
faˈataˈinia na alafeˈanga kamu ki.
15 Aia, kaumulu saiana na ngwae
etaeta neˈe faˈamamana ˈi safitamulu ˈi
Gris, nia neˈe sa Stafanas faˈinia tuaˈa
nia. Kira rao ngasingasiˈa taˈifau fuana
kwaiˈafilana ngwae God ki. Ngwae asina
nau ki, nau ku amasi kamu, 16 fasi ˈiri
muke roˈosulia fatalana ngwae diˈia sa
Stafanas, ma na tuaˈa nia faˈinia ti ngwae
laˈu neˈe kira rao faˈinida.

17 Nau ku saeleˈa liu sulia na daolana sa
Stafanas, ma sa Fotunatus, ma sa Akaikus,
sulia kira tua faˈi nau taˈifau, sui bore
ˈana kamu kasi totolia tuaˈa faˈi nau.
18 Kira faˈasaeleˈa nau diˈia logo kira
faˈasaeleˈa kamu. Muke faˈataˈinia na
fuˈusi doeˈanga kamu ki fuana ngwae
ˈunaˈeri ki.
19 Aia, na ngwae faˈamamana ki saena
abaˈi kula ˈi Asia, kira kwatea kwau
na fata leˈaleˈa ˈanga kira ki fuamuˈa.
Ma sa Akuila ma ˈi Prisila faˈinia sa tai
faˈida neˈe kira fiku saena luma kira
fuana foˈongaˈa, kira taˈifau goˈo neˈe
kira kwatea logo kwau fata leˈaleˈa ˈanga
kira ki fuamuˈa. 20 Ma na ngwae neˈe kira
faˈamamana ki taˈifau neˈe kira tua ˈi
neˈe, kira logo neˈe kira kwatea alaˈanga
leˈa leˈa kira ki fuamuˈa.
Aia, ma kamuˈa taˈifau goˈo muke
faˈataˈinia alafeˈanga kamu ki fuamuˈa
kwailiu, ana kaidaˈi muke lisi kamu ki.
21 Aia, alaˈanga leˈaleˈa nau fuamuˈa
niniˈa, nauˈa sa Paul talaku, nau ku
keresia kwau naˈa ˈani limaku.
22 Ma diˈia ta ngwae noaˈa kasi alafe
fuana na Aofia, nau ku oga God ka kwatea
kwaˈikwaˈinga fuana.
Ma nau ku oga liu fasi na Aofia sa Jesus
ke oli naˈa maˈi.
23 Nau ku oga na Aofia kia sa Jesus ka
kwaiˈofe amuˈa.
24 Ma nauˈa logo, nau ku alafe fuamuˈa
osiˈana sa Jesus Christ.

Na Ruana Kerekereʼa Sa Paul Fuana Ngwae Faʼamamana Ki ʼI Korint

Ti faʼamanata ʼosoʼoso kira saea fasi sa Paul sokea ngwae ʼi Korint ki, duʼungana sa Paul saesaea nia ke leka siada, bore ma nia noaʼa kasi dao. Nia ka kerekere naʼa fuada, ma noaʼa nia kasi leka naʼa. Ma faʼamanata ʼosoʼoso kira saea fasi sa Paul noaʼa kasi mamana goʼo. Ma kira ka saea neʼe nia noaʼa laʼu lifurongo mamana sa Jesus Christ. Na ngwae faʼamanata ʼosoʼoso neʼeri ʼi Korint, kira noaʼa laʼu na ngwae eta faʼamamana ʼi Korint. Sa Paul saeda ʼani, “Ngwae maʼi ili ki.” Ma faʼasia 11:22, kulu saiana neʼe kira ngwae ʼi Jiu ki. Na ngwae faʼamanata ʼosoʼoso neʼeri, kira liu musi kula fuana faʼamanataʼanga. Ma ngwae ki folida fuana faʼamanataʼanga kira.

Na ngwae faʼamanata ʼosoʼoso neʼeri, kira sasi ru ki taʼifau fuana faʼalilana mamanaʼanga sa Paul ʼi Korint, fasi ʼiri kiraʼa talada ngwae ki kike alafafida neʼe kira faʼinaʼonaʼo fuana ngwae ʼi Korint, ma kika ngali mani ʼoro ʼuana faʼamanataʼanga kira.

Saena kerekereʼa neʼe, sa Paul ka olisia sokeʼa ʼoro neʼeri ki. Ma na kerekereʼa neʼe nia alaʼa liu mala sulia sa Paul talana, ma sulia na nonifiiʼanga nia ana nonina, ma manata ʼaberaʼanga nia fuana ngwae God ki. Nia faʼataʼinia neʼe nia rao maʼudi fuana God ʼani maurilana taʼifau.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Raoʼa sa Paul fuana ngwae faʼamamana ki ʼi Korint & 1:1—7:16
Kwate fikuʼa fuana ʼafilana ngwae ki ʼi Jerusalem & 8:1—9:15
Sa Paul na ngwae ni lifurongo mamana & 10:1—13:13

1 Nauʼa sa Paul, ta ngwae lifurongo ana sa Jesus Christ sulia na kwaiogaiʼanga God. Nauʼa faʼinia sa Timoti na ngwae asina kia, keroʼo kerekere kwau fuamuʼa na ngwae God ki neʼe kamu tua saena maʼe fanoa doe ʼi Korint, ma fuana ngwae God ki taʼifau logo neʼe kira tua saena abaʼi kula ʼi Gris.
2 Nau ku foʼo fasi ʼiri God na Maʼa kia ma na Aofia sa Jesus Christ ka kwaiʼofe amuʼa ma ka kwatea na aroaroʼanga fuamuʼa.

Sa Paul baʼatafea God

3 Kulu baʼatafea God na Maʼa sa Jesus Christ na Aofia kia. God neʼe na Maʼa ana kwaimanataiʼanga fuaka, ma nia naʼa neʼe gwalona na kwaigwaleʼanga ki taʼifau. 4 God kwaiʼafi aka, kaidaʼi kulu toʼo ana ʼafitaʼiʼanga ki, fasi ʼiri kuke ʼafia logo ti ngwae neʼe kira dao toʼona na kwalukaela ʼafitaʼiʼanga ki. Kulu bolo fuana ʼafilana ngwae ki, sulia na kwaiʼafiʼanga neʼe God kwatea fuaka. 5 Kulu dao toʼona nonifiiʼanga ʼoro ki, ka diʼia ba sa Jesus Christ nonifii. Bore ma God kwaiʼafi akulu ka doe logo, ka diʼia ba nia kwaiʼafi ana sa Jesus Christ. 6 Kaimili nonifii fasi ʼiri ka ʼafi kamu ma ka faʼamauri kamu. Ana kaidaʼi kaimili nonifii, God ʼafi kaimili, ma kaimili ka ʼafi kamu logo, ma mika faʼangasingasi kamu. ʼUnaʼeri muke bolo fuana ma-betauʼa ana kaidaʼi kamu liu ana nonifii ʼanga diʼia logo neʼe kami liu ana. 7 Ma kaimili saiana ru neʼe: Ana kaidaʼi kamu liu ana nonifii ʼanga diʼia logo neʼe kami liu ana, God ke baʼa ʼafi kamu, diʼia logo nia ʼafi kaimili.

Sa Paul dao toʼona ʼafitaʼiʼanga doe saena abaʼi kula ʼi Asia (Acts 19:23-41)

8 Ngwaefuta kina, kaimili oga muke saiana neʼe ʼafitaʼiʼanga doe neʼe kami dao toʼona kaidaʼi kami tua saena abaʼi kula ʼi Asia. Ana kaidaʼi neʼeri, kaimili fia fasi kami ke mae, sulia na ʼafitaʼiʼanga neʼeri doe ka tasa. 9 Kami fia fasi neʼe maurilamiʼa saena magalia karangi ka sui naʼa. Ma kaimili saiana na ru neʼeri ki fuli fuaimili, ʼiri noaʼa kami kasi fitoʼo ana kaimili talamiʼa, bore ma kami ka fitoʼo ana God lala neʼe saiana taʼelana na ngwae neʼe mae ki. 10 God ka ʼafi kaimili fasi ʼiri kami kasi mae ana ʼafitaʼiʼanga neʼeri ki. Ma nia ke baʼa kwaiʼafi aimili logo fasi ʼiri na malimae kaimili ki noaʼa kasi bolo fuana saungilaimili. Kaimili ka fitoʼo ana nia ke baʼa kwaiʼafi aimili

ˈunaˈeri, 11 ana kaidaˈi kamu ˈafi kaimili
ˈani na foˈongaˈa kamu ki. Nia neˈe, God
ke baˈa kwaiˈafi aimili sulia neˈe ngwae
ki kira foˈo ˈunaˈeri fuaimili ana kaidaˈi
ˈoro ki. Nia neˈe, na ngwae ˈoro ki kira
ka baˈatafea God sulia na kwaiˈafiˈanga
nia fuaimili.

*Sa Paul noaˈa liu ka talaˈi rora ana ngwae ˈi Korint ki**

12 Ngwaefuta kina, kami manata
baˈalafe osiˈana kami sai leˈa ana
abulaˈanga kami fuana na ngwae ki
taˈifau leˈa ma ka mamana, ma ka
tasa fuamuˈa. Na abulaˈanga kami ka
ˈunaˈeri noaˈa laˈu sulia na liatoˈo ana
ngwae ki, bore ma sulia na kwaiˈafiˈanga
God fuaimili. 13-14 Na kerekereˈa nau
ki fuamuˈa, kira talangwaraˈu fuana
malingaˈilani. Bore ma noaˈa kamu kasi
sai leˈa amiˈa ana kaidaˈi neˈe. Ma nau
ku oga kamu ke baˈa sai leˈa aimili, ˈiri
ana faˈi asoa na Aofia sa Jesus ka oli maˈi,
muke baˈa saeleˈa faˈi kami, diˈia logo
neˈe kaimili saeleˈa faˈi kamu.

15 Ma sulia nau ku sai leˈa ana neˈe
kuke baˈa saesaeleˈa fuana lisilakulu
kwai liu, nau ku naia ˈuana daoˈa
toˈomuˈa ana ruana kaidaˈi, ˈiri nau ku
kwaiˈafi amuˈa. 16 ˈI naˈo nau ku fia fasi
ana kaidaˈi nai leka ˈuana ˈi Masedonia,
nai baˈa liu kwau siaumulu. Ma ana
kaidaˈi nau ku oli maˈi nai baˈa liu logo
siaumulu, fasi ˈiri muke kwaiˈafi aku
ana lekalaku ˈuana abaˈi kula ˈi Judea.
17 Sui bore ˈana nau ku naia daoˈa ro
ru fuamuˈa ˈunaˈeri, nau noaˈa kusi dao
naˈa toˈomuˈa. Kamu kasi fia fasi neˈe
manataku rokisi kwai liu ana kaidaˈi
ˈoro ki duˈungana nau noaˈa kusi dao
siaumulu. Nau noaˈa kusi diˈia ngwae
ana magalia neˈe kira fata ˈuri, “ˈIu, nai
baˈa sasi ˈuira,” ma buri ˈana kira ka fata
lala ˈuri, “Nau noaˈa naisi sasi goˈo ˈuira.”
18 Na fatalaku mamana diˈia logo na fata-
lana God neˈe mamana 19 sulia manataku
diˈia logo manatana sa Jesus Christ na
Ngela God neˈe kaimili sa Silas faˈinia sa
Timoti kami fatataloˈania fuamuˈa. Ma
manatana sa Jesus noaˈa kasi rokisi kwai
liu ana kaidaˈi ˈoro ki. Bore ma nia naˈa
neˈe ngwae neˈe saea, “ˈIu, nai baˈa sasi
ˈuira,” ma nia ka sasi ˈunaˈeri. 20 God faˈa
aliˈafua na fata alangaˈinga nia ki taˈifau
ˈani sa Jesus Christ. Ma kulu alafafia neˈe
sa Christ faˈa aliˈafua na fata alangaˈinga
God. ˈUnaˈeri kuka baˈatafea God. 21 Ma
God kwatea ma kaimili faˈi kamuˈa logo,
kulu ka tua ratai faˈinia sa Jesus Christ.
Ma God logo neˈe fili kia, 22 ma ka alua
na toto akulu fuana ngwae nia ki ˈani
Anoˈi ru Abu. Nia kwatea na Anoˈi ru
Abu fuaka ˈuana tuaˈa saena mangoka,
fasi ˈiri kuka sai logo ana God ke baˈa
kwatea na ru leˈa ˈoro ki fuaka.

23 Aia, God saiana na alaˈanga nau ki
mamana liu. Noaˈa naisi leka kwau ˈi
naˈo siamuˈa ˈi Korint duˈungana noaˈa
naisi oga balufilamuˈa fuana na ru ba
kamu sasiˈi ki. 24 Noaˈa kami kasi
oga neˈe mike gwaungaˈi fafi kamu ˈani
suˈumaˈilamuˈa ana tae ki neˈe kamu
faˈamamana ani. Sulia kami saiana na
faˈamamanaˈanga kamu ana sa Jesus niˈi
ngasingasiˈa naˈa. Bore ma kami oga
mike kwaiˈafi amuˈa, ˈiri muke saeleˈa.

2

1 Kaidaˈi ba sui nau ku dao siamuˈa,
nau ku balufi kamu, ma nau ku faˈaliadila
kamu. Duˈungana tae ba noaˈa naisi
leka goˈo kwau siaumulu laˈu, osiˈana
noaˈa naisi oga faˈaliadilalamuˈa laˈu.
2 Fuila kamu ke faˈasaeleˈa nau. Ma
diˈia nau ku faˈaliadila kamu, tama sa
tai mo neˈe ka faˈasaeleˈa nau? Noaˈa
goˈo ta ngwae, sulia nau ku kwate kamu
ka kwaimanatai. 3 Duˈungana ru neˈe,

* **1:11** Ti malimae ana sa Paul, kira saea fasi sa Paul sokea ngwae ˈi Korint ki duˈungana sa Paul saesaea nia ke leka siada ma nia noaˈa kasi dao. Nia ka kerekere naˈa fuada ru fuila nia ke leka nama. Ma kira ka ˈuri, “Ngwae neˈe sa Paul fatalana kasi mamana goˈo.” Ma kira ka saea neˈe nia noaˈa laˈu lifurongo mamana sa Jesus Christ.

* **2:3** Tae neˈe sa Paul ka saea ˈi neˈe ma ana 7:5-16 kwate ma kulu saiana ti ngwae faˈamamana kira fulia ru taˈa liu ki. Sali sa Paul alaˈa sulia ta ngwae faˈamamana nia fata faˈalia sa Paul maana fikutaˈi ngwae taˈifau. Nia fata ˈuri, “Sa Paul nia noaˈa laˈu lifurongo mamana sulia alaˈa lana noaˈa kasi mamana.” ˈUnaˈeri ba lekaˈa baera (2:1) ka faˈanonifiiˈa liu naˈa. Ma kulu ka lisia ana 2:5-10 na ngwae neˈeri fata faˈali liua naˈa sa Paul talana. Sa Paul nia ka kwatea sa Titus faˈinia ta kerekereˈa, ma ka saea ngwae faˈamamana ki kike balufia na ngwae neˈeri. Ana 2:5-11 kulu lisia neˈe kira balufia ngwae neˈeri.

noaʼa naisi leka kwau siaumulu, bore ma nau ku kerekere* kwau fuaumulu fuana faʼasagalana ti ai amuʼa. Ma kaidaʼi nai baʼa dao kwau siamuʼa, kamu kasi faʼaliadila nau ʼani ru baera. Kamu na ngwae neʼe nau ku oga muke faʼasaeleʼa nau. Sulia nau ku saiana diʼia nau ku saeleʼa, tama kamu taʼifau muke saeleʼa logo. 4 Kaidaʼi ba nau ku kerekere kwau fuamuʼa, nau ku kwaimanatai liu, ma na kafo ʼi maaku ki ka afe sulia nau ku angi. Noaʼa nau kusi kerekere kwau fuamuʼa fasi ʼiri muke liadila, bore ma nau ku kerekere kwau ʼiri muke saiana na alafeʼanga doe nau fuamuʼa taʼifau.

Na rufuanatalana na ngwae abula taʼa

5 Aia, ma fuana na ngwae neʼe abula taʼa ma ka etangia liadilaʼanga neʼe safitakulu. Nia faʼaliadila nau, bore ma nia ka faʼaliadila kamu ka tasa. Na liadilaʼanga baera nia sui naʼa, osiʼana 6 ʼorolamuʼa kamu kwatea kwaʼikwaʼinga fuana ngwae baera, ma ka bolo naʼa. 7 Ma ana kaidaʼi neʼe, leʼa fuana muke rufuanata naʼa ana, ma muke fata kwairaduʼa fuana, ʼasu nia kata kwaimanatai liu, ma ka oli faʼi buri. 8 Nia neʼe, nau ku gani kamu fasi ʼiri muke faʼataʼinia fuana neʼe kamu alafe mamana fuana. 9 Duʼungana tae ba nau ku kerekere kwau ʼi naʼo sulia nau ku oga nai ili kamu, ʼiri nau ku dao toʼona diʼia muke roʼosulia na alaʼanga totongaʼi nau ki taʼifau. 10 Ma kaidaʼi kamu rufuanata ana ngwae baera, nauʼa bore nau ku rufuanata logo ana. Ma nau ku rufuanata ana ka sui naʼa ngwae ba fulia ru taʼa fuaku. Sa Christ saiana neʼe nau ku rufuanata ana, ʼiri nau ku ʼafi kamu ʼani tua fikua leʼa. 11 Ma nau ku oga nai rufuanata ana, ʼasu sa Saetan kata liufi kulu. Sulia kulu saiana nia oga ka sasia ʼafitaʼiʼanga ki akulu.

Kaidaʼi sa Paul tua ʼi Troas nia manata ʼabera sulia ngwae ʼi Korint ki

12 Aia, ana kaidaʼi nau ku dao ʼi Troas✡ ʼuana faʼataloʼa ʼani Faʼarongoʼa Leʼa sulia sa Jesus Christ, nau ku dao toʼona na Aofia nia kwate ka talangwaraʼu fuaimili ʼiri kami ka rao ʼi neʼeri. 13 Sui bore ʼana ka ʼunaʼeri, nau ku manata ʼabera doe liu ʼuamuʼa, sulia noaʼa naisi dao toʼona ngwaefuta kia sa Titus, ngwae ba ngali alaʼanga suli kamu. Nia neʼe kwate ma nau ku fata ni oli oliʼa fuana ngwae ki ʼi Troas, ma nau ku leka naʼa ʼaku ʼuana ʼi Masedonia fuana daoʼa toʼona sa Titus.

Na raoʼa sa Paul

14 Aia, nau ku baʼatafea God sulia nia kwatea kulu ka tua ratai faʼinia sa Christ. Ana kaidaʼi ki taʼifau, sa Christ talaʼi kia saena kwaikwailiufiʼanga nia ʼi naʼona ngwae ki taʼifau. Ma God ka kwate kulu ka fata taloʼania na faʼarongoʼa sulia sa Jesus Christ ana fanoa ki taʼifau. Ma na faʼarongoʼa neʼeri, nia diʼia ta ru moko leʼa neʼe leka ʼuana kula ki taʼifau. 15-16 Kaidaʼi kulu faʼarongo ʼunaʼeri sulia sa Jesus Christ, kulu kwate ma God ka saeleʼa. Ma kulu kwatea na ʼai moko leʼa ana na Faʼarongoʼa Leʼa ka liufia saena fanoa ki taʼifau. Ma na ngwae neʼe kira ka toʼo ana mauriʼa firi, na Faʼarongoʼa Leʼa diʼia na ru moko leʼa neʼe ngalia maʼi na mauriʼa firi fuada. Ma na ngwae neʼe kira ngalia kwaʼikwaʼinga faʼasia God, na Faʼarongoʼa Leʼa diʼia na ru moko taʼa neʼe saungida kika mae.

Aia, nia lia diʼia noaʼa ta ngwae kasi bolo fuana faʼataloʼa ʼani Faʼarongoʼa neʼe. 17 Ma noaʼa kaimili kasi diʼia na ngwae ʼoro neʼe kira faʼarongo ʼani na fatalana God fasi ʼiri kira ke toda ʼani mani. Bore ma kaimili faʼatalo ʼania na Faʼarongoʼa Leʼa, sulia God nia arabaʼe kaimili. Kami ka saea na ru mamana ki ʼani ngasingasiʼa sa Jesus Christ. God saiana na ru ki taʼifau neʼe kami sasiʼi.

3

Na fau alangaʼinga faolu ana Anoʼi ru Abu

1 Kaidaʼi kami ka alaʼa sulia na raoʼa kami ʼunaʼeri, noaʼa kamu kasi fia fasi kami ka lafe. Kaimili noaʼa ʼiri boʼoboʼo ʼuana ti ngwae matamata neʼe kike kerekere suli kaimili fasi ʼiri kamuʼa ka sai amiʼa neʼe ngwae rao God ki. Ma kaimili noaʼa ʼiri boʼoboʼo ʼuamulu fuana kerekereʼa suli kami fuana ti ngwae matamata, fasi ʼiri kike sai aimili

✡ **2:12** Acts 20:1

neˈe kami ngwae rao God ki. Ti ngwae matamata kira sasi ˈunaˈeri, bore ma kaimili noaˈa. 2 Kamuˈa naˈa neˈe diˈia na kerekereˈa ˈunaˈeri, osiˈana na faˈamamanaˈanga kamu faˈataˈinia neˈe kaimili lifurongo mamana ki. Kaimili faˈinia na ngwae ki taˈifau kaimili saiana ru neˈeri. 3 Ma na faˈamamanaˈanga kamu neˈe diˈia na kerekereˈa neˈe faˈataˈinia kaimili na lifurongo ki, ma sa Jesus Christ neˈe keresia ru neˈeri, ma ka kwatea fuaimili. Ma nia noaˈa kasi keresia ˈani kafo goa fuana kerekereˈa, bore ma nia keresia lala ˈani Anoˈi ru mauri God. Ma nia kasi kerekere ˈi fafona ta fau diˈia na taki ki neˈe God kwatea fuana sa Moses, bore ma nia kerekere saena maurilakulu.

4 Kaimili faˈamamana daofaˈi liu na ru neˈeri ki nia mamana, duˈungana kaimili fitoˈo ana God neˈe ˈafilamiˈa osiˈana sa Christ. 5 Noaˈa kaimili kasi saea neˈe kaimili bolo fuana raoˈa neˈeri osiˈana na sai ˈi ruˈanga kaimili ki. Bore ma God neˈe kwatea na ngwaludaˈanga fuaimili ˈuana raoˈa fuana. 6 God naˈa neˈe kwaiˈafi aimili, fasi ˈiri mika bolo ˈuana faˈamanataˈanga sulia na fau alangaˈinga faolu nia. Ma na fau alangaˈinga faolu neˈeri, noaˈa laˈu na ru ana taki sa Moses keresiˈi ki, bore ma nia na ru ana Anoˈi ru Abu. Sulia na taki ki kwatea maeˈa, bore ma na Anoˈi ru Abu kwatea mauriˈa firi.

7 Ma ˈi naˈo maˈi, ana kaidaˈi God keresia na taki ki fafona na reba fau ki, na madakolana God nia ngwasinasina kalikalia sa Moses. Ma na maana sa Moses ka ngwasinasina sulia na madakolana God, ma ka rara ˈafia maana ngwae Jiu ki, ma nia ˈafitaˈi kira ka lia ˈuana na maana sa Moses, sui bore ˈana na ngwasinasinalana maana sa Moses ka koso naˈa faˈasi ngwasinasinaˈanga. Aia diˈia na taki neˈe kwatea maeˈa ka dao ˈani ˈinotoˈanga ˈunaˈeri, 8 tama na ˈinotoˈanga ana raolana Anoˈi ru Abu nia doe ka tasa. 9 Ma diˈia na fau alangaˈinga ana taki ki neˈe kwatea kwai matalangaˈinga nia ˈinotoˈa, tama na fau alangaˈinga faolu neˈe kwatea kulu ka saga ˈi maana God, nia ˈinotoˈa ka tasa. 10 Ma ana kaidaˈi neˈe, na ˈinotoˈanga ana fau alangaˈinga ana taki ki nia diˈia ta ru ˈoˈo goˈo, sulia na fau alangaˈinga faolu neˈe ˈinotoˈa ka tasa. 11 Na ˈinotoˈanga na fau alangaˈinga ana taki ki, nia koso naˈa. Bore ma ˈinotoˈanga na fau alangaˈinga faolu neˈe tua tua firi.

12 Ma sulia kulu sai leˈa ana na fau alangaˈinga faolu, nia neˈe kwate ma noaˈa kami kasi maˈu ˈuana faˈataloˈa fuamuˈa. 13 Noaˈa kami kasi diˈia sa Moses ba alua ˈaba lauˈua fafia na maana, ˈiri na ngwae Jiu ki noaˈa kira kasi lisia na ngwasinasinaˈanga ba ˈi maana nia koso naˈa faˈasia ngwasinasinaˈanga. 14 Ma ˈi naˈo maˈi, na manatada ngwae Jiu ki kira ngasi. Ma ana kaidaˈi neˈe logo, kaidaˈi kira toˈomani na Kerekereˈa Abu, na manatada na ngwae Jiu ki diˈia kira suu fafia ˈani ˈaba lauˈua ba sa Moses alua fafia maana, sulia ˈafitaˈi kira ka saiana na ru mamana. Sa tai adulu neˈe faˈamamana ana sa Jesus Christ, God ka lafua na ru neˈe suu fafia na manatalana, fasi ˈiri nia ka saiana ru mamana.

15 Ma ˈi taˈena bore, kaidaˈi kira toˈomani na taki sa Moses ki, noaˈa kira kasi sai goˈo ana. 16 Bore ma sa tai neˈe abula siana na Aofia, na Aofia ka lafua na ru neˈe suu fafia na manatalana. 17 Ma na Aofia neˈeri nia na Anoˈi ru Abu. Ma diˈia ta ngwae ka toˈo naˈa ana na Anoˈi ru Abu ˈi saena maurilana, nia tua sakadola naˈa. 18 Ma ˈunaˈeri na maa kulu noaˈa ta ru kasi fonea naˈa, kira faˈataˈinia na raralana ngwasinasinaˈanga na Aofia. Ma na Anoˈi ru Aofia rokisi kulu leleka kulu ka diˈia na Aofia ˈinotoˈanga kia.

4

1 Sulia na kwaimanataiˈanga God fuamiˈa, nia ka baˈe kami ˈuana sasilana na raoˈa neˈeri ana faˈataloˈanga. Nia neˈe, noaˈa kami kasi mango faˈasia faˈataloˈanga. 2 Ma noaˈa kami kasi fulia na abulaˈanga ago taˈa ki faˈinia na ru ni faˈa ˈekeˈa ki. Ma noaˈa kami kasi soke, ma noaˈa kami kasi rokisia na fatalana God. God saiana neˈe kami faˈarongo ˈani ru mamana ki fasi ˈiri ngwae ki taˈifau kika faˈamamana ana raoˈa kami. 3 Diˈia na Faˈarongoˈa Leˈa neˈe kami faˈarongo ˈani nia ˈafitaˈi fuana malingaˈilana, tama nia ˈafitaˈi goˈo fuana na ngwae neˈe noaˈa kasi

ngalia na mauriˈa firi. 4 Noaˈa kira kasi faˈamamana, sulia sa Saetan suu fafia na manatalada. Sa Saetan gwaungaˈi fafia ru taˈa ana magalia neˈe. Nia lui kira fasi ˈiri noaˈa kira kasi lisia na madakoˈanga neˈe leka maˈi faˈasia na FaˈarongoˈaLeˈa sulia na ˈinotoˈanga sa Jesus Christ neˈe na nununa God. 5 Noaˈa kaimili kasi faˈarongo ˈani kaimili talamiˈa. Bore ma kami faˈarongo ˈani sa Jesus Christ neˈe Aofia. Ma kami ka saea kaimili na ngwae rao sa Jesus neˈe nia arabaˈe kami fuana ˈafilamuˈa. 6 Ana kaidaˈi God saungaˈinia na ru ki taˈifau, nia fata ˈuri, “Alu madakoˈanga ka rara saena maˈe rodo.” Ma nia ka faˈamadakola logo na manataka, fasi ˈiri kulu ka saiana God ˈinotoˈa neˈe sa Jesus Christ faˈataˈinia.

7 Na madakoˈanga ma na ngasingasiˈanga neˈe rara saena nonimiˈa niniˈa ngwataˈutaˈu, nia diˈia ta ru leˈa liu neˈe God alu ˈi saena ta biˈi ru ngwataˈutaˈu. ˈUnaˈeri, ngwae ki taˈifau kira ka lisia neˈe kami toˈo ana ngasingasiˈanga doe faˈasia God, noaˈa laˈu ru kami talamiˈa. 8 Ana kaidaˈi ˈoro kami dao toˈona ˈafitaˈiˈanga ki, ka ˈunaˈeri bore ˈana, kaimili kasi mango faˈasia na raoˈa kaimili. Ma ana ti kaidaˈi, kaimili kasi saiana tae neˈe ke baˈa fuli fuaimili, ka ˈunaˈeri bore ˈana, kaimili fitoˈo ˈua ana God. 9 Ma sui bore ˈana kaimili ka toˈo ana malimae ˈoro ki, God noaˈa kasi danga ˈani kaimili. Ma sui bore ˈana na malimae kaimili kira ˈui ˈani kaimili ˈi ano, ma kaimili ka tataˈe laˈu. 10-11 ˈIu, nia diˈia neˈe malimae kami ki saungi kami ana asoa ki taˈifau, osiˈana kami faˈatalo sulia sa Jesus. Na nonimili diˈia naˈa niaˈa ˈani maelana, fasi ˈiri ngwae ki kira ka lisia mauriˈa nia ˈi saena kaimili. 12 Nia neˈe, kira ka oga saungilaimili, sulia na raoˈa kaimili. Ma kamuˈa nini, kamu ngalia na mauriˈa firi, osiˈana na raoˈa kaimili.

13 Na KerekereˈaAbu ba fata ˈuri, “Nau ku faˈamamana ana God, ma nia neˈe kwate ma nau ku fata suli nia.” Ma na faˈamamanaˈanga kaimili nia ˈunaˈeri logo, sulia kaimili fata sulia God osiˈana kami faˈamamana ana niaˈa. 14 Kaimili saiana God neˈe taˈea na Aofia sa Jesus ˈuana mauriˈa. Ma ka diˈia logo neˈe God taˈea sa Jesus, nia ke baˈa taˈe kaimili ˈuana mauriˈa, ma ka ngali kaimili logo faˈi kamu ˈuana tuaˈa faˈinia. 15 Kami liu ˈi saena ˈafitaˈiˈanga ˈoro ˈunaˈeri ki, ˈiri ke ˈafi kamu. Ma ana kaidaˈi neˈe ngwae ˈoro ki kira saiana na alafeˈanga God fuana faˈamauriˈanga, ma ngwae ˈoro ki kira ka baˈatafe nia.

16 Osiˈana nia ˈunaˈeri, noaˈa kami kasi mango faˈasi faˈataloˈanga. Bore ma ana asoa ki taˈifau, nonimiˈa ke ngwaro fuana ngwataˈutaˈu ˈanga, ma ana asoa ki taˈifau logo God ka faˈangasingasia na mangomiˈa. 17 Ma na ˈafitaˈiˈanga neˈe kami liu ana kaidaˈi neˈeri ki, niˈi ke baˈa sui. Ma sulia kami liu ana ru neˈeri ki, God ke baˈa kwatea na ˈinotoˈanga doe neˈe tuatua firi fuaimili. Ma na ˈinotoˈanga neˈe kaimili ke baˈa ngalia, nia doe ka tasa liufia na ˈafitaˈiˈanga ki neˈe kami toˈo ani ana kaidaˈi neˈe. 18 Noaˈa kaimili kasi manata sulia na ru ki neˈe kami saiana lisilana, bore ma kami manata sulia na ru ki neˈe kami kasi bolo fuana lisilani ana kaidaˈi neˈe. Sulia na ru neˈe kami lisiˈi ki kasi tua tau, bore ma na ru neˈe kami kasi lisiˈi ki neˈe tua tua kasi sui.

5

1 Kulu saiana ana kaidaˈi neˈe nonika ka mae, bore ma God ke kwatea noni faolu ki fuaka fuana tuaˈa ˈi langi. Sulia ana kaidaˈi neˈe, na nonika diˈia na luma ki saena magalia, neˈe kira ke baˈa osia logo. Bore ma kuke baˈa tua saena noni ru ki neˈe God ka saungaˈinia ˈi langi. Ma na noni faolu kia diˈia luma neˈe tuatua firi. 2 Ana kaidaˈi neˈe, kulu ka oga liu ilangaˈilana magalia neˈe, fasi ˈiri God ke kwatea na noni faolu fuakulu neˈe teo ˈi langi. 3 Ma ana kaidaˈi kulu tua ˈi langi, kuke baˈa toˈo ana noni faolu. 4 Aia, ma ana kaidaˈi kulu tua ˈua saena magalia neˈe, na nonika ka maruku sulia na ˈafitaˈiˈanga ki. Ma kulu kasi oga ilangaˈilana nonika neˈeri, bore ma kulu oga tuaˈa ˈani na noni faolu kia ki ˈi langi, ˈiri na nonika neˈe saiana maeˈa, God ke baˈa rokisia ˈani noni neˈe abu fura ki ma ka tuatua firi. 5 Aia, God ka sasi akaˈu naˈa aka fasi ˈiri nia ke fuli ˈunaˈeri. Ma nia ka kwatea logo na AnoˈiruAbu

ka faʼataʼinia neʼe God ke sasi mamana ʼunaʼeri fuaka.
6 Nia neʼe sasi kulu kasi maʼu ʼani ta ru.
Ma kulu ka saiana ana kaidaʼi kulu tua
ʼua ʼani nonika ʼi saena magalia, noaʼa
kulu kasi tua ʼua faʼinia na Aofia ʼi langi.
7 Na Aofia neʼe kulu faʼamamana ana,
niaʼa naʼa neʼe talaʼi kia ʼani tuaʼa saena
magalia neʼe, ma noaʼa kulu kasi leka su-
lia na ru neʼe kulu lisiʼi ki saena magalia.
8 Ma kulu kasi maʼu ʼania maeʼa. Sulia
kulu oga liua naʼa lekaʼa kwau faʼasia
noniʼi ru neʼe ki saena magalia, ʼiri kuke
tua ana fanoa mamana kia ʼi langi faʼinia
na Aofia. 9 Aia, sui bore ʼana kulu ka tua
ʼua saena magalia neʼe nama kulu ka tua
ʼi langi, na kwaiogai ʼanga kia neʼe doe ka
tasa naʼa ʼiri kuke faʼasaeleʼa na Aofia.
10 Ma kuluʼa taʼifau goʼo, kuke baʼa uu
ʼi naʼona sa Jesus Christ, fasi ʼiri nia ke
matalangaʼinia raoʼa kulu ki. Ma nia ke
baʼa kwatea naʼa kwaiaraʼa ki fuana taʼi
taʼi ngwaeʼa akulu neʼe rao leʼa fuana ʼi
saena magalia neʼe. Ma noaʼa nia kasi
baʼa kwatea ta kwaiaraʼa ki fuana taʼi taʼi
ngwaeʼa neʼe raolana taʼa saena magalia
neʼe.*

Na ngwae ki kwaima faʼinia God osiʼana sa Jesus Christ

11 Kaimili fuʼusi doe ana na Aofia,
nia neʼe kami ka iliili ʼuana ʼafilana na
ngwae ki fasi ʼiri kira ka faʼamamana.
God saiana neʼe kaimili fata mamana,
ma nau ku oga muke saiana ru neʼeri
logo. 12 Ma na alaʼalaku neʼeri, noaʼa
laʼu fasi neʼe nai oga fata leʼaleʼa suli
kaimili fuamuʼa. Bore ma kami oga muke
fuʼusi doe ana raoʼa saga kaimili, fasi
ʼiri muke bolo faʼinia olisilana ngwae ki
neʼe kira fuʼusi doe ana ru neʼe ngwae ki
lia goʼo ʼada ana maada ma noaʼa laʼu
ana ru saena mango. 13 Ti ngwae kira
fuʼusi bolebeleʼa aimili. Aia, kira fata
ʼunaʼeri sulia kaimili rao ngangata fuana
God. Ma ka mamana liu, kaimili kasi
bolebeleʼa, ma nia neʼe sasi ma kaimili
ka bolo fuana raoʼa ngangata fuamuʼa.
14 Kaimili rao ngangata, sulia kami saiana
sa Jesus Christ neʼe alafe fuaka. Kaimili
sai logo ana taʼifilia sa Jesus Christ goʼo
neʼe mae olisia na ngwae ki taʼifau, ma
ka diʼia ngwae ki taʼifau kira mae naʼa
faʼinia. 15 Nia mae ʼiri ka faʼamauria
na ngwae ki taʼifau. Nia mae fasi ʼiri
na ngwae neʼe kira toʼo ana mauriʼa
faolu, noaʼa kasi tua goʼo ʼada fuana
sasilana na kwaiogaiʼanga kira ki, bore
ma na kwaiogai ʼanga sa Jesus Christ
neʼe nia mae, ma ka tataʼe logo fuana
faʼamaurilada.

16 Nia neʼe, na manataʼanga kia sulia
ta ngwae noaʼa kasi diʼia laʼu na man-
ataʼanga ngwae ana magalia neʼe. Ma
sui bore ʼana kaidaʼi ba sui neʼe na
manataʼanga kia ki ʼunaʼeri sulia kulu
manata rora fasi sa Jesus Christ nia ta
ngwae goʼo ʼana. Bore ma ana kaidaʼi
neʼe, kulu saiana nia noaʼa laʼu ta ngwae
ʼoʼo goʼo ʼana. 17 Ma diʼia ta ngwae
faʼamamana ana sa Jesus Christ, niaʼa na
ngwae faolu naʼa. Na ru ʼua ki sui naʼa,
ma na ru faolu ki ka dao naʼa maʼi. 18 God
sasia ru neʼeri ki taʼifau goʼo sulia sa
Jesus Christ. Nia ka rokisi kia faʼasia na
malimae ʼanga ʼuana na ngwae kwaima
nia ki. Ma nia ka kwatea raoʼa fuaimili
ʼani na rokisilana ngwae ki, fasi ʼiri kika
alu naʼa na ngwae kwaima nia ki. 19 Na ru
neʼe kami faʼarongo naʼa ʼani neʼe God
kwatea ngwae ki taʼifau kira ka kwaima
faʼinia sulia sa Jesus Christ. Ma nia ka
rufuanata ana abula taʼangaʼa kira ki.
Ma nia ka kwatea naʼa raoʼa fuaimili ʼiri
mika faʼarongo ʼani na Faʼarongoʼa Leʼa
sulia God neʼe rokisia na ngwae ki ʼuana
na ngwae kwaima nia ki.

20 Ta neʼe, kaimili na ngwae fuana
saelana na alaʼanga sa Jesus Christ ki. Ma
ana kaidaʼi kami ka faʼarongo ʼani, nia
diʼia God ʼana talana neʼe fata. Aia, ma
sulia sa Jesus Christ, kaimili amasi kamu
ʼiri muke alaʼania God ke rokisi kamu
faʼasia na malimaeʼa fasi ʼiri muke alu
naʼa na ngwae kwaima nia ki. 21 Sui
bore ʼana sa Jesus Christ ka noaʼa ta
taʼangaʼa ana, God kwate ma nia ka
ngalia naʼa abula taʼangaʼa kia ki, ʼiri
God ka faʼasaga kia diʼia neʼe nia saga
logo sulia na faʼamamanaʼanga kia ki
ana.

* **5:10** Sa Paul faʼamanata logo ʼunaʼeri ana 1 Korint 3:13.

6

1 Sulia kaimili rao faˈinia God, kami
amasi kamu neˈe kamu ngalia na
kwaiˈofeˈanga God, noaˈa kamu kasi
alaˈania na kwaiˈofeˈanga nia ka leka
ˈoˈo goˈo ˈana fuamuˈa. 2 Osiˈana God
ba saea saena Kerekereˈa Abu ka ˈuri,
“Ana kaidaˈi fuana faˈataˈilana na
kwaiˈofeˈanga nau fuamuˈa, nau
ku fafarongo ˈuana foˈongaˈa
kamu ki.
Ma ana faˈi asoa fuana faˈamaurilamuˈa,
nau ku ˈafi kamu.”

Aia, tae neˈe nau ku saea fuamuˈa nia
ˈuri: Kaidaˈi neˈe naˈa na kaidaˈi muke
ngalia na kwaiˈofeˈanga God, ma taˈena
neˈe na asoa muke ngalia na mauriˈa
faolu.
3 Kaimili madafia noaˈa kami kasi fulia
ta ru taˈa, sulia kami ˈiri oga ta ngwae
kasi ˈugali kami sulia na raoˈa kaimili.
4 Bore ma kaimili sasi leˈa ana kaidaˈi
ki taˈifau, fasi ˈiri na abulalamiˈa ka
faˈataˈinia kamiˈa neˈe na ngwae rao God
ki. Ma osiˈana nia ˈunaˈeri, kami ka
mabe fuana ngwae ki neˈe kira kwatea
na ˈafitaˈiˈanga ˈoro ki fuaimili. 5 Ma
kira ka nangasi kaimili, ma kira ka alu
kaimili saena luma ni lokafo, ma kika dau
kaimili ˈani ngalungaluˈanga. Kaimili ka
rao ngangata liu, ma ana ti kaidaˈi noaˈa
kami kasi maliu, ma kami ka fiolo logo.
6 Kaimili faˈataˈinia fasi kamiˈa naˈa neˈe
na ngwae rao God ki ˈani na ru saga
neˈe kaimili sasiˈi, ma na sai ˈi ruˈanga
kaimili, ma na mabetauˈa kaimili, ma
na kwaiˈofeˈanga kaimili fuana ngwae ki.
Ma na Anoˈi ru Abu faˈinia na alafeˈanga
kaimili neˈe mamana, nia ka faˈataˈinia
logo. 7 Ma na alaˈanga mamana kaim-
ili faˈinia na ngasingasiˈanga God logo,
ru neˈeri ki faˈataˈinia logo fasi kaimili
naˈa neˈe ngwae rao God ki. Aia, na
talo kaimili ma na sele ni ofoˈa kaimili,
nia naˈa neˈe abulaˈanga saga kaimili.
8 Ti ngwae kira manata doe aimili, ma
ti ngwae ka noaˈa. Ma ti ngwae kira
baˈatafe kaimili, ma ti ngwae kira ka fata
taˈa aimili. Sui bore ˈana kaimili ka fata
mamana, ti ngwae kira saea kaimili na
ngwae ˈosoˈoso ki goˈo ˈana. 9 Sui bore
ˈana ti ngwae kira kasi oga saiˈa amiˈa, na
ngwae ˈoro ki kira sai amiˈa. Ma sui bore
ˈana ngwae ˈoro ki kira oga kaimili ka
mae, kaimili mauri ˈua. Ma sui bore ˈana
kira kwatea naˈa kwaˈikwaˈinga fuaimili,
noaˈa kira kasi saungi kaimili goˈo. 10 Ma
sui bore ˈana ti ru ka faˈaliadila kaimili,
kaimili saeleˈa goˈo ˈaimili sulia asoa ki.
Ma sui bore ˈana kaimili ka dalaˈa ana
ru ki saena magalia, kaimili saiana kami
ˈafia ngwae ˈoro ki, kira ka toˈoru ana ru
ki ˈi langi. Ma sui bore ˈana kaimili kasi
toˈo ana ru ˈoro ki saena magalia, kaimili
toˈo ana ru leˈa ki taˈifau ˈi langi.
11 Kwaima leˈa nau kina ˈae neˈe kamu
tua ˈi Korint, kaimili kerekere naˈa su-
lia na ˈafitaˈiˈanga kaimili ki, ma noaˈa
kaimili kasi sofongaˈinia na manataˈanga
kaimili ki faˈasi kamu. 12 Noaˈa laˈu
kaimili neˈe bokota na alafeˈanga kaimili
fuamuˈa. Bore ma kamuˈa lala neˈe
bokota na alafeˈanga kamu faˈasi kaimili.
13 Nau ku alaˈa fuamuˈa diˈia kamu na
ngela nau ki. Aia, alafeˈanga kamu ke
doe fuaimili diˈia logo neˈe kaimili alafe
fuaumulu.

Noaˈa kamu kasi ˈado fiku faˈinia na ngwae noaˈa kasi faˈamamana ki

14 Aia, noaˈa kamu kasi ˈado fiku kamu
faˈinia na ngwae noaˈa kasi faˈamamana
ana sa Jesus Christ ki. Sulia neˈe na
ngwae neˈe tua ˈoloˈolo ma na ngwae
neˈe tua abu ˈoloˈolo, kera matamata
kwai liu taˈifau. Ma na madakoˈanga nia
ˈafitaˈi ka tua fiku faˈinia na maˈerodo.
15 Ma sa Jesus Christ faˈinia sa Saetan,
ˈafitaˈi kera ka alua taˈi manataˈanga. Ma
ta ngwae neˈe faˈamamana ana sa Jesus
Christ, nia kasi bolo faˈinia ke rao fiku
faˈinia na ngwae neˈe ˈaila ˈania sa Jesus
Christ. 16 Ma na Luma Abu God, noaˈa
kasi leˈa fuana ta ngwae ka foˈosia na
nunuˈi ru ki logo ˈi neˈeri. Ma kuluˈa na
ngwae faˈamamana ki, kulu diˈia na luma
abu God. Sulia God ba fata ˈuri,
“Nai baˈa tua faˈinia na ngwae nau ki.
Ma nai baˈa leka kwai liu ˈi safitada.
Ma nauˈa neˈe God kira, ma kiraˈa neˈe
ngwae nau ki.”
17 Ma na Aofia ka fata laˈu ˈuri,
“Kamu ka tua matali ˈamuˈa faˈasia
na ngwae neˈe noaˈa kasi

faʼamamana ki, ma muke faʼasida amuʼa.
Ma diʼia kamu kasi sasia tae ki neʼe bulibuli, tama nau ku alafafi kamu.
18 Diʼia kamu sasi ʼunaʼeri, nai baʼa Maʼa kamu, ma kamuʼa neʼe na ngela nau ki.
Nau, na Aofia ngasingasiʼa ka tasa, nau ku fata ʼunaʼeri.”

7

1 Kwaima leʼa nau kina ʼae, na ru neʼeri ki God ka eta fataʼa ʼani fuaka. Nia neʼe, kuke faʼasikasika kia talaka faʼasia na taʼangaʼa neʼe kwate ma na nonika ma na mauriʼa kia ki ka bulibuli. Ma kuke tua saga taʼifau, sulia kulu fuʼusi doeʼa ana God.

Sa Paul saeleʼa sulia alaʼanga sa Titus ngalia maʼi

2 Aia, kaimili oga liu muke kwalo kami. Sulia kami kasi sasia goʼo ta ru taʼa fuana ta ngwae, ma kami kasi faʼalia ta ngwae, ma kami kasi ʼosoa ta ngwae. 3 Nau kusi saea laʼu na ru neʼe ki fuana balufilamuʼa. Sulia nau ku saea ka sui naʼa kaimili alafe liu fuamuʼa. Nia neʼe, ana kaidaʼi kami mauri ʼua nama ana kaidaʼi kami mae, ʼafitaʼi ta ru ka lafua na alafeʼanga kaimili fuamuʼa. 4 Nau ku fitoʼo ma nau ku baʼalafe liu faʼi kamu. Nia neʼe, sui bore ʼana kaimili ka liu ana ʼafitaʼiʼanga ʼoro ki, nau kusi maʼu, ma nau ku saeleʼa liu.

5 Ma ana kaidaʼi kami dao ʼi Masedonia,✡ kami kasi toʼo naʼa ana ta kaidaʼi fuana mamaloʼanga, sulia neʼe ʼafitaʼiʼanga ki kasi sui faʼasi kaimili, ma na malimae kaimili ki kira ka olisuʼusuʼu liu faʼi kaimili, ma kaimili ka manata ʼabera liu logo fuamuʼa. 6 Bore ma God, neʼe saiana faʼasaeleʼalana ngwae neʼe kira kwaimanatai, nia kwate ma kami ka saeleʼa ana daolana maʼi sa Titus. 7 Na daolana maʼi sa Titus neʼe kwate ma kami ka saeleʼa, ma kami ka saeleʼa logo sulia na alaʼanga neʼe nia ngalia maʼi, sulia nia saea kamu radua niaʼa. Ma nia ka faʼarongo kaimili neʼe kamu oga liu ʼiri nai leka dao toʼomuʼa. Ma nia ka faʼarongo kaimili logo ana kamu kwaimanatai sulia na ʼafitaʼiʼanga neʼe kamu kwatea fuaku. Ma nia ka faʼarongo kaimili logo ʼani na alafeʼanga mamana kamu fuaku. Ma sulia na ru neʼeri ki, nau ku saeleʼa liu.

8 Sui bore ʼana kamu ka kwaimanatai sulia na kerekereʼa ba nau ku kwatea kwau, nau ku manata sulia fasi nia leʼa neʼe nau ku kwatea kwau. ʼI naʼo, ana kaidaʼi nau ku saiana kaumulu kwaimanatai, ma nau ku kwaimanatai sulia nau ku kwatea kwau. Bore ma liadilaʼanga kamu kasi tau. 9 Ma ana kaidaʼi neʼe, nau ku saeleʼa. Nau ku saeleʼa noaʼa laʼu sulia kamu kwaimanatai, bore ma sulia kamu faʼasaga na abulalamuʼa sulia kamu kwaimanatai. God ʼafi kamu ana liadilaʼanga neʼeri. Nia neʼe sasia kami kasi faʼali kamu ʼani kerekereʼa baera. 10 Diʼia God faʼaliadila ta ngwae, nia kwaiʼafi ana ʼuana kakari alifaʼi ʼanga faʼasi taʼangaʼa ʼiri God ke faʼamauria. Ma nia neʼe ru leʼa liu, ma kulu ka saeleʼa sulia. Bore ma, diʼia ta ngwae ka liadila ma noaʼa kasi kakari alifaʼi faʼasi taʼangaʼa nia, liadilaʼanga neʼeri nia bolo faʼinia saungilana na ngwae.

11 Muke lisia basi tae leʼa neʼe na liadilaʼanga neʼe leka maʼi faʼasia God ka sasia amuʼa. Nia kwate kamu ka oga liu faʼataʼilana ʼoloʼoloʼa kamu. Kaumulu saetaʼa osiʼana nau ku balufia kamu, ma muka maʼu, ma muka oga liua lisilaku, ma muka oga liua sasilana ru saga ki, ma muka oga liua kwatelana matalangaʼinga fuana ngwae neʼe abula taʼa. Ana ru ki taʼifau neʼe kamu sasia, kamu faʼataʼinia naʼa neʼe noaʼa kamu kasi ʼado faʼinia ana ru taʼa neʼe nia ka sasia.

12 Nia naʼa neʼe sasi nau ku kwatea kwau na kerekereʼa baera, noaʼa laʼu sulia na ngwae neʼe abula taʼa goʼo ʼana, ma noaʼa laʼu sulia na ngwae neʼe nia sasi taʼa fuada ki. Bore ma nau ku kerekere kwau, fasi ʼiri kamu ka faʼataʼinia na alafeʼanga kamu fuaimili. Ma God ka saiana na alafeʼanga kamu nia mamana. 13 Nia neʼe sasi kaimili ka saeleʼa liu sulia.

Ma noaʼa laʼu na ru neʼeri ki goʼo kwate kaimili ka saeleʼa, osiʼana kaimili saeleʼa logo sulia sa Titus nia saeleʼa sulia na ru leʼa ki neʼe kamu sasi ʼuana

✡ **7:5** 2 Korint 2:13

radulana. 14 ꞌI naꞌo naꞌa maꞌi, nau ku baꞌatafe kamu fuana sa Titus. Ma ana kaidaꞌi nia dao toꞌomuꞌa, kaumulu faꞌamamana na alaꞌanga nau ki. Na ru ki taꞌifau neꞌe kaimili fata sulia fuamuꞌa, nia mamana. Ma ꞌunaꞌeri kaumulu faꞌataꞌinia naꞌa baꞌatafeꞌanga kaimili suli kamu fuana sa Titus nia mamana logo. 15 Nia neꞌe, alafeꞌanga nia fuamuꞌa doe liu, sulia nia manata toꞌona na kwairoꞌoi ꞌanga neꞌe kamu sasi ana tae ki neꞌe nia saea fuamuꞌa. Ma nia alafe fuamuꞌa sulia nia manata toꞌona kaidaꞌi kamu kwaloa, ma muka fuꞌusi doe mala ana. 16 Nau ku saeleꞌa liu sulia nau ku fitoꞌo amuꞌa.

8

Na kwateꞌa na ngwae faꞌamamana ki

1 Ngwaefuta nau kina ꞌae, kaimili oga ꞌiri muke saiana tae neꞌe fuli ꞌi safitana na ngwae faꞌamamana ki saena abaꞌi kula ꞌi Masedonia sulia na alafeꞌanga God. 2 Sui bore ꞌana kika liu saena ilitoꞌonga ma na ꞌafitaꞌiꞌanga doe ki, kira saeleꞌa liu. Ma sui bore ꞌana kika dalaꞌa liu, kira kwatea naꞌa ru ꞌoro ki fuana ꞌafilana ngwae ki. 3 Nau ku faꞌamamana kira kwate ka bolo logo faꞌinia tae ki neꞌe kira kwatea, ma kira kwate ka tasa liufia naꞌa tae neꞌe bolo faꞌinia kira ka kwatea. Ma sulia na kwaiogaiꞌanga kira talada, 4 kira ka amasi kaimili logo ꞌiri mika alaꞌania fuana kika ꞌafia na ngwae neꞌe kira faꞌamamana ki ꞌi Judea. 5 Kaimili ꞌarefo, sulia kira sasi ꞌunaꞌeri. Etaeta kira manata kalia ru God oga kike sasia. Ma kira manata kalia logo sasilana tae neꞌe kami oga.

6 Ma sa Titus neꞌe talaꞌae ana raoꞌa ꞌi Korint fuana konilana na mani fuana ꞌafilana na ngwae ki ꞌi Judea, kaimili ka gani nia ꞌiri nia ke ngangata ana ꞌafilamuꞌa ꞌuana faꞌasuilana raoꞌa neꞌeri. 7 Nau ku saiana na faꞌamamanaꞌanga kamu doe, ma muka saiana faꞌataloꞌa, ma muka sai ꞌi ru, ma muka oga liu ꞌafilana ngwae ki ꞌaliꞌali, ma na alafeꞌanga kamu fuaimili ka doe liu logo. Nia neꞌe, kaimili ka oga na kwaiꞌafiꞌanga kamu fuana ngwae ꞌi Judea ki ka doe logo, sulia na alafeꞌanga kamu ki.

8 Aia, ꞌania alaꞌanga neꞌeri, noaꞌa naisi tuaraꞌi kamu laꞌu fuana sasilana. Bore ma nau ku oga muke saiana na ngwae faꞌamamana ki ꞌi Masedonia, kira ꞌaliꞌali ana kwatelana na kwaiꞌafiꞌanga kira. Ma nau ku faꞌarongo kamu naꞌa ꞌani, ꞌiri muke faꞌataꞌinia na doelana alafeꞌanga kamu ki. 9 Kaumulu saiana na alafeꞌanga na Aofia kia sa Jesus Christ nia doe liu fuaka. Sui bore ꞌana nia ka ꞌinotoꞌa liu maꞌi ꞌi langi, nia ka alu nia talana ꞌuana dalaꞌanga ꞌani lekalana maꞌi ka ruꞌufia na noniꞌi ngwae fasi ꞌiri ka ꞌafi kia. Ma sulia na dalaꞌanga nia neꞌe kwatea kulu ka ꞌinotoꞌa.

10 Aia, nau ku saea fasi nia leꞌa fuamuꞌa ka faꞌasuia na koni maniꞌa ba kamu talaꞌae maꞌi ana faꞌi ngali ba sui kwau. Kamu naꞌa neꞌe ngwae etaeta neꞌe kamu koni mani fuana ꞌafilana ngwae ꞌi Judea. Ma kamu logo neꞌe ngwae etaeta neꞌe oga sasilana. 11 Nia neꞌe, leꞌa fuamuꞌa muke uu ngasi fuana faꞌasuilana raoꞌa neꞌe. Ka leꞌa diꞌia na kwaiogaiꞌanga kamu doe fuana faꞌasuilana na raoꞌa neꞌe, ka diꞌia logo kaidaꞌi ba kamu talaꞌae ana. Ma muke kwatea goꞌo amuꞌa ta fita mani neꞌe kamu bolo fuana konilana ana kaidaꞌi neꞌe. 12 Sulia diꞌia na kwaiogai ꞌanga kamu doe fuana kwatelana kwaiꞌafiꞌanga, God saeleꞌa sulia ru neꞌeri. Osiꞌana nia kasi oga kamu ka kwatea na ru neꞌe noaꞌa kamu kasi toꞌo ꞌani ki, bore ma na ru neꞌe kamu bolo fuana kwatelana ki.

13-14 Na manataku noaꞌa kasi oga fuana kamu ka toꞌo ana ꞌafitaꞌiꞌanga sulia kamu ꞌafia na ngwae neꞌe kira toꞌo naꞌa ana ꞌafitaꞌiꞌanga ki. Bore ma nia leꞌa liu mo fuana kamu ka ꞌafia na ngwae dalaꞌa ki, sulia kamu toꞌo naꞌa ana na ru ꞌoro ki ana kaidaꞌi neꞌe. Ma ana kaidaꞌi nia ꞌua maꞌi, diꞌia kamu toꞌo ana ꞌafitaꞌiꞌanga, ma kira ke toꞌo ana ru ꞌoro ki, kike ꞌafi kamu logo. Diꞌia kamu sasi ꞌunaꞌeri, na boꞌoboꞌongaꞌa ngwae ki taꞌifau kike lamaduꞌuni. 15 Sulia na Kerekereꞌa Abu ba saea,

“Na ngwae neꞌe fikua ru ꞌoro, noaꞌa kasi
toꞌo ana ru ꞌoro liufia na tae neꞌe
nia boꞌoboꞌo ꞌuana.
Ma na ngwae neꞌe fikua ru tiꞌitiꞌi, noaꞌa
kasi toꞌo goꞌo ana ꞌafitaꞌiꞌanga.”

Sa Titus faʹinia kwaima nia ki

16 Kaimili baʹatafea liua God sulia nia
kwatea na kwaiogaiʹanga doe fuana sa
Titus ʹiri nia ka ʹafi kamu, diʹia logo na
kwaiogaiʹanga kaimili fuana ʹafilamuʹa.
17 Ma ana kaidaʹi kami saefiloa diʹia nia
oga ke ʹafi kamu, nia saeleʹa liu fuana
sasilana, sulia nia oga ʹafilamuʹa ka sui
naʹa. Ma sulia na kwaiogaiʹanga nia,
nia ka manata ʹuana oliʹa laʹu kwau
faʹi kamu. 18 Kaimili ka kwatea kwau
taʹi ngwae ana ngwae asina kia ki naʹa
faʹinia. Niaʹa na ngwae neʹe ngwae
faʹamamana ki taʹifau kira manata doe
liu ana sulia na raoʹa ngangata nia fuana
faʹataloʹa ʹani Faʹarongoʹa Leʹa. 19 Ma
na ngwae faʹamamana ki kira ka filia fasi
ʹiri nia leka faʹi kaimili kaidaʹi kami leka
kwailiu fuana konilana na mani fuana
ngwae faʹamamana ki ʹi Judea. Na ngwae
ʹoro ki kira baʹatafea na Aofia sulia na
raoʹa neʹeri. Ma na raoʹa neʹeri ki
ke baʹa faʹataʹinia logo neʹe kaimili oga
liu fuana ʹafilana na ngwae faʹamamana
neʹe kira dalaʹa ki.
20 Kaimili lia leʹa liu sulia na mani
neʹeri, ʹasu ta ngwae kata fata faʹali
kaimili. 21 Sulia kaimili oga mika sasia na
tae neʹe saga ʹi maana God ma ʹi maana
ngwae ki logo taʹifau.
22 Nia neʹe sasi ma kaimili ka kwatea
laʹu kwau ta ngwae asina akulu faʹinia
sa Titus. Ana kaidaʹi ʹoro ki, ngwae
neʹe faʹataʹinia fuaimili neʹe nia oga liua
kwaiʹafiʹanga. Ma ana kaidaʹi neʹe, nia
manata fitoʹo amuʹa, ma nia neʹe kwatea
nia ka oga liua ʹafilamuʹa. 23 Ma sa
Titus, niaʹa na ngwae rao faʹi nau fuana
ʹafilamuʹa. Ma na ngwae asina ki neʹe
kera leka kwau faʹinia, na fiku taʹi ngwae
faʹamamana ki kira fili kera olisida, ma
na raoʹa kera ke baʹa faʹa ʹinotoʹa sa Je-
sus Christ. 24 Leʹa fuana muke faʹataʹinia
na alafeʹanga kamu fuada, fasi ʹiri na
ngwae faʹamamana ki taʹifau, kira ka sai
leʹa ana baʹatafeʹanga kaimili fuamuʹa
nia mamana.

9

Kwaiʹafiʹanga fuana ngwae neʹe kira faʹamamana ki

1 Aia, noaʹa naisi boʹoboʹo goʹo
fuana kerekereʹa fuamuʹa sulia na
kwaiʹafiʹanga neʹe kuke baʹa kwatea
kwau fuana ngwae faʹamamana ki neʹe
kira dalaʹa ʹi Judea, osiʹana nau ku saiana
neʹe kamu talaʹae fuana fikulana mani
fuada. 2 Nau ku saiana kaumulu oga
liu goʹo amuʹa na kwaiʹafiʹanga. Ma
nau ku baʹatafe kamu fuana ngwae ki ʹi
Masedonia, nau ku ʹuri, “Na ngwaefuta
kia ki saena abaʹi kula ʹi Gris, ana
etangilana maʹi ana faʹi ngali ba sui
kwau, kira sasi akaʹu fuana kwatelana
mani fuana kwaiʹafiʹanga.” Ma ana
kaidaʹi ngwae ʹi Masedonia ki rongoa na
ru neʹe, na ʹorolada logo ka oga fuana
kwaiʹafiʹanga. 3 Aia, nau ku baʹatafe
kamu fuana ngwae ʹi Masedonia ki neʹe
muka sasi akaʹu naʹa ana fikulana mani.
ʹUnaʹeri, ana kaidaʹi neʹe, nau ku fiʹi
kwatea kwau siaumulu na ngwae asina
baera ki, fasi ʹiri kika ʹafi kamu ʹuana
faʹasuilana fikulana mani, ʹasu ʹubani
na baʹatafeʹanga nau fuamuʹa noaʹa kasi
mamana. 4 Ma diʹia noaʹa kamu kasi sasi
akaʹu, ma diʹia ti ngwae faʹamamana
ʹi Masedonia kira ke leka maʹi faʹi nau
kaidaʹi nau ku leka kwau siamuʹa, ma
kira ke lisia neʹe noaʹa kamu kasi sasi
akaʹu ana mani kaumulu, kaimili ke
ʹeke sulia na manata fitoʹo ʹanga kaimili
ana kaumulu. Ma kaumulu bore muke
baʹa ʹeke liu logo. 5 Nia neʹe, nau ku
saea fasi nia leʹa fuana nau ku kwatea
naʹa kwau na ngwae asina neʹeri ki fasi
ʹiri kira ka leka kwau siamuʹa ʹi naʹo,
ʹiri kika ʹafi kamu fuana na sasi akaʹu
ʹanga ana mani ba kamu eta fataʹa ʹania.
ʹUnaʹeri, na kwateʹa kamu ke tua masia
kaidaʹi nai leka kwau. Ma ngwae ki
taʹifau kira ka saiana kaumulu kwatea
na mani neʹeri sulia na kwaiogai ʹanga
kamu talamuʹa, ma noaʹa laʹu sulia ta
ngwae neʹe suʹumaʹi kamu.

6 Aia, noaʹa kamu kasi manata bura ana
tae ba na tarifulaʹa nia saea: Diʹia kulu
fasia na maga ru tiʹitiʹi ki, ru tiʹitiʹi logo
neʹe kuke baʹa gonia. Ma diʹia kulu fasia
na ru ʹoro ki, na ru ʹoro ki logo neʹe kuke
baʹa gonia. 7 Nia neʹe, ngwae ki taʹifau
kira ka kwatea tae neʹe kira saiana nia
leʹa. Ma noaʹa ʹiri leʹa fuana ta ngwae
ka kwatea tae neʹe noaʹa nia kasi oga

kwatelana. Ma noaʼa kasi leʼa fuana ta
ngwae ka kwatea sulia nia fia fasi kira
suʼumaʼinia. Osiʼana God saeleʼa fuana
ngwae neʼe saeleʼa fuana kwateʼa. 8 Ma
God totolia kwatelana ru ʼoro ki fuamuʼa
liufia tae neʼe kamu boʼoboʼo ʼuani, fasi
ʼiri ana kaidaʼi ki taʼifau muke baʼa toʼo
ana ru ki taʼifau neʼe kamu boʼoboʼo
ʼuani, ma muke toʼo ana na ru ki logo
fuana kwatelana fuana ʼafilana laʼu ti
ngwae. 9 Sulia na Kerekereʼa Abu ba saea,
“Kira ka kwate doe liu fuana ngwae
dalaʼa ki, ma God noaʼa kasi
takadalafa kwaiʼafiʼanga kira.”

10 Ma God nia neʼe kwatea na maga
ru ki fuana ngwae neʼe fasi ru, ʼiri ka
alua fanga. Ma ka ʼunaʼeri logo, God ke
baʼa kwatea na ru ki fuamuʼa, fasi ʼiri
muke kwatea ti ru fuana ngwae neʼe kira
toʼo ana ʼafitaʼiʼanga. Ma kamu ke baʼa
toʼo ana na ru leʼa ʼoro ki logo, diʼia
na ngwae neʼe fasia na maga ru ki ke
baʼa gonia na fanga ʼoro ki. 11 Sulia ana
kaidaʼi ki taʼifau, God kwate kamu ka toʼo
ana ru ki neʼe bolo fuana ʼafilana ngwae
ki, fasi ʼiri kira ka baʼatafea God fuana
kwaiʼafiʼanga neʼe kamu ke baʼa kwatea
ma kira ke baʼa ngalia faʼasi kaimili.
12 Na ru neʼe kamu kwatea, nia ke
baʼa ʼafia na ngwae God ki, ma nia
kwatea na ngwae ʼoro ki logo kira ka
baʼatafea God. 13 Kamu ke baʼa faʼa
ʼinotoʼa God ʼania kwateʼa doe kamu
ki. Na kwateʼa doe kamu ki fuada ke
baʼa faʼataʼinia neʼe kamu roʼo sulia na
Faʼarongoʼa Leʼa sa Christ. 14 Ma kira ke
foʼo fuamuʼa ʼani alafeʼanga osiʼana na
alafeʼanga God neʼe nia faʼataʼinia fuada
ʼani kamuʼa. 15 Aia, kulu ka baʼatafea
God sulia na Ngela nia. Osiʼana nia naʼa
neʼe kwateʼa leʼa ka tasa liu neʼe God
kwatea fuaka. Noaʼa ta alaʼanga kasi bolo
fuana fadalana kwateʼa neʼeri.

10

Sa Paul ke baʼa kwatea kwaʼikwaʼinga fuana ngwae faʼamanata rora ki ʼi Korint

1 Aia, nauʼa sa Paul, nau ku amasi
kamu ʼani taʼi ru. Nau ku amasi kamu
ʼani falafala ana enoenoʼanga diʼia logo
falafala sa Jesus Christ, sui bore ʼana ti
ngwae amuʼa kira ka saea nau ku maʼu
ma nau ku enoeno ana kaidaʼi nau ku
tua faʼi kaumulu, bore ma fatalaku nia
ngasingasiʼa ana kaidaʼi nau ku tua tau
faʼasi kamu ma nau ku kerekere kwau.
2 Nau ku amasi kamu, muke faʼasaga
na abulalamuʼa, ʼiri na fatalaku fuamuʼa
noaʼa kasi ngasingasiʼa ana kaidaʼi nau
ku dao kwau siaumulu. Sulia nau ku
saiana nau ku bolo fuana dalelana na
ngwae neʼe kira saea kaimili leka goʼo
ʼaimili sulia na falafala taʼa saena mag-
alia. 3 Nia mamana kulu tua ʼua saena
magalia. Bore ma ana kaidaʼi kaimili fuʼa
faʼinia na malimae kaimili ki, kaimili kasi
fuʼa ʼani falafala taʼa ki saena magalia.
4 Sulia na raʼunga neʼe kami fuʼa ʼani
noaʼa laʼu faʼasia ngwae ki. Bore ma na
raʼunga kami ki leka lala maʼi faʼasia God
neʼe kwatea na ngasingasi ʼanga fuaimili
fasi ʼiri kami ka faʼalia na ru ngasingasiʼa
malimae kaimili ki. Kaimili saiana liu-
filana na manataʼanga ʼosoʼoso ki, 5 ma
kami ka saiana osilana faʼamanataʼanga
ʼosoʼoso neʼe ngwae lafe ki kira alua
fuana fonelana na ngwae ki ʼiri kira kasi
saiana God. Ma kaimili ka saiana liufilana
na manataʼanga rora ngwae ki, ma kami
ka olisida ʼiri kira ka roʼosulia na fatalana
sa Jesus Christ. 6 Ma ana kaidaʼi kamu
faʼataʼinia neʼe kamu roʼosulia taʼifau
naʼa alaʼanga kaimili ki, kami sasi akaʼu
fuana kwatelana kwaʼikwaʼinga fuana sa
tai amuʼa neʼe noaʼa kasi roʼosuli kami.

7 Fuila kamu ka saiana tae ki neʼe fuli
ʼi safitamuʼa. Ta ngwae amuʼa neʼe fia
nia na ngwae rao sa Jesus Christ, leʼa
fuana nia ka sai logo aimili neʼe ngwae
rao mamana sa Jesus Christ ki. 8 Sulia
na Aofia kwatea mamanaʼanga fuaimili
ʼuana talaʼi lamuʼa. Ma nia ka baʼe
kaimili fuana ʼafilamuʼa, ma noaʼa laʼu
fuana faʼalilamuʼa. Nau ku fata lafu nau
sulia na ngasingasiʼanga na Aofia kwatea
fuaimili. Sui bore ʼana ka ʼunaʼeri, nau
kusi ʼeke goʼo. 9 Noaʼa nau kusi oga muke
manata fasi nau ku faʼamaʼu kamu ʼani
kerekereʼa ki neʼe nau ku sasi fuamuʼa,
10 osiʼana ti ngwae kira fata ʼuri, “Na
kerekereʼa sa Paul ki nia ngasingasiʼa.
Bore ma ana kaidaʼi nia tua faʼi kulu, nia
maʼumaʼula ma noaʼa kasi sai goʼo ana
alaʼanga.” 11 Aia, na ngwae neʼe saea ru
neʼeri, nia leʼa fuana nia ka saiana na tae

neˈe kaimili fata ˈani ana kaidaˈi kaimili kerekere, nia bolo naˈa faˈinia na tae ki neˈe kaimili ke sasiˈi ana kaidaˈi kaimili ke tua faˈi kamu.
12 Noaˈa kaimili kasi faˈabolotaˈi kaimili faˈinia na ngwae rao ba saea kira ˈinotoˈa liu. Ma kira ka fata lafuda talada ru noaˈa kasi bolo faˈinida! 13 Ma kaimili niniˈa, noaˈa kaimili kasi fata lafu kaimili faˈinia ta ngasingasiˈanga neˈe noaˈa kami ˈiri toˈo ana. Bore ma kaimili, mike lafu kaimili sulia raoˈa neˈe God arabaˈe kami fuana sasilana, ma kamuˈa neˈe ti ngwae logo ana raoˈa neˈeri. 14 Noaˈa kami kasi rora kaidaˈi kaimili saea neˈe kaimili toˈo ana ngasingasiˈanga fafi kamu, sulia kaimili na ngwae etaeta neˈe kami leka daofaˈi liu ˈuamuˈa faˈinia na FaˈarongoˈaLeˈa sa Jesus Christ. 15 Noaˈa kaimili kasi saea kaimili toˈo ana mamanaˈanga fafia na raoˈa neˈe ti ngwae matamata sasia saena maˈe fanoa ki neˈe God noaˈa kasi baˈe kaimili ˈuana. Ma kamuˈa ti ngwae neˈe God baˈe kaimili fuamuˈa, kaimili oga na faˈamamanaˈanga kamu ka doe ma ka ngasingasiˈa. Ma kaimili ka oga logo sasilana na raoˈa doe ka tasa faˈi kamu. 16 Ma buri ˈana neˈe kaimili rao logo faˈi kamu, kami ka daraninia fanoa ki fuana faˈatalongaˈilana FaˈarongoˈaLeˈa. Ma noaˈa kami kasi oga mika saea kami toˈo ana mamanaˈanga fafia na raoˈa neˈe ti ngwae matamata sasia ana maˈe fanoa neˈe God asungaˈinida ˈuana.
17 Sulia na KerekereˈaAbu ba saea, “DiˈiaTa ngwae oga ka fata lafu nia, nia ka fata lafua goˈo ˈana sulia tae neˈe God sasiˈi.” 18 Ma na ngwae neˈe fata lafu nia talana, nia noaˈa kasi toˈo ana ˈinotoˈanga. Bore ma na ngwae neˈe God nia alafafia, nia na ngwae ˈinotoˈa mamana.

11

Na ngwae ˈosoˈoso neˈe kira saea kira na ngwae lifurongo mamana ki

1 Sui bore ˈana nau ku fia noaˈa nia kasi totolia fuana ngwae ka fata sulia niaˈa talana, nau ku oga muke mabetau basi faˈi nau, kaidaˈi nau ku fata suli nau talaku. 2 Nau ku manata ˈabera suli kaumulu, diˈia logo neˈe God manata ˈabera amuˈa. Sulia kaumulu diˈia ta kini sariˈi laˈulaˈu ba nau ku alu fafia masia daolana maˈi sa Jesus Christ. Aia, na sariˈi neˈe kira alu fafia fuana na ˈafeˈa, nia ka tua faˈasia na ngwae matamata ki. 3 Nau ku manata ˈabera suli kamu, ˈasu mu kata faˈamamana ana faˈamanataˈanga ti ngwae, ma na alafeˈanga kamu fuana sa Jesus Christ ka takalo, diˈia ba ˈi Eve ˈua naˈa maˈi nia faˈamamana ana sokeˈa na loi. 4 Nau ku manata ˈabera amuˈa, ˈasu ˈubani ˈaliˈali mu kata faˈamamana ana na faˈamanataˈanga neˈe matamata faˈasia na faˈamanataˈanga kaimili. Sulia diˈia ta ngwae leka kwau siaumulu, ma nia ka faˈarongo ˈani faˈarongoˈanga matamata sulia sa Jesus, kaumulu kata fiˈi faˈamamana goˈo ˈaumulu ana. Ma kaumulu ka maˈudi ˈuana ngalilana ta mangoˈi ru neˈe matamata faˈasia na Anoˈi ru Abu neˈe kamu ngalia ana kaidaˈi kaimili faˈarongo ˈani.
5 Aia, ma na ngwae neˈe kira leka kwau siaumulu ki, ma kika saea kira na lifurongo talingaˈi ki, nau kusi manata goˈo fasi kira talingaˈi ka liufi nau. 6 Sui bore ˈana noaˈa naisi saiana alaˈanga leˈa, nau ku saiana ru ˈoro ki ana FaˈarongoˈaLeˈa. Kaumulu saiana na ru neˈeri, osiˈana kaimili faˈamanata kamu ana kaidaˈi ˈoro ki.
7 Ana kaidaˈi nau ku faˈarongo ˈani FaˈarongoˈaLeˈa God fuaumulu, noaˈa naisi gani kaumulu ˈuana ta folifoliˈa, ma ta taˈi maga mani bore ka noaˈa goˈo. Ma ana kaidaˈi nau ku tua siaumulu, nau ku faˈatiˈitiˈi nau fasi ˈiri kaumulu ka ngalia ˈinotoˈanga. FaˈutaKaumulu fia fasi nau ku sasi rora neˈeriˈa? 8 Ana kaidaˈi nau ku faˈamanata kaumulu, ti ngwae neˈe kira faˈamamana saena fanoa matamata ki, kira foli nau. Nia neˈe, nau ku ngalia ru ki faˈasida, fasi ˈiri nau ku ˈafi kaumulu. 9 Ma ana kaidaˈi nau ku tua faˈi kaumulu, diˈia nau ku oga ta mani, noaˈa naisi gani kaumulu goˈo ˈuana. Ma na ngwae asina ki neˈe kira leka maˈi faˈasia ˈi Masedonia neˈe kira kwatea ru neˈe nau ku ogaˈi ki. Noaˈa naisi gani kaumulu ˈuana ta ru, ma noaˈa naisi baˈa gani. 10 Ma nau ku fata lafu nau sulia nau kusi gani kaumulu ˈuana ta ru. Ma ru neˈeri, nia ˈafitaˈi ka rokisi ana ta kaidaˈi,

sulia nau kusi baˈa ngalia ta mani faˈasia ta ngwae saena abaˈi kula ˈi Gris taˈifau. Na ru neˈeri nia mamana diˈia logo na fatalana sa Jesus Christ neˈe nia mamana. 11 Sali kamu manata rora fasi nau kusi alafe fuamuˈa sulia nau kusi ngalia mani faˈasi kaumulu. Bore ma God saiana neˈe nau ku alafe liu fuamuˈa.

12 Nai baˈa inaˈu goˈo ˈaku ana falafala neˈeri, fasi ˈiri na ngwae neˈe kira saea kira ngwae lifurongo ki, noaˈa kira kasi bolo faˈinia saelana na raoˈa kira neˈe leˈa ka diˈia na raoˈa kaimili. 13 Kira saea kira na lifurongo ki, bore ma kira noaˈa laˈu na lifurongo mamana sa Jesus Christ ki. Kira soke kaumulu ˈani raoˈa kira ki, ˈiri kamu ka manata fasi kira neˈe lifurongo ki. 14 Ma noaˈa nau kusi ˈarefo goˈo ana ru neˈe, sulia sa Saetan bore, nia saiana ka rokisi fasi ˈiri ka lia diˈia ta ˈainsel ana madakoˈanga. 15 Nia neˈe, noaˈa kulu kasi ˈarefo diˈia na ngwae rao sa Saetan ki logo, kira kwate ma kira talada ka lia diˈia ngwae rao mamana God ki. Kike baˈa ngalia naˈa kwaˈikwaˈinga doe neˈe bolo faˈi kira sulia na abula taˈangaˈa kira ki.

Sa Paul fata lafua sulia ru ki faˈataˈinia nia ngwataˈutaˈu

16-17 Sui bore ˈana nau noaˈa kusi oga fata baˈalafeˈa, niniˈari nai baˈa fata lafu nau suli nau talaku. Kaidaˈi nau ku fata suli nau talaku ˈunaˈeri, ti ai aumulu fia fasi nau ku alaˈa diˈia ngwae boleboleˈa ki, nama nau noaˈa kusi alaˈa sulia tae neˈe na Aofia saea. Sui bore ˈana muka manata ˈunaˈeri, rongo basi sulia tae neˈe nai saea. 18 Buri ˈana kaidaˈi neˈe ti ngwae kira fata lafu kira talada, kamu ba roˈo logo sulida. ˈUnaˈeri kaumulu taˈifau muke fafarongoa basi ru neˈe nai saea fuamuˈa sulia nauˈa talaku. 19 Ma kaumulu fia fasi kamu saiˈi ru liu, bore ma kamu ka maˈudi fuana rongolana ngwae neˈe alaˈalada noaˈa kasi bolo. 20 Kaumulu ka alaˈanida goˈo amuˈa fuana kira ka ˈaˈana fafi kaumulu, ma kira ka ngalia na ru kaumulu ki, ma kira ka soke kaumulu, ma kira ka fata lafuda talada, ma kira ka faˈa ˈekeˈa kaumulu ˈani kwaˈi bokotalana maamuˈa. 21 Kaimili noaˈa kasi sasi ˈunaˈeri amuˈa. Ma faˈuta neˈe kaumulu ka fia fasi kaimili rora, sulia kami kasi sasi ˈunaˈeri aumulu?

Na ngwae neˈe fia kira ta lifurongo talingaˈi ki, kira fata lafu kira talada. Ma nauˈa logo, nai fata lafu nau ka diˈida logo, sui bore ˈana noaˈa kasi leˈa fuana fataˈa ˈunaˈeri. 22 Aia, kira saea kira ngwae ˈi Jiu ki. Ma nauˈa ta ngwae Jiu logo. Kira saea kira kwalafa sa Israel faˈinia sa Abraham. Ma nauˈa ta ngwae logo ana kwalafa sa Israel faˈinia sa Abraham. 23 (Nau naisi oga fata lafu laku sulia nauˈa talaku ˈuri.) Kira saea kira ngwae rao sa Jesus Christ ki. Bore ma nauˈa naˈa neˈe ngwae rao leˈa sa Jesus Christ ka liufida. Sulia nau ku rao ngasingasiˈa ka liufida, ma ngwae ki kika alu nau saena luma ni lokafo ana kaidaˈi ˈoro ki ka liufida, ma ngwae ki ka nangasi nau ana kaidaˈi ˈoro ki ka liufida, ma karangi nau ku mae ana kaidaˈi ˈoro ki ka liufida. 24 Lima kaidaˈi ki na ngwae doe Jiu ki kira nangasi nau ˈania uulu akwala ma siko faˈi kwaˈinga. 25 Ma uulu kaidaˈi ki na ngwae doe ˈi Rom ki kira nangasi nau ˈani maˈe ˈai. Ma ana taˈi kaidaˈi, ti ngwae kira iliili ˈuana saungilaku ˈani ˈuilaku ˈani fau ki. Ma uulu kaidaˈi ki na faka neˈe nau ku leka ˈani ka kuru faˈi nau, ma ana taˈi kaidaˈi nau ku tua saena asi sulia taˈi rodo ma taˈi asoa. 26 Ma ana lekaˈa ˈoro nau ki, nau ku dao toˈona ˈafitaˈiˈanga ˈoro ki ana kafo afe ki, ma ana ngwae bilibili ki, ma sulia na ngwae Jiu ki, ma na ngwae kwaita ki neˈe kira malimaeˈa aku. Ma nau ku dao toˈona ˈafitaˈiˈanga saena fanoa doe ki, ma saena abaˈi kula kwasi, ma saena asi logo. Ma ti kaidaˈi na ngwae neˈe soke ma kira ka saea kira ngwae faˈamamana ana sa Jesus ki, kira kwatea logo na ˈafitaˈiˈanga doe ki fuaku. 27 Nau ku rao ngangata liu, ma ti rodo noaˈa nau kusi maliu. Ma ti kaidaˈi nau kusi toˈo ana fanga ma noaˈa nau kusi kwaˈu. Ma ti kaidaˈi nau ku gwari sulia nau ku olidoko liu ana toro. 28 Noaˈa laˈu na ru neˈeri ki goˈo ˈana, sulia ana faˈi asoa ki taˈifau goˈo nau ku toˈo ana ˈafitaˈiˈanga osiˈana nau ku manata ˈabera sulia na fiku taˈi ngwae faˈamamana ki taˈifau. 29 Ma diˈia ta ngwae neˈe faˈamamana ma ka dao

toˈona ˈafitaˈiˈanga sulia ilitoˈonga doe, nau ku toˈo ana ˈafitaˈiˈanga logo, sulia nau ku manata ˈabera ana niaˈa. Ma diˈia ta ngwae ka sasia ta ru taˈa, nau ku kwaimanatai.

30 Duˈungana kira suˈumaˈi nau ku fata lafu nau suli nauˈa talaku, nau ku fata sulia na ru ki neˈe faˈataˈinia nau ta ngwae ngwataˈutaˈu. 31 God na Maˈa na Aofia kia sa Jesus, nia saiana tae neˈe nau ku saea nia mamana. Nau ku oga ngwae ki taˈifau kira ka baˈatafea God tua tua firi. 32 Ana kaidaˈi nau ku tua ˈi Damaskas, na ngwae neˈe sa Aretas na tatalafaˈa filia ˈuana gwaungaˈinga fafia fanoa neˈeri, nia ka kwatea ngwae ana fuani oro ki kika folo ˈafia na maˈe tafa ki ana maˈe fanoa neˈeri, fasi ˈiri kira ka dau nau ana kaidaˈi nau ku ruˈu ˈi maa. 33 Bore ma ti ngwae kira kwaiˈafi aku, kira ka alu nau saena kukudu doe, ma kira ka faˈakoso nau sulia na maa ˈolofolo ana ˈodoa neˈeri ˈuana ˈi maa, ma nau ku tafi.*

12

Na ru God faˈataˈiniˈi fuana sa Paul ki

1 Kira suˈumaˈi nau ku fata lafu nau suli nauˈa talaku, bore ma fataˈa ˈunaˈeri noaˈa nia ˈiri faˈamamana neˈe nauˈa na lifurongo. Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, nau ku fata sulia na ru na Aofia nia faˈataˈiniˈi fuaku. 2 Aia, na akwala ma fai faˈi ngali sui naˈa, God ka ngali nau ˈuana kula neˈe God tua ana ˈi langi. (Aia, nau ku kina bore na noniku logo taka neˈe dao ˈi neˈeri, nama God goˈo ˈana taka neˈe faˈataˈinia ru neˈe ki fuaku, sulia taˈifilia God goˈo neˈe saiana.) 3-4 Aia, nau ku saea laˈu, nau ku sai goˈo ana God nama neˈe ngali nau ˈuana ˈi langi. (Ma nau kusi saiana na noniku dao logo ˈi neˈeri taka, nama God goˈo neˈe faˈataˈinia fuaku, sulia taˈifilia God neˈe saiana.) Aia, ma ana kaidaˈi neˈe nau ku tua ˈi langi, nau ku rongoa na ru ni ˈarefoˈanga ki ma ka ˈafitaˈi ta ngwae ka saea ˈani alaˈanga saena magalia neˈe. 5 Na lialiata neˈeri ru fuana fata lafulaka faˈinia. Bore ma nau noaˈa kusi sasi ˈunaˈeri. Sulia na ru neˈe nau ku fata lafu nau sulia na ru neˈe faˈataˈinia fasi nauˈa ngwae ngwataˈutaˈu. 6 Ma diˈia nau ku oga tafelaku, nia totolia fuaku nau ku fata ˈunaˈeri sulia na fatalaku nia mamana. Bore ma, noaˈa nau kusi tafe nau, sulia noaˈa nau kusi oga ngwae ki kira ka fia fasi nauˈa na ngwae doe liufia na ru neˈe kira lisia nau ku sasiˈi ki, ma na ru neˈe kira ka rongoa nau ku saeˈe ki.

7 Aia, God alaˈania naˈa mataˈinga fuaku ˈiri noaˈa naisi fata naunau sulia na ru leˈa ˈoro neˈe nau ku lisida ˈi langi ki. Ma na mataˈinga neˈe, sa Saetan neˈe sasia ˈiri ka faˈafii nau fasi ˈiri nau kusi naunau. 8 Ma uulu kaidaˈi ki neˈe nau ku foˈo, ma nau ku amasi na Aofia ˈiri nia ka lafua. 9 Bore ma nia olisi nau ka fata ˈuri, “Na kwaiˈofeˈanga nau taˈifilia, nia na ru neˈe ˈoko boˈoboˈo ˈuana. Sulia diˈia ˈoko ngwataˈutaˈu, na ngasingasiˈanga nau fuana ˈafilamuˈa ke baˈa doe ka tasa.” Sulia ru neˈeri, nau ku saeleˈa liu, ma nau ku fata lafu nau sulia na ngwataˈutaˈunga nau, ˈiri na ngasingasiˈanga sa Jesus Christ ka kwaiˈafi aku. 10 Nau ku saeleˈa goˈo ˈaku fafia na ˈafitaˈiˈanga nau ki sulia sa Jesus Christ. Nau ku saeleˈa goˈo ˈaku diˈia kira ka fata faˈali nau, nama kira ka faˈakaisi nau. Nia leˈa goˈo ˈana diˈia nau ku toˈo ana ngwataˈutaˈunga, sulia ana kaidaˈi nau ku ngwataˈutaˈu, sa Jesus Christ nia ka faˈangasingasi nau.

Sa Paul ka manata ˈabera fuada ngwae ˈi Korint ki

11 Aia, nia noaˈa kasi totoli nau fuana fata lafulaku, bore ma kaumulu neˈe kwate ma nau ku fata ˈunaˈeri. Fuila kaumulu ka baˈatafe nau goˈo ˈaumulu. Sui bore ˈana nau na ngwae goˈo aku, na ngwae ba kira saea kira ˈani lifurongo talingaˈi ki, noaˈa kira kasi doe ka liufi nau. 12 Ana kaidaˈi nau ku rao ˈi safi-tamuˈa ˈania mabetauˈa, God sasia na ru faˈanadaˈa ˈoro ki ˈani nau. Ma na ru neˈeri ki, nia ka faˈataˈinia neˈe nauˈa na ngwae lifurongo mamana. 13 Na ru nau ku sasia fuamuˈa ki, nia diˈia ru neˈe nau ku sasia fuana fiku taˈi ngwae faˈamamana ki taˈifau. Taˈi ru neˈe kasi

* **11:33** lisia nunuˈi ru ana Acts 9:25

diˈia na ru nau ku sasia ana fanoa matamata ki: Nau kusi gani ta mani aumulu fuana ˈafilaku. Ma kaumulu saea nau ku sasia ru taˈa aumulu ˈunaˈeri, bore ma noaˈa naisi fata ni kwaimanataiˈanga ana kaidaˈi neˈeri fasi ˈiri muke rufuanata nau.

14 Ana kaidaˈi neˈe, nau ku sasi akaˈu naˈa ˈiri nai dao laˈu toˈomulu ana uula kaidaˈi. Ma nia diˈia logo ˈi naˈo, noaˈa nau kusi gania ta mani faˈasi kamu. Sulia noaˈa naisi oga goˈo na mani kamu ki. Na ru nau ku oga lala neˈe ˈiri kamu ke saeleˈa kaidaˈi nai dao kwau. Nau ku diˈia ta maˈa fuaumulu, sulia nau ku kwaiˈafi kamu ˈuana faˈamamanaˈanga ana sa Jesus Christ. Ma noaˈa kasi bolo fasi ˈiri neˈe ngela ki kira ka kwate mani fuana maˈa kira, ma ka leˈa fuana maˈa ka kwate mani fuana ngela nia ki. 15 Ma diˈia nau ku kwatea na ru nau ki taˈifau faˈi nau talaku logo ˈuana ˈafilamuˈa, nau ku saeleˈa goˈo ˈaku. Faˈuta, na alafeˈanga kaumulu fuaku tiˈitiˈi goˈo ˈana, sulia na alafe ˈanga nai fuaumulu nia gwaˈilinga?

16 Aia, kaumulu saiana noaˈa naisi gania ta mani faˈasi kamu. Bore ma na malimae nau ki kira fata ˈuri, “Sa Paul toˈo ana taˈi manataˈi ngwae ago fuana ˈosolamuˈa.” 17 Ma kaumulu saiana na alaˈanga neˈeri noaˈa kasi mamana. Ma noaˈa nau kusi baˈeda kwau ngwae ki siaumulu fuana ˈaurafulamuˈa ˈuana mani. 18 Nau ku amasia sa Titus ˈiri nia leka kwau siamuˈa, ma nau ku kwatea kwau taˈi ngwae asina laˈu faˈinia. Ma kaumulu sai mamana ana sa Titus kasi obosi kamu goˈo ˈuana ta mani. Ma kaumulu saiana sa Titus faˈi nau, keroˈo sasia na ru saga ki neˈe bolo ma ka saga taˈifau goˈo.

19 Sali kamu fia fasi kami alaˈa ˈunaˈeri fuana fonelamiˈa talamiˈa. Aia, na manataku noaˈa kasi ˈunaˈeri. Sulia God saiana na ru neˈe kami saeˈe ki, nia leka sulia na ru neˈe sa Jesus Christ nia oga kami ka saeˈe ki. Kwaima leˈa nau kina ˈae, na ru ki taˈifau neˈe kaimili sasiˈi, kaimili sasiˈi fuana ˈafilamuˈa. 20 Nau ku manata ˈabera, ˈasu ˈubani nau kutu leka kwau, nau ku lisia na abulaˈanga kamu ki ka matamata faˈasia na ru neˈe nau ku oga. Ma diˈia nia ˈunaˈeri, nai kwatea kwaˈikwaˈi ˈanga fuamuˈa, ma noaˈa kamu kasi saeleˈa sulia. Nau ku manata ˈabera ˈasu ˈubani ti ngwae ˈi loˈoba kira kata olisuˈusuˈu, ma kira ka kwaimamagolai, ma kira ka saetaˈa, ma kira ka manata guˈuguˈu, ma kira ka fata taˈa, ma kira ka alaˈa sulia ngwae matamata ki, ma kira ka lafe, ma na falafala kira ki noaˈa kasi saga. 21 Ma nau ku manata ˈabera ˈasu ˈubani nau kutu leka laˈu maˈi, ma God ka sasia nau ku ˈeke suli kaumulu. Ma nai baˈa angi sulia na ngwae ˈoro aumulu, kira sasia ru taˈa ki, ma noaˈa kira kasi kakari alifaˈi faˈasia na kakabaraˈanga kira ki.

13

1 Aia, nai baˈa dao kwau siaumulu uula kaidaˈi. Na Kerekereˈa Abu ba saea, “Noaˈa kamu kasi matalangani ta ngwae leleka muke rongoa ta ro ngwae nama ta uulu ngwae neˈe fata mamana sulia tae neˈe nia sasia.” 2 Ana ruana kaidaˈi nau ku leka maˈi, nau ku faˈabasua na ngwae ki amuˈa neˈe abulalada taˈa. Ma ana kaidaˈi neˈe, nau ku faˈabasuda logo saena kerekereˈa neˈe. Ma ana kaidaˈi nai baˈa dao maˈi siaumulu, noaˈa ta ngwae neˈe sasia ta ru taˈa ka tafi faˈasia na kwaˈikwaˈinga nau fuana. 3 Ana kaidaˈi neˈeri, kamu ke baˈa sai leˈa ana sa Jesus Christ neˈe kwatea alaˈanga fuaku fasi ˈiri nau ku fata ˈania. Ma ana kaidaˈi nia ka sasia ta ru fuamuˈa, nia kasi ngwataˈutaˈu. Bore ma nia ka faˈataˈinia na ngasingasiˈa doe fuamuˈa. 4 Sulia sa Jesus Christ ngwataˈutaˈu kaidaˈi kira fotoˈia ana ˈai rara folo, nia ka tataˈe faˈasia na maeˈa sulia na ngasingasiˈanga doe God. Ma kaimili ka ngwataˈutaˈu logo diˈia sa Jesus Christ, bore ma kaimili ke baˈa toˈo ana ngasingasiˈanga doe God sulia sa Jesus Christ, ana kaidaˈi mike leka kwau siaumulu.

5 Nia leˈa fuamuˈa muke manata sulia na mauriˈa kaumulu ki, fasi ˈiri muka saiana na abulaˈanga kamu ki bolo fuana ngwae neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus Christ ki nama noaˈa. Kaumulu saiana sa Jesus Christ goˈo neˈe tua saena maurilamuˈa. Ma diˈia noaˈa nia kasi tua saena maurilamuˈa, na faˈamamanaˈanga kaumulu ki noaˈa kasi mamana. 6 Nau ku

oga muke saiana na faˈamamanaˈanga
kaimili nia mamana. 7 Ma kami ka
foˈosia God fasi ˈiri muke mango faˈasia
abula taˈangaˈa. Ma noaˈa kami kasi
foˈo goˈo ˈaimili ˈunaˈeri ˈiri ta ngwae ka
fia fasi na raoˈa kaimili nia leˈa. Kami
foˈo ˈunaˈeri ˈiri kaumulu ka sasia na
ru saga, bore ˈana ti ngwae kira fia
fasi na raoˈa kaimili na ru ˈoˈo goˈo
ˈana. 8 Kaimili sasi goˈo na ru su-
lia faˈamanataˈanga mamana, ma noaˈa
kami kasi uu fonea faˈamanataˈanga
mamana. 9 Kaimili saeleˈa mika ng-
wataˈutaˈu, diˈia kamu ngasingasiˈa ma-
mana. Ma kaimili foˈo fasi ˈiri muke
faˈasaga abulalamuˈa taˈifau. 10 Nia neˈe
sasi nau ku keresia naˈa ru neˈeri ki ana
kaidaˈi nau ku tua tau kwau ˈua faˈasi
kaumulu. Nau ku sasia fasi ˈiri ana
kaidaˈi nau ku leka kwau siaumulu, nau
kusi balufi kamu ˈani na ngasingasiˈanga
neˈe na Aofia kwatea fuaku. Nia kwatea
naˈa ngasingasiˈanga neˈeri fuaku ˈiri
nau ku ˈafi kamu, ma noaˈa laˈu fuana
faˈalilamuˈa.

Na alaˈanga ˈisi ki

11 Aia, ngwae asina kina ˈae, na ru
neˈeri ki goˈo neˈe nau ku saea fuau-
mulu. Muke rokisia falafala kamu ki,
ma muke fafarongoa na ru neˈe nau
ku keresia kwau fuamuˈa, ma muke tua
ˈani taˈi manata ˈi ngwae, ma muke
tua ˈani aroaroˈa faˈi kamu talamuˈa.
Ma God neˈe alafe fuaka ma ka kwatea
aroaroˈanga, nia ke baˈa tua faˈi kamu.
12 Aia, muke faˈataˈinia naˈa alafeˈanga
kaumulu ki fuaumulu kwailiu ana kaidaˈi
muke lisi kaumulu kwailiu.
Na ngwae God ki taˈifau ˈi neˈe, kira
kwatea na alaˈanga leˈa leˈa kira ki fuau-
mulu.
13 Ma nau ku foˈo fasi ˈiri na Aofia sa
Jesus Christ ka kwaiˈofe aumulu, ma God
ka alafe fuaumulu, ma na Anoˈi ru Abu
ka tua faˈi kamu taˈifau.

Na Kerekereʼa Sa Paul Fuana Ngwae Faʼamamana Ki ʼI Galesia

Sa Paul keresia na buka neʼe fuana na ngwae faʼamamana ʼi Galesia ki. Sa Paul nia rao faʼinida, ma ka ʼiri tau goʼo ʼi buri ʼana sa Paul ka faʼasida, kira ka talaʼae kika abula ʼuana rongoʼa fuana ta faʼamanataʼanga matamata laʼu. Ti faʼamanata ʼosoʼoso kira dao toʼona Kristin ki ʼi Galesia, ma kira ka saea kira ke talaʼae fuana dongalana falafala Jiu ki. Taʼi falafala Jiu neʼe ʼolo faʼataʼinia (circumcision). Na Jiu ki faʼamanata neʼe roʼongaʼa ana taki sa Moses ki kwatea ma ngwae ki ka ʼoloʼolo ʼi maana God, ma na ʼolo faʼataʼinia neʼe toto fuana ngwae God ki. Bore ma sa Paul nia faʼamanata sulia na fitoʼonga ana sa Jesus lala neʼe kwate ma ngwae ki kika ʼoloʼolo ʼi maana God. Ma na Anoʼi ru Abu ma na tuaʼa saga, nia na toto neʼe faʼataʼinia kulu ngwae God ki. Kulu ka faʼamamana ana sa Christ Jesus fasi ʼiri kike saga ʼi maana God. God nia fuʼusi ʼoloʼolo akulu noaʼa laʼu osiʼana na roʼongaʼa sulia na taki ki, bore ma osiʼana lala neʼe kulu faʼamamana sa Christ. Roʼongaʼa sulia na taki ki noaʼa kasi totolia neʼe ke faʼa ʼoloʼoloʼa ta ngwae ʼi maana God.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Fata leʼaleʼanga & 1:1-11
Sa Paul nia niaʼa ta lifurongo mamana & 1:11—2:21
Ngwae ke faʼasaga tualana faʼinia God ʼani faʼamamanaʼanga ana sa Jesus & 3:1—4:31
Maurilana Kristin ki donga kwaitalaʼi ʼanga Anoʼi ru Abu & 5:1—6:18

1-2 Na kerekereʼa neʼe faʼasia nauʼa sa Paul, ma na bara ngwai asina ana sa Christ ki neʼe kira tua faʼinau ʼi neʼe, fuamuʼa ngwae faʼamamana God ki saena abaʼi kula ʼi Galesia. Nauʼa naʼa neʼe ta lifurongo ana sa Jesus. Noaʼa ta ngwae kasi fili nau fuana raoʼa neʼe. Bore ma sa Jesus Christ faʼinia God, na Maʼa neʼe nia taʼea sa Jesus faʼasia na maeʼa, keraʼa lala neʼe fili nau fuana lifurongoʼanga.

3 Nau ku foʼo ʼiri God na Maʼa kia faʼinia sa Jesus Christ na Aofia ke kwaiʼofe amuʼa ma ke kwatea na aroaroʼanga fuamuʼa.

4 Sa Christ ka kwatea niaʼa ʼana talana fuana na taʼangaʼa kia ki fasi ʼiri ke loge kia faʼasia na abula taʼangaʼa ʼoro ki neʼe saena magalia ana kaidaʼi neʼe. ʼUnaʼeri nia roʼosulia na kwaiogaiʼanga God na Maʼa kia. 5 Nau ku oga kuke faʼadufa God tutua firi! ʼIu nia ke ʼunaʼeri.

Taʼi Faʼarongoʼanga Leʼa goʼo

6 Nau ku ʼarefo naʼa ana ru neʼe kamu sasia, osiʼana nia noaʼa kasi tau goʼo muka siki tau naʼa faʼasia God neʼe fili kamu naʼa ʼiri muke tua ʼi olofana na kwaiʼofeʼanga sa Christ, ma niniʼari muka faʼamamana naʼa amuʼa ta faʼamanataʼanga matamata laʼu neʼe ti ngwae kira saea ʼani na Faʼarongoʼa Leʼa. 7 Bore ma na faʼamanataʼanga neʼeri noaʼa laʼu na Faʼarongoʼa Leʼa mamana sulia sa Christ. Ti ngwae goʼo neʼe kira feo kamu, ma kira ka iliili ʼuana rokisilana na Faʼarongoʼa Leʼa sulia sa Christ. 8 Ma sui bore ʼana diʼia kamiʼa nama ta ʼainsel faʼasia ʼi langi neʼe ke faʼatalo ʼani fuamuʼa ta faʼarongoʼanga neʼe matamata faʼasia tae neʼe kami faʼatalo naʼa ʼani fuamuʼa ʼi naʼo, nia bolo faʼinia God ke ʼui ʼania ngwae neʼeri saena mafula neʼe duʼaduʼa kasi mae. 9 Diʼia ba kami saea ka sui naʼa maʼi ʼi naʼo, ma nau ku saea laʼu fuamuʼa: Diʼia ta ngwae ke faʼataloʼania fuamuʼa ta faʼamanataʼanga neʼe ka matamata faʼasia na tae neʼe kamu faʼamamana ana ka sui naʼa, nia bolo faʼinia God ke ʼui ʼania ngwae neʼeri saena mafula neʼe duʼaduʼa kasi mae.

10 Kaidaʼi nau ku saea alaʼanga neʼeri ki, noaʼa naisi sasi laʼu ʼuana ngwae ki neʼe kike auraʼe nau. Noaʼa liu. Ma nau ku oga lala God ʼana talana neʼe ke auraʼe nau. Diʼia nau ku sasi ʼuana neʼe ngwae ki kika oga nau, ʼirai ma nauʼa noaʼa laʼu ngwae ni rao sa Christ.

Alaʼanga sa Paul sulia kaidaʼi sa Jesus filia fuana lifurongoʼanga

11 Ngwaefuta kina ma ngwaingwaena
kina ana sa Christ, nau ku saea fuamuˈa,
na FaˈarongoˈaLeˈa neˈe nau ku
faˈarongo ˈani, nia noaˈa laˈu ru neˈe
talaˈae maˈi faˈasia na ngwae ki. 12 Noaˈa
nau kusi ngalia laˈu faˈasia ta ngwae, ma
noaˈa ta ngwae kasi faˈamanata nau goˈo
ˈani. Bore ma sa Jesus Christ lala neˈe
tala faˈataˈinia fuaku.
13 Kamu rongoa taˈifau naˈa sulia na
tualaku maˈi ˈi naˈo, kaidaˈi ba nau ku
foˈosia ˈua God diˈia na Jiu ki kira sasia.
Kamu rongoa logo ba nau ku maˈudua
liu naˈa ngwae faˈamamana God ki, ma
nau ku iliili liu ˈuana takalongaˈilada.
14 Kaidaˈi nau ku ˈalako ˈua, ˈorolana na
ngwae Jiu ki neˈe kira ˈalako faˈi nau,
nau ku liufida ˈani roˈongaˈa sulia na
faˈamanataˈanga kami Jiu ki ma sulia na
falafala koˈo bora kami ki.
15 Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, sulia
kwaiˈofeˈanga God ˈi naˈona mala neˈe
nau ku futa, God nia fili nau naˈa fuana
raoˈa nia ki. 16 Ma God ka saeleˈa fuana
faˈataˈilana na Ngela nia fuaku, fasi ˈiri
nau kui faˈataloˈania na FaˈarongoˈaLeˈa
sulia sa Jesus fuana ngwae noaˈa laˈu Jiu
ki. Ma kaidaˈi God nia ka faˈataˈinia
naˈa Ngela nia fuaku, nau kusi leka naˈa
siana ta ngwae ˈiri nia ka faˈamanata
nau. 17 ˈUnaˈeri noaˈa nau ku ˈiri leka
ˈalaˈa ˈuana ˈi Jerusalem fuana lisilana
na ngwae neˈe kira lifurongo etaeta aku
ki. Nau ku leka lala ˈaku ˈuana abaˈi
kula ˈi Arabia, sui nau ku oli laˈu maˈi
ˈuana ˈi Damaskas. 18 Sui buri ˈana uulu
faˈi ngali ki, nau ku fiˈi leka ˈuana ˈi
Jerusalem fuana lisilana sa Peter, ma nau
ku tua faˈinia sulia na akwala ma lima
asoa. 19 Ma nau ku alaˈa logo faˈinia sa
James, na ai burina na Aofia, bore ma nau
noaˈa kusi lisia ti lifurongo laˈu.
20 Ma na ru neˈe ki taˈifau niniˈa nau
ku keresia kwau fuamuˈa na ru mamana
ki taˈifau goˈo. God ka saiana nau noaˈa
kusi soke.
21 ˈI buri, nau ku leka laˈu ˈuana abaˈi
kula ˈi Siria ma ˈi Silisia ki. 22 Ana
kaidaˈi neˈeri, na ngwae faˈamamana
sa Christ ki saena abaˈi kula ˈi Judea,
noaˈa kira kasi sai goˈo aku. 23 Kira
sai goˈo ˈada ana na alaˈanga neˈe ti
ngwae neˈe alaˈa suli nau kika ˈuri, “Na
ngwae ba maˈudu kia ˈi naˈo ma ka iliili
ˈuana faˈalilana na ngwae faˈamamana
sa Christ ki neˈana. Kaidaˈi neˈe, nia
faˈarongo naˈa sulia sa Christ fasi ˈiri
na ngwae ki kika faˈamamana ana.”
24 Ma osiˈana faˈarongoˈa neˈe kira ka
baˈatafea naˈa God fafia tae ki neˈe nau
ku sasiˈi.

2

Na faˈinaˈonaˈo ˈi Jerusalem ki alafafia na faˈamanataˈanga sa Paul

1 ˈI buri ˈana taˈi akwala ma fai
faˈi ngali, nau ku fiˈi oli laˈu ˈuana ˈi
Jerusalem faˈinia sa Banabas, ma nau ku
baˈea sa Titus ka leka logo faˈi keroˈo.
2 God neˈe oga nai leka ˈi neˈeri sulia
faˈataˈinga nia fuaku. Ma ana kaidaˈi
nau ku alaˈa fiku faˈinia na ngwae
faˈinaˈonaˈo ki ˈi Jerusalem taˈifilida, ma
nau ku fada leˈa ana na FaˈarongoˈaLeˈa neˈe nau ku faˈamanata ˈani fuana
na ngwae noaˈa laˈu Jiu ki. Nau ku
faˈarongoa na faˈinaˈonaˈo neˈeri ki su-
lia na raoˈa nai taˈifau, ˈiri neˈe kike
alafafia, ˈasu ˈubani nau kutu laga ulafu
goˈo ˈaku ana raoˈa neˈe. 3 Sa Titus na
ngwae neˈe tua faˈi nau, nia noaˈa laˈu
ngwae Jiu, bore ma ngwae ˈi Grik, ma
na faˈinaˈonaˈo ki kira kasi suˈumaˈi nia
goˈo fuana na ˈolo faˈataˈinga. 4 Kaimili
alaˈa sulia ru neˈe ki, osiˈana ti ng-
wae neˈe kira kwaiilifaˈi neˈe kira saea
kira faˈamamana, kira oga nia ke ˈolo
faˈataˈinia nama. Na ngwae neˈeri ki
kira leka ago maˈi fuana faˈalilana na
fitoˈonga neˈe kami ngali goˈo sa Jesus
Christ fuana faˈamaurilamiˈa. Kira oga
kike tuaraˈi kaimili fuana roˈongaˈa sulia
na taki ki. 5 Ma kami kasi ala goˈo fafia
na ngwae ˈosoˈoso neˈeri ki ana ta taˈi
kaidaˈi tiˈitiˈi bore, sulia noaˈa kami kasi
oga kika faˈalia na mamanaˈanga ana
FaˈarongoˈaLeˈa neˈe kamu faˈamamana
naˈa.
6 Ma na faˈinaˈonaˈo neˈe ngwae
ki alafafida ˈi Jerusalem, noaˈa kira
kasi saea goˈo ta ru faolu fuaku sulia
faˈamanata ˈanga nau. (Bore ma noaˈa
naisi ˈabera goˈo sulia ngwae neˈe ki,
neˈe ti ngwae fia kiraˈa ngwae ˈinotoˈa

ki. Osiˈana talitoˈona God goˈo neˈe saiana ke saea neˈe ngwae nia ˈinotoˈa.) 7 ˈUnaˈeri na faˈinaˈonaˈo neˈeri ki, taˈi ru neˈe kira tala lisia neˈe God nia kwatea naˈa raoˈa neˈe fuaku fuana na faˈataloˈanga ˈani fuana ngwae noaˈa laˈu Jiu ki, diˈia logo neˈe nia kwatea fuana sa Peter na raoˈa fuana na faˈataloˈanga ˈani fuada Jiu ki. 8 Sulia God neˈe alu nau, nau ku lifurongo fuana ngwae noaˈa laˈu Jiu ki, diˈia logo neˈe nia alua sa Peter ka lifurongo fuada ngwae ˈi Jiu ki. 9 Sa James, ma sa Peter, faˈinia sa John, neˈe ngwae faˈinaˈonaˈo ki, kira saiana neˈe God kwatea na raoˈa talingaˈi neˈe fuaku fuana faˈatalongaˈilana fuana ngwae noaˈa laˈu Jiu ki. Nia neˈe kwate kira ka sama ana lima ˈoloˈolo amiroˈo sa Banabas, fasi ˈiri ke faˈataˈinia neˈe kira alafafi keroˈo ka rao ˈi safitamuˈa ngwae noaˈa laˈu Jiu ki, ma kira ka rao ˈi safitada ngwae ˈi Jiu ki. 10 Ma taˈi ru goˈo neˈe kira oga keroˈo ke manata toˈona na kwaiˈafiˈanga fuana ngwae dalaˈa ki safitana ngwae faˈamamana God ki ˈi Jerusalem. ˈIu, ru neˈeri neˈe nau ku ngangata liu fuana sasilana.

Sa Paul balufia sa Peter

11-13 Kaidaˈi sa Peter dao ˈi Antiok, nia ka fanga goˈo ˈana faˈinia ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki. Sui, ti ngwae Jiu neˈe sa James baˈeda maˈi kira ka dao ˈi neˈeri. Na ngwae neˈeri ki manata ˈuri, “Diˈia noaˈa ta ngwae kasi ˈolo faˈataˈinia, niaˈa noaˈa laˈu na ngwae mamana sa Christ.” Goˈo ma, sa Peter noaˈa kasi fanga naˈa faˈinia ngwae noaˈa laˈu Jiu ki.* Nia sasi ˈunaˈeri duˈungana neˈe nia maˈu ˈani oli suˈusuˈu ˈanga faˈinia na ngwae Jiu ki neˈe kira leka maˈi faˈasia ˈi Jerusalem. Ma ti Jiu neˈe kira faˈamamana logo ana sa Christ, kaidaˈi kira lisia sa Peter neˈe sasi ˈunaˈeri, kira ka maˈu logo diˈia sa Peter, ma kira ka ˈiri fanga logo faˈinia ngwae noaˈa laˈu Jiu ki. Ma sa Banabas bore ka sasi logo sulida. 14 Bore ma kaidaˈi neˈeri, nau ku lisia kira rora osiˈana noaˈa kira kasi roˈosulia na mamanaˈanga ˈana FaˈarongoˈaLeˈa. Ma nau ku balufia sa Peter ˈi safitana ngwae ˈoro neˈe kira faˈamamana ki, osiˈana nia rora liu naˈa. Ma nau ku fata ˈuri fuana, “ˈAeˈo na ngwae ˈi Jiu, bore ma ˈoko danga naˈa ˈamu ˈani falafala ngwae ˈi Jiu ki, ma ˈoko tua naˈa ˈamu diˈia ta ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki. Kira noaˈa laˈu ngwae Jiu ki niniˈa. ˈOko rora liu naˈa kwa neˈe ˈoko suˈumaˈinia ngwae noaˈa laˈu Jiu ki fuana roˈongaˈa sulia falafala Jiu ki.”

Jiu ki faˈinia ngwae noaˈa laˈu Jiu ki kira mauri duˈungana faˈamamanaˈanga kira

15 Nia mamana naˈa kami futa maˈi ana na Jiu ki, ma kami noaˈa laˈu na ngwae kwaita ki neˈe kira kasi donga taki sa Moses ki. 16 Ma kamiˈa Jiu ki saiana neˈe ngwae ke faˈasaga na tualana faˈinia God ˈani faˈamamanaˈanga ana sa Jesus Christ, ma noaˈa laˈu ˈani roˈongaˈa sulia na taki sa Moses ki. ˈUnaˈeri neˈe kami ka faˈamamana logo ana sa Christ Jesus fasi ˈiri mike saga ˈi maana God. God nia fuˈusi ˈoloˈolo amiˈa noaˈa laˈu osiˈana na roˈongaˈa sulia na taki ki, bore ma osiˈana lala neˈe kami faˈamamana sa Christ. Osiˈana na roˈongaˈa sulia na taki ki noaˈa kasi totolia neˈe ke faˈa ˈoloˈoloˈa ta ngwae ˈi maana God. 17 Ana kaidaˈi neˈe, kamiˈa Jiu ki, kami lulu ˈuana mauriˈa ana sa Christ ka liufia mala na roˈongaˈa sulia na taki ki, ma ti Jiu kira saea kamiˈa ngwae abula taˈa ki naˈa. ˈUri ma, nia fada ˈani sa Christ neˈe kwate kami ka abula taˈa, duˈungana neˈe kami faˈasia dongalana na taki ki? Nia noaˈa kasi ˈunaˈeri laˈu. 18 Bore ma diˈia nau ku oli, ma nau ku faˈamamana laˈu na taki ki neˈe nau ku ˈaila naˈa ˈani, nau ku ˈasi nau naˈa saena na abula taˈangaˈa. 19 Kaidaˈi nau ku tua sulia na taki ki, nau ku lisia fuila noaˈa naisi fitoˈo ana dongalana taki ki fasi ˈiri neˈe nai ˈoloˈolo ˈi naˈona God. Nia neˈe nau ku danga naˈa ˈania na taki ˈiri neˈe nai tua sulia God. 20 God nia ˈado nau faˈinia sa Christ neˈe nia mae ana ˈai rara folo. Nia neˈe

* **2:11-13** Jiu neˈe kira dau sulia na taki sa Moses ki, noaˈa kira kasi fanga fiku faˈinia ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki. Kira fia kira ke baˈa sua ana kaidaˈi kira sama toˈona ma kika ˈania na fanga ana ngwae noaˈa laˈu Jiu ki. Levitikus 11; Acts 11

nau ku mae naˈa, bore ma sa Christ neˈe tua saena maurilaku. Ma na mauriˈa neˈe nau ku toˈo ana ana kaidaˈi neˈe, nau ku mauri ˈani na faˈamamanaˈanga nau ana na Ngela God. Nia alafe fuaku, ma ka mae fasi ˈiri ke faˈamauri nau. 21 God nia ka alafafi kulu duˈungana na kwaiˈofeˈanga nia. Noaˈa naisi ˈaila ˈania na kwaiˈofeˈanga nia. Ma diˈia ta ngwae ke saga faˈinia God duˈungana na taki ki, nia faˈataˈinia neˈe na maelana sa Christ dalafaˈa goˈo ˈana.

3

Na roˈongaˈa sulia na taki ki nama na faˈamamanaˈanga ana sa Jesus

1 Kamu ngwae ana ˈi Galesia, kamu gwaubaliˈa! Nau ku fada taˈifau naˈa fuamuˈa na maelana sa Jesus Christ ana ˈai rara folo. Bore ma nia diˈia ti ngwae niniˈa feo kamu ˈuana faˈamanataˈanga rora ki! 2 Nau ku oga muke saiana taˈi ru ˈuri: Kamu ˈiri kwaloa laˈu na Anoˈi ru Abu God osiˈana neˈe kamu roˈo sulia na taki sa Moses ki, bore ma duˈungana lala neˈe kamu faˈamamana na Faˈarongoa Leˈa sulia sa Jesus, ma muke fitoˈo ana. 3 Kamu gwaubalia liu naˈa. Na Anoˈi ru Abu neˈe kwate ma ˈoko talaˈae ana mauriˈa saena tuaˈa faolu, bore ma taˈena kamu ili ˈuana sasilana na raoˈa Anoˈi ru Abu ki ˈania ngasingasiˈanga kamu ki talamuˈa. 4 Kamu faˈamanifi liu naˈa osiˈana na fitoˈonga kamu ana sa Jesus. Diˈia kamu oli faˈasia ma muka sasi laˈu sulia na taki sa Moses ki, na fitoˈonga kamu ke funu. 5 Nau ku oga muke malingaˈinia neˈe sulia na kwaiˈofe ˈanga God, nia kwate sakongaˈi ana na Anoˈi ru Abu nia fuamuˈa, ma nia ka fulia na ru ni ˈarefoˈanga ki ˈi safitamuˈa, noaˈa laˈu duˈungana neˈe kamu roˈo sulia na taki ki, bore ma sulia lala na fitoˈonga kamu ana sa Jesus.

6 Ma muke manata basi sulia sa Abraham, na Kerekereˈa Abu ba fata ˈuri, “Nia faˈamamana ana God, ma God ka alafafia niaˈa ngwae ˈoloˈolo sulia na faˈamamanaˈanga nia.” 7 Muke saiana sa tai bore ˈana neˈe ke faˈamamana ana God, niaˈa na ngela sa Abraham.* 8 Na Kerekereˈa Abu nia fata ˈuri maˈi ˈi naˈo, God ke baˈa fuˈusi ˈoloˈolo ana ngwae noaˈa laˈu Jiu ki ˈani faˈamamanaˈanga. Ma God ka faˈarongo ˈani faˈarongoˈa leˈa neˈe fuana sa Abraham ka ˈuri, “Nau kui baˈa faˈaleˈa na ngwae ki taˈifau sulia ˈaeˈo.” 9 ˈIu, sa Abraham faˈamamana, ma God ka ˈoilakitaˈinia. ˈUnaˈeri logo, sa tai bore ˈana neˈe kira faˈamamana, God ke faˈaleˈada diˈia sa Abraham.

10 Sa tai faˈida bore ˈana neˈe kira manata fasi God nia alafafida neˈe kira saga osiˈana kira roˈosulia na taki ki, kike baˈa ngalia na kwaˈikwaˈinga faˈasia God. Duˈungana neˈe Kerekereˈa Abu ba nia fata ˈuri, “Sa tai bore ˈana neˈe noaˈa kasi ˈidufaˈi roˈosulia na taki ki taˈifau, kike baˈa ngalia kwaˈikwaˈinga faˈasia God.” 11 Ma nia madako liu naˈa noaˈa ta ngwae kasi saga faˈinia God ana na taki ki, sulia na Kerekereˈa Abu nia fata laˈu ˈuri, “Sa tai bore ˈana neˈe kira ˈoloˈolo faˈinia God osiˈana na faˈamamanaˈanga, kike baˈa mauri firi.” 12 Na falafala ana mauriˈa sulia faˈamamanaˈanga noaˈa ˈiri diˈia laˈu na falafala ana dongalana na taki sa Moses neˈe alaˈa ˈuri, “Diˈia ˈoko oga ˈoke dao toˈona mauriˈa osiˈana roˈongaˈa sulia na taki, ˈoke roˈo nama sulia taki aliˈafu God.”

13 Na kwaˈikwaˈinga neˈe ˈita maˈi faˈasia na taki ki, sa Christ nia lafua naˈa faˈasi kia, ma ka ngalia naˈa talana. Sulia neˈe Kerekereˈa Abu ba fata ˈuri, “Na ngwae neˈe kira saungia ˈi tufungana ˈai, nia mae duˈungana nia ngalia na kwaˈikwaˈinga ana God.” 14 Sa Christ nia foli olitaˈi kia faˈasia na kwai mata-langaˈinga na taki ki. ˈUnaˈeri neˈe God ka faˈaleˈa logo na ngwae noaˈa laˈu Jiu ki ˈania na leˈangaˈa neˈe nia eta fataˈa ˈani fuana sa Abraham. Ma kuluˈa taˈifau na ngwae neˈe kulu faˈamamana ki, kuke toˈo logo ana na Anoˈi ru Abu sulia na faˈamamanaˈanga neˈe.

Na taki ki faˈinia na fata alangaˈinga God

15 Ngwaefuta ma ngwaingwaena nau kina ana sa Christ, nau ku fata ˈani na manataˈanga ana na Kerekereˈa Abu ka sui naˈa, niniˈari nai fada laˈu na

* **3:7** Ngela sa Abraham fada ˈani taˈi ana ngwae God ki.

alangaˈinga neˈe ˈania na manataˈanga ana ngwae sulia kaidaˈi ki. Diˈia ro ngwae ki kera sasi ta alangaˈinga, noaˈa taˈi kasi rokisia naˈa ta kula ana nama noaˈa keraˈa kasi ˈoia laˈu alangaˈinga neˈeri. Na alangaˈinga neˈe ni diˈia logo na alangaˈinga neˈe leka maˈi faˈasia God fuana sa Abraham faˈinia ˈalako nia. 16 ˈIu, God nia fata alangaˈi faˈinia sa Abraham ma na ˈalako nia. Na Kerekereˈa Abu noaˈa kasi fata laˈu ˈuri, “Na ˈalako ˈoe ki,” neˈe fadalana na ngwae ˈoro ki. Bore ma nia ka alaˈa lala ˈuri, “Na ˈalako ˈoe,” neˈe fadalana taˈi ngwae goˈo, ma nia naˈa neˈe sa Christ. 17 Na fadalana na fatalaku neˈe ˈuri: God nia eta faˈangasia na fau alangaˈinga faˈinia sa Abraham, ma ka alangaˈi logo nia ke baˈa faˈamamana. Nia neˈe na taki neˈe God nia kwatea fai talangaˈi ma uulu akwala faˈi ngali naˈa ˈi buri ˈana, nia ˈafitaˈi liu ka muusia na alangaˈinga neˈe God alangaˈi ˈani fuana sa Abraham. 18 Si diˈia God kwatea ru leˈa ki fuaka duˈungana neˈe kulu roˈosulia na taki ki, ˈirai noaˈa nia kasi kwatea sulia na fata alangaˈinga nia. Bore ma osiˈana na alangaˈinga nia, nia neˈe God ka kwate sakongaˈi ana ru leˈa ki fuana sa Abraham.

19 Faˈuta neˈe God ka kwatea na taki ki? God kwatea na taki ki laˈu ˈi burina alangaˈi ˈanga nia, fasi ˈiri ke faˈataˈi madako ana abula taˈangaˈa ki, leleka ka dao ˈana asoa neˈe ˈalako sa Abraham, sa Christ, neˈe God fata alangaˈi ˈani ke dao maˈi ana. God neˈe kwatea na ˈainsel ki ˈiri kike kwatea na taki ki fuana sa Moses. Ma sa Moses neˈe na ngwae ni ngali alaˈanga, duˈungana nia neˈe ngalia maˈi na taki ki, ma ka kwatea fuana na ngwae ki. 20 Bore ma kaidaˈi God nia fata alangaˈi fuana sa Abraham, nia kasi oga naˈa ta ngwae ni ngali alaˈanga, osiˈana nia sasia naˈa ru neˈeri taˈifilia.

Na ru neˈe taki ki leka maˈi fuana

21 ˈUri ma na taki sa Moses ki nia ˈiri alafafia na fata alangaˈinga God ki? Noaˈa liu! Si diˈia God nia kwatea na taki neˈe ka faˈamauria na ngwae ki, ˈirai na ngwae ki kike roˈosulia, ma kike saga naˈa ˈi maana God. 22 Bore ma, na Kerekereˈa Abu nia saea neˈe ngwae ki taˈifau kira oga abula taˈangaˈa, ma noaˈa kira kasi bolo naˈa faˈinia daua sulia na taki ki. ˈUnaˈeri neˈe God ka kwatea na fata alangaˈinga ˈania na mauriˈa firi fuana na ngwae neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus Christ ki.

23 ˈI naˈona mala na kaidaˈi neˈe faˈamamanaˈanga ana Jesus Christ nia dao maˈi, God nia goni kulu Jiu ki olofana na taki sa Moses ki, leleka ka dao ana kaidaˈi God nia faˈataˈinia na tala faolu sulia na faˈamamanaˈanga ana sa Christ. 24 Na taki ki ka lia suli kulu leleka ka dao ana kaidaˈi sa Christ nia dao maˈi. ˈUnaˈeri burina sa Christ nia dao naˈa, kuke saga ˈi maana God, osiˈana na faˈamamana lana. 25 ˈIu, ma na taki ki noaˈa kasi lia naˈa suli kia ˈi niniˈari, osiˈana kaidaˈi fuana faˈamamanaˈanga ana sa Christ nia naˈa faˈi kia.

Na ngwae faˈamamana ana sa Jesus ki kira ngela God ki naˈa

26 Kamuˈa taˈifau neˈe ngela God ki naˈa, duˈungana na faˈamamanaˈanga kamu ana sa Christ Jesus. 27 Kamu siuabu taˈifau naˈa ka faˈataˈinia neˈe kamu ˈado naˈa faˈinia sa Christ, ˈunaˈeri neˈe mauriˈanga kamu ke diˈia naˈa sa Christ. 28 Nia neˈe, ka noaˈa naˈa ta mataliˈanga ˈi safitana na ngwae ˈi Jiu ki ma na ngwae noaˈa laˈu Jiu ki, ma na ngwangwane ki faˈinia na kini ki, ma na ngwae rao ˈoˈo ki faˈinia ngwae neˈe noaˈa ta ngwae kasi ˈaˈana fuada ki. Kamuˈa taˈifau, kamu bolo goˈo ˈi maana God, duˈungana kamu tua ˈani fikuˈa faˈinia sa Christ Jesus. 29 Osiˈana kamuˈa neˈe ngwae sa Christ ki naˈa, ˈunaˈeri kamuˈa logo neˈe ngela ana kwalafa sa Abraham ki, ma muke baˈa ngalia faˈaleˈa ˈanga God nia fata alangaˈiniˈi fuana sa Abraham.

4

1 Nau ku oga nai taˈi fada madakola laˈu ana ru neˈe nau ku fata sulia, diˈia ta ngwae nia toˈo ana ta ngela, nia ke baˈa kwatea ru nia ki taˈifau fuana. Bore ma ana kaidaˈi neˈe ngela neˈeri nia tiˈitiˈi ˈua, nia diˈia ta ngwae rao goˈo ˈana, osiˈana noaˈa nia kasi ˈaˈana ˈua fuana liaˈa sulia na alu ruˈanga nia ki talana. 2 Kaidaˈi nia tiˈitiˈi ˈua, ti ngwae neˈe kira

lia sulia alu ruˈanga fuana, leleka ka dao
ana kaidaˈi neˈe maˈa nia ˈolea. 3 Nia
ˈunaˈeri logo, ˈi naˈo maˈi ana kaidaˈi
kami Jiu ki ˈiri faˈamamana ˈua ana sa
Christ, kami roˈo lala sulia na taki ki ana
tuaˈa saena magalia, diˈia ta ngwae rao
ˈoˈo neˈe nia rao goˈo sulia fatalana na
gwaungaˈi nia. 4 Ma ana kaidaˈi neˈe God
nia ˈolea nia dao naˈa maˈi, nia kwatea
maˈi Ngela nia ˈi saena magalia. Nia ka
ngwaeˈa, ma ka futa ana kini, ma nia ka
roˈosulia na taki kami Jiu ki. 5 Nia ka sasi
ˈunaˈeri fasi ˈiri ke logea sa tai faˈida neˈe
na taki ki dau fafida, ˈiri ke kwatea kuluˈa
na ngela God ki.

6 Osiˈana neˈe kuluˈa na ngela God ki
naˈa, nia kwatea na Mangoˈi ru Ngela
nia ka tua saena na maurilakulu. Ma
na Mangoˈi ru nia ka kwate kuke foˈo
ˈuri, “Maˈasi ˈae, Maˈasi ˈae.” 7 Ma kamu
noaˈa laˈu na ngwae rao ˈoˈo ki. Bore ma
kamuˈa na ngela gwaumauri God ki naˈa.
Ma osiˈana neˈe kamu ngela gwaumauri
nia ki naˈa, nia ke baˈa kwatea ru ki
taˈifau neˈe nia alua fuana kwatelana
fuana na ngela nia ki.

Sa Paul manata ˈabera fuana ngwae ˈi Galesia ki

8 Ana kaidaˈi noaˈa kamu kasi sai ˈua
ana God, ru matamata neˈe noaˈa laˈu
god mamana ki neˈe kira gwaungaˈi fafia
maurilamuˈa. 9 Bore ma ana kaidaˈi neˈe
naˈa, kamu sai naˈa ana God nama nau
ku fata ˈuri, God sai naˈa amuˈa. ˈUri ma
faˈuta laˈu neˈe muka oli, muka roˈo laˈu
sulia na taki ki ana tuaˈa saena magalia?
Ru neˈeri ki noaˈa kasi fulia goˈo ta ru leˈa
fuamuˈa. Ma faˈuta neˈe kamu ka oga
laˈu raoˈa fuada? 10 Nau ku rongoa kwau
neˈe kamu dau sulia na ru neˈe taki Jiu
ki saea fuana faˈadoelana asoa ana Sabat
ki, ma na fafangaˈa ana madamo faolu
ki, ma na kaidaˈi talingaˈi ki saena faˈi
ngali ki. 11 Nau ku manata ˈabera liu ˈani
kamu, ˈasu ˈubani na raoˈa niniˈa nau
ku sasia fuana ˈafilamuˈa fuana daoˈa
toˈona na mauriˈa faolu kata fiˈi funu.
12 Ngwaefuta kina ma ngwaingwaena
kina ˈae, nau ku amasi kamu, muke sui
naˈa faˈasia na roˈongaˈa sulia na taki sa
Moses ki, diˈia logo nini nau ku sui naˈa
faˈasia. Duˈungana neˈe nau ku sui naˈa
faˈasia taki sa Moses ki, diˈia logo neˈe
kamu sui faˈasiˈi ˈi naˈo.

Asoa sui toli ki, kamu ˈiri sasia goˈo ta
ru rora aku. 13 Kamu sai logo ana kaidaˈi
ba nau ku faˈatalo ˈania na Faˈarongoˈa
Leˈa fuamuˈa, nau ku mataˈi ba, bore ma
nia niniˈa kosi nau ˈiri nai faˈatalo ˈani
Faˈarongoa Leˈa fuamuˈa. 14 Ma sui bore
ˈana nau ku mataˈi, ma nau ku kwatea
ˈafitaˈiˈanga doe fuamuˈa, noaˈa kamu
kasi manata taˈa goˈo fuaku, ma kamu
kasi ˈaila goˈo ˈani nau. Ma kamu kwalo
nau ka diˈia neˈe kamu kwaloa logo ta
ˈainsel faˈasia God nama sa Christ Jesus
talana naˈa. 15 Ma ana kaidaˈi neˈeri,
kamu saeleˈa liu. Nau ku saiana neˈe
na kwaima ˈanga kamu fuaku nia gwaˈi
linga. Diˈia nau ku gania bore maamuˈa
fuana ˈafilaku, kamu kasi luia goˈo faˈasi
nau. ˈUri ma na saeleˈa ˈanga ba kamu,
nia naˈa ˈi faˈi niniˈa? 16 ˈUri ma kulu
malimaeˈa laˈu ˈi safitakulu, duˈungana
nau ku fata ˈani mamanaˈanga niniˈari?

17-18 Nia leˈa liu fuana ta ngwae ka fata
liana ti ai matamata diˈia nia sasi fuana
leˈangaˈa. Nia mamana liu, ma noaˈa
laˈu ana kaidaˈi niniˈa nau ku tua goˈo
faˈi kamu, bore ma ana kaidaˈi nau ku
tua tau logo faˈasi kamu. Ma na ngwae
ba kira rao ngangata fuana rokisilana na
Faˈarongoˈanga Leˈa, kira oga liu kike
fata liamuˈa, bore ma noaˈa nia kasi leˈa
goˈo fuamuˈa. Taˈi ru neˈe kira oga naˈa
neˈe muke tua matali amuˈa faˈasi nau,
fasi ˈiri kira goˈo neˈe muke dongada.
19 Ngela nau kina ˈae ana sa Christ, na
manataku nia fii liu laˈu suli kamu, diˈia
ta kini nia karangi ka faˈafuta ngela nia.
Na fiiˈa neˈe noaˈa kasi sui leleka ka dao
ana asoa neˈe muke faˈamamana goˈo
ana sa Christ taˈifilia. 20 Ana kaidaˈi neˈe,
nau ku oga liu nai tua faˈi kamu, ˈiri neˈe
naisi alaˈa ngasingasiˈa laˈu ˈuri fuamuˈa.
Nau ku kina naˈa ta ru neˈe nai saea laˈu
fuamuˈa!

Sa Paul fata sulia ˈi Hega faˈinia ˈi Sera

21 Nau ku saefilo kamu basi, tai amuˈa
neˈe oga roˈongaˈa sulia na taki ki ˈiri nia
ke mauri, ˈUri ma kamu sai leˈa naˈa ana
tae neˈe taki ki saea? 22 Na Kerekereˈa
Abu saea sa Abraham toˈo ana ro ngela
ngwane ki. Ta ngela, sa Ishmael, nia futa

ana kini ni rao ˈoˈo ˈi Hega. Ma ta ngela, sa Aesak, nia futa ana ˈi Sera kini aloge, ma nia naˈa neˈe ˈafe sa Abraham. 23 Sa Ishmael, na ngela neˈe futa ana ˈi Hega, na kini rao ˈoˈo, nia futa diˈia goˈo ˈana na ngela ki taˈifau. Bore ma sa Aesak, na ngela neˈe futa ana ˈi Sera, na kini neˈe nia aloge, nia futa sulia na alangaˈinga neˈe God sasia faˈinia sa Abraham.

24 ˈUnaˈeri neˈe nai fada fulilana na ru neˈe ki ˈani na tarifulaˈa. Na ro kini neˈe ki diˈia ro fau alangaˈinga ki neˈe God nia sasi faˈinia ngwae nia ki. ˈI Hega diˈia na fau alangaˈinga ana na taki neˈe fuli gwauna na ua ˈi Saenae saena abaˈi kula ˈi Arabia, kula neˈe God kwatea na taki ki fuana sa Moses ana. Na ngwae neˈe kira donga na alangaˈinga ana taki, kira goˈo neˈe rao ˈoˈo ˈi olofana na taki. Ma nia diˈia ˈi Hega na kini rao ˈoˈo neˈe, nia taˈi filia ke baˈa alua ngela neˈe kira rao ˈoˈo ki. 25 Ma ˈi Hega neˈe nia uu ˈani na ngwae ˈi Jerusalem ˈi taˈena, osiˈana neˈe kira tua goˈo ˈada fuana raoˈa fuana taki sa Moses ki. 26 Bore ma ˈi Sera neˈe uu ˈani Jerusalem ˈi langi. Nia aloge, ma nia diˈia teˈa fuaka ngwae neˈe kulu fitoˈo ana sa Jesus ki. 27 Na ru neˈeri neˈe sa Aesea nia fata sulia saena na Kerekereˈa Abu ka ˈuri, “Na kini neˈe kamu ˈabaraˈa ki, ma noaˈa kamu kasi sai goˈo ana ˈua na nonifiiˈa ana ngela, muke saeleˈa, ma muke ako saeleˈa amuˈa. Sulia na kini neˈe araˈi nia faˈasia, nia toˈo ana ngela ˈoro ka liufia na kini neˈe na araˈi nia tua faˈinia.”✡

28 Ngwaefuta nau kina ma ngwaingwaena kina, kamuˈa neˈe ngela God ki sulia na alangaˈinga nia, diˈia sa Aesak ba nia futa ana ˈi Sera, duˈungana God alangaˈi fuana sa Abraham. 29 Ana kaidaˈi neˈeri, sa Ishmael, na ngela ˈi Hega neˈe nia futa maˈi diˈia na ngela ki taˈifau goˈo ˈana saena magalia, nia maˈudua sa Aesak na ngela ˈi Sera, neˈe futa sulia na ngasingasiˈanga ana Anoˈi ru Abu God. Ma nia ka ˈunaˈeri logo ana kaidaˈi neˈe, na ngwae neˈe kira rao fuana taki ki, kira maˈudu kulu ana kaidaˈi neˈe. 30 ˈUri ma na Kerekereˈa Abu nia fata faˈuta baniˈa? Nia fata ˈuri ba, “Ifulani na kini rao ˈoˈo neˈe faˈinia na ngela nia, kira ke leka tau kwau ˈada. Duˈungana na ngela kini rao ˈoˈo neˈe noaˈa kasi totolia ke ngalia ta ru ana toˈoruˈa maˈa keraˈa, sulia na ru ki taˈifau neˈe fuana sa Aesak na ngela neˈe futa sulia na alangaˈinga neˈe nia aloge.” 31 Ngwaefuta kina ma ngwaingwaena kina ˈae, nia ˈunaˈeri logo, kuluˈa noaˈa laˈu ngela ˈi Hega ki neˈe kulu rao ˈoˈo olofana na taki. Kuluˈa ngela ˈi Sera ki lala, osiˈana kulu fitoˈo ana sa Jesus.

5

Sa Christ nia loge kia taˈifau

1 Sa Christ neˈe nia loge kia naˈa, fasi ˈiri kuke tua saka dola naˈa. ˈUnaˈeri muke uu ngasi, ma muke tua naˈa diˈia na ngwae neˈe kira aloge ki, ma ka noaˈa laˈu na ngwae ni rao ˈoˈo ki fuana taki sa Moses.

2 Sailinga basi! Nauˈa sa Paul, nau ku alaˈa kwau fuamuˈa, diˈia neˈe kamu ˈolo faˈataˈinia fasi ˈiri muke saga ˈi naˈona God ma muke mauri, noaˈa liu sa Christ kasi faˈamauri kamu goˈo. 3 Nau ku fata totongaˈi laˈu fuana ta ngwae neˈe alaˈania fuana ˈolo faˈataˈinga, nia ke sasi nama sulia na taki laˈulaˈu sa Moses ki. 4 Sa tai amuˈa neˈe kira iliili ˈuana sagaˈa ˈi maana God ˈani roˈongaˈa sulia na ru neˈe na taki ki saea, kike baˈa tua matali naˈa faˈasia sa Christ, ma kike foˈada talada naˈa faˈasia na kwaiˈofeˈanga God. 5 Bore ma Anoˈi ru Abu kwatea kulu ka manata toˈo neˈe God ke alafafi kulu, osiˈana fitoˈonga kulu ana sa Christ. 6 Duˈungana kaidaˈi neˈe kulu ˈado naˈa faˈinia sa Christ Jesus, ma diˈia ta ngwae nia ka ˈolo faˈataˈinia nama noaˈa kasi ˈolo faˈataˈinia, nia noaˈa kasi matamata goˈo. Na ru ˈinotoˈa lala neˈe na fitoˈonga ˈoe neˈe kwatea ma ˈoko alafe fuana ngwae ki taˈifau.

7 ˈI naˈo maˈi, faˈamamanaˈanga kamu ana sa Jesus nia leˈa liu. Bore ma taˈena, ta ngwae nama niniˈa balilia manatamuˈa ka ˈuri naˈa faˈasia na faˈamanataˈanga mamana neˈe. 8 God noaˈa kasi sasi ˈunaˈeri, duˈungana nia neˈe fili kamu ˈiri muke faˈamamana

✡ **4:27** Aesea 54:1

ana sa Christ. 9 Bore ma ta kala
faʼamanataʼanga rora tiʼitiʼi neʼe nia ʼi
safitamuʼa ke sifolia kamuʼa taʼifau, diʼia
ta kala isi tiʼitiʼi ba nia ke sifolia kaʼakaʼa
ana beret taʼifau. 10 Nau ku manata toʼo
neʼe noaʼa kamu kasi faʼamamana ana
faʼamanataʼanga rora neʼana, osiʼana
neʼe kulu ratai naʼa faʼinia sa Christ
ʼani fitoʼonga. Ma sa tai mo* niniʼa
kwatea na manata ʼaberaʼanga fuamuʼa,
nau ku saiana, nia ke baʼa ngalia naʼa
kwaʼikwaʼinga faʼasia God.

11 Ngwaefuta nau kina, nau noaʼa
kusi faʼatalo ʼani neʼe ngwae ke ʼolo
faʼataʼinia nama, sui bore ʼana ti ngwae
saea neʼe nau ku sasi ʼunaʼeri. Sulia diʼia
nau ku faʼamanata ʼunaʼeri, ma faʼuta
mo neʼe na ngwae Jiu ki kika faʼakaisi
nau goʼo ʼada re? Bore ma kira saetaʼa
fuaku, duʼungana nau ku fata sulia na
maelana sa Christ ana ʼai rara folo fuana
faʼamaurilana na ngwae ki. 12 Ti ngwae
kira kwatea manata ʼaberaʼanga fuamuʼa
ana faʼamanataʼanga kira ki sulia na ʼolo
faʼataʼi ʼanga. Sali kira fia fasi God nia
saeleʼa fafia kaidaʼi kira ʼolo faʼataʼinia,
diʼia ʼunaʼeri, faʼuta neʼe kira kasi tala
falasida daofaʼi liu goʼo re?

13 Ma kamuʼa ngwaefuta nau ki, God
nia fili kamu naʼa ʼiri muke sakadolaʼa
faʼasia na taki sa Moses ki. Sui bore
ʼana kamu ka tua sakadolaʼa ʼunaʼeri,
noaʼa kamu kasi manata ʼuri fasi nia leʼa
goʼo ʼana fuana muke roʼosulia na kwaio-
gaiʼanga taʼa ki ana nonimuʼa. Bore
ma kamu sakadola naʼa ʼiri muke alafe
fuamuʼa, ma muke ʼafi kamu kwailiu.
14 Sulia na taki sa Moses ki taʼifau kira
fikua goʼo ana taʼi taki neʼe ʼuri, “ʼOke
alafe fuana ngwae ki taʼifau ka diʼia logo
neʼe ʼoko alafe fuamu talamu.” 15 Bore
ma si diʼia kamu tua muka fuʼali kamu
diʼia na ru mauri kwasi ki, ʼirai ma kamu
faʼanonifii kamu kwailiu. Muke lia leʼa
ana, ʼasu ʼubani muka fiʼi takalongaʼi
kamu kwailiu.

Na Anoʼi ru Abu faʼinia na kwaio-gaiʼanga ʼana noni

16 Nau ku fata ʼuri: Diʼia kamu alaʼania
na Anoʼi ru Abu God ka talaʼia na
mauri lamuʼa, muke tua faʼasia na kwaio-
gaiʼanga taʼa ana noni. 17 Duʼungana na
kwaiogaiʼanga ana noni nia fuʼalia na ru
neʼe na Anoʼi ru Abu nia oga, ma na Anoʼi
ru Abu ka ʼaila logo ʼani na ru neʼe noni
nia oga. Na ro ru neʼe kiri kira malimaeʼa
adaroʼo kwailiu. Nia ka faʼataʼinia neʼe,
diʼia na Anoʼi ru Abu nia talaʼi kamu, nia
ʼafitaʼi fuana muke sasi ta ru bore ʼana
neʼe kamu oga sasilana fuana faʼatolilana
kwaiogai ʼanga taʼa ana noni. 18 Diʼia na
Anoʼi ru Abu nia talaʼi kamu naʼa, na taki
faʼasia sa Moses ki noaʼa kasi gwaungaʼi
naʼa fafi kamu.

19 Kulu saiana na ru taʼa ʼuri ki
neʼe ʼita maʼi faʼasia na kwaiogaiʼanga
taʼa ana noni: ʼusuʼa, ma manata bu-
libuliʼanga, ma kui laelaeʼanga. 20 Ma
foʼosilana nunuʼi ru kala ki, ma raoʼa
ʼani ʼilalaʼanga ma kelemaʼanga ki. Ma
na malimaeʼanga fuana fuʼanga ki, ma
fata faʼalilana ngwae ki, ma kwaimam-
agolai ʼanga ki, ma balubaluʼanga ki, ma
tuaʼa ʼani ogalaʼanga ki, ma tuaʼa ʼani
barangisiʼanga ki, ma saetaʼanga fuada
kwailiu, 21 ma ʼugaʼa ki, ma kwaʼufilana
ru neʼe ke burasia ngwae, ma masaʼa ʼani
ngwaʼe ngaʼa taʼa ki, ma sasilana logo ru
rora ʼoro ʼunaʼeri ki. Nau ku faʼabasu
kamu diʼia ba nau ku saea ʼi naʼo, sa
tai faʼida neʼe kira sasia ru ʼunaʼeri ki,
noaʼa kira kasi totolia ruʼungaʼa ʼi saena
na tuaʼa neʼe God ke gwaungaʼi fafia.

22 Bore ma na Anoʼi ru Abu nia kwatea
fuana ngwae ki na alafe ʼanga, na sae-
saeleʼa ʼanga, na aroaroʼanga, na mabe
ʼanga tau, na sasi leʼangaʼa, na leʼangaʼa,
na abula mamana ʼanga, 23 na abula
enoeno ʼanga, ma na dauʼa fafia kwaiogai
ʼanga ana noni. Diʼia kamu sasi mo
sulia na ru neʼeri ki, noaʼa kamu kasi
ʼoia goʼo ta taki. 24 Ma na ngwae neʼe
kira toʼo naʼa ana sa Christ Jesus saena
maurilada ki, kira foto naʼa fafia na
kwaiogaiʼanga taʼa lilisu kira ki ana ʼai
rara folo. 25 Osiʼana na Anoʼi ru Abu nia
kwatea naʼa mauriʼa faolu fuaka, nia leʼa
fuana kuke roʼosulia nama na kwaitalaʼi
ʼanga nia saena maurilaka. 26 Alu noaʼa

* **5:10** Sa tai mo fadalana neʼe ta ngwae faʼinaʼonaʼo saena lalusae ʼi Galesia. Sali sa Paul fata ʼani alaʼanga neʼe, “sa tai mo” ʼiri ka faʼataʼi ʼuana ta ngwae faʼinaʼonaʼo ana fikutaʼi faʼamamana ʼi Galesia, bore ma noaʼa nia kasi talingani laʼu satana.

kulu kasi tua ˈani naunauˈanga, nama suraduˈanga, nama ˈugalilaka kwailiu.

6

Kwaiˈafiˈanga fuamuˈa kwailiu

1 Ngwaefuta ma ngwaingwaena nau
kina ˈae, diˈia ta ngwae neˈe kamu dao
toˈona nia sasia ta roraˈa, sa tai amuˈa
neˈe na Anoˈi ru Abu nia talaˈia, nia
ke olitaˈinia maˈi faˈasia na taˈangaˈa
nia. ˈOke fata sarafaˈi fuana, ma ˈoko
madafi ˈoe logo ˈasu ˈubani ˈoko fiˈi
sasi logo ta roraˈa diˈia niaˈa. 2 Ma
muke ˈafia sa tai bore ˈana neˈe nia
toˈo ana ta ˈafitaˈiˈanga. Ma kaidaˈi
kamu sasi ˈunaˈeri, kamu roˈosulia naˈa
na faˈamanata ˈanga neˈe sa Christ nia
kwatea maˈi. 3 Diˈia ta ngwae nia saea nia
ta ngwae ˈinotoˈa, ma nia kasi ˈafia goˈo
ta ngwae, nia soke nia goˈo ˈana talana.
Nia noaˈa laˈu na ngwae mamana. 4 Alu
taˈi taˈi ngwaeˈa amuˈa muke filo leˈa
ana na abulaˈanga kamu ki talamuˈa. Ma
nia ka manata sulia na abulalana nia leˈa
nama noaˈa. Ma diˈia abulalana nia leˈa,
bolo faˈinia nia ke fata leˈa ana talana.
Bore ma nia kasi faˈabolotaˈinia abu-
lalana talana faˈinia abulalana ta ngwae
matamata laˈu. 5 Osiˈana nia ˈunaˈeri
taˈi taˈi ngwaeˈa akulu nia ke tagi sulia
abulalana talana.
6 Na ngwae neˈe faˈamanata kamu sulia
fatalana God, bolo faˈinia muke kwatea
nama na kwaiˈafiˈanga ki fuana osiˈana
na faˈamanataˈanga leˈa neˈe.
7 Noaˈa kamu kasi manata rora laˈu
ˈamuˈa sulia na ru niniˈa nau ku saea:
ˈAfitaˈi liu ta ngwae ka sofongaˈinia ta ru
faˈasia God. Na ngwae ke ngalia nama na
kwaiaraˈanga nia faˈasia God duˈungana
ru neˈe nia sasiˈi ki, ka diˈia neˈe ngwae
ka loia nama fufuaˈi ru ki ana ru nia
fasiˈi ki. 8 Diˈia nia kasi mango faˈasia
sasilana na ru taˈa neˈe na nonina ogaˈi
ki, nia ke baˈa maelia. Bore ma, diˈia nia
sasia na ru neˈe Anoˈi ru Abu nia ogaˈi
ki, na Anoˈi ru Abu ke kwatea mauriˈa
firi fuana. 9 Noaˈa kulu kasi noni maruku
fuana sasilana raoˈa leˈa ki. Osiˈana diˈia
kulu noni mabe fuana sasilana ru leˈa
ki, faˈi asoa neˈe God nia filia ke baˈa
dao maˈi, kuke baˈa ngalia kwaiaraˈanga
kulu ki faˈasia God. 10 ˈUnaˈeri neˈe
kaidaˈi kulu naˈa fuana ˈafilana ngwae
toˈo ana boˈoboˈo ˈanga ki neˈeriˈa, ma
tasa naˈa fuana na bara ngwai asina neˈe
kira faˈamamana ana sa Christ.

Alaˈanga ˈisi ki

11 Lisia basi na kerekereˈa doe niniˈa
nau ku keresia kwau fuaumulu ˈani
limaku talaku. 12 Na ngwae neˈana
kira sasi ˈuana na suˈumaˈilamuˈa fuana
na ˈolo faˈataˈinga, kira oga faˈasaeleˈa
lana ngwae Jiu ki ˈani dongalana taki
fuana ˈolo faˈataˈinga. Kira oga ˈole
lamuˈa, duˈungana kira maˈu ˈani na
ngwae neˈana ki neˈe kira faˈanonifiiˈa
na ngwae neˈe kira alaˈa sulia na mae-
lana sa Christ ana ˈai rara folo. 13 Ma
na ngwae neˈe kira ˈolo faˈataˈinia ki
bore, noaˈa kira kasi roˈo goˈo sulia na
taki sa Moses ki. Bore ma kira oga
fasi muke ˈolo faˈataˈinia nama, fasi ˈiri
kike fata baˈalafe ˈi maana ngwae Jiu ki
fafia neˈe kamu alaˈani kamu fuana ˈolo
faˈataˈinga. 14 Aia, ma nauˈa talaku, nau
ku fata baˈalafe mala ˈaku sulia na ru na
Aofia kia sa Jesus Christ nia sasia ana ˈai
rara folo. Osiˈana maelana sa Christ ana
ˈai rara folo, noaˈa naisi oga falafala taˈa
ki saena magalia neˈe ngwae noaˈa kira
kasi faˈamamana ana sa Christ ki neˈe
kira ogaˈi. Ma kiraˈa bore noaˈa kira kasi
oga logo na ru nau ku ogaˈi ki sulia na
faˈamamanaˈanga nau. 15 Ma nia noaˈa
kasi matamata goˈo diˈia ta ngwae ka
ˈolo faˈataˈinia, nama ka noaˈa kasi ˈolo
faˈataˈinia. Bore ma na ru talingaˈi neˈe
tuaˈa naˈa ˈani mauriˈa faolu neˈe God
nia kwatea maˈi. 16 Ma fuana sa tai faˈida
neˈe kira leka sulia na faˈamanataˈanga
neˈe saena maurilada, God ke kwatea na
aroaroˈanga ma na kwaimanataiˈanga ke
tua faˈinida, osiˈana kira ngela mamana
nia ki naˈa.
17 ˈUnaˈeri, na alaˈanga ˈisi nau naˈa
fuamuˈa nia ˈuri, alu noaˈa ta ngwae
kasi kwatea laˈu ta ˈafitaˈiˈanga fuaku,
duˈungana neˈe na sibasiba ˈi noniku ki
faˈataˈinia naˈa neˈe nauˈa na ngwae rao
sa Jesus.
18 Ngwaefuta ma ngwaingwaena nau
kina ˈae, nau ku amasia na Aofia kia
sa Jesus Christ fuana kwaiˈofeˈanga nia

ma na ˈoilakiˈanga nia ke tua faˈi kamu taˈifau. ˈIu nia ke ˈunaˈeri.

Na Kerekereʼa Sa Paul Fuana Ngwae Faʼamamana Ki ʼI Efesus

ʼI Efesus na fanoa doe ana abaʼi kula ʼi Asia. ʼI taʼena na abaʼi kula ʼi Asia ta taʼi bali ana kula kulu saea ʼani ʼi Taki. Sa Paul leka dao ʼi Efesus ana ruana ma na uula lekaʼa ana fuana sae kwailiu lana na Faʼarongoʼa Leʼa. Lisia Acts 18:19-21 faʼinia bali buka 19. Nia lia diʼia nia keresia na buka neʼe kaidaʼi nia tua saena lokafo ʼi Rom.

Sa Paul nia keresia na buka neʼe fuana ʼafilana ngwae God ki ʼiri kika sai leʼa ana neʼe kwaiʼofeʼanga God nia tasa liu, ma na naiʼi ruʼa nia ka tuatua firi fuana ngwae ki taʼifau. Na buka neʼe kira daroʼia ʼani ro bali ru ki.

Ana bali buka 1-3, sa Paul faʼamanata sulia neʼe God faʼa aliʼafua raoʼa nia ʼani sa Christ neʼe nia ʼinotoʼa fafia ru ki taʼifau. Ma ʼani sa Christ neʼe God ka faʼamauria keroʼa Jiu ki ma ngwae noaʼa laʼu Jiu, ma nia ka ʼado fikudaroʼo ʼani taʼi noniʼi ru neʼe na fikutaʼi ngwae God.

Ana bali buka 4-6, sa Paul nia faʼamadakola na ʼadoʼa ana fikutaʼi ngwae God. Ma nia ka saea neʼe ngwae God ki kike abula saga sulia asoa ki, fasi ʼiri kira inaʼu ana tua ʼado fikuʼa. Ma nia ka saea laʼu fuada kira tua ni fuʼa saulia sa Saetan.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

- God ka faʼamauria keroʼa Jiu ki ma ngwae noaʼa laʼu Jiu, ma nia ka ʼado fikudaroʼo ʼani taʼi noniʼi ru & 1:1—3:21
- Ngwae Kristin kira ka tua ʼado fikuʼa faʼinia sa Christ & 4:1—6:24

1 Nauʼa sa Paul niniʼa, nau ku kerekere naʼa kwau. Nauʼa ta ngwae ni lifurongo ana sa Jesus Christ sulia na kwaiogaiʼanga God.

Nau ku kwatea kwau na kerekereʼa neʼe fuamuʼa na ngwae God ki neʼe kamu tua saena maʼe fanoa doe ʼi Efesus, ma kamu ka tua mamana faʼinia sa Jesus Christ.

2 Nau ku foʼo fasi ʼiri God na Maʼa kia, ma na Aofia sa Jesus Christ ke kwaiʼofe amuʼa ma ke kwatea na aroaroʼanga fuamuʼa.

God fulia ru leʼa ki fuaka

3 Kulu baʼatafea God na Maʼa Aofia kia sa Jesus Christ. Sulia God nia faʼaleʼa kia ʼani kwatelana ru leʼa ki taʼifau ʼi langi fuana mangoʼi ru kia ki sulia na ʼadoʼa kia faʼinia sa Jesus Christ. 4 ʼI naʼona mala na saungaʼilana na magalia, God fili kia taʼifau naʼa ʼiri kiaʼa na ngwae nia ki naʼa duʼungana sa Christ, ʼiri kuke saga ʼi maana, ma noaʼa ta ngwae kasi fafi kia ʼani ta taʼangaʼa. Ma osiʼana alafeʼanga God fuaka, 5 nia eta naia naʼa maʼi ʼi naʼo fasi ʼiri kwate ma kulu na ngela nia ki duʼungana sa Jesus Christ. God sasi ʼunaʼeri sulia na kwaiogaiʼanga nia, ma nia ka saeleʼa faʼinia. 6 Aia, kulu baʼatafea God sulia nia kwate sakongaʼi ana na alafeʼanga doe nia fuaka duʼungana Ngela mutaʼi nia.

7 God loge kia faʼasia na mata-langaʼinga ma ka rufuanata naʼa ana abula taʼangaʼa kia ki ʼani na maelana sa Christ. ʼUnaʼeri, God ka faʼataʼinia naʼa na alafeʼanga doe liu nia fuaka. 8 ʼAni na liatoʼo ma na saiʼi ru ʼanga doe nia, 9 God ka faʼataʼinia fuaka na liaʼi ngwae nia ma noaʼa nia kasi faʼataʼi madako ana fuana ngwae ki maʼi ʼi naʼo. God ke baʼa fulia na liaʼi ngwae neʼe ʼani sa Christ. 10 Na liaʼi ngwae neʼeri nia ʼuri: Ana kaidaʼi ʼolea, nia ke baʼa fikua naʼa ru ki taʼifau neʼe nia saungaʼinia maʼi langi ma ʼi neʼe saena magalia, fasi ʼiri sa Christ ke baʼa gwaungaʼi fafia ru neʼeri ki taʼifau.

11 Na ru ki taʼifau neʼe God sasiʼi, nia sasiʼi fuana faʼafungulana na manatalana ma na kwaiogaiʼanga nia. Ma sulia logo na kwaiogaiʼanga God, nia ka fili kami ngwae ʼi Jiu ki fasi ʼiri mika alua ngwae nia ki ana ʼadoʼa kami faʼinia sa Christ. God sasi ʼunaʼeri sulia na liaʼi ngwae nia neʼe nia alua naʼa maʼi ʼua ʼi naʼona mala neʼe nia saungaʼinia na ru ki. 12 Ma osiʼana nia ʼunaʼeri, kami na ngwae Jiu ki, kaimili ngwae etaeta neʼe kami faʼamamana ana sa Christ, ma kami ka baʼatafea God ʼinotoʼa.

13 Nia ka ʼunaʼeri logo ana kamuʼa na ngwae noaʼa laʼu Jiu ki. Osiʼana kaidaʼi

neˈe kamu rongoa na faˈataloˈa mamana ˈani FaˈarongoˈaLeˈa, muka toˈo ana mauriˈa faolu, ma muka alu naˈa ngwae God ki. Kamu faˈamamana ana sa Christ, ma God ka kwatea AnoˈiruAbu fuamuˈa ka faˈataˈinia neˈe kamu ngwae nia ki, diˈia nia eta fataˈa naˈa maˈi ˈani ˈi naˈo. 14 Ma na AnoˈiruAbu ka tua ˈi saena na maurilaka, nia naˈa neˈe faˈataˈilana fuaka fasi ˈiri kuke saiana neˈe kuke baˈa ngalia naˈa ru ki taˈifau neˈe God nia eta fataˈa ˈani fuana ngwae nia ki. Ma na AnoˈiruAbu ke baˈa tua faˈi kia leleka ka dao ana kaidaˈi God ke oli maˈi ˈuana ngwae nia ki, ma kike tua sakadola firi. Kulu ka tafea God neˈe ˈinotoˈa ka tasa!

Sa Paul foˈo fuana na ngwae ˈi Efesus ki

15 ˈIta ana kaidaˈi nau ku rongoa na faˈamamanaˈanga kamu ana Aofia sa Jesus, ma na alafeˈanga kamu fuana ngwae God ki taˈifau, 16 nau ku ˈidufaˈi baˈatafea God fuamuˈa ana kaidaˈi ki taˈifau. Ma nau ku foˈo logo fuamuˈa ana kaidaˈi ˈoro ki. 17 Ma God na Maˈaˈinotoˈaneˈena God ana Aofia kia sa Jesus Christ, nau ku gania ˈiri nia kwatea na AnoˈiruAbu fuamuˈa. Sulia na AnoˈiruAbu neˈeri, nia ke baˈa kwatea liatoˈo fuamuˈa, ma ka faˈataˈinia logo God fuamuˈa, fasi ˈiri muke sai leˈa laˈu ana God. 18 Nau ku foˈo logo fasi ˈiri neˈe God ke kwatea ma manataˈanga kamu ka leˈa fasi ˈiri muke saiana na ru leˈa neˈe nia toˈo ani fuamuˈa ki. Kamu ke sai leˈa ana neˈe kamu ke toˈo ana na ru leˈa neˈeri ki, osiˈana nia ri ˈuamuˈa muke alua naˈa ngela nia ki. Ma nau ku foˈo fasi ˈiri muke saiana na faˈaleˈanga doe nia, neˈe nia alangaˈinia ke kwatea fuana ngwae nia ki. 19 Ma nau ku foˈo fasi ˈiri muke sai logo ana na ngasingasiˈanga doe liu God neˈe rao ˈani kia na ngwae faˈamamana ki. Ma na ngasingasiˈanga neˈeri naˈa 20 neˈe God rao ˈani ana kaidaˈi ba nia taˈea sa Jesus Christ faˈasia na maeˈa ma ka faˈatua ˈi bali ˈoloˈolo ana niaˈa ˈi langi. 21 Ma ˈi langi, sa Jesus Christ gwaungaˈi fafia na ˈainsel ki ma na anoˈiru ki taˈifau ˈi langi. Ma na satana sa Christ ka doe liufia na ngwae doe ki taˈifau ana kaidaˈi neˈe, ma logo ana kaidaˈi ke dao maˈi neˈe nia tutua kasi sui. 22 God ka kwatea ru ki taˈifau ka tua ˈi olofana sa Christ, ma ka kwatea sa Christ ka gwaungaˈi naˈa ana ru ki taˈifau, fasi ˈiri sa Christ ka kwaiˈafi akulu na ngwae neˈe kulu faˈamamana ana ki. 23 Aia, ma kulu na ngwae ki neˈe kulu faˈamamana ana ki, kulu ka diˈia naˈa nonina sa Christ. Ma kulu ka fungu naˈa ˈani sa Christ, ngwae neˈe nia faˈafungua ru ki taˈifau.

2

Tuaˈa ˈani mauriˈa faolu faˈinia sa Christ

1 ˈI naˈo maˈi, kamuˈa diˈia ta ngwae mae neˈe noaˈa nia kasi tona sulia tae neˈe God nia oga, osiˈana kamu tua ˈua saena na taˈangaˈa. 2 Ana kaidaˈi neˈeri ˈi naˈo, kamu leka amuˈa sulia na falafala taˈa saena magalia, ma kamu ka roˈo sulia sa Saetan neˈe gwaungaˈi fafia na ano ˈi ru taˈa ki, ma ka talaˈia na ngwae neˈe kira aburongo ana God ki. 3 Ma kulu ˈunaˈeri logo, ana kaidaˈi ˈi naˈo maˈi, na abula laka nia taˈa, duˈungana kulu roˈosulia na kwaiogai ˈanga taˈa ana noni ki, ma na manataˈanga taˈa kia ki. Kulu diˈia naˈa ngwae ki taˈifau, sulia neˈe abulalaka taˈa, ma kulu ka totolia ngalilana na kwaˈikwaˈinga faˈasia God.

4 Ma ka ˈunaˈeri bore ˈana, na kwaimanataiˈanga God fuaka nia doe, ma na alafeˈanga nia fuaka ka doe logo. 5 Ma sulia God nia ˈunaˈeri, nia ka kwaiˈafi aka kaidaˈi kulu aburongo ˈua ana, ma kulu ka diˈia ngwae kira mae naˈa ki. God fiku kia faˈinia sa Christ ma ka kwatea mauriˈa firi fuaka. God ka faˈamauri kia sulia na alafeˈanga nia! 6 Ma sulia kulu ˈado faˈinia sa Jesus Christ, God ka taˈe kia logo faˈinia sa Christ, fasi ˈiri kuke tua ma kuke gwaungaˈi faˈinia ˈi langi. 7 God sasi ˈunaˈeri fasi ˈiri nia ka faˈataˈinia naˈa alafeˈanga doe neˈe nia kwatea fuaka ana sa Jesus Christ, fasi ˈiri ngwae ki taˈifau ana kaidaˈi ki taˈifau, kira ka saiana na alafeˈanga nia. 8 God faˈamauri kia ˈani na alafeˈanga nia sulia na faˈamamanaˈanga kia. Nia noaˈa kasi faˈamauri kia goˈo osiˈana raoˈa kia ki talaka. Bore ma God kwate ˈoˈo goˈo ana na mauriˈa faolu fuaka. 9 Nia neˈe,

ꞌafitaꞌi ta ngwae ka fata naunau sulia na mauriꞌa faolu nia, sulia God noaꞌa kasi kwatea sulia ta raoꞌa neꞌe kulu sasiꞌi ki. 10 God saungaꞌi faolu akulu ꞌani sa Jesus Christ, fasi ꞌiri kuke sasia na raoꞌa leꞌa ki neꞌe nia eta fata maꞌi ꞌi naꞌo fuaka fuana sasilana.

Kuluꞌa taꞌi fikuꞌa osiꞌana sa Christ

11 Ma kamuꞌa na ngwae noaꞌa laꞌu Jiu ki, muke manata basi sulia na tuaꞌa kamu ꞌi naꞌo. Na ngwae Jiu ki sae kira talada ꞌani na “Ngwae God ki” bore ma kira sae kamu ꞌani “Noaꞌa laꞌu ngwae God ki,” sulia noaꞌa kamu kasi ꞌolo faꞌataꞌinia ngela ngwane kamu ki. 12 Kamu saiana, ka tau naꞌa maꞌi, kamu tua tau faꞌasia sa Christ, ma kamu noaꞌa laꞌu ti ai ana ngwae filia God ki ꞌi Israel, ma noaꞌa kamu kasi toꞌo ana na ru leꞌa neꞌe God eta fataꞌa ꞌani fuana na ngwae nia ki. Ma muka tua goꞌo ꞌamuꞌa ꞌi saena magalia neꞌe, bore ma noaꞌa kamu kasi saiana God, ma noaꞌa kamu kasi masia goꞌo ta ru leꞌa faꞌasia God. 13 Sui bore ꞌana muka tua tau faꞌasia God ana kaidaꞌi ꞌi naꞌo, niniꞌari osiꞌana kamu ꞌado naꞌa faꞌinia sa Jesus Christ, kaumulu tua karangi naꞌa ana God, osiꞌana na maeꞌa ana kwaisuꞌusiꞌanga sa Christ.

14 Ma kaimili Jiu ki faꞌi kaumulu ngwae noaꞌa laꞌu Jiu ki, sa Christ sasia naꞌa fikuꞌa kwaimaꞌanga kia ka aroaro fasi ꞌiri kuke alua taꞌi fikuꞌa. Sulia nia alaꞌania talana kira ka saungia ana ꞌai rara folo, nia ka lafua na ru neꞌe fonea na ngwae Jiu ki ma na ngwae noaꞌa laꞌu Jiu ki noaꞌa kasi kwaima. 15 Sulia sa Christ nia lafua naꞌa taki neꞌe sa Moses kwateꞌe ki fasi ꞌiri kulu na ro fiku taꞌi ngwae neꞌe ki ka alua taꞌi ngwae goꞌo, osiꞌana kulu fiku naꞌa faꞌinia sa Christ. ꞌUnaꞌeri sa Christ ka kwate kulu ka kwaima faꞌi kulu kwailiu. 16 Aia, ꞌani maelana sa Christ ana ꞌai rara folo, nia ka lafua naꞌa malimaeꞌa ꞌi safitana ngwae Jiu ki faꞌinia ngwae noaꞌa laꞌu Jiu ki. Ma ꞌani maeꞌa nia logo, nia ka fikua naꞌa ro fiku taꞌi ngwae fasi ꞌiri kuke alua taꞌi fiku taꞌi ngwae goꞌo, ma nia ka olitaꞌi kia siana God. 17 Nia neꞌe, sa Christ ka koso maꞌi saena magalia, ma ka faꞌataloꞌania na Faꞌarongoꞌa Leꞌa sulia na aroaroꞌanga fuamuꞌa ngwae noaꞌa laꞌu Jiu ki neꞌe kamu tua tau faꞌasia God ana kaidaꞌi ꞌi naꞌo, ma fuamiꞌa logo na Jiu ki neꞌe kami tua karangi ana God. 18 Osiꞌanaꞌ na ru neꞌe sa Christ ka sasia, kami ngwae Jiu ki ma kamu ngwae noaꞌa laꞌu Jiu ki, kuka leka fiku maꞌi siana God na Maꞌaꞌ ꞌani taꞌi Anoꞌiꞌ ru Abu.

19 Duꞌungananaꞌ neꞌe, kamu ngwae noaꞌa laꞌu Jiu ki, noaꞌa kamu kasi matamata faꞌasi kami ngwae Jiu ki. Ma kaidaꞌi neꞌe, kamu na ngwae God ki naꞌa faꞌi kami, ma God naꞌa neꞌe Maꞌaꞌ kia. 20 Kulu ngwae faꞌamamana ki, kulu diꞌia na luma neꞌe God nia saungaꞌinia ꞌi fafona ta fau. Sa Jesus Christ naꞌa neꞌe fau neꞌeri. Ma na ngwae ni lifurongo nia ki faꞌinia na profet ki naꞌa neꞌe diro ꞌai ki ana luma neꞌeri. 21 Ma kuluꞌa naꞌa neꞌe ti ru ana na ru fuana saungaꞌilana na luma neꞌeri. Ma sa Christ naꞌa neꞌe saungaꞌinia na luma neꞌeri leleka nia ka faꞌasuia luma abu fuana foꞌosilana God. 22 Ma kamuꞌa na ngwae neꞌe noaꞌa laꞌu Jiu ki logo, sa Christ ꞌado fiku amuꞌa faꞌinia na ngwae God ki. Nia sasi ꞌunaꞌeri ana kaidaꞌi nia saungaꞌinia na luma neꞌe God tua saena ꞌani na Anoꞌiꞌ ru Abu.

3

Na raoꞌa sa Paul fuada ngwae noaꞌa laꞌu Jiu ki

1 Nauꞌaꞌ sa Paul, nau ku tua ꞌi saena luma ni lokafo sulia nau ku faꞌatalo ꞌania na Faꞌarongoꞌa Leꞌa sulia sa Jesus Christ fuamuꞌa na ngwae noaꞌa laꞌu Jiu ki. 2 Nau ku saiana, kamu rongoa taꞌifau naꞌa God neꞌe fili nau naꞌa sulia na kwaiꞌofeꞌanga nia, fasi ꞌiri nai rao fuana ꞌafilamuꞌa ꞌunaꞌeri. 3 Diꞌiaꞌ ba nau ku eta keresia ka sui naꞌa, God faꞌataꞌinia naꞌa liaꞌi ngwae nia fuaku. Na liaꞌi ngwae neꞌe noaꞌa nia ꞌiri faꞌataꞌi madako ana fuana na ngwae ki ꞌi naꞌo maꞌi. 4-5 Ma diꞌia muke toꞌomaꞌi leꞌa ana kerekereꞌa neꞌe, muke baꞌa saiana neꞌe nau ku saiana ru ꞌoro ki sulia sa Christ neꞌe God kasi faꞌataꞌi madako ana fuana ngwae ki ꞌi naꞌo maꞌi. Bore ma ana kaidaꞌi neꞌe, sulia na raoꞌa na Anoꞌiꞌ ru Abu, God faꞌataꞌinia ka sui naꞌa fuada ngwae lifurongo ki faꞌinia na profet abu nia ki. 6 Ma na liaꞌi ngwae neꞌeri nia ꞌuri: Kamu ngwae neꞌe noaꞌa laꞌu Jiu ki,

muka faˈamamana ana FaˈarongoˈaLeˈa, ma God ka faˈaleˈa kamu logo faˈinia na ngwae Jiu ki. Ma kulu ka tua fiku ˈani taˈi fiku taˈi ngwae, ma kuke baˈa ngalia ru ki taˈifau neˈe God eta fataˈa ˈani sulia sa Jesus Christ.

7 Ma God ka kwatea ˈiri nau taˈi ngwae rao nia, fasi ˈiri nai faˈarongo ˈani na FaˈarongoˈaLeˈa. God ka kwatea nau ngwae rao nia ˈani alafeˈanga nia ma ˈani ngasingasiˈanga doe nia. 8 Ma ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈamamana ana God, kira talingaˈi ka liufi nau. Ma sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, God faˈaleˈa nau ˈani kwatelana raoˈa fuaku fuana faˈatalongaˈilana na FaˈarongoˈaLeˈa sulia na ru leˈa liu ki neˈe sa Christ ke baˈa kwatea fuamuˈa ngwae noaˈa laˈu Jiu ki. Ru leˈa neˈeri ki tasa ka liufia saiˈi ru ˈanga ngwae ki. 9 God neˈe saungaˈinia na ru ki taˈifau, nia kasi faˈataˈi madako ana na naiˈi ruˈanga neˈeri ˈua maˈi ˈi naˈo. Ma nia ka baˈe nau fasi ˈiri nai faˈataˈinia naiˈi ruˈanga nia fuana ngwae ki taˈifau. 10 Ana kaidaˈi neˈe, na ngwae Jiu ki ma na ngwae noaˈa laˈu Jiu ki, kira fiku saena taˈi fiku taˈi ngwae ana sa Christ. Ma God fiˈi faˈataˈinia ru neˈeri fuana ˈainsel doe ki ma na ru kwaitalaˈi ki ˈi langi, fasi ˈiri kira ka saiana na liatoˈonga nia doe ma ka matamata kwailiu. 11 God sasia ru neˈeri osiˈana nia manata ˈua maˈi sulia ana etangilana. God nia fulia na ru neˈeri kaidaˈi nia asungaˈinia maˈi sa Jesus Christ na Aofia kia. 12 Ma osiˈana kulu fiku faˈinia sa Christ, ma na faˈamamanaˈanga kia ana niaˈa, noaˈa kulu kasi maˈu ˈania daoˈa ˈi maana God. 13 Duˈungananeˈeˈeˈeˈe, nau ku gani kamu noaˈa kamu kasi liadila sulia na nonifiiˈanga nau fuamuˈa. Osiˈananauˈeˈeˈe

fafi kulu taˈifau, ma nia ka rao ˈani kia, ma ka tua saena mauriˈa kia ki.
7 Ma kulu taˈifau neˈe kulu faˈamamana, sa Jesus Christ nia kwatea taˈi taˈi ngwae akulu ka toˈo ana ngasingasiˈanga fuana raoˈa nia. Nia kwatea ngasingasiˈanga nia fuaka sulia na kwaiogaiˈanga nia. 8 Osiˈana neˈe Kerekereˈa Abu ba fata ˈuri,

“Kaidaˈi nia leka ˈuana ˈi lifua, nia ka
ngalia maˈi faˈinia ngwae ˈoro neˈe
nia liufia.
Ma nia ka kwatea naˈa kwateˈa ki fuana
ngwae nia ki.”✡

9 Aia, ma tae naˈa neˈe fadalana na alaˈanga ˈuri, “Nia ka leka ˈuana na kula fane?” Na fadalana neˈe ˈuri, sa Jesus Christ eta koso basi maˈi saena magalia. 10 Ma sa Jesus Christ neˈe koso maˈi saena magalia, nia logo neˈe ka fane ˈuana ˈi langi, na kula neˈe liufia naˈa kula ki taˈifau maˈi ˈi langi. Nia ka sasi ˈunaˈeri ˈiri ka tua ana kula ki taˈifau.
11 Ma sa Jesus Christ logo neˈe kwatea na kwateˈa leˈa ki fuana ngwae ki. Ti ngwae akulu, nia alu kira na ngwae ni lifurongo ki, ma ti ngwae akulu nia ka alu kira na profet ki. Ma ti ngwae laˈu, nia ka alu kira ˈani ngwae ni faˈatalongaˈilana na Faˈarongoˈa Leˈa. Ma ti ngwae laˈu, nia ka alu kira na ngwae kwaitalaˈi ki ma faˈamanata ki fuana ngwae faˈamamana ki. 12 Nia sasi ˈunaˈeri, fasi ˈiri kuke totolia raoˈa fuana God, ma fasi ˈiri kulu, na nonina sa Christ, kuke ngasingasiˈa. 13 Na nonina sa Christ ke mauri ˈunaˈeri leleka kika fiku ˈani taˈi fiku taˈi ngwae ˈani na faˈamamanaˈanga ma faˈinia na liatoˈonga kia ana na Ngela God. Ma na faˈamamanaˈanga kulu ki ke baˈa ngasingasiˈa, ma na falafala kia ki ke baˈa aliˈafu diˈia logo sa Jesus Christ. 14 Ma ana kaidaˈi kulu ka lango naˈa ˈunaˈeri, noaˈa laˈu kulu kasi diˈia naˈa ngela tiˈitiˈi ki. Ma noaˈa kulu kasi diˈia ta gwaˈi baru neˈe iru faˈasakalangaˈinia ma na nafo ki ka kwaˈifeoa fuana leka rora goˈo ˈana. Sulia ˈafitaˈi kulu ka faˈamamana ana ta faˈamanataˈanga neˈe matamata kwailiu neˈe ngwae ˈosoˈoso ki kira faˈamanata ˈania. 15 Ma kuluˈa niniˈa, kulu fata mamana ˈani falafala neˈe ka faˈataˈinia naˈa alafeˈanga kia ki, ma na abulalaka taˈifau neˈe, ka diˈia nama na abulalana sa Jesus Christ neˈe ngwae ˈaˈana kia. 16 Ma kiaˈa ka diˈia taˈi noniˈi ru, ma sa Christ neˈe gwauna. Ma taˈi taˈi ngwaeˈa, nia ta kula ana noni, ma ka toˈo ana na raoˈa nia. Ma sa Jesus Christ kwate kulu ka tua fiku fasi ˈiri kuke alua taˈi noni neˈeri. Ma kaidaˈi kulu sasia naˈa raoˈa neˈe bolo faˈi kia, na noni neˈeri ka bulao maˈi ma ka ngasingasiˈa sulia na alafeˈanga kia ki fuaka kwailiu.

Na mauriˈa faolu sulia sa Christ

17 Sulia na mamanaˈanga neˈe Aofia kwatea maˈi fuaku, nau ku fata totongaˈi ˈani fuamuˈa ˈiri muke danga naˈa ˈania falafala taˈa ki neˈe na ngwae noaˈa kasi faˈamamana ana sa Jesus Christ kira sasiˈi. Na manataˈanga kira ki logo na ru taˈa ki taˈifau goˈo ma ru ˈoˈo ki taˈifau goˈo. 18 Ma kira noaˈa kasi sai logo ana na falafala sulia God ki. Ma noaˈa kira kasi tua ˈani na mauriˈa faolu neˈe God kwatea, osiˈana manatada rodoˈa, ma kika faˈangasia ruˈuruˈuda, ma kika boleboleˈa. 19 Ma kira kasi ˈeke goˈo sulia na abulaˈanga taˈa kira ki, ma kira ka roˈosulia na kwaiogaiˈanga taˈa kira ki, ma kira ka ngangata ana sasilana naˈa kwalukaela ru taˈa.
20 Bore ma kamu niniˈa, ana kaidaˈi ba na ngwae ki kira faˈatalo ˈani sa Jesus Christ fuamuˈa, noaˈa kira kasi faˈamanata kamu ka abula taˈa ˈunaˈeri. 21 Kira faˈatalo fuamuˈa ˈania na mamanaˈanga sulia sa Jesus Christ, ma muka faˈamamana naˈa ana faˈamanataˈanga mamana nia. 22 Ma kira faˈatalo kika ˈuri, kamu ke faˈasia falafala taˈa kamu ki ba kamu tua suliˈi ˈi naˈo. Na falafala taˈa neˈe, talaˈi rora amuˈa ma ka faˈali kamu. 23 Kira faˈatalo fuamu neˈe kamu ka alaˈania God ka faˈafaolua naˈa maurilamuˈa faˈinia na manatalamuˈa. 24 Ma na falafala kamu ki taˈifau ka alu naˈa ngwae faolu neˈe God saungaˈinia diˈia naˈa falafala nia. Aia, na ngwae faolu ˈunaˈeri, nia ka faˈataˈinia naˈa faoluˈanga nia ˈani na abulalana neˈe saga ma ka abu.

✡ **4:8** Sam 68:18

25 Du'ungana ru ne'eri, muke danga na'a 'ania soke'a. Ru ki ta'ifau ne'e kamu sae'e fuana ngwae fa'amamana ki muke mamana, sulia kulu ta'ifau di'ia na nonina sa Jesus Christ. 26 Ma di'ia ta ngwae amu'a ka saeta'a, noa'a 'oe kosi ala'ania na saeta'anga ne'eri ka tala'i 'oe, 'oko sasia ru ne'e ta'a. Ma ka le'a fuana 'oko fa'asuia na'a saeta'a nga'a 'oe 'ali'ali mala sina fi'i suu, 27 'asu 'ubani sa Saetan ka to'o ana kaida'i fuana tala'ilamu 'ani saeta'anga 'oe. 28 Ma sa tai amu'a ne'e ke bilibili, nia ka mango na'a fa'asia na bili'a. Ma nia ka rao saga fasi 'iri nia ke to'o ana ti ru fuana na maurilana, ma ka 'afia na'a 'ani ngwae dala'a ki logo. 29 Ma muke tua fa'asia na ala'anga ta'a ki. Muke saea lala ala'anga ne'e saiana ke kwatea kwai'afi'anga, 'iri muke fa'asaele'a na ngwae ki ne'e kira rongoa na ala'a lamu'a. 30 Ma muke tua fa'asia na sasilana ru ki ne'e saiana ka fa'aliadila na Ano'i ru Abu God. Sulia na Ano'i ru Abu na'a ne'e ma'etoto saena maurilamu'a ne'e kamu na ru God ki, ma na ma'etoto logo ana fa'i asoa ne'e ke dao ma'i ne'e God ke ba'a fa'asuia na fa'amaurilamu'a. 31 Aia, muke tua fa'asia malimae'anga fuamu'a kwailiu, ma muke tua fa'asia na saeta'anga kwailiu, ma fa'asia na olisu'usu'unga 'ani ako'a ma na ala'anga ta'a ki. Muke tua fa'asia na kwai sulanga'i 'anga ki ta'ifau. 32 Ma na abula'anga kamu ke le'a fuamu'a kwailiu, ma muke saele'a, ma muke kwaimanatai fuamu'a kwailiu. Ma muke rufuanata amu'a kwailiu ana ru ta'a ne'e kamu sasi'i ki, di'ia ba God rufuanata na'a amu'a ta'ifau, osi'ana ru sa Jesus Christ sasi'i ki.

5

Kulu tua 'i saena madako'anga

1 Kamu'a na ngela talinga'i God ki, muke lia kwaimausuli sulia na falafala nia. 2 Ana kaida'i ki ta'ifau, muke alafe fuana ngwae ki, di'ia logo ne'e sa Christ alafe fuaka ta'ifau, ma ka kwatea na'a maurilana fuana fa'amaurilaka. Sulia nia kwaisu'usi 'ani nia'a 'ana talana, ma God ka saele'a osi'ana na kwaisu'usi'anga nia.

3 Ma du'ungana kamu na ngwae God ki, muke tua fa'asia na abula'anga bulibuli di'ia na 'usu'a, ma na oga guguta'anga. Muke tua fa'asia na ru ne'eri ki ta'ifau, fasi 'iri noa'a ta ngwae kasi ala'a sulia ta ru bore 'ana 'una'eri suli kamu. 4 Ma muke tua fa'asia na ala'anga ta'a ki, ma na ala'anga bulibuli ki, ma ala'anga 'oidorole'anga ta'a ki. Bore ma nia le'a lala fuana muke ba'atafea God. 5 Ru mamana nau ku saea fuamu'a, sa tai bore 'ana ne'e abulalana ka bulibuli nama ka 'usu, nia 'afita'i fuana nia ka ru'u 'i saena 'Inoto'anga sa Jesus Christ ma God. Ka 'una'eri logo fuana sa tai ne'e ka oga guguta, nia di'ia na'a fo'osilana na nunu'i ru ki.

6 Noa'a 'oe kosi ala'ania ta ngwae kasi soke'o sulia ru 'oro ta'a 'uri ki, "Nia le'a go'o 'ana fuana ngwae ke 'usu nama ka oga guguta." God ke ba'a saeta'a ma ka kwatea kwa'ikwa'inga fuana ngwae ne'e kira aburongo ana ki. 7 Muke tua fa'asia na ngwae 'una'eri ki.

8 Ana kaida'i 'ua ma'i na'o, kamu talamu'a kamu tua ma'i saena na ma'erodo, bore ma ta'ena kaumulu alu na'a na ngwae na Aofia ki, ma muka tua na'a saena madakola'anga. Nia na'a ne'e abulalamu'a ka bolo fa'inia na ngwae ne'e kira tua saena madakola'a. 9 Sulia na ngwae ne'e kira tua saena madakola'anga, God 'afi kira fasi 'iri na abulalada ka le'a ma ka saga, ma na ala'anga kira ka mamana. 10 Muke ili 'uana na malinga'ilana tae ne'e fa'asaele'a na Aofia. 11 Ma noa'a kamu kasi fulia ru ta'a ki, di'ia ngwae ne'e kira tua saena ma'erodo, kira sasi'i. Bore ma, muke fa'ata'inia lala na rora'a kira ki, ma muke fata fa'abasuda. 12 Nau ku 'eke liu logo 'ani ala'anga sulia na ru ne'e kira sasi ago ani saena maurilada ki. 13 Bore ma kaida'i na madakola'a ke rara 'afida, kike ba'a saiana na ru ta'a ne'e kira sasi'i ki. 14 Osi'ana tae na'a ne'e madako'anga rara 'afia, na ngwae ki kike ba'a lisia. Sulia nia ne'e kira ka fata 'uri,

"Kamu na ngwae ne'e kamu maliu, ma
kamu mae ki, muke tata'e fa'asia
mae'a, ma na madakolana Christ
ke rara fafi kamu."

15 Nia ˈunaˈeri neˈe, muke madafi leˈa
ana falafala kamu ki fasi ˈiri na ab-
ulaˈanga kamu ka diˈia na ngwae liatoˈo
ki ma noaˈa kasi diˈia laˈu na ngwae
kinaˈi ru ki. 16 Ma ana kaidaˈi ki
taˈifau, muke sasia na ru leˈa ki neˈe bolo
fuamuˈa fuana sasilana. Osiˈana kaidaˈi
neˈe, na ngwae ˈoro ki abulalada taˈa.
17 Nia neˈe, noaˈa kamu kasi gwaubaliˈa,
bore ma muke manata leˈa lala amuˈa
sulia ru neˈe na Aofia oga kamu ka sasiˈi
ki.
18 Aia, ma muke tua faˈasia kwaˈu
lilingaˈanga ˈani waen, osiˈana ru neˈeri
ke baˈa faˈali kamu. Bore ma muke
fungu lala ˈani na Anoˈi ru Abu fasi ˈiri
nia ke talaˈi kamu. 19 Ma ana kaidaˈi
kamu ka fiku, muke fata ˈani Sam ki,
ma muke ngulia na ngu abu ki. Muke
faˈataˈinia na saeleˈanga kamu ki ana
kaidaˈi muke tafea God ˈani ngulilana faˈi
ngu ki. 20 Ana kaidaˈi ki taˈifau, ma fuana
na ru ki taˈifau neˈe ka dao maˈi, muke
baˈatafea God na Maˈa sulia na fikuˈa
kamu faˈinia na Aofia kia sa Jesus Christ.

Sulia na ˈafe ki ma na araˈi ki

21 Muke sasi ˈuana roˈongaˈa sulia na
kwaiogaiˈanga kamu ki kwailiu, osiˈana
na manata doeˈanga kamu ana sa Jesus
Christ.
22 Kamuˈa na ˈafe ki, muke roˈosulia
na araˈi kamu ki, diˈia logo neˈe kamu
roˈosulia na Aofia. 23 Osiˈana na ngwae
araˈi ka toˈo ana ngasingasiˈanga fafia na
ˈafe, diˈia logo neˈe sa Jesus Christ toˈo
ana ngasingasiˈanga fafi kia na ngwae
neˈe kulu faˈamamana ana ki. Ma sa
Jesus Christ neˈe faˈamauri kia, ma kulu
ka diˈia naˈa na nonina. 24 Ma ka usulia
logo na falafala neˈeri, na kini neˈe nia
ˈafe naˈa ka roˈo nama sulia na araˈi nia
ana ru ki taˈifau, diˈia logo kulu na ngwae
faˈamamana ki kuka roˈo logo sulia sa
Jesus Christ.
25 Kamu ngwae araˈi ki, muke alafe
fuana ˈafe kamu ki, diˈia logo sa Je-
sus Christ neˈe alafe fuaka na ngwae
neˈe kulu faˈamamana ki, ma nia ka
alaˈania talana kira ka saungia olisi kia
fasi ˈiri nia ka faˈamauri kia. 26 Nia sasi
ˈunaˈeri fuana faˈa abulana na ngwae
faˈamamana ki, ma ka faˈasikasikada ˈani
siuabuˈanga ma ˈani fatalana. 27 Ma nia
ka sasi logo ˈunaˈeri fuana kwatelana
naˈa ngwae faˈamamana ki fuana talana,
diˈia kulu na ˈafe leˈa nia ki ma ka
noaˈa ta ru kasi taˈa osiˈana kulu sikasika
naˈa, ma kulu ka saga naˈa, ma kulu
ka leˈa ˈi maana. 28 Kamu na ngwae
araˈi ki, muke alafe fuana ˈafe kamu
ki, diˈia logo neˈe kamu alafe fuana na
nonimuˈa talamuˈa. Na ngwae ka alafe
fuana na ˈafe nia, nia alafe logo fuana na
nonina ˈana talana. 29 Noaˈa ta ngwae
kasi sulangaˈinia nonina talana. Bore ma
nia ka sarea lala ma ka lia sulia nonina
talana, diˈia logo sa Jesus Christ neˈe
sasia fuana ngwae faˈamamana ki. 30 Ma
kuluˈa na ngwae neˈe kulu faˈamamana
ana niaˈa, kuluˈa naˈa neˈe nonina sa
Jesus Christ. 31 Sulia na Kerekereˈa Abu
ba fata ˈuri, “Na ngwae ke baˈa faˈasia
teˈa nia faˈinia maˈa nia, ma ka araˈi. Aia,
na ngwae neˈe faˈinia na kini neˈe, kera
ka alua naˈa taˈi ru.” 32 God faˈamanata
kia ˈani ru leˈa ki ˈani alaˈanga neˈeri, ma
nau ku saiana nia fata sulia sa Jesus Christ
ma kuluˈa ngwae neˈe faˈamamana ki.
33 Ma na Kerekereˈa Abu ka faˈataˈinia
logo ru sulia na araˈi ki faˈinia ˈafe ki ba
ˈuri: Na ngwae neˈe ˈoko araˈi naˈa, ˈoko
alafe fuana na ˈafe ˈoe, diˈia logo neˈe
ˈoko alafe fuamu talamu. Ma na kini neˈe
ˈoko ˈafe naˈa, ˈoko fuˈusi doe ana araˈi
ˈoe.

6

Sulia na maˈa faˈinia teˈa faˈinia na ngela kera ki

1 Ma kamu na ngela ki, muke roˈosulia
na fatalana maˈa ki faˈinia teˈa kamu ki,
osiˈana nia neˈe abulaˈanga leˈa sa Jesus
Christ nia oga. 2 Ma na taki etaeta neˈe
God ka fikua naˈa fata alangaˈinga neˈe
ka ˈuri, “Muke fuˈusi doe ana na maˈa
faˈinia teˈa kamu ki, 3 fasi ˈiri muke tua
leˈa, ma na maurilamuˈa ke baˈa tau ˈi
neˈe saena magalia.”
4 Aia, kamu na maˈa faˈinia teˈa ki,
muke tua faˈasia faˈasaetaˈalana na ngela
kamu ki. Ma muke faˈamanata kira, ma
muke fata ˈabera ˈani falafala neˈe bolo
fuana na ngwae neˈe kira faˈamamana
ana na Aofia.

Sulia na ngwae ʻaʻana fafia na ngwae rao ʻoʻo ki

5 Aia, ma kamu ngwae rao ʻoʻo ki, muke roʻosulia fatalana ngwae ʻaʻana kamu ki ʻi saena magalia neʻe, ma muke fuʻusi doe ada. Ma muke roʻosuli kira ʻani saeleʻanga diʻia neʻe kamu rao fuana sa Jesus Christ. 6 Muke faʻasaeleʻada ʻunaʻeri, noaʻa laʻu ana kaidaʻi neʻe ngwae ʻaʻana kamu ki kira lia goʻo ʻada fafi kamu. Bore ma muke roʻo lala sulida ana kaidaʻi ki taʻifau diʻia God nia oga, sulia kamu na ngwae rao sa Jesus Christ ki. 7 Muke saeleʻa fuana raoʻa, diʻia neʻe kamu rao fuana God, ma noaʻa laʻu fuana ngwae saena magalia goʻo ʻana taʻifilia. 8 Sulia kulu sai naʻa ana diʻia na raolaka leʻa, God ke baʻa kwaiara kia ʻani ru leʻa ki, sui bore ʻana kulu ngwae rao ʻoʻo nama ka noaʻa.

9 Aia, ma kamuʻa ngwae ʻaʻana fafia ngwae rao ʻoʻo ki, muke abula leʻa logo ʻunaʻeri fuana ngwae rao ʻoʻo kamu ki. Muke tua faʻasia na fata saetaʻa ngaʻa fuana faʻamaʻulada. Osiʻana kamu saiana ka sui naʻa neʻe, kamu faʻinia na ngwae rao ʻoʻo kamu ki, kamuʻa taʻifau toʻo goʻo ana taʻi God neʻe ngwae ʻaʻana kamu. Sulia nia noaʻa kasi ʻinifilia ana ta ngwae.

Kulu diʻia ngwae ana fuʻanga

10 Aia, na alaʻanga ʻisi nau ki naʻa fuamuʻa neʻe, muke faʻangasingasi kamu talamuʻa ana Aofia ma ʻani na ngasingasiʻanga doe nia. 11 Muke dau ana raʻunga ni fuʻanga neʻe God kwatea, fasi ʻiri muke liufia sa Saetan kaidaʻi nia ka sasi ʻuana ilitoʻo lamuʻa. 12 Noaʻa kulu kasi fuʻa laʻu faʻinia na ngwae ki goʻo, bore ma kuke fuʻa lala faʻinia sa Saetan faʻinia na ngasingasiʻanga nia. Kulu fuʻa faʻinia ano ʻi ru taʻa ki, ma faʻinia na gwaungaʻi kira ki neʻe kira ʻinotoʻa ʻania maʻerodo saena na magalia neʻe. 13 Duʻungana ʻunaʻeri, muke dau ana raʻunga ni fuʻanga ki taʻifau neʻe God ka kwatea, fasi ʻiri ana kaidaʻi ana fuʻanga faʻinia na malimae ka dao maʻi, muke baʻa totolia goʻo amuʻa liufilana na malimae kamu. Ma ana kaidaʻi ana fuʻanga ka sui, kamu ke uu ngasi ʻua.

14 Ta neʻe muke folo leʻa ʻusi kamu. Ma na alaʻanga mamana kamu ki nia diʻia na foʻosae ʻi liʻitamuʻa. Ma na abulaʻanga ʻoloʻolo kamu ki ka diʻia na talo neʻe suʻusia na fuʻufuʻumuʻa. 15 Ma muke sasi akaʻu ana kaidaʻi ki taʻifau ana alaʻanga sulia na Faʻarongoʻa Leʻa neʻe kwatea aroaroʻanga, sulia nia naʻa neʻe taʻe butu ana ʻaemuʻa ki. 16 Ma na faʻamamanaʻanga kamu neʻe diʻia naʻa talo ki fuana faʻamaelana na simaʻi mafula ki taʻifau neʻe sa Saetan fanasi kamu ʻaniʻi. 17 Ma na faʻamauriʻanga God fuamuʻa neʻe diʻia na kifi neʻe duʻu fafia na gwaumuʻa. Ma na fatalana God, ka diʻia na sele ni fuʻanga neʻe Anoʻi ru Abu kwatea fuamuʻa.

18 Ma muke foʻo ngangata ana kaidaʻi ki taʻifau, diʻia neʻe Anoʻi ru Abu talaʻi kamu ana. Muke gania ta kwaiʻafiʻanga faʻasia God. Muke lialia ma noaʻa kamu kasi ngwataʻutaʻu fuana foʻongaʻa ʻiri God ke ʻafia na ngwae faʻamamana ki taʻifau. 19 Ma muke foʻo logo fuaku ʻiri kaidaʻi nau ku fata, God ke baʻa kwatea na alaʻanga nia ki fuaku, ʻiri noaʻa nau kusi maʻu laʻu, ma nai baʻa faʻamadakola naiʻi ru ʻanga God neʻe na Faʻarongoʻa Leʻa logo fuana na ngwae noaʻa laʻu Jiu ki. Na naiʻi ru ʻanga neʻe, God noaʻa ʻiri faʻamadakola ʻi naʻo fuana na ngwae ki. 20 Nauʻa na ngwae sa Jesus Christ fuana na faʻataloʻa ʻani Faʻarongoʻa Leʻa neʻeri, ma nau ku tua saena luma ni lokafo osiʻana na alaʻanga nau ki. Muke foʻo ʻiri nau ku fata noniraʻa sulia na Faʻarongoʻa Leʻa diʻia God nia oga.

Fata leʻaleʻanga ʻisi ki

21 Sa Tikikus, na ngwae asina leʻaleʻa kia ma na ngwae rao mamana na Aofia, nia ke baʻa faʻarongo kamu sulia na tualaku, ʻiri muke saiana ru ki taʻifau neʻe fuli fuaku ʻi neʻe. 22 Nia neʻe kwate ma nau ku baʻea kwau siaumulu, ʻiri nia ka alaʻa sulia tuaʻa kaimili, ma ʻiri nia ka radua kaumulu logo.

23 Nau ku foʻo ʻiri God na Maʻa faʻinia na Aofia sa Jesus Christ ka kwatea aroaroʻanga, alafeʻanga, faʻinia fitoʻonga fuamuʻa ngwae neʻe kamu faʻamamana ana sa Jesus Christ. 24 Ma nau ku oga God ka faʻataʻinia kwaiʻofeʻanga fuana

ngwae ki taˈifau neˈe kira alafe fuana na Aofia kia sa Jesus Christ ˈania alafeˈanga talau.

Na Kerekereʼa Sa Paul Fuana Ngwae Faʼamamana Ki ʼI Filipae

ʼI Filipae taʼi fanoa doe ana abaʼi kula ʼi Masedonia neʼe taʼena kulu saea ʼani kula ngwae Grik ki.

Ana Acts 16 nia alaʼa kwau sulia kaidaʼi sa Paul nia ʼafia siosi fuana ka taʼe maʼi saena fanoa neʼe. Sa Paul tua saena lokafo ana fanoa doe ʼi Rom ana kaidaʼi nia keresia na buka neʼe. Saena buka neʼe, sa Paul oga ke saea baʼatafeʼanga ana siosi ki ʼi Filipae, sulia kira kwaiʼafi ana ʼani balibalia ana mani. Sa Paul oga kike tua kwaima fiku faʼinida kwailiu. Ma nia ka saea fuada kike tua enoeno diʼia sa Jesus. Nia saea logo fuada neʼe manataʼanga kira ke tua ngangata ana God, sui bore ʼana kira ka dao toʼona ʼafitaʼiʼanga, diʼia neʼe sa Paul dao toʼona ka sui naʼa ki. Ma nia ka faʼabasu kira faʼasia dongalana faʼamamanaʼanga ʼosoʼoso. Na faʼamanata ʼosoʼoso, kira ngwae Jiu neʼe saea ngwae ki taʼifau kike roʼo nama suli taki sa Moses ma ʼolo faʼataʼi ʼanga (circumcision) ʼiri kike faʼasaeleʼa God. Bore ma, sa Paul saea kulu ke fitoʼo ana nama kwaimaʼanga doe God goʼo. Kulu saiana kulu lado leʼa faʼinia sa Jesus, ma kulu saiana kuka saga naʼa ʼi maana God, osiʼana kulu faʼamamana ana sa Christ naʼa. Ma nia noaʼa kasi mamana diʼia kulu roʼo nama sulia taki Jiu ki.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Maurilana sa Paul & 1:1-26
Kulu ka donga maurilana sa Christ & 1:27—2:18
Na faʼarongoʼa sulia kwaima sa Paul ki & 2:19-30
God faʼasaga ngwae ki sulia na faʼamamanaʼanga kira ki & 3:1—4:9
Alaʼanga ana baʼatafeʼanga ki & 4:10-23

1 Nauʼa sa Paul faʼinia sa Timoti, na ro ngwae ni rao sa Jesus Christ ki. Keroʼo kerekere kwau fuamuʼa ngwae ki taʼifau neʼe kamu faʼamamana ana sa Jesus Christ, ma muka tua saena maʼe fanoa doe ʼi Filipae. Keroʼo kerekere fuana na ngwae faʼinaʼonaʼo kamu ki faʼinia logo na ngwae neʼe kira kwaiʼafi ana fikutaʼi ngwae faʼamamana.

2 Nau ku foʼo fasi ʼiri God na Maʼa kia ma na Aofia sa Jesus Christ ke kwaiʼofe amuʼa ma ke kwatea na aroaroʼanga fuamuʼa.

Sa Paul foʼo fuada

3 Nau ku baʼatafea liu na God nau fuamuʼa, ana kaidaʼi ki taʼifau neʼe nau ku manata toʼomuʼa. 4 Ma nau ku saeleʼa liu ana kaidaʼi nau ku foʼo fuamuʼa taʼifau, 5 osiʼana nau ku manata toʼona na kwaiʼafiʼanga ki neʼe kamu sasiʼi fuaku ana raoʼa ʼani Faʼarongoʼa Leʼa, ana etangilana naʼa maʼi kaidaʼi kamu faʼamamana ana, leleka ka dao ʼi taʼena. 6 Ana kaidaʼi neʼeri, God nia talaʼae ana raoʼa leʼa neʼe nia sasiʼi ki ʼi saena maurilamuʼa, ma nau ku saiana nia ke baʼa faʼa aliʼafua laʼu leleka ka faʼasuia naʼa raoʼa neʼeri ana faʼi asoa sa Jesus Christ ke oli maʼi ana. 7 Nia ka totolia nau ku saeleʼa ʼunaʼeri suli kamu, osiʼana nau ku alafe fuamuʼa, ma muka kwaiʼafi aku faʼinia na raoʼa neʼe God kwatea fuakulu. Kaumulu kwaiʼafi aku ana kaidaʼi nau ku tua saena na luma ni lokafo, ma ana kaidaʼi nau ku faʼataloʼa ʼani na Faʼarongoʼa Leʼa ma nau ku fuʼa suʼusia. 8 Nau ku kolo kaumulu liu naʼa sulia na alafeʼanga doe nau fuamuʼa diʼia logo na alafeʼanga sa Jesus Christ fuamuʼa. God ka alafafia na ru niniʼa nau ku saeʼe ki niʼi mamana.

9 Nau ku foʼo logo fasi ʼiri na alafeʼanga kamu ke bulao daudonga ma ka tatakolaʼa. Nau ku foʼo ʼiri muke sai leʼa sulia God, ma muke sai leʼa ana sulia abulaʼanga neʼe leʼa ma ka taʼa, 10 fasi ʼiri muke bolo faʼinia fililana ru leʼa ki ma ka saga, ʼiri muke tua saga ana faʼi asoa sa Jesus Christ ke oli maʼi ana. 11 Nau ku foʼo ʼiri na maurilamuʼa ka saga taʼifau sulia na kwaiʼafiʼanga neʼe sa Jesus Christ ka sasiʼi fuamuʼa ki. Ma kaidaʼi na maurilamuʼa nia saga ʼunaʼeri, ngwae ʼoro ki kike baʼatafea God.

Na mauriʼa mamana

12 Ngwaefuta nau kina ʼae, nau ku oga muke saiana na ʼafitaʼiʼanga ba dao toʼoku ki ana kaidaʼi neʼe, nia ʼafi

leʻa liu aku fuana faʻatalongaʻilana na Faʻarongoʻa Leʻa. 13 Sulia na ngwae ni ofoʻa ki neʻe kira folo ʻi neʻe saena luma doe na ngwae tatalafaʻa, ma ngwae ʻoro matamata ki, kira sai goʻo ʻada ana neʻe nau ku tua saena luma ni lokafo sulia nau na ngwae rao sa Jesus Christ. 14 Ma osiʻana logo neʻe nau ku tua saena luma ni lokafo, ru neʻe ka radua ʻorolana ngwae ki neʻe kira faʻamamana ana Aofia, fasi ʻiri kira ka faʻarongo noniraʻa ʻani Faʻarongoʻa Leʻa, ma noaʻa kira kasi maʻu.

15-17 Ti ngwae faʻatalo ʻani sa Jesus Christ osiʻana kira kwaimamagolai aku. Na liaʻi ngwae kira fuana faʻataloʻa ʻani sa Jesus Christ noaʻa kasi leʻa. Sulia kira oga faʻataloʻa kira ʻani sa Jesus kwate ma kira ka talingaʻi ka liufi nau. Kira sasi ʻunaʻeri sulia kira oga kike baʻa kwatea laʻu ti ʻafitaʻiʻanga fuaku kaidaʻi niniʻa nau ku tua saena luma ni lokafo. Ma ti ngwae laʻu, kira toʻo ana na liaʻi ngwae leʻa ki fuana faʻataloʻa ʻani na Faʻarongoʻa Leʻa. Kira faʻarongo ʻani sulia na alafeʻanga kira fuaku, ma sulia kira saiana God neʻe fili nau fuana suʻusilana na Faʻarongoʻanga Leʻa. 18 Ma nia leʻa goʻo ʻana. Sui bore ʻana na liaʻi ngwae kira ka leʻa nama ka taʻa, kira faʻarongo sulia sa Jesus Christ. Nau ku saeleʻa liu, osiʻana kira faʻarongo sulia sa Jesus Christ.

ʻIu nai baʻa saeleʻa ʻaku, 19 sulia nau ku saiana God ke baʻa ʻafi nau ana kaidaʻi ʻafitaʻi neʻe, osiʻana na foʻongaʻa kamu fuaku ma na kwaiʻafiʻanga na Ano ʻi ru sa Jesus Christ. 20 Ma na kwaiogaiʻanga doe nau neʻe, nau ku manata toʻona God fasi nai roʻo naʻa ʻaku sulia kwaiogaiʻanga nia, ma naisi maʻu fuana faʻataloʻa sulia sa Christ. Nau ku ʻidufaʻi noniraʻa ʻi naʻo, ma nau ku oga nai noniraʻa logo ana kaidaʻi neʻe, fasi ʻiri ngwae ki kike tafea sa Jesus Christ osiʻaku. Sui bore ʻana nau ku mauri ʻua nama nau ku mae, nau ku oga kike tafea sa Jesus Christ duʻungana ru nau ku sasiʻi ki.

21 Osiʻana tae neʻe ngwae ki kira mauri? Ma fuaku, nau ku mauri fuana raoʻa fuana sa Jesus Christ. Ma diʻia nau ku mae, nia leʻa sulia nai baʻa tua faʻinia sa Jesus Christ ʻi langi. 22 Bore ma nau kusi saiana ta tae neʻe nau ku filia. Sulia nau ku oga nai mauri ʻua, fasi ʻiri nau ku ulafu ʻaku ʻani raoʻa fuana sa Christ. 23 Ma nau ku oga logo nau ku mae, fasi ʻiri nai baʻa tua faʻinia sa Jesus Christ, osiʻana nia leʻa liu fuaku. Nau kusi saiana tae neʻe nau ku oga. 24 Bore ma nia ka leʻa goʻo neʻe noaʻa naisi mae ʻua, ʻiri nai ʻafi kamu. 25 Nau ku saiana ru neʻeri, ma nia neʻe kwate ma nau ku saiana nai baʻa mauri ʻua ʻaku faʻi kamu, fasi ʻiri nau ku faʻangasingasia na faʻamamanaʻanga kamu ki. Ma na faʻamamanaʻanga kamu ka faʻasaeleʻa kamu, 26 fasi ʻiri ana kaidaʻi nau ku oli laʻu kwau siaumulu, muke baʻatafea sa Jesus Christ ka tasa liu osiʻaku.

27 Ma diʻia ta tae bore ʻana ka fuli fuaku, na abulaʻanga kamu ka saga ka leka sulia na Faʻarongoʻanga Leʻa sulia sa Jesus Christ. Muke sasi ʻunaʻeri, ma diʻia nau ku leka kwau siaumulu nama ka noaʻa, nai baʻa rongo goʻo ʻaku kwau sulia na falafala leʻa kamu ki. Ma nai baʻa saiana neʻe faʻamamanaʻanga kamu ki ngasi, ma kamu ke tua ʻani taʻi manataʻanga, ma taʻi kwaiogaiʻanga goʻo fuana raoʻa fiku fuana Faʻarongoʻa Leʻa, fasi ʻiri neʻe ngwae ʻoro ki kike faʻamamana ana. 28 Noaʻa kamu kasi maʻu ʻani malimae kamu ki. Sulia ru neʻe faʻataʻinia naʻa fuada, kike baʻa ngalia na matalangaʻilada, ma kamu ke baʻa ngalia mauriʻa firi. God ke baʻa sasi ʻunaʻeri. 29 God fili kamu fasi ʻiri muke faʻamamana ana sa Jesus Christ, ma kamu ke nonifii logo fuana. 30 ʻI naʻo maʻi, kamu lisia nau ku nonifii. Ma ana kaidaʻi neʻe muka rongoa kira sasi ʻunaʻeri logo aku.✡ Ma kamu ka nonifii logo ʻunaʻeri.

2

Donga falafala sa Christ

1 Nau ku saiana neʻe fikuʻa kamu faʻinia sa Jesus Christ neʻe faʻangasingasi kamu, ma na alafeʻanga nia fuamuʻa neʻe gwale kamu. Ma nau ku sai logo ana muka fiku faʻinia na Anoʻi ru Abu, ma

✡ **1:30** Acts 16:19-40

muka kwaigere, ma muka alafe fuamuˈa kwailiu. 2 Osiˈana ru neˈeri ki, nau ku amasi kamu, muke kwatea lia ˈi ngwae kamu ki ma na kwaiogaiˈanga kamu ki ka alua naˈa taˈi ru, ma muke kwate na alafeˈanga kamu fuamuˈa kwailiu ka doe laˈu. Diˈia muke sasi ˈunaˈeri, na saeleˈanga nau ka fiˈi doe liu fuamuˈa. 3 Ma noaˈa kamu kasi fulia laˈu ta ru sulia liamuˈa neˈe kamu oga muke doe, ma muka oga baˈatafelamuˈa talamuˈa. Bore ma muke faˈatiˈitiˈi kamu talamuˈa, ma leˈa fuana muke manata fuana ngwae matamata ki ka leˈa liufi kamu talamuˈa. 4 Muke tua faˈasia na manataˈanga sulia na tae ki neˈe kamu ogaˈi, bore ma muke manata logo sulia na kwaiogaiˈanga ngwae matamata ki. 5 Na manataˈanga kamu ki ke diˈia na manatana sa Jesus Christ.

6 Sui bore ˈana sa Christ neˈe God mamana naˈa, noaˈa nia kasi manata fasi nia ka tua tari ˈana ana fuli nia faˈinia God.

7 Nia faidanga naˈa ˈani ru ki taˈifau, ma ka futa ana nonina ngwae, ma ka alua ngwae ni rao goˈo ˈana.

8 Ma nia ka faˈatiˈitiˈi nia ˈana talana. Sui bore ˈana kira ka fotoˈia ana ˈai rara folo ma ka mae, nia roˈo naˈa sulia na kwaiogaiˈanga God.

9 Ma osiˈana na ru neˈe, God ka faˈadoea nia ka tasa, ma ka kwatea naˈa sata fuana neˈe ˈinotoˈa ka liufia sata ki taˈifau.

10 Ma fuana na faˈa ˈinotoˈanga ana na satana sa Jesus, na ru mauri ki taˈifau neˈe kira tua ˈi langi, ma ˈi ano, ma na fanoa ngwae mae ki, kira ke bobo uruuru fuana.

11 Ma kira taˈifau kike faˈarongo ˈani sa Jesus Christ naˈa neˈe na Aofia, ˈiri kira ke faˈa ˈinotoˈa God na Maˈa.

Muke kwasu diˈia na unu fuana ngwae ki saena magalia

12 Nia neˈe kwaima leˈa nau kina ˈae, nia leˈa liu fuana muke roˈosulia na alaˈanga nau ki fuamuˈa, diˈia ba kamu sasia ana kaidaˈi nau ku tua faˈi kamu. Ma ana kaidaˈi neˈe, muke sasi ngangata fuana roˈongaˈa sulia na alaˈanga nau ki, ana kaidaˈi nau ku tua tau faˈasi kamu. Nia ka leˈa fuana taˈi taˈi ngwaeˈa amuˈa muke ili ngangata ˈuana roˈongaˈa sulia God ˈania faˈadufa ˈanga. Ma kamu ka tua ˈani ta tuaˈa neˈe totolia ngwae neˈe God faˈamaurida faˈasia taˈangaˈa ki. 13 God kwate ma kamu ka oga roˈongaˈa sulia, ma nia kwate ma muke totolia roˈongaˈa sulia na tae ki neˈe nia oga muke sasiˈi.

14 Ma ˈani ru ki taˈifau neˈe kamu sasiˈi, muke tua faˈasia na ngunungunuˈanga faˈinia olisuˈusuˈunga, 15 fasi ˈiri muke tua saga, ma noaˈa kira kasi dao toˈona ta ru fuana fafilamuˈa. Sui bore ˈana kamu ka tua ˈua saena magalia neˈe safitana na ngwae neˈe abulalada ka taˈa, kamu tua naˈa diˈia ngela God ki. Nia leˈa fuana muke diˈia na unu ki neˈe rara ˈafida saena magalia rodoˈa neˈe, 16 osiˈana kamu faˈarongo ˈani alaˈanga neˈe kwatea na mauriˈa firi fuada. Ma diˈia kamu sasi ˈunaˈeri, nai baˈa saeleˈa ka doe liu ana faˈi asoa sa Jesus Christ ke oli maˈi ana, sulia raoˈa nari kamu ki ke baˈa faˈataˈinia neˈe raoˈa nau ki ˈi safitamuˈa noaˈa kasi ˈoˈo.

17 Na faˈamamanaˈanga kamu ana God ka diˈia na foˈosiˈanga neˈe kamu kwatea fuana. Ma diˈia nia oga nai mae diˈia na ru ni kwaisuˈusiˈanga logo, nai baˈa saeleˈa liu logo, diˈia kaumulu saeleˈa ana kaidaˈi neˈe. 18 Ma ka ˈunaˈeri logo, muke saeleˈa logo faˈi nau.

Sulia sa Timoti faˈinia sa Epafroditus

19 Nau ku manata toˈo neˈe na Aofia ke ˈafi nau ˈiri nau ku asungaˈinia kwau sa Timoti ˈaliˈali siaumulu, fasi ˈiri ana kaidaˈi nia ke oli maˈi ˈi neˈe, ma ka faˈarongo nau ˈani na tuaˈa kamu ki, nai baˈa saeleˈa liu. 20 Noaˈa goˈo ta ngwae ˈi neˈe faˈi nau diˈia sa Timoti neˈe saiana ka gere kamu ma ka alafe fuamuˈa. 21 Sulia ngwae matamata ki, kira manata goˈo ˈada sulia na kwaiogaiˈanga kira ki, ma ka noaˈa laˈu na kwaiogaiˈanga sa Jesus Christ. 22 Ma sa Timoti ba kaumulu saiana na raoˈa leˈa nia ki, sulia nia ka diˈia naˈa na ngela mamana nau fuana ˈafilaku fuana na faˈataloˈa ˈani Faˈarongoˈa Leˈa. 23 Nia neˈe, ana kaidaˈi nau ku saiana ta tae neˈe ke baˈa fuli fuaku ˈi neˈe, nau ku oga nai kwate ˈaliˈali kwau ana niaˈa siaumulu. 24 Ma

nau ku faʼamamana na Aofia ke baʼa kwate ka talangwaraʼu fuaku ʼiri nai leka ʼaliʼali logo kwau siaumulu.

25 Ma nau ku manata naʼa logo fuana nai eta kwatea kwau ngwai asina kia sa Epafroditus, na ngwae ba kamu kwatea maʼi ʼi neʼe fuana na ʼafilaku. Nia rao faʼi nau fuana God, ma nia ka ʼafi nau, ma keroʼo ka fuʼa saulia malimae kulu ki. 26 Sa Epafroditus oga liu lisilamuʼa taʼifau. Ma nia ka manata ʼabera, sulia kamu rongoa maʼi fasi nia mataʼi ʼi neʼe. 27 Ma nia ka mataʼi mamana, ma ka karangi mae. Bore ma God ka kwaimanatai ana niaʼa, ma ka gura naʼa. ʼUnaʼeri, God ka kwaimanatai logo aku, osiʼana diʼia neʼe nia mae naʼa, ma liadilaʼanga nau ke baʼa doe laʼu. 28 Ma nia neʼe kwatea ma nau ku oga liua nai olitaʼi nia kwau siaumulu, ʼiri muke saeleʼa laʼu kaidaʼi kamu lisia. Ma noaʼa nau kusi ʼabera laʼu sulia. 29 ʼUnaʼeri neʼe, muke kwaloa niaʼa ʼani saeleʼanga doe, sulia niaʼa neʼe ngwai asina kia naʼa duʼungana na faʼamamanaʼanga kia ana na Aofia. Muke fuʼusi doe logo ana ngwae ki taʼifau ʼunaʼeri. 30 Osiʼana nia noni maʼudi fuana maeʼa ma ka karangi mae ana kaidaʼi nia rao fuana sa Jesus Christ. Nia ka kwaiʼafi aku olisi kamu, sulia nia ʼafitaʼi fuamuʼa fuana ʼafilaku ana kaidaʼi neʼe.

3

Na ʼoloʼoloʼa mamana

1 Ngwaefuta nau kina ʼae, muke saeleʼa sulia na fikuʼa kamu faʼinia na Aofia. Sui bore ʼana nau ku keresia taʼifau naʼa alaʼanga neʼe ki ʼi naʼo, nia leʼa fuana nai keresia laʼu, sulia neʼe alaʼanga nau ki ke baʼa ʼafi kamu, kaidaʼi neʼe ti ngwae ke iliili ʼuana kike talaʼi rora amuʼa. 2 Muke madafi kamu faʼasia na ngwae taʼa neʼeri ki. Kira abula taʼa. Kira ka faʼamanata kika saea fasi neʼe kuke roʼo nama sulia na taki ana ʼolo faʼataʼi ʼanga ʼiri neʼe kuluʼa ngwae God ki. 3 Kuluʼa, ma noaʼa laʼu kiraʼa, neʼe na ngwae God ki naʼa, osiʼana kulu foʼosia God ʼani Anoʼi ru Abu, ma kuka saeleʼa osiʼana na ru neʼe sa Jesus Christ sasiʼi fuaka ki. Noaʼa kulu kasi fitoʼo goʼo ana na falafala Jiu ki ana ʼolo faʼataʼi ʼanga ʼiri neʼe kuluʼa ngwae God ki. 4 Sui bore ʼana nau ku roʼosulia na falafala neʼeri ki, noaʼa nau kusi fitoʼo ana goʼo ru neʼeri ki. Ma diʼia sa tai neʼe fia fasi nia ngwae God sulia nia ka roʼo sulia na falafala ana ʼolo faʼataʼinia, nauʼa naʼa neʼe nau ku liufia ʼani roʼongaʼa sulia falafala ʼunaʼeri ki. 5 Kaidaʼi kwalu asoa ki buri ʼana nau ku futa maʼi ana, goʼo kira ka ʼole nau naʼa. Ma nau ku futa maʼi ana ngwae Jiu mamana, sulia nau ku leka maʼi faʼasia na kwalafa sa Benjamin. Ma nau ku leka saga naʼa sulia na taki Jiu ki, sulia nauʼa bore ta ngwae logo ana Farasi ki. 6 Ma sulia na kwaiogaiʼanga nau ka ngasingasiʼa liu fuana falafala Jiu ki, nau ku faʼakaisia na ngwae neʼe kira faʼamamana ana sa Jesus ki. Ma nau ku roʼosulia taʼifau na taki sa Moses ka kwateʼe ki, ma noaʼa naisi rora ʼani ta taki.

7 ʼI naʼo nau ku manata fasi ru neʼeri ki leʼa fuaku. Bore ma taʼena, nau ku saiana na ru neʼeri ki neʼe ru ʼoʼo ki goʼo ʼana, osiʼana na ru sa Jesus Christ sasiʼi fuaku ki. 8 Nia mamana! Nau ku dao toʼona na ru neʼe nau ku sasiʼi ʼi naʼo ki, ru ʼoʼo ki goʼo ʼani taʼifau. Bore ma na ru neʼe talingaʼi ka mamana neʼe fasi nau kui sai leʼa ana na Aofia nau sa Jesus Christ. Ma duʼungana niaʼa neʼe kwate ma nau ku faʼasia ru ki taʼifau neʼe nau ku sasiʼi ʼi naʼo. Ma nau ku manata suliʼi ru neʼeri ki diʼia goʼo ʼana ru taʼa ki. Nau ku sasi ʼunaʼeri ʼiri nai ʼado faʼinia sa Jesus Christ, 9 ma nau ku alua naʼa taʼi ru faʼinia. Noaʼa naisi saga ʼi maana God sulia na tae neʼe nauʼa talaku nau ku sasia fuana roʼongaʼa sulia na taki Jiu ki. Bore ma God saea nau ku saga sulia na faʼamamanaʼanga nau ana sa Jesus Christ. God naʼa neʼe faʼasaga ngwae ki sulia na faʼamamanaʼanga kira ki. 10 Na ru talingaʼi neʼe nau ku oga naʼa neʼe malingaʼilana sa Jesus Christ faʼinia na ngasingasiʼanga God neʼe faʼataʼinia ʼani tataʼenga nia faʼasia na maeʼa. Ma nau ku oga logo ʼadoʼa faʼinia ana nonifiiʼanga nia, ma nau ku sasi logo diʼia neʼe nia mae. 11 Ma ʼunaʼeri, nau ku manata toʼo nai baʼa mataʼe logo faʼasia na maeʼa.

12 Noaʼa naisi saea fasi nau ku ma-

lingaˈi taˈifau ana sa Jesus nama nau ku saga taˈifau naˈa. Bore ma nau ku ngangata faˈinia faisuˈusuˈu ˈanga ˈuana malingaˈilana sa Jesus ma nau ku tua saga taˈifau osiˈana nia fili nau fuana sasiˈa ˈunaˈeri. 13 Ngwaefuta nau kina ˈae, nau ku saiana ru neˈeri ki taˈifau noaˈa kasi fuli ˈua fuaku. Bore ma taˈi ru naˈa neˈe nau ku sasia, nau ku manata bura ˈani na ru neˈe sui naˈa ki ˈi buriku, ma nau ku sasi ngangata ˈuana na tuaˈa diˈia sa Jesus ana kaidaˈi neˈe nia maˈi ˈua. 14 ˈUnaˈeri nau ku sasi ngasingasiˈa naˈa fuana nai baˈa ngalia na kwaiaraˈanga ana God kaidaˈi nia ke baˈe nau ˈalaˈa ˈuana ˈi langi, osiˈana nau ku faˈamamana ana sa Jesus Christ. Ma ru neˈeri naˈa neˈe kwaiaraˈanga nau.

15 Kuluˈa taˈifau goˈo neˈe kulu ngasingasiˈa naˈa ˈani faˈamamanaˈanga kia ki, kulu toˈo logo ana manataˈanga ˈunaˈeri ˈi saena maurilaka. Ma diˈia ti ngwae amuˈa noaˈa kasi ala goˈo fafia na ru niniˈa nau ku saeˈe ki, God neˈe ke baˈa faˈataˈi madako ana na tala neˈe saga. 16 Aia, nia leˈa fuana kulu ka roˈo sulia na ru mamana neˈe kulu roˈo naˈa maˈi sulia ˈi naˈo ki, leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe.

17 Ngwaefuta nau kina, muke ili donga naˈa amuˈa na falafala nau ki. Kamu ka sasi logo diˈia sa tai neˈe kira leka saga sulia na falafala neˈe kaimili faˈataˈinia fuamuˈa. 18 Nau ku fata naˈa fuamuˈa ana kaidaˈi ˈoro ki ˈi naˈo, neˈe ngwae ˈoro kika saea kira faˈamamana ana sa Jesus Christ, bore ma abulada faˈataˈinia neˈe kira malimaeˈa ana Faˈarongoˈa Leˈa sulia na maelana sa Jesus Christ ana ˈai rara folo. Ma nai baˈa olioliˈa ana sulia. Ma nau ku angi, ma nau ku kwaimanatai sulia 19 kira leka goˈo ˈada ˈuana kula ana kwaˈikwaˈinga. Na ru talingaˈi fuada neˈe kwaiogaiˈanga ana nonida. Nia leˈa fuana kira ka ˈeke sulia na ru kira sasiˈi ki, bore ma kira saeleˈa goˈo ˈada suliˈi. Ma taˈi ru goˈo neˈe kira manata sulia na ru saena magalia neˈe ˈi ano ki. 20 Bore ma kuluˈa niniˈa, na fanoa mamana kia nia ˈi langi. Ma kulu ka kwaimasi ana daolana maˈi na Aofia kia sa Jesus Christ neˈe faˈamauri kia, sulia nia ke baˈa oli maˈi faˈasia ˈi langi. 21 Ma nia ke baˈa rokisia nonika neˈe ngwataˈutaˈu ma ke baˈa mae, ma nia ke kwatea nonika ka ngwasinasina diˈia nonina. Nia ke baˈa rokisi kulu ˈunaˈeri ˈani ngasingasi ˈanga doe nia neˈe nia toˈo ana fuana gwaungaˈi ˈanga fafia na ru ki taˈifau.

4

1 Ngwaefuta nau kina ˈae, muke uu ngasi ana na Aofia. Nau ku alafe liu fuamuˈa, ma nau ku oga lisi lamuˈa. Nau ku saeleˈa ka doe liu osiˈamuˈa.

Donga na falafala ana aroaroˈanga

2 ˈIu, ma koroˈo ˈi Iudia faˈinia ˈi Sintike, nau ku amasi koroˈo ˈiri moke mango faˈasia olisuˈusuˈu ˈanga, osiˈana koroˈo ngwai asina ki naˈa ana na Aofia. 3 Ma sa Sisigus, ˈaeˈo logo na ngwae rao leˈa kwaima faˈi nau, nau ku oga ˈoke ˈafia ro kini neˈeri ki, sulia keroˈa rao ngangata faˈi nau, ma faˈinia sa Klement, ma faˈinia ngwae ˈoro ki fuana na faˈataloˈa ˈani Faˈarongoˈa Leˈa. God keresia naˈa satada taˈifau ˈi saena buka nia, na kula neˈe nia keresia naˈa satana na ngwae neˈe kira ke baˈa toˈo ana mauriˈa firi.

4 Muke saeleˈa ana kaidaˈi ki taˈifau sulia na fikuˈa kamu faˈinia na Aofia. Ma nau ku saea laˈu, muke saeleˈa!

5 Muke faˈataˈinia na enoenoˈanga fuana ngwae ki taˈifau, osiˈana na Aofia nia ke baˈa dao ˈaliˈali naˈa maˈi. 6 Muke tua faˈasia na manata ˈaberaˈanga ˈani ta ru. Bore ma muke foˈosia lala God, muke gania ˈuana tae ki neˈe kamu boˈoboˈo ˈuani, ma muke baˈa tangoa. 7 Ma na aroaroˈa God ke baˈa tua ˈi saena maurilamuˈa ma ˈi saena manataˈanga kamu, ˈiri muke tua faˈasia na ˈaberaˈanga ma na maˈungaˈa. Ma God ke baˈa kwatea na aroaroˈanga nia fuamuˈa, osiˈana kamu tua ˈado faˈinia sa Jesus Christ. Ma na aroaroˈanga nia noaˈa ta ngwae kasi malingaˈi aliˈafu ana.

8 Ngwaefuta kina, na alaˈanga ˈisi nau fuamuˈa naˈa niniˈa. Muke manata sulia na ru mamana ki, ma ru neˈe ngwae ki fuˈusi doe ani, ma na ru saga ki, ma na ru neˈe sikasika faˈasia taˈangaˈa, ma ru leˈa ki. 9 Muke roˈosulia naˈa

faʼamanataʼanga neʼe nau ku kwatea fuamuʼa. Ma muke sasi sulia na abulalaku neʼe kamu lisia nau ku tua ʼani, ma nau ku alaʼa ʼani. Ma God neʼe kwatea aroaroʼa fuaka, nia ke tua faʼi kamu.

Sa Paul tangoda fuana kwaiʼafiʼanga kira ki

10 Sulia na fikuʼa nau faʼinia na Aofia,
nau ku saeleʼa liu fafia na kwateʼa ba
kamu kwatea fuaku laʼu. Tau naʼa
maʼi ʼafitaʼi fuana muke faʼataʼinia na
alafeʼanga kamu fuaku, osiʼana noaʼa
kamu kasi toʼo ana ta masikwaʼanga
fuana kwatelana. 11 Noaʼa nau kusi ʼuga
goʼo neʼe nai olidoko ana ta ru. Sulia ana
kaidaʼi neʼe, tuaʼa nau noaʼa kasi leʼa,
bore ma manataku toli naʼa faʼinia tae
neʼe nau ku toʼo naʼa ana. 12 Ana kaidaʼi
ki, nau ku dalaʼa. Ma ana ti kaidaʼi,
nau ku toʼo ana ru ʼoro ki. Ma nau ku
sai naʼa ana tae neʼe manata toliʼa ana
kaidaʼi ki taʼifau, bore ʼana kaidaʼi ana
abusuʼa nama ana fioloʼa, ma ana kaidaʼi
nau ku toʼo ana ru ʼoro ki nama kaidaʼi
nau ku toʼo ana bara ru ki. 13 Nau ku
bolo goʼo ʼaku faʼinia na sasilana na ru
neʼeri ki taʼifau, sulia sa Jesus Christ neʼe
faʼangasingasi nau.

14 Ma sui bore ʼana ka ʼunaʼeri, na
kwaiʼafi ʼanga neʼe kamu kwatea fuaku
ana kaidaʼi nau ku toʼo ana ʼafitaʼiʼanga,
nia leʼa liu. 15 Kamu ngwae ʼi Filipae
ki, kaumulu saiana taʼifau naʼa, kaumulu
goʼo ngwae faʼamamana ki neʼe kamu
ʼafi nau. Ana kaidaʼi ba kamu fiʼi eta
rongoa na Faʼarongoʼa Leʼa, ana kaidaʼi
ba nau ku leka faʼasi kamu saena abaʼi
kula ʼi Masedonia, noaʼa laʼu ta fikutaʼi
ngwae neʼe kira kwatea mani fuaku. Taʼi
kamuʼa goʼo ba kamu ʼafi nau. 16 Ma ana
kaidaʼi nau ku oga kwaiʼafiʼanga ki saena
fanoa ʼi Tesalonika, kaumulu ba kamu
kwate mani fuaku ana ro kaidaʼi. 17 Naisi
fata laʼu ʼuri fasi ʼiri nau ku ngali talau
naʼa ana tae ki neʼe kamu kwatea fuaku.
Bore ma nau ku oga lala na kwaiaraʼanga
God fuamuʼa ka doe. 18 Aia, nau ku
ngalia na ru ki taʼifau neʼe kamu kwateʼe
maʼi fuaku, ma ka doe liufia na ru nau
ku ogaʼi ki. Nau kusi oga naʼa ta ru,
sulia sa Epafroditus kwatea taʼifau naʼa
kwaiʼafiʼanga kamu fuaku. Ru neʼeri ka
diʼia ta foʼosi neʼe moko leʼa, neʼe God
saeleʼa fafia. 19 Ma God neʼe nau ku rao
fuana, nia ke baʼa kwatea fuamuʼa na
ru ki taʼifau neʼe kamu boʼoboʼo ʼuani
faʼasia na ru leʼa ʼoro nia ki. Nia ke
kwatea ru neʼeri ki fuaka sulia sa Jesus
Christ. 20 Kuluʼa taʼifau kuke tafea God
na Maʼa kia tuatua firi! ʼIu.

Alaʼanga ʼisi ki

21 Nau ku kwatea kwau fata leʼaleʼanga
nau fuamuʼa taʼifau neʼe kamu
faʼamamana ana sa Jesus Christ. Ma na
ngwai asina kia ki neʼe kami tua kwau
ʼi neʼe, kira taʼifau logo kira kwatea
kwau na fata leʼa leʼa ʼanga kira ki
fuaumulu. 22 Na ngwae ki taʼifau neʼe
kira faʼamamana neʼe kira tua ʼi neʼe ʼi
Rom, ma ka tasa faʼasia na ngwai asina
kia ki neʼe kira tua ʼi saena luma sa
Saesar, na ngwae tatalafaʼa, kira kwatea
logo kwau na fata leʼa leʼa ʼanga kira ki.

23 Nau ku foʼo fasi ʼiri na Aofia sa Jesus
Christ ke ʼofe kamu ʼani faʼataʼilana na
alafeʼanga nia fuamuʼa taʼifau.

Na Kerekereʼa Sa Paul Fuana Ngwae Faʼamamana Ki ʼI Kolose

ʼI Kolose taʼi fanoa doe ana abaʼi kula ʼi Asia. Nia 160 kilomita bali fanelana sina ana fanoa doe ʼi Efesus. Nia lia diʼia sa Paul talana noaʼa kasi leka dao ʼi Kolose. Bore ma kaidaʼi nia tua ʼua ana fanoa ʼi Efesus, nia kwatea goʼo ngwae ni rao nia ki fuana faʼarongoʼa ʼania Faʼarongoʼa Leʼa ana fanoa neʼe. Kaidaʼi sa Paul keresia na buka neʼe, nia tua saena na lokafo ʼi Rom.

Ti faʼamanata ʼosoʼoso kira tua naʼa saena siosi ʼi Kolose. Taʼi bali ana faʼamanata ʼanga ʼosoʼoso, kira ngwae Grik neʼe saea Kristin ki kira ke foʼosia nama ʼainsel, ma anoʼi ru neʼe toʼo ana ngasingasi ʼanga ki. Ma taʼi bali ana faʼamanata ʼosoʼoso, kira ngwae Jiu neʼe saea ngwae ki taʼifau kike roʼo nama suli taki sa Moses ma ʼolo faʼataʼi ʼanga (circumcision), ma fuana faʼa abulana fanga ʼoro faʼasia Kristin ki fuana ʼanilaniʼi.

ʼIu sa Paul ka kerekere fuada ka fata fonea faʼamanataʼanga ʼunaʼeri ki. Nia saea neʼe sa Christ naʼa neʼe saungaʼinia ru ki taʼifau ana magalia neʼe, ma sulia raoʼa sa Christ lala neʼe God ka alaʼania ngwae ana magalia kira ka leka maʼi siana. Ka ʼunaʼeri, diʼia kulu faʼamamana ana sa Christ, niaʼa goʼo neʼe taʼi kula neʼe God faʼamauri kulu ana.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Mauriʼa mamana ma na raoʼa sa Christ & 1:1—2:19
Mauriʼa faolu, kaidaʼi kulu faʼamamana ana sa Christ & 2:20—4:18

Sa Paul fata leʼa leʼa ana ngwae faʼamamana ki ʼi Kolose

1 Nauʼa sa Paul, na ngwae ni lifurongo sa Jesus Christ sulia kwaiogaiʼanga God, faʼinia na ngwaefuta kia sa Timoti, keroʼo kerekere kwau fuamuʼa. 2 Keroʼo fata leʼa leʼa kwau fuamuʼa ngwae God ki neʼe kamu tua ʼi Kolose. Ma kamu ngwae asina keroʼo ki, osiʼana kamu uu ngasi ʼani faʼamamanaʼanga ana sa Jesus Christ.

Na foʼongaʼa keroʼo fuamuʼa neʼe God na Maʼa kia ke kwaiʼofe amuʼa ma ke kwatea na aroaroʼanga fuamuʼa.

Foʼongaʼa ana baʼatafeʼanga

3 Ana kaidaʼi ki taʼifau neʼe keroʼo foʼo fuamuʼa, keroʼo baʼatafea God, na Maʼa sa Jesus Christ na Aofia kia, fuamuʼa. 4 Keroʼo baʼatafea God, sulia keroʼo rongoa na falafala neʼe kamu faʼamamana naʼa ana sa Jesus Christ faʼinia na alafeʼanga kamu fuana ngwae God ki taʼifau. 5 Aia, ana kaidaʼi kamu eta rongoa na alaʼanga mamana neʼe kira saea ʼani Faʼarongoʼa Leʼa, kamu ka faʼamamana, ma muka alafe fuana ngwae ki, osiʼana kamu kwaimasi ana na ru leʼa ki neʼe God ka salisali fuamuʼa maʼi ʼi langi. 6 Na Faʼarongoʼa Leʼa neʼeri ka takalo fuana ngwae ʼoro ki ana kula toʼotoʼo ki saena magalia, ma nia neʼe kwatea na ngwae ʼoro ki kira ka sasia ru leʼa ki. Na ru neʼeri neʼe fuli ʼi safitamuʼa ana kaidaʼi neʼe kamu etangia rongolana na Faʼarongoʼa Leʼa ma muka saiana na alafeʼanga God. 7 Sa Epafras, na ngwae ba faʼarongo kamu ʼani na Faʼarongoʼa Leʼa, niaʼa na ngwae kwaima leʼa kaimili mala. Nia neʼe ngwae rao leʼa sa Jesus Christ faʼi keroʼo, ma nia ka rao leʼa ʼi safitamuʼa logo. 8 Sa Epafras neʼe faʼarongo keroʼo ʼani alafeʼanga kamu ana na ngwae neʼe kira faʼamamana ki. Na Anoʼi ru Abu kwatea naʼa alafeʼanga neʼeri fuamuʼa.

9 ʼIta maʼi keroʼo ka rongo suli kamu ʼunaʼeri, keroʼo ka inaʼu ana foʼongaʼa fasi ʼiri God ke faʼataʼinia ru neʼe nia oga muke sasiʼi ki, ma na Anoʼi ru Abu ka ʼafi kamu ʼiri muke manata saga ma muke malingaʼinia kwaiogai ʼanga nia ki. 10 Keroʼo foʼo ʼunaʼeri, fasi ʼiri neʼe tuaʼa kamu ke leka sulia kwaiogaiʼanga na Aofia, ma ka faʼasaeleʼa nia, ma muke bolo fuana sasilana na raoʼa leʼa matamata ki taʼifau, ma muke saiana God ka leʼa ka tasa liu. 11 Nau ku gania God fasi ʼiri nia ke faʼangasingasi kamu ana na ngasingasiʼanga doe nia, fasi ʼiri muke bolo faʼinia na ngangataʼanga ʼani ta ru bore ʼana faʼinia mabetauʼa. Ma muke saeleʼa, 12 ma muke baʼatafea God Maʼa kia, neʼe kwate muke totolia toʼongaʼa

ana ru neˈe God gonia ˈi langi ki fuana ngwae nia ki. 13 God lafu kia naˈa faˈasia na ˈinotoˈanga ana maˈerodo neˈe sa Saetan ˈinotoˈa ˈania, ma nia ka talaˈi kia kwau ˈuana saena ˈInotoˈanga na Ngela nia neˈe nia alafe fuana. 14 Ma na Ngela nia ka loge kia faˈasia sa Saetan, osiˈana nia rufuanata naˈa ana roraˈa kia ki.

Sa Christ nia talingaˈi ka tasa

15 Sa Christ neˈe kulu lisia naˈa nia neˈe nununa God neˈe noaˈa kulu kasi lisia ˈani maaka. Ma nia ka gwaungaˈi fafia ru neˈe God nia saungaˈiniˈi ki, diˈia ta ngela faˈinaˈonaˈo neˈe lia sulia ru ki taˈifau. 16 Sa Jesus Christ nia ˈafia God ana kaidaˈi God saungaˈinia naˈa ru ki taˈifau maˈi ˈi langi ma ˈi ano, ma na ru ki taˈifau neˈe kulu lisia, ma ru ki taˈifau logo neˈe noaˈa kulu kasi lisia, ma na ano ˈi ru ki neˈe kira ngasingasiˈa, ma kika gwaungaˈi, ma kika ˈinotoˈa. Ana sa Jesus Christ, God saungaˈinia na ru ki taˈifau, ma God ka saungaˈinida fuana sa Jesus Christ. 17 Sa Christ nia eta tua naˈa sui mala na ru ki taˈifau, ma na ru ki taˈifau ka tua leˈa sulia nia gwaungaˈi fafida. 18 Sa Jesus Christ naˈa neˈe gwaˈi ru ana nonina. Ma na ngwae neˈe kira faˈamamana ana, kira naˈa neˈe nonina, ma nia ka kwatea mauriˈa fuada. Niaˈa na ngwae etaeta neˈe God taˈea faˈasia na maeˈa, ˈiri nia ka talingaˈi ka tasa fafia naˈa ru ki taˈifau. 19 Sa Jesus nia usulia taˈifau naˈa God, sulia nia neˈe kwaiogaiˈanga God. 20 Ma ˈania sa Jesus, God ka olitaˈinia na ru ki taˈifau maˈi ˈi ano ma ˈi langi fuana. God ka saungaˈinia na aroaroˈanga naˈa ˈania na maelana sa Jesus ana ˈai rara folo.

21 Ana kaidaˈi ˈi naˈo, kaumulu tua tau faˈasia God ma muka malimae logo ana, osiˈana na abula taˈangaˈa ma na manataˈanga rora ki neˈe kamu sasiˈi. 22 Bore ma ana kaidaˈi neˈe, osiˈana maelana sa Jesus, God ka saungaˈinia na aroaroˈanga faˈi kamu. God nia sasi ˈunaˈeri ˈiri muke sikasika, ma noaˈa ta ngwae kasi fai fafi kamu ˈania ta ru taˈa, kaidaˈi nia ngali kamu maˈi ˈi naˈona God. 23 Nia baˈa ˈunaˈeri, diˈia muke ngangata ˈania faˈamamanaˈanga kamu ana sa Jesus Christ, muke uu ngasi ˈani fitoˈonga kamu ki ana na ru neˈe kamu rongoˈi sulia ana FaˈarongoˈangaLeˈa. Na FaˈarongoˈaLeˈa neˈeri neˈe kira fata sulia taˈifau naˈa fuana na ngwae ˈoro saena magalia. Aia, nauˈa sa Paul logo neˈe ta ngwae ni rao ˈania faˈatalongaˈilana na FaˈarongoˈaLeˈa neˈeri.

Raolana sa Paul fuana na ngwae faˈamamana ki

24 Ana kaidaˈi neˈe, nau ku saeleˈa sulia nau ku nonifii naˈa ˈaku fuana ˈafilamuˈa. Saena noniku nai nonifii diˈia sa Christ ba nia nonifii. Na nonifiiˈa nini nau, nau ku nonifii fuana na fikutaˈi ngwae faˈamamana neˈe na nonina sa Christ. 25 God neˈe fili nau fuana raoˈa fuana na ngwae faˈamamana ki. Na raoˈa nau naˈa neˈe faˈatalongaˈi lana taˈifau na fatalana God fuamuˈa. 26 Kaidaˈi maˈi ˈi naˈo, God noaˈa kasi faˈataˈi madako ana FaˈarongoˈaneˈeBore ma ana kaidaˈi neˈe, nia fiˈi faˈataˈinia naˈa fuana ngwae nia ki. 27 God nia saeleˈa ka faˈataˈinia fuaka na ngwae nia ki, neˈe na FaˈarongoˈaneˈeriNia fuana ngwae noaˈa laˈu Jiu ki logo. Ma na FaˈarongoˈaneˈeriNeˈe sa Jesus Christ tua naˈa aka. Ma sulia nia ˈunaˈeri, kulu saiana kuke baˈa ˈinotoˈa faˈinia God.

28 ˈUnaˈeri, keroˈo ka faˈatalo sulia sa Jesus Christ fuana ngwae ki taˈifau. Keroˈofaˈamanatanangwaekitaˈifausulia sa Christ, ma keroˈo ka faˈabasuda ˈiri kike donga. Keroˈosasiˈuriˈaniliatoˈoneˈekeroˈotoˈoana. KeroˈosasiˈurifasiˈirikeroˈokeTalaˈiangwaekitaˈifau siana God diˈia naˈa ngwae neˈe kira manata ngasi ana sa Jesus Christ. 29 Nau ku rao ngasingasiˈa ma nau ku sasi ngangata ˈani ngasingasiˈanga doe neˈe sa Jesus Christ kwatea fuaku, fasi ˈiri nai sasia na raoˈa neˈeri ki.

2

1 Nau ku oga muke saiana neˈe nau ku rao ngasingasiˈa fuamuˈa, ma fuana ngwae ki neˈe kira tua saena maˈe fanoa ˈi Laodisea logo, ma fuana sa tai neˈe noaˈa kasi lisi nau ˈua. 2 Nau ku rao ˈunaˈeri sulia nau ku oga nai alungaˈi kamu, ma ˈiri muke alafe fuamuˈa kwailiu, ma

muke saiana taˈifau naˈa faˈarongoˈa sulia sa Jesus Christ neˈe God noaˈa kasi faˈataˈinia maˈi ˈi naˈo. 3 Osiˈana sa Jesus Christ naˈa neˈe ngwae neˈe bolo fuana kwatelana saiˈi ruˈa ma liatoˈongaˈa mamana fuana ngwae ki.

4 Na fadalana na kerekereˈa nau naˈa fuamuˈa nia ˈuri: Kamu kasi faˈamamana ana faˈamanataˈanga ˈosoˈoso neˈe ti ngwae kira saea, sui bore ˈana alaˈanga neˈeri ki rongolana nia ka leˈa. 5 Sui bore ˈana nau ku tua tau faˈasi kamu, nau ku manata toˈomuˈa goˈo ˈaku sulia asoa ki. Ma nau ku saeleˈa liu fafia neˈe nau ku saiana na faˈamamanaˈanga kamu ki ngasi ana sa Jesus Christ.

Mauriˈa faolu sulia sa Jesus Christ

6 Aia, osiˈana neˈe kamu faˈamamana taˈifau naˈa sa Jesus Christ na Aofia kamu, na abulalamuˈa ke faˈataˈinia logo neˈe kamu fiku faˈinia. 7 Muke dau ngasi naˈa ana, diˈia ta ˈai ba lalisusu naˈa saena ano ma ka uu ngasi. Ma muke saungaˈinia na maurilamuˈa fafona na ru ki taˈifau neˈe nia saea fuamuˈa ˈiri na faˈamamanaˈanga kamu ke ngasi ana, diˈia neˈe kira faˈamanata kamu taˈifau naˈa ˈani. Ma muke baˈatafea God.

8 Ma muke madafi kamu ˈasu ˈubani ta ngwae kata soke kamu ˈani faˈamanata ˈanga neˈe noaˈa ˈiri mamana. Na faˈamanata ˈanga neˈeri, nia leka maˈi faˈasia ngwae ki goˈo ˈana, ma faˈasia na taki neˈe ngwae ki tala saungaˈiniˈi goˈo ˈada ki, ma sulia anoˈi ru taˈa ki neˈe tua saena mamanga, ma noaˈa laˈu faˈasia sa Jesus Christ. 9 God taˈifau naˈa neˈe tua ana nonina sa Jesus Christ. 10 Ma kamuˈa, God ka kwatea taˈifau naˈa na mauriˈa mamana fuaumulu ˈani ˈadoˈa kamu faˈinia sa Jesus Christ. Sa Jesus Christ ˈinotoˈa naˈa fafia ano ˈi ru kwaitalaˈi ki, ma na ngasingasiˈanga ki taˈifau.

11 Aia, sa Jesus Christ nia sikilia taˈifau naˈa na manataˈanga rora ki neˈe suˈumaˈi kamu fuana na taˈangaˈa, ka diˈia ˈolo faˈataˈi ˈanga neˈe ˈefoa ˈuliˈuli faˈasia na noni. 12 Duˈungana ana kaidaˈi kamu siuabu, nia diˈia kira ano naˈa fafi kamu saena kilu gwaˈu diˈia neˈe kira sasia ana sa Jesus Christ. Ma ˈania siuabuˈa logo, kaumulu tataˈe faˈasia na maeˈa faˈinia sa Jesus Christ sulia na faˈamamanaˈanga kamu ana ngasingasiˈanga God neˈe taˈea sa Christ faˈasia na maeˈa. 13 Kamu mae naˈa, osiˈana kamu abula taˈa naˈa, ma kamuˈa noaˈa laˈu na ngwae God ki. Ma God alaˈania sa Jesus Christ ka faˈamauri kaumulu, ana kaidaˈi nia rufuanata ana taˈangaˈa kamu ki taˈifau. Ma kaidaˈi neˈe, God ka kwatea naˈa mauriˈa faolu fuamuˈa, diˈia ba nia taˈea sa Jesus Christ. Ma God ka rufuanata naˈa ana taˈangaˈa kia ki taˈifau. 14 Nia ka ongoa taˈifau naˈa saena ˈaba ru neˈe kira keresia taˈangaˈa kia ki ˈi saena. Nia ka lafuda taˈifau, diˈia nia ka fotoˈia ana ˈai rara folo faˈinia sa Jesus Christ. 15 Ma ˈania maelana sa Jesus Christ ana ˈai rara folo, nia ka liufia naˈa ano ˈi ru taˈa ki ma ka lafua naˈa ngasingasiˈanga kira ki taˈifau. Ma nia ka faˈa ˈekeda ˈi maana ngwae ki taˈifau.

16 Ma kamu kasi rongo sulia ta ngwae neˈe ka fata amuˈa sulia ta fanga tae neˈe kamu ˈania, ma tae neˈe kamu ka kwaˈufia, ma sulia logo faˈi asoa tae neˈe kamu faˈa abua, ma faˈi asoa neˈe kamu faˈadoe sulia faˈi asoa ana madamo faolu ki, ma sulia asoa ana Sabat. 17 Osiˈana na taki ˈunaˈeri ki, ka diˈia goˈo ˈana na nunuˈi ru neˈe ke baˈa dao maˈi ˈi naˈona na ru mamana. Na ru mamana naˈa neˈe sa Jesus Christ. 18 Noaˈa kamu kasi alaˈania ta ngwae kasi faˈarora kamu faˈinia faˈamanataˈanga rora ki, osiˈana kamu toˈo ana kwaiaraˈa neˈe God oga ke kwatea fuamuˈa. Noaˈa kamu kasi donga ngwae neˈe enoeno ˈosoˈoso ada ki, ma kira ka faˈadoea nama ˈainsel ki. Kira fata baˈalafe sulia lisilana lialiata ki. Bore ma ru neˈeri ki, lia bolebeleˈa taˈifau goˈo. 19 Ma na ngwae ˈunaˈeri ki kira akafoˈa naˈa faˈasia sa Jesus Christ neˈe nia tua tua ratai ana ˈi naˈo. Sa Jesus Christ naˈa neˈe ngwae gwaungaˈi fuana ngwae neˈe kira faˈamamana ana ki, diˈia na gwauna ngwae ba nia gwaungaˈi ana nonina. Ma kulu diˈia na nonina, ma God ka kwatea mauriˈa fuaka, ma ka faˈangasingasi kia, ma ka dau fiku kia, ˈiri kuke bulao maˈi ˈani taˈi noni sulia na kwaiogaiˈanga God.

Mauriʻa faolu faʻinia sa Christ

20 Ana kaidaʻi sa Jesus Christ nia mae,
kamu diʻia kamu mae logo faʻinia, ma
nia ka loge kamu naʻa faʻasia na taki
neʻe ngwae ki saungaʻiniʻi ʻada talada.
Aia, faʻuta neʻe falafala kamu ka leka
goʻo ʻana sulia na taki neʻe ngwae ki
kira saungaʻiniʻi goʻo ʻada talada? Faʻuta
neʻe muka roʻosulia na taki neʻe kira
fata ʻuri ʻani ki, 21 “Noaʻa ʻoe kosi sama
toʻona na ru loʻoko, ma noaʻa ʻoe kosi
ʻania na fanga loʻoko.” 22 Na taki neʻeri
ki fata goʻo ʻada sulia na ru neʻe ke
baʻa funu logo buri ʻana ngwae ki kira
ʻania taʻifau. Na ngwae goʻo ʻana neʻe
saungaʻinia na faʻamanataʻanga neʻeri
ki. 23 Na taki neʻeri ki rongolana leʻa,
diʻia niʻi sakatafa maʻi faʻasia na ngwae
liatoʻo. Kira ka suʻumaʻi kamu ʻuana na
foʻosilana ʻainsel ki, ma na enoenoʻanga
ʻosoʻoso goʻo ʻana, ma ʻuana faʻafiilana
noni goʻo ʻana. Bore ma na taki neʻeri ki
kasi bolo goʻo fuana kwaiʻafilana ngwae
fasi ʻiri nia logea goʻo kwaiogai taʻa ki
ʻani nonina.

3

1 Ana kaidaʻi God taʻea sa Jesus Christ
faʻasia na maeʻa ʻuana na mauriʻa, nia ka
ʻunaʻeri logo ka kwatea logo mauriʻa ma-
mana fuaka faʻinia sa Christ. Duʻungana
ru neʻe, muke manata sulia na ru ki ʻi
langi, na kula neʻe sa Jesus Christ ka
tua ʻania na ʻinotoʻanga ana bali lima
ʻoloʻolo ana God. 2 Muke manata sulia
na ru ki ʻi langi, ma noaʻa laʻu sulia
na ru ki saena magalia neʻe ʻi ano goʻo.
3 Kaidaʻi sa Christ mae, kamu bore mae
logo ma na mauriʻa mamana kamu ka
tua ago naʻa faʻinia sa Christ neʻe tua
rabi ana God. 4 Sa Jesus Christ naʻa neʻe
na gwalona na mauriʻa mamana kamu.
Ma kaidaʻi nia ke baʻa faʻataʻi maʻi ʻi
neʻe, na mauriʻa mamana kamu logo ke
faʻataʻi maʻi faʻinia ma muke ʻinotoʻa
faʻinia.

Mauriʻa ʻua ma na mauriʻa faolu

5 Duʻungana ru neʻeri, muke faʻamaea
taʻifau naʻa kwaiogaiʻanga taʻa kamu
ki ana noni fuana kakabaraʻanga, ma
na abulaʻanga taʻa, ma na kwaio-
gaiʻanga taʻa ki, ma na guguta'anga
(sulia neʻe guguta'anga diʻia logo na
foʻosilana ta god matamata). 6 Na abula
taʻangaʻa ʻunaʻeri ki, God ke baʻa kwatea
kwaʻikwaʻinga fuana ngwae noaʻa kasi
roʻosulia ki. 7 Ana taʻi kaidaʻi ʻi naʻo, sui
mala kamu ka fiʻi faʻamamana ana sa Je-
sus, kamu oga ʻamuʻa lekaʻa sulia kwaio-
gaiʻanga taʻa neʻeri ki. 8 Bore ma ana
kaidaʻi neʻe, muke sikarangaʻinia faʻasia
na mauriʻa kamu na abula taʻangaʻa neʻe
ki: saetaʻanga, ma na ʻailaʻanga, ma na
alaʻanga taʻa ki, ma na fata susualaʻanga
ki. 9 Ma noaʻa kamu kasi soke kamu
kwailiu, sulia kaumulu danga taʻifau naʻa
ʻani na falafala ana mauriʻa neʻeri ʻi
naʻo, 10 ma muke tua ʻani na mauriʻa
faolu neʻe God saungaʻinia. Osiʻana nia
faʻafaolu kamu sulia asoa ki taʻifau fasi
ʻiri neʻe maurilamuʻa ka usulia niaʻa,
ma muka sai leʻa ana niaʻa. 11 Ma
osiʻana neʻe God faʻafaolu kia, ka noaʻa
ta matamataʻanga ʻi safitana ngwae Jiu
ki, ma na ngwae neʻe noaʻa laʻu Jiu
ki, ma na ngwae ʻolo faʻataʻinia faʻinia
ngwae kasi ʻolo faʻataʻinia ki. Noaʻa ta
matamataʻanga ʻi safitana kuluʻa ma na
ngwae neʻe noaʻa kasi saiana alaʻanga
Grik diʻia na ngwae ʻi Sitian ki. Ma noaʻa
ta matamataʻanga ʻi safitana na ngwae
rao, ma na ngwae ʻaʻana. Sa Jesus Christ
goʻo neʻe nia talingaʻi, ma nia ka tua
saena maurilana na ngwae ki taʻifau neʻe
kira toʻo ana mauriʻa faolu neʻe faʻasi
nia.

12 Kamuʻa ngwae God ki, ma nia alafe
fuamuʻa, ma ka fili kamu ʻiri kamuʻa
na ngwae nia ki naʻa. Osiʻana na ru
neʻeri, muke kwaimanatai fuana ngwae
ki, ma muke sasi leʻa, ma muke faʻatiʻitiʻi
kamu talamuʻa, ma muke tua enoeno,
ma muke mabetau. 13 Ma noaʻa kamu
kasi saetaʻa ʻaliʻali fuamuʻa kwailiu. Ma
diʻia ta ngwae ka sasia ta ru taʻa amuʻa,
muke rufuanata ana faʻinia. Muke ru-
fuanata amuʻa kwailiu, diʻia logo na
Aofia nia rufuanata naʻa ana na roraʻa
kamu ki. 14 Ma ka tasa ana ru neʻe ki
taʻifau, muke alafe fuamuʻa kwailiu fasi
ʻiri muke tua ʻani ʻadoʻa leʻa. 15 Na
aroaroʻanga neʻe sa Jesus Christ kwatea
nia talaʻi kamu ʻani ru ki taʻifau neʻe
kamu fuliʻi. Osiʻana God saungaʻi kamu
ʻiri muke ʻado fiku ʻani taʻi noni, ma

fasi ˈiri muke tua ˈani na aroaroˈanga neˈeri. Ma muke baˈatafea God sulia asoa ki. 16 Muke alaˈania na alaˈanga leˈa sa Jesus Christ ki ka tua ma ka fungu ˈi saena maurilamuˈa. Muke faˈamanata kamu kwailiu ˈani alaˈanga sa Jesus ki. Muke sasi ˈuri ˈani liatoˈongaˈa neˈe kamu toˈo ana. Muke ngulia Sam ki ma na ngu abu ki. Muke ngu sulia God faˈinia na baˈatafelana. 17 Ma ru ki taˈifau neˈe kamu sasiˈi ma muke saea, muke sasiˈi diˈia na ngwae sa Jesus na Aofia ki. Muke baˈatafea God na Maˈa ˈani sa Jesus Christ.

Abulaˈanga leˈa

18 Aia, kini neˈe kamu ˈafe naˈa ki, muke roˈosulia na araˈi kamu ki, sulia na falafala neˈeri bolo faˈinia ngwae kira faˈamamana ana sa Christ ki kike sasi sulia.

19 Ngwae neˈe kamu araˈi ki, muke alafe fuana ˈafe kamu ki, ma muke mabe faˈinida.

20 Ngela ki, muke roˈosulia na maˈa faˈinia teˈa kamu ki sulia asoa ki, sulia nia neˈe ru God nia saeleˈa faˈinia.

21 Ma na maˈa ki faˈinia teˈa ki, noaˈa kamu kasi fata balubaluˈa fuana na ngela kamu ki, ˈasu ˈubani kira kasi oga naˈa na roˈongaˈa suli kamu.

22 Ma kamu ngwae rao ˈoˈo ki, muke roˈo nama sulia na ngwae kira ˈaˈana fuamuˈa ki. Noaˈa laˈu ana kaidaˈi neˈe kira bubungi kamu goˈo ˈiri kike alafafia na raoˈa kamu ki. Muke iliili ˈuana raoˈa leˈa fuana na faˈadoelamuˈa fuana na Aofia. 23 Na raoˈa tae neˈe kamu sasia, muke sasia ˈani na ngasingasiˈanga kamu taˈifau, diˈia kamu rao fuana na Aofia, ma noaˈa laˈu fuana na ngwae goˈo ˈana. 24 Muke manata toˈona ru neˈe: Na Aofia ke baˈa kwatea kwaiaraˈa nia neˈe nia eta fataˈa ˈani fuana ngwae nia ki. Ma sa Jesus Christ neˈe na ngwae ˈaˈana neˈe kamu rao mamana fuana. 25 Ma sa tai neˈe ka fulia na taˈangaˈa, nia ke baˈa ngalia logo na kwaˈikwaˈinga osiˈana roraˈa nia sasia. OsiˈanaGod noaˈa kasi efoa naˈa matalangaˈinga nia.

4

1 Kamu ngwae ˈaˈana ki, muke sasi leˈa fuana ngwae rao kamu ki ana falafala neˈe saga ma ka bolo faˈinida. Muke manata toˈona neˈe taˈi ngwae ˈaˈana fuamuˈa nia tua maˈi langi. 2 Kaidaˈi kamu foˈo, muke tua ni lialia, ma muke ˈidufaˈi baˈatafea God. 3 Ana kaidaˈi ki taˈifau neˈe kamu foˈo ana, foˈo logo fuamiroˈo ˈiri God ke kwatea ka talangwaraˈu fuamiroˈo fuana faˈatalongaˈilana fatalana sulia sa Christ neˈe God noaˈa kasi faˈataˈi madako ana ˈi naˈo maˈi. Aia, nau ku tua saena luma ni lokafo ana kaidaˈi neˈe, sulia neˈe nau ku faˈarongo ˈani fatalana God. 4 Aia, muke foˈo fasi ˈiri ka talangwaraˈu fuana nai faˈatalongaˈinia fatalana Christ ka madako.

5 Muke tua ˈani liatoˈo fuana ngwae neˈe kasi faˈamamana ˈua ana sa Christ ki. Ana kaidaˈi ki taˈifau, muke faˈataˈinia fuada neˈe tualamuˈa nia ˈoloˈolo. 6 Ma kaidaˈi kamu alaˈa faˈinida, na alaˈanga kamu ka tua madako ma ka leˈa. Ma muke saiana olisi ˈoloˈoloˈa ana saefiloˈa ngwae ki taˈifau.

Fata leˈangaˈa ˈisi ki

7 Sa Tikikus nia ta ngwae asina alafe akulu, ma nia rao leˈa fuana sa Jesus, ma nia ta ngwae rao faˈi nau ana raoˈa na Aofia kia. Nia ke baˈa alaˈa suli nau fuamuˈa. 8 Nau ku kwate nia kwau siaumulu, ˈiri nia ke faˈasaeleˈa kamu ˈani alaˈanga nia suli kaimili. 9 Sa Onesimus leka logo kwau faˈinia, na ngwae asina kwaima leˈaleˈa ba rao noni maˈudi ma niaˈa logo ta ngwae ana fikuˈa kamu. Kulu saeleˈa ana. Kera ke baˈa faˈarongo ˈani ru ki taˈifau neˈe fuli kwaˈu ˈi neˈe.

10 Sa Aristakus neˈe tua ˈua ˈi neˈe faˈinau saena luma ni lokafo, nia kwatea kwau na fata leˈa leˈa ˈanga nia ki fuamuˈa, faˈinia logo sa Mark, na diˈi ba sa Banabas. (Nau ku kwatea naˈa kwau na alaˈanga nau ki fuamuˈa sulia sa Mark ˈiri muke kwaloa diˈia nia dao kwau siaumulu ana ta kaidaˈi.) 11 Ma sa Josua ba kira saea logo ˈani sa Justus ka kwatea logo kwau fata leˈa leˈa ˈanga nia ki fuamuˈa. Na uulu ngwae Jiu ki neˈeriˈa, kira rao faˈi nau fuana na ˈInotoˈanga God, sulia noaˈa ta ngwae Jiu laˈu neˈe ka rao faˈi nau. Na uulu ngwae neˈeri ki goˈo neˈe kira ˈafi leˈa aku.

12 Sa Epafras ka kwatea logo kwau fata leˈa leˈa ˈanga nia ki fuamuˈa. Nia ta ngwae ana fikuˈa kamu ma na ngwae rao sa Jesus Christ logo. Nia foˈo fuamuˈa sulia asoa, ka gania God ˈiri muke uu ngasi, ma muke ngangata ˈani faˈamamanaˈanga kamu ana roˈongaˈa sulia kwaiogaiˈanga God ki. 13 NauˈA talaku, nau ku sai leˈa ana niaˈa neˈe rao ngasi fuana ˈafilamuˈa faˈinia na ngwae neˈe kira tua saena maˈe fanoa ˈi Laodisea ma ˈi Herapolis. 14 Ma sa Luke na ngwae kwaigurai kia faˈinia sa Demas, kera kwatea logo kwau na fata leˈa leˈa ˈanga kera ki fuamuˈa.

15 Muke kwatea logo na fata leˈa leˈa ˈanga kaimili fuana na ngwai asina kia ki neˈe kira tua saena maˈe fanoa ˈi Laodisea ma fuana ˈi Nimfa faˈinia na ngwae faˈamamana neˈe kira fiku ˈi saena luma nia ki. 16 Buri ˈana neˈe kamu toˈomani naˈa kerekereˈa neˈe ka sui, kamu ke kwatea logo fuana fiku taˈi ngwae ˈi Laodisea ˈiri kira ke toˈomaˈinia. Ma kamu ke toˈomani logo na kerekereˈa neˈe nau ku keresia fuana fikutaˈi ngwae ˈi Laodisea. 17 Muke faˈarongoa sa Arkipus ka faˈasuia naˈa raoˈa neˈe Aofia kwatea nia ka sasia.

18 Aia, ˈani limaku talaku nau ku keresia fata leˈa leˈa ˈanga neˈe nau ki fuamuˈa. Noaˈa kamu kasi manata bura logo ˈani neˈe nau ku tua saena luma ni lokafo.

Nau ku foˈo fasi ˈiri God ke ˈofe leˈa amuˈa ˈani alafe ˈanga nia.

Na Etana Kerekereʼa Sa Paul Fuana Ngwae Faʼamamana Ki ʼI Tesalonika

ʼI Tesalonika niaʼa taʼi fanoa ana abaʼi kula ʼi Masedonia. Sa Paul talana naʼa neʼe leka ʼi Tesalonika ka faʼarongo ʼania FaʼarongoʼaLeʼa fuana ngwaʼi toʼa ana fanoa doe neʼeri. Na ngwae ʼoro noaʼa laʼu Jiu ki, kira faʼamamana, ma kika donga faʼamanataʼanga nia. Bore ma ka ʼiri tau goʼo, ti ngwae Jiu, kira ka ogalaʼa fuana sa Paul, osiʼana ngwae ʼoro ki naʼa kira saiana rongo sulia alaʼanga leʼa sa Paul. GoʼoMa kira ka inamu ana sa Paul ka leka naʼa faʼasia fanoa neʼeri, ma nia ka leka laʼu ʼuana ʼi Berea (Acts 17:1-15).

Ti ngwae ʼi Tesalonika, kira sui faʼasia raoʼa ki, duʼungana kira fia fasi na Aofia ke dao ʼaliʼali naʼa maʼi. Ti ngwae laʼu kika manata ʼabera sulia na ngwae kwaima kira ki eta mae mala ʼi naʼona olilana maʼi sa Jesus. ʼUnaʼeri, saena buka neʼe, sa Paul ka faʼasaga manatada sulia olilana maʼi sa Christ. Nia saea fuada fuana kira ke inaʼu ana raoʼa kira ki ʼania liaʼi ngwae aroaro, leleka ka dao ana kaidaʼi sa Christ ke baʼa oli laʼu maʼi.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Sa Paul baʼatafea ngwae ʼi Tesalonika fuana fitoʼonga kira ma na raoʼa leʼa kira ki & 1:1—3:13
Faʼamanataʼanga sulia na abulaʼanga neʼe faʼasaleleʼa God & 4:1-12
Faʼamanataʼanga sulia olilana maʼi sa Jesus Christ & 4:13—5:11
Faʼamanataʼanga ʼisi & 5:12-28

1 Kaimili sa Silas faʼinia sa Timoti ma nauʼa sa Paul neʼe kami kerekere kwau fuamuʼa na ngwae neʼe kamu faʼamamana ma muka tua ʼi Tesalonika, na ngwae God na Maʼa kia ma na Aofia sa Jesus Christ.

Kaimili foʼo ʼiri God ke kwaiʼofe amuʼa ma ke kwatea na aroaroʼanga fuamuʼa.

Na mauriʼa faʼinia na faʼamamanaʼanga na ngwae ʼi Tesalonika ki

2 Kami ʼidufaʼi baʼatafea God fuaumulu taʼifau, kaidaʼi kami foʼo fuamuʼa. 3 Osiʼana kaidaʼi kami foʼosia God na Maʼa kia, kami ʼidufaʼi manata toʼona na abulaʼanga leʼa kamu sulia na faʼamamanaʼanga kamu, ma na raoʼa leʼa neʼe kamu sasia ki sulia na alafeʼanga kamu ki, ma na fitoʼonga ngangata kamu ana daolana maʼi na Aofia sa Jesus Christ.

4 Ngwaefuta nau kina ʼae, kaimili saiana God nia alafe fuamuʼa, ma ka fili kamu naʼa fuana ngwae nia ki. 5 Ana etangilana ba kami faʼarongo ʼani na FaʼarongoʼangaLeʼa fuaumulu, noaʼa kami kasi fata goʼo ʼani alaʼanga kaimili ki. Bore ma, kami faʼarongo kamu ʼani ngasingasiʼanga ana na Anoʼi ru Abu, ma kami ka faʼataʼinia neʼe kami saiana na FaʼarongoʼangaLeʼa ba nia mamana taʼifau. Ma kamu sai leʼa goʼo amuʼa, ana kaidaʼi kami tua faʼi kamu, na falafala kami ki leʼa taʼifau fasi ʼiri mike ʼafi kamu ʼiri muke faʼamamana ana alaʼa lamiʼa. 6 Ma kamu faʼamamana ana FaʼarongoʼangaLeʼa, ma kamu ka saeleʼa goʼo aumulu, osiʼana na Anoʼi ru Abu neʼe faʼasaleleʼa kamu, sui bore ʼana ngwae ki kika kwatea na ʼafitaʼiʼanga ʼoro ki fuaumulu osiʼana kamu faʼamamana ana sa Jesus Christ. Ma kaumulu ka sasi sulia na falafala kami taʼifau naʼa ma na falafala na Aofia sa Jesus logo. 7 Ma osiʼana na abulalamuʼa ʼunaʼeri, kamu ka diʼia naʼa na faʼataʼilana fuana na ngwae faʼamamana ki taʼifau neʼe kira tua saena abaʼi kula ʼi Masedonia ma abaʼi kula ʼi Gris. Kira ka sasi logo suli kamu. 8 Ma faʼasi kaumulu logo ʼi neʼe, na faʼarongoʼanga sulia na Aofia ka talofia saena ʼi Masedonia ma ʼi Gris. Ma na ngwae ana fanoa ki taʼifau neʼe kira rongoa logo faʼarongoʼa sulia na faʼamamanaʼanga kamu ana God. Duʼungana nia ʼunaʼeri, noaʼa kami kasi faʼarongoa naʼa ti ngwae sulia kamuʼa. 9 Na ngwae neʼeri ki taʼifau talada, kira ka fata naʼa sulia na kwaikwaloiʼanga kamu fuaimili, ana kaidaʼi kami dao kwau ana fanoa kamu. Ma kira ka alaʼa sulia na sakadola ʼanga kamu faʼasia na foʼosilana na mala mala god ki ʼiri muka foʼosia naʼa God neʼe mamana ma ka mauri. 10 Kira saea logo neʼe kamu masia naʼa na olilana maʼi na Ngela God faʼasia

ʻi langi. Nia naʻa neʻe sa Jesus neʻe God taʻea faʻasia na maeʻa. Ma sa Jesus ka loge kia faʻasia na kwaʻikwaʻinga neʻe God ke baʻa kwatea maʻi.

2

Na raoʻa sa Paul ʻi Tesalonika (Acts 17:1-9)

1 Ngwaefuta nau kina ʻae, kaumulu saiana na lekaʻa kaimili kwau ʻuana saena maʻe fanoa kamu nia noaʻa kasi ʻoʻo. 2 Kaumulu saiana na ru taʻa ki neʻe kira saea aimili, ma kira ka faʻakaisi kaimili saena maʻe fanoa ʻi Filipae✡ sui mala kami fiʻi leka ʻuana maʻe fanoa kaumulu. Ma sui bore ʻana ngwae ʻoro saena fanoa kaumulu kira ka sasi ʻuana fone laimili, noaʻa kami kasi maʻu ʻani faʻarongolamuʻa ʻania Faʻarongoʻa Leʻa neʻe sakatafa maʻi faʻasia God. Noaʻa kami kasi maʻu sulia God nia kwaiʻafi aimili fasi ʻiri mike fata nonira ʻa. 3 Na faʻataloʻanga kaimili, nia noaʻa kasi sakatafa maʻi ana ta manata roraʻa nama ta kwaiogaiʻanga neʻe taʻa. Ma noaʻa kami kasi sokea goʻo ta ngwae. 4 God alafafi kaimili fuana faʻataloʻa ʻani fatalana. Ma nia ka fitoʻo aimili fuana na faʻataloʻa ʻani Faʻarongoʻanga Leʻa. ʻUnaʻeri neʻe, kami iliili ʻuana na faʻasaeleʻalana God neʻe saiana na manataʻanga kami ki. Ma noaʻa kami kasi iliili ʻuana faʻasaeleʻalana ngwae ki.

5 Kaumulu sai logo ana na alaʻanga ba kami fata ʻani ʻi safitamuʻa, noaʻa laʻu na ʻosoʻa ba fuana faʻasaeleʻa lamuʻa. Ma na ru ba kami saeʻe ki, noaʻa laʻu fuana todalana mani. God saiana neʻe noaʻa kami kasi ʻoso. 6 Ma noaʻa kami kasi sasi laʻu ʻuana ta faʻa ʻinotoʻanga faʻasi kamu nama faʻasia ti ngwae laʻu. 7 Kami na ngwae ni lifurongoʻanga sa Jesus Christ ki, ma kami bolo fuana mika baʻe kamu fuana sasilana ru ki fuaimili. Bore ma noaʻa kami kasi sasi goʻo ʻunaʻeri. Ma abula lamiʻa ka mabe goʻo ʻaimili fuamuʻa, diʻia ta teʻa neʻe lia sulia na ngela nia ki. 8 Kaimili alafe liu fuaumulu neʻe kaimili ka maʻudi fuana faʻataloʻa sulia na Faʻarongoʻa Leʻa neʻe leka maʻi faʻasia God. Ma kaimili ka maʻudi logo fuana maeʻa fuana ʻafilamuʻa, osiʻana neʻe kami lia doe liu amuʻa.

9 Ngwaefuta nau kina ʻae, kami saiana kamu manata goʻo ʻaumulu toʻona na rao ngasingasiʻanga ba kami sasi ʻi safitamuʻa ki. Ana kaidaʻi ba kami faʻarongo ʻani na Faʻarongoʻanga Leʻa neʻe ʻita maʻi faʻasia God fuamuʻa, kami ka rao ngasingasiʻa logo sulia asoa ma rodo fuana fangalaimili, ʻiri na tuaʻa kaimili noaʻa kasi kwatea ta ʻafitaʻiʻanga fuaumulu. 10 Kamu saiana, diʻia logo neʻe God saiana ru neʻe nia mamana: Ana kaidaʻi ba kami tua maʻi faʻi kaumulu, na ngwae faʻamamana ki, noaʻa goʻo ta ru neʻe kami sasia ma ka bolo fuana kamu ka giosi kami ʻani abulaʻanga kaimili fuaumulu. Sulia na abulaʻanga kaimili fuaumulu nia leʻa ma ka saga taʻifau. 11 Kaumulu sai naʻa ana taʻifau na ru neʻe kami sasiʻi ki fuana taʻi taʻi ngwaeʻa amuʻa leʻa taʻifau naʻa, ka diʻia na abulalana ta maʻa fuana ngela nia ki. 12 Sulia kami fata ni kwairaduʻa amuʻa, ma kami ka iribobo amuʻa, ma kami ka ʻengo kamu logo fasi ʻiri na mauriʻa kamu ki ke faʻasaeleʻa God. Ma nia sae kamu naʻa ʻiri nia ka tatalafaʻa fuamuʻa ma muke ʻado ana ʻinotoʻanga nia.

13 Aia, ma ta ru laʻu neʻe kwatea ma kami ka ʻidufaʻi baʻatafea God fafia, nia ʻuri: Ana kaidaʻi ba kami faʻarongo ʻani fatalana God fuaumulu, kaumulu faʻamamana ana, osiʻana kamu lia saiana nia ʻita maʻi faʻasia God, ma ka noaʻa laʻu faʻasia na ngwae goʻo ʻana. Na fatalana God neʻeri rokisi kamu neʻe kamu faʻamamana ana.

14 Ngwaefuta nau kina ʻae, na ngwae kamu ki neʻe faʻakaisi kamu. Ta neʻe muka sasi sulia na ngwae faʻamamana saena fiku taʻi ngwae God ʻi Judea, osiʻana kira faʻamamana ana sa Jesus, ma ngwae kira ki ʻi Jiu logo neʻe faʻakaisida. 15 Aia, ma na Jiu ki ba kira saungia naʻa profet ki ʻi naʻo maʻi, ma faʻinia logo na Aofia sa Jesus. Ma kira ka lali kaimili logo. Na abulaʻanga kira ki leka tau liu faʻasia na kwaiogaiʻanga God, ma kira ka tataʻe saulia ngwae ki taʻifau. 16 Sulia kira sasi ʻuana fonelaimili faʻasia faʻataloʻanga fuamuʻa na ngwae neʻe noaʻa laʻu Jiu ki, ʻiri God ke faʻamauri kamu. ʻUnaʻeri

✡ **2:2** Acts 16:19

kira donga naʼa taʼangaʼa ʼoro liu ki, ma ana kaidaʼi neʼe, God ka kwatea naʼa kwaʼikwaʼinga fuada.

Sa Paul nia oga liua ka leka laʼu ʼuana ʼi Tesalonika

17 Ngwaefuta nau kina ʼae, kaimili ninaʼa, kaidaʼi ba na malimae kaimili ki kira lali kaimili faʼasi kamu ana kaidaʼi dokodoko neʼeri, noaʼa kami kasi manata bura goʼo amuʼa. Ma na lia ʼi ngwae kami ka figwanu liu goʼo sulia kami kasi tua faʼi kamu, ma kami ka sasi ngangata ʼuana lisilamuʼa laʼu ana ta kaidaʼi. 18 Kami oga mika oli laʼu maʼi siamuʼa ʼi Tesalonika. Ma nauʼa sa Paul, nau ku iliili ʼuana lekaʼa laʼu kwau siaumulu ana kaidaʼi ki, bore ma sa Saetan neʼe fone kaimili faʼasia lekaʼa kwau. 19 Na ru neʼe kwate ma kami ka oga lekaʼa kwau nia ʼuri: Kamu kwaloa sa Jesus osiʼana fatalamiʼa, ru neʼe kwate ma kami ka saeleʼa liu, mika manata toʼo ma kami ke baʼa saeleʼa ʼi maana na Aofia sa Jesus ana kaidaʼi nia ke dao maʼi. 20 ʼIu, kaumulu naʼa neʼe kwate ma kami ka fata baʼalafe ma kami ka saeleʼa!

3

1 Ma ana kaidaʼi kaimili uulu ngwae neʼe ki, kami tua tau naʼa maʼi faʼasi kamu, kami manata ʼabera naʼa, ma kami fia nia leʼa ʼiri neʼe keroʼo sa Silas, ka tua ʼamiroʼo saena maʼe fanoa doe nini ʼi Atens, 2 ma keroʼo ka kwatea kwau sa Timoti siamuʼa.✡ Sa Timoti neʼe na ngwae asina kia, ma na ngwae rao God logo faʼi keroʼo fuana faʼatalongaʼilana na Faʼarongoʼanga Leʼa sulia sa Jesus Christ. Keroʼo kwatea kwau fasi ʼiri nia ke radu kamu ma ka faʼangasingasia na faʼamamanaʼanga kamu, 3 ʼasu ʼubani ta ngwae amuʼa kata abula faʼasia na faʼamamanaʼanga sulia na ngwae neʼe kira faʼakaisi kamu. Aia, muke saiana kuluʼa ngwae neʼe kulu faʼamamana ki, kuke toʼo ana ʼafitaʼiʼanga ki. 4 Osiʼana kaidaʼi ba kami tua ʼua maʼi faʼi kaumulu, kaimili ka faʼarongo kaumulu ʼani neʼe kike baʼa faʼakaisi kulu. Ma kamu ka saiana kira sasia naʼa ʼunaʼeri. 5 Ma osiʼana faʼakaisiʼanga neʼeri, nau ku ʼabera liu suli kaumulu, ma nau ku maʼu, ʼasu ʼubani sa Saetan ka liufi kamu ʼani na ilitoʼonga nia ki, ma na raoʼa ulafu leʼa ki ba kami sasiʼi ʼi safitamuʼa ka diʼia goʼo ʼana ta ru ʼoʼo. ʼUnaʼeri ba nau ku asungaʼinia kwau sa Timoti siaumulu, ʼiri nia ke saiana neʼe faʼamamanaʼanga kamu ki nia faʼuta. 6 Ma niniʼari, sa Timoti nia fiʼi dao goʼo maʼi ʼi neʼe, nia ka alaʼa ʼani alaʼanga leʼa ki sulia na faʼamamanaʼanga kamu ana God nia ngasi ʼua, ma na alafeʼanga fuamuʼa kwailiu ka doe ʼua. Ma nia ka faʼarongo logo ʼani neʼe kamu manata leʼa suli kaimili, ma kamu ka oga lisilaimili, diʼia logo neʼe kami oga lisilamuʼa. 7 Ngwaefuta nau kina ʼae, ʼi duʼungana faʼarongoʼa neʼeri, sui bore ʼana kami ka kwaimanatai ma na ʼafitaʼiʼanga doe ki ka dao fafi kaimili, kami saeleʼa liu suli kamu ma na faʼamamanaʼanga kamu ki. 8 Na mauri lamiʼa fiʼi leʼa liu ʼi niniʼari, sulia neʼe kami rongoa na faʼamamanaʼanga kamu ana na Aofia nia ngasi. 9 Kami ka baʼatafea liua God kia, osiʼana kamu uu ngasi. Ana kaidaʼi kaimili foʼo, kami saeleʼa liu suli kamu. 10 Kami ka foʼo ngangata sulia asoa ma na rodo fasi ʼiri God ke kwatea ka talangwaraʼu fuaimili fuana lisilaumulu laʼu ʼiri kami ke faʼangasingasia na faʼamamanaʼanga kamu ki, fasi ʼiri ke ngasi leʼa laʼu.

11 Kami foʼo ʼiri God na Maʼa kia ma faʼinia na Aofia kia sa Jesus ka kwatea ka talangwaraʼu ʼiri kami ke dao kwau siamuʼa. 12 Kami foʼo logo fasi ʼiri na Aofia ke kwatea na alafeʼanga kamu fuamuʼa kwailiu ma fuana ngwae ki taʼifau ka doe diʼia logo na alafeʼanga kaimili fuaumulu neʼe doe. 13 Kami foʼo logo ʼiri nia ke faʼangasingasia na maurilamuʼa, ma muke baʼa leʼa taʼifau ma muke saga ʼi maana God na Maʼa kia, ana kaidaʼi na Aofia sa Jesus ke baʼa dao maʼi ma ka fiku faʼinia na ngwae nia ki taʼifau.

4

Na mauriʼa neʼe faʼasaeleʼa God

✡ **3:2** Acts 17:15

1 Aia, ngwaefuta kina ˈae, kami faˈamanata naˈa ˈani taˈifau fuaumulu na abulaˈanga neˈe faˈasaeleˈa God. Ma ka leˈa liu neˈe kamu leka taˈifau naˈa sulia. Ana kaidaˈi neˈe, kaimili amasi kaumulu laˈu ˈiri muke sasia ka liufia laˈu falafala leˈa neˈeri ki. Kaimili gani kamu ˈunaˈeri sulia na ngasingasiˈanga na Aofia sa Jesus kwatea fuaimili. 2 Ma kaumulu saiana faˈamanataˈanga ba kami fata ˈani fuamuˈa ki ˈita maˈi faˈasia na Aofia sa Jesus. 3 God nia oga na abula lamuˈa ka saga taˈifau, ma muke tua faˈasia na kakabaraˈanga. 4 Nia totolia muka dau sulia nonimuˈa, ma tuaˈa sulia na falafala neˈe leˈa ma ka saga. 5 Ma noaˈa kamu kasi leka sulia na kwaiogaiˈanga taˈa ana noni, diˈia na ngwae neˈe kina God. 6 ˈUnaˈeri, noaˈa kamu kasi faˈalia na ngwai asina kamu ki ana sa Christ ˈani ˈusuˈa ana ˈafe kira ki, sulia na Aofia ke baˈa kwatea kwaˈikwaˈinga fuana sa tai faˈida neˈe kira abula ˈunaˈeri. Ma kaimili niniˈa, kami faˈamanata madako taˈifau naˈa ˈani fuamuˈa sulia falafala neˈe, ma kaidaˈi neˈe kami ka faˈabasu kamu laˈu. 7 Sulia God fili kia fasi ˈiri na abula laka ka saga, noaˈa laˈu fuana bulibuliˈanga. 8 ˈUnaˈeri ma sa tai bore ˈana neˈe ka aburongo ana faˈamanata ˈanga neˈeri, nia noaˈa kasi ˈaila laˈu ˈani na ngwae, bore ma nia ˈaila lala ˈania God neˈe kwatea naˈa Anoˈi ru Abu nia fuaumulu.

9 Aia, muka sai leˈa ana neˈe muke alafe nama fuamuˈa kwailiu na ngwae neˈe kamu faˈamamana ki, osiˈana God faˈamanata kamu taˈifau naˈa ˈani, ma nia noaˈa kasi bolo naˈa fuana neˈe nai faˈamanata kamu laˈu ˈani. 10 Kaimili saiana kamu alafe naˈa fuana ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈamamana ma kika tua faˈi kamu saena abaˈi kula neˈe ˈi Masedonia. Sui bore ˈana, kami ka amasi kaumulu, na bara ngwae asina, muke alafe fuada ka liufia laˈu na alafeˈanga neˈe kamu sasi ˈi niniˈari. 11 Ma muke ili ˈuana tua aroaroˈanga, ma taˈi taˈi ngwae amuˈa noaˈa kasi susufolofolo ana ti ngwae, ma kamu ke rao ngasingasiˈa fasi ˈiri kamu ke gonia fanga ma na ru matamata neˈe kamu boˈoboˈo ˈuani ki. Kami fata sulia falafala neˈeri ka sui naˈa fuamuˈa. 12 Ma diˈia muke sasi sulia ru neˈeri ki, na ngwae neˈe noaˈa kasi faˈamamana ki, kira ke fuˈusi doe amuˈa, ma kamu kasi ego naˈa ana ta ngwae fuana ˈafilamuˈa.

Daolana maˈi na Aofia

13 Ngwaefuta kina ˈae, kaimili oga muke saiana tae ki neˈe ke baˈa fuli ana sa tai faˈida neˈe kira mae naˈa, fasi ˈiri neˈe liamuˈa kasi figwanu diˈia na ngwae neˈe kira kasi faˈamamana ana na tataˈenga faˈasia ngwae mae ki. 14 Kulu faˈamamana ana sa Jesus nia mae, ma nia ka tataˈe laˈu faˈasia na maeˈa. Nia ka ˈunaˈeri logo ana sa tai faˈida neˈe kira faˈamamana ma kika mae ka sui naˈa, kulu faˈamamana God ke baˈa taˈeda faˈasia na maeˈa, ma ka kwatea kira ke oli fiku maˈi faˈinia sa Jesus.

15 Aia, na ru ki neˈe kami faˈamanata kamu ˈani nia neˈe alaˈanga na Aofia: Kuluˈa neˈe kulu mauri ˈua ana kaidaˈi na Aofia ke baˈa dao maˈi, noaˈa kulu kasi etaeta ˈi naˈo ana ngwae nia ki neˈe kira mae naˈa. 16 Na olilana maˈi na Aofia ke baˈa ˈuri: Na Aofia sa Jesus ke baˈa ri totongaˈi ˈani lingalinga ˈi ru doe, ma na ˈingataˈi ˈainsel ke ri, ma na bungu God ke angi, sui na Aofia ka fiˈi koso maˈi faˈasia ˈi langi. Ma sa tai faˈida neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus Christ neˈe kira eta mae naˈa ˈi naˈo, kike baˈa tataˈe etaeta. 17 Ma ˈi buri, ai neˈe kulu mauri ˈua ki, God ke baˈa lafu fiku akulu faˈinida saena gwaˈi salo ki ˈuana fikuˈa faˈinia na Aofia saena mamanga. Ma kuke tua tua firi faˈinia na Aofia. 18 Nia neˈe muke fata ni kwairadu fuamuˈa kwailiu ˈania ru niniˈa nau ku saeˈe naˈa kwau fuamuˈa ki.

5

Noaˈa ta ngwae kasi saiana na kaidaˈi tae neˈe na Aofia ke oli maˈi

1 Ngwaefuta kina ˈae, fuila noaˈa kami kasi kerekere naˈa kwau fuaumulu sulia na kaidaˈi neˈe ru neˈeri ki ke baˈa fuli. 2 Osiˈana kaumulu sai leˈa ana taˈifau ana faˈi asoa na Aofia ke oli laˈu maˈi, nia ke baˈa dao maˈi diˈia ta ngwae bili ba dao maˈi saena rodo, sulia noaˈa ta ngwae kasi saiana kaidaˈi tae neˈe nia ke dao maˈi ana. 3 Nia ke baˈa fuli ana kaidaˈi neˈe ngwae ki kika saea na ru ki taˈifau

leˈa goˈo ˈana ma ka aroaro. Ma ˈaliˈali goˈo faˈafunuˈa ke dao maˈi fafida. Nia ke baˈa fuli ˈaliˈali goˈo diˈia ta kini ba ngelafii ana kaidaˈi nia karangi faˈafuta. Ma nia ˈafitaˈi kira ke tafi faˈasia.

4 Bore ma kamuˈa ngwaefuta nau ki,
noaˈa kamu kasi tua saena maˈe rodo,
diˈia na ngwae neˈe noaˈa kira kasi
faˈamamana ki. Ma ana kaidaˈi sa Jesus
ke oli maˈi ana faˈi asoa neˈeri, noaˈa
nia kasi faˈatona kaumulu, diˈia ta ngwae
bili neˈe faˈatona na ngwae ki. 5 Kamuˈa
taˈifau kamu tua ˈi saena madakoˈanga
ma ˈi saena dangi. Kulu noaˈa kasi
tua ˈi saena maˈerodo ana taˈangaˈa.
6 Nia neˈe, ka bolo fuana kuke dau sulia
malitana mauriˈa kia talakulu, ma kulu
ke tua ni lialia noaˈa kasi diˈia na ai neˈe
kira maliu ki ana kaidaˈi sa Jesus ke oli
maˈi. 7 Saena rodo naˈa neˈe ngwae ki
kira maliu. Ma saena rodo logo neˈe
ngwae ki kira kwaˈu doe ana kwaˈunga
lilinga fasi ˈiri neˈe manatada noaˈa kasi
saga. 8 Bore ma kuluˈa, neˈe kulu tua
ˈi saena dangi, nia bolo fuana kuke dau
sulia malitana mauriˈa kia talakulu. Na
faˈamamana ˈanga, na alafe ˈanga, ma na
manata ˈuitoˈo ˈanga kulu neˈe sa Jesus
nia faˈamauri kulu, ka fone kulu faˈasia
abula taˈangaˈa, diˈia na kifi ngasi ma talo
neˈe fonea na ngwae ni ofoˈa. 9 Kuke dau
sulia malitana mauriˈa kulu ki talakulu,
osiˈana God noaˈa kasi fili kia fuana
kwatelana kwaˈikwaˈinga nia fuaka. Nia
fili kia lala fuana faˈamaurilaka ˈani na
Aofia kia sa Jesus Christ. 10 Sa Jesus neˈe
mae fuana faˈamaurilaka, fasi ˈiri kuke
toˈo ana mauriˈa faˈinia, sui bore ˈana
kulu ka mauri ˈua nama kulu ka mae naˈa
ana kaidaˈi ana olilana maˈi. 11 Osiˈana
neˈe kamu saiana taˈifau naˈa na ru
neˈeri, muke fata kwairadui ana kamuˈa
kwailiu, ma muke ˈafi kamu kwailiu ˈani
faˈamamanaˈanga kamu, diˈia neˈe kamu
sasia logo ana kaidaˈi neˈe.

Alaˈanga ˈisi ki

12 Ngwaefuta kina, kaimili amasi kamu
muke fuˈusi doe ana ngwae neˈe Aofia
filida ki, ma kira ka rao ngangata fuana
talaˈilamuˈa ma kika faˈamanata kamu.
13 Muke fuˈusi doe ada, ma muke alafe
fuada, sulia na raoˈa neˈe kira sasia. Ma
muke tua kwaima faˈi kamu kwailiu.

14 Ngwaefuta kina, kaimili ˈengo kamu
logo muke fata faˈabasua ngwae ki neˈe
kira noni ˈaila fuana sasilana ta raoˈa.
Muke radua ngwae neˈe maurilada dila
ki. Muke ˈafia na ngwae neˈe kira
ngwataˈutaˈu ki. Ma muke tua mabetau
faˈinia ngwae ki taˈifau. 15 Kamu kasi
alaˈania ti ai amuˈa ka duˈua taˈangaˈa
ˈani taˈangaˈa. Bore ma muke ˈidufaˈi
iliili ˈuana sasilana ru leˈa ki fuamuˈa
kwailiu ma fuana ngwae ki taˈifau.

16 Ma muke noni ele ana kaidaˈi ki
taˈifau. 17 Muke foˈo logo ana kaidaˈi ki
taˈifau. 18 Ma muke baˈatafea God, bore
ˈana ta tae neˈe ka dao toˈomuˈa. Sulia na
ru neˈeri ki God oga muke sasiˈi, osiˈana
na mauriˈa kamu tua fiku faˈinia sa Jesus
Christ.

19 Noaˈa kamu kasi fonea na raoˈa na
Anoˈi ru Abu, 20 ma kamu kasi kware
teˈeteˈe ana na faˈarongoˈanga ki neˈe
ˈita maˈi faˈasia God. 21 Muke ilitoˈona na
alaˈanga ki taˈifau, ma diˈia ta alaˈanga
neˈe nia leˈa, muke gonia. 22 Ma muke
tua faˈasia na alaˈanga taˈa ki taˈifau.

23 Nau ku foˈo fasi ˈiri na God ana
aroaroˈa ka sasi muke saga ana falafala
kamu ki taˈifau. Nau ku foˈo laˈu fuana
maurilamuˈa, ma manatalamuˈa, ma na
nonimuˈa ke tua ˈoloˈolo ˈi maana God,
leleka ka dao ana olilana maˈi Aofia kia
sa Jesus Christ. 24 God fili kamu, ma nia
ke baˈa fulia ru neˈeri, sulia nia sasia ru
nia saea.

25 Ngwaefuta kina, muke foˈo logo
fuaimili.

26 Muke faˈataˈinia na alafeˈanga kamu
ki fuamuˈa kwailiu ana kaidaˈi muke lisi
kamu kwailiu.

27 Nau ku fata totongaˈi ˈani na
gwaungaˈinga na Aofia, neˈe muke
toˈomani nama kerekereˈa neˈe fuada
ngwae faˈamamana ki taˈifau logo.

28 Nau ku foˈo ˈiri neˈe na kwaiˈofe
ˈanga na Aofia kia sa Jesus Christ ke tua
faˈi kamu.

Na Ruana Kerekereʼa Sa Paul Fuana Ngwae Faʼamamana Ki ʼI Tesalonika

Nia noaʼa ʼiri tau goʼo ʼi buri ʼana neʼe sa Paul keresia etana buka fuana Kristin ki ʼi Tesalonika, nia ka keresia logo ai neʼe. ʼIu na ru doe neʼe sa Paul fata fonea na faʼamanataʼanga neʼe ngwae ki kira saea sa Christ oli maʼi ka sui naʼa. ʼUnaʼeri sa Paul ka alaʼa madakola ana nia noaʼa kasi mamana. Nia saea ʼi naʼona sa Christ ka oli maʼi, na Ngwae Taʼa ana sa Saetan ke dao tafa maʼi.

Sa Paul saea fuana Kristin ki, kira ke uu ngasi nama ʼania fitoʼonga kira ki, ana kaidaʼi ilitoʼonga ki dao maʼi fuana faʼakaisilada. Ma kira ke inaʼu ana raoʼa ngangata, fasi ʼiri kike dao toʼona fanga fuada talada, ka diʼia sa Paul faʼinia ro ngwae kwaima nia ki kira sasia. Ma kira ka inaʼu nama ana raoʼa leʼa.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Faʼamanataʼanga sulia olilana maʼi sa Christ & 1:1—2:17
Faʼamanataʼanga sulia raoʼa Kristin ki fuana sasilana & 3:1-18

1 Kaimili sa Silas faʼinia sa Timoti ma nauʼa sa Paul, neʼe kami kerekere kwau fuaumulu ngwae faʼamamana ki ʼi Tesalonika, na ngwae God Maʼa kia ma faʼinia na Aofia sa Jesus Christ.

2 Kaimili foʼo ʼiri God na Maʼa kia ma na Aofia sa Jesus Christ ke kwaiʼofe amuʼa ma ke kwatea na aroaroʼanga fuamuʼa.

God ke baʼa matalangani ngwae ki ana kaidaʼi sa Jesus Christ ka oli maʼi

3 Ngwaefuta nau kina, nia bolo fuaimili mika ʼidufaʼi baʼatafea God osiʼamuʼa. Ru neʼeri nia bolo osiʼana na faʼamamanaʼanga kamu ki neʼe bulao ka doe, ma na alafeʼanga kamu fuamuʼa kwailiu bulao ka doe logo. 4 Ma osiʼana na falafala kamu ʼunaʼeri, kami alaʼa leʼa suli kamuʼa fuana ngwae faʼamamana God ki. Kami alaʼa leʼa sulia na ngangataʼanga ʼani faʼamamanaʼanga kamu ki, sui bore ʼana kamu ka dao toʼona na ʼafitaʼiʼanga ʼoro ki, osiʼana ti ngwae kira faʼakaisi kamu sulia na faʼamamanaʼanga kamu ki.

5 Aia, muka uu ngasi ana faʼamamanaʼanga kamu ki, sui bore ʼana muka dao toʼona na ʼafitaʼiʼanga ʼoro ki, nia faʼataʼinia neʼe God ke baʼa matalangaʼinia ngwae ki taʼifau ʼani ʼoloʼoloʼa. Nia ke baʼa kwate muke bolo naʼa fuana tuaʼa saena ʼInotoʼanga Nia, neʼe kira faʼakaisi kaumulu duʼungana. 6 Ma kwai matalangaʼi ʼanga God nia saga, sulia nia ke baʼa kwatea na nonifiiʼa fuada ngwae neʼe kira faʼakaisi kamu ʼi taʼena ki. 7 Ma nia ke baʼa lafua naʼa nonifiiʼa ki faʼasi kamu ma kaimili logo. Nia ke sasi ʼunaʼeri ana kaidaʼi na Aofia sa Jesus ke leka maʼi faʼasia ʼi langi faʼinia na ʼainsel mamana nia ki, 8 ma faʼinia meamea ana mafula. Ma ana kaidaʼi neʼeri, nia ke baʼa kwatea kwaʼikwaʼinga fuana sa tai neʼe kira ʼaila ʼani God ma noaʼa kira kasi roʼosulia na Faʼarongoʼa Leʼa sulia na Aofia kia sa Jesus. 9 Na kwaʼikwaʼinga nia fuada neʼe nia ke baʼa malangisida sulia kudi. Ma kira ke tua faʼasia na Aofia faʼinia na raralana ma na ngasingasiʼanga doe nia. 10 Ma na ru neʼeri ki ke baʼa fuli ana kaidaʼi neʼe nia maʼi ʼua ana faʼi asoa neʼe na Aofia ke baʼa oli laʼu maʼi. Nia ke baʼa oli laʼu maʼi saena magalia neʼe fasi ʼiri neʼe ngwae nia ki neʼe kira faʼamamana ana, kike baʼatafe nia, ma kike fuʼusi doe ana. Ma muke sasi logo ʼunaʼeri, osiʼana kamu faʼamamana ana faʼarongoʼanga neʼe kami faʼarongo kamu ʼani.

11 Nia neʼe sasia ma kami ka foʼo fuamuʼa ana kaidaʼi ki taʼifau. Kami foʼo ʼiri God ke kwatea na abulaʼanga kamu ki ka bolo faʼinia na mauriʼa neʼe nia fili kamu ʼuana. Ma kami ka foʼo laʼu fasi ʼiri na ngasingasi ʼanga nia ke baʼa ʼafi kamu ʼiri muke saiana sasilana ru leʼa neʼe kamu oga sasilana ki. Kamu oga sasilana ru leʼa neʼeri ki duʼungana kamu faʼamamana ana sa Jesus. 12 Kami foʼo ʼunaʼeri ʼiri kamu ke baʼa tafea na Aofia kia sa Jesus, ma nia ke baʼa tafe kamu logo. Ma na ru neʼe ki ke baʼa fuli sulia na kwaiʼofeʼanga God ma na Aofia sa Jesus Christ.

2

Na Ngwae Taʹa

1 Aia, ngwaefuta kina, kaimili oga muke
sai leʹa ana na olilana maʹi na Aofia
kia sa Jesus Christ faʹinia na fiku lakulu
siana. 2 Kami amasi kamu faʹasia rongoʹa
sulia sa tai neʹe saea fuamuʹa neʹe na
faʹi Asoa na Aofia ke oli maʹi ana, nia
dao ka sui naʹa. Na alaʹanga ʹunaʹeri
kwate kamu ka manata ʹabera ma muka
maʹu. Noaʹa kamu kasi faʹamamana
alaʹanga neʹeri ki, sui bore ʹana ti ngwae
kira saea na alaʹanga neʹeri ka ʹita maʹi
faʹasi kaimili ana kaidaʹi kami fata ʹani
fatalana God, nama kira ka saea neʹe
kami kerekere maʹi sulia. 3 Ma noaʹa
kamu kasi faʹamamana ana alaʹanga ki
neʹe sakatafa maʹi faʹasia ngwae fatalada
ʹosoʹoso ki. Osiʹana na ro ru ki neʹe ke
fuli sui mala na asoa neʹe sa Jesus ka oli
maʹi ka fii dao. Etana ru neʹe, na ngwae
ʹoro ki kike faʹitaʹi ili ʹani God. Ma ruana
ru neʹe na Ngwae Taʹa ana sa Saetan ke
dao tafa maʹi, bore ma God ke alua saena
kula ni kwaʹikwaʹinga. 4 Ngwae Taʹa ana
sa Saetan ke baʹa tataʹe saulia na ru ki
taʹifau neʹe ti ngwae kira saea ʹani God,
ma nia ka saea niaʹa ʹinotoʹa ka liufia na
ru ki taʹifau neʹe ngwae ki kira foʹosida.
Ma nia ke baʹa tua saena Luma Abu God,
ma ka saea fasi nia naʹa neʹe God.

5 Nau ku alaʹa taʹifau naʹa sulia ru neʹe
ana kaidaʹi ba nau ku tua ʹua maʹi faʹi
kamu. Ma sali noaʹa kamu kasi manata
buru ʹua ʹani taka? 6 Ma taʹi ru neʹe
fonea Ngwae Taʹa neʹeri. Kamu saiana ka
sui naʹa ru neʹeri. Ngwae Taʹa nia bolo
faʹinia ke dao maʹi ana kaidaʹi God ʹolea
goʹo fuana. 7 Na ngasingasiʹanga ana
taʹangaʹa neʹeri rao ago goʹo ʹana kaidaʹi
neʹe, ma nia ka tua ago ʹua, leleka ka dao
ana ta kaidaʹi neʹe kira ka lafua mala na
ru neʹe fonea. 8 Ana kaidaʹi neʹeri mala,
na Ngwae Taʹa fiʹi dao tafangaʹi maʹi. Sui
ana kaidaʹi na Aofia sa Jesus ka dao, nia
ke baʹa mangofia ʹi fafona Ngwae Taʹa
neʹeri fuana saungilana, ma ke faʹalia
ʹani ngasingasiʹanga ana madakoʹanga
nia. 9 Aia, na Ngwae Taʹa neʹeri ke
dao tafangaʹi ma nia toʹo ana na ngasin-
gasiʹanga ana sa Saetan, ma nia ke baʹa
sasia kwalukaelana faʹanadaʹa neʹe nia
soke goʹo ʹana ʹaniʹi ki. 10 Ma nia ke
baʹa soke ʹani kwalukaelana falafala taʹa
ki fuana ngwae ki neʹe kira leka naʹa
ʹuana kula ana maeʹa firi. Kike baʹa mae
sulia kira ʹaila ʹani na Faʹarongoʹanga
mamana. Si diʹia kira faʹamamana ana
na Faʹarongoʹa mamana, God saiana ka
faʹamaurida. 11 Ma sulia kira ʹaila ʹani
na Faʹarongoʹanga mamana, God ke baʹa
sasia kira ka faʹamamana naʹa ʹada ana
ʹosoʹa doe Ngwae Taʹa neʹeri. 12 Ma
osiʹana na ru neʹeri, God ke baʹa mata-
langaʹinia sa tai faʹida neʹe noaʹa kasi
faʹamamana goʹo ana na Faʹarongoʹa
mamana ma kira ka saeleʹa goʹo ʹada
faʹinia na roraʹa kira ki.

God fili kamu fuana mauriʹa

13 Ngwaefuta kina, nia bolo fuana kaim-
ili ka baʹatafea na Aofia ana kaidaʹi
ki taʹifau, sulia kamu na ngwae neʹe
God nia alafe fuamuʹa ki. Sulia ka
tau naʹa maʹi ana etangilana, God fili
kamu naʹa fasi ʹiri ka loge kamu faʹasia
na kwaʹikwaʹinga. Nia loge kamu ʹani
na ngasingasiʹanga Anoʹi ru Abu neʹe
faʹasikasika kamu. Ma God loge kamu
ʹani na faʹamamanaʹanga kamu ʹania
na Faʹarongoʹa mamana. 14 God nia
sae kamu ʹiri muke toʹo ana mauriʹa
firi, ana kaidaʹi ba kami faʹatalo ʹani
Faʹarongoʹa Leʹa fuamuʹa. ʹUnaʹeri
neʹe kamu ke baʹa ʹado ana ʹinotoʹanga
faʹinia na Aofia kia sa Jesus Christ. 15 Ma
sulia na ru neʹe ki naʹa, ngwaefuta
kaimili ki, muke faʹangasingasia naʹa
faʹamamanaʹanga kamu ki, ma muke dau
ngasi fafia na faʹamanataʹanga mamana
ba kami faʹarongo ʹani fuamuʹa, ma na
kerekereʹa ki logo ba kami kwatea kwau
ʹi naʹo fuamuʹa.

16-17 Kaimili foʹo ʹiri na Aofia kia sa
Jesus Christ ma God na Maʹa kia ka radu
kamu, ma ka faʹangasingasi kamu ʹiri
muke sasi leʹa, ma muke fata leʹa ana
kaidaʹi ki taʹifau. Sulia God alafe fuaka,
ma ka kwaigwale aka firi, ma kulu ka
kwaimasi ʹani manata ʹuitoʹongaʹa ana
kwaluʹani ru leʹa ki.

3

Foʹo fuaimili

1 Ngwaefuta nau kina, taʹi ru laʹu nau
ku saea fuamuʹa, muke foʹo fuaimili,

ꞌiri na faꞌataloꞌa kaimili ꞌani alaꞌanga na Aofia ke takalo ꞌaliꞌali, ma na ngwae ꞌoro ki kira ke faꞌamamana ana, ma kike fata leꞌa sulia, diꞌia logo neꞌe kamu sasi ꞌi neꞌana. 2 Muke foꞌo logo ꞌiri God ke lia suli kaimili faꞌasia na ngwae taꞌa ki. Osiꞌana na ngwae ꞌoro ki noaꞌa kasi faꞌamamana ana Faꞌarongoꞌa na Aofia. 3 Bore ma na Aofia, nia faꞌamamana goꞌo ꞌana ana alaꞌanga nia ki, ma nia ke baꞌa faꞌangasingasi kamu ma ka lia suli kamu faꞌasia sa Saetan. 4 Ma na Aofia kwatea kaimili ka fitoꞌo amuꞌa neꞌe kamu maꞌudia roꞌongaꞌa sulia na tae neꞌe kami fata sulia fuamuꞌa. 5 Kaimili ka foꞌo logo ꞌiri na Aofia ka ꞌafi kamu fasi ꞌiri muke sai leꞌa ana na alafeꞌanga God, ma muke ngangata ana faꞌamamanaꞌanga kamu ki, ka diꞌia sa Jesus Christ ana kaidaꞌi nia liufia ꞌafitaꞌiꞌanga ki.

Nia bolo fuana kuke rao

6 Ngwaefuta kina ꞌae, sulia na ngasingasiꞌanga neꞌe na Aofia kia sa Jesus Christ nia kwatea fuaimili, nia neꞌe kami ka fata totongaꞌi fuamuꞌa ꞌuri: Muke tua faꞌasia na ngwae faꞌamamana neꞌe kira noni ꞌaila ꞌania raoꞌa, ma kira ka aburongo ana na ru neꞌe kami faꞌamanata kamu ꞌaniꞌi ki. 7 Kaumulu saiana taꞌifau naꞌa neꞌe fuila kamu ka sasi sulia na ru neꞌe kaimili sasiꞌi ki. Ana kaidaꞌi kami tua maꞌi faꞌi kaumulu, noaꞌa kami kasi noni ꞌaila ꞌania raoꞌa. 8 Ma kaimili ꞌiri ngali ꞌoꞌo goꞌo ana ta fanga ana ta ngwae, bore ma na ru ki taꞌifau goꞌo neꞌe kami foliꞌi. Sulia asoa ma rodo, kami rao ngasingasiꞌa ꞌiri noaꞌa kamu kasi dao toꞌona ta ꞌafitaꞌiꞌanga ana liaꞌa suli kaimili. 9 Kaimili rao ꞌunaꞌeri, sui bore ꞌana kaimili toꞌo ana ngasingasiꞌanga fuana ngali ꞌoꞌo ꞌanga ana fanga faꞌasi kamu. Kaimili sasi ꞌunaꞌeri, fasi ꞌiri muke sasi sulia na falafala kaimili ana raoꞌa. 10 Ma kaidaꞌi ba kami tua faꞌi kamu, na faꞌamanataꞌanga kaimili fuamuꞌa nia ꞌuri ba, “Sa tai bore ꞌana amuꞌa neꞌe ꞌaila ꞌani raoꞌa, noaꞌa kamu kasi kwatea ta fanga fuana.”

11 Kami kerekere ꞌunaꞌeri, sulia kami rongoa ti ngwae amuꞌa ꞌi neꞌana, kira ꞌaila ꞌani raoꞌa. Ma kira ka liu ꞌoꞌo goꞌo ꞌada fuana susufolofoloꞌa ana raoꞌa ti ngwae matamata ki. 12 ꞌAni ngasingasiꞌanga ana na Aofia sa Jesus Christ, kami fata totongaꞌi kwau fuada, ma kami ka falamaada kwau ꞌiri kike tua saga ma kira ke sasia naꞌa ti raoꞌa fasi ꞌiri kira ka ngalia naꞌa ru ki neꞌe kira boꞌoboꞌo ꞌuana. 13 Ma kamuꞌa logo ngwaefuta kina, noaꞌa kamu kasi noni maruku ꞌani sasilana ru leꞌa ki.

14 Ma sa tai amuꞌa neꞌe kasi roꞌo goꞌo sulia tae ki neꞌe kami saea kwau saena kerekereꞌa neꞌe, muke lia saiana, ma noaꞌa kamu kasi sasia ta ru faꞌinia, ꞌiri nia ke ꞌeke. 15 Ma ka ꞌunaꞌeri bore ꞌana, noaꞌa kamu kasi fia fasi nia ta malimae amuꞌa. Muke alaꞌa kwaiꞌafi ana, osiꞌana nia ta ngwaefuta logo amuꞌa.

Na fataꞌa ꞌisi ki

16 Kami foꞌo ꞌiri na Aofia ngwae ni kwatelana aroaroꞌanga fuaka, nia ke kwatea aroaroꞌanga fuamuꞌa ana kaidaꞌi ki taꞌifau, ma ke tua faꞌi kamu.

17 Ma nauꞌa sa Paul niniꞌa, nau ku tala keresia naꞌa ru ꞌisi neꞌe ki. ꞌUnaꞌeri nau ku faꞌasuia naꞌa kerekereꞌa nau ki taꞌifau. Ma nia ka faꞌataꞌinia neꞌe kerekereꞌa neꞌe leka maꞌi faꞌasi nau.

18 Nau ku foꞌo ꞌiri na kwaiꞌofeꞌanga na Aofia kia sa Jesus Christ ke tua faꞌi kamu taꞌifau.

Na Etana Kerekereʼa Sa Paul Fuana Sa Timoti

Sa Timoti ngwae ana fanoa doe ʼi Listra. Teʼa nia kini ʼi Grik. Sa Timoti ngwae kwaima sa Paul nia leka faʼinia ana kula nia liu ani ki fuana faʼarongoʼa ʼania Faʼarongoʼa Leʼa sa Jesus Christ. Sa Paul keresia buka neʼe kaidaʼi nia leka dao ʼi Masedonia, ma sa Timoti ka tua buri ʼi Efesus. Sa Paul saea fuana sa Timoti ka lialia leʼa ana faʼamanataʼanga ʼosoʼoso neʼe leka maʼi saena siosi. Ana kerekereʼa neʼe, sa Paul fata sulia falafala leʼa Kristin ki kaidaʼi kira foʼo saena siosi ki. Nia saea logo ngwaʼi toʼa faʼuta ki neʼe kira bolo faʼinia faʼinaʼonaʼo ʼanga ana siosi.

Sa Timoti naʼa neʼe rao ana faʼamanatalana faʼinaʼonaʼo ki faʼinia ti Kristin matamata laʼu, ma sa Paul ka keresia alaʼanga ʼoro fuana ʼafilana ana raoʼa neʼe.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Faʼamanataʼanga sulia siosi faʼinia ngwae rao nia ki & 1:1—3:16

Faʼamanataʼanga sulia raoʼa sa Timoti & 4:1—6:21

1 Nauʼa sa Paul, na ngwae ni lifurongo sa Jesus Christ. God neʼe faʼamauri kia, ma sa Jesus Christ na ngwae neʼe kulu kwaimasi ana, keroʼa fata totongaʼi fuaku ta ngwae ni lifurongo. 2 Nau ku kerekere kwau fuamu sa Timoti. ʼOko diʼia naʼa na ngela nau, sulia ʼoko faʼamamana ana fatalaku sulia sa Christ. Nau ku foʼo ʼiri God na Maʼa faʼinia sa Jesus Christ na Aofia kia ke kwatea na leʼangaʼa, ma na kwaimanataiʼanga, ma na aroaroʼa fuamu.

Sa Timoti ʼoke fuʼalia na faʼamanata ʼanga rora ki

3-4 Nau ku oga ʼoke tua basi ʼamu ʼi Efesus, diʼia ba nau ku asungaʼi ʼoe ana lekalaku ʼuana ʼi Masedonia. Sulia ti ngwae ʼi Efesus kira faʼamanata ʼani na faʼamanataʼanga ʼosoʼoso ki. Kira faʼamanata ʼani ʼaʼemae ʼosoʼoso ki neʼe kira lalingani ana isuisuʼa sulia koʼo bora kira ki. Ma nau ku oga ʼoke fata luida. Kaidaʼi kira faʼamanata ʼani na ru neʼe ki, na ngwae ki kwaingilongiloi suliʼi, ma noaʼa kira kasi leka sulia na naiʼi ru ʼanga God fuana faʼamaurilana na ngwae ki. Kaidaʼi kulu faʼamamana ana sa Christ, kulu totolia saiʼa ana na naiʼi ru ʼanga God. 5 ʼOke alaʼa totongaʼi fuada noaʼa kira kasi kwaingilongiloi ʼunaʼeri, fasi ʼiri kamuʼa ngwae faʼamamana ki muke alafe fuamuʼa kwailiu. Diʼia kamu alafe ʼunaʼeri, kamu ke baʼa toʼo ana mauriʼa neʼe sikasika, ma na manataʼanga neʼe raola ka madako, ma na faʼamamanaʼanga neʼe ka mamana. 6 Bore ma ti ngwae kira abula matamata naʼa ʼada faʼasia na ru neʼe ki, ma kira ka leka naʼa ʼada sulia na olisuʼusuʼu ʼanga bolebeleʼa ki. 7 Kira oga fasi ʼiri kira ka uu diʼia na ngwae faʼamanata ki ana na taki sa Moses ki. Bore ma noaʼa kira kasi sai goʼo ana na taki sa Moses ki, sui bore ʼana kira ka fata ngasingasiʼa sulia.

8 Ma kulu saiana na taki nia ki neʼe ru leʼa, diʼia na ngwae ki kira sasi saga sulia. 9 Ma kulu ka sai logo ana God noaʼa kasi saungaʼinia na taki ki fuana faʼasaga lana ngwae leʼa ki. Nia saungaʼinia lala fuana faʼasagalana na ngwae neʼe fulia ru taʼa ki, ma na ngwae neʼe abu rongo ki, ma na ngwae neʼe noaʼa kira kasi faʼadufa God, ma na ngwae neʼe kira abula taʼa ki, ma na ngwae neʼe ilangaʼinia God ki ma ru abu ki. Ma nia saungaʼinia na taki ki naʼa fuana ngwae neʼe kira saungwae, ma na ngwae neʼe kira saungia na maʼa kira ki ma teʼa kira ki, 10 ma na ngwae kakabara ki ma na ngwae neʼe kira ʼusu ana ngwangwane ki, ma na kini neʼe kira ʼusu ana kini ki, ma na ngwae neʼe kira bilia ngwae ki ma kika ʼoifoli ʼanida diʼia ti ngwae rao ʼoʼo, ma na ngwae ʼosoʼoso ki, ma ngwae neʼe ʼoia fata alangaʼinga kira ki, ma na ngwae neʼe kira sasia ti ru neʼe matamata faʼasia na faʼamanata ʼanga mamana sulia na Faʼarongoʼa Leʼa. 11 God neʼe ʼinotoʼa liu ma ka leʼa liu, nia alua ʼi limaku na Faʼarongoʼa Leʼa neʼeri ʼiri nai faʼarongo ʼani.

Sa Jesus Christ dao fasi ʼiri ke faʼamauria na ngwae taʼa ki

12 Nau ku baʼatafea sa Jesus Christ na Aofia kia, na ngwae neʼe kwatea na

ngasingasiˈanga fuaku fuana na sasilana na raoˈa nau. Ma nau ku baˈatafea logo suli nia manata fitoˈo aku ma ka fili nau ˈuana na raoˈa fuana. Nia ka fili nau, 13 sui bore ˈana na kaidaˈi ba ˈi naˈo, nau ku faˈakaisia ma nau ku fata faˈalia. Ma God ka kwaimanatai aku, sulia noaˈa naisi faˈamamana ˈua, ma naisi saiana na ru neˈe nau ku sasia. 14 Ma na Aofia kia faˈaleˈa nau ka doe liu, ma ka kwaiˈafi aku fasi ˈiri nau ku faˈamamana ana niaˈa, ma nau ku alafe logo fuana. Nia saiana sasiˈa ˈunaˈeri fuaka na ngwae neˈe kulu tua ratai faˈinia sa Jesus Christ.

15 Ma na alaˈanga neˈe nia mamana, ma kulu ka faˈamamana ana ba nia ˈuri, “Sa Jesus Christ nia leka maˈi saena magalia fasi ˈiri ka faˈamauria ngwae neˈe abulalada taˈa ki.” Aia, ˈi naˈo nau ku abula taˈa ka liufi kira taˈifau. 16 Sui bore ˈana nau ku abula taˈa ˈunaˈeri, God kwaimanatai aku, ma noaˈa nia kasi kwaˈi nau. Nia sasi ˈunaˈeri fasi ˈiri ka faˈataˈinia naˈa mabetauˈa sa Jesus Christ fuaku, na ngwae neˈe nau ku taˈa liu. Nia sasi ˈunaˈeri ˈiri ngwae ki ka saiana nia rufuanata ana sa tai neˈe kike baˈa faˈamamana ana niaˈa, ka diˈia logo neˈe nia rufuanata aku. Ma God ka kwatea mauriˈa firi fuada. 17 Ma nau ku oga kuke baˈatafea ma kuke faˈadoea God tutua firi. God naˈa neˈe na ngwae tatalafaˈa tua tua firi, ma noaˈa kasi mae, ma noaˈa kulu kasi lisia, ma taˈifili nia goˈo neˈe God. ˈIu ka ˈunaˈeri.

18 Ma ˈaeˈo, sa Timoti ngela nau, nau ku fata fuamu sulia alaˈanga ba na Anoˈi ru Abu fata ˈani na ngwae gwaungaˈi ki kira fata suliˈo ana kaidaˈi ba sui naˈa maˈi. ˈOke gonia na alaˈanga neˈeri ki, ˈiri ˈoke fuˈa leˈa, ma ˈoko ngangata ˈusia na ngwae faˈamanata ˈosoˈoso ki. 19 Ma ˈoke uu ngasi ˈani na faˈamamanaˈanga ˈoe ana sa Christ, ma ˈoke sasia na ru neˈe ˈoko saiana nia saga ki. Ti ngwae kira danga faˈiburi naˈa ˈani na ru ki neˈe kira saiana nia saga, ma noaˈa kira kasi faˈamamana naˈa ana sa Christ. 20 Ma ti ngwae ada neˈe sa Haemeneas ma sa Aleksanda. Ma nau ku faˈasidaroˈo naˈa fuana sa Saetan ˈiri ka sasia ta ru adaroˈo. Nau ku sasi ˈunaˈeri ˈiri kera ke saiana na ru kera sasia nia rora, ma kera ka mango faˈasia fataˈa rora sulia God.

2

Na fikuˈa faˈinia na foˈongaˈa ngwae faˈamamana ki

1 Ru neˈe nia talingaˈi, nau ku ˈengo kamu fasi ˈiri muke foˈosia God, ma muke baˈatafe nia, ma muke gani nia ˈuana kwaiˈafiˈanga ana ngwae ki taˈifau. 2 Ma muke foˈo fuana na ngwae tatalafaˈa ki, ma sa tai faˈida neˈe kira toˈo ana na ˈinotoˈanga, fasi ˈiri kulu taˈifau kuke tua ˈani mauriˈa ana aroaroˈanga ma na babatoˈonga. ˈUnaˈeri kulu saiana kuke faˈa ˈinotoˈa God ma sasilana ru ˈoloˈolo ki. 3 Na foˈongaˈa ˈunaˈeri leˈa ma ka faˈasaeleˈa God neˈe faˈamauri kia. 4 Osiˈana God nia oga na ngwae ki taˈifau kira ka saiana na ru mamana sulia sa Christ, ma kira ka toˈo ana mauriˈa firi. 5 Sulia taˈi God goˈo, ma taˈi ngwae goˈo neˈe olifaˈinia na ngwae ki fuana God. Nia neˈe sa Jesus Christ. 6 Sulia sa Jesus kwatea naˈa maurilana talana ˈiri ka lafua na ngwae ki taˈifau faˈasia na kwaˈikwaˈinga. ˈUnaˈeri, ana kaidaˈi ba God nia filia, nia ka faˈataˈinia naˈa na kwaiogaiˈanga nia fuana ngwae ki taˈifau kira ka toˈo ana mauriˈa firi. 7 Nia neˈe, God ka fili nau naˈa fasi ˈiri nauˈa na ngwae ni lifurongo, ma nau ku faˈarongo, ma nau ku faˈamanata ˈani na faˈarongoˈa mamana sulia sa Jesus Christ fuana na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki. Noaˈa nau kusi soke. Ru mamana nau ku saea.

Na faˈamanata ˈanga fuana fiku kwaimaˈanga

8 Nau ku oga na ngwangwane ki ana kula ki taˈifau kira ka foˈo. Ma ana kaidaˈi kira taˈea na limada fuana foˈongaˈa, kira ka tua ˈoloˈolo ˈani mauriˈa sikasika, ma noaˈa kira kasi saetaˈa nama kika olisuˈusuˈu faˈinia ta ngwae.

9 Nau ku oga logo na kini ki kike toro saga nama ˈani toro kira ki. Ma noaˈa kira kasi toro ˈani toro neˈe ngwae ki ke lia funufunu fuada faˈiniˈi. Diˈia kaidaˈi kira firiˈia ifuda, noaˈa laˈu ˈani na ru neˈe folilani doe liu ki neˈe kira ka laungi ˈani, ma noaˈa laˈu ˈani na toro neˈe

folilani doe liu ma ka inua ngwae fuana taˈangaˈa. 10 Kike kwate maurilada ke
kwanga lala ˈani sasilana ru leˈa ki neˈe
bolo fuana kini ki neˈe kira saea kira
faˈamamana ana God. 11 Na kini ki kike
tua aroaro, ma kike enoeno ana kaidaˈi
kira fafarongo fuana faˈamanataˈanga ki.
12 Noaˈa nau kusi alaˈania na kini ki
ˈiri neˈe kike faˈamanata ma kira ka
gwaungaˈi fafia na ngwae ki. Nia bolo
fuana kike tua aroaro goˈo ˈada. 13 Sulia
sa Adam neˈe God nia eta saungaˈinia,
sui mala ˈi Eve. 14 Ma noaˈa laˈu sa
Adam ba sa Saetan sokea, bore ma ˈi Eve
lala ˈana ba nia faˈamamana na sokeˈa
sa Saetan ki, ma ka ˈoia na taki God
ki. 15 Bore ma, osiˈana neˈe kini ki kira
faˈafuta ngela, God ke faˈamaurida diˈia
kira faˈamamana ana sa Christ, ma kira
ka alafe, ma kika tua saga, ma kira ka
enoeno.

3

Na ngwae kwaitalaˈi fuana ngwae faˈamamana ki

1 Na alaˈanga ba ˈuri nia mamana,
“Diˈia ta ngwae nia oga ka kwaitalaˈi ana
fikutaˈi ngwae faˈamamana, tama ngwae
neˈeri nia oga na raoˈa leˈa liu neˈeriˈa.”
2 Ma na ngwae kwaitalaˈi ana fikutaˈi
ngwae faˈamamana neˈe ngwae neˈeri
abulalana ka saga liu, ma nia ka toˈo
ana taˈi ˈafe goˈo ma ka tua mamana
faˈinia, ma nia ka lia leˈa sulia niaˈa
talana ma ka daufafia mauriˈa nia, ma
ka manata saga, ma ka sasia ru leˈa ki.
Ma nia ka kwaloa ngwae ki ˈi luma nia,
ma ka bolo fuana faˈamanata ˈanga ˈani
fatalana God. 3 Nia noaˈa kasi kwaˈu
doe ana na kafo neˈe ngasingasiˈa fuana
burasilana gwauna. Ma nia noaˈa kasi
oga fuˈanga, bore ma nia ka tua anoano
faˈinia aroaroˈanga fuana ngwae ki. Ma
nia noaˈa kasi ˈidufaˈi olisuˈusuˈu faˈinia
ngwae ki. Ma nia noaˈa kasi guguta mani.
4 Ma nia saiana ka faˈasaga na ngela nia
ki ma na ˈafe nia, ma ka faˈamanata na
ngela nia ki fasi ˈiri kira ka roˈosulia, ma
kira ka fuˈusi doe ana niaˈa. 5 Si diˈia
na ngwae noaˈa kasi saiana na liaˈa sulia
na ngela nia ki ma na ˈafe nia, nia ka
lia mo faˈuta sulia na ngwae faˈamamana
God ki? 6 Na ngwae neˈe faˈamamana
ka tau, neˈe totolia nia ka kwaitalaˈi. Na
ngwae neˈe fiˈi ruˈu maˈi saena fikutaˈi
ngwae faˈamamana, nia kata auraˈe nia
diˈia sa Saetan, ma God ke matalangaˈinia
logo. 7 Nia logo neˈe ngwae fuana ngwae
ˈi maa ana lalusae kira ka fuˈusi doe ana,
ma noaˈa kira kasi saea ta ru taˈa sulia.
ˈUnaˈeri neˈe sa Saetan noaˈa kasi daua
ˈani na itoito nia.

Na ngwae ni kwaiˈafi ana na ngwae faˈamamana ki

8 Na ngwae ni kwaiˈafiˈanga ki saena
na fikutaˈi ngwae faˈamamana logo, neˈe
abulalana ka leˈa, ma ngwae ki ka
fuˈusi doe ana niaˈa. Nia ka fata ma-
mana. Ma noaˈa kasi kwaˈu doe ˈani
kwaˈunga lilinga ki, ma noaˈa kasi guguta
mani. 9 Nia noaˈa kasi manata ruarua,
bore ma nia ke faˈamamana ngasingasiˈa
ana faˈarongoˈa God neˈe nia faˈataˈinia
fuaka. 10 Ma na ngwae neˈe faˈamamana
ki, kira ka ilitoˈona basi ˈi naˈo, ˈiri kira
saiana neˈe nia saga naˈa, sui mala nia ka
fiˈi rao.
11 Ma na ˈafe nia logo, na abulalana ka
leˈa, ma ngwae ki ka fuˈusi doe ana. Nia
noaˈa kasi alaˈa buri ana ngwae ki. Ma
nia ka lia leˈa sulia talana ma ka daufafia
mauriˈa nia, ma nia ka ˈoloˈolo ana na ru
ki taˈifau.
12 Ma na ngwae kwaiˈafi ana ngwae
faˈamamana ki, nia ka toˈo nama ana taˈi
ˈafe goˈo, ma ka tua mamana faˈinia. Ma
nia saiana ka faˈasaga na ˈafe nia ma na
ngela nia ki. 13 Ma sa tai neˈe nia rao leˈa
saena lalusae, ke baˈa leˈa fuada, ma ka
bolo fuana nia ka fata nonираˈa sulia na
faˈamamanaˈanga nia ana sa Jesus Christ.

Na liaˈi ngwae sa Paul fuana keresilana na kerekereˈa neˈe

14 Ana na kaidaˈi niniˈa nau ku kere
naˈa kwau fuamu, nau ku manata nama
fasi nau ku leka ma nau ku lisiˈo ˈaliˈali.
15 Ma diˈia nau ku taˈi dole, na kerekereˈa
neˈe ke baˈa faˈataˈinia fuamu na ab-
ulaˈanga faˈuta neˈe kuke baˈa tua ˈani
saena fikuˈa faˈinia ngela God ki. Kuluˈa
na fikutaˈi ngwae God mauri. Ma fikutaˈi
ngwae faˈamamana neˈe faˈangasingasia
na faˈamanataˈanga mamana God, diˈia

na diro ˈai ki neˈe faˈangasingasia ta luma.
16 Nia mamana liu neˈe na faˈarongoˈa God neˈe nia faˈataˈinia fuaka nia mamana taˈifau. Na faˈarongoˈa ba ˈuri,
“Sa Christ alu nia ka ngwaeˈa.
Ma na Anoˈi ru Abu ka faˈataˈinia naˈa na sagalana.
Ma na ˈainsel ki kira ka lisia naˈa.
Kulu ka faˈarongo naˈa ˈani niaˈa fuana kwaluˈani ngwae.
Ma na ngwae saena fanoa ˈoro ki kira ka faˈamamana naˈa ana niaˈa.
Ma God ka ngali nia naˈa ˈuana ˈi langi.”

4

Na ngwae faˈamanata ˈosoˈoso ki

1 Na Anoˈi ru Abu fata madako ˈani fasi ti ngwae kira karasu naˈa faˈasia na faˈamamanaˈanga kira, ana kaidaˈi ˈi naˈo ana sa Jesus ka fiˈi dao maˈi. Kira ka roˈosulia na ano ˈi ru ˈosoˈoso ki, ma na faˈamanataˈanga ana na ano ˈi ru taˈa ki.
2 Na faˈamanataˈanga neˈeri ki ˈita maˈi faˈasia na ngwae ˈosoˈoso ki neˈe noaˈa kira kasi kwaimanatai sulia na abula taˈangaˈa kira ki. Diˈia ngwae matamata ki abula taˈa, kira ka kwaimanatai. Bore ma na ngwae ˈosoˈoso neˈeri, noaˈa kira kasi kwaimanatai sulia neˈe manatalada taˈa taˈifau naˈa. 3 Na ngwae ˈosoˈoso neˈeri ki, kira faˈamanata fasi na araˈinga ma na ˈafeˈa nia rora. Kira faˈamanata logo ˈani na ˈanilana ti fanga nia rora. Bore ma God saungaˈinia na fanga neˈeri ki fuana ngwae faˈamamana ki fuana ˈanilani, ˈi burina neˈe kira kwatea na foˈongaˈa ni baˈatafeˈa fuana God. Ma God saungaˈinia na fanga neˈeri ki fuana ngwae neˈe kira sai naˈa ana faˈamanataˈanga mamana. 4 Sulia fanga ki taˈifau neˈe God saungaˈiniˈi, noaˈa ta ru kasi taˈa, niˈi leˈa taˈifau goˈo. Si diˈia kulu ka foˈo ˈani baˈatafeˈanga fuana ˈanilana, noaˈa kulu kasi ˈaila naˈa ˈania ta fanga. 5 Fanga nia leˈa fuana ˈanilana, osiˈana God saea nia leˈa, ma na foˈongaˈa kulu fuana na fanga kwate ma nia ka leˈa.

Na ngwae ni rao leˈa sa Jesus Christ

6 Timoti ˈae, diˈia ˈoko kwatea na faˈamanataˈanga neˈe ki fuana ngwae faˈamamana ki, ma diˈia ˈoko mauri ˈani na Faˈarongoˈa Leˈa, ma ˈoko tua ni roˈo sulia na faˈamanataˈanga mamana, tama ˈoe na ngwae rao leˈa sa Jesus Christ.
7 Aia, noaˈa ˈoe kosi fafarongo sulia na ˈaˈemae ˈaurafu ki. ˈOko suˈute lala ˈuana sasilana na kwaiogaiˈanga God.
8-9 ˈOko saiana ngwae ki fata ˈuri, “Nia leˈa fuana na ngwae ka faˈangasingasia nama nonina, osiˈana nia ka ˈafia na mauriˈa fuana na kaidaˈi neˈe.” Bore ma nia leˈa ka tasa diˈia na ngwae ke suˈute fuana sasilana na kwaiogaiˈanga God, sulia nia ka ˈafia na mauriˈa fuana na kaidaˈi neˈe, ma ta kaidaˈi neˈe ke baˈa dao logo maˈi. Ma alaˈanga neˈeri nia ka mamana, ma kulu ka faˈamamana ana.
10 Kuke suˈute nama ˈunaˈeri, osiˈana kulu fitoˈo ana God neˈe mauri. Sulia nia saiana ke faˈamauria ngwae ki taˈifau, ma ka tasa fuana sa tai neˈe kira faˈamamana ana.

11 ˈOke faˈamanata na ngwae ki ˈani ru neˈeri ki, ma ˈoko fata totongaˈi ˈani fuana ngwae ki ke roˈosuliˈi. 12 Ma noaˈa ˈoe kosi alaˈania na ngwae ki kira ka saea ˈoe kosi totolia kwaitalaˈi ˈanga osiˈana ˈaeˈo na ngwae ˈalako. ˈOke tua ˈani tuaˈa leˈa fuana na ngwae neˈe kira faˈamamana ki kike lia suliˈo, ˈania na fatalamu, ma na abulalamu, ma na alafelamu, ma na faˈamamanalamu, ma na tua madakolamu. Si diˈia kira lisia na tua lamu nia leˈa, kike sasi logo sulia.
13 Ana kaidaˈi ˈoke maˈakwalia daolaku maˈi, ˈoke toˈomani na Kerekereˈa Abu ki fuana ngwae ki, ma ˈoke faˈatalo ˈani Faˈarongoˈa Leˈa, ma ˈoke faˈamanata ngwae ki. 14 Ma noaˈa ˈoe kosi danga ˈani na kwateˈa ˈoe neˈe Anoˈi ru Abu kwatea fuamu, ana kaidaˈi neˈe profet ki kira fata ˈani ma na faˈinaˈonaˈo ki kika alua naˈa limada ˈi fafomu. 15 ˈOke sasia ru neˈeri ki sulia asoa ki fasi ˈiri neˈe ngwae ki taˈifau kira ka lisia na leˈalana raoˈa ˈoe neˈe doe naˈa. 16 ˈOke lia leˈa sulia na abulaˈanga ˈoe talamu, ma na ru neˈe ˈoko faˈamanata ˈaniˈi ki. Ma ˈoko inaˈu ana na raoˈa neˈeri ki, sulia diˈia ˈoko sasi ˈunaˈeri, God ke faˈamauri ˈoe faˈinia sa tai neˈe kira rongoa fatalamu.

5

Na raoʼa fuana ʼafilana na ngwae faʼamamana ki

1 Noaʼa ʼoe kosi balufia ta ngwae ngwaro, bore ma nia totolia ʼoke alaʼa gwafea diʼia ta maʼa amu. Ma kaidaʼi ʼoko sasia ta ru fuana ngwae ʼalako ki, nia diʼia neʼe ʼoko sasia fuana sa toʼolamu. 2 Ma kaidaʼi ʼoko sasia ta ru fuana ʼafe ki, nia diʼia neʼe ʼoko sasia fuana teʼa ʼoe ki. Ma kaidaʼi ʼoko sasia ta ru fuana kini sariʼi ki, nia diʼia neʼe ʼoko sasia fuana ngwaingwaena ʼoe ki ʼi saena manataʼanga neʼe leʼa taʼifau.

3 Fuila na ngwae faʼamamana ki kike lia sulia na gwaʼi ʼuru ki neʼe kira tua taʼifilida. 4 Bore ma diʼia gwaʼi ʼuru neʼe toʼo ana na ngela ki nama na koʼo ki, kira ka rao fuana God ʼani liaʼa nama sulia. Ma kira ke lia nama sulia teʼa kira, osiʼana teʼa kira eta lia sulida. Ru neʼeri, God saeleʼa liu faʼinia. 5 Muke ʼafia na gwaʼi ʼuru neʼe tua taʼifilia ma ka noaʼa ta ngwae fuana tagiʼa sulia. Nia fitoʼo ana God, ma nia ka inaʼu ana foʼongaʼa ma ganiʼa ʼuana kwaiʼafiʼanga sulia rodo ma na asoa. 6 Bore ma na gwaʼi ʼuru neʼe ke sasi ʼuana na kwaiogai ʼanga ana noni, noaʼa kamu kasi ʼafia. Sui bore ʼana nia ka mauri ʼua, na mauriʼa nia faʼinia sa Christ mae ka sui naʼa. 7 ʼOke kwatea na faʼamanataʼanga neʼe ki fuana na ngwae faʼamamana ki, ʼiri ta ngwae noaʼa kasi dao toʼona ta roraʼa ada. 8 Ma diʼia ta ngwae noaʼa kasi lia sulia na ngwaefuta nia ki, ma na ngwae ana kwalafa nia, tama ngwae neʼeri faʼasia naʼa na faʼamanataʼanga sa Christ, ma nia ka taʼa ka liufia na ngwae neʼe noaʼa kira kasi faʼamamana ki.

9 Ma na gwaʼi ʼuru neʼe noaʼa kasi dao ʼua ana ono akwala faʼi ngali ki, noaʼa ʼoe kosi toʼomaʼi fiku ana faʼinia na gwaʼi ʼuru ki. ʼOke toʼoa ta gwaʼi ʼuru neʼe nia ngwaro, ma nia tuatua mamana fuana araʼi nia. 10 Ma kira ka saiana neʼe nia sasia raoʼa leʼa ʼuri ki: Nia lia leʼa sulia na ngela nia ki, ma ka kwaloa na ngwae dao ki ʼi luma nia, ma ka enoeno, ma ka ʼafia naʼa ngwae faʼamamana ki faʼinia sa tai faʼida neʼe kira toʼo ana na ʼafitaʼiʼanga, ma ka danga taʼifau naʼa ʼani niaʼa fuana sasilana na raoʼa leʼa ki.

11 Ma na gwaʼi ʼuru neʼe noaʼa kasi ngwaro goʼo ki, noaʼa ʼoe kosi toʼomaʼi fikuda faʼinia na gwaʼi ʼuru ki. Ma si diʼia na kwaiogaiʼanga ana noni kwatea ma kira ka abula matamata faʼasia raoʼa fuana sa Jesus, kira oga kike ʼafe laʼu. 12 Ma diʼia ʼunaʼeri, kira fulia roraʼa sulia kira ʼoia naʼa fata alangaʼinga neʼe kira eta sasia naʼa fuana sa Jesus Christ. 13 Diʼia kira noaʼa kasi ʼafe laʼu, tama kira saiana faʼalilana na kaidaʼi kira ki fuana liu kwailiuʼanga ana luma ki. Ma na ru neʼe taʼa ka tasa neʼe kira tua ni alaʼa goʼo ʼada ana ti ngwae, ma kira ka fata sulia na ru neʼe noaʼa kasi bolo fuana alaʼanga suliʼi ki. 14 Nia neʼe nau ku fia nia leʼa fuana gwaʼi ʼuru fiʼi doe ki kira ka ʼafe laʼu, ma kira ka faʼafuta ngela, ma kira ka lia sulida faʼinia na luma kira ki, fasi ʼiri neʼe malimae kulu ki noaʼa kira kasi toʼo ana ta ru fuana fata taʼangaʼa ʼani suli kulu. 15 Sulia ti gwaʼi ʼuru kira abula matamata naʼa, ma kira ka leka naʼa ʼada sulia sa Saetan. 16 Si diʼia ta kini neʼe faʼamamana ana sa Jesus Christ, ma ta gwaʼi ʼuru ka tua ʼi saena na tuaʼa nia, nia ke lia suli nia, osiʼana noaʼa nia kasi leʼa fuana ʼaberaʼanga ʼani laʼu na ngwae neʼe kira faʼamamana ki. ʼUnaʼeri ngwae faʼamamana ki kira saiana kika lia naʼa ʼada sulia na gwaʼi ʼuru neʼe kira tua taʼifilida ki.

Na faʼamanataʼanga fuana ngwae faʼinaʼonaʼo ki

17 Ma na ngwae faʼinaʼonaʼo neʼe kira rao leʼa fuana na fiku taʼi ngwae faʼamamana, nia totolia muke fuʼusi doe ada ma muke foli leʼa ada. Tasa liu fuana sa tai neʼe rao ngasingasiʼa ʼani faʼatalo ʼa ʼani Faʼarongoʼa Leʼa faʼinia faʼamanataʼanga. 18 Sulia na Kerekereʼa Abu ba fata ʼuri, “Noaʼa ʼoe kosi firi fafia na kwakwana na buluka ni rao, ana kaidaʼi nia uria maga ru ki.” Ma ta alaʼanga ka ʼuri logo, “Na ngwae ni rao saiana ngalilana naʼa folifoliʼa nia.”

19 Aia, ma noaʼa ʼoe kosi fafarongo ʼuana alaʼanga ta ngwae goʼo ʼana neʼe ke fai fafia ta ngwae faʼinaʼonaʼo, leleka ta ro ngwae nama ta uulu ngwae neʼe

leka maˈi, kira ka fata faˈamamana sulia ru neˈe. 20 Aia, ˈoke balufia na ngwae neˈe kira abulalada taˈa ki. ˈOke sasi ˈunaˈeri ˈi naˈona na ngwae ki taˈifau, ˈiri na ngwae neˈe kira tua ˈi neˈeri ki kike rongo, ma kike maˈu.

21 Nau ku alaˈa totongaˈi fuamu ˈi maana God, ma sa Jesus Christ, ma na ˈainsel abu ki, ˈiri ˈoke roˈosulia na faˈamanataˈanga neˈe ki, ma noaˈa ˈoe kosi efoa, ma noaˈa ˈoe kosi ˈinifilifili ana ta ngwae sulia na tae neˈe ˈoko lisia ˈi maa.

22 Ma noaˈa ˈoe kosi ˈaliˈaliˈa ana alu limaˈanga fafona ta ngwae fuana raoˈa fuana na Aofia. Ma noaˈa ˈoe kosi ˈado faˈinia ta ngwae ana kaidaˈi kira fulia ta ru rora. ˈOke tua sikasika faˈasia taˈangaˈa ki!

23 ˈOke kwaˈufia ta kala waen faˈinia na kafo ˈiri ka ˈafia na siramu ka leˈa, sulia ˈaeˈo na ngwae neˈe ˈoko mataˈi firi goˈo ˈamu.

24 Na abula taˈangaˈa ti ngwae ki talangwaraˈu liu naˈa fuana lisilana, ma ngwae ki taˈifau ka saiana neˈe God ke baˈa matalangaˈi kira. Bore ma na abula taˈangaˈa ti ngwae ki, kira noaˈa kasi lisia ana kaidaˈi naˈa ˈana. 25 Ka ˈunaˈeri logo, ti ngwae sasilana ru leˈa kira ki teo tafangaˈi liu fuana lisilana. Ma na raoˈa leˈa ti ngwae ki neˈe noaˈa kasi faˈataˈi niniˈari, bore ma ana ta kaidaˈi kike baˈa lisia.

6

1 Na ngwae faˈamamana neˈe kira rao ˈoˈo, kira manata doe ana ngwae ˈaˈana kira ki, fasi ˈiri ta ngwae noaˈa kasi fata taˈa ana satana God ma na faˈamanataˈanga kulu. 2 Ma na ngwae rao ˈoˈo neˈe na ngwae ˈaˈana kira ki faˈamamana ana sa Jesus Christ, noaˈa kira kasi manata ˈuri, “Na ngwae ˈaˈana nau nia faˈamamana logo. ˈUri noaˈa naisi fuˈusi doe goˈo ana nama ku rao ngangata fuana.” Na manata ˈanga ˈunaˈeri nia noaˈa kasi leˈa! Kira rao leˈa ka tasa mo fuada, sulia kira toˈo goˈo ana taˈi faˈamamanaˈanga ma kika alafe fuana God.

Na faˈamanataˈanga ˈosoˈoso ma na toˈoruˈa mamana

Nia neˈe, ˈoko faˈamanata ma ˈoko fata sulia na ru neˈe ki. 3 Ti ngwae noaˈa kasi faˈamanata ˈani ru neˈe ki. Ma noaˈa kira kasi alafafia na alaˈanga mamana na Aofia kia sa Jesus Christ, ma na faˈamanataˈanga kia sulia tuaˈa saga. 4 Ngwae neˈeri ki kira lafuda, ma noaˈa kira kasi sai goˈo ana ta ru. Ma na kwaiogaiˈanga kira ka taˈa fuana na olisuˈusuˈunga sulia na fadalana maˈe fataˈa ki. Ma na manataˈanga ˈunaˈeri ki, nia kwatea ma kira ka kwaimamagolai, ma kika olisuˈusuˈu kwailiu, ma kika fata maˈudi, ma kika manata taˈa sulia na ngwae ki. 5 Ma kira ka olisuˈusuˈu sulia asoa ki. Ma na manatada noaˈa kasi rao. Ma noaˈa kira kasi sai naˈa ana ru mamana ki. Kira fia neˈe diˈia kira donga God, kike toda mani.

6 Aia, ma lekaˈa sulia God faˈatoˈorua na ngwae, osiˈana na kwaiogaiˈanga nia ki neˈe aliˈafu ana na tae ki neˈe nia toˈo naˈa ana. 7 Aia, tae neˈe kulu ngalia maˈi saena magalia neˈe? Noaˈa goˈo! Ma na tae neˈe kuke baˈa ngalia faˈasia na magalia neˈe? Noaˈa goˈo! 8 Nia neˈe, diˈia kulu toˈo naˈa ana fanga ma na toro, tama ru neˈeri ki leˈa naˈa fuaka. 9 Ti ngwae kira oga liua toˈoruˈanga. Ma ka talangwaraˈu fuada neˈe kike sasia ru rora ki fuana todalana mani. ˈUnaˈeri, kira ka dao toˈona neˈe kira ˈasida saena itoito diˈia ru ˈaeˈaela ki. Kira oga sasilana ru ˈoro rora ma ka bolebeleˈa ki neˈe taˈa fuada. Ma kira ka dao naˈa toˈona nonifiiˈanga doe liu. 10 Kaidaˈi ngwae liana teo ana mani, kira ke sasia kwalu kaela ru taˈa ki fuana ngalilana mani. Ti ngwae kira sasi ˈuana na mani, ma kira ka leka tau naˈa faˈasia na faˈamamanaˈanga ana God, ma na liadilaˈa ˈoro ki ka faˈalia naˈa maurilada.

Na faˈamanataˈanga sa Paul fuana sa Timoti

11 Timoti ˈae, ˈoe na ngwae God, ˈoke tua faˈasia na ru neˈeri ki. Ma ˈoke sasi ngangata ˈuana na ˈoloˈoloˈa, ma na tuaˈa abu, ma na faˈamamanaˈanga, ma na alafeˈanga, ma na ngangataˈanga saena kaidaˈi ana ˈafitaˈiˈanga ki, ma na tuaˈa enoeno. 12 ˈOko rao leˈa fuana na faˈamamanaˈanga. Ana kaidaˈi

ba ꞌoko fata ngasingasiꞌa sulia na faꞌamamanaꞌanga ꞌoe fuana ngwae ꞌoro ki, ꞌoko ngalia na mauriꞌa firi neꞌe God fili ꞌoe ꞌuana. 13 Nau ku baꞌe ꞌoe ꞌi naꞌona God neꞌe kwatea naꞌa mauriꞌa fuana ru ki taꞌifau, ma ꞌi naꞌona sa Jesus Christ na ngwae ba fata ngasingasiꞌa fuana sa Pontias Paelat, 14 fasi ꞌiri ꞌoko roꞌosulia naꞌa ru neꞌeri ki, ma ꞌoko sasi sulia ꞌiri ꞌoko madakola ana ru ki, ma noaꞌa ꞌoe kosi rora, leleka ka dao ana faꞌi asoa neꞌe Aofia kia sa Jesus Christ ke oli maꞌi ana. 15 Nia ke baꞌa dao tafa ana kaidaꞌi saga neꞌe God nia filia. God neꞌe ngwae ki auraꞌea, ma nia talana ka gwaungaꞌi ka tasa fafia na ru ki taꞌifau, ma na tatalafaꞌa neꞌe ka gwaungaꞌi fafia na ngwae tatalafaꞌa ki, ma ka Aofiaꞌa fafia na aofia ki. 16 Ma taꞌifili nia goꞌo neꞌe nia mauri firi ma noaꞌa kasi maꞌe. Nia tua ꞌi saena na madakoꞌanga neꞌe noaꞌa ta ngwae kasi bolo naꞌa faꞌinia daoꞌa karangia. Ma noaꞌa ta ngwae kasi lisi nia ꞌua, ma noaꞌa ta ngwae kasi bolo naꞌa fuana lisilana laꞌu. Alu ngwae ki kike faꞌa aofia. Alu nia ka gwaungaꞌi ꞌani ngasingasiꞌanga neꞌe tuatua firi! ꞌIu ke ꞌunaꞌeri.

17 ꞌOko saea fuana ngwae neꞌe kira toꞌo ana toꞌoruꞌa ꞌi saena na magalia neꞌe, noaꞌa kira kasi manata lafuda. Kike alua fitoꞌonga kira ana God, ma noaꞌa laꞌu na toꞌoruꞌa kira ki neꞌe ke sui ꞌaliꞌali goꞌo. Sulia God kwatea ru ki taꞌifau fuaka fuana na saeleꞌanga sulia. 18 ꞌOke saea fuada kike sasi leꞌa ꞌiri kike toꞌoru ana raoꞌa leꞌa ki, ma kira ka maꞌudi fuana kwate ruꞌa fuana ꞌafilana ngwae ki. 19 DiꞌIa kira sasi ꞌunaꞌeri, kira gonia na toꞌoruꞌa neꞌe ꞌafi kira ana kaidaꞌi neꞌe nia ꞌua maꞌi. Ma kike toꞌo ana mauriꞌa neꞌe mamana.

20 Timoti ꞌae, ꞌoke lia leꞌa sulia na tae neꞌe God kwatea ꞌoko lia sulia. Ma noaꞌa ꞌoe kosi rongo sulia alaꞌanga taꞌa ki ma na olisuꞌusuꞌu ꞌanga boleboleꞌa ki neꞌe ti ngwae kira alaꞌa rora ꞌani ma kira ka saea ꞌani “na sae sae ruꞌa.” 21 OsiꞌIana ti ngwae fitoꞌo ana alaꞌanga boleboleꞌa neꞌeri, ma kira ka leka rora faꞌasia na faꞌamamanaꞌanga ana sa Jesus Christ.

Nau ku foꞌo ꞌiri na leꞌangaꞌa God ke tua faꞌi kamu taꞌifau.

Na Ruana Kerekereʼa Sa Paul Fuana Sa Timoti

Sa Paul tua ʼi saena lokafo ʼi Rom kaidaʼi nia keresia buka neʼe. Alaʼanga ʼoro saena kerekereʼa neʼe sa Paul saea fuana sa Timoti fuana ʼafilana ʼania uu ngasiʼa fuana faʼarongo ʼanga ʼania Faʼarongoʼa Leʼa. Sa Paul oga sa Timoti ke faʼatalo ana Faʼarongoʼa Leʼa mamana neʼe, ma faʼamanataʼanga mamana ana Fau alangaʼinga Faolu. Nia saea sa Timoti fuana sasilana raoʼa nia, sui bore ʼana ti ngwae kira oga fonelana. Sa Paul oga sa Timoti ka manata oli ʼuana ru saena maurilana sa Paul ki, fasi ʼiri nia ke donga ru leʼa ana tuaʼa sa Paul, faʼinia faʼamanataʼanga leʼa sa Paul.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Alaʼanga leʼa ki fuana sa Timoti & 1:1-18
Na ʼafitaʼiʼanga neʼe sa Timoti naʼofia & 2:1-13
Na ngwae rao neʼe God alafafia & 2:14-26
Faʼi asoa ki ʼi naʼona neʼe sa Jesus ke oli maʼi & 3:1-9
Faʼamanataʼanga ʼisi sa Paul ki fuana sa Timoti & 3:10—4:22

1 Nauʼa sa Paul, na ngwae ni lifurongo sa Jesus Christ, osiʼana God nia saeleʼa fuana fili laku ʼiri nauʼa ta ngwae lifurongo. God kwate nau fasi ʼiri nau ku faʼarongo ʼani mauriʼa firi neʼe nia eta fata ʼani fuaka, na ngwae neʼe kulu faʼamamana ana sa Jesus Christ ki. 2 Nau ku kerekere kwau fuamu kwala Timoti neʼe ʼoko diʼia na ngela liaku teoliu ana.

Nau ku foʼo fasi ʼiri God na Maʼa ma sa Jesus Christ na Aofia kia, kera ke kwatea na leʼangaʼa, ma na kwaimanataiʼanga, ma na aroaroʼa fuamu.

Na baʼatafeʼanga ma na kwairaduʼanga

3 Nau ku baʼatafea God neʼe nau ku rao fuana ʼani na liaʼi ngwae raola, diʼia na koʼo nau ki ba kira rao fuana. Ma nau ku baʼatafe nia ana asoa ma na rodo, ana kaidaʼi nau ku foʼo ana, ma nau ku gania God fuana kwaiʼafiʼanga amu. 4 Nau ku oga liu fasi ʼiri nau kui lisiʼo laʼu, osiʼana nau ku manata toʼona na angiʼa ba ʼoe, ana kaidaʼi ba koro leka toʼotoʼo naʼa ana. Ma nai baʼa saesaeleʼa liu ana kaidaʼi koro ke oli laʼu maʼi. 5 Ma nau ku manata toʼona na faʼamamanaʼanga leʼa neʼe ʼoko tua ʼani, diʼia logo na faʼamamanaʼanga ba koʼo ʼoe ʼi Lois ma teʼa ʼoe ʼi Iunis kera tua ʼani. Ma nau ku saiana nia neʼe ʼoko tua logo ʼani. 6 Nia neʼe, nau ku faʼamanata oli laʼu amu fasi ʼiri ʼoko faʼangasingasia na kwateʼa neʼe God kwatea naʼa fuamu, ana kaidaʼi ba nau ku alua na limaku fafiʼo. 7 Sulia God noaʼa kasi kwatea na Anoʼi ru Abu fuaka fuana kulu ka maʼu. Bore ma nia kwatea naʼa Anoʼi ru Abu fuana faʼangasingasi laka, ma fuana kulu ka alafe fuaka kwailiu, ma fuana kulu ka dau fafia mauriʼa kulu ki. 8 Nia neʼe, noaʼa ʼoe kosi ʼeke ʼania fata faʼamamanalana na Aofia kia, ma noaʼa ʼoe kosi ʼeke logo ʼani nau, na ngwae neʼe nau ku tua saena luma ni lokafo sulia na raoʼa nau fuana sa Jesus Christ. ʼOke rao faʼi nau fuana fata taloʼa ʼania na Faʼarongoʼa Leʼa, sui bore ʼana kira ka faʼanonifii ʼoe, sulia God ke baʼa kwatea na ngasingasiʼanga fuamu fuana sasilana.

9 God nia faʼamauri kia ma ka fili kia naʼa ʼiri kiaʼa na ngwae nia ki naʼa, noaʼa laʼu sulia na raoʼa kia ki. Nia faʼamauri kia ma ka fili kia naʼa, sulia na manatalana talana, ma na alafeʼanga nia talana fuaka. ʼI naʼona mala maʼi na kaidaʼi nia noaʼa kasi saungaʼinia ʼua ta ru, nia ka naia naʼa fuana ke kwatea sa Jesus ʼiri ke faʼataʼinia na leʼangaʼa nia fuaka. 10 Ma ana kaidaʼi neʼe, God ka faʼataʼinia naʼa na manataʼanga ma na alafeʼanga neʼeri fuaka ʼani na daolana maʼi na ngwae Faʼamauri kia sa Jesus Christ. Sa Jesus ka lafua naʼa na ngasingasilana maeʼa. Ma nia ka faʼataʼinia na mauriʼa firi ʼani na Faʼarongoʼa Leʼa.

11 Ma God ka fili nau fasi ʼiri nauʼa ta ngwae ni lifurongo, ma na ngwae faʼamanata fuana na faʼataloʼa ʼani na Faʼarongoʼa Leʼa. 12 Nia neʼe, nau ku nonifii saena na luma ni lokafo ʼuana na ru neʼeri ki. Bore ma noaʼa nau kusi ʼeke ʼania tuaʼa saena luma ni lokafo osiʼana faʼataloʼa nau sulia sa Jesus, duʼungana na fitoʼonga nau ana niaʼa. Ma nau ku saiana mamana sa Jesus bolo fuana na foloʼa ʼusia na faʼamanataʼanga mamana

neˈe nia aluˈi ˈi limaku, leleka ka dao ana faˈi asoa neˈe nia ka oli laˈu maˈi.
13 Nau ku oga ˈoke faˈamanata nama na ngwae ki ˈani na faˈamanataˈanga mamana neˈe nau ku kwatea fuamu. Ma ˈoke faˈamamana logo ana God, ma ˈoke alafe fuana ngwae ki. ˈOke sasi nama na ru neˈeri ki, osiˈana God fiku kulu naˈa faˈinia sa Jesus Christ. 14 Ma ˈani na ngasingasilana na Anoˈi ru Abu neˈe nia tua aka, ˈoke lia sulia na faˈamanataˈanga mamana neˈe God alua ˈi limamu.
15 ˈOko sai goˈo ˈamu ana neˈe ngwae ˈoro ki ˈi saena na bali fanoa ˈi Asia, kira abula matamata naˈa faˈasi nau. Sa Figelus faˈinia sa Hermogenes neˈe ro ngwae neˈeri ki. 16 Na Aofia ka manataia sa Onesiforus ma na luˈuluˈua nia, sulia nia ka faˈasaeleˈa nau ana kaidaˈi ˈoro, ma nia noaˈa kasi ˈeke ˈani nau ˈi saena na luma ni lokafo. 17 Sulia na kaidaˈi nia dao ana ˈi Rom, nia ka lulu ˈuaku ma ka leka dao toˈo aku. 18 Ma ˈoko sai leˈa naˈa ana na kwaiˈafiˈanga ˈoro ba nia sasia fuaku saena fanoa ˈi Efesus. Nau ku foˈo fasi ˈiri na Aofia ke kwaimanatai ana niaˈa ana faˈi asoa neˈe nia ka oli laˈu maˈi.

2

Na ˈafitaˈiˈanga neˈe sa Timoti naˈofia

1 ˈOko diˈia na ngela nau, alu God ka faˈangasingasi ˈoe. Nia totolia nia ka sasi ˈunaˈeri, sulia na alafeˈanga nia fuamu, na ngwae neˈe ˈoko faˈamamana ana sa Jesus Christ. 2 Ma na ru ki neˈe ˈoko rongoa nau ku faˈamanata ˈani fuana na ngwae ˈoro ki, ˈoke kwatea fuana na ngwae neˈe ˈoko fitoˈo ada ki neˈe kira bolo faˈinia na faˈamanatalana laˈu ti ngwae.
3 Ma ˈoko ˈado ana na nonifiiˈanga sulia na raoˈa ˈoe fuana sa Jesus Christ, diˈia ta ngwae ni fuˈa leˈa nia. 4 Ta ngwae ni fuˈa neˈe oga ke faˈanoni saeleˈa na ngwae ˈinotoˈa nia, nia noaˈa kasi ˈabera talana ˈani na raoˈa matamata ki. 5 Ma na ngwae lalili ˈafitaˈi ka liufia, diˈia nia noaˈa kasi leka sulia na taki fuana lalilіˈanga ki. 6 Ma na ngwae neˈe ka rao ngasingasiˈa saena na oˈola, nia totolia ka eta ˈania na ru ki saena oˈola nia. 7 ˈOko manata sulia ru ba nau ku saea, osiˈana na Aofia ke baˈa kwaiˈafi amu ˈiri ˈoke saiana na ru neˈeri ki taˈifau.
8 ˈOko manata toˈona sa Jesus Christ, na ngwae ana kwalafa sa David, ba God taˈea faˈasia na maeˈa, diˈia ba nau ku fata taloˈania saena na Faˈarongoˈa Leˈa.
9 Ma kaidaˈi neˈe, nau ku nonifii ma nau ku tua ˈi saena luma ni lokafo, diˈia na ngwae ba sasia ta ru neˈe rora, duˈungana nau ku faˈatalo ˈani na Faˈarongoˈa Leˈa. Bore ma na fatalana God, ˈafitaˈi kira ka firi fafia saena luma lokafo. 10 Nia neˈe, nau ku maˈudi ˈiri nai nonifii ˈani ru ki taˈifau fuana leˈalana na ngwae neˈe God filida ki, fasi ˈiri kira ke ngalia logo na mauriˈa firi sulia sa Jesus Christ, faˈinia na tuaˈa ana ˈinotoˈanga ˈi langi. 11 Na alaˈanga neˈe nia mamana ba ˈuri,

“Diˈia kulu mae ka sui naˈa faˈinia sa
Jesus Christ, kuke baˈa mauri logo
faˈinia.
12 Diˈia kulu ka ngangata saena na
faˈakaisiˈanga, kuke gwaungaˈi
logo faˈinia.
Bore ma diˈia kulu ka tofea neˈe noaˈa
kulu ˈiri saiana, nia ke baˈa tofe
kulu logo.
13 Diˈia kulu mala dalafa na fatalaka, ma
noaˈa kulu kasi sasia na kwaio-
gaiˈanga nia ki, nia ˈafitaˈi nia ka
danga ˈania tae neˈe nia saea ke
baˈa sasia fuaka, sulia nia noaˈa
kasi mala dalafa na fatalana.”

Na ngwae rao neˈe God alafafia

14 ˈOke faˈamanata oli ana na ngwae ˈi neˈana ki ˈani na ru neˈeri, ma ˈoko fata totongaˈi fuada ˈi maana God, fasi ˈiri noaˈa kira kasi olisuˈusuˈu fafia na alaˈanga ki. Sulia sasiˈa ˈunaˈeri noaˈa kasi kwatea goˈo ta ru leˈa, ma ka faˈalia goˈo ˈana ngwae neˈe kira fafarongo ki.
15 ˈOke rao ngangata ˈiri God ka saeleˈa fafia na raoˈa ˈoe, diˈia ta ngwae rao ba noaˈa kasi ˈeke ˈani raoˈa nia, ma na ngwae neˈe faˈamanata saga ˈani fatalana God neˈe mamana taˈifau. 16 ˈOke tua faˈasia na alaˈanga ˈaurafu ki, sulia na ru neˈeri ke talaˈia na ngwae ki faˈasia God. 17 Na alaˈanga ˈunaˈeri diˈia ta maˈe duˈaduˈa ba duˈafia naˈa nonina ngwae. Ma na ro ngwae neˈe kira fata ˈunaˈeri ki neˈe sa Haemeneas ma sa Filetus. 18 Kera

faʼamanata fasi na tataʼelaka faʼasia na maeʼa fuli ka sui naʼa. ʼUnaʼeri kera leka taʼifau naʼa faʼasia na faʼamanataʼanga mamana, ma kera ka faʼalia naʼa na faʼamamanaʼanga ti ngwae ki. 19 Bore ma na ngwae God ki kira uu ngasi, ka diʼia ta fau doe osiʼana nia noaʼa kasi ʼidu, ma kika kerekere ʼuri ʼi fafona fau neʼeri, “Na Aofia nia sai goʼo ʼana ana na ngwae nia ki,” ma, “Sa tai neʼe ka saea nia donga na Aofia, nia ke abula faʼasia abula taʼangaʼa ki.”

20 ʼI saena luma doe, na ru ni fanga ki ʼoro ʼi saena. Ti ru kira saungaʼinia ʼani gol ma na silva, ma ti ru kira ka saungaʼinia ʼani na ʼai ma na buli ano. Ti ru ana ru neʼeri ki tua fuana fangaʼa ana faʼi asoa doe ki, ma ti ru ka tua fuana malana kaidaʼi goʼo ʼana. 21 Ma diʼia ta ngwae ka faʼafaolu nia talana faʼasia na ru taʼa ki, nia diʼia na ru ni fangaʼa ana faʼi asoa ʼinotoʼa ki. Sulia nia abungaʼi nia talana, ma ka sasi akaʼu ana niaʼa ʼuana na sasilana ta raoʼa leʼa fuana na ngwae ʼaʼana nia.

22 ʼOke tua faʼasia na kwaiogai ʼanga taʼa ngwae ʼalako ki. ʼOke sasi ngangata ʼuana tuaʼa ʼoloʼolo, ma faʼamamanalana sa Jesus, ma alafeʼanga fuana ngwae ki, ma tuaʼa aroaro faʼinia ngwae ki. ʼOke tua kwaima, ma ʼoko foʼo faʼinia sa tai faʼida neʼe na liada raola. 23 Ma ʼoko tua faʼasia na olisuʼusuʼu ʼanga boleboleʼa ki, sulia ʼoko saiana na ru neʼeri ki neʼe sasia na fuʼanga ki. 24 Sulia na ngwae rao na Aofia noaʼa kasi tua ʼani kwaifataiʼanga. Nia ke sasi leʼa lala fuana ngwae ki taʼifau, ma ka faʼamanata leʼa faʼinia mabetauʼa. 25 Ma ʼoke enoeno fuana ngwae neʼe kira tataʼe sauli ʼoe, ana kaidaʼi ʼoko faʼataʼinia na roraʼa kira ki. Sali God ke baʼa bulasia na liada fasi ʼiri kike saiana na mamanaʼanga. 26 Ma manataʼanga kira ke oli, ma kira ke tafi faʼasia na itoito sa Saetan neʼe dau dau fafida, ma ka suʼumaʼi kira fuana sasilana na ru neʼe nia ka ogaʼi ki.

3

Faʼi asoa ʼi naʼona neʼe sa Jesus ke oli maʼi

1 ʼOko manata toʼona ru neʼe: Na kaidaʼi ʼafitaʼi ki ke baʼa dao maʼi ʼi naʼo ana sa Jesus ke dao maʼi. 2 Ma na ngwae ki kira ke baʼa manata goʼo toʼoda talada, ma kike oga mani, ma kira ke faʼadoe kira, ma kira ke fata buri tolingaʼi ana ngwae ki. Ma noaʼa kira kasi roʼosulia fatalana maʼa faʼinia teʼa kira ki, ma noaʼa kira kasi baʼatafea sa tai neʼe sasi leʼa fuada, ma kira ke fata maana na ru God ki. 3 Ma kira ke abula taʼa, ma noaʼa kira kasi kwaimanatai ana ngwae matamata ki, ma kira ke soke fafia na ngwae ki, ma kira ke oga fuʼanga, ma kira ke kwasilaʼa, ma kira ke ʼaila ʼani na ru leʼa ki. 4 Ma kira ke ʼolea na maelana na ngwae ki, ma noaʼa kira kasi manata sulia na fuli ruʼa kira ki, ma kira ke manata lafuda liu, ma kira ke saeleʼa ʼada faʼinia na kwaiogaiʼanga ana noni ma God ka noaʼa. 5 Kira ke saea kira faʼamamana ana God, bore ma noaʼa kira kasi alaʼania na ngasingasiʼanga God ke rokisia na maurilada. ʼOke tua tau faʼasia na ngwae ʼunaʼeri ki.

6 Ma ti ngwae ʼunaʼeri neʼe kira ruʼu saena luma ngwae ki, ma kira ka faʼamanata, ma kika toʼo ana ngasingasiʼanga fuana liliulana kini ki faʼasia mamanaʼanga. Ma na kini neʼeri ki, na roraʼa kira ki ka faʼangwataʼutaʼu kira, ma na kwalukaela kwaiogaiʼanga taʼa ki ka gwaungaʼi fafida, 7 ma kira ka oga kike ʼidufaʼi fafarongo goʼo ʼada ʼuana saiʼi ruʼanga, bore ma ʼafitaʼi kira ka saiana na mamanaʼanga. 8 Na ngwae faʼamanata taʼa neʼeri ki, kira fuʼalia na faʼamanataʼanga mamana. Na manatalada ka noaʼa kasi rao saga, ma na faʼamamanaʼanga kira ka noaʼa kasi mamana. Kira diʼia sa Janes ma sa Jambres* ba kera fuʼalia sa Moses. 9 Bore ma nia ʼafitaʼi fuana na ngwae ʼunaʼeri ki kira ka faʼarora ngwae ʼoro ki, sulia neʼe ngwae ki taʼifau kira lisia naʼa na

* **3:8** sa Janes ma sa Jambres Satana na ro ngwae ba ʼi Ejipt ki ba kera fuʼalia sa Moses kaidaʼi nia oga ka talaʼia na fuuʼi ngwae ʼi Israel ki faʼasia ʼi Ejipt. Kaidaʼi sa Moses ʼui ʼania faʼi kuba nia, keroʼa bore ʼui logo ʼania faʼi kuba keroʼa ki ka alua na faʼi loi ki.

bolebolelada, diˈia ba nia fuli ana sa Janes ma sa Jambres.

Faˈamanataˈanga ˈisi sa Paul ki fuana sa Timoti

10 Bore ma ˈoko donga naˈa na faˈamanataˈanga nau, ma na abulalaku, ma na ru neˈe nau ku oga sasilani ˈani na maurilaku. Ma ˈoko lisia naˈa na faˈamamanaˈanga nau, ma na mabetauˈa nau, ma na alafeˈanga nau, ma na ngangataˈanga nau, 11 ma ˈoko lisia naˈa na nonifiiˈanga nau ki. Ma ˈoko saiana taˈifau naˈa na ru ˈafitaˈi ki neˈe kira sasia aku ˈi saena na fanoa ˈi Antiok ma ˈi Ikonium ma ˈi Listra. Bore ma na Aofia nia ˈafi nau, fasi ˈiri noaˈa naisi mae. 12 Mamana liu, sa tai neˈe oga ke tua saga saena na tua fikuˈa faˈinia sa Jesus Christ, kike baˈa faˈakaisida. 13 Na ngwae taˈa ki ma na ngwae faˈamanata ˈosoˈoso ki kike baˈa taˈa ka tasa, ma kike baˈa talaˈi rora ana ti ngwae, ma kiraˈa talada logo. 14 Bore ma ˈaeˈo niniˈa, ˈoke ngangata ana dongalana na ru mamana ki neˈe ˈoko faˈamamana ngasingasiˈa naˈa ani. ˈOko sai goˈo ˈamu ana ru neˈeri nia mamana, osiˈana ˈoko fitoˈo aimili neˈe kami faˈamanata ˈoe. 15 Ma ˈoko manata toˈona ˈita ana kaidaˈi ba ˈoko tiˈitiˈi maˈi ana, ˈoko saiana na Kerekereˈa Abu ki neˈe bolo faˈinia ke faˈataˈinia fuamu neˈe God ke faˈamauriˈo kaidaˈi ˈoko faˈamamana ana sa Jesus. 16 God naˈa neˈe nia kwatea na Kerekereˈa Abu ki taˈifau. Ma na Kerekereˈa Abu ki ka leˈa fuana na faˈamanataˈanga, ma na faˈasagalana ru neˈe rora ki, ma ka faˈataˈinia na tuaˈa ˈoloˈolo, 17 fasi ˈiri na ngwae neˈe rao fuana God, ke bolo fuana na sasilana na raoˈa leˈa ki taˈifau.

4

1 Nau ku gani ˈoe ˈi maana God ma sa Jesus Christ, na ngwae neˈe ke baˈa matalangani na ngwae mauri ki ma na ngwae mae ki, ma ka oli maˈi fasi ˈiri ke gwaungaˈi diˈia ta tatalafaˈa. Ma nau ku gani ˈoe, 2 ˈiri ˈoke faˈarongo ˈani Faˈarongoˈa Leˈa. Ma ˈoke sasi akaˈu fuana sasilana ana kaidaˈi ki taˈifau. Kaidaˈi ˈoko faˈamanata ˈani mabetauˈanga, ˈoke bulasia liada na ngwae ki, ma ˈoke balufia na ngwae neˈe abula taˈa ki, ma ˈoke kwairadui ada. 3 ˈOke sasi nama na ru neˈeri ki osiˈana na kaidaˈi ke baˈa dao neˈe ngwae ki noaˈa kasi oga fafarongoˈa fuana na faˈamanataˈanga mamana. Bore ma kira oga lala lekaˈa sulia na kwaiogaiˈanga kira ki talada, ma kira ke lulu ˈuana na ngwae faˈamanata ˈoro ki ˈiri kike saea ru neˈe kira oga rongolani ki. 4 Ma kira ke abula matamata ˈada faˈasia na fafarongolana na ru mamana ki, ma kira ke fafarongoa ˈada na ˈae mae ˈaurafu ki. 5 Bore ma ˈaeˈo niniˈa, ˈoke madafi ˈoe talamu ana kaidaˈi ki taˈifau, ma ˈoke ngangata ana raoˈa ˈoe, bore ˈana ana kaidaˈi nia ˈafitaˈi ki. Ma ˈoke sasia na raoˈa ˈoe ana na faˈatalongaˈilana na Faˈarongoˈa Leˈa, ma ˈoke sasia na raoˈa ki taˈifau neˈe God kwatea fuamu.

6 Aia, ma nauˈa niniˈa, nia dao naˈa ana kaidaˈi fuana kira ka saungi nau diˈia na kwaisuˈusiˈanga. 7 Nau ku faˈasuia naˈa na raoˈa ki taˈifau neˈe God kwatea fuaku, diˈia na ngwae neˈe lalili ma ka faˈasuia naˈa laliliˈanga, ma nau ku dau naˈa ˈani na faˈamamanaˈanga. 8 Ma na kwaiaraˈanga nau nia maˈakwali nau naˈa, sulia na tua ˈoloˈolo nau. Ma na Aofia, na ngwae neˈe matalangaˈi ˈani na ˈoloˈoloˈa, nia ke baˈa kwatea naˈa kwaiaraˈanga neˈeri fuaku, ana faˈi asoa nia ke baˈa oli maˈi ana. Ma noaˈa laˈu nauˈa taˈifili nau, bore ma na ngwae ki taˈifau logo neˈe kira alafe fuana sa Jesus Christ ma kira ka kwaimasi ana na sakatafalana maˈi.

Na faˈarongoˈanga sa Paul

9 ˈOko sasi ngangata ˈiri ˈoke dao ˈaliˈali siaku. 10 Sulia sa Demas faˈasi nau, ma ka leka naˈa ˈana ˈuana ˈi Tesalonika. Nia leka osiˈana nia kwaima ana dongalana na magalia neˈe. Ma sa Kresens ka leka naˈa ˈana ˈuana abaˈi kula ˈi Galesia, ma sa Titus ka leka naˈa ˈana ˈuana abaˈi kula ˈi Dalmatia. 11 Taˈifilia sa Luke goˈo neˈe nia tua faˈi nau. ˈOke baˈea maˈi sa Mark faˈi ˈoe, sulia nia bolo faˈinia na ˈafilaku ana na raoˈa neˈe. 12 Nau ku kwatea naˈa sa Tikikus ˈuana ˈi Efesus. 13 Ma ana kaidaˈi ˈoke leka maˈi ana, ˈoke ngalia maˈi na toro keta nau ba nau ku faˈasia maˈi siana sa Karfus ˈi Troas. Ma ˈoke ngalia logo maˈi na buka ba nau ki,

ma tasa naʼa neʼe na buka leʼa ba nau
ki neʼe kira saungaʼinia ʼani na ʼuʼuila
sipsip ki.
14 Sa Aleksanda, na ngwae raoʼa nia
ana lali salo ki, kwatea naʼa nonifiiʼa doe
liu fuaku. Ma na Aofia ke baʼa duʼua
na ru neʼe nia sasiʼi ki. 15 ʼOke lialia
leʼa logo suli ʼoe, sulia nia fuʼa saulia na
faʼarongoʼa kulu.
16 Ma ʼani na etana kaidaʼi kira mata-
langaʼi nau ana, noaʼa ta ngwae kasi
ʼafi nau goʼo. Na ngwae ki taʼifau kira
danga naʼa ʼani nau. Nau ku foʼo fasi
ʼiri God kasi kwatea na kwaʼikwaʼinga
fuada fuana na ru neʼeri. 17 Bore ma
na Aofia neʼe ka tua faʼi nau ma ka
faʼangasingasi nau ʼiri nai bolo faʼinia
na faʼatalongaʼilana na Faʼarongoʼa Leʼa
taʼifau fuana ngwae ʼoro neʼe noaʼa
laʼu Jiu ki, ma kika rongoa. Ma na
Aofia nia faʼamauri nau faʼasia ngwae
ki fuana saungilaku. 18 Ma na Aofia ke
baʼa faʼamauri nau faʼasia na ru taʼa ki
taʼifau, ma ka ngali nau ʼuana saena na
ʼinotoʼanga nia ʼi langi. Na ʼinotoʼanga
doe neʼe tua tua sulia kudi! ʼIu ke
ʼunaʼeri.

Na fata leʼaleʼanga ʼisi ki

19 Nau ku kwatea na fata leʼangaʼa nau
ki fuana ʼi Prisila ma na araʼi nia sa
Akuila, ma na luʼuluʼua sa Onesiforus.
20 Sa Erastus nia tua ʼi Korint, ma nau ku
faʼasia maʼi sa Trofimus ʼi Miletus, sulia
nia mataʼi. 21 ʼOke suʼusuʼu ngangata ʼiri
ʼoke dao ʼi neʼe ʼi naʼo ana na kaidaʼi ana
gwariʼa.
Sa Iubulus, sa Pudens, sa Linus, ma ʼi
Kladia, ma na ngwae faʼamamana ki ana
sa Jesus Christ taʼifau neʼe kira tua logo
ʼi neʼe, kira kwatea logo kwau na fata
leʼaleʼanga kira ki fuamu.
22 Nau ku foʼo fasi ʼiri na Aofia ke tua
faʼi ʼoe, ma na faʼaleʼanga God ke tua faʼi
kamu taʼifau.

Na Kerekereʼa Sa Paul Fuana Sa Titus

Sa Titus taʼi ngwae ʼi Grik neʼe nia taʼe maʼi ka sai logo ana sa Jesus Christ. Etaeta nia leleka faʼinia sa Paul ana ti kula fuana faʼarongoʼa ʼania na Faʼarongoʼa Leʼa. Ma ʼi buri ʼana, sa Paul kwatea nia ka leka talana diʼia ta faʼinaʼonaʼo leʼa ana siosi. Kaidaʼi sa Paul nia keresia buka neʼe, sa Titus nia tua ana bubunga ʼi Krit, diʼia ta faʼinaʼonaʼo ana siosi neʼeri ki.

Sa Paul saea fuana sa Titus ke sai leʼa basi ana na falafala ana ngwaʼi toʼa neʼe kira oga faʼinaʼonaʼo ʼanga ana siosi. Nia fata logo sulia falafala leʼa fuana faʼamanatalana ti fikutaʼi ngwae toʼotoʼo saena siosi. Sa Paul oga sa Titus ke filo leʼa ana ngwaʼi toʼa ana siosi noaʼa kira kasi kwaifatai, ma kira ka fuʼa ʼania fataʼa ki. Bore ma kika tua nama ʼania dongalana kwaimaʼanga.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Fata leʼaleʼanga faʼinia foʼongaʼa fuana sa Titus & 1:1-4
Faʼamanataʼanga fuana faʼinaʼonaʼo ana siosi ki & 1:5-16
Faʼamanataʼanga fuana ngwae saena siosi ki & 2:1—3:11
Fataʼa totongaʼi ki ma na fata leʼaleʼanga ʼisi sa Paul ki & 3:12-15

1 Titus ʼae, nauʼa sa Paul na ngwae ni rao God ma na ngwae ni lifurongo sa Jesus Christ. God nia baʼe nau maʼi fasi ʼiri nau ku faʼangasingasia na faʼamamanaʼanga na ngwae neʼe God nia filida naʼa ki, ma fasi ʼiri nau ku faʼamanata kira ʼani na ru mamana neʼe ke ʼafia ngwae ki ʼiri kike tua sulia mauriʼa neʼe God nia oga. 2 Ma na faʼamanataʼanga mamana neʼeri, nia sulia na fitoʼonga kia neʼe kiaʼa ke baʼa toʼo ana mauriʼa firi, neʼe God eta fata ʼani ʼua naʼa maʼi naʼo na kaidaʼi noaʼa nia kasi saungaʼinia ʼua na magalia. Ma God noaʼa kasi soke. 3 Ma ana kaidaʼi neʼe nia naia naʼa fuana, God ka faʼataʼi abitako naʼa ana faʼarongoʼa leʼa neʼe ʼani na raoʼa neʼe nau ku liu naʼa ʼania fuana faʼatalongaʼilana. Ma God, neʼe ka faʼamauri kia, nia iribobo aku fuana sasilana na raoʼa neʼe.

4 Nau ku kerekere kwau fuamu kwala Titus, neʼe ʼoko diʼia naʼa na ngela nau, osiʼana neʼe nau ku faʼamanataʼo ʼania na faʼamamanaʼanga neʼe koro ʼado naʼa ʼani.

Nau ku foʼo ʼiri God na Maʼa ma sa Christ Jesus neʼe faʼamauri kia Christ ke kwaiʼofe amu ma ke kwatea na aroaroʼanga fuamu.

Na faʼinaʼonaʼo fuana na ngwae faʼamamana ki

5 Nau ku faʼasiʼo maʼi ʼi saena na bubunga ʼi Krit, fasi ʼoko filia ngwae kwaitalaʼi ki fuana talaʼilana na ngwae faʼamamana ki saena na fanoa ki taʼifau. Na raoʼa neʼeri koro ʼiri faʼasuia ʼua. Ma ʼoko manata toʼona na ru ba nau ku saea fuamu ba ʼuri: 6 Na ngwae kwaitalaʼi ki ka tua ʼoloʼolo taʼifau, ma ka toʼo goʼo ana taʼi ʼafe, ma ka tua mamana faʼinia. Ma na ngela kira ki kike faʼamamana ana sa Jesus Christ, ma noaʼa kira kasi ʼifingia maurilada fuana taʼangaʼa, kira kasi suʼungengea laʼu fatalana na maʼa kira ki ma na teʼa kira ki. 7 Na ngwae kwaitalaʼi ki ka tua ʼoloʼolo taʼifau nama, osiʼana neʼe kira lia sulia na fiku taʼi ngwae God. Noaʼa kira kasi lafe, ma noaʼa kira kasi saetaʼa ʼaliʼali, ma noaʼa kira kasi ʼidufaʼi kwaʼufia na kwaʼunga ngasingasiʼa neʼe ke burasida, ma noaʼa kira kasi balubaluʼa, ma noaʼa kira kasi guguta mani. 8 Bore ma na ngwae kwaitalaʼi ki ka kwaloa lala na ngwae ki ʼi saena luma kira ki, ma kika oga liua sasilana ru leʼa ki, ma na abulalada ka abitako. Ma kira ka sasia na ru neʼe saga ki, ma kika tua sulia falafala neʼe God nia oga, ma kika totolia neʼe kike tala dau sulia malitana mauriʼa kira talada. 9 Kira ka faʼamamana ngasingasiʼa ana na Faʼarongoʼa Leʼa sulia sa Jesus neʼe kami faʼamanata kira ʼani. Na Faʼarongoʼa Leʼa neʼe nia mamana ma noaʼa kasi rokisi. Na ngwae ʼunaʼeri ki neʼe bolo faʼinia radulana na ngwae ki ʼani na faʼamanataʼanga mamana, ma ka bolo logo faʼinia na faʼataʼilana roraʼa na ngwae neʼe kira uu saulia na faʼamanataʼanga mamana.

Na ngwae faˈamanata ˈosoˈoso ˈi Krit ki

10 Nau ku fata ˈuri osiˈana na ngwae ˈoro ki neˈe noaˈa kasi roˈosulia na faˈamanataˈanga mamana. Kira fata sulia na ru ˈoˈo ki, ma kira ka sokea na ngwae ki. Ma nia mamana ka tasa naˈa sulia ngwae mamana Jiu ki neˈe kira faˈamamana naˈa, ma kira ka dau ngasi ana ti taki ana Jiu ki. 11 ˈOke faˈanotoa na ngwae ˈunaˈeri ki. Kaidaˈi kira faˈamanata ˈani faˈamanataˈanga rora kira ki, kira faˈitaˈinia na tuaˈa ki, ma kwate kira ka abula faˈasia faˈamanataˈanga sulia sa Jesus. Kira sasi ˈunaˈeri fuana na ngalilana goˈo na mani faˈasida. 12 Ma taˈi ngwae ada ˈi Krit neˈe kira saea ˈani na profet kira, ka fata ˈuri, “Kiaˈa ngwae ana ˈi Krit, kulu soke liu ana kaidaˈi ki taˈifau, ma kulu ka taˈa liu diˈia na ru kwasi ki, ma kulu ka ˈaila busu, ma kulu ka guguta liu ana fanga.” 13 Aia, na alaˈanga neˈeri ki ka mamana liu. Nia neˈe, ˈoke balufida nama, fasi ˈiri neˈe faˈamamanaˈanga kira ka ngasingasiˈa ma ka saga, 14 ma fasi ˈiri noaˈa kira kasi faˈamamana ana ˈaˈemae ˈosoˈoso Jiu ki, ma na alaˈa totongaˈi ana ngwae ki neˈe kira ˈaila ˈani na faˈamanataˈanga mamana. 15 Kuluˈa na ngwae neˈe liakulu sikasika, kulu sai naˈa ana na ru ki taˈifau nia sikasika. Aia, ma na ngwae neˈe liada ka bulibuli ˈua, osiˈana noaˈa kira kasi faˈamamana ana sa Jesus Christ, ru ki taˈifau neˈe kira manata sulia nia bulibuli, sulia na manatada noaˈa kasi sikasika ma noaˈa kasi saga. 16 Kira saea fasi kira saiana God, bore ma kira sasia goˈo ˈada na ru taˈa ki nia faˈataˈinia neˈe noaˈa kira kasi saiana God. Ma na manataˈanga kira ki ka taˈa liu, ma noaˈa kira kasi roˈosulia fatalana God, ma noaˈa kira kasi bolo goˈo fuana sasilana ta ru neˈe ka leˈa.

2

Na faˈamanataˈanga mamana ki

1 Ma ˈaeˈo niniˈa, ˈoke faˈamanata ˈania na ru neˈe leka sulia na faˈamanataˈanga mamana. 2 Ma ˈoke fata totongaˈi fuana ngwae ngwaro ki fasi ˈiri noaˈa kira kasi leka sulia na kwaiogaiˈanga taˈa kira ki, ˈiri na manatada ke sikasika, ma ke daufafia mauriˈa kira ki, ma na faˈamamanaˈanga kira ke saga, ma na alafeˈanga kira ke ngasingasiˈa, ma kira ke ngasingasiˈa ana kaidaˈi kira dao toˈona na ˈafitaˈiˈanga ki.

3 Ma ˈoke fata ngasingasiˈa logo ˈunaˈeri fuana kini kwasitoˈola ngwaro ki ˈiri neˈe abulalada ka saga ma ka faˈataˈinia neˈe kira faˈadufa God, ma noaˈa kira kasi fata faˈalia ngwae ki, ma noaˈa kira kasi kwatea maurilada fuana kwaˈu gwau lilinga ˈanga ˈania na waen. Ma kira ka faˈamanata nama ˈani na tae neˈe nia leˈa, 4 fasi ˈiri kike faˈamanata na kwasitoˈola fiˈi doe ki ˈiri kike alafe fuana araˈi kira ki ma na ngela kira ki, 5 ma fasi ˈiri na kwasitoˈola fii doe ki kike daufafia mauriˈa kira ki, ma kike abula ˈoloˈolo, ma kike tagi leˈa sulia na tuaˈa kira ki, ma kike sasi ru leˈa ki, ma kike roˈosulia na fatalana na araˈi kira ki. Kira ke sasia na ru neˈeri ki, ˈiri noaˈa ta ngwae kasi fata taˈa sulia na fatalana God.

6 ˈOke fata totongaˈi logo ˈunaˈeri fuana ngwae neˈe kira fiˈi araˈi ki, fasi ˈiri kira ka daufafia mauriˈa kira ki. 7 Ma ˈaeˈo, ˈoke sasia ru leˈa ki ana kaidaˈi ki taˈifau, fasi ˈiri na ngwae ki kira ka lisia na raoˈa leˈa ˈoe, ma kira ka sasi sulia. Ma ana na kaidaˈi ˈoko faˈamanata ana, ˈoko faˈataˈinia nama na malitaˈi ngwae raola, ma na mamanaˈanga. 8 Na fatalamu ka saga ana kaidaˈi ˈoko faˈamanata ana, fasi ˈiri ta ngwae kasi fata faˈalia fatalamu, ma na ngwae neˈe malimae ˈoe ki kike baˈa ˈeke, osiˈana noaˈa kira kasi dao toˈona ta ru rora akulu.

9 Na ngwae ni rao ˈoˈo ki, kike roˈosulia na ngwae ˈaˈana kira ki, ma kira ke faˈasaeleˈada ˈani tae ki neˈe kira fuliˈi, ma noaˈa kira kasi fata olisia naˈa fatalada. 10 Ma noaˈa kira kasi bilia ta ru faˈasia na ngwae ˈaˈana kira ki. Kira ke abula saga fasi ˈiri neˈe ngwae ˈaˈana ki kira ka manata fitoˈo ada. Ma ˈunaˈeri neˈe ngwae ki taˈifau kira ka lisia na sasi leˈangaˈa kira ki, ma kira ka inua na faˈamanataˈanga mamana sulia God neˈe faˈamauri kia.

11 ˈOke faˈamanata kira taˈifau kike tua saga, osiˈana God nia faˈataˈinia naˈa na leˈangaˈa nia fuana ngwae ki taˈifau ˈani

faʼataʼilana na tala neʼe ngwae ki kira toʼo ana mauriʼa firi. 12 Ma na leʼangaʼa neʼeri ka baʼe kia fasi ʼiri kuke danga faʼiburi naʼa ʼani na falafala taʼa ki, ma na kwaiogai ʼanga taʼa ki neʼe saena magalia. Ma kuke daufafia maurilaka faʼinia tuaʼa saga, ma kuke fulia na ru neʼe God ogaʼi ki ana kaidaʼi neʼe kulu tua ʼi saena magalia. 13 Kuke sasia ru neʼeri ki ana kaidaʼi kulu kwaimasi ana faʼi asoa neʼe sa Jesus Christ ke dao maʼi ʼania na ʼinotoʼanga nia. Niaʼa na God ʼinotoʼa kia neʼe faʼamauri kia. 14 Nia ka kwate nia talana fuana faʼamaurilaka, fasi ʼiri nia ka talaʼi kia faʼasia na taʼangaʼa ki taʼifau ma ka faʼasikasika kia, fasi ʼiri kuke alua naʼa na ngwae nia ki talana, na ngwae neʼe kira oga naʼa sasilana na ru neʼe leʼa ki.

15 ʼOke faʼamanata ʼani na ru neʼeri ki fuana ngwae ʼi Krit ki, ma ʼoke fata ngasingasiʼa fuana radulada faʼinia faʼasagalada. Ma ʼoe kosi alaʼanida kira ka saea ʼoko ʼiri toʼo goʼo ana mamanaʼanga fuana na faʼamanata ʼanga ʼani na ru neʼe ki.

3

Na falafala saga ki

1 ʼOko faʼamanata oli ana ngwae ʼoe ki ʼiri kira ke roʼosulia na ngwae ʼaʼana ana gafmanu ki taʼifau, ma kira ke noni maʼudi fuana na sasilana ru leʼa ki ana kaidaʼi ki taʼifau. 2 Ma ʼoke saea fuada noaʼa kira kasi fata faʼalia ta ngwae, ma kira ke tua kwaima, ma kira ke enoeno fuana na ngwae ki taʼifau. 3 Osiʼana ʼi naʼo maʼi, kulu bolebeleʼa logo, ma kulu ka aburongo, ma ti ngwae kira ka faʼarora kia. Ma kulu ka roʼo naʼa sulia na kwaluʼani kwaiogai ʼanga taʼa kwailiu kia ki. Ma kulu ka aburongo logo ʼani sasilana na ru taʼa ki, ma kulu ka kwaiogai ana ru ti ngwae matamata ki. Na ngwae ki kira ka malimaeʼa aka, ma kulu ka malimaeʼa logo ada.

4 Bore ma God neʼe faʼamauri kia, nia faʼataʼinia naʼa neʼe na leʼangaʼa faʼinia alafeʼanga nia fuaka. 5 Nia ka faʼamauri kia, noaʼa laʼu duʼungana na raoʼa leʼa neʼe kulu sasiʼi ki. Nia ka faʼamauri kia sulia na kwaimanataiʼanga nia talana, sulia na Anoʼi ru Abu neʼe nia taufia taʼangaʼa kia ki, ma ka kwatea na futa faoluʼanga ma na mauriʼa faolu fuaka. 6 God ka kwate dangalu ana na Anoʼi ru Abu fuaka ʼani sa Jesus Christ neʼe faʼamauri kia. 7 God noaʼa kasi matalangaʼi rora aka, osiʼana nia kwaiʼofe akulu. Ma kulu sai naʼa ana neʼe kulu toʼo ana na mauriʼa firi neʼe kulu kwaimasi ana. 8 Na alaʼanga neʼe ki, nia mamana.

Nau ku oga ʼoke fata totongaʼi sulia na ru neʼe ki, fasi ʼiri na ngwae neʼe kira faʼamamana ana God, kira ke sasi ngangata ʼuana na sasilana na raoʼa neʼe leʼa ki. Sulia ru neʼeri ki, kira leʼa ma kika ʼafi leʼa ana ngwae ki taʼifau. 9 Bore ma ʼoke tua faʼasia na olisuʼusuʼu ʼanga bolebeleʼa ki, ma na isufutaʼa keta, ma na fuʼanga fafia fadalana na taki sa Moses ki. Sulia na ru neʼeri ki, ru ʼoʼo ki goʼo ʼani, ma noaʼa kasi ʼafia goʼo ta ngwae. 10 Diʼia ta ngwae ka fulia na barangisiʼanga ʼi safitana ngwae faʼamamana ki, ʼoke balufia. Ma diʼia buri ʼana ʼoko balufia ana ro kaidaʼi, ma nia kasi tua goʼo faʼasia, ʼoke fai danga naʼa ʼamu ʼania. 11 ʼOko saiana ka sui na ngwae ʼunaʼeri nia taʼa, ma na abula taʼangaʼa nia ki ka faʼataʼinia naʼa neʼe nia rora.

Na alaʼanga ʼisi ki

12 Nai asungani kwau sa Artemas nama sa Tikikus fuamu. Sui mala nia ka dao toʼomu, ʼoke ili ili ʼuana lekaʼa maʼi siaku ʼi Nikopolis. Osiʼana nau ku manata ʼuana nai tua ʼi neʼeri ana kaidaʼi ana unuʼi gwariʼa, duʼungana asi nia kauburuʼa. 13 Ma na kaidaʼi sa Senas, na ngwae ba saiana na taki ki, ma sa Apolos kera sasi akaʼu fuana leka maʼi, ʼoke kwaiʼafi adaroʼo ʼani na ru ki taʼifau neʼe kera oga fuana lekaʼa kera, ʼasu ʼubani kera kata olidoko ana ta ru. 14 Na ngwae faʼamamana ki kike baʼa ili nama ʼuana sasilana ru leʼa ki fuana ʼafilana na ngwae neʼe ru ki ʼafitaʼi fuada. Ma noaʼa kira kasi tua mamasa ʼoʼo goʼo ʼada.

15 Na ngwae ki taʼifau neʼe kira tua faʼinau, kira kwatea kwau na fata leʼaleʼa ʼanga kira ki fuamu. Ma ʼoko kwatea

na fata leˈaleˈa ˈanga kaimili ki fuana na
ngwae faˈamamana ki neˈe kira sai aimili.
Nau ku foˈo fasi ˈiri neˈe kwaiˈofeˈanga
God ke tua faˈi kamu taˈifau.

Na Kerekereʼa Sa Paul Fuana Sa Filemon

Sa Filemon nia ta taʼi ngwae Kristin ana fanoa doe ʼi Kolose. Nia lia diʼia neʼe sa Paul keresia kerekereʼa neʼe fuana sa Filemon, ana kaidaʼi nia keresia logo ta kerekereʼa fuana ngwaʼi toʼa ʼi Kolose. Ma sa Paul ka keresia kerekereʼa neʼe kaidaʼi nia tua saena lokafo ʼi Rom.

ʼIu sa Paul alaʼa sulia taʼi ngwae rao ʼoʼo (slave) sa Onesimus nia tafi naʼa faʼasia sa Filemon. Leleka ngwae rao ʼoʼo neʼe sa Onesimus nia ka dao ana kula sa Paul tua saena lokafo ana. Ma ka ʼiri tau goʼo sa Onesimus ka taʼe maʼi ka Kristin leʼa naʼa. Kaidaʼi sa Paul keresia na kerekereʼa neʼe ka sui naʼa, nia ka olitaʼinia sa Onesimus ka oli laʼu fuana ngwae ʼaʼana nia sa Filemon. Ma sa Paul ka amasia sa Filemon ka rufuanata nama ana sa Onesimus fafia ru tae neʼe nia fulia. Ana alaʼanga Grik, satana sa Onesimus fada ʼani “Ngwae Rao Kwaiʼafi”.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Fata leʼa leʼa ʼanga sa Paul ki fuana sa Filemon & 1-3
Sa Paul alaʼa sulia sa Onesimus fuana sa Filemon & 4-22
Fata leʼa leʼa ʼanga ʼisi ki ma na foʼongaʼa & 23-25

1 Nauʼa sa Paul, nau ku tua saena luma ni lokafo osiʼana na raoʼa nau fuana sa Jesus Christ. Keroʼo sa Timoti na ngwai asina kia saena faʼamamanaʼanga, keroʼo kwatea kwau fata leʼa leʼa ʼanga keroʼo ki fuamu kwala Filemon, na ngwae kwaima keroʼo neʼe rao fiku faʼi keroʼo. 2 Ma keroʼo ka kwatea logo na fata leʼa leʼa ʼanga ki fuada na ngwae faʼamamana ki ana sa Jesus Christ neʼe kira fiku maʼi ʼi luma ʼoe, ma na ngwaingwaena kia ana sa Christ ʼi Afia, ma sa Arkipus na ngwae neʼe suʼusia na faʼarongoʼa leʼa faʼi keroʼo. 3 Nau ku foʼo fasi ʼiri God na Maʼa kia ma na Aofia sa Jesus Christ ke kwatea na kwaiʼofeʼanga ma na aroaroʼanga fuamuʼa.

Na alafeʼanga ma na faʼamamanaʼanga sa Filemon

4 Filemon ʼae, ana kaidaʼi ki taʼifau neʼe nau ku foʼo fuamu, nau ku baʼatafea God nau, 5 osiʼana nau ku rongoa na alafeʼanga ʼoe fuana ngwae God ki taʼifau, ma na faʼamamanaʼanga ʼoe ana sa Jesus na Aofia. 6 Nau ku foʼo ʼiri neʼe na ʼado kwaimaʼanga neʼe kamu sasi faʼinia ti ngwae neʼe kira faʼamamana ki ke baʼa kwate kamu ke saiana na ru leʼa ki osiʼana kuluʼa naʼa ana sa Christ. 7 Ngwaefuta nau ʼae, ʼoko alafe ma ʼoko faʼasaeleʼa ngwae God ki taʼifau ʼi neʼana. Ru neʼeri neʼe kwate ma nau ku saeleʼa liu ma ka gwale nau liu naʼa!

Na ganiʼa fuana sa Onesimus

8-9 Osiʼana nia ʼunaʼeri, nau ku gani ʼoe ʼuana taʼi ru neʼe fuila ʼoke sasia. Sui bore ʼana nau ku toʼo ana na ngasin-gasiʼanga neʼe sa Jesus kwatea fuaku fuana iribobo ʼanga amu fuana ru neʼe, noaʼa nau ku ʼiri sasi goʼo ʼunaʼeri. Nau ku gani ʼoe, osiʼana nau ku alafe fuamu. Nauʼa sa Paul, na ngwae ngwaro neʼe nau ku tua saena luma ni lokafo sulia na raolaku fuana sa Jesus Christ, 10 nau ku gani ʼoe osiʼana sa Onesimus, na ngwae ni rao ʼoʼo ʼoe, ba nia tafi faʼasiʼo. Nau ku oga ʼoke rufuanata naʼa ana niaʼa. Nia diʼia naʼa ngela nau osiʼana kaidaʼi nau ku tua ʼi saena luma ni lokafo, nau ku ʼafia ʼiri nia ke faʼamamana. 11 Ana kaidaʼi ba sui, sa Onesimus neʼe ru ʼoʼo goʼo ʼana fuamu osiʼana nia tafi, bore ma ana kaidaʼi neʼe nia ka ʼafiʼo naʼa ma nauʼa logo.

12 Sui bore ʼana nau ku alafe liu fuana sa Onesimus, nau ku olitaʼinia naʼa kwau siamu. 13 Nau ku tua ʼi saena na luma ni lokafo, duʼungana na leʼalana na Faʼarongoʼa Leʼa. Ma nau ku oga fasi ʼiri sa Onesimus ka tua basi ʼana ʼi neʼe siaku kaidaʼi neʼe, ʼiri nia ke ʼafi nau olisi ʼoe. 14 Ka ʼunaʼeri bore ʼana, nau noaʼa kusi suʼumaʼinia laʼu fasi ʼoke ʼafi nau, bore ma nau ku oga lala fasi ʼoke sasi sulia na liamu talamu. Ma noaʼa nau kusi sasia ta ru, diʼia noaʼa ʼoe kosi alafafia.

15 Sali sa Onesimus leka ka tua tau faʼasiʼo ana kaidaʼi dokodoko neʼe goʼo ʼana taka, fasi ʼiri nia ke baʼa tua tari faʼi ʼoe ana kaidaʼi neʼe oli ʼalaʼa. 16 Ma na kaidaʼi neʼe, nia noaʼa laʼu ta ngwae ni rao ʼoʼo goʼo ʼana, ma nia liufia naʼa

ngwae rao ʻoʻo. Ma nia na ngwaefuta leʻa leʻa teoliu kia ana sa Jesus Christ. Nau ku lia doe liu ana, ma ʻaeʻo sa Filemon, ʻoke lia doe ana sa Onesimus ka liufi nau laʻu, sulia nia na ngwae rao ʻoʻo ʻoe, ma nia ta ngwaefuta logo amu ana Aofia.

17 ʻOke kwaloa sa Onesimus laʻu, ka diʻia neʻe ʻoko kwalo nau, duʻungana ʻoko lia doe aku, nauʻa na ngwae neʻe koro rao kwaima fuana na Aofia. 18 Ma diʻia nia ka sasia ta ru neʻe rora fuamu nama ka ngali langa ana ta ru faʻasiʻo, ʻoke alua ʻamu fafi nau fasi ʻiri nau ku duʻua naʻa kwau ʻaku fuamu. 19 Aia, nau ku keresia kwau na kerekereʻa neʻe ʻani na limaku talaku ku ʻuri, “Nauʻa sa Paul neʻe nai baʻa duʻua fuamu tae neʻe nia ngali langa ana.” (Bore ma noaʻa ʻoe kosi manata bura neʻe ngali langaʻa ʻoe faʻasi nau nia doe liu, osiʻana nau ku ʻafiʻo fuana faʻamamanaʻanga ana sa Jesus Christ.) 20 Nia neʻe, ngwae asina leʻa nau ana sa Christ, nau ku oga ʻoke ʻafi nau ana ru neʻe, osiʻana kwaimaʻanga koro ana na Aofia. ʻOke faʻasaeleʻa nau maʻi diʻia ʻoko sasi ru neʻe fuaku!

21 Ana kaidaʻi niniʻa nau ku kerekere kwau, nau ku manata toʻo neʻe ʻoke baʻa sasi goʻo ʻamu ta ru neʻe nau ku ganiʻo kwau ʻuana, ma nau ku saiana ʻoke baʻa sasi goʻo ʻamu ta ru doe liufia na ru nau ku ganiʻo ʻuana. 22 Ma ʻoke sasi akaʻu logo ana ta maʻe luma fuaku, osiʻana nau ku manata toʻo neʻe God ke baʻa kwatea taʻifau naʻa ru ba kamu ganiʻi ki ʻani na foʻongaʻa, ma ka olitaʻi nau kwau siaumulu faʻasia na lokafo.

Na alaʻanga ʻisi ki

23 Ma sa Epafras, neʻe nia tua logo faʻi nau saena na luma ni lokafo duʻungana nia rao fuana sa Jesus Christ, nia kwatea kwau fata leʻa leʻa ʻanga nia ki fuamu. 24 Ma sa Mark, ma sa Aristakus, ma sa Demas, ma sa Luke, na ngwae rao kwaima nau ki, kira kwatea logo na fata leʻa leʻa ʻanga kira ki fuamu.

25 Nau ku foʻo ʻiri neʻe kwaiʻofeʻanga sa Jesus Christ na Aofia ke tua faʻi kamu taʻifau.

Hebrus
Na Kerekereʼa Fuana Ngwae Jiu Ki

Ti ngwae neʼe kira noaʼa kasi Kristin ki, kira fata faʼalida liu mala ngwae Kristin ki. Nia ʼunaʼeri kira ka tua toʼona kasi leʼa, ma kira ka karangi kanusu naʼa faʼasia faʼamamanaʼanga kira ki ana sa Christ. Kira oga ka oli ana falafala Jiu ki. Ngwae neʼe ka kerekere fuada ka saea fuada kike inaʼu ana dau ngasiʼa ana fitoʼonga kira ki. Nia saea fuada ka ʼuri, sa Jesus Christ goʼo neʼe faʼataʼi madakola ana God fuakulu. Sa Jesus naʼa neʼe uu ngasi kaidaʼi nia nonifii liu naʼa, ma niaʼa naʼa neʼe Ngela God tutua firi. Sa Jesus nia tasa ka liufia laʼu profet ʼi naʼo ki. Nia ka liufia laʼu ʼainsel ki, ma ka liufia laʼu sa Moses logo. ʼUnaʼeri, na ngwae Kristin ki kike uu ngasi saena fitoʼonga kira, ma noaʼa kasi oli faʼi buri ʼuana falafala Jiu ki.

Ma God saea ka sui naʼa neʼe sa Jesus neʼe na ʼingataʼi fata abu neʼe nia ke baʼa tutua firi, ma ka tasa liu laʼu ana fata abu ʼi naʼo ki. Ma na raoʼa nia ana fata abu, sa Jesus nia saiana faʼamaurilana ngwae ki, fasi ʼiri kike aloge dangalu faʼasia taʼangaʼa faʼinia maeʼa. Na kwaisuʼusi ʼanga ʼi naʼo ki faʼataʼinia goʼo nunuʼi ru sa Jesus sasia. Na ngwae nini keresia buka neʼe, nia ka saea fuana Kristin ki kike uu ngasi firi ana fitoʼolada, diʼia ngwae ʼaʼana ba ʼi naʼo ki. Sui bore kaidaʼi ngwae ki ka maʼudu kira, nia saea kike uu ngasi ana fitoʼonga kira ki.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Sa Jesus tasa ka liufia na ʼainsel ki & 1:1—2:18
Sa Jesus tasa ka liufia sa Moses ma sa Josua & 3:1—4:13
Sa Jesus ʼingataʼi fata abu Mamana & 4:14—7:28
Fata alangaʼinga sa Jesus nia doe liu & 8:1—9:22
Kwaisuʼusi ʼanga sa Jesus nia doe liu & 9:23—10:18
Ngwae fitoʼo ki kira ka uu ngasi ana fitoʼonga & 10:19-30
Ngwae ʼi naʼo maʼi ki neʼe fitoʼo leʼa ana God & 11:1-40
Donga maurilana sa Jesus & 12:1—13:19
Alaʼanga ʼisi ki & 13:20-25

God fata fuaka ʼania Ngela nia

1 ʼUa naʼa maʼi ʼi naʼo, God fata fuana koʼo bora kia ki ana kaidaʼi ʼoro ma ʼania na ru matamata ki ʼania profet ki. 2 Bore ma ana faʼi asoa ʼisi neʼe ki, nia fata naʼa fuaka ʼania na Ngela nia. Ma ʼani na Ngela nia neʼe, God ka saungaʼinia na ru ki taʼifau, ma niaʼa logo neʼe God ka filia ʼiri nia ke baʼa toʼo ana na ru ki taʼifau. 3 Na Ngela God nia ka faʼataʼinia madakolaʼanga God ʼinotoʼa, sulia kera bolo goʼo. Ma sulia logo na ngasingasiʼanga ana fatalana Ngela God neʼe, nia dau faʼangasia na ru ki taʼifau fuana noaʼa kasi sui. Ma ʼi buri ʼana nia lafua naʼa na abula taʼangaʼa kia ki, nia ka fiʼi oli ʼuana ʼi langi, ma ka tua ana kula ni ʼinotoʼa ana bali ʼoloʼolo ana God duʼuduʼu fanoa.

Na Ngela God nia ʼinotoʼa ka tasa

4 God faʼa ʼinotoʼa na Ngela nia ka tasa liufi naʼa ʼainsel ki, diʼia logo na sata neʼe nia kwatea fuana Ngela nia ʼinotoʼa ka liufia na sata neʼe nia kwatea fuada na ʼainsel ki. 5 Sulia God ba fata ʼuri fuana Ngela nia,

“ʼOe na Ngela nau, ma ʼi taʼena nauʼa naʼa neʼe Maʼa ʼoe.”✡

Bore ma God noaʼa kasi fata goʼo ʼunaʼeri fuana ta ʼainsel.

Ma tau mala maʼi ʼua, God ka fata logo ʼuri sulia na Ngela nia,

“Nai baʼa Maʼa nia, ma nia ke baʼa Ngela nau.”✡

Bore ma God noaʼa kasi fata goʼo ʼunaʼeri sulia ta ʼainsel.

6 Ma ana kaidaʼi neʼe karangi fuana God ka kwatea maʼi na Ngela ʼinotoʼa nia ʼuana na magalia, nia ka fata ʼuri,

“Na ʼainsel nau ki taʼifau kika foʼosia.”✡

7 Bore ma sulia ʼainsel ki, God ka fata ʼuri,

“Na ʼainsel nau ki neʼe kira rao fuaku, nau ku kwate ma kira ka diʼia naʼa na iru ki ma na mafula ki.”✡

✡ **1:5** Sam 2:7 ✡ **1:5** 2 Samuel 7:14 ✡ **1:6** Diutronomi 32:43 ✡ **1:7** Sam 104:4

8 Ma sulia na Ngela nia, God ka fata ˈuri,
“ˈAeˈo neˈe God, ma na ˈInotoˈanga ˈoe
nia ke baˈa tuatua firi.
Ma ˈoko ˈinotoˈa fafida na ngwae ˈoe ki
ˈania ˈoloˈoloˈa.
9 ˈOko saeleˈa faˈinia na ru neˈe saga ki,
ma ˈoko sisikoˈa ˈania na ru taˈa ki.
Ma sulia ru neˈeri, nauˈa God ˈoe, nau
ku fili ˈoe, ma nau ku kwatea
logo na saeleˈanga doe fuamu ˈani
faˈadoeˈa tasa liufia nau ku kwatea
fuana kwaima ˈoe ki.”✡
10 Ma God ka fata logo ˈuri fuana Ngela
nia,
“Aofia ˈae, ana etangilana maˈi, ˈoko
saungaˈinia na ano ˈani limamu
talamu, ma ˈoko saungaˈinia naˈa
mamanga.
11 Ma sui bore ˈana ru neˈeri ki ke baˈa
sui, ˈoko mauri tuatua firi.
Kike baˈa taˈa diˈia ta toro ˈua.
12 Ma ˈoko kusuda diˈia ta ngwae ba
kusua ta toro ˈua.
ˈOko rokisida diˈia ta toro.
Bore ma ˈoe niniˈa, noaˈa ˈoe kosi rokisi,
ma na maurilamu noaˈa kasi sui.”✡
13 Aia, ma God ka fata ˈuri laˈu fuana
Ngela nia,
“ˈOko tua ˈi bali ˈoloˈolo aku, leleka ka
dao ana ta kaidaˈi nau ku alua ˈoko
liufia na malimae ˈoe ki.”✡
Bore ma God noaˈa kasi fata goˈo ˈunaˈeri
fuana ta ˈainsel.
14 Aia, na tae neˈe na ˈainsel ki? ˈAinsel
ki kira neˈe ano ˈi ru neˈe kira rao
fuana God. God asungaˈinia na ˈainsel ki
fuana kwaiˈafiˈanga ana ngwae neˈe nia
faˈamaurida ki.

2

Na faˈamanataˈanga sa Jesus nia ˈinotoˈa ka tasa liufia taki sa Moses

1 Ma duˈungana nia ˈunaˈeri neˈe, kulu
ka dau ngasi fafia na faˈamanataˈanga
mamana ki neˈe kulu rongoa taˈifau naˈa
sulia Ngela God, ˈasu ˈubani kulu kata
leka rora faˈasia. 2 Na taki neˈe na
ˈainsel ki kira kwatea fuana sa Moses, nia
neˈe ru mamana ki taˈifau goˈo. Ma na
ngwae ba kira noaˈa kasi roˈosulia, God
ka kwatea naˈa na kwaˈikwaˈinga neˈe
saga fuana. 3 Nia ka ˈunaˈeri logo, noaˈa
kulu kasi tafi faˈasia kwaˈikwaˈinga nia
diˈia kulu aburongo ana faˈamanataˈanga
sulia na tala leˈa neˈe God faˈamauria
kia ˈani. Na Aofia sa Jesus talana nia
eta faˈarongo ˈani na tala neˈe God
faˈamauria kia ˈani. Ma na ngwae ki
neˈe kira rongo nia, kira saea fuaka, ma
kira ka faˈataˈinia na faˈamanataˈanga
neˈeri nia mamana. 4 Ma God logo neˈe
faˈataˈinia na faˈamanataˈanga neˈeri nia
mamana. Sulia nia kwatea na ngasin-
gasiˈanga fuada fasi ˈiri kika fulia na
faˈanadaˈa ki ma na ru ni ˈarefoˈanga
matamata ki. Ma nia ka kwatea logo na
ngasingasiˈanga ki fuada faˈasia na Anoˈi
ru Abu diˈia nia oga.

Sa Jesus talaˈi kia fuana ˈinotoˈanga ˈi langi

5 Kulu saiana neˈe God noaˈa kasi filia
na ˈainsel ki ˈiri kike gwaungaˈi fafia
na magalia faolu neˈe ke baˈa dao maˈi.
6 Osiˈana ta bali ana Kerekereˈa Abu ba
fata ˈuri,
“God ˈae, na ngwae ru faˈuta neˈe ˈoko
manata doe liu ana?
Sulia kira ngwae ki goˈo ˈana.
Ma ka faˈuta neˈe ˈoko tagi sulida?
7 ˈOko kwate kira ka tiˈitiˈi ˈi olofana
ˈainsel ki ana kaidaˈi tiˈitiˈi.
Ma ˈoko faˈa ˈinotoˈa kira, ma ˈoko
faˈadoe kira, 8 ma ˈoko alu kira
ka gwaungaˈi naˈa fafia ru ki
taˈifau.”✡

Aia, na Kerekereˈa neˈeri ka saea God
alua ngwae ka gwaungaˈi fafia na ru ki
taˈifau. Nia ka faˈataˈinia neˈe ngwae
ki ke baˈa gwaungaˈi fafia naˈa ru ki
taˈifau neˈe God nia saungaˈinida. Bore
ma, ana na kaidaˈi neˈe, noaˈa kulu kasi
lisia ˈua neˈe ngwae ki gwaungaˈi fafia
na ru ki taˈifau. 9 Ma ka ˈunaˈeri bore
ˈana, kulu saiana sa Jesus naˈa neˈe nia
gwaungaˈi. God alu nia ka ngwaeˈa ma
ka tua ˈi olofana ˈainsel ki ana kaidaˈi
tiˈitiˈi goˈo, fasi ˈiri nia ka mae fuana
faˈamaurilana ngwae ki taˈifau, sulia na
alafeˈanga God. Ma ana kaidaˈi neˈeri,
God ka faˈa ˈinotoˈa nia ma ka faˈadoe
nia, sulia na maelana. 10 God saungaˈinia

✡ **1:9** Sam 45:6-7 ✡ **1:12** Sam 102:25-27 ✡ **1:13** Sam 110:1 ✡ **2:8** Sam 8:4-6

naʼa ru ki taʼifau, ma nia ka dau logo fafia naʼa ru ki taʼifau. Ma nia ka asungaʼinia sa Jesus ka nonifii ma ka mae. Ma osiʼana nonifiilana sa Jesus, God ka alu sa Jesus, na ngwae aliʼafu neʼe faʼamauri kia. God sasia naʼa ru neʼeri fasi ʼiri nia kwatea na ngwae ʼoro ki ka alu ngela nia ki, ma kira ka ʼinotoʼa logo diʼia niaʼa. Na raoʼa God nia saga taʼifau.

11 Sa Jesus ka faʼasikasika ngwae ki faʼasia taʼangaʼa kira ki. Nia neʼe kira faʼinia sa Jesus, kira ka toʼo ana taʼi Maʼa. Nia neʼe ka kwate sa Jesus kasi ʼeke fuana saelada ʼani ngwaefuta nia ki. 12 Ma sa Jesus ka fata ʼuri fuana God,

“Nai baʼa faʼarongo ʼani fuana ngwaefuta
nau ki ʼani na ru ʼoko saunganiʼi
ki, ma nai baʼa baʼatafe ʼoe saena
fikuʼa kira.”✡

13 Nia ka fata logo ʼuri,

“Nai baʼa fitoʼo ana God.”✡

Ma nia ka fata logo ʼuri,

“Nau ku tua ʼi neʼe, faʼinida na ngela neʼe
God kwateda fuaku ki.”✡

14 Ma sulia kulu na ngela neʼeri ki, ma kulu ngwae neʼe kulu toʼo ana noni, sa Jesus ka ruʼufia logo na noni ma ka ngwaeʼa logo diʼia kiaʼa. Nia sasi ʼunaʼeri fasi ʼiri, ʼani na maelana, nia ofota naʼa sa Saetan neʼe toʼo ana ngasingasiʼanga ana maeʼa. 15 Ma ʼunaʼeri sa Jesus ka logea naʼa ngwae neʼe sa Saetan gwaungaʼi fafida ki sulia na maʼungaʼa kira ʼani maeʼa. 16 Kulu saiana, noaʼa laʼu na ʼainsel ki neʼe sa Jesus ʼafida ʼunaʼeri. Sulia neʼe Kerekereʼa Abu ba saea naʼa ka ʼuri,

“Nia ʼafia naʼa kwalafa sa Abraham ki.”✡

17 Duʼungana ru neʼeri, nia ka alu nia ka diʼia nama kuluʼa na ngwaefuta nia ki, fasi ʼiri nia ka alua ʼingataʼi fata abu kulu neʼe kwaimanatai fuaka, ma ka ʼidufaʼi kwaiʼafi aka ʼi naʼona God. Ma nia ka foʼosi ʼani niaʼa talana, fasi ʼiri God ka rufuanata naʼa ana abula taʼangaʼa kia ki. 18 Ma ana kaidaʼi neʼe, nia ka totolia kwaiʼafilana na ngwae neʼe sa Saetan ilitoʼoda ki. Sa Jesus saiana sasilana ru neʼeri, osiʼana sa Saetan ilitoʼona logo ma nia ka nonifii diʼia logo na ngwae ki taʼifau.

3

Sa Jesus neʼe talingaʼi ka tasa liufia sa Moses

1 Ngwaefuta abu nau kina ʼae, God fili kia kuke leka ʼi langi. Aia, muke manata basi sulia sa Jesus, neʼe kulu saea ʼani na ʼingataʼi fata abu kia, ma na ngwae neʼe God asungaʼinia. 2 Sa Jesus roʼosulia na kwaiogaiʼanga God ki taʼifau, ma God neʼe filia ka rao fuana, diʼia logo sa Moses neʼe roʼosulia na kwaiogaiʼanga God, kaidaʼi nia kwaiʼafi ana ngwae God ki. 3 Bore ma sa Jesus neʼe talingaʼi ka liufia sa Moses, ka diʼia logo na ngwae neʼe nia saungaʼinia luma, kira baʼatafea nia liufia na luma ba nia saungaʼinia. 4 Kulu saiana diʼia kulu lisia na luma, ʼirai tama ta ngwae nama neʼe saungaʼinia. Ma God neʼe saungaʼinia ru ki taʼifau.

5 Sa Moses, nia roʼosulia God kaidaʼi nia kwaiʼafi ana ngwae God ki. Ma nia ka alaʼa sulia na ru neʼe God ke fata ʼani kaidaʼi neʼe ke baʼa dao maʼi. 6 Bore ma sa Christ niniʼa, niaʼa Ngela God, ma nia ʼidufaʼi kwaiʼafi aka saena raoʼa nia fuana gwaungaʼinga fafia ngwae God ki. Ma kiaʼa naʼa neʼe ngwae God ki, diʼia kulu dau ngasi ana faʼamamanaʼanga ma na kwaimasiʼanga ʼani fitoʼonga ʼuana na ru leʼa neʼe God ke baʼa kwatea fuaka ki.

Na mamaloʼanga fuana ngwae God ki

7 Nia neʼe, na Anoʼi ru Abu ba fata ʼuri,

“ʼI taʼena, diʼia kamu rongoa naʼa fata-
lana God, 8 kamu kasi faʼangasia
na manatamuʼa diʼia na koʼo bora
kamu ki ana kaidaʼi kira ʼaila ʼani
God, ma kira ka aburongo ana God
saena abaʼi kula kwasi.”

9 Ma God ka fata ʼuri,

“Sui bore ʼana kira ka lisia na faʼanadaʼa
ki neʼe nau ku sasiʼi sulia
fai akwala faʼi ngali ki, kira
ilitoʼo aku kaidaʼi kira noaʼa
kasi faʼamamana ma kira kasi
kwairoʼoi aku.

✡ **2:12** Sam 22:22 ✡ **2:13** Aesea 8:17 ✡ **2:13** Aesea 8:18 ✡ **2:16** Aesea 41:8, 9

10 Du'ungana nau ku saeta'a liu fuada,
ma nau ku fata 'uri, 'Kira aburongo
aku, ma kira ka 'aila 'ani ro'onga'a
sulia na taki nau ki.'
11 Aia, na liaku saeta'a, ma nau ku fata
alanga'i 'uri, 'Nia 'afita'i kira ka
ru'u saena fanoa ne'e nau ku sasi
aka'u ana fasi 'iri kike mamalo
'ana.' "✡

12 'Iu, ngwaefuta nau kina 'ae, muke lia suli kamu talamu'a, 'asu 'ubani ta ngwae amu'a ne'e manata'anga nia ta'a, ma nia kasi fa'amamana ana sa Jesus Christ, ma ka 'aila na'a 'ani God ne'e mauri. 13 Bore ma muke 'afi kamu kwailiu ana kaida'i ne'e, osi'ana na Kerekere'a Abu ba saea 'i "ta'ena." Muke sasi 'una'eri, 'asu 'ubani ta ngwae amu'a kata fi'i fa'amamana ana sokea sulia abula ta'anga'a, ma na maurilana ka akafo'a lala fa'asi God. 14 Kulu fito'o ana sa Christ ana kaida'i kulu eta fa'amamana. Ma di'ia kulu ka dau ngasi ana fa'amamana'anga kia ana sa Jesus Christ leleka ka dao ana kaida'i 'isi, tama God ke ba'a kwatea ru ki ta'ifau fuaka ne'e nia eta fata alanga'i 'ani.

15 Sulia na Kerekere'a Abu ba fata 'uri,
"'I ta'ena, di'ia kamu rongoa na'a fa-
talana God, kamu kasi fa'angasia
na manatamu'a di'ia na ko'o bora
kamu ki ana kaida'i kira 'aila 'ani
God."✡

16 Ma sa tai fa'ida ne'e kira rongoa ta'ifau na'a fatalana God, ma kira ka 'aila 'ania? Kira'a na ngwae Jiu ki ba sa Moses tala'ida fa'asia fanoa 'i Ejipt. 17 Ma sa tai fa'ida ne'e God nia saeta'a fuada sulia fai akwala fa'i ngali ki? Kira'a na ngwae ne'e kira mae saena aba'i kula kwasi osi'ana na abula ta'anga'a kira ki 'i ne'eri. 18 Ma sa tai fa'ida ne'e God fata alanga'i suli kira, ka 'uri, "Nia 'afita'i kira ka ru'u saena fanoa ne'e nau ku salisali ana fasi 'iri kike mamalo ana?" God fata sulia na ngwae ne'e kira 'aila 'ania ki. 19 Ma kulu saiana noa'a kira kasi totolia ru'unga'a saena fanoa ana mamalo'anga ne'eri, osi'ana kira kasi fa'amamana ana God.

4

1 Ma sui bore 'ana na ngwae ne'eri noa'a kasi bolo fuana ru'unga'a saena fanoa ne'eri 'uana mamalo'anga, na fata alanga'inga God nia tua 'ua. Ma kulu'a ne'e, God sae kulu fasi 'iri kuke ru'u fuana mamalo'anga fa'inia. Nia ne'e, kuke lia le'a suli kulu, 'asu 'ubani ta ta'i ngwae akulu ka talafia ru'unga'a 'i ne'eri. 2 Osi'ana kulu rongoa ta'ifau na'a ana Fa'arongo'a Le'a sulia na fanoa ana mamalo'anga, di'ia na'a ko'o bora kia ki 'i na'o ma'i. Sui bore 'ana kira ka rongoa ta'ifau na'a na fa'arongo'anga ne'eri, nia noa'a kasi 'afida go'o, sulia kaida'i kira rongoa, kira kasi fa'amamana go'o ana. 3 Ma ta'ifili kulu, ne'e kulu fa'amamana ta'ifau na'a, kuke ru'u 'i ne'eri fuana na mamalo'a fa'inia God. Sulia nia ba fata 'uri,
"Nau ku saeta'a, ma nau ku fata alanga'i
'uri, 'Nia 'afita'i kira ka ru'u saena
fanoa ne'e nau ku sasi aka'u ana
fuada fuana mamalo'a ana.' "✡

God fata 'una'eri, bore 'ana nia ka fa'asuia na'a na rao'a nia ma na kula ni mamalo'a ne'eri, ana kaida'i nia saunga'inia na magalia. 4 Sulia na Kerekere'a Abu nia ba fata sulia na fiuna asoa ka 'uri, "Ana fiuna asoa, God mamalo na'a fa'asia rao'a nia ki." 5 Ma na Kerekere'a Abu ka fata la'u sulia ka 'uri, "Nia 'afita'i kira ka ru'u saena fanoa ne'e nau ku sasi aka'u ana fasi 'iri kira ke mamalo ana." 6 Na ngwae ba kira eta rongoa na'a Fa'arongo'a Le'a, noa'a kira kasi ru'u ma'i 'iri kike mamalo, osi'ana noa'a kira kasi fa'amamana. Nia ne'e, kulu ka saiana, ti ngwae matamata ne'e God ke ba'a ala'anida fuana mamalo'anga. 7 Sulia God alua na'a kaida'i matamata fuana ru'unga'a 'i saena mamalo'anga. Ma God ka saea kaida'i ne'eri na'a ne'e "'i ta'ena." Sulia tau na'a ma'i buri 'ana kaida'i ne'e ngwae ba 'i na'o ki kasi fa'amamana, sa David ka keresia na fatalana God saena Kerekere'a Abu ne'e nau ku saea ka sui na'a nia 'uri,
"'I ta'ena, di'ia kamu rongoa na'a
fatalana God, noa'a kamu kasi
fa'angasia na'a manatalamu'a."✡

✡ **3:11** Sam 95:7-11 ✡ **3:15** Sam 95:7-8 ✡ **4:3** Sam 95:11 ✡ **4:7** Sam 95:7, 8

8 Sa Josua ba noaʼa kasi kwatea na
mamaloʼanga fuada ngwae Israel ki, nia
neʼe ka bolo fuana God ka fata laʼu ʼani
sa David sulia na mamaloʼanga ana ta
kaidaʼi matamata ʼi buri. 9 Nia neʼe,
kulu saiana na mamaloʼanga fuana ng-
wae God ki, nia teo ʼua, ma nia ta
mamaloʼanga diʼia ba God nia mamalo
ana fiuna asoa. 10 Sulia sa tai bore ʼana
neʼe mamalo faʼinia God, nia mamalo
taʼifau ana raoʼa nia ki, diʼia logo God
neʼe mamalo kaidaʼi nia faʼasuia raoʼa
nia ana saungaʼilana magalia. 11 Nia neʼe,
kuke sasi ngangata fasi ʼiri kuke ruʼu ana
kula ni mamaloʼanga neʼe God sasi akaʼu
ana, ʼasu ʼubani ta ngwae akulu noaʼa
kasi totolia ruʼungaʼa, diʼia na ngwae ʼi
naʼo ki neʼe kira kasi faʼamamana, ma
noaʼa kira kasi ruʼu saena mamaloʼanga.

12 Aia, na fatalana God nia diʼia ta ru
mauri ma nia fulia na ru doe ki. Ma na
fatalana God ka diʼia ta naifi doe ba toʼo
ro bali, sulia nia labu ka ruʼu ʼi saena
manatalaka faʼinia ʼi saena maurilaka,
sulia nia faʼataʼinia fuaka ru neʼe leʼa
ma ru neʼe taʼa ʼi saena manataka faʼinia
ʼi saena kwaiogailaka. 13 Ma noaʼa ta
ngwae kasi sofongaʼinia goʼo ta ru faʼasia
God, osiʼana God nia lisia naʼa ru ki
taʼifau. Ma nia ke baʼa kwate ma kulu ka
faʼarongo ʼani na ru ki taʼifau neʼe kulu
sasiʼi.

Sa Jesus naʼa neʼe na ʼingataʼi fata abu

14 Ma osiʼana ru neʼeri ki, kuke dau
ngasi ana faʼamamanaʼanga neʼe kulu
alaʼa sulia. Sulia kulu toʼo ana ʼingataʼi
fata abu doe neʼe nia leka ʼalaʼa ʼi langi,
ma ka alaʼa ʼani kia ʼi maana God. Nia
naʼa neʼe sa Jesus, na Ngela God. 15 Ma
sa Jesus neʼe na ʼingataʼi fata abu kia,
nia sai taʼifau naʼa ana na ngwataʼutaʼu
ʼanga kia ki, ma nia kwaiʼafi aka sulia nia
liufia taʼifau naʼa na ilitoʼonga ki, diʼia sa
Saetan neʼe nia ilitoʼo aka. Ma bore ʼana
sa Saetan ka ilitoʼona sa Jesus, sa Jesus
noaʼa kasi fulia ta ru taʼa. 16 Nia neʼe,
noaʼa kulu kasi maʼu ʼuana leka maʼi
siana God neʼe kwaimanatai aka. Sulia
nia ke baʼa kwaimanatai fuaka ma ka
kwaiʼafi aka, ana kaidaʼi kulu dao toʼona
na ʼafitaʼiʼanga ki.

5

1 Ma diʼia ta ngwae neʼe kira filia
faʼasia na ngwae ki fuana raoʼa ana
ʼingataʼi fata abuʼanga, kira faʼamamana
nia naʼa neʼe fuana na daoʼa ʼi naʼona
God, ma niaʼa na ngwae neʼe fata olisia
na ngwae ki. Ma na raoʼa nia logo,
nia ka kwatea naʼa kwateʼa ki faʼinia
na kwaisuʼusiʼanga ki fuana God fasi ʼiri
God ka rufuanata naʼa ana abulaʼanga
taʼa na ngwae ki. 2 Ma na ʼingataʼi fata
abu nia na ngwae goʼo ʼana, ma nia ka
sasia logo ru neʼe rora ki ana ti kaidaʼi,
ʼunaʼeri nia ka saiana ka mabetau fuada
ngwae neʼe kira kinaʼi ru ma kira ka rora.
3 Ma sulia na roraʼa nia ki talana, nia leʼa
fuana nia ka kwatea kwaisuʼusiʼanga ki,
fasi ʼiri God ka rufuanata ana na abula
taʼangaʼa nia faʼinia na abula taʼangaʼa
na ngwae ki. 4 Ma noaʼa ta ngwae kasi
fili nia talana fasi ʼiri ka sasia na raoʼa
doe ana na ʼingataʼi fata abuʼanga, sulia
God talana neʼe nia totolia fililana, diʼia
ba nia filia sa Aaron naʼa maʼi ʼua.
5 Nia ka ʼunaʼeri logo, sa Jesus Christ
noaʼa nia kasi fili nia talana fuana
ʼingataʼi fata abu, fasi ʼiri nia ka toʼo ana
raoʼa doe neʼeri. Bore ma God lala neʼe
filia sa Jesus Christ, sulia God ba fata ʼuri
fuana,

“ʼAeʼo neʼe Ngela nau, ma ʼi taʼena nauʼa
neʼe Maʼa ʼoe.”✡

6 Ma God ba fata laʼu saena ta
Kerekereʼa Abu ka ʼuri,

“ʼOke baʼa fata abu tuatua firi, diʼia sa
Melkisadek.”✡

7 Aia, ma ana kaidaʼi sa Jesus tua ʼua
saena magalia neʼe, nia ka foʼo ngasin-
gasiʼa, ma ka angi ma kafo ka asi ʼi maana
fuana God neʼe nia saiana faʼamaurilana.
Ma sa Jesus nia ka faʼatiʼitiʼi nia talana,
ma ka fuʼusi doe ana God, ma God ka
rongoa naʼa foʼongaʼa nia ki. 8 Sui bore
ʼana nia na Ngela God, nia liu ʼi saena
ru ʼafitaʼi ki, ma na ru neʼeri faʼamanata
nia ʼuana roʼongaʼa sulia God. 9 Ma
na nonifiiʼanga neʼeri kwate ma sa Jesus
ʼingataʼi fata abu aliʼafu, ma nia ka
faʼamauria ngwae ki taʼifau neʼe kira
roʼosuli nia, fasi ʼiri kira ka ngalia na

✡ **5:5** Sam 2:7 ✡ **5:6** Sam 110:4

mauriˈa firi. 10 Ma God ka saea sa Jesus Christ na ˈingataˈi fata abu, diˈia ba sa Melkisadek na fata abu.*

Na fata faˈabasuˈanga fuana dau ngasiˈanga ana na faˈamamanaˈanga

11 Ma kaimili oga mike fata ˈua ˈani ru ˈoro ki fuamuˈa. Bore ma nia ˈafitaˈi fuana faˈamanatalamuˈa ˈani, sulia kamu kasi bolo fuana malingaˈilana ˈaliˈali. 12 Kaumulu faˈamamana ana sa Jesus ka tau naˈa maˈi. Ma fuila kaumulu naˈa neˈe na ngwae faˈamanata ki ana kaidaˈi neˈe. Bore ma nia ˈato liu, osiˈana noaˈa kamu ˈiri sai ˈua ana faˈamanataˈanga etaeta ki ba leka maˈi faˈasia fatalana God. Nia leˈa fuana ta ngwae ke faˈamanata kamu ka olioliˈa laˈu ana ru neˈeri ki. Nia diˈia kaumulu boˈoboˈo ˈua ˈuana susu, osiˈana neˈe noaˈa kamu kasi bolo ˈua faˈinia na ˈanilana fanga ngasi ki. 13 Ana kaidaˈi neˈe ngwae nia tiˈitiˈi ˈua, na fanga nia ˈania neˈe na susu goˈo, ma nia noaˈa kasi sai ˈua ana na ru ˈoloˈolo ki. 14 Ma ana kaidaˈi neˈe ngwae ka doe naˈa, nia fiˈi saiana ˈanilana fanga ngasi ki, ma ka sai naˈa ana na tae ki neˈe leˈa ma na tae ki neˈe ka taˈa.

6

1 Ma nia totolia kuka sai naˈa ana faˈamanataˈanga talangwaraˈu ˈunaˈeri ki, ma kulu ke sai nama ana falafala sa Christ ki neˈe kwate fitoˈonga kia ki ma ka ngasi. Faˈutaneˈekuluka oli, kulu ka faˈamanata laˈu amuˈa ˈani eta faˈamanataˈanga ba sa Jesus ki? Kulu sai naˈa ana neˈe kuke abula faˈasia taˈangaˈa, ru neˈe saiana saungilaka fuana maeˈa. Kulu ka sai naˈa ana neˈe kuke faˈamamana ana God. 2 Ma kulu ka sai naˈa ana falafala ana siuabuˈanga, ma falafala ana alulana limaˈi ngwae ki fafona gwauka. Ma kulu ka sai naˈa ana neˈe na ngwae mae ki kike baˈa tataˈe faˈasi maeˈa. Ma kulu ka sai logo ana neˈe God ke baˈa matalangaˈinia ngwae taˈa ki, ma kike baˈa nonifii sulia kudi. 3 Ma diˈia God alaˈania kuluˈa, kuke saiana falafala sa Christ ki neˈe totolia ngwae ˈaˈana ki.

4 Na ngwae neˈe kira faˈamamana ki, si diˈia kira danga faˈiburi ˈani na faˈamamanaˈanga kira ki, ˈafitaˈi liu fuada kira ka kakari alifaˈi laˈu ˈiri kika faˈamamana. ˈI naˈo maˈi, ana kaidaˈi kira faˈamamana ˈua, kira tua ˈi saena madakolaˈanga God, ma kira ka ngalia na kwateˈa nia, ma kira ka ngalia taˈifau naˈa na AnoˈiruAbu ka tua faˈinida. 5 Ma kira ka sai logo ana na ru leˈa ki sulia na fatalana God. Ma kira ka lisia logo na ngasingasiˈanga neˈe God ke baˈa faˈataˈinia ana faˈi asoa neˈe ke dao maˈi ki. 6 Ma sui bore ˈana na ru neˈeri ki ka fuli fuada, kira abula faˈasia na faˈamamanaˈanga kira ana God. Ma nia ˈafitaˈi fuana ˈafilada ma kika kakari abula laˈu, osiˈana nia diˈia kira fotoˈia laˈu na Ngela God ana ˈai rara folo, ma kira ka sasi na ngwae ki kira ka lia taˈafia naˈa niaˈa.

7 Aia, na ngwae ki kira diˈia naˈa oˈola neˈe uta toˈea ana kaidaˈi ˈoro ki. Diˈiaˈaileˈaneˈetangwae fasia ma ka bulao ˈi neˈeri, God ke baˈa faˈaleˈa na oˈola neˈeri. 8 Ma diˈia neˈe ˈai toˈotoˈo ki nama na laua kwasi ki goˈo ˈani neˈe bulao, na oˈola neˈeri tua ˈoˈo goˈo ˈana, ma God ke baˈa kwatea kwaˈikwaˈinga fuana oˈola neˈeri, ma ka duˈafia.

9 Aia, kwaima kina ˈae, sui bore ˈana na alaˈanga kaimili fuamuˈa ka ˈunaˈeri, kaimili sai goˈo aimili ana na faˈamamanaˈanga kamu ki nia ngasingasiˈa ma noaˈa kasi mango, sulia kamu toˈo naˈa ana na ru leˈa ki sulia na mauriˈa faolu neˈe God nia kwatea naˈa fuamuˈa. 10 God nia inaˈu ana ˈoloˈoloˈanga. Nia noaˈa kasi baˈa manata bura ana na raoˈa leˈa neˈe kamu sasiˈi ki, ma nia noaˈa kasi baˈa manata bura ana alafeˈanga kamu neˈe kamu faˈataˈinia, ana kaidaˈi kamu ˈafia na ngwae nia ki ˈi naˈo maˈi, ma ana kaidaˈi neˈe logo. 11 Ma na liaimili naˈa neˈe kamuˈa taˈifau goˈo muke alafe fuana ngwae ki, leleka ka dao ana faˈi asoa ˈisi, fasi ˈiri muke ngalia naˈa ru ki taˈifau neˈe kamu kwaikwaimasi ˈani ˈi langi. 12 Ma noaˈa kaimili ˈiri oga neˈe muka tua noni ˈailaˈa. Bore ma, muke diˈia lala na ngwae neˈe kira faˈamamana ana God ma

* **5:10** Sa Melkisadek lisia Genesis 14:17-24.

kira ka mabetau, ma ˈunaˈeri kira ke baˈa ngalia ru neˈe God nia fata alangaˈi ˈani ki.

Na fata alangaˈinga God

13 Aia, muke manata basi sulia sa Abraham. Ana kaidaˈi God nia fata alangaˈi fuana, nia faˈangasia naˈa fata alangaˈinga nia ˈani satana talana, sulia noaˈa naˈa ta ngwae laˈu neˈe doe ka liufia God fuana faˈangasilana alaˈanga neˈeri. 14 Ma God ka fata ˈuri,

“Nia mamana liu, nai baˈa faˈaleˈa ˈoe,
ma nai baˈa kwate na kwalafa ˈoe
kika ˈoro.”✡

15 Ma sa Abraham nia mabetau, ma nia ka ngalia naˈa ru neˈe God nia fata alangaˈi ˈani ki. 16 Ma diˈia ta ngwae bore ˈana neˈe fata alangaˈi, nia ka faˈangasia ˈani satana ta ngwae neˈe ˈinotoˈa ka liufia. Ma ˈunaˈeri ngwae ki taˈifau, kika faˈamamana ana fata alangaˈinga neˈe nia faˈangasia ˈunaˈeri. 17 Aia, ma kaidaˈi God nia fata alangaˈi ˈani fuana sa Abraham, nia oga na ngwae neˈe kike baˈa ngalia na ru neˈeri ki, kike sai leˈa ana neˈe nia ke baˈa faˈa aliˈafua eta fata ˈanga nia fuada. Ma nia neˈe kwate nia ka faˈangasia naˈa alangaˈi ˈanga neˈeri. 18 Na ro ru ki neˈe teo ma nia noaˈa kasi rokisi naˈa. Na etana ru neˈe, na fata alangaˈinga God. Ma na ruana ru neˈe na faˈangasilana alangaˈi ˈanga nia ˈani satana. Ma osiˈana na ro ru neˈeri ki, kulu saiana God noaˈa kasi ˈoso.

Kulu tafi ka sui naˈa ˈuana God neˈe nia lia suli kia. Ma na fata alangaˈinga God ka radua kiaˈa fasi ˈiri kulu ka uu ngasi ˈani na kwaimasiˈanga masia na ru leˈa ki neˈe God fata alangaˈi ˈaniˈa. 19 Aia, na fitoˈonga kia ana God nia faˈangasia na maurilaka, diˈia ta gwaluˈi fau ba nia faˈangasia ta faka doe fasi ˈiri noaˈa kasi leka matamata. Ma kulu ka fitoˈo ana sa Jesus neˈe nia ruˈu maˈi saena “kula abu liu” saena Luma Abu God ˈi langi. 20 Sa Jesus neˈe na ˈingataˈi fata abu neˈe tuatua kasi sui diˈia sa Melkisadek.✡ Ma nia ka ruˈu ˈi naˈo akulu saena kula abu liu fuana ˈafilakulu.

7

Sa Melkisadek nia na fata abu talingaˈi ka liufia laˈu na fata abu ana sa Lifae

1 Ma sa Melkisadek niaˈa na ngwae tatalafaˈa fafia na fanoa ˈi Salem, ma nia neˈe fata abu God neˈe ˈinotoˈa ka tasa. Ana taˈi kaidaˈi, sa Abraham fuˈa faˈinia fai ngwae tatalafaˈa ki, ma nia ka liufida. Ma kaidaˈi sa Abraham ka oli ˈuana fanoa nia, nia ka toda sa Melkisadek sulia tala, ma sa Melkisadek ka faˈaleˈa sa Abraham. 2 Ma sa Abraham ka kwatea tangafula ana ru ki neˈe nia lauˈi ana fuˈanga.

Ma na fadalana satana sa Melkisadek neˈe “Na ngwae tatalafaˈa ana ˈoloˈoloˈa.” Ma niaˈa neˈe tatalafaˈa fafia na fanoa ˈi Salem, neˈe fadalana “Na ngwae tatalafaˈa ana aroaroˈa.” 3 Ma noaˈa kulu kasi sai goˈo ana sa tai neˈe maˈa nia, ma ˈi tai neˈe teˈa nia, ma na kwalafa nia. Ma kulu kasi sai goˈo ana ta alaˈanga sulia na futalana nama na maelana. ˈUnaˈeri neˈe sa Melkisadek nia diˈia goˈo na Ngela God, osiˈana na raoˈa nia ana fata abuˈanga noaˈa kasi sui.

4 Aia, muke manata basi sulia na ˈinotoˈalana sa Melkisadek, sulia na koˈo kia sa Abraham kwatea naˈa tangafula ana ru neˈe nia lauˈi ki faˈasi malimae nia ki. 5 Aia, ma na kwalafa ana sa Lifae ki neˈe kira rao ana fata abuˈanga, na taki ki saea kira ka ngalia naˈa tangafula ana toˈoruˈa ki faˈasia ngwaefuta kira na Jiu ki, sui bore ˈana kira taˈe logo maˈi faˈasia kwalafa sa Abraham. 6 Ma sa Melkisadek noaˈa ˈiri sakatafa maˈi faˈasia kwalafa sa Lifae. Bore ma nia ngalia goˈo ˈana tangafula ana ru ki neˈe sa Abraham ngaliˈi maˈi, ma nia ka faˈaleˈa sa Abraham. Sa Melkisadek sasi ˈunaˈeri, sui bore ˈana sa Abraham neˈe God ka fata alangaˈi fuana. 7 Ma kulu saiana, na ngwae neˈe kwatea faˈaleˈanga fuana ta ngwae, nia ˈinotoˈa ka liufia na ngwae neˈe ngalia faˈaleˈanga.

8 Ma na fata abu ki neˈe kira leka maˈi faˈasia kwalafa sa Lifae, kira ngalia naˈa tangafulana ru ki taˈifau, sui bore ˈana kira ke baˈa mae goˈo ˈada. Bore ma sa Melkisadek niniˈa, nia ngalia naˈa tangafulana ru sa Abraham ki, ma kulu

✡ **6:14** Jenesis 22:16, 17 ✡ **6:20** Sam 110:4

saiana na Kerekereʼa Abu ba saea sa Melkisadek nia mauri ʼua. 9 Na kwalafa sa Lifae ki, kira saiana kika ngalia naʼa tangafulalana ru ki ana kaidaʼi neʼe. Ma kulu totolia kuka saea ana kaidaʼi sa Abraham kwatea naʼa tangafula ana na ru nia ki fuana sa Melkisadek, sa Lifae logo kwatea tangafulana ru ki fuana sa Melkisadek, 10 osiʼana sa Lifae futa naʼa ʼi buri ana kwalafa sa Abraham neʼe kwate tangafulana ru ki fuana sa Melkisadek.

11 Aia, kulu saiana kaidaʼi God nia kwatea naʼa taki ki fuada fuuʼi ngwae Israel, nia ka filia fata abu ki neʼe kira leka maʼi faʼasia sa Lifae fasi ʼiri kira ka ʼinotoʼa fafia na taki neʼeri ki. Ma diʼia nia talangwaraʼu fuana fata abu neʼeri ki kira ka kwate ma ngwae ki ka saga ana raoʼa kira ki, God noaʼa kasi kwatea goʼo maʼi ta fata abu laʼu neʼe diʼia sa Melkisadek. Ma na fata abu faolu neʼeri nia noaʼa kasi usulia sa Aaron neʼe leka maʼi faʼasia kwalafa sa Lifae. 12 Sulia ana kaidaʼi kira rokisia na fata abu ki, nia totolia logo kira ka rokisia na taki sa Moses ki neʼe kira dau fafiʼi. 13 Ma na Aofia sa Jesus neʼe kira kerekere sulia, nia noaʼa kasi saka maʼi faʼasia sa Lifae, ma ka noaʼa naʼa ta ngwae laʼu ana kwalafa sa Jesus neʼe fata abuʼa. 14 Sulia kulu saiana sa Jesus futa maʼi faʼasia kwalafa sa Juda. Ma sa Moses noaʼa kasi faʼamanata ʼani fasi neʼe ta ngwae goʼo ana kwalafa neʼeri ki neʼe kira ka fata abuʼa.

Sa Jesus neʼe na fata abu logo diʼia sa Melkisadek

15 Aia, ma kulu saiana ru neʼeri ki madako liu, osiʼana taʼi fata abu matamata sakatafa laʼu maʼi neʼe diʼia sa Melkisadek. 16 Ma na fata abu faolu neʼeri noaʼa laʼu ta fata abu osiʼana nia futa ana kwalafa fata abu ki. Niaʼa na fata abu lala osiʼana na ngasingasiʼanga ana mauriʼa firi nia. 17 Sulia na Kerekereʼa Abu ba saea,

“ʼOe na fata abu neʼe ʼoko tua firi naʼa
ʼamu diʼia sa Melkisadek.”✡

18 Kulu saiana taʼifau na taki sulia fata abuʼanga, God rokisia taʼifau, osiʼana na taki neʼeri noaʼa kasi ʼafi kia, ma nia ka dalafaʼa goʼo ʼana. 19 Sulia na taki neʼeri, nia ʼafitaʼi liu nia ka faʼasaga goʼo ta ru. Ma ana kaidaʼi neʼe, God ka kwatea taʼifau naʼa fuaka na tala leʼa laʼu fasi ʼiri kuka leka maʼi siana.

20 Na tala faolu neʼeri leʼa ka tasa, sulia God fata alangaʼi ʼato ana kaidaʼi nia alua sa Jesus ka fata abuʼa. Ana kaidaʼi nia alua naʼa kwalafa sa Lifae kira ka fata abuʼa, noaʼa nia kasi fata alangaʼi ʼato ʼunaʼeri. 21 Bore ma sa Jesus niniʼa, God alua fata abuʼanga nia ʼani fata alangaʼinga fuana, sulia na Kerekereʼa Abu ba saea,

“God fata alangaʼinga ʼato, ma nia noaʼa
kasi rokisia naʼa manatana.
‘ʼOke baʼa fata abuʼa sulia kudi.’ ”✡

22 Ma osiʼana na fata alangaʼi ʼato God ʼunaʼeri, kulu saiana na fau alangaʼinga neʼe sa Jesus gwaungaʼi fafia, nia leʼa liufia na fau alangaʼinga ʼua ana na taki.

23 Aia, taʼi ru laʼu neʼe kwate ma kulu ka saiana na fau alangaʼinga faolu neʼeri leʼa ka tasa. Sulia ʼi naʼo maʼi, na fata abu ki neʼe ʼita maʼi faʼasia kwalafa sa Lifae kira ʼoro, sulia kaidaʼi ta ngwae ada ka mae, nia talangwaraʼu goʼo ʼana fuana rokisilana ʼani ta ngwae laʼu. 24 Ma sa Jesus niniʼa tuatua firi, ma na raoʼa nia ʼani fata abuʼanga ka tuatua firi. 25 Osiʼana nia ʼunaʼeri, ana kaidaʼi ki taʼifau nia talangwaraʼu goʼo ʼana fuana sa Jesus ka faʼamauria na ngwae ki neʼe leka maʼi siana God. Sulia sa Jesus maumauri firi, ʼiri nia ʼafida ʼi maana God.

26 Aia, sulia na ru neʼeri ki, sa Jesus neʼe na ʼingataʼi fata abu neʼe kulu boʼoboʼo ʼuana, sulia nia abu liu, ma ka saga taʼifau, ma ka noaʼa ta taʼangaʼa ana. God ka ngali nia faʼasia na ngwae taʼa ki, ma ka alu nia ka tua ʼi langi. 27 Nia noaʼa kasi diʼia na ʼingataʼi fata abu ba ʼi naʼo ki. Sulia na ʼingataʼi fata abu ba kiri ʼi naʼo, kira saiana kika abula taʼa, sulia kira ngwae ki goʼo ʼada. Nia neʼe sasia ma kira ka kwatea kwaisuʼusiʼanga ki sulia asoa ki fuana lafulana na abula taʼangaʼa kira ki, sui mala kira ka kwatea kwaisuʼusiʼanga ki fuana lafulana na abula taʼangaʼa na ngwae matamata ki. Ma sa Jesus niniʼa, noaʼa nia kasi

✡ **7:17** Sam 110:4 ✡ **7:21** Sam 110:4

sasi goˡo ˡunaˡeri, sulia nia kasi toˡo ana ta taˡangaˡa. Sa Jesus kwatea naˡa maurilana fuana taˡi kwaisuˡusiˡanga nia ana taˡi kaidaˡi goˡo, ma ka noaˡa ta foˡosi laˡu. 28 Na taki faˡasia sa Moses, nia filia naˡa ngwae neˡe noaˡa kasi saga taˡifau fasi ˡiri kira ka fata abuˡa. Bore ma ka tau naˡa maˡi ˡi buri ˡana na taki neˡeri ki, God ka fata alangaˡi ma ka filia naˡa Ngela nia. Ma God kwate ma sa Jesus na ˡingataˡi fata abu aliˡafu ma ka tuatua firi.

8

Sa Jesus neˡe ˡingataˡi fata abu kia

1 Aia, na fadalana ru neˡe kami fata sulia fuamuˡa ki nia ˡuri: Na ˡingataˡi fata abu kia nia leˡa ka tasa, ma nia tua ana kula ˡinotoˡa ka tasa ˡi langi, sulia nia tua ana bali ˡoloˡolo ana God. 2 Nia sasia na raoˡa ˡingataˡi fata abu ˡi saena kula abu liu saena Babala Abu mamana ˡi langi neˡe na Aofia saungaˡinia, ma noaˡa laˡu neˡe ngwae ki saungaˡinia.

3 God ka filia naˡa ˡingataˡi fata abu ki taˡifau fasi ˡiri kira ka kwatea na kwaisuˡusiˡanga fuana God. Nia ka ˡunaˡeri logo na ˡingataˡi fata abu kia sa Christ toˡo ana taˡi ru ni kwaisuˡusiˡanga. 4 Diˡia sa Christ tua naˡa saena fanoa ˡi ano, nia kasi rao ana fata abuˡanga, sulia kulu toˡo naˡa ana fata abu ˡoro ki neˡe kira kwatea naˡa ru neˡe na taki sa Moses ki saea. 5 Ma na kula abu neˡe kira rao ˡi saena diˡia goˡo ˡana na kula abu ˡi langi, bore ma nia noaˡa kasi diˡia liua ru mamana neˡe nia ˡi langi. Sulia kaidaˡi sa Moses nia karangi saungaˡinia na Babala Abu God, God ka saea fuana ka ˡuri,

“ˡOke saungaˡi saga nama sulia ru neˡe nau ku faˡataˡinia fuamu ˡi gwauna ua.”✡

6 Ma na raoˡa sa Jesus ana fata abuˡanga nia leˡa ka liufia na fata abu neˡe ˡi ano ki. Osiˡana nia neˡe kwatea ma fau alangaˡi faolu God ke fuli mamana neˡe liufia fau alangaˡinga ˡua. Na fau alangaˡinga faolu neˡeri, nia talingaˡi sulia nia ˡi saena fata alangaˡinga ngasingasiˡa God.

7 Si diˡia na fau alangaˡinga ˡua nia rao leˡa goˡo ˡana, tama noaˡa laˡu ta fau alangaˡi ˡanga faolu ˡi buri ˡana. 8 Bore ma God lisia na ngwae nia ki noaˡa kasi roˡo sulia na fau alangaˡinga ˡua, ma nia ka fata ˡuri,

“Nauˡa na Aofia, ma ana kaidaˡi neˡe nia ˡua maˡi, nai baˡa alua ta fau alangaˡi faolu fuana faˡamaurilana fuuˡi ngwae Israel.
9 Ma na fau alangaˡi faolu neˡeri, noaˡa kasi diˡia goˡo na fau alangaˡi ˡua neˡe nau ku kwatea fuana koˡo bora kira ki, ana kaidaˡi nau ku talaˡi kira maˡi faˡasia fanoa Ejipt.
Kira kasi roˡo goˡo sulia fau alangaˡi neˡeri.
Ma osiˡana ru neˡeri, nau ku faˡiburi ˡani kira.
10 Na fau alangaˡi faolu neˡe nai baˡa sasi fauna faˡamaurilana fuuˡi ngwae Israel neˡe nia ˡuri:
Nai baˡa alua naˡa taki nau ki saena manatada, ma nai baˡa keresia saena maurilada.
Ma nai baˡa God fuada, ma kira ke baˡa ngwae nau ki.
11 Ma noaˡa kira kasi oga laˡu ta ngwae ˡiri ke faˡamanata kira suli nau.
Sulia ana asoa neˡeri, ngwae ki taˡifau, na ngwae ˡinotoˡa ki ma na ngwae tiˡitiˡi ki, kira ke baˡa saiaku.
12 Ma nai baˡa rufuanata ana abula taˡangaˡa kira ki, ma nai manata bura ˡani na roraˡa kira ki.”✡

13 Aia, sulia God fata sulia na fau alangaˡinga faolu neˡeri, nia faˡataˡinia na fau alangaˡi ˡanga ˡi naˡo nia ˡua naˡa. Ma kulu ka saiana diˡia ta ru neˡe ˡua naˡa, ˡirai ma nia ke baˡa mu tatari, ma nia ka noˡana naˡa.

9

Na foˡongaˡa ˡi ano ma ˡi langi

1 Aia, saena fau alangaˡi ˡua, God ka kwatea taki ki fuana foˡongaˡa, ma nia ka faˡamanata logo sulia na Babala Abu neˡe ˡi ano. 2 Kira saungaˡinia naˡa Babala Abu neˡeri ˡani ˡaba ifi, ma nia toˡo ana ro maˡe luma ki. Na etana maˡe luma kira saea ˡani “kula abu.” Ma kira ka alua

✡ **8:5** Eksodas 25:40 ✡ **8:12** Jeremaea 31:31-34

faʼi unu ʼi neʼeri, faʼinia na tatafe, ma na beret ʼuana kwatelana fuana God ka teo ʼi fafona. 3 Ma kira ka daura'inia logo na ʼaba ifi ʼi safitana na ro maʼe luma neʼeri ki. Aia, ma na ruana maʼe luma kira saea ʼani “kula abu liu.” 4 Ma saena maʼe luma neʼeri, kira alua naʼa fuʼani kwaisuʼusi neʼe kira saunga'inia ʼani gol. Ma fuʼani kwaisuʼusi neʼeri kira duʼafia na ʼai moko leʼa fafona. Neʼeri logo kira alua taʼi faʼi kisi doe neʼe kira daua fafia ʼani gol. Na faʼi kisi doe neʼeri nia faʼata'inia ʼani fau alanga'inga God. Ma ʼi saena faʼi kisi doe neʼeri taʼi titiu kira saunga'inia ʼani gol, ma ʼi saena kira ka alua na fanga neʼe kira saea ʼani “mana.” Ma ʼi saena faʼi kisi doe neʼeri logo, kira ka alua na faʼi kuba sa Aaron neʼe bulao, ma na ro reba fau ki neʼe God keresia na fau alanga'inga ani. 5 Aia, ma na faʼi kisi doe neʼeri kira alua ro nunuʼi ʼainsel ki ʼi fafona. Ma na ʼainsel neʼeri ki kira toʼo ana ʼabaʼaba ru ki neʼe faʼata'inia God tua ʼi neʼeri. Na ʼabaʼaba ru neʼeri ki ʼifi ʼi fafona na kula neʼe God lafua naʼa taʼanga'a na ngwae ki. Bore ma noaʼa naisi faʼamanata daranini leʼa goʼo sulia na ru neʼeri ki ana kaidaʼi neʼe.

6 Ma ana kaidaʼi kira sasi akaʼu ana ru ʼunaʼeri ki taʼifau, na fata abu ki kira ka ruʼu saena etana maʼe luma ana asoa ki taʼifau fuana sasilana na raoʼa kira ki. 7 Aia, na ruana maʼe luma neʼe kira saea ʼani “kula abu liu,” taʼi ngwae goʼo neʼe ka ruʼu ma niaʼa na ʼingataʼi fata abu, ma nia ka ruʼu ʼi neʼeri ana taʼi kaidaʼi goʼo saena taʼi faʼi ngali. Ma kaidaʼi nia ruʼu ʼi saena, nia ka ngalia na ʼabu fuana foʼosi'anga ʼani fuana na lafulana taʼanga'a nia ki, ma na taʼanga'a na ngwae ki logo neʼe kira sasiʼi ana kaidaʼi kira kina ʼua. 8 Aia, ʼani ru neʼeri ki, na Anoʼi ru Abu ka faʼamanata kia neʼe noaʼa kulu kasi ruʼu ʼua ʼi saena na “kula abu liu,” ana kaidaʼi na Babala Abu tua ʼua. 9 Ma ru neʼeri ka faʼamanata kulu ʼani taʼi ru ana kaidaʼi neʼe. Nia faʼamanata kulu ʼani na kwatelana na kwateʼa ki faʼinia na kwaisuʼusi'anga ki noaʼa kasi faʼasikasika manatada ngwae ki. 10 Osi'ana taki neʼeri ki fata goʼo sulia fanga, ma kwaʼunga, ma na faʼasikasikalana noni. Ma na taki neʼeri ki leka goʼo sulia bali ana noni, ma niʼi ka talingaʼi goʼo ʼana leleka ka dao ana kaidaʼi God ka rokisia ʼani ta ru faolu.

11 Ma ana kaidaʼi neʼe sa Jesus Christ ka dao naʼa maʼi fuana sasilana na raoʼa na ʼingataʼi fata abu ana tala faolu neʼe leʼa ka liufia tala ʼua. Na Babala Abu neʼe nia ka rao ʼi saena nia ʼi langi, nia leʼa ka tasa ma ka doe liufia na Babala Abu ʼi ano. Noaʼa ta ngwae kasi saunga'inia na Babala Abu neʼeri, ma na Babala Abu neʼeri noaʼa kasi tua saena magalia neʼe. 12 Ma sa Jesus Christ ka ruʼu ana taʼi kaidaʼi goʼo ʼi saena “kula abu liu” neʼe tua maʼi ʼi langi, ma noaʼa nia kasi ruʼu laʼu. Ma ana kaidaʼi nia ka ruʼu, nia kasi ngalia maʼi na ʼabuna nanigot ki faʼinia buluka fuana na kwaisuʼusi'anga. Bore ma nia ka ruʼu lala fasi ʼiri nia ka kwatea na ʼabuna talana fuana kwaisuʼusi'anga, ma ʼunaʼeri nia ka sasia ka talangwaraʼu fuaka fuana tuaʼa ʼani mauriʼa firi.

13 Sulia na ru neʼe na taki ki faʼamanata ʼani, diʼia ta ngwae bore ʼana noaʼa kasi sikasika ʼi maana God, na fata abu ka faʼasikasika nia ʼani namulilana ana ʼabuna nanigot, ma buluka, ma na fuʼa fuʼana kala buluka. 14 Aia, ma diʼia nia talangwaraʼu goʼo ʼana fuana ta ngwae ka faʼasikasika goʼo ʼana ʼani ʼabuna buluka faʼinia nanigot ki, ʼunaʼeri nia ka tasa liu mo diʼia nia sikasika ʼani ʼabuna sa Jesus Christ. Ma ʼani na kwaiʼafilana Anoʼi ru Abu tuatua firi, sa Jesus Christ ka foʼosi ʼani nonina talana fuana God, ma nia noaʼa kasi toʼo goʼo ana ta roraʼa. Ma sulia na ʼabuna, nia faʼasikasika maurilaka taʼifau, fasi ʼiri kulu ka rao fuana God neʼe mauri mamana. Ma noaʼa kulu kasi fulia laʼu ti ru neʼe ka talaʼi kia ʼuana maeʼa.

Na ʼabu faʼata'inia neʼe God alafafia na fata alanga'inga nia

15 Ma osi'ana nia ʼunaʼeri, sa Jesus Christ naʼa neʼe ngwae gwaungaʼi naʼa fafia fau alanga'inga faolu, fasi ʼiri na ngwae neʼe God saeda, kike baʼa ngalia na mauriʼa firi neʼe God fata alangaʼi ʼania. Nia talangwaraʼu goʼo ʼana fuana God ka sasi ʼunaʼeri, osi'ana na maelana sa Jesus Christ. Ma sulia na maelana sa Jesus Christ, God ka lafua naʼa taʼanga'a ngwae neʼe kira sasiʼi ana kaidaʼi na fau alanga'inga ʼua nia gwaungaʼi ʼua fafida.

16 Aia, muke manata basi sulia na ngwae neˡe tua ma ka keresia taˡi ˡaba ru neˡe faˡataˡinia diˡia nia ke mae, sa tai neˡe ke baˡa ngalia na toˡoruˡa nia ki. Ana kaidaˡi na ngwae ba keresia ˡaba ru neˡeri nia mae, nia talingaˡi fuana ta ngwae laˡu ka faˡataˡi mamana ana neˡe nia mae, sui mala na ngwae neˡe nia ka fata sulia ˡi saena ˡaba ru neˡeri ka fiˡi ngalia naˡa toˡoruˡa neˡeri ki. 17 Ma diˡia ngwae ba keresia ˡaba ru neˡeri ka mauri ˡua, na ru ba nia keresia ki nia ˡafitaˡi ka fuli. Ma diˡia nia ka mae mala, na ru neˡe nia keresia ki ka fiˡi fuli. 18 Nia neˡe na fau alangaˡi ˡanga etaeta ba God dao mamana kaidaˡi kira namulia ana ˡabu. 19 ˡUnaˡeri, sa Moses ka faˡamanata ˡani ngwae ˡi naˡo ki sulia ru ki taˡifau neˡe taki totongaˡi kira ka sasiˡi, sui nia ka ngalia ˡabu faˡasia na buluka ki faˡinia na nanigot ki, ma ka dola ˡani kafo. Sui nia ka loloma ˡinia na ifuna sipsip neˡe kira faˡameoa ma na rarana ˡai neˡe kira saea ˡani “hisop.” Ma nia ka namulia na buka neˡe kira keresia ˡani taki neˡeri ki, ma ka namulia logo ˡani na ngwae ki. 20 Ma sa Moses ka fata ˡuri, “Na ˡabu neˡeri, nia faˡataˡi mamana ana fau alangaˡi ˡanga neˡe God baˡe kamu ˡuana ˡiri muke roˡosulia.” 21 Nia ka ˡunaˡeri logo sa Moses ka namulia naˡa Babala Abu neˡe kira saungaˡinia ˡani ˡaba ifi, ma ka namulia logo na ru ki taˡifau ˡi saena fuana na foˡosilana God. 22 Ma ka ˡunaˡeri logo, na taki ki ka saea neˡe nia teo fuana faˡasikasikalana na ru ˡoro ki ˡani ˡabu. Ma ˡunaˡeri logo, diˡia noaˡa kira kasi saungia ta ru mauri ma ˡabuna ka afe, nia ˡafitaˡi God ka rufuanata ana na taˡangaˡa ta ngwae.

Kwaisuˡusiˡanga sa Jesus Christ neˡe lafua taˡangaˡa ki

23 Ma na ru fuana foˡosilana God ˡi ano ki, kira diˡia goˡo ˡana nununa ana ru mamana ki maˡi ˡi langi, nia neˡe ngwae kira ka faˡasikasikada ˡani ˡabu ˡunaˡeri. Bore ma na ru mamana ki maˡi ˡi langi oga na kwaisuˡusiˡanga neˡe leˡa ka tasa. 24 Sulia ana kaidaˡi sa Jesus Christ kwatea naˡa kwaisuˡusiˡanga nia fuana God, nia kasi ruˡu maˡi saena Babala Abu ˡi ano neˡe ngwae ki kira saungaˡinia ka diˡia goˡo ˡana na nununa Babala Abu mamana ˡi langi. Nia leka ˡi langi, ma ˡi neˡeri nia ka tua faˡinia God fuana ˡafilaka.

25 Ma sulia faˡi ngali ki taˡifau, na ˡingataˡi fata abu ngwae Jiu ki, nia ka ruˡu saena “kula abu liu” ana Luma Abu God neˡe ˡi ano, ana taˡi kaidaˡi saena taˡi faˡi ngali ˡuana kwatelana kwaisuˡusiˡanga ˡani ˡabuna ru mauri ˡaeˡaela ki. Bore ma sa Jesus Christ nia noaˡa kasi ruˡu ana kaidaˡi ˡoro ki fuana kwatelana na kwaisuˡusiˡanga ˡani niaˡa talana. 26 Sulia diˡia nia ˡunaˡeri, ˡita maˡi ana etangilana saungaˡilana na magalia, nia ka nonifii funifaraˡa ana kaidaˡi ˡoro ki. Bore ma ana kaidaˡi ˡisi neˡe ki, nia ka leka maˡi ana taˡi kaidaˡi goˡo fasi ˡiri nia ka lafua taˡangaˡa ki ˡani na kwatelana kwaisuˡusiˡanga ana nonina talana. Ma noaˡa nia kasi sasi naˡa ˡunaˡeri laˡu.

27 Aia, ma na ngwae saena magalia neˡe ki, kira mae ana taˡi faˡi kaidaˡi goˡo, sui mala God ke baˡa matalangaˡinida. 28 Ma ˡunaˡeri logo, sa Jesus Christ ka mae ana taˡi kaidaˡi goˡo fuana kwaisuˡusiˡanga fuana lafulana na taˡangaˡa na ngwae ˡoro ki. Ma nia ke baˡa oli laˡu maˡi ˡi ano, noaˡa laˡu fuana lafulana taˡangaˡa ngwae ki, bore ma nia ke baˡa oli fuana faˡamaurilana na ngwae neˡe kira kwaimasi ana ki.

10

1 Na taki neˡe sa Moses kwateˡe ki, na nununa goˡo ˡana ru mamana neˡe leˡa ka tasa neˡe sa Jesus sasiˡi fuaka ki. Na taki ki saea kira ˡidufaˡi kwatea na kwaisuˡusiˡanga ki ana faˡi ngali ki taˡifau. Ma kulu ka saiana na taki neˡeri ki, kira ˡafitaˡi goˡo ka faˡasaga na ngwae neˡe kira foˡosia God ki. 2 Diˡia na kwaisuˡusiˡanga neˡeri kwate ma sa tai faˡida neˡe kira foˡo ma kika sikasika naˡa, noaˡa kira kasi bolo fuana kwatelana laˡu ta kwaisuˡusiˡanga, osiˡana kira saiana God ke baˡa rufuanata naˡa taˡangaˡa kira ki taˡifau, ma noaˡa kira kasi kwaimanatai laˡu. 3 Bore ma sulia faˡi ngali ki taˡifau, na kwaisuˡusiˡanga kira ki faˡamanata oli ada ana taˡangaˡa kira ki. 4 Sulia nia ˡafitaˡi goˡo fuana

ꞌabuna buluka ki faꞌinia na nanigot ki ka lafua naꞌa taꞌangaꞌa kia ki.

5 Nia neꞌe ana kaidaꞌi sa Jesus Christ karangi ka leka naꞌa maꞌi saena magalia, nia fata fuana God ka ꞌuri,

“Noaꞌa laꞌu kwaisuꞌusiꞌanga ana ru
mauri ꞌaeꞌaela ki neꞌe ꞌoko oga,
bore ma ꞌoko kwatea na noni
fuaku.
6 Sulia noaꞌa ꞌoe kosi saeleꞌa goꞌo faꞌinia
na kwaisuꞌusiꞌanga ꞌani na ru
mauri ꞌaeꞌaela ki neꞌe kira doꞌofia
ma na ꞌabuna ru ꞌaeꞌaela ki fuana
na lafulana taꞌangaꞌa ki.
7 Sui, nau ku saea, ‘God ꞌae, nau ku dao
naꞌa fasi ꞌiri nau ku sasi sulia tae
ki neꞌe ꞌoko oga, diꞌia kira kerekere
naꞌa suli nau ꞌi saena Kerekereꞌa
Abu.’ ”✡

8 Aia, sa Jesus ka saea neꞌe God noaꞌa kasi oga goꞌo na kwateꞌa ki ma na kwaisuꞌusiꞌanga neꞌe kira doꞌofia ma na ꞌabuna ru mauri ꞌaeꞌaela ki fuana na lafulana taꞌangaꞌa ki. Ma noaꞌa nia kasi saeleꞌa sulia na ru neꞌeri ki. Ma nia ka fata ꞌunaꞌeri, sui bore ꞌana na taki sa Moses ki kira fata sulia kwaisuꞌusiꞌanga neꞌeri ki. 9 Ma nia ka fata laꞌu ꞌuri fuana God, “Nau ku dao naꞌa fasi ꞌiri nau ku sasi sulia tae ki neꞌe ꞌoko oga.” Ma sulia na alaꞌanga neꞌeri, kulu saiana God ka lafua naꞌa kwaisuꞌusiꞌanga ana na taki, ma ka rokisia naꞌa ꞌani na kwaisuꞌusiꞌanga ꞌani sa Jesus Christ. 10 Ma sulia sa Jesus Christ nia sasi sulia naꞌa kwaiogai ꞌanga God, ma God ka lafua naꞌa taꞌangaꞌa kia ki, ma ka faꞌasikasika kulu naꞌa. Nia ꞌunaꞌeri, sulia kwaisuꞌusiꞌanga sa Jesus Christ ꞌani nonina talana ana taꞌi kaidaꞌi goꞌo, ma ka noaꞌa laꞌu ta foꞌosi ꞌani nonina ana ruana kaidaꞌi.

11 Ma na fata abu Jiu ki kira ꞌidufaꞌi ruꞌu ꞌi saena Luma Abu sulia asoa ki, ma kira ka sasia na raoꞌa kira ꞌani kwaisuꞌusiꞌanga ana kaidaꞌi ꞌoro ki. Bore ma na kwaisuꞌusiꞌanga neꞌeri ki, noaꞌa kira kasi bolo fuana lafulana na taꞌangaꞌa ngwae ki. 12 Ma sa Jesus Christ neꞌe, nia kwatea kwaisuꞌusiꞌanga nia ana taꞌi kaidaꞌi goꞌo fuana lafulana na taꞌangaꞌa ki. Ma nia kasi oga ke kwatea laꞌu ta kwaisuꞌusiꞌanga ana ta kaidaꞌi matamata. Ma ana kaidaꞌi nia ka kwatea naꞌa kwaisuꞌusiꞌanga nia ka sui, nia ka tua ꞌi bali ꞌoloꞌolo ana God, sulia na raoꞌa nia fuana na kwaisuꞌusiꞌanga ka sui naꞌa. 13 Ma sa Jesus Christ ke tua goꞌo ꞌana ꞌi neꞌeri, ma nia ka kwaimasi ana kaidaꞌi neꞌe God ke baꞌa fuꞌa ka liufia na malimae nia ki. 14 Aia, sulia taꞌi kwaisuꞌusiꞌanga neꞌeri, nia ka lafua naꞌa taꞌangaꞌa kia ki, ma nia kwate ma kulu ka saga tua tua firi.

15 Ma na Anoꞌi ru Abu nia fata laꞌu sulia na ru neꞌeri ki ka ꞌuri,

16 “Nauꞌa na Aofia, ma saena asoa neꞌe
ke baꞌa dao maꞌi, nai baꞌa alua ta
fau alangaꞌinga faolu fuada fuana
faꞌamaurilada ꞌuri:
Nai baꞌa alua na taki nau ki ꞌi saena man-
atada, ma nai baꞌa keresia saena
maurilada.”✡

17 Ma na Anoꞌi ru Abu ka fata laꞌu ꞌuri,

“Na roraꞌa kira ki ma na abula taꞌangaꞌa
kira ki, nai baꞌa rufuanata ani, ma
noaꞌa nau kusi manata laꞌu toꞌo
ani.”✡

18 Aia, kaidaꞌi God ka rufuanata naꞌa ana taꞌangaꞌa, noaꞌa kasi bolo fuana na kwatelana laꞌu ta kwaisuꞌusiꞌanga fuana lafulana taꞌangaꞌa ki.

Kuke dau ngasi ana fitoꞌonga kulu ana God

19 Ngwaefuta nau kina, sulia na maelana sa Jesus, kulu saiana kuke leka nonira ꞌa fuana ruꞌungaꞌa saena “kula abu liu.” 20 Sulia sa Jesus nia saungaꞌinia na tala faolu fuaka fuana lekaꞌa maꞌi siana God, fasi ꞌiri kuke mauri firi faꞌinia. Nia sasi ꞌunaꞌeri ꞌania na kwaisuꞌusiꞌanga ꞌani nonina.

21 Kulu toꞌo naꞌa ana taꞌi ꞌingataꞌi fata abu leꞌa liu neꞌe gwaungaꞌi fafia ngwae God ki. 22 Ma sulia ru neꞌeri ki, kuke dao siana God faꞌinia na foꞌongaꞌa neꞌe mamana, ma na faꞌamamanaꞌanga neꞌe ngasi, ma na manataꞌanga neꞌe faolu, sulia kulu saiana God faꞌasikasika kia naꞌa sulia sa Jesus. Ma kuke siuabu logo fuana faꞌataꞌilana God neꞌe faꞌasikasika kulu

✡ **10:7** Sam 40:6-8 ✡ **10:16** Jeremaea 31:33 ✡ **10:17** Jeremaea 31:34

naʼa. 23 Kulu saea fuana ngwae ki neʼe
kulu manata kwaimasi ana God. Ma kuke
dau ngasi ana fitoʼonga ʼuana na ru ba
God nia fata alangaʼi ʼani fuaka ki, sulia
kulu saiana nia ke baʼa faʼamamana na
fatalana. 24 Ma kulu ke manata sulia na
kwaiogai ʼanga kia kwailiu, fasi ʼiri kuke
kwaiʼafi aka kwailiu, ma kuke faʼataʼinia
na alafeʼanga fuaka kwailiu ʼani ru leʼa
neʼe kulu sasiʼi ki. 25 Aia, ma noaʼa
kulu kasi tua faʼasia na fikuʼa faʼinia
foʼosilana God, diʼia ti ngwae neʼe kira
sasia. Bore ma kuke fiku fasi ʼiri kuke
radu kulu kwailiu, sulia kulu saiana na
asoa ana olilana maʼi na Aofia sa Jesus
nia karangi naʼa.

26 Diʼia kulu saiana ka sui naʼa na
faʼamanataʼanga mamana ki, ma diʼia
kulu inaʼu goʼo ʼakulu ana sasilana ru
taʼa ki, tama noaʼa ta kwaisuʼusiʼanga
kasi bolo goʼo faʼinia lafulana roraʼa kia
ki. 27 Ma diʼia ta ngwae sasi ʼunaʼeri, nia
ka maʼu sulia nia masia naʼa na mata-
langaʼinga doe, ma na mafula ʼakoʼako
neʼe God ke baʼa faʼalia ʼani sa tai faʼida
neʼe kira tataʼe saulia niaʼa. 28 Ma ana
kaidaʼi ba sui, sa tai neʼe ka aburongo
goʼo ʼana ana na taki sa Moses ki, ma
diʼia ta uulu ngwae nama ta ro ngwae ka
fata faʼamamana neʼe ngwae neʼeri rora,
noaʼa kira kasi manataia, kika saungia
goʼo. 29 Ma diʼia ka ʼunaʼeri fuana taki
sa Moses ki, na kwaʼikwaʼinga neʼe doe
ka tasa fuana sa tai neʼe ʼaila ʼania na
Ngela God ʼi taʼena. Sulia na abulalana
na ngwae ʼunaʼeri nia faʼataʼinia neʼe
nia fia fasi na maelana sa Jesus Christ
noaʼa kasi ʼinotoʼa goʼo, ma nia fia
fasi na fau alangaʼi faolu neʼe totolia
ka faʼasikasika nia, noaʼa kasi ʼinotoʼa
logo. Aia, na ngwae ʼunaʼeri nia fata
faʼalia na Anoʼi ru Abu neʼe kwaiʼofe ana
niaʼa. 30 Sulia kulu saiana God ba fata
ʼuri, “Nai baʼa duʼu, nau naʼa neʼe nai
kwatea matalangaʼinga fuana ngwae ki,
osiʼana na abula taʼangaʼa kira ki.” Ma
na Kerekereʼa Abu ka fata laʼu ʼuri, “Na
Aofia ke baʼa matalangaʼinia na ngwae
nia ki.” 31 Si diʼia na God mauri nia dau
fafia ta ngwae fuana matalangaʼilana, na
ngwae neʼeri ke baʼa maʼu liu.

32 Ma muke manata toʼona kaidaʼi ʼato
ʼoro ba kamu ruʼu ʼi saena ki, kaidaʼi
kamu eta toʼo ana madakolaʼanga sa
Christ. 33 Kira faʼafii kamu, ma kira
ka fata siaraʼi kamu maana ngwae ʼoro
ki. Ma ana ti kaidaʼi, kamu ka maʼudi
fuana ʼadoʼa faʼinia na ngwae kwaima
kamu ki neʼe ti ngwae kira faʼafii kira
ʼunaʼeri. 34 Aia, ma ana kaidaʼi kira
alu ngwae faʼamamana ki saena luma
ni lokafo, muka manataida, ma muka
ʼafida. Ma muka saeleʼa goʼo amuʼa ana
kaidaʼi ngwae ki kira laua na toʼoruʼa
kamu ki taʼifau, sulia kamu saiana muka
toʼo laʼu ana toʼoruʼa leʼa ka tasa ki neʼe
nia tuatua firi ʼi langi. 35 Duʼungana
ʼunaʼeri, noaʼa kamu kasi maʼu. Si
diʼia muke faʼamamana ngangata ana
God, muke baʼa ngalia na kwaiaraʼa nia
fuamuʼa neʼe leʼa ka tasa. 36 Muke toʼo
ana mabetauʼa, fasi ʼiri muke sasi sulia
kwaiogai ʼanga God, ma muke ngalia naʼa
ru neʼe nia fata alangaʼinia fuamuʼa ki.
37 Osiʼana na Kerekereʼa Abu ba fata ʼuri,
“Karangi nia ke baʼa leka maʼi, ma nia
noaʼa kasi tau naʼa.
38 Ma na ngwae saga nau ki, kike baʼa
faʼamamana ma kike mauri.
Bore ma diʼia sa tai bore ada neʼe oli
faʼi buri sulia kira maʼu, noaʼa nau
kusi saeleʼa goʼo faʼinida.”✡
39 Bore ma kulu noaʼa kasi diʼia na ngwae
neʼe kira ngalia kwaʼikwaʼinga sulia kira
leka tau ʼunaʼeri. Kulu faʼamamana ana
God, ma nia ka faʼamauri kia.

11

Kulu fitoʼo ana God ke fulia fata alangaʼinga nia

1 Diʼia kulu fitoʼo ana God, kulu saiana
kuke baʼa ngalia ru leʼa ki neʼe kulu
kwaimasi ana faʼasia niaʼa, sui bore ʼana
kulu noaʼa kasi lisida ʼua. 2 Aia, ma na
ngwae ʼua ki ʼi naʼo maʼi, God alafafida
sulia na fitoʼonga kira ana niaʼa.

3 Sulia na fitoʼonga kulu ki, kulu saiana
God nia saungaʼinia na ru ki taʼifau ʼani
fata totongaʼinga nia. Na ru ki taʼifau
neʼe kulu lisia, kira ʼita maʼi faʼasia na
ru neʼe noaʼa kulu kasi lisiʼi ki.

4 Sa Abel ba fitoʼo ana God, ma
nia ka kwatea na kwaisuʼusiʼanga

✡ **10:38** Habakuk 2:3-4

nia fuana God neˈe leˈa ka liufia na kwaisuˈusiˈanga neˈe sa Kein kwatea. Ma sulia na fitoˈonga sa Abel, God ka saea nia ˈoloˈolo, sulia God alafafia na kwateˈa nia ki. Osiˈana sa Abel fitoˈo ana God, na ru neˈe nia sasiˈi ka faˈamanata kia ˈua, sui bore ˈana nia ka mae naˈa.

5 Ma sa Enok ka fitoˈo ana God, ma noaˈa nia kasi mae, sulia God ngalia ˈuana ˈi langi, ma noaˈa ta ngwae ˈi ano kasi lisia laˈu sa Enok. Ma na Kerekereˈa Abu ka saea God saeleˈa liu sulia sa Enok, ma God fiˈi ngalia ˈuana ˈi langi. 6 Diˈia ta ngwae noaˈa kasi fitoˈo ana God, noaˈa liu God ka saeleˈa fafia. Sulia sa tai neˈe leka maˈi siana God, nia ka fitoˈo nama neˈe God tua ma ka faˈaleˈa na ngwae neˈe kira leka maˈi siana ki.

7 Ma sa Noa fitoˈo ana God, ma nia ka roˈosulia na fata totongaˈinga God ki fuana sulia na igoigo neˈe ke baˈa dao maˈi. Nia ka faˈamamana, sui bore ˈana nia kasi lisia ˈua na igoigo neˈeri. Nia ka roˈosulia God, ma ka saungaˈinia taˈi faka doe. Ma kaidaˈi neˈe kafo doe ka fungu maˈi, nia faˈinia na ngwae nia ki kira ka mauri. Ma kaidaˈi nia sasi ˈunaˈeri, nia ka faˈataˈinia neˈe ngwae matamata ki kira taˈa ma kika totolia ngalilana na kwaˈikwaˈinga God. Ma God ka saea sa Noa nia ˈoloˈolo sulia na fitoˈonga nia.

8 Ma sa Abraham fitoˈo ana God, ma nia ka roˈosulia na fatalana. God baˈea nia ka leka faˈasia maˈe fanoa nia ˈuana ta abaˈi kula matamata laˈu ana kula neˈe God fata alangaˈi ˈani fasi ˈiri ka kwatea fuana. Nia neˈe sa Abraham ka faˈasia fanoa nia, sui bore ˈana noaˈa nia kasi sai ˈua ana ˈi faˈi neˈe nia leka ˈuana. 9 Ma kaidaˈi nia ka dao ana abaˈi kula neˈe God fata alangaˈi ˈani, nia ka tua diˈia na ngwae kwaita ana abaˈi kula neˈeri, ma nia ka tua goˈo ˈana saena babala. Nia ka ˈunaˈeri logo ana ngela nia sa Aesak, ma koˈo nia sa Jakob. Kera sai logo ana na fata alangaˈinga neˈe God saea fuana sa Abraham nia teo logo fuadaroˈo. 10 Sa Abraham tua ˈunaˈeri, osiˈana nia kwaimasi ana fanoa leˈa neˈe God saungaˈinia ˈi langi neˈe teoteo firi ma noaˈa kasi sui.

11 Ma sulia na fitoˈonga, sa Abraham bolo faˈinia nia ka toˈo ana ngela, sui bore ˈana nia ka ngwaro, ma na ˈafe nia ˈi Sera ka ˈabaraˈa logo. Ma kera ka toˈo ana ngela, sulia kera fitoˈo ana God ke baˈa faˈamamana na fata alangaˈinga nia. 12 Bore ˈana sa Abraham ka ngwaro ma leleka karangi ka mae, kera toˈo ana kwalafa ˈoro liu ki. Kira ˈoro ka diˈia na bulubulu ki saena mamanga, ma na one ˈi ninimani asi neˈe noaˈa kasi totolia toˈomaˈilana.

13 Aia, na ngwae neˈeri ki kira fitoˈo ana God, ma kira ka eta mae sui mala kira ka fiˈi ngalia ru ki taˈifau neˈe God nia fata alangaˈi ˈani fuada. Ma kira ka manata sulia na ru neˈe God nia fata alangaˈi ˈania ki, ma kira ka saiana kike baˈa ngalia ana kaidaˈi matamata. Ma kira ka saea logo na fanoa neˈe kira toˈo ana, noaˈa laˈu na fanoa kira, sulia na fanoa mamana kira neˈe nia maˈi ˈi langi. 14 Aia, ma na ngwae neˈe kira fata ˈunaˈeri ki, kira faˈataˈinia neˈe kira kwaimasi ana na fanoa mamana kira. 15 Ma sa Abraham ma na ngwae neˈeri ki logo noaˈa kasi manata naˈa ˈuana na fanoa kira ba kira leka faˈasia. Si diˈia nia ˈunaˈeri, nia bolo goˈo ˈana fuada ˈuana oliˈa ˈi neˈeri. 16 Bore ma, kira ka lulu ˈuana na fanoa leˈa liufia na fanoa ba kira faˈasia, sulia kira kwaimasi ˈuana na fanoa kira ˈi langi. Sulia na ru neˈeri, God ka saeleˈa ana kaidaˈi kira saea niaˈa ˈani God kira, sulia nia sasi akaˈu taˈifau naˈa ana fanoa ni tuaˈa boborida maˈi ˈi langi.

17-18 Kulu saiana God nia fata alangaˈi fuana sa Abraham, sulia na ngela nia sa Aesak neˈe na kwalafa nia ke baˈa ˈoro liu. Ma ana kaidaˈi God ka il-itoˈona na fitoˈonga sa Abraham, nia ka saea fuana ka saungia sa Aesak fuana kwaisuˈusiˈanga. Ma na fitoˈonga sa Abraham ka ngasingasiˈa fafona na fata alangaˈinga God fuana, ma nia ka sasi akaˈu fuana saungilana ngela mutaˈi nia sa Aesak ˈiri nia ka kwaisuˈusi ˈania. 19 Sa Abraham sasi ˈunaˈeri osiˈana nia fia fasi diˈia sa Aesak ka mae, God saiana ka taˈe nia faˈasia maeˈa. Ma ka ˈunaˈeri nia diˈia God taˈea sa Aesak faˈasia maeˈa mamana.

20 Sa Aesak logo, sulia na fitoˈonga nia ana God, nia ka faˈaleˈa na ro ngela nia ki

sa Jakob faˈinia sa Esau, ma ka faˈarongo ˈani tae neˈe ke baˈa dao maˈi fuadaroˈo.
21 Ma sa Jakob logo, sulia na fitoˈonga nia, nia ka faˈaleˈa na ngela ngwane sa Josef ki ana kaidaˈi sa Jakob tua naˈa fuana maelana. Ma nia ka uu oro oro sulia faˈi kuba nia, ma ka foˈosia God.
22 Ma sa Josef logo, sulia na fitoˈonga nia, ana kaidaˈi nia tua naˈa masia na maelana, nia fata ka saea fuuˈi ngwae Israel kira ke baˈa leka faˈasia fanoa ˈi Ejipt. Ma nia ka baˈeda logo ana kaidaˈi neˈeri, kaidaˈi kira ka leka, kira ka ngalia logo na sulina faˈinida.
23 Aia, na maˈa sa Moses logo faˈinia teˈa nia, kera fitoˈo ana God. Sui bore ˈana na ngwae tatalafaˈa ˈi Ejipt ka fata totongaˈi kike saungida kala ngela ngwane Jiu ki taˈifau, kera kasi maˈu goˈo. Ma kaidaˈi sa Moses futa ana, kera ka sofongaˈinia sulia uulu madamo ki, fasi ˈiri kira kasi saungia, sulia na ngela neˈeri lisilana leˈa liu.
24 Ma sa Moses ka fitoˈo ana God logo. Ma kaidaˈi nia doe maˈi, nia ˈaila ˈani neˈe kira saea niaˈa ˈania na ngela kini sariˈi sa Fero neˈe sarea. 25 Ma sa Moses ka oga nonifii ˈanga faˈinia na ngwae God ki, faˈasia na tuaˈa saeleˈa ˈani taˈangaˈa neˈe noaˈa kasi tau goˈo. 26 Ma nia ka manata fasi nia leˈa fuana faˈakaisilana osiˈana na fitoˈonga nia ana na Christ neˈe God ke baˈa kwatea maˈi. Ma noaˈa nia kasi manata sulia na toˈoruˈa doe neˈe nia ngalia ˈi Ejipt. Sulia nia masia naˈa ru leˈa ki neˈe God ke baˈa kwatea fuana ana kaidaˈi nia ˈua maˈi.
27 Ma sulia na fitoˈonga sa Moses, nia ka leka faˈasia ˈi Ejipt. Ma noaˈa nia kasi maˈu goˈo ˈani saetaˈanga na ngwae tatalafaˈa ˈi Ejipt. Nia diˈia sa Moses lisia God neˈe noaˈa ta ngwae kasi saiana lisilana. ˈUnaˈeri, sa Moses nia ka leka nama. 28 Ma sulia na fitoˈonga sa Moses, nia ka saea fuana fuuˈi ngwae Israel kira leka sulia na fafangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa, ma kira ka namulia na sina maa ana luma kira ki ˈani ˈabuna kala sipsip, fasi ˈiri na ˈainsel neˈe God kwatea maˈi noaˈa kasi saungia na faˈinaˈonaˈo ngela ngwane kira ki, ma ka daofaˈi liu faˈasia na luma kira ki.
29 Ma sulia na fitoˈonga fuuˈi ngwae Israel, nia kwate ma kira ka totolia toˈo folo ˈanga ana Asi Meo. Sulia God kulaa na kafo ˈiri kika leka diˈia kira fali fafona ano langalanga. Ma ana kaidaˈi neˈe ngwae ˈi Ejipt ki kira lalida kwau, kira ka kwaˈu kika ka mae taˈifau, sulia God sasia na asi doe neˈe ka fungu laˈu maˈi fafida.
30 Aia, fuuˈi ngwae Israel fitoˈo ana God. Ma ana kaidaˈi kira dao ana fanoa ˈi Jeriko, kira ka liu kalia na faˈi labu neˈeri sulia fiu asoa ki, sui God ka ofota naˈa faˈi labu neˈeri ˈi ano. 31 Ma taˈi kini ˈusu neˈe tua saena fanoa neˈe ˈi Jeriko, na satana ˈi Rahab, nia na kini fitoˈo ana God. Sulia ana kaidaˈi ro ngwae neˈe sa Josua asungaˈinidaroˈo maˈi, kera leka ago maˈi fuana lisilana ngasingasiˈanga ana fanoa neˈeri, ˈi Rahab ka ˈafi keroˈa. Sui, noaˈa kira kasi saungia ˈi Rahab, ana kaidaˈi neˈe fuuˈi ngwae Israel kira sau taˈifau ana ngwae neˈe kira aburongo ana God.
32 Ma nai mango basi ˈunaˈeri ana na alaˈanga neˈe, sulia noaˈa naisi toˈo naˈa ana ta kaidaˈi fuana fataˈa laˈu sulia na fitoˈonga na ngwae diˈia sa Gideon, sa Barak, sa Samson, sa Jefta, sa David, sa Samuel, ma na profet ki. 33 Sulia kira fitoˈo ana God, ma ti ai ada kira fuˈa ka liufia ngwae ˈoro ana fuˈanga saena fanoa doe ki. Ma ti ngwae ada kira sasia ru saga ki, ma kira ka ngalia naˈa tae ki neˈe God nia fata alangaˈi ˈania. Ma ti ai ada ana kaidaˈi kira tua karangia na lion ki, ma noaˈa ta lion kasi ˈaleda goˈo. 34 Ma ti ai ada laˈu, kira fitoˈo ana God, ma na mafula ˈakoˈako doe kasi duˈafida goˈo. Ma ti ai ada laˈu, na malimae kira ki noaˈa kira kasi bolo fuana saungilada. Ti ai ada, sui bore ˈana kira ka ngwataˈutaˈu, God faˈangasingasida laˈu. Sui, kira ka lalida na fuani oro matamata ki. 35 Ma ti kini ˈi naˈo maˈi, kira fitoˈo ana God, ma na ngela kira ki neˈe mae, kira ka mauri laˈu.
Aia, ma ti ngwae laˈu neˈe kira fitoˈo ana God maˈi ˈi naˈo ki, ma na malimae kira nangasida naˈa fuana maeˈa. Bore ma noaˈa kira kasi oga goˈo tafiˈa faˈasia nonifiiˈanga neˈeri, duˈungana kira sai leˈa ana neˈe kike baˈa tataˈe faˈasia maeˈa ˈuana mauriˈa mamana. 36 Ti ai

ada, na malimae kira ki kira faʼa ʼekeda ma kira ka nangasida. Ma ti ai ada kira ka firi fafida ʼani sene ki ma kira ka alu kira saena luma ni lokafo. 37 Ti ai ada logo, kira ʼuilaʼi fauda leleka kira ka mae. Ma ti ngwae laʼu kira folosida ʼani ro afu ru ʼanga. Ma ti ai ada kika saungida ʼani sele ni ofoʼa ki, osiʼana na fitoʼonga kira. Ma ti ai ada, kira ka toro ʼani na ʼuʼuila sipsip faʼinia nanigot, sulia kira dalaʼa liu mala. Ma na malimae kira ki ka faʼalida ma kira ka faʼakaisida. 38 Ma na ngwae saena magalia neʼe noaʼa kira kasi totolia naʼa tuaʼa kwailiu faʼinida ngwae saga neʼeri ki. Ma ti ngwae ada kira faʼasia naʼa luma kira ki, kira ka liu kwailiu goʼo ʼada diʼia na ngwae noaʼa kira kasi toʼo ana ta fanoa. Kira ka tua ʼi saena abaʼi kula kwasi ki, ma gwauna na ua ki, ma saena faoda ki, ma kilu saena ano ki.

39 Aia, God ka saeleʼa liu fafia na ngwae neʼeri ki, sulia na fitoʼonga kira, bore ma kira kasi ngalia ru ki taʼifau neʼe God nia fata alangaʼi ʼani fuada, 40 sulia God manata sulia ru leʼa ki tua bobori kulu ʼua. Nia oga ngwae neʼeri ki kira ka tua masia ʼiri kuke ʼado logo faʼinida, ana kaidaʼi nia ka kwatea naʼa ru leʼa ki neʼe nia fata alangaʼi niʼi.

12

God na Maʼa kia

1 Aia, ma na ngwae ʼoro neʼe kira faʼamamana ana God ʼunaʼeri ki, nia diʼia kira tua faʼi kulu ana kaidaʼi neʼe, ma kira ka lialia ʼuana tae neʼe kulu sasiʼi. Nia neʼe kuke danga faʼiburi naʼa ʼani ru ki taʼifau neʼe faʼadole kia, ma na taʼangaʼa neʼe dau bibi aka ki. Sulia kulu diʼia na ngwae neʼe kira lalili ana masaʼa doe. Ma kuke lalili ngasingasiʼa, leleka kuka dao ana kula kuke faʼasuia ana. 2 Ma kaidaʼi kulu lalili ʼunaʼeri, kuke alu maakulu ana sa Jesus, sulia niaʼa neʼe gwalona na fitoʼonga kia ki. Nia maʼudi ka mae ana ʼai rara folo. Ma noaʼa nia kasi manata sulia na ʼekeʼa ana maeʼa ʼunaʼeri, osiʼana nia saiana nia ke baʼa toʼo ana saeleʼanga ʼi buri. Ma ana kaidaʼi neʼe, nia tua naʼa ʼi bali ʼoloʼolo ana God, na kula ni ʼinotoʼanga. 3 Muke manata toʼona na ʼafitaʼiʼanga ba kira sasiʼi ana sa Jesus ana kaidaʼi neʼe ngwae taʼa ki kira siaraʼi nia. ʼUnaʼeri, noaʼa manatamuʼa kasi dudu ana fitoʼonga kamu ki. 4 Muke suʼute fuana fuʼalilana falafala ana taʼangaʼa. Bore ma ta ngwae aumulu noaʼa ʼiri mae ʼua ana fuʼalilana taʼangaʼa.

5 Ma noaʼa kamu kasi manata bura ʼani na alaʼanga ni kwairaduʼanga ba God saea fuamuʼa na ngela nia ki, ba ʼuri,

“Ngela nau ʼae, ʼoko fafarongo leʼa kaidaʼi na Aofia ka balufia ʼoe.
Ma kaidaʼi nia ka faʼamanata ʼoe, na manatalamu kasi dudu.
6 Sulia na Aofia ka balufia na ngwae neʼe nia alafe fuada ki.
Ma nia ka kwatea kwaʼikwaʼinga fuana ngwae neʼe nia alafafida fasi kira na ngela nia ki.”✡

7 Muke uu ngasi, ma muke alaʼania God ka faʼasaga kamu, osiʼana ru neʼeri nia faʼataʼinia neʼe God nia tagi suli kamu, ka diʼia naʼa ta maʼa. 8 God saiana ka faʼasaga ngela nia ki taʼifau. Ma si diʼia noaʼa nia kasi faʼasaga ʼoe, tama ʼaeʼo noaʼa laʼu ngela mamana nia. 9 Ma ana kaidaʼi neʼe maʼa kia ki ʼi neʼe saena magalia neʼe, kira faʼasaga kia, ma kuke fuʼusi doe ada. Ka ʼunaʼeri logo, kuke alaʼania na Maʼa kia ʼi langi ke faʼasaga kia, ma kuke toʼo ana mauriʼa firi.

10 Aia, na maʼa kia ki saena magalia neʼe, kira faʼasaga kia sulia kaidaʼi tiʼitiʼi goʼo, sulia na falafala neʼe kira saiana nia leʼa. Ma God faʼasaga kia ʼiri nia ka ʼafi kia, ma nia faʼasaga kia fasi ʼiri kulu ka tua ʼoloʼolo logo diʼia niaʼa. 11 Ma ana kaidaʼi kira faʼasaga kia, kuke kwaimanatai sulia nia fii kia. Bore ma ʼi buri ʼana faʼasagaʼa, kulu saiana kuke baʼa toʼo ana aroaroʼanga sulia na abulalaka ke baʼa saga.

Na faʼamanataʼanga fuana ʼafilana ngwae faʼamamana ki

12 Ta neʼe, muke uu ngasi, ma muke dau ngangata ana faʼamamanaʼanga kamu. 13 Ma muke leka sulia na tala saga, fasi ʼiri na ngwae neʼe faʼamamanalada ngwataʼutaʼu, kira kasi faidanga ʼani

✡ **12:6** Job 5:17; Provebs 3:11, 12

faʻamamanaʻanga kira, bore ma na faʻamamanaʻanga kira ki ka ngasingasiʻa.

14 Muke iliili ʻuana tuaʻa ʻani aroaro ʻanga faʻinia ngwae ki taʻifau. Ma muke sasi ngangata ʻiri na abulaʻanga kamu ki ka saga taʻifau. Diʻia na maurilaka noaʻa kasi saga, nia ʻafitaʻi kuke lisia na Aofia. 15 Muke sasi ngangata fasi ʻiri noaʻa ta ngwae amuʻa kasi ʻaila ʻania na kwaiʻofeʻanga God. Ma noaʻa kamu kasi alaʻania ta ngwae ka faʻalia na faʻamamanaʻanga kamu ki, diʻia ta ʻai ba toʻo ʻana fuaʻi ru lilinga ki ma ka faʻalia naʻa ngwae ki. 16 Muke lialia leʻa fasi ʻiri noaʻa ta ngwae ke kakabara ma kira kasi manata doe ana God diʻia sa Esau. Sa Esau ka foli ʻani na gwaʻi ngwaluda nia na ngela ngwane ʻi naʻo ʻuana taʻi titiu ana fanga goʻo. 17 Ma kulu saiana, ʻi buri ʻana neʻe nia sasi ʻunaʻeri, sa Esau fiʻi oga maʻa nia ka faʻaleʻa nia. Bore ma maʻa nia ka ʻaila ʻania, ma ka faʻaleʻa lala na ngwaefuta nia, sulia nia ʻafitaʻi naʻa fuana olitaʻilana ru ki neʻe nia foli taʻifau naʻa ʻaniʻi, sui bore ʻana nia ka gwafea maʻa nia ʻani na angiʻa.

18 Na tala ʻuana daoʻa siana God neʻe kulu leka sulia, noaʻa kasi usulia na tala neʻe fuuʻi ngwae Israel ʻi naʻo. Sulia na ru neʻe kira dao karangia ana, kira saiana lisilana, ma kira ka saiana samaʻa toʻona. Sulia ʻi neʻeri na faʻi ua ʻi Saenae neʻe duʻa ʻani mafula, ma ka rodoʻa ʻi neʻeri, ma na iru ka iru ngasingasiʻa. 19 Ma kira ka rongoa na lingana bungu, ma na lingana akoʻa doe God. Ma ana kaidaʻi ngwae neʻeri ki kira rongoa naʻa linga ʻi ru neʻeri, kira ka maʻu, ma kira ka amasia ana ʻiri nia kasi alaʻa laʻu. 20 Sulia kira maʻu liu ʻani alaʻanga God ba ʻuri, “Diʻia ta ngwae nama ta ru mauri ʻaeʻaela bore ʻana neʻe sama toʻona faʻi ua neʻe, muke ʻuilaʻi fauna leleka nia ka mae.”✡ 21 Ma sulia na ru neʻe kira lisida ki ana kaidaʻi neʻeri nia kwaifaʻamaʻui liu, sa Moses bore ka saea, “Nau ku maʻu ma ku lebelebe naʻa.”✡

22 Ma kaidaʻi neʻe, kulu noaʻa kasi dao karangia naʻa ru ʻunaʻeri. Sulia kulu dao naʻa ana ua ʻi Sion, na fanoa God neʻe mauri, na fanoa doe ʻi Jerusalem ʻi langi. Nia na kula neʻe fikulana moleʻe ʻainsel ki kira tua ana. 23 Kulu fiku maʻi faʻinia na ngela etaeta God ki neʻe kira saeleʻa liu, ma na satada kira keresia maʻi ʻi langi. Ma kulu ka dao naʻa siana God neʻe matalangaʻinia ngwae ki taʻifau. Ma kulu ka dao logo siana na mangoda ngwae leʻa ki neʻe God faʻasagada. 24 Ma kulu ka dao siana sa Jesus, na ngwae neʻe saungaʻinia na fau alangaʻinga faolu fuaka faʻinia God. Sulia na ʻabuna neʻe igo, kuke baʻa ngalia na ru leʻa ki, bore ma ʻabuna sa Abel noaʻa kasi kwatea ru leʻa neʻeri ki.

25 Muke kwairoʻoi ana fatalana God. Sulia na ngwae ba kira ʻaila ʻani kwairoʻoi ʻanga ana God ana faʻi ua ʻi Saenae, kira ngalia naʻa kwaʻikwaʻinga doe. ʻUnaʻeri logo, diʻia kamu ka ʻaila ʻani na ngwae neʻe alaʻa maʻi fuakulu faʻasia ʻi langi, kamu ke baʻa ngalia na kwaʻikwaʻinga logo. 26 Ka tau naʻa maʻi, na magalia neʻe saola sulia na lingalingana fatalana God. Sui ana kaidaʻi neʻe, nia ka fata alangaʻi ka ʻuri, “Ta kaidaʻi laʻu, nai baʻa salonga na magalia neʻe faʻinia ʻi langi logo.”✡ 27 Ma na alaʻanga neʻeri, “ta kaidaʻi laʻu” ka faʻataʻinia God ke baʻa salonga na ru neʻe nia saungaʻinia ki, ma ka lafuda taʻifau, fasi ʻiri na ru neʻe teo tari ki goʻo neʻe ka ore. 28 Sulia kulu tua saena ʻInotoʻanga neʻe babatoʻo firi, kuke baʻatafea God, ma kuke faʻasaeleʻa God ʻani foʻosilana ma faʻataʻilana faʻadoeʻa. 29 Sulia God kia, nia saiana faʻalilana na ngwae ki ʻani mafula.

13

Falafala neʻe faʻasaeleʻa God

1 Kamuʻa na bara ngwae asina goʻo ana sa Christ, muke uu ngasi ʻani alafeʻanga fuamuʻa kwailiu. 2 Noaʻa kamu kasi manata bura ʻani na kwalolana na ngwae dao ki. Sulia ti ngwae kira kwaloa ngwae ki saena luma kira, bore ma kira kasi saiana neʻe ngwae ba kiri ʻainsel ki lala.✡ 3 Aia, kamu kasi manata bura logo ʻani ngwae neʻe kira tua saena luma ni lokafo ki. Muke tagi leʻa sulida, diʻia neʻe kamu

✡ **12:20** Eksodas 19:12-13 ✡ **12:21** Diutronomi 9:19 ✡ **12:26** Hagae 2:6 ✡ **13:2** Jenesis 18:1-8; 19:1-3

tua faˈinida saena luma ni lokafo. Ma muke ˈafia logo na ngwae neˈe kira toˈo ana ˈafitaˈiˈanga ki, diˈia neˈe kamu toˈo logo ana ˈafitaˈiˈanga faˈinida.

4 Aia, nia ka leˈa fuamuˈa taˈifau muke faˈadoea na tua fikuˈa ana araˈinga. Muke tua mamana fuana araˈi kamu ki ma ˈafe kamu ki. Sulia God ke baˈa kwatea kwaˈikwaˈinga fuana sa tai neˈe abulalana bulibuli ma ka kakabara ana ˈusuˈa.

5 Aia, muke aloge faˈasia ogalana na mani ˈoro. Ma muke saeleˈa ana tae ki neˈe kamu toˈo ani. Sulia God ba saea, “Noaˈa nau kusi leka faˈasi kamu, ma noaˈa nau kusi ˈaila ˈani kamu.” 6 Duˈungana ˈunaˈeri, kuke fata nonираˈa ˈuri, “Na Aofia naˈa neˈe ngwae kwaiˈafi nau. Duˈungana neˈe, nau noaˈa kusi maˈungia ta tae neˈe ngwae ki sasia aku.”

7 Noaˈa kamu kasi manata bura laˈu ˈani ngwae ˈaˈana kamu ki neˈe kira faˈamanata kamu ka sui naˈa ˈani fata-lana God. Muke manata sulia na mauriˈa leˈa kira ki faˈinia na maelada. Ma muke sasi sulia na fitoˈonga kira ki.

8 Sa Jesus Christ tua tua kasi rokisi. Nia bolo goˈo ˈana diˈia ˈi roˈoki, ma ˈi taˈena, ma na kaidaˈi neˈe kasi dao ˈua. 9 Ma muke tua faˈasia faˈamamanalana na faˈamanataˈanga matamata ki neˈe noaˈa kasi mamana. Kwaiˈofeˈanga God fuaka neˈe faˈangasingasia na maurilaka. ˈUnaˈeri neˈe ka kwaiˈafi aka, bore ma roˈongaˈa sulia na taki ana fanga ki, noaˈa kasi kwaiˈafi goˈo aka.

10 Bore ma ngwae neˈe kira ˈidufaˈi donga taki Jiu ki ana kwaisuˈusiˈanga, noaˈa kira kasi toˈo ana ta ngasin-gasiˈanga fuana ngalilana ru leˈa ki neˈe leka maˈi faˈasia kwaisuˈusiˈanga ana sa Christ. 11 Kamu saiana, kaidaˈi neˈe fuuˈi ngwae Israel kira kwatea kwaisuˈusiˈanga osiˈana kira oga na faˈasikasikalada faˈasia na taˈangaˈa kira ki, na ˈingataˈi fata abu ka ngalia maˈi na ˈabu na ru mauri ˈaeˈaela ki ˈi saena na Luma Abu ana “kula abu liu.” Aia ma na noniˈi ru ki neˈe kira foˈosi ˈani, kira ka duˈafia ˈi maa faˈasia saena fanoa. 12 Ma nia neˈe kwate ma sa Jesus bore ka mae logo ˈi maa iila fanoa ˈi Jerusalem, fasi ˈiri ka faˈasikasika na ngwae faˈasia na taˈangaˈa kira ki ˈani na ˈabuna. 13 Ta neˈe alu kuke leka logo ˈi maa iila fanoa ˈi Jerusalem fasi ˈiri kika faˈa ˈeke kia diˈia kira sasia ana sa Jesus. 14 Sulia saena magalia neˈe, noaˈa kulu kasi toˈo ana ta fanoa neˈe tua tua firi. Bore ma kulu kwaimasi ana na fanoa ˈi langi neˈe ke baˈa dao maˈi. 15 Nia neˈe, kuke baˈatafea God ana kaidaˈi ki taˈifau. Na baˈatafeˈanga neˈeri, niaˈa na kwaisuˈusiˈanga kulu ˈuana God sulia sa Jesus neˈe kulu saea ˈani na Aofia kia. 16 Noaˈa kamu kasi manata bura ˈani sasi leˈangaˈa ma na kwaiˈafiˈanga amuˈa kwai liu. Sulia na abulaˈanga ˈunaˈeri neˈe nia diˈia na kwaisuˈusiˈanga logo neˈe God saeleˈa fafia.

17 Muke roˈosulia na faˈinaˈonaˈo kamu ki. Kira lia sulia na mangomuˈa, ma kike baˈa fulaˈinia raoˈa kira ki fuana God. Ma diˈia kamu roˈosulia na alaˈanga kira ki, kira ke saeleˈa liu fafia na raoˈa kira ki. Ma diˈia noaˈa kamu kasi roˈo goˈo sulida, kike baˈa kwaimanatai fafia na raoˈa kira ki, ma ˈafitaˈi kike ˈafi kamu.

18 Ma muke inaˈu ana foˈongaˈa fuaim-ili. Kaimili saiana neˈe noaˈa ta ru taˈa goˈo saena abula lamiˈa, sulia kami sasi ˈuana sasilana ru leˈa ki ana kaidaˈi ki taˈifau. 19 Ma nau ku gani kamu, muke foˈo fuaku, ˈiri God ke olitaˈi ˈaliˈali maˈi aku siaumulu.

Na foˈongaˈa

20 God taˈea na Aofia kia sa Jesus faˈasia na maeˈa. Ma sulia na kwaisuˈusiˈanga sa Jesus ˈani maelana, nia ka diˈia ta ngwae neˈe lia sulia na sipsip nia ki. Ma God ka saungaˈinia na fau alangaˈinga faolu ˈani kwaisuˈusiˈanga sa Jesus. Ma na fau alangaˈi ˈanga neˈeri noaˈa kasi sui. 21 Aia, nau ku foˈo fasi ˈiri God ana aroaroˈanga ke baˈa kwatea na ru leˈa ki taˈifau neˈe kamu boˈoboˈo ˈuani ˈiri muke sasia kwaiogai ˈanga nia. Ma nau ku foˈo logo ˈiri sa Jesus Christ ke ˈafi kamu, ma muke fulia na ru ki neˈe God saeleˈa fafiˈi. Ma kuke baˈatafea sa Jesus Christ tua tua firi! ˈIu ke ˈunaˈeri.

Alaˈanga ˈisi

22 Ngwaefuta nau kina ˈae, nau ku amasi kamu ˈiri muke fafarongo mabe fuana alaˈanga ni kwairaduˈanga nau ki

fuamuˈa. Osiˈana na kerekereˈa nau,
noaˈa kasi keta goˈo.
23 Nau ku oga nai faˈarongo kamu ˈani
na ngwaefuta kulu sa Timoti nia ruˈu
naˈa ˈi maa faˈasia na luma ni lokafo.
Diˈia nia dao ˈaliˈali maˈi ˈi neˈe, nau ku
baˈea faˈi nau ana kaidaˈi nai leka kwau
ana.
24 Muke kwatea alaˈanga leˈa kaim-
ili fuana ngwae faˈinaˈonaˈo kamu ki
taˈifau, ma fuada ngwae God ki taˈifau
neˈe kira tua faˈi kamu. Na ngwaefuta
kia ki faˈasia ˈi Itali, kira kwatea logo
alaˈanga leˈa leˈa kira ki fuamuˈa.
25 Nau ku foˈo fasi ˈiri God ke kwaiˈofe
amuˈa taˈifau.

Na Kerekereʼa Faʼasia Sa James

Sa James neʼe ngwae ʼoro ki fia fasi niaʼa na ngwaefuta sa Jesus neʼe raʼe maʼi ka ʼinotoʼa fuana Kristin ki ʼi Jerusalem. Kaidaʼi na ngwae Jiu ʼi Jerusalem ki kira saungia sa Stefen ka mae naʼa, Kristin ʼoro ki kira ka tafi, kika tua ana kula taʼifau saena magalia. (Lisia ana Acts 7:54—8:4.) Sa James nia tua buri goʼo ʼi Jerusalem. Saena kerekereʼa neʼe, sa James fata sulia ru ʼoro ki neʼe Kristin ki kike sasilaniʼi. Ru doe neʼe sa James nia keresia neʼe ngwae faʼamamana ki, noaʼa kira kasi saea goʼo neʼe fasi kira faʼamamana naʼa, bore ma kike sasia nama ru neʼe leka sulia liana God neʼe faʼataʼinia fitoʼolada. Na ngwae faʼamamana ki noaʼa kira kasi tua laʼu sulia saiʼi ru ʼanga taʼa ana magalia. Bore ma kike tua sulia liatoʼonga God faʼasia maʼi ʼi langi.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Bali ana faʼamamanalana God & 1:1-18
Bali fuana sasilana ru leʼa ki & 1:19—2:26
Bali ana alaʼalana ngwae & 3:1-18
Bali ana manataʼanga saena magalia & 4:1—5:6
Ru ʼisiʼisi sa James saeʼe fuana sasilani & 5:7-20

1 Nauʼa sa James na ngwae rao God ma sa Jesus Christ na Aofia. Na fata leʼaleʼa ʼanga nau ki fuamuʼa na ngwae God ki taʼifau, neʼe kamu tua takalo kwailiu ʼi saena na magalia.

Muke uu ngasi kaidaʼi kamu dao toʼona na ilitoʼonga fuana fuli ru roraʼa

2 Nau ku sae kamu ʼani na ngwaefuta nau ki osiʼana God naʼa neʼe Maʼa kia taʼifau. Kaidaʼi kamu dao toʼona na ilitoʼonga ʼoro matamata kwailiu ki, muke saeleʼa, ma muke manata sulia na ru neʼeri ke baʼa leʼa fuamuʼa. 3 Kaumulu saiana, kaidaʼi muke dao toʼona na ilitoʼonga, ma muke faʼamamana ngangata, tama na faʼamamanaʼanga kamu ke ngasingasiʼa liu. 4 Muke uu ngasi ʼunaʼeri fuana ʼisilana kaidaʼi, fasi ʼiri kamu na ngwae aliʼafu neʼe figolaʼa ki.

5 Bore ma diʼia ta ngwae amuʼa noaʼa kasi toʼo ana liatoʼonga fuana uuʼa saulia ilitoʼonga, nia ke gania God, ma God ke baʼa kwatea fuana. Sulia God ka saeleʼa liu fuana kwatelana maʼi ru ʼoro ki fuana ngwae ki taʼifau, ma nia noaʼa kasi silolongani goʼo ta ngwae neʼe gania. 6 Kaidaʼi ta ngwae nia gania God, nia ke fitoʼo nama ana God ma noaʼa kasi manata ruarua diʼia nia oga kwaiʼafiʼanga. Ma diʼia ta ngwae ka manata ruarua ʼunaʼeri, nia diʼia na nafo ana asi ba na iru irufia ma ka sakalangaʼinia. 7-8 Na ngwae ʼunaʼeri, nia toʼo ana ro lia ʼi ngwae ki ana abulalana taʼifau, sulia neʼe manatalana noaʼa kasi fautoʼo ana taʼi ru. Osiʼana nia ʼunaʼeri, nia kasi fia goʼo neʼe na Aofia ke kwatea ta ru fuana.

9-10 Ngwaefuta nau kina, sui bore ʼana ti ngwae amuʼa ka dalaʼa ma ti ngwae ka toʼoru, kamu taʼifau goʼo muke saeleʼa, osiʼana God faʼa ʼinotoʼa na ngwae dalaʼa ki, ma ka faʼatiʼitiʼi na ngwae toʼoru ki. Sui bore ʼana ta ngwae ka toʼoru ka doe, na ru ʼoro nia ki ke baʼa funu, diʼia na takana ʼai leʼa ki neʼe taka, niʼi ka tua goʼo sulia kala kaidaʼi dokodoko. 11 Ma kaidaʼi na sina taʼe maʼi ma ka sinafia na takana ʼai neʼeri ki, niʼi ka kuku, ma ka mae naʼa ʼada, ma niʼi ka ʼasi naʼa ʼi ano, ma na kwangalada ke baʼa sui logo ʼani. Ma nia ka ʼunaʼeri logo ana na ngwae toʼo ru, nia ke baʼa mae logo ana kaidaʼi nia ke sasia ta raoʼa ni toʼo maniʼa fuana talana.

Ilitoʼonga fuana taʼangaʼa noaʼa kasi leka maʼi faʼasia God

12 ʼOilakiʼa fuana na ngwae neʼe dao toʼona na ilitoʼonga ʼoro ma na faʼamamanaʼanga nia ka fau toʼo goʼo ʼana. Sulia, kaidaʼi neʼe ngwae faʼamamana ma ka suʼute saena na ilitoʼonga ki, God ke baʼa kwatea naʼa mauriʼa firi fuana. Na mauriʼa firi neʼeri, God eta fataʼa naʼa ʼania fuana na ngwae neʼe kira alafe fuana ki. 13 Nia noaʼa kasi leʼa fuana ta ngwae ka fia fasi God naʼa neʼe kwatea na ilitoʼonga fuana na sasilana ta ru neʼe taʼa. Noaʼa kasi leʼa neʼe nia ka manata ʼunaʼeri, sulia

God ˈafitaˈi ka ilitoˈona ta ngwae fuana sasilana ta ru neˈe taˈa, ma ka ˈafitaˈi logo fuana ta ngwae neˈe ka ilitoˈona God fuana sasilana ta ru neˈe taˈa. 14 Na kwaiogaiˈanga taˈa ana ngwae talana neˈe ilitoˈo ana ma ka lalafia fuana fuli ru roraˈa. 15 Ma na kwaiogaiˈanga taˈa neˈeri ke baˈa doe ma nia ka alua ta ru neˈe taˈa liu. Ma kaidaˈi ru taˈa neˈeri ka doe, nia ke baˈa saungia ngwae ka mae.

16 Ta neˈe, ngwaefuta leˈa nau kina ˈae, noaˈa kamu kasi fia na ilitoˈonga fuana taˈangaˈa ˈita maˈi faˈasia God. 17 Sulia na ru leˈa ki taˈifau neˈe ˈita maˈi faˈasia God ˈi langi. Ma ka ˈafitaˈi fuana God ka rokisia na falafala nia ˈana talana. Sulia nia noaˈa kasi diˈia na ru ki ˈi lofana salo neˈe nia saungaˈiniˈi kika rara maˈi, ma kira ka ˈidu, ma kira ka rokisi, ma kira ka rodoˈa.

18 God ka fili kia ma ka kwatea mauriˈa firi fuaka ˈani alaˈanga mamana nia. Ma ana na ru saungaˈiniˈi ki taˈifau, kuluˈa ngwae neˈe leˈalana ru God naˈa.

Muke kwaloa ma muka roˈo sulia fatalana God

19 Ngwaefuta leˈa nau kina ˈae, muke manata leˈa sulia na fatalaku neˈe ˈuri: Muke noni maˈudi fuana na fafarongolana, ma noaˈa kamu kasi ˈaliˈali fuana alaˈanga, ma noaˈa kamu kasi saetaˈa ˈaliˈali. 20 Diˈia ta ngwae nia saetaˈa, ˈafitaˈi nia ka fulia ta ru saga neˈe God oga. 21 Nia neˈe muke faidanga naˈa ˈania sasilana na ru taˈa ki, ma muke kakari alifaˈi faˈasia na taˈangaˈa kamu ki taˈifau. Ma muke noni maˈudi fuana roˈongaˈa sulia na fatalana God neˈe alua naˈa saena na maurilamuˈa, ma ka totolia neˈe ke faˈamauri kamu.

22 Noaˈa kamu kasi soke kamu talamuˈa, sali kamu kata fia fasi neˈe rongolana goˈo na fatalana God neˈe leˈa. Noaˈa kasi ˈunaˈeri laˈu! Noaˈa kamu kasi fafarongoa goˈo ˈamuˈa fatalana God, bore ma muke roˈosulia na ru neˈe nia saeˈe ki logo. 23 Na ngwae neˈe nia rongoa goˈo ˈana na alaˈanga neˈe ki, ma noaˈa kasi sasi goˈo sulia na ru neˈe nia rongoˈi ki, nia diˈia na ngwae neˈe lisia goˈo nununa maana neˈe bulibuli saena taˈe iroiro. 24 Ma na ngwae neˈeri, ˈi buri ˈana neˈe nia iro leˈa ana niaˈa talana, nia ka leka naˈa ˈana, ma ka manata bura ˈaliˈali naˈa ana maana lisilana faˈuta baniˈa. 25 Bore ma na ngwae neˈe maanunu leˈa ana na taki God ki, ma noaˈa nia kasi rongoa goˈo ˈana ma ka manata bura, ma nia ka sasia ru neˈe na taki ki saea, God ke baˈa faˈaleˈa ˈania na ru ki taˈifau neˈe nia sasiˈi. Sulia na taki God ki niˈi leˈa taˈifau, ma ka faˈasakadola na ngwae ki.

26 Diˈia ta ngwae nia fia fasi nia leka naˈa sulia na falafala God ki, bore ma nia noaˈa kasi dau fafia fatalana, nia soke nia goˈo ˈana talana, ma na foˈosi nia ki noaˈa kasi mamana. 27 God na Maˈa kia nia sai goˈo ana ngwae neˈe kira foˈosi mamana ana ki, ma kira ka sasia ru leˈa ki fuana na ngwae ki, diˈia ˈafilana na gwaˈi ˈuru ki, ma na ngela inamae ki neˈe kira toˈo ana ˈafitaˈiˈanga ki. Na ngwae ˈunaˈeri ki, noaˈa kira kasi alaˈania na ru taˈa ki saena magalia fuana faˈalilana na falafala leˈa kira ki.

2

Noaˈa kamu kasi ˈinifilifili

1 Ngwaefuta leˈa nau kina ˈae, osiˈana kaumulu faˈamamana ana sa Jesus Christ na Aofia kia neˈe ˈinotoˈa, noaˈa kamu kasi ˈinifilifili goˈo ˈi safitana na ngwae ki ˈani lisilana goˈo ana bali ˈi maa. 2-3 Diˈia ta ro ngwae kera dao maˈi ana na fikuˈa kamu, ta ngwae neˈe ngwae toˈoru ma ta ngwae ka dalaˈa. Na ngwae toˈoru neˈeri ka toro ˈani toro leˈa liu ki, ma ka alua naˈa faˈi kome leˈa ma na ru ngwabinabina ana ˈuˈuna. Ma kaidaˈi kamu lisia ana, kamu ka faˈa ˈinotoˈa, ma muka fata ˈuri, “Leka maˈi, ko tua leˈa ˈamu ˈi neˈe.” Sui, na ngwae dalaˈa neˈe ka toro muu goˈo ˈana ˈani na muˈimuˈi toro, muka fata ˈuri, “ˈOke uu ˈira, nama ˈoke tua ˈamu ˈi ano ˈi ninimana ˈaeku.” 4 Diˈia kamu sasi ˈunaˈeri, kamu rora, sulia kamu toˈolangaˈinia na ngwae ki ˈunaˈeri, ma kamu ka ˈinifilifili sulia na manataˈanga taˈa kamu ki.

5 Nia neˈe, ngwaefuta nau kina ˈae, muke fafarongo basi maˈi. God nia filia na ngwae neˈe kira dalaˈa saena magalia neˈe fasi ˈiri kira ka toˈo ana faˈamamanaˈanga doe. Ma nia ka filia

ngwae ˈunaˈeri ki ˈiri kira ka toˈo ana ˈInotoˈanga neˈe nia eta fata naˈa ˈani fuana kwatelana fuada na ngwae neˈe kira alafe fuana ki. 6 Bore ma kamuˈa neˈe kamu dalea liu na ngwae dalaˈa ki. ˈUri ma sa tai neˈe sasia na taˈangaˈa fuamuˈa, ma ka ngali kamu ˈuana na matalangaˈinga? Na ngwae toˈoru neˈe ki naˈa! 7 ˈUri ma kamu fia fasi sa tai neˈe faˈalia na sata leˈa sa Jesus Christ neˈe kamu toˈo logo ana? Na ngwae toˈoru neˈe ki naˈa!

8 Diˈia muke roˈosulia na taki doe ka tasa ana na Aofia, tama nia ke leˈa fuamuˈa. Nia saea saena na Kerekereˈa Abu ki ka ˈuri, “Muke alafe fuana ngwae ki taˈifau ka diˈia logo neˈe kamu alafe fuamuˈa talamuˈa.” 9 Bore ma diˈia kamu ˈinifilifili ˈi safitana na ngwae ki ˈani lisilana goˈo ana bali ˈi maa, tama kaumulu abula rora naˈa. Na taki ki naˈa neˈe faˈataˈinia kamu abula rora. 10 Kamu saiana, diˈia ta ngwae roˈosulia ru ki taˈifau neˈe taki ki saea, bore ma ta taˈi ru goˈo ana taki neˈeri ki neˈe ngwae neˈeri noaˈa kasi roˈosulia, nia ˈoia naˈa na taki neˈeri ki taˈifau. 11 Osiˈana God nia fata ˈuri, “Noaˈa kamu kasi ˈusu.” Ma nia ka fata logo ˈuri, “Noaˈa kamu kasi saungwae.” Diˈia ta ngwae kasi ˈusu, bore ma nia saungwae, nia ˈoia naˈa na taki neˈeri ki. 12 Na taki ki neˈe faˈasakadola na ngwae ki faˈasia taˈangaˈa, ma na taki neˈeri ki logo neˈe God ke baˈa matalangaˈi kamu ˈani. Nia neˈe, muke lialia leˈa fuana tae ki neˈe kamu saeˈe ma kamu ka sasiˈi. 13 Sulia kaidaˈi God nia matalangani na ngwae ki, nia noaˈa kasi manataia ta ngwae neˈe noaˈa kasi manataia ngwae matamata ki. Ma na ngwae neˈe kwaimanatai ma ka sasi leˈa fuana ngwae ki, God ke baˈa manataia, ma ka sasi leˈa fuana ana kaidaˈi nia ke matalangani na ngwae ki.

Na raoˈa leˈa ki faˈataˈinia fitoˈonga ana God

14 Ngwaefuta kina ˈae, noaˈa kasi leˈa fuana ta ngwae ka saea nia faˈamamana ana God, diˈia nia noaˈa kasi sasia goˈo ta ru leˈa fuana faˈataˈilana na faˈamamanaˈanga nia. Na faˈamamanaˈanga ˈunaˈeri nia ˈafitaˈi ka faˈamauria niaˈa. 15 Diˈia ta ngwaefuta amuˈa, nama ta ngwaingwaena amuˈa noaˈa kasi toˈo ana ta toro nama ta fanga, 16 ma muka fata goˈo amuˈa ˈuri fuana, “Noaˈa ˈoe kosi manata ˈabera laˈu, ˈoke leka, ma ˈoko toro leˈa, ma ˈoko fanga abusu ˈamu.” Diˈia kamu fata ˈunaˈeri, ma noaˈa kamu kasi kwatea goˈo ta ru fuana ˈafilana, tama noaˈa laˈu na kwaiˈafiˈanga neˈeriˈa. 17 Nia neˈe, diˈia ta ngwae ka saea nia faˈamamana ana God, bore ma nia noaˈa kasi sasia goˈo ta ru leˈa, na faˈamamanaˈanga ˈunaˈeri noaˈa kasi mamana goˈo.

18 Sali ta ngwae ka fata ˈuri, “Ti ngwae kira faˈamamana ana God, ma ti ngwae matamata kira ka sasia ru leˈa ki.” Bore ma nau ku saea, diˈia ta ngwae nia noaˈa kasi sasia na ru leˈa ki, nia faˈataˈinia neˈe na faˈamamanaˈanga nia ana God noaˈa kasi mamana. Sulia na ngwae neˈe faˈamamana, nia ke baˈa faˈataˈinia logo na faˈamamanaˈanga nia ˈani sasilana ru leˈa ki. 19 Nau ku saiana kaumulu faˈamamana fasi taˈi God goˈo neˈe nia tua, ma na ru neˈeri ka leˈa liu naˈa. Ma na ano ˈi ru taˈa ki bore kira faˈamamana logo ana taˈi God goˈo neˈe nia tua, ma ru neˈeri neˈe kwate kira ka maˈu ma kika lebelebe. 20 Noaˈa kamu kasi bolebeleˈa! Nau ku faˈataˈinia fuamuˈa, diˈia ta ngwae saea nia faˈamamana ana God, bore ma noaˈa kasi sasia goˈo ru leˈa ki, na faˈamamanaˈanga ˈunaˈeri nia ru ˈoˈo goˈo ˈana. 21 Kamu sai naˈa ana kulu futa ana kwalafa sa Abraham. ˈUri ma faˈuta neˈe God ka saea sa Abraham neˈe na ngwae saga? Nia sasi ru leˈa ki neˈe kwatea ma nia ka ˈunaˈeri. Duˈungana nia alua na ˈalako nia ˈi fafona fuli fuˈa fuana kwaisuˈusiˈanga nia fuana God. 22 Kaumulu lia madako naˈa ana neˈe sa Abraham faˈamamana ana God ma ka sasia logo ru leˈa ki. Ma na ru leˈa neˈeri ki naˈa neˈe, nia kwatea ma faˈamamanaˈanga nia ka aliˈafu. 23 Ma na ru leˈa neˈe sa Abraham ka sasia, nia faˈataˈinia neˈe na Kerekereˈa Abu ki ba ˈuri, “Sa Abraham nia faˈamamana ana God, nia neˈe God ka saea niaˈa ˈani na ngwae saga, sulia na faˈamamanaˈanga nia.” Nia neˈe, kira ka saea ˈani na ngwae kwaima God. 24 Kamu lia sai naˈa ana,

kaidaˈi ta ngwae sasi ru ka leˈa, nia neˈe God ka fiˈi saea ˈani na ngwae saga. Ma noaˈa laˈu sulia na faˈamamanaˈanga taˈi bali goˈo ˈana.

25 Ma nia ˈunaˈeri logo ana ˈi Rahab na kini ˈusu baera. Nia kwaloa naˈa ro ngwae ba ˈi Jiu ki neˈe sa Josua asungaˈinida kwau. Sui ˈi buri ˈana, nia ka ˈafidaroˈo fasi ˈiri kera ka tafi sulia ta tala matamata naˈa ˈana. Nia neˈe, osiˈana na ru leˈa neˈe ˈi Rahab sasiˈi ki, God ka saea nia kini saga.

26 Nia neˈe, diˈia na noniˈi ru neˈe ka noaˈa ta mangoˈi ru ˈi saena, na noniˈi ru neˈeri ka mae. Nia ka ˈunaˈeri logo ˈani faˈamamanaˈanga. Diˈia ta ngwae ka saea nia ka faˈamamana ana God, bore ma noaˈa kasi sasia goˈo ta ru leˈa, na faˈamamanaˈanga nia noaˈa kasi mamana logo.

3

Ngwae faˈamanata ki kike dau sulia fatalada

1 Ngwaefuta nau kina ˈae, nia noaˈa kasi totolia neˈe ngwae ˈoro ki ˈi safi-tamuˈa neˈe kike oga faˈamanata lana na ngwae ki. Kamu saiana, kamiˈa na ngwae neˈe kami faˈamanata na ngwae ki, God ke baˈa matalangaˈi kami ka liufia naˈa ngwae ki taˈifau. 2 Kuluˈa taˈifau goˈo neˈe kulu abula rora ana kaidaˈi ˈoro ki.

Bore ma, diˈia ta ngwae ke dau fafia fatalana, niaˈa neˈe na ngwae aliˈafu naˈa. Ma nia ka bolo faˈinia ke dau fafia maurilana taˈifau. 3 Ru neˈeri ka diˈia ta afu salo tiˈitiˈi ba kira alua ana kwakwana na hos, ma kira ka faˈitaˈinia na nonina hos taˈifau ˈani na afu salo tiˈitiˈi neˈeri, fasi ˈiri nia ke leka ana ta kula goˈo ˈana neˈe kira oga nia leka ˈuana. 4 Ma na reba ˈai tiˈitiˈi fuana liliu lana na faka ka ˈunaˈeri logo. Bore ˈana na faka ka doe, ma na iru doe ka kwaiˈia, na reba ˈai tiˈitiˈi neˈeri nia bolo goˈo ˈana faˈinia na liliulana na faka neˈeri fasi ˈiri ke leka sulia na manatalana na ngwae neˈe ˈaˈana ana ngalilana na faka. 5-6 Ma na kwakwana ngwae ka ˈunaˈeri logo, sui bore ˈana nia ka tiˈitiˈi, nia fata naunau liu sulia na ru doe ki.

Na fatalana ngwae ki ka diˈia logo na mafula. Bore ˈana ta nanaoˈi mafula, kaidaˈi nia duˈa nia ke duˈafia goˈo ˈana na masuˈu doe. Na fatalana ngwae neˈe fungu ˈani na ru taˈa ˈoro ˈunaˈeri ki logo. Nia ta ru tiˈitiˈi goˈo ˈana ana maurilaka, bore ma nia saiana faˈalilana maurilaka taˈifau. Sulia na ru taˈa neˈe ngwae ki kira ka saeˈe ki, niˈi ˈita maˈi faˈasia sa Saetan, ma ka faˈalia na maurilana na ngwae.

7 Na ngwae saiana ka faˈaraˈoa na ru mauri ˈaeˈaela kwasi ki, ma na noˈo ki, ma na loi ki, ma na iˈa ki. 8 Bore ma na ngwae noaˈa kasi toˈo goˈo ana ta ngasin-gasiˈanga fuana faˈaraˈolana na fatalana talana. Osiˈana na fatalana ngwae nia taˈa liu, ma ka saea ru ˈafae liu ki fuana na saungilana na ngwae, ma ka ˈafitaˈi fuana ta ngwae ka dau sulia fatalana.

9 ˈAni na fatalaka neˈe, kulu baˈatafea ˈani na Aofia ma na Maˈa kia, ma kulu ka kwaitaofi logo ˈani ana ti ngwae neˈe God saungaˈinida ka diˈia logo niaˈa. 10 Na alaˈanga leˈa ki ma na alaˈanga taˈa ki kira ruˈu logo maˈi faˈasia taˈi kwakwaˈi ru neˈeri goˈo. Ngwaefuta kina ˈae, ru ˈunaˈeri ki noaˈa kasi leˈa. 11 Na kafo faˈinia na asi ˈafitaˈi kera ka saka maˈi faˈasia taˈi mae busu goˈo. 12 Ma ka ˈafitaˈi fuana kafo ni kwaˈu ka busu maˈi faˈasia na asi. Ma na ˈai neˈe kira saea ˈani na figi, ka ˈafitaˈi ka fungu ˈani na fuaˈi ˈai neˈe kira saea ˈani na olif. Ma na kwalo neˈe kira saea ˈani na grep, ka ˈafitaˈi ka fungu ˈani na fuaˈi figi. Nama na taˈi maˈe busu ana asi noaˈa kasi busulani na kafo leˈa.

Na raoˈa leˈa ki faˈataˈinia neˈe ˈoko toˈo ana liatoˈo faˈasia God

13 Diˈia ta ngwae amuˈa neˈe saea nia toˈo ana na liatoˈo ma ka saiana na ru neˈe God oga kuke sasiˈi ki, ngwae neˈeri ke faˈataˈinia na liatoˈo nia ma na sai ˈi ruˈanga nia ˈani na sasilana ru leˈa ki, ma nia ka faˈatiˈitiˈia niaˈa talana. 14 Bore ma diˈia na liamuˈa fungu goˈo ˈani na kwaimamagolai ˈanga, ma na saetaˈa ˈanga, ma ogalaˈanga, tama noaˈa ˈoe kosi auraˈe ˈoe talamu neˈe ˈaeˈo ta ngwae liatoˈo neˈe ˈoko sasi sulia kwaiogaiˈanga God. Diˈia ˈoko auraˈe ˈoe

talamu ˈunaˈeri noaˈa ˈoko ˈiri mamana goˈo. 15 Na liatoˈongaˈa ˈunaˈeri noaˈa kasi leka maˈi faˈasia God ˈi langi. Ru neˈeri ki leka maˈi faˈasia na ngwae ki goˈo ˈana saena magalia ma sa Saetan. 16 Ana kaidaˈi neˈe liana na ngwae fungu ˈani na kwaimamagolaiˈanga ma ogalaˈanga, tama nia ka fainuˈia goˈo ˈana na ru ki taˈifau, ma na ru taˈa ˈoro neˈe ka fuli logo.

17 Bore ma na ngwae neˈe tua ˈani na liatoˈo neˈe ˈita maˈi faˈasia God, noaˈa nia kasi sasia ta ru neˈe taˈa. Ma nia noaˈa kasi oga fuˈanga. Nia kwaima leˈa faˈinia na ngwae ki taˈifau, ma ka maˈudi fuana rongolana ngwae ki, ma ka tua ˈani kwaimanataiˈanga fuana ngwae ki, ma ka sasi leˈa fuada. Ma nia ka mabe faˈinia ngwae ki taˈifau, ma nia kasi manata rua rua, ma noaˈa kasi soke ˈani na abulaˈanga nia. 18 Na aroaroˈanga diˈia na maga ˈai. Na ngwae neˈe kira luia na ngwae faˈasia fuˈanga, kira neˈe na ngwae kira fasia na maga ˈai neˈeri. Ma kira ka gonia na abulaˈanga leˈa.

4

Noaˈa kamu kasi donga taˈalana ru saena magalia ki

1 ˈUri ma kamu saiana na ru neˈe kwatea ma muke olisuˈusuˈu, ma muke oga fuˈanga? Ta manataˈi ngwae fuana ogalana ru ˈoro ki fuamuˈa talamuˈa neˈe sasi ˈunaˈeri amuˈa! Na manataˈanga taˈa ˈunaˈeri ki neˈe fuˈa faˈinia na manataˈanga leˈa kamu ki. 2 Kamu oga liu na ru ˈoro ki, bore ma noaˈa kamu kasi toˈo ani, nia neˈe kamu ka oga saungwaeˈa. Ma ana kaidaˈi noaˈa kamu kasi ngalia na ru neˈe kamu oga liua, kamu ka etangia naˈa olisuˈusuˈu ˈanga, ma muka fuˈa naˈa ˈamuˈa. Kaumulu saiana na ru neˈe sasi ma kamu kasi toˈo ana ru neˈe kamu ogaˈi ki, osiˈana noaˈa kamu kasi gania goˈo faˈasia God. 3 Kamu gania God ˈuana ru ki ma noaˈa kamu kasi ngaliˈi, osiˈana neˈe manatamuˈa nia taˈa. Ma muka oga goˈo amuˈa ru neˈe kwatea na noni saeleˈanga fuamuˈa talamuˈa goˈo ˈana. 4 Ma muka leka goˈo amuˈa faˈasia God, diˈia ta ˈafe neˈe leka goˈo ˈana faˈasia na araˈi nia. Diˈia kamu kwaima faˈinia na ru taˈa ki saena magalia, ˈirai kamu malimaeˈa ana God. Diˈia ta ngwae ka oga lekaˈa sulia na manataˈanga saena magalia, nia ˈafitaˈi nia ka leka sulia na manataˈanga God. 5 Kamu sai naˈa ana na Kerekereˈa Abu neˈe ˈuri, “God nia tagi leˈa liu mala sulia na Mangoˈi ru neˈe nia alua saena maurilaka.”* Kaidaˈi God nia fata ˈunaˈeri noaˈa nia kasi fata ˈoˈo goˈo ˈana. 6 Ma na alafe ˈanga God nia doe fuaka. Nia neˈe na Kerekereˈa Abu ki ka fata ˈuri, “God ˈaila ˈani ngwae naunau ki, bore ma nia ˈofea na ngwae neˈe enoeno goˈo ki.”

7 Nia neˈe, muke faˈatiˈitiˈi kamu talamuˈa, ma muke sasia na ru neˈe God nia saea. Muke kwaˈisisinga ˈani sa Saetan, ma nia ke tafi faˈasi kamu. 8 Muke ˈidu karangia maˈi God fasi ˈiri nia ka ˈidu karangi logo maˈi amuˈa. Muke faˈasikasika naˈa maurilamuˈa! Muke faidanga naˈa ˈania na ru taˈa ˈoro neˈe kaumulu sasiˈi ki! Noaˈa kamu kasi manata rua rua sulia roˈongaˈa sulia God. 9 Kamu ke kwaimanatai ma muke angi fafia taˈangaˈa kamu ki, osiˈana nia noaˈa kasi leˈa neˈe muke gaˈa ma muke saeleˈa. 10 Ma muke enoeno ˈi maana na Aofia ˈiri nia ke baˈa faˈadoe kamu.

Noaˈa kamu kasi fata faˈalia ti ngwae faˈamamana

11 Ngwaefuta kina ˈae, muke tua faˈasia na fata taˈangaˈa fuamuˈa kwailiu. Diˈia muke fata taˈa fuana ta ngwae neˈe faˈamamana logo ana sa Christ, nama muka ngengea niaˈa, tama kaumulu ngengea naˈa na taki God ki. Ma ana kaidaˈi kamu ngengea naˈa taki neˈe ki, kamuˈa noaˈa laˈu na ngwae fuana roˈongaˈa sulia na taki ki. Kamuˈa talamuˈa sasi muka diˈia lala na ngwae fuana matalangaˈilana na taki ki neˈe rora nama ka saga. Ma ana kaidaˈi kamu sasi ˈunaˈeri, kamu kasi roˈo goˈo sulia na taki ki. 12 God kwatea na taki ki, ma nia ke matalangaˈi kia ˈaniˈi. Niaˈa taˈifilia goˈo

* **4:5** nama na mangoˈi ru neˈe God nia alua ana kiaˈa, nia toˈo ana na kwaiogaiˈanga neˈe ka ngasingasiˈa ˈuana na ogalana na ru ˈoro matamata ki.

neˈe bolo faˈinia faˈamaurilana ngwae ma faˈinia saungilana ngwae. ˈUnaˈeri neˈe noaˈa ˈoko ˈiri toˈo nama ana ta ngasingasiˈanga fuana ngengelana sa toˈolamu neˈe faˈamamana logo.

Na ngwae toˈo ru ki noaˈa kira kasi lafuda talada

13 Ti ngwae amuˈa tala manata sulia ru ki saena na manatalamuˈa muka fata ˈuri, “Taˈena nama rorodo, mike leka naˈa ˈuana taˈi fanoa doe. Ma mike baˈa tua maˈi neˈeri sulia taˈi faˈi ngali, fasi ˈiri mike sasia raoˈa kami ki fuana todalana mani ˈoro ki.” 14 Aia, nau ku saea fuamuˈa, noaˈa ta ngwae amuˈa kasi saiana ta tae neˈe ka dao maˈi rorodo. Osiˈana kulu diˈia goˈo gwaˈi gafu ˈofodangi neˈe sakatafa maˈi, ma na ngwae ki ka lisia, sui ka noˈana logo ˈana. 15 Fuila na ru kamu ke saea nia ˈuri lala, “Diˈia God alaˈania kulu ka mauri tau kwau, kuke sasia kwaluˈani ru neˈe kulu manata toˈo ani ki.” 16 Bore ma kamu faˈadoe kamu liu, ma muka baˈatafe kamu goˈo ˈamuˈa talamuˈa. Sasilana ru ˈunaˈeri ki neˈe nia rora liu.

17 Ta neˈe ana kaidaˈi neˈe ta ngwae saiana ru leˈa ki fuana sasilani, ma nia noaˈa kasi sasia, na ngwae neˈeri nia abula taˈa naˈa.

5

1 Ma kamuˈa na ngwae neˈe kamu toˈoru ki, fuila muka angi doe, ma muka oˈomae naˈa ana kaidaˈi neˈe. Sulia na ˈafitaˈiˈanga neˈe ke baˈa toˈe kamu nia doe liu. 2 Osiˈana na toˈoruˈa kamu ki ke baˈa fura. Ma na toro kamu ki, na sufusufu ki ke ˈaniˈi. 3 Ma na mani kamu ki ke baˈa fura taˈifau logo. Aia, God ke baˈa lisia na toˈoru neˈe fura, ma nia ke baˈa kwaˈi kamu ˈani mafula, osiˈana kamu ˈetea toˈoruˈa kamu ki ana faˈi asoa ˈisi neˈe ki. 4 Muke manata basi sulia na angiˈa na ngwae rao kamu ki neˈe kira rao saena na oˈola kamu ki. Kira angi sulia kamu lui fafia na folifoliˈa kira ki ana kaidaˈi ki taˈifau. Ma God kia neˈe ngasingasiˈa ka tasa, nia rongoa taˈifau naˈa na angiˈa na ngwae rao neˈeri ki.

5 Ana kaidaˈi neˈe, kamu toˈo ana ru leˈa ˈoro liu ki. Ma kaumulu toˈo ana na ru neˈeri ki ma muke saeleˈa liu faˈiniˈi. Bore ma muke diˈia na buluka neˈe kira faˈakubua, fasi ˈiri ka bolo faˈinia faˈi asoa neˈe kira ke saungia ana. 6 Ma kaumulu matalangani ma muka saungia naˈa ngwae saga ki, sui bore ˈana noaˈa kira kasi taˈe sauli kamu goˈo.

Muke suˈute kaidaˈi kamu nonifii

7 Ngwaefuta nau kina ˈae, muke noni mabe, kaidaˈi muke kwaimasi fuana faˈi asoa na Aofia ke baˈa dao maˈi. Muke manata basi sulia kaidaˈi neˈe ngwae nia rao ˈi saena oˈola, nia ke noni mabe masia na uta ˈiri ka toˈo basi, sui nia ka fiˈi kwaimaˈakwali masia na loi ruˈa. 8 Muke noni mabe logo. Muke uu ngasi goˈo ˈamuˈa, sulia na asoa na Aofia fuana daoˈa maˈi nia karangi naˈa.

9 Ngwaefuta kina ˈae, noaˈa kamu kasi ˈugalia ta ai amuˈa, ˈiri God noaˈa kasi matalangaˈi kamu. Sulia God sasi akaˈu naˈa fuana matalangaˈilana na ngwae ki taˈifau. 10 Ngwaefuta kina ˈae, kamu manata basi sulia na profet ba ˈi naˈo ki, ba kira fata ˈani God. Sui bore ˈana na ngwae ki kika fulia naˈa ru taˈa ˈoro ki fuada, kira suˈute nene goˈo ˈada. Ma kamuˈa bore, muke sasi logo diˈida. 11 Kulu saiana, kira saeleˈa sulia faˈamamanalada fautoˈo. Kamu rongoa taˈifau naˈa na alaˈanga ba sulia sa Job. Na ru taˈa ˈoro liu ki ba dao toˈona, bore ma nia faˈamamana goˈo ˈana ana God. Ma ˈi buri, God ka lia sulia, osiˈana God kwaimanatai fuana na ngwae ki, ma ka oga liua naˈa ˈafilana ngwae ki.

12 Futaˈa kina ˈae, ta ru doe fuana muke saiana nia ˈuri, noaˈa kamu kasi fata alafu ˈuri, “Nia mamana maˈi ˈi langi,” nama noaˈa kamu kasi fata ˈuri, “Nia mamana maˈi ˈi saena magalia neˈe.” Ma diˈia kamu saiana ta ru neˈe nia mamana, muke fata goˈo ˈuri, “ˈIu nia mamana.” Ma diˈia kamu saiana ru neˈeri nia noaˈa kasi mamana, muke fata logo ˈuri, “Nia noaˈa kasi mamana.” Ma diˈia ka noaˈa kamu kasi roˈosulia na ru neˈe, God ke baˈa kwatea na kwaˈikwaˈinga fuamuˈa.

Auraˈea God ma muke foˈosia

13 Ma diˈia ta ngwae amuˈa ka toˈo ana ta ˈafitaˈiˈanga, nia ke foˈo. Ma diˈia ta ngwae ka saeleˈa liu, nia ka sasia naˈa ngu ni baˈatafeˈanga fuana God. 14 Ma

diˈia ta ngwae amuˈa ka mataˈi, nia ka gania na ngwae faˈinaˈonaˈo ki ana fikutaˈi ngwae faˈamamana ki fasi ˈiri kike foˈo fuana, ma kira ka ngwaia ˈani na satana na Aofia. 15 Ma God ke baˈa gura na ngwae mataˈi neˈeri sulia kira foˈo fuana ma kira ka faˈamamana ana niaˈa. God ka gura nia, ma na abula taˈangaˈa nia, God ke baˈa rufuanata ana faˈasia na ru neˈeri. 16 Nia neˈe, na roraˈa kamu ki, muke fulangaˈinia fuamuˈa kwailiu, ma muke foˈo fuamuˈa kwailiu fasi ˈiri muke ˈakwa laˈu.

Na ngwae leˈa, foˈongaˈa nia ngasingasiˈa ma ka mamana. 17 Na profet sa Elaeja, niaˈa na ngwae goˈo ˈana logo diˈia kiaˈa. Ma kaidaˈi ba nia foˈo ngasingasiˈa ˈuana God ˈiri ka faˈasuia na uta, na uta noaˈa kasi toˈo sulia na uulu faˈi ngali ki ma na ono madamo ki. 18 Ma ˈi buri ˈana, nia ka foˈosia laˈu God fasi ˈiri nia kwatea laˈu maˈi na uta, ma na uta ka toˈo laˈu, ma na ru ki taˈifau ˈi fafona ano kira ka mauri, ma na ˈai ki ka fungu ˈani na fufuaˈi ru ki.

Olitaˈinia maˈi ngwae oli faˈiburi ki siana God

19 Futaˈa kina ˈae, diˈia ta ngwae amuˈa ka leka rora faˈasia na faˈamanataˈanga mamana, nia leˈa liu ta ngwae amuˈa ka olitaˈinia maˈi. 20 Sulia kaidaˈi kamu sasi ˈunaˈeri ana, kaumulu kwaiˈafi ana neˈeriˈa, fasi ˈiri God ka faˈamauria na mangona faˈasia maeˈa, ma ka rufuanata ana faˈasia na taˈangaˈa ˈoro nia ki.

Na Etana Kerekereʼa Faʼasia Sa Peter

Sa Peter neʼe ngwae na fafarongo ba sa Jesus. Kulu saiana sa Peter niaʼa na faʼinaʼonaʼo ana siosi, ma nia ka tua laʼu sulia kaidaʼi tiʼitiʼi ʼi Rom.

Sa Peter keresia na buka neʼe fuana ʼafilana ngwae ki fuana uu ngasiʼa, ma naʼofilana kaidaʼi ʼato neʼe dao toʼo ada ki, duʼungana kira Kristin naʼa. Nia oga manataʼanga kira ki ka dau ngasi ana Faʼarongoʼa Leʼa sulia sa Jesus Christ. Osiʼana kira sai naʼa ana falafala leʼa sa Jesus ki neʼe nia nonifii liu, kira ke maʼudi nama fuana nonifiiʼanga ana kaidaʼi ʼato ki, ma fuana uu ngasiʼa logo. Kaidaʼi ʼato neʼe ki, ru doe liu ki fuana iliʼa toʼona fitoʼonga kira ki goʼo. Ma si diʼia kira uu ngasi ʼuri, God ke baʼa kwatea fuada na kwaiaraʼanga tua tua firi, ana kaidaʼi sa Jesus Christ ke baʼa oli laʼu maʼi ana.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

Mauriʼa leʼa Kristin ki & 1:1—2:10
Falafala Kristin ki kaidaʼi kira faʼanonifiida & 2:11—4:19
Sa Peter ka alaʼa fuana ngwae faʼinaʼonaʼo ki & 5:1-14

1 Faʼasia sa Peter, na ngwae ni lifurongo sa Jesus Christ.

Nau ku kerekere fuamuʼa na ngwae neʼe God nia fili kamu, ma muka tua diʼia ngwae kwaita saena magalia neʼe sulia na fanoa mamana kamu nia ʼi langi. Ma muka takalo naʼa saena abaʼi kula ʼi Pontus, Galesia, Kapadosia, Asia, ma ʼi Bitinia ki. 2 ʼI naʼo naʼo mala maʼi ʼua, God na Maʼa nia fili kamu sulia na kwaiogaiʼanga nia, ma na Anoʼi ru nia ka kwate kamu na ngwae nia ki ka abu fasi ʼiri muka roʼo sulia sa Jesus Christ, ma nia ka faʼasikasika kamu ʼani ʼabuna.

ʼIu, nau ku foʼosia God ʼiri ke ʼofe kamu ma ke kwatea aroaroʼanga fuamuʼa.

Manata filo toʼo neʼe kuke toʼo ana mauriʼa firi

3 Kuke baʼatafea God na Maʼa Aofia kia sa Jesus Christ, sulia na kwaimanataiʼanga doe God, nia ka kwatea naʼa mauriʼa faolu fuaka ʼani tataʼelana sa Jesus Christ faʼasia na maeʼa. ʼUnaʼeri kulu ka manata filo toʼo neʼe kuke ngalia na ru leʼa ki. 4 Kulu ka kwaimasi ana na ru leʼa ki neʼe God sasi akaʼu ana fuana na ngwae nia ki. Nia ka gonia naʼa ru neʼeri ki fuamuʼa maʼi ʼi langi, kula neʼe ru neʼeri ki ʼafitaʼi ke baʼa fura, ma noaʼa kasi baʼa taʼa, ma tuatua kasi funu. 5 Ma God ka folo ʼusi kamu ʼani ngasingasiʼa doe nia osiʼana na faʼamamanaʼanga kamu. God ka folo ʼusi kamu leleka ka dao ana faʼi asoa ʼisi. ʼUnaʼeri nia ke faʼamauria kamuʼa, ka diʼia ba nia ʼidufaʼi naia fuana sasilana fuamuʼa.

6 Muke saeleʼa amuʼa sulia na ru neʼe sui bore ʼana muka kwaimanatai ana kaidaʼi tiʼitiʼi neʼe sulia na faʼakaisiʼanga ʼoro ki neʼe kamu liu ani. 7 Na faʼakaisiʼanga neʼeri ki ke faʼataʼinia na faʼamamanaʼanga kamu nia mamana. Na faʼamamanaʼanga kamu nia diʼia na gol neʼe kira alua saena mafula fuana duʼafilana ʼiri ke sikasika. Ma God nia oga na faʼamamanaʼanga kamu ka tasa ana na gol osiʼana na gol ke baʼa funu goʼo, bore ma na faʼamamanaʼanga kamu noaʼa kasi sui. Ma God ke baʼa fata leʼa amuʼa, ma ka faʼa ʼinotoʼa kamu, ma ka fuʼusi doe amuʼa ana Asoa sa Jesus Christ ke baʼa dao maʼi. 8 Kamuʼa na ngwae neʼe kamu alafe fuana na Aofia, sui bore ʼana noaʼa kamu kasi lisia ʼua. Ma muka faʼamamana ana, sui bore ʼana noaʼa kamu kasi lisia ana kaidaʼi neʼe. Nia neʼe, muke saeleʼa ʼani na saeleʼanga doe neʼe noaʼa ta alaʼanga kasi bolo fuana alaʼanga sulia. 9 Muke saeleʼa ʼunaʼeri, sulia kamu ngalia naʼa mauriʼa firi fuana mangomuʼa. Ma na mauriʼa firi neʼeri naʼa neʼe na kwaiaraʼanga ana ʼisilana na faʼamamanaʼanga kamu.

10 Aia, ma na mauriʼa firi neʼe na profet ki kira lulu ma kika oga kike sai leʼa ana. Ma kira ka eta fata sulia na mauriʼa firi neʼeri ʼi naʼo neʼe God kwatea fuamuʼa. 11 Sulia na Anoʼi ru sa Jesus Christ ka teo naʼa ada, ma ka faʼataʼinia fasi na Christ ke baʼa nonifii sui mala nia ka fiʼi ʼinotoʼa. Ma kira ka sasi ʼuana daoʼa toʼona na kaidaʼi faʼuta neʼe na Christ ke dao maʼi, ma tae neʼe ke fuli ana kaidaʼi nia dao maʼi. 12 Ma God ka faʼataʼinia

fuana na profet neˈeri ki fasi na ru neˈeri ki noaˈa kasi fuli ˈua ana kaidaˈi kira tua saena magalia, bore ma niˈi ke baˈa fuli burina, ana kaidaˈi neˈe kamu tua ana. Kira fata sulia ru ki neˈe kamu rongoˈi ana kaidaˈi ti ngwae kira faˈatalo ˈani na FaˈarongoˈaLeˈa. Na AnoˈiruAbu neˈe God kwatea maˈi faˈasia ˈi langi, nia naˈa neˈe ka kwatea na ngwae neˈeri fasi ˈiri kika faˈatalo ˈani ngasingasiˈanga nia. Ma na ˈainsel ki bore, kira oga kika sai leˈa logo ana sulia na mauriˈa firi neˈe nia leˈa ka tasa.

Na tuaˈa abu

13 Muke lialia, ma muke manata saga. Muke manata toˈo sulia God ke baˈa ˈofe kamu ana kaidaˈi sa Jesus Christ ke dao maˈi. 14 Muke roˈosulia God, ma noaˈa kamu kasi leka sulia na kwaiogaiˈanga neˈe kamu toˈo ani ana kaidaˈi ba kaumulu ˈiri sai ˈua ana na FaˈarongoˈaLeˈa. 15 Bore ma, muke abu faˈinia ru ki taˈifau neˈe kaumulu sasiˈi, diˈia God nia fili kamu, nia abu. 16 Sulia saena KerekereˈaAbu God nia saea, “Muke abu, sulia nau ku abu.”

17 Ma kaumulu saea God ˈani “MaˈaAna kaidaˈi kamu foˈo. Ma muke manata logo toˈona neˈe nia ke baˈa matalangaˈinia ngwae ki taˈifau fuana na ru neˈe kira sasiˈi ki, ma noaˈa nia kasi ˈinifilifili ana ta ngwae. Nia neˈe, muke fuˈusi doe ana niaˈa ana kaidaˈi neˈe kamu tua diˈia ngwae kwaita ˈi saena na magalia neˈe. 18 Kaumulu saiana ka sui naˈa, God nia foli olitaˈi kamu ˈani na ru doe liu, fasi ˈiri ke loge kamu faˈasia na abulaˈa ˈoˈo ki faˈasia na koˈo kamu ki. God ka foli olitaˈi kamu ˈani na ru neˈe liufia silva nama gol. 19 God nia foli olitaˈi kamu ˈani na maelana sa Jesus Christ neˈe diˈia ta kala sipsip neˈe leˈa taˈifau fuana na kwaisuˈusiˈanga ˈani. 20 God ka fili nia naˈa maˈi ˈi naˈo mala ana saungaˈilana na magalia. Ma ana kaidaˈi neˈe naˈa, ana faˈi asoa ˈisi ki, sa Jesus Christ dao naˈa maˈi ˈiri ka faˈamauri kamu. 21 Ma osiˈana sa Jesus Christ, kamu ka faˈamamana ana God neˈe nia taˈea faˈasia na maeˈa ma ka faˈa ˈinotoˈa, ˈiri faˈamamanaˈanga kamu ma na fitoˈonga kamu ka babatoˈo ana God.

22 Ma sulia neˈe kamu roˈosulia naˈa faˈamanataˈanga mamana, ma muka faˈasikasika kamu talamuˈa naˈa faˈasia na abulaˈanga taˈa kamu ki, nia neˈe muka alafe mamana fuamuˈa kwailiu na ngwae neˈe kamu faˈamamana. OsiˈanaˈunaˈeriAmuke faˈangasingasia naˈa na alafeˈanga fuamuˈa kwailiu. 23 Kaumulu futa faolu ana God neˈe noaˈa kasi mae, niaˈa neˈe na MaˈakamuMa kamu futa faolu ˈani na fatalana God neˈe tua tari ma noaˈa kasi sui. 24 Sulia neˈe KerekereˈaAbu nia fata ˈuri,

“Na ngwae ki taˈifau goˈo kira diˈia na laua, ma na kwangaˈa kira ka diˈia na takana ˈai kwasi.
Sulia na laua ka kuku, ma na takana ka ˈasia.
25 Bore ma na fatalana God tua tua firi.”✡
Ma fatalana neˈeri neˈe na FaˈarongoˈaLeˈa neˈe kira faˈarongo naˈa ˈani fuamuˈa.

2

1 Aia, sulia kaumulu futa faolu ˈunaˈeri, muke tua faˈasia na abulaˈanga taˈa ki taˈifau. Ma muke tua faˈasia na sokeˈa, ma abu ˈoloˈoloˈa, ma na kwaimamagolaiˈanga, ma alaˈanga taˈa ki. 2 Muke diˈia ngela tiˈitiˈi ki neˈe kira susu ˈua, ma kira ka oga liua susuˈa ana kaidaˈi ki taˈifau. ˈUnaˈeri logo, nia leˈa fuana muke oga na fatalana God fasi ˈiri neˈe faˈamamanaˈanga kamu ka bulao ngasingasiˈa ma God ka faˈamauri kamu. 3 DuˈungananakaumulusaileˈanaˈaananaAofia nia sasi leˈa liu naˈa fuamuˈa.

KuluˈaFikutaˈingwae abu God

4 ˈIu, muke leka maˈi siana sa Jesus, neˈe nia mauri firi. Sa Jesus nia diˈia ta fau mauri ni saungaˈi luma ˈanga ba na ngwae saungaˈi luma ki kira ˈaila ˈania, bore ma niaˈa na ngwae neˈe God filia sulia nia leˈa ka tasa. 5 KamuˈalogodiˈiaNa fau mauri ki, ma muke alaˈania God ka saungaˈinia luma nia ˈani kamu. Ma muke baˈa diˈia na fata abu God neˈe kamu leka rao ˈi saena luma abu neˈeri, ma muke foˈosi ˈani ru abu ki neˈe God nia oga. Kamu ke baˈa ˈunaˈeri, sulia sa Jesus Christ. 6 OsiˈanasaenaKerekereˈaAbu ba God saea,

✡ **1:25** Aesea 40:6-8

“Lia basi, nai baʼa filia ma nai alua taʼi
gwaʼi fau saena fanoa ʼi Sion.
Ma nia naʼa neʼe fau talingaʼi leʼa neʼe
faʼangasia na luma.
Ma na ngwae neʼe kira faʼamamana
ana niaʼa, noaʼa kira kasi liadila
osiʼana niaʼa.”✡
7 Ma na fau neʼe ka leʼa liu fuamuʼa neʼe
kaumulu faʼamamana. Bore ma fuana
sa tai neʼe noaʼa kira kasi faʼamamana
ana, kira faʼataʼinia na Kerekereʼa Abu
ba saea,
“Na fau ba na ngwae saungaʼi luma ki
kira ʼaila ʼani, nia naʼa neʼe fau
talingaʼi leʼa neʼe faʼangasia na
luma.”✡
8 Ma Kerekereʼa Abu fata laʼu sulia fau
baera ka ʼuri,
“Ma na ngwae ki kike baʼa firute ana, ma
kike ʼasi ana.”✡
Kira ka firute ana sulia noaʼa kira kasi
faʼamamana ana fatalana God, ma kira ka
firute osiʼana neʼe God naia ru neʼeri ke
fuli nama ʼunaʼeri fuada.
9 Bore ma kamu niniʼa na ngwae neʼe
God nia filida naʼa ki. Kamuʼa neʼe na
fata abu ana na Aofia ki. Ma kamu
naʼa neʼe fikutaʼi ngwae abu God. Nia
fili kamu ʼuana faʼataloʼa ʼani raoʼa leʼa
nia ki. Ma nia ka sae kamu faʼasia na
rorodoʼa ʼuana ʼi saena na madakoʼanga
leʼa nia.
10 Ana kaidaʼi sui naʼa maʼi, kamu
noaʼa laʼu na ngwae God ki. Bore
ma ana kaidaʼi neʼe, kamuʼa neʼe ng-
wae nia ki naʼa. Ma ana kaidaʼi
niniʼa sui naʼa kwau, noaʼa kamu
kasi saiana kwaimanataiʼanga God, ma
ana kaidaʼi neʼe, muka ngalia naʼa na
kwaimanataiʼanga nia.

Ngwae rao God ki

11 Kwaima nau kina, ana kaidaʼi kamu
tua ʼua saena magalia neʼe, kamu diʼia
ngwae kwaita sulia na fanoa mamana
kamu, nia ʼi langi. Ma sulia na ru
neʼeri, nau ku gani kamu, muke abula
faʼasia na kwaiogaiʼanga taʼa ana noni.
Osiʼana na kwaiogaiʼanga taʼa neʼeri ki,
kira fuʼa faʼinia na mauriʼa faolu kamu.
12 Na tuaʼa kamu ki ka leʼa taʼifau ʼi
safitana toʼolamuʼa faʼida neʼe kira abu
faʼamamana. Sui buri ʼana kira fafi kamu
ʼani abula taʼangaʼa, kira ke lisia na raoʼa
leʼa kamu ki, ma kira ke baʼatafea God
ana faʼi Asoa nia ke dao maʼi ana.
13 Ma sulia kamu na ngwae ana na Aofia
ki, muke roʼosulia na taki ki faʼasia na
ngwae doe ki saena magalia neʼe. Muke
roʼosulia na taki ki faʼasia na tatalafaʼa
doe ʼi Rom, 14 ma na gwaungaʼi ngwae
neʼe nia ka filida fuana kwatelana mata-
langaʼinga fuana sa tai neʼe kira abula
taʼa, ma kika baʼatafea sa tai faʼida neʼe
na abulaʼanga kira ka leʼa. 15 Osiʼana
God nia oga muke sasia naʼa ru leʼa ki
ʼiri muke faʼanotoa na alaʼanga ʼoʼo ana
ngwae bolebeleʼa ki neʼe kira fata sauli
kamu. 16 Muke tua diʼia ngwae kira tua
sakadola ki. Bore ma noaʼa kamu kasi
fia fasi nia bolo fuana neʼe muke abula
taʼa sulia kamu tua sakadola. Muke tua
diʼia ngwae ba rao fuana God. 17 Muke
fuʼusi doe ana ngwae ki taʼifau, ma muke
alafe fuana na ngwae faʼamamana ki, ma
muke fuʼusi doe ana God, ma muke fuʼusi
doe ana ngwae tatalafaʼa doe ʼi Rom logo.

Ngwae rao ʼoʼo ki

18 Kamuʼa na ngwae rao ʼoʼo ki, muke
roʼosulia na fatalana na ngwae ʼaʼana
kamu ki, ma muke faʼadoeda. Muke
sasi ʼunaʼeri fuana ngwae ki taʼifau neʼe
gwaungaʼi ʼusi kamu, noaʼa laʼu fuana
sa tai goʼo ʼana neʼe kira ʼofe kamu,
bore ma fuana sa tai bore ʼana neʼe kira
silolongaʼi kamu logo. 19 Duʼungana God
ke baʼa faʼaleʼa kamu diʼia kamu dao
toʼona nonifiiʼanga osiʼana kamu sasia na
kwaiogaiʼanga nia, ma noaʼa laʼu sulia
kamu sasia ta ru taʼa. 20 Kwaiaraʼanga
tae neʼe muke baʼa ngalia, si diʼia kira
ulasi kamu fafia tae neʼe kamu sasia ka
taʼa? Noaʼa! Bore ma diʼia kamu nonifii
duʼungana neʼe kamu sasia ru neʼe saga,
God ke baʼa faʼaleʼa kamu duʼungana.
21 Ma God ka sae kamu ʼuana nonifiiʼanga
ʼunaʼeri. Sulia sa Jesus Christ ʼana talana
neʼe nonifii ʼiri ka faʼamauri kamu, ma
ʼunaʼeri nia ka alua naʼa faʼataʼilana
fuamuʼa ʼiri muke ili nama sulia neʼe nia
tua ʼani. 22 Sa Jesus noaʼa kasi fulia ta ru
neʼe taʼa, ma nia kasi saea ta ru ʼosoʼoso.
23 Ma kaidaʼi kira fata buri tolingaʼi ana,
noaʼa nia kasi olisida ʼani ta alaʼanga
taʼa. Ma kaidaʼi nia ka nonifii, noaʼa

✡ **2:6** Aesea 28:16 ✡ **2:7** Sam 118:22 ✡ **2:8** Aesea 8:14-15

nia kasi faʼamaʼuda goʼo ʼani ta alaʼanga. Nia ka fitoʼo goʼo ana God neʼe nia giosida ʼani ʼoloʼoloʼa. 24 Ma sa Jesus Christ talana ka ngalia naʼa abula taʼangaʼa kia ki ʼani nonina ana ʼai rara folo, fasi ʼiri kuke faʼasia naʼa abula taʼangaʼa kia ki, ma kuke tua ʼani falafala saga. Ma nia ka gura kia ʼani na nonifiiʼanga nia. 25 Ma ana kaidaʼi ba sui naʼa kwau, kaumulu diʼia na sipsip neʼe kira leka rora faʼasia na ngwae ni folo kira. Bore ma ana kaidaʼi neʼe, kaumulu oli siana sa Jesus Christ, na ngwae neʼe lia sulia na mangomuʼa, diʼia ta ngwae ba lia sulia na sipsip nia ki.

3

ʼAfe ki

1 ʼUnaʼeri logo, kamu na ʼafe ki, muke roʼosulia nama fatalana araʼi kamu ki, ʼiri diʼia ti ngwae ada noaʼa kira kasi faʼamamana ana fatalana God, kike baʼa faʼamamana goʼo ʼada sulia na abulaʼanga leʼa kamu ki. Sui bore ʼana noaʼa kamu kasi faʼatalo ʼua fuada, kike baʼa faʼamamana, 2 sulia kira lisia na abulaʼanga kamu neʼe saga ma muka fuʼusi doe ana God. 3 Aia, kamu kini ki, noaʼa kamu kasi sasi ʼuana na kwangaʼa kamu ka leka maʼi faʼasia na bula ifuʼanga kamu ki, nama na saʼingilana ru ngwasinasina ki, nama toroʼa ʼani toro leʼa ki neʼe liulada doe liu ki. 4 Bore ma lisilamuʼa ka kwanga lala ʼani falafala leʼa kamu ki neʼe leka maʼi faʼasia saena mauriʼa kamu ki. Na falafala kamu fuana gerelana ngwae ki, ma fata aroaroʼa, sulia nia neʼe na abulaʼanga God nia oga. Ma na sasia leʼangaʼa ʼunaʼeri, nia noaʼa kasi taʼa ana kaidaʼi kamu ngwaro naʼa. 5 Osiʼana kaidaʼi ʼi naʼo, na kini abu neʼe kira faʼamamana ana God, kira kwate ma kira ka lia kwanga ʼani roʼongaʼa sulia na fatalana araʼi kira ki. 6 Ma ʼi Sera nia ʼunaʼeri. Nia roʼosulia sa Abraham, ma ka saea ʼani ngwae ʼaʼana nia. Ma kamuʼa logo, si diʼia kamu kasi alaʼania ta ngwae ka faʼamaʼu kamu faʼasia sasilana ru saga ki, kamu ke diʼia logo ʼi Sera.

Araʼi ki

7 Ka ʼunaʼeri logo fuamuʼa na araʼi ki, muke sai leʼa ana neʼe na ʼafe kamu ki kira ngwataʼutaʼu ka liufi kamu, ʼunaʼeri neʼe muke tua faʼinida, ma muke sasi leʼa fuada. Muke fuʼusi doe ada, osiʼana God kwatea naʼa mauriʼa faolu fuada diʼia logo kamuʼa. Muke sasia na ru leʼa neʼeri ʼiri ta ru kasi tataʼe suʼusia na foʼongaʼa kamu ki ʼuana God.

Muke alafe fuamuʼa kwailiu

8 Aia, nau ku toʼo ʼua ana ti ru laʼu ʼiri nau ku saea fuamuʼa. Nia leʼa fuana na liamuʼa ka alua taʼi ru. Muke alafe fuamuʼa kwailiu diʼia bara ngwae asina, ma muke kwaima fuamuʼa kwailiu ma muke enoeno. 9 Noaʼa kamu kasi olisia taʼangaʼa ʼani na taʼangaʼa. Ma diʼia ta ngwae ka taofi kamu, noaʼa kamu kasi olisia ʼani kwaitaofiʼanga. Bore ma, muke olisia lala ʼani ganilana God fuana na faʼaleʼalana. Muke sasi ʼunaʼeri, sulia ana kaidaʼi God sae kamu, nia eta fataʼa ʼani neʼe nia ke baʼa faʼaleʼa kamu.
10 Sulia na Kerekereʼa Abu ba saea,
“Sa tai bore ʼana neʼe ka oga na mauri-
lana saena magalia neʼe ka leʼa ma
ka saeleʼa, nia leʼa fuana noaʼa nia
kasi fata taʼa ma noaʼa kasi soke.
11 Ma nia ka abula faʼasia na sasilana ru
taʼa ki, ma na abulalana ka leʼa.
Ma nia ka sasi ngasingasiʼa ʼuana tuaʼa
ʼani aroaroʼanga.
12 Osiʼana God ke lia sulia na ngwae
neʼe tualada saga ki, ma nia ka
fafarongo ʼuana na foʼongaʼa kira
ki.
Bore ma na ngwae neʼe abulalada taʼa ki,
nia ke tataʼe saulida.”✡

Nonifiiʼanga sulia na fuli ruʼa saga

13 Noaʼa ta ngwae kasi sasia ta tae neʼe ke taʼa amuʼa, diʼia neʼe abulaʼanga kamu leʼa goʼo ʼana. 14 Ma sui bore ʼana diʼia muke nonifii osiʼana kamu sasia na ru saga ki, God ke baʼa faʼaleʼa kamu. Noaʼa kamu kasi maʼu ʼani ta ngwae, ma noaʼa kamu kasi manata ʼabera. 15 Bore ma muke fuʼusi doe ana sa Jesus Christ sulia nia neʼe na Aofia fafi maurilamuʼa. Ma muke sasi akaʼu ana kaidaʼi ki taʼifau ʼuana olisilana sa tai neʼe ke saefilo ʼuri amuʼa, “Faʼuta neʼe ʼoko faʼamamana

✡ **3:12** Sam 34:12-16

ana sa Jesus?” Ma kaidaʼi kamu alaʼa
sulia na faʼamamanaʼanga kamu, muke
fata enoeno goʼo amuʼa, ma muke fuʼusi
doe logo ada. 16 Ma muke tua faʼasia na
abulaʼanga taʼa, fasi ʼiri diʼia ti ngwae
kira fata taʼa sulia na abulaʼanga leʼa
kamu na fafarongo sa Jesus Christ ki, kike
baʼa ʼeke sulia na ru neʼe kira saeʼe ki.
17 Diʼia na kwaiogaiʼanga God neʼe kamu
ka nonifii, nia taʼi leʼa neʼe muke nonifii
osiʼana na abulaʼanga leʼa kamu, ka liufia
diʼia muke nonifii sulia na abulaʼanga
taʼa kamu ki.
18 Sa Jesus Christ nia nonifii ma ka
mae naʼa ʼuana lafulana abula taʼangaʼa
ki taʼifau, ma noaʼa kasi baʼa mae laʼu.
Sui bore ʼana nia na ngwae saga, nia ka
mae fuamuʼa na ngwae neʼe abulalamuʼa
taʼa ki, fasi ʼiri nia ka talaʼi kamu siana
God. Ma kira ka saungia nonina sa Jesus
Christ ana ʼai rara folo, bore ma God
nia faʼamauria ʼani Anoʼi ru Abu. 19 Ma
na mangona ka leka siana mangoʼi ru
ki neʼe kira tua saena lokafo, ma nia ka
faʼarongo ʼani fuada neʼe nia liufida naʼa.
20 Na mangoʼi ru neʼeri ki kira na ngwae
neʼe mae ʼua naʼa ʼi naʼo, ana kaidaʼi sa
Noa saungaʼinia na faka doe. Kira kasi
roʼosulia God. Bore ma nia mabetau faʼi
kira leleka ka dao ana kaidaʼi sa Noa nia
faʼasuia na faka doe baera. Kaidaʼi nia
faʼasuia naʼa faka neʼeri, kwalu ngwae ki
goʼo neʼe kira leka saena ma na kafo ka
ngalida faʼasia kwaʼikwaʼinga God. 21 Na
kafo neʼe, nia diʼia faʼataʼilana ana siu
abuʼanga neʼe saiana ke faʼamauri kamu
ana kaidaʼi neʼe. Ma na siu abuʼanga
neʼeri noaʼa laʼu fuana faʼasikasika lana
na nonimuʼa ʼani na kafo, bore ma siu
abuʼanga faʼataʼinia kamu gania God ʼiri
nia ka lafua na taʼangaʼa kamu ki ma
ka faʼasikasika maurilamuʼa. Ma na
siuabuʼanga neʼeri ka faʼamauri kamu
sulia na tataʼelana sa Jesus Christ. 22 Sa
Jesus ka oli naʼa ʼuana ʼi langi, ma kaidaʼi
neʼe nia ka tua naʼa ʼi bali ʼoloʼolo ana
God, ma God ka alu nia ka gwaungaʼi naʼa
fafia na ʼainsel ki taʼifau neʼe ngasin-
gasiʼa ma mamanaʼanga ʼi langi.

4

Na mauriʼa faolu

1 Kamu saiana neʼe kaidaʼi sa Jesus
Christ nia tua saena magalia, nia nonifii.
Ma osiʼana nia ʼunaʼeri, kamuʼa logo
muke sasi akaʼu fuana nonifiiʼanga. Sulia
na ngwae neʼe nia nonifii ʼunaʼeri, nia
kasi oga abula taʼangaʼa. 2 Nia neʼe,
talaʼae ana kaidaʼi neʼe ka oli ʼalaʼa,
muke suʼungengea na kwaiogaiʼanga taʼa
kamu ki, bore ma muke roʼo lala sulia
na kwaiogaiʼanga God. 3 Kaidaʼi sui naʼa
kwau, abulaʼanga kamu ki diʼia na ngwae
baliburi ki. Ana kaidaʼi neʼeri kamu
ala naʼa ʼania maurilamuʼa fuana kak-
abaraʼanga, ma na kwaiogaiʼanga taʼa
ki, ma na kwaʼu lilingaʼanga, ma na
fafangaʼa taʼa ki. Ma God ka saetaʼa
logo fuamuʼa sulia kaumulu foʼosia na
gwari ʼai doriʼi ki. 4 Ma ana kaidaʼi neʼe,
ngwae baliburi ki kira ʼarefo, duʼungana
noaʼa kamu kasi ʼado faʼinida ʼani ru
taʼa kira sasiʼi ki. Nia neʼe, kira ka saea
alaʼanga taʼa ki suli kamu. 5 Bore ma God
liangaʼi kira ana ta asoa fuana kike alaʼa
sulia na ru ki taʼifau neʼe kira sasiʼi. Ma
God ka sasi akaʼu fuana matalangaʼilana
ngwae mauri ma ngwae neʼe kira mae
naʼa ki. 6 Ma nia neʼe ngwae ki kika
faʼarongo ʼani na Faʼarongoʼa Leʼa fuana
na ngwae neʼe kira mae naʼa ki. Ana
kaidaʼi kira mauri ʼua, na ngwae baliburi
ki matalangaʼinida, bore ma ʼi niniʼari na
mangoda mauri faʼinia God.

Ngwae ki muke rao saga ʼani kwateʼa God ki

7 Kaidaʼi fuana ru ki taʼifau ka funu,
nia karangi naʼa. Nia neʼe, muke dau suli
kamu talamuʼa, ma muke lialia, ʼiri muke
bolo fuana na foʼongaʼa. 8 Na ru talingaʼi
ka tasa ana na ru ki taʼifau neʼe muke
alafe mamana fuamuʼa kwailiu, osiʼana
diʼia ta ngwae nia alafe ʼunaʼeri, nia
talangwaraʼu fuana nia ke rufuanata ana
sa tai neʼe fulia ta ru taʼa amuʼa. 9 Muke
kwalo kamu kwailiu ʼi saena luma kamu
ki, ma muke tua faʼasia na ngununguna
buri ʼanga kaidaʼi kamu kwaloa ngwae
ki.
10 God ka kwatea naʼa sai ʼi ruʼanga
matamata ki fuamuʼa ngwae neʼe kamu
faʼamamana ana sa Jesus Christ. Ma
God ka oga fasi taʼi taʼi ngwaeʼa amuʼa,
muke kwaiʼafi amuʼa kwailiu ʼani na

saiˈi ruˈanga neˈeri. 11 Ma sa tai bore ˈana neˈe God kwatea sai ˈi ruˈanga fuana na faˈatalongaˈinga, nia ke fatat-aloˈania fatalana God. Ma sa tai bore ˈana neˈe God ka kwatea sai ˈi ruˈanga fuana kwaiˈafiˈanga, nia ke kwaiˈafi ˈani ngasingasiˈanga neˈe God kwatea fuana, fasi ˈiri ˈani ru ki taˈifau neˈe mulu sasiˈi, God ke baˈa ngalia baˈatafeˈa sulia sa Jesus Christ. Ma sa Jesus ka ˈinotoˈa liu ma ka toˈo ana na ngasingasiˈanga tutua firi. ˈIu ke ˈunaˈeri.

Fitoˈo ana God ana kaidaˈi muke nonifii

12 Kwaima leˈa nau ki ˈae, noaˈa kamu kasi ˈarefo ana ta ilitoˈonga neˈe kamu nonifii ˈani. Sulia na ngwae neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus Christ, kira saiana liuˈa saena ˈafitaˈiˈanga ˈoro ki. 13 Nia leˈa fuana muke saeleˈa amuˈa sulia kamu ˈado faˈinia sa Jesus Christ ana nonifiiˈanga nia, ˈiri muke baˈa saeleˈa ka tasa ana kaidaˈi sa Jesus Christ ke dao maˈi ˈani ˈinotoˈanga nia. 14 ˈOilakiˈa fuamuˈa diˈia kira ka ˈoidorole ˈani kamu sulia kamuˈa neˈe ngwae fafarongo sa Jesus Christ ki, duˈungana nia faˈataˈinia naˈa Anoˈi ru Abu ˈinotoˈa God ka tua faˈi kamu. 15 Diˈia ta ngwae amuˈa ka saungwae, nama nia neˈe ngwae bilibili, nama ta ngwae neˈe sasia kwalukaela ru taˈa matamata ki, nama ta ngwae ba liu goˈo ˈana ˈuana faˈalilana ru ti ng-wae, tama nia bolo faˈinia nia ka nonifii. 16 Bore ma diˈia kamu nonifii sulia kamu faˈamamana ana sa Jesus Christ, noaˈa kamu kasi ˈeke ˈani. Muke baˈatafea lala God, osiˈana kira sae kamu ˈani “Na ngwae sa Christ ki.”

17 Kaidaˈi fuana etangilana na mata-langaˈinga ke dao naˈa maˈi. Ma God ke matalangaˈinia basi na ngwae nia ki etaeta. Ma diˈia nia ke matalangani basi ngwae nia ki, nia ke baˈa faˈangasingasia naˈa kwaˈikwaˈinga nia ana kaidaˈi nia ke faˈasuia kwaˈikwaˈinga nia ana ng-wae ki neˈe noaˈa kasi faˈamamana ana Faˈarongoˈa Leˈa nia. 18 Sulia neˈe Kerekereˈa Abu ba fata sulia kaidaˈi God ke baˈa matalangaˈinia ngwae ki ka ˈuri, “Diˈia nia ˈafitaˈi fuana ngwae saga ki kira ka mauri, nia ˈafitaˈi ka tasa naˈa fuana ngwae taˈa neˈe noaˈa kasi faˈamamana ana God.”✡

19 Nia neˈe, diˈia kamu nonifii sulia naˈa kwaiogaiˈanga God fuamuˈa, muke alua naˈa mauriˈa kamu saena limana God neˈe nia saungaˈi kamu, sulia nia ke lia sulia kamu. Ma muke inaˈu ana sasilana ru leˈa ki.

5

Na ngwae faˈinaˈonaˈo ki

1 Aia, nau ku fata fuamuˈa ng-wae faˈinaˈonaˈo ki ana fikutaˈi ng-wae faˈamamana. Nauˈa ta ngwae faˈinaˈonaˈo logo, ma nau ku lisia nonifiilana sa Jesus Christ ka sui, ma nau kui baˈa ˈinotoˈa faˈinia ana kaidaˈi nia ke oli maˈi. Nia neˈe, nau ku gani kamu, 2 muke lia leˈa sulia ngwae neˈe kira faˈamamana ki. God nia aluda naˈa saena limamuˈa. Muke lia leˈa sulida diˈia ta ngwae lia sulia na sipsip nia ki. God oga muke sasia na raoˈa neˈeri sulia na maˈudiˈa kamu ki, ma noaˈa laˈu osiˈana kamu fia fasi God ka oro kamu fuana. Nia leˈa fuana muke lia sulida osiˈana kamu oga ˈafilada, ma noaˈa laˈu neˈe sulia kira foli kamu fuana. 3 Ma noaˈa kamu kasi tuaraˈinia na ngwae ki neˈe God aluda saena limamuˈa, bore ma muke talaˈida ˈiri kike leka suli kamu ˈuana sasilana raoˈa leˈa ki. 4 Ma diˈia kaumulu lia sulida ˈunaˈeri, sa Jesus neˈe diˈia na gwaungaˈi ngwae ni lia sulia na sipsip, nia ke baˈa kwatea na kwaiaraˈa ˈinotoˈa neˈe leˈa firi fuamuˈa, ana kaidaˈi nia ke oli maˈi.

5 Ma ˈunaˈeri logo, kamu na ng-wae ˈalako ki, muke roˈosulia ngwae ˈaˈana ki. Ma kamuˈa taˈifau neˈe kamu faˈamamana, muke enoeno ˈiri muke kwaiˈafi amuˈa kwailiu. Sulia na Kerekereˈa Abu ba saea,

“God ke tataˈe saulia na ngwae neˈe kira fata baˈalafe ki, ma nia ka ˈofea na ngwae neˈe kira enoeno ki.”✡

6 Nia neˈe, muke enoeno ma muke roˈosulia God neˈe ngasingasiˈa ka tasa, ˈiri nia ke faˈadoe kamu ana kaidaˈi ˈolea

✡ **4:18** Provebs 11:31 ✡ **5:5** Provebs 3:34

nia. 7 Ma muke alua naˈa manata ˈabera
ˈanga kamu ki taˈifau saena limana, sulia
niaˈa tagi suli kamu.
8 Muke lialia, sulia sa Saetan, na mal-
imae kamu, nia liu kwailiu goˈo ˈana
diˈia ta ru mauri kwasi neˈe saiana
ˈanilana ngwae ki. Sulia sa Saetan oga
liua faˈalilamuˈa. 9 Muke faˈangasingasia
na faˈamamanaˈanga kamu, ma muke
kwaˈisisinga ˈani sa Saetan, osiˈana kamu
saiana neˈe ngwae faˈamamana ki ana
fanoa ˈoro ki saena magalia neˈe, kira
nonifii logo ˈunaˈeri diˈia kamuˈa. 10 Ma
buri ˈana kamu nonifii ana kaidaˈi
dokodoko, God ke baˈa faˈafaolu kamu,
ma nia ke faˈangasingasi kamu ˈiri neˈe
faˈamamanaˈanga kamu kasi sui. God
nia sae kamu naˈa ˈiri muke ˈado faˈinia
sa Christ ma kamu ke ruˈu saena na
ˈinotoˈanga nia neˈe noaˈa kasi sui. God
ka sae kamu fasi ˈiri muke tua ratai
faˈinia sa Christ ma muke ˈinotoˈa faˈinia
tuatua firi. 11 Ma nia ka tua ˈani ngasin-
gasiˈanga doe ka tua tua firi! ˈIu ke
ˈunaˈeri.

Na alaˈanga leˈa ˈisi ki

12 Sa Silas neˈe ˈafi nau fuana kere-
silana na kerekereˈa dokodoko neˈe.
Nia neˈe na ngwai asina kia, sulia
nia faˈamamana ana sa Jesus Christ.
Ma nau ku saiana neˈe raoˈa sa Silas,
nia leˈa taˈifau. DuˈungaNa tae nau
ku kwatea na kerekereˈa neˈe fuamuˈa
fuana radulamuˈa ma alaˈanga sulia na
kwaiˈofeˈanga mamana God. Aia, muke
uu ngasi saena na alafeˈanga neˈeri.
13 Ma na ngwae neˈe kira faˈamamana
saena fanoa ˈi Babilon, kira kwatea fata
leˈa leˈa ˈanga kira fuamuˈa. God neˈe fili
kira, diˈia logo nia fili kamu. Ma sa Mark
ka kwatea logo kwau na fata leˈa leˈa
ˈanga nia ki fuamuˈa. Nia diˈia naˈa ngela
mamana nau. 14 Ma ana kaidaˈi kaumulu
lisi kamu kwailiu, muke faˈataˈinia na
alafeˈanga kamu fuamuˈa kwailiu.
Nau ku foˈo ˈiri kamuˈa taˈifau ng-
wae sa Jesus Christ ki, muke toˈo ana
aroaroˈanga.

Na Ruana Kerekereʼa Faʼasia Sa Peter

Na ru doe neʼe sa Peter nia manata ʼabera liu ʼani neʼe fuana Kristin kika fonea raolana faʼamanataʼanga rora ki. Nia saea fuada kira ke dau ngasi nama ana alaʼanga sulia God ma sa Jesus Christ. Alaʼanga mamana neʼe nia saka maʼi ana ngwae neʼe kira tala lisia sa Jesus, ma kira ka rongoa faʼamanataʼanga nia.

Ta taʼi faʼamanataʼanga rora neʼe sa Peter manata ʼabera ʼania, na alaʼanga neʼeri ʼuri, kira saea sa Christ noaʼa kasi oli maʼi. Sa Peter fata ʼuri, sa Christ kasi oli maʼi ʼua, duʼungana God nia oga noaʼa ta ngwae kasi funu. God oga ngwae ki taʼifau kira ke faʼasia falafala ana taʼangaʼa, ma kira ka oli basi maʼi siana.

Na ru talingaʼi ki saena buka neʼe:

God nia fili kulu ka donga falafala nia ki & 1:1-21
Na faʼamanataʼanga rora ki & 2:1-22
Olilana maʼi sa Christ & 3:1-18

1 Nauʼa sa Simon Peter, na ngwae rao ma na ngwae ni lifurongo sa Jesus Christ, nau ku kerekere fuamuʼa. Sa Jesus Christ niaʼa na God kia ma nia ka faʼamauri kia. ʼAni na ʼoloʼoloʼa nia, nia kwate kamu ka faʼamamana, diʼia logo neʼe nia sasia amiʼa.

2 Nau ku foʼo ʼiri God ke kwaiʼofe amuʼa ma ke kwatea aroaroʼanga mamana fuamuʼa sulia kamu saiana God ma na Aofia kia sa Jesus.

Riʼa ma na filifiliʼanga God

3 Kulu toʼo ana ru ki taʼifau neʼe kulu boʼoboʼo ʼuani fuana tuaʼa neʼe donga falafala God ki. Na ru neʼeri ki taʼifau God neʼe kwateʼe ʼania ngasingasilana. God neʼe nia tasa liu, ma ka leʼa ma duʼungana kulu sai leʼa ana, nia laefi kulu fasi ʼiri kulu ka tua ʼania leʼangaʼa salilana nia. 4 ʼUnaʼeri nia ka kwatea na ru leʼa liu ki fuaka neʼe nia eta fataʼa ʼani, fasi ʼiri neʼe falafala kamu ki ke leʼa diʼia falafala God, ma muke saiana uuʼa ʼusia na kwaiogaiʼanga taʼa ki ana magalia, neʼe saiana faʼali lamuʼa.

5 Ma osiʼana God kwatea naʼa ru ki taʼifau fuamuʼa ʼunaʼeri, muke sasi ngangata ʼiri na faʼamamanaʼanga kamu ka ngasi. Ma muka sasia logo ru neʼe ki: muke abula ʼoloʼolo, ma muke malingaʼinia God, 6 ma muke dau sulia malitana mauriʼa kamu talamuʼa, ma muke lalifuʼa saena kaidaʼi ana ʼafitaʼi ʼanga, ma muke donga falafala God ki 7 faʼinia na kwaimaʼanga ma na alafeʼanga kamu fuamuʼa kwailiu. 8 Ma diʼia na falafala ʼi ngwae neʼeri ki ka doe saena maurilamuʼa, ka ʼunaʼeri kamu ka totolia naʼa sasilana ru leʼa ʼoro ki sulia na saiʼi ruʼa kamu ana Aofia kia sa Jesus Christ. 9 Ma sa tai bore ʼana neʼe noaʼa kasi toʼo ana falafala ʼi ngwae neʼe ki, nia diʼia ta ngwae maa rodo, osiʼana nia manata bura ʼani neʼe God rufuanata naʼa ana taʼangaʼa nia ki.

10 Nia neʼe, sasiku kina ʼae, muke sasi ngangata ʼiri ka faʼataʼinia neʼe God nia fili kamu, ma ka sae kamu ʼani ngwae nia ki. Sasiʼa ʼunaʼeri neʼe noaʼa kamu kasi firute ma muka ʼasi kamu, 11 ma God ke baʼa kwalo kamu saena ʼInotoʼanga na Aofia kia sa Jesus Christ neʼe faʼamauri kia. Ma na ʼinotoʼanga neʼeri tuatua kasi sui.

12 Sui bore ʼana kamu ka saiana taʼifau na ru neʼe ki, ma kamu ka faʼamamana naʼa ana faʼamanataʼanga mamana neʼe kamu rongoa naʼa, nia leʼa fuana nau ku faʼamanata toʼo laʼu amuʼa ana kaidaʼi ʼoro ki. 13 Sulia ana kaidaʼi nau ku mauri ʼua saena magalia neʼe, nau ku fia fasi nia leʼa fuana nau ku saea laʼu na ru neʼe ki fuamuʼa ʼiri noaʼa kamu kasi manata bura ʼani. 14 Osiʼana nau ku saiana noaʼa kasi tau nau ku mae, diʼia na Aofia sa Jesus Christ ka sae madako naʼa ana fuaku. 15 Ma sulia ka ʼunaʼeri, nau ku rao ngasi ʼiri noaʼa kamu kasi manata bura ʼani tae ki neʼe nau ku faʼamanata kamu ʼani, ʼi buri ʼana neʼe nau ku mae.

Sa Peter lisia na raralana sa Jesus na Christ

16 Aia, ma ru neʼe kami faʼamanata ʼani sulia na daolana maʼi na Aofia kia sa Jesus Christ ʼani ngasingasiʼanga doe, nia noaʼa laʼu na ʼaʼemae ti ngwae kira boa goʼo ʼada ki. Sulia kaimili talamiʼa kami lisia nama na ʼinotoʼanga ma raralana.

17 Sulia kami tua faˈinia ˈua naˈa maˈi
ana kaidaˈi God na Maˈa nia kwatea
naˈa gwaungaˈi ˈanga ma na ˈinotoˈanga
fuana. Ma kami ka rongoa lingana God
ngasingasiˈa ka tasa nia fata ˈuri fuana,
“Na ngela nau niniˈa, neˈe nau ku alafe liu
ana, ma nau ku saeleˈa liu sulia.” 18 Kami
talamiˈa mika rongoa lingana God faˈasia
ˈi langi, ana kaidaˈi kami tua faˈinia sa
Jesus ˈi gwauna faˈi ua abu baera.✡
19 Ma sulia ru neˈeri, kaimili ka
faˈamamana ngasi naˈa neˈe na fatalana
na profet ki sulia sa Christ nia mamana.
Ma nia leˈa fuana muke faˈamamana logo
ˈani. Duˈungananafatalananaprofetneˈeri ki, nia diˈia na faˈi unu neˈe unu
saena rodo, leleka ka dao ana asoa sa
Christ ke sakatafangaˈi laˈu ma raralana
ngwasinasina lana ka kwasu saena manatalamuˈa. 20 Ma na ru doe ka tasa liu naˈa
neˈe: Kamu ke malingaˈinia nama neˈe
noaˈa ta ru na profet ki kerekere sulia
saena KerekereˈaAbu ta alaˈanga neˈe
fuli goˈo maˈi ada talada, 21 nama osiˈana
neˈe kira oga kike alaˈa sulia. Osiˈanaalaˈangaprofetkinoaˈalaˈufaˈasia
manatana ngwae goˈo ˈana, bore ma nia
leka maˈi faˈasia God. Sulia na AnoˈiruAbu neˈe nia talaˈia na profet ki ˈua naˈa
maˈi ˈi naˈo ˈiri kika saea na fatalana God.

2

Ngwae faˈamanata ˈosoˈoso ki

1 Ana kaidaˈi ˈua naˈa maˈi ˈi Israel, ti
ngwae ˈosoˈoso kira dao maˈi, ma kira
ka saea kira neˈe profet God ki. Ma
kaˈunaˈeri logo, ti ngwae kike baˈa dao
maˈi, ma kike faˈamanata kamu ˈani na
sokeˈa ki. Ma na faˈamanataˈanga kira
ki ke baˈa faˈalia na faˈamamanaˈanga
ti ngwae ki. Ma kike baˈa faˈamanata
logo ˈani fasi sa Jesus, na ngwae neˈe
mae fuana faˈamaurilada, noaˈa laˈu na
Aofia mamana. Ma sulia na ru neˈeri
ki, ˈaliˈali goˈo God ke baˈa kwatea na
kwaˈikwaˈinga fuada. 2 Sui ka ˈunaˈeri
bore ˈana, ngwae ˈoro ki kike baˈa leka
sulia na abula taˈangaˈa kira ki. Ma sulia
tae ki neˈe kira sasiˈi ka taˈa, ti ngwae
kike baˈa fata faˈalia na faˈamanataˈanga
mamana neˈe. 3 Ma na ngwae faˈamanata
ˈosoˈoso neˈeri ki, kike baˈa ngalia mani
ana alaˈanga ˈosoˈoso kira ki neˈe kira
soke kamu ˈaniˈi. Kike baˈa sasi ˈunaˈeri,
sulia kira guguta. Aia, tau naˈa maˈi God
ka lisia naˈa tae ki neˈe kira sasiˈi, ma nia
ka sasi akaˈu fuana na matalangaˈiladafaˈinia na faˈalilada.
4 Osiˈananaˈainselkiˈuanaˈamaˈi
neˈe kira abula taˈa, ma God ka kwatea kwaˈikwaˈinga fuada, ma ka aluda
saena kula ni kwaˈikwaˈinga, ma ka
firi fafida ˈani kwalo ˈi salo, ma kira
ka tua goˈo ˈada ˈua ˈi neˈeri saena
rorodoˈa. Kira kwaimasi ana faˈi asoa
ana matalangaˈinga. 5 Ka ˈunaˈeri logo
fuana na ngwae ki saena magalia ba
kira tua ˈua naˈa maˈi, sulia neˈe abulaˈanga kira ki taˈa liu ma noaˈa kira
kasi faˈadufa God. God ka saungida ˈani
kafo doe liu. TaˈitaˈifiliasaNoagoˈo neˈe God faˈamauria faˈinia na fiu ngwae
ki logo. God ka faˈamauri kira, osiˈana
sa Noa faˈamanata sulia abulaˈanga neˈe
ˈoloˈolo.
6 ˈIu, ma God ka kwatea logo na
kwaˈikwaˈinga fuana ngwae ˈi Sodom ma
ˈi Gomora ki. Nia saungi kira ˈani mafula,
fasi ˈiri ka faˈataˈinia fuana ngwae ki
taˈifau tae neˈe ke baˈa fuli fuana ngwae
neˈe kira aburongo ana niaˈa ki. 7 Bore
ma God faˈamauria sa Lot, sulia sa Lot
niaˈa na ngwae saga, ma nia kasi oga
na abulaˈanga taˈa ana ngwae neˈe kira
aburongo ana taki God ki. 8 Ma sa Lot
neˈe nia saga, nia tua faˈinida, ma ka
lisi kira, ma ka rongo kira sulia asoa, ma
na liana ka figwanu liu sulia na abula
taˈalada. 9 Nia neˈe, na Aofia saiana
ˈafilana na ngwae neˈe kira faˈamamana
ana niaˈa ki, fasi ˈiri neˈe ˈafitaˈiˈanga
ki noaˈa kasi faˈalida. Ma nia saiana
ka kwatea logo na kwaˈikwaˈinga fuana
ngwae taˈa ki, leleka ka dao ana faˈi asoa
fuana na matalangaˈinga mamana. 10 Ma
nia ka kwatea na kwaˈikwaˈinga doe ka
tasa fuana ngwae neˈe kira roˈosulia na
kwaiogaiˈanga taˈa kira ki ˈani nonida,
ma kira ka ˈaila ˈani na gwaungaˈi ˈanga
God.

✡ **1:18** Matthew 17:1; Mark 9:2; Luke 9:28

Ma na ngwae ki neˈe nau ku fata sulida neˈe kira faˈamanata ˈani sokea ki, kira fata baˈalafe ma kira ka fata nonираˈa liu. Ma noaˈa kira kasi manata doe goˈo ana anoˈi ru ˈinotoˈa ki ˈi langi, ma kira ka inaˈu ana fata buri tolingaˈi ˈanga logo ada. 11 Aia, ma na ˈainsel ki bore, neˈe kira toˈo ana ngasingasiˈanga doe liufia na faˈamanata ˈosoˈoso neˈeri ki, noaˈa kira kasi fata faˈalia goˈo na anoˈi ru ˈinotoˈa ki ˈi langi ˈani alaˈanga ˈoidorole ˈunaˈeri ki ˈi naˈona na Aofia. 12 Ma na faˈamanata ˈosoˈoso neˈe ki noaˈa kira kasi manata sulia na tae ki neˈe kira sasiˈi. ˈUnaˈeri, kira ka diˈia naˈa ru mauri kwasi ki neˈe kira bolo fuana daulada ma fuana saungilada. Osiˈana neˈe ngwae neˈeri ki, kira ka fata ˈoidorole sulia ru neˈe noaˈa kira kasi saiana ki. ˈUnaˈeri, God ke saungida diˈia na ru mauri kwasi ki. 13 Ma sulia na nonifiiˈanga neˈe kira sasia ana ngwae, God ke duˈua logo ˈani nonifiiˈanga. Na faˈamanataˈanga ˈosoˈoso neˈe ki, fangalada doe, ma kira ka kwaˈu, ma noaˈa kira kasi dau sulia maurilada fuana fangaˈa saena asoa ki. Kamuˈa niniˈa, muke ˈeke liu kaidaˈi kira fanga faˈi kamu saena fikuˈa kamu ki, sulia na abulalada taˈa liu, ma kira saiana kike soke ana kaidaˈi ki taˈifau. 14 Ma na kaidaˈi kira lisia na kini, kira ka oga kakabaralana. Noaˈa kira kasi mamalo faˈasia abula taˈangaˈa. Ma kika talaˈia na ngwae neˈe faˈamamanaˈanga kira ki ngwataˈutaˈu ˈani abula taˈangaˈa. Ma kira ka oga liua guguta ˈanga. Ma osiˈana na ru neˈeri ki, God ka kwatea kwaˈikwaˈinga fuada. 15 Kira leka matamata faˈasia na tala saga, ma kira ka leka ˈada sulia falafala taˈa sa Balaam, na ngela sa Beor. Sulia sa Balaam✡ oga liua na mani neˈe nia ke ngalia ana sasilana ru taˈa ki. 16 Nia neˈe God ka kwatea na dongki nia ka fata balufia ˈani lingalinga ˈi ru diˈia ngwae. Ma kaidaˈi sa Balaam na profet rongoa neˈe dongki nia fata ˈunaˈeri, nia ka faˈasia naˈa abula bolebole ˈanga nia ki.

17 Aia, ma na ngwae neˈe kira faˈamanata ˈani na sokeˈa, kira diˈia goˈo ˈada ta maˈe kafo busu ba noaˈa ta kafo saena ma ka langalanga. Ma kira ka diˈia logo na gwaˈi salo ba na iru irufia ˈiri na uta noaˈa kasi toˈo. Nia neˈe God ka sasi akaˈu ana lokafo rorodoˈa fuada. 18 Kira tafeda talada ma na fatalada ka bolebole ˈa goˈo ˈana. Ma ti ngwae neˈe kira kakari alifaˈi ka sui, ma kira ka talaˈae kika rokisia na abulaˈanga kira ki, ma noaˈa kasi abula taˈa faˈinia na ngwae neˈe kira rora ki. Ma na ngwae neˈe kira faˈamanata ˈani sokeˈa, kira faˈarora laˈu ngwae neˈeri ki ˈani na kwaiogaiˈanga taˈa ki ˈani nonida. 19 Osiˈana na ngwae faˈamanata neˈeri ki, kira fata ˈuri fuada, “Kaimili fata alangaˈi fuamuˈa neˈe muke aloge fasi ˈiri muke sasia amuˈa ta ru bore ˈana neˈe kamu oga sasilani ki.” Bore ma ngwae faˈamanata neˈeri ki talada noaˈa kira kasi aloge. Kira diˈia na ngwae rao ˈoˈo fuana na falafala taˈa kira ki neˈe faˈalida. Sulia kwaiogaiˈanga taˈa kira ki gwaungaˈi fafida, ma kira noaˈa kasi mango faˈasia fuli ru roraˈa. 20 ˈI naˈo na ngwae faˈamanata ˈosoˈoso neˈeri ki kira saiana na Aofia kia sa Jesus Christ neˈe faˈamauri kia, ma kira ka kakari alifaˈi faˈasia na taˈangaˈa ki saena magalia neˈe saiana faˈalilada. Bore ma kira ka oli laˈu ˈuana na sasilana taˈangaˈa kira ki ba kira sasiˈi maˈi ˈi naˈo, fasi ˈiri neˈe taˈangaˈa ki ka gwaungaˈi fafida. Ma ˈi niniˈari kira ka taˈa ka liufia naˈa kaidaˈi neˈe kira ˈiri sai ˈua ana sa Jesus Christ. 21 Taˈi leˈa nama ˈana fuada diˈia noaˈa kira kasi dao toˈona na tala ˈuana ˈoloˈoloˈa. Ma nia ka taˈa liu naˈa fuada neˈe kira dao laˈu toˈona tala ˈuana ˈoloˈoloˈa, ma kira ka abula laˈu faˈasia. Ma noaˈa kira kasi roˈosulia faˈamanataˈanga sa Jesus neˈe God kwatea naˈa fuada. 22 Kira ka faˈataˈinia mamana na alaˈanga ba ˈuri ki, “Na kui oli ka ˈania logo tae neˈe nia moataˈinia.” Ma ta alaˈanga laˈu ka ˈuri, “Gwata neˈe kira siufia nonina ka sui naˈa, oli ka bunibuni laˈu saena moˈamoˈa.”

3

Olilana maˈi na Aofia

1 Kwaima leˈa nau kina ˈae, ruana kaidaˈi neˈe nau ku kerekere naˈa

✡ **2:15** Nambas 22:18; 24:13; 25:1-3; 31:16

fuamuʻa niniʻa. Duʻungana tae neʻe nau ku keresia laʻu kwau kerekereʻa neʻe fuamuʻa osiʻana nau ku oga faʻamanata oliʻa amuʻa ʻuana ru neʻeri ki, ʻasu ʻubani kamu kata manata rora. 2 Nau ku oga muke manata toʻona alaʻanga neʻe profet abu ki ba ʻi naʻo maʻi, faʻinia na faʻamanataʻanga na Aofia kia neʻe faʻamauri kia. Na ngwae ni lifurongo ki neʻe kira fata faʻataloʻania fuamuʻa, kira neʻe saea na faʻamanataʻanga neʻe fuamuʻa.

3 ʻIu, na ru doe neʻe nau ku oga muke saiana ana faʻi asoa ʻisi ki ba ti ngwae kike leka maʻi, ma na kwaiogaiʻanga taʻa kira ki ana noni ba talaʻi kira. Ma kira ka fata ʻoidorole ʻuri amuʻa, 4 “Na Christ baera nia naʻa ʻi faʻi? Sulia nia eta fataʻa nia ke baʻa oli laʻu maʻi saena magalia neʻe, bore ma noaʻa nia kasi dao ʻua. Na ngwae faʻinaʻonaʻo etaeta kia ki kira mae naʻa. Ma leleka ka dao ana kaidaʻi neʻe, noaʻa ta ru kasi rokisi goʻo, talaʻae maʻi ana talaʻaelana magalia leka ka dao ʻi taʻena, na ru ki taʻifau bolo goʻo ʻana.”

5 Aia, ngwae neʻe kira fata ʻunaʻeri ki, kira oga kike manata bura ana neʻe God saungaʻinia ʻi langi faʻinia na magalia goʻo ʻani fatalana. Nia saungaʻinia na magalia ʻani na kafo, ma nia ka kwatea na magalia ka ruʻu maʻi faʻasia na kafo. 6 Ma ʻani kafo logo, God ka takalongaʻinia na magalia neʻe ka tua ʻi naʻo. 7 Aia, ma ʻani fatalana God logo, nia ka sasia na magalia neʻe ka tua faʻinia lalifuʻanga masia kaidaʻi nia ke baʻa takalongaʻinida ʻani mafula. Ana faʻi asoa neʻeri, God ke baʻa matalangani na ngwae neʻe noaʻa kasi faʻamamana ana ki, ma ka takalongaʻinida.

8 Aia, kwaima leʻa nau kina ʻae, noaʻa kamu kasi manata bura ʻani alaʻanga ba ʻuri, taʻi asoa diʻia taʻi toʻoni faʻi ngali ki ʻi maana God, ma taʻi toʻoni faʻi ngali ki diʻia logo taʻi asoa ʻi maana God. 9 Nia neʻe na Aofia noaʻa kasi dole liu goʻo fuana faʻataʻi mamanaʻanga ana fatalana sulia olilana maʻi, sui bore ʻana ti ngwae kira fia fasi nia ka dole mala ʻana. Bore ma na Aofia nia mabetau liu faʻi kamu. Nia noaʻa kasi oga ta ngwae ke funu. Bore ma nia oga liua ngwae ki taʻifau kike kakari alifaʻi faʻasia na taʻangaʻa kira ki.

10 Ma faʻi asoa neʻe na Aofia ke oli maʻi, nia ke dao maʻi diʻia ta ngwae bili, sulia na ngwae ki kike baʻa lebe. Ma ana faʻi asoa neʻeri, kike baʻa rongoa na lingalinga ʻi ru doe, ma na mamanga ke baʻa sui. God ke baʻa malangisia na ru ki taʻifau saena mamanga ʻani mafula. Ma na magalia ma na ru ki taʻifau goʻo ʻi saena, niʻi ke baʻa noʻana.

11 Ma osiʻana God ke baʻa malangisia ru neʻeri ki ʻunaʻeri, muke manata leʻa sulia na falafala kamu ki. Na abulaʻanga kamu ke saga, ma muke roʻosulia na kwaiogaiʻanga God ki. 12 Ma muke kwaimasi ana faʻi asoa neʻe God ke matalangaʻi maʻi, ma muke sasi fasi ʻiri faʻi asoa neʻe ke dao ʻaliʻali maʻi. Ana faʻi asoa neʻeri, God ke baʻa takalongaʻinia na mamanga ma na ru ki taʻifau ʻi saena ʻani mafula. 13 Aia, ma kulu lialia masia na magalia faolu ma ʻi langi faolu neʻe God ka eta fataʻa ʻani fuaka. Ma na ngwae ki taʻifau ʻi neʻeri, kike roʻosulia God.

14 ʻIu, kwaima nau kina ʻae, kaidaʻi muke kwaimasi ʻua goʻo amuʻa masia faʻi asoa neʻeri, muke sasi ngangata ʻuana sagalana abulaʻanga kamu, ʻiri God noaʻa kasi silolongaʻi kamu fafia ta ru, ma kamu ka tua kwaima faʻinia. 15 Noaʻa kamu kasi manata bura ʻani duʻungana tae neʻe na Aofia ka mabetau faʻi kamu, sulia nia oga fasi ʻiri muke kakari alifaʻi ʻiri nia ke faʻamauri kamu. Aia, osiʻana ru neʻeri logo ba ngwaefuta kia sa Paul nia kerekere fuamuʻa sulia. God neʻe kwatea liatoʻonga fuana sa Paul ʻiri nia ka kerekere ʻunaʻeri. 16 Ana kerekereʻa sa Paul ki taʻifau, nia faʻamanata sulia na ru neʻeri ki. Ti ru neʻe sa Paul faʻamanata ʻani ki, niʻi ʻafitaʻi fuana saiʻa ani. Ma na ngwae neʻe noaʻa kira kasi sai ʻi ru ma na faʻamamanaʻanga kira ki noaʻa kasi ngasi, kika bulasia ru sa Paul saea ki, ma kira ka faʻamanata ʻani na sokeʻa sulia, diʻia logo ba kira sasia ana ti bali ana Kerekereʻa Abu. Ma osiʻana kira sasi ʻunaʻeri, God ke baʻa kwatea na kwaʻikwaʻinga fuada.

17 ʻIu kwaima nau ki ʻae, kaumulu saiana taʻifau naʻa na ru neʻe ki. Nia

neˈe, muke lialia, ˈasu ˈubani muka fiˈi faˈamamana ana sokeˈa neˈe ng-wae taˈa ki kira faˈamanata ˈani, ma na faˈamamanaˈanga kamu ki ka ˈasia.
18 Ma muke sasi ˈuana lalifuˈanga ˈani ngalilana na alafeˈanga na Aofia kia sa Jesus Christ neˈe faˈamauri kia, ˈiri muke baˈa sai leˈa ana. Kuke baˈatafea ana kaidaˈi neˈe ma ka tua tua firi! ˈIu ke ˈunaˈeri.

Na Etana Kerekereˈa Faˈasia Sa John

Na lifurongo sa John naˈa neˈe keresia buka neˈe. Niaˈa ta taˈi ngwae ana akwala ma ro fafarongo ba sa Jesus ki, ma nia ba keresia logo Faˈarongoˈa Leˈa sa John. Saena kerekereˈa neˈe, nia saea fuana ngwae faˈamamana ki kike uu ngasi ana falafala God ki, ma kika madafia faˈamanataˈanga rora ki. Ana kaidaˈi neˈeri, ti ngwae ˈosoˈoso kira saea sa Jesus noaˈa kasi koso maˈi ˈani noniˈi ngwae mamana. ˈIu, sa John ka saea fuana ngwae faˈamamana ki kike madafia faˈamanataˈanga rora kira ki. Sa John oga Kristin ki fuana dongalana faˈamanataˈanga sa Jesus Christ ba lifurongo ki alaˈa naˈa maˈi sulia. Na lifurongo ba kiri, kira lisia naˈa sa Jesus kaidaˈi nia tua. Ma kira ka bolo fuana faˈamanataˈanga sulia.

Na ru talingaˈi ki saena buka neˈe:

Sa Jesus Christ neˈe na Alaˈanga ana Mauriˈa & 1:1-10
Na alaˈanga totongaˈi sulia na alafeˈanga & 2:1-17
Na Malimae sa Jesus Christ & 2:18-29
Alafeˈanga fuamuˈa kwailiu & 3:1-24
Na ngwae faˈamanata ˈosoˈoso ki & 4:1-6
God faˈataˈinia fuakulu kuke alafe faˈuta fuakulu kwailiu & 4:7-21
Na fitoˈonga kulu ana sa Jesus liufia naˈa magalia & 5:1-21

Sa Jesus Christ neˈe na Alaˈanga ana Mauriˈa

1 Nau ku kerekere kwau fuaumulu sulia na Alaˈanga neˈe kwatea mauriˈa mamana. Na Christ naˈa neˈe Alaˈanga ana Mauriˈa mamana neˈeri. Ma nia tua mala maˈi ˈua ana etangilana magalia. Bore ma kaidaˈi neˈe, kaimili lifurongo ki rongoa naˈa, ma kami ka lisia naˈa ˈani maamiˈa. Ma kami ka sama naˈa toˈona ˈani na limamiˈa. 2 Na Mauriˈa mamana neˈe ka alua naˈa na ngwae, ma kami ka lisia naˈa. Nia neˈe kami ka fata sulia, ma kami ka faˈarongo kaumulu sulia na Mauriˈa firi neˈe nia tua ni fuli faˈinia God na Maˈa. Ma God ka faˈataˈinia naˈa Mauri mamana neˈe fuaimili. 3 Kami lisia ma kami ka rongoa na Christ neˈe na Alaˈanga ana Mauriˈa mamana neˈeri, ma kami ka faˈarongo logo ˈani fuamuˈa, fasi ˈiri muke fiku faˈi kaimili saena na mauriˈa neˈe kami tua ˈani faˈinia na Maˈa ma sa Jesus Christ na Ngela nia. 4 Ma kami keresia na ru neˈe ki kwau fuamuˈa fasi ˈiri na saesaleˈa ˈanga kulu ke leka talau.

Abulalana God madakola taˈifau

5 Ma na faˈarongoˈa neˈe kami rongoa faˈasia na Ngela God ma kami ka saea fuamuˈa neˈe ˈuri: God nia diˈia na madakolaˈanga osiˈana nia leˈa ka tasa liu, ma ka noaˈa ta maˈe rodo ana niaˈa. 6 Ma diˈia kuka saea fasi kulu fiku ˈado kwaima naˈa faˈinia God, ma kulu ka tua ˈua goˈo ˈakulu saena maˈe rodo, kulu ka soke liu ˈani fatalaka, ma falafala kulu ki ka ˈiri tua sulia mamanaˈanga. 7 Bore ma diˈia kulu tua sulia na mauriˈa ana madakoˈanga God, diˈia God nia tua sulia na madakoˈanga nia, ˈunaˈeri kulu fiku faˈi kulu kwailiu, ma na maelana sa Jesus, na Ngela nia, ka faˈasikasika kia faˈasia na taˈangaˈa ki taˈifau.

8 Ma diˈia kulu saea noaˈa kulu kasi fulia goˈo ta roraˈa, kulu ka soke kulu talakulu. Diˈia kulu fata ˈunaˈeri, tama noaˈa kulu kasi sai goˈo ana na mamanaˈanga God. 9 Bore ma diˈia kulu fulangaˈinia na roraˈa kia ki fuana God, nia ke baˈa rufuanata ana na roraˈa kia ki, ma ka faˈasikasika kia faˈasia na taˈangaˈa kia ki taˈifau, osiˈana nia ke baˈa faˈamamana na eta fataˈa nia fuana sasilana na ru neˈeri, ma nia ka sasia naˈa ru saga. 10 Ma diˈia kulu saea noaˈa kulu kasi fulia goˈo ta roraˈa ana kiaˈa, tama kulu saea God na ngwae ˈosoˈoso goˈo ana niaˈa talana, ma na fatalana God ka noaˈa kasi tua goˈo saena maurilaka.

2

Na Christ nia lafua naˈa taˈangaˈa kia ki

1 Ngela nau kina ˈae, nau ku keresia na ru neˈeri ki fuamuˈa, fasi ˈiri muke tua faˈasia abula taˈangaˈa. Bore ma diˈia

ta ngwae ka sasia ta taˈangaˈa, sa Jesus Christ na ngwae ana ˈoloˈoloˈa neˈe ka kwaiamasi ana Maˈa nia fuaka. 2 Ma sa Jesus Christ naˈa neˈe kwaisuˈusiˈanga fuana na lafulana na taˈangaˈa kia ki. Ma noaˈa laˈu na taˈangaˈa kia ki taˈifilia goˈo, bore ma taˈangaˈa na ngwae ki taˈifau.

3 Ma diˈia kulu roˈosulia fata totongaˈi ˈanga God ki, kulu ka sai mamana ana neˈe kulu saiana God. 4 Ma na ngwae neˈe saea nia saiana God, bore ma noaˈa nia kasi roˈosulia goˈo na fata totongaˈi ˈanga nia ki, na ngwae neˈeri nia ka soke liu, ma noaˈa nia kasi sai goˈo ana mamanaˈanga God. 5 Ma sa tai neˈe ka roˈosulia na fatalana God, niaˈa na ngwae neˈe alafe mamana ana God. Ma ru neˈe faˈataˈinia neˈe kulu fiku faˈinia God nia ˈuri: 6 Sa tai neˈe saea nia tua fiku faˈinia God, nia ke fulia ru leˈa ki, ka diˈia logo ba sa Jesus Christ neˈe fulia.

Na alaˈanga totongaˈi sulia na alafeˈanga

7 Kwaima nau kina ˈae, na alaˈanga totongaˈi neˈe nau ku keresia kwau fuamuˈa, noaˈa laˈu ta ru faolu, bore ma na alaˈanga totongaˈi ˈua ba kamu saiana naˈa maˈi ˈua, ana etangilana kaidaˈi kamu faˈamamana. Ma na alaˈanga totongaˈi neˈeri naˈa neˈe faˈarongoˈanga ba kamu rongoa ka sui naˈa, neˈe muke alafe fuamuˈa kwailiu. 8 Ma na alaˈanga totongaˈi neˈeri nama neˈe nau ku keresia kwau fuamuˈa neˈe faolu logo, osiˈana neˈe mauriˈa sa Christ ma na mauriˈa kamu neˈe faˈataˈinia naˈa mamanaˈanga na alaˈanga totongaˈi neˈeri, sulia na maˈe rodo karangi ka sui naˈa, ma na madakoˈanga mamana ka rara naˈa saena maurilamuˈa.

9 Ma sa tai neˈe ka saea nia tua saena na madakoˈanga God, bore ma nia mala taˈa ana na ngwaefuta nia, nia tua goˈo ˈana ˈua saena na mae rodo. 10 Ma sa tai bore ˈana neˈe alafe fuana ngwaefuta nia, nia tua sulia na madakoˈanga God. Ma noaˈa nia kasi faˈarora ta ngwae. 11 Ma sa tai neˈe nia mala taˈa ana ngwaefuta nia, nia tua ˈua saena na maˈe rodo. Ma nia ka liu saena maˈe rodo, ma noaˈa nia kasi saiana na kula neˈe nia leka ˈuana, sulia na maˈe rodo faˈarodoa na maana.

Noaˈa kamu kasi oga na ru taˈa ki ˈi saena magalia neˈe

12-14 Ngela nau kina ˈae, nau ku kerekere fuamuˈa, sulia God nia rufuanata naˈa ana taˈangaˈa kamu ki osiˈana sa Christ, ma kaumulu saiana God na Maˈa. Ma nau ku kerekere fuamuˈa na maˈa ki, sulia neˈe kamu saiana na Christ neˈe nia tua ˈua naˈa maˈi ana etangilana magalia. Ma nau ku kerekere fuamuˈa na ˈalako ki, sulia kaumulu ngasingasiˈa, ma na fatalana God ka tua amuˈa, ma kaumulu ka liufia naˈa ˈani sa Saetan neˈe taˈa.

15 Ta neˈe nau ku saea fuamuˈa, noaˈa kamu kasi oga na falafala taˈa ki ana mauriˈa neˈe ma na ru taˈa ki ˈi saena na magalia. Diˈia kamu kwaima ana magalia, noaˈa kamu kasi kwaima fuana God na Maˈa. 16 Na kwaiogaiˈanga fuana na ru taˈa ki, ma na ru neˈe ngwae ki kira lisia ma kira ka oga, ma na toˈo ruˈa ki neˈe ngwae ki kira lafe faˈinia, ma na ru taˈa ki taˈifau saena na magalia, noaˈa ta ru ada kasi leka goˈo maˈi faˈasia na Maˈa. Kira leka taˈifau goˈo maˈi faˈasia na magalia. 17 Bore ma na magalia ma na ru ˈi saena ki taˈifau neˈe ngwae ki kira oga, ke baˈa funu. Ma sa tai neˈe ke sasi sulia na kwaiogaiˈanga God, nia ke baˈa mauri firi.

Na Malimae sa Jesus Christ

18 Ngela nau kina ˈae, ˈisilana na magalia nia karangi naˈa! Ma kaumulu rongoa taˈifau naˈa ba na Malimae sa Jesus Christ ke baˈa dao maˈi. Ma ana kaidaˈi neˈe, na malimae ˈoro nia ki kira dao naˈa. Nia neˈe, kulu ka saiana neˈe ˈisilana na magalia nia karangi ka dao naˈa. 19 Na malimae neˈe ki kira leka naˈa faˈasi kulu, duˈungana noaˈa kira kasi mamana goˈo saena na fikutaˈi ngwae faˈamamana kulu. Ma diˈia kira tua saena na fikutaˈi ngwae faˈamamana kulu, kira tua fiku goˈo ˈada ˈua faˈi kulu. Bore ma, ana kaidaˈi kira leka naˈa faˈasi kulu ˈunaˈeri, nia faˈataˈinia neˈe kiraˈa taˈifau noaˈa laˈu na ngwae mamana ki ana fikutaˈi ngwae kulu.

20 Bore ma fuamuˈa, sa Christ na ngwae abu nia kwatea naˈa Anoˈi ru Abu, ˈiri neˈe kamuˈa taˈifau goˈo muke saiana na mamanaˈanga. 21 Nau ku kerekere fuamuˈa ma noaˈa laˈu osiˈana neˈe kamu kina na mamanaˈanga. Nau ku kerekere fuamuˈa, osiˈana kamu saiana na mamanaˈanga, ma muka saiana logo neˈe noaˈa ta sokeˈa ˈiri leka maˈi faˈasia na mamanaˈanga.

22 ˈUri ma sa tai neˈe na ngwae ˈosoˈoso? Ta ngwae bore ˈana neˈe saea fasi sa Jesus noaˈa laˈu na ngwae filia God. Na ngwae ˈunaˈeri, nia neˈe na malimae sa Jesus Christ, sulia nia ˈaila ˈani God na Maˈa ma na Ngela nia. 23 Ma ngwae ki taˈifau neˈe ˈaila ˈani na Ngela, kira ˈaila logo ˈani na Maˈa. Bore ma ngwae ki taˈifau neˈe kira saea kira faˈamamana ana na Ngela, kira tua fiku logo faˈinia na Maˈa.

24 Muke gonia saena na liamuˈa na faˈarongoˈanga neˈe kamu rongoa naˈa maˈi ˈua. Ma diˈia kamu gonia na faˈarongoˈanga neˈeri, muke tua fiku faˈinia na Ngela ma na Maˈa sulia asoa ki. 25 Ma kuka toˈo ana na mauriˈa firi neˈe sa Christ eta fataˈa ˈani fuana kwatelana fuakulu.

26 Nau ku keresia kwau na ru neˈe ki fuamuˈa, ˈiri kamu ke madafia na ngwae neˈe kira iliili ˈuana soke lamuˈa ki. 27 Bore ma fuamuˈa, sa Christ nia kwatea naˈa na Anoˈi ru Abu. Noaˈa kamu kasi lulu naˈa ˈuana ta ngwae neˈe ke faˈamanata ru laˈu fuamuˈa, sulia na Anoˈi ru Abu tua naˈa faˈi kamu. Ma na Anoˈi ru Abu neˈe sa Christ kwate fuamuˈa, nia faˈamanata kamu naˈa ˈani na ru ki taˈifau. Ma na ru ki taˈifau neˈe nia faˈamanata kamu ˈani ki niˈi mamana, ma noaˈa kasi rora. Nia neˈe muke tua fiku faˈinia sa Christ, diˈia na Anoˈi ru Abu faˈamanata kamuˈa ˈani.

Kiaˈa na ngela God ki naˈa

28 Ngela nau kina ˈae, kamu tua fiku faˈinia sa Christ, fasi ˈiri ana na kaidaˈi nia ke oli maˈi, noaˈa kulu kasi maˈu, ma noaˈa kulu kasi ago laˈu faˈasi nia ˈania ˈekeˈa ana faˈi Asoa nia ke dao ana. 29 Muke saiana God nia ˈoloˈolo. Nia neˈe, muke sai logo ana na ngwae ki taˈifau neˈe kira sasia na ru neˈe ˈoloˈolo ki, kira naˈa neˈe na ngela God ki.

3

1 Muke manata basi sulia na alafeˈanga God na Maˈa fuaka! Na alafeˈanga nia doe liu, nia neˈe nia ka sae kulu ˈani na ngela nia ki, ma nia ka mamana naˈa. Na ngwae saena magalia ki noaˈa kira kasi saiana neˈe kuluˈa ngela God ki, osiˈana noaˈa kira ˈiri saiana God. 2 Kwaima nau kina ˈae, kuluˈa ngela God ki naˈa, ma God kasi faˈataˈinia ˈua fuakulu nia ke baˈa rokisi faˈuta akulu ana kaidaˈi neˈe ke dao maˈi. Bore ma kulu saiana ana kaidaˈi neˈe sa Jesus Christ ke baˈa oli maˈi, kuke baˈa diˈia niaˈa, osiˈana kuke baˈa lisia niaˈa mamana naˈa. 3 Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira kwaimasi ana sa Christ ˈunaˈeri, kira tagi sulida talada kika tua sikasika, diˈia sa Christ neˈe nia tua sikasika.

4 Ma ngwae ki taˈifau neˈe kira abula taˈa, kira ˈoia na taki God ki, osiˈana neˈe abula taˈangaˈa naˈa neˈe ˈoilana taki God ki. 5 Ma kaumulu sai naˈa ana, sa Jesus Christ nia leka naˈa maˈi ˈiri ka lafua na taˈangaˈa kulu ki, ma nia noaˈa kasi toˈo goˈo ana ta taˈangaˈa. 6 Ma sa tai faˈida neˈe kira tua fiku faˈinia sa Christ, noaˈa nia kasi tua tari goˈo ˈana fuana abula taˈangaˈa. Ma sa tai neˈe ka tua tari goˈo ˈana fuana abula taˈangaˈa, noaˈa nia kasi malingaˈinia ma noaˈa kasi saiana sa Christ.

7 Ngela nau kina ˈae, kamu kasi faˈamamana ana ta ngwae neˈe soke kamu. Sa tai neˈe fuli ru lana saga, nia saga ˈi maana God, diˈia logo sa Christ neˈe nia saga. 8 Ma sa tai neˈe ka tua tari goˈo ˈana fuana abula taˈangaˈa, niaˈa na ngela sa Saetan, sulia sa Saetan abula taˈa ˈita naˈa maˈi ana etangilana magalia. Aia, na Ngela God nia leka maˈi fuana takalongaˈilana na ru neˈe sa Saetan sasiˈi ki.

9 Ma ngela God ki taˈifau, noaˈa kira kasi tua tari goˈo ˈada ˈania na abula taˈangaˈa, sulia kira toˈo naˈa ana mauriˈa God ana kiraˈa. Ma ka ˈafitaˈi fuana nia tua tari goˈo ˈana fuana abula taˈangaˈa, sulia God naˈa neˈe na Maˈa nia. 10 Nia neˈe ka faˈataˈinia naˈa

matamatalana na ngela God ki taˈifau faˈasia na ngela sa Saetan ki: Ta ngwae neˈe noaˈa kasi abula saga, ma noaˈa kasi alafe fuana na ngwaefuta nia, niaˈa noaˈa laˈu na ngela God.

Alafeˈanga fuamuˈa kwailiu

11 Na faˈarongoˈanga neˈe ba kamu rongoa naˈa maˈi ana etangilana nia ˈuri: Kuke alafe fuaka kwailiu. 12 Ma noaˈa kulu kasi diˈia laˈu sa Kein, na ngwae ba sa Saetan nia sura ana, ma nia ka saungia na ai burina sa Abel. Faˈuta neˈe sa Kein ka saungia? Sulia na ru sa Kein sasiˈi ki niˈi taˈa, ma na ru sa Abel sasiˈi ki niˈi saga.✡ 13 Ngwaefuta kina, noaˈa kamu kasi ˈarefo, si diˈia na ngwae taˈa ki saena magalia kira ˈaila ˈani kamu.

14 Kulu sai naˈa ana na ru neˈe: ˈI naˈo maˈi, kulu tua ˈi olofana na ngasingasiˈanga ana maeˈa, bore ma kaidaˈi neˈe kulu toˈo naˈa ana mauriˈa firi. Kulu saiana na ru neˈeri, sulia kulu alafe fuana na ngwaefuta kia ki. Ma sa tai neˈe noaˈa kasi alafe fuana na ngwaefuta nia, nia tua ˈua ˈi olofana na ngasingasiˈanga ana maeˈa. 15 Ma diˈia sa tai neˈe ka lia taˈafia na ngwaefuta nia, niaˈa na ngwae sau ngwae. Ma muke saiana neˈe ngwae sau ngwae noaˈa kasi toˈo ana na mauriˈa firi.

16 Kaidaˈi sa Jesus Christ nia mae ˈusi kia, nia faˈataˈinia na falafala fuana neˈe kuke alafe fuana ngwae ki. Nia neˈe kuluˈa logo, fuila kuke maˈudi logo fuana na maeˈa ˈusia na ngwaefuta kia ki. 17 Diˈia ta ngwae neˈe toˈo ana ru ki taˈifau neˈe nia boˈoboˈo ˈuani, ma nia ka lisia na ngwaefuta nia ka boˈoboˈo ˈuana ta ru, bore ma noaˈa nia kasi manataia goˈo na ngwae neˈeri, ma noaˈa kasi ˈafia goˈo, nia ˈafitaˈi ka alaˈa mamana fasi nia alafe fuana God. 18 Ngela nau kina ˈae, noaˈa kulu kasi alafe goˈo ˈani alaˈanga ˈoˈo. Kuke faˈataˈinia na alafeˈanga mamana kia ˈani ru neˈe kulu sasiˈi ki.

19 Kaidaˈi kulu alafe ˈunaˈeri, nia neˈe kwate kulu ka saiana neˈe kulu toˈo ana na mamanaˈanga, ma noaˈa kulu kasi manata ˈabera kaidaˈi kulu foˈosia God. 20 Bore ma diˈia na manataka nia matalangaˈi kia, kulu saiana manatana God neˈe doe ka liufia na manataka, ma nia saiana na ru ki taˈifau. 21 ˈUnaˈeri ngwaefuta leˈaleˈa kina ˈae, diˈia manataka noaˈa kasi matalangaˈi kia, noaˈa kulu kasi maˈu kaidaˈi kulu foˈosia God. 22 Ma kulu ka ngalia ta tae bore ˈana neˈe kulu gania God ˈuana, osiˈana kulu roˈosulia na alaˈanga totongaˈi nia ki, ma kulu ka sasia ru neˈe faˈasaeleˈa nia ki. 23 Aia, na alaˈanga totongaˈi nia ka ˈuri: Kuke faˈamamana ana sa Jesus Christ na Ngela nia, ma kulu ke alafe fuaka kwailiu, diˈia ba sa Jesus Christ nia fata totongaˈi maˈi ˈani fuaka. 24 Ma sa tai neˈe ka roˈosulia na alaˈanga totongaˈi God ki, nia tua ana God, ma God ka tua logo ana niaˈa. Ma osiˈana na Anoˈi ru Abu neˈe nia ka kwatea fuaka, kulu ka sai naˈa ana neˈe God nia tua aka.

4

Na Anoˈi ru mamana ma na ano ˈi ru ˈosoˈoso

1 Kwaima nau kina ˈae, noaˈa kamu kasi faˈamamana na alaˈanga ana ngwae ki taˈifau neˈe kira saea kira toˈo ana na Anoˈi ru Abu. Bore ma muke ilitoˈoda basi fasi ˈiri muke dao toˈona diˈia neˈe anoˈi ru neˈe kira toˈo ana nia ˈita maˈi faˈasia God. Sulia na profet ˈosoˈoso ˈoro ki kira leka naˈa ana kula ki taˈifau. 2 Muke baˈa dao toˈona diˈia niaˈa toˈo ana na Anoˈi ru mamana faˈasia God diˈia kamu sasi ˈuri: Ngwae ki taˈifau neˈe faˈarongo ˈani sa Jesus Christ neˈe leka maˈi ma ka alua naˈa na ngwae, na ngwae neˈeri nia toˈo ana Anoˈi ru neˈe leka maˈi faˈasia God. 3 Bore ma diˈia ta ngwae neˈe tofea na ru neˈeri sulia sa Jesus, nia kasi toˈo goˈo ana na Anoˈi ru neˈe nia leka maˈi faˈasia God. Na ano ˈi ru neˈe nia toˈo ana, nia leka lala maˈi faˈasia na Malimae sa Jesus Christ. Ma kaumulu rongoa taˈifau naˈa na Malimae sa Jesus Christ ke baˈa dao maˈi, ma ana kaidaˈi neˈe nia tua naˈa ˈi saena na magalia.

4 Ngela nau kina ˈae, kamuˈa naˈa neˈe na ngwae God ki, ma muka liufia naˈa na profet ˈosoˈoso ki. Sulia neˈe Anoˈi ru Abu neˈe tua ana kamuˈa, nia ngasingasiˈa ka tasa ana sa Saetan neˈe nia tua ana na ngwae taˈa ki saena magalia.

✡ **3:12** Jenesis 4:1-16

5 Ma na profet ˈosoˈoso neˈeri ki, kira
fata sulia na ru ana taˈalana na magalia,
ma na ngwae taˈa neˈe saena magalia ki
kira ka roˈo sulida, osiˈana na profet neˈe
ki kiraˈa ngwae ana unitaˈi ngwae taˈa
saena magalia neˈe. 6 Bore ma kuluˈa
naˈa neˈe ngwae God ki. Ma sa tai neˈe
saiana God, nia ka roˈo suli kulu. Ma sa
tai neˈe noaˈa laˈu na ngwae God, noaˈa
nia kasi roˈo suli kulu. Nia neˈe sasi
kulu ka lia sai naˈa ana matamataˈanga ˈi
safitana na Anoˈi ru mamana ma na ano
ˈi ru ˈosoˈoso.

God faˈataˈinia fuakulu kuke alafe faˈuta fuakulu kwailiu

7 Kwaima nau kina ˈae, kulu ke alafe
fuakulu kwailiu, sulia na alafeˈanga nia
ˈita maˈi faˈasia God. Ma sa tai neˈe
ka alafe, niaˈa naˈa neˈe ngela God, ma
nia ka sai logo ana God. 8 Ma sa tai
bore ˈana neˈe noaˈa kasi alafe, noaˈa
nia kasi saiana God, osiˈana God neˈe
nia alafe. 9 Ma God ka faˈataˈinia na
alafeˈanga nia fuaka ˈani kwatelana maˈi
taˈi Ngela mutaˈi nia saena magalia, fasi
ˈiri kulu ka toˈo ana mauri mamana sulia
niaˈa. 10 Aia, na alafeˈanga mamana
noaˈa laˈu neˈe kulu alafe fuana God,
bore ma God neˈe alafe fuaka, ma nia ka
kwatea maˈi na Ngela nia ˈiri nia diˈia na
kwaisuˈusiˈanga fuana nia rufuanata ana
taˈangaˈa kia ki.

11 Kwaima nau kina ˈae, osiˈana God
nia alafe fuaka ˈunaˈeri, kuke alafe logo
fuaka kwailiu. 12 Noaˈa ta ngwae kasi
lilisia ˈua God. Si diˈia kulu ka alafe fuaka
kwailiu, God ka tua fiku faˈi kia ma na
alafe ˈanga nia ka fiˈi aliˈafu ana kiaˈa.

13 Ma kulu ka saiana kulu fiku faˈinia
God ma nia ka fiku faˈi kia, sulia nia
kwatea naˈa Anoˈi ru Abu nia fuaka.
14 Ma kami ka lisia naˈa na Ngela nia, ma
kami ka saea naˈa fuana ngwae ki neˈe
God na Maˈa nia kwatea naˈa maˈi fasi
ˈiri ka faˈamauria naˈa ngwae ki taˈifau
saena magalia. 15 Ma diˈia ta ngwae ka
alaˈa laˈalaˈa ˈani sa Jesus neˈe na Ngela
God, nia tua fiku faˈinia God, ma God
ka tua fiku logo faˈinia. 16 Ma kulu sai
naˈa ana, ma kulu ka faˈamamana ana na
alafeˈanga neˈe God nia toˈo ana fuaka.

God neˈe na alafeˈanga, ma sa tai neˈe
ka alafe, nia ka tua fiku naˈa faˈinia
God, ma God ka tua fiku faˈinia. 17 Diˈia
kulu alafe mamana fuana ngwae ki, na
maurilaka saena magalia neˈe ka diˈia
logo na maurilana sa Jesus Christ, tama
noaˈa kulu kasi maˈu ana faˈi asoa ana
kwai matalangaˈi ˈanga. 18 Sa tai bore
ana neˈe nia toˈo ana alafeˈanga, noaˈa
nia kasi maˈu, osiˈana kaidaˈi kulu alafe
fuana ngwae ki, noaˈa kulu kasi maˈungia
kwaˈikwaˈinga God. Bore ma sa tai
neˈe noaˈa kasi alafe ana ngwae ki, nia
ke baˈa maˈu, osiˈana nia ke maˈu lala
ˈani kwaˈikwaˈinga ana God. Si diˈia ta
ngwae nia maˈu ˈani God, nia faˈataˈinia
neˈe noaˈa nia kasi alafe mamana fuana
ngwae ki.

19 Kulu alafe osiˈana God naˈa neˈe eta
alafe fuaka. 20 Diˈia ta ngwae neˈe saea
nia alafe fuana God, bore ma nia ka lia
taˈafia na ngwaefuta nia, niaˈa na ngwae
ˈosoˈoso goˈo ˈana. Diˈia noaˈa nia kasi
alafe fuana ngwaefuta nia, na ngwae neˈe
nia lisia, tama nia ˈafitaˈi liu ka alafe
fuana God neˈe noaˈa nia kasi lisia. 21 Ma
na alaˈanga totongaˈi neˈe God kwatea
fuaka nia ˈuri: Sa tai bore ˈana neˈe ke
alafe fuana God, nia ke alafe logo fuana
na ngwaefuta nia.

5

Na fitoˈonga kulu ana sa Jesus liufia naˈa magalia

1 Ngwae ki taˈifau neˈe kira
faˈamamana neˈe sa Jesus niaˈa na Christ,
na ngwae neˈe God filia, kira naˈa neˈe
ngela God ki. Ma ngwae ki taˈifau
neˈe alafe fuana na Maˈa, kira ka alafe
logo fuana na ngela nia ki. 2 Aia, kulu
saiana kulu ka alafe fuana ngela God ki
sulia kulu alafe fuana God, ma kulu ka
roˈosulia na alaˈanga totongaˈi nia ki.
3 Ma diˈia kulu ka alafe fuana God, kulu
ka faˈataˈinia ˈania neˈe kulu roˈosulia
naˈa alaˈanga totongaˈi nia ki. Ma na
alaˈanga totongaˈi nia ki kasi ˈafitaˈi goˈo
fuaka, 4 sulia neˈe ngela God ki taˈifau,
kira ka liufia na taˈangaˈa ki saena na
magalia. Ma kulu ka liufia naˈa taˈangaˈa
sulia na faˈamamanaˈanga kia ana sa

Jesus. 5 Taˈifilia goˈo na ngwae neˈe kira faˈamamana neˈe sa Jesus na ngela God, kira liufia na taˈangaˈa.

Na faˈarongoˈanga sulia sa Jesus neˈe mae fuaka

6 Sa Jesus Christ naˈa na ngwae neˈe nia leka maˈi faˈinia na kafo ana siuabuˈanga ma na ˈabu ana maelana. Noaˈa nia ˈiri leka maˈi faˈinia na kafo goˈo tiˈana, bore ma nia leka maˈi faˈinia na ro ru neˈeri ki taˈifau goˈo, na kafo ma na ˈabu. Ma na Anoˈi ru Abu ka faˈarongo logo sulia, osiˈana na Anoˈi ru nia fata ˈani na mamanaˈanga. 7 Na uulu ru neˈe ki kira faˈataˈi madako ana sa Jesus fuaka: 8 Na Anoˈi ru Abu, ma na kafo, ma na ˈabu. Ma na uulu ru neˈeri ki, kira faˈataˈinia goˈo taˈi ru.

9 Kulu faˈamamana ana na fatalana na ngwae. Bore ma na fatalana God neˈe ngasingasiˈa ka tasa, ma nia ka fata faˈamamana naˈa taˈifau sulia na Ngela nia. 10 Sa tai neˈe ka faˈamamana ana na Ngela God, nia ka faˈamamana ana tae neˈe God nia fata ˈania sulia na Ngela nia. Bore ma sa tai neˈe noaˈa kasi faˈamamana ana tae neˈe God nia fata ˈania sulia na Ngela nia, nia saea God na ngwae ˈoso, sulia noaˈa nia kasi faˈamamana ana na tae neˈe God saea sulia na Ngela nia. 11 Ma alaˈanga neˈe God ka faˈamamana sulia na Ngela nia neˈe ˈuri: God kwatea naˈa na mauriˈa firi fuaka, ma na mauriˈa neˈe ka ˈita maˈi faˈasia na Ngela nia. 12 Ma sa tai bore ˈana neˈe tua fiku faˈinia na Ngela God, nia toˈo ana na mauriˈa firi. Ma sa tai neˈe noaˈa kasi tua fiku faˈinia na Ngela God, nia noaˈa kasi toˈo logo ana na mauriˈa firi.

Na mauriˈa firi

13 Nau ku keresia na ru neˈe fuamuˈa ngwae neˈe faˈamamana ana na Ngela God, fasi ˈiri muke saiana neˈe kaumulu toˈo naˈa ana na mauriˈa firi. 14 Ma kulu sai leˈa ana neˈe God rongoa na foˈongaˈa kia ki, ana kaidaˈi kulu gania ˈuana ta ru neˈe donga na kwaiogaiˈanga nia. 15 Nia rongo kia goˈo ˈana ana kaidaˈi ki taˈifau neˈe kulu gania ana. ˈUnaˈeri, kulu ka sai logo ana neˈe nia kwatea fuaka na tae neˈe kulu gania faˈasia.

16 Ma diˈia ˈoko lisia ta ngwaefuta amu nia sasia ta ru taˈa neˈe noaˈa nia kasi maelia, nia totolia ˈoko foˈosia God fuana, ma nia ka kwatea mauriˈa fuana. Nau ku fata sulia na ngwae neˈe taˈangaˈa kira ki noaˈa kasi talaˈia na ngwae ki ˈuana maeˈa ˈua. Bore ma ta taˈi taˈangaˈa logo talaˈia naˈa ngwae ˈuana na maeˈa. Ma noaˈa nau kusi saea laˈu fasi neˈe muke foˈosia God fuana sulia ru neˈeri. 17 Na ru ki taˈifau neˈe kulu sasiˈi ka taˈa niˈi rora taˈifau goˈo. Bore ma ti taˈangaˈa noaˈa kasi talaˈia na ngwae ˈuana na maeˈa.

18 Kulu ka saiana na ngela God ki noaˈa kasi inaˈu ana abula taˈangaˈa, osiˈana sa Jesus na Ngela God nia lia sulida, ma sa Saetan neˈe taˈa nia ˈafitaˈi liu ka sasia ta ru ka faˈalida.

19 Aia, kulu sai naˈa ana kuluˈa na ngwae God ki, ma sa Saetan ka gwaungaˈi fafia na ngwae matamata ana magalia neˈe. 20 Ma kulu ka sai logo ana neˈe Ngela God nia leka naˈa maˈi, ma ka kwatea naˈa na malingaˈi ruˈanga fuaka, fasi ˈiri kulu ka saiana na God mamana. Ma kulu ka tua fiku faˈinia na God mamana ˈania fikuˈa faˈinia sa Jesus Christ na Ngela nia. Nia naˈa neˈe God mamana, ma nia naˈa neˈe mauriˈa firi.

21 Ngela nau kina ˈae, muke tagi suli kamu talamuˈa faˈasia na ru neˈe ti ngwae kira saea ˈani god ki, bore ma noaˈa laˈu na God mamana.

Na Ruana Kerekereˈa Faˈasia Sa John

Na lifurongo sa John keresia kerekereˈa neˈe. Ana kaidaˈi neˈeri, ngwae ki kira faˈakaisia ngwae faˈamamana ki. ˈUnaˈeri, sa John noaˈa kasi oga keresilana satana ngwae faˈamamana ki saena kerekereˈa nia, ˈasu ˈubani ta ngwae taˈa kata ngalia satada ma ka faˈakaisida. Goˈo, sa John saea neˈe nia kerekere fuana na ˈafe neˈe God filia ma na ngela nia ki. Kaidaˈi nia saea ˈafe ma ngela nia, nia fada goˈo ˈania na fikutaˈi ngwae faˈamamana. Ma sa John saea nia talana na ngwae faˈinaˈonaˈo ana fikutaˈi ngwae faˈamamana baera.

Sa John faˈabasua ngwae Kristin ki faˈasia ngwae faˈamanata ˈosoˈoso neˈe saea sa Jesus Christ koso maˈi ma noaˈa kasi toˈo ana noniˈi ngwae.

1 Nau na ngwae faˈinaˈonaˈo ana fikutaˈi ngwae faˈamamana niniˈa, nau ku kerekere fuamu ˈafe neˈe God filia naˈa. Nau ku alafe mamana liu fuamu ma na ngela ˈoe ki. Noaˈa laˈu taˈifili nau, bore ma na ngwae ki taˈifau goˈo neˈe kira saiana na faˈarongoˈanga mamana God, kira alafe logo fuamuˈa. 2 Kami alafe fuamuˈa sulia kulu faˈamamana ana na faˈarongoˈanga mamana neˈe nia tua firi faˈi kia.

3 Nau ku foˈo fasi ˈiri God na Maˈa, ma sa Jesus Christ na Ngela nia ˈiri ke ˈofe kia ma ka manatai kia, ma ka kwatea aroaroˈanga fuaka neˈe kulu faˈamamana ana faˈarongoˈanga mamana, ma kulu ka alafe fuakulu kwailiu.

Na mamanaˈanga ma na alafeˈanga

4 Nau ku saeleˈa liu sulia nau ku dao naˈa toˈona ti ngela ana ngela ˈoe ki, kira tua sulia na faˈarongoˈanga mamana diˈia na Maˈa nia fata totongaˈi maˈi ˈani fuaka. 5 Ma ngwae kwaima, nau ku saea kwau fuamu faˈinia ngela ˈoe ki fasi ˈiri kuke alafe fuaka kwailiu. Ru neˈeri noaˈa laˈu na alaˈanga totongaˈi faolu niniˈa nau ku keresia kwau fuamuˈa, bore ma na alaˈanga totongaˈi ˈua ba kulu saiana naˈa maˈi ana etangilana kaidaˈi kulu faˈamamana. 6 Na fadalana na alafeˈanga neˈe nau ku fata sulia neˈe ˈuri: Kuke roˈosulia na alaˈanga totongaˈi God ki. Na alaˈanga totongaˈi ba kamu rongoa ˈua naˈa maˈi ana etangilana kaidaˈi kamu faˈamamana neˈe muke alafe fuamuˈa kwailiu.

7 Na ngwae ˈosoˈoso ˈoro ki kira leka taˈifau naˈa ˈi saena na magalia. Ma kira na ngwae neˈe saea sa Jesus Christ koso maˈi ma noaˈa kasi toˈo ana noniˈi ngwae. Ma na ngwae ˈunaˈeri ki naˈa neˈe ngwae ˈosoˈoso ki ma na Malimae sa Jesus Christ ki. 8 Muke madafia ˈasu ˈubani kira kata ˈoi ˈamuˈa ma na kwaiaraˈa neˈe kamu rao ˈuana kata funu. Bore ma muke dau ngasi ˈiri muke ngalia na kwaiaraˈa aliˈafu kamu.

9 Ma na ngwae neˈe nia rokisia na faˈamanataˈanga sa Jesus Christ, ma ka faˈamamana ana ta faˈamanataˈanga matamata, noaˈa nia kasi tua fiku faˈinia God. Ma sa tai neˈe ka faˈamamana ˈua ana faˈamanataˈanga mamana, nia tua fiku faˈinia na Maˈa ma na Ngela. 10 Nia neˈe, diˈia ta ngwae ka dao siaumulu fasi ˈiri neˈe nia faˈamanata, ma nia ka ngalia maˈi ta faˈamanataˈanga matamata, noaˈa kamu kasi kwaloa saena na luma kamu ki, nama noaˈa kamu kasi ˈafia faˈinia ta ru bore ˈana. 11 Si diˈia ta ngwae ka ˈafia faˈinia ta ru bore ˈana, nia ˈado kwaima naˈa faˈinia ana ru taˈa neˈe nia sasiˈi ki.

Na alaˈanga ˈisi ki

12 Nau ku toˈo ana ru ˈoro ki fuana na faˈarongolamuˈa ˈani, bore ma noaˈa nai si oga goˈo keresilana. Nau ku manata ˈuana daoˈa toˈomuˈa, ma kulu ke tala alaˈa fiku ˈakulu, fasi ˈiri kuke saeleˈa liu ˈakulu.

13 Na kini futa ˈoe neˈe God filia, na ngela nia ki kwatea logo kwau fata leˈa leˈa ˈanga kira ki fuamu.

Na Uula Kerekereʼa Faʼasia Sa John

Sa John keresia kerekereʼa neʼe fuana taʼi faʼi naʼonaʼo ana siosi, satana sa Geas. Sa John nia fata leʼa leʼa ana sa Geas, osiʼana nia tagi leʼa sulia ngwae faʼamanata ki neʼe kira ʼidufaʼi dao dao ʼi neʼeri. Sa John faʼabasua sa Geas ke lialia leʼa ʼuana ti ngwae taʼa neʼe noaʼa kasi oga roʼongaʼa sulia faʼamanataʼanga sa John.

1 Na ngwae faʼinaʼonaʼo ana fikutaʼi
ngwae faʼamamana, niniʼa kerekere
kwau fuamu sa Geas neʼe nau ku alafe
mamana fuamu.
2 Kwaima nau ʼae, nau ku foʼo ʼiri na
ru ki taʼifau ka leʼa fuamu, ma ʼiri ʼoko
tua ʼakwa, diʼia logo neʼe mangomu nia
tatakila. 3 Nau ku saeleʼa liu naʼa ana
kaidaʼi ti ngwaefuta akulu ana sa Jesus
Christ neʼe kira dao maʼi, ma kira ka
faʼarongo nau neʼe maurilamu roʼosulia
na faʼamanataʼanga mamana. 4 Ana
kaidaʼi nau ku rongoa na ngela nau ki
kira roʼosulia ʼua na faʼamanataʼanga
mamana, nau ku saeleʼa ka liufia naʼa ru
matamata ki taʼifau.

Sa Geas kwaiʼafi ana ngwae neʼe kira afulangaʼinia Faʼarongoʼa Leʼa

5 Ngwae kwaima nau ʼae sa Geas,
ʼoko rao leʼa liu ana na kwaiʼafiʼanga
neʼe ʼoko sasia fuana ngwae neʼe kira
faʼamamana, ma kira ka liu kwailiu kika
faʼamanata, sui bore ʼana noaʼa ʼoe kosi
saiada. 6 Ma kira ka alaʼa fuana na
fikutaʼi ngwae faʼamamana ʼi neʼe sulia
na alafeʼanga ʼoe. ʼOke ʼafida fasi ʼiri
kike leka ana lekaʼa kira sulia falafala
neʼe God saeleʼa sulia. 7 ʼOko ʼafida sulia
kira leka ana na lekaʼa kira ana raoʼa sa
Jesus Christ, ma noaʼa kira kasi ngalia
goʼo ta kwaiʼafiʼanga faʼasia na ngwae
neʼe noaʼa kira kasi faʼamamana ki. 8 Aia,
kulu na ngwae neʼe kulu faʼamamana
ana sa Jesus Christ, kuke ʼafia na ngwae
neʼeri ki, fasi ʼiri kuke kwaiʼafi ana na
raoʼa kira fuana na faʼarongoʼa mamana.

Sa Diotrefes ʼaila ʼani roʼongaʼa sulia sa John

9 Nau ku keresia naʼa kwau taʼi
kerekereʼa fuana na fikutaʼi ngwae
faʼamamana ʼi neʼana. Bore ma
sa Diotrefes, na ngwae neʼe oga
talaʼilamuʼa, noaʼa nia kasi fafarongo
goʼo sulia na ru neʼe nau ku saea.
10 Ma ana kaidaʼi nai dao kwau, nai
baʼa alaʼa sulia ru taʼa neʼe nia sasiʼi
ki, ma na sokeʼa taʼa nia ki neʼe nia
sasia fuaimili. Noaʼa nia kasi sasi goʼo
ʼunaʼeri ma ka mango, bore ma nia kasi
kwaloa logo ti ngwaefuta neʼe kira leka
maʼi, ma nia ka luia logo na ngwae neʼe
kira oga kwalolada ki, ma nia ka sasi
ʼuana lalilada faʼasia na fikutaʼi ngwae
faʼamamana.

Sa John oga kike kwalo leʼa ana sa Demitrius

11 Ngwae kwaima ʼae sa Geas, noaʼa ʼoe
kosi sasi sulia na ru neʼe taʼa ki, bore ma
ʼoko sasi lala sulia na ru neʼe leʼa ki. Ma
sa tai neʼe ka sasia ta ru neʼe leʼa, nia na
ngwae God. Ma sa tai bore ʼana neʼe ka
sasia ta ru taʼa, noaʼa nia kasi saiana God.
12 Na ngwae ki taʼifau, kira alaʼa leʼa
sulia sa Demitrius, ma falafala leʼa nia
ki neʼe tala faʼamamana logo sulia niaʼa.
Nia neʼe kami ka baʼatafea logo niaʼa, ma
ʼoko saiana na ru niniʼa kami saeʼe ki niʼi
mamana.

Alaʼanga ʼisi ki

13 Nau ku toʼo ana ru ʼoro ki fuana
na faʼarongo lamu ʼaniʼi, bore ma noaʼa
nau kusi oga goʼo keresilani. 14 Ma nau
ku manata toʼo ʼiri nai baʼa lia toʼomu
ʼaliʼali goʼo, fasi ʼiri koro ka tala alaʼa
ʼakoro.
15 Nau ku oga na aroaroʼanga God ke
tua faʼi ʼoe.
Na ngwae kwaima ʼoe ki taʼifau ʼi neʼe,
kira kwatea kwau na fata leʼa leʼa ʼanga
kira ki logo fuamu. Ma ʼoko kwatea
logo na fata leʼa leʼa ʼanga nau ki fuana
na ngwae kwaima kaimili ki taʼifau ʼani
satada toʼotoʼo.

Na Kerekereʼa Faʼasia Sa Jude

Sa Jude ngwaefuta sa Jesus nia keresia na kerekereʼa dokodoko neʼe. Sa Jude oga faʼabasulana ngwae faʼamamana ki faʼasia ngwae faʼamanata ʼosoʼoso ki. Nia saea kira ngwae taʼa, ma God ke baʼa kwaʼida. Ngwae Kristin ki noaʼa kira kasi donga faʼamanataʼanga kira nama lia kwaima usuliʼanga ana falafala kira ki.

1 Nauʼa sa Jude, na ngwae rao sa Jesus
Christ ma na ngwaefuta sa James. Nau
ku kerekere fuamuʼa ngwae neʼe God na
Maʼa nia fili kamu ma ka alafe fuamuʼa,
ma sa Jesus Christ ka lia suli kamu.
2 Nau ku foʼosia God fasi ʼiri nia
ke kwaimanatai fuamuʼa ma ke kwatea
na aroaroʼa mamana fuamuʼa ma na
alafeʼanga doe nia fuamuʼa.

Ngwae faʼamanata ʼosoʼoso ki

3 Kwaima leʼa nau kina, ʼi naʼo maʼi
nau ku oga liua kerekereʼa fuamuʼa
sulia na faʼamauriʼanga neʼe God nia
faʼamauri kia ʼani. Bore ma ana kaidaʼi
neʼe nau ku oga nai kerekere sulia ta ru
matamata laʼu fuamuʼa. Ma nau ku oga
nai fata totongaʼi ʼiri muke uu ngasi ʼusia
na ngwae neʼe kira iliili ʼuana rokisilana
na faʼamanataʼanga mamana neʼe God
kwatea fuaka na ngwae nia ki. God
kwate dangalua naʼa faʼamanataʼanga
fuana kaidaʼi ki taʼifau, ma noaʼa nia kasi
oga ta ngwae ka rokisia faʼamanataʼanga
mamana neʼeri. 4 Nau ku saea na
ru neʼe sulia ti ngwae neʼe noaʼa kasi
faʼamamana ana God, kira leka maʼi,
kira ka fiku faʼi kamu. Ma kira ka saea
kira faʼamamana, bore ma kira ka rokisia
na faʼamanataʼanga mamana sulia na
alafeʼanga God, fasi ʼiri na ʼusuʼa kira
sasiʼi ki ka lia diʼia nia leʼa goʼo ʼana.
Ma noaʼa kira kasi faʼamamana ana sa
Jesus Christ. Niaʼa taʼifilia neʼe ngwae
gwaungaʼi kia ma na Aofia kia. Aia, na
Kerekereʼa Abu ʼua naʼa maʼi ka fata
sulia tae neʼe na kwaʼikwaʼinga kira ki.

God kwaiʼia ngwae abula taʼa

5 Na ru neʼe nai baʼa alaʼa sulia, kau-
mulu sai taʼifau naʼa ana. Sui bore ʼana,
nai saea laʼu fuamuʼa ʼiri noaʼa kamu
kasi manata bura ʼani. Ana na kaidaʼi
ʼua naʼa maʼi, God nia ʼafia naʼa ngwae
nia ki fasi ʼiri kira ka tafi faʼasia fanoa
Ejipt. Ma ʼi buri ʼana kira leka faʼasia
ʼi Ejipt, God saungia ta bali ada neʼe
noaʼa kira kasi faʼamamana ana. 6 Muke
manata sulia na ʼainsel ki ʼi langi ana
kaidaʼi ʼua naʼa maʼi. Ta bali ada kira oga
kike ʼinotoʼa liufia na ru neʼe God kwatea
fuada, ma kira ka leka faʼasia na kula ni
tuaʼa mamana kira. Sulia kira ʼunaʼeri,
God ka alu kira saena kula ni lokafo
rorodoʼa. Ma nia ka firi fafida ʼani kwalo
sene neʼe ʼafitaʼi kira ka faʼalia tuatua
firi. Ma kira ka tua ʼunaʼeri masia faʼi
Asoa neʼe ke dao maʼi ʼiri God ke kwatea
naʼa kwaʼikwaʼinga fuada. 7 Kamu ka
manata sulia logo na ngwae neʼe kira tua
saena maʼe fanoa ʼi Sodom ma ʼi Gomora
ki, ma na maʼe fanoa karangi ada ki. Kira
diʼia logo na ʼainsel neʼeri ki, osiʼana kira
tua logo ʼani ʼusuʼa ma tualada ka taʼa
liu. Ma na ngwae ki ʼi neʼeri, ma noaʼa
laʼu na kini ki taʼifilida neʼe ngwae ki kira
ʼaberaʼanida, sulia neʼe ngwae ki kira
kakabara logo fuada kwailiu. Ma sulia ru
neʼeri, God ka kwatea na kwaʼikwaʼinga
ʼani mafula neʼe tua firi fuada. Ma na
ru neʼeri neʼe diʼia fata faʼabasuʼa God
fuana ngwae ki taʼifau fuana na kaidaʼi
neʼe ke leka maʼi, neʼe nia ke baʼa kwatea
na kwaʼikwaʼinga ʼunaʼeri.

8 Ka ʼunaʼeri logo fuana ngwae neʼe
kira faʼamanata ʼani sokeʼa ʼi safitamuʼa
ki. Kira sasia naʼa ru taʼa ki ʼani nonida,
ma kira saea kira roʼosulia naʼa tae neʼe
kira lisia ʼani maliu boleʼa ki. Ma kira
ka ʼaila ʼani na gwaungaʼinga God, ma
kira ka fata buri tolingaʼi ana ʼainsel
ʼinotoʼa ki ʼi langi. 9 Ma sa Maekol bore,
na ʼingataʼi ʼainsel God, noaʼa kasi sasia
goʼo ru ʼunaʼeri. Si neʼe ana kaidaʼi sa
Moses nia mae, sa Maekol ma sa Saetan
kera olisuʼusuʼu faʼinia sulia sa tai neʼe
ke baʼa ngalia nonina sa Moses. Ma
sa Maekol bore noaʼa kasi nonираʼa goʼo
fuana ka fata buri tolingaʼi ana sa Saetan.
Bore ma nia ka fata goʼo ʼana ʼuri, “God
ke balufi ʼoe.” 10 Bore ma fuana ngwae
ba kira faʼamanata ʼosoʼoso ki, kira fata
taʼa liu sulia na ru neʼe noaʼa kira kasi

sai ani ki. Kira diˈia ru mauri kwasi ki neˈe noaˈa kasi manata. Sulia ngwae neˈeri ki kira sasia goˈo ˈada na tae ki neˈe nonida ka oga, ma na ru neˈeri ki neˈe ka takalongaˈi kira. 11 Kwaimanatai fuada, sulia God ke baˈa kwatea naˈa kwaˈikwaˈinga doe fuada! Sulia kira sasi taˈa diˈia sa Kein. Ma kira diˈia sa Balaam✡ neˈe sasi goˈo ˈana ta ru neˈe nia saiana ka toda mani ˈania. Ma kira ka diˈia logo sa Kora✡ neˈe nia tataˈe saulia God, ma God ke baˈa malangisida logo diˈia sa Kora. 12 Ma na ngwae faˈamanata ˈosoˈoso neˈeri ki, kira fiku faˈi kamu ana kaidaˈi neˈe kamu fiku fuana fanga kwaimaˈa, ma kira kasi ˈeke goˈo ˈani suˈumaˈilada talada fuana fangaˈa. Ma sui bore ˈana noaˈa kira kasi ˈeke, kaumulu niniˈa leˈa fuana muke ˈeke ˈani ana kaidaˈi kira fiku faˈi kamu. Sulia kira dalafaˈa goˈo ˈada, diˈia ta gwaˈi salo neˈe noaˈa kasi kwate ta uta, ma na iru ka ufi lofotaˈinia. Ma kira diˈia logo na ˈai ki neˈe noaˈa kasi fungu ana kaidaˈi fuana funguˈa, sulia kira mae taˈifau naˈa, ma kira ka tufuˈi naˈa taˈifau. 13 Ma na ngwae neˈeri ki, kira sasia ru taˈa fuana ˈekeˈa fafia, ka diˈia na nafo doe ki ukua ngisu ngisu biliˈa oro ki ˈi fafona one. Ma sulia na faˈamanataˈanga ˈosoˈoso kira ki, kira ka diˈia logo naˈa bulubulu ki neˈe kira ˈidu faˈasia fuli mamana kira ki. Ma God ka sasi akaˈu naˈa ana na kula rorodoˈa fuana tuaˈa ana fuada tua tua kasi sui.

14 ˈIu, ma sa Enok neˈe fiuna talaˈi ngwae ana kwalafa faˈasia sa Adam neˈe fata sulia na ngwae neˈeri ki ˈua naˈa maˈi ka fata ˈuri, “Na Aofia ke baˈa leka maˈi faˈinia moleˈe ana toˈoni ˈainsel abu nia ki, 15 fasi ˈiri ke matalangani na ngwae ki taˈifau. Ma nia ke baˈa kwatea naˈa kwaˈikwaˈinga fuana ngwae ki taˈifau neˈe noaˈa kira kasi faˈamamana ana, sulia na ru taˈa kira ki neˈe kira sasiˈi ma sulia na fata taˈangaˈa kira ana God.”

16 Na ngwae neˈeri ki, kira ngunungunu ma kira ka ˈugalia na ngwae ki. Ma kira ka roˈosulia na kwaiogai ˈanga taˈa kira ki. Ma kira ka tangoda talada, ma kira ka gaea na ngwae ki fasi ˈiri kira ka ngalia ti ru faˈasida.

17 Bore ma kwaima nau kina, muke manata toˈona na alaˈanga ba na ngwae ni lifurongo na Aofia kia sa Jesus Christ ki kira saea fuamuˈa. 18 Kira fata ˈuri fuamuˈa, “Ana na kaidaˈi neˈe ka leka maˈi ana faˈi asoa ˈisi ki, ti ngwae neˈe kira ˈoidorole ˈani kamu kike baˈa dao maˈi. Ma kike roˈo lala sulia na kwaiogaiˈanga kira ki talada neˈe kira tataˈe saulia God.” 19 Na ngwae neˈe ki kira sasia na barangisi ˈanga ana fikutaˈi ngwae faˈamamana. Noaˈa kira kasi toˈo ana na Anoˈi ru Abu, ma na kwaiogaiˈanga taˈa kira ki talada neˈe ka talaˈida.

20 Ma kamu na kwaima nau ki, muke ngangata ana ˈafilamuˈa kwailiu ˈiri muke ngasingasiˈa saena faˈamanataˈanga God nia kwatea fuamuˈa. Ma muke foˈo ˈani na ngasingasiˈanga na Anoˈi ru Abu. 21 Kamu ka tua ma muka saiana neˈe God nia alafe fuamuˈa. Ma muke tua ni kwaimamani ana na Aofia kia sa Jesus Christ neˈe kwatea mauriˈa firi fuamuˈa sulia na kwaimanataiˈanga nia.

22 Ma fuana ngwae neˈe faˈamamanaˈanga kira ki kasi babatoˈo, muke alafe fuada. 23 Ma muke ˈafia ti ngwae laˈu ˈani laulada ˈiri noaˈa kira kasi leka ˈuana kula ni kwaˈikwaˈinga ana mafula. Ma ti ngwae laˈu, muke kwaimanatai fuada, ma muke maˈu logo ˈasu ˈubani kamu kata sasi taˈa logo diˈida. Muke ˈaila ˈani na sasi taˈangaˈa kira ki neˈe kira sasia sulia na kwaiogaiˈanga taˈa kira ki.

Foˈo ˈani baˈatafeˈanga

24 Kuke baˈatafea God neˈe nia saiana ˈafilamuˈa faˈasia na abula taˈangaˈa fasi ˈiri muke tua saga faˈinia na saeleˈanga ana na kaidaˈi nia ke baˈa ngali kamu ka tua faˈinia saena ˈinotoˈanga leˈa nia. 25 Ma taˈifilia God neˈe ka faˈamauri kia ˈani na Aofia kia sa Jesus Christ. Diˈia ˈi naˈo maˈi, ma ana kaidaˈi neˈe, ma ana ta kaidaˈi neˈe nia ke baˈa dao maˈi noaˈa kasi sui, God nia tua ˈani ˈinotoˈanga, ma na gwaungaˈinga, ma na mamanaˈanga, ma na ngasingasiˈanga! ˈIu ke ˈunaˈeri.

✡ **1:11** Nambas 22:18; 24:13; 25:1-3; 31:16 ✡ **1:11** Nambas 16:1-35; 26:9, 10

Reveleson
Na Faˈataˈi ˈanga Fuana Sa John

Sa John, na fafarongo ba sa Jesus, nia keresia na buka neˈe. Ana kaidaˈi neˈeri, na Tatalafaˈa doe ˈi Rom, ma ti ngwae doe laˈu, kira faˈakaisia Kristin ki osiˈana kira faˈamamana ngangata ana sa Jesus Christ, diˈia ngwae ˈaˈana kira. Sa Jesus nia oga liu ke kwaiˈafi ana Kristin neˈe ki, fasi ˈiri fitoˈonga kira kike ngasingasiˈa laˈu. Sa Jesus neˈe eta faˈataˈiniˈi ru neˈe fuana sa John fuana radulana ngwae Kristin ki.

Sa Jesus faˈataˈinia nunuˈi ru ˈoro ki fuana sa John neˈe fata sulia ˈatoˈanga ana Kristin ki ana kaidaˈi neˈeri, ma ka fata logo sulia tae ki neˈe ke baˈa fuli ana kaidaˈi sa Jesus ke oli laˈu maˈi. Manataˈanga doe saena buka neˈe ˈuri, God naˈa neˈe toˈo ana ngasingasiˈanga ki taˈifau, ma ka dau fafia ru ki taˈifau, ma nia ka totolia ka tagi sulia ngwae nia ki. Ma ana ta taˈi kaidaˈi ˈi buri, nia ke baˈa liufia malimae nia ki taˈifau, ma sa Saetan bore nia ke baˈa malangisia taˈifau. Ana kaidaˈi neˈeri, God ke baˈa ri ˈuana ngwae nia ki, ma kike baˈa tua faˈinia sulia na kudi. Osiˈana nia ˈunaˈeri, ngwae Kristin ki kike tua noni mabe kaidaˈi ana ˈafitaˈiˈanga ki.

Na ru talingaˈi ki saena buka neˈe:

Kerekereˈa leka fuana fiu siosi ki & 1:1—3:22
Na kula ni tuaˈa ana ˈinotoˈanga ˈi langi & 4:1—5:14
Na fiu ru ana fonoˈa ngasi na buka & 6:1—8:5
Fiu faˈi bungu ˈainsel ki & 8:6—11:19
Sa Saetan fuˈalia siosi God & 12:1—14:20
Na fiu ˈainsel ki faˈinia na fiu kwaˈikwaˈinga ˈisi ki & 15:1—16:21
God malangisia ˈi Babilon taˈifau & 17:1—19:21
God ka ˈinotoˈa ˈi langi ma ˈi ano logo & 20:1—22:21

1 Saena buka neˈe, sa John nia keresia na faˈarongoˈa sulia na ru neˈe sa Jesus Christ nia faˈataˈiniˈi ki. God neˈe faˈataˈinia fuana sa Christ ˈiri ka faˈataˈiniˈi fuana ngwae rao God ki sulia ru neˈe karangi ke baˈa dao maˈi ki. Sa Jesus Christ ka faˈataˈinia na ru neˈe ki fuana na ngwae rao nia sa John ˈani asungaˈilana maˈi na ˈainsel nia siana. 2 Ma sa John ka keresia naˈa ru ki taˈifau neˈe nia lisiˈi. Aia, na faˈarongoˈanga neˈeri neˈe God saea fuana ma na ru neˈe sa Jesus Christ ka faˈataˈiniˈi ki. 3 ˈOilakiˈa fuana sa tai neˈe ke toˈomani na buka neˈe, ma ka ˈoilakiˈa logo fuana sa tai faˈida neˈe kira rongoa alaˈanga neˈe ki faˈasia God, ma kira ka sasi sulia na tae ki neˈe sa John keresia saena buka neˈe! Osiˈana kaidaˈi nia karangi naˈa ˈiri na ru neˈe ki ke dao maˈi.

Na faˈarongoˈa fuana fiu maˈe siosi ki

4-5 Nauˈa sa John, nau ku kerekere kwau fuamuˈa na fiu fiku taˈi ngwae neˈe kamu faˈamamana ma muka tua ana fiu fanoa ki saena abaˈi kula ˈi Asia. Nau ku foˈo ˈiri God, faˈinia na fiu mangoˈi ru neˈe kira tua ˈi naˈona kula fuana tuaˈa ana ˈinotoˈanga God, ma sa Jesus Christ kira ke baˈa alafe fuamuˈa, ma kira ka kwatea logo na aroaroˈa fuamuˈa. Ana kaidaˈi noaˈa ˈua ta ru, God nia tua naˈa. Ma God ka tua logo ana kaidaˈi neˈe. Ma nia ka tuatua firi logo. Sa Jesus naˈa neˈe ngwae faˈarongo mamana, ma nia na ngwae etaeta neˈe God nia taˈea faˈasia na maeˈa, ma nia logo neˈe ngwae ˈinotoˈa fafia ngwae tatalafaˈa ki ana magalia. Sa Jesus ka alafe fuaka, ma ˈani maelana nia ka loge kia faˈasia abula taˈangaˈa kia ki. 6 Sa Jesus neˈe na ngwae tatalafaˈa kia, ma nia ka alu kulu na fikutaˈi ngwae fata abu ki, fasi ˈiri kulu ka rao fuana God na Maˈa nia. Nau ku foˈo ˈiri sa Jesus Christ ke toˈo ana na ˈinotoˈanga ma na ngasingasiˈanga tuatua firi! ˈIu ke ˈunaˈeri!

7 Lia basi, nia karangi ka dao maˈi ˈi fafona na gwaˈi salo ki! Ma na ngwae ki taˈifau kira ke baˈa lisia. Ma na ngwae ba kira labua ki, kira ke baˈa lisia logo. Ma na ngwae ki taˈifau saena magalia kira ke baˈa oˈomae ma kike angi osiˈana niaˈa. ˈIu, nia ka mamana.

8 Ma God neˈe ngasingasiˈa ka tasa, nia
tua naˈa ˈi naˈona mala na ru ki taˈifau,
ma nia ka tua ana kaidaˈi neˈe, ma ke
baˈa tua firi logo. Nia ka saea logo, “Nauˈa
neˈe Alfa ma na Omega, na talaˈaelana
ma na suilana na ru ki taˈifau.”

Na faˈataˈinga sulia sa Jesus Christ

9 Nauˈa sa John na ngwaefuta kamu
sulia nau ku faˈamamana ana sa Je-
sus Christ diˈia logo kamuˈa. Ma kira
faˈakaisi nau diˈia kamuˈa sulia sa Jesus
Christ neˈe na ngwae tatalafaˈa kia ma
nia gwaungaˈi fafi kia. Ma kulu ˈalatai
saena faˈakaisiˈanga, osiˈana kulu ngwae
nia ki. Kira ka dau nau, ma kira ka
alu nau saena bubunga neˈe kira saea
ˈani ˈi Patmos, sulia nau ku fatataloˈania
na fatalana God ma na ru neˈe sa Jesus
faˈataˈinia ki. 10 Sui ana taˈi asoa fuana
foˈosilana na Aofia neˈe Anoˈi ru Abu
nia faˈataˈinia ru ki fuaku, ma nau ku
rongoa taˈi lingalingaˈi ru doe, diˈia na
lingalingaˈi bungu, fata maˈi ˈi buriku
11 ka ˈuri, “ˈOke keresia naˈa tae neˈe
ˈoke lisia, sui ˈoko kwatea naˈa buka neˈe
fuana fiu fikutaˈi ngwae faˈamamana ˈi
Efesus, Smirna, Pergamum, Taeataera,
Sardis, Filadelfia, ma ˈi Laodisea.”
12 Ma kaidaˈi nau ku kakari abula fuana
lisilana sa tai neˈe alaˈa fuaku, nau ku
lisia fiu faˈi matangaˈi ˈai fuana unu ki
kira saungaˈinia ˈani gol. 13 Aia, ma
safitana matangaˈi ˈai fuana faˈi unu
neˈeri ki, nau ku lisia na ru neˈe lisilana
diˈia ngwae, nia ruˈufia ifi fafo keta leka
ka dao fafona ˈaena. Ma na foˈosae ana
gol neˈe teo ˈi fuˈufuˈuna. 14 Ma na
ifuna kwao ka diˈia na faufau, ma na
maana ka rara diˈia na mafula. 15 Ma
na ˈaena lisilana ka diˈia barasi neˈe kira
doˈofia saena mafula doe sui ma nia ka
ngwasinasina. Ma rongolana lingana ka
diˈia rurulana ta tata doe. 16 Ma nia ka
dau fafia fiu faˈi bulubulu ki ˈani bali lima
ˈoloˈolo nia. Ma na sele ni ofoˈa neˈe toˈo
ro bali neˈe sakatafa maˈi faˈasia saena
kwakwana. ˈIu, ma na maana darana
ngwasinasina ka doe diˈia na sina. 17 Ma
kaidaˈi nau ku lisia naˈa, nau ku ˈasi
fafia na maaku ˈi ˈaena, diˈia ta ngwae
ba nia mae. Ma nia ka alua naˈa lima
ˈoloˈolo nia fafi nau, ka fata ˈuri, “Noaˈa
ˈoe kosi maˈu. Nauˈa neˈe talaˈaelana ma
na suilana na ru ki taˈifau. 18 Nauˈa na
ngwae neˈe nau ku mauri. Osiˈana nau
ku mae, bore ma kaidaˈi neˈe, nau ku
mauri laˈu tua tua firi. Ma nauˈa neˈe
nau ku ˈinotoˈa fafia na maeˈa ma na
kula neˈe ngwae ki leka ˈuana kaidaˈi kira
mae. 19 Ma ˈoke keresia na ru neˈe ˈoko
lisiˈi ki, ma na ru neˈe ka dao maˈi ki ana
kaidaˈi neˈe, ma na ru neˈe ke baˈa dao
maˈi. 20 Aia, na manata agoˈa sulia na fiu
faˈi bulubulu neˈe ˈoko lisia nau ku dau
fafia ˈani lima ˈoloˈolo nau, ma na fiu faˈi
unu ba kira saungaˈiniˈi ˈani gol nia ˈuri:
Na fiu bulubulu ki neˈe na ˈainsel neˈe
kira lia sulia na fiu fikutaˈi faˈamamana
neˈeri ki. Aia, na fiu fai matangaˈi ˈai
fuana unu ki neˈe kira saungaˈiniˈi ˈani
gol neˈe na fiu fikutaˈi faˈamamana ana
fiu maˈe fanoa neˈe ki.”

2

Sa Jesus fata fuana ngwae faˈamamana ki ˈi Efesus

1 Sui na ngwae ka fata laˈu ˈuri, “ˈOke
keresia na fatalaku fuana na ˈainsel neˈe
lia sulia na ngwae saena fanoa ˈi Efesus
ki neˈe kira faˈamamana, ˈoke kere ˈuri,
‘Nauˈa na ngwae neˈe nau ku dau fafia
na fiu faˈi bulubulu ki ˈani lima ˈoloˈolo
nau, ma nau ku liu safitana na fiu faˈi
matangaˈi ˈai fuana unu ana gol neˈeri
ki. 2 Nau ku saiana ru kamu sasiˈi ki,
ma nau ku saiana na rao ngasingasiˈanga
kamu faˈinia na mabetauˈa kamu ki. Ma
nau ku saiana kamu ˈaila ˈani ngwae taˈa
ki, ma muka ilitoˈona na ngwae neˈe kira
saea kira na ngwae ni lifurongo ki ma kira
ka soke goˈo ˈada, ma muka saiada kira
soke. 3 Kaumulu mabetau, ma muka non-
ifii duˈungaku, ma noaˈa kamu kasi ng-
wataˈutaˈu ana faˈamamana ˈanga kamu.
4 Aia, taˈi ru neˈe nau ku balufi kamu
faˈinia, neˈe noaˈa kamu kasi alafe naˈa
fuaku diˈia ba kamu fulia ˈi naˈo. 5 Muke
manata toˈona na doeˈa ˈani alafeˈanga
kamu ana nauˈa ˈi naˈo, ma kamu ka
ˈasi naˈa faˈasi nau. Aia, muke kakari
alifaˈi faˈasia na abula taˈangaˈa kamu
ki, ma muke sasia naˈa ru ba kamu sasiˈi
ˈi naˈo. Diˈia noaˈa kamu kasi kakari
alifaˈi faˈasia na abula taˈangaˈa kamu
ki, nai baˈa leka maˈi siaumulu ma nau
ku lafua na fai matangaˈi ˈai fuana unu

kamu faˈasia na fulini. 6 Aia, taˈi ru leˈa neˈe kamu sasia neˈe nau ku oga: Kamu ˈaila ˈania abulaˈanga taˈa ana na ngwae sa Nikolaus ki, ka diˈia nauˈa bore nau ku ˈaila logo ˈanida. 7 Alu sa tai neˈe ka rongoˈi, nia ka fafarongoa tae neˈe Anoˈi ru Abu saea fuana na fikutaˈi ngwae faˈamamana neˈe ki. Sui bore ˈana tai neˈe noaˈa kasi danga ˈania fitoˈonga nia, nai baˈa alaˈania ke ˈania fuana ˈai ana mauriˈa neˈe nia uu ana kula neˈe God nia tua ana.’ ”

Sa Jesus fata fuana ngwae faˈamamana ki ˈi Smirna

8 Ma nia ka fata laˈu ˈuri fuaku, “ˈOke kerekere fuana ˈainsel neˈe lia sulia ngwae ki saena fanoa ˈi Smirna neˈe kira faˈamamana, ˈoke fata ˈuri, ‘NauˈaneˈeNa talaˈaelana ma na suilana na ru ki taˈifau, ba nau ku mae ma nau ku mauri laˈu. 9 Nau ku saiana na ˈafitaˈiˈanga kamu ki, ma nau ku saiana kaumulu dalaˈa. Bore ma noaˈa kamu kasi dalaˈa goˈo, osiˈana kaumulu toˈoru liu ˈania faˈamamanaˈanga. Ma nau ku saiana logo na ngwae neˈe kira saea ru taˈa ki suli kamu. Ma kira ka saea kira ˈani Jiu ki, bore ma noaˈa laˈu na Jiu mamana ki, ma kira na ngwae sa Saetan ki lala! 10 Noaˈa kamu kasi maˈu ˈani taˈi tae neˈe muke baˈa nonifii ˈani. Sulia sa Saetan ke baˈa ilitoˈomuˈa, ma ke baˈa alua ti ai amuˈa saena luma ni lokafo, ma ana akwala asoa neˈe muke baˈa toˈo ana ˈafitaˈiˈanga ki. ˈIu, muke tua mamana ˈania faˈamamanaˈanga kamu ana nauˈa, bore ˈana kira ka saungi kamu, ma nai baˈa kwatea na ˈeregwau ana mauriˈa firi fuamuˈa. 11 Ma diˈia kamu ka rongoˈi, alu muke fafarongoa tae ki neˈe Anoˈi ru Abu nia saea fuana na ngwae faˈamamana ki. Sa tai faˈida neˈe noaˈa kasi danga ˈania fitoˈonga kira ki, noaˈa kira kasi baˈa dao toˈona ta nonifiiˈa ana ruana maeˈa.’ ”

Sa Jesus fata fuana ngwae faˈamamana ki ˈi Pergamum

12 Sui nia ka fata laˈu ˈuri, “ˈOke kerekere fuana ˈainsel neˈe lia sulia na ngwae saena maˈe fanoa ˈi Pergamum neˈe kira faˈamamana, ˈoko saea, ‘NauˈaneˈeNa ngwae ba nau ku toˈo ana sele ni ofoˈa ba nia toˈo ro bali. 13 Nau ku saiana kula neˈe mulu tua ana, ma ˈi neˈeri logo neˈe na fuli gwauruˈa ˈinotoˈa sa Saetan nia doe ana. Kamu roˈosuli nau, ma noaˈa kamu kasi oli oliˈa faˈasia na faˈamamanaˈanga kamu aku, sui bore ˈana kira saungia sa Antipas ana kula neˈe sa Saetan nia tua ana. Sa Antipas neˈe na ngwae rao leˈa ˈani faˈarongoˈanga ˈani nau. 14 Aia, ma bara ru neˈe kamu sasiˈi neˈe nau ku balufi kamu faˈiniˈi. Ti ngwae amuˈa, kira sasi goˈo ˈada sulia na faˈamanataˈanga sa Balaam✡ ba faˈamanata sa Balak ˈuana talaˈilana ngwae ˈi Israel ki ˈiri kira ka sasia ru taˈa ki. Sulia sa Balak kwatea na ngwae ki kira ka ˈania na fanga neˈe kira foˈosi ˈani fuana na malamala god ki faˈinia na kakabaraˈa. 15 Aia, nia ˈunaˈeri logo, ti ngwae amuˈa kira ka leka sulia na faˈamanataˈanga taˈa ana ngwae sa Nikolaus ki. 16 Aia, muke kakari alifaˈi naˈa faˈasia na abula ˈanga taˈa kamu ki! Diˈia noaˈa, nai baˈa leka ˈaliˈali maˈi goˈo, ma nau ku fuˈa faˈinia ngwae neˈeri ˈani sele ni ofoˈa neˈe sakatafa maˈi faˈasia na kwakwaku. 17 Aia, diˈia mulu ka rongoˈi, alu muke fafarongoa tae ki neˈe Anoˈi ru Abu saea fuana na ngwae faˈamamana ki. ˈUnaˈeri ma sa tai faˈida neˈe noaˈa kasi danga ˈania fitoˈonga nia, nai baˈa kwatea na mana neˈe ba kira sofongani ˈi langi. Ma nai baˈa kwatea logo fuada na fau kwao neˈe kira keresia na sata faolu ˈi fafona, neˈe noaˈa ta ngwae kasi saiana, taˈifilia goˈo sa tai neˈe ke baˈa ngalia.’ ”

Sa Jesus fata fuana ngwae faˈamamana ki ˈi Taeataera

18 Ma nia ka fata laˈu ˈuri fuaku, “ˈOke kerekere fuana na ˈainsel neˈe lia sulia na ngwae saena fanoa ˈi Taeataera ki neˈe kira faˈamamana, ˈoko saea, ‘NauˈaneˈeNa Ngela God. Na maaku ka rara diˈia mafula, ma na ˈaeku ka ngwasinasina diˈia na barasi kira doˈofia saena mafula. 19 Nau ku saiana na ru neˈe kamu sasiˈi ki. Ma nau ku saiana na alafeˈanga kamu, ma na faˈamamanaˈanga kamu, ma na raoˈa kamu, ma na mabetauˈa kamu. ˈIu, ma nau ku saiana na ru neˈe kamu sasiˈi ana kaidaˈi neˈe, ˈoro ka liufia tae ki neˈe

✡ **2:14** Nambas 31:16; 25:1-3

kamu sasiˈi ana kaidaˈi ba sui naˈa kwau.
20 Aia, ma ru neˈe noaˈa nau kusi oga:
Kamu alaˈania na kini satana ˈi Jesabel
ka faˈamanata. Nia saea fasi God kwate
nia fuana alaˈanga, bore ma nia soke
goˈo ˈana. Nia ka faˈarora na ngwae rao
ˈoro nau ki ˈani na faˈamanatalada ˈani
falafala ana kakabaraˈa, ma na ˈanilana
fanga neˈe kira foˈosi ˈani fuana mala-
mala god noaˈa ˈiri mamana ki. 21 ˈIu,
ma nau ku kwatea kaidaˈi fuana kini
neˈe ˈiri nia ke kakari alifaˈi faˈasia abula
ˈanga taˈa nia ki, bore ma noaˈa nia
kasi oga goˈo kakari alifaˈi ˈanga faˈasia
abula ˈanga taˈa nia ki. 22 Nia ˈunaˈeri,
nai baˈa kwatea ma niaˈa faˈinia sa tai
neˈe kira foˈosia malamala god ki faˈinia,
ma kira ke baˈa nonifii ka doe. Ma nai
baˈa sasia ru neˈeri diˈia noaˈa kira kasi
kakari alifaˈi faˈasia na abulaˈanga taˈa
kira ki neˈe kira sasia faˈinia na kini neˈe.
23 Ma nai baˈa saungia na fafarongo nia
ki logo, ˈiri na ngwae ki taˈifau neˈe kira
faˈamamana nau, kira saiana nauˈa na
ngwae nau ku saiana manatana ngwae ki
taˈifau faˈinia na kwaiogaiˈanga kira ki.
Ma nai baˈa duˈu fuana ngwae ki taˈifau
duˈungana ru neˈe kira sasiˈi ki, na ru
leˈa ki ma na ru taˈa ki. 24 Ma ta bali
aumulu neˈe kamu tua ˈi Taeataera noaˈa
kamu kasi sasi sulia na faˈamanataˈanga
taˈa neˈe, ma noaˈa kamu kasi alaˈani
kira ke faˈamanata kamu ˈani na ru neˈe
kira saea ˈani ru ago sa Saetan ki. Nia
neˈe, nauˈa bore noaˈa nau kusi kwatea ta
ˈafitaˈiˈanga laˈu fuamuˈa. 25 Ma taˈi ru
goˈo neˈe, diˈia ru muke dau ngasi ana tae
ki neˈe kamu toˈo naˈa ana, leleka ka dao
ana kaidaˈi nau ku oli laˈu maˈi. 26 ˈIu,
ma sa tai faˈida neˈe noaˈa kasi danga
ˈania fitoˈonga kira, ma kira ka maˈudi
fuana roˈongaˈa sulia na kwaiogaiˈanga
nau ki leleka ka dao ana ˈisilana, nai baˈa
kwatea fuada naˈa gwaungaˈi ˈanga fafia
na fanoa ki, 27 diˈia na Maˈa nau neˈe
kwatea fuaku. Ma kira ke baˈa gwaungaˈi
fafia naˈa fanoa ki ˈani ngasingasiˈanga,
ma noaˈa ta ngwae kasi bolo fuana na
ngengelana alaˈanga kira. 28 Ma nai
baˈa kwatea fuada na kwalikwali neˈe
tala ˈi ˈofodangi ˈiri ke faˈataˈinia neˈe
kira liufia taˈangaˈa. 29 Ma diˈia kamu
ka rongoˈi, alu muke fafarongoa tae ki
neˈe Anoˈi ru Abu saea fuana na ngwae
faˈamamana ki.’ ”

3

Sa Jesus fata fuana ngwae faˈamamana ki ˈi Sardis

1 Ma nia ka fata laˈu ˈuri fuaku, “ˈOke
kerekere fuana na ˈainsel neˈe lia su-
lia na ngwae saena fanoa ˈi Sardis ki
neˈe kira faˈamamana, ˈoko saea, ‘Nauˈa
na ngwae neˈe nau ku toˈo ana na fiu
Anoˈi ru Abu God ki ma na fiu bu-
lubulu ki. Nau ku saiana ru neˈe kamu
sasiˈi ki. Ma na ngwae ki kira saea
kaumulu ˈania ngwae faˈamamana ki,
bore ma na raoˈa kamu ki faˈataˈinia
noaˈa kamu kasi roˈo suli nau. 2 Kamu
diˈia ngwae kira maliu ki. Muke
ada, fasi ˈiri muke faˈangasingasia na
faˈamamanaˈanga kamu ki neˈe karangi
ka mae naˈa. Sulia nau ku dao toˈona
ru neˈe kamu sasiˈi ki noaˈa kasi saga
taˈifau ˈi maana God nau. 3 Noaˈa kamu
kasi manata bura ˈani na ru neˈe kira
faˈamanata kamu ˈani ki ˈi naˈo, ma
muke roˈosulida, ma muke kakari alifaˈi
faˈasia na abula ˈanga taˈa kamu ki. Si
diˈia noaˈa kamu kasi lialia, nai baˈa leka
maˈi siaumulu, diˈia ta ngwae bili ana
kaidaˈi neˈe noaˈa kamu kasi saiana nai
baˈa dao maˈi ana. 4 Ma na bara ngwae
ana ngwae ˈi Sardis ki neˈe kamu dau leˈa
sulia maurilamuˈa ka sikasika ˈua, muke
baˈa leka faˈi nau, ma muke ruˈufia na
ifi kwao ki, osiˈana kamu totolia. 5 Ma
sa tai faˈida neˈe noaˈa kasi danga ˈania
fitoˈonga kira, kira ke baˈa ruˈufia ifi
kwao ki, ma noaˈa nau kusi lafua na
satada faˈasia na buka ana mauriˈa. ˈI
naˈona Maˈa nau ma na ˈainsel nia ki,
nai baˈa saea kira ˈani na ngwae nau ki.
6 Aia, diˈia kamu ka rongoˈi, alu muke
fafarongoa tae ki neˈe Anoˈi ru Abu saea
fuana na ngwae faˈamamana ki.’ ”

Sa Jesus fata fuana ngwae faˈamamana ki ˈi Filadelfia

7 Sui nia ka fata laˈu ˈuri fuaku, “ˈOke
kerekere fuana ˈainsel neˈe lia sulia ng-
wae ki saena fanoa ˈi Filadelfia neˈe
kira faˈamamana, ˈoko saea, ‘Nauˈa neˈe
ngwae nau ku abu, ma nau ku fata
mamana. Nau ku toˈo ana na kii ba sa
David na ngwae tatalafaˈa nia toˈo maˈi

ana ꞌi naꞌo. Ma kaidaꞌi nau ku ꞌifingia na sinamaa, nia ꞌafitaꞌi fuana ta ngwae ka fono ꞌusia. Ma kaidaꞌi nau ku fono ꞌusia na sinamaa, nia ꞌafitaꞌi fuana ta ngwae ka ꞌifingia. 8 Nau ku saiana na ru neꞌe kamu sasiꞌi ki, ma nau ku saiana kamu kasi toꞌo goꞌo ana ta ru leꞌa neꞌe ngwae ki saena fanoa neꞌe kike fuꞌusi ꞌinotoꞌa amuꞌa faꞌinia. Ma kamu ka sasi sulia na fatalaku. Ma noaꞌa kamu kasi tofea sataku ma na faꞌamamanaꞌanga kamu ki ana nauꞌa. Aia, nau ku ꞌifingia naꞌa na sinamaa fuamuꞌa fasi ꞌiri muke ruꞌu maꞌi, ma ꞌafitaꞌi fuana ta ngwae bore ꞌana ka fono ꞌusia. 9 ꞌIu, ma na ngwae neꞌe kira saea kira neꞌe ngwae Jiu ki, ma kira ka soke sulia kira ngwae sa Saetan, nai baꞌa sasia kike faꞌaꞌinotoꞌa kamu fasi ꞌiri kike saiana nau ku alafe fuamuꞌa. 10 Ma sulia kamu roꞌosulia na taki nau ꞌani ngangata ꞌanga, nai baꞌa lia suli kamu kaidaꞌi ana ꞌafitaꞌiꞌanga ki neꞌe ke baꞌa dao maꞌi saena magalia ꞌuana ilitoꞌolana ngwae ki taꞌifau. 11 Noaꞌa kasi tau, nai baꞌa oli maꞌi. Muke dau ngasi ana na ru neꞌe kamu toꞌo ani ki, ꞌasu ꞌubani ta ngwae kata bilia na kwaiaraꞌa neꞌe nai baꞌa kwatea fuamuꞌa. 12 Ma sa tai faꞌida neꞌe noaꞌa kasi danga ꞌania fitoꞌonga nia, nai baꞌa alu nia ta maꞌe funu ana Luma Abu God nau, nia ka tua tari ma noaꞌa nia kasi ꞌidu faꞌasia. Ma nai baꞌa keresia logo na satana God nau ana na nonina, ma na satana fanoa doe God nau, na Jerusalem faolu neꞌe ke baꞌa koso maꞌi faꞌasia God ꞌi langi. Ma nai baꞌa keresia logo na sata faolu nau ana na nonina. 13 Aia, diꞌia kamu ka rongoꞌi, alu muke fafarongoa tae ki neꞌe Anoꞌi ru Abu saea fuana na ngwae faꞌamamana ki.’ ”

Sa Jesus fata fuana ngwae faꞌamamana ki ꞌi Laodisea

14 Sui nia ka fata laꞌu ꞌuri fuaku, “ꞌOke kerekere fuana na ꞌainsel neꞌe lia sulia na ngwae saena fanoa ꞌi Laodisea ki neꞌe kira faꞌamamana, ꞌoko saea, ‘Nauꞌa na ngwae neꞌe kira sae nau ꞌani ꞌIu ke ꞌUnaꞌeri. Nau kusi mamalo faꞌasia faꞌataloꞌa ꞌani alaꞌanga mamana ki sulia God. Ma nauꞌa logo neꞌe nau ku saungaꞌinia na ru ki taꞌifau faꞌinia God. 15 Nau ku saiana na ru neꞌe kamu sasiꞌi ki, ma nau ku saiana logo noaꞌa kamu kasi gwari ma noaꞌa kamu kasi ꞌakoꞌako goꞌo aku. Ma nau ku oga muke kwaima faꞌi nau, nama muke malimaeꞌa faꞌi nau. 16 Ma sulia na faꞌamamana ꞌanga kamu aku noaꞌa kasi gwari nama ka ꞌakoꞌako ꞌunaꞌeri, nai baꞌa ilangaꞌi kamu. 17 Aia, kaumulu saea kamu toꞌoru, ma muka toda ru ꞌoro, ma noaꞌa kamu kasi oga naꞌa laꞌu ta ru sulia na ru ki taꞌifau kamu toꞌo naꞌa ꞌani. Bore ma noaꞌa kamu kasi saiana goꞌo neꞌe kamu dalaꞌa ana faꞌamamanaꞌanga, ma muka diꞌia na ngwae maa rodo ma kira ka dadara. 18 Nia neꞌe, nau ku saea fuamuꞌa, muke folia naꞌa gol neꞌe kira faꞌafaolua ꞌani mafula ana nauꞌa, fasi ꞌiri muke toꞌoru mamana. Ma muke folia logo na ifi kwao ki ana nauꞌa, sasi kamu kata ꞌeke sulia neꞌe kamu dadara. Ma muke folia logo na ngwaingwai fuana ongolana na maamuꞌa ꞌani, ꞌiri muke lia leꞌa. 19 Ma na ngwae ki neꞌe nau ku alafe fuada, diꞌia kira ka sasia ru taꞌa, nau ku saiana balufilada, ma nau ku kwatea naꞌa kwaꞌikwaꞌinga fuada. Nia neꞌe muke saiana, muke kakari alifaꞌi faꞌasia na abula taꞌangaꞌa kamu ki, ma muke sasia naꞌa ru leꞌa ki. 20 Lia basi, nau ku uu ꞌi burina babalita ana sinamaa ana luma kamu ki, ma nau ku faꞌafo. Diꞌia ta ngwae ka rongo nau ma ka ꞌifi fuaku, nai baꞌa ruꞌu maꞌi siana saena luma nia, ma nau ku fanga fiku faꞌinia. 21 Ma sa tai bore ꞌana neꞌe noaꞌa kasi danga ꞌania fitoꞌonga nia, nai baꞌa kwatea na ngasingasiꞌanga fuana tuaꞌa faꞌi nau, ana kaidaꞌi nau ku tua ana kula ni tuaꞌa ana ꞌinotoꞌanga, ka diꞌia logo nau ku liufia ma nau ku tua naꞌa faꞌinia na Maꞌa nau ana kula ni tuaꞌa nia. 22 Ma diꞌia kamu ka rongoꞌi, alu muke fafarongoa tae ki neꞌe Anoꞌi ru Abu saea fuana na ngwae faꞌamamana ki.’ ”

4

Na fuli gwauruꞌa ana ꞌinotoꞌanga ꞌi langi

1 Sui ꞌi buri ꞌana nau ku lia, ma nau ku lisia taꞌi sinamaa ꞌi langi nia ꞌifi. Ma na lingalingaꞌi ru neꞌe eta fata fata fuaku ꞌi naꞌo diꞌia na bungu, ka fata laꞌu ꞌuri, “ꞌOke raꞌe maꞌi ꞌi neꞌe, ꞌiri nai faꞌataꞌinia fuamu na ru neꞌe ke baꞌa dao maꞌi ꞌi buri

ki.” 2 Ma ana kaidaˈi neˈeri nama goˈo, na
Anoˈi ru God ka talaˈi nau, ma nau ku tua
naˈa ˈaku ˈi langi. Ma nau ku lisia taˈi
fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga, ma taˈi
ngwae ka tua ˈi fafona. 3 Ma na maana
ka diˈia naˈa na fau ngwasinasina ki neˈe
kira saea ˈani na daspa ma na karnelian.
Ma na tafisiˈoro ka tua kalikalia fuli
gwauruˈa neˈeri. Ma na tafisiˈoro neˈeri
ka lia diˈia na fau ngwasinasina kira
saea ˈani na emaral. 4 Ma kalikalia na
ngwae neˈe tua ana fuli gwauruˈa neˈeri
ana ˈinotoˈanga, ro akwala ma fai fuli
gwauruˈa ana ˈinotoˈanga ki neˈe niˈi teo
ˈi neˈeri. Ma ro akwala ma fai ngwae
faˈinaˈonaˈo ki neˈe kira tua ˈi fafona na
fuli gwauruˈa neˈeri ki, ma kira ka toro
ˈani ifi kwao ki ma na ˈeregwau ana na
gol ki ˈi gwauda. 5 Ma na meamea ka
sina, ma na lingalingaˈi ru doe ki, ma
na kwangakwanga ka talo maˈi faˈasia na
fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga neˈeri. Ma
na fiu unu ki ka duˈa ˈi neˈeri ˈi naˈona
na fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga. Ma
na fiu unu neˈeri ki neˈe na fiu Anoˈi ru
Abu God ki naˈa. 6 Ma ˈi naˈona logo ana
na fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga, taˈi ru
diˈia na asi ana galasi ma ka raola liu ka
teo logo ˈi neˈeri.

Ma na fai ru mauri ki neˈe kira toˈo
ana maa ˈoro ki kalikalia nonida taˈifau,
kira tua kalikalia na fuli gwauruˈa ana
ˈinotoˈanga neˈeri.* 7 Na etana ru mauri
lisilana ka diˈia na lion. Ma na ruana
ru lisilana ka diˈia na buluka. Ma uula
ru, neˈe maana lisilana diˈia na maana
ngwae. Ma na faina ru lisilana diˈia na
afa neˈe lofo. 8 Na fai ru mauri neˈeri
ki taˈifau kira toˈo ana ono ˈabaˈaba
ru ˈanga, ma na maaˈi ru ˈoro ki logo
teo ˈi nonidaˈa, ˈi naˈoda ma ˈi olofana
ˈabaˈabada. Ma ana asoa ki ma ana rodo,
noaˈa kira kasi mamalo goˈo ana nguˈa
kira ka ˈuri,

“Abu, abu, abu na God neˈe ngasingasiˈa
ka tasa.
Nia ka tua ˈua naˈa maˈi ˈi naˈo, ma ka
tua ana kaidaˈi neˈe, ma ka tua ana
kaidaˈi neˈe ka nia maˈi ˈua.”

9 Kaidaˈi neˈe fai ru mauri neˈeri
ki kira ngulia na faˈi ngu ana
faˈaˈinotoˈanga, ma na fuˈusi doeˈanga,
ma na baˈatafeˈanga fuana na ngwae
neˈe nia tuatua firi neˈe tua ˈi fafona
fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga, 10 na ro
akwala ma fai ngwae faˈinaˈonaˈo ba kiri
kira ka bobo uruuru ˈi naˈona ˈaena na
ngwae neˈe tuatua firi neˈe tua ˈi fafona
fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga. Ma kira
ka alua naˈa ˈeregwau kira ki ˈi ano ˈi
naˈona fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga
neˈeri, ma kira ka fata ˈuri,

11 “God kami, ˈoko totolia naˈa na
ngalilana na taloˈa, ma na fuˈusi
doeˈa, ma na ngasingasiˈanga,
osiˈana ˈoko saungaˈinia na ru ki
taˈifau.
Ma sulia na kwaiogaiˈanga ˈoe naˈa neˈe
ru ki taˈifau kira ka tua ma kira ka
mauri.”

5

Na bukaˈi ru

1 Sui nau ku lisia taˈi bukaˈi ru neˈe kira
kere ro bali ana. Kira ka bula fafia bukaˈi
ru neˈeri, ma kira ka fono faˈangasia
bukaˈi ru neˈeri ana fiu kula ki. Na
ngwae neˈe tua ana fuli gwauruˈa ana
ˈinotoˈanga, nia dau ana bukaˈi ru neˈeri
saena lima ˈoloˈolo nia. 2 Ma nau ku lisia
taˈi ˈainsel neˈe ngasingasiˈa liu, ma nia
ka fata doe ka ˈuri, “Sa tai neˈe ˈoloˈolo
ˈiri nia ka totolia ˈifingilana na fiu ru ana
fonoˈa ngasi neˈe ki, ma ka ˈifingia na
bukaˈi ru neˈe?” 3 Ma noaˈa kasi lisia goˈo
ta ngwae ˈi langi, nama saena na magalia,
nama ˈi olofana na magalia neˈe ka bolo
faˈinia ˈifingilana na bukaˈi ru neˈeri ma
ka lia saena. 4 Ma nau ku angi liu, sulia
noaˈa kira kasi dao toˈona ta ngwae neˈe
totolia ˈifingilana na bukaˈi ru neˈeri ma
ka lia saena. 5 ˈUnaˈeri, taˈi ngwae ana na
ngwae faˈinaˈonaˈo ki ka fata ˈuri fuaku,
“Noaˈa ˈoe kosi angi. Lia basi. ˈOko lisia
na Lion ana kwalafa sa David ma sa Juda.
Nia ka liufia naˈa malimae nia ki, ma ka
totolia ˈifingilana na fiu ru ana fonoˈa
ngasi ki, ma na ˈifingilana na bukaˈi ru
neˈe.”

6 Sui nau ku lisia taˈi kala Sipsip nia uu
ˈi safitana kula ni tuaˈa neˈeri ma na fai

* **4:6** Na ru mauri neˈe taˈi ˈainsel matamata dangalu.

ru mauri ki ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki kira ka tua kalikalia. Ma nau ku lisia logo na maˈe maala ki ana nonina neˈe diˈia kira saungia ˈi naˈo. Nia ka toˈo ana fiu konakona ru ki ma na fiu maa ki. Aia, na fiu maa neˈeri ki neˈe na fiu mangoˈi ru God ki neˈe ka kwatea ˈuana saena magalia taˈifau. 7 Ma na kala Sipsip neˈeri ka dao, ma ka ngalia naˈa bukaˈi ru baera faˈasia na bali lima ˈoloˈolo na ngwae neˈe tua ana kula ni tuaˈa neˈeri. 8 Ma kaidaˈi nia ka ngalia naˈa na bukaˈi ru neˈeri, na fai ru mauri neˈeri ki, ma na ro akwala ma fai ngwae faˈinaˈonaˈo neˈeri ki, kira ka bobo uruuru ˈi ano ˈi ˈaena na kala Sipsip neˈeri. Ma kira taˈifau goˈo kira ka dau ana na ru ni kwaˈilana neˈe kira saea ˈani na harp ki, ma kira ka dau ana titiu ana gol ki neˈe fungu ˈani na ˈai moko leˈa ki fuana doˈofilana. Aia, ma na sasu faˈasia na ˈai moko leˈa neˈeri ki naˈa neˈe foˈongaˈa na ngwae neˈe kira faˈamamana ana sa Jesus Christ. 9 Ma kira ka ngulia taˈi faˈi ngu faolu kira ka ˈuri,

“ˈOko totolia ngalilana naˈa bukaˈi ru,
ma ˈoko ˈifingia naˈa ru ana fonoˈa ngasi ki.
Osiˈana kira saungi ˈoe, ma ˈani na kwaisuˈusiˈanga ˈani maurilamu
ka foli olitaˈinia na ngwae ki ana na kwalafa ki taˈifau,
ma na alaˈanga matamata ki taˈifau,
ma na maˈe fanoa ki taˈifau fuana God.
10 ˈOko aluda na fikutaˈi ngwae na fata abu ki ˈiri kike rao fuana God kia.
Ma kira ke baˈa gwaungaˈi saena magalia.”

11 Ma nau ku lia laˈu, ma nau ku rongoa na nguˈa na ˈainsel ˈoro ki. Kira ˈoro liu, kira toˈoni ma na moleˈe ki. Kira uu kalia na kula ni tuaˈa ana ˈinotoˈanga neˈeri, ma na fai ru mauri ba kiri, ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki. 12 Kira ngu doe kira ka ˈuri,

“Na kala Sipsip neˈe kira saungia ka mae,
nia totolia naˈa ngalilana na mamanaˈanga,
ma na toˈoruˈa, ma liatoˈo ˈanga,
ma na ngasingasiˈanga, ma na faˈadoeˈanga,
ma na ˈinotoˈanga, ma na baˈatafeˈanga!”

13 Ma nau ku rongoa na ru mauri ki taˈifau ˈi langi, ma saena magalia, ma ˈi olofana na magalia, ma ˈi saena na asi, kira taˈifau kira ngu kira ka ˈuri,

“Na baˈatafeˈanga, ma na faˈadoeˈanga,
ma na ˈinotoˈanga, ma na ngasingasiˈanga tuatua firi fuana ngwae
neˈe ka tua ana fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga ma fuana na kala Sipsip.”

14 Ma na fai ru mauri neˈeri ki kira olisia kira ka ˈuri, “Nia mamana.” Ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki kira ka bobo uruuru ˈi ano, ma kira ka foˈosidaroˈo.

6

Na fiu ru ana fonoˈa ngasi na bukaˈi ru

1 Sui nau ku lisia naˈa kala Sipsip neˈeri ka ˈifingia etana ru ana fonoˈa ngasi ana na fiu ru ana fonoˈa ngasi neˈeri ki. Ma nau ku rongoa taˈi ru ana fai ru mauri ba kiri ka fata ˈani lingalingaˈi ru neˈe ka diˈia na kwanga kwanga ka ˈuri, “ˈOke leka maˈi!” 2 Ma nau ku lia, ma nau ku lisia taˈi hos kwao. Ma na ngwae neˈe ka tua ˈi fafona, ka dau ana taˈi basi. Ma kira ka kwatea na ˈeregwau fuana. Ma nia ka leka kwau fuana na liufilana diˈia ta ngwae ramo.

3 Sui na kala Sipsip neˈeri ka ˈifingia ruana ru ana fonoˈa ngasi, ma nau ku rongoa na ruana ru mauri ka fata ˈuri, “ˈOke leka maˈi!” 4 Ma taˈi hos meo ka sakatafa maˈi. Ma na ngwae neˈe ka tua ˈi fafona, kira ka kwatea taˈi naifi doe fuana, ma ka toˈo ana na ngasingasiˈanga fuana ngalilana aroaroˈa faˈasia na ngwae ki saena magalia, fasi ˈiri neˈe ngwae ki kike saungida kwailiu.

5 Sui na kala Sipsip neˈeri ka ˈifingia uula ru ana fonoˈa ngasi, ma nau ku rongoa na uula ru mauri ka fata ˈuri, “ˈOke leka maˈi!” Ma nau ku lia, ma nau ku lisia taˈi hos goa. Ma na ngwae neˈe ka tua ˈi fafona, nia dau ana taˈi ru ni ˈoitoˈongaˈa ana na ru kulu ki. 6 Sui nau ku rongoa taˈi lingalingaˈi ru ka raˈe maˈi ˈi safitana na fai ru mauri neˈeri ki ka ˈuri, “Kira ˈoifoli ˈani fanga ki ˈuana mani doe! Ma noaˈa ˈoe kosi faˈalia na ngwaingwai ma na waen!”

7 Sui na kala Sipsip neˈeri ka ˈifingia naˈa faina ru ana fonoˈa ngasi, ma nau ku rongoa na lingana na faina ru mauri ka fata ˈuri, “ˈOke leka maˈi!” 8 Ma nau ku lia, ma nau ku lisia taˈi hos balabalaˈa, ma na satana na ngwae neˈe ka tua ˈi fafona neˈe na Maeˈa, ma Kula ana na Maeˈa ka leka ˈi burina. Ma kira ka kwatea mamanaˈanga fuana keroˈa fafia faina na bali ana na magalia fuana saungilana ngwae ki ˈani fuˈanga, ma fioloˈa, ma mataˈinga, ma na ru kwasi ki saena magalia.

9 Ma kaidaˈi neˈe kala Sipsip ka ˈifingia naˈa limana ru ana fonoˈa ngasi, nau ku lisia na mangona ngwae neˈe kira saungida sulia kira ngangata faˈinia na faˈarongoˈa ˈani Fatalana God ma na Faˈarongoˈa Leˈa. Kira tua goˈo ˈada ˈi olofana na fuˈa ana kwaisuˈusiˈanga. 10 Ma kira ako doe kira ka ˈuri, “God ngasingasiˈa ka tasa, ˈoko abu, ma ˈoko mamana. ˈI angita neˈe ˈoke matalangani na ngwae saena magalia ki, ma ˈoko duˈua fuada osiˈana kira saungi kami?” 11 Ma God ka kwatea na ifi keta kwao ki taˈifau goˈo fuada, ma nia ka saea fuada fasi ˈiri kira ka kwaimasi tiˈitiˈi basi, leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe kira ke saungia na ngwae ni rao kwaima ki ma na ngwae faˈamamana ki, mala nia ka fiˈi duˈua ana ngwae neˈe kira saungida ki.

12 Sui nau ku lisia naˈa kala Sipsip baera nia ˈifingia naˈa onona ru ana fonoˈa ngasi, ma na tikitiki doe ka liu, ma na sina ka rorodoˈa diˈia ta toro goa, ma na madamo ka meo naˈa diˈia na ˈabu. 13 Ma na bulubulu ki ka ˈasia maˈi saena magalia diˈia naˈa fuaˈi ˈai ki neˈe kira ˈasia faˈasia na ˈai ki kaidaˈi neˈe iru doe nia geloda. 14 Ma saena mamanga ka diˈia naˈa ˈaba fola neˈe kira laˈumia. Ma na ua ki taˈifau ma na bubunga ki taˈifau ka ˈidu faˈasia fulida. 15 Sui na ngwae tatalafaˈa ki saena magalia ma na ngwae gwaungaˈi ki, ma na ngwae ˈinotoˈa fuana na ngwae ana ofoˈa ki, ma na ngwae toˈoru ki ma na ngwae ngasingasiˈa ki, ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira rao laga ulafu, ma na ngwae sulitalaˈa ki, kira ka maˈu, kira ka ago saena na faodaˈi fau ki ma ˈi olofana fau ki gwauna faˈi ua ki. 16 Ma kira ka ako fuana na faˈi ua ki ma na fau ki kira ka ˈuri, “Muke ˈasi maˈi fafia kaimili ma kamu ka sofongaˈi kaimili faˈasia maana na ngwae neˈe nia tua ana fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga. Ma kamu ka sofongaˈi kaimili faˈasia na saetaˈanga na kala Sipsip. 17 Sulia faˈi asoa doe ana na saetaˈanga kera ka dao naˈa, ma ka noaˈa ta ngwae ˈiri bolo fuana uuˈa ˈusia.”

7

Na taˈi talangaˈi ma fai akwala ma fai toˈoni ngwae God ki

1 Sui nau ku lisia fai ˈainsel ki kira uu ana fai suˈu suˈua ki ana magalia, ma kira luia na fai iru ki ana magalia, fasi ˈiri na iru noaˈa kasi irufia na magalia, ma noaˈa kasi irufia na asi, ma noaˈa kasi irufia ta ˈai. 2 Ma nau ku lisia taˈi ˈainsel laˈu ka fane maˈi faˈasia fanelana sina, ma ka ngalia maˈi na maˈetoto ana God mauri. Ma ka ako doe fuana fai ˈainsel neˈeri ki, neˈe God ka kwatea na ngasingasiˈanga fuada fuana faˈalilana na magalia faˈinia na asi. 3 Ma ka fata ˈuri, “Noaˈa kamu kasi faˈalia ˈua na magalia, ma na asi, ma na ˈai ki, leleka kulu ka keresia na maˈetoto ˈi maana darana ngwae rao God kia ki.” 4 Ma kira ka faˈarongo nau ˈani fita ngwae ki neˈe kira keresia na maˈetoto God ˈi maana darada, ka ˈuri: taˈi talangaˈi ma fai akwala ma fai toˈoni ngwae ki. Ma kira neˈe faˈasia na akwala ma ro kwalafa ki ana ngwae ˈi Israel ki.

5 Faˈasia kwalafa sa Juda, taˈi akwala ma ro toˈoni ngwae. Faˈasia kwalafa sa Ruben, taˈi akwala ma ro toˈoni ngwae. Faˈasia kwalafa sa Gad, taˈi akwala ma ro toˈoni ngwae. 6 Faˈasia kwalafa sa Asa, taˈi akwala ma ro toˈoni ngwae. Faˈasia kwalafa sa Naftali, taˈi akwala ma ro toˈoni ngwae. Faˈasia kwalafa sa Manase, taˈi akwala ma ro toˈoni ngwae. 7 Faˈasia kwalafa sa Simion, taˈi akwala ma ro toˈoni ngwae. Faˈasia kwalafa sa Lifae, taˈi akwala ma ro toˈoni ngwae. Faˈasia kwalafa sa Isakar, taˈi akwala ma ro toˈoni ngwae. 8 Faˈasia kwalafa sa Sebulun, taˈi akwala ma ro toˈoni ngwae. Faˈasia kwalafa sa Josef, taˈi akwala ma

ro toˈoni ngwae. Faˈasia kwalafa sa Benjamin, taˈi akwala ma ro toˈoni ngwae.

9 ˈI buri ˈana, nau ku lia, ma nau ku lisia taˈi fikuˈa doe, neˈe noaˈa ta ngwae kasi bolo naˈa faˈinia toˈomaˈilana. Ma kira leka maˈi faˈasia na kwalafa ki taˈifau, ma na fanoa ki taˈifau, ma na alaˈanga matamata ki taˈifau, ma kira ka uu ˈi naˈona fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga ma ˈi naˈona kala Sipsip neˈeri. Ma kira ka ruˈufia na ifi kwao keta ki, ma kira ka dau ana uli niniu ki fuana faˈataˈilana saeleˈanga kira. 10 Ma kira ako doe kira ka ˈuri,

“God kia neˈe tua ana fuli gwauruˈa ana
ˈinotoˈanga faˈinia na kala Sipsip,
keroˈa ka faˈamauri kia.”

11 Ma na ˈainsel ki taˈifau kira uu kalikalia fuli gwauruˈa neˈe ana ˈinotoˈanga, ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki, ma na fai ru mauri ki. Ma kira ka bobo uruuru ˈi naˈona fuli gwauruˈa neˈeri, ma kira ka foˈosia God, 12 kira ka ˈuri,

“Nia mamana!
Na auraˈe ˈanga, ma na ˈinotoˈanga, ma
na liatoˈonga, ma na baˈatafeˈanga,
ma na faˈadoeˈanga, ma na
mamanaˈanga, ma na ngasin-
gasiˈanga, ru neˈeri ki neˈe ru
fuana God kia neˈe tua tua firi!
Nia mamana.”

13 Ma taˈi ngwae ana ngwae faˈinaˈonaˈo neˈeri ki ka saefilo nau, ka ˈuri, “Tai faˈida niniˈa kira toro ˈani ifi kwao neˈe ki ma kika leka maˈi faˈasia ˈi faˈi?”

14 Ma nau ku olisia ku ˈuri, “Nau ku kina. ˈAeˈo naˈa neˈe ˈoko saiana.”

Ma nia ka fata ˈuri fuaku, “Na ngwae neˈe ki na ngwae neˈe kira liu maˈi ˈi saena na kwai maˈuduiˈanga doe, ma noaˈa ta ru kasi faˈalida. Kira ka taufia naˈa ifi keta kira ki, ma kira ka faˈakwaoa ˈani na ˈabuna na kala Sipsip. 15 Nia neˈe kira ka uu ˈi naˈona fuli gwauruˈa God, ma kira ka rao fuana ˈi saena Luma Abu nia sulia kaidaˈi ki taˈifau. Ma God neˈe ka tua ana fuli gwauruˈa neˈeri, ka lia suli kira. 16 Ma ka ˈafitaˈi laˈu kira ka fiolo nama kira ka silikwaˈu, nama na sina ˈakoˈako nama ta ru ˈakoˈako ka ˈakofida. 17 Osiˈana neˈe kala Sipsip neˈe tua ˈi fafona na fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga, ka lia sulia kiraˈa. Ma nia ka talaˈi kira ˈuana busulana na kafo ana mauriˈa ki. Ma God ka ongoa naˈa kafo ana maada ki.”

8

Na fiuna ru ana fonoˈa ngasi

1 Kaidaˈi neˈe kala Sipsip nia ˈifingia naˈa fiuna ru ana fonoˈa ngasi, ˈi langi ka aroaro sulia kala agi asoa dokodoko. 2 Sui nau ku lisia na fiu ˈainsel ki neˈe kira uu ˈi naˈona God, ma kira ka ngalia naˈa fiu bungu ki.

3 Ma taˈi ˈainsel laˈu neˈe ka toˈo ana na titiuˈi ru ana gol fuana na doˈofilana na ˈai moko leˈa ˈi saena, ka dao ma ka uu maana na fuli fuˈa ni kwaisuˈusi ˈanga. Ma kira ka kwatea ˈai moko leˈa ˈoro ki, nia ka doˈofia fuana fasi ˈiri ka alua faˈinia na foˈongaˈa ngwae God ki taˈifau ˈi fafona na fuˈa ana gol neˈe tua ˈi naˈona fuli gwauruˈa neˈeri. 4 Ma na sasu faˈasia na ˈai moko leˈa neˈeri ki, ka raˈe ˈi langi faˈinia na foˈongaˈa na ngwae God ki, faˈasia na limana na ˈainsel neˈeri neˈe uu ˈi naˈona God. 5 Sui na ˈainsel neˈeri ka ngalia naˈa titiu neˈeri, ma ka faˈafungua ˈani na mafula faˈasia fuˈa, ma ka ˈui ˈania maˈi fafona magalia. Ma na kiri ma na lingalingaˈi ru doe ki ka talo maˈi, ma na meamea ka bina, ma na tikitiki ka liu.

Na bungu ki

6 Sui na fiu ˈainsel neˈeri ki kira ka sasi akaˈu naˈa fuana na ufilana na fiu bungu neˈe kira dau ani ki.

7 Ma etana ˈainsel ka ufia na bungu nia, ma na maga ˈaesi ki diˈia uta, ma na mafula ka dola faˈinia ˈabu, ka toˈo maˈi fafona na magalia. Ma nia ka duˈafia na taˈi uula bali ana magalia, ma na ˈai ki, ma na karasi ki taˈifau ˈi saena. 8 Sui na ruana ˈainsel ka ufia naˈa bungu nia, ma taˈi ru diˈia faˈi ua doe ka duˈa, ma nia ka ˈasia saena asi. Ma taˈi uula bali ana asi ka rokisi ka diˈia naˈa ˈabu. 9 Ma taˈi uula bali ana ru mauri ki saena asi kira ka mae, ma taˈi uula bali ana faka ki ka takalo.

10 ˈUnaˈeri naˈa uula ˈainsel ka ufia na bungu nia, ma taˈi faˈi bulubulu doe ka diˈia ta unu, ka ˈasia maˈi faˈasia saena mamanga ma ka ˈasia fafia taˈi uula bali

ana na kafo doe ki, ma na busulana kala kafo tiˈitiˈi ki. 11 Aia, na satana bulubulu neˈeri neˈe “ˈAfae.” Ma taˈi uula bali ana na kafo ki ka ˈafae, ma na ngwae ˈoro ki kira ka mae ana kwaˈufilana na kafo neˈeri ki sulia kira ˈafae.

12 Sui na faina ˈainsel ka ufia na bungu nia, ma taˈi uula bali ana na sina, ma na madamo, ma na bulubulu ki ka mae, ma taˈi uula bali ana madakolaˈa ka noaˈa naˈa. Ma taˈi uula bali ana faˈi asoa nia rodoˈa naˈa, ma taˈi uula bali ana rodo noaˈa kasi dangi logo.

13 Sui nau ku lia, ma nau ku rongoa taˈi noˈo abu ka lofo saena mamanga ka ri doe ka ˈuri, “Na taˈangaˈa, na taˈangaˈa! Nia ke baˈa taˈa liu fuana ngwae ki taˈifau neˈe kira tua saena magalia, si kaidaˈi neˈe ta uulu ˈainsel laˈu kike baˈa dao maˈi, ma kike ufia na bungu kira ki.”

9

Limana ˈainsel ufia na bungu nia

1 Sui na limana ˈainsel ka ufia na bungu nia, ma nau ku lisia faˈi bulubulu neˈe ka ˈasia maˈi ˈuana saena magalia, kira kwatea na kii ana na kilu neˈe ˈato ka gwagwa lingalinga fuana bulubulu neˈeri. 2 Sui na bulubulu neˈeri ka ˈifingia naˈa na kilu neˈeri, ma na sasu ka sakatafa maˈi ma ka taˈe maˈi diˈia sasuna ta mafula doe. Ma na sina ma saena mamanga ka rodoˈa ana na sasu neˈe sakatafa maˈi faˈasia na kilu neˈeri. 3 Sui na siko ˈoro ki kira ka sakatafa maˈi faˈasia na sasu neˈeri, ma kira ka leka maˈi saena magalia, ma kira ka ngalia naˈa ngasingasiˈanga diˈia na ngasingasilana na farifari ki. 4 Ma kira ka saea fuana na siko neˈeri ki noaˈa kasi faˈalia naˈa karasi ki, nama ta ˈai, nama ta ru neˈe ka mauri fafona ano. Aia, ma na ngwae neˈe noaˈa kasi toˈo ana maˈetoto God ˈi maana darada neˈe, na siko ki kwatea na nonifiiˈa fuada. 5 Ma noaˈa nia kasi alaˈania na siko neˈeri ki fasi ˈiri ka saungia ˈua na ngwae neˈeri ki, ma kira alaˈania ˈiri kira ka kwatea goˈo ˈada nonifiiˈa fuada sulia lima madamo ki. Ma na fiilada ka diˈia na farifari nia ˈalea ngwae. 6 Ma sulia lima madamo neˈeri ki, ngwae ki kira ke baˈa lulu ˈuana maeˈa, ma noaˈa kira kasi dao toˈona. Ma kira ka oga kike mae, ma na maeˈa ka tafi faˈasi kira.

7 Na siko neˈeri ki, lisida ka diˈia na hos ki neˈe kira sasi akaˈu fasi ˈiri na ngwae ki kika uu fuana na fuˈanga. Ma na maada ka diˈia na maana na ngwae ki, ma kira ka saˈingia na ru ki diˈia na ˈeregwau ana gol ˈi gwauda. 8 Ma na ifuda keta ka diˈia na ifuna kini ki, ma na lifada ka diˈia na lifana na lion ki. 9 Ma na ru diˈia na reba salo ki neˈe ka teo ˈi fuˈufuˈuda. Ma na lingana na ˈabaˈabada ka doe diˈia na lingana na hos ˈoro ki neˈe kira tara faˈinia ngwae ki fuana fuˈanga. 10 Ma na kuˈikuˈida neˈe diˈia na farifari ki, ma kira toˈo ana io fuana susuˈilana ngwae ki. Ma kuˈikuˈida neˈe fuana faˈafiilana ngwae ki sulia lima madamo ki. 11 Ma na ngwae tatalafaˈa kira naˈa neˈe ˈainsel neˈe gwaungaˈi fafia na kilu, ma na satana ana alaˈanga ngwae Jiu neˈe sa Abadon, ma alaˈanga ˈi Grik kira ka saea ˈani sa Apolion. Ma sata neˈeri ki neˈe fadalana, “Na ngwae neˈe faˈafunua ru ki.”

12 Na etana taˈangaˈa ka sui naˈa, ma ta ro taˈangaˈa laˈu ke dao maˈi.

Na onona bungu

13 Na onona ˈainsel ka ufia naˈa bungu nia, ma nau ku rongoa taˈi lingalingaˈi ru ka talo maˈi faˈasia na fai suˈu suˈua ki ana fuˈa neˈe kira saungaˈinia ˈani gol neˈe tua ˈi naˈona God. 14 Ma na lingalingaˈi ru neˈeri ka fata ˈuri fuana na onona ˈainsel neˈe toˈo ana bungu ka ˈuri, “ˈOke logea naˈa fai ˈainsel ki neˈe kira firi fafida ˈi ninimana na kafo doe neˈe ˈi Iufretes.” 15 Ma nia ka logea naˈa fai ˈainsel neˈeri ki kira sasi akaˈu ˈunaˈeri masia kaidaˈi neˈeri naˈa, fasi ˈiri kira ka saungia taˈi uula bali ana ngwae ki. 16 Ma nau ku rongoa fita ngwae ana ofoˈa kira ki neˈe kira tua ˈi fafona hos ki: kira 200,000,000 ngwae ki.

17 Ma ˈani faˈataˈinga neˈeri fuaku, nau ku lisia na hos ki, ma na ngwae neˈe kira tua fafoda ki kira ruˈufia na reba ru ki ˈi fuˈufuˈuda. Ma na reba ru neˈeri ki ka meo, ma ka goa, ma ka sakosakoˈa. Ma na gwauna hos ki kira diˈia na gwauna lion ki. Ma na mafula ma na sasu faˈinia na sulfa neˈe ka ruˈu

maʼi faʼasia na kwakwada. 18 Ma na ru taʼa neʼeri ki ka saungia naʼa uula bali ana ngwae ki saena magalia ʼani na mafula, ma na sasu, ma na sulfa neʼe ruʼu maʼi faʼasia na kwakwada. 19 Sulia neʼe ngasingasilana na hos neʼeri ki, nia ana na kwakwada ma na kuʼikuʼida. Na kuʼikuʼida ka diʼia na loi ki neʼe toʼo ana gwauʼi ru ki, ma kira ka faʼafiia na ngwae ki ʼani na kuʼikuʼida.

20 Ma na ngwae neʼe kira ore ma na ru taʼa ki noaʼa kasi saungida, noaʼa kasi abula matamata faʼasia taʼangaʼa kira ki. Sulia noaʼa kasi tua faʼasia na foʼosilana na anoʼi ru taʼa ki, ma na nunuʼi ru ki neʼe kira saungaʼiniʼi ʼani gol ma na silva ma na brons ma na fau ma na ʼai. Ma na ru neʼeri ki, noaʼa kira kasi lia ma noaʼa kira kasi rongo, ma noaʼa kira kasi fali. 21 Ma na ngwae neʼeri ki noaʼa kasi kakari alifaʼi goʼo faʼasia na saungwaeʼa, ma na raoʼa fuana anoʼi ru taʼa ki, ma na kakabaraʼa, ma na biliʼa.

10

Na ʼainsel faʼinia na bukaʼi ru tiʼitiʼi

1 Sui nau ku lisia taʼi ʼainsel ngasingasiʼa laʼu ka koso maʼi faʼasia ʼi langi. Nia toro ʼani na gwaʼi salo, ma na tafisiʼoro ka tua kalia na gwauna, ma na maana ka diʼia na sina, ma na ro ʼaa nia ki ka diʼia ta ro diroʼi mafula. 2 Ma nia ka dau ana na bukaʼi ru tiʼitiʼi neʼe kira ʼifingia ʼi saena limana, ma ka uu ʼi fafona na asi ʼani na bali ʼae ʼoloʼolo nia, ma na bali ʼae mauli nia ka uu ʼani fafona ano. 3 Ma ka ri ʼani akoʼa doe neʼe rongolana diʼia ngorangoralana na lion ki. Ma buri ʼana nia ri ka sui, na fiu kiri ki kira ka olisia. 4 Ma kaidaʼi neʼe fiu kiri neʼeri ki ka fata, nau ku sasi akaʼu fuana keresilana na alaʼanga kira ki, ma nau ku rongoa taʼi lingalingaʼi ru fata maʼi faʼasia ʼi langi ka fata ʼuri, “Noaʼa ʼoe kosi saea fuana ta ngwae na ru ba na fiu kiri ki kira saea, ma noaʼa ʼoe kosi keresia.”

5 Sui na ʼainsel neʼe nau ku lisia nia uu fafona na asi ma na ano, nia taʼea na bali lima ʼoloʼolo nia ʼi langi. 6 Ma ka fata alangaʼi ʼani na satana God neʼe tuatua firi ma ka saungaʼinia naʼa ʼi langi ma na ru ki taʼifau neʼe kira tua ʼi saena, ma na magalia ma na ru ki taʼifau kira tua ʼi saena, ma na asi ma na ru ki taʼifau neʼe kira tua ʼi saena. Ma nia ka fata ʼuri, “Kaidaʼi sui God noaʼa kasi faʼamadakola ʼua na liaʼi ngwae nia. Bore ma taʼena, God noaʼa kasi dole naʼa fuana faʼamamanalana liaʼi ngwae nia. 7 Ana kaidaʼi neʼe fiuna ʼainsel ka ufia na bungu nia, na liaʼi ngwae God ka fiʼi dao naʼa maʼi, diʼia ba nia faʼarongo ʼani ʼi naʼo ʼania na ngwae rao nia ki na profet ki.”

8 Sui naʼa lingalingaʼi ru neʼe nau ku rongoa ʼi naʼo ka fata laʼu fuaku faʼasia ʼi langi ka ʼuri, “ʼOke leka kwau, ʼoko ngalia na bukaʼi ru neʼe ʼifi naʼa saena limana na ʼainsel neʼe uu ʼi fafona na asi ma na ano.”

9 Ma nau ku leka, ma nau ku gania na ʼainsel neʼeri fasi ʼiri ke kwatea na bukaʼi ru tiʼitiʼi neʼeri fuaku. Ma nia ka fata ʼuri fuaku, “ʼOke ngalia, ʼoko ʼania. Nia ke baʼa mamasiʼa ʼi kwakwamu diʼia na ngingidua. Bore ma nia ke baʼa ʼafae saena siramu.”

10 Ma nau ku ngalia na bukaʼi ru tiʼitiʼi neʼeri faʼasia na limana na ʼainsel neʼeri, ma nau ku ʼania. Na ʼanilana ka mamasiʼa ʼi kwakwaku diʼia na ngingidua. Bore ma kaidaʼi nau ku onomia kwau, ka ʼafae naʼa saena siraku. 11 Sui kira ka fata ʼuri fuaku, “ʼOke faʼarongo laʼu ʼani na liaʼi ngwae God fuana na ngwae ʼoro ki, ma na fanoa ʼoro ki, ma na alaʼanga ʼoro ki, ma na ngwae tatalafaʼa ʼoro ki.”

11

God asungani ro ngwae faʼamamana ki

1 Sui kira ka kwatea taʼi maʼe ʼai ni ʼoitoʼongaʼa fuaku, ma God ka fata ʼuri, “ʼOke leka, ʼoko ʼoitoʼona na Luma Abu nau faʼinia na fuʼa, ma ʼoko toʼomaʼinia na ngwae ki neʼe kira foʼo ʼi neʼeri. 2 Aia, ma noaʼa ʼoe kosi ʼoitoʼona agi kula ʼi maa ana Luma Abu nau, osiʼana nau ku kwatea naʼa fuana ngwae neʼe kira noaʼa laʼu Jiu ki. Ma kira ke baʼa leka maʼi, kira ka gwaungaʼi fafia ʼi Jerusalem sulia fai

* **11:2** 42 madamo ki, 1,260 asoa ki, ma 3 faʼi ngali ma 6 madamo ki, niʼi bolo goʼo, ma kira faʼataʼinia na kaidaʼi dokodoko neʼe na taʼangaʼa ke gwaungaʼi fafia na magalia sulia, ʼi naʼona neʼe God ke matalangani na magalia.

akwala ma ro madamo ki.* 3 Ma nai baʼa kwatea na ro ngwae fata faʼamamana suli nau ki. Kera ka toro ʼani toro taʼa neʼe faʼataʼinia kera kwaimanatai, ma kera ka faʼarongo ʼani faʼarongoʼanga nau sulia 1,260 asoa ki.”

4 Ma na ro ngwae fata faʼamamana neʼeri ki naʼa neʼe ro ʼai neʼe kira saea ʼani na olif ki,✡ ma na ro matangaʼi ʼai fuana unu ki neʼe kira uu ʼi naʼona God neʼe gwaungaʼi fafia na magalia. 5 Ma diʼia ta ngwae ka sasi ʼuana malangisi-ladaroʼo, na mafula neʼe ka sakatafa maʼi faʼasia na kwakwadaroʼo ke baʼa malangisia na malimae kera ki. Ma ʼunaʼeri ta ngwae neʼe ka oga malangisi-ladaroʼo, nia ka mae logo. 6 Ma kera toʼo ana na ngasingasiʼanga fuana fonelana naʼa saena mamanga, fasi ʼiri na uta kasi toʼo sulia asoa neʼe kera faʼarongo ʼani fatalana God ana. Ma kera toʼo ana na ngasingasiʼanga logo fuana kwaʼilana na maʼe kafo ki fasi ʼiri ka rokisi ʼania na ʼabu. Ma kera ka toʼo logo ana na ngasingasiʼanga fuana na kwaʼilana na magalia ʼani na taʼangaʼa ki taʼifau ana kaidaʼi ki taʼifau neʼe kera oga.

7 Ma kaidaʼi kera faʼasuia naʼa na faʼataloʼa ʼani na faʼarongoʼanga kera ki, na ru mauri kwasi neʼe ka raʼe maʼi ʼi maa faʼasia na kilu neʼe ʼato ka gwagwa lingalinga ke baʼa fuʼa faʼi kera, ma ka liufia keroʼa, ma ka saungidaroʼo. 8 Ma na nonidaroʼo ke baʼa teo goʼo ʼana sulia tala ana fanoa ba kira fotoʼia na Aofia kera ana na ʼai rara folo. Na ngwae ana na fanoa doe neʼeri ki taʼa ka diʼia na ngwae ana ʼi Sodom ma ʼi Ejipt neʼe kira ʼaila si rongoa na ngwae ni lifurongo God ki. 9 Na ngwae ki faʼasia na fanoa ki taʼifau ma na kwalafa ki taʼifau ma na alaʼanga matamata ki taʼifau, kira ka bubungia naʼa nonidaroʼo sulia uulu asoa laʼulaʼu ki ma faʼinia taʼi korengaʼi asoa, ma noaʼa kasi alaʼania naʼa fuana kwa-iatolana na nonidaroʼo. 10 Ma na ngwae ki saena magalia kira ka saeleʼa sulia na maeladaroʼo. Ma kira ka saeleʼa ʼani kwatelana na kwateʼa ki fuada kwailiu osiʼana na ro profet neʼeri ki kera faʼafiia liu naʼa ngwae ki neʼe kira tua saena magalia.

11 Sui, ʼi buri ʼana uulu asoa laʼulaʼu ki ma taʼi korengaʼi asoa ka sui, na mangoʼi ru ana mauriʼa ka ʼita maʼi faʼasia God, ka ruʼufidaroʼo, ma kera ka tataʼe, ma kera ka uu. Ma na ngwae ki taʼifau neʼe kira lisi kera kira ka maʼu liu. 12 Sui kera ka rongoa taʼi lingalingaʼi ru doe ka ʼita maʼi faʼasia ʼi langi ka fata ʼuri fuadaroʼo, “Moro leka maʼi ʼi langi.” Ma na malimae kera ki kira ka bubu goʼo ʼada ana kaidaʼi kera leka ʼi saena gwaʼi salo ʼuana ʼi langi.

13 Ana kaidaʼi neʼeri nama goʼo, na tikitiki doe ka liu ma na tangafulana fanoa doe neʼeri ka funu naʼa. Ma fiu toʼoni ngwae ki neʼe kira mae ana na tikitiki neʼeri. Ma na ngwae neʼe kira mauri ʼua ki, kira ka maʼu liu, ma kira ka baʼatafea God ʼi langi.

14 Aia, na ruana taʼangaʼa ka sui, ma na uula taʼangaʼa ke baʼa dao ʼaliʼali logo maʼi.

Na fiuna bungu

15 Sui na fiuna ʼainsel ka ufia naʼa na bungu nia, ma na lingalingaʼi ru doe ki ʼi langi ka fata ʼuri, “God kia faʼinia na Christ, na ngwae neʼe nia filia ʼiri ke faʼamauria kia, kera toʼo ana mamanaʼanga ʼiri kike gwaungaʼi fafia na magalia, ma God ke baʼa gwaungaʼi tutua firi.” 16 Ma na ro akwala ma fai ngwae faʼinaʼonaʼo ki neʼe kira tua ana kula ni tuaʼa kira ki ana ʼinotoʼanga ʼi naʼona God, kira bobo uruuru ʼi ano, ma kira ka foʼosia God, 17 kira ka fata ʼuri, “God ngasingasi ka tasa, ʼoko tua ana kaidaʼi neʼe, ma ʼoko tua ʼua naʼa maʼi. Kami baʼatafe ʼoe fafia ʼoko ngalia na ngasingasiʼanga doe ʼoe, ma ʼoko etangia naʼa gwaungaʼi ʼanga. 18 Ma na ngwae neʼe kinaʼo ki, kira ka saetaʼa liu, osiʼana neʼe kaidaʼi fuana saetaʼanga ʼoe dao naʼa maʼi, faʼinia kaidaʼi fuana na matalangaʼilana ngwae neʼe mae ki, ma kaidaʼi fuana na kwaiaralada na ngwae rao ʼoe ki, na profet ki, ma na ngwae ʼoe ki neʼe kira foʼosiʼo, na ngwae faʼinaʼonaʼo ki, ma na ngwae tiʼitiʼi ki. Ma kaidaʼi fuana na malangisilana na

✡ **11:4** Sekaraea 4:1-14

ngwae neˈe kira saungia na ngwae saena na magalia ka dao naˈa maˈi.”

19 Sui na Luma Abu God ˈi langi ka ˈifi, ma kira ka lisia naˈa faˈi kisi neˈe na fau alangaˈinga God teo ˈi saena. Sui na meamea ka bina, ma na kiri ka ruru, ma na lingalingaˈi ru doe ka talo maˈi, ma na tikitiki ka liu, ma na uta diˈia fau ka toˈo.

12

Na kini faˈinia na faˈi loi doe

1 ˈUnaˈeri nau ku lisia taˈi ru ni ˈarefoˈanga ka faˈataˈi maˈi saena mamanga. Taˈi kini neˈe nia toro ˈani na madaˈafi, na madamo ka teo ˈi olofana ˈaena, ma na ˈeregwau ˈani na akwala ma ro faˈi bulubulu ki ka nia ˈi gwauna. 2 Nia ina, ma ka sasi akaˈu fuana faˈafutalana ngela. Ma na nonifiiˈanga ˈani faˈafutaˈanga ka sasi nia ka angi doe liu.

3 Ma taˈi ru ni ˈarefoˈanga ka faˈataˈi laˈu maˈi saena mamanga. Taˈi faˈi loi meo doe liu neˈe nia toˈo ana fiu gwauˈi ru ki, ma na fiu ˈeregwau tiˈitiˈi ki, ma taˈi akwala konakona ru ki. 4 Ma nia ka ˈabalangaˈinia naˈa uula bali ana na bulubulu ki saena mamanga ˈani kuˈikuˈina, ma ka ˈui ˈanida saena magalia. Ma na faˈi loi doe neˈeri ka uu ˈi naˈona kini neˈeri neˈe karangia ka faˈafuta naˈa, fasi ˈiri ke ˈania na ngela neˈeri ana kaidaˈi nia ka faˈafuta. 5 Ma nia ka faˈafuta taˈi ngela ngwane neˈe ke baˈa gwaungaˈi fafia naˈa fanoa ki taˈifau ˈani ngasingasiˈanga. Bore ma kira ka laua na ngela neˈeri, ma kira ka ngalia naˈa siana God ana fuli gwauruˈa nia ana ˈinotoˈanga. 6 Ma na kini neˈeri ka tafi naˈa ˈana ˈuana ˈi saena na abaˈi kula kwasi ˈuana kula neˈe God sasi akaˈu ana fuana fasi ˈiri kira ka lia suli nia sulia 1,260 asoa ki.

7 Sui na fuˈanga ka fuli ˈi langi. Sa Maekol, na gwaungaˈi ˈainsel, ma na ˈainsel nia ki kira ka fuˈa faˈinia na faˈi loi doe neˈeri, ma na faˈi loi doe neˈeri faˈinia na ˈainsel nia ki kira ka fuˈa logo. 8 Bore ma na faˈi loi doe neˈeri kasi liufida goˈo, ma God noaˈa kasi alaˈanida fuana tuaˈa ˈi langi. 9 Ma kira ka ˈui ˈania naˈa na faˈi loi doe neˈeri faˈasia ˈi langi. Nia neˈe faˈi loi doe neˈeri ba ˈita ana kaidaˈi ˈua maˈi neˈe kira saea ˈani Akalo, ma ta sata logo ana neˈe sa Saetan neˈe ka talaˈi rora ana na ngwae ki ˈi saena na magalia taˈifau. Kira ˈui ˈania maˈi saena magalia faˈinia na ˈainsel nia ki taˈifau.

10 Sui nau ku rongoa taˈi lingalingaˈi ru doe ˈi langi ka fata ˈuri, “Kaidaˈi neˈe, God ke baˈa faˈamauria naˈa ngwae ki. God ka faˈataˈinia na mamanaˈanga nia diˈia ta ngwae tatalafaˈa. Aia, ma na ngwae filia God ka faˈataˈinia naˈa na ˈinotoˈanga nia. Sulia sa Saetan neˈe uu ˈi naˈona God kia, ma ka fai fafia na ngwai asina kia ki sulia dangi ma na rodo, kira ˈui ˈania faˈasia ˈi langi. 11 Na ngwae asina kia ki kira ka liufia sa Saetan ˈani na ˈabuna na kala Sipsip ma ˈani na fatalana God neˈe kira fata taloˈania, ma kira ka maˈudi fuana na maeˈa fuana God. 12 Kamu ngwae neˈe kamu tua ˈi langi, muke saeleˈa ˈamuˈa! Ma nia ke baˈa taˈa liu fuana na magalia ma na asi, sulia sa Saetan koso naˈa kwau siaumulu. Ma nia ka saetaˈa liu sulia nia saiana kaidaˈi nia ki kasi tau naˈa.”

13 Ma kaidaˈi neˈe faˈi loi doe neˈe ka saiana kira ˈui ˈani niaˈa ˈuana saena magalia, nia ka lalia naˈa na kini ba faˈafuta na ngela ngwane. 14 Sui, God ka kwatea naˈa ro ˈabaˈaba ru doe ki diˈia ˈabaˈabana ta afa fasi ˈiri nia ke lofo ˈuana na kula kira sasi akaˈu ana fuana ˈi saena na abaˈi kula kwasi, ˈi neˈeri kira ke baˈa lia sulia, ma kira ke folo ˈusia faˈasia na faˈi loi doe neˈeri sulia uulu faˈi ngali ki ma ono madamo ki, ˈiri nia kasi saungia. 15 Sui na faˈi loi doe neˈe ka moataˈinia maˈi na kafo diˈia ta kafo doe fasi ˈiri ke afetaˈinia na kini neˈe. 16 Ma na ano ka ˈafia na kini neˈe, ma ka ˈifingia naˈa ano, ma ka onomia na kafo neˈe na faˈi loi doe neˈeri ka moataˈinia maˈi. 17 Sui na faˈi loi doe neˈe ka saetaˈa liu fuana na kini neˈeri, ma ka leka ka fuˈa faˈinia na kwalafa nia ki taˈifau neˈe kira roˈosulia na taki God ki, ma na faˈamanataˈanga mamana sa Jesus ki. 18 Ma na faˈi loi doe neˈeri ka dao naˈa ˈi asi, ma ka uu naˈa ˈana ˈi ninimana asi.

13

Na ro ru mauri kwasi ki

1 Sui nau ku lisia taˈi ru mauri kwasi
nia raˈe maˈi faˈasia saena asi. Na ru
neˈeri nia toˈo ana fiu gwauˈi ru ki, ma
taˈi akwala konakona ru ma faˈinia na
akwala ˈeregwau tiˈitiˈi neˈe ka teo ana
na konakona ru neˈeri ki. Na sata taˈa
fuana fata buri tolingaˈi ˈanga ana God
ki neˈe kira keresiˈi ana fiu gwaˈi ru
neˈeri ki. 2 Ma na ru mauri kwasi neˈeri
neˈe lisilana ka diˈia na lepad, ma na
ˈaena lisilana ka diˈia na ˈaena na bea,
ma na kwakwana lisilana ka diˈia na
kwakwana na lion. Ma na faˈi loi doe
baera ka kwatea na ngasingasiˈanga doe
nia fuana na ru mauri kwasi neˈeri ˈiri
nia ka gwaungaˈi fafia ngwae ki. 3 Ma
ana taˈi gwau ana gwauˈi ru neˈeri ki,
nau ku lisia taˈi ru lia diˈia na maˈe maala
doe fuana saungilana, ma na maˈe maala
neˈeri ka mafo naˈa. Ma na ngwae ki
taˈifau saena magalia kira ka ˈarefo liu,
ma kira ka leka sulia na ru mauri kwasi
neˈeri. 4 Ma na ngwae ki kira ka foˈosia
naˈa na faˈi loi doe neˈeri, osiˈana nia
kwatea na mamanaˈanga nia fuana na ru
mauri kwasi neˈeri. Ma kira ka foˈosia
logo na ru mauri kwasi neˈeri kira ka ˈuri,
“Noaˈa ta ngwae neˈe diˈia na ru mauri
kwasi neˈe nama ta ngwae neˈe ka bolo
fuana fuˈanga faˈinia.”

5 Ma God ka alaˈania na ru mauri kwasi
neˈeri fasi ˈiri ka baˈatafea niaˈa talana,
ma ka fata buri tolingaˈi ana God, ma
nia ka gwaungaˈi sulia fai akwala ma ro
madamo ki. 6 Ma nia ka talaˈae naˈa na
fata faˈali lana God, ma ˈani satana God,
ma ˈi langi kula neˈe nia tua ana, ma na
ngwae ki taˈifau neˈe kira tua ˈi langi.
7 Ma God ka alaˈania fuana na fuˈanga
faˈinia na ngwae God ki, ma fuana na liu-
filada, ma ka gwaungaˈi fafia na kwalafa
ki taˈifau, ma na fanoa ki taˈifau, ma
na alaˈanga matamata ki taˈifau. 8 Ma
na ngwae ki taˈifau neˈe kira tua saena
magalia neˈe, God noaˈa kasi keresia na
satada saena na buka ana mauriˈa firi,
neˈe kira ke baˈa foˈosia na ru mauri
kwasi neˈeri. Na buka neˈeri, nia neˈe
buka kala Sipsip neˈe kira saungia. Ma
God ka keresia naˈa buka neˈeri ˈua naˈa
maˈi naˈona mala na saungaˈilana na
magalia.

9 Aia, kamu na ngwae ki neˈe kamu toˈo
ana na alinga ki, muke fafarongo. 10 Ti
ngwae amuˈa ˈi neˈana God filida naˈa
fuana daulada, kike baˈa dauda naˈa.
Ma ti ai logo amuˈa neˈe God ka filida
fuana saungilada ˈania sele ni ofoˈa ki,
kike baˈa saungida nama ˈania sele ana
ofoˈa ki. Kamu na ngwae God ki noaˈa
kamu kasi manata sala, sulia nia neˈe
kaidaˈi kamu naˈa fuana ngangataˈanga
ˈani faˈamamanaˈanga kamu ki.

11 Sui nau ku lisia taˈi ru mauri kwasi
laˈu ka sakatafa maˈi faˈasia saena mag-
alia. Nia ka toˈo ana na ro konakona ru
ki diˈia ta kala sipsip, ma na lingana ka
diˈia ta faˈi loi doe. 12 Nia ka rao ˈani na
ngasingasiˈanga na etana ru mauri kwasi
kaidaˈi nia tua faˈinia. Ma ka suˈumaˈinia
na magalia ma na ngwae ki taˈifau saena
magalia fasi ˈiri kira ka foˈosia na etana
na ru mauri kwasi ba na maala doe nia
mafo naˈa. 13 Ma na ruana ru mauri
kwasi ka sasi ru faˈanadaˈa doe fuana
ˈarefoˈanga ani ki, ma ka faˈakosoa maˈi
na mafula faˈasia ˈi langi ˈuana saena
magalia ˈi naˈona na ngwae ki taˈifau.
14 Ma nia ka sokea naˈa ngwae ki taˈifau
neˈe kira tua saena magalia ˈani ru ni
ˈarefoˈanga ˈani ki, ana kaidaˈi nia tua
faˈinia na ru mauri kwasi etaeta baera.
God neˈe alaˈania nia ka sasia na ru
neˈeri ki. Ma na ru mauri kwasi neˈe ka
sasi na ngwae ki ka saungaˈinia nununa
na etana na ru mauri kwasi ba kira kwaˈi
maala ana ˈani sele ni ofoˈa, bore ma
nia ka mauri goˈo ˈana. Na nunuˈi ru
neˈeri fuana faˈadoelana niaˈa. 15 Ma
God ka alaˈania na ruana ru mauri kwasi
neˈeri fasi ˈiri ka kwatea naˈa mauriˈa
fuana na nunuˈi ru neˈeri fasi ˈiri ka
fata ma fasi ˈiri ka saungia na ngwae
ki taˈifau neˈe noaˈa kasi foˈosia. 16 Ma
nia ka suˈumaˈinia na ngwae ki taˈifau,
ngwae tiˈitiˈi ki ma na ngwae doe, neˈe
ngwae toˈoru ki ma na ngwae dalaˈa
ki, na ngwae rao laga ulafu ki ma na
ngwae aloge ki, fasi ˈiri kira ke keresia na
maˈetoto bali lima ˈoloˈolo kira ki nama
ˈi maana darada. 17 Noaˈa ta ngwae kasi
foli nama noaˈa kasi ˈoifoli diˈia noaˈa
nia kasi toˈo ana na maˈetoto neˈeri. Na
maˈetoto neˈeri neˈe na satana na ru
mauri kwasi neˈeri, nama na toˈongaˈa
ana na satana.

18 Muke malingaˈinia na ru neˈe. Sui

bore ˈana sa tai neˈe ka sai ˈi ru ka fada toˈongaˈa neˈe ana ru mauri kwasi neˈeri, osiˈana na kerekereˈa nia neˈe satana ngwae ma na kerekereˈa neˈeri nia ˈuri: 666.

14

Na kala Sipsip ma na ngwae nia ki

1 ˈUnaˈeri nau ku lia laˈu, ma nau ku lisia naˈa kala Sipsip nia uu ˈi gwauna na ua ˈi Sion faˈinia 144,000 ngwae ki neˈe kira keresia na satana na kala Sipsip neˈeri ma na satana na Maˈa nia ˈi maana darada. 2 Ma nau ku rongoa taˈi lingalingaˈi ru faˈasia ˈi langi ka diˈia kwangakwanga doe, ma ka diˈia ta kiri doe. Na lingalingaˈi ru neˈe nau ku rongoa nia diˈia na ru fuana kwaˈilana neˈe kira saea ˈani na harp ki neˈe ngwae ki kira kwaiˈia. 3 Ma na ngwae neˈeri ki kira ngulia taˈi faˈi ngu faolu ˈi naˈona na kula ni tuaˈa ana ˈinotoˈanga, ma ˈi naˈo ˈada na fai ru mauri ki ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki. Ma noaˈa ta ngwae laˈu ka saiana faˈi ngu neˈe, taˈifilia goˈo na 144,000 ngwae neˈe na Christ nia foli ˈusida ki faˈasia saena magalia goˈo neˈe kira saiana faˈi ngu neˈeri. 4 Kira neˈe na ngwae neˈe kira tua sikasika diˈia na ngwae ma na kini neˈe kira ˈau abuda ki, osiˈana noaˈa kira kasi faˈasua saena maurilada ˈani foˈosilana malamala god ki. Ma kira ka leka sulia na kala Sipsip ˈuana kula ki taˈifau neˈe nia leka ana. Ma kiraˈa logo na ngwae God ka foli olitaˈinida faˈasia na magalia, ma kira ka kwateda diˈia na kwateˈa totongaˈi fuana God ma fuana na kala Sipsip. 5 Ma noaˈa kira kasi soke ma noaˈa kira kasi sasi ta ru taˈa.

Na uulu ˈainsel ki

6 Sui nau ku lisia laˈu taˈi ˈainsel ka lofo saena mamanga, faˈinia na Faˈarongoˈa Leˈa neˈe ka tuatua firi ˈuana na faˈataloˈa ˈani fuana na ngwae ki neˈe kira tua saena magalia, ma fuana na kwalafa ki taˈifau, ma na alaˈanga matamata ki taˈifau, ma na fanoa ki taˈifau. 7 Ma nia ka ako doe ka ˈuri, “Muke faˈaˈinotoˈa God, ma muke baˈatafe nia! Sulia kaidaˈi nia fuana na matalangaˈilana na ngwae ki nia dao naˈa. Muke foˈosia God neˈe nia saungaˈinia ˈi langi, ma na magalia, ma na asi, ma na kafo ki!”

8 Sui na ruana ˈainsel ka leka maˈi ˈi buri na, ka fata ˈuri, “Nia funu naˈa. Na fanoa doe ba ˈi Babilon funu naˈa, osiˈana nia kwate na ngwae ki ka sasia ru taˈa liu.”

9 Aia, ma uula ˈainsel ka leka maˈi burina na ro ˈainsel etaeta neˈeri ki, ka fata doe ka ˈuri, “Diˈia ta ngwae bore ˈana ka foˈosia na ru mauri kwasi neˈeri ma na nununa ma ka ngalia naˈa maˈetoto nia ˈi maana darana nama ana limana, 10 nia ke baˈa ruˈufia logo kwaˈikwaˈinga ana na saetaˈanga God. Ma sa tai faˈida neˈe kira sasia ru neˈe, kike baˈa nonifii ˈani mafula ma na ru neˈe kira saea ˈani salfa ˈi naˈona ˈainsel abu ki ma na kala Sipsip. 11 Ma sasuna na mafula neˈe ka faˈanonifii kira ka sasu talau naˈa ˈana sulia asoa firi. Ma ka noaˈa ta mamaloˈanga ana nonifiiˈanga sulia rodo ma na asoa fuana sa tai faˈida neˈe kira foˈosia na ru mauri kwasi neˈe, ma na nununa, ma fuana sa tai faˈida logo neˈe kira toˈo ana na maˈetoto ana satana.”

12 Ma osiˈana na ru neˈeri ki, ngwae God ki ke suˈute, bore ˈana kaidaˈi ana ˈafitaˈiˈanga. Kiraˈa naˈa na ngwae neˈe kira roˈosulia taki God ki, ma kira ka rao leˈa fuana sa Jesus.

13 Sui nau ku rongoa naˈa lingalingaˈi ru faˈasia ˈi langi ka fata ˈuri, “ˈOke keresia ru neˈe ki: ˈIta ana kaidaˈi neˈe ma ka oli ˈalaˈa, God ke faˈaleˈa sa tai faˈida neˈe kira mamana fuana ana kaidaˈi kira mae!”

Ma na Anoˈi ru Abu ka olisia ka ˈuri, “ˈIu, nia mamana liu. Kira ke baˈa saeleˈa, sulia kira mamalo faˈasia na raoˈa doe kira ki, sulia na leˈangaˈa ana raolada ka leka faˈinida.”

Kaidaˈi ana loiru ˈanga ana magalia

14 Sui nau ku lia laˈu, ma nau ku lisia na gwaˈi salo kwao. Ma na ru neˈe gwauru ˈi fafona na gwaˈi salo neˈeri lisilana ka diˈia na ngwae, ma na ˈeregwau ana gol neˈe ka teo ˈi fafona na gwauna, ma nia ka dau ana taˈi naifi toˈo liu. 15 Ma taˈi ˈainsel laˈu ka ruˈu maˈi faˈasia na Luma Abu God, ma ka ako doe fuana na ngwae neˈe tua ˈi fafona na gwaˈi salo ka ˈuri, “ˈOke ngalia na naifi ˈoe, ˈoko fikua na

ru ki, osiˈana neˈe kaidaˈi fuana loiruˈa saena magalia dao naˈa maˈi, sulia neˈe magalia nia diˈia naˈa fuaˈi ru maua!”
16 Ma na ngwae neˈe ka tua ˈi fafona na gwaˈi salo ka siru ˈani na naifi nia fafona na magalia, ma ka loia naˈa na ru saena magalia ki taˈifau.
17 Ma taˈi ˈainsel laˈu ka ruˈu maˈi faˈasia na Luma Abu God ˈi langi ma ka dau logo ana taˈi naifi toˈo liu. 18 Sui taˈi ˈainsel laˈu neˈe ka gwaungaˈi fafia na mafula, ka leka maˈi faˈasia na fulifoˈosi, ma nia ako kwau fuana na ˈainsel ba dau ana na naifi ka ˈuri, “ˈOke sikilia naˈa fingi grep ki saena magalia ˈani naifi ˈoe, sulia na fingi ˈai neˈe ki maua naˈa!” 19 Na grep ki uu fuana na ngwae taˈa ki. Ma na ˈainsel neˈeri ka siru ˈani naifi nia fafona na magalia, ma ka loia naˈa na grep neˈeri ki, ma ka ˈui ˈanida saena kula fuana na ngisilana na grep fuana waen, na kula fuana nonifiiˈanga sulia saetaˈanga God.
20 Ma na grep neˈeri ki kira ka uria ngisia naˈa ˈi saena na ru fuana ngisilana na grep neˈe teo ˈi maa faˈasia na fanoa doe. Ma na ˈabu ka raˈe maˈi faˈasia saena na ru neˈeri fuana ngisilana na grep, ma ka afe naˈa sulia 296 kilomita ki, ma na ˈatolana ka bolo faˈinia lima faˈi ˈoiˈa ki.

15

Na fiu ˈainsel ki faˈinia na fiu kwaˈikwaˈinga ˈisi ki

1 Sui nau ku lisia laˈu taˈi faˈataˈinga doe ni ˈarefoˈanga ana ˈi langi: Na fiu ˈainsel ki faˈinia na fiu kwaˈikwaˈinga ˈisi ki. Na fiu kwaˈikwaˈinga neˈeri ki naˈa neˈe ˈisilana na saetaˈanga God fuana ngwae abula taˈa ki.
2 Sui nau ku lisia taˈi ru diˈia na asi neˈe lisilana ka diˈia na galasi neˈe ka dola faˈinia na mafula. Ma nau ku lisia logo na ngwae ki neˈe kira liufia na ru mauri kwasi, ma na nununa, ma na ru neˈe kira keresia na namba olisia na satana. Ma kira uu ˈi ninimana asi neˈeri, ma kira ka dau ana ru ni kwaˈilana ki neˈe kira saea ˈani na harp ki neˈe God kwatea fuada.
3 Ma kira ka ngulia na faˈi ngu sa Moses, na ngwae rao God, ma na faˈi ngu na kala Sipsip, kira ka ˈuri,

“God ngasingasiˈa ka tasa, na raoˈa ˈoe ki taˈifau ka doe ma ka leˈa liu.
ˈAeˈo neˈe na tatalafaˈa ana fanoa ki taˈifau, ma na malitamu ka saga ma ka mamana.
4 Aofia ˈae, ngwae ki taˈifau kira ke baˈa maˈu, ma kira ka faˈaˈinotoˈa ˈoe, sulia taˈifili ˈoe goˈo neˈe ˈoko saga mamana.
Ma na ngwae ana fanoa ki taˈifau kira ke baˈa foˈosi ˈoe, si neˈe kira ka lisia naˈa na raoˈa saga ˈoe ki.”

5 Ma buri ˈana, nau ku lisia na Babala Abu God ˈi langi, ma kira ka ˈifi ˈafia na Kula Abu Liu neˈe God tua ˈana ˈi saena.
6 Ma na fiu ˈainsel ki kira ka ruˈu maˈi faˈasia na Babala Abu God faˈinia na fiu kwaˈikwaˈinga ki. Kira ka ruˈufia na ifi kwao ki neˈe faolu ma ka ngwasinasina, ma kira ka nikia na foˈosae ˈani gol ki ˈi fuˈufuˈuda. 7 Sui taˈi ru ana na fai ru mauri ba ki ka kwatea fuana na fiu ˈainsel ki na fiu titiu ana gol ki neˈe fungu ˈania na saetaˈanga God neˈe tuatua firi. 8 Ma na sasu faˈasia na ˈinotoˈanga God ma na ngasingasiˈanga nia ka fungulia saena Babala Abu God, ma noaˈa ta ngwae ka ˈiri totolia fuana ruˈungaˈa saena Babala Abu, leka ka dao ana kaidaˈi neˈe fiu kwaˈikwaˈinga na fiu ˈainsel neˈeri ki kira ngalia maˈi ka sui.

16

Na fiu dako ru ki ana saetaˈa ˈanga God

1 Sui nau ku rongoa taˈi lingalingaˈi ru doe ka talo maˈi faˈasia na Luma Abu God, ma ka fata ˈuri fuana fiu ˈainsel neˈeri ki, “Kamu ke leka, muke kisitani na fiu dako ru ana saetaˈanga God ki ˈi fafona na magalia.”
2 Ma na etana ˈainsel ka leka, ka kisitani na dako ru nia ˈi fafona na ano. Ma na maˈe maala taˈa ki neˈe ka fii liu ka duˈafia na ngwae neˈe kira toˈo ana na maˈetoto ana na ru mauri kwasi baera ma kira ka foˈosia na nununa.
3 Sui na ruana ˈainsel ka kisitani na dako ru nia ˈi saena na asi. Ma na asi ka rokisi diˈia na ˈabuna ta ngwae ba nia mae, ma na ru mauri ki ˈi saena na asi kira ka mae taˈifau.
4 Sui na uula ˈainsel ka kisitani na dako ru nia ˈi saena na kafo afeafe ki, ma na

maˈe busu ki, ma kira ka ˈabula taˈifau naˈa. 5 Sui nau ku rongoa na ˈainsel neˈe gwaungaˈi fafia na kafo ka fata ˈuri, “God ˈaeˈo neˈe ˈoko abu, ˈoko tua ˈua maˈi ˈi naˈo, ma ˈoko tua logo ana kaidaˈi neˈe. Na matalangaˈinga ˈoe ki neˈe ˈoko sasia, nia saga liu, 6 osiˈana kira saungia na ngwae God ki, ma na profet ki ka mae naˈa. Ma nia neˈe sasia ˈoko kwatea naˈa ˈabu fuada fuana na kwaˈufilana. Nia neˈe, kira ka ngalia na kwaˈikwaˈinga neˈeri.”

7 Sui nau ku rongoa taˈi lingalingaˈi ru faˈasia fuˈa ka fata ˈuri, “God ngasingasiˈa ka tasa, neˈe matalangaˈinga ˈoe ki ka mamana ma ka saga liu!”

8 Sui na faina ˈainsel ka kisitani naˈa na dako ru nia ˈi fafona na madaˈafi, ma God ka alaˈania fuana ka sarufia na ngwae ki ˈani ˈakoˈako ˈanga doe nia. 9 Na ˈakoˈakoˈanga neˈeri ka duˈafia na ngwae ki, ma kira ka fata taˈa ana satana God neˈe nia toˈo ana na ngasingasi ˈanga fuana na kwaˈikwaˈinga neˈeri ki. Ma kira ka ˈaila ˈani kakari alifaˈi ˈanga faˈasia na roraˈa kira ki, ma kira ka ˈaila logo ˈani baˈatafelana ˈinotoˈanga nia.

10 Sui na limana ˈainsel ka kisitani na dako ru nia ˈi fafona kula ni tuaˈa ana ˈinotoˈanga ana na ru mauri kwasi baera, ma na ˈinotoˈanga nia ka rodoˈa. Ma na ngwae ki kira ka ˈala fafia na meada osiˈana nia fiida liu. 11 Ma kira ka fata taˈa ana God ˈi langi, osiˈana nonifiiˈa kira ki ma na maala kira ki. Ma noaˈa kira kasi kakari alifaˈi goˈo faˈasia na falafala taˈa kira ki.

12 Sui na onona ˈainsel ka kisitani naˈa na dako ru nia saena kafo doe neˈe kira saea ˈani ˈi Iufretes. Ma na kafo neˈeri ka langalanga ma ka alua naˈa tala fuana na ngwae tatalafaˈa ki neˈe kira leka maˈi faˈasia fanelana sina. 13 Sui nau ku lisia uulu ano ˈi ru taˈa ki neˈe kira lia diˈia na gwere ki, kira ka ruˈu maˈi faˈasia kwakwana na faˈi loi doe baera, ma faˈasia kwakwana na ru mauri kwasi baera, ma faˈasia kwakwana na profet ˈosoˈoso baera. 14 Kira naˈa neˈe ano ˈi ru taˈa ki neˈe kira sasia na ru faˈanadaˈa ˈoro fuana ˈarefoˈanga ˈani ki. Na uulu ano ˈi ru taˈa neˈe ki kira leka maˈi siana na ngwae tatalafaˈa ki taˈifau saena magalia, fasi ˈiri kira ka fiku kira ˈuana na fuˈanga ana faˈi asoa neˈe God ngasingasiˈa ka tasa ke matalangani na ngwae ki.

15-16 Sui na uulu ano ˈi ru taˈa neˈeri ki kira ka fikua na ngwae tatalafaˈa ki ana taˈi kula neˈe kira saea ˈani alaˈanga ngwae Jiu “Armagedon.”

Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Muke rongoa, nai baˈa leka maˈi ana taˈi kaidaˈi neˈe kamu kasi saiana, diˈia ta ngwae bili! Ma ˈoilakiˈa fuana sa tai faˈida neˈe kira tua kwaimamani ma kika ruˈufia na ifi kira ki, ˈiri noaˈa kira kasi ˈeke fuana na liu dadaraˈanga safitana ngwae ki!”

17 Sui na fiuna ˈainsel ka kisitani na dako ru nia saena mamanga. Ma taˈi lingalingaˈi ru doe ka talo maˈi faˈasia fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga ˈi saena na Luma Abu God, ka fata ˈuri, “Nia sui naˈa!” 18 Sui na meamea ka bina, ma na lingalingaˈi ru doe ki ka talo, ma na kiri ka kwa, ma na tikitiki doe ka liu. Aia, ma ka noaˈa ta tikitiki ˈunaˈeri ˈita ˈua maˈi ana kaidaˈi God nia saungaˈinia na ngwae ki, sulia na tikitiki neˈe nia taˈa ka tasa. 19 Ma na fanoa doe neˈe ˈi Babilon ka afole ˈani uulu baliˈi ru ki, ma na fanoa doe ana fanoa ki taˈifau kira ka takalo. God ka manata toˈona fanoa doe neˈe ˈi Babilon ma ka kwaiˈida ka diˈia neˈe kira kwaˈufia na waen saena na titiu neˈe fungu ˈania saetaˈanga nia. 20 Ma na bubunga ki taˈifau ka noaˈa naˈa ˈada, ma na faˈi ua ki taˈifau ka noaˈa naˈa ˈada logo. 21 Ma na uta neˈe ka diˈia na fau doe ki neˈe kulu liu ka ˈasia maˈi faˈasia saena mamanga fafona ngwae ki. Kululana taˈi gwaˈi fau ana fau neˈeri ki diˈia 45 kilogram. Ma na ngwae ki kira ka fata taˈa ana God osiˈana na ru neˈeri, duˈungana na kwaˈikwaˈinga neˈeri nia taˈa liu.

17

Na kini ˈusu

1 Sui taˈi ˈainsel ana na fiu ˈainsel ba kira dau ana na fiu dako ru ba kiri ka leka maˈi siaku, ma ka fata ˈuri, “ˈOke leka maˈi, ˈiri nai faˈataˈinia na kwaˈikwaˈinga neˈe God ke baˈa sasia ana fanoa neˈeri neˈe nia tua karangia na kafo ˈoro ki. God ka kwaiˈia na fanoa neˈeri sulia nia diˈia na kini ˈusu. 2 Na ngwae tatalafaˈa ki saena magalia kira

inaʼu ana sasilana ru taʼa ki diʼia na kini neʼe, ma na ngwae saena magalia ki oga logo sasilana ru taʼa neʼe kini neʼe oga sasilaniʼi ki.”
3 Sui na Anoʼi ru Abu ka talaʼi nau, ma na ʼainsel ka ngali nau ʼuana saena abaʼi kula kwasi. Ma nau ku lisia taʼi kini neʼeri nia tua ʼi fafona taʼi ru mauri kwasi meo neʼe kira keresia na sata taʼa ki ʼi nonina neʼe ka fata buri tolingaʼi ana God. Na ru mauri kwasi neʼeri ka toʼo ana fiu gwauʼi ru ki ma na akwala konakona ru ki logo. 4 Ma na kini neʼeri ka toro ʼani na toro meo borabora ʼa, ma kira ka laungi ʼani na laungi neʼe kira saungaʼinia ʼani na gol ma na ru iroiroʼa ki liulada ka doe liu. Ma nia ka dau ana taʼi titiu neʼe kira saungaʼinia ʼani gol, ma ka fungu ʼani na ru taʼa nia sasiʼi ki. 5 Ma na kerekereʼa neʼe kira keresia ʼi maana darana ka ʼuri: “Na fanoa doe ʼi Babilon, na teʼa ana ʼusuʼa ki taʼifau ma na ngwae taʼa ki taʼifau saena magalia.” Ma na fadalana kerekereʼa neʼeri kira ka sofongaʼinia naʼa. 6 Ma nau ku lisia na kini neʼe fasi nia kwaʼu ka gwaulilinga ana na ʼabuna na ngwae God ki neʼe nia saungida osiʼana neʼe kira faʼamamana ana sa Jesus.

Kaidaʼi nau ku lisia, nau ku ʼarefo liu. 7 Ma na ʼainsel neʼe ka fata ʼuri fuaku, “Faʼuta neʼe ʼoko ʼarefo kwa? Nau ku fada ʼaku na fadalana na kini neʼe, ma na ru mauri kwasi neʼe nia tua ʼi fafona, neʼe nia toʼo ana fiu gwauʼi ru ki ma na akwala konakona ru ki. 8 Na ru mauri kwasi neʼe ʼoko lisia nia mauri ʼi naʼo, bore ma nia mae naʼa. Ma nia ka karangi raʼe naʼa maʼi ʼi maa faʼasia na kilu gwagwa lingalinga baera, fasi ʼiri ka leka ʼuana na malangisilana. Ma na ngwae ki saena magalia neʼe noaʼa kira kasi keresia na satada saena na buka ana mauriʼa ʼita ʼua maʼi naʼo ana saungaʼilana na magalia, kira ke baʼa ʼarefo ana kaidaʼi kira lisia na ru mauri kwasi neʼe. Sulia nia mauri maʼi ʼi naʼo ma kaidaʼi neʼe nia ka mae naʼa, bore ma nia ke baʼa dao laʼu maʼi.
9 “ʼOke manata leʼa ʼania liatoʼongaʼa sulia na ru neʼe: Na fiu gwauʼi ru ki neʼe fiu faʼi ua neʼe kini neʼe nia tua ʼi fafoni ki. Ma kira logo neʼe fiu ngwae tatalafaʼa ki. 10 Na lima ngwae ki ada kira mae naʼa, taʼi ngwae ka gwaungaʼi ʼua, ma ta taʼi ngwae kasi dao ʼua maʼi. Ma kaidaʼi nia dao maʼi, nia ke baʼa gwaungaʼi goʼo ʼana sulia kala kaidaʼi tiʼitiʼi. 11 Ma na ru mauri kwasi ba maumauri ʼi naʼo ma ka mae naʼa, nia neʼe kwaula ngwae tatalafaʼa. Niaʼa ta ngwae ana na fiu ngwae tatalafaʼa ki, ma nia ke baʼa leka naʼa fuana na faʼafunulana.
12 “Ma na akwala konakona ru ki neʼe ʼoko lisia neʼe na akwala ngwae tatalafaʼa neʼe noaʼa kira kasi ʼinotoʼa ʼua. Ma kira ke baʼa kwatea na ʼinotoʼanga fuana kike tatalafaʼa faʼinia na ru mauri kwasi neʼeri sulia taʼi agi sina. 13 Ma na akwala ngwae tatalafaʼa neʼe ki, kira rao goʼo ʼada fasi ʼiri kira ka kwatea naʼa ngasingasiʼanga kira ki ma na gwaungaʼi ʼanga kira ki fuana na ru mauri kwasi baera. 14 Ma kira ke baʼa fuʼa faʼinia na kala Sipsip. Ma na kala Sipsip neʼeri faʼinia na ngwae nia ki neʼe nia filida neʼe kira roʼosuli nia, kira ke baʼa liufi kira. Sulia nia neʼe Aofia fafia na aofia ki taʼifau, ma ka Tatalafaʼa fafia na ngwae tatalafaʼa ki taʼifau.”
15 Ma na ʼainsel ka fata laʼu ʼuri fuaku, “Na kafo neʼe ʼoko lisia neʼe kini ʼusu neʼe nia tua ʼi fafona ki neʼe na fanoa ki, ma na ngwae ki, ma na alaʼanga matamata ki. 16 Na ru mauri kwasi ma na akwala konakona ru neʼe ʼoko lisida neʼe, kira ke baʼa liataʼafia na kini ʼusu neʼe. Ma kira ke baʼa lafua na ru nia ki taʼifau faʼasia, ma nia ka dadara naʼa ʼana. Ma kira ka ʼania naʼa fasi ʼana nonina, ma kira ka duʼafia ʼani mafula. 17 Sulia God alua naʼa manataʼi ngwae ʼi saena na liada, kira ka sasia na ru neʼe nia ogaʼi ki. Ma kira ka alua taʼi manataʼanga ʼuana na kwatelana na ngasingasiʼanga kira fuana na ʼinotoʼanga fuana na ru mauri kwasi neʼe, ʼiri nia ka gwaungaʼi leleka ka dao ana kaidaʼi neʼe fatalana God ke baʼa fuli mamana naʼa.
18 “Ma na kini neʼe ʼoko lisia niaʼa neʼe na fanoa doe neʼe gwaungaʼi fafia na ngwae tatalafaʼa ki taʼifau saena magalia.”

18

Na funulana ʼi Babilon

1 ʼI buri, nau ku lisia taʼi ʼainsel laʼu nia koso maʼi faʼasia ʼi langi. Ma nia ka

toˈo ana na ngasingasiˈanga doe, ma na raralana ka raraˈafia na magalia taˈifau.
2 Ma nia ka ako ka ˈuri, “Nia funu naˈa!
Na fanoa doe ba ˈi Babilon funu naˈa! Nia
ka rokisi ka alua naˈa na fanoa fuana na
ano ˈi ru ki. Ma na ano ˈi ru taˈa ki ma na
noˈo taˈa ki, kira tua naˈa ˈi saena. 3 Sulia
na ngwae Babilon ki kwate ma ngwae ana
fanoa ki taˈifau ka sasia ru taˈa ˈoro liu.
Na ngwae tatalafaˈa ki saena magalia kira
ka sasia ru taˈa diˈia ngwae Babilon logo.
Ma na ngwae ˈoro neˈe kira foli ru ma
kika ˈoifoli ki kira toˈo ana na toˈoruˈa
doe ki osiˈana neˈe ngwae Babilon ki oga
ru leˈa ˈoro ki.”

4 Sui nau ku rongoa taˈi lingalingaˈi ru
laˈu faˈasia ˈi langi ka fata ˈuri, “Ngwae
God ki ˈae, mulu leka maˈi faˈasia na
fanoa neˈana! ˈAsu ˈubani kamu kata
ˈado faˈinia ana sasia taˈangaˈa nia ki,
ma ˈasu ˈubani kamu kata ruˈufia na
kwaˈikwaˈinga nia ki. 5 Sulia na sasi
taˈangaˈa ana ngwae Babilon ki raˈe ka
bolo naˈa faˈinia ˈi langi, ma God noaˈa
kasi takadalafa na sasi taˈangaˈa kira
ki. 6 Alu God ke sasi na ru taˈa ki
fuana ˈi Babilon, diˈia logo ˈi Babilon
nia sasia fuamuˈa ngwae God ki, ma
nia ke duˈu ro fau ani fuana ˈi Babilon.
7 Alu God ke kwatea na nonifiiˈanga ma
na liadilaˈanga fuana Babilon, ka diˈia
logo na ˈinotoˈanga ma na tua leˈangaˈa
neˈe ˈi Babilon kwatea fuana niaˈa talana.
Sulia na ngwae Babilon ki ka fata goˈo
ˈana ˈuri fuada talada, ‘Kulu gwaungaˈi
fafia ngwae ki taˈifau! Ma kulu noaˈa
laˈu diˈia ta gwaˈi ˈuru dalaˈa, ma noaˈa
kulu kasi saiana ta liadilaˈanga.’ 8 Osiˈana
ngwae Babilon ki fata ˈunaˈeri, ana ta
faˈi asoa God ke baˈa kwaiˈia niaˈa ˈani
na mataˈinga, ma na liadilaˈa, ma na
fioloˈa. Ma na mafula ke baˈa sarufia
niaˈa, osiˈana neˈe God ngasingasiˈa ka
tasa, nia ka matalangaˈi kira.”

9 Ma na ngwae tatalafaˈa ki faˈasia
saena magalia neˈe kira sasia ru taˈa liu
ki faˈinia ˈi Babilon, ma kira ka ˈado ˈani
na toˈoruˈa nia, kike baˈa angi fafia na
fanoa neˈeri kaidaˈi kira lisia na sasuna
mafula neˈe doˈofia niaˈa. 10 Ma kira ke
uu tau sulia kira maˈu ˈasu ˈubani kira
kata nonifii diˈia logo niaˈa. Ma kira ka
fata ˈuri, “Nia taˈa liu fuamu ˈi Babilon,
na fanoa doe ma fanoa ˈinotoˈa! Na
kwaˈikwaˈinga ˈoe, nia dao ˈaliˈali naˈa
maˈi fafiˈo!”

11 Aia, ma na ngwae neˈe kira foli ru
ma kika ˈoifoli ki saena magalia, kira angi
ma kira ka kwaimanatai fuana ˈi Babilon,
sulia noaˈa ta ngwae kasi folia naˈa na
ru kira ki. 12 Sulia noaˈa ta ngwae kasi
folia naˈa na gol kira ki, ma na silva kira
ki, ma na fau ngwasinasina kira ki, ma
na ru folilana doe ki, ma na toro kwanga
kerokero ki neˈe folilada doe, ma na ˈai
neˈe folilani doe ki, na ru saungaˈiniˈi
ˈani na suli ki, ma na ru kira saungaˈinia
ˈani ˈai folilana doe ki, ma na barasi ki,
ma na kaˈikaˈi salo ki ma na mabol neˈe
folilani doe ki, 13 ma na fanga leˈa ki, ma
na ru moko leˈa ki neˈe folilani ka doe.
Ma noaˈa logo ta ngwae neˈe ka folia naˈa
na waen kira ki, ma na ngwaingwai kira
ki, ma na ru kira ki fuana saungaˈilana na
beret, ma na buluka kira ki, ma na sipsip
kira ki, ma na hos kira ki, ma na ru neˈe
na hos ki kira tara, ma na ngwae rao ˈoˈo
ki. ˈIu ma ngwae ki bore, kira ka folida
ma kika ˈoifoli logo ˈanida.

14 Ma na ngwae neˈe kira foli ru ma
kika ˈoifoli ki, kira ka fata ˈuri fuana
Babilon neˈeri, “Na ru leˈa ki taˈifau goˈo
neˈe ˈoko oga ˈoke toˈo ani, kike baˈa
noaˈa naˈa faˈasiˈo. Ma na toˈoruˈa ˈoe
ki taˈifau ma na ru ngwasinasina ˈoe ki
niˈi funu logo, ma ka ˈafitaˈi ˈoko lisida
laˈu.” 15 Ma na ngwae neˈe kira foli
ru ma kika ˈoifoli ki, neˈe kira toˈoru
ˈani Babilon, kira ke baˈa uu tau sulia
kira maˈu ˈasu kira ka ruˈufia logo na
nonifiiˈanga nia. Ma kira ke baˈa angi
ma kira ka kwaimanatai. 16 Ma kira ke
baˈa angi kira ka fata ˈuri, “Nia taˈa liu,
sulia na ngwae ana fanoa doe ba ˈoko toro
ˈani na ifi leˈa ki neˈe folilani doe, ma ka
laungia ˈani na ru ngwasinasina ki neˈe
folilani doe. 17 Aia, ana kaidaˈi tiˈitiˈi neˈe
toˈoruˈa nia ki ka sui faˈasi nia.”

Na ngwae doe ki taˈifau ana faka ki, ma
na ngwae neˈe kira leka saena faka ki,
ma na ngwae neˈe kira rao saena na faka
ki, ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira rao
saena asi, kira ka uu tau naˈa ˈada. 18 Ma
kira ka angi kaidaˈi kira lisia na sasuna na
mafula neˈe sarufia Babilon, kira ka ˈuri,

“ꞌIta maꞌi etangilana, noaꞌa naꞌa ta fanoa doe laꞌu neꞌe ka diꞌia na fanoa doe neꞌe!”
19 Ma kira ka ꞌuia na gwauda ꞌani fuꞌa, ma
kira ka angi ma kira ka kwaimanatai kira
ka fata ꞌuri, “Taꞌa liu fuana na fanoa doe
neꞌe. Na ngwae ki taꞌifau neꞌe kulu toꞌo
ana faka ki, kulu toꞌoru ꞌani na toꞌoruꞌa
Babilon. Ana kaidaꞌi tiꞌitiꞌi goꞌo neꞌe ru
nia ki taꞌifau ka sui naꞌa faꞌasia.”
20 Ma kamu na ngwae ꞌi langi ki, muke
noni saeleꞌa, sulia ꞌi Babilon funu naꞌa.
Ma na ngwae God ki, ma na ngwae ni li-
furongo ki, ma na profet ki, muke saeleꞌa
sulia God matalangaꞌinia naꞌa fafia ru
taꞌa neꞌe nia sasiꞌi fuamuꞌa.
21 Sui taꞌi ꞌainsel ngasingasiꞌa ka ngalia
taꞌi fau doe ma ka ꞌui ꞌania saena asi, ma
ka fata ꞌuri, “Kira ke baꞌa ꞌui ꞌani ꞌoe, na
fanoa doe neꞌe ꞌi Babilon, ꞌiri noaꞌa ta
ngwae kasi lisi ꞌoe laꞌu. 22 Ma ka ꞌafitaꞌi
laꞌu kira ka rongoa na lingana na harp
ki, ma lingana ngwae ki, ma na ꞌau ki,
ma na bungu ki faꞌasi ꞌoe. Ma ka ꞌafitaꞌi
naꞌa ta ngwae rao ka tua laꞌu faꞌi ꞌoe. Ma
noaꞌa kasi rongoa naꞌa lingana ta sauꞌa
ana fanga faꞌasiꞌo. 23 Ma noaꞌa ta unu
kasi duꞌa laꞌu ana ꞌaeꞌo. Ma ka ꞌafitaꞌi
kira ka rongoa laꞌu lingana ta araꞌi faolu
ma ta gwagwaeꞌa faꞌasi ꞌoe. ꞌI naꞌo naꞌa
maꞌi, na ngwae neꞌe kira foli ru ma kika
ꞌoifoli ki, kira ngwae talo magalia ki. Ma
ꞌani na sokeꞌa ꞌoe ki, ꞌoko faꞌarora na
ngwae ki taꞌifau saena magalia.”
24 God kwatea naꞌa kwaꞌikwaꞌinga
fuana na ngwae ꞌi Babilon ki, sulia neꞌe
kira ba saungia naꞌa na profet ki, ma na
ngwae God ki, ma ti ngwae ꞌoro laꞌu neꞌe
kira saungida saena magalia.

19

Na ꞌainsel talongani ꞌasilana ꞌi Babilon

1 ꞌI buri ꞌana ru neꞌe ki, nau ku rongoa
naꞌa lingana akoꞌa neꞌe doe diꞌia lingana
na fikuꞌa doe ꞌi langi kira ꞌuri, “Kulu
baꞌatafea God! Talitoꞌona God goꞌo neꞌe
nia faꞌamauri kia. Ma na ꞌinotoꞌanga
ma na ngasingasiꞌanga ki fuana God kia!
2 Na matalangaꞌinga nia ki ka mamana
ma ka ꞌoloꞌolo. Nia ka matalangaꞌi
maelia naꞌa kini ꞌusu neꞌe nia faꞌalia
na ngwae ki saena magalia ꞌania sasi
taꞌangaꞌa nia. Ma God ka kwatea naꞌa na
kwaꞌikwaꞌinga fuana, sulia nia saungia
na ngwae rao God ki.” 3 Ma kira ka ako
laꞌu kira ka ꞌuri, “Kulu ke baꞌatafea God!
Ma na sasuna mafula neꞌe ka duꞌafia
na fanoa doe neꞌe ka raꞌe ꞌi langi sulia
asoa firi.” 4 Ma na ro akwala ma na fai
ngwae faꞌinaꞌonaꞌo ki, ma na fai ru mauri
ki, kira bobo uruuru ꞌi ano ma kira ka
foꞌosia God neꞌe tua ana fuli gwauruꞌa
ana ꞌinotoꞌanga. Ma kira ka fata ꞌuri, “ꞌIu,
nia ke ꞌunaꞌeri! Kulu ke baꞌatafea God!”
5 Sui na lingalingaꞌi ru neꞌe ka talo maꞌi
faꞌasia fuli gwauruꞌa ana ꞌinotoꞌanga, ka
fata ꞌuri, “Na ngwae ki taꞌifau neꞌe kamu
fuꞌusi doe ana God, ngwae doe ma ngwae
tiꞌitiꞌi, ma na ngwae rao nia ki, muke
baꞌatafea God kia!”

Na fafangaꞌa ana araꞌinga na Kala Sipsip

6 Sui nau ku rongoa laꞌu na ru diꞌia
na lingana ta fikuꞌa doe ma ka ngwaꞌigi
diꞌia na rurulana ta tata doe, ma ka diꞌia
ta kiri doe. Ma nau ku rongoa kira
fata ꞌuri, “Kulu ke baꞌatafea God, sulia
God ngasingasiꞌa ka tasa, nia na ngwae
tatalafaꞌa! 7 Kulu saeleꞌa liu, ma kulu
ka baꞌatafea naꞌa ꞌinotoꞌanga nia! Sulia
nia dao naꞌa ana kaidaꞌi fuana na fikuꞌa
faꞌinia na kala Sipsip, ma na gwagwaeꞌa
nia ka sasi akaꞌu naꞌa ana niaꞌa fuana.
8 Ma God ka kwatea naꞌa toro mamaoꞌa
neꞌe faolu ma ka ngwasinasina fuana
gwagwaeꞌa ꞌiri ni ka toro ꞌani.” (Aia, na
fadalana na toro mamaoꞌa neꞌe nia naꞌa
neꞌe ru leꞌa neꞌe ngwae God ki kira sasiꞌi.)
9 Sui na ꞌainsel ka fata ꞌuri fuaku, “ꞌOke
keresia ru neꞌe: ꞌOilakiꞌa fuana na ngwae
ki neꞌe God laefida fuana na fangaꞌa ana
araꞌinga na kala Sipsip.” Ma na ꞌainsel ka
fata laꞌu ꞌuri, “Na alaꞌanga God neꞌeriꞌa,
nia mamana!”
10 Nau ku rongoa ru neꞌeri ki taꞌifau,
nau ku bobo uruuru ꞌi ꞌaena ꞌainsel
neꞌeri fuana na foꞌosilana. Sui, nia ka
fata ꞌuri fuaku, “Noaꞌa ꞌoe kosi foꞌosi
nau laꞌu! ꞌOke foꞌosia lala God! Sulia
nauꞌa na ngwae rao God goꞌo diꞌia logo
ꞌaeꞌo ma na ngwaefuta ꞌoe ki, na ngwae
ki taꞌifau neꞌe kira faꞌamamana ana na
mamanaꞌanga neꞌe sa Jesus faꞌataꞌinia.
Sulia neꞌe mamanaꞌanga neꞌe sa Jesus

faˈataˈinia, nia neˈe kwatea ma na ngwae God ki ka faˈatalo ˈani na Fatalana God.”

Na ngwae neˈe tua ˈi fafona na hos kwao

11 Sui nau ku lisia ˈi langi ka ˈifi, ma nau ku lisia taˈi hos kwao. Ma na ngwae neˈe ka tua ˈi fafona kira saea ˈani sa Rao Leˈa ma sa Mamana, osiˈana nia matalangaˈi ma ka fuˈa sulia na ˈoloˈoloˈa. 12 Na maana ka diˈia na meameana mafula, ma ka alua naˈa ˈeregwau ˈoro ki ˈi gwauna. Ma nia toˈo ana sata neˈe kira keresia ana nonina, ma niaˈa taˈifilia goˈo neˈe saiana. 13 Ma na ifi keta neˈe nia ka fungu ˈani ˈabu. Ma na satana ka ˈuri, “Na Fatalana God.” 14 Ma na fuani oro ˈi langi kira leka sulia. Ma kira toro ˈani toro kwao ma ka sikasika ki, ma kira ka tua ˈi fafona na hos kwao ki. 15 Ma taˈi sele ni ofoˈa toˈo liu ka ruˈu maˈi faˈasia saena kwakwana ˈiri ke baˈa liufia ˈani na maˈe fanoa doe ki. Ma nia ke baˈa ˈinotoˈa ˈusi kira ˈani na ngasingasiˈanga doe nia, ma ˈani na saetaˈanga God ngasingasiˈa ka tasa, nia ka ngisia na malimae nia ki, ka diˈia nia uria ngisia na grep ˈi saena na ru ni ngisilana na grep ki fuana waen. 16 Ta sata neˈe kira keresia sulia na toro keta nia ma sulia na ˈaena ka ˈuri, “Na Tatalafaˈa fafia na ngwae tatalafaˈa ki, ma na Aofia fafia na aofia ki.”

17 Sui nau ku lisia taˈi ˈainsel ka uu ˈi saena na madaˈafi. Ma nia ka ako fuada na noˈo ki neˈe kira lofo saena mamanga ka ˈuri, “Kamu leka maˈi, muke fiku ana na fangaˈa doe God. 18 Muke leka maˈi, muke ˈania na nonina ngwae tatalafaˈa ki, ma na ngwae ˈaˈana ki ana ofoˈa, ma na ngwae ana ofoˈa ki, ma na hos ki, ma na ngwae ki neˈe kira tua fafona na hos ki, ma na ngwae ki taˈifau, na ngwae rao ˈoˈo ki, ma na ngwae aloge ki, ma na ngwae ˈaˈana ki, ma na ngwae tiˈitiˈi ki.”

19 Sui nau ku lisia na ru kwasi baera, ma na tatalafaˈa ki saena magalia, ma na ngwae ni ofoˈa kira ki, kira ka fiku maˈi fuana na fuˈanga faˈinia na ngwae neˈe tua ˈi fafona na hos kwao ma na fuani oro nia. 20 Ma kira ka daua naˈa na ru kwasi baera faˈinia na profet ˈosoˈoso neˈe sasia na ru fuana ˈarefoˈanga ani ki fuana na ru kwasi baera. (Ana neˈe ru faˈanadaˈa neˈeri ki neˈe ka ˈoiˈana na ngwae neˈe kira toˈo ana na maˈetoto ana na ru kwasi neˈe ma na ngwae neˈe kira foˈosia na nununa.) Ma na ru kwasi neˈeri faˈinia na profet ˈosoˈoso baera, kira ˈui faˈi mauri ˈani keroˈa ˈi saena na ˈosi ana mafula neˈe duˈa ˈani salfa. 21 Ma na sele ni ofoˈa ba sakatafa maˈi faˈasia na kwakwana na ngwae ba tua ˈi fafona na hos kwao ka saungida na fuani oro kera ki. Ma na noˈo ki kira ka leka maˈi, kira ka ˈania na fasi ˈana nonida.

20

Na toˈoni faˈi ngali

1 Sui nau ku lisia laˈu taˈi ˈainsel ka koso maˈi faˈasia ˈi langi, ma ka dau ana taˈi sene doe faˈinia na kii ana na kilu gwagwa lingalinga. 2 Ma nia ka daua naˈa na faˈi loi doe ba kira saea ˈani sa Saetan, neˈe ngwae ˈaˈana fuana na ano ˈi ru taˈa ki, ma ka firi fafia sulia taˈi toˈoni faˈi ngali. 3 Ma na ˈainsel neˈeri ka ˈui ˈani nia ˈi saena na kilu neˈeri ma ka fono ˈusia, fasi ˈiri noaˈa nia kasi sokea laˈu na ngwae ki, leleka na taˈi toˈoni faˈi ngali neˈeri ki ka sui. Ma buri ˈana kaidaˈi neˈeri, kira ke baˈa logea laˈu fuana kaidaˈi tiˈitiˈi.

4 Sui nau ku lisia naˈa ru ni tuaˈa ki ˈana ˈinotoˈanga ma na ngwae ki neˈe kira tua ˈi fafoda ki. God ka kwatea naˈa ngasingasiˈanga fuada fuana gwaungaˈi ˈanga. Ma nau ku lisia logo na mangona ngwae ki neˈe kira saungida sulia kira faˈataloˈania na mamanaˈanga neˈe sa Jesus faˈataˈinia ma na fatalana God. Sulia noaˈa kira kasi foˈosia goˈo na ru mauri kwasi baera ma na nununa, ma noaˈa kira kasi ngalia goˈo na maˈetoto ana na ru kwasi neˈeri ˈi maana darada nama ana limada. Nia neˈe, kira ka mauri laˈu, ma kira ka gwaungaˈi diˈia na ngwae tatalafaˈa ki faˈinia sa Jesus Christ sulia taˈi toˈoni faˈi ngali. 5 Nia naˈa neˈe etana na tataˈenga faˈasia na maeˈa. (Aia, ma bali ana ngwae ki neˈe kira mae, noaˈa kira kasi mauri laˈu leleka taˈi toˈoni faˈi ngali neˈeri ki ka sui.) 6 Na ngwae ki neˈe kira mauri laˈu ana na etana tataˈenga faˈasia na maeˈa, kira ka saeleˈa liu, ma kira ka toˈo ana na ˈoilakiˈa. Sulia na ruana na maeˈa kasi ngasingasiˈa fafi kira. Ma kira ke baˈa

alua naˈa na fata abu God ki ma sa Jesus Christ, ma kira ka gwaungaˈi faˈinia sa Jesus Christ sulia taˈi toˈoni faˈi ngali.

Na liufilana sa Saetan

7 ˈI buri ˈana toˈoni faˈi ngali ka sui, kira ke baˈa logea sa Saetan faˈasia saena luma lokafo. 8 Ma nia ke baˈa leka fuana na sokelana ngwae ki saena fanoa ki taˈifau saena magalia. Nia neˈe na fiku taˈi ngwae neˈe kira saea ˈani sa Gog ma sa Magog ki. Sa Saetan ke baˈa fikuda maˈi fuana na fuˈanga, ma kira ke baˈa ˈoro liu diˈia na magana one neˈe tua sulia na asi. 9 Kira ka takalo saena magalia taˈifau, ma kira ka ˈereˈafu kalia kula neˈe ngwae God ki kira tua ana ma na fanoa doe ˈi Jerusalem neˈe God alafe fuana. Sui na mafula ka koso maˈi faˈasia ˈi langi ka faˈafunuda. 10 Sui sa Saetan na ngwae neˈe sokeda, God ka ˈui ˈania saena na ˈosi ana mafula neˈe duˈa ˈani salfa, kula ba God ˈui ˈania logo na ru mauri kwasi baera ma na profet ˈosoˈoso ˈi naˈo. Ma kira ke baˈa tua ˈani nonifiiˈanga sulia asoa ki taˈifau, ma na rodo ki taˈifau tutua kasi sui.

Na kwai matalangaˈi ˈanga ˈisi

11 Sui nau ku lisia taˈi fuli gwauruˈa kwao ana ˈinotoˈanga neˈe doe. Ma nau ku lisia logo na ngwae neˈe ka tua ˈi fafona. Na magalia ma ˈi langi, kira ka tafi naˈa ˈada faˈasia, ma noaˈa ta ngwae kasi lisia naˈa laˈu na magalia ma ˈi langi. 12 Sui nau ku lisia logo na ngwae mae ki taˈifau, neˈe kira doe ma kira ka tiˈitiˈi, kira uu ˈi naˈona fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga neˈeri. Ma God ka ˈifingia na buka ki. Ma ka ˈifingia ta buka laˈu, na buka neˈe ka toˈo ana satada ngwae neˈe mauri ki. Ma God ka matalangani na ngwae mae ki sulia ru neˈe kira sasiˈi ki, ka diˈia naˈa kerekereˈa saena na buka neˈeri ki. 13 Sui, na ngwae neˈe kira mae saena na asi kira ka mauri laˈu. Ma na ngwae neˈe kira tua saena na ano ma na fanoa ana maeˈa, kira ka mauri laˈu. Ma God ka matalangani na ngwae ki taˈifau ˈani ru ki taˈifau neˈe kira sasiˈi ˈi naˈo. 14 Sui God ka ˈui ˈania na maeˈa ma na fanoa ana maeˈa saena na ˈosi ana mafula. (Aia, ma na ˈosi neˈeri ana mafula nia neˈe ruana maeˈa.) 15 Ma ta ngwae neˈe satana kasi tua saena na buka ana mauriˈa, God ke ˈui ˈani nia logo saena na ˈosi ana mafula.

21

Na mamanga faolu ma na magalia faolu

1 Sui nau ku lisia na mamanga faolu ma na magalia faolu. Na mamanga etaeta ma na magalia etaeta ka nonga naˈa ma na asi ka noˈana naˈa. 2 Ma nau ku lisia na fanoa doe abu neˈe na Jerusalem faolu ka koso maˈi faˈasia God ˈi langi. Ma kira sasi akaˈu ana, diˈia na kini gwagwaeˈa neˈe kira laungia taˈifau naˈa ˈiri nia ka dao toˈona na araˈi faolu nia. 3 Ma nau ku rongoa taˈi lingalingaˈi ru doe ka fata maˈi faˈasia na fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga ka ˈuri, “Na fanoa God tua naˈa siana na ngwae ki. Ma nia ke baˈa tua faˈinida ma kira neˈe na ngwae nia ki naˈa. Ma God talana ke baˈa tua faˈinida, ma nia naˈa neˈe God fuada. 4 Ma nia ke baˈa ongoa kafo ana angiˈa faˈasia na maada. Na maeˈa, ma na liadilaˈanga, ma na angiˈa, ma na nonifiiˈa ke baˈa noaˈa naˈa, sulia na ru ˈua ki sui naˈa.”

5 Sui na ngwae neˈe ka tua ana kula ni tuaˈa ana ˈinotoˈanga ka fata ˈuri, “Na kaidaˈi neˈe, nau ku faˈafaolua na ru ki taˈifau!” Ma nia ka fata logo ˈuri fuaku, “ˈOke keresia ru neˈe ki, sulia alaˈanga neˈe ki mamana, ma niˈi ka totolia faˈamamanalani.” 6 Ma nia ka fata ˈuri, “Na ru neˈeri ki ka sui naˈa ˈuri! Nauˈa neˈe Alfa ma na Omega, na safalilana ma na suilana na ru ki taˈifau. Ma sa tai neˈe ka silikwaˈu, nai baˈa kwate ˈoˈo ana ta maˈe kafo ana mauriˈa fuana, ma noaˈa nia kasi folia. 7 Ma ta ngwae neˈe noaˈa kasi danga ˈania fitoˈonga nia, nia ke baˈa toˈo ana ru neˈe: Nauˈa neˈe God nia ma niaˈa neˈe ngela nau. 8 Aia, na ngwae ki neˈe kira tafi osiˈana kira ka maˈu, ma na ngwae neˈe kira danga faˈi buri ˈani fitoˈonga kira ki, ma na ngwae neˈe kira sasia na ru taˈa ki, ma na ngwae sau ngwae ki, ma na ngwae kakabara ki, ma na ngwae kelema ki, ma na ngwae neˈe kira foˈosia na malamala god saungaˈiniˈi ki, ma na ngwae ˈosoˈoso

ki taˈifau, kula fuada naˈa neˈe saena ˈosi neˈeri ana mafula neˈe duˈa ˈani salfa. Ma nia naˈa neˈe ruana maeˈa.”

Na Jerusalem faolu

9 Ma taˈi ˈainsel ana fiu ˈainsel ba kira toˈo ana na fiu dako ru ana kwaˈikwaˈinga ˈisi ki, ka leka maˈi siaku, ma ka fata ˈuri, “ˈOke leka maˈi, nau ku faˈataˈinia naˈa gwagwaeˈa na kala Sipsip neˈe fuamu.” 10 Ma na Anoˈi ru Abu ka sura aku ma ka ngali nau ˈuana gwauna taˈi faˈi ua neˈe fane liu. Ma nia ka faˈataˈinia na fanoa abu ˈi Jerusalem neˈe koso maˈi faˈasia God ˈi langi. 11 Ma na ˈinotoˈanga God ka kwate ma nia ka ngwasinasina liu. Na fanoa doe neˈeri ka ngwasinasina liu diˈia taˈi fau neˈe folilana doe neˈe kira saea ˈani na jaspa, ma ka raola diˈia na galasi neˈe kira saea ˈani na kristele. 12 Ma na fanoa doe neˈeri ka toˈo ana sulufaua doe neˈe ka fane kalia, ma na akwala ma ro tafa ki, ma na akwala ma ro ˈainsel ki neˈe kira folo ˈafia na tafa neˈeri ki. Ma na satana na akwala ma ro kwalafa ana ngwae Israel ki neˈe kira keresia ana na akwala ma ro tafa neˈeri ki. 13 Na akwala ma ro tafa ana sulufaua neˈeri neˈe teo kalikalia na fanoa doe neˈeri, ta uulu tafa bali ˈi fanelana sina, ma ta uulu tafa ˈi bali sulana sina, ma ta uulu tafa bali mauli, ma ta uulu tafa laˈu ana bali ˈoloˈolo. 14 Na sulufaua kalia na fanoa doe neˈeri kira saungaˈinia fafona na taˈi akwala ma ro fau ki. Aia, na satada neˈe akwala ma ro ngwae lifurongo ana kala Sipsip neˈe kira keresia fafona na fau neˈeri ki.

15 Ma na ˈainsel neˈeri ka fata faˈi nau, nia dau ana taˈi maˈe ˈai ana ˈoitoˈongaˈa neˈe kira saungaˈinia ˈani gol fuana na ˈoitoˈolana na fanoa doe neˈeri, ma na tafa ana ki, ma na sulufaua ki. 16 Na ketalana na sulufaua ana fanoa doe neˈeri bolo ka sui goˈo. Na ˈainsel neˈeri ka ˈoitoˈona na fanoa doe neˈeri ˈani maˈe ˈai neˈeri, ma ka dao toˈona na ketalana, ma na rebalana, ma na fanelana ka bolo taˈifau goˈo, na akwala ma ro toˈoni agi tala ki* taˈifau goˈo. 17 Na ˈainsel neˈeri ka ˈoitoˈona logo na sulufaua ma ka dao toˈona nia dao ana taˈi talangaˈi fai akwala ma fai faˈi ˈoiˈa† ana na fanelana, ana ˈoitoˈongaˈa neˈe nia sasia ˈani. 18 Na sulufaua ki kira saungaˈinia ˈani na fau kira saea ˈani jaspa, ma na fanoa doe neˈeri kira saungaˈinia ˈani na gol neˈe raola diˈia na galasi. 19 Aia, ma na fau faˈababatoˈolana na sulufaua ki ana fanoa doe neˈeri, kira laungia ˈani na fau neˈe folilani doe ki taˈifau goˈo. Na etana fau faˈababatoˈonga, kira saea ˈani na jaspa. Na ruana fau, kira saea ˈani na safaea. Na uula fau, kira saea ˈani na aget. Na faina fau, kira saea ˈani na emaral. 20 Na limana fau, kira saea ˈani na oniks. Na onona fau, kira saea ˈani na karnelian. Na fiuna fau, kira saea ˈani na karts neˈe nia sakosakoˈa. Na kwaula fau, kira saea ˈani na beril. Na sikona fau, kira saea ˈani na topas. Na tangafulana fau, kira saea ˈani na kalkedoni. Na akwala ma etana fau, kira saea ˈani na turkois. Ma na akwala ma ruana fau, kira saea ˈani na ametist. 21 Ma na akwala ma ro tafa neˈe ki kira saungaˈinia ˈani na akwala ma ro fau folilani doe liu neˈe kira saea ˈani perel. Taˈi faˈi perel nama goˈo fuana taˈi tafa. Ma na tala ki saena na fanoa doe neˈeri kira saungaˈinia ˈani na gol neˈe raola ka diˈia galasi.

22 Noaˈa nau kusi lisia goˈo na Luma Abu God saena na fanoa doe neˈeri, osiˈana na Luma Abu neˈeri neˈe na God ngasingasiˈa ka tasa ma na kala Sipsip. 23 Na fanoa doe neˈeri noaˈa kasi oga laˈu na madaˈafi nama na madamo ˈiri ka sina saena, osiˈana na ˈinotoˈanga God naˈa neˈe sina saena, ma na kala Sipsip neˈeri neˈe unu nia. 24 Na ngwae saena magalia ki kira ka totolia tuaˈa saena madakoˈanga neˈeri, ma na ngwae tatalafaˈa ki kira ke baˈa ngalia maˈi na toˈoruˈa kira ki ˈuana saena. 25 Ma na sinamaa ki ana na fanoa doe neˈe ke baˈa ˈifi talau goˈo ˈana ma noaˈa kasi fono, osiˈana noaˈa ta rodo ˈi neˈeri. 26 Ma kira ke baˈa ngalia maˈi na kwangaˈa ki ma na toˈoruˈa ki ana na fanoa ki taˈifau saena magalia ˈuana saena na fanoa doe neˈe. 27 Aia, ma noaˈa ta ru neˈe ka bulibuli, nama ta ngwae neˈe ka sasia ta ru ni ˈekeˈa ˈani, nama ta ngwae neˈe ka soke ke baˈa ruˈu saena na fanoa doe neˈe. Bore ma taˈifilia goˈo na ngwae neˈe

* **21:16** 2,400 kilomita ki † **21:17** raˈelana 65 mita

kira keresia na satada saena na buka ana mauriˈa na kala Sipsip neˈe kira ke baˈa ruˈu saena na fanoa doe neˈe.

22

Na kafo ana mauriˈa

1 Na ˈainsel neˈe ka faˈataˈinia logo fuaku na busulana na kafo ana mauriˈa neˈe raola ka diˈia ta galasi, nia busu maˈi faˈasia fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga God ma na kala Sipsip, 2 ma ka igo maˈi tofongana na tala neˈe liu saena na fanoa doe neˈe. Ma na ˈai ana mauriˈa ki, kira niˈi uu ana ro bali ki ana kafo neˈeri, ma kira ka fungu talau goˈo sulia akwala ma ro madamo ki saena taˈi faˈi ngali. Nia ka fungu ana taˈi kaidaˈi saena madamo ki taˈifau, ma na rauna ˈai neˈeri kira ka ngalia fuana na guralana na ngwae ki ana na fanoa doe ki. 3 Aia, ma na ru neˈe God nia agiˈi ki, noaˈa kira kasi tua saena fanoa doe neˈeri.

Na fuli gwauruˈa ana ˈinotoˈanga God ma na kala Sipsip neˈe tua saena na fanoa doe neˈeri, ma na ngwae rao nia ki kira ka foˈosia. 4 Ma kira ke baˈa lisia maana God, ma na satana kira ka keresia maana darada. 5 Ma noaˈa goˈo ta rodo naˈa ˈi neˈeri, ma noaˈa kira kasi oga naˈa ta unu nama na madakolana na sina, osiˈana God naˈa neˈe madakoˈanga kira, ma kira ka gwaungaˈi naˈa faˈinia sulia bongi firi.

Na daolana maˈi sa Jesus

6 Sui na ˈainsel ka fata ˈuri fuaku, “Alaˈanga neˈe ki mamana, ma alaˈanga ana faˈamamanalani ki. God neˈe kwatea maˈi na Anoˈi ru nia fuana na profet ki, ma ka kwatea maˈi na ˈainsel nia fasi ˈiri ke faˈataˈinia fuana na ngwae rao nia ki ru neˈe ke fuli ˈaliˈali maˈi ki.”

7 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Muke sailinga, nai baˈa leka ˈaliˈali goˈo maˈi. ˈOilakiˈa fuada na ngwae neˈe kira roˈosulia na kerekereˈa abu ki saena na buka neˈe!”

8 Nauˈa sa John neˈe nau ku rongoa ma nau ku lisia na ru neˈe ki taˈifau. Ma kaidaˈi nau ku rongoa ma nau ku lisia na ru neˈe ki, nau ku bobo uruuru ˈi naˈona ˈaena na ˈainsel neˈe nia faˈataˈinia na ru neˈeri ki fuaku, ma nau ku sasi ˈuana foˈosilana. 9 Ma nia ka fata ˈuri fuaku, “ˈOe kosi sasi laˈu ˈunaˈeri! Nauˈa na ngwae rao goˈo, diˈia logo ˈaeˈo, ma na toˈolamu na profet ki, ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira roˈosulia na alaˈanga ki saena na buka neˈe. ˈOke foˈosia God!”

10 Sui nia ka fata laˈu ˈuri fuaku, “Noaˈa ˈoe kosi sofongaˈinia na kerekereˈa God ki saena na buka neˈe. Sulia nia karangi ka dao naˈa ana kaidaˈi neˈe na ru neˈe ki ke dao maˈi. 11 Ta ngwae bore ˈana neˈe fulirulana taˈa, nia ke dau ngasi ana fuli ruˈa taˈa ki. Ma sa tai bore ˈana neˈe ka saga ma ka sasia na ru leˈa ki, nia ke dau ngasi ana ru saga ki, ma sasilana naˈa ru leˈa ki.”

12 Ma sa Jesus ka fata ka ˈuri, “Muke sailinga, nai baˈa leka ˈaliˈali goˈo maˈi. Nau ku ngalia naˈa maˈi na kwaiaraˈanga nau ki faˈi nau, ˈiri nai kwatea fuana sa tai faˈida neˈe kira dau sulia ru leˈa ki neˈe kira sasiˈi. 13 Nauˈa naˈa neˈe Alfa ma na Omega, na safalilana ma na suilana na ru ki taˈifau.”

14 ˈOilakiˈa fuada na ngwae neˈe kira taufia na ifi keta kira ki ka faolu, fasi ˈiri kira ka totolia ˈanilana fufuana na ˈai ana mauriˈa, ma kira ka ruˈu ana na tafa ki ˈuana saena na fanoa doe. 15 Ma na ngwae neˈe kira sasia na ru ni ˈekeˈa ki, ma na ngwae neˈe kira kelema ki, ma na ngwae kakabara ki, ma na ngwae sau ngwae ki, ma na ngwae neˈe kira foˈosia na nunuˈi ru ki, ma na ngwae neˈe kira soke, ma kira ka sasia na ru ˈosoˈoso ki, kira ka tua ˈi maa faˈasia saena na fanoa doe neˈeri.

16 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nauˈa sa Jesus neˈe nau ku kwatea kwau na ˈainsel nau fasi ˈiri ke faˈarongo ˈani ru neˈe ki fuamuˈa na ngwae faˈamamana ki. Nauˈa neˈe na ngwae ana na olitana kwalafa sa David na ngwae tatalafaˈa. Ma nauˈa naˈa neˈe na kwalikwali ˈofodangi neˈe raralana ka madako liu.”

17 Ma na Anoˈi ru Abu faˈinia na gwag-waeˈa, kera ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “ˈOke leka maˈi!”

ˈIu, ma sa tai neˈe kira rongoa na buka neˈe, kira ka fata logo ˈuri, “ˈOke leka maˈi!”

Ma sa tai bore ˈana neˈe ka silikwaˈu ma ka oga ngalilana kafo ana mauriˈa,

ˈoke leka maˈi, ˈoko ngalia ˈoˈo ana na kafo ana mauriˈa.
18 Nauˈa sa John, nau ku fata totongaˈi fuana ngwae ki taˈifau neˈe kira rongoa fatalana God saena na buka neˈe. DiˈiaAnd ta ngwae bore ˈana ka alua laˈu ta ru tarenga faˈinia, God ke baˈa kwate tarenga logo ana na kwaˈikwaˈinga ki neˈe kira fata sulia saena na buka neˈe fuana. 19 Ma diˈia ta ngwae ka lafua ta ru faˈasia na alaˈanga God ki saena na buka neˈe, God ke baˈa fonea faˈasia ˈai ana mauriˈa, ma na kula nia ana na fanoa abu doe neˈe kira fata sulia ˈi saena na buka neˈe.
20 Sa Jesus, na ngwae neˈe fata sulia na ru neˈe ki taˈifau, nia fata ˈuri, “Nia mamana liu! Nai leka ˈaliˈali maˈi!”
ˈIu, Jesus Aofia ˈae, leka naˈa maˈi!
21 Nau ku amasia na Aofia sa Jesus Christ fuana na kwaiˈofeˈanga nia ke tua faˈi kamu taˈifau. ˈIu nia ke ˈunaˈeri.